DEŚĪNĀMAMĀLĀ

THE DEŚĪNĀMAMĀLĀ OF HEMACANDRA

Edited with the help of two MSS. and Pischel's Edition of 1880 with an Introduction, Index to the Text and Commentary and English translation of the Text and Extracts from the Commentary of Hemachandra with a complete Glossary of Deśī words from all sources with references, derivation and meanings

BY

MURALYDHAR BANERJEE, M.A.,

Late Principal, Sanskrit College, Calcutta ; Lecturer in Sanskrit and Prakrit, Calcutta University

PART I—TEXT WITH READINGS, INTRODUCTION AND INDEX OF WORDS.

PUBLISHED BY THE

UNIVERSITY OF CALCUTTA

1931

PRINTED BY BHUPENDRALAL BANERJI
AT THE CALCUTTA UNIVERSITY PRESS, SENATE HOUSE, CALCUTTA

Reg. No. 4B—May, 1931—E.

PREFACE

1. Basis of the Text.

This edition of Hemacandra's Deśīnāmamālā is based on the following two MSS. secured by Pandit Hara Govinda Das T. Seth.

A. A MSS. from Bhavnagar Jaina Sangha Bhandar obtained through Seth Kuvarji Anandji. Folios 79.

It contains the text and commentary of Hemacandra's Deśīnāmamālā and was copied in Saṁvat 1658 by Srī Jina Candra Sūri in Rājanagara (Ahmedabad) as the following extract will show :—

संवत् १६५८ वर्षे श्रीराजनगरे श्रीखरतर गच्छे। श्रीजिनभद्रसूरि श्रीजिनचंद्रसूरि श्रीजिनसमुद्रसूरि श्रीजिनहंससूरि पट्ट पूर्व्वाचल चूलिका लब्धारसार सहस्त्रकरावतार श्रीजिन माणिक्य सूरि पट्टे युगप्रधान श्रीजिनचंद्र सूरिभिः श्रीहेमदेशीनाममाला-सूत्रं वृत्तिश्चालेखिषाताम् ॥ शुभं भवतु ॥

B. A MSS. from Patan Bhandar, Gujrat, obtained through Pannyas Srī Bhakitvijayji. Folios 72.

It was copied in Saṁvat 1660 by Krishnadas at Sālī as will be seen from the following extract :—

संवत् १६६० वर्षे श्रावणवदि ५ तथै वार भोमि लषतं सालो वास्तव्यं मुढ़-ज्ञातीय लषतं पंडया नारायणिसुत कृष्णदास। शुभं भवतु। कल्याण-मस्तु। श्रीरस्तु ॥

C. Pischel's Edition of 1880. In the foot-notes to the Text the readings of Pischel's Edition are marked by C and wherever they have seemed preferable to the readings of MSS. A and B they have been adopted in the Text.

2. Plan of the Work.

According to the scheme sanctioned the present edition of the Deśīnāmamālā consists of the following parts :—

PART I (Volume I).

1. A critical edition of the text and commentary of the Deśīnāmamālā of Hemacandra with an Introduction.
2. Index to the text and commentary.

PART II (Volume II).

1. An English translation of the text and extracts from Hemacandra's Commentary.

2. Appendix to Part II.—A complete Glossary of Deśī words found not only in the Deśīnāmamālā but in Prakrit literature generally with references, derivation and meanings in English of each word.

It is an entirely original work and a contribution to the Philology of the modern Indo-Aryan Vernaculars.

3. Share of Work of the Editor, of Pandit Hara Govinda Das T. Seth and the Assistants in the preparation of the Different Parts.

Part I.

My esteemed friend and colleague, Pandit Hara Govinda Das T. Seth has helped in selecting the readings of the text from the MSS. and from Pischel's edition. Pandit Virabhadra Vyakaranatirtha as an Assistant prepared the press copy of the text and the Index. Mr. Prabhatkumar Mukherjee, M.A., as an Assistant has corrected the proofs. He has also collected some materials for the Introduction and prepared the lists of Improved readings of the Gāthās in the commentary and of Corrections. I am responsible

for the plan of the work and its execution and for the views contained in the Introduction. Mr. Bhudharchandra Bhattacharyya, M.A., and Mr. Prabhatkumar Mukherjee, M.A., both as Assistants, helped me in revising the Index.

Part II.

Mr. Bhudharchandra Bhattacharyya helped me in translating the text and extracts from Hemacandra's Commentary and Mr. Prabhatkumar Mukherjee in revising the translation. Mr. Prabhatkumar Mukherjee also collected materials for and prepared the complete Glossary of Deśī words forming Appendix to this part under my supervision.

I offer my hearty thanks to all these gentlemen for the help they have rendered in the preparation of the work.

CALCUTTA,
31st July, 1930.

MURALYDHAR BANERJEE.

CONTENTS

[illegible]

TRANSLITERATION OF SANSKRIT LETTERS ADOPTED.

अ	A	a
आ	Ā	ā
इ	I	i
ई	Ī	ī
उ	U	u
ऊ	Ū	ū
ऋ	Ṛ	ṛ
ॠ	Ṝ	ṝ
ऌ	Ḷ	ḷ
ॡ	Ḹ	ḹ
ए	E	e
ऐ	AI	ai
ओ	O	o
औ	AU	au
क	K	k
ख	KH	kh
ग	G	g
घ	GH	gh
ङ	Ṅ	ṅ
च	C	c
छ	CH	ch
ज	J	j
झ	JH	jh
ञ	Ñ	ñ
ट	Ṭ	ṭ
ठ	ṬH	ṭh
ड	Ḍ	ḍ
ढ	ḌH	ḍh
ण	Ṇ	ṇ
त	T	t
थ	TH	th
द	D	d
ध	DH	dh
न	N	n
प	P	p
फ	PH	ph
ब	B	b
भ	BH	bh
म	M	m
य	Y	y
र	R	r
ल	L	l
व	V	v
श	Ś	ś

ष	Ṣ	ṣ	≍ (Upadhmāniya)	ẖ
स	S	s	× (Jivāmūlīya)	ẖ
ह	H	h	ऽ (Avagraha)	'
ळ	Ḻ	ḻ	(Udātta)	´
ं (Anusvāra)		ṁ	॑ (Svarita)	^
ँ (Anunāsika)		m̐	_ (Anudātta)	
: (Visarga)		ḥ		

INTRODUCTION

Section I

Origin of Prakrit and Deśī words.

Prakrit grammarians regard Prakrit to be derived from Sanskrit. Prākṛta is explained as a language having a Prakṛti or source which, in this case, is taken to be Sanskrit.[1] Commentators on Poetics also subscribe to this view.[2] This view, however, is disputed by some Indian writers. Vākpatirāja (8th Century A.D.)[3] states—"All the speeches enter into it (Prakrit) and come out of it just as all waters fall into the Ocean and come out of it."[4] Namisādhu, a Jaina

[1] प्रकृतिः संस्कृतं तत्र भवं तत आगतं वा प्राकृतम्

Siddha Hemacandra, 8. 1. 1.

प्रकृतिः संस्कृतं तत्र भवं प्राकृतमुच्यते

Mārkaṇḍeya—Prākṛtasarvasva, p. 1.

प्रकृतेः संस्कृतायास्तु विकृतिः प्राकृती मता

Saḍbhāṣācandrikā.

प्रकृतिः संस्कृतं तत्र भवत्वात् प्राकृतं स्मृतम्

Prākṛtacandrikā quoted in Peterson's Third Report 343-7.

प्राकृतस्य तु सर्वमेव संस्कृतं योनिः

Prākṛtasañjīvanī quoted by Vāsudeva in his Commentary on Karpūramañjarī, 9. 11. ed. Bombay. *Cf*. Pischel's Grammatik der Prakrit-Sprachen, §1.

[2] प्रकृतेरागतं प्राकृतं प्रकृतिः संस्कृतम्

Dhvanika on Daśarūpaka, 2. 64.

प्रकृतेः संस्कृतादागतं प्राकृतम्

Siṁhadevāgni on Vāgbhaṭālaṅkāra, 2. 2.

संस्कृतरूपायाः प्रकृतेरुत्पन्नत्वात् प्राकृतम्

Premacandra Tarkavāgīśa on Kāvyādarśa, 1. 13.

[3] Gauḍavaho, ed. S. P. Pandit, Introduction, p. 100.

[4] सयलाओ इमं वाया विसंति एत्तो य णेंति वायाओ।
एंति समुद्दं चिय णेंति सायराओ च्चिय जलाइं॥

Ibid, sl. 93.

scholar, (11th Century A.D.),[1] commenting on a sloka[2] of Rudraṭa's Kāvyālaṇkāra writes as follows :—

"To explain Prākṛta—Prakṛti is a natural use of speech made by all beings of the world which is not refined by Grammar, Rhetoric etc.; and a speech derived from Prakṛti or Prakṛti itself is Prākṛta. Or from the saying, "The Ardhamāgadhī speech of the gods is composed in the Prākṛta of the Ṛṣis, Prākṛta means 'first produced' (prāk kṛta)—it is the speech easily intelligible to children and women and the source of all other speeches. It is of a homogeneous character like rain falling from the clouds; the same speech being distributed in various countries and being specialised by refinement is later differentiated into Sanskrit and other speeches. For this reason, the author of the text first mentions Prākṛta and then Saṁskṛta and other speeches. It is called Saṁskṛta on account of being refined by Pāṇini and others in the rules of their Grammar."[3]

Hemacandra, following other Prākrit grammarians in his grammar maintains Prākṛta to be derived from

[1] Namisādhu finished his Commentary in Saṁvat 1125 *i.e.*, 1069 A.D.

पञ्चविंशतिसंयुक्तैरेकादशसमाशतैः ।
विक्रमात् समतिक्रान्तैः प्रावृषीदं समर्थितम् ॥

Jacobi Bhavisayattakahā, p. 174.

Quoted by Gune Bhavisayattakahā, Intro., p. 57.

[2] Vāgbhaṭālaṅkāra, 2. 12.

[3] "प्राकृतेति—सकलजगज्जन्तूनां व्याकरणादिभिरनाहितसंस्कारः सहजो वचनव्यापारः प्रकृतिः, तत्र भवं सैव वा प्राकृतम्। 'आरिसवयणे सिद्धं देवाणं अद्धमागहा वाणी' इत्यादिवचनाद् वा प्राक् पूर्वं कृतं प्राकृतं बालमहिलादिसुबोधं सकलभाषानिबन्धनभूतं वचनमुच्यते। मेघनिर्मुक्तजलम् इवैकस्वरूपं तदेव च देशविशेषात् संस्कारकरणाच्च समासादितं विशेषं सत् संस्कृताद्युत्तरविभेदानाप्नोति, अतएव शास्त्रकृता प्राकृतमादौ निर्दिष्टं तदनु संस्कृतादीनि। पाणिन्यादिव्याकरणोदितशब्दलक्षणेन संस्करणात् संस्कृतमुच्यते।"

Saṁskṛta.[1] In his later work the Kāvyānuśāsana[2] he arrives at the very opposite stand-point maintained by Vākpatirāja and Namisādhu and speaks of the speech of Jina "as not artificial, as sweet-worded and as transformed into all other speeches."[3] In his Deśīnāmamālā which was written after his grammar and the Kāvyānuśāsana[4] he maintains the same view. In the opening stanza of the Deśīnāmamālā he salutes the speech of Jina (*i.e.*, Ardhamāgadhī Prākṛta) as the origin of all other speeches. In support of his view that Ardhamāgadhī has developed into all other speeches, in the Commentary on it he quotes a stanza already quoted in the Kāvyānuśāsana—"The speech of Jina was understood by the Gods as divine speech, by men as human speech, by Śavaras as Śāvari speech and by the brutes as their own speech." It is also possible Hemacandra as a pious Jaina held this view even when he wrote his grammar in which, however, he adopted the stand-point of Sanskrit origin of Prakrit for convenience of treatment.

Indian writers on Prakrit Grammar and Lexicography and Rhetoric adopt a threefold classification of Prakrit. Though

[1] See above, p. xv footnote no. 1.

[2] That 'Siddha Hemacandra' is an earliar production is clear from its mention in the Kāvyānuśāsana (ed. Kāvyamālā 70.) p. 2 Sloka 2 'शब्दानुशासनैऽ-स्माभिः साध्व्यो वाचो विवेचिताः ।'

[3] अकृत्रिमस्वादुपदां परमार्थाभिधायिनीम् ।
सर्वभाषापरिणतां जैनीं वाचमुपास्महे ॥ Kāvyānuśāsana, p. 1., sl. 1.

In the Commentary on it Hemacandra seems to follow Namisādhu in regarding Prakrit to be 'of a homogeneous character like rain falling from the clouds.' (एकरूपा हि भगवतोऽर्धमागधीभाषा वारिदविमुक्तवारिवदाश्रयानुरूपतया परिणमति ।)

[4] Mention is made of Siddha Hemacandra and Kāvyānuśāsana in Deśīnāmamālā, I. 3. Com.

they employ slightly different phraseology to express these classes the following names[1] are generally accepted, *viz.*, (1) Tatsama, (2) Tadbhava, (3) Deśī.

This classification is evidently based on the orthodox view of the origin of Prakrit from Sanskrit. Accordingly the word 'Tat' in the first two classes means Sanskrit and these two classes respectively denote (1) Prakrit words borrowed from Sanskrit without any change of form, and (2) Prakrit words borrowed from Sanskrit with change of form. The third class denotes those words which cannot be derived from Sanskrit and are supposed to belong to different provinces. It may be translated as 'provincial.'

Hemacandra defines Deśī to be "such words as are not derived by the rules of his grammar and even when derived are not current in Sanskrit dictionaries nor can be derived by any 'gauṇī lakṣaṇā,' *i. e.*, the metaphorical use of words."[2] Such words are further defined as "not including all provincial dialectical words but only such Prakrit words as are current through ages without beginning."[3]

Let us now take up the views of the modern Orientalists on the origin of Prakrit and Deśī words.

The Rev. R. Caldwell, in his Comparative Grammar of the Dravidian languages (Longmans, London, 1856) tries to explain the origin of the Northern Indian Vernaculars by the influence of the Scythian and the Dravidian languages over Sanskrit when the Aryan settlers first mixed with the Non-Aryans in Northern India. "According

[1] The equivalent terms for the three classes are: (1) Tatsama, Saṁskṛtasama, Tattulya, Samānaśabda ; (2) Tadbhava, Saṁskṛtabhava, Saṁskṛtayoni, Tajja, Vibhraṣṭa ; (3) Deśī, Deśīprasiddha, Deśīmata; for full reference see Grammatik der Prakrit-Sprachen, Strassburg (1900), §8.

[2] Deśīnāmamālā, present Ed., p. 1, 3.

[3] *Op. cit.*, p. 1, 4.

to this theory," he writes, "the grammatical structure of the spoken idioms of Northern India was from the first and always continued to be, in the main, Scythian; and a change which took place when Sanskrit acquired the predominance as the Aryans gradually extended their conquests and their colonies, was rather a change of vocabulary than of grammar,—a change not so much in the arrangement and vital spirit as in the material of the language."[1]

Rev. Caldwell not only considers the morphology of the Northern Indian Vernaculars as of Non-Aryan origin but he discovers many Dravidian words even in Sanskrit Vocabulary.[2] He gives a list of thirty-seven Sanskrit words which he regards as certainly borrowed from the Dravidian tongues. Of these 'aṭavī' (forest), ambā (mother) 'kalā' (fine art), 'śava' (corpse), 'nānā' (several), 'nīra' (water), 'bhaj' (to share) and 'mīna' (fish) may be mentioned as examples. Whether such words were naturalised in Sanskrit from the Dravidian tongues or borrowed from Sanskrit by those languages remains an open question. That these words are a property of Sanskrit may be proved by literary evidence of more than two thousand years but we possess no literary evidence of their existence in any of the Dravidian tongues even approaching the earlier centuries of the Christian era.

To meet this extreme view it is but enough to refer to the Comparative Grammar of the Modern Aryan Languages of India by Mr. J. Beames (1872), the three volumes of which work are a reasoned refutation of the view of the Dravidian Origin of the Northern Indian Vernaculars held by Rev. Caldwell and his followers. Mr. Beames shows that this

[1] Comparative Grammar of the Dravidian Languages, p. 37.
[2] *Ibid.*, pp. 439-48.

view is untenable because it is geographically, historically and philologically impossible and absurd. The Dravidians were separated from the Aryan Colonists of Northern India by the Mundas lying between both and any borrowing by the Aryans from the Dravidians instead of from the Mundas with whom they came in direct contact is geographically impossible. It is also historically impossible. We must first answer the question when did the Aryans first come in to contact with the Dravidians? Was it in the Vedic age? Or after the Mahomedan Conquest? If it was in the Vedic age then how can the Prakrit dialects, the vernaculars of Northern India of the intermediate period and of which we possess literary records in the Pali literature, in the Jaina canonical literature and the Asoka inscriptions preceding the birth of Christ by several centuries and which are the immediate predecessors in the line of descent of the modern vernaculars of Northern India—show a synthetic and inflexional structure like the Sanskrit? They ought to have shown an analytical structure like the modern vernaculars of Northern India which is ascribed to the influence of the Dravidian tongue. Are we to suppose then that the Dravidian invasion of Northern India took place from the country of Tamil and Telugu speaking races about the time of the Mahomedan invasion or a little before it in order to give birth to the modern vernaculars of Northern India which show an analytical structure? It is also philologically impossible. The Dravidian family of languages are agglutinative while the modern vernaculars of Northern India, show an analytical structure in some respects still retaining their inflectional character. They substitute for some case-affixes and tense-affixes independent words which are inflected but they show no sign of agglutination like the Dravidian languages. How is the descent of an analytical

language still retaining its inflexional character from an agglutinative family philologically possible? Where is the precedent or analogy for it? Is it not more reasonable to suppose that the modern Indo-Aryan vernaculars are the lineal descendants of the Prakrits which are mainly synthetic and inflexional but sometimes show an analytical tendency which has fully developed in their next stage which is represented by the Modern Indian Vernaculars?

So long as a linguistic phenomenon can be accounted for by the laws of internal development of a language there is no justification for ascribing it to extraneous influences. The development of analytical character is only a stage in the development of synthetical languages and is found where synthetic families of languages have been in existence. An exact parallel to the development of the analytical modern Indo-Aryan vernaculars from the Synthetic Prakrits and Sanskrit[1] is found in the development of the Romance languages—Italian, French, Spanish and Portuguese from Latin. If this is possible in Europe purely by a power of internal development why in India to explain the same phenomenon the influence of Non-Aryan languages should be considered as necessary, is not comprehensible.

Mr. M. Collins, in his remarks on "The Sanskritic elements in the Vocabularies of the Dravidian Languages" by S. A. Pillai, detects a Dravidic substratum in the structure of languages of Northern India as would be seen from the following extract:—

"These borrowings (*i.e.*, from Sanskrit) whatever modifications they may present, affect only the vocabulary. In structure the Dravidian languages of the South have

[1] By Sanskrit is meant here the spoken Vedic, the proto-type of Sanskrit.

remained true to the old type. With the race or races who occupied the greater portion of Northern India in primitive times the case is different. These came at a very early period into direct contact with the encroaching Aryans, and here we find a state of things quite analogous to that which obtained in those parts of Europe into which Roman soldiers and Roman settlers succesfully penetrated. The Romance languages may well be called Prakrits of Latin, and there can be little doubt that the history of these new languages in Europe is closely akin to that of the rise of the Middle Indian languages of India. In each case a period of more or less complete bilingualism must have preceded the establishment of the supremacy of the invading speech; and in each case the victorious language emerged greatly modified by the speech habits of the invaded areas. In Prakrits and in the Romance languages the local sounds, the local idioms, the local sentence-structure made their influence felt upon the adopted speech."[1] In support of his statement, Mr. M. Collins gives certain resemblances which, he adds, amongst others point unmistakably to the existence of a Dravadic substratum in the languages of Northern India.

Mr. Bejaychandra Majumdar, in his "History of the Bengali Language" adopts this view of Dravidian influence both in phonology and morphology of Bengali. He writes—"such an eminent scholar as Sir Ramkrishna Gopal Bhandarkar considers such changes in the oldest known Prakrit as ধম্মো for ধর্ম্ম, সঙ্কপ্পো for সঙ্কল্প, সিলোক for শ্লোক etc., to be due to the natural vocal tendencies of the Aryan speakers themselves. Explanation for these changes was not

[1] Remarks of Mr. M. Collins quoted by S. A. Pillai, M.A., L. T. in his Dravidic Studies No. III—"The Sanskritic elements in the Vocabularies of the Dravidian Languages" (1919), pp. 56-57.

sought outside the mouth of the speakers as the influence of the Dravidians who now reside far away from the limits of Northern India could not be thought of forty years ago, when the Wilson Philological Lectures were delivered. In fact the Dravidians could once be the neighbours of the Aryans in the Northern country did not suggest to the scholars. I have mentioned before that according to the Dravidian traditions, all the dominant tribes of South India migrated from Northern Provinces to Peninsular India. It is a distinct and a definite characteristic of essential nature, in the Tamil language, that an initial of a word can never be formed of double consonants and compound letters formed of consonants of different varga can occur nowhere in a word. If we refer the change under consideration to essential peculiarities of the Tamil Speech, our problem is secured. Compounding of r with m as in dharma and l with p as in Saṃkalpa cannot be tolerated according to this rule, and to maintion the long sounds of the compound letters in question, the very letters have to be doubled.........

When by about 1865 Bishop Caldwell suggested that the Tamil 'कू' as dative denoting suffix was identical with Oriya 'कू', Bengali 'কে' and Hindi 'কো' denoting exactly the dative case, a host of critics rose up to throw away the right suggestion of the Bishop.''[1]

The fault of such arguments is that they prove too much. If the Dravidian people could influence the speakers of the Aryan speeches in 'dim past' to such an extent why do we not find its trace in Vedic language when they first came in contact with the Aryans in Northern India and why the letter changes, borrowings of vocables and the analytical phenomena first appear in the Prakrits—and more conspi-

[1] B. C. Majumdar, History of the Bengali Language pp. 58-59.

cuously in the modern Indo-Aryan Vernaculars—long after the Dravidians had migrated to the Southern Peninsula has not been answered either by Mr. Collins or Mr. Majumdar. Moreover why the agglutinated elements as soon as they are joined to the roots and bases of the modern Indo-Aryan vernaculars are changed into suffixes and some times add new suffixes to them showing thereby the inflexional character of these languages unaffected by the incorporation of these elements has not yet been explained by the advocates of Dravidian influence on these Aryan Vernaculars.

Dr. Suniti Kumar Chatterji in "The Origin and Development of the Bengali Language" (Calcutta, 1926) is more discriminating in adopting the view of the Dravidian substratum in the modern Indo-Aryan vernaculars. He suggests that the dative suffix 'ke' of Bengali can be either 'kṛta' or 'kaksa' in the locative. It is not unlikely that the two postpositional words have converged into this one form. In the plural of the dative তাদেরকে (to them) we can see that an analysis into tasya + ādi + Kera + Kakṣe or into + 'Kṛte' is equally possible. Thus he derives the suffix 'Ke' from both or either of the two Aryan words 'Kṛte' and 'Kakṣe' and not form the Dravidian 'Ku.'[1]

Again he remarks, "The case suffixes and post positions are placed after the noun of multitude agglutinated and this system has its parallel in the agglutinative system of Dravidian, *e. g.*, মানুষগুলাকে (to men) cf. Tamil 'manindangalukku.' Here of course we have only a fortuitous resemblance, there being no genetic connection between the very late Indo-Aryan 'gula-ke' and the Dravidian 'gal-ukku.'"[2]

1 S. K. Chatterji, "The Origin and Development of the Bengali Language," Vol. II, pp. 61-762.

2 *Ibid.*, Vol II, p. 733.

Elsewhere he writes, "The above are cases where we can look for Dravidian influence in the inherent principle of formation only quite legitimately. But in the development of NIA. post positions and affixes which took place towards the end of the first millennium A. C. and in the first Century of second millennium it would be too much to expect direct borrowing from Dravidian or building up on the model of Dravidian, as it has been suggested in a number of cases by various scholars."[1]

Here Dr. Chatterji admits the force of the objection that such borrowings are historically impossible and are nothing but instances of accidental coincidence.

The origin of the Prakrits and of their offspring—the Northern Indian Vernaculars Beames finds in the spoken Sanskrit as distinguished from the literary and to this he applies the term Middle Aryan.

Taking up the same line of investigatian Dr. J. Muir thus sums up the views of German scholars on the question of Sanskrit being a vernacular from which the Prakrits have later developed.

"It appears from the passages cited from the works of Professors Lassen and Benfey, that these distinguished scholars assume that Sanskrit (by which, no doubt, must be understood, a language, in some respects different from the later Sanskrit and more akin to the Vedic dialect) was once a spoken tongue regarding this as a fact which admits of no question. While Professor Weber is of opinion that the only Indo-Aryan speech which existed at the very early period to which I refer had not yet been developed into Sanskrit but was still a vernacular tongue."[2]

[1] S. K. Chatterji, "The Origin and Development of the Bengali Language," Vol. I, p. 173.

[2] The Original Sanskrit Texts (1874), Vol. II, p. 144.

Weber's own words[1] have thus been translated by Muir—"In its earliest period the Indo-Aryan speech had not yet become Sanskrit, *i.e.*, the language of the cultivated men, but remained still a vernacular tongue, whilst in its second period the people spoke not Sanskrit but Prakritic dialects which had been developed out of the ancient Indo-Aryan vernacular contemporaneously with Sanskrit."

The views of modern scholars on the origin of Deśyas are given below:

Beames gives the following account of the Deśajas:—

"Desajas are those words which cannot be derived from any Sanskrit word and are therefore considered to have been borrowed from the aborigines of the country or invented by the Aryans in post-Sanskritic times."[2]

A. F. R. Hoernle writes[3]:

"...Native grammarians add the Desya as a third division to the 'tatsama' and 'tadbhava.' The term Desya means lit. belonging to the country, *i.e., provincial* or perhaps *aboriginal*, They designate by this name all these words which they are unable to drive satisfactorily to themselves from some Sanskrit word and therefore consider to have had their origin in the country (*i.e.*, rure or provincia). In what way exactly they suppose them to have originated is not clear; namely whether borrowed from the aborigines or invented by the rustic Aryans themselves in Post-Sanskritic times (Beames, I, p. 12) or so corrupted by their common parlance from a Skr. original as to make them unrecognisable. The last seems to

1 Indische Literaturgeschichte, p. 1.

2 Beames, 'A Comparative Grammar of the Modern Aryan Languages of India'' Vol. I, p. 12.

3 'A Comperative Grammar of the Gauḍian Languages' (1880) Introduction, pp. xxxix–xl.

me the most probable, to judge from the sentiment of modern Pandits on the subject. The results of modern research tend towards diminishing the number of these *desya* words, by discovering, through means unknown to native grammarians, their real origin and tracing them back to Prakrit and Sanskrit. In so far, they make in support of the opinion of those grammarians. But the question whether they are or are not Aryan, is by no means decided thereby. A word may be Prakritic or Sanskritic and yet may not be Aryan. Whatever non-Aryan elements there may be in the Indo-Aryan languages, they must have been incorporated in the earliest times, *i.e.*, at the period when Paiśaci and the ancient Apabhramsa were spoken by the subject aborigines and their Aryan conquerors respectively[1] and when old Sanskrit was the Aryan high language; a period which was anterior to that of what is now commonly called (classical) Sanskrit...."

Sir R. G. Bhandarkar defines Deśajas "as such as cannot be derived from Sanskrit and must be referred to another source."[2] Later he definitely speaks of them as coming from the languages of the aborigines:—"Still a Desi element in

[1] According to Hoernle the Aryan vernaculars in the mouth of the aborigines who fell under the domination of the Aryans, were distorted into Paiśaci. And the speech of the Aryans resulting from the assimilation of the Dravidian elements caused by the amalgamation of the aborigines with the Aryans, was the Apabhraṁśa dialect. Thus Paiśaci and Apabhraṁśa are the vernaculars of the Aryans as spoken by the aborigines and by themselves respectively. This view of the origin of these two Prakrit dialects from the contact of the Aryans and the aborigines in the earliest times is not accepted by Sir Grierson who regards them as much of Aryan origin as other Prakrit dialects and Apabhraṁśa, instead of being one of the earliest Prakrits—the latest phase of the different provincial Prakrits. The latter view is more consistent with the linguistic facts.

[2] Bhandarkar, 'Wilson Philological Lectures (1914,) p. 106.

the Prakrits and Vernaculars must be admitted. These words have come into the dialects from the languages of the aborigines whom the Aryans conquered."[1]

Dr. P. D. Gune admits that some of the Deśī words collected in the Pāialacchīnāmamālā and the Deśīnāmamālā are "of other than Sanskrit extraction" and "some of the words are clearly Dravidian."[2]

The views of Sir George Grierson on the origin of Prakrit and its different elements best accord with the linguistic facts preserved in the literary Prakrits and in the modern Indo-Aryan Vernaculars. He considers Classical Sanskrit, including Vedic of which it is a lineal descendant, to be derived from one of the "Primary Prakrit dialects" of the Vedic age, "but fixed in its existing form by the labours of grammarians which may be said to have culminated in the work of Pāṇini about the year 350 B. C." These Primary Prakrits are now lost, not being preserved in literature. Out of these arose the literary Prakrits—the earliest specimens of which are Pali, Jaina Ardhamāgadhī, the edicts of Aśoka—and the middle stage of which is represented by the Prakrit dialects of the Dramas and Jaina Mahārāṣṭrī—and the last stage of which is to be found in the literary Apabhraṁśas. All these he calls the Secondary Prakrits. Then by an extension of the term, the modern Aryan vernaculars that arose about the 10th century A. D. from the local Apabhraṁśas are called by him the Tertiary Prakrits.[3]

Speaking of the Deśya words Sir George Grierson writes :—

"Another class of words is also to be mentioned, the so-called "Deśya" or 'local' words of the Indian Gram-

[1] *Ibid* p. 108.

[2] Gune, 'Introduction to Comparative Philology,' p. 221.

[3] Grierson, 'The Linguistic Survey of India,' Vol. I, pp. 127-28.

marians. It included all words which the grammarians were unable to refer to Sanskrit, simply through the ignorance of the writers who catalogued them. Modern scholars can refer most of these to Sanskrit like any other Tadbhavas. A few others are words borrowed from Munda or Dravidian languages. The great majority are however words derived from dialects of the Primary Prakrits which were not that from which Classical Sanskrit has descended. They are the true Tadbhavas although not in the sense given to that word by Indian grammarians, in whose philosophy the existence of such ancient dialects was not dreamed of. These Deśya words were local dialectic forms, and as might be expected, are found most commonly in literary works hailing from countries like Gujarat, far away from the natural home of Classical Sanskrit the 'Madhyadeśa'. For our purpose they may be considered as identical with Tadbhavas." [1]

Sir George Grierson thus regards the Prakrits preserved in literature as not derived from Sanskrit, Classical or Vedic, but from the Primary Prakrits by which he means the spoken Aryan dialects of the Vedic age, from one of which Vedic and Classical Sanskrit were developed by literary culture. The Deśī words are derived from the spoken dialects of other provinces lying round 'Madhyadeśa' the home of Vedic and Classical Sanskrit in which these provincial words did not find any place. A majority of these words may be called 'Tadbhavas' if 'Tat' is here taken to mean the Primary Prakrits instead of Sanskrit, though a few of these may have been borrowed from Munda or Dravidian.

That the orthodox view of the origin of Prakrit from Sanskrit is untenable and both Sanskrit and the Prakrits are

[1] Grierson, 'The Linguistic Survery of India,' Vol. I, pp. 127-28. Also Languages of India in the Census Report of India, 1901, pp. 159-60.

derived from earlier Prakrits is a conclusion which seems inevitable from the following considerations :—

1. Literary languages are always and everywhere developed from spoken, popular dialects by literary culture and become at last fixed and stereotyped by grammar. Spoken dialects may be compared to a flowing stream. constantly changing in successive generations. Literary languages may be compared to branches or canals issuing out of it—in which the flow of the current has been arrested by dams and anicuts built across, causing the water to stagnate in the bed. The literary languages being thus separated from the parent stream of the spoken dialects gradually diverge from them—and at last their difference from the spoken dialects becomes so great that they cease to be intelligible to the common people speaking the popular dialects. Language being a creation of society to serve the purpose of communication of thoughts among its members, when a literary language owing to its divergence from the popular speech ceases to be intelligible to the people—it is discarded and becomes a dead language. The need is then felt for creating new literary languages which arise from the stream of popular dialects intelligible to the people of those particular ages and after a short career die again like their predecessors. The history of the origin of Sanskrit, Prakrit and the modern Indo-Aryan vernaculars illustrates this law of development of spoken and literary languages. The Indo-Aryan vernaculars of the successive ages, the spoken Prakrits form the everflowing parent stream. The literary languages of those ages—Vedic, Classical Sanskrit, Pali, Ardhamagadhi, the Prakrit dialects of the plays, the literary Apabhraṁśas, the modern Aryan vernaculars of India in their literary forms—were all created successively from the spoken Prakrits of their own ages of the different provinces when the older

literary languages became unintelligible and dead. Thus the new science of Comparative Philology confirms the view of Vākpatirājā and Namisādhu expressed more than a millennium ago that the spoken Prakrits are the source of the literary languages.

2. The presence of Prakritisms in the Vedas proves that there were spoken Prakrits even in the Vedic age which have been lost not being preserved in literature and the later literary Prakrits must have been descended from these earlier spoken Prakrits and not from Vedic which is a literary language nor from the later Classical Sanskrit, the divergence from which of the literary Prakrits is much greater than from the Vedic Sanskrit. These Prakritisms and affinities with Prakrit in the Vedas form a vast field of research and cannot be dealt with here and so are reserved for the second volume of this work.

3. Tadbhava words differ from Tatsamas in three respects. First, by absence of certain letters found in the Sanskrit form. Second, by presence of certain other letters in place of those found in the Sanskrit form. Third, by the presence of additional letters not found in the Sanskrit form. The first class of difference is called by Prakrit grammarians 'lopa' or elision, the second is called 'varṇādeśa' or substitution of letters, the third 'varṇāgama' or augment. As descriptions of purely grammatical processes without any reference to historical transformation, or geneology of words, the terms may be allowed. But if they are taken to mean a historical transformation of words from pre-existent Sanskrit into Prakrit arising in course of time they are not an exact representation of facts and are open to objection. Regarding 'lopa' it may be said, there are varying degrees of it found in the Tadbhavas —from slight decay as in the Aśoka inscriptions or Pāli to the disappearance of several intervocalic consonants reducing

the words into strings of vowels as in Mahārāṣṭri. In the former the words can be easily recognised as of Sanskrit origin, in the latter they are transformed beyond recognition. The first kind of Tadbhavas are called by Hoernle,[1] *Siddha Tadbhavas* and the second class of Tadbhavas are called *Sādhyamāna Tadbhavas.* The former are regarded by him as late Tadbhavas, the latter as old Tadbhavas. This view explains the different degrees of decay in the Tadbhavas by the theory of earlier or later introduction of the words from Sanskrit. The difference of decay may also be explained by supposing that the more decayed Tadbhavas were introduced from the spoken vernaculars into the literary Prakrits at a later time and were already in a more advanced stage of decay than the less decayed Tadbhavas and that neither were directly introduced from Sanskrit, while the Tatsamas were borrowed by the literary Prakrits directly from Sanskrit. This assumption better accounts for the varying degrees of decay observed in the Tadbhava words and the absence of any decay in the Tatsamas than the assumption of their being simultaneously borrowed directly from Sanskrit along with the Tatsamas. It is supported also by the fact that changes in literary dialects after they are fixed by Grammar are arrested and, therefore, the greater decay of words must be explained by their being introduced from the spoken Prakrits at a later time than the less decayed words. The existence of spoken Prakrits in the Vedic age proved by the presence of Prakritisms in the Vedic literature also confirms the above view. The explanation of the various changes in the Prakrit dialects by substitution (Ādeśa) or augment (Āgama) from Sanskrit as given by the Prakrit grammarians is entirely artificial and purely hypothetical and

[1] Hoernle,—'A Comparative Grammar of the Gauḍian Languages,' Introduction, p. xxxviii.

is meant only to serve the principle of economy the grammatical treatises aim at[1] and does not represent any genetic or historical development of these words from Sanskrit. They can be explained only by assuming the existence of spoken Prakrit dialects, referred to as Deśabhāṣās,[2] in the different provinces from which the Tadbhava words showing the latter changes were borrowed and not from Sanskrit. Of course these provincial spoken dialects were of Aryan origin. And the Tadbhava words of the literary Prakrits are thus derived from the spoken Prakrits of the different provinces and not from Sanskrit Vedic or Classical both of which are literary languages. Vedic and Classical Sanskrit itself is derived from the spoken Prakrit of a particular province, the home of Vedic and Sanskrit culture—the basin of the Sarasvatī and the Jamunā. And it was indistinguishable from that Prakrit before it became a literary tongue, in a remote, pre-Vedic age.

Now the case of the Deśī words may be taken up.

The theory of the Non-Aryan Origin of Deśī words is not borne out by investigations into the Non-Aryan languages. Beyond repeating a few vague generalities no scholar has yet shown that the Deśī words are found in any of the Non-Aryan languages or, if found, they are the original property of those languages and were not borrowed by the Non-Aryans from the Aryan vernaculars of the provinces where they came in contact with the Aryan settlers. It is quite possible that those Deśī words that

[1] See Introduction, p. xxxv.

[2] The Nātya Śāstra, 17-24, refers to Deśabhāṣās; the Vipākaśruta and some of the other Aṅgas mention "अट्ठारसदेसीभासा"—'eighteen Deśabhāṣās.' These refences are evidently to the provincial vernaculars as distinguished from the grammatical Prakrits.

cannot be traced to Sanskrit origin have come from the various 'Deśabhāṣās'—or provincial vernaculars of Aryan origin of the outlying provinces—which have perished transmitting these words in their modified forms to the Literary Prakrits or to the Modern Aryan Vernaculars of those provinces that succeeded them. The Deśī words have no equivalents in Sanskrit because Sanskrit has developed from the 'Deśabhāṣā' of Madhyadeśa which is preserved in a later literary form in "Saurasenī." The presence of the same Deśī words or their modified forms in the modern Aryan Vernaculars of different provinces confirms this view of their Aryan origin. If a small residuum of Deśī words cannot be thus traced to Modern Indo-Aryan vernaculars but are found in the Non-Aryan languages alone then these may be regarded as borrowed from the latter. No final conclusion in this matter can be drawn until the investigation into the origin of the Deśī words on the above method is completed. Indeed in the present state of our knowledge the boundary line separating the Tadbhava and Deśī words is a shifting one and with the advance of knowledge more and more Deśī words are being discovered to be Tadbhavas. In an article bearing the heading "Pāli, Sanskrit and Prakrit Etymology" by Richard Morris, M.A. LL.D.,[1] many Deśī words found in the Deśīnāmamālā are traced to Sanskrit origin. The same writer in the Academy traces some more Deśī words to Sanskrit origin. Pischel in his Grammatik der Prakrit-Sprachen has diminished considerably the number of Deśī words given in the Deśīnāmamālā. Researches conducted on similar lines yield the following result. The

[1] Transactions of the 9th International Congress of Orientalists, Vol. I, 1893.

total number of Deśi words in the Deśīnāmamālā are 3978. These contain the following groups :—

Tatsamas	...	...	100
Disguised Tadbhavas	...	...	1,850
Doubtful Tadbhavas	...	...	528
Deśīs	...	...	1,500
	Total	...	3978

Of the 1,500 Deśī words that do not seem to be Tadbhavas 800 are found in the modern Indo-Aryan vernaculars in a modified form. Are these words of Non-Aryan origin ? Their equivalents being found in the modern Aryan vernaculars, they are of Aryan origin. The remaining 700 Deśī words may contain words of Non-Aryan origin if their equivalents are found in Non-Aryan languages. The result of this investigation made up to this time will be found in the complete Glossary of Deśī words contained in the Appendix to the English translation of this work forming Part II (volume II).

Section II

The Text and Commentary of the Deśīnāmamālā.

The Deśīnāmamālā was composed by Hemacandra, a Jaina monk who lived in Gujrat between 1088-1172 at the court of King Kumārapāla of Aṇahillapura (Paṭṭaṇa).[1] Hemacandra was a voluminous writer.[2] He composed the Deśīnāmamālā

[1] Bhāu Dāji, Journal Bombay Branch, R. A. S,. IX, 224. Also Forbes' Rāsamālā.

[2] His works as given by Dr. Theoder Aufrecht in his Catalogus Catalogrum are as follows :

अनेकार्थकोषः, अनेकार्थशेषः, अभिधानचिन्तामणिः (नाममाला व्याख्या) अलङ्कारचूडामणिः (काव्यानुशासन व्याख्या), उणादिसूत्रवृत्तिः, काव्यानुशासनम्, छन्दोऽनुशासनम्, छन्दोनुशासनवृत्तिः, देशीनाममाला सवृत्तिः, [द्व्याश्रयकाव्यं सवृत्ति], धातुपाठः सवृत्ति, धातुपारायणं सवृत्ति, धातुमाला, नाममाला, नाममालाशेषः, निघण्टुशेषः, [प्रमाणमीमांसा सवृत्तिः] बलाबलसूत्रबृहद्वृत्तिः, बालभाषाव्याकरणसूत्रवृत्तिः सिद्धहैमशब्दानुशासनं इत्यादि ।

after his grammatical work, the Siddha Hemacandra, the eighth chapter of which contains his Prakrit Grammar and his work on Rhetoric the Kāvyānuśāsana to which he refers in the present work.

Hemacandra, in the last Gāthā of the present work (VIII, 77) calls the work Ratnāvali (Rayāṇāvali). This title is too general and does not give any idea of the contents of the work. Dr. G. Bühler, who discovered the first manuscript of the work, calls it in the Indian Antiquary, Vol. II, 1873, p. 17 the Deśīśabdasaṁgraha. This name is taken from this work (1, 2; VIII, 77) where the expression Deśīśabdasaṁgraha is used by Hemacandra as a description of his work. Pischel in his Introduction to the Deśīnāmamālā (p. 9) states that the name Deśīnāmamālā is found in MSS. AE. and on the margin of the single folios of MS. H and the name 'Deśīśabdasaṁgraha' is found in MSS. BCDFGI where the 'vṛtti' is styled as 'deśīśabdasaṁgrahavṛtti'. All these MSS. were used by Pischel in preparing his edition. Pischel prefers the title 'Deśīnāmamālā' and adopts it as it is more expressive. This title is also adopted in the present Edition because it more clearly defines the scope of the work than 'Deśīśabdasaṁgraha' in which the term 'Śabda' has a wider denotation as it applies to both 'nāma' and 'dhātu' the latter of which are excluded by Hemacandra from the list of 'Deśī' words collected in the work.

Hemacandra defines 'Deśī' words in the third and fourth stanzas of the Deśīnāmamālā and his conception of 'Deśī' words as found in the above stanzas has already been explained in section I of the Introduction.

He has collected 'Deśī' words in the Deśīnāmamālā

[1] Deśīnāmamālā, ed. by Pischel, Introduction, p. 9.

[2] Deśīnāmamālā, 1, 11, 13.

following that definition generally. Some times he has departed from that definition out of regard to the practice of his predecessors. Wherever he does this he gives his reasons in the Commentary. It will be seen from the above definition followed by Hemacandra in the selection of 'Deśī' words that his object was neither philological nor historical. For this reason he had to exclude all 'Deśī' roots, though included by his predecessors in the list of 'Deśī' words, from this collection because he had treated of them in his grammar [1] and the reason for his excluding such roots from the list of 'Deśī' words and deriving them from Sanskrit roots by substitution is not that he was ignorant that they were 'Deśī' but because it served the purpose of economy.[2] With Hemacandra as with the Indian grammarians generally, brevity and the derivation of a form by rules by the shortest cut and by avoiding all roundabout processes though philologically correct and historically true, was the guiding principle. Most of the rules in Indian grammars for substitution of one form for another illustrate this principle. The substitution of 'bhū' for 'as', 'ghas' for 'ad', 'gā' for 'i', 'neda' for 'antika', 'bolla' or 'jampa' for 'katha', 'muṇa' for jñā, 'ohīra' for 'nidrā', 'kandoṭṭa' for 'utpala', 'chiṁchaī' for 'puṁscalī' will show that such transformations are never meant for philological development of one form into another. That in the exclusion of 'Deśī' roots from the Deśīnāmamālā and their derivation by substitution in his grammar Hemacandra was guided by the principle of economy he has made clear in the Commentary on the Deśīnāmamālā.[3] Similarly he includes many 'tadbhava' words in the list of 'Deśī' words not because

1 Deśīnāmamālā, 1, 3, Com.
2 *Ibid.*, 1, 37. Com.
3 *Ibid.*, 1, 37, Com.

he was ignorant of their derivation from Sanskrit but because they were not current in Sanskrit Dictionaries in the sense which they acquired in Prakrit. Whenever a 'tadbhava' word is found used in a sense different from that of the original Sanskrit he gives a place to it in the list of 'Deśī' words.[1] Sometimes even when the sense of a 'tadbhava' word is the same as in Sanskrit he includes it in his Deśīnāmamālā to popularise his work with those readers who consider themselves masters of Prakrit but are ignorant of Sanskrit.[2] Because Hemacandra imposed upon himself the above restrictions in the selection of 'Deśī' words to serve certain definite practical purposes and not because he was ignorant that he has excluded some words that modern philology regards as 'Deśī' and on the other hand has included many 'tadbhava' words that any student of Prakrit even without the St. Petersburgh Dictionary at his disposal would refuse to call Deśī.

In spite of the clear statement of Hemacandra of the latitude exercised by him in the selection of words for his Deśīnāmamālā many scholars have brought the charge against him of including many 'Tadbhava' words in the Deśīnāmamālā through ignorance. Dr. G. Bühler writes as follows :—

"Hemacandra, therefore, enumerates in his commentary on the Deśīśabdasaṁgraha a great many words which all or some of his predecessors had considered to be 'Deśīs', but which he includes among the 'tadbhavas' or 'tatsamas.' A student of Prakrit on the other hand, who has the Petersburgh Dictionary at his disposal, can easily convict Hemacandra of numerous errors and show that he too, in spite of his rare

[1] Deśīnāmamālā, 1, 9, 18, Com.
[2] *Ibid.*, 1, 21, Com.

knowledge of Sanskrit and Prakrit, of his large library and numerous assistants, has mistaken scores of 'tadbhavas' and 'tatsamas' for 'Desi' forms because the passages where the Sanskrit words occured were not accessible to him or not present to his mind."[1]

Sir George Grierson repeats the same charge in his Linguistic Survey in a passage already quoted.[2]

Dr. P. D. Gune also charges Hemacandra with having wrongly put down certain Sanskrit words as Deśīs.[3]

It is admitted that Hemacandra has included in the Deśīnāmamālā many words that are 'tatsamas' or 'tadbhavas' and he has omitted words that are really 'Deśīs'. But he has done this for certain definite practical purposes and not through ignorance. This is also the case with his predecessor Dhanapāla, the author of the Pāialacchināmamālā which was composed in 1029 Vikrama era (or 972-73 A.D.) at Dhārā. Dhanapāla calls the work 'nāmamālā and a deśī.' Still the 'Deśī' terms do not form more than one-fourth of the total words given, others being 'tadbhavas' and 'tatsamas'. Dhanapāla acted without any fixed principle and from a practical motive—which was to help his sister Sundarī. What Dhanapāla did without any explanation Hemacandra does in his work to a small extent only after fully explaining his object in doing so. Why should it then be attributed to his ignorance it is difficult to understand.

The text of the Deśīnāmamālā is written in Prakrit Gāthās (of Arya metre) containing the 'Deśī' words and their meanings in Tadbhava equivalents. Sometimes these Prakrit equivalents are given in other 'Deśī' words. The commentary

[1] Pāialacchināmamālā (Göttingen, 1878), Introduction, pp. 12-13.

[2] Grierson, 'The Linguistic Survey of India,' Vol. 1, pp. 127-28.

[3] Introduction to Comparative Philology, p. 22.

on the text is written in Sanskrit. It explains in each 'Deśī' word by its Sanskrit equivalent and gives reasons when even any word is included in the list of 'Deśī' words against the principles laid down by the author, or is omitted though regarded by earlier authors as 'Deśī'. One Prakrit Gāthā is then inserted to illustrate the use of words (having only one meaning) contained in each Gāthā of the Text. The work is divided into eight Vargas which classify the words according to their initial letters. These Vargas with the number of Gāthās in each are noted below :—

Varga.	Initial letters of the words in the Varga.	Number of Gāthās.
First Varga	Vowels	174
Second Varga	Gutterals	112
Third Varga	Palatals	62
Fourth Varga	Linguals	51
Fifth Varga	Dentals	63
Sixth Varga	Labials	148
Seventh Varga	Liquids	96
Eighth Varga	Sibilants and Aspirate	77
		Total Gāthas—783

The total number of Deśī words found in the text and the Commentary are 3,978.

The illustrative Gāthās found in the Sanskrit Commentary on the text number 782. On account of their lexicographical importance combined with their character as ingenious specimens of poetry they are treated separately in Section III.

The following authors on 'Deśī' vocables are quoted in the Deśīnāmamālā :—

1. Abhimānacihna, (I, 144; VI, 93; VII, 1; VIII, 12, 17).

2. Avantisundarī (I, 81, 144, 157).

3. Gopāla (I, 25, 31, 45; II, 82; III, 47; VI, 26, 58, 72; VII, 2, 76; VIII, 1, 16, 67).

4. Devarāja (VI, 58, 72; VIII, 17).

5. Droṇa (I, 18, 50; VI, 7).
Droṇācārya (VIII, 17).

6. Dhanapāla (I, 141; III, 22; IV, 30; VI, 101; VIII, 17).

7. Pāṭhodūkhala (VIII, 12).

8. Pādaliptācārya (I, 2).

9. Rāhulaka (IV, 4).

10. Sāmba (II, 48).

11. Śīlāṅka (II, 20; VI, 96: VII, 40).

12. Sātavāhana (III, 41; V, 11; VI, 15, 18, 19, 112, 125).

Besides the above authors who wrote 'Deśī' koṣas, two 'Deśī' works are mentioned in the Deśīnāmamālā, *viz.*, Sāratarādeśī and Abhimānacihna sūtra pātha. Lala Diksita in his Commentary on the Mṛcchakaṭika quotes from a 'Deśī' koṣa—named 'Deśī prakāśa.' Kramadiśvara (in the Saṁkṣiptasāra VIII p. 47) refers to another 'Deśī' koṣa named 'Deśīsāra.'

This shows that Hemacandra had a long series of predecessors who wrote lexicons of 'Deśī' words and he was perhaps the last representative of this host of writers. This extensive literature on Prakrit lexicography seems to have perished irrecoverably and we have to console ourselves merely with the names of the authors preserved in the Commentary. There is only one exception. Dhanapāla wrote a Prakrit Dictionary, the Pāialacchināmamālā which has been discovered and published by Dr. Bühler. Dhanapāla, flourished two centuries before Hemacandra. Hemacandra quotes some passages in the Deśīnāmamālā which

he states to be from Dhanapāla but none of which are found in the Pāialacchināmamāla. The passages have already been referred to, and to avoid repetition they are not given here. Elsewhere in other parts of the Commentary he gives certain words and their meanings and ascribes them to 'others.' Some of these are found in the Pāialacchināmamālā. It is possible that they refer to the Pāialacchināmamāla though it is not clear why Hemacandra, instead of ascribing them definitely to Dhanapāla, as he does in other passages should speak of him in that general way.

There was another Dhanapāla, the author of Bhavisayattakahā, who was a Bania and should not be confused with our lexicographer who, while he wrote the Pāialacchināmamālā, was yet a pious Brahman as he salutes Brahmā, in his work (purisuttamnābhisaṃbhavaṃ devaṃ) though later he became a Jaina.

As regards Avantisundarī mentioned by Hemacandra, Dr. Bühler considers her to be identical with Sundari, the sister of Dhanapāla for whose benefit the Pāialacchināmamālā was written. This conjecture is very doubtful as proper names are not broken up into parts. It is more likely that this Avantisundarī is the wife of the poet Rājaśekhara at whose order the Karpuramañjarī was staged. Of course we have no proof of her literary attainments and to hazard any conjecture in the absence of any data is always very risky.

SECTION III

ILLUSTRATIVE GĀTHĀS IN THE COMMENTARY.

Pischel in the Introduction to his edition of Hemacandra's Deśīnāmamālā severely criticises the illustrative gāthās inserted by Hemacandra at the end of the commentary on each stanza of the 'Ekārthaśabdas.' He remarks: 'It was a most disgust-

ing task to make out the-sense or rather nonsense of these examples some of which have remained rather obscure to me." A careful reading, however, of the gāthās with the help of the various readings contained in the manuscripts quoted in the foot-note by Pischel would lead one to discover sense, and highly poetical sense in these gāthās apart from the help which they render in ascertaining the correct meaning of a 'Desi sabda.' In fact, these gāthās are not only valuable for the lexicographical material they contain but they form a valuable contribution to Prakrit lyric poetry at the same time comparable to the "Sattasai" of Hāla. Most of the stanzas are miniature amatory poems depicting love-scenes in various aspects. Another class of stanzas eulogises the achievements of his hero Kumārapāla as manifested generally in the miserable condition of his enemies or their wives. The remaining stanzas cannot be brought under any general heading as they deal with various topics such as condemnation of certain vices, praise of certain virtues, religious worship and maxims of prudence. These are comparable to Bhartṛhari's Nītiśataka and anthologies of 'Subhāṣitas' of various writers. A complete classification of the gāthās based on an analysis of their contents is given in the following table.

The illustrative gāthās are classified according to the subjects they deal with in the following table:

Chapter.	Amatory Gāthās.	Eulogy of Kumārapāla.	Miscellaneous.	Total.
I	76[1]	38[2]	19[3]	133

[1] 5-7, 10-15, 17-20, 23, 26, 28, 32-34, 36-39, 42, 44, 46-49 51, 52, 55, 56, 58-60, 63, 67-73, 75, 76, 79, 81, 86, 87, 89, 91, 92, 94, 96, 98, 99, 101-104, 108-110, 112-115, 120, 123-126, 131-133.

[2] 9, 22, 24, 25, 29, 31, 40, 41, 43, 45, 50, 53, 54, 57, 62, 65, 66, 74, 78, 80, 83-85, 88, 90, 95, 97, 100, 105, 107, 116-119, 127-130.

[3] 1 4, 8, 16, 21, 27, 30, 35, 61, 64, 77, 82, 93, 106, 111, 121, 122.

Chapter.	Amatory Gāthās.	Eulogy of Kumārapāla.	Miscellaneous.	Total.
II	66[1]	11[2]	13[3]	90
III	36[4]	7[5]	8[6]	51
IV	25[7]	11[8]	10[9]	46
V	34[10]	7[11]	9[12]	50
VI	83[13]	14[14]	26[15]	123
VII	49[16]	8[17]	19[18]	76
VIII	41[19]	9[20]	15[21]	65.

1 1, 6, 8, 9, 11, 12, 17-22, 24-29, 31-36, 38, 40-47, 49-53, 55-59, 62-68, 70, 72-81, 83-86, 88.

2 4, 5, 7, 30, 37, 39, 48, 54, 61, 89, 90.

3 2, 3, 10, 13-16, 23, 60, 69, 71, 82, 27.

4 2, 4, 6-10, 13-24, 26-30, 32-39, 45, 48, 49, 51.

5 3, 11, 12, 40, 41, 46, 47.

6 1, 5, 25, 31, 42-44, 50.

7 3, 4, 6, 9, 12-15, 18, 21, 25-27, 31-36, 39-41, 43, 45, 46.

8 7, 8, 10, 11, 16, 19, 20, 24, 29, 30, 42.

9 1, 2, 5, 17, 22, 23, 28, 37, 38, 44.

10 1-11, 13-16, 18, 20, 22, 26, 28, 30, 31, 32, 35-38, 40, 41, 43-46, 50.

11 12, 21, 23, 25, 42, 47, 48.

12 17, 19, 24, 27, 29, 33, 34, 39, 49.

13 1, 4, 9, 11-14, 16, 18, 20, 23-25, 27, 29-31, 33-34, 36-43, 46, 48-53, 55, 56, 58, 61-67, 69-76, 79-80, 82-84, 88, 89, 92-95, 97-100, 102, 104-109, 113-117, 119, 120, 123.

14 2, 5, 7, 10, 15, 17, 19, 22, 26, 32, 54, 57, 111, 118.

15 3, 6, 8, 21, 28, 35, 45, 47, 59, 60, 68, 77, 78, 81, 85-87, 90, 91, 96, 101, 103, 110, 112, 122.

16 1-4, 6, 8, 9, 12, 14, 15, 17, 19, 21, 22, 24, 27, 28, 30-36, 39, 41, 43, 44, 46-50, 52. 56-58, 60-64, 66, 67, 69, 70, 71, 73, 75.

17 7, 13, 29, 40, 53-55, 65.

18 5, 10, 16, 18, 20, 23, 25, 26, 37, 38, 42, 45, 51, 59, 68, 72, 74, 76.

19 1, 7, 9-14, 17-19, 22-30, 34, 36, 38, 40, 42-48, 50, 53-55, 58-60, 62-64.

20 8, 33, 35, 37, 39, 41, 51, 57, 61.

21 2-6, 15, 16, 20, 21, 31, 32, 49, 52, 56, 65.

Pischel himself notes the difficulty in hitting the true reading in the manuscripts used by him. Even his manuscript 'B' which he regards as very correct constantly interchanges च and व. Besides other mistakes due to the confusion of letters, in the manuscripts words are combined and separated without any regard to their sense. The copyists employed being not generally scholars such errors are inevitable. It is for this reason perhaps that at the end of the manuscripts is generally found a statement of the copyists which has run into a proverb 'yad dṛṣṭaṁ tallikhitam' (As seen so written)—a statement made by the scribes to save their own skin. A critical editor, however, is not justifed in holding the author responsible for the possible errors of the ignorant scribes. We would not have complained so much of the strong remarks of Pischel had his readings been supported by all the manuscripts used. Far from it. The manuscript B which he regards as 'very correct', the manuscript F which, he says, 'with the exception of a few trifling differences agrees closely with B' and the manuscript G which 'gives the best text of the commentary' do not generally support the readings adopted by Pischel but give readings that show a marked improvement in the sense. If the illustrative gāthās of Hemacandra which have appeared to Pischel as examples of 'extreme absurdity' or 'nonsense' are read correcting the errors made by the copyists in the manner explained above they will yield very good sense. A few examples of such corrected readings are given below to make the point clear. A complete list of the readings that yield a good sense when thus corrected is given in the list of the improved readings annexed to this section as an Appendix.

Reading adopted by Pischel—

अम्माइआइ दिसावड्ढेअ तुह रे अवत्थरारिहइ ।
णावलिअं जं जाव य रसेण तं किसलिओ असोउ व्व ॥ I. 22. 20.

Chāyā—

अनुमार्गगामिन्या दत्तोऽनुकम्प्य तव रे पादाघातो नूनम् ।
नासत्यं यत् यावच रसेन त्वं किसलितोऽशोक इव ॥

Reading improved—

अम्माइआइ दिण्णावइअ तुह रे अवत्थरारिहइ ।
णावलियं जं जावयरसेण तं किसलिओ असोउ व्व ॥

Chāyā—

अनुमार्गगामिन्या दत्तोऽनुकम्प्य तव रे पादाघातो नूनम् ।
नासत्यं यत् यावकरसेन त्वं किसलितोऽशोक इव ॥

Eng. Trans.—Certainly you have been given a kick, Oh pitiable, by the lady following you. It is not untruth that with the juice of 'alakta' *i.e.* red lac (besmearing her feet) you are like an Asoka tree with fresh foliage.

Remarks—The separation of जाव य रसेण in Pischel's reading indeed gives no sense or a sense purchased at the cost of treating two words जाव and य as redundant. If the separated elements are combined so as to form a compound word जावयरसेण (यावकरसेन) meaning 'lac juice' then the stanza gives a very appropriate sense and consistent with the poetical convention of an Aśoka blossomming at the kick of a fair lady.

Reading adopted by Pischel—

सुंदर गोरंगीए गोरी अज्जेय तोइ सुपसण्णा ।
एकल्लपुडिंग हु एणुवासिए आगओ सि जं काले ॥ I. 147. 115.

Chāyā—

सुन्दर गौराङ्ग्यां गौरी अद्येव तस्यां सुप्रसन्ना ।
विरलविन्दुवर्षं खलु भेके आगतोऽसि यत् काले ॥

Reading improved—

सुंदर गोरंगीए गोरी अज्जेय तोइ सुपसण्णा ।
एकल्लपुडिंगहुएणुवासिए आगओ सि जं काले ॥

Chāyā—

सुन्दर गौराङ्ग्यां गौरी अद्यैव तस्यां सुप्रसन्ना ।
विरलविन्दुवर्षक्षुतभेके आगतोऽसि यत् काले ॥

Eng. Trans.—Oh lovely (fellow), Gauri has to-day become well-disposed towards the fair-limbed (lady) as you have come at the season when the frogs become agitated with drizzlings

Remarks.—Pischel's reading makes एक्कसुडिंग a vocative meaning 'Oh drizzling rain' and एणुवासिए apparently in the locative meaning 'in frog.' Neither of these words can be syntactically connected with सुंदर in the vocative and काले in the locative. Thus the reading of Pischel is no doubt a good instance of what he regards as Hemacandra's 'incredible stupidity.' By combining the separated words, given by Pischel, into a compound qualifying काले we get a very poetical description of the rainy season and the whole stanza becomes a very appropriate welcome to the lover, arriving at the advent of the rains to his darling.

Reading adopted by Pischel—

ओहंकिरि ओहट्टं च य ओलुंकिं च सारवेसु घरं ।
ओचुल्ले ओलिंभं दट्ठं ओलिप्पिही तुह णणंदा ॥ 1. 121. 153.

Chāyā—

हसनशीले हास्यं च च कुब्ररमणक्रीड़ां च समारचय गृहम् ।
चुल्लेकदेश उपदेहिकां दृष्ट्वा हसिष्यति तव ननन्दा ॥

Reading improved—

ओहंकिरि ओहट्टं चय ओलुंकिं च सारवेसु घरं ।
ओचुल्ले ओलिंभं दट्ठुं ओलिप्पिही तुह णणंदा ॥

Chāyā—

हसनशीले हास्यं त्यज कुब्ररमणक्रीड़ाञ्च समारचय गृहम् ।
चुल्लेकदेशे उपदेहिकां दृष्ट्वा हसिष्यति तव ननन्दा ॥

Eng. Trans.—Give up your laughing, Oh laughing lady, give up the game of 'hide and seek' and cleanse your house. Your husband's sister will laugh on seeing the white ant in a side of your hearth.

Remarks—Pischel's reading in which च and य have been treated as two words leads to a train of inconsistencies. Firstly the juxtaposition of two cumulative conjunctions inserted between the two nouns is contrary to the laws of syntactical order which requires the placing of the conjunction च or its Prakrit equivalent य after each of the nouns combined and not before any. Shifting our attention from this inconsistency we are faced with a second difficulty in construing सारवेसु with घोट्टइं, घोलुक्किं and घरं which cannot be understood as other than objects of सारवेसु. This makes no sense. Even if we omit the pleonastic particle य the difficulty in making out a sense is not removed. If we combine च and य into the word चय (त्यज) the meaning will be clear.

Reading adopted by Pischel—

कासिज्जदेसलुण्ठणकाहाराणिज्जमाणकणयाइं ।
कासारं च वुहाणं अकाविमं देसि चालुक्क ॥ II. 30. 27.

Chāyā—

काकस्थलाभिधानदेशलुण्ठनकर्मकारानीयमानकनकानि ।
सीसकपत्रं च वुधेभ्योऽकृत्रिमं ददासि चौलुक्य ॥

Reading improved—

कासिज्जदेसलुंठणकाहाराणिज्जमाणकणयाइं ।
कासारं व वुहाणं अकारिमं देसि चालुक्क ॥

Chāyā—

काकस्थलाभिधानदेशलुण्ठनकर्मकारानीयमानकनकानि ।
सीसकपत्रमिव वुधेभ्योऽकृत्रिमं ददासि चौलुक्य ॥

Eng. Trans.—Spontaneously do you, Oh Kumārapāla,

give to the wise gold (as bountiously) as lead leaves, gold brought by the servants from the plunderings in the province of Kākasthala.

Remarks—In the reading of Pischel, leaves of lead are placed by the side of gold (कणयाइं) as gifts to the learned. This combination is incongruous. If च is replaced by व (इव) a reading found in MS. G, the meaning is remarkably improved as an eulogy of Kumārapāla who showers ingots of gold carried from the country of his enemies on the learned like leaves of lead.

Reading adopted by Pischel—

मयणगढं गज्जस्स वि गंजं गइम्मि गड्डिचक्ककड़िं।
गलिअं गलिउं भिक्खू गणिअगणेत्तो वि मुच्छेइ॥ II. 81. 66.

Chāyā—

मदनदुर्गं वेगस्यापि वदनं शय्यायां गन्त्रीचक्रकटिम्।
स्मृतां स्मृत्वा भिक्षुर्गणिताक्षमालोऽपि मूर्च्छति॥

Reading improved—

मयणगढं गज्जच्छविगंजं गइम्मि गड्डिचक्ककडिं।
गलियं गलिउं भिक्खू गणियगणेत्तो वि मुच्छेइ॥

Chāyā—

मदनदुर्गं यवच्छविवदनां शय्यायां गन्त्रीचक्रकटिम्।
स्मृतां स्मृत्वा भिक्षुर्गणिताक्षमालोऽपि मूर्च्छति॥

Eng. Trans.—The mendicant, though counting the rosary of beads, faints at the recollection of the lady when she—the fort of Cupid having the glow of the face like that of barley, having the waist (moving) in the bed like the wheel of a car—is called to mind.

Remarks—Pischel by adopting a reading in which गज्जस्स वि गंजं are separated, has not only made the gāthā 'void of all sense' but also has adopted a reading in 'गज्जो जवः' which

evidently is a scribal error and gives a meaning 'vega' making any sense of the gāthā impossible. By taking गज्ज to mean यव (barly) as given in the MS. H and by adopting the reading गज्जच्छ of the MS. G and combining गज्जच्छ वि गंजं into one word we get an inproved reading which gives a very poetical description of the cheek of a love-lorn lady.

Reading adopted by Pischel—

जस्स कए छप्पंतिं करेसि छउअंगि सो वि तुज्झ कए ।
छमलयतलम्मि छिक्कोलिऊण मिल्लेइ मिगछवडिं ॥ III. 25. 21.

Chāyā—

यस्य कृते पद्मलेखपूर्वं नियमं करोषि तन्वङ्गि सोऽपि तव कृते ।
सप्तच्छदतले तन्वीकृत्य मुञ्चति मृगचर्म ॥

Reading improved—

जस्स कए छप्पंतिं करेसि छउअंगि सोवि तुज्झ कए ।
छमलयतलम्मि छिक्कोलिओ ण मिल्लेइ मिगछवडिं ॥

Chāyā—

यस्य कृते पद्मलेखपूर्वं नियमं करोषि सोऽपि तव कृते ।
सप्तच्छदतले तनु नं मुञ्चति मृगचर्म ॥

Eng. Trans.—He for whose sake, Oh thin-limbed (lady), you are practising austerity by describing a lotus-like figure —he too (though) emaciated under the Saptacchada tree does not leave the deer's skin for your sake.

Remarks—Pischel's reading छिक्कोलिऊण needlessly modifies the word छिक्कोलिअ of the text to be illustrated which spoils the sense. By adopting the reading of MSS. BF. which separates ण and reads छिक्कोलिओ instead of छिक्कोलिअ the sense is strikingly improved inasmuch as instead of the picture of the lover giving up austerities while his mistress was practising it, we find the picture of a faithful lover still

continuing his austerities in sympathy for his beloved and getting emaciated.

Reading adopted by Pischel—

संदर अमारिलग्गा तुज्झ कए मयणअग्गिजलिआ सा ।
मादलिआमाआलिआ खेअकरी जलइ माहिवाए वि ॥ VI. 131. 114.

Chāyā—

सुन्दर अकुत्सिता तव कृते मदनाग्निज्वलिता सा ।
मातृमातृष्वसा खेदकरी ज्वलति शिशिरवातेऽपि ॥

Reading improved—

सुंदर अमारिलग्गा तुज्झ कए मयणअग्गिजलिआ सा ।
मादलिआमाआलिआखेअकरी जलइ माहिवाए वि ॥

Chāyā—

सुन्दर अकुत्सिता तव कृते मदनाग्निज्वलिता सा ।
मातामातृष्वसृखेदकरी जलति शिशिरवातेऽपि ॥

Eng. Trans.—Oh lovely (fellow) she not ugly, afflicted by the fire of Cupid and causing affliction in the mother and the maternal aunts, burns even at the cold wind.

Remarks—From Pischel's reading the sense would be that the victim of Cupid suffering the pangs of separation is an aged matron (not a young girl) being the maternal aunt of some one's mother and she is exciting pangs (in the heart of the sympathisers)—a sense no doubt, but which cannot be accepted as love poetry but as a parody of it. If the two words मादालिआमाआलिआ and खेअकरी are combined we find a piteous picture of a love-lorn girl.

Reading adopted by Pischel—

सा विती लहुअवड क्खमसु तुमं तुह गामो लयापुरिस ।
लडहक्खमिअपेम्मं पिअम्मि कह णाम जीविस्सं ॥

Chāyā—

सा वृत्तिर्न्यग्रोध क्षमस्व त्वं तुभ्यं नमः पद्मकरवधूलेखाङ्कित ।
विघटितप्रेम्णि प्रिये कथं नाम जीविष्यामि ॥ VII. 20. 17.

Reading improved—

सावित्तीलहुअवड खमसु तुमं तुह णमो लयापुरिस ।
लडहक्खमिअपेम्मे पिअम्मि कह णाम जीविस्सं ॥

Chaya—

सावित्रीन्यग्रोध क्षमस्व त्वं तुभ्यं नमः पद्मकरवधूलेखाङ्कित ।
विघटितप्रेम्णि प्रिये कथं नाम जीविष्यामि ॥

Eng. Trans.—Forgive (me) Oh Banyan tree, presided over by Sāvitrī, salutation to thee on whom a bride with a lotus in the hand is painted. The beloved being void of love how can I live at all ?

Remarks—If सा वित्ती लहुयवड (literally, that function, Oh Banyan tree) are taken as separate words as in Pischel's reading they make no sense. Joined together into one word the expression finely fits into the context as we get the picture of a holy Banyan tree presided over by the goddess Sāvitrī with the figure of a bride having a lotus in the hand painted on it, worshipped by village damsels for the fulfilment of their desire of union with their lovers.

Reading adopted by Pischel—

जं मग्गए वहुव्वाण वट्टिवं मज्झ कज्जवप्पोट्टं ।
तं सहि मग्गपयाहिणवडुरावग्गोअदंसणपहावो ॥ VII. 40. 34.

Chāyā—

यन्मन्यते कनिष्ठश्वश्रूणां परकार्यं मम कार्यस्तूपम् ।
तत् सखि मार्गप्रदक्षिणग्रिवानकुलदर्शनप्रभावः ॥

Reading improved—

जं मसए वहुव्वा ण वट्टिवं मज्झ कज्जवप्पीढं ।
तं सहि मग्गपयाहिणवहुरावग्गो अदंसणपहावो ॥

Chāyā—

यन्मन्यते कनिष्ठश्वश्रूर्न परकार्य्यं मम कार्य्यस्तूपम् ।
तत् सखि मार्गप्रदक्षिणशिवानकुलदर्शनप्रभावः ॥

Eng. Trans.—It is the (inauspicious) influence, Oh friend, of witnessing a jackal and a mongoose on the rightside on the way, that the youngest mother-in-law regards the heap of my work as not of others.

Remarks—In Pischel's reading, वहुव्वाण (literally of the youngest mothers-in-law) cannot be constructed with 'मसए' (thinks) which is left without any subject and the sentence remains incomplete. Besides the expression वहुव्वाण is inconsistent in itself. वहुव्वा meaning the youngest mother-in-law can denote only a single person and is incompatible with plurality. By separating ण we get a negative sentence and can construe वहुव्व (mother-in-law) with मसए as its nominative. The stanza also thus becomes a fine picture of the tyranny of the youngest mother-in-law over her daughter-in-law heaping all the work of the household on her alone instead of distributing it among others.

As the gāthās when read in this way give a good sense they can no longer be regarded as examples of "incredible stupidity."[1] They will be appreciated, it is hoped, by every lover of poetry as a remarkable feat of ingenuity worthy of Hemacandra and far beyond the capacity of his disciples to whom Pischel is inclined to ascribe them.

---

[1] Pischel, Deśīnāmamālā, Introduction, p. 8.

LIST OF IMPROVED READINGS OF THE ILLUSTRATIVE GATHAS

N.B. Readings marked with † are included in the Text of the present edition; readings marked with * are included in the list of Corrections; readings without marks are additional.

Page.	Chap.	Verse.	Com. Gatha.	Pischel's Reading.	Improved Reading.
†10	I	22	20	जाव य रसेण	जावयरसेण
†15	I	38	37	अणहारगंडजीए	अणहारगंड जीए
†17	I	45	44	णोसासन्तं	णोसासं तं
†40	I	117	101	उच्छुरणेसोज्जग्गिर	उच्छुरणे सोज्जग्गिर
49	I	147	115	°पुडिंग हु एणुवासिए	°पुडिंगहुएणुवासिए
50	I	150	118	ओंडलं च केसेसु	ओंडलं व केसेसु
*51	I	153	121	ओहट्टं च य	ओहट्टं चय
†57	II	2	2	पिअ कविसकच्छुर	पिअकविसकच्छुर
*61	II	14	15	मयकोत्तलंक सउणं	मयकोअलंकसउणं
†64	II	20	21	कंठमल्लजुग्गासा	कंठमल्लजुग्गा सा
66	II	27	30	कासारं च	कासारं व
†73	II	47	50	णिय वि	णियवि
†73	II	48	51	कोमुइजोण्ह पि	कोमुइजुण्हं पि
80	II	72	60	विहि खरहिअ°	विहिखरहिय°
*83	II	81	66	गज्जस्स वि गंजं	गज्जच्छविगंजं
84	II	84	69	गामेणिअं च	गामेणियं व
†85	II	86	71	णया णेसि	ण याणेसि
91	II	105	84	घडिअघडा णीसंका	घडिअघडाणीसंका

Page.	Chap.	Verses.	Com. Gatha.	Pischel's Reading.	Improved Reading.
94	III	1	1	घडक्कुसिं	घड़ क्कुसिं
96	III	9	9	चिह्नं,च	चिह्नं व
*97	III	12	12	चित्तदाउ' च	चित्तदाउ' व
102	III	25	21	छिक्कोलिऊण	छिक्कोलिओ ण
†117	IV	7	7	चड्डअ डप्फया	चड्डयडप्फया
128	IV	40	41	णिस्सरिअ अंसु	णिस्सरिअअंसु
129	IV	42	43	वोलिअवह्न	वोलिय वह्न
†130	IV	43	44	णोआरणवल्लहा ण	णोआरणवल्लहाण
*140	V	26	21	भंजिअ सुअ°	भुंजिअसुअ°
*141	V	29	24	रविथूणाइ थूलघोणं	रविथूणाइथूलघोणं
143	V	35	28	दड्डअ दयावणय	दड्डयदयावणय
150	V	57	45	धंगकेसिधव्वा	धंगकेसि धव्वा
*154	VI	6	6	पड्डसिअणोविं	पड्डसिय णोविं
168	VI	45	48	पालीवंधं च	पालीवंधं व
170	VI	51	54	पीणउरपीड्डरोहे	पीणउरुपीड्डरोहे
*174	VI	62	65	पोरच्छुकम्म पोलिअ	पोरच्छु कम्मपोलिय
184	VI	94	80	दासीवुंवुअवुक्को विअ	दासीवुंवुअवुक्कोचिय
188	VI	106	91	भुंडीरेहिं च	भुंडीरेहिं व
†191	VI	117	100	णिय वि	णियवि
*191	VI	118	101	°मंगल सुग्गुम°	°मंगलसुग्गुम°
†192	VI	120	103	हत्थिमरट्ट घरट्टे	हत्थिमरट्टघरट्टे
*196	VI	131	114	°माअलियाखेदकरी	°माअलियाखेदकरी
201	VII	2	2	पिअ अहरं	पिअअहरं
†204	VII	8	8	णोहरइ	णोहरिवि
204	VII	9	9	°रूविरूअगुणभूसणे	°रूविरूअगुण भूसणे
*208	VII	20	17	सा वित्तो लड्डुअवड	सावित्तोलड्डुयवड
†208	VII	22	19	लीव मयच्छो	लीवमयच्छो

Page.	Chap.	Ver.	Com. Gatha.	Pischael's Reading.	Improved Reading.
211	VII	31	25	वल्लयणिव्वत्तिया	वलय णिव्वत्तिया
*212	VII	34	28	विलमभुणीहिं च	विलमभुणीहिं व
†214	VII	39	33	समयवद्दोलम्मि	सयं वद्दोलम्मि
214	VII	40	34	वहुव्वाण	वहुव्वा ण
218	VII	50	44	वह्लघारिणिं च	वह्लघारिणिं व
222	VII	63	57	विकखासविहड्डकच्छे	विकखास विहड्डकच्छे
†223	VII	66	60	विप्पवरोविअ	विप्पवरोचिय
224	VII	68	62	विश्रालअविणिव्वरो	विश्रालुय विणिव्वरो
224	VII	69	63	विरहविडिच्चिर अंगे	विरहविडिच्चिरअंगे
224	VII	70	64	विष्फाडिअसाहिम वि°	विष्फाडिअसाहिमवि°
†227	VII	78	72	णिए वि	णिग्रेवि
234	VIII	3	3	किंसुअसउणमिणं	किंशुअ सउणमिणं
256	VIII	70	63	इुडसिंगहीर मद्द	इुडसिंगहीरमद्द

CORRECTIONS.

"C" under the heading 'Verse' stands for commentary.

Page.	Chap.	Verse.	Misprints.	Corrections.
2	I	3 C	महानदा°	महानटा°
4	I	7 C	वहिथि [5]अत्ताये	वहिथि[5]अत्तायि
5	I	9 C	कुसुमाउह थंकारं	कुसुमाउहथंकारं
5	I	10 C	अइल्लो	अहिल्लो
8	I	17 C	अवर्ण	अवखं'
8	I	18	अयंडोऽ°धंधू	अयडोऽ'धंधू
8	I	18 C	[3]शब्दभवोऽ°धधुशब्द:	[3]शब्दभवोऽ'धंधुशब्द:
9	I	20 C	कलअहिसाओ	कलअहिसाउ
9	I	20 C	सा	ता
10	I	22 C	दिसावई य	दिसावईय
10	Foot-note		अण्हियओ	2 AB अण्हियओ
11	I	27 C	°थिउ'ज अकलिय अप्प°	°थिउ'जअकलियअप्प°
13	I	32	उच्छुयदंतवणच्छवी	उच्छुयदंतवणछवी
13	I	32 C	अवयारेवि	अवयारे वि
13	I	34 C	अट्टहासुज्जोएणं	अट्टहासुज्जोए णं
14	I	37 C	कैथां चि°	कैथांचि°
14	I	37 C	°कलुसिय अव°	°कलुसियअव°
14	Foot-note		1 B °हाय°	1 B °हाअ°
16	I	41 C	अच्छिवियच्छी दुहिया	अच्छिवियच्छीदुहिया
21	I	54 C	अज्जो	अज्जओ
22	I	59 C	धात्वादेशैर्व्याभिरुक्ता	धात्वादेशैर्व्याभिरुक्ता
23	I	64 C	आणवो	आणूवो
24	I	65 C	जाय आउराणीला	जायआउराणीला
27	I	76	आउर°	आऊर°
27	I	76 C	आउरं	आऊरं
28	I	80	इग्गाणयमा°	इग्गाण य मा°

Page.	Chap.	Verse.	Misprints.	Corrections.
29	I	81 C	इंदीवत्ताइ जंतुणो	इंदीवत्ताइजंतुणो
30	I	86 C	कुंतलउडुच्छणो यं	कुंतलउडुच्छ यं
30	I	86 C	जणयण°	जणणयण°
33	I	95	भयणो रिय°	भयचोरिय°
34	I	99 C	उच्छुच्छु	उच्छुच्छु
35	I	101 C	गुणगुणि°	गुणिगण°
36	I	103	उप्पणं	उप्पणणे
36	I	104 C	शिथिलस्थिति[3]	शिथिल[3]स्थिति
36	I	10 5C	नकारसंयोगास्थने	ओकारसंयोगस्थाने
37	I	108	उपकार	उपकारः
39	I	113	उज्जणियं	उज्जाणियं
39	I	118	उप्फुडिय°	उप्फुंडिय°
45	I	136	उव्वेल्लरं	उव्वेल्लरं
45	I	136 C	उव्वेलरं	उव्वेलरं
45	I	137 C	ओव्वेल्लरं	ओव्वेल्लरं
48	I	147	एक्कलपुडिंगं	एक्कल्लपुडिंगं
51	I	153	च य	चय
52	I	158 C	ओसिओ	ओसीओ
56	I	173	चदण°	चंदण°
59	II	9 C	कंदोट्ट	कंदोट्ट
60	II	10	कव्वाडो	कव्वाडो
61	II	13 C	कइयंकसइ	कइयंकसइ
61	II	13 C	कोल्लर कइ°	कोल्लरकइ°
61	II	14 C	मय[3]कोत्तलंक सउणं	मय[3]कोत्तलंकसउणं
61	II	14 C	मणकुड्य कक्कसासव	मणकुड्यकक्कसासव
61	II	14 C	मयकरिय	मयकरियं
64	II	22	दिसकसाए	[11]दिसकसाए
64	II	22 C	कग्घा [2]यलो	कग्घा[12]यलो
64	II	22 C	क डइओ	क[13]डइओ
64	II	22 C	क[1]सोच्छडिया	क[10]सोच्छडिया
65	II	23 C	कसाकसाभासं	कसा कसाभासं

Page.	Chap.	Verse.	Misprints.	Corrections.
65	II	24	कथियारिय कयखरिया	कथिशारियकषखरिया
67	II	29 C	कालिंजणी च तापिच्छलदा	कालिंजणी तापिच्छलता
67	II	29 C	का? मिंजलाख्य:	का[2] मिंजुलाख्य:
67	II	29 C	का मिंजुलशब्दोऽपि	का[3] मिंजुलशब्दोऽपि
67	II	30 C	शूकर:	[7] शूकर:
67	II	31	[10] खलिए	ख[10] लिए
67	II	31 C	किंवीडी स्खलित:	किंवीडी खलित:
74	II	51	इंठी सूकरी	कंठी सूकरी
78	II	64 C	वर्थम् .	व्यर्थम्
79	II	68	खण्ण ॥'	खण्णुस'
79	II	70 C	खन्निरि	खुन्निरिं
80	II	71 C	तमाख़ंडय°	तमखुंडय°
81	II	75 C	धात्वादेशेषत्ता	धात्वादेशेषूत्ता
82	II	76 C	खुणक्खडिया	खुणक्खुडिया
83	II	81 C	गड्डी यम्मी । गम्मो जव:	गड्डी गम्मी । गम्मो यव:
83	II	81 C	[2] गज्जख्य वि गंजं	[2] गज्जच्छविगंजं
84	II	83 C	विरहगाडियाइ'	विरहगाडियाइ
85	II	86 C	गलप्फोडी	गल्लप्फोडी
86	II	91 C	सभवईए	सयवईए
87	II	94	गेठुस'	गें'ठुस'
88	II	96 C	गोवरगोइरकजे	गोवरगोहुरकज्जं
89	II	98 C	गोघंटगोखुरसशब्दो	गोघंटगोखुरसशब्दो
91	II	105 C	डिघडियघडा	घडिघडियघडा
91	II	107 C	घनवाही इन्द्र:	घणवाही इन्द्र:
91	II	107 C	°घार°	°घारि°
92	II	109 C	घु[2] ग्घुघुसदृश	घु[2] ग्घुघुसदृशो
95	III	6 C	धात्वादेशेषत्ता	धात्वादेशेषूत्ता
97	III	12	चित्तदाउ' च	चित्तदाउ' व
101	III	24 C	कपिकच्छ:	कपिकच्छू:
102	III	26 C	चच्छम॥:	चच्छभ॥:
102	III	27 C	जारेव्विल्येकशेषाद्	जारेव्विल्येकशेषाद्

Page.	Chap.	Verse.	Misprints.	Corrections.
103	III	30 C	चक्षु:स्थगनक्रीडा	चक्षु:स्थगनक्रीडा
106	III	39 C	ह ेष्या	हेष्या
108	III	44 C	जरल°छिद्याइ	जरल°छिद्याइ
108	III	46 C	मृगाकर्पणहेतुर्व्याधमृगी	मृगाकर्षणहेतुर्व्याधमृगी
109	III	47	अपरिग्गहम्मि	अपरिग्गहम्मि
109	III	47 C	जयश्री	जुयश्री
109	III	47 C	°शुन्न°	शुष°
109	III	48 C	चादु	चाटु
111	III	54	°भंरया	°भरया
112	III	57 C	भाभरी	भामरी
112	III	58 C	वाद्यविशेष:	वाद्यविशेष:
113	III	59 C	°कंठ	°कंठे
117	IV	6 C	ऊर्ध्व'	ऊर्ध्व°
118	IV	10	त[1]हेव	त°हेव
118	IV	10	उवरिं	उ[7]वरिं
119	IV	13 C	कपिकच्छ:	कपिकच्छू:
119	IV	14 C	ढंखरी	ढंखरी
134	V	5 C	संवरसिरथे	संवरसिरम्मे
134	Foot-note		कमलतोंतक्ती	कलमतोंतक्ती
135	V	9 C	एत्थ[11]	[11]एत्थ
136	V	10	साडिय[1]यं	साडि[1]अयं
136	V	12 C	उपावात	उपावात:
137	V	13	तमिरच्छ तमिच्छाहा	तिमिरच्छतिमिच्छाहा
137	V	13	तिक्खलियं	तिक्खालियं
140	V	26	भुंजिय सुय°	भुंजियसु°
141	V	29	उक्खिविय रविषूणाइ यू°	उक्खिवियरविषूणाइयू°
142	V	30 C	यस्त्रकदेश:	यस्त्रैकदेश:
143	V	34	समए	ससए
143	V	35 C	दइय द°	दइयद°
145	V	38 C	हारद्ध'ता	दारद्ध'ता
146	V	42	दुक्खरमवि	दुक्करमवि

Page.	Chap.	Verse.	Misprints.	Corrections.
146	V	43 C	दूसलयदूहलाणं	दूसल अदूहलाणं
151	V	61 C	धूमसीहाभो	धूमसिहाभो
154	VI	6 C	पड्डसियणीहिं	प ड्ढिय णीहिं
160	VI	48 C	पिएसु	[illegible]सु
173	VI	60 C	तणपोहं	तुणपोहिं
174	VI	62 C	पोरच्छकम्म पो°	पोरच्छ कम्मपो°
181	VI	89 C	चलवद्दयाण	चलवद्धयाण
184	VI	96 C	वलंबंताण	अवलंबंताण
186	VI	100 C	भव्वो	भव्वो
186	VI	101 C	धात्वादेशेषक्षाविति	धात्वादेशेषूक्षाविति
190	VI	114 C	पितुर्गेहम्	पितुर्गृहम्
191	VI	118 C	°मगल सु°	°मंगलसु°
193	Foot-note		B °णमभिरो	B °णभमिरो
196	VI	131 C	°माभालिया खेयकरी	°माभालियाखेयकरी
197	VI	135 C	स्फलिङ्गः	स्फुलिङ्गः
200	VI	146	[3]मट्टहियं	[3]मट्ट हियं
204	VII	9 C	रूवी	[3]रूवी
205	Foot-note		5 AB °देशसिद्ध	°देशसिद्ध
208	VII	20 C	सा विती ल°	साविशील°
210	Foot-note		8 AB सरि°	3 AB सरि°
211	Foot-note		7 वरुवि	7 AB वरुवि
212	VII	32 C	विच्छदंशब्दभव:	विच्छदंशब्दभव:
212	VII	34 C	विलमक्कु[1] [3]पीहिं च	विलमक्कु[1] [3]पीहिं व
218	VII	52 C	°वाहुवग्गोर°	°वाहु वग्गोर°
220	VII	56 C	तुममगणिय वायारो	तुममगणियवायारो
222	VII	62 C	°विसरेसु मडुणो	°विसरेसुमडुणो
223	VII	66	विवप्परं	विप्पवरं
233	VIII	2 C	वालयसंगे	वालियसंगे
235	Foot-note		7 C संजु	7 C संजु°
236	VIII	9 C	°माण°	°मोण°
242	VIII	25 C	कपिकच्छ:	कपिकच्छू:

Page.	Chap.	Verse.	Misprints.	Corrections.
248	VIII	29 C	°मिंढ़ं	°सिंढ़ं
248	VIII	42 C	धात्वादिशेषक्त	धात्वादिशेषूक्त
255	VIII	68 C	छिक्कर°	छिक्किर°
255	VIII	69 C	लिक्कासयंछि	छिक्कासयच्छि
256	VIII	72 C	पूषंती	पूसंती
257	VIII	73 C	हत्थमी	हत्थली

ADDITIONS

Page.	Chap.	Verse.	
46	I	141 C	ऊसाइयं विचित्तम्। before ऊ°
63	II	20 C	यथा। after शीलाङ्कः ॥
170	VI	52 C	मडु after पुल्थ'
178	VI	81 C	पीओ before धवहणः।

EMENDATION

Page.	Chap.	Verse.	
88	II	96 C	चिप्पिज्जसि for विप्पिज्जसि

---

[1]अथ देशीनाममाला प्रारभ्यते।

देशी दुःसंदर्भा प्रायः संदर्भितापि दुर्बोधा।
आचार्यहेमचन्द्रस्तत्तां संदृभति विभजति च॥

समग्रशब्दानामनुशासने चिकीर्षिते संस्कृतादिभाषाणां पञ्चानां शब्दानुशासने सिद्धहेमचन्द्रनाम्नि सिद्धिरुपनिबद्धा। इदानीं लोपागमवर्णविकारादिना क्रमेण पूर्वैरसाधितपूर्व्वा देश्याः शब्दा अवशिष्यन्ते। तत्संग्रहार्थमयमारम्भः। तत्रादौ शिष्टसमय इत्यधिकृतदेवता नमस्क्रियते।

गमणयपमाणगहिरा सहिययहिययहिययंगमरहस्सा।
जयइ जिणिंदाण असेसभासपरिणामिणी वाणी॥१॥

गमास्तात्पर्यभेदिनः सदृशपाठाः। नया वस्त्वेकदेशग्राहिणः स्याद्वादावि-रोधिनोऽभिप्रायविशेषा नैगमसंग्रहव्यवहारर्जुसूत्रशब्दसमभिरूढैवंभूताभिधानाः सप्त। प्रमाणानि स्याद्वादगोचराणि प्रत्यक्षादीनि। तैर्गंभीरा मन्दबुद्धीनामस्ताघाः। अथ च सहृदयं सचेतनं हृदयं येषां तेषां हृदयंगमरहस्या। अत एव जयति निःशेषतीर्थिकभाषोत्कर्षेण वर्त्तते। जयत्यर्थेन च नमस्कार आक्षिप्यते। अयमपर उत्कर्षो यदशेषभाषारूपत्वेन परिणमते। यदाह।

देवा दैवीं नरा नारीं शबराश्चापि शाबरीम्।
तिर्यञ्चोऽपि हि तैरश्चीं मेनिरे भगवद्गिरम्॥

सैवंभूता जिनेन्द्राणामर्हतां वाणी जयतीति संबन्धः॥(१)
व्युत्पित्सुप्रवृत्तयेऽभिधेयप्रयोजने आह।

---

1 A opens with ए र्द०॥ श्रीं नमः सर्व्वज्ञाय B with द०॥ श्रीगुरुभ्यो नमः सर्व्वज्ञाय।

णीसेसदेसिपरिमलपल्लवियकुऊहलाउलत्तेण ।
विरइज्जइ देसीसद्दसंगहो वण्णकमसुहओ ॥२॥

देशीशब्देन देशीशास्त्राण्युच्यन्ते। निःशेषदेशीशास्त्राणां परिमलनेन परिशीलनेन पल्लवितं प्रादुर्भूतं क्वचिदर्थासमर्पकत्वेन क्वचिद्वर्णानुपूर्वीनिश्चया[1]भावेन क्वचित्पूर्वदेशीविसंवादेन क्वचिद्गतानुगति[2]कृतानिबद्धशब्दार्थतया यत् कुतूहलं तेन यदाकुलत्वमाः कथमयमपभ्रष्टशब्दपङ्कमग्नो जनः समुद्धरणीय इति परोपचिकीर्षार[3]भसस्तेन हेतुना देशीरूपाणां शब्दानां संग्रहो विरच्यते। अस्माभिरिति शेषः। पादलिप्ताचार्यादिविरचितदेशीशास्त्रेषु सत्स्वप्यस्यारम्भे प्रयोजनं विशेषणद्वारेणाह वण्णेति। वर्णा अकारादयो हकारावसानाः प्राकृतप्रयोगयोग्यास्तेषां पदादिभूतानां सुखग्रहणधारणनिमित्तं क्रमः परिपाटिः। तेन वर्णक्रमेण द्व्यक्षरत्र्यक्षरचतुरक्षरादिपदक्रमेण च सुखदः सुभगो वा। वर्णक्रमेण हि निर्दिष्टाः शब्दा अर्थविशेषसंशये सति सुखेनैव स्मर्यन्तेऽवधार्यन्ते च। वर्णक्रमातिक्रमेण च निर्दिश्यमाना न सुखेनावधारयितुं शक्यन्त इत्यर्थवान् वर्णक्रमनिर्देशः॥ (२)

पुनरितरदेशीभ्यो वैलक्षण्यमाह।

जे लक्खणे ण सिद्धा ण पसिद्धा सक्कयाहिहाणेसु ।
[4]ण य गउणलक्खणासत्तिसंभवा ते इह णिबद्धा ॥३॥

लक्षणे शब्दशास्त्रे सिद्धहेमचन्द्रनाम्नि ये न सिद्धाः प्रकृतिप्रत्ययादिविभागे[5]न न निष्पन्नास्तेऽत्र निबद्धाः। ये तु [6]वज्जर-पज्जर-[7]उप्फाल-पिसुण-संघ-[8]बोल्ल-चव-जंप-सीस-साहादयः कथ्यादीनामादेशत्वेन साधिताः (सिद्धहेमचन्द्रम्—८,४,२) तेऽन्यैर्देशीषु परिगृहीता अप्यस्माभिर्न निबद्धाः। ये च सत्यामपि प्रकृतिप्रत्ययादिविभागेन सिद्धौ संस्कृताभिधानकोशे[9]षु न प्रसिद्धास्तेऽप्यत्र निबद्धाः। यथा। अमृतनिर्गम-छिन्नोद्भवा-महानदादयश्चन्द्र-दूर्वा-ह्रदादिष्वर्थेषु। ये च संस्कृताभिधानकोशेष्वप्रसिद्धा अपि गौण्या लक्षणया वाऽलंकारचूडामणिप्रतिपादितया

---

1 B °भावेन क्वचिद्गता°. 2 AB °कृतया नि°. 3 B °भस्तेन. 4 B नेय ग°. 5 B °न नि°.
6 C बज्ज°. 7 B °उप्फाल°. 8 C °बोल्ल°. 9 B °षु अप्रसिद्धा अपि गौण्या.

शक्त्या संभवन्ति । यथा । मूर्खे बइल्लो । गङ्गातटे गङ्गाशब्दस्त इह देशीशब्दसंग्रहे न निबद्धाः ॥ (३)

इदानीं नानादेशप्रसिद्धभाषास्वतिव्याप्तिपरिहारार्थं देशीलक्षणमाह ।

देसविसेसपसिद्धीइ भसमाणा अणंतया हुंति ।
तम्हा अणाइपाइयपयट्टभासाविसेसओ देसी ॥४॥

देशविशेषा महाराष्ट्रविदर्भाभीरादयस्तेषु प्रसिद्धाः । मग्गा पश्चात् । [1]निक्कइल्ला जितः । [2]उक्खुडहुंचिओ उत्क्षिप्तः । प्रेयंडो धूर्त्तः । छिंगो जारः । विड्डो प्रपञ्चः । दढमूढो मूर्खं एकग्राही । इत्येवमादयः शब्दा यद्युच्येरंस्तदा देशविशेषाणामनन्तत्वात् पुरुषायुषेणापि न सर्वसंग्रहः स्यात् । तस्मादनादिप्रवृत्तप्राकृतभाषाविशेष एवायं देशीशब्देनोच्यत इति नातिव्याप्तिः । यदाह ।

वाचस्पतेरपि मतिर्न प्रभवति दिव्ययुगसहस्रेण ।
देशेषु ये प्रसिद्धास्ताञ्शब्दान् सर्वतः समुच्चेतुम् ॥ (४)

तत्र अकारादयो ह्यक्षराः शब्दाः संगृह्यन्ते ।

अज्जो जिणम्मि अल्लं दिअहम्मि अणू अ सालिभेयम्मि ।
अंको णियडे अल्ला अव्वा अम्मा य अंबाए ॥५॥

अज्जो जिनोऽर्हन् बुद्धश्च । यदाहुः । अर्हन्तं प्रति देवज्जो ॥ यदि तु स्वामिपर्यायाऽर्यशब्दसमुद्भवोऽयं तदा मङ्गलार्थमस्योपादानम् । अज्जा गौरीति केचित् संगृह्णन्ति । तदयुक्तम् । तस्य संस्कृताऽऽर्याशब्दादेव सिद्धेः । यदाह । आर्याम्बिका मृडानीति । (हलायुधः—१,१५) अल्लं दिनम् । अणू शालिभेदः । अंको निकटम् । अल्ला अव्वा अम्मा च अम्बा जननीत्यर्थः । यथा ।

वीरज्जरवी अल्लं विरअंतो भिसमोहतिमिरोहो ।
अणुगोविगिज्जमाणो गिरिअंके जयइ विहरंतो ॥१॥
जगअव्वअंबियाए पाए दंसेसि जइ ण उज्जिंते ।
तो तुह अहं ण धूया अल्ले अम्मा [3]तुमंपि ण हु मज्झ ॥२॥ (५)

1 C निक्कूइला. 2 C उक्खुरुहु°. 3 B तुममंपि.

अक्को दूए अक्का बहिणी अप्पो पिऊ अहं दुक्खे ।
अंगुट्ठी अवगुंठणमगयअयक्काऽयगा दणुए ॥६॥

अक्को दूतः । अक्का भगिनी । अम्बार्थस्तु संस्कृतसमः । यत्कालापाः । हे अक्क (कातन्त्रम्—२,१,४०) अप्पो पिता । अहं दुःखम् ।

अथ त्र्यच्चराः ।

अंगुट्ठी अवगुण्ठनम् । शिरोऽवगुण्ठनमिति यावत् । त्र्यच्चरप्रस्ता[1]वा-दंगुट्ठीत्यनुवाद्यम् । अवगुण्ठनं त्वर्थनिर्देश इति सामानाधिकरण्येऽपि न विध्यनु-वादसंदेहः । अगओ अयक्को अयगो इति त्रयो दानवार्थाः । यथा ।

कयअंगुट्ठी अक्के अयग[2]अयक्कारिअप्पमहहरणं ।
जमअक्कसमे कमढागएवि करुणापरं णमसु पासं ॥३॥

अत्र च । अह असौ । अणं ऋणम् । अडो कूपः । अण नञर्थे । अइ संभावने । एते शब्दानुशासन एवास्माभिः साधिता इत्यन्यैरिव नोपात्ताः ॥ (६)

अंकेल्ली अ असोए [3]अउज्झेल्ली दुहियदुज्झधेणुए ।
[4]अंबेट्टी [5]मुट्ठिजूए असाणं विवाहवहुदाणे ॥७॥

अंकेल्ली अशोकतरुः । अउज्झेल्ली [6]दुग्धदोह्या धेनुः । या पुनः पुनर्दुह्यते । अंबेट्टी मुष्टिद्यूतम् । असाणं विवाहवधूदानम् । विवाहकाले वध्वै यद्दीयते । यद्वा विवाहार्थं वध्वा एव वराय यद्दानम् । मौर्ख्यवाचकस्त्वसाणशब्दोऽज्ञानशब्दभव एव । यथा ।

अंकेल्लितलासीणो मा रम [7]अंबेट्टिआइ पुत्त तुमं ।
अज्ज तए दायव्वा अउज्झेल्ली बहिणि [8]असाणे ॥४॥ (७)

---

1 C °वास्त्वंगु°. 2 B °अइक्का°. 3 AB अउज्झोल्ली. 4 AB अंवेड्डी. 5 C मुट्ठिजूए. 6 दु
या पु°. 7 AB अंवेड्डिआए. 8 AB असणे,

अह्वंतो पेरंते अरुणं कमले अकासि पज्जत्ते ।
अग्घाडो अवमग्गे अवेसि अंवेसि घरफलहे ॥८॥

अह्वंतो पर्यन्तः । अरुणं कमलम् । अकासि पर्याप्तं कृतम् अलमिति यावत् । अग्घाडो अपामार्गः । अवेसी तथा अंवेसी गृहद्वारफलहकः । अवेसि अंवेसीति लुप्तविभक्त्यन्तौ समाहारो वा । यथा ।

अंवेसिपएसठिया अग्घाडअवेसिलग्गवत्थमिसा ।
णयणारुणअह्वंतेण णियसि जं तं अकासि लज्जाए ॥५॥ (८)

अंकारो अत्थारो साहिज्जे अत्थुडं लहुए ।
अक्कंतं च पवुड्ढे अंवोची पुप्फलावीए ॥९॥

अंकारो तथा अत्थारो साहाय्यम् । अत्थुडं लघु । अक्कंतं प्रवृद्धम् । अंवोची पुष्पलावी । [1]यदाम्रपुष्पाण्येवोच्चिनोति तदा न देशी ॥ यथा ।

कुसुमाउह अंकारं अंवोचीणं च कुणइ अत्थारं ।
मलयसमीरो अइअत्थुडोवि काहो किमक्कंतो ॥६॥ (९)

धणवंतम्मि अहेल्लो अवियं भणिए गयम्मि अट्टो ।
अउज्झत्थो आगयए अड्डणं गिरियड[2]मणंतमोमाले ॥१०॥

अहेल्लो ईश्वरः । अवियं उक्तम् । अट्टो यातः । अउज्झत्थो आगतः । यद्यप्येते त्रयोऽपि क्रियावाचिनस्तथापि त्यादिषु प्रयोगादर्शनाद्बाल्वादेशेष्वस्माभिर्न पठिता इत्यत्र निबद्धाः । एवमन्यत्राप्यूह्यम् । अड्डणं गिरितटम् । [3]अणंतं निर्माल्यम् । यथा ।

अउज्झत्थो अट्टो स किं अहेल्लो वि इय मए अवियं ।
अड्डणेवि जस्स रसो सिरे [3]अणंतं व [4]वुब्भए आणा ॥७॥ (१०)

आले अलग्गमलिणो [5]विंचुअए अंवुसू सरहे ।
अक्कुट्ठं [6]अउज्झासियसंकियअवकंडिया अ परि[7]रंभे ॥११॥

---

1 AB यदा आम्राणि पु°. 2 C °मणत्तमो°. 3 C अणत्तं. 4 C वुब्भइ य आणा. 5 A °विंकुअए, अज्झासि°. 7 AB °रंभी.

अलग्गं कलङ्कारोपः। अलिणो वृश्चिकः। अंवुसू सरभः। अक्कुट्टं अध्यासितम्। अंकियं तथा अवरुंडियं परिरम्भः। अवरुंडिअशब्दस्य पश्चाच्चरस्याप्यर्थानुरोधात् तवर्गेषु पाठः। अन्यथा द्विरर्थकीर्त्तनं स्यात्। अयं च यद्यपि क्रियाशब्दः। अवरुंडइ अवरुंडिज्जइ अवरुंडिऊण इत्यादिप्रयोगयोग्यश्च। तथापि पूर्वाचार्यैर्धात्वादेशेषु न पठित इत्यस्माभिरपि तदनुरोधात्तत्रापठित्वेह निबद्धः॥ यथा।

अक्कुट्टकोवअंवुसुअलिणाण भयम्मि केवलमलग्गं।
महिलावरुंडियाओ वोहंति विवेअअंकिया मुणिणो॥८॥ (११)

खग्गम्मि अणप्पो अल्लओ परिचिए पसुम्मि अक्कोडो।
कयलीइ [1]असारा आवणे अवारो अवारी य[2] ॥१२॥

अणप्पो खड्गः। अल्लओ परिचितः। अक्कोडो छागः। असारा कदली। अवारो तथा अवारी आपणः॥ यथा।

णिव मा अक्कोडअसारअल्लयं कुण अणप्पमिमिणा हि।
भरिआ अरिकरि[3]मुत्ताहिं दिसि अवारा विदिसि अवारीओ॥८॥ (१२)

मोरे अल्लल्लो [4]कुक्कुडे अलंपो अआलि दुद्दिणए।
[5]णिस्नेहम्मि अअंखो अज्झस्सं सवियमक्खए अणहं॥१३॥

अल्लल्लो मयूरः। अलंपो कुक्कुटः। अआलि दुर्दिनम्। अआलीति इकारान्तो लुप्तविभक्त्यन्तो निर्देशः। अअंखो निःस्नेहः। अज्झस्सं आक्रुष्टम्। अयं धात्वादेशः। [6]अज्झस्सइ। अज्झसियं इत्यादिप्रयोगदर्शनात्। पूर्व्वाचार्यानुरोधात्त्विह निबद्धः। अणहं अक्षतम्॥ यथा।

अणहो अआ[7]लिमत्तालल्लेसु वि तं अअंख पियपासं।
गंतुमसहो अलंपो व्व अप्पमज्झस्सइ त्ति पहियजणो॥१०॥ (१३)

---

1 B असारो. 2 C च. 3 C °मुत्ताहिं. 4 AB कुकुडो अलंयो. 5 AB निन्नेहम्मि अयंखो. 6 B अज्झसि°. 7 AB °लिमेत्ता°.

अंजसमुज्जू अद्दाओ मुकुरे [1]अंछियं च कड्ढिअए ।
असियं दत्ते सवसे अप्पज्झोऽणवसरम्मि अत्थक्कं ॥१४॥

अंजसं ऋजु । अद्दाओ दर्पणः । अंछियं आकृष्टम् । असियं दात्रम् । अप्पज्झो आत्मवशः । अत्थक्कं अनवसरः ॥ यथा ।

अद्दायक[2]राय तुमं [3]अंजसमइ असियवंकभूमयाए ।
अंछियहियओ तम्मसि किं अत्थक्के अणप्पज्झो ॥११॥ (१४)

अक्कंदो आरक्खे अंबकडक्खेसु अंबिरअवंगा ।
चंदे [4]अमयामयणिग्गमा य अद्दसअद्दणा विहुरे ॥१५॥

अक्कंदो परित्राता । अंबिरं आम्रम् । अवंगो कटाक्षः । अमओ तथा अमयणिग्गमो चन्द्रः । अमयणिग्गमशब्दस्यामृतानिर्गमो यस्येति व्युत्पत्तौ सत्यामपि संस्कृतेष्वप्रसिद्धेर्देशीत्वम् । अद्दसो तथा अद्दणो आकुलः ॥ यथा ।

अंबिरअक्कंदाए मयणद्दण अमयणिग्गममुहीए ।
अमउग्गमम्मि खिन्नसु तरलअवंगच्छडाइ [5]अद्दसा ॥१२॥ (१५)

मच्छम्मि अंडओ अड्डूरो आउत्तम्मि अंबडो कठिणे ।
अलयं विद्दुममडणी मग्गे अलि[6]यात्थयारिआ य सही ॥१६॥

अंडओ मत्स्यः । अड्डूरो आयुक्तो ग्रामेशादिः । अंबडो कठिनः । अलयं विद्रुमः । कुटिलकेशवाचकस्त्वलकशब्दभव एव । अडणी मार्गः । अलिया तथा [7]अत्थयारिआ सखी ॥ यथा ।

कुण अंडअच्छि [8]भणियाइं अत्थयारीण अंबडा किमसि ।
[9]कामाड्डूरा किमलिए किं अडणीए स तुम्ह अलउट्ठि ॥१३॥ (१६)

अहरो अखमे अजुओ सत्तच्छए अजझओ सइज्झम्मि ।
अवगणणा[10]ए अगिला अवसअसत्तिअग्गहणा ॥१७॥

---

1 B अंभियं. 2 C °राइ. 3 AB अंजुस°. 4 B अमयणि°. 5 C अद्दस. 6 AB °या अत्थ°. 7 AB अत्थआरिया. 8 C भणिआइ. 9 AB कामाअरा 10 B °ए अव°.

अहरो असमर्थः। अज्जुओ सप्तच्छदः। अयमर्जुनशब्दभव इति न वाच्यम्। संस्कृते ह्यर्जुनपर्णं इति दृष्टम्। यदि च पदैकदेशेन प्रयोगस्तदा सहृदयाः प्रमाणम्। अब्भओ प्रातिवेश्मिकः। अवगणना अवज्ञा तस्यामगिला अवर्णं असत्ती अगहणं इति चत्वारि पदानि। यथा।

अज्जुअकुसुमे व्व कमले अगिला तीए विओअअहराए।
अज्झस्स ण्हाणेऽवण्णं असणेऽसत्ती सहीसु अगहणं ॥१४॥ (१७)

अयडोऽ°धंधू कूवे अणडअणाडाविणय[1]वरा जारे।
अविणय[2]वइए अडया तहा अहव्वा अडयणा य ॥१८॥

अयडो तथा अंधंधू कूपः। अन्धश्चासावन्धुश्चेति विग्रहे [3]शब्दभवोऽ°धंधु-शब्दः। केवलं सोऽन्धकूपवाची। अयं तु कूपमात्रवाचीतीह निबद्धः। ये त्वौणादिकमंधंधुशब्दमिच्छन्ति तैरपि संस्कृते प्रयोगादर्शनादयं संग्राह्य एव। अणडो [4]अणाडो अविणयवरो त्रयोऽप्यमी जारार्थाः। अविणयवई इति द्रोणः। अविनयवर इत्यस्य व्युत्पत्तौ सत्यामपि संस्कृतेष्वप्रसिद्धेर्देशीत्वम्। एवं वक्ष्यमाणे अणुज्झहर-अचिरजुवइ-इत्यादावपि वाच्यम्। अयं च षडक्षरोऽप्यर्थानुरोधात् त्र्यक्षरेषूपात्तः। एवम् अड[5]यणा-असद्दय-अक्कसाल-अणदवि-अणोलय-अणु-अल्लादिष्वपि वाच्यम्। अडया अहव्वा अडयणा त्रयोऽप्येते असतीवाचकाः। यथा।

अडए सुणाहि अयडे [6]अणाडअडयणपिए सरसि काले।
अंधं[7]धुमविणयवराहव्वा[8]ठाणं तमित्थ [9]अणडो किं ॥१५॥(१८)

अग्घाणो असद्दओ तित्तम्मि हढे अडाडअणुवा य।
गोसम्मि अणिल्लं तह अणोलयाणुदविअणुअल्ला ॥१९॥

अग्घाण-असद्दयशब्दौ तृप्तार्थौ। असद्दओ दर्शनादावपि तृप्त उच्यते। तेनाश्रद्धित इति व्युत्पत्तिर्नानुयोक्तव्या। [10]अडाडो तथा अणुवो बलात्कारः। अणिल्लं अणोलयं अणुदवि अणुअल्लं एते चत्वारः प्रभातवाचकाः। यथा।

मणमणुवेण हरंतो अणुदविफुल्लारविंदमयरंदं।
परिमलपाणग्घाणुव्व अणिल्लसमीरणो खिवइ ॥१६॥

---

1 B °वडरा, 2 C °वईइ, 3 B शब्द कै°, 4 B-अनाणाडो, 5 AB °यणी°, 6 AB अणायण°, 7 A °धुमवि° B °धुवि°, 8 AB °व्वागमण, 9 AB अडणो, 10 AB अडाडा,

रविणो अडाडखंडियतमरिउणो दंसणा[1]मयसइआ ।
अलिणाएहि कमलिणी [2]गाइ व्व अणोलएसु अणअत्तं ॥१७॥ (१८)

अप्फुसं अहिसायं आपुसे अवडओ य तिणपुरिसे ।
अवगूढं विलिए खणरहिए अवरिक्क-अणरिक्का ॥२०॥

अप्फुसं तथा अहिसायं पूर्णम् । आक्रान्तवाचकस्त्वप्फुसशब्दः "क्तेनाप्फुसा-दयः" (सिद्धहेम० ४,२५८) इति सिद्धः । अत्र च त्वगक्षरप्रकरणेऽन्यैरन्येऽपि शब्दा उपात्ताः । ते चास्माभिः शब्दानुशासन एव साधिता इति नेह संगृहीताः । तथाहि । [3]अच्छलं अनपराध इति संस्कृतसमः । अलसो तुमेत्यतसीशब्दभवः । अलाहि निवारण इति निपातेषूक्तः । तथा । अग्घइ राजते । अण्हइ भुङ्क्ते । अहेसी आसीत् । अट्टइ क्वथति । अईइ गच्छति । अंचइ कर्षतीत्यादयो धात्वादेशेषूक्ता इति । अथ अहिसायशब्दादारभ्य चतुरक्षराः । अवडओ तृण-पुरुषः । अवगूढं व्यलीकम् अपराध इत्यर्थः । अवरिक्को तथा अणरिक्को क्षणरहितः, निरवसर इति यावत् ॥ यथा ।

धणअप्फुसो कलअहिसाओ अवडउ व्व [4]सावगूढो सो ।
सा तस्स कहसु मं सहि अणरिक्कं अणवरिक्कं पि ॥१८॥ (२०)

अवहेअओ य भंते खिसम्मि अवडियमणाइओ चणए ।
अंतोहुत्तमहोमुह[5]महिहाणं वसणाए य ॥२१॥

[6]अवहेअओ भ्रान्तः । अवडियं खिन्नम् । अणाइओ चणकः । अंतोहुत्तं अधोमुखम् । [7]अहिहाणं वर्णना । यद्यप्यभिधानशब्दः संस्कृतेऽपि दृश्यते, तथापि संस्कृता[8]नभिज्ञमन्यदुर्विदग्धजनावर्जनार्थं संगृहीतः । एवमन्यत्रापि संस्कृतभवशब्दसंग्रहे न्यायोऽभ्यूह्यः ॥ यथा ।

---

1 AB °मइअइया. 2 B गायव्व. 3 AB अच्छल्लं. 4 AB अवकढी. 5 AB °मभिहाणं. 6 AB अवहेयओ. 7 AB अभिहाणं. 8 C °भिज्ञप्राकृतज्ञंमन्य°.

अंतोहुत्तो चिंतसि अहिहाणं [1]तीइ वणियउत्त मया ।
अणुइयविक्कयणे अवडिओ य [2]अण्हेअओ तओ तुमयं ॥१९॥ (२१)

अवहेयं अणुकंपे अवत्थरा पायघायम्मि ।
अवलियमसच्चमरिहइ णूणं [3]अम्माइया य अणुगाए ॥२२॥

अवहेयं अनुकम्प्यम् । अवत्थरा पादघातः । अवहत्थरा इत्यन्ये । अवलियं असत्यम् । अरिहइ नूनमित्यर्थे । अम्माइया अनुमार्गगामिनी ॥ यथा ।

अम्माइयाइ दिस्सावहे य तुह रे अवत्थरा[4]रिहइ ।
[5]णावलियं जं जावयरसेण तं किसलिओ असोउव्व ॥२०॥ (२२)

अत्थुवडं भल्लाए खीरे अलियारमवलयं गेहे ।
अवहट्ठो गव्विए अणुसूया णियडपसवाए ॥२३॥

अत्थुवडं भल्लातकम् । अलियारं दुग्धम् । अवलयं गृहम् । अवहट्ठो गर्वितः । अणुसूया आसन्नप्रसवा ॥ यथा ।

जइ अलियारं वंछसि ताऽवलए रक्ख धेणुमणुसूयं ।
अवह[6]ट्ठ अयहा सा मरिही अत्थुवडसंकुले रण्णे ॥२१॥ (२३)

अरिअल्ली सद्दूले कड्डणरज्जुम्मि अवयाणं ।
सिरचित्तपट्टियाए अणराहो अइणियं च आणीए ॥२४॥

अरिअल्ली व्याघ्रः । अवयाणं आकर्षणरज्जुः । अणराहो शिरसि चित्रपट्टिका । अइणियं आनीतम् ॥ यथा ।
चालुक्क तमवगयइ दिसअणराहिम्म जसाणुरायं जो ।
णरअरिअल्लि सकंठे अवयाणं अइणियं तेण ॥२२॥ (२४)

1 C तीए. 2 AB अण्हेयओ. 3 AB अमइाइया. 4 B °रादिरि°. 5 AB णोव°. 6 AB °इमय°.

अहिविसा कयसावत्ता दुद्दंतोसहे अलमलो य।
अणुसुत्ती अणुकूले अहोरणं उत्तरिज्जम्मि ॥२५॥

अहिविसा कृतसापत्न्या। अलमलो दुर्दान्तवृषभः। अलमलवसहो इति समाचरं नामेति गोपालः। अणुसुत्ती अनुकूलः। अहोरणं उत्तरीयम्। अवरिल्लशब्दस्तूत्तरीयवाचकः शब्दानुशासने साधित इतीह नोक्तः॥ यथा।

अलमलसम अणुसुत्ती कहं तुमं मुंच मज्झ अवरिल्लं।
मूढ तए परिहियमहिविसाइ अहोरणं इमं तीए ॥२३॥ (२५)

अवडुअ-अव[1]असा उक्खलए चीरोइ अरलाया।
अइरिम्पो कहबंधे कच्छावत्थम्मि अवअच्छं ॥२६॥

अवडुओ तथा अव[2]असो उदूखलम्। अव[3]असं इत्यत्र तृतीयाक्षरं हकारं केचित् पठन्ति। अरलाया चीरो। अइरिम्प इति मकारपकारसंयोगान्तः कथाबन्धार्थः। लिपिदोषापभ्रष्टास्तु पकारद्वयसंयोगं केचित् पठन्ति। अवअच्छं कच्छावस्त्रम्। कच्छेत्यन्ये॥ यथा।

अवअसवडणमवडुअकंडणमवअच्छमित्तपरिहाणं।
अर[4]लायगुंजिर[5]णिउच्चवसणमिय तुह रिउ[6]णमइरिम्पो ॥२४॥ (२६)

अक्खलियं पडिफलिए अलीसओ सागरुक्खम्मि।
अहिरीओ विच्छाए अग्गक्खंधो रणग्गधुरा ॥२७॥

अक्खलियं प्रतिफलितम्। अलीसओ शाकवृक्षः। अहिरीओ विच्छायः। अग्गक्खंधो रणमुखम्॥ यथा।

अग्गक्खंधपलायणअहिरीया कुमरवाल तुह रिउणो।
ओवीहन्ति अलीसयणिउंज अक्खलिय अप्पसद्दे वि ॥२५॥ (२७)

---

1 AB °असा. 2 AB °असो. 3 AB °असं. 4 B °लाय' गु°. 5 AB °णिवीज°. 6 B °णमइरिम्पोप. C °ण अइरिम्पो.

असमयं पुणरुत्ते अंगालियमुच्छुस[1]यलम्मि ।
अवरोहो अव[2]राहो अ [3]कडीइ अवालुया सिक्के ॥२८॥

असमयं पुनरुक्तम् । अंगालियं इक्षुखण्डम् । अवरोहो तथा अवराहो कटी । अवालुया सृक्क-ओष्ठपर्यन्तः ॥ यथा ।

असमयं अंगालियरसणेण अवालुया फुडं फुडइ ।
इय अवराहिणि अहरं [4]अवरोहठिया तुह पियामो ॥२६॥ (२८)

पूरम्मि अग्गवेओ अहियारो लोगजत्ताए ।
चोरे अदंसणो कविकच्छूए अप्पगुत्ता य ॥२९॥

अग्गवेओ नदीपूरः । अहियारो लोकयात्रा । अदंसणो चौरः । अप्पगुत्ता कपिकच्छूः ॥ यथा ।

सरियाण अग्गवेओ अदंसणा तह य अप्पगुत्ता य ।
दूमन्ति झत्ति लोयं अहियारविरोहिणो हि खला ॥२७॥ (२९)

अवगदमुरुम्मि दिट्ठे अज्झसियं चंचले अणोकज्झो ।
गहभयरुसे अहिसियमवहुसं उक्खलाइम्मि ॥३०॥

अवगदं विस्तीर्णम् । अज्झसियं दृष्टम् । अणोकज्झो चञ्चलः । अहिसियं ग्रहशङ्कारुदितम् । अवहुसं उदूखलादि शूर्पप्रायमुपकरणजातम् ॥ यथा ।

चइय अवहुसकम्मं कामग्गह अहिसियं कुणंतीए ।
अज्झसियमणेकज्झं अवगदणयणाइ संभरिमो ॥२८॥ (३०)

अब्भायत्तो पच्चागयम्मि अब्भक्खणं अजसे ।
कावालिए अगहणो अंगुत्थलमंगुलीयम्मि ॥३१॥

अब्भायत्तो प्रत्यागतः । अ[5]ब्भायत्थो पश्चाद्गत इति तु गोपालः । अब्भक्खणं अकीर्त्तिः । अगहणो कापालिकः । अंगुत्थलं अङ्गुलीयम् ॥ यथा ।

---

1 B °यम्मि. 2 B °राहो. 3 AB कडीहि. 4 B अवहारोअइट्ठि°. 5 AB °ब्भायत्तो.

अब्भक्खणमगणंता विमुक्कअंगुत्थलाइआहरणा ।
अगहणवेसा रणओ अब्भायत्ता भमंति तुह रिउणो ॥२९॥ (३१)

उच्छुयदंतवणच्छणे अवयारो अवहडं मुसले ।
अंगुलिणी फलिणीए अहिसंधी पुणपुणक्करणे ॥३२॥

अवयारो माघ्यामुत्सवविशेषो यस्मिन्निक्षुदन्तधावनाद्याचारः क्रियते । अवहडं मुसलम् । अंगुलिणी प्रियङ्गुः । अहिसंधी पौनःपुन्यम् ॥ यथा ।

अंगुलिणिसामलेहिं अवहडदसणेहिं कुंजरिंदेहिं ।
अहिसंधिउच्छुअसणे को अवयारेवि कुणइ पडिसिद्धिं ॥३०॥ (३२)

अहिवस्सं पिंजरए पायत्ताणम्मि अड्डजंघा य ।
अंकाभरणे मोत्तियरयणा अज्झोल्लिया [1]णाम ॥३३॥

अहिवस्सं पीतरक्तम् । अड्डजंघा मोचकाख्यं पादत्राणम् । अज्झोल्लिया क्रोडाभरणे मौक्तिकरचना ॥ यथा ।

घुसिणाहिवस्सियाओ अज्झोल्लियभूसियाउ जाउ पुरा ।
तुह रिउवहूउ ताओ भमंति चड्डयड्डजंघियाउ वणे ॥३१॥ (३३)

अइहारा विज्जू सण्णिय[2]मड्डक्खियमसंगयं वत्थे ।
अड्डक्खणं पडिक्खणमवत्तयं तह विसंठुलयं ॥३४॥

अइहारा विद्युत् । अइराहा इति त्वचिराभाशब्दभवः । अड्डक्खियं संज्ञाकरणम् । असंगयं वस्त्रम् । [3]अड्डक्खणं प्रतीक्षणम् । परीक्षणमिति केचित् । अवत्तयं विसंस्थुलम् ॥ यथा ।

अइहारुज्जोएणं कस्स वि अड्डक्खिएण चलिया सि ।
सहि कुण [4]अड्डक्खणयं अवत्तयमसंगयं च संठवसु ॥३२॥ (३४)

अंचीइ अंतरिज्जं अहिक्खणं तह उवालंभे ।
अंतीहरी अ दूईइ दिसाए अक्खवाया वि ॥३५॥

---

1 AB णोमा. 2 AB °मक्खियं. 3 AB अक्खियं. 4 B °मड्ड°.

अंतरिज्जं कटीसूत्रम्। अहिक्खणं उपालम्भः। अभीक्ष्णमित्यन्ये। अंतोहरी दूती। अक्खवाया दिक् ॥ यथा।

आलि गलियंतरिज्जे अहिक्खणं तस्स मे कहंतोए।
उवगरियं अंतोहरि किमक्खवाया पुलोएसि ॥३३॥ (३५)

अवरिज्जो अदुइज्जे कोवे अहियलमवलुया य।
अवठंभो तंबोले विरहे अव[1]हायअवयरिया ॥३६॥

अवरिज्जो अद्वितीयः। अहियलं अवलुया च कोपः। अवठंभो ताम्बूलम्। अवहाओ तथा अवयरिओ विरहः। अयं च पश्चाच्चरोऽप्यर्थानुरोधाच्चतुरचरेषु निबद्धः। एवमुत्तरत्रापि ॥ यथा।

अवठंभे अहियलो कमलेऽवलुया तीइ हवइ [2]अवहाए।
सुहयावरिज्ज तुह पुण अवयरिए होइ किं ति ण हु मुणिमो ॥३४॥ (३६)

अंजणिआंजणईसं अंजणइसिया य ताविच्छे।
अंबसमी अवसमिया तिम्मिअपरिउसियक[3]णिकाए ॥३७॥

अंजणिआ अंजणईसं अंजणइसिया च तापिच्छम्। अंबसमी तथा अवसमिया स्तीमितपर्युषित[4]कणिका। अंबसमीत्यत्र सका[5]रमकारयोर्व्यत्यये [6]अंबमसीति केचित्पठन्ति। तत्र केषां चिद्भ्रमोऽभ्रमो वेति बहुदृश्वान एव प्रमाणम्॥ यथा।

अंजणियवइं कण्हं अंजणइसियालयाहरे दट्ठुं।
मुचइ गोववहूए अंबसमो अहपिका वि ॥३५॥
वियलंतबाहकज्जलकलुसिय अवसमिय[7]पिण्डयं पइणो।
अंजणईस[8]सवण्णं पाहिज्जं किज्जइ वहूए ॥३६॥

---

1 B °हाय°. 2 AB एयाए. 3 AB °णिकाए. 4 AB °कणिका. 5 AB °रवका°. 6 AB अम्बमसीति. 7 AB पिंडयं. 8 B °समास°.

अत्र केचित्। अच्छोडणं मृगया। अलिंजरं कुण्डम्। [1]अमिलायं कुरण्टककुसुमम्। अच्छभल्लो ऋच्छ इत्यपि संगृह्णन्ति। तत्संस्कृतभवत्वादस्माभिर्नोक्तम्। [2]यस्तु अच्छभल्लो यच्च इत्याह तद्बहुभिरनुक्तत्वादस्माभिरुपेक्षितम्। तथा। अइच्छइ अकुसइ गच्छति। अवक्खइ पश्यति। अप्पाहइ संदिशति। अक्खोडइ असिं कोशात्कर्षति। अब्भिडइ संगच्छते। अग्घाडइ अग्घवइ अंगुमइ [3]पूरयति। [4]अडक्खइ क्षिपति। अवहेइ रचयति। अवुक्कइ विज्ञपयति। अणच्छइ अयंछइ कर्षति। [5]अल्लत्थइ उत्क्षिपति। एते धात्वादेशेषु शब्दानुशासनेऽस्माभिरुक्ता इति नेहोपात्ताः। न च धात्वादेशानां देशीषु संग्रहो युक्तः। सिद्धार्थशब्दानुवादपरा हि देशी, साध्यार्थपराश्च धात्वादेशाः। ते च त्यादि-तुम्-तव्यादिप्रत्ययैर्बहुरूपाः संग्रहीतुमशक्या इति। तथा अवज्झाओ उपाध्याय इति उपाध्यायशब्दस्य प्राकृतमपभ्रष्टमिव रूपमिति नेहोपात्तम्॥ (३७)

॥ अथ अवसमियाशब्दादारभ्य पञ्चाक्षराः॥

अवकोरियं [6]विरहिए अंकुसइयमंकुसायारे।
अवलावम्मि अवल्लावओ य अणहारओ खल्ले॥३८॥

अवकोरियं [7]विरहितम्। अंकुसइयं अङ्कुशाकारम्। अवल्लावओ क्तप्रत्ययाभावे अव[8]ल्लाओ अपलापः। अणहारओ खल्लम्, निम्नमध्यमित्यर्थः॥ यथा।

किं कुणसि अवल्लावं भाले अंकुसइआ णहा तुज्झ।
अणहारगंड जोए तं मा अवकोरियं कुण [9]खणंपि॥३७॥ (३८)

अवपुसिओ संघडिए अवच्छुरणं कोहभंगिभणियम्मि।
अच्छिवडणं णिमीलणमवसोसरियं अइक्कंते॥३९॥

अवपुसिओ संघटितः। अवच्छुरणं क्रोधे सति भङ्ग्या भणितम्। अच्छिवडणं निमीलनम्। यद्यप्यक्षिपतनशब्दस्येदं रूपं संभवति तथापि संस्कृते तदप्रसिद्धमितीह निबद्धम्। [10]अवसोसरियं अतिक्रान्तम्॥ यथा।

1 B अविलयं. 2 C यस्तु. 3 AB पूरयते. 4 B अडक्कुक्खइ क्षिपति अवुक्कइ. 5 AB अल्लत्थइ. 6 B विहुरिए. 7 B विहृतं. 8 C °ल्लावो. 9 B खणमिपि. 10 AB अवोसं°.

पसिय सहि किमिह जुत्तं चिरअवपुसिए पियम्मि अवच्छुरणं ।
कायव्वमच्छिवडणं [1]अमोसरियावराहस्स ॥३८॥ (३८)

अवअक्खिअमवअच्छिअमउब्भवसिअमवि णिवाइयमुहम्मि ।
असरासओ खरहियए अगंडिगेहो य जोव्वणुम्मत्ते ॥४०॥

अवअक्खिअं तथा अवअच्छिअं तथा अउब्भवसिअं [2]निवापितं मुखम् । असरासओ खरहृदयः । अगंडिगेहो यौवनोन्मत्तः ॥ यथा ।

तमगंडिगेहमसरासयं च अवअक्खिएण हिंडंतं ।
अउब्भवसिएण किं सहि भरेसि अवअच्छिएण पुक्करिमो ॥३९॥ (४०)

अच्छिहरुल्लो वेसे अच्छिवियच्छी परोप्परायड्ढी ।
पडिजागरिए अडखम्मियं च अणुवज्जियं तह य ॥४१॥

अच्छिहरुल्लो द्वेष्यो वेषो वा वेसशब्दस्योभयार्थत्वात् । केचित् द्वेष्यस्थाने घं पठन्ति अच्छिघरुल्लो । केचिद्रेफमिकारान्तं पठन्ति अच्छिहरिल्लो । तदेवं ग्रन्थकृद्विप्रतिपत्तौ बहुश्रुताः प्रमाणम् । अच्छिवियच्छी परस्परमाकर्षणम् । अडखम्मियं तथा अणुवज्जियं प्रतिजागरितम् । अणुवज्जियं गतमिति तु गमिधात्वादेशसिद्धम् ॥ यथा ।

अच्छिवियच्छी दुहिया अच्छिहरुल्ला तए कयपहारा ।
पियअणुवज्जणरहिया अडखम्मि[3]ज्जंति सवरि[4]याहिं वणे ॥४०॥ (४१)

अब्भपिसाओ राहू अब्बुद्धसिरी अचिंतफलपत्ती ।
पुरिसाइयमडउज्झियमंगवलिज्जं च तणुवलणं ॥४२॥

अब्भपिसाओ राहुः । [5]अब्बुद्धसिरी मनोरथाधिकफलप्राप्तिः । अडउज्झियं पुरुषायितम् । विपरीतरतमिति यावत् । अंगवलिज्जं अङ्गवलनम् ॥ यथा ।

अडउज्झियमंगवलिज्जं दूरे अ इह वत्तणं पि किर ।
अब्भपिसायवहूणं अब्बुद्धसिरी सिरीणाह ॥४१॥ (४२)

---

1 AB अन्नोस°. 2 AB निर्वापि°. 3 B °ज्जम्मि. 4 C °याहि. 5 AB अबुद्ध°.

अड्डवियारं मंडणमपारमग्गो अ वीसामो ।
अपडिच्छिरो जडमई रहस्सभेई अगुज्झहरो ॥४३॥

अड्डवियारं मण्डनम् । कश्चिदड्डवियारं मण्डलकमित्याह । अपारमग्गो विश्रामः । अपडिच्छिरो जडमतिः । अगुज्झहरो रहस्यभेदी । अत्रागुह्यधरशब्दभवत्वे युक्तिरुक्ता ॥ यथा ।

मा कुण अड्डवियारं अकिवे अपडिच्छिरे अगुज्झहरे ।
जं सो तइ णाणुणिओ अपारमग्गो मह[1]च्छीणं ॥४२॥ (४३)

अवअणिओ [2]असंमिलिए रित्तम्मि पुडे अभिसपुडो ।
छिक्काए अणुबंधियमणच्छियारं च अच्छिन्ने ॥४४॥

अवअणिओ असंघटितः । अभिसपुडो [3]रिक्तः पुटः । शिशुभिः क्रीडया जनप्रलोभनार्थं विपणिमार्गे रिक्ता पुटिका या क्षिप्यते सैवमुच्यते । अणुबंधियं छिक्का । अणच्छियारं अच्छिन्नम् ॥ यथा ।

अवअणिअवक्खहाणं वेरीणमभिसपुडय[4]सुसाण ।
तुह झत्ति णामकित्तणमणच्छिआराणुबंधियं हरइ ॥४३॥ (४४)

अवरत्तयाजराउरअरविंदरमणुसउग्गहदोहम्मि ।
अणरामयमरई अट्टअक्कली तह य कडिहत्थे ॥४५॥

अवरत्तओ पश्चात्तापः । अवरत्तेयं इति गोपालः । यदाह । अवरत्तेयं पश्चात्तापेऽपि प्रोच्यते तज्ज्ञैः । अजराउरं उष्णम् । अरविंदरं दीर्घम् । उभयत्र समाहारद्वन्द्वः । अणरामओ अरतिः । अट्टअक्कली कट्यां हस्तनिवेशः ॥ यथा ।

अरविंदराजराउरणीसासं तं कअट्टअक[5]लिया ।
अगणंतो अवरत्तयअणरामयदुत्थिओ हवसि तंपि ॥४४॥ (४५)

---

1 C °च्छीण. 2 B अणसंमि°, C अणमि°. 3 C रिक्तपु°. 4 AB °सुमाण. 5 C °लिय.

सीहुम्मि अवक्करसो अवयड्डियमाजिहरियम्मि ।
अवयासिणी य णासारज्जू अलमंजुलो अलसे ॥४६॥

अवक्करसो सरकः । अ[1]वयड्डिअं रणहृतम् । अ[2]वयासिणी नासारज्जुः । अलमंजुलो आलस्यवान् । केचिदलमंजुलयमलसमाचक्षते । तदयुक्तम् । कप्रत्ययस्यातन्त्रत्वात् । कवयो हि छन्दःपूरणार्थं कादाचित्कं कप्रत्ययं प्रयुञ्जते । अतएवास्माभिरयं पश्चाच्चरेषु निबद्धः ॥ यथा ।

अ[1]वयड्डिआ भडेहिं घल्लिय अवयासिणिं णडिज्जंता ।
भुयमयअवक्करसफलमरिणो अलमंजुला तुह लहंति ॥४५॥ (४६)

अवडाहियमुक्कुट्ठे पवायणिहए ऽवडक्किओ तह य ।
रोगम्मि अंगवड्डणमयतंचियमुवचिए चेय ॥४७॥

अवडाहियं उत्क्रुष्टम् । प्रपातः कूपादिस्तत्र निहतो अवडक्किओ । अन्ये तु अवडाहियं अवडक्कियं इत्यन्योन्यपर्यायशब्दावुक्त्वा गजनिमीलिकया गताः । अस्माभिस्तु सारतरदेशीनिरीक्षणेन[3] विवेकः कृतः । अंगवड्डणं रोगः । अयतंचियं उपचितं मांसलमित्यर्थः । अवअंचियं इति केचित् पठन्ति । तत्र केषां लिपिभ्रमः केषां नेति न विद्मो नियामकाभावात् । वर्णानुपूर्वीविज्ञानं तु प्रकृत्यादिविभागमक्षरे[4]णाशक्यक्रियम् । बहुतरपुस्तकप्रामाण्याच्च नियते वर्त्मनि प्रवृत्ताः स्म इत्यलं बहुभाषितया ॥ यथा ।

अवडाहेमि दुरासय परिणिय पवसंतएण जं तुमए ।
अयतंचियविसमसरंगवड्डणा सावडक्किया बाला ॥४६॥ (४७)

अणुवहु[5]याइ[6]रजुवई अणाहप्पणयं अणट्ठम्मि ।
अजुयलवण्णाम्बिलिया अल्लट्टपलट्टमंगपरिवत्ते ॥४८॥

---

1 AB °वयड्डि°. 2 AB °वयासि°. 3 AB विविक्तः. 4 B °णाश°. 5 AB °या वइ°. 6 B °रयुव°.

अणुवहुया नववधूः। सामानाधिकरण्यनिर्देशोऽन्योन्यं विध्यनुवादार्थः। तेन अइरजुवई अणुवहुया इत्यप्यर्थः संगृहीतः। अत्र अ[1]वज्जसइ गच्छति। अवअक्खइ अवअज्झइ पश्यति। अहिरेमइ पूरयति। अहिजलइ दहति। अवहेडइ मुञ्चति। अवहावेइ कृपां करोति। अहिलंखइ अहिलंघइ काङ्क्षति। इत्यादयो धात्वादेशेष्वस्माभिः साधिता इति [2]नेह संगृहीताः। अइरजुवइशब्दादारभ्य षडक्षराः। अणाहप्पणयं अनष्टम्। अजुयलवण्णा अम्लिकावृक्षः। अजुयलवण्णो सप्तच्छद इति त्वयुगलपर्णशब्दभवः। अल्लट्ट[3]पल्लट्टं पार्श्वपरिवर्त्तनम्॥ यथा।

अणहप्पणयच्छाए अजुयलव[4]ण्णायलम्मि पडियस्स।
अणुवहुसंभरणेण अल्लट्टपल्लट्टयं पेच्छ ॥४७॥ (४८)

अणुगमणेऽम्मणुयंचियमहिपच्चुइयं च णायव्वं।
अट्टसयदुएसु अच्छं तअआद[5]रणिज्जच्छड्डिएसु [6]अत्थं ॥४९॥

अम्मणुअंचियं तथा अहिपच्चुइयं अनुगमनम्॥ यथा।

दूइं अम्मणुअंचसि जस्स कए वहिणि चंदबिंबमुहि।
तं किं [7]ण णिअसि सुहे दइअं अप्पाहिपच्चुइयं ॥४८॥

॥ अथ द्व्यक्षरादिक्रमेण अकारादयोऽनेकार्थाः॥

अच्छं अत्यर्थं शीघ्रं च। अत्थं विस्तारितमादरणीयं त्यक्तं चेति त्र्यर्थम्। इहानेकार्थेषु शब्देषु वैषम्याच्छिथमतिव्यामोहो मा भूदित्युदाहरणानि नोपदर्शयिष्यन्ते॥ (४९)

असइ[8]सुहाणववहुयातरुणीसु इमाइ तह अज्झा।
[9]किसगुरुसुगसुहधट्ठालसेसु सट्टे असच्चए अट्टं ॥५०॥

अज्झाशब्दो असती शुभा नववधूस्तरुणी एषा चेति षडर्थः। एषेति सर्वनामवाच्या या काचित् प्रत्यक्षनिर्देश्या। अज्झो एष इति द्रोणः। अट्टं इत्यष्टा-

1 AB °वज्झस°. 2 AB न सं°. 3 AB पल्लट्ट. 4 AB °ण्णायम्मि. 5 A °रणीयच्छ°, B °रणियच्छ°. 6 AB अत्थं. 7 AB न. 8 AB °सुया°. 9 B किंस°.

स्वर्थेषु। कणो दुर्बलः। गुरुर्महान्। शुकः पक्षी। सुखं सौख्यम्। घृष्टो वियातः। अलसः शीतकः। शब्दो ध्वनिः। असत्यमनृतम् ॥५०॥

अत्ती अ देवराणी पइबहिणिपिउच्छियासु च।
माइपिउच्छासासूसहीसु अत्ता णिहे सुहे अणिहं ॥५१॥

अत्ती [1]स्वर्था। कप्रत्यये अत्तियाशब्दस्य। देवराणी देवरभार्या। पतिभगिनी ननान्दा। पिउच्छिया पितृष्वसा। अत्ता चतुरर्था। माता जननी। पिउच्छा पितृष्वसा। श्वश्रूः श्वशुरभार्या। सखी वयस्या। अव्वोशब्दः सूचनादिष्वेकादशस्वर्थेषु शब्दानुशासने पठित इतीह नोपात्तः। अणिहं सदृशं सुखं च ॥ (५१)

चीरिमसएसु अरलं अलसं सित्थयकुसुम्भरत्तेसु।
पसुकढिणेसु अविलो अणुओ आयार[2]धससभेएसु ॥५२॥

अरलं चीरी मशकश्च। अलसं सिक्थकं कुसुम्भरक्तं चेति द्व्यर्थम्। अविलो पशुः कठिनश्च। अणुओ आकृतिर्धान्यविशेषश्चेति द्व्यर्थः। अणुआ यष्टिरित्यन्ये ॥ (५२)

घरउत्तपच्छिमंगणणिट्ठुरविरसेसु अचलं च।
अवडो कूवारामेसु अग्गिओ इंदगोवमंदेसु ॥५३॥

अचलशब्दः पञ्चार्थः। घरं गृहम्। उत्तं उत्तमम्। पच्छिमंगणं गृहपश्चिमप्रदेशः। णिट्ठुरो निष्ठुरः। विरसो नीरसः। अवडो कूप आरामश्च। कप्रत्यये अवडओ इत्यपि। अग्गिओ इन्द्रगोपकीटो मन्दश्चेति द्व्यर्थः ॥ (५३)

अत्थग्घं अत्थाहं अगाहआयामठाणेसु।
सुरसगुरेडेसु अज्जओ जलइंगदेसु अल्लत्थं ॥५४॥

---

1 AB °त्र्यर्थः. 2 AB °धन्न°.

अत्थग्घं अत्थाहं इति च प्रत्येकमगाधादिषु त्रिषु। अज्जो सुरसगुरे[1]टयो-स्तृणभेदयोः। अक्तत्थं जलार्द्रा केयूरं च॥ (५४)

अवणो वहघरफलहेसु असओ तरुणधुत्तदियरेसु।
अंतेल्ली मज्झोअरलहरीसु असंगिओ हयचलेसु॥५५॥

अवणो परिवाहो गृहफ[2]लहकश्चेति द्व्यर्थः। असओ तरुणो धूर्तो देवरश्चेति त्र्यर्थः। अंतेल्ली मध्यं जठरं तरङ्गश्चेति [3]त्र्यर्था। असंगिओ अश्वोऽनवस्थितश्च॥ (५५)

गयभाविवासरेसुं दिवसारंभे य अवरज्जो।
कडिकढिणेसु अवज्झासमलिअल्ली मियमए [4]य वग्घे [4]य॥५६॥

अवरज्जो अतिक्रान्तं भविष्यच्च दिनं दिनमुखं चेति त्र्यर्थः। अवज्झसं कटी कठिनं [5]च वस्तु। अलिअल्ली कस्तूरिका व्याघ्रश्च॥ (५६)

देउलवम्मेसुं अहिहरमहिलियमभिभवे [4]य कोवे [4]य।
अद्धाणपच्छभागे समागए अद्धगयं पविट्ठे [4]य॥५७॥

अहिहरं देवकुलं वल्मीकश्च। अहिलियं अभिभवः कोपश्च। अद्धगयं मार्गपश्चाद्भागः समागतं प्रविष्टं चेति त्र्यर्थम्॥ (५७)

अद्दराणी इंदाणीइ तव्वयासेविणीए [4]य।
ऊ[6]साणियमेसु अवसहं हढेसिमत्तासु अक्कसाला वि॥५८॥

अद्दराणी इन्द्राणी सौभाग्यार्थं इन्द्राणीव्रतासेविनी च स्त्री। अवसहं उत्सवो नियमश्च। अक्कसाला बलात्कार ईषन्मत्ता च स्त्रीति द्व्यर्था। अत्र च। अब्भुत्तइ स्नाति प्रदीप्यते च। अलियइ आलीयते उपसर्पति च। एतौ द्वावपि द्व्यर्थौ धात्वादेशेष्वस्माभिरुक्ताविति नोच्येते॥ (५८)

---

1 C °टवयो°. 2 B °लक°. 3 AB त्र्यर्थः. 4 C च. 5 AB च च°. 6 AB °स्सणिय°.

अविरयहिक्कासुं अणुसंधियमविहावियं च दीणम्मि ।
अणआलवणे तं चिय अक्खणवेलं [1]रयप्पओसेसु ।।५९।।

अणुसंधियं अविरतं हिक्का च। अविहावियं दीनमनालपनेऽपि तदेवेति द्व्यर्थम्। अक्खणवेलं सुरतं प्रदोषश्च। अत्र च। अवअच्छइ ह्लादते ह्लादयति पश्यति च। अवआसइ पश्यति श्लिष्यति च। अवसेहइ गच्छति नश्यति च। एवम् अवहरइ इत्यादयो धात्वादेशेष्वस्माभिरुक्ता इति नोपात्ताः ॥ (५९)

भणिओ अकंडतलिमो [2]णिसणेहाकयविवाहेसु ।
अवकित्तीइ असच्चे दाणम्मि य अवरिहड्डुपुसणं ति ॥६०॥

अकंडतलिमो निःस्नेहोऽकृतविवाहश्च। अत्र च। अहिपच्चुअइ गृह्णाति आगच्छति चेति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः। अवरिहड्डुपुसणं अकीर्त्तिरसत्यं दानं चेति त्र्यर्थम् ॥ (६०)

॥ अथ आकारादयः शब्दा द्व्यक्षरादिक्रमेण प्रस्तूयन्ते ॥

आहू घूए आऊ सलिले तह विंचुअम्मि आलासो ।
आणिक्कं तंसरए आअल्ली झाडभेयम्मि ।।६१।।

आहु इत्युकारान्त उलूकवाची। आऊ सलिलम्। आलासो वृश्चिकः। आणिक्कं तिर्यक्सुरतम्। आअल्ली झाटभेदः ॥ यथा।

आअल्लियाहुआलाससंकुलं [2]आउरहिअगिरिसरिअं ।
आणिक्कजाणि तुह कारणे [3]अडविमडइ सो सुहो ॥४८॥ (६१)

आहच्चं अच्चत्थे मुहमाणुअमाउलं रणे [4] ।
आवंगो अवमग्गे जूडे आमोडआमेला ।।६२।।

आहच्चं अत्यर्थम्। आणुअं मुखम्। आकार इत्यन्ये। आउलं अरण्यम्। आवंगो अपामार्गः। [4]आमोडो तथा आमेलो जूटः। शेखरवाचकस्तु आमेलो आपीडशब्दभवः ॥ यथा।

---

1 AB रतप°. 2 AB निस्नेहा°. 3 AB अडइमडइ सो सुहो। आणिक्कजाणि तुह कारणेण आउरहियगिरिसरियं. 4 AB रण्णे.

रहसियामोडमिलाणाणुआण तुह रिउवह्रण आमिलो।
आइच्चमाउलमहोलुढिआणावंगमंजरी लिअइ ॥५०॥ (६२)

आरिल्लो आरा आरोहो अ थणम्मि आफरो जूए।
आगत्ती कूवतुला आसंघेच्छाइ खित्तमाविद्धं ॥६३॥

आरिल्लो अर्वाक्। अर्वाक्कालोत्पन्न इत्यर्थः। आरोहो स्तनः। नितम्बवाचो त्वारोहशब्दः संस्कृतसमः। आफरो द्यूतम्। आगत्ती कूपतुला। आसंघा इच्छा। आस्थेत्यन्ये। आविद्धं प्रेरितम् ॥ यथा।

आरिल्लमयण आगत्ती[1]दिढभुअ मुंच आफरं सुहअ।
[2]मरइ तुहासंघाए कामाविद्धा वरारोहा ॥५१॥ (६३)

आणाई सउली आणूवो सवचे हढम्मि आडाडा।
आयड्डीआमोआलंबा वित्थारहरिसभूछत्ता ॥६४॥

आणाई शकुनिकाख्यः पक्षी। आणवो श्वपचः। आडाडा बलात्कारः। आयड्डी विस्तारः। आमोओ हर्षः। परिमलवाचकस्त्वामोदशब्दभवः। आलंबं भूमिच्छत्रम्। यद्वर्षासु प्ररोहति ॥ यथा।

हणिऊण पउत्थजणं आणाइकुलं व रइयआ[3]डाडो।
आलंबायड्डिमिसा आमोआ हसइ पाउसाणूवो ॥५२॥ (६४)

आलत्थो मोरे आसयमासम्मि बलम्मि आयामो।
आलीलं [4]णियडभए आउरमाजिम्मि आउसं कुचे ॥६५॥

---

1 C °दढ°. 2 AB सरइ. 3 B °डाडा. 4 AB निय°.

आलत्थो मयूरः। आसयं निकटम्। आयामो बलम्। दीर्घं इत्यन्ये। आलीलं निकटं भयम्। आउरं संग्रामः। आउसं कूर्चम्॥ यथा।

सायामासयसेवं तुह पेच्छिय जाय आउरालीला।
आलत्थपिच्छच्छत्ते छड्डिय रिउणो अणाउसा जंति॥५३॥ (६५)

आसंगो आसवणं आलयणं वासगेहम्मि।
आमोरओ विसेसन्नुअम्मि आहुंदुरो बाले॥६६॥

आसंगादयस्त्रयो वासगृहार्थाः। अत्र च। आलिङ्गशब्द आश्लिष्टशब्दभवः। आहइ काङ्क्षतीति धात्वादेशेषूक्त इति नोपात्तः। आमोरओ विशेषज्ञः। आहुंदुरो बालः। आहुंदुरू बाल इत्यन्ये॥ यथा।

आमोरय सिरिआसंग तए आहुंदुरा करिहरीण।
मित्तासवणअमित्तालयणदुवारेसु संघडिया॥५४॥ (६६)

कमलम्मि आरणालं आसियओ लोहघडियम्मि।
आसक्खओ सिरिवए आमलयं णेउरघरम्मि॥६७॥

आरणालं कमलम्। काञ्चिके आरणालं संस्कृतभवम्। आसियओ लोहमयः! केचिदयसा निर्वृत्त आयसिकस्तदपभ्रंश आसियओ इत्याहुः। आसक्खओ श्रीरिति वदतीति श्रीवदः प्रशस्तः पक्षिविशेषः। आमलयं नूपुरगृहम्॥ यथा।

लीलारणालआमलयकेलियासक्खए इमी तीए।
जं विरहम्मि णिअंतं छिअय ण फुट्टेसि तं सि आसिययं॥५५(६७)

आअड्डियं परव्वसचलिए आजडियं च जूयपणे।
आलंकियं च खंजीकयम्मि आमंडणं भंडे॥६८॥

C °कटअ°. 2 AB °सन्नुयम्मि. 3 AB °रनालं. 4 AB °रनाल°.

आअड्डियं परवशचलितम्। यस्तु व्याप्रेराअड्डः [सि० है० ४।८१] इत्यादेशोऽस्माभिरुक्तः स व्यापारमात्रार्थः। आजडियं द्यूतपणः। आलंकियं खञ्जीकृतम्। आमंडणं भाण्डम्॥ यथा।

रयणामंडणमवणिं जो सहि आजडियं खणे कुणइ।
सो आअड्डियआलंकिएहि कह अहिसरेअव्वो ॥५६॥ (६८)

आरोग्गियआसीवयआ[1]हुडिया भुत्तसुइयपडिएसु।
मीसत्तमाडुआलो आसरिओ संमुहाआए ॥६९॥

आरोग्गियं भुक्तम्। आसीवओ सूचीजीवकः। आहुडियं निपतितम्। आडुआलो मिश्रीभावः। आसरिओ संमुखागतः॥ यथा।

आरोग्गिया[2]डुआलोसत्तूणं तुह [3]णरिंद सत्तूणं।
आहुडियाणमरणी पत्तपुडासीवअत्तमासरियं ॥५७॥

इह च आयड्ड-आजड-आरोग्ग-आडुआल-आहुडप्रभृतीनि धात्वादेश-प्रतिरूपकाणि नामानि। तेषां करोत्यर्थे णिचि नामधातुत्वमपि। तेन आअड्डइ। आजडइ। आरोग्गइ। आडुआलइ। आहुडइ इत्याद्यपि सिद्धम्। एवं सर्वत्र क्रियावाचिषु योजनीयम्॥६९॥

आयावलो [4]य बालायवम्मि आवालयं च जलणियडे।
आडोवियं च आरोसियम्मि आराइयं गहिए ॥७०॥

आयावलो बालातपः। आवालयं जलनिकटम्। कप्रत्ययाभावे आवालं इत्यपि। आडोवियं आरोषितम्। आराइयं गृहीतम्। आसादितमित्यन्ये॥ यथा।

आयावले पसरिए किं आडोवसि रहंग णियदइयं।
आराइयबिसकंदो आवालठियं पसाएसु ॥५८॥ (७०)

1 A °हुदिया 2 AB °डुयालिअस°. 3 AB नरिंद. 4 C अ.

मालायारे आरंभिओ य आइसणमुज्भियए ।
आलीवणं पलित्ते करियाए आवरेइया [1]चेव ॥७१॥

आरंभिओ मालाकारः । आइसणं उज्भितम् । आलीवणं प्रदीप्तम् । प्रदीपनकमित्यर्थः । अत्र च । आहम्मियं आगतमित्याङ्पूर्वस्य हम्मेः सिद्धम् । आइग्घइ आजिघ्रति । आहोडइ ताडयति । आसंघइ संभावयति । आअड्डइ व्याप्रियते । आउड्डइ मज्जति । आरोलइ पुञ्जयति । [2]आयंबइ आयज्भइ वेपते । आढवइ आरभते । आलिहइ स्पृशति । [3]आइंछइ कर्षति । आरोअइ उल्लसति । आढप्पइ आरभ्यते । इत्यादयो धात्वादेशेषूक्ता इति नोच्यन्ते । आरालिओ सूपकार इत्यारालिकशब्दभवत्वान्नोक्तः । आवरेइया करिका मद्यपरिवेषणभाण्डम् ॥
यथा ।

कस्स व विओअआलीवणम्मि आरंभिए तुमं पडिया ।
जं मइराविमुहीए आइसणं आवरेइयाइ कयं ॥५८॥ (७१)

आयासलवो णीडे आया[4]सतलं च हम्मपुट्ठम्मि ।
आणंदवडो पढमे वहूइ रुहिरारुणे वत्थे ॥७२॥

आयासलवो पक्षिगृहम् । आयासतलं हर्म्यपृष्ठम् । आणंदवडो[5] वध्वाः प्रथमं रुधिरारुणितं वस्त्रम् । प्रथमपरिणये भर्त्रा कौमारे गृहीते [6]यत्तपरिमलरुधिररञ्जितं वस्त्रं बान्धवानानन्दयति तत् आणंदवडाख्यम् ॥ यथा ।

आयासतलोवरि वल्लहस्स चरियं वयंसि [7]निण्हवसु ।
आणंदवडो आयासल[8]वट्ठियसारिया य तं कहइ ॥६०॥

अत्र च । आविलुंपियं अभिलषितमिति यदन्यैरुक्तं तत्काङ्क्षेरादेशः । आसेयणयशब्दश्चाविष्टसदृशनार्थं आसेचनकशब्दभव इति नोक्तौ ॥ (७२)

---

1 C चेय. 2 A आयंछइ आयवज्भइ वे° B आयच्छइ आयज्भावइ वे°.
3 AB आयंछइ. 4 B °सवलं. 5 C °डो प्रथमं वध्वा रु°. 6 A यत्प°.
7 C णिण्हव°. 8 AB °वट्ठियासा°.

॥ अथानेकार्थाः ॥

पसवदुहणिच्चदिट्ठेसु आवि आलं वहोलमउएसु ।
अचत्थदीहविसमेसु लोहमुसलेसु तह [1]आअं ॥७३॥

आविशब्दः प्रसवदुःखे नित्ये दृष्टे चेति त्र्यर्थः। आलं अल्पस्रोतोमृदु च। आअं अत्यर्थं दीर्घं विषमं लोहं मुसलं चेति पञ्चार्थम् ॥७३॥

आणियमाढियमिट्ठे गणणिज्जे अप्पमत्तगाढेसु ।
सिक्कारे [2]पणिए आहुडमायरमुक्खले कुचे ॥७४॥

आणियं आढियं च इष्टं गणनीयमप्रमत्तं गाढं चेति प्रत्येकं द्वावपि चतुरर्थौ। आहुडं सीत्कारः पणितं च। आअरं उदूखलं कूर्चं च ॥७४॥

आअल्लो रोगचलेसु विलविए चित्तिए अ आराडी ।
आरद्धं च पवुड्ढे सयण्हगेहागएसुं च ॥७५॥

आअल्लो रोगश्चलश्च। आराडी विलपितं चित्रयुतं च। आरडियं इत्यन्ये। यदाह। [3]चित्तलयं विलवियं च आरडियं। आरद्धं प्रवृद्धं सतृष्णं गृह आगतं चेति त्र्यर्थम् ॥ ॥७५॥

आरणमहरफरेसुं आवियमिंदोवमहियपोएसु ।
आउरमइसउण्हेसु चलियकुवियाउलेसु [4]आहित्थो ॥७६॥

आरणं अधरः फलकश्च। आवियं इन्द्रगोपो मथितं प्रोतं चेति त्र्यर्थम्। आउरं अतिशयमुष्णं च। आहित्थो चलितः कुपित आकुलश्चेति त्र्यर्थः ॥७६॥

आरेइयं मउलिए मुक्के भंते सरोमंचे ।
[5]नववहुपरतंतासुं आवट्टियआविअज्झाओ ॥७७॥

आरेइयं मुकुलितं मुक्तं भ्रान्तं सरोमाञ्चं चेति चतुरर्थम्। आवट्टिया तथा आविअज्झा नववधूः परतन्त्रा चेति प्रत्येकं [6]द्व्यर्थे ॥७७॥

---

1 AB आलं. 2 AB पणए. 3 C चित्तलियं, 4 AB आहित्था, 5 C णव°. 6 AB द्व्यर्थौ.

आइप्पणं च पिट्ठे छणघरमंडणच्छुहाछडाए य।
अविवित्तसंकडे आरंदरमावडियमब्भिडियसारे ॥७८॥

आइप्पणं पिष्टमुत्सवे गृहमण्डनार्थं सुधाच्छटा च। तन्दुलपिष्टक्षीरं गृहमण्डनमाइप्पणं इत्यन्ये। आरंदरं अनेकान्तं संकटं च। अविवित्तसंकडे इति समाहारः। आवडियं संगतं सारं च। अब्भिडियं संगतं "समा अब्भिडः" (सि॰ हे॰ ८।४।१६४) इत्यादेशात्। अत्रापि समाहारः। अत्र आलुंखइ दहति स्पृशति चेति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः ॥७६॥

॥ अथ इकारादयो द्व्यक्षरादिक्रमेणैवोच्यन्ते ॥

इग्गो भीए इब्भो वणिए उच्छुसयलम्मि इंगाली।
इक्कुसमुप्पलमिरिणं कणयं इंदिंदिरम्मि इइंडो ॥७९॥

इग्गो भीतः। इब्भो वणिक्। इणं इणमो एतत्। इण्हिं इदानीम्। इर किलार्थे। एते शब्दानुशासन एवोक्ता इतीह नोच्यन्ते ॥ इंगाली इक्षुखण्डम्। इक्कुसं सामान्याभिधानेऽपि नीलोत्पलम्। इरिणं कनकम्। इइंडो भ्रमरः। केचिदिंदिंदिरशब्दोऽपि देश्य उक्तः। अस्माभिस्तु संस्कृतेऽपि दर्शनादनया भङ्ग्या निबद्धः ॥ यथा।

इब्भाणमिरिणमिक्कुसमिइंडाणं गयाण इंगाली।
इग्गाणयमाभेसीसहो इरिसं समुव्वहइ ॥६१॥ (७९)

इक्कणइरावइग्घियइरिया चोरकरिभच्छियकुडीसु।
ओसिंघियम्मि इंघियमिदग्गोंदग्गिधूममवि तुहिणे ॥८०॥

इक्कणो चोरः। इरावो गजः। इग्घियं भर्त्सितम्। इरिया कुटी। इंघियं [1]घ्रातम्। इंदग्गी तथा इंदग्गिधूमं तुहिनम् ॥ यथा।

मणइक्कण वलइग्घियइराव पसइरियाठिया मुणिणो।
इंदग्गिणगी इंदग्गिधूमधवलं जसं [2]तुहेंघिंति ॥६२॥ (८०)

---

1 AB घ्याघ्रा°. 2 AB तुहिंघंति.

कोमारे इंदमहो इंदोवत्तो य इंदोवे ।
कोडेसु इंदगाई जुएसु इरमंदिरो करहे ॥८१॥

इंदमहो कौमारः । कुमार्यां भव इति व्युत्पत्तेः । इंदमहं कौमारमित्यवन्तिसुन्दरी । यदुदाहरति स्म ।

उवहसए एराणिं इंदो इंदीवरच्छि एत्ताहे ।
इंदमहपेच्छिए तुह मुहस्स सोहं णियच्छंतो ॥६३॥

इंदोवत्तो इन्द्रगोपकः । इंदगाई युताः कीटाः । ये कीटाः संलग्ना भ्रमन्ति । इरमन्दिरो करभः ॥ यथा ॥

इरमंदिरिंदगाई इंदोवत्ताइ जंतुणो वि वरं ।
इंदमहो पुण णूणं लज्जं हासं च जणइ जणे ॥६४॥ (८१)

इंदुट्ठवणो इंदट्ठलओ इंदमहकामुओ साणे ।
इक्को दरिद्दकोमलपडिहारलवित्तकसिणेसु ॥८२॥

इंदट्ठलओ इन्द्रोत्थापनम् । इंदमहकामुओ श्वा ॥ यथा ॥

इंदट्ठलओ सरए पयाणचलिएभगज्जि[1]एहिं तए ।
रइओ [2]रिऊहिं रसो सहयरइंदमहकामुअरवेहिं ॥६५॥

॥ अथानेकार्थाः ॥

इक्को दरिद्रः कोमलः प्रतीहारो लवित्रं कृष्णवर्णश्चेति पञ्चार्थः ॥८२॥

सद्दूलसीहवुट्ठीणिवारणेसुं तहा इक्की ।
विसिवुट्ठिरक्खणेसुं गेहदुवारे [3]य इक्कीरं ॥८३॥

इक्की शार्दूलः सिंहो वर्षत्राणं चेति त्र्यर्थः । इक्कीरं वृसी वृष्टिवारणं गृहद्वारं चेति त्र्यर्थम् ॥८३॥

---

1 C °एहि. 2 C रिऊहि. 3 C च.

॥ अथ ईकारादयः ॥

ईसं कीलि रोज्झम्मि ईसओ ईसरो मयणो ।
सवरसिरपत्तपुडयम्मि ईसियं तह वसाइयए ॥८४॥

ईसं कीलकः । ईसओ रोज्झाख्यो मृगः । ईसरो मन्मथः ॥ यथा ॥

मुक्केस[1]रेहिं चित्तं भमिरेहिं ईस[2]एहिं व चुलुक्क ।
दूल[3]भोयणेहिं ईसोकया तुहा[4]रीहिं रणदुमा ॥६६॥

अथानेकार्थाः ।

ईसियं शबरशिरःपत्रपुटं वशायितं चेति द्व्यर्थम् ॥ (८४)

॥ अथ उकारादयः ॥

उंडं गहिरे उच्छू वाए उक्कं च पाडवणे ।
उच्छो अंतावरणे उड्डो कूवाइखणयम्मि ॥८५॥

उंडं गम्भीरम् । उच्छू वातः । इक्षुवाचकस्तु संस्कृतभव एव । उक्कं पादपतनम् । उच्छो अन्त्रावरणम् । ओञ्झरीति प्रसिद्धः । उड्डो कूपादिखनकः ॥ यथा ॥

उच्छू उण्हो खणिया उड्डेहिं कूवया य अइउंडा ।
उच्छं दहइ य तण्हा उक्कमिणं तुज्झ म[5]रुथलिए ॥६७॥ (८५)

उरमारंभे उच्चं णाहितले बंधणे उंबा ।
तिणपरिवारणयमुड्डू उंबी उण पिक्कगोहूमे ॥८६॥

उरं आरम्भः । उच्चं नाभितलम् । उंबा बन्धनम् । उड्डू तृणपरिवारणं तृणावच्छादनमित्यर्थः । उंबी पक्वगोधूमः ॥ यथा ॥

कुंतलउड्डुच्छन्नो णं जसयणमिगाण उंबखायं व ।
मयणेण उरे रइयं तुह उच्चं उंबि[6]गोरंगि ॥६८॥

---

1 C °रेहि.　2 C °एहि.　3 C °भोअणेहि.　4 C °रीहि.　5 B °रुथलि°.
6 A °गोरंति B गोरंमि.

अत्र च। उब्भं ऊर्ध्वम्। उब्भे यूयम्। उअ पश्य। एते शब्दानुशासने साधिता इति नोक्ताः। उस्साशब्दस्तु धेनुपर्याय उस्राशब्दभवः ॥८६॥

उक्का उक्कंदो कूवतुला चुल्लोइ उल्लि[1]उद्दाणा।
उव्वाउव्वरउ[2]व्वाहा उक्कोलो [3]य घम्मम्मि ॥८७॥

उक्का तथा उक्कंदो कूपतुला। उक्कंतो कूपतुलेत्यन्ये। उल्ली तथा उद्दाणा चुल्ली। उव्वा-उव्वर-उव्वाह-उक्कोलाश्चत्वारोऽपि घर्मार्थाः ॥ यथा ॥

जलियग्गिउल्लिउव्वासंतत्ता उणहयालउक्कोले।
कासयधूया वच्चइ ओ उक्काकड्ढियजलम्मि ॥६८॥
उद्दाण' व समुद्दं लंघइ वडवाणलुव्वरं जिणइ।
कस्सुव्वाहं [4]न जणइ उक्कंदिभुओ पई मज्झ ॥७०॥ (८७)

उररी पसुम्मि किसराइ उणिहया उस्समो स[5]मुस्सयए।
वलियं णिकूणियच्छे उअअं उज्जुम्मि उक्खलो पिढरे ॥८८॥

उररी पशुः। उणिहया कृसरा। उस्समो समुन्नतः। उलियं निकूणिताक्षम्। उअअं ऋजु। उक्खलो पिठरम् ॥ यथा।

[6]उअअं उस्समदेहलिमुल्लंघिय वाहिमुलियं णियच्छंती।
उक्खलिउणिहयमुररी उअ रोरघरम्मि उल्लिहइ ॥७१॥ (८८)

उल्लुट्टं मिच्छाए उवियं सिग्घम्मि दूसणं उसुओ।
धत्तूरे उम्मत्तो उलित्तमुच्चट्ठिए कूवे ॥८९॥

उल्लुट्टं मिथ्या। उवियं शीघ्रम्। उसुओ दूषणम्। उम्मत्तो धत्तूरकः। एरण्ड इत्यन्ये। उल्लित्तं उच्चस्थितः कूपः ॥ यथा ॥

उल्लुट्टं जं कणयं पेच्छसि उम्मत्तउसुअविहुरो सि।
ता रे पयपाणकए वज उवियमुलित्तक[7]ठदेसम्मि ॥७२॥ (८९)

---

1 B °उव्वाणा. 2 AB °व्वाहउक्को°. 3 C च. 4 C ण.
5 AB °सुन्नय°. 6 C उव्वउ°. 7 C °ठघोस°.

उग्घट्टिउयालीओ अवयंसे फालिए उरत्तं च ।
बहुयम्मि उंबरं उक्कुरमविणासिरे खलम्मि उप्फालो॥९०॥

उ[1]ग्घट्टी तथा उयाली अवतंसः। उरत्तं स्फाटितम्। उंबरं बहु। यस्तु देश्यर्थं उंबरशब्दः स उदुम्बरशब्दभवः। उक्कुरं अविनश्वरम्। उप्फालो दुर्जनः॥ यथा॥

रे उप्फाल उरत्ते [2]पिम्मे हरबहुउयालिजोग्गेहिं ।
किं [3]नाम उंबरुक्कुरणवकुसुमेहिं पि उग्घट्टी ॥७३॥ (९०)

[4]उड्डुल्लउड्डुला उल्लासे तह उम्मलं थीणे ।
उक्कुंडो मत्ते उग्गमम्मि [5]उड्डाअउप्फोया ॥९१॥

[6]उड्डुल्लो तथा उड्डुलो उल्लासः। उम्मलं स्त्यानम्। उक्कुंडो मत्तः। उड्डाओ तथा उप्फोओ उद्गमः॥ यथा॥

तिणउप्फोउक्कुंडवस[7]हुड्डुलुक्खायउम्मलुप्पंके ।
सरए तुह वेरीहिं [8]मुक्का [9]उड्डायउड्डुल्ला ॥७४॥ (९१)

उक्कोडा उक्कंदा लंचाए तुट्टयम्मि उल्लुक्कं ।
उप्फुसं आउसे उच्छाहो सुत्ततंतुम्मि ॥९२॥

उक्कोडा तथा उक्कंदा लञ्चा। उल्लुक्कं त्रुटितम्। उप्फुसं आपूर्णम्। उच्छाहो सूत्रतन्तुः॥ यथा॥

विरहोप्फुसे उक्कोडअणिउणि देसु तस्स उक्कंडं।
उच्छाहेहि ण सुद्धे संधिज्जइ पिम्मसुल्लुक्कं ॥७५॥ (९२)

1 AB °ग्घट्टी. 2 C पेम्मे. 3 C णाम. 4 AB उड्डल्लउड्डल्ला.
5 AB उड्डाअ°. 6 AB उड्डल्लो तथा उड्डलो. 7 A °हुड्डलु° B °हुड्डलु°.
8 AB तुक्का. 9 A उड्डायउड्डल्ला B उड्डायउड्डल्या.

संमद्दे उत्थग्घो हेट्ठामुहयम्मि उम्मत्थं ।
परिवत्तणम्मि उत्थल्ला उवदेहीइ उद्देही ॥९३॥

उत्थग्घो संमर्दः । उम्मत्थं अधोमुखम् । विपरीतमिति यावत् । उत्थल्ला परिवर्त्तनम् । उद्देही उपदेहिका ॥ यथा ।

जणउत्थग्घे उत्थल्लिऊण मा पेच्छ वारि उम्म[1]त्था ।
उद्देहितिक्खतुंडं किं अणुदंतिं ण पेक्खसे महिलं ॥७६॥ (९३)

उक्कोडी पडिसद्दे बिसे उसीरं डरम्मि उप्फेसो ।
उम्मल्ला तण्हाए अतडे कूवम्मि उत्तूहो ॥९४॥

उक्कोडी प्रतिशब्दः । उसीरं बिसम् । उप्फेसो त्रासः, अपवा[2]दार्थेऽप्ययं लक्ष्येषु दृश्यते ॥ यथा ।

असरिसजणउप्फेसया ण हु सहियव्वा कुले पसूएण ॥७७॥

उम्मल्ला तृष्णा । उत्तूहो अतटः कूपः ॥ यथा ।

तुहहयहेसोक्कोडोउप्फेसा वेरिणो गया रत्ते ।
उम्मल्लाइ उसीरं असंति [3]पइसंति उत्तूहं ॥७८॥ (९४)

उज्जमगुंठियछिद्देसु उब्भसुब्भग्गउच्छिल्ला ।
उच्छुअउम्मरउब्भंता भयचोरियदेहलिगिलाणा ॥९५॥

उब्भसप्रभृतयस्त्रयो यथासंख्यमुद्यमाद्यर्थाः । उब्भसो उद्यमः । उब्भग्गो गुण्ठितः । उच्छिल्लं छिद्रम् । इह छिल्लशब्दश्छिद्रार्थो वक्ष्यते तस्य उत्पूर्वकस्येदं रूपमिति न शङ्कनीयं, छिल्ल-उच्छिल्लशब्दयोः स्वतन्त्रत्वात् । न हि देशीशब्दानामुपसर्गसंबन्धो भवति । एवं फेस-उप्फेसादिष्वपि वाच्यम् । उच्छुआदयोऽपि त्रयो यथासंख्यं भयचौर्याद्यर्थाः । उच्छुअं भयचौर्यम् । उम्मरो गृहदेहली । उब्भंतो ग्लानः ॥ यथा ।

तिमिरो[4]ब्भग्गणिसाए उम्मरउच्छिल्लखलण[5]उब्भंता ।
उ[6]च्छुअरयउब्भसओ उअ असइ विसइ खंडदेवउलं ॥७९॥ (९५)

---

1 C °त्थ°. 2 C °दार्थ°. 3 C पविसं°. 4 C °रिब्भ°. 5 AB °उब्भंत.I. 6 AB°च्छुयर°.

सुसं उज्जडमुक्केरो अ बली उड्डसो अ मक्कुणए।
संतम्मि [1]य उब्भाओ उब्बत्थो विप्पलद्धे [1]य ॥८६॥

उज्जडं उद्वसम्। उक्केरो उपहारः। समूहवाचकस्तु उक्केरशब्द उत्करशब्द-भव एव। उड्डसो मत्कुणः। उब्भाओ शान्तः। उब्बत्थो विप्रलब्धः॥ यथा।

[2]बोलंति तुज्झ रिउणो सोड्डसंसयणे णिसं पि उब्बत्था।
उब्भाया दियहं कयउज्जडदेवउलदेवउक्केरा ॥८०॥ (८६)

उज्झल्ला उम्मड्डा हठम्मि विमलम्मि उच्चारो।
विउले उच्चाडो पयडे उच्चेवो दढम्मि उच्चत्थो ॥८७॥

उज्झल्ला तथा उम्मड्डा बलात्कारः। उच्चारो विमलः। उच्चाडो विपुलः। उच्चेवो प्रकटः। उच्चत्थो दृढः॥ यथा।

उच्चारे उच्चेवे उच्चा[3]डकरे ससिम्मि जं कामो।
उज्झल्लोच्चत्थबलो ता उम्म[4]ड्डाए रमसु रमं ॥८१॥ (८७)

उअहत्ति पेच्छहत्थे उडिदो मासम्मि साइणी उअरी।
उल्लोचो [1]य वियाणे छिम्पयकारुम्मि उंछओ होइ ॥८८॥

उअह पश्यत। उडिदो माषधान्यम्। [5]उअरी शाकिनी। उल्लोचो विता-नम्। उंछओ छिम्पकाख्यः कारुविशेषः॥ यथा।

उंछयवाडे मज्जारिरूवयाओ भमंति उअरीओ।
उअहोडिदसामाओ तमिस्सउल्लोचिए गयणे ॥८२॥ (८८)

उड्डासो संतावे उग्घुट्ठं पुंसियमरिम्मि उल्लोलो।
दरिए उत्तुणउम्मुहउच्चुंचुच्चुक्कुउत्तुरिल्लीओ ॥८९॥

उड्डासो संतापः। उग्घुट्ठं पुंसितम्। उग्घुट्ठशब्दस्य उद्घुष्ट इति [6]सत्यां व्युत्पत्तौ विशेषार्थरूढेरिह पाठः। उल्लोलो शत्रुः। उत्तुणो उम्मुहो उच्चुंचो उच्चुक्कु उत्तुरिल्ली एते पञ्च शब्दा दृप्तार्थाः। उत्तुरिल्ली गर्वं इत्यन्ये॥ यथा।

---

1 C च. 2 A बोलिंति B बोलिंति. 3 B °डकारे. 4 C °ड्डाइ.
5 AB उयरी. 6 C व्युत्पत्ती सत्यां.

विज्जोच्छुच्छुकुलम्मुहवयउच्चुंचसिरिउत्तुरिल्लीणं ।
उग्घुट्ठमुत्तुयत्तं उल्लोलाणं तए कउड्डासं ॥८३॥ (९९)

आरूढे उल्लूढो उच्चप्पोच्चुप्पिया तह य ।
उव्वीढं उद्धरियं उम्मरियं चेय उक्खाए ॥१००॥

उल्लूढो उच्चप्पो उच्चुप्पिओ त्रयोऽप्येते आरूढार्थाः । उल्लूढो अङ्कुरित इत्यन्ये । उव्वीढं उद्धरियं उम्मरियं चेति त्रयोऽप्येते उत्खातार्थाः ॥ यथा ।

उव्वीढखग्गउम्मरियसत्तुणिवहो गुणेसु उल्लूढो ।
उद्धरियउच्चप्पखलो उच्चुप्पइ तिहुयणं पि चालुक्को ॥८४॥ (१००)

उच्छट्टो उड्डहणो चोरे दुअचोरियाइ उच्छंटो ।
उत्तालोव्वेत्ताला अच्छिन्नारावरुइयम्मि ॥१०१॥

उच्छट्टो । ओत्संयोगे (सि॰ हे॰ ८।१।११६) इत्युत ओति ओच्छट्टो तथा उड्डहणो द्वावप्येतौ चोरार्थौ । उच्छंटो द्रुतचौर्यम् । उत्तालं उव्वेत्तालं द्वावप्येतौ निरन्तरस्वररुदिते । उद्धतार्थवाची तूत्तालशब्दः समसंस्कृत एव ॥ यथा ।

गुणगुणिछिद्दिय उच्छट्टय उड्डहणच्छंटभीसिया रण्णे ।
पयडियभयाउत्तालं उव्वेत्तालंति तुज्झ रिउवहुया ॥८५॥ (१०१)

खिन्ने उव्वाउत्तंपिया य हासम्मि उल्लेवो ।
उब्भुग्गोप्फंदोला चलम्मि मूढम्मि उम्मइयं ॥१०२॥

उव्वाओ तथा उत्तंपिओ खिन्नः । उत्तम्मिअं खिन्नमित्यन्ये । उल्लेवो हासः । स्वार्थे के उल्लेवओ इत्यपि । उब्भुग्गो उप्फंदोलो द्वावप्येतौ चलार्थौ । उम्मइयं मूढम् ॥ यथा ।

उव्वायमणा उब्भुग्गलोयणा चइयचारुउल्लेवा ।
उप्फंदोलोत्तंपइ तुज्झ कए सा विओअउम्मइया ॥८६॥

---

1 AB °प्पोच्चुप्पि°. 2 C रुअम्मि. 3 B °चौरा°. 4 AB उच्छंटय उड्ड°.

अत्र च। उत्थारो उत्साहः। उच्छुसं विमर्दितमित्युत्साह-उत्त्युस-शब्दप्रभवौ। उन्दुरउच्चयशब्दावाखुनीवीवाचकौ संस्कृतसमौ। उंघइ निद्राति। उग्गइ उद्घाटयति। एतौ धात्वादेशेषूक्ताविल्येतेऽन्यैरुक्ता अपि नोक्ताः॥ (१०२)

उब्भालणमुप्पसे पलायणत्थम्मि उज्झमणं।

उच्छवियं सयणीए उड्डंतणं उत्तरिज्जम्मि ॥१०३॥

उब्भालणं शूर्पादिनोत्पवनम्। उब्भालणं अपूर्वमिति केचित्। उत ओति ओब्भालणं इत्यपि। उज्झमणं पलायनम्। उत ओति ओज्झमणं इत्यपि। उच्छवियं शयनीयम्। उड्डंतणं उत्तरीयम्॥ यथा।

वियलियउड्डंतणाए सुसु उब्भालणं कुणंतीए।

तह पुलइयमुच्छवियं जह काउं सक्किमो ण उज्झमणं ॥८७॥ (१०३)

उल्ललियं सिढिलठिइम्मि णिउणगहियम्मि उग्गहियं।

उल्लेहडो[1] य लोले रइजोग्गे तह य उवसेरं ॥१०४॥

उल्ललियं शिथिलस्थिति[3]। उग्गहियं निपुणगृहीतम्। उग्गहियं रचितमिति तु रचिधात्वादेशसिद्धम्। उल्लेहडो लम्पटः। उवसेरं रतियोग्यम्॥ यथा।

उल्ललियदोसतुस तह उग्गहिया कुमरवाल तइ लच्छी।

उल्लेहडा वि जह सा ण मसए असमुवसेरं ॥८८॥ (१०४)

उल्लुरुहो लहुसंखे तत्तोच्छलियम्मि उब्भुयाणं तु।

उंदुरओ दीहाहे उक्खोडियम्मि उत्तुहियं ॥१०५॥

उल्लुरुहो लघुशङ्खः। उब्भुयाणं यदग्न्यादिना तप्तं दुग्धादि भाजनादुच्छलति। उदुंरओ दीर्घमहः। उत्तुहियं उत्खोटितम्। तकारसंयोगास्थने डकारसंयोगं केचित्पठन्ति। स च लिपिभ्रम एवेत्यनेकदेशीपरिशीलनेन निश्चितमस्माभिः॥ यथा।

---

1 AB °लविय°. 2 C ख. 3 AB °स्थितौ.

उत्तुहियजीवियासाइ उम्मुरुहकएठ तीइ तुह विरहे ।
अइउव्भुयाइयरई उंदुरया हुंति सिसिरे वि ॥८८॥ (१०५)

उड्डरणं उच्छिट्ठे उवदीवं अम्मदीवम्मि ।
उड्डवउच्चड्डियउत्ताहियउव्वाहिया य उक्खित्ते ॥१०६॥

उड्डरणं उच्छिष्टम् । उवदीवं अन्यद्वीपम् । उड्डवओ उच्चड्डिओ उत्ताहिओ उव्वाहिओ इत्येते चत्वार उत्क्षिप्तार्थाः ॥ यथा ।

उव्वाहियभुअ उच्चड्डियामि उत्ताहिओवदीवेम ।
हरिणो व्व लिहंति विगा उड्डवयकरा णिवा तुहुड्डरणं ॥८०॥ (१०६)

उड्डवियमग्घिए उवलुयं सलज्जे घरम्मि उत्थलियं ।
उलुखंडो अ अलाए उअक्किउच्छंगिया पुरोठविए ॥१०७॥

उड्डवियं अर्घितम् । उवलुयं सलज्जम् । उत्थलियं गृहम् । उत्थलियं उन्मुखगतमित्यन्ये । उलुखंडो उल्मुकम् । उअक्कियं उच्छंगियं द्वावप्येतौ पुरस्कृतार्थौ ॥ यथा ।

उत्थलियवई उच्छंगियविणओ ता उअक्क सहि विणयं ।
अलमुलुखंडपहारेहि उवलुया हविय अप्पमुड्डवसु ॥८१॥ (१०७)

उरुमिल्लं उरुसोल्लं च पेरिए अवगए अ उअचित्तो ।
उवउज्जो उवयारे दोहणहारीइ उअहारी ॥१०८॥

उरुमिल्लं उरुसोल्लं च द्वावप्येतौ प्रेरितार्थौ । उअचित्तो अपगतः । उवउज्जो उपकारः । उअहारी दोग्ध्री ॥ यथा ।

उअचित्ताणं उअहारीणं मग्गोरुमिल्लणयणाणं ।
उरुसोल्लऊरुवसणो पवणो तरुणाण कुणइ उव[1]उज्जं ॥८२॥ (१०८)

---

1 B °वज्ज'.

संचुसियम्मि उल्लुंठियं च कागम्मि उलुहंतो।
[1]णेमीए उंचहिया उप्पेक्खियम्मि उद्दिसियं ॥१०९॥

उल्लुंठियं संचूर्णितम्। उलुहंतो काकः। उंचहिया चक्रधारा। उद्दिसियं उत्प्रेक्षितम् ॥ यथा।

असुरेहिं उवरि परिब्भमंतउलुहंतविरसरोलेहिं।
हरिचक्कउंचहियउल्लुंठियमुद्दिसियमप्पबलं ॥८३॥ (१०९)

उब्भासुयं विसोहे गरुयावेसम्मि उव्वहणं।
उल्लरयं च कवड्डाहरणे रासिम्मि उक्कुरुडी ॥११०॥

उब्भासुयं गतशोभम्। उव्वहणं महानावेशः। उल्लरयं कपर्दाभरणम्। उक्कुरुडी अवकरराशिः। उक्कुरुडो रत्नादीनामपि राशिः ॥ यथा।

उब्भासुय सा मेल्लइ उव्वहणं ता खु अग्गओ तीए।
उल्लरयभूसणो जइ रे णच्चसि च[2]डिय उक्कुरुडिं ॥८४॥ (११०)

उच्छल्लियमुक्कोडियतजम्मि उव्विंबलं जले कलुसे।
उद्धच्छियं णिसिद्धे वंकीभूयम्मि उज्जणियं ॥१११॥

उच्छल्लियं छिन्नत्वक्। उव्विंबलं कलुषजलम्। उद्धच्छियं निषिद्धम्। उज्जणियं वक्रीभूतम् ॥ यथा।

उव्विंबला णईओ तरुणो उच्छल्लिया य दंतीहिं।
उज्जणियचावउद्धच्छियारिमंडल कहंति तुह सिविरं ॥८५॥ (१११)

णिब्भच्छियम्मि उज्जोरियं च उज्जूरियं झीणे।
उक्खंडियमक्कंते चोरियवत्थुम्मि उच्छडियं ॥११२॥

---

1 AB नेमीए. 2 B °डिए.

उज्झोरियं निर्भर्त्सनम् । उज्जूरियं क्षीणम् । शुष्कमित्यन्ये । उक्खंडियं आक्रान्तम् । उत ओति ओक्खंडियं इत्यपि । उच्छुडियं चोरितं वस्तु ॥ यथा ॥

तुहगुणउच्छुडियमणा विरहोज्जूरियतणू अ तणुअंगी ।
उज्झोरेइ सहीओ कुसुम[1]सरुक्खंडिया कए तुज्झ ॥८६॥ (११२)

णीचीकयम्मि उज्जणियमुवसग्गो [2]य मंदम्मि ।
उप्फुडियमत्थुरिए उज्जग्गुज्जं अकलुसम्मि ॥११३॥

उज्जाणियं निम्नीकृतम् । उवसग्गो मन्दः । उप्फुंडियं आस्तृतम् । उज्जग्गुज्जं स्वच्छम् ॥ यथा ।

अणउवसग्गपयावयउज्जाणियरिउ कुमारवाल णिव ।
उप्फुंडिया तिहुअणे उज्जग्गुज्जा रमेउ तुह कित्ती ॥८७॥ (११३)

उब्बच्छवी विसंवाइयम्मि उप्फुंकिया य रजकीए ।
तह उट्ठियम्मि उक्कासियं च उच्चारियं गहिए ॥११४॥

उब्बच्छवी विसंवादितः । उप्फुंकिया रजकी । उक्कासियं उत्थितम् । उच्चारियं गृहीतम् ॥ यथा ।

उक्कासइ उप्फुं[3]कियघरम्मि वत्थाण वल्लणमिसेण ।
उच्चारियअणउब्बच्छविसंकेयं वहू सरिउं ॥८८॥ (११४)

कंडियए उक्खणियं संकमे उच्छुआरं[4] च ।
उज्झोमिया य रस्सीए उल्लसियं च उलुकसियं ॥११५॥

उक्खणियं कण्डितम् । उच्छु[5]आरं संक्रमम् । उच्छुआरियं छादितमिति त्वनेनैव णिजन्तेन सिद्धम् । उज्झोमिया रश्मिः । उल्लसियं उलुकसियं द्वावप्येतौ पुलकितार्थावन्योन्यपर्यायत्वेन निबद्धौ । उद्धुसियशब्दस्तु उद्धुषितशब्दभवः ॥ यथा ।

उज्झोमीइ वि बहुं णिसि उल्लसियं पिअं सहि [6]भरंती ।
उक्खणणवावडा वि हु उलुकसियत्तं कहो[7]च्छुआरेमि ॥८९॥ (११५)

---

1 C °सरोक्ख°. 2 C च. 3 B °किय°. 4 B °आरम्मि. 5 AB °च्छुयारं 6 C सरं°. 7 AB °च्छुयारे°.

उच्छेवणं घए उचंपियमुवजंगलं च दीहम्मि ।
उप्पेहडउल्हसिया उम्मच्छवियं च उब्भडए ॥११६॥

उच्छेवणं घृतम् । उचंपियं उवजंगलं द्वावप्येतौ दीर्घार्थौ । उप्पेहडं उल्हसियं उम्मच्छवियं त्रयोऽप्येते उद्भटार्थाः ॥ यथा ।

उचंपियउप्पेहडभुयजुय उवजंगलच्छ उल्हसिया ।
उम्मच्छवियपयावा[1]णलम्मि उच्छेवणं व तुह रिउणो ॥१००॥ (११६)

उज्जग्गिरमोसिद्दे उच्छुरणुच्छुअरणाइं उच्छुवणे ।
उम्हावियउवललया सुरए तिस्तिरहियम्मि उलुहलिओ ॥११७॥

उज्जग्गिरं औन्निद्रम् । उच्छुरणं उच्छुअरणं च इक्षुवाटः । उच्छुरणं इक्षुरिति केचित् । उम्हावियं उवललयं च सुरतम् । उब्भावियं सुरतमिति तु रमेरुब्भावादेशसिद्धम् । अत्र च उप्फालइ कथयति । उम्मुंडइ विरेचयति । उम्मालइ [2]उप्पेलइ उन्नमयति । उव्वेल्लइ प्रसरति । उम्मच्छइ वञ्चति । उग्घुसइ मार्ष्टि । उम्मूरइ तुडति । उब्भुत्तइ उत्क्षिपति । उत्थारइ आक्रामति । उक्कुसइ गच्छति । उम्मत्थइ अभ्यागच्छति । उद्धुमाइ पूर्यते इत्यादयो धात्वादेशेष्वस्माभिरुक्ता इति नोच्यन्ते । उलुहलिओ तृप्तिरहितः यः कदापि तृप्तिं न जानाति ॥ यथा ।

उम्हावियउलुहलिअय वयंस माणिसु तत्थ गंतूण ।
उच्छुरणे सोज्जग्गिरउच्छुअरणगोवियाइ उवललयं ॥१०१॥ (११७)

हियरसोच्छलणे उग्गुलुंछिया य उवएइया करिया ।
मुसलम्मि उसणसेणो तह उप्पिंगालिया करुच्छंगे ॥११८॥

उग्गुलुंछिया हृदयरसोच्छलनम् । उवएइया मद्यपरिवेषणभाण्डम् । उसणसेणो बलभद्रः । उप्पिंगालिया करोत्सङ्गः ॥ यथा ।

जं जस्स [3]रोअए किर ण हु तस्स तमुग्गुलुंछियं कुणइ ।
उअ उप्पिंगालियठियमुवएइयमुसणसेणस्स ॥१०२॥ (११८)

---

1 A °लणम्मि. 2 AB उप्फेल°. 3 AB रोवए.

उवकयउद्दच्छवियं सज्जियमुत्तलहओ विडवे ।
उलुउंडियं पलुट्टे उंबरउप्फं अहूअअब्भुदए ॥११९॥

उवक्कयउद्दच्छवियं इति समाहारद्वन्द्वः । उवकययं कप्रत्ययाभावे उवकयं तथा उद्दच्छवियं सज्जितम् । यस्तु उवहत्थिअशब्दः सज्जितार्थः स समारचयतेरादेश इतीह नोक्तः । उत्तलहओ विटपः । उत ओति ओत्तलहओ इत्यपि । उलुउंडियं प्रलुठितम् । विरेचितमिति यावत् । उंबरउप्फं अभूताभ्युदयः ॥ यथा ।

उद्दच्छविउत्तलहयतलम्मि उलुउंडिओरुपिम्माणं ।
रइउवकयाण मिहुणाणोंबरउप्फं व संगमो भाइ ॥१०३॥ (११९)

वलएसु उवलभत्ता उवलयभग्गा य णायव्वा ।
अलिएरंडेसूणहोदयभंडोत्ता[1]णपत्तया [2]चेव ॥१२०॥

उवलभत्ता तथा उवलयभग्गा वलयानि । अल्येरण्डयोर्यथासंख्येन द्वौ शब्दौ । उणहोदयभंडो भ्रमरः । यस्तु उणहोदयभंडशब्दः पिठरवाची कैश्चिन्निबद्धः सोऽस्माभिः संस्कृतभवत्वादुपेक्षितः । उत्ताणपत्तयं एरण्डम् । एरण्डस्येदमेरण्डं पत्रप्रायम् ॥ यथा ।

इट्ठोवलभत्ताए उवलयभग्गा सहंति तुज्झ करे ।
उणहोदयभंडा कमलम्मि व उत्ताणपत्तसामलया ॥१०४॥ (१२०)

कुरियग्गमुक्कपुप्फं घेत्तुय पायंगुलीहिं उप्पयणं ।
तं उड्डियाहरणमुच्चुलउलियं कोउअत्तुरिए ॥१२१॥

छुरिकाग्रमुक्तं पुष्पं पादाङ्गुलीभ्यां गृहीत्वा यदुत्पतनं तदुड्डियाहरणम् ॥ यदाह ।

कुसुमं यत्रोड्डीय छुरिकाग्राल्लाघवेन संगृह्य ।
पादाङ्गुलीभिर्गच्छति तद्विज्ञातव्यमुड्डिआहरणम् ॥

---

1 AB °णवत्तया. 2 C चेव.

उच्चुलउलियं कौतूहलेन त्वरितयानम् ॥ यथा।

तुह कुरियग्गफुरंतारिमोलिकुसुमुड्डियाहरणं।
गिद्धा कुणंति उच्चुलउलियकरं खेयरवहूणं ॥१०५॥ (१२१)

पासदुएणं परिवत्तणम्मि उत्थल्लपत्थल्ला।
उत्तिरिविडि [1]उद्धुद्धे उत्तरणवरंडिया उडुवे ॥१२२॥

उत्थल्लपत्थल्ला पार्श्वद्वयेन परिवर्त्तनम्। उत ओति ओत्थल्लपत्थल्ला इत्यपि। उत्तिरिविडी ऊर्ध्वोर्ध्वं भाण्डादेः स्थापनम्। उत्तरणवरंडिया उडुपः। समुद्रनद्यादौ जलतरणोपकरणं प्रवहणादि ॥ यथा।

भवउत्तरणवरंडिं संभर सव्वसुमसत्था तुज्झ।
[2]णरगोत्तिरिविडिमज्झे होही उत्थल्लपत्थल्ला ॥१०६॥ (१२२)

॥ अथ द्व्यक्षरादिक्रमेणैवानेकार्थाः ॥

उद्दं जलमाणुसककुहेसु उड्डणो दीहउसहेसु।
उव्वुसं उव्विग्गे उच्छित्ते उब्भडे [3]सुसे ॥१२३॥

उद्दं जलमानुषं ककुदं चेति द्व्यर्थम्। उड्डणो दीर्घो वृषभश्च। उव्वुसणं उद्विग्नमुत्क्षिप्तमुद्भटं शून्यं चेति चतुरर्थम् ॥ (१२३)

वि[4]समोन्नयप्पएसे खिण्णे णिवहे य उड्डाओ।
विक्खित्तोक्खित्ते सूच्छित्तं उम्मंडमवि हठोव्वत्ते ॥१२४॥

उड्डाओ विषमोन्नतप्रदेशः श्रान्तः संघातश्चेति त्र्यर्थः। उच्छित्तं विक्षिप्तमुत्क्षिप्तं च। उम्मंडं हठ उद्वृत्तं च। हठोव्वत्ते इति समाहारः ॥ (१२४)

उक्खुंडो [5]य अलाए णियरे वत्थेगदेसे य[5]।
उम्मच्छमसंबद्धे भंगीभणियम्मि कोहे य[5] ॥१२५॥

---

5 C ब. 1 A उद्धवे, B उद्धवि. 2 AB नर°. 3 AB सुन्ने. 4 B °समवय°.

उक्खुंडो उल्मुकं निकरो वस्त्रैकदेशश्चेति त्र्यर्थः । उम्मच्छं असंबद्धं भङ्गीभणितं क्रोधश्चेति त्र्यर्थम् ॥ (१२५)

उक्खंडो उप्पीलो उग्घाओ तहो य उद्दामो ।
संघायत्थउडेसु उव्वूरो समहिअत्थे व ॥१२६॥

उक्खंडो उप्पीलो उग्घाओ उद्दामो इत्येते चत्वारोऽपि शब्दाः संघातार्थाः स्थपुटार्थाश्च । उव्वूरो अधिकार्थः । अपिशब्दात् संघातस्थपुटार्थश्चेति त्र्यर्थः । स्थपुटो [1]निम्नोन्नतप्रदेशः ॥ (१२६)

खिसो सुसो भीए तहाऽब्भडक्कंतपयडवेसेसु ।
उब्बिंबं उच्चुल्लं पुण उव्विग्गाधिरूढभीएसु ॥१२७॥

उब्बिंबं खिन्नं शून्यं भीतमुद्भटं क्रान्तं प्रकटवेषं चेति षडर्थम् । उच्चुल्लं [2]पुनरु-द्विग्नमधिरूढं भीतं चेति त्र्यर्थम् ॥ (१२७)

पडिसद्दकुररविट्ठागव्विट्ठमणोरहेसु उड्डाणो ।
उव्वुक्कं पलवियए संकडए तह बलक्कारे ॥१२८॥

उड्डाणो प्रतिशब्दः कुररो विष्ठा गर्विष्ठो मनोरथश्चेति पञ्चार्थः । उव्वुक्कं प्रलपितं संकटं बलात्कारश्चेति त्र्यर्थम् ॥(१२८)

मं[3]चणियरेसु उंडलमुप्पित्थं तट्ठकुवियविहुरेसु ।
णीरागे गलिए उव्वत्तं उव्वाढमुक्कगयदुहेसु ॥१२९॥

उंडलं मञ्चो निकरश्चेति द्व्यर्थम् । उप्पित्थं त्रस्तं कुपितं विधुरं चेति त्र्यर्थम् । उव्वत्तं नीरागं गलितं चेति द्व्यर्थम् । उ[4]व्वट्टं टान्तमिति केचित् । उव्वाढं विस्तीर्णं गतदुःखं चेति द्व्यर्थम् । केचिद् विपूर्वमेनं पठन्ति विउव्वाढं इति ॥ (१२९)

---

1 C विषमोन्न°. 2 C तु उद्वि°. 3 AB °चनिय°. 4 AB °व्वत्तं दान्त°.

उक्खित्तं अव[1]किन्ने छन्ने पासप्पसिढिले [2]य।
पंकोच्छेहसमूहेसु बहलए तह य उप्पंको ॥१३०॥

उक्खित्तं अवकीर्णं छन्नं पार्श्वप्रशिथिलं चेति चत्वर्थम्। उत ओति ओक्खित्तं इत्यपि। उप्पंको पङ्क उच्छ्रयः समूहो बहलं चेति चतुरर्थः॥ (१३०)

उत्तप्पो गव्वियबहुगुणेसु णीविस्समेसु उच्चोलो।
अणुवायसमेसूच्छुल्लो णिवघणपीवरेसु उम्मल्लो ॥१३१॥

उत्तप्पो गर्वितोऽधिकगुणश्च। उच्चोलो नीवी खेदश्च। उच्छुल्लो अनुवादः खेदश्च। उम्मल्लो नृपो मेघः पीवरश्चेति चत्वर्थः। उम्मल्लो बलात्कार इति केचित्॥ (१३१)

उत्सुद्धओ हुंकारे गयणुम्मुहसाणसद्दे [2]य।
अहियअवज्झिअणिच्छिअतावागणिएसु उव्वरिअं ॥१३२॥

उत्सुद्धओ हुंकारो गगनोन्मुखस्य शुनः शब्दश्च। उव्वरिअं अधिकमनीप्सितं निश्चितं तापोऽगणितं चेति पञ्चार्थम्॥ (१३२)

काणच्छिदिट्ठविक्खित्तखित्तचत्तेसु उज्झरियं।
उव्वाडुयं परम्मुहणिम्मज्जाएसु सुरएसु ॥१३३॥

उज्झरियं काणाक्षिदृष्टं विक्षिप्तं क्षिप्तं त्यक्तं चेति चतुरर्थम्। उत ओति ओज्झरियं इत्यपि। उव्वाडुयं पराङ्मुखसुरतं निर्मर्यादसुरतं च॥ (१३३)

गीआरामेसूव्वाउलमुरुपुल्लो [3]अपूवखिच्चेसु।
अहियप्पमाणवज्जियमज्जाएसुं च उव्विडिमो ॥१३४॥

उव्वाउलं गीतमुपवनं च। उरुपुल्लो अपूपो धान्यमिश्रा च। उव्विडिमो अधिकप्रमाणो विमुक्तमर्यादश्चेति द्व्यर्थः॥ (१३४)

---

1 AB °किन्ने. 2 C च. 3 AB अपुव्वखि°.

उच्छुंडिओ सपत्तियहरिएसूज्झंगलं हठे दीहे ।
उप्पिंजलं च सुरए धूलीए तह अकित्तीए ॥१३५॥

उच्छुंडिओ सपत्रितः । बाणादिनातिव्यथितः । अपहृतश्चेति द्व्यर्थः । उज्झंगलं बलात्कारो दीर्घं च । उप्पिंजलं सुरतं रजोऽकीर्त्तिश्चेति त्र्यर्थम् ॥(१३५)

रणारणयाणिट्ठेसूव्वाहुल[1]मुस्सालियं[3] किसोसमिए[4] ।
उव्वेल्लरं अखेडियभूमीए जहणरोमे [2]य ॥१३६॥

उव्वाहुलं औत्सुक्यं द्वेष्यं च । [3]उस्सालियं क्षाममुक्षमितं च । कि[4]सो-समियं इति समाहारः । उव्वेल्लरं खिलभूमी जघनरोमाणि च । उत ओति ओव्वेल्लरं इत्यपि ॥ (१३६)

रुसिआकुलेसु उम्मच्छियमुड्डुहियमूढकुवियउच्छिट्ठे ।
उग्गाहियं च गहिए उक्खित्तपवट्टिएसु च ॥१३७॥

उम्मच्छियं रुषितमाकुलं च । उड्डुहियं ऊढायाः कुपितमुच्छिष्टं च । ऊढकुवियउच्छिट्ठे इति द्विपदः समाहारः । प्राकृते द्वित्वमपि । तेन उड्डुहियं इत्यपि । उग्गाहियं गृहीतमुत्क्षिप्तं प्रवर्त्तितं चेति त्र्यर्थम् ॥ अत्र । उक्खिवइ मुञ्चति उत्क्षिपति च । उत्थंघइ रुणद्धि उत्क्षिपति चेति धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ ॥ (१३७)

उवकसिओ [5]सण्णिहिए परिसेवियसज्जिएसु च ।
उलुफुंटियं च विणिवाडियम्मि उवसंतयम्मि तहा ॥१३८॥

उवकसिओ संनिहितः परिसेवितः सज्जितश्चेति त्र्यर्थः । उलुफुंटियं विनिपातितं प्रशान्तं च ॥ (१३८)

---

1 AB °मुस्सालि° 2 C च. 3 AB उत्तालि°. 4 AB °सोत्रमि°. 1 AB संनिहि°.

उच्चत्त[1]वरत्तं पासत्थूलम्मि अणवत्थभमणे य।
ऊआ जूया ऊलो गइभङ्गे ऊसणं च रणरणए ॥१३९॥

उच्चत्तवरत्तं पार्श्वयोः स्थूलमसमञ्जसविवर्त्तनं च। अथ द्व्यक्षरादिक्रमेणैव ऊकारादयः।

ऊआ यूका। ऊलो गतिभङ्गः। ऊसणं रणरणकः॥ यथा।

ऊआउलवत्थाणं रिऊण गिरिभमणजायऊलाणं।
पियविरहऊसणीणं तइ कुविए कह सुहं कुमरवाल ॥१०७॥ (१३९)

ऊसारो कूसारे ऊसयमुवहाणमूसलं पीणे।
ऊहट्ठं उहसियम्मि ऊरणी तह उरब्भम्मि ॥१४०॥

ऊसारो गर्त्तविशेषः। ऊसयं उपधानं शयने मस्तकोत्तम्भनाय यन्निवेश्यते। ऊसलं पीनम्। ऊहट्ठं उपहसितम्। ऊहसिअं इति तु उपहसितशब्दभवं रूपम्। ऊरणी उरभ्रः॥ यथा।

ऊसलऊसयतूलिं मोत्तुं सहि णइतडे अहिसरंती।
होहिसि ऊहट्ठपयं प[2]खलंती ऊरणि व्व ऊसारे ॥१०८॥ (१४०)

आणंदियम्मि ऊणंदियमूसलियं सरोमंचे।
विक्खित्ते ऊसाइयमूसायंतो अ खेयसिढिलम्मि ॥१४१॥

ऊणंदियं आनन्दितम्। ऊसलियं सरोमाञ्चम्। ऊसलिअं उल्लसितमिति तु उल्लसिधात्वादेशसिद्धम्। ऊसाइयं विक्षिप्तमिति धनपालः। ऊसायंतो खेदे सति शिथिलः॥ यथा।

ऊसायंतसरीरं ऊसाइयवलयणिवडणभएण।
उत्तकरं ऊसलियं ऊणंदय [3]सुहय विरहतणुइं तं ॥१०९॥ (१४१)

---

1 A °रुपर°, B °त्तं पर°. 2 A °हलिंती. 3 AB सुभय.

ऊसुक्कियं विमुक्के ऊमुत्तियमवहपासघायम्मि ।
ऊसुंभियऊसुरुसुंभिया य रुद्धगलरुसम्मि ॥१४२॥

ऊसुक्कियं विमुक्तम् । ऊमुत्तियं उभयपार्श्वघातः । ऊसुंभियं तथा ऊसुरुसुंभियं रुद्धगलं रोदनम् । ऊसुंभियं उच्छसितमिति तु उच्छसिधात्वादेशसिद्धम् ॥ यथा ।

ऊसुक्कियहासाए ऊमुत्तियदुत्थियाइ तुह विरहे ।
ऊसुंभिएण तीए कयमूसुरुसुंभियं सहीणं पि ॥११०॥ (१४२)

अथानेकार्थाः ।

गामे संघे ऊरो जिंभियपज्जाउलेसु ऊसत्थो ।
ऊसवियं उब्भंते तहेअ उड्डीकए होइ ॥१४३॥

ऊरो ग्रामः सङ्घश्च । ऊसत्थो जृम्भितमाकुलश्च । ऊसवियं उद्भ्रान्तमूर्ध्वीकृतं च ॥ (१४३)

अथ एकारादयो द्व्यक्षरादिक्रमेण प्रस्तूयन्ते । ऋवर्णॡवर्णयोः प्राकृते प्रयोगाभावात् ।

एल्लो कुसले एक्को णेहपरे चंदणम्मि एक्कंगं ।
ए[1]त्तोप्पं एयप्पहुदि य पविसंतम्मि एमाणो ॥१४४॥

एल्लो कुशलः । एक्को स्नेहपरः । एक्कंगं चन्दनम् । एत्तोप्पं एतत्प्रभृत्यर्थः । यस्तु एत्तोप्प' एद्दहमेत्त' इति व्याचष्टे सोऽभिमानचिह्नसूत्रं विवृण्वंस्तदभिप्रायं नावबुध्यते । यतो देश्यन्तरेष्वपि एत्तोप्पं एयप्पहुदि एतावदेव दृश्यते । उदाहृतं चाभिमानचिह्नेनैव स्ववृत्तौ ॥ यथा ।

दियहं थुडुंकियमुही जूरइ अहए तुमं वहू दियर ।
अम्हं सह [2]कायंदिं एत्तोप्पं मा करिज्जासु ॥१११॥ इति ।

---

1 AB °त्तोप्प ए°.   2 AB कायंदी.

एमाणो प्रविशन् ॥ यथा ।

एमाणमयणबाणोढ्ढिए जरे तीइ तुज्झ एक्काए ।
एत्तोप्पं एलाणं एक्कंगरसो वि णाहिमओ ॥११२॥

अत्र च । एत्ताहे इदानीम् । एद्दहं इयत् । एक्कारो अयस्कारः । एते शब्दानुशासने साधिता इति नोक्ताः ॥ (१४४)

एक्केक्कममण्णोण्णं एक्कणडो तह य कहयम्मि ।
सा एमिणिया जीए सुत्तेण पमिज्जए अंगं ॥१४५॥

एक्केक्कमं अन्योन्यम् । एक्कणडो कथकः । एमिणिया यस्याः स्त्रियाः सूत्रेण शरीरप्रमाणं गृहीत्वा दिक्षु प्रक्षिप्यते कस्मिंश्चिद्देशे आचारविशेषे सैवमुच्यते ॥ यथा ॥

एमिणियाए तीए रूवं दट्ठूण कामसरविद्धा ।
एक्केक्कमं कहंता तरुणा जायंति एक्कणडा[1] ॥११३॥

अत्र एक्कवई रथ्येत्येकपदीशब्दभवत्वान्नोक्तम् ॥ (१४५)

एक्कघरिल्लो दिअरे सहोसिए एक्कसाहिल्लो ।
सा एक्कसिंबली जा सिंबलिपुप्फेहिं[2] णवहलिआ[3] ॥१४६॥

एक्कघरिल्लो देवरः । एक्कसाहिल्लो एकस्थानवासी । एक्कसिंबली शाल्मली-पुष्पैर्नवफलिका ॥ यथा ।

एक्कघरिल्ल ण लज्जसि किमेक्कसाहिल्लमाणुसाणं पि ।
जं एक्कसिंबलिमिसा पुणो पुणो णियसि मालारिं ॥११४॥ (१४६)

एक्कलपुडिंगं विरलंबुकणा एणुवासिओ भेक्के ।
एराणी इंदाणी पुरंधिया तव्वयत्था य ॥१४७॥

---

1 AB °क्कनडा. 2 C °प्फेहि. 3 AB नव°.

एक्कल्लपुडिंगं विरलबिन्दुवर्षः । एणुवासिओ भेकः ॥ यथा ।

सुंदर गोरंगीए गोरी अज्जेय तीइ सुप[1]सखा ।
एक्कल्लपुडिंग हु एणुवासिए आगओ सि जं काले ॥११५॥

अत्र एक्कसरियशब्दः शीघ्रार्थे निपातेष्वस्माभिरुक्त इति नोक्तः ॥

अथानेकार्थाः ।

एराणी इन्द्राणी तद्व्रतस्था च स्त्रीति द्व्यर्था ॥ (१४७)

एलविलो धणिओसहा अधम्मरोरप्पिएसु एक्कमुहो ।
ओली कुलपरिवाडी ओज्झमचोक्खम्मि विमलणे ओप्पा ॥१४८॥

एलविलो आढ्यो वृषभश्च । एक्कमुहो निर्धर्मो दरिद्रः प्रियश्चेति त्र्यर्थः ।

अथ ओकारादयः । ऐकारस्य प्राकृते प्रयोगाभावात् । ओली कुलपरिपाटी । पङ्क्तिवाचकस्त्वालीशब्दभवः । ओज्झं अचोक्षम् । ओप्पा शाणादिना मण्यादेर्मार्जनम् ॥ यथा ।

णिवमउडोप्पियपयणह कित्ती तुज्झ धवलेइ ओज्झंपि ।
ससिकुलभवाण अहवा ओलिसहावो अयं कुमरवाल ॥११६॥ (१४८)

ओअं वत्ता ओरं रुचिरं करिवंधखायमोवं च ।
ओसारोसक्का गोवाडोसरिआ हिमम्मि ओग्गीओ ॥१४९॥

ओअं वार्ता । ओरं चारु । ओवं गजादिबन्धनार्थं खातम् । ओसारो गोवाटः । ओसक्को अपसृतः । ओग्गीओ नीहारः ॥ यथा ।

चइआजिओवओअं रिउणो ओग्गीयओरजस तुज्झ ।
भीआ ओसारेसुं वसंति समराउ ओसक्का ॥११७॥ (१४९)

कीसविवरणे ओच्छियमोंडलमवि कीसगुंफम्मि ।
ओसिअमबले ओणीवी णिव्वे ओत्थरो वि उच्छाहे ॥१५०॥

---

1 AB °सन्ना.

ओच्छियं केशविवरणम्। ओंडलं केशगुम्फो धम्मिल्लप्रायः। ओसिओ अबलः। ओणीवी नीव्रम्। ओत्थरो उत्साहः॥ यथा।

अणओत्थरोसियाणं जरउडओणीविसंग[1]जडिलेसु।
तुज्झ रिऊणं रखे कहमोच्छियमोंडलं च केसेसु॥११८॥ (१५०)

ओग्गालो ओआलो वहोलए ओत्थ[2]ओ अ अवसन्ने।
ओक्कियमुसिए रप्फे ओगिव्वो णीवियाए ओवड्डी॥१५१॥

ओग्गालो तथा ओआलो अल्पं स्रोतः। ओत्थओ अवसन्नः। ओत्थयं पिहितमित्यन्ये। ओक्कियं उषितम्। वान्तमित्यन्ये। ओगिव्वो वल्मीकः। पिपीलिकोत्खातो मृद्राशिरित्यर्थः। ओवड्डी परिधानैकदेशः॥ यथा।

बाहोग्गालवणोयालपूरिओगिव्वणिग्गयाहिभया।
गलिओवड्डी तुह रिउवहू वणे ओत्थओक्किया लुढइ॥११८॥ (१५१)

ओसाओ पहररुजा ओच्छत्तं दंतधावणए।
ओसीसं अववत्ते ओवट्टो मेहवारिसिअम्मि॥१५२॥

ओसाओ प्रहारपीडा। ओच्छत्तं दन्तधावनम्। ओसीसं अपवृत्तम्। ओवट्टो मेघजलसेकः॥ यथा।

ओ ओच्छत्तमिसेणं पहिओ ओसीसिऊण जंतोवि।
णवमयणस[3]रोसाओ मोडइ ओवट्टफुल्लणीवलयं॥१२०॥ (१५२)

ओहंकोहट्टोलिप्पा हासे छसारमणमोलुंको।
ओलिंभा उद्देही ओचुल्लं चुल्लिएगदेसम्मि॥१५३॥

ओहंको ओहट्टो ओलिप्पं हासः। ओलुंको छन्नरमणम्। नंष्ट्वा यत्र शिशवः क्रीडन्ति। चक्षुःस्थगनक्रीडेति केचित्। [4]ओलिंभा उपदेहिका। ओचुल्लं चुल्ल्येकदेशः॥ यथा।

---

1 AB °जडिले°. 2 AB °ओ अव°. 3 AB°रोजाओ. 4 AB ओलिंभा.

ओहंकिरि ओहट्टं च य ओलुंकिं च सारवेसु घरं।
ओचुल्ले ओलिंभं दट्ठुं ओलिप्पिहो तुह णणन्दा ॥१२१॥ (१५३)

वलिए ओज्जल्लो गज्जियम्मि [1]ओअंकओज्जाया।
दीहर[2]महुरज्झुणीए ओरल्ली ओल्लणी सि[3]ज्जरिणीए ॥१५४॥

ओज्जल्लो बलवान्। ओअंको तथा ओज्जाओ गर्जितम्। ओरल्ली दीर्घमधुरध्वनिः। ओल्लणी मार्जिता॥ यथा।

ओज्ज[4]ल्लभडोज्जायं करिओअंकं च [5]सुणिअ रंगम्मि।
ओल्लणिमहुरोरल्ली[6]मुहला [7]जे हुंति ते पुरिसा ॥१२२॥ (१५४)

ओसणमुव्वेयम्मि [8]य ओरिल्लो अदूरकालम्मि।
ओड्डणमुत्तरीए ओद्दत्तं ओद्दत्तणं च परिहाणे ॥१५५॥

ओसणं उद्वेगः। ओरिल्लो अचिरकालः। ओड्डणं उत्तरीयम्। ओद्दत्तं तथा ओद्दत्तणं परिधानम्॥ यथा।

ओरिल्लमयणवसोसणाइ ओद्दत्तणम्मि ल्हसियम्मि।
परिछियमोड्डणमोड्डियमोद्दत्तं तुज्झ दंसणतुराए ॥१२३॥ (१५५)

ओडड्डं रत्ते ओलत्थो दलि[9]ए णायम्मि ओहत्तो।
ओसक्कं तुडिए ओरुंजं णत्थि त्ति भणियकीलाए ॥१५६॥

ओडड्डं रक्तम्। ओलत्थो विदारितः। ओहत्तो अवनतः। ओसक्कं त्रुटितम्। ओरुंजं नास्तीति भणितगर्भा क्रीडा॥ यथा।

अक्खोडड्डो दइओ तुह ओहत्तो वि णवणहोलत्थो।
ओरुंजं मुक्कलिओ मा मह ओ[10]सक्कणेहिया होसु ॥१२४॥ (१५६)

---

1 AB ओयंक°. 2 C सुहर°. 3 AB °ज्जरणी°. 4 AB °ल्लभडो°. 5 AB सुणिय.
6 A °सुह°. 7 A जे, B ते. 8 C अ. 9 AB °ए णय°. 10 AB °सन्न°.

विहलम्मि ओहुडं ओहुरं च खिसम्मि ओवरो णियरे ।
ओसुद्धं विणिवडियम्मि ओज्झरी अंतआवरणे ॥१५७॥

ओहुडं विफलम् । ओहुरं खिन्नम् । ओहुरं अवनतं स्रस्तं चेत्यवन्तिसुन्दरी। यदुदाहरति स्म ।

खणमित्तकलुसियाए लुलियालयवल्लरीसमोत्थरियं ।
भमरभरो[1]हुरयं पङ्कयं व भरिमो मुहं तीए ॥१२५॥
किं तं पि हु वोसरियं णिक्किव जं गुरुयणस्स मज्झम्मि ।
अहिधाविऊण गहिओ तं ओहुरउत्तरीयाए ॥१२६॥

ओवरो निकरः । कप्रत्यये ओवरओ । ओसुद्धं विनिपतितम् । ओज्झरी अन्त्रावरणम् ॥ यथा ।

पहरोसुद्धहओज्झरिओवरखलणोहुरा रणा रिउणो ।
तुह कुमरवाल ओहुडभुअदंडा जंति र[2]सेसु ॥१२७॥ (१५७)

ओसित्तं ओलित्ते अहिहूए ओहुओग्गि[4]ओणुणया ।
ओइल्लं आरूढे ओसीओहाइया य हेट्ठमुहे ॥१५८॥

ओसित्तं उपलिप्तम् । ओहुओ ओग्गिओ ओणुणओ एते त्रयोऽप्यभिभूतार्थाः। ओइल्लं आरूढम् । ओसिओ तथा ओहाइओ अधोमुखः ॥ यथा ।

ओइल्ले गयमोग्गियगिरिं मओसित्तमुहमणोसीअं ।
तइ ओहुअहरिचरिए ओणुणओहाइया हुआ रिउणो ॥१२८॥ (१५८)

ओलित्ती ओ[5]लिप्पत्ती असिदोसम्मि ओक्कणी जूआ ।
ओज्झायं ओहट्टिय[6]मसं पेल्लिय करेण जं गहियं ॥१५९॥

ओलित्तो तथा ओ[5]लिप्पत्तो खड्गादिदोषः । ओक्कणी यूका । ओज्झायं तथा ओहट्टियं अन्यं प्रेर्य यत्करेण गृहीतम् ॥ यथा ।

---

1 AB °हुरियं. 2 AB सुसीए. 3 BC °णीसु. 4 AB °ओगुण°. 5 C °लिपंती. 6 AB °मन्नं.

कुरिओलित्तो असिओ[1]लिप्पन्तो ओक्कणो णववत्थे ।
कड्ढइ रिऊण तए जसमोइट्टिअयं सिरिं च ओज्झायं ॥१२८॥ (१५८)

सेणे ओलय-ओलावया य फलहग्गलाइ ओहडणी ।
ओलयणी णववहुया ओलइणी दइयभूया य ॥१६०॥

ओलओ तथा ओलावओ [2]श्येनः पक्षी । ओलओ अपलाप इत्यन्ये । अथ । ओहइ अवतरति । अयं धात्वादेशेषूक्तत्वान्नोक्तः । ओमाल-ओज्झर-ओसक्क-शब्दा निर्माल्य-निर्झर-अवसक्तशब्दभवा इति नोक्ताः । ओहडणी फलहकार्गला । ओलयणी नववधूः । ओलइणी दयितीभूता ॥ यथा ।

ओ[3]लइणी ओलयणो रिऊण ओलयपिए रणे खग्गो ।
ओहडणिदोहभुअ तुह भडवडओलावओ रुयावेइ ॥१३०॥ (१६०)

ओसुंखियं च उप्पेक्खिए अलिंदम्मि ओस[4]रिआ ।
[5]ओआवलो अ बालायवम्मि ओहाडणी पिहाणीए ॥१६१॥

ओसुंखियं उत्प्रेक्षितम् । ओसरिआ अलिन्दः । ओआवलो बालातपः । ओहाडणी पिधानी ॥ यथा ।

ओसुंखिय पि[6]यमिंतं ओआवलमोसरिं सरंतं च ।
णंदोइ खिविय जारं असइ ओहाडणिं देइ ॥१३१॥ (१६१)

ओआअवो वि अत्थक्खणम्मि ओवट्टियं च चाडुम्मि ।
ओअग्घियमोसिंघियमंगपिणद्धम्मि ओलइयं ॥१६२॥

ओआअवो अस्तसमयः । ओवट्टियं चाटु । ओअग्घियं ओसिंघियं घ्रातमित्यर्थः । ओसिंघियशब्दोऽपि देश्य एव । अनया तु भङ्ग्या निबद्धः । ओलइयं अङ्गे पिनद्धम् ॥ यथा ।

ण हु ओअग्घइ कमलं ओलइअं [7]ण सहए जलइं पि ।
ओवट्टिएहि ओआअवे वि ओसिंघए ण सा असणं ॥१३२॥ (१६२)

---

1 C°लिप्पंती. 2 C श्येनप°. 3 AB °लयणी. 4 AB °रिया. 5 AB ओयाव°. 6 B °यमितं. 7 ABन.

ओलुंपओ अ तवियाहत्थे ओहीरिअं च उग्गीए।
सुत्ते ओल्लरिओ विहिक[1]यम्मि ओसाणिहाणं च ॥१६३॥

ओलुंपओ तापिकाहस्तः। ओहीरिअं उद्गीतम्। अवसन्नमित्यन्ये। यस्तु ओहीरिअशब्दो निद्रार्थः स धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः। ओल्लरिओ सुप्तः। ओसाणिहाणं विधिवदनुष्ठितम्॥ यथा।

णिसि ओल्लरणी ओसाणिहाणिअं किं पि तीइ जं तुमए।
तं चिय ओहीरइ सा [2]ओलुंपयकम्मवावडा वि दिणे॥१२२॥

अत्र। ओरुम्माइ उद्वाति। ओहामइ तोलयति। ओलुंडइ विरेचयति। ओसुक्कइ तेजयति। ओग्गालइ रोमन्थयति। ओरसइ अवतरति। ओअंदइ ओहालइ आच्छिनत्ति। ओअग्गइ व्याप्नोति। ओहावइ आक्रामति। ओवासइ अवकाशते। ओअक्खइ पश्यति। ओवाहइ अवगाहते। एते धात्वादेशेष्वस्माभिरुक्ता इति नोच्यन्ते॥ (१६३)

॥ अथानेकार्थाः

णिसजलहिमेसु ओसा सेवयअपहावलेसु ओलुग्गो।
ओआली असिदोसोली ओ[3]लुट्टमघडंतमिच्छासु॥१६४॥

ओसा निशाजलं हिमं चेति द्व्यर्था। ओलुग्गो सेवको निष्छायो निःस्थामा चेति त्र्यर्थः। ओआली खड्गदोषः पङ्क्तिश्चेति द्व्यर्था। ओ[4]लुट्टं अघटमानं मिथ्या च॥ (१६४)

ओअल्लो पल्हत्थप्पकंपगोवाडलंबमाणेसु।
ओरत्तो वि विदारियगव्विट्ठकुसुंभरत्तेसु॥१६५॥

ओअल्लो पर्यस्तः कम्पो गोवाटो लम्बमानश्चेति चतुरर्थः। ओरत्तो विदारितो गर्विष्ठः कुसुम्भरक्तश्चेति त्र्यर्थः॥ (१६५)

---

1 A °कम्मि. 2 A ओलिंपइक°, B ओलिंप क°. 3 B °लुइम°. 4 B °लुइ°.

ओहट्टो ओसरिए अवगुंठणणीवियासुं च।
णामेसहरियआणाबंधणखाएसु ओआओ ॥१६६॥

ओहट्टो अपसृतो अवगुण्ठनं नीवी चेति त्र्यर्थः। ओआओ ग्रामाधीशो-ऽपहृत आज्ञा हस्त्यादीनां बन्धनार्थं खातं चेति चतुरर्थः ॥ (१६६)

ओहारो कच्छवए अंतरदीवम्मि भागे य[1]।
ओवियमारोवियरुसचाडुमुक्केसु हरिए य[1] ॥१६७॥

ओहारो कच्छपो नद्यादीनामन्तर्द्वीपमंशश्चेति त्र्यर्थः। ओवियं आरोपितं रुदितं चाटु मुक्तं हृतं चेति पञ्चार्थम् ॥ (१६७)

ओहित्थं च विसाए रहसम्मि वियारिए तह य।
चंदणसिलासु ओहंसो ओसव्विअमसोहसादेसु ॥१६८॥

ओहित्थं विषादो रभसो विचारितं चेति त्र्यर्थम्। ओहंसो चन्दनं चन्दन-घर्षणशिला चेति द्व्यर्थः। ओसव्विअं गतशोभमवसा[2]दश्चेति द्व्यर्थम् ॥ (१६८)

ओसिंघियम्मि चंदणघसणसिलाए य[1] ओहरिसो।
ओत्थरिओ अक्कंते अक्कममाणे य[1] णायव्वो ॥१६९॥

ओहरिसो घ्रातश्चन्दनघर्षणशिला च। ओत्थरिओ आक्रान्त आक्रम-माणश्च ॥ (१६९)

ओसाअंतो जिम्भालसम्मि सोयंतसवियणेसुं च।
ओघसरो य[1] अणत्थे घराण वारिप्पवाहे अ ॥१७०॥

ओसाअंतो जृम्भालसः सोदन् सवेदनश्चेति त्र्यर्थः। ओघसरो अनर्थो गृहवारिप्रवाहश्च ॥ (१७०)

हेट्ठामुहका[3]णेक्खिअआकिसेसुं च ओसरिअं।
ओइंपियं च ओरंपियं च अक्कंतणट्ठेसु ॥१७१॥

---

1 C च. 2 C °द्य. 3 AB °णिच्छिय°.

ओसरिअं अधोमुखमक्षिनिकोच आकीर्णं चेति त्र्यर्थम्। ओइंपियं आक्रान्तं नष्टं च। एवम् ओरंपियं। चकारौ द्वयोरपि द्व्यर्थतासूचकौ। यदाह। ओइंपियओरंपियशब्दौ नष्टे तथाक्रान्ते। न चात्र यथासंख्यभ्रमः। ओइंपियं ओरंपियं इत्यन्योन्यपर्यायतया सर्वैरभिधानात्। भिन्नार्थानां ह्यन्योन्यपर्यायत्वं न घटत इति॥ (१७१)

ओअ[1]ग्गिअमहिहूए केसाईपुंजकरणे य।
अन्नासत्ते तण्हापरे अ ओलिहडो पवुड्ढे [2]य ॥१७२॥

ओअग्गिअं अभिभूतं केशादीनां पुञ्जीकरणं च। ओलिहडो अन्यासक्तस्तृष्णापरः प्रवृद्धश्चेति त्र्यर्थः॥ (१७२)

चंदणरइजोग्गे ओवसेरमोहसियमंसुअधुएसु।
ओसिक्खियं च गमणव्वाघाए अरइणिहिए [2]य ॥१७३॥

ओवसेरं चन्दनं रतियोग्यं चेति द्व्यर्थम्। चंदणरइजोग्गे इति समाहारद्वन्द्वः। ओहसियं वस्त्रं धूतं चेति द्व्यर्थम्। उपहसितार्थस्तु ओहसियशब्दः संस्कृतभव एव। ओसिक्खियं गतिव्याघातोऽरतिनिहितं च॥ (१७३)

ओहरणं विणिवाडणमत्थस्सारोवणं चेय।
परओ ठियसंजोए उकारओकारविणिमओ होइ ॥१७४॥

ओहरणं विनिपातनमसंभवतोऽप्यर्थस्य संभावनं च। अत्र ओवालइ छादयति प्लावयति चेति धात्वादेशेषूक्त इति नोच्यते। इह च क्वचिदुकारस्थाने ओकारं पठन्ति ओकारस्थाने च उकारम्। तत्र विषयविभागो दर्श्यते। [3]पुरःस्थिते संयोगे उकारओकारयोर्विपर्ययो भवति॥ यथा। उक्कंदो ओक्कंदो। उक्खलो ओक्खलो। इत्यादि। एतच्चोपलक्षणमिकार-एकारयोरपि॥ यथा इड्डो एड्डो दरिद्रः। इत्यादि। यदस्मराम। ओत्संयोगे [सि० हे० ८,१,११६], इत एद्वा [सि०हे० ८,१,८५], ह्रस्वः संयोगे [सि०हे० ८,१,८४] इति च॥ (१७४)

इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचितायां स्वोपज्ञदे[4]शीनाममालायां प्रथमो वर्गः।

---

1 AB °ग्गियम°. 2 C च. 3 C परतः स्थि°. 4 AB °शीशब्दसंग्रहवृत्तौ प्रथमः स्वरवर्गः॥

संगृहीताः स्वरादयः शब्दाः । इदानीं व्यञ्जनादयः संगृह्यन्ते ।
तेऽपि वर्गक्रमेणेति कवर्गादयो ह्रस्वचरादिक्रमेण
स्वरक्रमेण च प्रस्तूयन्ते ।

अक्खियकवड्डियासु कत्ताओ मूलए कंदी ।
कंतू कामे कंची मुसलाणणलोहवलयम्मि ॥१॥

कत्ता अक्षिकाद्यूतकपर्दिका । कंदी मूलकशाकम् । कंतू कामः । कंची मुसलमुखे लोहवलयम् ॥ यथा ।

मुसलमुहं कंचीए कच्छुपएसो [1]य कंदीहिं ।
कत्ताहि वड्डजूयं रईइ कंतू अ सोहंति ॥१॥ (१)

कल्ला कविसं मज्जे कलिकल्लोला विवक्खम्मि ।
कच्चं कोडुंबं कज्जे कस्सो कच्छुरो [1]य पंकम्मि ॥२॥

कल्ला तथा कविसं मद्यम् । कल्लाशब्दः कल्याशब्दभवोऽप्यस्ति । स तु कवीनां नातिप्रसिद्धः । कली तथा कल्लोलो शत्रुः । कच्चं तथा कोडुंबं कार्यम् । कस्सो तथा कच्छुरो पङ्कः ॥ यथा ।

पियकविसकच्छुर तुमं कल्लं कस्सं व मुंच इमिणा हि ।
कल्लोलाकलिकच्चाकोडुंबाणं मुणिज्जइ [2]ण भेओ ॥२॥ (२)

कवयं भूमिच्छत्ते णालियवल्लीइ [1]य कलंबू ।
उवसप्पियम्मि कमिओ कोडीभेए करोडी [1]य ॥३॥

कवयं भूमिच्छत्रम् । यद्वर्षासु प्ररोहति । कलंबू नालिकाभिधाना वल्ली । कमिओ उपसर्पितः । करोडी कोटिकाभेदः ॥ यथा ।

किं ते रिद्धिं पत्ता विसुणा जे पणइणो वि ताविंति ।
कवयकलंबूउ वरं कमियकरोडीण दिंति जे छाहिं ॥३॥ (३)

1 C च. 2 AB न.

कयलं अलिंजरे कंदलं कवाले छुरीइ कट्टारी।
कसरो अहमवइल्ले कंटाली रिंगणीए य ॥४॥

कयलं अलिञ्जरः। कंदलं कपालम्। कट्टारी छुरिका। कसरो अधम-बलीवर्दः। कंटाली कण्टकारिका ॥ यथा ॥

तुह सियकट्टारीफुट्टकंदलो बब्बरो कयलतुंदो।
कसरो व्व सिढणरवइ लुढेइ कंटालिसंकुलणईए ॥४॥ (४)

कउहं णिच्चे कणई लयाइ कलहं च पडियारे।
कक्किंडम्मि करेडू कवासकविसा य अद्धजंघाए ॥५॥

कउहं नित्यम्। कणई लता। कलहं प्रत्याकारः। असिपरिवार इति यावत्। करेडू कृकलासः। कक्किंडशब्दोऽपि देश्यः। पर्यायभङ्ग्यां तूपात्तः। कवासो तथा कविसा अर्धजङ्घा। मोचकमित्यर्थः ॥ यथा।

तुह जयसिरिकणईदुम कलहुग्गयखग्ग कउहमरिणिवहो।
अकवासो कविसं संभरइ करेडु व्व बोरिवणमिंतो ॥५॥ (५)

किंसारुयम्मि कणिसं कसिया कसई य रणचारिफले।
कविलो साणे करमो झीणे कडसी मसाणम्मि ॥६॥

कणिसं किंशारुः। धान्यशीर्षवाची तु कणिसशब्दः संस्कृतभवः। कसिया तथा कसई अरण्यचारीफलम्। कविलो श्वा। करमो चीणः। कडसी श्मशानम् ॥ यथा ॥

कसियाकुलम्मि गामे कसईकणिसेसु बद्धसंतोसो।
अलस [1]ण लज्जसि किं तं करमो कविलो व्व कडसीए ॥६॥ (६)

1 AB, न.

कंटोलं कंकोडं करणी रूवे करीसए कउलं ।
अयदव्वीइ कडच्छू पहियगुहासुं च [1]कंपडकफाडा ॥७॥

कंटोलं कंकोडं । अन्योन्यविध्यनुवादभावो द्वयोरपि देश्यत्वात् । करणी रूपम् । आकार इत्यर्थः । एष यदि संस्कृते न दृश्यते तदा देशी । कउलं करीषम् । तच्च गोमय[2]खण्डं तच्चूर्णं च । कडच्छू अयोदर्वी । [3]कंपडो पथिकः । कफाडो गुहा ॥ यथा ॥

कंपडकरणीउ तुहारिवङ्कुउ करेण भुग्गकंटोलं ।
कड्ढंति कउलजलणा कओ कडच्छू कफाडम्मि ॥७॥ (७)

कमणी णिस्सेणीए सुक्कतजाए करंजो य ।
कज्झालं सेवाले मालियवंसेसु कम्हियकलंका ॥८॥

कमणी निःश्रेणिः । करंजो शुष्का त्वक् । कज्झालं शैवालः । कम्हिओ मालिकः । कलंको वंशः ॥ यथा ॥

[4]कमणीकलंककज्झालिओ वि सकरंजओ वि धणो सि ।
उच्चतरुकुसुमगहणे कम्हिअ तरु[5]णीए छिप्पसि सया जं ॥८॥ (८)

कविडं च पच्छिमंगणमुप्पलए कलिम[6]कंदोट्टा ।
कल्होडो वच्छयरे बगम्मि कंडूरकाउल्ला ॥९॥

कविडं गृहपश्चिमाङ्गणम् । कलिमं तथा कंदोट्टं नीलोत्पलम् । कल्होडो वत्सतरः । वत्सतरी चेत् कल्होडी । कंडूरो तथा काउल्लो बकः । अकारान्तककारादिशब्दप्रस्ताव आकारान्तककारादेर्निवेशोऽर्थानुरोधात् ॥ यथा ॥

कंदोट्टच्छो कविडे उज्झियकंडूरकलयलं सोउं ।
कल्होडपायणमिसा सरं सकाउल्लकलिममहिसरइ ॥९॥ (९)

1 AB कंफड°. 2 C °खण्ड. 3 A कंफडो. 4 AB कयणी. 5 C °णीइ. 6 AB °कंदुट्टा.

णालिअरम्मि कडारं वंसंकुरए करिल्लं च ।
कव्वाडो दाहिणए हत्थे चोरम्मि कलमकुसुमाला ॥१०॥

कडारं नालिकेरम् । करिल्लं वंशाङ्कुरः । कव्वाडो दक्षिणहस्तः । कलमो तथा कुसुमालो चौरः । कलमशब्दः संस्कृतसमोऽपि कवीनां नातिप्रसिद्ध इति निबद्धः ॥ यथा ॥

सेलम्मि करिल्लकडारएसु वावारिऊण कव्वाडं ।
कुच्छिंभरी इव तुमं मुंचसु कुसुमाल कलमत्तं ॥१०॥ (१०)

पुंजे कयारकज्जवकतवारा कक्खडो पीणे ।
तह य कलिंजकिलिंचा लहुदारू कच्छुरी वि कविकच्छू ॥११॥

कयारो कज्जवो तथा कतवारो तृणाद्युत्करः । कज्जवो विष्ठेत्यन्ये । कक्खडो पीनः । कर्कशवाची तु संस्कृतभव एव । कलिंजं तथा किलिंचं लघुदारु । कच्छुरी कपिकच्छूः ॥ यथा ॥

सुणइ मणीउ कयारं कज्जवमिंदुं विंसाइ कतवारं ।
खलइ किलिंचे कक्खडथणिया कच्छुरिकलिंजछित्त व्व ॥११॥ (११)

कस्सयकोसलिया पाहुडे कराली य दंतवणे ।
कंकेल्ली य असोए तुंबिकरंकम्मि कलवुकुउआओ ॥१२॥

कस्सयं तथा कोसलियं प्राभृतम् । कोसलिया इत्याकारान्तमित्यन्ये । लकारस्य द्विर्भावे कोसल्लियं इत्यपि । कोसलियशब्दस्यात्र पाठोऽर्थानुरोधात् । एवमन्यत्रापि । कराली दन्तपवनकाष्ठम् । कंकेल्ली अशोकवृक्षः । कलवू तथा कुउआ तुम्बीपात्रम् ॥ यथा॥

कंकेल्लिलट्ठिकोअंडकस्सयं चूयबाणकोसलियं ।
उवणेइ वसंतसिरी जगजयकामस्स कामस्स ॥१२॥

1 C चौरः. 2 C °साइ. 3 AB °लियाम°.

अज्ज वि को वि करालिं ण करइ कलवूकरो तुमं भमसि।
भिक्खू को तुह कुडग्रं पूरिस्सइ पिंडवाएण ॥१३॥ (१२)

णियरे कडप्पकइयंका कइयंकसइकुक्कुरुडा।
[1]विसाणे कंवरकोत्थरा य तरुणे कहेडो य ॥१३॥

कडप्पो कइयंको तथा कइयंकसइ तथा कुक्कुरुडो एते चत्वारः शब्दा निकरवाचकाः। कडप्पो कटप्रशब्दभवोऽप्यस्ति। स च कवीनां नातिप्रसिद्ध इति निबद्ध.। कडप्पो वस्त्रैकदेश इति केचित्। कंवरो तथा कोत्थरं विज्ञानम्। उद्योतोर्व्यंत्यये कुत्थरं इत्यपि। कहेडो तरुणः। यथा।

अवकंवरय कहेडय कोत्थर कइयंकसेवणा लहसि।
गुणकइयंकसइं तह जसकुक्कुरुडं सिरीकडप्पं च ॥१४॥ (१३)

मज्जपरीसणभंडे करिया तह कोत्तलंका य।
क[2]ण्णासोऽंतम्मि करंबे कक्कसकक्कसारा वि ॥१४॥

करिया तथा कोत्तलंका मद्यपरिवेषणभाण्डम्। कण्णासो पर्यन्तः। कक्कसो तथा कक्कसारो दध्योदनः। यथा।

मय[3]कोत्तलंक सउणं रच्छाक[4]ण्णासयम्मि दट्ठुण।
मणरुइय कक्कसासव मयकरिय लहसि कक्कसारं च ॥१५॥ (१४)

दोवारियम्मि कंठियकडइल्ला तह अ कडअल्लो।
क[5]डअल्ली कंठे कद्दमिओ महिसम्मि करमरी बन्दी ॥१५॥

कंठिओ कडइल्लो कडअल्लो एते त्रयो दौवारिकवाचकाः। कंठिय इत्यत्र टकारयुक्तं ठकारं केचित् पठन्ति। अत्र। कम्मणं वश्याादि। कलावो तूणः।

1 AB विण्णाणे. 2 AB कण्णासो. 3 AB °कोंतलं°. 4 AB °कण्णास°. 5 AB °डयल्लियक°.

कव्वाओ राक्षसः । इति कार्मण-कलाप-क्रव्यादशब्दभवत्वान्नोक्ताः । कंडअल्लो कण्ठः । कद्दमिओ महिषः । करमरी हठहृता स्त्री । यथा ।

कडइल्लाणं मज्झे कंडअल्लो कंठिएण तोरविओ ।
कद्दमिओ व्व सरोसो करमरिकडयल्लियं लेइ ॥१६॥ (१५)

थूलंबरे करअरी कडंतरं जुससुप्पाई ।
कच्छुरिअं ईसियए कणोवअं उण्हतोयम्मि ॥१६॥

करअरो स्थूलवस्त्रम् । केचिदन्त्यरेफस्थाने डकारं पठन्ति । कडंतरं जीर्णशूर्पाद्युपकरणम् । कच्छुरिअं ईर्षितम् । कणोवअं उष्णोदकम् । उदकमुपलक्षणम् । तेन घृततैलाद्यप्युष्णं कणोवअं । यथा ।

करअरिकडंतरपरिग्गहकच्छियसइत्तणाइ कच्छुरिए ।
सावजलं व विलोयणकणोवअं होइ दूसहं मूढ ॥१७॥ (१६)

कज्जउडो अ अणत्थे कणटयपोयम्मि कंटउच्ची य ।
कडिखंभो कडिहत्थे करइल्ली सुक्करुक्खम्मि ॥१७॥

कज्जउडो अनर्थः । कंटउच्ची कण्टकप्रोतः । कडिखंभो कटीन्यस्तो हस्तः । कव्यापात इति केचित् । करइल्ली शुष्कवृक्षः । यथा ।

कज्जउडसील विरइयकडिखंभो हिंड कंटउच्चिपओ ।
करइल्लि व्व कढोरा ण तुमं सिविणे वि सा महइ ॥१८॥ (१७)

कल्लवियकराइणिकरयंदी तिम्मिययसिंबलीमल्ली ।
कंठे वत्थाईणं णिबद्धगंठिम्मि कंठकुंची य ॥१८॥

1 AB °डयल्ली कंटं. 2 AB °उयल्ली. 3 AB °वयं. 4 AB °भी कं°.

कल्लवियं तीमितम्। विस्तारितमित्यन्ये। कराइणी शाल्मलितरुः। कारायणीति कश्चित्। करयंदी मल्लिका। कंठकुंचो वस्त्रादीनां कण्ठे निबद्धो ग्रन्थिः। कंठकुंची कण्ठे समुत्तुङ्गो नाडिग्रन्थिरित्यन्ये। यथा।

अणुकरयंदिकराइणितलम्मि इयमंसुकल्लवियअङ्गी।
बंधेइ कंठकुंचिं तं ण सुहं धरसु बाहुम्मि ॥१८॥ (१८)

सहियाइ कक्खडंगी आउहभेए कडतला य।
[1]कसाच्छुरी कुड्डगिलोइया य घरगोहियाए य ॥१९॥

कक्खडंगी सखी। कडतला वक्रमेकधारं लोहायुधम्। कसाच्छुरी तथा कुड्डगिलोई गृहगोधा। यथा।

जाणेइ कक्खडंगी कडतलवंकाइ तुज्झ च[2]रियाइं।
[1]कसाच्छु[3]रिआलावं कुड्डगिलोइ च्चिय सुणेइ ॥२०॥ (१८)

कसो[4]ड्डिआ णिरंगी मुयवहणे कंठमल्लं तु।
कप्परियं[5]कडंतरिआ दलियम्मि कडंभुअं च कुड[6]कंठे ॥२०॥

कसोड्डिआ नीरङ्गिका। कंठमल्लं मृतप्रवहणम्। येन मृतकमुह्यते। सामान्येन यानपात्रमिति केचित्। कप्परियं कडंत[7]रिअं च दारितम्। कडंभुअं कुटकण्ठः। कुटस्येव कण्ठो यस्य स कुम्भग्रीवाख्यो भाण्डविशेष इत्यर्थः। कडंभुअं घटस्येव कण्ठ इति शीलाङ्कः॥

1 AB कन्नच्छु°. 2 C °रिआइ.
3 AB °रियाला°. 4 AB °सोड्डिया.
5 AB कडन्तरि°. 6 AB °कंट.
7 AB °रिय'.

दंतकडंत[1]रिआहर णहकप्परियंग मुंच [2]कसोड्डिं ।
तं चिय कडं[3]भुअथणि वह ण जा कंठमल्लजुग्गा सा ॥२१॥(२०)

कणइल्लकीरकुंता सुगम्मि कइउल्लकोलया थोवे ।
गुंजाए य कणोड्डियकाहेणूकाइणी[4]ओ य ॥२१॥

कणइल्लो कीरो कुंतो त्रयोऽपि शुकवाचकाः । कइउल्लं तथा कोलं स्तोकम् । कणेड्डिया काहेणू काइणी त्रय एते गुञ्जार्थाः ॥ यथा ।

अग्गिकणकाइणीणं आसमकणइल्लपल्लिकुंताणं ।
कइउल्लं पि ण जाणसि जमन्तरं तं क[5]णेड्डिमित्तमई ॥२२॥
कोलयमई कई जह काहेणु सोयहारिणि [6]सिसिरे ।
तह कीरपाढ़गव्विय अविज्जमवि मणसे विज्जं ॥२३॥ (२१)

थ[7]वइम्मि कडइओ कग्घायल[8] करघायला किलाडम्मि ।
[9]कसोढत्ती कसोच्छडियाओ दिसकसाए ॥२२॥

कडइओ स्थपतिः । कग्घा[12]यलो तथा करघायलो किलाटाख्यः चोरविकारः । क[9]सोढत्तो तथा कसोच्छडिया दत्तकर्णा । या भाषणार्थं परवाक्यं गृह्णाति ॥ यथा ।

कग्घायलं क [13]डइओ परघरभुत्तकरघायलो कहइ ।
कसोढत्तिपियाए क[10]सोच्छड़िया ण सा विसंवेइ ॥२४॥ (२२)

[14]कसाआसं कसांवालं कसस्स आहरणे ।
कसाइंधणमित्थ य कसणसिओ सीरपाणिम्मि ॥२३॥

1 AB °रियाइ°. 2 AB कसोड्डि°. 3 AB °भुयथ°. 4 C °ओ वि.
5 B °णेड्डिमि°. 6 A सिसरे, B सिरे. 7 AB °वयम्मि. 8 A °ग्घाइला.
9 AB कन्नोढ°. 10 AB °कन्नोच्छ°. II AB दिन्नकन्नाए. I2 A °ग्घाइलो.
13 AB °डड्डिओ. I4 AB throughout कन्न° in the text and commentary

कण्णाश्रासं कण्णंवालं कण्णाइंधणं त्रयोऽप्येते कर्णस्याभरणे कुण्डलादौ वर्त्तन्ते। अत्र करंजइ भनक्ति। कम्मवइ उपभुङ्क्ते। कमवसइ स्वपिति। इत्यादयो धात्वादेशेषूक्ता इति नोच्यन्ते। कसणसिश्रो बलभद्रः॥ यथा।

भग्गं कण्णंवालं कण्णाइंधणपिए जइ तुहेक्कं।
कसणसियस्स वि कण्णाकण्णाश्रासं तुहं दाहं॥२५॥ (२३)

छिड्डम्मि कंठदीणारकुडियकुणियाकुडीरकुच्छिल्ला।
कणियारिय कणस्सरिया काणच्छी वई कलंकवई॥२४॥

कंठदोणारो कुडिया कुणिया कुडीरं कुच्छिल्लं एते पञ्च वृतिविवरार्थाः। कणियारियं [1]कणस्सरियं काणच्छी त्रयोऽप्येते अन्योन्यपर्यायतया काणाक्षिदृष्ट-वाचकाः। कणोस्सरियं काणाक्षिदृष्टमित्यन्ये। कलंकवई वृतिः॥ यथा।

आवंति कंठदीणारएण कुडियभमिरा भुयङ्ग त्ति।
कुच्छिल्लपूरणे तं [2]कणस्स[3]रियाइं किं कुणसि॥२६॥

अज्जेय कलंकवई तुह पइणा णिकुडीरिया रइया।
तुह कणियारिय [4]वित्तेहिं तेहिं कुणियासय कयं तत्थ॥२७॥ (२४)

जवणीइ कंडपडवा कइल्लवइल्लो य सइरवसहम्मि।
पासजुयलाववत्ते कडाहपल्हत्थियं [5]चेव॥२५॥

कंडपडवा यवनिका। कइल्लवइल्लो स्वच्छन्दचारी वृषभः। कडाहपल्ह-त्थियं पार्श्वद्वया[6]पवर्त्तनम्॥ यथा।

कइल्लवइल्लो व्व तुमं घरा घरं किं भमेसि णिल्लज्ज।
कंडपडवाइ मज्झे कडाहपल्हत्थियं णियसु तिस्सा॥२८॥ (२५)

1 AB °कण्णस्स°. 2 AB कण्णासरि°. 3 C °रियाइ.
4 C °वित्तेहि तेहि. 5 C चेय. 6 C °पवत्तणम्.

अथ आकारान्तककाराद्यः।

कावी णीला काओ लक्खे कालं तमिस्सम्मि।
काराकोणू लेहा कारं कडुयम्मि काहली तरुणी ॥२६॥

कावी नीलवर्णा। काओ लक्ष्यम्। वेध्यमित्यर्थः। अन्ये तु लक्ष्यशब्देन यो येन गुणेन लक्ष्यते तमुपमानभूतं पदार्थमाहुः। कालं तमिस्रम्। कारा तथा कोणू लेखा। कारं कटु। काहली तरुणी ॥ यथा।

हयकाविकाललइ[1]रोइ विरहिका[2]राइ चंदकाराए।
मयरद्धयधाणुक्को काहलितणुकोणुकायमाहणइ ॥२८॥ (२६)

कारिममवि कित्तिमए कासारं सी[3]सवत्तम्मि।
काहारो परिखंधे कासिज्जं कागथलदेसे ॥२७॥

कारिमं कृत्रिमम्। कासारं सीसपत्रकम्। काहारो परिखंधो जलादिवाही कर्मकर इत्यर्थः। कासिज्जं काकस्थलाभिधानो देशः ॥ यथा।

कासिज्जदेसलुंटणकाहाराणिज्जमाणकणया[4]इं।
कासारं च [5]बुहाणं अकारिमं देसि चालुक्क ॥३०॥ (२७)

कायंदी काणद्धी परिहासे काहिलो य गोवाले।
धुत्तासहणधणूसु कालयकावलियकालवट्ठाइं ॥२८॥

कायंदी तथा काणद्धी परिहासः। काहिलो गोपालः। का[6]लओ धूर्त्तः। ठक इत्यर्थः। कावलिओ असहनः। कालवट्ठं धनुः। कालपृष्ठशब्दो यदि धनुर्मात्रवाची संस्कृते रूढस्तदा संस्कृतभव [7]एवायम्। अन्यथा तु देश्य एव। अस्माभिस्त्वनेकदेशीष्वविगानेन दर्शनादयं निबद्धः ॥ यथा।

चय हरियं मज्झ मणं कालय का काहिलाहि काणद्धी।
कायंदीइ वि मयणो कावलिओ हणइ कालवट्ठेण ॥३१॥ (२८)

1 AB °रोए. 2 AB °राए. 3 C °सपत्त°. 4 AB °णाई. 5 A बुहा°. 6 AB °लयो. 7 AB °एव अन्य°.

काणत्थेवो विरलंबुकणे [1]कालिंजणी अ ताविच्छे ।
कायंधुओ अ कायंचुलो अ कामिंजुलविहंगे ॥२९॥

काणत्थेवो विरलाम्बुकणवृष्टिः । कालिंजणी अ तापिच्छलता । केचित् कालिंजणं तापिच्छमित्याहुः । कालेज्ज तापिच्छकुसुममित्यन्ये । कायंधुओ तथा कायंचुलो का[2]मिंजुलाख्यः पक्षी । का[3]मिंजुलशब्दोऽपि देश्य एव भङ्ग्या निबद्धः । एते त्रयोऽपि जलपक्षिविशेषवाचकाः ॥ यथा ।

कालिं[4]जणिसामलवणकाणत्थेवे रुयंति विरहिजणा ।
रे कायंधुष कायंचुलीइ सहिओ सि कूजसु तुमं ता ॥ ३२॥ (२९)

कारंकडो य फरुसे कायपिउच्छा य कलकण्ठी ।
कामकिसोरो अ खरे [5]किसं सोहंतए किरो कोले ॥३०॥

कारंकडो कप्रत्यये कारंकडओ परुषः । कायपिउच्छा कोकिला । कामकिसोरो गर्दभः ॥

अथ इकारान्तककारादयः ।

[6]किसं शोभमानम् । किरो शूकरः । यथा ।

सा कत्थ ललिय[8]किसा किरो व्व कारंकडंग कत्थ तुमं ।
[9]कह कलकायपिउच्छा कामकिसोरो कडुज्झुणी कत्थ ॥३३॥(३०)

किंबोडो [10]खलिए किंकियं च धवलम्मि किंपचो [11]किविणे ।
किंजक्खो य सिरीसे रच्छाए किलणिकोलणिया ॥३१॥

अथ किर किलार्थे । किणो कीस प्रश्ने । किडी सूकरः । एते शब्दानुशासने सिद्धा इति नोक्ताः । किंबोडो स्खलितः । किंकियं धवलम् । किंपचो कृपणः । किंजक्खो शिरीषः । किलणी कोलणिया रथ्या ॥ यथा ।

1 AB कालं°जणीवि ता°. 2 AB °मिंजला°. 3 AB °मिंजल°.
4 AB °जलिसा°. 5 AB किस°. 6 AB किसं.
2 C सूक°. 3 AB किस्सा. 4 AB कुह. 5 AB °लिय°. 6 C किव°.

कोलणिकिंजक्खतले वेसं दट्ठूण किंकियदुगूलं ।
किंपय तुमं सुह च्चिय किलणोए भमसि किंबोडी ॥३४॥(३१)

लहुमच्छे किंधरकुंधरा य सप्पम्मि किक्किंडी ।
कहिए किलिम्मियं तह लक्खारत्तम्मि किमिरायं ॥३२॥

किंधरो तथा कुंधरो लघुमत्स्यः । किक्किंडी सर्पः । किलिम्मियं कथितम् । किमिरायं लाक्षारक्तम् । [1]यत्तु रुधिरोद्भवकीटमुखोद्दान्ततन्तुनिष्पन्नं तद्वाची किमिरायशब्दः कृमिरागशब्दभव एव । अत्र च । किलिकिंचइ रमत इति धात्वादेशेषूक्त इति नोच्यते । यथा ।

किक्किंडिवेणि किमिराय[2]णिवसणि किंधरच्छि तुह विरहे ।
तम्मइ थोवजले कुंधरो व्व सो इय किलिम्मेमि ॥३५॥(३२)

किमिहरवसणं कोसेय[3]ए य णववहू कोलकुकुलाओ ।
वेणुमयउच्छुपीडणकंडे [4]कुंडं च कुड्डमच्छरिए ॥३३॥

किमिहरवसणं कौशेयं वस्त्रम् ।
अथ ईकारान्तककारादिशब्द एक एव ॥ कोला नववधूः ।

अथ उकारान्तककारादयः ।

कुकुला नववधूरेव । [4]कुंडं वेणुमयं जीर्णमिक्षुपीडनकाण्डम् । यदाह । वेणुमयमिक्षुपीडनकाण्डं जीर्णं विदुः कुंडं ॥ कुड्डं आश्चर्यम् । केचित् कोड्डं इत्याहुः । तच्च परओ ठियसंजोए (१, १७४) इत्यादिना उकारओकारविनिमये सिद्धम् ॥ यथा ।

उय णायरकोलाए कुंडं पेच्छंतियाइ परिहसइ ।
किमिहरवसणं कुड्डा खिप्पंतं हलियकुकुलाहिं ॥३६॥ (३३)

1 C यच्च. 2 AB °वणिव°. 3 C °ए ण°. 4 A कुड°.

कुक्खो कुच्छी कुल्हो य सियाले पोट्टले कुंटी।
कुंभी सीमंताई कुड्डं बहु मंजरी कुंती ॥३४॥

कुक्खो कुक्षिः। कुक्षिशब्दस्य प्राकृते अच्छ्यादिपाठाच्छत्वे कुच्छी इत्येव भवतीति कुक्खो शब्दो देश्यः। कुल्हो शृगालः। कुंटी पोट्टलम्। वस्त्रनिबद्धं द्रव्यम्। कुंभी सीमन्तालकादिः[1] केशरचना। कुड्डं प्रभूतम्। कुंती मञ्जरी॥ यथा।

घेत्तुं संबलकुंटिं चइय पियाकुंभिकुंतिकम्माइं।
रणम्मि कुड्डकुल्हे तुह रिउणो खामकुक्खिणो जंति ॥२७॥ (३४)

कुट्टाकुमारिकुट्टयरीकोसट्टइरियाउ चंडीए।
कुड्डियं लित्तम्मि कुड्डेडो य गुरेडम्मि तीमणे कुसणं ॥३५॥

कुट्टा कुमारी कुट्टयरी कोसट्टइरिया एते चत्वारश्चण्डीवाचकाः। अत्र कुडो घट इति संस्कृतकुटशब्दभव एवेत्युपेक्षितः। कुड्डियं लिप्तम्। कुड्डेडो गुरेटकाख्यो हरितकविशेषः। कुसणं तीमनम्॥ यथा।

कोसट्टइरीपिउणो कुमारिसिहरे स[2]कुट्टमच्च इला।
कुट्टयरिवड्ढ[3] सकुसण[4]बलीहिं घुसिणकुड्डियं कुड्डेडेहिं[5] ॥२८॥ (३५)

हालम्मि कुंतलो कुक्कुसो तुसे कुप्पढो घरायारे।
कुहडो खुज्जम्मि मणोरहे कुतत्ती य कुंचलं मउले ॥३६॥

कुंतलो सातवाहनः। कुक्कुसो धान्यादितुषः। कुप्पढो गृहाचारः। समुदाचार इत्यन्ये। कुहडो कुब्जः। कुतत्ती मनोरथः। कुंचलं मुकुलम्। कुंपलं इति तु कुड्मलशब्दप्रभवमितीह नोक्तम्॥ यथा।

अहरियकुंतलकुप्पढ अदोसकुक्कुस कुमारवाल णिव।
कुहडियसत्तुकुतत्ती दिसासु जसकुंचलं वियासेसु ॥२८॥ (३६)

1 AB °कादिके°. 2 AB °कुट्टिम°. 3 AB °इअरि°. 4 C °बलीहि. 5 A °डेहि.

मत्तम्मि कुक्कुडो कुंदम्रो किसे कुंडिग्रो वि गामेसे ।
कुट्टाग्रो चम्मयरे कुडयकुडंगा लयाहरए ॥३७॥

कुक्कुडो मत्तः। कुंदग्रो कृशः। कुंडिग्रो ग्रामाधिपतिः। कुट्टाग्रो चर्मकारः। कुडयं तथा कुडंगं लतागृहम् ॥ यथा।

कुंडियपुत्तो कुडया कुडंगए भमइ तुज्झ अणुरत्तो ।
कंदयकुट्टायं पिव पेच्छसि जं कुक्कुडा सि तं पुत्ति ॥४०॥(३७)

गत्ताइ कुंभिणी कुंतली करोडीइ कुट्टणो रासे ।
णीवीए अ कुज्जलं कुत्थुहवत्थं च कोसलं चेय ॥३८॥

कुंभिणी जलगर्त्तः। कुंतली करोटिकाख्यं परिवेषणोपकरणम्। कुट्टणो रासकः। कुज्जलं कुत्थुहवत्थं कोसलं इत्येते त्रयोऽपि नीवीवाचकाः। कुज्जलं परिच्छिन्नवस्त्रप्रान्त इति केचित् ॥ यथा।

वरणाहो कुंभिणिकुंतलिकम्मं चइय खेल्ल कुट्टणयं ।
दढकोसलसहियाहिं कुत्थुहवत्थं दढेसु सुकुज्जले ॥४१॥(३८)

कुंभिल्लं [1]खणे कुंदीरं कोल्हाहलं च बिंबम्मि ।
अणिट्ठम्मि कुरुचं कुमुली कुलसंतई य चुल्लीए ॥३९॥

कुंभिल्लं खननीयम्। कुंदीरं तथा कोल्हाहलं बिम्बयाः फलम्। कुरुचं अनिष्टम्। कुमुली तथा कुलसंतई चुल्ली ॥ यथा।

दट्ठुं कुंदीरोट्ठिं पहिया [3]कोल्हाहलाइं चुंटंति ।
कुलसंतइमवि खणिरो कुरुचकुंभिल्लकुमुलिग्रो हवइ ॥४२॥(३९)

कुररी पसू मिलाणे कुम्मणकुंटारकुरुमाणा ।
पिसुणे कुसुंभिलो कोडिल्लो य कुडिल्लयं कुडिले ॥४०॥

1 AB खन्ने. 2 A °लीइ. 3 AB कुल्हा°.

कुररी पशुः । कुम्मणं [1]कुंटारं कुरुमाणं त्रयमपि म्लानार्थम् । अत्र कुप्पिसो कञ्चुक इति कूर्पासशब्दभवः । कुसुंभिलो तथा कोडिल्लो पिशुनः । कुडिल्लयं कुटिलम् ॥ यथा ।

अकुसुंभिला कुडिल्लयकेसी कोडिल्ल सा खु कुरुमाणा ।
कुंटारेइ [2]सहीउ वि अकुम्मणो पुण तुमं कुररी ॥४३॥ (४०)

कुरुचिल्लं गहणो कुसुमसं घुसिणे कुडुच्चियं सुरए ।
गब्भिणिकुलीरकंदुइया कुच्छिमइकुरुचिल्लकुल्लरिया ॥४१॥

कुरुचिल्लं ग्रहणम् । कुसुमसं कुङ्कुमम् । कुडुच्चियं सुरतम् । कुच्छिमई गर्भिणी । कुरुचिल्लो कुलीरः । कुल्लरिओ कान्दविकः । यथा ।

ओ कुरुचिल्लइ पढिओ कुरुचिल्लणिहो कुडुच्चियस्स कए ।
कणकुसुमसविलित्तं कुल्लरियं कुच्छिमइयं पि ॥४४॥(४१)

कुसुमालिओ अ सुसमणे कुरुकुरिअं च रणरणए ।
कुलफंसणो कुलकलंकम्मि [3]कुहाए य कुड्डलेवणिया ॥४२॥

कुसुमालिओ शून्यमनाः । कुरुकुरियं रणरणकः । कुलफंसणो कुलकलङ्कः । कुड्डलेवणी सुधा ॥ यथा ।

मा कुड्डलेवणीधवलकुट्टिमे परवहुं णिएजण ।
कुसुमालिअ कुरुकुरियं करेसु कुलफंसणो होही ॥४५॥(४२)

कुंडियपेसणकुंतीपो[4]ट्टलया बं[5]भविट्ठिचउकोणा ।
कूलं बलपच्छा कूडो पासे कूवलं जघणवसणे ॥४३॥

कुंडियपेसणं ब्राह्मणविष्टिः । कुंतीपोट्टलयं चतुष्कोणम् ।

इत ऊर्ध्वमूकारान्तककारादयः ।

कूलं सैन्यस्य पश्चाद्भागः । कूडो पाशः । अत्र कूरं भक्तमिति संस्कृतसमत्वान्नोक्तम् । कूवलं जघनवसनम् ॥ यथा ।

1 A कुटा°. 2 AB °होओ ण°. 3 A सुहा°. 4 AB °इलिया. 5 AB °भवेट्ठि°.

कुंडियपेसणका[1]रीइ कुसुमसरकूलकूवलवईए।
कुंतीपोट्टलभवणि उअ पडइ दिओ कडक्खकूडम्मि ॥४६॥(४३)

कूणियमीसिमउलिए गत्ताकारम्मि कूसारो।
[2]केआ रज्जू केली असई केऊ य कंदम्मि ॥४४॥

कूणियं ईषन्मुकुलितम्। कूसारो गर्त्ताकारः।

अथ एकारान्तककारादयः।

केआ रज्जुः। केली असती। केऊ कन्दः॥ यथा।

कूसारखलंतपओ केउकए पहिय मा भमसु कच्छे।
जं केलीए कूणियपेच्छियके[3]आए पडसि पासेसु ॥४७॥

अत्र केहहं कियदितिशब्दभवम्। केलायइ समारचयतीति धात्वादेश इति नोक्तौ ॥(४४)

केयारवाणकोट्टा किंसुयणयरेसु कसिणए कोणो।
कोलो गीवा कोप्पो अवराहे गेहकोणए कोसो ॥४५॥

केयारवाणो पलाशः।

अथ ओकारान्तककारादयः।

कोट्टं नगरम्। कोणो कृष्णवर्णः। लकुट इत्यन्ये। कोलो ग्रीवा। कोप्पो अपराधः। कोसो गृहकोणः॥ यथा।

केयारवाणओडयकोसे कोणाणणा णमियकोला।
[4]मसंति हरियकोट्टा तुह रिउणो कोप्पमप्पणयं ॥४८॥

अत्र कोओ चक्रवाक इति कोकशब्दभवत्वा[5]न्नोक्तः ॥(४५)

1 AB °री कु°. 2 AB कैया. 3 AB कैयाए.
4 AB °मन्नंति. 5 AB °न्नोक्त.

कोच्चप्पं अलियकहिए इत्थिरहस्सम्मि कोज्जप्पं।
कोलीरं कुरुविंदे कोहल्ली ताविथाए य ॥४६॥

कोच्चप्पं अलीककथितम्। कोज्जप्पं स्त्रीरहस्यम्। कोलीरं कुरुविन्दम्। कोहल्ली तापिका॥ यथा।

दइयम्मि सावराहे इंते कोलीररत्तणयणेयं।
कोहल्लिपूवरयणा कोच्चप्पं कुणइ अहह कोज्जप्पं ॥४८॥(४६)

कोलंबकोल्लरा पिढरे कोसयकोडिया लहुसरावे।
कोट्टिंबो दोणीए कोट्टुंभं करहए तोए ॥४७॥

कोलंबो तथा कोल्लरो पिठरम्। कोलंबो गृहमित्यन्ये। कोसयं तथा कोडियं लघुशरावः। कोट्टिंबो द्रोणी। कोट्टुंभं कराहतं वारि॥ यथा।

कोल्लरकोडियवाणिय छड्डियकोलंबकोसओ कीस।
णिवडसि कय[1]कोट्टुंभो णईइ कोट्टिंबठियमिमं णियवि ॥५०॥(४७)

कोट्टुम्मि कोत्थलो कोमुई तहा पुण्णमासीए।
भेएण गामभोत्ता य कोंडिओ को[3]उआ करीसग्गी ॥४८॥

कोत्थलो कुशूलः। कोमुई सर्वा पूर्णिमा। शरद्येव पौर्णमासी कौमुदी रूढा। इह तु या काचित् पूर्णिमा सा कोमुई। अत एव च देशी। यदाह।

कोमुइमाह च ग्राम्यो या काचित् पौर्णमासी स्यात्॥

कोंडिओ भेदेन ग्रामभोक्ता। ऐकमत्यं ग्रामीणानामपास्य यो मायया ग्रामं भुनक्ति। कोउआ करीषाग्निः॥ यथा।

कोत्थलकम्मणिउत्ता कोंडियपुत्तस्स [4]दिसंकेया।
[5]मसइ गामणिवहुया कोमु[6]इजण्हं पि कोउयसरिच्छं ॥५१॥(४८)

1 AB कोट्टुंभं. 2 AB °कोट्टुल्ली णईए. 3 AB °उया.
4 AB दिन°. 5 AB मन्नइ. 6 C °इजोण्ह पि.

कोंढुल्लू य उलूअम्मि सिवाए कोविया होइ।
कोलित्तं च अलायम्मि कोइला कट्ठअंगारा ॥४९॥

कोंढुल्लू उलूकः। कोविया शृगाली। कोलित्तं उल्मुकम्। कोइला काष्ठाङ्गाराः। यथा।

घिसि णइमिंतो कोवियकोंढुल्लूणं डरेमि तस्स कए।
कोलित्तकोइलेहिं इय लिंहिअं[1] दूइयाइ कहइ वहू ॥५२॥(४८)

कोलाहलो खगरुए साविहजंतुम्मि कोंडलिया।
कोक्कासियं वियसिए आपूरिययम्मि कोज्झरियं ॥५०॥

कोलाहलो खगरुतम्। तुमुलमात्रवाची त्वयं संस्कृतसमः। कोंडलिया श्वावित्संज्ञः प्राणिविशेषः। कोंडलिया कीट इत्यन्ये। कोक्कासियं विकसितम्। कोज्झरियं आपूरितम् ॥ यथा।

कोक्कासिअच्छि[3]सायं जलमाणिंतो ण किं तुमं डरसि।
कोलाहलकोंडलियाकोज्झरिए एत्थ तूहम्मि ॥५३॥

अत्र कोहण्डीकोहलीशब्दौ कूष्माण्डीशब्दभवौ। कोक्कइ व्याहरति। कोआसइ विकसति। कोट्टुमइ रमते। एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः। (५०)

॥ अथानेकार्थाः ॥

कंदो दढमत्तेसुं कंडो दुब्बलवि[4]वण्णफेणेसु।
कंठो सूअरसीमासु कडो झीणे उवरए य ॥५१॥

कंदो दृढो मत्तश्च। स्वरणेऽपीत्यन्ये। कंडो दुर्बलो विपन्नः फेनश्चेति त्र्यर्थः। कंठो सूकरो मर्यादा च। कडो क्षीणो मृतश्च ॥ (५१)

1 AB °ह्णा. 2 AB °हिउ. 3 AB सायं. 4 AB °वन्नफे°.

णिच्छिद्दे कडिवत्थे दारत्थविवक्खत्रासीसु ।
गहणे वणे कडिल्लं कम्मंतघरेसु क[1]व्वालं ॥५२॥

कडिल्लं निश्छिद्रं कटीवस्त्रं दौवारिकः शत्रुराशीर्गहनं वनं चेति सप्तार्थम् । कव्वालं कर्मस्थानं गृहं चेति द्व्यर्थम् ॥ (५२)

कंकालकरालेसु कलेरी थेवोल्लबहलेसु ।
बप्फे य कसव्वं कग्घाडोऽग्घाडे किलाडे य ॥५३॥

कलेरो कङ्कालः करालश्च । कसव्वं स्तोकमार्द्रं प्रचुरं वाष्पश्चेति चतुरर्थम् । कग्घाडो अपामार्गः किलाटश्च ॥ (५३)

णालियरकागउसहेसु करोडो पिढरपडहेसु ।
मुहहरिणेसु य कमलो कलओऽज्जुणतरुसुवसयारेसु ॥५४॥

करोडो नालिकेरं काको वृषभश्चेति त्र्यर्थः । कमलो पिठरः पटहो मुखं हरिणश्चेति चतुरर्थः । कलओ अर्जुनवृक्षः सुवर्णकारश्चेति द्व्यर्थः ॥(५४)

भिक्खापत्तअसोएसु करंकं वग्घलट्टासु ।
सबले वि य करडो कमढो मंथणिपिढरहलधरमुहेसु ॥५५॥

करंकं भिक्षापात्रमशोकवृक्षश्चेति द्व्यर्थम् । करडो व्याघ्रो लट्वा कर्बुरश्चेति त्र्यर्थः । काकादिवाची तु करडो करटशब्दभव एव । लट्वायां तु लिङ्गपरिणामे करडा । कमढो दधिकलशो पिठरं हलभृन्मुखं चेति चतुरर्थः । कच्छपे भिक्षुभाजने दैत्ये च कमठशब्दभव एव ॥ (५५)

मूलयमुसलेसु कडंतं कुसुमुच्चअइ[2]सूसु कणओ य ।
गव्वियणाउलसद्देसुं कलिओ कउअं पहाणचिंधेसु ॥५६॥

1 AB °व्वाडं. 2 A °सू क°.

काडंतं मूलकशाकं मुसलं च। कणओ कुसुमावचय इषुश्च। कलिओ गर्वितो नकुलः सखो चेति त्र्यर्थः। सख्यां लिङ्गपरिणामे कलिया। ज्ञातार्थस्तु कलितशब्दभव एव। [1]कउअं प्रधानं चिह्नं च। अत्र कअइ स्तुरं करोति भुङ्क्ते चेति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम्॥(५६)

चंचूत्तंसेसु [2]कणोल्ली घंटझसएसु कडुयालो।
अल्लयकयचित्तियकणाइस्सेसुं कण[3]इअं चेय॥५७॥

[2]कणोल्ली चञ्चुरवतंसश्च। कडुयालो घण्टा लघुमत्स्यश्च। झषशब्दात्स्वार्थे कप्रत्यये झषक इति रूपम्। कणइअं आर्द्रं क्षतं चित्रितं कणाकीर्णं चेति चतुरर्थम्॥ (५७)

पाडलिपसिद्धएसुं कणयंदी काहलो मिउ[4]ठगेसु।
कायकालंतरमेहेसु [5]कालिआ कायलो पिए काए॥५८॥

कणयंदी पाटला प्रसिद्धश्च। केचित् पाटलायां कणयंदीत्याहुः। अत्र काही इत्यतीते भविष्यति च प्रत्यये क्वणो रूपमिति नोक्तम्। काहलो मृदुष्ठकश्च। कातरवाची तु कातरशब्दभव एव। का[6]लिआ शरीरं कालान्तरं मेघश्चेति त्र्यर्था॥ कायलो प्रियः काकश्च। केचित् प्रिये कायरो इत्याहुः॥(५८)

वय[7]करणताविियासुं काहल्ली तणुघणेसु कालिंबो।
कासियकिण्हा सण्हे वत्थे तह सेयवण्णम्मि॥५९॥

काहल्ली व्ययार्थं धान्यादि तवणीति प्रसिद्धमपूपादिपचनभाण्डं च। कालिंबो शरीरं मेघश्च। कासियं तथा किण्हं सूक्ष्मवस्त्रं श्वेतवर्णं चेति द्वावपि द्व्यर्थौ॥ (५९)

1 AB °उयं 2 AB कणोल्ली. 3 A °इयं. 4 AB °उवगे°.
5 AB कायला. 6 AB °लिया. 7 C ° यगर°.

किविडी पासदुवारे घरपच्छिमअंगणे चेअ ।
किविडं तह णिद्दिट्ठं [1]धण्णखले तत्थ जाए अ ॥६०॥

किविडी पार्श्वद्वारं गृहपश्चिमाङ्गणं चेति द्व्यर्थां । किविडं धान्यखलं तत्र धान्यखले यच्च जातम् ॥(६०)

कण्णोवकण्णियाए कोऊहलए य कि[2]रिडूरिया ।
कुल्लो गीवाइ तहा असमत्थे छिण्णपुच्छे य ॥६१॥

कि[3]रिडूरिया कर्णोपकर्णिका कौतूहलं च । कुल्लो ग्रीवा असमर्थश्छिन्नपुच्छ-श्चेति त्र्यर्थः ॥(६१)

हरियाणुगमे हरियच्छड्डवए तह य कुढकूवा ।
कुहिणी कुप्पररच्छासु कुंभिलो चोरपिसुणेसु॥ ६२॥

कुढो तथा कूवो हृतानुगमनं हृतत्याजकश्चेति द्वावपि द्व्यर्थौ । कुहिणी कूर्परो रथ्या च । कुंभिलो चौरः पिशुनश्च ॥ (६२)

चुल्लीए लहुभंडे य [4]कुंढयं कुल्लडं चेय ।
अदयणिउणेसु कुरुडो कुरुलो पुण कुडिलकेसे वि ॥६३॥

कुंढयं तथा कुल्लडं चुल्ली लघुभाण्डं चेति द्वावपि द्व्यर्थौ ॥ कुरुडो निर्दयो निपुणश्च । कुरुलो पुनरदयनिपुणयोः कुटिलकेशेऽपीति त्र्यर्थः ॥(६३)

कीलाघाए स[6]मुआचारे य गाम्मे कुप्परं भणियं ।
छिद्दकुडीतुडि[7]एसुं कुडिच्छं कोट्टी दु दोहखलणासु ॥६४॥

1 AB धन्नख°. 2 AB °रियरि°. 3 AB °रिकिरि°.
4 AB कुंडयं. 5 AB कुंडयं. 6 AB °मुदाचा°. 7 C °एसु.

कुप्परं कीलाघात: समुदाचारो नर्म चेति त्र्यर्थम्। कीला सुरत उर:-प्रहणनविशेष:। कुडिच्छं वृतिविवरं कुटी लुटितं चेति त्र्यर्थम्। कोट्टी [1]दोहो विषमा स्खलना च॥ (६४)

कोसो कुसुंभजलहिसु कोलिओ तंतुवायलूयासु।
उच्छुणिवीलणजंतम्मि कोल्हुओ तह सिआलम्मि ॥६५॥

कोसो कुसुम्भ[2]रक्तं वस्त्रं जलधिश्च। कोलिओ तन्तुवायो आलकारकमिश्च। कोल्हुओ इक्षुनिपीडनयन्त्रं शृगालश्च॥ (६५)

अथ स्वरक्रमेण द्व्यक्षरादिक्रमेण च खकारादय:।

खड्डा खाणी खल्ला चम्मे खड्डं च मंसुम्मि।
खसं खत्तं खाए तिलपिण्डीए खली चेय ॥६६॥

खड्डा खानि:। पर्वतखातमित्यन्ये। खल्ला चर्म। खड्डं श्मश्रु। [3]खसं तथा खत्तं खातम्। खली तिलपिण्डिका॥ यथा।

[4]खड्डा घरेसु खत्तं वप्पे [3]खसं च वासभवणम्मि।
खलिभोयणाण खल्लंबराण तुह वेरियाण [5]धी खड्डं ॥५४॥ (६६)

खट्टं कढियाइ खडं तिणम्मि खद्धखरिया य भुत्तम्मि।
खवओ खंधे असईइ खंडई [6]खड्डिओ मत्ते ॥६७॥

खट्टं तीमनम्। खडं तृणम्। खद्धं तथा खरियं भुक्तम्। खद्धं प्रचुरार्थेऽपि लक्ष्येषु दृश्यते। खवओ स्कन्ध:। खंडई असती। [6]खड्डिओ मत्त:। खलगंडिओ मत्त इत्यन्ये॥ यथा।

खंडइ तइया जंतो णच्चिरखवया ण देसि घरकिडियं।
खरियखड[7]खड्डिअवसहखद्धं खट्टं णिएसि किं इणिहं ॥५५॥ (६७)

1 AB दोहवि°. 2 C °रक्तव°. 3 AB खसं. 4 AB खन्ना.
5 AB धीरत्थ. 6 AB खंडिओ. 7 AB °खड्डिओस°.

खडुया मुत्ता खणुसा मणदुक्खे खंजरो वि सुक्कदुमे।
खट्टंगं छाया खव्वल्लं वयणम्मि खसुओ कोले॥६८॥

खडुया मौक्तिकानि। खणुसा मनोदुःखम्। खंजरो शुष्कद्रुमः। खट्टंगं छाया। खव्वुल्लं मुखम्। खसुओ कीलकः॥ यथा।

दुक्खव्वुल्ले का तुह खणुसा खडुयावलिं ण जं लेहसि।
खसुयभूए सहि खंजरम्मि किं होइ खट्टंगं॥५६॥(६८)

खच्चल्लो रिच्छे खप्परो वि लुक्खे उडुम्मि खज्जोओ।
खचोलखंजणा वग्घकद्दमा खग्गिओ वि गामेसे॥६९॥

खच्चल्लो अच्छभल्लः। खप्परो रूक्षः। खप्पुरो इत्यन्ये। खज्जोओ नक्षत्रम्। खचोलो व्याघ्रः। खंजणो कर्दमः। खञ्जरीटवाचो तु संस्कृतभव एव। खग्गिओ ग्रामेशः॥ यथा।

खच्चल्ला खचोला खंजणविसमा मही जहिं गामे।
खप्परखग्गियदुल्ले मा वस तस्सिं सुखज्जोय॥५७॥(६९)

खट्टिक्को सूणवइम्मि खल्लिरो खुल्लिरो अ संकेए।
[1]थूलिंधणाअग्गी खंधग्गी खोडपज्जालो॥७०॥

खट्टिको [2]शौनिकः। खल्लिरो तथा खुल्लिरो संकेतः। खंधग्गी तथा खोडपज्जालो स्थूलेन्धनाग्निः। यथा॥

गुणखल्लिरो तए खल्लिरिं अणिंतेण कम्मखट्टिक।
सा विसइ विरहखंधग्गिपोडिया खोडपज्जालिं॥५८॥(७०)

1 C थलिंधण°. 2 C सौनि°.

ल[1]हुद्दारम्मि खडक्की तह खवडियखुंडया खलिए।
बाहुम्मि खंधयट्ठी य खंधमंसो य खलइयं रित्ते ॥७१॥

खडक्की लघुद्दारम्। अत्र खसिश्रो खचित इति खचितशब्दभवः। खड्डइ मृद्नाति इति धात्वादेशेषूक्त इत्येतौ नोक्तौ। खवडियं तथा खुंडयं स्खलितम्। खुडियं खण्डितमिति तु खण्डितशब्दभवम्। खंधयट्ठी तथा खंधमंसो बाहुः। खलइयं रिक्तम्॥ यथा।

सा ललियखंधयट्ठी तमाखुंडयलोयखलइए मग्गे।
सहिदिसखंधमंसा अखवडियमहिसरिया खडक्कीश्रो ॥५८॥(७१)

तरुमक्कडे खडहडी खंधीधारो[3]ऽइउणहजलधारा।
खडइयखवलियखरहियसद्दा संकुचियकुवियपोत्तेसु ॥७२॥

खडहडी तरुमर्कटः। खंधीधारो अत्युष्णजलधारा। खडइश्रो संकुचितः। खवलिश्रो कुपितः। खरहिश्रो पौत्रः॥ यथा।

उअ विहि खरहियणंदणउज्झाणे खडहडी खडइ[4]श्रो वि।
सीयालोयणखंधीधारं दट्ठूण खवलिश्रो तुज्झ ॥६०॥

अत्र खउरइ क्षुभ्यतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम्॥(७२)

खारयखाइयखारंफिडीउ तह [5]मउलपरिहगो[6]हासु।
खाडइयं पडिफलियम्मि खिक्खिरी डुंबचिंधलट्ठीए ॥७३॥

खारयं [7]मुकुलम्। खाइया परिखा। खारंफिडी गोधा। खाडइयं प्रतिफलितम्। खिक्खिरी डुम्बादीनां स्पर्शपरिहारार्थं चिह्नयष्टिः॥ यथा॥

1 C °हुद्दार°. 2 AB तमखुं°. 3 B °रो य उ°, C °रो च उ°. 4 AB °श्रो य.
5 AB मउल°. 6 C °हासु. 7 AB मकुलः.

खाइयलंघण खारयसुहिया खिक्खिरिकरा तुहारिवह ।
खाडइय[1]णिअरवेसु वि डरिया खारंफिडि व्व लुक्केइ ॥६१॥(७३)

खिज्जियखिंखिणिखिक्खिंडा य उवालंभभसुयकिक्किंडा ।
कुडिलइतुट्टेसु खुल्लखुड्डखुट्टा [2]चहुट्टए खुत्तं ॥७४॥

खिज्जियं उपालम्भः। खिंखिणो शृगालो। खिक्खिंडो कृकलासः। अत्र खिरइ चरतीति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः। खुल्लं कुटी। खुड्डं लघु। खुट्टं त्रुटितम्। खुत्तं निमग्नम् ॥ यथा ॥

खिक्खिंडो व्व तया तुमसुग्गीवो खिंखिणोइ व भमेसि ।
किं अज्ज खुड्डखुल्ले खिज्जेसि [3]विहिं अखुट्टदुहखुत्तो ॥६२॥ (७४)

[4]खुप्पं मढिए खुंपा वुट्ठित्ताणम्मि खुड्डियं सुरए ।
खुलुहो गुप्फे खुवओ गंडुअसमकंटकिल्लतिणे ॥७५॥

[4]खुप्पं परिवेष्टितम्। खुंपा तृणादिमयं वृष्टिनिवारणम्। खुड्डियं सुरतम्। खुलुहो गुल्फः। खुवओ [5]गण्डूत्संज्ञतृणसदृशं कण्ट[6]किलं तृणम् ॥ यथा।

खुंपा[7]खुप्पतणूओ खरखुवयप्फाडियंतखुलुहाओ ।
वासारत्ते कुल[8]डाउ खुड्डियत्थं अहिसरंति ॥६३॥

अत्र। खुप्पइ मज्जति। खुट्टइ खुडइ तुडति। एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः। (७५)

खुंखुणिखुं[9]खुणयखुणखुडियाओ रच्छणक्कसिरघाणा ।
पणायपकोवे खुरुडुक्खुडी तहा खिल्लियं हसिए ॥७६॥

1 AB °णियर°. 2 AB वहुत्तए. 3 AB विहियस°.
4 AB खुन्नं. 5 AB गंडूसंज्ञ°. 6 C °किल°.
7 AB °खुन्न°. 8 A °आओ. 9 AB °खुणिय°.

खुंखुणी रथ्या। खुं[1]खुणओ घ्राणसिरा। खुणुक्खडिया घ्राणम्। खुरडुक्खुडी प्रणयकोपः। खेल्लियं हसितम्॥ यथा।

खुरडुक्खुडियपणत्थोपयघायच्छूढखुंखुणो भट्टो।
खुंखुणियाइ खुणुक्खु[2]डिमुअ धोयंतो जणेण खेल्लियइ॥६४॥(७६)

खेयालू असहे खोट्टी दासी दंतुरम्मि खोसलओ।
खड्डं वइविवररईसु वामकररासहेसु खव्वखवा॥७७॥

खेयालू निःसहः। असहन इत्यन्ये। अत्र खेड्डइ रमति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः। [3]खोट्टी दासी। खोसलओ दन्तुरः॥ यथा।

रे खेयालुय खोसल इमाण खोट्टीण मज्झमावडिओ।
छुट्टिहिसि कह व तुमं अकुट्टिओ टक्कराहि फुडं॥६५॥

॥ अथानेकार्थाः॥

खड्डं वृतिविवरं विलासश्च। खव्वो तथा खवो वामकरो रासभश्चेति द्वावपि द्व्यर्थौ॥ (७७)

खंडं सिरसुरभण्डेसु खंडिओ मागहाणिवारेसु।
खरथडेसु खरड्डं जिण्णोवालद्धएसु खज्जियं॥७८॥

खंडं मुण्डं मद्यभाण्डं चेति द्व्यर्थम्। खंडिओ मागधोऽनिवारश्च। खरड्डं काठिन्यं खपुटं च। खज्जियं जीर्णमुपालब्धं च॥(७८)

खग्गामणद्दहेसु खम्मक्ख[4]मो य खर[5]डिअं च लुक्खभग्गेसु।
खल्लइयं संकुइयमुइएसु खित्तयमणत्थदित्तेसु॥७९॥

खम्मक्खमो संग्रामो मनोदुःखं च। मनोदुःखविशेषोऽनुशयनिःश्वसितमित्यन्ये। खरडियं रूक्षं भग्नं च। खल्लइयं संकुचितं प्रहृष्टं च। खि[6]त्तयं अनर्थो दीप्तं च। दीप्तं प्रज्वालनमित्यर्थः॥ (७९)

1 AB °खुणिया. 2 AB °डिमुय. 3 AB खोडी.
4 C °मो ख°. 5 AB °डियं लु°. 6 AB °त्तयं.

खोडो सीमाकट्ठे धम्मियए खंजए चेय।
खोलो लहुगद्दहए वत्थस्स य एगदेसम्मि ॥८०॥

खोडो सीमाकाष्ठं धार्मिकः खञ्जश्चेति त्र्यर्थः। खोलो लघुगर्दभो वस्त्रैकदेशश्च ॥(८०)

अथ द्व्यक्षरादिक्रमेण स्वरक्रमेण च गकारादयः॥

गंजो गक्खे गड्डी सयडे गज्जो जवे गढो दुग्गे।
गड्ढं सयणे गलियं सुमरियमक्खवलए गणेत्ती[1] अ ॥८१॥

गंजो गञ्जः। गड्डी यन्त्री। गज्जो जवः। गढो दुर्गम्। गड्ढं शय्या गलियं स्मृतम्। गणेत्ती अक्षमाला॥ यथा।

मयणगढं [2]गज्जस्स वि गंजं [3]गड्ढम्मि गड्डिचक्ककडिं।
गलियं गलिवं भिक्खू [4]गणिअयगणेत्तो वि मुच्छेइ ॥६६॥(८१)

गहणं अजलट्ठाणे गंडीरी उच्छुखंडम्मि।
गत्ताडी तह गाणी गवायणी कडुअ्रुणिम्मि गद्दब्भो ॥८२॥

गहणं निर्जलस्थानम्। गंडीरी इक्षुखण्डम्। गत्ताडी तथा गाणी गवादनी। गत्ताडी गायिकेति गोपालः। गद्दभो कटुध्वनिः॥ यथा।

गद्दब्भसद्दकरद्दोचियम्मि गहणम्मि धवल मा वच्च।
तत्थ ण दुव्वागाणी दूरे गंडीरिगत्ताडी ॥६७॥ (८२)

गंधियगद्दियगहहसद्दा दुग्गंधदरियकुमुए[5]सु।
गंदीणी चक्खुथगणकीला गंजिल्लगाडिया विहुरे ॥८३॥

1 AB °णोए. 2 AB गज्झाच्छवि. 3 AB गद्दम्मि. 4 AB गणिय°.
5 BC °एसु.

गंधिओ दुर्गन्धः। गव्हिओ गर्वितः। गद्दहं कुमुदम्। गंदोणी चक्षुःस्थगन-क्रीडा। गंजिल्लो तथा गाडिओ विधुरः॥ यथा।

गंधिय गद्दिय उइए गद्दहणाहम्मि कामगंजिल्लो।
भमिय किमिमाइ गोसे करसि विरहगाडियाइं गंदोणिं॥६८॥(८३)

गड्डरिगामेणीओ छगलीए गंछओ वरुडे।
गहणी तह बंदीए गहरो गिद्धे धणुम्मि गंडीवं॥८४॥

गड्डरी तथा गामेणी छागी। गंछओ वरुडः। गहणी हठहृता स्त्री। गहरो गृध्रः। गंडीवं धनुः॥ यथा।

गंछ व्व दलिय वंसं गहणिं गामेणियं च ताडंति।
धी गड्डरिभोयणया पावा गंडीविणो गहरघोरा॥६९॥(८४)

गव्हियगवत्ता वंकियघासा गव्हिया य कम्ममाणाए।
णासाए गंधलया य गडयडी वज्जणिग्घोसे॥८५॥

गव्हियं वक्रितम्। गवत्तं घासः। गव्हिया काम्यमाना स्त्री। अत्र गव्हिलगग्गरशब्दौ ग्रहिलगद्गदशब्दभवौ। गंजिओ कल्यपाल इति गाञ्जिकशब्द-भवः। गञ्जा हि सुराष्ट्रमुच्यते। इति नोक्ताः। गंधलया नासा। गडयडी वज्रनिर्घोषः॥ यथा।

मेहम्मि गडयडंते अगव्हियचित्तं पिया गव्हियजुवइं।
सिंघइ गंधलयाए की ए गवत्तं व मालईदामं॥७०॥(८५)

गोट्ठीरए गणसमो गल्लप्फोडो डमरुअम्मि।
गहकल्लोलो राहू विवाहगणए गणायमहो॥८६॥

गयसमो गोष्ठोरतः। गलप्फोडो डमरुकः। अत्र। गम्भुत्तमा सुरेति संस्कृतभवः। गंठिच्छेओ ग्रन्थिच्छेदक इति ग्रन्थिच्छेदशब्दभव इति नोक्तो। गहकल्लोलो राहुः। गणायमहो विवाहगणकः॥ यथा।

गयसम गल्लप्फोडं मुहेण वाएसि किं गणायमहा।
गहगणविवरीयगइं गहकल्लोलं ण याणेसि ॥७१॥(८६)

ग[3]णणाइया य चंडीइ गलत्थलियं गलत्थियए।
गयसाउलो विरत्ते गंधपिसाओ य गन्धियए ॥८७॥

गणणाइया चण्डी। गलत्थलिओ क्षिप्तः। गलत्थियं इति तु धात्वादेशेषु क्षिपेर्धातोः सिद्धमित्यनेनार्थनिर्देशः कृतः। गयसाउलो विरक्तः। केचित् गयसाउल्लो विरक्त इत्याहुः। तत्र साउल्लो अनुरागो वक्ष्यते। स गतो यस्य स गयसाउल्ल इत्येव सिद्धम्। गंधपिसाओ गान्धिकः॥ यथा।

गणणाइयाइ भत्तोसवम्मि ण समागओ त्ति वेसाए।
गयसाउलचित्ताए गंधपिसाओ गलत्थलिओ ॥७२॥(८७)

गयणरई मेहे गज्जणसद्दो हरिण[4]वारणरवम्मि।
णागेज्जं गेज्जं मन्थियम्मि णवपरिणियाइ णागेज्जा ॥८८॥

गयणरई मेघः। गज्जणसद्दो मृगवारणध्वनिः। णागेज्जं तथा गेज्जं मथितम्। णागेज्जा नवपरिणीता॥ यथा।

णागेज्जवावडा णागेज्जा गेज्जारवं मिउं कुणइ।
गयणरइगज्जिगहिरं गज्जणसद्दं सुणंतिया पइणो ॥७३॥(८८)

गाहम्मि गाहुली गायरिगोया गग्गरीए य।
गामपहाणे गामणिगामउडग्गामगोह[5]गोहा य ॥८९॥

1 AB °तसमः. 2 C मह. 3 A °णयिइ°. 4 AB °वाहण°. 5 AB °गोमाय.

गाडुलो क्रूरजलचरः। गायरी तथा गोया गर्गरो। [1]गग्गरोशब्दोऽपि केषांचिद्देश्यः। अस्माभिस्तु गर्गरोशब्दभवत्वान्नोक्तः। यदि भवति तदा पर्यायभङ्ग्या दर्शितोऽस्ति। गामणी गामउडो गामगोहो गोहो एते चत्वारोऽपि ग्रामप्रधानार्थाः। गोहो भट इत्यन्ये। पुरुष इत्येके। गामणिसुयशब्दोऽपि ग्रामप्रधानवाचीत्यन्ये ॥ यथा।

गामणिसुएण केण वि गोहसुया भग्गगायरी कहइ।
गामउडगामगोहवरिणीण गाडु[2]लिहियं गोयं ॥७४॥(८८)

गामहणगामरोडा गामट्ठाणछलगामभोईसु।
गुंफो [3]कारा गुम्मी इच्छा गुंठी य णीरंगी ॥८०॥

गामहणं ग्रामस्थानम्। गामरोडो छलेन ग्रामभोक्ता। अन्तर्भेदं कृत्वा यो मायया ग्रामं भुनक्ति। गुंफो गुप्तिः। गुम्मी इच्छा। गुंठी नीरङ्गी ॥ यथा।

तइया तं कयगुंठिं गामहणिं सुहय गामरोडवहुं।
उवभुंजसि गुम्मीए इण्हिं लज्जेसि किं गुंफे ॥७५॥(८०)

गुंफी य भयवईए गुलं गुडो[4]लड्डिया य चुंबियए।
मुत्थसमुत्थम्मि तिणे गुंडं तुरयाहमे गुंठो ॥८१॥

गुंफी शतपदी। गुलं तथा गुडोलड्डिया चुम्बनम्। गुंडं मुस्तोद्भवं लचकाख्यं तृणम्। गुंठो अधमहयः ॥ यथा।

गुंफिसमाए जीए रत्तो गुंठु व्व [5]गुंडिणिमज्झीए।
तीए चिय कुणसु गुलं मज्झ गुडो[6]लड्डियं मुंच ॥७६॥(८१)

1 AB गर्गरीशब्दोऽपि देश्य एव केषांचित्. 2 AB °लिहं. 3 AB कारी.
4 AB °लड्डिया. 5 A गुंडिणि° B गुंड्रिणि°. 6 AB °लड्डियं.

[1]मूलु[2]च्छसभमियभा[3]सेसु गुम्मियगुलुच्छगुत्थंडा।
गुंजेल्लियं च गुडदालियं च पिंडिकयत्थम्मि ॥८२॥

गुम्मियं मू[4]लोत्खनम्। गुलुच्छं भ्रमितम्। गुत्थंडो भासपक्षी। अत्र गुलुच्छो गुच्छ इति संस्कृतसमः। तथा गुंठइ उद्धूलयति। गुमइ भ्र[5]मति। गुंजइ हसति। गुम्मइ मुह्यति। एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः। गुंजेल्लियं तथा गुड[6]दालियं पिण्डीकृतम् ॥ यथा।

गुंजेल्लियणीसासं गुडदालियहरणुकरं च गुत्थंड।
विरह[7]गुलुच्छं तह गुम्मियं च उड्डिय कहेसु मं तस्स ॥७७॥(८२)

गुत्तपहाणं पिउजलदाणे गुलुगुंछिओ वयंतरिए।
गुफगुम्मिओ सुरही गेंडगेंठु[9]या य थणवत्थ[10]गंठीए ॥८३॥

गुत्तपहाणं पितृभ्यो जलाञ्जलिदानम्। अत्र गुज्झहरो रहस्यभेदीति गुह्यहरशब्दभवः। तथा। गुललइ चाटु करोति। गुंजुल्लइ उल्लसति। गुम्मडइ मुह्यति। एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः। गुलुगुंछियं व्रत्यन्तरितम्। उन्नमितार्थं तु उन्नमेरुत्क्षिपेर्वादेशसिद्धम्। [11]गुफगुम्मियं सुगन्धि। गेंडं तथा [12]गेंठुयं स्तनयोरुपरि वस्त्रग्रन्थिः ॥ यथा।

गुलुगुंछिय मय[11]गुफगुम्मियंगो महसि किमगेंडमिमं।
गुत्तपहाणकए कुट्टगें[13]ठुआ जाइ जं सरिअमेसा ॥७८॥ (८३)

गेठुल्लं गोविल्लं कुप्पासे गेणिहयं च थणसुत्ते।
कीलाइ गेंडुई गेज्जलं च गेविज्जए वणे गोंडं ॥८४॥

गेंठुल्लं तथा गोविल्लं कञ्चुकः। गेणिहयं उरःसूत्रम्। गेंडुई क्रीडा। गेज्जलं ग्रैवेयकम्। गोंडं काननम् ॥ यथा।

1 C मूलोच्छ°. 2 AB °च्छन्न°. 3 C °सेसुं. 4 AB °लोच्छन्न°.
5 AB °भ्रयति. 6 A °टालियं. 7 °गुलंछं. 8 AB गुपगुम्मिओ.
9 AB °या य°. 10 AB °गंठीए. II AB गुपगु°. I2 AB गेंडयं.
I3 AB °ठु आ°.

गेंडुइगोंडे गोरिं सगोल्लं पु[1]लयफुट्टगोविल्लं।
उच दट्ठं रइतिसिग्रो [2]गेंठल्लं गेणिहग्रं च अवहरइ ॥७८॥ (८४)

गोच्छागोंठीगोंडीगोंजीओ मंजरीए य।
गोलो सक्खी गोल्हा बिंबी गोलो य मन्थणिया ॥८५॥

गोच्छा गोंठी गोंडी गोंजी एते चत्वारो मञ्जरीवाचकाः। गोलो साक्षी। गोल्हा बिम्बी। गोलो मन्थनी॥ यथा।

गोंडी गंडे गोच्छा भाले गोंठी उरे थणे गोंजी।
गोलोसमजलफुसियाउ एत्थ गोल्होट्ठि को गोलो ॥८०॥ (८५)

गोवी बाला गोसं गोसग्गं [3]गोवरं च करीसम्मि।
गोमहा गोअग्गा रच्छाए गोहुरं च गोविट्ठा ॥८६॥

गोवी बाला। गोसं प्रभातम्। गोसर्गशब्दो यदि संस्कृते रूढस्तदा तद्भवो गोसग्गशब्दः। अन्यथा तु देशी। पर्यायभङ्ग्या त्विहोपात्तः। [4]गोवरं करीषम्। गोमहा तथा गोअग्गा रथ्या। गोहुरं गोविष्ठा॥ यथा।

[4]गोवरगोहुरकज्जे गोअग्गं गोवि मा भमसु गोसे॥
विप्पिज्जसि जं तरिसं केण वि गोमहवसहेण ॥८१॥ (८६)

गोंदीणं सिहिपित्ते गोणिक्को गोसमूहम्मि।
पवयणजडेसु गोच्चयगो[5]सक्खा गोविओ अजंपिरए ॥८७॥

गोंदीणं मयूरपित्तम्। गोणिक्को गोसमूहः। गोच्चओ प्राजनदण्डः। गोसक्खो मूर्खः। गोविओ अजल्पाकः॥ यथा।

1 A °लइफु°. 2 A गेण्हल्लं गेण्हिअं, B गेण्हुल्लं गेण्हिअं.
3 AB गोव्वरं. 4 AB गोव्वर°. 5 AB °सक्खा.

गो[1]ग्रम्ह गोविग्रमिमं गोणिक्कं गोग्रएण किं हणसि।
मोरं कउक्कलमाणिं गोंदोणपियं णिवारसु बिडालिं ॥८२॥(९७)

गोअंटा गोचरणेसु [2]गोअला दुद्धविक्कइणी।
[3]गोआलिआउ पाउस[4]कीला गोरंफिडी गोहा ॥९८॥

[5]गोअंटा गोचरणाः। गोअंटो स्थलशृङ्गाट इत्यन्ये। गोअंटगोखुरशब्दौ शृङ्गाटकवाचकाविति तु प्रज्ञाप्रमादः। [6]गोअला दुग्धविक्रयकर्त्री। अत्र गोइल्लो गोमानिति मतोरिल्लादेशसिद्धम्। तथा गोमुहं उपलेपनमिति गोमुखशब्द-भवत्वाचोक्तम्। यदाह। गोमुखमुपलेपनेऽपि स्यात्॥ इति हलायुधः (५,११)। [3]गोआलिआ प्रावृषि कीटविशेषः। गोरंफिडी गोधा॥ यथा।

रेल्लिअ गोअंटपयं [3]गोआलिपिए घणम्मि वरिसंते।
[7]गंतीसु [6]गोअलासु गोरंफिडि मा कुणासणिण[8]वायं ॥८३॥ (९८)

॥ अथानेकार्थाः ॥

घुम्मियमुए गयं वणतलारबालमिगण्हाविए गंडो।
गत्तं ईसाएंकीसु इच्छारयणीसु गंधोल्ली ॥९९॥

गयं घूर्णितं मृतं च। गंडो वनं दारुपाशको लघुमृगो नापितश्चेति चतुरर्थः। समाहारत्वादेकवचनम्। गत्तं ईषा पङ्कश्च। गंधोल्ली इच्छा रजनी च॥ (९९)

गंधिल्ली छायासरहासु गहवई य गामियससीसु।
[9]गंजोल्लिअमुद्धसियं हासट्ठाणे य अंगमालिद्धं ॥१००॥

1 AB °सव्र. 2 AB गोइला. 3 AB गोवालि°. 4 C °कौडा.
5 AB गोयंटा. 6 AB गोयला. 7 B गंतीसु-C गंत्तीसु. 8 AB °वाय.
9 AB गंधोल्लिय°.

गंधेल्ली छाया मधुमक्षिका च । गहवई ग्रामीणः शशी च । ग्रहपतित्वमादित्य एव रूढं न शशिनोति नायं ग्रहपतिशब्दसमुद्भवः । गंजोल्लिअं रोमाञ्चितं तथा हास्यस्थानेऽङ्गस्पर्शो यत् गिलिगिलाविअं इति लोके रूढमिति द्व्यर्थम् ॥ (१००)

बिंदुअहमेसु गुंपागुंदागुंछाउ दाढियाए वि ।
गुत्ती बंधणइच्छावयणलयामउलिमालासु ॥१०१॥

गुंपा तथा गुंदा बिन्द्वावधमे चेति प्रत्येकं द्व्यर्थो । गुंछा तु बिन्द्वधमयोरुत्तरोष्ठश्मश्रुणि चेति त्र्यर्थो । गुत्ती बन्धनमिच्छा वचनं लता शिरोमाल्यं चेति पञ्चार्था ॥ (१०१)

[1]सेज्जाए संमूढम्मि गोविए तह य गुप्पंतं ।
गुमिलं मूढे गहणे पक्खलियावुण्णएसुं च ॥१०२॥

गुप्पंतं शयनीयं संमूढं गोपितं चेति त्र्यर्थम् । गुमिलं मूढं गहनं प्रस्खलितमापूर्णं चेति चतुरर्थम् ॥ (१०२)

बुसियाविलोडिएसुं कंडुयथवएसु तह गुलिया ।
संचलियखलियवि[2]हडियपूरियमूढेसु गुम्मइओ॥१०३॥

गुलिया बुसिका विलोडितं कन्दुकः स्तबकश्चेति चतुरर्थो । गुम्मइओ संचलितः स्खलितो विघटितः पूरितो मूढश्चेति पञ्चार्थः ॥ (१०३)

पंकजवेसुं गेड्डं गोगोदाणइसहीसु गोला य ।
सीयक्खिग्गीवासुं गोरा गोणो य सक्खिउसहेसु ॥१०४॥

गेड्डं पङ्को यवश्च । गोला गौर्गोदावरी सामान्येन नदी सखी चेति चतुरर्था । गोरा लाङ्गलपद्धतिश्चक्षुर्ग्रीवा चेति त्र्यर्था । गोणो साक्षी वृष[3]भश्च । अत्र गोलाशब्दः संस्कृतसमोऽपि कवीनां नातिप्रसिद्ध इत्युपात्तः । गोणशब्दस्तु गवि शब्दानुशासने साधितोऽपि गोणादिप्रपञ्चत्वादस्य प्रबन्धस्येहोपात्तः ॥ (१०४)

1 A संभ्झाए.　2 AB °हलिय°.　3 AB °भश्चेति.

॥ अथ वादय: ॥

घसो उरत्थले घल्लो अणुरत्ते घरे घंघो ।
डिघडियघडा गोट्ठी घरगोलीए घरोली य ॥१०५॥

घसो उर: । घसो रक्त इत्यन्ये । घल्लो अनुरक्त: । घंघो गृहम् । घडी तथा घडियघडा गोष्ठी । घरोली गृह[1]गोधिका ॥ यथा ।

घल्लस्स घंघवइणो घसे लग्गाइ कह घडोइइणो ।
घडियघडा चोसंका भमइ [2]जमत्ता घरोलि व्व ॥८४॥ (१०५)

घरभोयणे घरोलं सधम्मिणीए घरिल्ली य ।
घंघोरो हिंडणए घम्मोई गंडुयतिणम्मि ॥१०६॥

घरोलं गृहभोजनभेद: । घरिल्ली पत्नी । घंघोरो भ्रमणशील: । घम्मोई [3]गण्डूत्संज्ञं तृणम् ॥ यथा ।

सह तीए हिंड तुमं घम्मोइसइला[4]इ घंघोर ।
भुंजिहिसि घरोले पुण सुरसे दिसे घरिल्लीए ॥ ८५ ॥ (१०६)

जहणत्थवत्थभेए घग्घरमादरिसयम्मि घ[5]रयंदो ।
घणवाही इंदे घरघंटो चडए य सउलिया घारी ॥१०७॥

घग्घरं जघनस्थवस्त्रभेद: । घ[5]रयंदो आदर्श: । घनवाही इन्द्र: । घरघंटो चटक: । घारी शकुनिकाख्य: पक्षी ॥ यथा ।

घणवाहिधणुमणहरे काले घरघंटघा।रसंचरणे ।
सयलकला।घरयंदो को जं सिढिलंतघग्घरा सरसि ॥८६॥ (१०७)

पायारम्मि य घारो घारंतो घेवरे चेव ।
गायम्मि घायणो भक्खिए घिम्मं खुज्जए [6]घिट्टो ॥१०८॥

[1] C °गोधिका. [2] AB जमुणा. [3] AB गंडूसं°. [4] AB °इयं घं°. [5] AB °रंदो. [6] A घिट्ठो.

घारी प्राकारः । घारंतो घृतपूरः । घायणो गायनः । [1]घिअं भर्त्सितम् । घिट्टो कुब्जः ॥ यथा ।

> घारंते भिक्खंतो गेहदुवारे घिओ परियणेण ।
> ओ घिट्टघायणो घिट्ठयाइ घारम्मि आरुहइ ॥८७॥

अत्र । घिसइ ग्रसत इति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः ॥ (१०८)

भेके घुग्घुरिघुरुघुरिणो घुत्तियघुसिणिया गविट्ठम्मि ।
घुंघुरुडो उक्करे घु[2]ग्घुस्सुसयं ससंकभणियम्मि ॥१०९॥

घुग्घुरी तथा घुरुघुरी मण्डूकः । घुत्तियं तथा घुसिणियं गवेषितम् । घुंघुरुडो उत्करः । घु[2]ग्घुस्सुसयं साशङ्कभणितम् ॥ यथा ।

> [3]पसरिअघुग्घुरिघुरुघुरिणिर[4]वे सा घुत्तिएइ घुंघु[5]रुडे ।
> ता घुसिणसु दूइ तुमं इय घु[6]ग्घुस्सुसइत्त चवइ को वि ॥८८॥

अत्र घुसिणं कुङ्कुममिति घुसृणशब्दभवम् । तथा । घुट्टइ पिबति । घुलइ घुम्मइ घूर्णते । घुसलइ मथ्नाति । एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः ॥ (१०९)

कण्णो[9]वकण्णियाए [7]घुणघुणिया घुसिरसारमवण्हाणे ।
घुट्टघुणियं गि[8]रिगंडे घुग्घुच्छणयं च खेयम्मि ॥११०॥

[7]घुणघुणिया कर्णोपकर्णिका । घुसिरसारं अवस्नानं मसूरादीनां पिष्टम् । घुट्टघुणियं गि[8]रेर्गण्डं पृथुशिला । घुग्घुच्छणयं खेदः ॥ यथा ।

> तुह आगम[7]घुणघुणियं सोउं चइऊण घुसिरसाराइं ।
> घुट्टघुणिएसु घुग्घुच्छणेण वच्चंति रिउवहुया ॥८९॥

1 AB घिय. 2 A °ग्घुस्स°. 3 AB पसियघु°. 4 AB °वे घु°.
5 AB °रुणे. 6 AB °ग्घस्सि°. 7 AB घुणघु°. 8 C °रिगडे.
9 C गैडम्.

अत्र घूओ उलूक इति घूकशब्दभवः ॥ (११०)

घोरी सलहविसेसे घोसालो सरयवल्लिभेयम्मि ।
घट्टो कुसुंभरत्ते सरियातूहम्मि वंसे य ॥१११॥

घोरी शल[1]भविशेषः । अत्र घोडो अश्व इति घोटशब्दभवः । घोसालो शरदुद्भवो वल्लिभेदः ॥ यथा ।

सिरिकुमरवाल [2]णरवइ तुह तुरया घोरिणो व्व अगणिज्जा ।
कवलन्ति वेरिपत्थिवब[3]लाइं घोसालियादलाइं व ॥ (८०) ॥

अत्र । घोलइ घूर्णत इति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः ॥

॥ अथानेकार्थाः ॥

घट्टो कुसुम्भरक्तं वस्त्रं नदीतीर्थं वेणुश्चेति त्र्यर्थः ॥ (१११)

घम्मोडी मज्झण्हे मसए [4]गामणिणित्ति चेय ।
घोरो णासिअगिद्धेसु घोलियं सिलयले हठकए य ॥११२॥

घम्मोडी मध्याह्नो मशको ग्रामणीसंज्ञं तृणं चेति [5]त्र्यर्था । अत्र घत्तइ क्षिपति गवेषयति चेति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् । घोरो नाशितो गृध्रपक्षी च । घोलियं शिलातलं हठकृतं च ॥ (११२)

॥ इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचिता[6]यां देशीनाममालायां द्वितीयो वर्गः ॥

1 A भपच्चिवि°.　2 AB नर°.　3 C °लाइ.　4 AB गामिणि°.
5 A त्र्यर्थः　6 AB °यां स्वोपज्ञदेशीशब्दसंग्रहवृत्तौ द्वितीयो वर्गः ॥छ॥ ग्रंथ ४६०॥

॥ अथ [1]चकारादिः ॥

चत्तो तकू चंगं [2]चारुं चडचोट्टियाउ सिहा ।
चट्टू य दारुहत्थे चंभो चासो [3]य सीरसीमंते ॥१॥

चत्तो तर्कुः । चंगं चारु । चडो तथा चोट्टी शिखा । चट्टू दारुहस्तः । चंभो तथा चासो हलस्फाटितभूमिरेखा ॥ यथा ।

रे चंगचोट्टिय चडं तोडिस्सं चट्टुएण य हणिस्सं ।
चासक्खमं [4]घडकुसिं [5]ण हु चंभं करइ चत्तमित्तकुसी ॥१॥ (१)

चत्थरिचहुट्टचंडिक्का हासणिमग्गरोसेसु ।
चंदिलचउक्क[6]चक्कोडा णावियचच्चरग्गिभेएसु ॥२॥

चत्थरी हासः । चहुट्टं निमग्नम् । चंडिक्को रोषः । चंदिलो नापितः । चण्डिल इति तु संस्कृतसमम् । चउक्कं चत्वरम् । [7]चक्कोडा अग्निभेदः ॥ यथा ।

[8]तीइ विरहचक्कोडाजलिओ सो चंदिलो सहि इयाणिं ।
हिअयचउक्के चत्थरिचहुट्ट[9]णक्खो वि कुणइ चंडिक्कं ॥२॥

चत्वारिचतुष्कशब्दौ येषां संस्कृतेऽपि संमतौ तन्मते चत्थरिचउक्कशब्दौ न देश्यौ ॥ (२)

पीणच्छिक्कविणासु चं[10]डिलचंडियचवेणा ।
जुयकरपुडे चवेडी तजा चकप्पा चुडुप्पा य ॥३॥

चं[11]डिलो पीनः । चंडिओ क्रुद्धः । चवेणं वचनीयम् । चवेडी श्लिष्टं करसंपुटम् । चवेडी संपुटमित्यन्ये । चकप्पा तथा चुडुप्पा त्वक् । चुडुप्पं त्वग्विदलनमित्यन्ये ॥ यथा ।

चंडियचकप्पवसणा चुडुप्पकंदासणाहुअचवेणा ।
रिउणो अचंडिला तुह कुणंति भिक्खाण वि चवेडिं ॥३॥ (३)

1 C चादिः 2 AB चारु 3 C च. 4 AB घरकुडिं
5 AB न. 6 A चक्काडो, B चक्कांडा. 7 A चक्काडा. 8 AB तीए.
9 AB चक्खोइकु° 10 AB °डिल° 11 AB °डिलो

चच्चिक्कचित्तला मंडियम्मि कुमुयम्मि चंदोज्जं।
चक्खुड्डयं च पेक्खणए चंचप्परमसच्चम्मि ॥४॥

चच्चिक्कं तथा चित्तलं मण्डितम्। चित्तलं रमणीयमित्यन्ये। चंदोज्जं कुमुदम्। स्वार्थे के चंदोज्जयं। अत्र चंदिमा चन्द्रिका। चवला विद्युत्। इति चन्द्रिकाचपलाशब्दभवौ। चवइ कथयति। चयइ शक्नोति। चज्जइ पश्यति। चच्छइ तच्णोति। इत्यादयो धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः। चक्खुड्डयं प्रेक्षणीयम्। चंचप्परं असत्यम्॥ यथा।

चंचप्परं ण भणिमो कुणेसि चक्खुड्डणे कडक्खेहिं।
चंदुज्जयचच्चिक्का दिसाउ मय[1]णाहिचित्तलकवोले ॥४॥ (४)

मोरम्मि चंदइल्लो चउक्करो कत्तिकेयम्मि।
चडियारो आडोवे अहिभेए [2]चक्कुलंडा य ॥५॥

चंदइल्लो मयूरः। चउक्करो कार्त्तिकेयः। चडियारो आटोपः। [2]चक्कुलंडा सर्पविशेषः॥ यथा।

णवइगज्जियणच्चंतचउक्करचंदइल्लसद्देहिं।
तइगल[3]चक्कुलंडो णच्चइ रुद्दो सचडियारं ॥५॥ (५)

णामम्मि चरुल्लेवं चक्खडियं जीवियव्वम्मि।
[4]चंदट्ठिया य खवए उम्मीए चक्कणाहयं चेअ ॥६॥

चरुल्लेवं नाम। चक्खडियं जीवितव्यम्। चंदट्ठिया भुजशिखरम्। स्तबक इत्यन्ये। यदाहुः॥ स्तबकचंदट्ठियासंज्ञ इति। अत्र चच्चरीओ भ्रमरः। चंदसाला जालकृता गृहोपरि कुटिका। इति चच्चरीकचन्द्रशालाशब्दभवौ। चच्चुप्पइ अर्पयति। चमढइ भुङ्क्ते। च[5]क्कमइ भ्रमति। इत्यादयो धात्वादेशेषूक्ता इति नोच्यन्ते। चक्कणाहयं ऊर्मिः॥

णीसासचक्कणाहयताविथचंदट्ठियाइ तुह विरहे।
कंठम्मि ठीइ वट्टइ चक्खडियं तुह तहा चरुल्लेवं ॥६॥ (६)

1 A °णाहिंचि° 2 AB चक्कलुंडा य 3 AB चक्कलुंडो. 4 AB चंदिट्ठिया. 5 AB °क्कम्मइ.

हालम्मि चउरचिंधो णारङ्गफलम्मि चक्कणभयं च ।
चंदवडाया अद्धावरियङ्गी चक्खुरक्खणी लज्जा ॥७॥

चउरचिंधो सातवाहनः। चक्कणभयं नारङ्गफलम्। चंदवडाया अर्धप्रावृत-देहा। चक्खुरक्खणी लज्जा ॥ यथा।

दट्ठूण तुमं चक्कणभयत्थणी अवरचउरचिंधं व ।
तम्मइ चंदवडाया मुद्धा वि हु मुक्कचक्खुरक्खणिया ॥७॥

अत्र चलणाउहो कुक्कुट इति चरणायुधशब्दभवः॥ (७)

चडुलातिलयं कंचणसंकलियालंबिरयणतिलयम्मि ।
सढतंडुलसिरभूसासु चाडचाउलयचालवासा य ॥८॥

चडुलातिलयं काञ्चनशृङ्खलालम्बिरत्नतिलकम्। चडुला रत्नतिलकमित्यन्ये। चाडो मायावी। चाउला तण्डुलाः। चालवासो शिरोभूषणभेदः ॥ यथा।

जीए तुज्झ णिहित्तं चडुलातिलयं च चालवासो [1]य ।
तं चेअ चाड अणुसर किं चाउलखंडणेहि मए ॥८॥ (८)

गंठिच्छेययगिम्हाणिलेसु चारणयचारवाया वि ।
चिल्ला सउणीए चिविडणासए चिच्चचिच्चरया ॥९॥

चारणओ ग्रन्थिच्छेदकः। कप्रत्ययाभावे चारणो। चारवाओ ग्रीष्मानिलः। चिल्ला शकुनिकाख्यः पक्षी। चिच्चो तथा चिच्चरो चिपिट[2]नासः ॥ यथा।

न हु मिल्लइ पहरंतो हो चिच्चं चिच्चरं च चिल्लं च ।
उअ [3]मयणो माणिणि माणगंठिचारणयचारवायसहो ॥९॥ (९)

बालम्मि चिल्लचेडा चिच्चं रमणे हुयासणे चिच्चो ।
चिंचिणिचिंचा अम्बिलियाए तह [4]चिंचणी घरट्टीए ॥१०॥

1 C च, 2 A °नासकः, B °नासिकः, 3 AB मअणो, 4 AB चिंचिणी,

चिल्लो तथा चेडो बालः । चिच्चं रमणम् । चिच्चो हुताशनः । चिंचिणी तथा चिंचा अम्लिका । केचित् चिंचिणिचिंचाशब्दः समस्त एव अम्लिकावाचकत्वेन प्रोक्तः । [1]चिंचणी शरट्टिका ॥ यथा ।

चिंचवणि चिंचिणियाचडिए चेडम्मि चिच्चठियचिल्ला ।
उअ धावइ जणणी [2]चइअ [3]चिंचणीचिच्चिकम्माइं ॥१०॥ (१०)

मसयम्मि चिल्लिरी रोमसम्मि चिमिणो कु[4]डीए चिरया य ।
चिक्खल्लो कद्दमए मुसले [5]चिल्लूरचेलुंपा ॥११॥

चिल्लिरी मशकः । चिमिणो रोमशः । चिरया कुटी । चिक्खल्लो कर्दमः । चिल्लूरं तथा चेलुंपं मुसलम् ॥ यथा ।

चिक्खल्लियचिरयाए चिल्लिरिडसिया तुहारिणो चिमिणा ।
कंडन्ति सयं [6]चिल्लूरएण चेलुंपपाणितुल्ल[7]बला ॥११॥

अत्र चिंचइ मण्डयतीति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः ॥ (११)

उल्ले चिलिच्चिल[8]चिलिच्चीला परितोसियम्मि चि[9]त्तठिओ ।
चिरिहिट्टी [10]य चिणोट्ठी महुपडले चित्तदाऊ [10]य ॥१२॥

चिलिच्चिलं तथा [11]चिलिच्चीलं आर्द्रम् । चि[9]त्तठिओ परितोषितः । चिरिहिट्टी गुञ्जा । चिणोट्ठीशब्दोऽपि देश्यः । पर्यायभङ्ग्या तूपात्तः । चित्तदाऊ मधुपटलम् । केचित् तिणिसम्मि चित्तदाऊ इति पठन्ति [12]तिणिसं च वृक्षविशेषमाचक्षते । अस्माभिस्तु सारतरदेशीदर्शनेन [13]तिणिसशब्दो मधुपटलार्थो व्याख्यातः । तत्र युक्तायुक्तत्वे बहुदृश्वानः प्रमाणम् ॥ यथा ।

सवरी सेयचिलिच्चिलमंसुचिलिच्चीलमरि[14]वट्टं तुज्झ ।
चिरिहिट्टिलोयणो महइ चित्तदाउं च चि[15]त्तठिअचित्तो ॥१२॥ (१२)

1 AB चिंचिणी   2 AB रइय   3 AB चिंचिणी°   4 C °डीइ.   5 AB चेल्लू°.
6 A चिल्लरएणं B चिल्लरयएण.   7 AB °बलो.   8 AB °चिलच्चो°.   9 AB °त्तविओ.   10 C च.
11 AB चिलच्चो 12 AB तिनरं.   13 AB चित्तदाउश°.   I4 AB °वल्ल.   I5 AB °त्तवियचि°.

चण्डातकम्मि चिंफुल्लणी चिरिचिराचिरिंचिरा धारा।
चलियम्मि य चिंचइओ [1]णिसासियम्मि चिहृविओ ॥१३॥

चिंफुल्लणी स्त्रीणामर्धोरुकवस्त्रम्। चिरिचिरा तथा चिरिंचिरा जलधारा। चिंचइओ चलितः। चिंचइओ मण्डित इति तु मण्डिधात्वादेशे [2]सिद्धम्। चिहृविओ निर्नाशितः॥ यथा।

> घणजलचिरिंचिराचिहृविया पवसियवहुउ चिंचइया।
> णयणंसुचिरिचिरोल्लियचिंफुल्लणि[3]याउ पियडुत्तं ॥१३॥

अत्र चिंचिल्लइ मण्डयतीति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः॥ (१३)

दहिए चिरिड्डिहिल्लं चोही मुत्थासमुत्थतिणे।
चो[4]वट्टी भल्लीए चुक्को मुट्ठीइ चुज्जमच्छरिए ॥१४॥

चिरिड्डिहिल्लं दधि। चोही मुस्तोद्भवं तृणम्। चो[4]वट्टी भल्ली। चुक्को मुष्टिः। चुज्जं आश्चर्यम्। ओत्संयोगी इति चोज्जं इत्यपि॥ यथा।

> सा हिंडिरे [5]तइ चिरिड्डिहिल्ल[6]मत्त णवचोहिसमयम्मि।
> दढचुक्ककामचोवट्टिताडिया जं जिएइ तं चुज्जं ॥१४॥ (१४)

परिसोसियम्मि चुंक्को ससिणेहे चुप्प[7]चोप्फुच्चा।
चुल्ली सिलाइ चुडुली उक्का चुणिओ विधारियए ॥१५॥

चुंक्को परिशोषितः। चुप्पो तथा [8]चोप्फुच्चो सस्नेहः। चुल्ली शिला। अत्र। चुच्छं तुच्छम् इति तुच्छशब्दभवत्वान्नोक्तम्। चुडुली उल्का। चुणिओ विधारितः॥ यथा।

> सुंदर तइ [9]चोप्फुच्चा अचुप्पविरहग्गिचुडुलिचुंक्का वि।
> बालधरिय व्व चुल्ली सा अच्छइ आसतंतुचुणिअप्पा ॥१५॥ (१५)

1 AB निसासि°. 2 C सिद्धः. 3 AB °या इ. 4 AB °वड्डी.
5 AB तइं. 6 A °मत्त. 7 AB °चोप्पुच्चा. 8 AB चोप्पुच्चो.
9 AB चोप्पुच्चा

चुम्रासी दासी चुंचुयचुप्पलचुंभला य सेहरए।
चुम्राम्रा [1]म्र कलाए छागम्मि [2]य चुक्कुडचुलुप्पा ॥१६॥

चुम्रासी दासी। चुंचुम्रो तथा चुप्पलो तथा चुंभलो शेखरः। चुम्राम्रा कला। चुक्कुडो तथा चुलुप्पो छागः॥ यथा।

चुम्रासीइ सचुम्राम्राए चुप्पलचुलुप्पिदुद्धाइं।
रे जडचुंभलचुक्कुड अप्पसु किं चुंचुम्राइणा [3]मज्झं ॥१६॥

अत्र चुक्कइ भ्रश्यतीति धात्वादेशेषूक्तमिति [4]नोक्तम् ॥(१६)

चुप्पालम्रो गवक्खे वत्थे णवरत्तयम्मि चुप्पलियं।
चुल्लोडम्रो वि जेट्ठे चुसप्पहयम्मि चुसइम्रो ॥१७॥

चुप्पालम्रो गवाक्षः। चुप्पलियं नवरक्तं वस्त्रम्। चुल्लोडम्रो ज्येष्ठः। चुसइम्रो चूर्णाहतः। चुसइम्रो रेणुविच्छुरित इति तु चूर्णितशब्दभवः॥ यथा।

चुप्पालयदारेणं णवचुप्पलियाइ पिच्छपहरंती।
म्रो चुल्लोडयजाया चुसइया देम्ररेण फग्गुक्खणे ॥१७॥ (१७)

अलसम्मि चुंचुमाली चुंचुलिपूरो [2]य चुलुयम्मि।
वलयावलिथणसिहवामणएसुं चूडचूम्रचोला [1]म्र ॥१८॥

चुंचुमाली अलसः। चुंचुलिपूरो [5]चुलुकः। अत्र चुलुचुलइ स्पन्दत इति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम्। चूडो वलयावली। चूम्रो स्तनशिखा। चोलो वामनः॥ यथा।

तुह जलचुंचुलिपूरो वि दुल्लहो चुंचुमालिणो चोल।
मणिचूडमंडिया चारु[6]चूम्रम्रा कामिणीउ किं महसि ॥१८॥ (१८)

1 C य. 2 C च. 3 C मज्झ. 4 C नोच्यते. 5 AB चुलकः. 6AB चुयया.

मालूरतोत्तणहसिइचोहसिया चोढचोत्तचोरलिया।
चच्चा य हत्थविंबे तलप्पहारे[1]य णायव्वा ॥१९॥

चोढो बिल्वः। चोत्तं प्रतोदः। चोरली श्रावणकृष्णचतुर्दशी ॥ यथा।

चोरलिए[2]वित्तयकरणि चोढदलेहिं तए हरो महिओ।
मयणसरचोत्त[3]णुणा जं तुममेसा अहिसरेइ ॥१८॥

चोप्पडइ म्रचतीति धात्वादेशेषु[4]क्तमितीह नोक्तम्।

॥ अथानेकार्थाः ॥

चच्चा स्थासकः प्रसृतहस्ताघातश्च ॥ (१८)

चंडिक्को खलकोविसु चप्फलं सेहरे असच्चे अ।
कुंडलवट्टुलदोलाफलयविसालेसु चक्कलयं ॥२०॥

[5]चंडिक्को पिशुनः कोपश्च। चप्फलं शेखरविशेषोऽसत्यं च। सामान्यशब्दा अपि विशेषे वर्त्तन्त इति हि न्यायः। चक्कलं कुण्डलं वर्त्तुलं दोलाफलकं विशालं चेति चतुरर्थम्। अत्र चड्डइ मृद्नाति भुङ्क्ते पिनष्टि चेति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ॥(२०)

चारो पियालगुत्तीच्छासुं चिक्काप्पतणुयधारासु।
चम्ममयवारिभंडे तणुधारादिणमुहेसु अ चिरिक्का ॥२१॥

चारो पियालवृक्षो बन्धनस्थानमिच्छा चेति त्र्यर्थः। चिक्का अल्पं वस्तु तनुधारा चेति द्व्यर्था। चिरिक्का चर्ममयजलभाण्डं तनुधारा प्रत्यूषश्चेति त्र्यर्था ॥ (२१)

चिंधालं रम्मे उत्तमे[1]य चुल्लो सिसुम्मि दासे[1]य।
पाणप्पवालमुक्कच्छन्दारुइवइयरेसु चुणाओ वि ॥२२॥

1 C च. 2 AB °वियत्त°. 3 AB °णुन्ना. 4 AB °क्त इतीह नोक्तः. 5 चिंडि°.

चिंधालं रम्यं मुख्यं च। चुल्लो शिशुर्दासश्च। चुणओ चण्डालोऽल्पो बालो मुक्तच्छन्दोऽरोचको व्यतिकरश्चेति सप्तार्थः। चणओ विअरओ इति धनपालः। आघ्रातार्थेऽपीति केचित्॥ (२२)

चुंचुचुलुएसु चुंचुलि अवगमियस[1]इल्लयासु चुंचुलियं।
चुंचुणिया चुअपडिरवरमणमल्लिमुट्ठिजूअजूआसु ॥२३॥

चुंचुलो चषुसुलुकश्च। चुंचलि इति लुप्तविभक्त्यन्तो निर्देशः। चुंचुलियं अवधारितं सतृष्णता च। चुंचुणिया च्युतं प्रतिरवो रमणमल्लिका मुष्टिद्यूतं यूका चेति षडर्था। प्रतिरव इति सामान्यशब्दोऽपि विशेषे गोष्ठीप्रतिरवे वर्त्तते। यदाह॥ चुंचुणिया प्रतिरवो गोष्ठ्याम्॥ केचित् चुंचुणिअं चलितिऽप्याहुः॥(२३)

॥ अथ [2]छादयः॥

छल्ली तजाइ छट्टो सेज्जाए विज्जुलाइ छडा।
कविकच्छू छंकुइछुंकुईउ छलिया छइल्लछप्पन्ना ॥२४॥

छल्ली त्वक्। छट्टी शय्या। छडा विद्युत्। अत्र छणो उत्सव इति क्षणशब्दभवोऽयमिति नोक्तः। छंकुई तथा छुंकुई कपिकच्छुः। छलिओ छइल्लो छप्पण्णो इत्येते त्रयोऽपि विदग्धार्थाः। अन्योन्यपर्यायभङ्ग्या तु निबद्धाः॥ यथा।

कयलीछल्लिं छंकुइमंबुजछड्डिं पि छुंकुइं मुणइ।
छलिएण छइल्लपिया तेण विणा छडचलेण छप्पन्ना ॥२०॥ (२४)

छवडो चम्मं छप्पंतो णियमो जत्थ लिहियए पउमं।
तणुए छउयच्छिक्कोलिया छमलओ अ सत्तछए ॥२५॥

छवडो चर्म। छप्पंतो नियमविशेषो यत्र पद्मं लिख्यते। छउयं तथा छिक्कोलियं तनु। छमलओ सप्तच्छदः॥ यथा।

1 AB °इल्लिया°   2 C छादिः.

जस्स कए छप्पंतिं करेसि छउयंगि सो वि तुज्झ कए।
छमलयतलम्मि छिकोलिऊण मिल्लेइ मिगछवडिं॥२१॥

अत्र। छुड्डइ मुञ्चति। छज्जइ राजति। इति धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ।

खंदे छडक्खरो वि हु छासी तक्कम्मि रिच्छए छारो।
छाही खे छाईओ माईओ लहुयमच्छए छिड्डो॥२६॥

छडक्खरो स्कन्दः। छासी तक्रम्। छारो अच्छभल्लः। छाही गगनम्। छायावाचकस्तु छाहीशब्दश्छायाशब्दभव एव। छाईओ मातरः। छिड्डो लघुमत्स्यः॥ यथा।

छाइछडक्खरछाहीमणी ण पणमेसि कहसु कस्स कए।
छासीहारिणि धूए छारसिरे छिड्डगन्धिल्ले॥२२॥ (२६)

छिल्ली सिहाइ छित्तं छिविए जारेसु [1]छिञ्छछिञ्छाला।
छिव्वं कारिममुच्छुदले छिवियं वाहलीइ छिंछोली॥२७॥

छिल्ली शिखा। छित्तं स्पृष्टम्। छिञ्छो तथा छिञ्छालो जारः। जारेष्वित्येकशेषाद् बहुवचनात् [2]छिञ्छा छिञ्छाली स्त्रीत्यपि। छिव्वं कृत्रिमम्। छिवियं इक्षुखण्डम्। छिंछोली वाहली। वाहलीशब्दस्य लघुजलप्रवाहवाचको देश्य एव वक्ष्यते॥ यथा।

छिव्वसिणेह[3]च्छित्तच्छिल्लिं छिविएण भोलिऊण सिसुं।
जं चलसि घडकरा तं [4]छिञ्छे छिंछोलियाइ [5]छिञ्छालो॥२३॥ (२७)

छिप्पीरं च पलाले छिप्पालो सस्ससत्तउसहम्मि।
छिल्लरमवि पल्ललए मुहविक्को[6]णो अ छिव्वोलो॥२८॥

1 AB छिन्नछिन्नाला. 2 AB छिन्ना छिन्नाली. 3 A °च्छिड्डत्तच्छि°.
4 AB छिन्नो. 5 AB छिन्नालो. 6 AB °णो वि कि°.

छिप्पीरं पलालम् । छिप्पालो [1]सस्यसक्तो गौः । छिल्लरं पल्वलम् । छिव्वोल्लो निन्दार्थं मुखविकूणनम् । विकूणितं मुखमेवेत्यन्ये ॥ यथा ।

तुज्झ कए वाहेहिं सा छिल्लरयं भरेइ दुट्ठ तुमं ।
छिव्वोल्लेण तमिक्खसि छिप्पीर[2]तिणं व छिप्पालो ॥२४॥

अत्र । छिवइ छिहइ स्पृश[3]ति । एतौ धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ । (२८)

छिप्पालुयछिक्कोअणा[4]छिहंडया [5]पुच्छअसहणदहिसरा ।
[6]छिसोब्भवा य दुव्वा तह [7]छिसच्छोडणं सिग्घे ॥२९॥

छिप्पालुयं पुच्छम् । छिक्कोअणो असहनः । छिहंडओ दधिसरः । [6]छिसोब्भवा [8]दूर्वा । छिसक्कोडणं शीघ्रम् ॥ यथा ।

वरछिप्पालुय [6]छिसोब्भवाछिहं[9]डेहिं धवल पुट्ठो सि ।
[7]छिसच्छोडणगमणे हक्काछिक्कोअणो हवसु इणिहं ॥२५॥ (२९)

दहिए छिहिंडिभिल्लं छिंछटरमणं च मिंचणक्कीला ।
छुंदं बहुयम्मि बलायाइ छुई लित्तए छुहियं ॥३०॥

छिहिंडिभिल्लं दधि । छिंछटरमणं चक्षुःस्थगनक्रीडा । छुंदं बहु । छुई बलाका । छुहियं लिप्तम् ॥ यथा ।

छु[10]दघणच्छु[11]हिअं णहमुड्डीणछिहिंडिभिल्लधवलछुइं ।
जाव इयं ता तीए छिंछटरमणं स[12]होहिं कयं ॥२६॥(३०)

छुरियछुरमड्डि[13]छुंछुंमुसया मट्टिछुरहत्थअरईसु ।
[14]छेंडी लहुरच्छाए छेल्ली थोवप्पसूणमालाए ॥३१॥

छुरिया मृत्तिका । छुरमड्डी क्षुरहस्तः । नापित इति यावत् । छुरहत्थ शब्दोऽपि देश्यः । पर्यायभङ्ग्या तूपात्तः । [13]छुंछुंमुसयं रणरणकः । [14]छेंडी लघुरथ्या । छेल्ली अल्पप्रसूना माला ॥ यथा ।

1 C सस्याम°' 2 AB °तिणेव. 3 AB °ति स्पृ्शयति धा° 4 A °छिहडया 5 A पुंछ. 6 AB छिन्नोब्भ°. 7 AB छिन्न° 8 AB °र्वा तथा च्छिन्नच्छो°. 9 C °डेहि. 10 AB °दपण°. 11 AB °छिणइस°. 12 C °हीहि. 13 AB °छुछुंस°. 14 A छिंडी.

जुत्तं [1]कुंकुंमुसयं करेसि छुरम[2]ड्डियाए छुरहत्थ ।
छेलि च्चिय अणुरूवा छुरियाघडियस्स छेंडिणक्खस्स ॥२७॥ (३१)

छेत्तरमणव्वसुप्पाइ छेभओ हत्थबिंबम्मि ।
छागम्मि छेलओ खेत्तजागरे छेत्तसोवणयं ॥३२॥

छेत्तरं जीर्णं शूर्पाद्युपकरणम् । छेभओ स्थासकः । छेलओ छागः । कप्रत्ययाभावे छेलो इत्यपि । छेत्तसोवणयं क्षेत्रे जागरणम् ॥ यथा ।

ससिछेभइल्लवसणं परिहरिउं छेत्तरं व मं वहिणि ।
तीइ कए सो [3]छेलो खिसि वच्चइ छेत्तसोवणमिसेण ॥२८॥ (३२)

[4]छोब्भो पिसुणो दासम्मि छोड्डओ अप्पियम्मि छोब्भत्थं ।
छंटो जलच्छडासिग्घेसु छाओ [5]य भुक्खियकिसेसु ॥३३॥

[4]छोब्भो पिशुनः । केचित् [4]छोब्भो खल इति पूर्वदेशीषु पाठं दृष्ट्वा खलशब्द-विप्रलब्धाः खलं पिण्याकं व्याचक्षत उदाहरन्ति च । अस्माभिस्तु सारतरदेशी-पर्यालोचनेन [4]छोब्भो पिशुन इति [6]दृब्धमुदाहृतं च । तत्र बहुदृश्वानः प्रमाणम् । छोड्डओ दासः । छोब्भत्थं अप्रियम् । ह्रस्वः संयोगे (सि० हे० १, ८४) । इति छुब्भत्थं इत्यपि ॥ यथा ।

तीए कडिल्लवत्थं उत्तरियं करिय मज्झ दंसंतो ।
किं काहिसि इह [8]अत्थं रे छोड्डअ छोब्भ छोब्भत्थं ॥२९॥

॥ अथानेकार्थाः ॥

छंटो जलच्छटा शीघ्रश्चेति द्व्यर्थः । छाओ बुभुक्षितः कृशश्च । ननु छातो-दरी युवदृशां क्षणमुत्सवोऽभूत् ॥ इत्यादौ छातशब्दस्य कृशार्थस्य दर्शनात् कथमयं देश्यः । नैवम् । छेदनार्थस्यैव छातशब्दस्य साधुत्वात् । न च धात्वनेकार्थता ।

1 AB कुकुंसु°. 2 C °ड्डिआइ. 3 A लोलो. 4 AB छोभी.
5 C च. 6 c इस्सु°. 7 AB °भे कु°. 8 AB अप्पं.

उत्तरमत्र। अनेकार्थता हि धातूनां लोकप्रसिद्धा। लोके च छातशब्दस्य छेदनार्थं सुत्रास्यैव कवेः प्रयोगो नान्येषामित्यलं बहुना ॥ (३३)

धसाईणं मलणे गोमयवत्थेसु तह [1]छाणं ।
छाया कित्तीभमरीसु छारयं उच्छुसक्कमउलेसु ॥३४॥

छाणं धान्यादिमलनं गोमयं वस्त्रं चेति त्र्यर्थम्। छाणीत्यपि केषांचित्पाठः। छाया कीर्त्तिर्भ्रमरी च। छारयं इक्षुशल्कं मुकुलं च। (३४)

छाइ[2]ल्लो अ पईवे सरिसे जणे सुरूवे [3]य ।
छिद्दकुडीसुं छिल्लं छिंडं सिहछत्तधूवजं[4]तेसुं ॥३५॥

छाइल्लो प्रदीपः सदृश जनः सुरूपश्चेति चतुरर्थः। छिल्लं छिद्रं कुटी च। छिल्लं [5]वृत्यन्तरमपीति केचित्। छिंडं चूडा छत्रं धूपयन्त्रं च। संयोगे पर इदेतोः कामचार इति छेंडं इत्यपि॥ (३५)

छिप्पं भिक्खापुच्छेसु छित्तछीएसु छिक्कं च ।
छिवओ समूहणी[6]वीसु छिंकओ देहजारेसु ॥३६॥

छिप्पं भिक्षा पुच्छं च। छिक्कं स्पृष्टं क्षुतं च। छिवओ समूहो नीवी च छिंकओ देहो जारश्च। केचित् छिंकयं शलाटुफलमाहुः॥ यथा।

धूयाइ पढमगब्भं व रक्खए उअह आढिया घरिणी।
तुम्बीइ पढमणिग्गयमावंधुरवंधणं छिंकं ॥३०॥ (३६)

छिप्पंती वयऊसवभेए पिट्ठे वि [7]छिप्पिंडी ।
छिक्कोट्टली [3]य पयरवपामद्दाछाणखंडेसु ॥३७॥

छिप्पंती व्रतभेद उत्सवभेदश्चेति द्व्यर्थी। छिप्पिंडी व्रतोत्सवभेदौ पिष्टं

1 AB छाणं 2 AB °ल्लो वि प° 3 C अ. 4 C °तेसु.
5 AB वृत्त्यन्त°. 6 C °वीसु. 7 AB छिप्पंडी.

चेति त्र्यर्थी। छिक्कोइली अंह्रिरवः पादाभ्यां धान्यमलनं गोमयखण्डं चेति त्र्यर्थी ॥ (३७)

छिप्पंटूरं गोमयखण्डम्मि त[1]हेव विसमम्मि।
सिसुससिसु छुहहीरो छेओ अंतम्मि दिअरे अ ॥३८॥

छिप्पंटूरं गोमयखण्डं विषमं चेति द्व्यर्थम्। छुहहीरो शिशुः शशी च छेओ अन्तो देवरश्च ॥ (३८)

छेधो थासयचोरेसु सिहाणोमालियासु छेंडा वि।
छोहो गणविक्खेवा छोब्भाइत्ती अछिप्पवेसासु ॥३९॥

छेधो स्थासकश्चौरश्च। छेंडा शिखा नवमालिका च। छोहो समूहो विक्षेपश्च। छोब्भाइत्ती अस्पृश्या द्वेष्या च ॥ (३९)

॥ अथ जादयः ॥

जंगा गोयरभूमी जच्चो पुरिसे तुसे जंभो।
जयणं हयकवचम्मि जरंडो वुड्ढम्मि जण्णहलो णीवो ॥४०॥

जंगा गोचरभूमिः। जच्चो पुरुषः। जंभो तुषः। जयणं हयसंनाहः। जरंडो वृद्धः। जरडो इत्यन्ये। जण्णहलो [2]नोवो ॥ यथा।

जय[3]णेहिं हया गामा जं[4]गाहिं कणा अ जंभभाविणं।
महिलाओ जण्णह[5]लोहिं सहंति गेहा जरंडजच्चेहिं ॥३१॥ (४०)

जडियं खचिए जगलं पंकसुरे [6]जंबुलो [7]य वाणीरे।
णंगलसिहाइ जवणं जडम्मि जंभलजहाजाया ॥४१॥

जडियं खचितम्। जगलं पङ्किला सुरा। पङ्किलसरको जगलं इत्यन्ये।

1 C °हेव.' 2 AB णीवी. 3 C °णेहि. 4 C °गाहि.
5 C °लोहि. 6 AB जंतुलो. 7 C अ.

जंबुलो वानीरः। जंबुलं मद्यभाजनमिति सातवाहनः। जवणं हलशिखा। जंभलो तथा जडाजाओ जडः॥ यथा।

मणिजडियवासभवणे जगलं जंबुलघरोचियं खिंतो।
जडजाय कीस लज्जसि जवणोचियहत्थजंभल[1]त्तेणं॥३२॥

अत्र जगरो संनाह इति संस्कृतसमः। जंपइ कथयति। जवइ यापयति। इति धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ। (४१)

जडिमा वियड्ढगाहा जवयजवरया जवंकुरए।
जंघामओ [2]य जंघालुयम्मि जंबालयं च जलणीली॥४२॥

जडिमा विदग्धरचिता गाथा। जवओ तथा जवरओ यवाङ्कुरः। जंघामओ तथा जंघालुओ द्वावप्येतावन्योन्यपर्य्यायतया जङ्घालवाचकौ। जंबालं जलनीली। शैवालमित्यर्थः। जलनीलीशब्दो यदि संस्कृ[3]ते न रूढस्तदा देश्यः॥ यथा।

जंघालुए प[4]इअडं गया सि जं तुह तणम्मि जंबालो।
तह जवरयगोवीओ तुह जडिमं तत्थ गायंति॥३३॥
तं जवयगोरयंगिं भरिउं जंघामओ हविअ वच्च।
जलणीलिदुग्गमग्गो ण विअम्भइ पाउसो जाव॥३४॥ (४२)

जच्छंदओ सतंतम्मि जक्खरत्ती [2]य दीवाली।
[5]जसोहणो णिसियरे जंघाछेओ [2]य चच्चरए॥४३॥

जच्छंदओ स्वच्छन्दः। कप्रत्ययाभावे जच्छंदो। जक्खरत्ती दीपालिका। [5]जसोहणो राक्षसः। जंघाछेओ चत्वरम्॥ यथा।

मणिवल[6]एहिं कुणंती जंघाछेयम्मि जक्खरत्तिं व।
[5]जसोहणाण वि तुमं णिसि जच्छंदेण किं डरसि॥३५॥ (४३)

1 C °त्तेण. 2 C च. 3 AB °ते रूढस्तदा न दे°.
4 AB °इतड°. 5 AB जणहोह°. 6 C °एहि.

विद्दवियम्मि जगडिओ जं[1]भणआई जहिच्छभणिराई।
जरलद्दियजरलविया गामीणे ऊरुए जहणरोहो ॥४४॥

जगडिओ विद्रावितः कदर्थित इत्यर्थः। जंभणओ यथेष्टवक्ता। जंभणभणो इति केचित्। उभयत्रादिग्रहणात्। जंपिच्छओ यथादृष्टमभिलषिता। जंपिच्छिरमग्गिरो यो यद्यद्दृष्टं तदेव मृगयते इत्यादि। अत्र। [2]जअडइ त्वरते इति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम्। जरलद्दिओ तथा जरलविओ ग्रामीणः। जहणरोहो ऊरुः ॥ यथा

जरल[3]द्दिआइ दट्ठुं पवणल्हसंतंसुयं जहणरोहं।
ओ कामसरजगडिया जरलविया हुंति जं[4]भणया ॥३६॥ (४४)

जहणूसवमद्धोरू जंकयसुकओऽप्पसुकयगिज्झम्मि।
जाडी गुम्मं जाई सुरा कविट्ठम्मि जाउरो ॥४५॥

जहणूसवं अर्धोरुकम्। जंकयसुकओ अल्पसुकृतग्राह्यः। जाडी गुल्मम्। जाई सुरा। जाउरो कपित्थः ॥ यथा।

जाउरजाडिकंटयफाट्टिरजहणूसवा वि तेण समं।
जाईलुद्धा वच्चसि जंकयसुकया सि तं पुत्ति ॥३७॥ (४५)

जालघडिया सिरहरे जिग्घियमोसिंघियत्थम्मि।
जिसोब्भवा य दु[5]व्वाइ [6]जोवयमई [7]य वाहमई ॥४६॥

जालघडिया चन्द्रशाला। जिग्घियं घ्रातम्। अत्र जिमियं भुक्तमिति भुजिधात्वादेशभवम्। जिसोब्भवा दूर्वा। [6]जोवयमई मृगाकर्षण-हेतुर्व्याधमृगी ॥ यथा।

1 A °भणिआइ. B °भणिआई. 2 AB जयडइ त्वरयतीति. 3 AB °ड्डियाए. 4 AB °भणिया. 5 AB °व्वाए. 6 AB जीविय°. 7 C च.

जालघडियाइ जा तं ण णियसि [1]जोव्वयमइं व [2]मयणस्स ।
ता भम हरिणो व्व तुमं जुलडाजिणोब्भवाउ [3]जिग्घंतो ॥३८॥

अत्र जोहइ लज्जत इति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ॥ (४६)

जुण्णो छेगे जुयलो तरुणे अपरिग्गाहम्मि जुंजुरुडो ।
जुयलियजुरुमिल्ला दुगुणियगहणा जूयओ य बप्पीहे ॥४७॥

जुण्णो विदग्धः । जुयलो तरुणः । जुंजुरुडो अपरिग्रहः । जुयलियं द्विगुणितम् । जुरुमिल्लं गहनम् । जुरु[4]मिल्लयं इति गोपालः । जयओ चातकः ॥ यथा ।

जुंजुरुडाए घणरवजुयलियविसमसरवेयणाइ मह ।
दुहजुरुमिल्लावत्थं कह जूयय तस्स [5]जुण्णजुयलस्स ॥३९॥

अत्र । जूरवइ वञ्चतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ॥४७॥

जेमणयं दाहिणए अंगे जो रं च जो किरत्थम्मि ।
जोक्खमचोक्खे जोओ चंदे जोग्गा य चाडुम्मि ॥४८॥

जेमणयं दक्षिणमङ्गं हस्तादि । जो रं यः [6]किलेत्यर्थे । जोक्खं मलिनम् । जोओ चन्द्रः । जोग्गा चाटु ॥ यथा ।

जयसिरिणिवासजेमणभुअ तुह गुणवसणम्मि का जोग्गा ।
जो रं जसेण चालुक्क जोक्खमवहरसि जोअस्स ॥४०॥ (४८)

णक्खत्ते जोडं जोइसं च जोई [7]य विज्जूए ।
खलियम्मि जोइरो जोइक्खो दीवम्मि जोडिओ वाहो ॥४९॥

जोडं तथा जोइसं नक्षत्रम् । जोई विद्युत् । जोइरो स्खलितः । जोइक्खो दीपः । जोडिओ व्याधः ॥ यथा ।

1 AB जीवियमय°. 2 AB मयण°. 3 AB जिग्घिंती. 4 AB °मिल्लियं.
5 AB जुन्न°. 6 C किरेत्थ°. 7 C च.

मेहम्मि विहियजोइसवइजोडे रुद्दरजोइजोइक्खे।
हिंडंति[1] अजोइरया वम्महजोडियसराहया कुलडा ॥४१॥ (४८)

णयणम्मि जोयणं तह खज्जोए जोइयं जाण।
जोइंगणो[2] अ इंदोवे जोवारो जोखलिया ॥५०॥

जोयणं लोचनम्। जोइओ खद्योतः। जोइंगणो इन्द्रगोपः। जोखलिया जोवारो धान्यम्। जोवारोशब्दोऽपि देश्य एव ॥ यथा।

चलजोइयजोइंगणमिक्खिय जोखलियकारणं कालं।
कासयवइउ हरिसा उप्फुल्लयजोयणा हुंति ॥४२॥ (५०)

जोव्वणणीरं[3] तह जोव्व[4]णवेअं जोव्वणोवयं च जरा।
जणहं लहुपिढरे कसिणए [5]य जंपणमकित्तिवयणेसु ॥५१॥

जोव्वणणीरं तथा जोव्वण[6]वेअं तथा जोव्वणोवयं वयःपरिणामः। जोव्वणणीरो जोव्वणोवओ ऋक्ष इति चतुष्पदवर्गे यत्केनचिदुक्तं तस्य संमोह एव ॥ यथा।

जोव्वणणीरं तरुणत्तणे वि विजिएंदियाण पुरिसाण।
जोव्वणवेअे वि ण जोव्वणोवयं होइ इयराण ॥४३॥

॥ अथानेकार्थाः ॥

जणहं लघुपिठरं कृष्णं चेति द्व्यर्थम्। जंपणं अकीर्त्तिर्वक्तं च। (५१)

वेडिअवरुणेसुं जंबुओ [5]य गामणिविडेसु जणउत्तो।
जच्चंदणमगरू कुंकुमं च जोवो [5]य बिंदुथोवेसु ॥५२॥

जंबुओ वेतसवृक्षः पश्चिमदिक्पालश्च। जणउत्तो ग्रामप्रधानपुरुषो विटश्च। जच्चंदणं अगरुः कुङ्कुमं च। जोवो बिन्दुः स्तोकं च। अत्र जूरइ खिद्यते क्रुध्यति चेति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ॥ (५२)

1 AB °ति य जो°.　　2 AB °णो वि.　　3 AB °णीर°.
4 A °णवयं.　　5 C अ.　　6 AB °वेयं.

॥ अथ झादयः ॥

संततवरिसम्मि झडो झंखो तुट्ठे झला य मयतण्हा।
[1]झंटी ल[2]हुड्ढकेसेसु पीलूमायासु झंडुयझमाला ॥५३॥

झडो निरन्तरवृष्टिः। झंखो तुष्टः। झला मृगतृष्णा। झंटी लघूर्ध्वकेशाः। झंडुओ पीलुवृक्षः। झमालं इन्द्रजालम् ॥ यथा।

ण झडिं झंखो वि रवी कुणइ झलं चेय इत्थ मरुदेसे।
मुंच झमालाइ तुलंतझंटिओ झं[3]डुयाइं चुंटेसु ॥४४॥ (५३)

झंडलिझंखरझंरया असईसुक्कतरु[4]सुसआरेसु।
झज्झरिझरुया खिक्खिरिमसएसु झंपणी पम्हे ॥५४॥

झंडली असती। झंखरो शुष्कतरुः। झरओ सुवर्णकारः। झज्झरी स्पर्शपरिहारार्थं चण्डालादीनां हस्तयष्टिः खिक्खिरीति। [5]झरुओ मशकः। मशकवाचशब्दास्त्रीर्यामपि वर्त्तन्ते। यदाह। मशकाख्यास्त्रीर्यामप्युच्यन्ते काव्यतत्त्वज्ञैः॥ इति। झंपणी पक्ष्म ॥ यथा।

[6]झरुआउलम्मि मीलियझंपणियं [7]झज्झरीकरविरूवं।
झंखरतलम्मि झरयाहमं हहा झंडली रमइ ॥ ४५॥ (५४)

वयणिज्जे झक्कियझिंखिया झरंको [8]य तिणपुरिसे।
झंटियझंटलियाओ पहरियचंकमण[9]अत्थेसु ॥५५॥

झक्कियं तथा झिंखियं वचनीयम्। उज्झिंखियं वचनीयमिति तु उत्पूर्वेण झिंखियशब्देन सिद्धम्। झरंको तृणमयः पुरुषः। झरंतो इति केचित्। झंटियं प्रहृतम्। झंटलिया चङ्क्रमणम् ॥ यथा।

1 AB झिंटी. 2 C हुडु्क°. 3 C °डुआइ. 4 AB °सुअया°.
5 A झरओ. 6 A झज्झयाउ° B झगयाउ°. 7 AB °झंझ°.
8 C च. 9 A °णहत्थे°.

ण कुणंति झंटियं ण य झंटलियं झकियाइ अगणंता ।
तुह कुमरवाल रिउणो अझिंखिय रणाजिरे झरंक व्व ॥४६॥

अत्र झडइ [1]शीयते झंपइ भ्रमतीत्यादयो धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः ॥५५॥

दड्ढम्मि झलुसियं तह झलुंकिअं झामिअं चेअ ।
झंकारियझंखरिया अवचयणे झोलियाइ झलझलिया ॥५६॥

झलुसियं झलुं[2]किअं झा[3]मिअं त्रयमपि दग्धार्थम् । झंकारियं तथा झंखरियं अवचयनम् । झलझलिया झोलिका । झो[4]लिकाशब्दो यदि संस्कृते न रूढस्तदायमपि देश्यः ॥ यथा ।

तावझलुं[5]किअदवझलुसिओ तुह पयावझामिओ अ रिऊ ।
फलझंकारियदलझंखरियाइं कुणइ झलझलियहत्थो ॥४७॥ (५६)

झाडं लयगहणे झामरो जरो झाउलं च वउणिफले ।
झारुअझिरिंडझीरा चीरीजरकूवलज्जासु ॥५७॥

झाडं लतागहनम् । झामरो प्रवयाः । झाउलं कर्पासफलम् । झारुआ चीरी । झिरिंडं जीर्णकूपः । झीरा लज्जा ॥ यथा ।

झाउलचुंटणकज्जे अझीर कह झामरं णिओएसि ।
झारुअझाड[6]च्छुमे झिरिंडए एस जं पडिहो ॥४८॥(५७)

झुंखो वज्जविसेसे झुत्ती छेयम्मि झुट्ठमलियम्मि ।
झुझुरिझुंटणा[7]झुंझुंमुसया गुम्मप्पवहमणदुहेसु ॥५८॥

झंखो तुणयाख्यो वाद्यविशेषः । झुत्ती छेदः । झुट्ठं अलीकम् । [8]झुझुरो गुल्मः । झुंटणं प्रवाहः । अत्र झुणइ जुगुप्सत इति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् । [8]झुंझुंमुसयं मनोदुःखम् । झुसुझुमुसयं इत्यन्ये ॥ यथा ।

1 AB शीयेते. 2 AB °किय. 3 AB °मियं. 4 AB °लियाश°.
5 AB °किय°. 6 AB °च्छमे. 7 AB °झुंझुसु°. 8 AB झुझरी.

तुह णत्थि झुट्ठझुत्तो झुंटण[1]तडझुझुरीसु णाओ सि ।
[2]झुंझुंसुसयवईए मह कहियं तत्थ झुंखवाएहिं ॥४८॥(५८)

झुरं कुडिले झेरो जरघंटे झेंडुओ वि कंडुअए ।
अद्धमहिसीइ झोट्टी झोडप्पो चणय[3]धरम्मि ॥५९॥

झुरं कुटिलम् । अत्र झूरइ स्मरतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् । झेरो [4]जरघण्टः । झेंडुओ कन्दुकः । झोट्टी अर्धमहिषी । झोडप्पो चणकधान्यम् । [5]शुष्कचणकशाकमित्यन्ये ॥ यथा ।

झोडप्पकेत्तकंठ झोट्टीओ कंठबद्धझेराओ ।
उअ चारइ गोववइ खेल्लंती झेंडुएण झूरगई ॥५०॥(५९)

वाहम्मि झोडिओ झोंडलिया रासयसरिच्छकीलाए ।
टंक[6]च्छिन्नाजसतडतडत्थदीहगहिरेसु झससद्दो ॥६०॥

झोडिओ व्याधः । झोंडलिया रासकसदृशी क्रीडा ॥ यथा ।

झोंड[7]लियाइ खेल्लंतु ताव बालाउ हरिणियाउ व्व ।
आरोविऊण चावं पहरेइ [8]ण कामझोडिओ जाव ॥५१॥

॥ अथानेकार्थाः ॥

झसो टङ्कच्छिन्नमयशस्तटस्तटस्थो दीर्घगम्भीरश्चेति पञ्चार्थः ॥ (६०)

गयणट्ठेसुं झत्थं च झंपियं तुट्टघट्टिएसुं च ।
झसुरं तंबोलत्थेसु झंडुली असइकीलासु ॥६१॥

झत्थं गतं नष्टं च । झंपियं त्रुटितं घटितं च । झसुरं ताम्बूलमर्थश्च । झंडुली असती क्रीडा च ॥ (६१)

---

1 AB °तणझु°. 2 B झुंझुसु°. 3 AB धन्नम्मि. 4 A जरदघट: B जरदघण्ट:.
5 A शुष्कं च°. 6 AB °च्छिन्नाज°. 7 C °लिआए. 8 AB न

पल्हत्याकुट्ठेसुं झसियं चोहिमसएसु झिझिरिया।
अंग[1]किडएसु झीणं अच्चत्थे अच्छए अ झूसरिअं ॥६२॥

झसियं पर्यस्तमाक्रुष्टं च। अत्र झंखइ संतप्यते विलपति उपालभते निःश्वसिति च। झरइ स्मरति चरति चेति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम्। झिझिरिया चौहीढपं मत्रकाख। झीणं अङ्गं [2]कीटख। झूसरिअं अत्यर्थं स्वच्छं च॥ (६२)

॥ इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचिता[3]यां देशीनाममालायां तृतीयो वर्गः ॥

---

1 AB °किडिए° 2 AB कट°,

3 AB °यां स्वोपज्ञदेशीशब्दसंग्रहवृत्ती तृतीयो वर्गः॥ छ॥ ग्रं ५२४॥

चतुर्थवर्गः ।

॥ अथ टादयः ॥

टमरो केसचए टंकिअं पसरिए विमोडणे टसरं ।
टसरोट्टं सेहरए टट्टइया जवणियाए [2]य ॥१॥

टमरो केशचयः । टंकिअं प्रसृतम् । टसरं विमोटनम् । टसरोट्टं शेखरः । टट्टइया तिरस्करिणी ॥ यथा ।

मा संठवेसु टमरे टसरियचूअंकुराण टसरोट्टं ।
टंकियमयंकजुण्हाइ अंतरे देसु [2]मामि टट्टइयं ॥१॥(१)

टंबरओ भारियए कराल[3]कसम्मि टप्परओ ।
अरणियकुसुमे टक्कारिया य टारो अहमतुरए ॥२॥

टंबरओ भारिकः । गुरुरित्यर्थः । टप्परओ करालकर्णः । टक्कारो अरणि-कुसुमम् । टारो अधमतुरङ्गः ॥ यथा ।

टारम्मि चडियमित्तो टंबरओ टप्परो 'य वामणओ ।
झत्ति पडिओ हसिज्जइ टक्कारो[4]चुंटिरीहिं वणे ॥२॥(२)

टिप्पी टिक्कं तिलए टिंबरु तुंबुरु च टिग्घरो थेरे ।
टुंटो [5]छिसुकरे [6]टेंटा जूयपयम्मि टेक्करं च थले ॥३॥

टिप्पी तथा टिक्कं तिलकम् । टिक्कं शिरसि स्तबक इत्यन्ये । टिंबरु तुम्बुरु । टिग्घरो स्थविरः । अत्र । टिविडिक्कइ मण्डयति । टिरिटिल्लइ भ्राम्यति । एतौ धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ । टुंटो छिन्नकरः । [7]टेंटा द्यूतस्थानम् । टेक्करं स्थलम् ॥ यथा ।

---

1 C स्र. 2 A सामि. 3 AB °कस्रम्मि. 4 C °चुंटपोहि.
5 AB छिन्न°. 6 A टेंटो B टेढो. 7 B टेटा.

चंदणटिक्कियपरवहुमिह टेक्करए रमंतियं दट्ठुं ।
टिंबरुजोग्गय [1]टिग्घरटुंटयटेंटिअ करेसि किं टिप्पिं ॥३॥(३)

टोलो सलहे टोलंबटोक्कणा महुयमज्जभंडेसु ।
असि[2]क्खिसखायजंघाखणित्तभित्तीतडेसु टंको वि ॥४॥

टोलो शलभः। टोलो पिशाच इत्यन्ये। यदाह। टोलं पिशाचमाहुः सर्वे शलभं तु राहुलकः॥ टोलंबो मधूकः। टोक्कणं मद्यपरिमाणभाण्डम्। केचित् टोक्कणखंडं मद्यमानभाण्डमाहुः॥ यथा।

टोलो व्व मा पड तुमं उज्जाणि वाणि[3]णीउ जं पुरओ।
टोलंबवणे टोक्कणहत्था मयणग्गिजालाओ ॥४॥

॥ अथानेकार्थाः ॥

टंको खड्गश्छिन्नं खातं जङ्घा खनित्रं भित्तिस्तटं चेति सप्तार्थः॥(४)

॥ अथ ठादिः ॥

ठल्लयठ[4]ड्डयठविया णिद्धणउक्खित्तपडिमासु ।
ठाणो माणे ठाणिज्जो गोरवियम्मि सिण्हए ठिक्कं ॥५॥

ठल्लो निर्धनः। ठड्डओ उत्क्षिप्तः। ठड्डओ अवकाश इत्यन्ये। ठविया प्रतिमा। ठाणो मानः। ठाणिज्जो गौरवितः। अयं दन्त्यादिरपीत्येके थाणिज्जो। ठिक्कं शिश्नम्॥ यथा।

ठाणो ण ठल्लयाणं ठाणिज्जत्तं ण यावि ठड्डयाणं।
ण य ठिक्कं संढाणं अठवियउवलाण ण य पूया ॥५॥(५)

॥ अथानेकार्थाः ॥

गोरविउद्धेसुं ठरियं ठिवियं उद्धणियडहिक्कासु ।
दंतग्गहिए डक्कं डव्वो डावो [5]य वामकरे ॥६॥

---

1 A डिग्घयटुंटय क° B डिग्घयटुंटय क° 2 AB °क्खिम°. 3 A °णीओ.
4 C °ड्डअड्डवि°. 5 C च.

ठरियं गौरवितमूर्ध्वस्थितं च। ठिवियं ऊर्ध्वं निकटं हिक्का चेति त्र्यर्थम्। ऊर्ध्वार्थे ठिययं इत्यन्ये॥

॥ अथ डादयः॥

डक्कं दन्तग्रहीतम्। दष्टार्थे तु दष्टशब्दभवम्। डव्वो तथा डावो वामकरः॥ यथा।

डव्वे फरयमडावे खग्गं गहिऊण तुह पई समरे।
पहुपक्खं पसरइ अमरिसडक्काहरो एसो॥६॥(६)

डंडं डिंडी सीवियकप्पडखंडेसु तह डलो लोट्ठे।
डप्फं [1]सेल्ले डल्लं पिडियाइ अलिंजरे डहरी॥७॥

डंडं तथा डिंडी सूच्या संघटितानि वस्त्रखण्डानि। डंडीत्यप्यन्ये। डलो लोष्टः। डप्फं सेल्लाख्यमायुधम्। डल्लं पिटिका। डहरी अलिञ्जरम्॥ यथा।

डंडपरिहाणडिंडीपाउरणा चइयडप्फया तुज्झ।
रिउणो पल्लिवणिहरे डहरीडल्ले वहंति डलखलिरा॥७॥(७)

डहरो सिसू सिरहरम्मि डग्गलो दवपहम्मि ड[2]ड्डाडो।
रच्छाइ डंडओ डंभिओ [3]य कितवम्मि डंबरो घम्मे॥८॥

डहरो शिशुः। डग्गलो भवनोपरि भूमितलम्। ड[4]ड्डाडो दवमार्गः। डंडओ रथ्या। डंभिओ द्यूतकारः। डंबरो घर्मः॥ यथा।

गिण्हिय डहरे उत्तरिय डग्गला डंडएण तुह रिउणो।
ड[4]ड्डाडिडंबरिल्ले जंति वणे डंभिय व्व जरवसणा॥८॥
अत्र। डल्लइ पिबति। डरइ त्रस्यति। एतौ धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ॥(८)

डालो सा[5]हाए णयणे डायलडोलडोयणया।
डियलो थूणा भेगम्मि [6]डिड्डुरो डिंफिय च जलपडिए॥९॥

---

1 AB सिल्ले. 2 AB °ड्ढालो. 3 C च. 4 B °ड्ढालि°.
5 AB °हारइ. 6 AB डिंड्डुरो.

डालो शाखा । डायलं डोलो डायणं त्रयोऽपि लोचनार्थाः । डियली स्थूणा । [1]डिड्डरो भेकः । डिंफियं जलपतितम् ॥ यथा ।

गयडोल डोयणेहिं ण णियसि डालिं लुणेसि डियलिकए ।
ता तरलियडायलओ गुं[2]त्तिद्दहे डिड्डरो व्व डिंफेसु ॥९॥

अत्र । डिंभइ स्रंसते । इति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ॥ (९)

डिंडिल्लियं च खलिए वत्थे डोरं च कं[3]दलए ।
ओ[4]ड्डुसम्मि [5]य डोणं त[6]हेव डोणोवयं उ[7]वरिं ॥१०॥

डिंडिल्लियं खलिखचितं वस्त्रम् । डिंडिल्लियं स्खलितं हस्ते इति केचित् । यदाह ॥ डिंफियडिंडिल्लियया पतितं च स्खलितहस्ते च ॥ डोरं कन्दलः । डोणं अवतीर्णम् । उड्डीनवाचकस्तु संस्कृतभव एव । डोणोवयं उपरि ॥ यथा ।

विणड्ड डोणो सि तुमं वलिणिवडोणोवयं पयं देसि ।
डोरं लिहंति डिंडिल्लियं च परिहंति तेण तुह रिउणो ॥१०॥(१०)

डुंबो सवचे डुंघो उयंचणे डुंगरो सेले ।
घंटम्मि डुंडुओ डोला सिविया दारुहत्थए [8]डोओ ॥११॥

डुंबो श्वपचः । डुंघो उदञ्चनविशेषो नालिकेरमयः । डुंगरो शैलः । डुंडुओ जीर्णघटः । डोला शिबिका । अन्दोलनवाचकस्तु दोलाशब्दभवः । डोओ दारुहस्तः ॥ यथा ।

डुंगरआणियडोलाडोए [9]विक्किंतयस्स तुह रिउणो ।
डुंडुयसरस्स डुंबो त्ति छिविय डुंघयजलेण लेइ जणो ॥११॥(११)

1 AB डिंडुरो. 2 AB °मिडइ डिड्डिरो. 3 AB °दलिए. 4 AB °डसम्मि. 5 C च. 6 C °हेम. 7 C °वरि. 8 AB डोवी. 9 AB विहुंत°.

तंबोलभायणे डोंगिलो तहा डोलिओ कसिणसारे।
डाऊ फलिहंसदुमे गणवइपडिमाविसेसे [1]य ॥१२॥

डोंगिलो ताम्बूलभाजनविशेषः। डोंगिलो ताम्बूलिनीत्येके। डोलिओ कृष्णसारः॥ यथा।

दइयम्मि सावराहे एंते डोलियविसालणयणाए।
डोंगिलि[2]णिहित्तवीडयकड्डणमिसओ परंमुहीइ ठियं ॥१२॥

॥ अथानेकार्थाः॥

डाऊ फलिहंसकवृक्षो गणपतिप्रतिमाविशेषश्च॥ (१२)

डोंगो [1]य हत्थबिंबे तंबोलट्ठाणभेए [1]य।
ढड्ढो भेरी ढंको [1]य वायसे ढंढणी [1]य कविकच्छू ॥१३॥

डोंगो हस्तकस्ताम्बूलभाजनविशेषश्च।

॥ अथ ढादयः॥

ढड्ढो भेरी। ढंको वायसः। ढंढणी कपिकच्छुः॥ यथा।

[3]गोसुट्ठियढंकउले देउलवाइज्जमाणढड्ढे [1]य।
उट्ठविओ वेसाए ढंढणिछित्तो व्व तम्मइ भुअंगो ॥१३॥(१२)

[4]मक्कुणए ढंकुणढेंकुणा तहा ढंकणी पिहाणीए।
ढंसयमजसे वीणाइ ढंखरी ढक्कयं तिलए ॥१४॥

ढंकुणो तथा ढेंकुणो मत्कुणः। ढंकणी पिधानिका। ढंसयं अयशः। ढंखरी वीणाभेदः। ढक्कयं तिलकम्॥ यथा।

---

1 C च. 2 AB °णिहत्त°. 3 AB गोसोट्टि°. 4 C मंकुणए.

ढंखरिय ढंकुणहरे इमाइ मा वच्च ढक्कयं दट्ठुं।
ढेंकुणखद्धो ढंक[1]णिहणिओ णीहरसि ढंसरं लंहिय ॥१४॥

अत्र ढक्कइ छादयति। ढंसइ विवर्त्तते। इति धात्वादेशेष्वप्यक्ताविति नोक्तौ। (१४)

चिक्खल्ले ढंढरिओ ढंढसिओ गामजक्खम्मि।
णिच्चम्मि ढिक्कयं ढिंढयं जलगए बलाइया ढेंकी ॥१५॥

ढंढरिओ कर्दमः। ढंढसिओ ग्रामयक्षः। केचिद् ग्रामवृक्ष इत्याचक्षते। यदाहुः। ढंढसिओ ढंढरिओ ग्रामतरौ कर्दमे चाख्ये॥ अत्र। ढंढल्लइ भ्रमति। ढंढोलइ गवेषयति। इति धात्वादेशेष्वप्यक्ताविति नोक्तौ। ढिक्कयं नित्यम्। ढिंढयं जलमध्यपतितम्। ढेंकी बलाका॥ यथा।

ढंढासयपूयणपरा [3]ढेंकीओ भणइ ढिक्कयं का वि।
दिट्ठो कह वि मह पई ढिंढो ढंढरियखुत्तो वा ॥१५॥

अत्र। ढिक्कइ वृषभो गर्जति। ढुमइ ढुसइ भ्रमति। इति धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः॥ (१५)

अधणे ढेल्लो [4]ढेंढिअढोंघरया धूवियब्भमिरएसु।
[5]ढंढो पंक[6]णिरत्थे ढंढरढयरा पिसायईसासु ॥१६॥

ढेल्लो निर्धनः। [7]ढेंढिओ धूपितः। ढोंघरो भ्रमणशीलः॥ यथा।

सिरिकुमरवाल रिउणो तुह दवडज्झंतपीलुधू[8]महया।
णा[9]वअगरुढेंढियाणं सुमरंते ढेल्ल[10]ढोंघरा रण्णे ॥१६॥

॥ अथानेकार्थाः ॥

ढंढो पङ्को निरर्थकश्चेति समाहारः। ढंढरो तथा ढयरो पिशाच ईर्ष्यायां चेति द्वावपि द्व्यर्थौ। (१६)

---

1 AB °णिहणीउ. 2 A °हियं. 3 AB ढिंकी°. 4 AB ढेडिय°. 5 AB ढंकी.
6 AB °निरत्थो ढंढयढ°. 7 A ढंढि°. 8 AB °मरया. 9 B °वयग°. 10 A °ढोघरा B °ढीघरा.

पिढरोण्हजलेसुं ढमरं ढेंका हरिसकूवयतुलासु ।
णत्था णासारज्जू [1]आउत्ते णव्वणोव्वा य ॥१७॥

ढमरं पिठरसुष्णजलं चेति द्व्यर्थम् । अत्र ढुंढुल्लइ भ्रमति गवेषयति चेति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः । ढेंका हर्षः कूपतुला चेति द्व्यर्था ॥

॥ अथ णादिः ॥

णत्था नासारज्जुः । णव्वो तथा णोव्वो आयुक्तः ॥ यथा ।

भक्खंतेणं गामं णत्थारहिओसहेण व समग्गं ।
णव्व तए णोव्वाणं [2]असाण वि भंजिओ मग्गो ॥१७॥(१७)

णड्डो आरूढे [3]णंदाणंदीणंदिणीउ गाईए ।
[4]परिवंचियम्मि णडिओ [5]य णच्चिरो रमणसीलम्मि ॥१८॥

णड्डो आरूढः । णंदा णंदी णंदिणी त्रयोऽप्येते गोवाचकाः । अत्र णक्खा नखाः । णवि वैपरीत्ये । [6]णइ अवधारणे । एते शब्दानुशासने साधिता इति [7]नोक्ताः । णडिओ वञ्चितः । खेदित इत्यन्ये । णच्चिरो रमणशीलः ॥ यथा ।

अंबरणड्डे मेहे [8]णंदावालीण णंदिणीगोट्ठे ।
ण सुणेसि णच्चिराणं जइ गीयं णंदिपुत्त णडिओ सि ॥१८॥(१८)

मलिणम्मि णज्जरो णंदणो [5]य भिच्चम्मि णउभरो विमले ।
णलयमुसीरे सीहे णंदिक्खो णंदियं च सीहरुए ॥१९॥

णज्जरो मलिनः । णंदणो भृत्यः । णउभरो विमलः । णलयं उशीरम् । णंदिक्खो सिंहः । णंदियं सिंहरुतम् ॥ यथा ।

णउभरजस तुह रिउणो णरवइणंदिक्ख णंदियं सोउं ।
णज्जरवत्था णलयकरा मालियणंदणा इविय जंति ॥१९॥(१९)

---

1 AB आवत्ते. 2 AB असाण. 3 AB णंदाणंदिणीउ. 4 AB परवं°.
5 C च. 6 AB णय. 7 AB, णोक्ताः. 8 AB णंदीवा°.

दुहियम्मि णहिओ [1]णड्डुरी [2]य भेगम्मि मंदिरे णलियं।

णहरी छु[3]रीए णडुली कच्छवए णहमुहो घूए ॥२०॥

णहिओ दुःखितः। [1]णड्डुरो भेकः। णलियं गृहम्। णहरी छुरिका। णडुलो कच्छपः। द्वित्वे णड्डुलो इत्यपि। णहमुहो घूकः॥ यथा।

णहमुहणलिए रमसे रुसं सोऊण तुह [4]रिउवहूणं।

णहरीहय व्व [5]णड्डरिणडुलीउ वि [6]णहिआ हुंति ॥२०॥

अत्र। णवर केवले। णवरि आनन्तर्ये। एतावव्ययौ। णव्वइ णज्जइ ज्ञायते। णडइ गुप्यति। एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः॥ (२०)

जत्थ पलासलयाए ज[7]णेहिं पइणाम पुच्छिया जुवई॥

णकहंती णिहणिज्जइ णियमविसेसो णवलया सा ॥२१॥

यदाह। नियमविशेषश्च णवलया ज्ञेया। आदाय पलाशलतां भ्राम्यति लोकोऽखिलो यस्याम्। पृष्टा पतिनाम स्त्री निहन्यते चाप्यकथयन्ती॥ यथा।

दोलाविलाससमए पुच्छंतीहिं स[8]हीहिं पइणामं।

स[9]हीहिं हणिज्जंती वहुया णवलयवयं भरइ ॥२१॥(२१)

णवरिअ सहसा [10]ओआइए णमसियं तडिम्मि णहवल्ली।

णव्वाउत्तो भोगी कण्हे णक्खत्तणेमी अ ॥२२॥

णवरिअ सहसा। णमसियं उपयाचितकम्। णवसियं इत्यन्ये। णहवल्ली विद्युत्। णव्वाउत्तो ईश्वरः। नियोगिसुत इत्यन्ये। णक्खत्तणेमी विष्णुः॥ यथा।

णमसियस[11]एहिं पा[12]वित्रसि[13]रीइ णक्खत्तणेमिसममप्पं।

णव[14]रिअ णव्वाउत्तय मा [15]मुण णहवल्लिचंचला एसा ॥२२॥(२२)

---

1 AB णंडुरी. 2 C च. 3 C °रीइ. 4 AB रिऊण वह. 5 AB णंडुरि°. 6 AB णिहिया. 7 AC °णेहि. 8 C °हीहि. 9 C °हीहि. 10 AB उवयाइयए. 11 C °एहि. 12 B °विय°. 13 AB °रीए. 14 AB °रिय. 15 A सुण.

जलभवफलभेए [1]णडूमासयमुच्छिट्ठए णवोड्डरणं ।
णाओ गव्विट्ठे णाउल्लो गोमी बिलम्मि णारोट्टो ॥२३॥

[1]णडूमासयं जलोद्भवः फलभेदः । [2]णवोड्डरणं उच्छिष्टम् । णाओ गर्विष्ठः । णाउल्लो गोमान् । णा रोट्टो बिलम् । कूसार इत्यन्ये ॥ यथा ।

णाउल्ल [2]णवोड्डरणेण तूस मा विसस णायउल्लणयं ।
दुलहणडूमासयकए सया वि गोहा ण होइ णा[4]रोट्टे ॥२३॥ (२३)

णालंबो जूडे णाहिदाममुल्लोअमज्झदामम्मि ॥
णालंपिअमक्कंदे जहणम्मि [5]य णाहिविच्छेओ ॥२४॥

णालंबो कुन्तलः । णाहिदामं उल्लोचमध्यदाम । णालंपिअं आक्रन्दितम् । णाहिविच्छेओ जघनम् । णाहोए विच्छेओ इति वाक्यमपि जघनवाचकम् । यदाह ॥ णाहोए विच्छेओ जघनं केचित्तु णाहिविच्छेओ ॥ यथा ।

पुणजम्मे कुसुमाइं ग[6]याइं णालंबिणाहिदामेसु ।
इय णालंपंति तुह [7]रिउवहूण पिहुणाहिविच्छेया ॥२४॥ (२४)

णामोक्कसियं कज्जे णिज्जणुवसा य सुत्तम्मि ।
भूए णिडो हलिद्दा णिग्गा णिहसो [5]य वम्मीए ॥२५॥

णामोक्कसियं कार्यम् । [8]णिज्जो तथा णुवसो सुप्तः । णिडो पिशाचः । णिग्गा हरिद्रा । णिहसो वल्मीकः ॥ यथा ।

णामोक्कसियं तुमए किं रे णिड णिग्गराग णिहसमुह ।
तीए च्चिय जं णामं लवसि [9]णुवसो अणिज्जो [5]य ॥२५॥ (२५)

---

1 AB णयमा°. 2 AB णवुड्ड°. 3 AB °रोट्टो. 4 AB °रोट्ट. 5 C च.
6 C °याइ. 7 BC रिउण. 8 AB णिज्जो. 9 AB णुमसो.

णिहुयं वावारे कामियाइ णिहुया य णिज्झरं [1]जुसे।
णिवहो सामिद्धीए णियडी डंभे णिहुयमवि सुरए ॥२६॥

णिहुयं व्यापारः। णिहुया कामिता। णिज्झरं जीर्णम्। णिज्झूरं इत्यन्ये। णिवहो समृद्धिः। णियडी दम्भः। यदि निकृतिशब्दस्य प्रत्यादौ (सिद्धहेम० १,२०६) पाठ इष्यते तदा न देश्यः। णिहुयं सुरतम् ॥ यथा।

णिहुयाणिहु[2]णयाणं मा संभर मुंच णियडिणिहुयाइं।
जं णिज्झरो सि इणिंहं कुणसु मणं पुण्णणिवहम्मि ॥ २६॥ (२६)

तुण्हिक्कम्मि णिउक्को णिरुली [3]मयराकिइग्गाहे।
णिहयं कूले णिगढो घम्मे णिसुयं णिसामियं च सुए॥२७॥

णिउक्को तूष्णीकः। णिरुली मकराकृति[4]ग्राहः। णिहयं कूलम्। णिगढो घर्मः। णिसुयं तथा णिसामियं श्रुतम् ॥ यथा।

णिसुए णिरुलीरावे णिसामिए सउणिकलयले [5]य वद्ध।
णइणिहयागयजारं सुणिय णिउक्काहिसरइ णिगढे वि ॥ २७॥ (२७)

णिउरम्मि णियलमविसेसियम्मि णिरियं च णिक्खुडमकंपे।
णिव्वेढणिव्वढा णग्गे णिज्झूहो [5]य णिव्वम्मि ॥२८॥

णियलं नूपुरम्। णिरियं अविशेषितम्। णिक्खुडं अकम्पम्। णिव्वेढो तथा णिव्वढो नग्नः। णिज्झूहो नीव्रम् ॥ यथा।

णिरियट्ठाणाठाणय किं णियले णियसि णिक्खुडो चोर।
जरणिज्झूहम्मि घरे णिव्वेढो णिव्वढेण पेल्लियइ ॥२८॥ (२८)

---

1 AB जुसे. 2 AB °णयाणं. 3 AB मयरा°.
4 BC °तिया°. 5 C च.

अरिभवणम्मि णियारं णिव्वूढं पच्छिमंगणए।
कढिणम्मि णिक्कडं तह णिप्फेसो सद्दणिग्गमणे ॥२९॥

णियारं रिपुग्टहम्। णिव्वूढं ग्टहपश्चिमा[1]ङ्गणम्। णिक्कडं कठिनम्। णिप्फेसो शब्दनिर्गमः॥ यथा।

धणुकड्ढणणिक्कडभुअ चालुक्क तुहं णियारणिव्वूढे।
णीसंकविलसिराणं सिवाण उल्लसइ णिप्फेसो ॥२८॥ (२८)

णट्ठम्मि णिरादो णिच्छिए णिरुत्तं [2]णए णिरिंको [3]य।
संतुट्ठम्मि णिसत्तो वि णिमेलं दंतमंसम्मि ॥३०॥

णिरादो नष्टः। णिरुत्तं निश्चितम्। णिरिंको नतः। णिसत्तो संतुष्टः। णिमेलं दन्तमांसम्। णिमेला इति धनपालः॥ यथा।

तुह घायणिमेलु[4]च्छुडदंतया रिउगया णिरिंकमुहा।
जंति णिरादा तह वि हु जए णिरुत्तं तुमं सि ण णिसत्तो ॥३०॥ (३०)

णिल्लंकणिलंका पडिगहम्मि णिज्जोमिणोमिणो रस्सी।
अंगु[5]ट्ठीइ णिरंगीणीरंगीउ अहियम्मि णिप्पट्ठो ॥३१॥

णिल्लंको तथा णिलंको पतद्ग्रहः। णिज्जोमी तथा णोमी रश्मिः। रज्जुरित्यर्थः। णिरंगी तथा णीरंगी शिरोऽवगुण्ठनम्। णिप्पट्ठो अधिकः॥ यथा।

णिज्जोमिखंचिओसहरहओ[6]इसे पियम्मि लेइ वहू।
णिप्पट्ठपेम्मविरइयणिरंगिया क[7]रयणिल्लंके ॥३१॥
किं मामि रोयसि तुमं णीरंगिं चइय आचम णिलंके।
पेक्खसि ण चिरा दइयं णोमीवद्धं पुरो वइल्लं व ॥३२॥ (३१)

---

1 C °ङ्गनम्. 2 AB णते. 3 C अ. 4 AB °लुच्छुड°.
5 AB °ट्ठीउ. 6 B° इल्ले. 7 AB °रईणि°.

णिम्मंसू तरुणे णिब्भुग्गो भग्गम्मि णिक्खयं णिहए ।
सुत्तोट्ठियम्मि णि[1]व्विसो णिस्संको य णिब्भरए ॥३२॥

णिम्मंसू तरुण: । णिब्भुग्गो भग्न: । णिक्खयं निहतम् । णिव्विसो सुप्तोत्थित: । णिस्संको निर्भर: ॥ यथा ।

णिस्संककामसरणिक्खया इमा सिविणए तुमं दट्ठुं ।
णिम्मंसुय निव्विसा णिब्भुग्गमणोरहा होइ ॥३३॥ (३२)

णिज्जोओ पयरे परि[3]हिए णियत्थं चलम्मि णिक्कज्जो ।
णिव्वाणं दुहकहणे थद्धे [4]णिट्ठुहणिव्वूढा ॥३३॥

[5]णिज्जोओ प्रकर: । पुष्पावकर इत्यन्ये । णियत्थं परिहितम् । णि[6]क्कज्जो अनवस्थित: । णिव्वाणं दु:खकथनम् । [7]णिट्ठुहो तथा णिव्वूढो स्तब्ध: ॥ यथा ।

णि[8]क्कज्जे जं [9]मग्गसि णियत्थहारं [10]फुलिंग[11]णिज्जोअं ।
[12]णिट्ठुहे णिव्वाणं कुणसु अणिव्वूढयाण तं अम्ह ॥३४॥ (३३)

गयकुसलोवकिईसुं णिम्मयणिग्घट्ट[13]णिज्जाया ।
सेदोचिय[14]उज्जाणा णिवायणिव्विट्ठणिब्भग्गा ॥३४॥

णिम्मओ गत: । णिग्घट्टो कुशल: । [15]णिज्जाओ उपकार: । णिवाओ खेद: । णिव्विट्ठं उचितम् । उपभुक्तार्थं तु निर्विष्टशब्दभवम् । णिब्भग्गं उद्यानम् ॥ यथा ।

णिब्भग्गणिम्मयं तं दट्ठुं पयडियणिवायसिढिलंगो ।
तम्मइ तुज्झ कए णिव्वि[16]ट्ठयणिज्जायणिग्घट्ट ॥३५॥ (३४)

---

1 AB °व्विट्ठो. 2 C च. 3 A °हियं. 4 AB णिच्छूह°. 5 AB णिज्झोओ. 6 AB °क्कज्जो. 7 AB णिच्छूढो. 8 AB °क्कज्जि. 9 AB मग्गसि. 10 A पुलिं°. 11 AB °णिज्झोअ'. 12 AB णिच्छूहे. 13 AB °णिज्झाया. 14 AB °उज्झाणा. 15 AB णिज्झाओ. 16 AB °ट्ठयणिज्झाय°.

सुत्तपसुत्तम्मि णिसायं चामुं[1]डाइ णिम्मंसा ।
णिइम्मो एगमुहम्मि णिंदिणिणियाणिया कुतिणाहरणे ॥३५॥

णिसायं सुप्तप्रसुप्तम् । चण्डालवाचकस्तु णिसायशब्दो निषादशब्दभवः । णिम्मंसा चामुण्डा । णिइम्मो एकमुखयायो । णिंदिणी तथा णियाणिया कुल्यशोधरणम् ॥ यथा ।

केयारणिंदिणिकए णियाणियामुल्लजंपणमिसेण ।
णिम्मंसदेउलं णिइम्म पिया वच्चइ णिसाए ॥३६॥ (३५)

णिसाला णोलच्छा णोलइया चेअ चंचुम्मि ।
णिग्गिसं णिल्लसियं च णिग्गए पाडिए णिसुड्ढं च ॥३६॥

णिसाला तथा णोलच्छा तथा णोलइया चञ्चुः । णिग्गिसं तथा णिल्लसियं निर्गतम् । णिसुड्ढं पातितम् ॥ यथा ।

णोलइयाइ हणंतो णोलच्छिवरो विसालणिसालो ।
णिग्गिसंजिओ ज्झओ आसमणिल्लसियरावणणिसुड्ढो ॥३७॥(३६)॥

णिउज्झाओ णिच्छुंडो णिराहणिग्घोरणिप्फरिसा ।
णिड्ढंधसो अ [2]णिव्वेरिसो अ अदए णिमेणमवि ठाणे ॥३७॥

णिउज्झायादयः सप्त शब्दा निर्दयवाचकाः । णिव्वेरिसशब्दोऽत्यर्थेऽपि इत्यन्ते । णिमेणं स्थानम् ॥ यथा ।

णिग्घोरे णिच्छुंडो अणिराहे को व्व ण हु [3]अणिप्फरिसो ।
णिड्ढंधसे अणिव्वेरिसो अणिउज्झाय कत्थ वि णि[4]मेणे ॥३८॥ (३७)

---

1 A °डाव. 2 AB णिव्वोरि°. 3 AB य णि°. 4 AB °मेणी.

अवि[1]भिन्नगेहए णिड्डमणिड्डयणिड्डमाया वि ।
णिअरट्ठिए [2]णिअरिअं णिअंधणणिअंसणा वत्थे ॥३८॥

णिड्डमो तथा णिड्डओ तथा णिड्डमाओ अविभिन्नगृहः। अत्र। णिअइ पश्यति। णिव्वाइ विश्राम्यति। णिमइ न्यस्यति। एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः। [3]णिअरिअं निकरेण स्थितम्। णिअंधणं तथा [4]णिअंसणं वस्त्रम्॥ यथा।

णिअरिअगुण सुणिअंसण णिअंधणं कड्ढ [5]णिड्डमो इविअ।
[6]णिड्डअ वयम्मि रमिमो किं पेम्मणिड्डमायाण ॥३८॥ (३८)

णिड्डमणं ओघसरे णिअक्कलं वट्टुले चेअ ।
णिव्वमिअं परिहुत्ते पाणिग्गहणम्मि णिव्वहणं ॥३९॥

णिड्डमणं गृहजलप्रवाहः। [7]णिअक्कलं वर्त्तुलम्। णिव्वमिअं परिभुक्तम्। णिव्वहणं विवाहः॥ यथा।

गंधव्वे णिव्वहणे तुह णिव्व[8]मिअं [7]णिअक्कलथणीए।
विरहे सुमरंतीए वाहेहिं वहइ णिड्डमणं ॥४०॥ (३९)

अदढम्मि [9]य णिक्खुरिअं णिरंतरे चेअ णि[10]त्तिरडी ।
ओआरणे णि[11]वच्छणणेवच्छणया चुअम्मि णिस्सरियं ॥४०॥

णिक्खुरिअं अदृढम्। णि[10]त्तिरडी निरन्तरम्। णि[12]वच्छणं तथा णेवच्छणं अवतारणम्। णिस्सरिअं स्रस्तम्॥ यथा।

णि[13]त्तिरडिविरहणिक्खुरिअतणू णिस्सरिअ अंसु पत्तपिए।
णेवच्छणगहखलिया सयमेव णिवच्छणेहुआ वहुआ ॥ ४१ ॥

---

1 AB °भिन्न°. 2 AB णियरियं. 3 AB णिअरियं 4 AB णियंसणं.
5 A णिग्गमे, B णिग्गमो. 6 AB णिड्डय. 7 AB णियक्क°.
8 AB °मियं. 9 C च. 10 AB °त्तिरिडी. 11 A °वच्छुण°.
12 A °वच्छुणं. 13 AB °त्तिरिडि°.

अत्र । णियच्छइ पश्यति । णिरप्पइ तिष्ठति । णिम्माणइ णिम्मवइ निर्मिमीते । णिज्झरइ क्षीयते । णि[1]हुवइ कामयते । णिआरइ काणेक्षितं करोति । णिरिग्घइ निलीयते । णिव्वडइ पृथक् स्पष्टो वा भवति । णिड्डुहइ निष्टम्भं करोति । णिव्वोलइ मन्युनौष्ठं मलिनं करोति । णिसुंढइ मुञ्चति । णिउ[2]ड्डइ मज्जति । णिच्छल्लइ णिज्झोडइ णिल्लूरइ छिनत्ति । णिसुढइ भाराक्रान्तो नमति । णिड्डुअइ क्षरति । णिट्टुहइ विगलति । णिम्महइ गच्छति । णिल्लसइ उल्लसति । एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः ॥ (४०)

णिट्ठुहिअणिक्खसरियणिरुवक्कया थुक्कमुसियअकएसु ।
णि[3]त्तिरडिअं च तुट्टे णीसारो मंडवे चेय ॥४१॥

णिट्ठु[4]हिअं थूत्कृतं निष्ठ्यूतमित्यर्थः । णिक्खसरिओ मुषितः । अपहृतसार इति यावत् । णिरुव[5]क्कयं अकृतम् । णि[3]त्तिरडिअं त्रुटितम् । अत्र णिरुवारइ गृह्णाति । णिरि[6]णज्जइ पिनष्टि । इत्येतौ धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ । णीसारो मण्डपः ॥ यथा ।

तुह णि[3]त्तिरडिअथामा रिउणो णिक्खस[7]रिआ वसंति वणे ।
णिरुवक्कयणीसारे तणट्ठाइ सुमंतणिट्ठुहिया ॥ ४२ ॥ (४१)

णीसंपायं परिसंतजणवए तह भुणिम्मि णीहरियं ।
णीसीमिओ य णिव्वासियम्मि बाणम्मि णीलकंठो य ॥४२॥

णीसंपायं परिश्रान्तजनपदम् । णीहरियं शब्दः । णीसीमिओ निर्वासितः । णीलकंठो बाणवृक्षः ॥ यथा ।

वोलियवइ णिसमुहं णीसंपाए अणीहरियकंची ।
अहिसरइ णीलकंठीवणम्मि णीसीमियस्स तस्स कए ॥ ४३ ॥ (४२)

---

1 AB °हुवइ. 2 A °डइ णिड्डइ B °डइ णिच्छ°. 3 AB °त्तिरिडि°. 4 AB °हिअं.
5 AB °क्कयं. 6 A °णज्जइ. 7 AB °रिया.

णीसणिआ णिस्सेणी णीआरणमवि बलिघडीए ।
णूला साहाए पट्टवासियाए [1]य णेडाली ॥ ४३ ॥

णीस[2]णिआ निःश्रेणी । कप्रत्ययाभावे णीसणीत्यपि । [3]णीआरणं बलिघटी । अत्र णीइ णीणइ णीलुक्कइ गच्छति । णीरंजइ भनक्ति । णुव्वइ प्रकाशयति । एते धात्वदेशीषूक्ता इति नोक्ताः । णीहम्मियं निर्गतमिति तु निर्पूर्वस्य हम्मिधातोः सिद्धम् । णूला शाखा । अत्र णूमइ छादयतीति धात्वादेशीषूक्तमिति नोक्तम् । णेडाली पट्टवासिता शिरोभूषणभेदः ॥ यथा ।

णेडालिसुं[4]दर तुमं पुत्तय मा चडसु उच्चतरुणूलं ।
जं णीसणिपडिएसु वि णीआरणवल्लहाण होइ फलं ॥ ४४ ॥ (४३)

णेउड्डो सब्भावे कूवतुलाए [1]य णेलिच्छी ।
रविवणियसचिवसंढा णेसरणेसत्थिणेलच्छा ॥ ४४ ॥

णेउड्डो सद्भावः । णेलिच्छी कूपतुला । णेसरो रविः । णेसत्थी वणिक् सचिवः । णेलच्छो षण्ढः । वृषभ इत्यन्ये ॥ यथा ।

णेस[5]त्थि अणेलच्छो तं णेउड्डेण णेसरत्थमणे ।
णेलिच्छिरवं सोउं वच्चइ जं जलमिसेण तुह जाया ॥ ४५ ॥

अत्र णेड्डं नीडमिति तु नीडशब्दभवमिति नोक्तम् ॥ (४४)

भद्दवओज्जलदसमीऊसवभेअम्मि णेड्डरिया ।
उच्छुणि[6]बोलणकंडे तहेअ कुंडम्मि णंदं च ॥४५॥

णेड्डरिया भाद्रपदोज्ज्वलदशम्यां कश्चिदुत्सवविशेषः ॥ यथा ।

संकेयमागए उववइम्मि दूईइ झत्ति संलविया ।
अहिसरइ णायरवहू णेड्डरियादंसणमिसेण ॥ ४६ ॥

अत्र णोल्लइ क्षिपतीति धात्वादेशीषूक्तमिति नोक्तम् ॥

1 C च. 2 AB °णिया. 3 AB णीयार°. 4 AB °दरि, 5 AB °त्थिय णे°. 6 C °बोडण°.

॥ अथानेकार्थाः ॥

णंदं इक्षुनिपीडनकाण्डं कुण्डाख्यो भाण्डविशेषश्चेति [1]द्व्यर्थम्। केचित्तु इक्षुनिपीडनकाण्डवाचकाविव णंदकुण्डशब्दौ देश्यावित्याहुः। यदाह। इक्षु-निपीडनकाण्डं णंदं कुंडं च [2]गो णंदी। न तु कुण्डाख्यभाण्डवाची णंदशब्दो देश्यः। अस्माभिस्तूभयमपि दृष्टमित्यनेकार्थेषूपनिबद्धम् ॥ (४५)

णाणे मूर्के णक्को णस्सो कूवे खलग्गजेसुं च।
कद्दमिए वइविवरे पओयणे णल्लयं णिमित्ते य ॥४६॥

णक्को घ्राणं मूकश्च। घ्राणे तु णक्कशब्दो नक्रशब्दभव एव। णस्सो कूपो दुर्जनो ज्येष्ठो भ्राता चेति त्र्यर्थः। ण[3]ल्लयं कर्दमितं वृतिविवरं प्रयोजनं निमित्तं चेति चतुरर्थम् ॥ (४६)

रयदुद्दिणेसु णड्डलमह णड्डंववयमविणाणिंदासु।
सब्भावेऽभिप्पाए णाउड्डो चोरकंचणे णिक्को ॥ ४७ ॥

णड्डलं रतं दुर्दिनं च। णड्डंववयं अष्टणा निन्दा चेति द्व्यर्थम्। णाउड्डो सद्भावोऽभिप्रायश्च। मनोरथ इत्यन्ये। णिक्को [4]चौरः काञ्चनं च ॥ (४७)

कउहकुउमेसु णिव्वं णियय रयसयणसासयघडेसु।
सुत्तोट्ठिए णिरासे उब्भडअकिवेसु अ णि[5]विड्डो ॥४८॥

णिव्वं ककुदं व्याजश्च। पटलान्ते तु णिव्वशब्दो नीव्रशब्दभव एव। णिययं रतं शयनीयं शाश्वतं घटश्चेति चतुरर्थम्। णि[5]विड्डो सुप्तोत्थितो निराश उद्भटो नृशंसश्चेति चतुरर्थः ॥ (४८)

सेयणेसु णिहाओ पुट्ठे उव्वेढिए णि[6]रप्पो अ।
चोरट्ठियपुट्ठेसुं [7]णिरक्कमुज्जुअदढेसु णिप्पिच्छं ॥ ४९ ॥

---

1 A द्व्यर्थः. 2 A गोनर्द्दीं B गोनद्दी. 3 AB °ल्लयं. 4 BC चोरः.
5 AB °विड्डी. 6 AB °रप्पो. 7 AB णिरिक्क°.

णिहाओ खेदः समूहश्च। णि[1]रप्पो [2]पृष्टमुद्वेष्टितं च। [3]णिरक्को [4]चौरः स्थितः [5]पृष्टं चेति त्र्यर्थः। णिप्पिच्छं ऋजु दृढं च॥ (४९)

पय[6]डोज्जुरिऊसु णिराओ [7]णिट्टंकं च टंकिए विसमे।
णिहुअं णिव्वावारे तुण्हिक्के तह य सुरयम्मि॥ ५०॥

णिराओ प्रकट ऋजु रिपुष्वेति त्र्यर्थः। [7]णिट्टंकं टङ्कच्छिन्नं विषमं च। णि[8]हुअं निर्व्यापारं तूष्णीकं सुरतं चेति त्र्यर्थम्। (५०)

णिव्वलियं जलधोए पविगणिए विहडिए चेय।
वायसमूएसु णिउक्कणो णिहेलणमगारजघणेसु ॥५१॥

णिव्वलियं जलधौतं प्रविगणितं विघटितं चेति त्र्यर्थम्। णिव्वलेइ दुःखं मुञ्चति निष्पद्यते क्षरति चेति धात्वादेशे सिद्धम्। णिउक्कणो वायसो मूकश्च। णिहेलणं गृहं जघनं च। अत्र। णिव्वरइ दुःखं कथयति छिनत्ति च। णिहोडइ निवारयति पातयति च। णिलुक्कइ तुडति निलीयते च। णिवहइ णिरिणासइ गच्छति पिनष्टि नश्यति च। णोलुंछइ निष्पतति आच्छोटयति च। णीरवइ बुभुक्षते आक्षिपति च। णीहरइ निःसरति आक्रन्दति च। णूमइ न्यस्यति छादयति चेति धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः॥ (५१)

॥ इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचिता[9]यां देशीनाममालायां चतुर्थो वर्गः॥

---

1 AB °रच्चो. 2 C पृष्ठमु°. 3 णिरिक्को. 4 BC चौरः.
5 C पृष्ठं. 6 AB °डोज्जरि°. 7 AB णिट्टंकं. 8 AB °हुयं.
9 AB °यां स्वोपज्ञदेशीशब्दसंग्रहवृत्तौ चतुर्थो वर्गः॥ छ॥ ग्रंथः २९२॥

॥ अथ तादयः ॥

तंबा गाई तंटं [1]पुट्ठं सुत्तोप्पलेसु तग्गतणा ।
तट्टी व[2]ईइ सोगम्मि तमो तवणो [3]य भक्खम्मि ॥१॥

तंबा गौः । तंटं पृष्ठम् । तग्गं सूत्रम् । सूत्रमिति सामान्याभिधानेऽपि सूत्रकङ्कणमुच्यते । यदाह । तग्गं च सूत्रकङ्कणकम् । तणं उत्पलम् । तट्टी वृतिः । तमो शोकः । तवणो भक्षणयोग्यं कणादि ॥ यथा ।

तंटवहणतट्टिवि[4]होहिं तंबचारणय तग्गवलणेहिं ।
तणलोयणा ण तवणिं कुणंति विरहे तमं जडा जंति ॥१॥ (१)

तमणं चुल्ली तहरी बहलसुरा वावडे तवओ ।
तसियं सुक्के सयणे तल्लडमोल्लम्मि तक्षायं ॥२॥

तमणं चुल्लिः । तहरी पङ्किला सुरा । तवओ व्यापृतः । तसियं शुष्कम् । तल्लडं शय्या । तक्षायं आर्द्रम् ॥ यथा ।

विरहम्मि तुज्झ सुहव तसिए [5]तक्षायकमलतल्लडए ।
तमणं व तप्पइ सही तहरीतवओ ण जाणसि तुमं तु ॥२॥ (२)

तच्छिंडं च करालो णयरारक्खे तलारो [3]य ।
तत्तिल्लो तल्लिच्छो [3]य तप्परे तणचए तणेसी [3]य ॥३॥

तच्छिंडं करालम् । तलारो नगरारक्षकः । तत्तिल्लो तथा तल्लिच्छो तत्परः । तणेसी तृणप्रकरः ॥ यथा ।

दोसगवेसणतत्तिल्ल तलारभया तणेसिअंतरिया ।
उअ [6]तइ तल्लिच्छा सा तमतच्छिंडे पडिच्छइ कुडंगे ॥३॥ (३)

---

1 AB सुट्टं. 2 A °ईअ. 3 C अ. 4 BC °होहि. 5 AB तक्षाय°. 6 C तइ.

तरसं मंसी तंबेहितंबटक्कारियाउ सेहाली।
इच्छाइ तक्कणा तंतडितोंतडिया करंबम्मि ॥४॥

तरसं मांसम्। तंबेही तथा तंबटक्कारी शेफालिका। तक्कणा इच्छा। तंतडी तथा तोंतडी करम्बः॥ यथा।

चय तंबेहिकुडंगं ण तंबटक्कारिरत्तवसणो[1]ऽयं।
ण हु तरसतक्कणं [2]कंगुतोंतडी कलमतंत[3]डी हरइ॥४॥ (४)

गोहुमकुंकुमियाए [4]य तंबिरा तंबरत्ती [4]य।
तरवट्टो पउमाडम्मि तडवडा आउलितरुम्मि॥५॥

तंबिरा तथा तंबरत्ती गोधूमेषु कुङ्कुमच्छाया। तरवट्टो प्रपुनाटः। तडवडा आउलिवृक्षः॥ यथा।

सहि तंबरत्तिरय्ये [5]छित्ते सुत्तम्मि तंबिरच्छि पिए।
तरवट्टतडवडाउलकुडंगए कीस चलिया सि॥५॥

अत्र। तलिणं सूक्ष्ममिति तलिनशब्दभवम्। तरइ शक्नोति। तच्छइ तक्ष्णोति। तडइ तड्डवइ तनोति। एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः॥ (५)

इंदोवे तंबकिमी तणसोल्ली मल्लियाए [4]य।
सुरयम्मि तत्तुडिल्लं पसारिए चेय तणरासी॥६॥

तंबकिमी इन्द्रगोपः। तणसोल्ली मल्लिका। तत्तुडिल्लं सुरतम्। तणरासी प्रसारितम्॥ यथा।

जइ तत्तुडिल्लपंडिय तणसोल्लीवल्लहो गओ कालो।
तुह विरहे तणरासियतंबकिमी पाउसो कह तोए॥६। (६)

---

1 AB °णोयं. 2 C कंगुतंतडी कलमतोंतडी. 3 C °डी ण हरे.
4 C च. 5 C छित्ते.

सालम्मि तलप्फलतालहला [1]हुहिए तडमडो [1]य ।
तंतुक्खोडो [1]य तुरी उडुवे [2]तरियव्वतणवरंडीओ ॥७॥

तलप्फलो तथा तालहलो शालिः । तडमडो क्षुभितः । तंतुक्खोडो वायकतन्त्रोपकरणम् । तरियव्वं तथा तणवरंडो उडुपः ॥ यथा ।

कीस तलप्फलगोवीतडमडिओ जासि तालहलछित्तं ।
तंतुक्खोडिय वच्चसु तरियव्वम्मि[3]उत्त तणवर[4]डीए ॥७॥ (७)

तद्दिअसं अणु[5]दिअसे तहल्लिया [6]चेव गोवाडे ।
तद्दियचयं च णच्चे तलयागत्ती [1]य कूवम्मि ॥८॥

त[7]द्दिअसं । अदूरविप्रकर्षात् त[8]द्दिअसियं तद्दिअहं इत्यपि । अनुदिवसम् । तहल्लिया गोवाटः । तद्दियचयं नृत्यम् । तलयागत्ती कूपः ॥ यथा ।

तरुणतहल्लियरक्खय अमथातद्दियचएण त[7]द्दिअसं ।
तलयागत्तिं वच्चइ [9]णिसि वहुआ पाणियमिसेण॥८॥ (८)

तडफडियं परिचलियम्मि कु[10]रवए तंबकुसुमो [1]य ।
गालियअंगुलिएसु तलसारियतणयमुद्दियाओ [1]य ॥९॥

तडफडियं परिस्खलितम् । तंबकुसुमो कुरवकः । तलसारियं गालितम् । अन्ये तु तलसारिओ नालिक इति पठन्तस्तलसारियं मुग्धमाचक्षते । तणयमुद्दिया अङ्गुलीयकम् ॥ यथा ।

अइ तलसारियपेम्मय तुह विरहे तीइ एत्थ[11] तडफडियं ।
तंबकुसुमस्स मूले खोपडिया तणयमुद्दिया कहइ ॥९॥

अत्र । तलअंटइ भ्रमति । इति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ॥ (९)

---

1 C च. 2 AB तडिय°. 3 AB °उव्व. 4 AB °डीण. 5 AB °दिवसी. 6 C चेच. 7 AB °द्दियसं. 8 AB °द्दियसि°. 9 AB णो वहुया. 10 AB °रवाए. 11 C इत्थ.

ताला लाजा रम्मम्मि तामरो रोयणम्मि ताडिअ[1]यं
तारत्तरो मुहुत्ते जलभवफुल्लम्मि तामरसं ॥१०॥

ताला लाजाः। तामरं रम्यम्। ता[2]डिअयं रोदनम्। तारत्तरो मुहूर्त्तः। तामरसं जलो[3]द्भवं पुष्पम्। पद्मवाचकस्तु तामरसशब्दः संस्कृतसम एव ॥ यथा।

ता[4]डिअयपरं बालं कुलडा ता[5]लाहिं भोलविय [6]जाइ।
[7]तारत्तरे[8]ण तामरतामरसे सरियतूहम्मि ॥१०॥ (१०)

तालप्फली य दासो तित्तो सारम्मि दूसहे तिव्वं।
तिरिडो तिमिरे [9]तिणिसं महुपडले तिमिणमल्लदारुम्मि ॥११॥

तालप्फली दासो। तित्तो सारम्। तिव्वं दुर्विषहम्। तिव्वं अत्यर्थमिति सातवाहनः। तिरिडो तिमिरवृक्षः। [9]तिणिसं मधुपटलम्। तिमिणं आर्द्रदारु ॥ यथा।

वयणाइं तालफली असुणंतो तिणिसतित्तिमहुराइं।
तिव्वविलियस्स पइणो ओ पहरइ तिरिडतिमि[10]णेणं ॥११॥

अत्र। तालिअंटइ भ्रमति। इति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ॥ (११)

उण्हपवणो तिरिड्डी तिंगिच्छी तिंगिया य कमलरए।
तिविडो पुडिया गुरु तित्तुयं च ण्हाणोल्लियम्मि [11]तित्तिरियं ॥१२॥

तिरिड्डी उष्णवातः। तिंगि[12]च्छी तिंगिया च कमलरजः। तिविडो पुटिका। तिविडा सूचीति केचित्। तित्तुयं गुरु। तित्तिरियं स्नानार्द्रम् ॥ यथा।

तिंगिच्छिसुरहिजसभरणिव कलुसियतिंगिए तिरिड्डम्मि।
तित्तुयदुहा तुह रिउ णइतित्तिरिया जिमंति तिविडीए ॥१२॥ (१२)

---

1 AB °अयं. 2 AB °डियय'. 3 C °द्भवपु°. 4 AB °डियय°.
5 C °लाहि. 6 AB जाइ'. 7 AB तारंतरे°. 8 B °ण म°.
9 AB तिणसं. 10 C °णेण. 11 AB तित्तुरि°. 12 C °च्छी तथा तिंगिया क°.

तमिरच्छ तमिच्छाहा करंजपहिया तिमिंगिलो मीणे ।
तिण्हीकयम्मि तिक्खलियं तह तिरोवई वयंतरिए ॥१३॥

ति[1]मिरच्छो करञ्जद्रुमः । तिमिच्छाहो पथिकः । तिमिच्छओ इति कश्चित् । तिमिंगिलो मीनः । मत्स्यविशेषवाचकस्तु संस्कृतसमः । तिक्खालियं तीक्ष्णीकृतम् । तिरोवई वृत्यन्तरितः ॥ यथा ।

हणिओ तिमिंगिलधएण एस तिक्खालिएण व स[2]रेणं ।
मुच्छइ ति[1]मिरच्छतले तिरोवइपिओ तिमि[3]च्छाहो ॥१३॥ (१३)

तुंगी रयणी तुण्ही [4]य सूयरे तुच्छमोसुक्के ।
तुलसी सुरसलयाए तुंडीरं महुरविंबम्मि ॥१४॥

तुंगी रात्रिः । तुण्हो सूकरः । तुच्छं अवशुष्कम् । अत्र तुंदं उदरम् । तुंडं आस्यम् । तुंबी अलाबूः । एते संस्कृतसमत्वान्नोक्ताः । तुलसी सुरसलता । तुंडीरं मधुरबिम्बम् ॥ यथा ।

तुंडीरउट्ठि तुमए अतुच्छतुलसीहिं अच्चिया चंडी ।
तुंगीवइपुप्फकलं जमाइतुण्होवलं वरं लहसि ॥१४॥ (१४)

तुप्पिक्को मिउअचलम्मि तुलग्गं कागतालीए ।
तुच्छयतुच्छइया रंजिए जरघडम्मि तुंडूओ ॥१५॥

तुप्पिक्को मृदुनिश्चलः । तुलग्गं काकतालीयम् । तुच्छयं तथा तुच्छइयं रञ्जितम् । तुंडूओ जीर्णघटः ॥ यथा ।

अस्सिं तुलग्गदिट्ठे तुच्छइया मेल्लिजण तुंडूयं ।
किं अहिसरसि सहि तुमं ण-तुच्छयो एस होहि तुप्पिक्का ॥१५॥ (१५)

---

1 C °मिरिच्छ°. 2 C °रेण. 3 AB °च्छाणो. 4 C च.

तुअओ तूरविसेसे तंतुक्खुडिओ तुराजुत्ते ।
दारू तुसियजंभं तूओ तह उच्छुकम्मयरो ॥१६॥

तुअओ भंखाख्यस्तूर्यविशेषः । अत्र तुवरो रसविशेष इति संस्कृतसमत्वान्नोक्तः । तंतुक्खुडियो त्वरायुक्तः । तुसियजंभं दारु । तूओ इक्षुकर्मकरः ॥ यथा ।

तूओ वायइ तूअयं उच्छुणिवीडणतुसियजंभठिओ।
तं सुणिय गोववहुया तंतुक्खुडिया अहिसरेइ ॥१६॥

अत्र तूहो सरिदवतार इति तीर्थशब्दभवत्वान्नोक्तः ॥ (१६)

पुरिसम्मि तूहणो तोलणो [1]य सिंवलितरुम्मि [2]तूलिणिया ।
तेंडुयमवि तुंबुरुए तोसं दव्वम्मि तोमरी वल्ली ॥१७॥

तूहणो तथा तोलणो पुरुषः । तूलिणी शाल्मलिः । [3]तेंडुयं तुम्बुरु । अत्र तेअवइ प्रदीप्यत इति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः । तोसं धनम् । तोमरी वल्ली ॥ यथा ।

तू'हण तूलिणितेंडुयतोमरिगहणे गिरिम्मि किं भमसि ।
सुत्तूण तोलणवयं [5]ण हु तोसं लब्भए कह वि ॥१७॥ (१७)

अणिमित्ततप्परे तोक्कओ तहा तोडणो असहणम्मि ।
तोअयतोमरिया बप्पीहयसत्थप्पमज्जएसुं च ॥१८॥

तोक्कओ अनिमित्ततत्परः । तोडणो असहनः । [6]तोअओ चातकः । तोमरिओ शस्त्रप्रमार्जकः ॥ यथा ।

वम्महसरतोमरिए माणंसिणिमाणतोडणे काले ।
तोअय मज्झ अवत्थाकहणे दइअस्स तोक्कओ होहि ॥१८॥ (१८)

---

1 C य. 2 AB तूलणि°. 3 AB तंडुयं. 4 AB °हणि. 5 AB न. 6 AB तोयओ.

॥ अथानेकार्थाः ॥

तंडं खलीणज्ञालयसिरहोणसराहिएसु च ।
गामणिसेज्जासु तलं तल्लं पल्ललयवरुअसेज्जासु ॥१९॥

तंडं कविकालालकं शिरोविहीनं स्वराधिकं चेति त्र्यर्थम् । तलं ग्रामेशः[1] शय्या च । तल्लं पल्वलं वरु[2]काख्यं तृणं शय्या चेति त्र्यर्थम् ॥ (१९)

तप्परआएसेसुं तत्ती तमणी य बाहुभुज्जेसु ।
तलिमो कुट्टिमसेज्जाघरोद्धभूवासभवणभट्ठेसु ॥२०॥

तत्ती तत्परता आदेशश्च । तमणी भुजो भूर्जं च । तलिमो कुट्टिमं शय्या गृहोर्ध्वभूमिर्वासभवनं भ्राष्ट्रश्चेति पञ्चार्थः ॥ (२०)

कण्णाहरणविसेसे वरंगए चेय तलवत्तो ।
तालूरो फेणकविट्ठेसु तिरिडियं सतिमिरविचिएसु ॥२१॥

तलवत्तो कर्णाभरणविशेषो वराङ्गं च । तालूरो फेनः कपित्थश्च । तालूरो आवर्त्तश्चेति केचित् । तिरिडियं तिमिरयुतं विचितं च ॥ (२१)

कोउअविवाहसरिसवहविअसिणिद्धकुतुवेसु तुप्पो वि ।
पोणम्मि तुरीसद्दो उवगरणे तूलियाणं च ॥२२॥

तुप्पो कौतुकं विवाहः सर्षपो म्र[3]चितः स्निग्धः कुतुपश्चेति षडर्थः । तुरी पीनं तूलिकानामुपकरणं चेति [4]द्व्यर्थो ॥ (२२)

णायव्वा [5]तुंबिल्ली महुपडले उक्खले चेअ ।
[6]तेड्डो सलहपिसल्ला तउवट्टियकण्णियासु तोवट्टो ॥२३॥

---

1 AB गामिणि°. 2 C °काखड°. 3 AB °चित. 4 AB द्व्यर्थ:
5 AB तुंबिल्ली. 6 AB तिड्डी.

तंविल्लो मधुपटलमुदूखलं चेति द्व्यर्थो। [1]तिड्डो शलभः पिशाचश्च। तोवट्टो त्रपुपट्टिकाख्यः कर्णाभरणभेदः कमलकर्णिका चेति द्व्यर्थः॥ (२३)

॥ अथ थादिः ॥

थग्घो गाधे [2]णिलए थहो थरो दहिसरे थरू छरुए।
थंबं विसमे थक्कोऽवसरम्मि पसुम्मि थट्टिथवा ॥२४॥

थग्घो गाधः। थहो निलयः। थरो द[3]धिसरः। थरू त्सरुः। थंबं विषमम्। थक्को अवसरः। थट्टी तथा थवो पशुः॥ यथा।

दहियं थरेण खग्गा थरूहि कूवा अ [4]थग्घसलिलेहिं।
सोहंति थंबथ[5]क्का भडेहि थट्टीथ[6]वेहिं गाम[7]थहा ॥१८॥ (२४)

वित्थिण्णम्मि थसथसलथामा थविया पसेवियाए [8]य।
थंडिल्लथमियथलया मंडलविम्हरियमंडवेसु च ॥२५॥

थसो थसलो थामो एते त्रयोऽपि विस्तीर्णार्थाः। थवी प्रसेविका। थंडिल्लं मण्डलम्। थमियं विस्मृतम्। थलओ मण्डपः॥ यथा।

थामत्थपथंडिल्ले थसकडि तुह [9]थविअसुसहिअयाए।
थलयागओ वि दइओ थमिओ किं थसलदोसो व्व ॥२०॥ (२५)

भल्लायए थउड्डं वीसामे थत्तियं चेय।
चंचूइ थग्गया थवइल्लो दीहोरुजुअलउवविट्ठो ॥२६॥

थउड्डं भल्लातकम्। थत्तियं विश्रामः। थग्गया चञ्चुः। थवइल्लो प्रसारितोरुद्वयोपविष्टः॥ यथा।

थिव तुह भएण णट्ठा भुंजिअ सुअथग्गअखंडफला।
रिउणो कुणंति खिन्ना थवइल्ला थत्तियं थउड्डतले ॥२१॥ (२६)

---

1 AB तिड्डी. 2 A णिल° B णिंल°. 3 AB °धिसारः. 4 AB पग्घ°. 5 B °क्का थ°. 6 C °वेहि. 7 AB °थवा. 8 A यं C च. 9 AB थइयसुअसियया°.

थरहरियं कम्पिअए घणम्मि थारो थिरे थिमियं ।
थिरणामो चलचित्ते दरिए थुसो अ वट्टिए थुल्लो ॥२७॥

थरहरियं कम्पितम् । थारो घनः । थाणयं आलवाल इति स्थानकशब्द-भवः । थिमियं स्थिरम् । थिरणामो चलचित्तः । यः क्वचिदपि धृतिं न बध्नाति । थुसो दृप्तः । थुल्लो परिवर्त्तितः ॥ यथा ।

थुसत्तणथुल्लमुहो माणिणिलोओ पियम्मि थिरणामो ।
थारत्थणियं सोउं थरहरियतणू हवेइ थिमियमणो ॥२२॥ (२७)

थुलमो दूसे थुक्कियमुन्नयए थुड्डहीरमवि चमरे ।
थुरुणुल्लणयं सेज्जा वाययभंडम्मि थूरी [2]य ॥२८॥

थुलमो पटकूटो । थुक्कियं उन्नतम् । अम्बूकृते तु थुक्कियं थूत्कृतशब्द-भवमेव । थुड्डहीरं चामरम् । थुरुणुल्लणयं शय्या । थूरी तन्तुवायोपकरणम् ॥ यथा ।

तुह थुक्कियंसरिउणो थुरुणुल्लणथुड्डहीरथुलमाइं ।
ओमुत्तूण पणट्ठा थूरिकरा तंतुवायवेसेण ॥२३॥ (२८)

थूणो तुरए कोलम्मि थूलघोणो [2]य बिंदुए थेवो ।
थेरो [1]म्मि थेरासणथेवरिया पउमजम्मतूरेसु ॥२९॥

थूणो अश्वः । थूलघोणो सूकरः । थेवो बिन्दुः । स्तोकवाचकस्तु थेवशब्दः स्तोकशब्दभव एव । थेरो ब्रह्मा । थूणो थेणो चोर इति स्तेनशब्द-भवो । थेरासणं पद्मम् । थेवरियं जन्मनि तूर्यम् ॥ यथा ।

उक्कसिय रविथूणाइ थूलघोणं अणज्झयणथेरं ।
थेरासणंकजिण तुह थेवरियं जणइ हरिसजलथेवे ॥२४॥ (२९)

---

1 AB वट्टिए. 2 C अ.

कमपिहुवट्टे थोरो वलम्मि [1]थोहं च खोलए थोलो ।
ठाणोरुडपिहुसु थाहो [2]णिस्नेहदयदरिएसु [3]थसो वि ॥३०॥

थोरो क्रमपृथुपरिवर्तुलः । स्थूलार्थस्तु स्थूलशब्दभव एव । थोहं बलम् । थोलो वस्त्रकदेशः ॥ यथा ।

थोरभुअथंभ इणिहं तुह थोहेणं रणे हयवईओ ।
सुयभिक्खणिमित्तं रिउसुअंतवल्लउ थोलसुज्झंति ॥२५॥

॥ अथानेकार्थाः ॥

तत्र थक्कइ तिष्ठति फक्कति चेति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् । ठाणं स्थानम् । उरुडं [4]गम्भीरजलम् । पृथु विस्तीर्णम् । तत्र त्रयेऽपि थाहशब्दः । थाहो दीर्घ इत्यन्ये । थिस्सो निःस्नेहदयो दृप्तश्चेति द्व्यर्थः । थिप्पइ विगलति तृप्यति चेति धात्वादेशेषूक्तमितीह नोक्तम् ॥ (३०)

भयरहियणिब्भरेसुं बहुसिरके [5]य थिरसीसो ।
दरकुवियवयणसंकोयणमो[6]णेसुं थुडुंकियं चेय ॥३१॥

थिरसीसो निर्भीको [7]निर्भरो बद्धशिरस्त्राणश्चेति त्र्यर्थः । थुडुंकियं दरकुपितवदनसंकोचनं मौनं चेति द्व्यर्थम् ॥ (३१)

पासायसिहरवप्पीहएसु रम्फे तहा थूहो ।
थेणिल्लियं हरियभीएसु रजगमूलएसु थोओ वि ॥३२॥

थूहो प्रासादशिखरं चातको वल्मीकं चेति त्र्यर्थः । थेणिल्लियं हृतं भीतं च । थोओ रजको मूलकश्च ॥ (३२)

---

1 AB थोलं. 2 AB निन्नेह°. 3 AB थिन्नो. 4 AB गभीरं जलम्.
5 C च. 6 AB °णेसु थुडुंकि°. 7 A निर्भरः सशिर° B निर्भीरः सशिर°.

॥ अथ दादिः

दरमद्धे दयमंबू दंतो कडए दवो [1]य गग्गरए ।
दच्छं तिक्खे सुत्तकणयम्मि दंडी दसेरो [1]य ॥३३॥

दरं अर्धम् । दयं जलम् । दयं शोक इत्यन्ये । दंतो पर्वतैकदेशः । दवो गद्गदः । परिहासवाचकस्तु दवो द्रवशब्दभवः । वनवह्निवाची तु संस्कृतसमः । दच्छं तीक्ष्णम् । दंडी तथा दसेरो सूत्रकनकम् । दंडी डंडीवत्सूचीरूंघटितवस्त्रयुगलमपीत्यन्ये ॥ यथा ।

दच्छत्तणं केण कयं दंती सहि दर[2]दयम्मि को पडिओ ।
जो दंडिमंडियउरो सदसेरं दवसरं तुमं [3]रमइ ॥२६॥ (३३)

सोयम्मि दसू दब्भरी सुराइ दमओ दरिद्दम्मि ।
दत्थरदक्खज्जा करसाडयगिद्धेसु दंतिओ ससए ॥३४॥

दसू शोकः । [4]दब्भरी सुरा । दमओ दरिद्रः । दत्थरो हस्तशाटकः । दक्खज्जो गृध्रः । दंतिओ शशकः ॥ यथा ।

दक्खज्जेण झडप्पिअदत्थरसंकसद[5]तिअयमंसे ।
कुणइ दसूमारडंती दब्भरीपाणाउला द[6]मयवेसा ॥ २७ ॥ (३४)

दवरदहिट्ठा तंतुकविट्ठेसु दड्डयदयाइया अविए ।
दडवडदहिउप्फदयावणा य धाडिणवणीअदीणेसु ॥३५॥

दवरो तन्तुः । दहिट्ठो कपित्थः । अत्र । दरिओ दृप्त इति दृप्तशब्दभवः । दंसइ दर्शयतीति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तौ । दड्डयं तथा दयाइयं रक्षितम् । दडवडो धाटी । दहिउप्फं नवनीतम् । दयावणो दीनः ॥ यथा ।

दड्डय दयावणय तुमं दवराहतणू दहिट्ठवट्टयणो ।
दहिउप्फकोमलंगी विरहदडवडा दयाइउं जोग्गा ॥ २८ ॥ (३५)

---

1 C च. 2 AB °दघम्मि. 3 AB रडइ. 4 AB दयरी.
5 A °तितियमंसे B °तितियमंसे. 6 AB °समवे°.

दवहुत्तं गिम्हमुहम्मि दहित्थारो दहिसरम्मि।
द[1]हवोल्ली [2]थालीए दरवल्लदयच्छरा य गामेसे ॥३६॥

दवहुत्तं ग्रीष्ममुखम्। दहित्थारो दधिसरः। दहित्थरो इत्यन्ये। द[3]हवोल्ली स्थाली। दरवल्लो तथा दयच्छरो ग्रामस्वामी॥ यथा।

सदहित्था[4]रयदहिया थवद[5]हवोल्लोइ विरइयकरंबं।
दवहुत्ते भलइंतो दरवल्ल दयच्छरो सि कहं॥ २८॥ (३६)

णिविडम्मि दरुम्मिल्लं दर[5]मत्तदरंदरा हठोल्लासा।
दरवल्लहो [6]य दइए दरवल्लणिहेलणं च [7]सुसघरे ॥३७॥

दरुम्मिल्लं घनम्। दरमत्ता बलात्कारः। दरंदरो उल्लासः। दरवल्लहो दयितः। दरवल्लणिहेलणं शून्यगृहम्॥ यथा।

दरवल्लहाइ तुह तइ ण सिणेहदरंदरो दरुम्मिल्लो।
ता जइ दरमत्ताए दरवल्लणिहेलणम्मि तं रमसि॥ ३०॥

अत्र। दव्वीअरो सर्प इति दर्वीकरशब्दभवः। दक्खवइ दर्शयतीति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तो॥ (३७)

दाओ पडिहू कंचीइ दारदोरा य दालियं णयणे।
दारियदारइंतादादलिया वेसपेडअंगुलिया ॥३८॥

दाओ प्रतिभूः। दारो तथा दोरो कटिसूत्रम्। दालियं चक्षुः दारिया वेश्या। अत्र दावइ दर्शयतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम्। दारइंता पेटा। दादलिया अङ्गुलिः॥ यथा।

चलदालिय[8]दादलिआण रणिरदाराण दारियजणाण।
दोर[9]रवो दारइंताए जणअत्थवहणयदाओ ॥३१॥ (३८)

---

1 A °हवोल्ली C °हवोल्ली. 2 AB साली°. 3 C °हवी°. 4 C °रद°.
5 A °मर्सद° B °मत्तदरं°. 6 C च. 7 AB सुन्न°. 8 AB °दंदलयाण. 9 A °रवो.

दियहम्मि दिओ सुवण्णयारे अत्थेसु दियज्झदिप्पंता ।
दिव्वासा चामुंडा जडे [1]दिअलिओ दियाहमो भासे ॥३९॥

दिओ दिवसः । दियज्झो सुवर्णकारः । दिप्पंतो अनर्थः । दिव्वासा चामुण्डा । दिअलिओ मूर्खः । दियाहमो भासपक्षी ॥ यथा ।

पुरिसदियाहम [2]दिअलिअदियज्झ दिक्खसि ण तीइ दिप्पंतं ।
जं दिव्वासाभवणे दिअंत[3]समयम्मि णागओ सि तुमं ॥३२॥ (३९)

[4]सइभोअणे दिअसियं पुव्वण्ह[5]यभोअणे [6]य दिअहुत्तं ।
बाले [7]दिक्खिंदिलिओ [6]य दुद्धगंधियमुहो चेय ॥४०॥

दिअसियं सदाभोजनम् । दिअसियं अनुदिन[8]मित्येके । दिअहुत्तं पूर्वाह्णभोजनम् । [9]दिक्खिंदिलिओ तथा दुद्धगंधियमुहो बालः ॥ यथा ।

मह दुद्धगंधियमुहा दिक्खिंदिलियस्स तस्स सेवाए ।
दूरे दिअसियवत्ता दिअहुत्तकए वि तम्मंति ॥३३॥ (४०)

दियधुत्तओ य कागे कक्किंडे दीवओ [10]चेव ।
संखम्मि दीहजीहो दुसं वत्थम्मि दुत्ति सिग्घम्मि ॥४१॥

दियधुत्तो काकः । अत्र दिवाइत्तो चाण्डाल इति दिवाकीर्त्तिशब्द-भवत्वान्नोक्तः । दीवओ कृकलासः । दीहजीहो शङ्खः । दुसं वस्त्रम् । दुत्ति शीघ्रम् ॥ यथा ।

ओ दीहजीहउज्जलदुसो गामणिजुयाणओ दुत्ति ।
दियधुत्तमुक्कमलकलुसमत्थओ दीवओ व्व उम्मुहइ ॥३४॥ (४१)

---

1 AB दियलि°. 2 AB दियलियदि°. 3 AB °सयणम्मि.
4 AB °सयभोयणे. 5 A °यतोयणे. B °यभोयणे. 6 C °च.
7 A दक्खिंदि° B दिक्खि°. 8 C °मित्यन्ये. 9 AB दिक्खिंदि°. 10 C चेव.

दुत्थं दुक्खं जहणे दुल्लो [1]य कुम्मम्मि दुद्दओ णिवहे ।
माघरहाणे दुक्खरमवि दुव्वोल्लो उवालंभे ॥४२॥

दुत्थं तथा दुक्खं जघनम् । दुल्लो कूर्मः । अत्र दुहं असुखमिति दुःखशब्दभवत्वान्नोक्तम् । दुद्दओ समूहः । दुक्खरं माघे रात्रौ चतुर्यामस्नानम् । दुव्वोल्लो उपालम्भः ॥ यथा ।

दुक्खरवेविरतणुए पिहुदुत्थे [2]णिअयदुक्खभारेण ।
जइ दुल्लिदुद्दयखुद्दा पडसि तुमं ता णु कस्स दुव्वोल्लो ॥३५॥ (४२)

दुद्दोली अ दुमाली दुल्लग्गं अघडमाणम्मि ।
दूहवजणम्मि दुत्थोहदूसला दूहलो चेअ ॥४३॥

दुद्दोली वृक्षपङ्क्तिः । दुल्लग्गं अघटमानम् । दुत्थोहो दूसलो दूहलो त्रयोऽप्येते दुर्भगवाचकाः । दूहवशब्दस्तु दुर्भगशब्दभव इति नोपात्तः ॥

दूसलयदूहलाणं पेम्मं दुत्थोहए सुदुल्लग्गं ।
किं कह वि कया वि मरुत्थलम्मि पल्लवइ दुद्दोली ॥३६॥ (४३)

दुम्मुहदुमणीओ कविछुहासु दुग्घुट्ट[3]दूणया हत्थी ।
दुज्जायं वसणे दुक्कुहो असहणम्मि दुइमो दिअरे ॥४४॥

दुम्मुहो मर्कटः । दहिमुहशब्दोऽपि देश्यः कपिवाची कैश्चिदुक्तः । दुमणी सुधा । [4]दुग्घुट्टो तथा दूणो हस्ती । दुज्जायं व्यसनम् । दुक्कुहो असहनः । अरोचकिन्यपि लक्ष्येषु दृश्यते । दुइमो देवरः ॥ यथा ।

दुग्घुट्टदूणतट्ठा दुमणिसिअघरे तु[5]ह पिया णट्ठा ।
ता दुम्मुहबलदुइम विसेसु मा दु[6]क्कुहत्त[7]दुज्जायं ॥३७॥

अत्र दुमइ धवलयतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ॥ (४४)

---

1 C अ. 2 AB णिअअदु°. 3 AB °दोघ°. 4 AB दुग्घोट्टो. 5 C °ह पिआ. 6 AB °क्कुइत्त°. 7 A °दुज्झायं.

दुहओ खुसे [1]दुसिक्कदुसिखित्ता य दुच्चरिआ ।
दंदुमिणो रूववई गलगज्जियम्मि दुंदुमियं ॥४५॥

दुहओ चूर्णितः । दुसिक्को तथा [2]दुसिखित्तो दुश्चरितः । [2]दुसिखित्तो दुर्दर्श इत्यन्ये । दंदुमिणी रूपवती । दुंदुमियं गलगर्जितम् ॥ यथा ।

[3]दुसिक्क दुसिखित्तं भज तं चिय मयणबाणदुहयंगो ।
सुकुलुब्भवदंदुमिणिं दट्ठुं किं करसि दुंदुमियं ॥३८॥ (४५)

दुल्लसिया दासीए दुरंदरं दुक्खउत्तिसे ।
दुल्लोल[4]णो दुहिअदुज्झाए तिमिरे दुरालोओ ॥४६॥

दुल्लसिया दासी । दुरंदरं दुःखोत्तीर्णम् । दुल्लोलणो या दुग्धापि दुह्यते । दुरालोओ तिमिरम् ॥ यथा ।

रक्खसु दुल्लोलणियं दुल्लसियापुत्त घणदुरालोए ।
जीइ पसाएण मया दालिद्ददुरंदरा अम्हे ॥३९॥ (४६)

संढे दुअक्खरो तह [5]दुमंतओ केसबंधम्मि ।
दुम्मइणी दुरत्थु रुहंडाओ तह कलहसीलाए ॥४७॥

दुअक्खरो षण्ढः । [5]दुमंतओ केशबन्धः । दुम्मइणी तथा दुरत्थु[6]रुहंडा कलहशीला स्त्री । दुरत्थु[7]रुहंडो पुरुषोऽपि ॥ यथा ।

दुरत्थु[8]रुहंडदुअक्खर दुम्मइणीए दुमंतए तीए ।
बंधसु कुसुमामेलं अम्हे ण हु तुज्झ जोग्गाओ ॥४०॥

अत्र । दुगुच्छइ दुगुंछइ जुगुप्सते । दुहावइ छिनत्ति । एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः ॥ (४७)

---

1 A दुस्रिक्कदुस्रिखि° B दुस्रिक्कंदुस्रिक्कदुस्रिखि°. 2 AB दुस्रिखि°.
3 AB दुस्रिक्क दुस्रिखि°. 4 AB °णो या दुहियावि दुज्झए ति°. 5 AB दुमत्तओ.
6 AB °रुहुंडा°. 7 AB °रुहुंडः पु°. 8 AB °रुहुंड°.

सरियाइ [1]दुंबवत्ती दुक्कुक्कणिया पडिग्गहए ।
लज्जदुमणम्मि दूहट्टो देहणिदोहणीउ पंकम्मि ॥४८॥

[1]दुंबवत्ती सरित् । दुक्कुक्कणिया पतद्ग्रहः । दूहट्टो लज्जादुर्मनाः । अत्र दूमइ परितापयतीति धात्वादेशेषूक्त[2]मिति नोक्तम् । देहणी तथा दोहणी पङ्कः ॥ यथा ।

मा लज्ज [1]दुंबवत्तीदोहणिखुत्ता चिरेण आविंति ।
धोएमि देहणिं तुह पयाण दुक्कुक्क[3]णीए दूहट्ट ॥४१॥

अत्र देक्खइ पश्यतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ॥ (४८)

पिक्कम्मि देवउप्फं पुप्फे दोग्गं च जुयलम्मि ।
कूवयसवउसहेसुं [4]दोद्धिअदोद्धअदोआला ॥४९॥

देवउप्फं पक्वपुष्पम् । दोग्गं युग्मम् । [5]दोद्धिओ चर्मकूपः । [6]दोद्धओ शवः । दोआलो वृषभः ॥ यथा ।

दोद्धअमुहा दोआलवाहणा गलियबाहुदोग्गबला ।
जोयंति [7]दोद्धिअवहा तुह रिउणो महुअदेवउ[8]प्फेहिं ॥४२॥ (४९)

दोवेली सायंभोयणम्मि तह दोणओ [9]य आउत्ते ।
जुण्हाइ दोसिणी कडियडम्मि दोहासलं चेअ ॥५०॥

दोवेली सायंभोजनम् । दोणओ आयुक्तः । हालिक इत्यन्ये । दोसिणी ज्योत्स्ना । दोहासलं कटीतटम् ॥ यथा ।

तुह दोहासलदंसणपरव्वसो गामदोणओ बहिणि ।
ता एहि मह घरे दोवेलिमिसा दोसिणी ण जा फुरइ ॥४३॥ (५०)

---

1 AB दुम्बव°. 2 AB °क्त इति नोक्तः. 3 C °णीइ.
4 A दोद्धिय° B दोल्थिय°. 5 AB दोद्धिओ. 6 AB दोद्धओ.
7 AB दोद्धियमुहा. 8 A °प्फेहि. 9 C च.

दोसाणियं च विमलीकयम्मि दोणक्किया सरहा ।
दोसाकरणं कोवे दोसणिजंतो [1]य चंदम्मि ॥५१॥

दोसाणियं निर्मलीकृतम् । दोणक्का सरघा । दोसाकरणं कोपः । दोसणिजंतो चन्द्रः ॥ यथा ।

दोसणिजंतयदोसाणियसोलाए इमाइ अहरदलं ।
दोणक्काए दट्ठं दोसाकरणं करेसि किं इत्थ ॥४४॥ (५१)

॥ अथानेकार्थाः ॥

दलियं णिकूणियच्छे दारुम्मि [1]य अंगुलीए अ ।
दीहविरलेसु दरविंदरं च पसवणयणेसु दामणिया ॥५२॥

दलियं निकूणिताक्षं दारु अङ्गुली चेति त्र्यर्थम् । दरविंदरं दीर्घं विरलं च । दामणी प्रसवो नयनं च ॥ (५२)

उद्देहिवाहहरिणेसु दोविया दुहकडीसु दुग्गं च ।
जहणट्ठियम्मि वत्थे जहणे वि अ [2]दुम्मिअत्थं च ॥५३॥

दोविश्रा उपदेहिका मृगाकर्षणो व्याधमृगो चेति द्व्यर्थी । दुग्गं दुःखं कटी च । [3]दुम्मिअत्थं जघनस्थितवस्त्रं जघनं च ॥ (५३)

दुच्चंबालो कलही दुच्चरिओ [4]फरुसव[5]यणो [1]य ।
णेहट्ठावणभंडे तुंबीए तह य दुह्विणिया ॥५४॥

दुच्चंबालो कलहनिरतो दुश्चरितः परुषवचनश्चेति त्र्यर्थः । दुह्विणिया कप्रत्ययाभावे दुह्विणी स्नेहस्था[6]पनभाण्डं तुम्बी चेति द्व्यर्थी ॥ (५४)

---

1 C अ. 2 AB दुम्मिय°. 3 AB दुम्मिअ°.
4 A फरु°. 5 AB °वणो. 6 A °पनं भा°.

दुच्चंडिओ [1]य दुल्ललियम्मि तहा दुव्वियड्ढम्मि ।
दुप्परियल्लमसक्के दुउणम्मि तहा अणब्भसिए ॥५५॥

दुच्चंडिओ दुर्ललितो दुर्विदग्धश्च । दुप्परियल्लं अशक्यं द्विगुणमनभ्यस्तं चेति त्र्यर्थम् ॥ (५५)

दूणावेढमसक्के सरे [1]य दोसो ऽद्धकोवेसु ।
दोहणहारी [2]पाणिअहारीए पारिहारि[3]णीए अ ॥५६॥

दूणावेढं अशक्यं तडागश्च । दोसो अर्धं कोपश्च । दोहणहारो जल[4]हारिणी पारिहारिणी च ॥ (५६)

॥ अथ धादिः ॥

धरधव्वा तूलरया भमरे धंगधुयगायधूमंगा ।
धयधंधा [5]णरलज्जा धवलो जच्चोत्तमे घरे [6]धयणं ॥५७॥

धरं तूलम् । धव्वो वेगः । धंगो धुयगाओ धूमं[7]गो एते त्रयोऽपि भ्रमरार्थाः । धओ पुरुषः । धंधा लज्जा । धवलो यो यस्यां जातावुत्तमः । धयणं गृहम् ॥ यथा ।

धयणधरसयणधंधा धयधवले चइय कत्थ चलियासि ।
णिसि धंगकेसिधव्वा परिमलभमिरधुयगायधूमंगि ॥४५॥ (५७)

धणियधरग्गा दढकप्पासेसु पिहुम्मि [8]धसलधुत्ता य ।
धणिया पियाइ [9]धम्माउसो कहिज्जंतआसीसे ॥५८॥

धणियं गाढम् । धरग्गो [10]कार्पासः । धसलो तथा धुत्तो विस्तीर्णः । धणिया प्रिया । [9]धम्माउसो कथ्यमानाशीर्वादः । [9]धम्माउसो आशीरेवेति केचित् ॥ यथा ।

धणियधसलथणकलसं धुत्तणियम्बं धरग्गसियहसियं ।
धणियं लहिय [11]जुवाणो [12]मसइ [9]धम्माउसत्तणं सहलं ॥४६॥ (५८)

---

1 C च. 2 AB पाणीहा°. 3 AB °णी च. 4 AB °हारी पा°.
5 AB नर°. 6 AB धयधं°. 7 AB °गो भमरार्थाः एते त्रयोऽपि.
8 A धवल°. 9 AB धम्राउ°. 10 AB कर्पा°. 11 C जुआणो. 12 AB मन्नइ.

धंसाडिओ ववगए हंसे धवलसउणो लहुं धारं ।
धाराजिमुहे धा[1]डो अ णिरसिए धाडिओ अ आरामे ॥५९॥

धंसाडिओ व्यपगतः । मुक्तार्थस्तु मुचिधात्वादेशसिद्धः । धवलसउणो हंसः । धारं लघु । धारा रणमुखम् । धाडो निरस्तम् । धाडिओ आरामः । अत्र धाडइ निःसरतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ॥ यथा ।

धाराइ धाडियंगा अधारणिवधवलसउण तुह रिउणो ।
धंसाडियसयलदुहा रमंति सुरधाडिए सुरवहूहिं ॥४७॥ (५९)

फलभेए धाणूरियमिंदाणी धुंधुमारा य ।
धुक्कुडुयधु[2]क्कुडुगिया उल्लसिए गजे धूणो ॥६०॥

धाणूरियं फलभेदः । धुंधुमारा इन्द्राणी । धुक्कुडुयं तथा धुक्कुडुगियं उल्लसितम् । धूणो गजः । अत्र धूया दुहितेति दुहितृशब्दभवत्वान्नोक्तम् ॥ यथा ।

धूणगयधुंधुमारापइसमविक्कम तुहारिणारीओ ।
धुक्कुडुयधाणूरिय[3]मउंति धुक्कुडुगियभया अडविं ॥४८॥ (६०)

णीहारे धूमरिधूमियाउ धूमसिहधूममहिसीओ ।
धूलीवट्टो तुरए धूमद्दारं गवक्खम्मि ॥६१॥

धूमरी धूमिया धूमसिहा धूममहिसो एते चत्वा[4]रोऽपि नीहारार्थाः । धूलीवट्टो अश्वः । धूरियवट्टो इत्यन्ये । धूमद्दारं गवाक्षः ॥ यथा ।

धूममहि[5]सीइ धूमरियजले को चडइ धूमियाकाले ।
धूमसीहाओ भीओ धूलीवट्टे [6]य धूमदारे [6]य ॥४९॥ (६१)

---

1 AB °डोइ निर°. 2 A °कुडुगि° B °क्कुधुगि°. 3 AB °मडती.
4 C °रो नी°. 5 AB °सीए. 6 C च.

धूरियअं दीहे धूमद्धयमहिसीओ बहुलासु ।
भज्जापज्जत्तीसु वइयणीसंकए [1]य धणी ॥६२॥

धूरियं दीर्घम् । धूमद्धयमहिसीओ कृत्तिकाः ॥ यथा ।

धूमद्धयमहिसीसुं गए दिणेसे अधूरियाओ वि ।
पियविरहविहुरियाणं रयणीओ जुगसमा हुंति ॥५०॥ (६२)

॥ अथानेकार्थाः ॥

धणी भार्या पर्याप्तिर्वद्धो[2]ऽपि निःशङ्कश्चेति त्र्यर्थो धणीशब्दः ।

चउरंगुलहत्थवणे चंडियारबलिम्मि धम्मओ तह य ।
धारावासो घणभेगेसु धूमद्धओ सरे महिसे ॥६३॥

धम्मओ चतुरङ्गुलो हस्तव्रणश्चण्डीपुरुषोपहारश्च ॥ यदाह ।

चोरा दुर्गापुरतो हत्वा पुरुषं तदङ्गरुधिरेण ।
गहने कुर्वन्ति बलिं धर्मार्थं धम्मयं तं तु ॥

धारावासो मेघो भेकश्च । धूमद्धओ [3]तटाको महिषश्च ॥
नकारादयस्तु देश्यामसंभविन एवेति न निबद्धाः । यच्च वादाविति सूत्रित-
मस्माभिस्तत्संस्कृतभवप्राकृतशब्दापेक्षया न देश्यपेक्षयेति सर्वमवदातम् ॥ (६३)

॥ इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचिता[4]यां देशीनाममालायां पञ्चमो व[5]र्गः ॥

---

1 C च.   2 AB °द्धो नि°.   3 AB तडागो.
4 AB °यां स्वोपज्ञदेशीशब्दसंग्रहवृत्तौ प°.   5 AB °र्गः । छ । ग्रं २४९.

षष्ठवर्गः ।

॥ अथ पादिः ॥

[1]पड्डी पढमपसूया पच्छी पिडिया पलं पसेयम्मि ।
गामट्ठाणे [2]पद्दं धवले पड्डमहिरोहिणी पज्जा ॥१॥

[1]पड्डी प्रथमप्रसूता । पच्छी [3]पिटिका । प[4]लं प्रस्वेदः । [2]पद्दं ग्रामस्थानम् । पड्डं धवलम् । पज्जा अधिरोहिणी । अधिकारवाचकस्तु पज्जाशब्दः प्रबन्धभेदवाचकप[5]र्यायशब्दभव एव । मार्गवाचकस्तु पद्याशब्दभ[6]वः ॥ यथा ।

[7]पड्डोपयपड्डजसो [8]पद्दवई एस जुवइपलजणणो ।
गुणपच्छी जस्संसे भुजपज्जाए चडेइ जयलच्छी ॥१॥ (१)

पत्तिपसाइयपत्तपसाइयसद्दा पुलिंदसिरपत्ते ।
पत्तपिसालसमित्थ य पंती वेणी गुहाइ पड्डंसो ॥२॥

पत्ती तथा पसाइया तथा पत्तपसाइया तथा पत्तपिसालसं इत्येते चत्वारः शब्दाः पुलिन्दशिरसि यत्पर्णपुटं तद्वाचकाः । पंती वेणी केशरचना । पड्डंसो गिरिगुहा ॥ यथा ।

पड्डंसे पत्ति[9]करो पत्तपसाइयसिरो रिउ तुज्झ ।
पत्तपिसालसहत्थं [10]सपसाइयपंतियं रमइ सवरिं ॥२॥ (२)

पलसू सेवा पणिया करोडिया पण्हओ [11]य थणधारा ।
पडिवेसिए पएसो पम्हारो पम्हरो [11]य अवमचू ॥३॥

पलसू सेवा । पणिया करोटिका । पण्हओ स्तनधारा । पएसो प्रातिवेश्मिकः । पम्हारो तथा पम्हरो अपमृत्युः ॥ यथा ।

जह पण्हओ तहेच्चो पम्हरभीए सु[12]ओ य पम्हारो ।
किज्जउ अज्ज पएसिणि सुरपलसू चइय पणियकम्माइं ॥३॥ (३)

---

1 AB पट्टी. 2 C पद्द. 3 AB पिडिका. 4 C °लं स्वे°.
5 C °र्यायश°. 6 A °व एव य° B °वः एव य°. 7 AB पट्टी°
8 C पद्दव°. 9 A °करा. 10 AB सपिसा°. 11 C च. 12 C °ओ अप°.

कप्पासम्मि य पलही पविया खगपाणपत्तम्मि ।
पउढपऊढा गेहम्मि मिगविसेसम्मि पसओ [1]य ॥४॥

पलही कर्पासः । पविया पक्षिणां पानभाजनम् । पउढं तथा पऊढं गृहम् । पउढो गृहस्य पश्चिमप्रदेश इति केचित् । पसओ मृगविशेषः ॥ यथा ।

कत्थ य गुणमणिपउढं लाय[2]वणिही कलापऊढं सा ।
पसयसमपलहिदसणो पवियापाणो [1]य कत्थ तुमं ॥४॥ (४)

परडा सप्पविसेसे पडलं णिव्वे रविम्मि पचूहो ।
पहणं कुले दिणे पउओ पहणी संमुहाग[3]यणिरोहे ॥५॥

परडा सर्पविशेषः । पडलं नीव्रम् । पचूहो रविः । पहणं कुलम् । पउओ दिनम् । पहणी संमुखागतनिरोधः ॥ यथा ।

[4]तह पहणियरिउवहुया परडाउल[5]जुण्णपडलउडएसु ।
पउअम्मि लियंति सया डरिया चालुक्कपहणपचूह ॥५॥ (५)

पयला [6]णिद्दा पययं अणिसं पडवा पडकुडीए ।
पच्छियं महिए पसियं पूगफले पड्डसं सुसंजमिए ॥६॥

पयला निद्रा । पययं अनिशम् । पडवा पटकुटी । पच्छियं मथितम् । पसियं पूगफलम् । पड्डसं सुसंयमितम् ॥ यथा ।

पडवंतरे धणिवह पयलं मुत्तूण पड्डसियणीविं ।
दहिपच्छियं विरयंती पययं पसिएण कागमुड्डवइ ॥६॥ (६)

पणियं पयडे परिहो रोसे पणओ [1]य पंकम्मि ।
पयलो णीडे विपुले प[7]डुसपेढालपेज्जाला ॥७॥

---

1 C च. 2 AB °वनिही. 3 AB °यनिरो°. 4 AB तइ°. 5 AB °जुन्न°.
6 AB निद्दा. 7 AB °डुस°.

पयियं प्रकटम्। विक्रेतव्ये तु संस्कृतभवमेव। परिहो रोषः। पणओो पङ्कः। पयलो नीडम्। पइस्रो पेढालो पेज्जालो एते त्रयोऽपि विपुलार्थाः। पेढालं वर्त्तुलमिति द्रोणः॥ यथा।

पेढालखंध पेज्जालवच्छ चालुक्क तह पयियपरिहे।
रिउणो प[1]इस्सपयए [2]वसंति पयलाउले समुद्दतडे ॥७॥ (७)

चोरणिवहे पडीरो पत्तवहोलेसु पंखुडिपरक्का।
चोरम्मि पलाओो पत्थरपड्डलपड्डुआ चरणघाए ॥८॥

पडीरो चोरसमूहः। लिपिभ्रष्टास्तु "चोरणिवहे पडोरं" इति तवर्गे पठन्ति। पंखुडी पत्रम्। परक्कं अल्पं स्रोतः। पलाओो चोरः। पत्थरा पड्डला प[3]ड्डुआ त्रयोऽप्यमी चरणघातवाचकाः॥ यथा।

एस परक्कपडीरो पत्थरकुसलेण पड्डुअं दिंतो।
पंखुडिय व्व वि[4]किण्णो पलायरक्खेण पड्डलाहिं पि ॥८॥ (८)

दरियम्मि [5]पइट्ठो बालम्मि पडोओो पयाममणुपुव्वे।
कुसुमे पसूअमोलिजलणभे[6]एसुं पडा[7]लिपप्फाडा ॥९॥

पइट्ठो दृप्तः। पडोओो बालः। पयामं अनुपूर्वम्। पसूअं कुसुमम्। पडाली पङ्क्तिः। पप्फाडो अग्निभेदः॥ यथा।

जिणइ प[8]सूअसरो वि हु [9]भुवणपडालिं पयामथोरोरु।
एस पइट्ठो मयणो अपडोअपयावपप्फाडो ॥९॥ (९)

पत्थियपसंडिपब्भोआ सिग्घसुवस्सभोएसु।
पह्वरमुच्छू सद्ददिट्ठे पइदं पक्खरा तुरयकवचे ॥१०॥

---

1 AB °इस्र°. 2 AB विरंति. 3 A °ड्डुया B °ड्डुलाया. 4 AB °किन्नो. 5 AB पड्ढिो.
6 AB °एसु. 7 AB °लियप्फाला. 8 AB °सुअ°. 9 AB भुयणप°.

पत्थिओ श्रोत्रः। पसंडि कनकम्। पब्भोओ भोगः। पद्धरं ऋजु। पइदं सदादृष्टम्। पक्खरा तुरगसंनाहः॥ यथा।

पक्खरियपत्थियहओ पसंडिगोरो रणे जयसिरीए।
प[1]ब्भोअकए पइदो सि पद्धरं कुमरवाल तुमं ॥१०॥ (१०)

सुरखायम्मि पहम्मं पत्थीणं थूलवत्थम्मि।
पव्विद्धं पेरियए घणे पवड्ढो [2]य [3]पज्जणं पाणे ॥११॥

पहम्मं सुरखातम्। पत्थीणं स्थूलवस्त्रम्। सामान्येन पत्थीणं स्थूलमित्येके। पव्विद्धं प्रेरितम्। पवड्ढो घनः। लोहकुट्टनोपकरणमित्यर्थः। [3]पज्जणं पानम्। यथा।

एसो पवड्ढहत्थो पत्थीणो तह य तेण [4]पव्विद्धा।
हयकामिणि किं वच्चसि पहम्मजल[5]पज्जणमिसेण ॥११॥ (११)

पडियपरेया विहडियपिसल्लएसुं च पंपुअं दीहे।
पप्पीओ बप्पीहे पच्चूढो परियली [4]य थालम्मि ॥१२॥

पडियं विघटितम्। परेओ पिशाचः। पंपुअं दीर्घम्। पप्पीओ चातकः। पच्चूढो तथा परियली स्थालं। भोजनभाण्डमिति यावत्॥ यथा।

अपडियपंपुअपिम्मं जोइ समं भुत्तमेक्कपच्चूढे।
तं किं परेय पिच्छसि परियलिपडियं जलं व पप्पीओ ॥१२॥ (१२)

पच्चुत्थं पडिववियए पड्डारो [6]छिन्नाणंगूले।
पम्हलपसरेहा केसरे पवसियम्मि परिउत्थो ॥१३॥

---

1 AB °म्भोगक°. 2 C च. 3 A पज्झणं. 4 AB पव्विद्दा. 5 A °पज्झण°. 6 AB छिन्न°.

पच्चुत्थं प्रत्युप्तम् । पच्छारो छिन्नलाङ्गूलः । पम्हलो तथा पसरेहो किञ्जल्कः । परिउत्थो प्रोषितः ॥ यथा ।

परिउत्थ चलसु काले केयइपसरेहणोमपम्हलिए ।
पच्चुत्थदुहा मरिही तुह दइया चमरिय व्व पच्छारा ॥१२॥ (१२)

जीवाइ पडंचपडंसुआ [1]य भल्लो पलासिपासाला ।
पत्तलपडुवइया पत्तिसमिद्धं [2]चेव तिक्खम्मि ॥१४॥

पडंचा तथा पडंसुआ ज्या । प्रति[3]श्रुद्वाचकस्तु पडंसुआश[4]ब्दस्तद्भव एव । पलासी तथा पासाला भल्ली । पत्तलं पडुवइयं पत्तिसमिद्धं एते त्रयोऽपि तीक्ष्णार्थाः । पत्तलं कृशमित्यन्ये । पत्तलं पत्रबहुलमिति तु पत्रलशब्दभवम् ॥ यथा ।

महुमासे भमरोलो वम्महवीरस्स धणुपडं[5]च व्व ।
सहयारमंजरी उय पत्तिसमिद्धा पला[6]सि व्व ॥१४॥

[7]तट्ठा रणाउ रिउणो पडंसुआफा[8]लणे वि चालुक्क ।
पत्तलकोवो पडुवइपासालाहिं करेसि किं तुमयं ॥१५॥

अत्र । पवित्तो दर्भः । [9]पअरो शरः । इति पवित्रप्रदरशब्दभवौ । पल्लत्थो पल्हट्ठो पर्यस्त इति पर्यस्तशब्दभवौ । तथा पट्टइ पिबति । पंगइ गृह्णाति । [10]परइ भ्रमति । इति धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः ॥ (१४)

पच्चेडं पच्चवरं मुसले [11]पग्गेज्जपहयरा णियरे ।
पलहियपुरोहडा विसमे परियट्टो [1]य रजगम्मि ॥१५॥

पच्चेडं तथा पच्चवरं मुसलम् । पग्गेज्जो तथा पहयरो निकरः । पलहियं तथा पुरोहडं विषमम् । यदाह "पलहियं विषममसमं च पुरोहडं गदितम्"

---

1 C च. 2 C चेव. 3 C °श्रुतिवाच°. 4 C °ब्दः प्रतिश्रुत्शब्दभव. 5 C °च स.
6 C °सि स. 7 B तट्टा. 8 AB °लणी. 9 C °पयरो. 10 AB पसर°. 11 A पग्गिज्ज°.

इति। अत्र चतुरक्षरपकारादिशब्दप्रस्तावे उकारसहितपकारादिपुरोहडशब्द-पाठोऽर्थानुरोधात्। अन्ये तु पलहियं पुरोहडं इत्यन्योन्यपर्यायतया आवृत-महीवास्तुवाचकावित्याहुः। यदाह॥ आवरियमहीवत्थू पुरोहडो पलहिओ तह य॥ पुरोहडं प[1]श्चोकडमिति तु सातवाहनः। परियट्टो रजकः॥ यथा।

परियट्ट सिलापट्टयरपुरोहडाओ जलं णईतूहः।
सविलंबं आणिज्जइ सुंदर मा कुप्पसु इमाइ॥१६॥

तुह गयविसाणपच्चेडखंडिया पलहिया वि रिउ[2]वप्पा।
हयभडपग्गेज्जा हुंति पवरपाणितुल्ल चालुक्क॥१७॥ (१५)

पडिसा[3]रपाडिसा[4]रा पडुयाइ पडिच्छओ समए।
पलिहस्सं पलिहाओ [5]य उड्ढदारुम्मि पयवई सेणा॥१६॥

*पडिसारो तथा पाडिसारो पटुता। पडिसारो पटुरित्यन्ये। पडिच्छओ समयः। पलिहस्सं तथा पलिहाओ ऊर्ध्वदारु। पयवई सेना॥ यथा।

पलिहा[6]यत्थिमियाए अपाडिसा[7]राइ कह वि तुह विरहे।
तीइ णिसा वोलीणा कह गोसपडिच्छए होही॥१८॥

तुह कुमरवाल पयवइदंसणमित्तेण थं[8]भिय व्व रणे।
रिउणो गयपडिसारा जाया पलिहस्ससंठाणा॥१९॥ (१६)

एरंडदुमे पंचंगुली [5]य घग्घरगलम्मि पडिसाओ।
पंफुल्लियं गविट्ठम्मि पडियरो चुल्लिमूलम्मि॥१७॥

---

1 AB °श्चोकड°. 2 AB °वप्प. 3 B °रापडि°. 4 AB °रा पडिसारा पडु°. 5 C च. 6 C °यत्थमि°. 7 AB °रीवि क°. 8 °भिउणो ग°.

पंचंगुली एरण्डवृक्षः। पडिसाओ घर्घरकण्ठः। पंफुल्लियं गवेषितम्। पडियरो चुल्लीमूलम् ॥ यथा।

पडिसाइल्ले पंचंगुलीसु किं कंचुअं गवेसेसि।
पडियरकम्मयरि तए वि कोस पंफुल्लिओ चालेसु इमो ॥२०॥ (१७)

पडिसुत्तो पडिसूरो पडिसंतं चेय पडिकूले।
पायवडणे परिवयपाडवणा पूयलम्मि पहएल्लो ॥१८॥

पडिसुत्तो पडिसूरो पडिसंतं एते त्रयोऽपि प्रतिकूलार्थाः। पडिसंतं अस्तमितमिति तु सातवाहनः। परिवयं तथा पाडवणं पादपतनम्। पहएल्लो पूपः ॥ यथा।

पडिसुत्तो पडिसूरे परिवयपरम्मि जो अपडिसंतो।
पाडवणं पहएल्ला य तस्स दिज्जंतु गामजक्खस्स ॥२१॥ (१८)

इंदसुए पइहंतो लक्खारत्तम्मि पल्लवियं।
पडिहत्थो वुड्ढीए पडिहत्थपडिक्कया पडिक्किदीए ॥१९॥

पइहंतो जयन्तः। पल्लवियं लाक्षारक्तम्। पल्लवियं पल्लवाकारमिति तु पल्लव इवाचरतीति क्विबन्तसिद्धत्वान्नोक्तम्। पडिहत्थो वृद्धिः। पडिहत्थो पडिक्कओ प्रतिक्रिया। पडिह[1]त्थो प्रतिवचनमिति तु सातवाहनः॥ यथा।

तुमइ पडिक्कयकुसले पइहंतसरिच्छपत्तपडि[2]हत्थि।
पल्लविउल्लविवसणा णमंति पडिहत्थअक्खमा रिउणो ॥२२॥ (१९)

पंडवियं पांडवियं जलउल्ले पल्लवम्मि पत्थरिओ।
[3]पक्खडियं पप्फुरिए जडे पलिहओ पडित्थिरो सरिसे ॥२०॥

---

1 C °त्थो व. 2 AB °हत्थे. 3 A °पक्ख'ड्डि°.

पंडवियं तथा पांडवियं जलार्द्रम्। पत्थरिओ पल्लवः। पक्खडियं प्रस्फुरितम्। पलिहओ मूर्खः। पडित्थिरो सदृशः॥ यथा।

पत्थरियसत्थरे वि हु पंडविए अंसुपांडवियसिहिणा।
सा तप्पइ तुह पलिहय पक्खडिए[1] सिहिपडित्थिरे विरहे ॥२३॥ (२०)

पडिवेसो विक्खेवे पच्चत्तरं चाडु परिहणं वसणे।
परिहट्टो [2]आयड्ढी पडिहारीए पडिच्छिया चेव ॥२१॥

पडिवेसो विक्षेपः। पच्चत्तरं चाटु। परिहणं परिधानम्। परिहट्टो आकृष्टिः। पडिच्छिया प्रतीहारी। पडिच्छिया चिरप्रसूता महिषीत्यन्ये॥ यथा।

किं परिहणं जलोल्लसि सयणे किं करसि कमलपडिवेसं।
कुणसु पच्चत्तरणिउणे पडिच्छिए हिययसल्लपरि[3]हट्टिं ॥२४॥ (२१)

पप्फिडियं पडिफलिए पडोहरं पच्छिमंगणए।
पडुवत्ती पडिसारो जवणीइ पसेवओ वंभे ॥२२॥

पप्फिडियं प्रतिफलितम्। पडोहरं गृहपश्चिमाङ्गणम्। पडुवत्ती तथा पडिसारो जवनिका। पसेवओ ब्रह्मा॥ यथा।

वाहपडिसारिउणं पडोहरे चंदिमाइ पडुवत्तिं।
कुणइ मणोपप्फिडिए [4]सइ सुणइ दिणं पसेवयदिणं सा ॥२५॥ (२२)

परिवाडो दुव्विणयम्मि [5]पट्टिसंगं च क[6]उहम्मि।
रुद्दम्मि पंडरंगो पक्कग्गाहो [7]य मयरम्मि ॥२३॥

---

1 AB °क्खलिए. 2 AB आयड्ढी. 3 AB °हट्टि°. 4 AB तइ.
5 AB पट्टिस°. 6 AB °उभम्मि. 7 C च.

परिवाड्हो दुर्विनयः। [1]पड्डिसंगं ककुदम्। पंडरंगो रुद्रः। पक्कग्गाहो मकरः॥ यथा।

तइ पंडरंगविस[1]पड्डिसंगसमखंध कुमरवाल णिव ;
सासियजए जइ परं पक्कग्गाहद्धयस्स परिवाड्हो ॥२६॥ (२३)

परिलियप[2]डिच्छंदा लीणमुहा पच्छेणयं च पाहेज्जं।
समुहागमणे पच्चुद्धारो पच्चोवणो चेय ॥२४॥

परिलिओ लीनः। परियरो लीन इत्यन्ये। प[3]डिच्छंदो मुखम्। [4]पच्छेणयं पाहेज्जं प्राथेयमित्यर्थः। द्वावपि देश्यावन्योन्यपर्यायतया निबद्धौ। पच्चुद्धारो तथा पच्चोवणो संमुखागमनम्। क्रियाशब्दावेतौ। तेन संमुखगते पच्चुद्धरिओ पच्चोवणिओ इत्याद्यपि भवति॥ यथा।

लोयणचओरपच्छेणयंत[5]पडिच्छंदचं[6]दिमा कुणसु।
हियपरिलिया वि पच्चुडारं पच्चोवणोपरे दइए ॥२७॥ (२४)

पच्चुहियं पणहविए पडच्चरो सालसरिसम्मि।
परिहायपरिच्छूढा झीणोक्खित्ता पडिक्खरो कूरे ॥२५॥

पच्चुहियं प्रस्नुतम्। पच्चुत्थं प्रस्नुतमित्यन्ये। पडच्चरो श्यालप्रायो विदूषकादिः। परिहाओ क्षीणः। परिच्छूढो उत्क्षिप्तः। पडिक्खरो क्रूरः॥ यथा।

किं तं कुहपरिहाओ परिच्छूढकरो पडच्चर रडेसि।
अपडिक्खरपच्चुहियाइ गइहीए थणंधओ होहि ॥२८॥ (२५)

खेत्तसए परिवासो पयट्टिओ तह [7]पवट्टियए।
पज्जत्तम्मि पहोइयमह खे ` पल्लवायपोरयया ॥२६॥

---

1 AB पड्डिसं°. 2 A °डिच्छदा B °डिच्छंदा. 3 A °डिच्छदो B °डिच्छंदो.
4 B पछेण°. 5 AB परिच्छं°. 6 AB °दिया. 7 AB पयट्टि°.

परिवासो चेत्रभयः। पयट्टिओ प्रवर्त्तितः। पल्होइयं पर्यासम्। प्रभुल-मित्यन्ये। पल्लवायं तथा·पोरयं चेत्रम्। [1]वल्लवायं इति दन्त्योष्ठ्यादिरप्ययमिति गोपालः॥ यथा।

परिवास सालिपोरयगोवीदंसणपयट्टियम[2]णो जं।
ण णिएसि दि[3]वा वि मिगे पल्होइयं पल्लवायर[4]क्खाए ॥२८॥ (२६)

पंचाहियपण्णासाए पंचा[5]वण्णपणवण्णा।
पप्फोडियं च पक्खोडियम्मि सुरयम्मि परभाओ ॥२७॥

पंचा[6]वण्णा तथा पण[6]वण्णा पञ्चाधिकपञ्चाशत्। पप्फोडियं पक्खोडियं निर्झाटितमित्यर्थः। परभाओ सुरतम्॥ यथा।

रइपप्फोडिय परभायलुद्ध वेसाइ देसु दोणारे।
पंच वि पण[7]वण्णसमे पंचा[8]वण्णं पि मा खु पंचसमं ॥३०॥ (२७)

पडियलिपविरइया तुरिए पुण्णम्मि पडिहत्थपोणियया।
पडिखंधं पडिखंधो जलवहणे मत्थयम्मि [9]पवरंगं ॥२८॥

पडियलो तथा पविरइओ त्वरितः। पडिहत्थो तथा पोणिओ पूर्णः। पडिखंधं पडिखंधो जलवहनम्। जलमुह्यतेऽनेनेति जलवहनं। इत्यादि। अन्ये जलवाहमाहुः। पवरंगं शिरः। उत्तमाङ्गवत् शिरोवाचकत्वेन नायं कवीनां रूढ इति देश्येषु निबद्धः॥ यथा।

अणपडियलि पविरइयं अपोणिए कुण जलेण पडिहत्थे।
पडिखंधे पडिखंधोणिउत्त किं कंडुएसि पवरंगं ॥३१॥ (२८)

---

1 AB पल्ल°. 2 A °णो ज्जं B °णोज्जं. 3 A °वा मि मिगे B °वा ति मिगे.
4 A °क्खाय B °क्खायर. 5 AB °वन्नपणवन्ना. 6 AB °वन्ना. 7 AB °वन्नस°.
8 AB °वन्नं. 9 AB पवरं°.

णागरम्मि पइट्ठाणं रुक्खे पसुहत्तपरसुहत्ता य ।
पाणियणिग्गमणम्मि [1]य परिहालो परिहलाविओ चेय ॥२९॥

पइट्ठाणं नगरम् । पसुहत्तो तथा परसुहत्तो वृक्षः । परिहालो तथा परिहलाविओ जलनिर्गमः ॥ यथा ।

महिकप्पपरसुहत्तय [2]गुरुभुअपसुहत्त तुह पइट्ठाणे ।
घरपरिहलाविया करिमदपरिहा[3]लेहिं हुंति अप्फुण्णा ॥३२॥

अत्र पंगुरणं प्रावरणमिति प्रावरणशब्दभवत्वान्नोक्तम् । तथा । पज्जरइ कथयति । पव्वायइ म्लायति । पल्हत्थइ विरेचयति । पलावइ नाशयति । पणामइ अर्पयति । पयरइ पम्हुहइ स्मरति । पयल्लइ प्रसरति । पहल्लइ घूर्णते । पसाडइ मृद्नाति । पक्खुहइ क्षुभ्यति । पच्चारइ उपालभते । [4]पच्चड्डइ पच्छंदइ पदभइ गच्छति । पल्लट्टइ पल्हत्थइ पर्यस्यति । पउलइ पचति । पज्झरइ पच्चडइ चरति । इत्येते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः ॥ (२८)

पणअत्तियं पयडिए इत्थीपणए पणामणिया ।
परिवारिओ [1]य घडिए पु[5]लोअणे पसवडक्कं च ॥३०॥

प[6]णअत्तियं प्रकटितम् । पणामणिया स्त्रीषु प्रणयः । परिवारिओ घटितः । पसवडक्कं विलोकनम् ॥ यथा ।

तीए रइसव्वस्सं प[6]णअत्तियपसवडक्कलोलाए ।
कह लहसि णिट्ठुरक्खर अणपरिवारियपणामणिओ ॥३३॥ (३०)

पव्वइसेल्लं वालमयकंडए तरुणियाइ पडुजुवई ।
चिरसुयमहिसो परिहारिणो [4]य पडि[7]अज्झओ उवज्झाए ॥३१॥

---

1 C च. 2 AB गुरुभुअ°. 3 C °लेहि. 4 AB पच्चड्डइ°.
5 AB °लोयणं. 6 AB °णयत्ति°. 7 AB °अज्जओ.

पव्वइसेल्लं वालमयकण्डकम्। पइजुवई तरुणी। परिहारिणी चिर-प्रसूता महिषी। पडिअज्झओ उपाध्याय:॥ यथा।

पडिअज्झय तुह सोसो परिहारिणिदुद्धपाणदुल्ललिओ।
पइजुवईण णिमित्तं पव्वइसेल्लाइ गुंफेइ ॥३४॥ (३१)

प[1]डिएल्लिओ कयत्थे भग्गो पडिरंजियं चेय।
पज्जुणसरमुच्छुसरिसतिणम्मि पडिअंतओ [2]य कम्मयरे ॥३२॥

प[3]डिएल्लिओ कृतार्थ:। पडिरंजियं भग्नम्। पज्जुणसरं इक्षुसदृशं तृणम्। पडिअंतओ कर्मकर:॥ यथा।

पडिरंजियपडिमाए किं रे पडिएल्लियाइ होइ फलं।
प[4]डिअंतय किं दिट्ठो [5]पोलियपज्जुणसराउ उच्छुरसो ॥३५॥ (३२)

पडिसारियं सुमरिए परिल्लवासो [2]य अमुणिअगइम्मि।
वम्मीअयम्मि पडिलग्गलं वसंतम्मि पउमलओ ॥३३॥

पडिसारियं स्मृतम्। परिल्लवासो अज्ञातगति:। पडिलग्गलं वल्मीकम्। पउमलओ वसन्त:॥ यथा।

छिंडसि परिल्लवासो पउमलए सुहय कत्थ जं तीए।
पडिलग्गलं व अरई पडिसारियतग्गुणाइ [6]वड्ढेइ ॥३६॥ (३३)

पवहाइयं [7]पयट्टे पडिपिंडियमवि पवुड्ढम्मि।
पच्चवलोक्को पाडच्चरो [2]य आसत्तचित्तम्मि ॥३४॥

पवहाइयं प्रवृत्तम्। पडिपिंडियं प्रवृद्धम्। पच्चवलोक्को तथा पाडच्चरो आसक्तचित्त:। [8]चौरवाची तु पाटच्चरशब्दभव:॥ यथा।

पाडच्चरा तए सा पच्चवलोक्को तुमं सुहय तीए।
[9]असोसं पवहाइयरसाण पडिपिंडिओ च्चिय सिणेहो ॥३७॥ (३४)

---

1 AB °डिपेल्लि°. 2 C च. 3 AB °डिपल्लि°. 4 AB °डियंत°. 5 C पोडिय°.
6 AB वड्डेइ. 7 AB पवट्टे. 8 C चोर°. 9 AB असोसं.

पं[1]थुच्छुहणी जा सासुराउ आणिज्जए वहू पढमं ।
पच्चुच्छुहणी पढमसुरा गुज्झहरे पलोट्टजीहो [2]य ॥३५॥

पं[1]थुच्छुहणी श्वशुरकुलात्प्रथममानीता वधूः । प[3]च्चुच्छुहणी नवसुरा । पलोट्टजीहो रहस्यभेदी ॥ यथा ।

ण हु मडुपच्चुच्छुहणी पिज्जइ ता कह पलोट्टजीहा हं ।
इय कु[4]लपंथुच्छुहणी सासुयग[5]इपुच्छिराण कुप्पेइ ॥३८॥

अत्र पडियग्गियं मण्डितमिति प्रतिकर्मितशब्दभवमिति नोक्तम् । परिवाडइ घटयति । परिवालइ वेष्टयति । परिहट्टइ मृद्नाति । प[6]रिअल्लइ परिअलइ गच्छति । प[7]रिअंतइ श्लिष्यति । परिसामइ शाम्यति । इति धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः ॥ (३५)

पयलायभत्तपरियट्टलिया मोरप[8]रिच्छिसेसु ।
कलकलिए पत्थरभल्लियं पडिणियंसणं च णिसिवत्थे ॥३६॥

पय[9]लायभत्तो मयूरः । परियट्टलियं परिच्छिन्नम् । पत्थरभल्लियं कोलाहलकरणम् । पडिणियंसणं रात्रौ परिधेयवस्त्रम् ॥ यथा ।

पयलायभत्तसण्हय तोइ पडिणियंसणं इहाणेसि ।
पत्थरभल्लियमच्छउ परियट्टलिओ सि चि[10]रेणं ॥३९॥ (३६)

परि[11]हारइत्तिया रिउमईइ चूलाइ पासिपिच्छीओ ।
पारी दोहणभंडे पाओ चक्के दिसाइ पाली [2]य ॥३७॥

परि[11]हारइत्तिया ऋतुमती । पासी तथा पिच्छी [12]चूला । पारी दोहनभाण्डम् । पाओ रथचक्रम् । पाली दिक् ॥ यथा ।

पारी[13]हत्थो पाअंतरिओ पालीउ किं णियसि गोव ।
चलपासिय तुह पिच्छिं लुणेमि परिहारइत्तियं महसि ॥४०॥ (३७)

---

1 AB °थुव्वह°. 2 C च. 3 A °चुच्छइ°. 4 AB °लपचुच्छ्र्ह°. 5 AB °इपच्छिरा° 6 AB °रिहल्ल°. 7 AB °रियंत°. 8 AB °रिच्छिन्नेसु. 9 AB °लाय°. 10 C °रेण. 11 AB °हारिइ°. 12 C चूडा. 13 AB °हत्थेवाअ°.

पावो सप्पे सवचे पाणो पाणा[1]अओ [2]य पुणाई [2]य ।
णयणम्मि पायलं पाउयं हिमे पारयं सुराभंडे ॥३८॥

पावो सर्पः । पाणो पा[3]णाअओ पुणाई इत्येते त्रयः श्वपचार्थाः । पायलं चक्षुः । पाउयं हिमम् । पारयं सुराभाण्डम् ॥ यथा ।

पारयहत्थो पाणो पा[4]णाअयवाडयम्मि पुणाइजुओ ।
पाउयपावयभीओ रत्तीए रत्तपायलो गाइ ॥४१॥ (३८)

पाडुंको वणिसिवियाइ पाइयं तुंडवित्थारे ।
पाणड्डो रच्छाए पाडुच्ची तुरयमंडणए ॥३९॥

पाडुंको व्रणिशिबिका । पाइयं वदनविस्तारः । पाणड्डो रथ्या । पाडुच्ची तुरगमण्डनम् ॥ यथा ।

तुह विरहे पाडुं[5]कोजोग्गा सा पाइयं ण पावेइ ।
मलहसि पाणड्डोसुं तुमं तु पाडुच्चियहएहिं ॥ ४२॥ (३९)

पायडमंगणए तह पामद्दा पाय[6]धन्नमलणम्मि ।
[7]हत्थजुयलप्पहारे पाणाली पाहुणं च विक्केज्जे ॥४०॥

पायडं अ[8]ङ्गणम् । पामद्दा पादाभ्यां धान्यमर्दनम् । पाणाली हस्तद्वयप्रहारः । पाहुणं विक्रेयम् ॥ यथा ।

खल[9]पायडपामइं मोत्तुं पाहुण[10]रइत्थिमालविरो ।
पाणालीइ हणिज्जइ हलिओ पिट्ठागयाइ जायाए ॥४३॥ (४०)

---

1 AB °अवो. 2 C अ. 3 AB °णायओ. 4 AB °णायय°.
5 AB °को जाया सा. 6 AB °धन्न°. 7 A हैत्यजय° B हत्यजय°.
8 C °ङ्गनम्. 9 A °पाऽ° पा°. 10 AB °रएत्थि°.

पारंकं सुरमाणयभंडे मग्गीकयम्मि पाउक्कं ।
पाउग्गो सब्भे पासणिश्रो पासाणिश्रो [1]य सक्खिम्मि ॥४१॥

पारंकं सुरामानभाण्डम् । पाउक्कं मार्गीकृतम् । पाउग्गो सभ्यः । पासणिओ तथा पासाणिओ साक्षी ॥ यथा ।

[2]पासणिया खु पमाणं भण्णइ पासाणि[3]एहिं दिव्वं पि ।
पारंकयसंखभमे इय पाउ[4]ग्गेहिं पाउक्कं ॥४४॥

अत्र पामरो कुटुम्बीति संस्कृतसमः । पाहुडं प्राभृतमिति प्राभृतशब्दभ[5]वम् । तथा पाडिक्कं पा[6]डिएक्कं प्रत्येकमिति शब्दभवौ । पारइ शक्नोति । पासइ पश्यति । एतौ धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ । (४१)

पाउग्गिश्रो [1]य सहिए खलौ[7]णजुत्ताइ पाडिसिरा ।
पाडुहुश्रो पडिहूए मालाए पारि[8]हत्थी [1]य ॥४२॥

पाउग्गिओ सभिको । द्यूतकारयिता । अन्ये तु सहियं सोढमाचक्षते । यदाह । पाउग्गिओऽपि [9]सोढः ॥ पाडिसिरा खलीनयुक्ता । पाडुहुओ प्रतिभूः । पारि[8]हत्थी माला । पाडि[8]हत्थी शिरोमाल्यमित्यन्ये ॥ यथा ।

पाउग्गिय सारविउं पाडिसिरामणियपारि[8]हत्थीओ ।
पाडुहुयं पुण मग्गसि किमेस पडिहाइ तुह णाओ ॥४५॥ (४२)

पाउरणी कवचे पासावयपारावरा गवक्खम्मि ।
जो पिउहरा पइहरं णेइ वहुं पाडि[10]अज्झो सो ॥४३॥

पाउरणी कवचम् । पासावओ तथा पारावरो गवाक्षः । पाडिअज्झो यः पितृगृहात्पतिगृहं वधूं नयति ॥ यथा ।

पासावयप्पइट्ठो वड्ढइ पारावरोवविट्ठाए ।
[11]रोमुग्गमपाउरणीइ पा[12]डिअज्झो हुओ मलयपवणो ॥४६॥ (४३)

---

1 C च. 2 AB पासाणि°. 3 C °एहि. 4 C °ग्गे हि. 5 AB °व-. 6 AB °डिषक्कं. 7 AB °णजग्गइ. 8 C °हच्छी. 9 AB सोढा. 10 AB °डियज्झो. 11 C रीमोग्ग°. 12 AB °डियज्झो.

णायव्वा वीसामम्मि पाडिअग्गो [1]य पारुअग्गो [1]य ।
पारंपरो णिसिअरम्मि पा[2]रुअल्लो पहुंकम्मि ॥४४॥

पाडिअग्गो तथा पारुअग्गो विश्रामः । पारंपरो राक्षसः । पारुअल्लो पृथुकः ॥ यथा ।

> रे छलिय पाडिअग्गं कुण दुण्णिहमपा[3]रुअग्गदाढ तुमं ।
> पारं[4]परु व्व तित्तिं ण [5]मग्गसे पारुअल्लअसणम्मि ॥४७॥ (४४)

पालीहम्मं च वई मालोकयमाहु पारुहल्लं च ।
पालीबंधो [1]य सरे पायप्पहणो [1]य कुक्कुडए ॥४५॥

पालीहम्मं वृतिः । पारुहल्लं मालोकृतम् । पालीबंधो तटाकः । पायप्पहणो कुक्कुटः ॥ यथा ।

> लंघइ जलहिं गरुडो पालीबंधं च पारुह[6]ल्लोम्मिं ।
> पायप्पहण तुमं पुण पालीहम्मं पि फुडसि दुक्खेण ॥४८॥ (४५)

पाडलसउणो हंसे पिण्हो खामा जले [7]पिव्वं ।
पिंचू पिक्ककरीरे पिल्हं लहुपक्खिरूअम्मि ॥४६॥

पाडलसउणो हंसः । पिण्हो क्षामा । [7]पिव्वं जलम् । पिंचू पक्वकरीरम् । पिल्हं लघुपक्षिरूपम् ॥ यथा ।

> [8]पाडलसउणयपिल्हय तुमयं मरुमण्डलम्मि मा वच्च ।
> तत्थ अपिव्वे पिंचुअमित्तफले होसि पिण्हितणु ॥४९॥ (४६)

---

1 C च. 2 AB °रुयल्लो. 3 AB °रुयग्ग°. 4 C °परो व्व. 5 AB मग्गसि.
6 AB °ल्लोम्मि. 7 A पिव्व B पिव्वं. 8 AB omitted the whole verse.

पिंडी य मंजरीए [1]पिरिडी सउ[2]लीइ पिच्छिली लज्जा।
पिहुलं पिंसुलिपिंछोलीओ मुहपवणभरियतिणवज्जे ॥४७॥

पिंडो मञ्जरी। पिरिडी शकुनिका। पिच्छिली लज्जा। पिहुलं पिंसुली पिंछोलो त्रयोऽप्येते मुखमारुतापूरिततृणवाद्यवाचकाः ॥ यथा।

रमिरं पिहुलेण समं पिंछोलिमु[3]होहिं पिंसुलिकराहिं।
पिं[4]डीहिं प[5]लोहंतो अपिच्छिलीपिरिडिलोल किं महसि ॥५०॥ (४७)

पियणं दुद्धे आणाइ पिणाई दाडिमम्मि पिंडीरं।
उण्णापिपीलियाए य पिप्पडा मक्कडम्मि पिंगंगो ॥४८॥

पियणं दुग्धम्। पिणाई आज्ञा। पिंडीरं दाडिमम्। पिंडरयं इत्यन्ये। पिप्पडा ऊर्णापिपीलिका। पिंगंगो मर्कटः ॥ यथा।

लिह पिंडीरं पियणं पिएसु मा कुणसु पिप्पडासंकं।
जाव पिणाइं दिंतो पिंगंगमुहो ण एइ धणिभट्टो ॥५१॥ (४८)

बलक्कारम्मि पिणाओ [6]पिअमा फलिणीइ पिंजियं विहुए।
पिलणं पिच्छिलदेसे सही पिउच्छा गुदम्मि [7]पिट्टंतं ॥४९॥

पिणाओ बलात्कारः। [8]पिअमा फलिनी। पिंजियं विधुतम्। पिंजिययं इत्यपि। पिलणं पिच्छिलो देशः। पिउच्छा सखी। [7]पिट्टंतं गुदः ॥ यथा।

[9]पिअमासामाइ इमाइ एस उअ पिंजिओ पिणायपरो।
पुरओ वि पिउच्छाणं [10]पिट्टंतभरेण पडइ पिलणम्मि ॥५२॥

अत्र पिहडो पिठरः। पिउच्छा पितृष्वसा। इति शब्दभवौ। तथा पिज्जइ पिबतीति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः ॥ (४९)

---

1 AB पिरडी. 2 AB °लीय. 3 C °होहि. 4 C °डीहि. 5 A °लोअंतो.
6 AB पिअमा. 7 C पिट्ठंतं. 8 AB पियमा. 9 AB पियमा°. 10 C पिट्ठंत°.

[1]पिंजरुडो भेरुंडे जंकिंचिप्पढिययम्मि पिप्पडियं।
[2]तणुए पिहोअरो पंकसुरे पिट्ठखउरा य [3]पेंढा य ॥५०॥

पिंजरुडो भेरुण्डः। वदनद्वयोपेतो भारुण्डाख्यः पक्षी। पिप्पडियं यत्किंचित्पठितम्। पिहोअरो तनुः। अत्र पिहुरोमो मीन इति पृथुरोमशब्द-भवः। पिसुणइ कथयतीति धात्वादेशि[4]ष्वुक्त इति नोक्तः। पिट्ठखउरा तथा पेंढा कलुषा सुरा॥ यथा।

पिंजरुडो व्व दुव[5]यणो पेंढामत्तो सि पिट्ठखउर[6]पिअ।
सा तुह विरहुम्मत्ता पिहोअरा पिप्पडइ णिच्चं ॥५३॥ (५०)

पियमाहविपीणा पिक्किचउरंसा पीढमुच्छुजंतम्मि।
पीई तुरए पीलुट्ठ[7]पीडरइया य डङ्ढचोरवहू ॥५१॥

पियमाहवी कोकिला। पीणं चतुरस्रम्। पीढं इक्षुनिपीडनय[8]न्त्रम्। पीई तुरंगमः। पीलुट्ठं प्लुष्टम्। पीवलं पीतमिति तु पीतशब्दभवम्। पीडरई चोरभार्या॥ यथा।

पीणउरपीइरोहे पीढठिया [9]पिक्खिऊण पीडरई।
पियमाहविकालमुही पीलुट्ठं [10]भमए [11]पल्लिं ॥५४॥ (५१)

पुंडे वच्छत्थे पुंढो गत्ते पिउ[12]सियाय पुप्फा य।
पुत्थं मिउ मेले पुंपुअं च पुव्वाडपुप्पुआ पीणे ॥५२॥

पुंडे इतिशब्दो व्रजेत्यस्मिन्नर्थे। [13]पुंढो गर्त्तः। पुप्फा पितृष्वसा। पुत्थं मृदु। पुं[14]पुअं संगमः। पुव्वाडं तथा पुप्पुअं पीनम्॥ यथा।

पुव्वाडखंध [15]पुप्पुअभुज पुत्थालाव [16]असरुओ पुंडे।
ण सहइ पुं[17]पुअमम्हं पइपुप्फा [18]पुंढ[19]समगल्ला ॥५५। (५२)

---

1 AB पिंजुरु°. 2 B omitted from तणुए to यत् किंचित्. 3 A पेंढा.
4 AB °ष्वुक्ताविति नोक्तौ. 5 A °वणा. 6 C °पिआ. 7 AB °लुट्ठपी°. 8 AB °न्त्रं पीलु°.
9 A पिक्खेऊ°. 10 AB भमए. 11 B पल्लि. 12 C °सिआर. 13 AB पुंढो.
14 AB °पुअं. 15 AB पुप्फुय पु°. 16 AB असरुओ. 17 AB °पुयम°. 18 A पुंडस°. 19 B°समाग°,

तरुणम्मि पुअंडो पेंडओ अ पवरे पुरिल्लो अ ।
असईए पुआ[1]लो पु[2]अवत्तं पमोअच्छियवत्थे ॥५३॥

पुअंडो तथा पेंडओ तरुणः । पेंडओ षण्ढ इत्यन्ये । पुरिल्लो प्रवरः । पुआलो असती । पुअवत्तं प्रमोदहृतवस्त्रम् ॥ यथा ।

पुआलिपुअवत्तं पुरि[3]ल्लपेंडय तुमं परिच्छिऊण ।
मल्हसु पुअंडमज्झे सुहयत्तणगव्विओ किमम्हेहिं ॥५६॥

अत्र पुक्खरो सारस इति पुष्करशब्दभवः । पुंछइ पुंसइ पुसइ मार्ष्टि । पुलोइ पश्य[4]ति । इति धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः ॥ (५३)

पुडइय पुंडइया तह पेरुल्लोपेंडवाल[5]पेंडलिया ।
पिंडीकए [6]पुआइणिपूयाओ पुणा पिसायगहियाए ॥५४॥

पुडइयं पुंडइयं पेरुल्लो [7]पेंडवालं पेंडलियं एते पञ्च पिण्डीकृतार्थाः । पिंडलइयं इत्यपि । पु[8]आइणी तथा पूआ पिशाचगृहीता । पुआइणी उन्मत्ता दुःशीला चेत्यन्ये ॥ यथा ।

पुंडइया पेरुल्लोसहा पुडइयअपेंडवालकचा ।
अपुआइणी वि पूय व्व तुहारिवहू रुअंति पेंडलियं ॥५७॥ (५४)

पुरुहूओ घूए पु[9]डइणी य णलिणी पुलासिओऽग्गिकणे ।
असुरे पुरिल्लदेवो उक्कंठाए य पुरुपु[10]रिआ ॥५५॥

पुरुहूओ घूकः । पुडइणी नलिनी । संस्कृते तु पुटकिनीशब्दं केचिदेव निबध्नन्ति । पुलासिओ अग्निकणः । पुरिल्लदेवो असुरः । पुरुपुरिआ उत्कण्ठा ॥ यथा ।

पुरुहूअपिए काले पुरिल्लदेवारिविरहिया राही ।
मयणपुलासियतत्ता पुडइणिसयणे करेइ पुरुपु[11]रिअं ॥५८॥

अत्र पुलअइ पश्यतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ॥ (५५)

---

1 C °ली अपु°. 2 AB °अवत्तप°. 3 AB °ल्लपेड°. 4 °ति धा°.
5 AB °पेंडुलि°. 6 AB पुयायणि°. 7 AB पेंडुवा°. 8 AB °आयणी.
9 A °डणी. 10 AB °रिया. 11 AB °रियं.

आसीइ पुरिल्लपहाणा पूणी पिचुलया करो पूणो ।
पूरो वायगभंडे [1]पूअं दहियम्मि पूरणं सुप्पे ॥५६॥

पुरिल्लपहाणा अहिदंष्ट्रा । पूणी तूललता । यन्मध्यात्सूत्रतन्तुर्निःसरति । पूणो हस्तो । पूरो तन्तुवायोपकरणम् । पूअं दधि । पूरणं शूर्पम् ॥ यथा ।

[2]पूअअपूरोपूरणपूणीहिं जे जिअंति ते वि वरं ।
खुत्तपुरिल्लपहाणो मरसि अलं गारुडेण [3]णरपूण ॥५८॥ (५६)

पू[4]रोढी कज्जवए पूंडरिअं पेसणं च कज्जम्मि ।
पेल्लियमवि पीडियए पेयालं पेज्जलं पमाणम्मि ॥५७॥

पू[4]रोढी अवकरः । पू[5]डरिअं तथा पेसणं कार्यम् । पेल्लिअं पीडितम् । पेआलं तथा पेज्जलं प्रमाणम् ॥ यथा ।

पू[6]रोढिमपेआलं पेसणअणहिज्ज [7]वल्लसु सखेत्ते ।
दारिद्दपे[8]ल्लिय अपेज्जलकणि[9]सेहिं जइ अत्थि [10]पूंडरिअं ॥६०॥ (५७)

पेरिज्जं साहिज्जम्मि [11]पेच्छओ दिट्ठमित्तअहिलसिरे ।
पिच्छम्मि पेहुणं पेंडलो रसे गोवयम्मि पेंडारो ॥५८॥

पेरिज्जं साहाय्यम् । पेच्छओ दृष्टमात्राभिलाषी । पेहुणं पिच्छम् । पेंडलो रसः । यदाह गोपालः । पेहुणपेंडलशब्दौ पिच्छे च रसे च बोद्धव्यौ । पेंडलो अरस इति तु अकारप्रश्लेषो मूढानाम् । पेंडारो गोपः । पेंडारो महिषीपाल इति देवराजः ॥ यथा ।

सिहिपेहुणावयंसो पीणो पयपेंडलेण पेंडारो ।
वम्महकयपेरिज्जो भत्तयहारीण पेच्छओ जाओ ॥६१॥ (५८)

[12]पेंडोलीपेरणपेंडधवा कीलोद्धठाणखग्गेसु ।
पेडइओ कणवणिए पेसणयारो अदूइए ॥५६॥

---

1 AB पूयं, 2 AB पूययपूणीपू°. 3 AB नर°. 4 C °रोढी. 5 AB °डरीअं. 6 C °रोढिम°. 7 A वल्ल°. 8 AB °ल्लिययपे°. 9 C सेहि. 10 AB पुंड°. 11 AB पेहुओ. 12 A पेंडो°.

[1]पेंडोली क्रीडा। पेरणं ऊर्ध्वस्थानम्। अत्र। पेच्छइ पश्यति। पेल्लइ क्षिपति। एतौ धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ। पेंडधवो खड्गः। अत्र। पेंडवइ प्रस्थापयति। अयं धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः। पेडइओ कणादिविक्रेता वणिक्। पेसणयारी दूती॥ यथा।

पेडइयधूयपेंडोलिलंपडो पेरणं कुणसि कीस।
ण विणा पेसणयारिं हवंति क[2]ज्जाइं पेंडधवहत्थ॥६२॥ (५८)

पोट्टं उअरे पोच्चं सुकुमारे जूहणायगे पोंडो।
काचम्मि होइ पोत्तो गामपहाणम्मि पोयाओ॥६०॥

पोट्टं उदरम्। पोच्चं सुकुमारम्। पोंडो यूथाधिपतिः। पोत्तो काचः। पोयाओ ग्रामप्रधानः॥ यथा।

तं पोच्चं तणुपोट्टं मेल्लिय पोयायपोंड णियघरिणिं।
हालियमहिलं एयं रमसि ण तं मुणसि पोत्तिमणिभेयं॥६३॥(६०)

दुत्थम्मि पोसिओ पो[3]णिया सुत्तभरियम्मि तकुम्मि।
पोअंडो मुक्कभयम्मि पोउआ करिसअग्गिम्मि॥६१॥

पोसिओ दुःस्थः। पोणिया सूत्रभृ[4]त्ततर्कुः। पोअंडो मुक्तभयः। षण्ढ इत्यन्ये। पोउआ करीषाग्निः॥ यथा।

हालियजालियपो[5]उअधूमं दट्ठूण पोणियं [6]चइअ।
पोसियघरिणी छेत्तं उअ पोअंडा णिसाइ [7]अहिसरइ॥६४॥ (६१)

[8]पोआलो वसहे पोअंतो सवहम्मि पोत्तओ विसणे।
पोलियपोहणपोरच्छा सोणियलहुयमच्छपिसुणेसु॥६२॥

पोआलो वृषभः। पोअंतो शपथः। पोत्तओ वृषणः। पोलिओ शौनिकः। पोहणो लघुमत्स्यः। पोरच्छो दुर्जनः॥ यथा।

---

1 A पेडो.° 2 C °ज्जाइ. 3 C °णिआ य सु°. 4 C °भृत्तकुं:. 5 AB उयधू°.
6 AB चयइ. 7 AB भास°. 8 AB पोयालो. 7 C सौणि°.

तं रे पोहणगंधिं सपोत्त[1]पोआलउ व्व रमि[2]ऊणं ।
पारच्छकम्म पोलिय इणिहं पुण कुणसि पोअंती ॥६५॥ (६२)

पोइयपोअइया णि[3]द्दयरिलया पोइओ य कंदुइए ।
पोलच्चा खेडियभू कुसुंभरत्तम्मि पोम[4]रयं ॥६३॥

पोइया तथा पोअइया निद्राकरी लता। पोइओ कान्दविकः। खद्योत इत्यन्ये। पोलच्चा खेटितभूमिः। पोमरं कुसुम्भरक्तं वस्त्रम्। अत्र पोक्कइ व्याहरतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ॥ यथा।

पोइयचुंटणमिसओ पोअइयवणम्मि पोइयघरिल्लो ।
पोलच्चखेत्तकंठे सुपोमरा पेच्छ अहिसरइ ॥६६॥ (६३)

॥ अथानेकार्थाः ॥

दरियक्खमेसु पक्को पत्तणमिसुफलपुंखेसु ।
पइयं भल्लियचक्केसु [5]पप्फुअं दीहउड्डियंतेसु ॥६४॥

पक्को दृप्तः समर्थश्च। पत्तणं बाणस्य फलं पुङ्खश्चेति द्व्यर्थम्। पइयं भल्लितं रथचक्रं च। [6]पप्फुअं दीर्घमुड्डीयमानं च ॥ (६४)

वइजवणोसु पडिल्ली पउणो वणरोहणियमभेएसु ।
अइसोहंते भग्गे पिअंवए पक्कणो चेअ ॥६५॥

पडिल्ली वृतिस्तिरस्करिणी च। पउणो व्र[?]णरोहो नियमभेदश्चेति द्व्यर्थः। पक्कणो अतिशयशोभमानो भग्नः प्रियंवदश्चेति त्र्यर्थः ॥ (६५)

णायरसविरलमग्गेसु पइट्ठो गणगुहासु पब्भारो ।
कोकिलजारेसुं पंसुलो पउत्थं घरप्पवसिएसु ॥६६॥

---

1 AB °पोयाल°. 2 C °ऊण. 3 AB °इघरि°. 4 AB °रय'.
5 AB पप्पुअं. 6 C °बमरी°.

पइट्ठो ख्यातरसो विरलं मार्गश्चेति त्र्यर्थः। पब्भारो संघातो गिरिगुहा च। पंसुलो कोकिलो जारश्च। पउत्थं गृहं प्रोषितं च॥ (६६)

वइविवरे तह मग्गे दुस्सीले कंठदीणारे।
कंठच्छिद्दम्मि तहा य दीणणाए पएरो य॥६७॥

पएरो वृतिविवरं मार्गो दुःशील: कण्ठदीनाराख्यभूषणभेदः कण्ठे विवरं दीननादश्चेति षडर्थः॥ (६७)

[1]लहुपिढरम्मि पडुलं तह चिरकालप्पसूयम्मि।
पत्तट्ठो णायव्वो बहुसिक्खियसुंदरेसुं च॥६८॥

पडुलं लघुपिठरं चिरप्रसूतं च। पत्तट्ठो बहुशिक्षितः सुन्दरश्च॥ (६८)

असहणसमत्थएसुं च पच्चलो पक्कणो चेअ।
पव्वज्जो णहसरसिसुमिएसु गणसत्थरेसु पत्थारो॥६९॥

पच्चलो यथा पक्कणो असहनः समर्थश्चेति द्वावपि द्व्यर्थौ। पव्वज्जो नखः शरो बालमृगश्चेति त्र्यर्थः। पत्थारो निकरः प्रस्तरश्च॥ (६९)

कप्पासे सेए पलसं पीडियपडिअभीरुसु परद्धं।
पडुत्थी बहुदुद्धाए पारोहारिणीए य॥७०॥

पलसं कर्पासफलं स्वेदश्च। परद्धं पीडितं पतितं भीरु चेति त्र्यर्थम्। पड्डत्थी बहुदुग्धा दोह[2]नकारिणी चेति त्र्यर्था। अत्र प[3]रोट्ट भ्रमति क्षिपति चेति धात्वादेशेषू[4]क्तमिति नोक्तम्॥ (७०)

1 A लिहु°. 2 C °नहारि°. 3 AB °रोषट्ट. 4 AB °क्त इति नोक्तः.

पइरिक्कं च विसाले एगंते तह य [1]सुणम्मि ।
परि[2]हत्थं पडु[3]मण्णूसु भीयभग्गेसु पडिसिद्धं ॥७१॥

पइरिक्कं विशालमेकान्तं शून्यं चेति त्र्यर्थम् । परि[2]हत्थं पटुर्मन्युश्च । पडिसिद्धं भीतं भग्नं च ॥ (७१)

पयलाओ हरसप्पेसु परिब्भंतो णिसिद्धभीरूसु ।
[4]दाथायट्ठीमहिसीसु प[5]यड्ढणिपारि[6]हट्टीओ ॥७२॥

पयलाओ हरः सर्पश्च । परिब्भंतो निषिद्धो भीरुश्च । द्वाःस्था प्रतीहारी । आकृष्टिराकर्षणम् । महिषी सामान्योक्तापि चिरप्रसूतेह गृह्यते । एषु द्वाःस्थादिषु त्रिष्वर्थेषु प[5]यड्ढणिपारिहट्टिशब्दौ । यदाह गोपालः । प[7]यड्ढणी स्यात् प्रतीहारी । आकृष्टिः परिहट्टी प[7]यड्ढणी चेति विज्ञेया । द्वाःस्था च पारिहट्टी आकृष्टिः पारिहट्टी स्यात् ॥ इति च । गोकुलप्रकरणे देवराजस्त्वाह । परिहारिणी प[5]यड्ढणिपडिच्छिया पारिहट्टीए ॥ (७२)

वइमुक्खेसु परि[8]अडी पहेणयं लाहणोसवेसुं च ।
पडुआलियं पडूकयपरिताडियधारिएसुं च ॥७३॥

[9]परिअडो वृतिर्मूर्खश्च । पहेणयं भोजनोपायनमुत्सवश्च । अत्र पव्वालइ प्लावयति छादयति च । पयल्लइ शिथिलीभवति लम्बते च । [10]पम्हुसइ विस्मरति प्रभ्रश्यति प्रमुष्णाति च । एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः । पडुआलियं पटूकृतं ताडितं धारितं चेति त्र्यर्थम् ॥ (७३)

1 AB सुन्नम्मि. 2 C °हत्थं. 3 AB °मन्नूसु. 4 AB दालायट्ठीम°. 5 AB °यड्ढणि°. 6 AB °हट्टीओ. 7 AB °यड्ढणी. 8 AB °रियडी. 9 A पविअ° B पडिअ°. 10 AB पम्हस°.

परिहुत्त[1]वड्ढवियपालिएसु पडिअग्गिअं चेय ।
पविरंजिओ य भणिओ सिणिद्धए कयणिसेहे य ॥७४॥

पडिअ[2]ग्गिअं परिभुक्तं वर्धापितं पालितं चेति त्र्यर्थम् । पडिअ[2]ग्गिअं अनुव्रजितमिति तु अनुव्रजिधात्वा[3]देशसिद्धम् । पविरंजिओ स्निग्धः कृतनिषेधश्च। पविरंजिओ भग्न इति तु भञ्जिधात्वादेशसिद्धः ॥ (७४)

सरहे वग्घम्मि य पक्कसावओ पासमच्छिवि[4]रूवेसु ।
पालो सुंडिकजुण्णेसु भत्तउच्छूसु पाऊ य ॥७५॥

पक्कसावओ शरभो व्याघ्रश्च । पासं अक्षि विशोभं च । दन्तकुन्तयोरपि पासं इत्यन्ये । पालो शौण्डिको जीर्णश्च । पाऊ भक्तमिक्षुश्च । स्वार्थे के पाउयं इत्यपि ॥ (७५)

चच्चपडुसु पाडुक्को विप्पुअपडिसारएसु पालप्पो ।
हंसे विसिऽम्बुजे पाडलो दुवारतिरिएसु पासल्लं ॥७६॥

पाडुक्को समालम्भनं पटुश्च । पालप्पो विप्लुतः प्रतिसारश्च । पाडलो हंसो वृषभः कमलं चेति त्र्यर्थः । पासल्लं द्वारं तिर्यक् च ॥ (७६)

पुव्वकयकम्मपरिणइआहेडयपीडिएसु पारद्धं ।
तुल्लणिसेहे सरिसे स[5]मुआचारे य पाडिसिद्धी य ॥७७॥

पारद्धं पूर्वकृतकर्मपरिणाम आखेटकः पीडितश्चेति त्र्यर्थम् । पाडिसिद्धी स्पर्धा सदृशः समुदाचारश्चेति त्र्यर्थः ॥ (७७)

---

1 C °वड्ढवि°. 2 AB °ग्गिअं. 3 AB °देशे सि°. 4 AB °रूवेसु. 5 AB °मुदाचा°.

[1]पाडुंगोरी विउणो मज्जासत्तम्मि दढवड्ढिए य।
मसउम्मत्तेसुं पिप्पओ य पिचुपूणियासु पिउली य ॥७८॥

[1]पाडुंगोरी विगुणो मद्यासक्तो दृढक्षतावेष्टना च वृत्तिरिति त्र्यर्थः। यदाह। [1]पाडुंगोरी च वृत्तिर्दीर्घं यस्या विवेष्टनं परितः॥ पिप्पओ मशक उन्मत्तश्च। पिउली कर्पासस्तूललतिका च॥ (७८)

गंडुतिण[2]चोरिधम्मेसु पिल्लिरी पिप्परो विसे हंसे।
वज्झविसेसविवण्णेसु पिहंडो वग्घसीहया पुक्की ॥७९॥

पिल्लिरी ग[3]ण्डुसंज्ञं तृणम् चोरी घर्मश्चेति त्र्यर्थी। पिप्परो वृषभो हंसश्च। पिहंडो वाद्यविशेषो विवर्णश्चेति द्व्यर्थः। पुक्की व्याघ्रः सिंहश्च॥ (७९)

तरुणोम्मत्तपिसल्लेसु पुयाई वयणबिंदुसु [4]पुडिंगं।
पूसो सालसुगेसुं पेड्डा भित्तीदुवारमहिसीसु ॥८०॥

पुयाई तरुण उन्मत्तः पिशाचश्चेति त्र्यर्थः। पुडिंगं वदनं बिन्दुश्च। पूसो सातवाहनः शुकश्च। पेड्डा भित्तिर्द्वारं महिषी चेति त्र्यर्थी। केचित् पेड्डशब्देन महिषमाहुः॥ (८०)

खंडवलएसु पेंडं पोओ धवरुक्खलहुअसप्पेसु।
अस्सिणमासोसव[5]ए अपूअए तह य [6]पोअलओ ॥८१॥

पेंडं खण्डं वलयश्च। धववृक्षो लघुसर्पश्चेति द्व्यर्थः। पोओ बाल इति तु पोतशब्दभवः। पोअलओ आश्विनमासोत्सवोऽपूपश्च। यदाह। भर्त्ता भुङ्क्तेऽपूपं यत्र गृहिण्याः करात्समादाय। आश्वयुजि पोअलओ स उत्सवोऽपूपभेदश्च॥ पोअलओ बालवसन्त इत्यन्ये॥ (८१)

---

1 AB पांडु°. 2 A °चोरघ°. 3 C °खड्ड°. 4 A पुडिंगं. 5 AB °ए य पूयए. 6 AB पोयल°.

॥ अथ फादिः ॥

फग्गू महुच्छणे फलहो ववणी फसुलफंसुला मुक्के ।
फरओ फ[1]लयम्मि य फंसुलो य [2]णोमालियाए य ॥८२॥

फग्गू वसन्तोत्सवः । फलहो कर्पासः । फसुलो तथा फंसुलो मुक्तः । फरओ फलकः । फंसुली नवमालिका ॥ यथा ।

किं रे फरेसि फरयं फलहोलयहत्थ [3]फंसुलच्छिरी य ।
फग्गुम्मि फंसुलिघणे खलंति कामफसुला सरा णेत्थ ॥६७॥ (८२)

फलियारी दुव्वाए फसलियफसलाणिया कयविहूसे ।
फंफसओ लयभेए फिक्को हरिसम्मि कारिमे फिप्पं ॥८३॥

फलियारी दूर्वा । फसलिओ तथा फसलाणिओ कृतविभूषः । फंफसओ लताभेदः । फिक्को हर्षः । फिप्पं कृत्रिमम् ॥ यथा ।

फंफसयमालफसलाणिओ [4]अ फलियारियाफसलिओ य ।
फिप्पगहिलो जणाणं विरइय हासं जणइ फिक्कं ॥६८॥ (८३)

फिड्डो वामणाए फुक्का मिच्छा केसबंधणे फुंटा ।
फुक्को रजई फु[5]रियं च णिंदिए फुंफुया करीसग्गी ॥८४॥

फिड्डो वामनः । अत्र । फिडइ फिट्टइ भ्रश्यति । एतौ धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ । फुक्का मिथ्या । फुंटा केशबन्धः । फुक्को रजकः । फुरियं निन्दितम् । चलितदीप्तयोस्तु स्फुरितशब्दभवमेव । फुंफुया करीषाग्निः ॥ यथा ।

संकेयफुक्कियहरे फु[6]क्काफिड्डं पियमफुरियफुंटं ।
दट्ठुं विओयफुंफुयतत्ता तरुणी सुहाइ व [7]णिवुड्डा ॥६९॥

---

1 AB °लइम्मि. 2 णामोलि° B णोमोलि°. 3 AB फंसल°. 4 AB ड.
5 B °रिय च. 6 A °क्कापिड्ड' B °क्कापिंडं. 7 AB णिवड्°.

अत्र फुडइ फुट्टइ भ्रश्यतीति धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ ॥ (८४)

फुल्लंधुओ अली फूओ लोहारे दलिद्दए फेल्लो ।
माउलवहूइ फेलाया वरुणे फेणवंधफेणवडा ॥८५॥

फुल्लंधुओ भ्रमरः । [1]फूओ लोहकारः । फेल्लो दरिद्रः । फेलाया मातुलानी । [2]फेणवंधो तथा फेणवडो वरुणः ॥ यथा ।

उअ फेलायाइ मुहं फेणवडदिसाइ फेल्लफूयहरे ।
फुल्लंधुओ व्व चुंबइ एस गए फेणवंधदिसमक्के ॥७०॥ (८५)

फेल्लुसणं पिलणे उग्गमम्मि फोसो भयद्दवे [3]फोंफा ।
फडमहिभोगफणेसुं फलो य लिंगम्मि उसहे य ॥८६॥

फेल्लुसणं पिच्छिलो देशः । फेल्लुस इति पतनार्थः । क्रियाशब्दोऽयम् । स यदा अधिकरणसाधनस्तदा फेल्लुसणं [4]पिच्छिलो देशः । यदा तु भावसाधनस्तदा फेल्लुसणं पतनमुच्यते । एवं च फेल्लुसइ फेल्लुसि[5]जण इत्यादयो द्रष्टव्याः । फोसो उद्गमः । फोओ इत्यन्ये । [6]फोंफा भीषयितुं शब्दः ॥ यथा ।

भूच्छुत्तफोसकाले तरुणिं दट्ठूण करइ तह [7]फोंफं ।
जह फेल्लुसणे खलियं धरेइ धुत्तो णियंवम्मि ॥७१॥

॥ अथानेकार्थाः ॥

फडं सर्पस्य सर्वशरीरं फणाश्च । फलो लिङ्गं वृषभश्च ॥ (८६)

जुत्तमलिणेसु फंसणमह सारे थासए य फसलं च ।
फेसो डरसब्भावेसु मुक्कवित्थारिएसु फो[8]इअयं ॥८७॥

---

1 AB पूणो. 2 A फेणवडो तथा फेणवंधो व° B फेणवणो तथा फेणवंधो व°. 3 AB फोफा. 4 AB पेच्छि°. 5 A °ऊणं. 6 AB फोफो. 7 AB फोफं. 8 AB °इययं.

फंसणं युक्तं मलिनं च। फसलं सारं श्यासकश्च। अत्र। फंसइ विसंवदति स्पृशति च। फुसइ मार्ष्टि भ्रमति चेति धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ। [1]फिसो चासः सद्भावश्च। फोइअयं मुक्तं विस्तारितं च ॥ (८७)

फोडिययं राईधूमियं च सीहादूरक्खणविही य।
बंधो भिच्चे बब्भो वद्धे बप्पबलिया सुहडपीणा ॥८८॥

फोडिययं राजिकाधूमितं शाकादि रात्रावटव्यां सिंहादिरक्षाप्रकारश्च ॥

॥ अथ वादिः ॥

बंधो भृत्यः। बब्भो वर्ध्रः। बप्पो सुभटः। पितेत्यन्ये। बलिओ पीनः ॥ यथा।

कासणियवंधय तुमं गड्डीए चड्य बब्भकम्माइं।
रे बलियबप्प[2]घरिणिं जंपंतो लहसि झत्ति फलं ॥७२॥ (८८)

बंधोल्लो मेलयए बव्वाडो दाहिणकरम्मि।
बहलं पंके हासम्मि बक्करं बड्डओ य त[3]उवट्टे ॥८९॥

बंधोल्लो मेलकः। बव्वाडो दक्षिणहस्तः। बहलं पङ्कः। बक्करं परिहासः। बड्डओ त्रपुपट्टाख्यः कर्णाभरणविशेषः ॥ यथा।

बव्वाडग्गहणच्छणि बं[4]धुरबंधोल्लयम्मि तुज्झ पिए।
चलवड्डयाण मयमयबहलियआलोण बक्करं भरिमो ॥७३॥ (८९)

बप्पीहबंभणीओ चायगहाला[5]हलेसुं च।
[6]तुमुले बमालबोला य बब्बरी केसरयणाए ॥९०॥

---

1 AB फोसो. 2 A °घरणि. 3 AB °उपट्टे. 4 A °धुरबंधुल्ल° B °धुरबंधुल्ल°.
5 AB °हलासुं. 6 B मुमु°.

बप्पीहो चातकः। बंभणी स्वार्थे के बंभणिया शाला[1]हलः। बमालो तथा बोलो कलकलः। बब्बरी केश[2]रचना। बप्पीहबमालबोला दन्त्योष्ठ्यादयः केचिदिच्छन्ति॥ यथा।

[3]सा बंभणि व्व तप्पइ तुह विरहोम्हाइ लुलियबब्बरिया।
बप्पीहबोलघणघणबमालकाले वि णीय णिव्वाइ॥७४॥ (८०)

उच्छुसमतिणे बरुअं गोकमलेसुं बइल्लबंभहरा।
बलवट्टीबहुराणा सहिअसिधारा सिवाइ बहुरावा॥८१॥

बरुअं इक्षुसदृशतृणम्। बइल्लो बलीवर्दः। बंभहरं कमलम्। बलवट्टी सखी। व्यायामसहेत्यन्ये। बहुराणा खड्गधारा। बहुरावा शिवा। अत्र ब[4]रुअबलवट्टिशब्दौ दन्त्योष्ठ्यादौ केचिन्निबद्धौ॥ यथा।

कत्थुच्छु कत्थ बरुअं बंभहरं कत्थ कत्थ बहुराणा।
[5]बलवट्टी कत्थम्हं बइल्लबहुरा[6]वसइ कत्थ तुमं॥७५॥ (८१)

बप्फाउलमइउण्हे हट्टे बलामोडिबलमड्डा।
बहुमुहवालयवाउल्ली खलवणिउत्तपुत्तियासुं च॥८२॥

बप्फाउलं अतिशयोष्णम्। अबाष्पाकुलेऽपि वृत्तेर्ना[7]यं बाष्पाकुलशब्दभवः। बलामोडी तथा बलमड्डा बलात्कारः। बहुमुहो दुर्जनः। अत्र। बज्जरइ कथयति। बडबडइ विलपति। एतौ धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ। तथा बाहिं बहिरिति शब्दभवत्वान्नोक्तम्। बालओ वणिक्पुत्रः। बाउल्ली [8]पाञ्चालिका। अत्र बप्फाउलबाउल्लीशब्दौ केषांचिद्दन्त्योष्ठ्यादौ॥ यथा।

---

1 AB °हला. 2 C °ना ब°. 3 A सो. 4 AB °रुयव°. 5 A बिल°.
6 AB °व क°. 7 AB °यं शब्दः ब°. 8 C पञ्चा°.

अमरिसवप्फाउलिया बहुसुह वाउल्लिय व्व तुपिच्छका ।
ण बलामोडीजोग्गा बालय पेम्मं खु हणइ बलमड्डा ॥७६॥ (८२)

विग्गाइ[1] विआया जुअदो [2]कोड वीलओ य ता[3]डंके ।
असणम्मि बीओ बीजमलणखलयम्मि बीयजमणं तु ॥८३॥

विग्गाई । स्वार्थे के विग्गाइया । तथा [4]विआया यु[5]ती द्वौ कीटौ । यदाह । यौ कीटौ संलग्नौ भ्रमतो विग्गाइया ख्यातौ । यत्तु । विग्गाइया [4]विआया । इत्यभिमानचिह्नसूत्रे सति विग्गाइया चलचित्ततेति व्याचष्ट उदाहरति च ॥ यथा ।

[6]जहिमं तिरो वईए गुलुगुंछिय गोविया [7]पुलोएसि ।
विग्गाइयाइ [8]काहिसि कायं तह कामबाणाण ॥७७॥

इति । स महासाहसिकः । यदभिमानचिह्नेनैव स्वव्रत्तावुदाहृतम् ॥ यथा ।

सब्भावसंदियाओ [9]णिच्चं चिय [10]संगयाउ होज्जाह ।
[11]ण मुअंति एक्कमेक्कं पुत्तय विग्गाइयाओ वि ॥७८॥

अत्र विसकण्ठी बलाकेति संस्कृतसमत्वान्नोक्ता: । वीलओ ताडङ्कः । बीअओ अस[12]नसंज्ञो वृक्षः । बीअणो इत्यन्ये । अत्र बीहइ बिभेतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् । बीअजमणं बीजमलनखलम् । अत्रापि बीलयबीयजमणशब्दौ दन्त्यो-ष्ठ्यादौ केषांचित् ॥ यथा ।

विग्गाइया वि हु वरं विणा पियं बील[13]एहिं किं इत्थ ।
इय बीयजमणबीअयतलम्मि सलहइ [14]विआइअं बाला ॥७९॥ (८३)

---

1 A °वियायजयदी B °वियायजयादी. 2 AB कीला. 3 AB °डंको. 4 AB बियाया.
5 C °ती कौ°. 6 AB जहमं. 7 AB पलो°. 8 AB जाहि°. 9 AB निच्चं.
10 A संघया° B संघगया°. 11 AB न. 12 C °नह°. 13 C °एहि. 14 AB वियाइयं.

बुत्तौ पुप्फवईए बुक्का मुट्ठीइ बुक्कणो कागे।
विंदम्मि बुंबुअं [1]बुंदिणी कुमारीसमूहम्मि ॥८४॥

बुत्तो ऋतुमती। बुक्का मुष्टिः। व्रीहिमुष्टिरित्यन्ये। बुक्कणो काकः। बुंबुअं वृन्दम्। बुंदिणी कुमारीसमूहः॥ यथा।

> अज्ज वि ण हु बुत्तो सा बुंदिणिमज्झम्मि खेल्लए मुद्धा।
> दासीबुंबुअबुक्को [2]चिय बुक्कण मा खु होहि उत्तालो ॥८०॥

अत्र। बुक्कइ गर्जति। बुड्डइ मज्जति। एतौ धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ॥ (८४)

बुक्कासारो भीरू बुलंबुला बुब्बुए च्चेय।
बेल्लौ थूणा बेडो तरीइ मंसुम्मि बेडु[3]बोड्डुरया ॥८५॥

बुक्कासारो भीरुः। बुलंबुला बुद्बुदः। बेल्लौ स्थूणा। बेडो नौः। दन्त्योष्ठ्यादिरयं केषांचित्। बेड्डा तथा [4]बोड्डरं श्मश्रु॥ यथा।

> रे बेडियसुय बोक्कड[5]बोड्डर किं तुज्झ उग्गया बेड्डा।
> णइजलबुलंबुलाओ बुक्कासारो सि बेल्लिबिडिओ वि ॥८१॥ (८५)

धम्मिट्ठयम्मि बोडो बोव्वं खेत्तम्मि चूचुए बोंडं।
छागम्मि बोक्कडो [6]बोद्दरं पिहू पवहणम्मि बोहित्थो ॥८६॥

बोडो धार्मिकः। तरुण इत्यन्ये। बोव्वं क्षेत्रम्। बोंडं चूचुकम्। बोंटणं इति शीलाङ्कः। बोक्कडो छागः। बोद्दरं पृथु। बोहित्थो प्रवहणम्॥ यथा।

> बोडाण पुसबोव्वे [6]बोद्दरसंसारसिंधुबोहित्थ।
> वलंबंताण समं वरबोंडा बोक्कडि व्व पडिहाइ ॥८२॥ (८६)

---

1 A बुंदणी B बुंदणी. 2 B विय C विश्व. 3 AB बोप्टरं. 4 AB बोप्टरं.
5 AB बोप्टर, 6 AB बोंद°.

संमज्जणोइ बोहारी बोहहरो य मागहए ।
बहुणो चोरे धुत्ते य सुहयपणसेसु बाणो य ॥८७॥

बोहारो संमार्जनी । बउहारी इत्यन्ये । अत्र बोल्लइ कथयति । इति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् । बोहहरो मागधः ॥ यथा ।

बोहहरमंगलभणोइ भंचि मिहुणाण उहमाणाण ।
रयतुट्टहारसुत्ता [1]उअ बोहारीहरीउ गेण्हंति ॥८३॥

॥ अथानेकार्थाः ॥

बहुणो चोरो धूर्त्तश्च । बाणो सुभगः पनसश्च ॥ (८७)

बिंबोवणयं खोहे विकारऊसीसएसुं च ।
चुंबियकिडीसु बुंदी बुंदीरो महिसगरूएसु ॥८८॥

बिंबोवणयं चोभो विकार उच्छीर्षकं चेति त्र्यर्थम् । बुंदी चुम्बनं सूकरश्च । बुंदीरो महिषो महांश्च ॥ (८८)

रूवमुहतणुसु बोंदी भूसियआडोवएसु बोंगिल्लो ।
भल्लू रिच्छे भग्गं लित्ते भंभी अ असईए ॥८९॥

बोंदो रूपं मुखं शरीरं चेति त्र्यर्थी । बोंदं सुखमित्यन्ये । बोंगिल्लो भूषित आटोपश्च ॥

॥ अथ भादिः ॥

भल्लू ऋच्चः । भग्गं लिप्तम् । भंभी असती ॥ यथा ।

भल्लूसरिच्छकेसे पइम्मि अलसे सयालुए भंभी ।
चंदणरसभग्गतणू उववइमहिसरइ जुण्हीए ॥८४॥ (८९)

---

1 AB उय.

भंभा भेरी भव्वो बहिणीतणए वइंगणे [1]भंटं ।
[2]भंडं मुंडणए भद्दं आमलयम्मि [3]भट्टिओ कण्हे ॥१००॥

भंभा तूर्यविशेषः। भव्वो भागिनेयः। [1]भंटं वृन्ताकम्। [2]भंडं मुण्डनम्। भद्दं आमलकम्। भट्टिओ विष्णुः॥ यथा।

कय[4]भंडसिरो भंभासद्दो रे भव्व लिहइ तुह जणओ।
भट्टिअभत्तिविउत्तो भद्दयएगारसीइ [5]भंटाइं ॥८५॥ (१००)

वरुअम्मि भमासो भल्लुंकी भसुया भुरुंडिया य सिवा ।
पक्खलंतम्मि भलंतं कलहावत्तेसु भंडणभममुहा ॥१०१॥

भमासो इक्षुस[6]दृशं तृणम्। भमसो इति धनपालः। [7]भल्लुंकी भसुया भुरुंडिया इत्येते त्रयोऽपि शिवावाचकाः। अत्र भुरुंडियाशब्दो भुकारादिरर्थानुरोधात्पठितः। भलंतं प्रस्खलत्। भंडणं कलहः। अत्र भसलो भ्रमर इति भ्रमरशब्दभवः। भरइ भलइ स्मरतीति धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ। भममुहो आवर्त्तः॥ यथा।

भंडणभममुहपडियं [8]पिक्खिय भल्लुंकियाइ सह भसुयं।
णेइ भमासभलंतं तुह हयवेरिं भुरुंडिया [9]अत्था ॥८६॥ (१०१)

भद्दाकरिभद्दसिरी दीहमलयजा भरोच्छयं तालं ।
भयवग्गामो मोढेरयम्मि जेट्ठबहिणीवई भाओ ॥१०२॥

भद्दाकरी प्रलम्बः। भद्दसिरी श्रीखण्डम्। भरोच्छयं तालफलम्। अत्र भम्मडइ भमाडइ भमडइ भ्रमतीति धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः। भयवग्गामो मोढे[10]रकाख्यं स्थानम्। भाओ ज्येष्ठभगिनीपतिः॥ यथा।

---

1 C भंडं. 2 C भंडं. 3 AB भट्टिओ. 4 C °भंडुसि°. 5 C भंडाइं.
6 C °इयद्द°. 7 AB भल्लंकी. 8 C पेक्खिय. 9 AB अत्ता. 10 C °रकम् भा°.

भद्दाकरिसुअदंडं भयवग्गाम्मि भइमिरिहल्लो ।
वीरजिणमच्च भाउय भरो[1]च्छयफलं [2]चयसुरसेवं ॥८७॥

अत्र भाइ बिभेतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ॥ (१०२)

भासलभावियभाउज्जा दित्तग[3]हियभाउजायासु ।
भासुंडी णीसरणे भाउयमासाढगोरिऊसवए ॥१०३॥

भासलं दीप्तम् । भावियं गृहीतम् । भाउज्जा भ्रातृजाया । भासुंडी निःसरणम् । भाउयं आषाढे गौर्या उत्सवविशेषः ॥ यथा ।

ओ पिच्छ जारभावियसंकेआ मयणअग्गिभासलिआ ।
भाउयमिसेण भवणा भासुंडइ तुज्झ भाउज्जा ॥८८॥ (१०३)

भायलभासियभाइल्ला जच्चतुरंग[4]दिसहलिएसु ।
भावइया धम्मियगेहिणीइ भिंगं च कसिणम्मि ॥१०४॥

भायलो जात्यतुरंगमः । भासियं दत्तम् । भाइल्लो हालिकः । अत्र भाइरो भीरुरिति बिभेतेर्भादेशे लन इरे सिद्धमिति नोक्तम् । भावइया धार्मिकगृहिणी । भिंगं कृष्णम् ॥ यथा ।

इंदियभायलविवसो भावइयाण णियडे भम तुमं मा ।
भाइल्ल ताहि भासियसावो कह होसि पाव भिंगमुहो ॥८९॥ (१०४)

भिसिया बिसी भिसंतमणत्थे चोरेइ भिंगारी ।
[5]दारम्मि भित्तरं टंक[6]च्छिण्णे भित्तिरूवं च ॥१०५॥

भिसिया वृसी । भिसंतं अनर्थः । दीप्तार्थस्तु भासेर्भिस इति धात्वादेशे सिद्धः । भिंगारी चीरी । मशक इत्यन्ये । भित्तरं द्वारम् । भित्तिरूवं टङ्कच्छिन्नम् ॥ यथा ।

भिंगारिसंकुलाभित्तिरूवगुहभित्तरे वसंताणं ।
भिसियापरिग्गहाणं मुणीण कत्तो भिसंताइं ॥९०॥ (१०५)

---

1 AB °रीछय°. 2 A चयसुसु° B चयंसुसु°. 3 C °हिषय°. 4 AB °दिन्न°.
5 C बार°. 6 AB °च्छिन्ने.

भुज्जे भुत्रं छुहाए भुक्खा कोलम्मि भुंडभुंडीरा।
भुत्तूणो भिच्चे भुरुहुंडियमुद्धूलिए [1]चेव ॥१०६॥

भुत्रं [2]भूर्जम्। भुक्खा क्षुत्। भुंडो तथा भुंडीरो सूकरः। भुत्तूणो। ओत्संयोगे इति भोत्तूणो इत्यपि। भृत्यः। अत्र। भुमइ भ्रमति। भुल्लइ भ्रश्यति। भुक्कइ भषति। एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः। भुरुहुंडियं उद्धूलितम्। भुरुकुंडियं इत्यन्ये॥ यथा।

धूलिभुरुहुंडिया जे भुक्खाए भुत्रकिसा य भुत्तूण।
किं जा[3]एहिं बहुहिं वि भुंडीरेहिं च [4]तेहिं भुंडोए॥८१॥ (१०६)

[5]भूत्रो य जंतवाहे भूअसो किट्ठखल[6]जसे।
भूमिपिसाओ ताले भयालुए भेडभेज्जभेज्जलया॥१०७॥

भूओ यन्त्रवाहः। भूअसो कृष्टे खले यज्ञः। भूमिपिसाओ तालः। भेडो भेज्जो तथा भेज्जलओ त्र[7]योऽप्यमी भीरुवाचकाः। भेडशब्दो भेरशब्दभवोऽप्यस्ति॥ यथा।

भूमिपिसाए [8]भूअं चडियमभेडं वह्नं णिएऊण।
[9]भूअसपिक्खणमिसा अभेज्जला जाइ भेज्ज व्व॥८२॥ (१०७)

भेरुंडो दीवी भोयभोइया भाडिगामपवरेसु।
अहियारिसंबले भोल्लयं च भारुंडयम्मि भोरुडओ॥१०८॥

भेरुंडो चित्रकः। भोओ भाटिः। भोइओ ग्रामप्र[10]धानः। भोल्लयं प्रबन्धप्रवृत्तं पाथेयम्। [11]भोरुडो भारुण्डपक्षी॥ यथा।

अणुतित्थं कयभोया एकमुहोहविअ भोल्लयं लेह।
भोइयभेरुंडा दोमुह[12]भोरुडयाण पेच्छह [13]अवायं॥८३॥(१०८)

---

1 C चेय. 2 AB भूर्जम्. 3 C °एहि बहुहि वि. 4 C तेहि. 5 AB भूयो. 6 AB °जसे. 7 C °योऽप्यं ते. 8 AB भूयं. 9 AB भूयस°. 10 C °धानम्. 11 AB भोरुंडो भेरुंटप°. 12 A °भोरुंड°. 13 AB अवीयं.

॥ अथानेकार्थाः ॥

छिन्नसिरबंदिभूसासहिदोहित्तेसु भंडो य ।
भंडी सिरीसरुक्खो अडई असई य गड्डी य ॥१०९॥

भंडो छिन्नमूर्धा मागधो मण्डनं सखा दौहित्रश्चेति पञ्चार्थः । भंडी शिरीषवृक्षोऽटवी असती गन्त्री चेति चतुरर्था ॥ (१०९)

भंभलसद्दो अप्पियजडेसु भित्तं च [1]दारगेहेसु ।
साणे सुरमाणे भुक्कणो अ आणतरिच्चेडिया [2]भेली ॥११०॥

भंभलं अप्रियम् । भंभलो मूर्खः । भित्तं द्वारं गृहं च । भुक्कणो श्वा मद्यादिमानं च । भेलो आज्ञा वेडा चेटी चेति त्र्यर्था । वेडायां भेलओ इत्यपि केचित् ॥ (११०)

॥ अथ मादयः ॥

मंती विवाहगणए मंठो संठे पिहाणिया मंडी ।
मंचो बंधे मग्गो पच्छा मच्चं मले मलो सेए ॥१११॥

मंती विवाहगणकः । मंठो शठः । मंडी पिधानिका । मंचो बन्धः । मंठो बन्ध इति केचित् पठन्ति । मग्गो पश्चात् । मच्चं मलः । मलो खेदः ॥ यथा ।

मंडीइ छएमि सिरं जं मुंडेऊण घम्मजायमलो ।
रे मंचजोग्गमच्चिअ मंतिं पुच्छेसि मग्गओ मंठ ॥८४॥ (१११)

सिंगविहीणो मट्टो मट्टमराला य अलसम्मि ।
मं[3]खोऽखडे मम्मो मल्लाणी मामा य मामीए ॥११२॥

---

1 C द्दर°. 2 AB भेडी. 3 AB °खो षंडे.

मट्टो शृङ्गविहीनः। मड्डो तथा मरालो अलसः। मरालो हंस इति सातवाहनः। मंखो अखड़ः। मम्मो मल्लाणी मामा त्रयोऽप्यमी मातुलानीवाचकाः। मामीशब्दोऽपि देश्यः। पर्यायभङ्ग्या नूपात्तः॥ यथा।

[1]रेहसि मराल ण घरे मंखिल्लो मट्टमट्टउसट्टो व्व।
इय एस मम्मिमज्झे मामाहसिओ हणेइ मल्लाणिं ॥८५॥ (११२)

मइराइ मई मइमोहणी य सीमाइ [2]मज्जमेराओ।
सेले मऊ हढे मत्तल्लिमि[3]णायाइ अक्खमे [4]महरो ॥११३॥

मई तथा मइमोहणी सुरा। [5]मज्जा तथा मेरा मर्यादा। मऊ पर्वतः। मत्तल्लो तथा मिणायं बलात्कारः। महरो असमर्थः॥ यथा।

मत्तल्लिमुक्कमज्जो मउमेरावोसदंसियमिणाओ।
पियइ मई गइमहरो मुसलो मइमोहणीकुडयहत्थो ॥८६॥ (११३)

मडिया समाहयाए मउअं दीणम्मि पिउहरे मइणं।
मरुलो भूए मइयं च भक्खिए मंडलो साणे ॥११४॥

मडिया समाहता। मउअं दीनम्। मइणं पितुर्गृहम्। मरुलो भूतं पिशाचादि। मइयं भक्षितम्। मंडलो श्वा॥ यथा।

काममरुलमडिया सा म[6]उआ मइणम्मि वसइ मइयसद्दी।
तं मंडलो व्व कत्थ वि भमेसि जाणसि ण वेयणं तीए ॥८७॥ (११४)

मडयमयडा उववणे चंडिलए मज्झओ [7]चेव।
सिरमालाइ मयाई मउली य हिययरसोच्छलणे ॥११५॥

---

1 AB रहसि मरालाण च°. 2 A मज्झमे°. 3 A °णाआ च° B °णाआइ च°.
4 AB मइरो. 5 A मज्झा. 6 AB °उआ. 7 C चेव.

मडश्रो तथा मयडो आरामः। मंडभश्रो नापितः। मयाई शिरोमाला। मउली हृदयरसोच्छलनम्॥ यथा।

मउभय मच्छयगन्धिश्र हवेइ मउली तुमं णियंताण।
महसि सुश्रंधिमयाइं मडयठिश्रं तं कहं मयडवालिं ॥९८॥ (११५)

मंजीरं हिंजीरे वल्लिविसेसे मयाली य।
जारम्मि महालो मंजुश्रा [1]श्र तुलसीइ मंतुश्रा लज्जा ॥११६॥

मंजीरं शृङ्खलकम्। मयाली निद्राकरी लता। महालो जारः। मंजुश्रा तुलसी। मंजिग्रा इत्यन्ये। मंतुश्रा लज्जा॥ यथा।

तइया मयालिगहणे मंजुश्रदलचुंटिरिं रमसि सुणहं।
विरयसि मंतुश्रमिणिहं महाल मंजो[2]रघल्लिश्रो कीस ॥९९॥ (११६)

करहम्मि महंगो मंडिल्लो पूवे लहुम्मि मडहं च।
मउडी मुकुंडी मुरुमुंडो मोडो य जूडम्मि ॥११७॥

महंगो उष्ट्रः। मंडिल्लो अपूपः। मडहं लघु। मउडी मुकुंडी मुरुमुंडो मोडो इत्येते चत्वारो जूटवाचकाः॥ यथा।

तीइ सुमुकुंडीए मुरुमुंडं णियवि किं सुमोडकए।
मंडिल्लमत्त मोडसि मडहं णिश्रकुमउडिं महं[3]गोट्ठ ॥१००॥ (११७)

मज्जोक्कमहिणवे मंगुसमुग्गुसुमुग्गसा णउले।
मंगलमसिणा सम[4]रम्मा अग्घाडम्मि मउरमउरंदा ॥११८॥

मज्जोक्कं प्रत्यग्रम्। मंगुसो मुग्गुसू मुग्गसो त्रयोऽप्येते नकुलवाचकाः। मंगलं सदृशम्। मसिणं रम्यम्। मउरो तथा मउरंदो अपामार्गः॥ यथा।

मंगुसमुश्रप्पमंगल मुग्गुसुमुग्गसिजुयं मसिणपुच्छं।
मउरंदवणे मज्जोक्कमउरकंटयणहं हणंतमहिं ॥१०१॥ (११८)

---

1 C य. 2 AB °रघल्लि°. 3 AB °गोट्ठ. 4 A °रम्म.

मंतक्खीमयणसलाया साल[1]हियाए मल्हणं लीला ।
मंधायमहाअत्ता अड्ढे पंके महेड्डो अ ॥११९॥

मंतक्खो तथा मयणसलाया सारिका । मल्हणं लीला । मंधाओ तथा म[2]हाअत्तो आढ्यः । महेड्डो पङ्कः ॥ यथा ।

एंतम्मि म[3]हाअत्ते मल्हंतो णवमहेड्डरुद्दणयणा ।
पाढइ मंधायवह्रू मयणसलायापिएत्थ मंतक्खिं ॥१०२॥

अत्र । मक्कडो जालकारकृमिः । मद्दलो मुरजः । इति मर्कट[4]मर्दलशब्द-भवौ । मलइ मढइ मड्डइ मृद्नाति । महइ काङ्क्षति । एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः ॥ (११९)

गव्वे मरट्टमडहरमडप्फरा मलहरो तुमुले ।
महिसंदो सिग्गुतरुम्मि महासद्दा सिवाए य ॥१२०॥

म[5]रट्टो मडहरो मडप्फरो त्रयोऽप्येते गर्ववाचकाः । मलहरो तुमुलः । महिसंदो शिग्रुतरुः । महासद्दा शिवा ॥ यथा ।

महिस महिसंदमोडणमडहरिय मडप्फरा मलहरेसु ।
हत्थिमर[6]ट्टघरट्टे होसि महासद्दभोयणं सोहे ॥१०३॥ (१२०)

मज्झम्मि म[7]ज्झआरं महाबिलं खे महाणडो गिरिसे ।
मड्डहर॰लंपिया गामणिगव्वीसु त[8]रुणे महालक्खो ॥१२१॥

मज्झआरं मध्यम् । महाबिलं व्योम । महाणडो रुद्रः । मड्डहरो ग्रामप्रवरः । मे[9]हर इत्यन्ये । मलंपिओ गर्वी । महालक्खो तरुणः ॥ यथा ।

[10]दिट्ठा महाबिलचरीसमा पिया तुह महाणडपियाए ।
मड्डहर मलंपिओ तो भमसु महालक्खम[11]ज्झआरम्मि ॥१०४॥ (१२१)

---

1 C °हियाइ. 2 AB °हाअंती. 3 AB °हाअंते. 4 AB °मुरज° 5 AB °रड्डो. 6 C °ट्ट घरट्टे. 7 AB °ज्झयारं. 8 AB °रुणो. 9 C °हरो इ°. 10 AB दिट्ठा. 11 AB °ज्झयार°.

णलिणीइ महावल्ली मडवोज्झा जप्पजाणम्मि ।
मत्तम्मि मत्तवालो तह [1]मइमुहमासिया पिसुणे ॥१२२॥

महावल्ली नलिनी । मडवोज्झा शिबिका । मत्तवालो मत्तः । मइमुहो तथा मासिओ पिशुनः ॥ यथा ।

रे मत्तवाल मइमुह मडवोज्झाजोग्ग तुज्झ वि विओए ।
तम्मेइ महावल्लीसयणम्मि अमासिया खु सा बाला ॥१०५॥ (१२२)

कुसुमरए मयरंदो मम्मणिया णीलमक्खियाए य ।
मत्तालंबो तह मत्तवारणे महयरो णिउंजवई ॥१२३॥

मयरंदो कुसुमरजः । पुष्परसवाचकस्तु संस्कृतभव एव । मम्मणिया नील-मक्षिका । मत्तालंबो मत्तवारणः । [2]महअरो गह्वरपतिः ॥ यथा ।

कमलमयरंदगोरिं मत्तालंबे इमं ण जइ रमसि ।
मम्मणियाउल[3]रणे महयर[4]भिच्चु व्व ता वरं भमिउं ॥१०६॥ (१२३)

मज्झंतियं च मज्झंदिणम्मि [5]मग्गसिरो अ अ[6]णुगमिरे ।
मलवट्टो तरुणीए म[7]च्छिसिक्कं मच्छिसिणिवहम्मि ॥१२४॥

मज्झंतियं मध्यंदिनम् । म[8]ग्गसिरो अनुगमनशीलः । मलवट्टो तरुणो । म[9]च्छिसिक्कं मक्षिकासमूहः ॥ यथा ।

मलवट्टिसमं कीलंतयस्स मज्झंतियम्मि वोलीणे ।
ओ वच्चइ म[9]च्छिसिक्कं इमस्स म[8]ग्गसिरो हवसु गोव ॥१०७॥ (१२४)

भंडम्मि महत्थारं मज्झिमगंडं च उअरम्मि ।
महुरालियं परिच्चिए रयस्सलाए [10]मयलवुत्ती ॥१२५॥

---

1 AB महमु°. 2 AB महइरो. 3 AB °रणे. 4 C °भिच्चो व्व. 5 AB मज्झग्गिरो.
6 A °णुगमिरा B °णुगमिरो. 7 A °च्छिसक्कं च्छि° B °च्छिसक्क मच्छि°. 8 AB °ग्गग्गिरो.
9 AB °च्छिसक्कं. 10 C °लवुत्ती.

महल्थारं भाण्डम्। महल्थारं भोजनमिति सातवाहनः। अत्र। मयगलो हस्ती। मयधुत्तो क्रोष्टेति मदकलमृगधूर्त्तशब्दभवौ। मज्झिमगंडं उदरम्। महुरालियं परिचितम्। मय[1]लवुत्तो रजस्वला॥ यथा।

उअह महल्थारस[2]रिसमज्झिमगंडं पुलोइय भुअंगं।
वेसा संभलिमहुरालियं पि ण रमेइ मय[3]लवुत्तिमिसा॥१०८॥ (१२५)

मंगलसज्झं तह बीअवावसेसम्मि खेत्तम्मि।
मणिरइया कंचीए कंदप्पे मयणिवासमित्तलया॥१२६॥

मंगलसज्झं बीजवापशेषं क्षेत्रम्। मणिरइया कटीसूत्रम्। मयणिवासो तथा मित्तलो कन्दर्पः॥ यथा।

मंगलसज्झे गलिया मणिरइया तुज्झ पंसुलि सहेइ।
मित्तलपिया[4]णुहारिणि किर मोव्वो मयणिवासघणुहस्स॥१०९॥ (१२६)

घूयम्मि महासउणो महालव[5]क्खो य सद्धपक्खम्मि।
मक्कडबंधं गीवाविहूसणे संकलारूवे॥१२७॥

महासउणो उलूकः। महालवक्खो भाद्रपदे श्राद्धपक्षः। मक्कडबंधं शृङ्खलारूपं ग्रीवाभरणं सव्यापसव्यं यज्ञोपवीताकारम्॥ यथा।

सरएण महासउणो महालवक्खेण बंभणा तह य।
णवमक्कडबंधेण य मोयंते उप्पलच्छीओ॥११०॥

अत्र महमहइ गन्धः प्रसरतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम्। (१२७)

मणिणायहरं जलही माला जुण्हाइ रोमसे माई।
[6]माहं च कुंदकुसुमे मायंदोऽम्बम्मि माडियं गेहे॥१२८॥

---

1 C °लवुत्ती. 2 AB °रिसंम.° 3 C °लवुत्ति.° 4 AB °णुकारि.°
5 B °क्खोम्मि. 6 A मोहं.

मणिणायहरं समुद्रः। माला ज्योत्स्ना। माई रोमशः। माहं कुन्द-कुसुमम्। अत्र। माइं मार्थे। मामि सख्यामन्त्रणे। एतौ शब्दानुशासने उक्ताविति नोक्तौ। माढो संनाह इति माठोशब्दभव इति नोक्तः। मायंदो आम्रः। माडियं गृहम्॥ यथा।

गुणमणिणायहर चुलुक्क तुज्झ मायंदकुंजमाडियए।
गाएइ पुलयमाई खयरिजणो माहमालधवलजसं ॥१११॥ (१२८)

सियवडपव्वइयाए मायंदी आमलीइ [1]माइंदा।
मउए माइलिमाउच्छा माभाई अभयदाणे ॥१२९॥

मायंदी श्वेतपटा प्रव्रजिता। मा[1]इंदा आमलकी। माइलो तथा माउच्छो मृदुः। माउक्कं मृदु इ[2]ति तु मृदुकशब्दभवम्। माभाई अभयप्रदानम्। अदूरविप्रकर्षात् माभोसियं इत्यपि॥ यथा।

किं माइंदवणं करेसु मरणभयमाइलिमणाण।
माभाइं माउच्छो इय मायंदो उवदिसेइ ॥११२॥ (१२९)

मालूरो य कविट्ठम्मि माहिलो महिसिवालम्मि।
मंसुम्मि मासुरी माणियमणुहूयम्मि माहुरं साके ॥१३०॥

मालूरो कपित्थः। बिल्ववाची तु संस्कृतसमः। माहिलो महिषीपालः। मासुरी श्मश्रु। माणियं अनुभूतम्। माहुरं शाकम्॥ यथा।

जं सुअसि सुरयसमए माणियमालूर माहुरयभोज्जो।
ता माहिल तुज्झ मुहे किसुग्गया मासुरी एसा ॥११३॥ (१३०)

अंबाए माइलिया सिसिरसमीरम्मि माहिवाओ य।
[3]माअलिया माउच्छाइ मारिलग्गा य कुच्छिइया ॥१३१॥

---

1 AB मायंदा. 2 AB °ति म°. 3 AB मायलि°.

मादलिया माता। माहिवाओ शिशिरवातः। माअलिया मातृष्वसा। मारिलग्गा कुत्सिता ॥ यथा।

सुं[1]दर अमारिलग्गा तुज्झ कए मयणअग्गिजलिया सा।
मादलियामाअलिया खेयकरी जलइ माहिवाए वि ॥११४॥ (१३१)

मालाकुंकुममाहारयणा वरघुसिणवत्थेसु।
मिरिया कुडी घणगणे मिहिया जेट्ठम्मि मित्तिवओ ॥१३२॥

मालाकुंकुमं प्रधानं कुङ्कुमम्। माहारयणं वस्त्रम्। वस्त्रविशेष इत्यन्ये। मिरिया कुटी। मिहिया मेघसमूहः। मित्तिवओ ज्येष्ठः ॥ यथा।

मालाकुंकुममाहारयणेहिं भूसिया वि कुलसुण्हा।
मिहियाचुयंतमिरियाइ लियइ मित्तिवयदंसणसलज्जा ॥११५॥ (१३२)

समकाले मीअं घरवलए मुम्भो मिगोइ मुंडा य।
मुंडी [3]णीरङ्गी चुंबणम्मि मुहो मुणी अगत्थिदुमे ॥१३३॥

मीअं समकालम्। मीसालियं मिश्रमिति तु मिश्रशब्दभवम्। मुम्भो गृहमध्ये तिर्यग्दारु। मुंडा मृगी। मुंडी नीरङ्गी। अल[4]म्बुसायां तु मुण्डितमुण्ड-साहश्यान्मुंडीशब्दो लाक्षणिकः। मुहो चुम्बितम्। मुणी अगस्तिद्रुमः ॥ यथा।

मुं[5]डत्थोइ समुंडीइ मुणिवणे पत्थियाइ फुल्लकए।
मुहोलुद्धो मीअं मुम्भाणयणमिसओ जुवा चलइ ॥११६॥ (१३३)

मुहलं मुहे मुयंगी कीडी हि[6]क्काए मुट्ठिका।
मुसहं मणआकुलया मुहियं एमेयकरणम्मि ॥१३४॥

मुहलं मुखम्। मुयंगो कीटिका। मुट्ठिका हिक्का। मुसहं मनस आकुलता। मुहियं। मुहिया अन्येषाम्। एवमेवकरणम् ॥ यथा।

विरहमुसहम्मि जाए डसइ मुयंगि व्व पउममुहलं तं।
दाहिणपवणो मुहियं जरमज्झे एस मुट्ठिका ॥११७॥ (१३४)

---

1 AB °दरि. 2 C °थानक°. 3 AB नीरंगी. 4 C °म्बुषायां 5 C °डच्छीइ. 6 C °काइ.

मुक्कय[1]मणवहूवीवाहे मुरियं च तुडियम्मि।
मुरई असईइ मुलासिओ फुलिंगे मुआइणो डुंबो ॥१३५॥

मुक्कयं यासौ वोढ्‌ं प्रकृता तद्वर्जितानामन्यासां निमन्त्रितानां वधूनां विवाहः। मुरियं त्रुटितम्। मुरई असती। अत्र। मुणइ जानाति। मुरइ हासेन स्फुटति। एतौ धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ। मुलासिओ स्फुलिङ्गः। मुआइणो डुम्बो ॥ यथा।

अमुरिअतिअमुलासिय जयसिरिवीवाह मुक्कया तुज्झ।
मुरइ व्व भमइ कित्ती मुआइणो किं [2]ण पल्लिदेसे वि ॥११८॥ (१३५)

मुग्घुरुडो मुक्कुरुडो रासीइ मुहल्थडो य मुहवडणो।
मुरुमुरियं रणरणए भु[3]मया मुहरोमराई य ॥१३६॥

मुग्घुरुडो तथा मुक्कुरुडो राशिः। मुहल्थडो मुखेन पतनम्। मुरुमुरियं रणरणकः। मुहरोमराई भ्रूः ॥ यथा।

सा सुमुहरोमराई तुह विरहे पाव दोससुग्घुरुड।
गुणमुक्क[4]रुडा घणमुरुमुरिएण मुहल्थडिं पत्ता ॥११९॥

अत्र मुसुमूरइ भनक्तीति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः ॥ (१३६)

मूसामूसा[5]आइं लहुअदुवारम्मि मूसरो भग्गे।
पीणम्मि मूसलो तह मूअल्लो मूअलो मूके ॥१३७॥

मूसा तथा मू[6]साअं लघुद्वारम्। मूसरो भग्नः। मूसलो उपचितः। मूअल्लो तथा मूअलो मूकः। अत्र मूरइ भनक्तीति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः ॥ यथा।

मूअल ण अत्थि मूसाअं[7]संचरो जेण मूसरो मूसा।
[8]मूअल्लिअणिउरा वि हु कह सा मूसलथणी अहिसरेउ ॥१२०॥ (१३७)

---

1 AB °मइव°. 2 AB न. 3 AB °मआ. 4 AB °रुडो. 5 A °आई.
6 AB °साय'. 7 AB संवरो. 8 AB मूयल्लियणि°.

[1]मेंठी मेंढी मेली य संहई वणिसहायए [2]मेढो ।
हत्थिवए मेंठो मेअर[3]मेअज्जा असहण[4]धण्णेसु ॥१३८॥

[1]मेंठी मेंढी । मेंढीशब्दोऽपि यदि देश्यस्तदा पर्यायभङ्ग्या निबद्धः । मेली संहतिः । [5]मेढो वणिक्सहायः । मेंठो हस्तिपकः । मेअरो असहनः । मे[6]अज्जं धान्यम् ॥ यथा ।

मे[7]अज्जहट्टबारे में[8]ठेण कुंजराहिरूढेणं ।
मेंठीए हत्थियाए मेअरमेढाण हुंति मेलीओ ॥१२१॥ (१३८)

[9]मेडंभो मिगतंतू मेहच्छीरं च णीरम्मि ।
मोचं च अद्धजंघोइ मोग्गरो चेअ मउलम्मि ॥१३९॥

[9]मेडंभो मृगतन्तुः । अत्र मेल्लइ मुञ्चतीति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः । मेहच्छीरं जलम् । मोचं अर्धजङ्घो । मोग्गरो मुकुलम् ॥ यथा ।

[10]मेडंभख[11]लिज्जंता मेहच्छीरं पि कह वि अपिअंता ।
भयमोग्गरियमुहा तुह रिउणो गयमोचया वणे जंति ॥१२२॥ (१३९)

सवचम्मि मोरमोरत्तया कसिणकणियाइ मोक्कणिया ।
मसओलूएसु मरो मड्डा बलकारआणासु ॥१४०॥

मोरो तथा मोरत्तओ श्वपचः । मो[12]रत्तओ चण्डाल इत्यन्ये । यदाह । मोरत्तओ श्वपाकश्चण्डालः केषुचिद्रूढः ॥ मोक्कणिया असितं पद्मोदरम् ॥ यथा ।

रे कम्ममोर वम्मह [13]णाणो मोरत्तओ विरहिणीण ।
तावोव[14]यारणिहयाइ मोक्कणीए वि ताउ जं डहसि ॥१२३॥

अत्र । मोरउल्ला मुधा इत्यव्ययेषु । मोट्टाअइ रमते । इति धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ ।

---

1 AB मेण्ढी. 2 A मेंढो B मेंटी. 3 AB °मेज्जा. 4 AB °धणेसु. 5 A मेंढो 6 A °अज्जं. 7 A °अज्ज°. 8 A °टेणं. 9 AB मेडभो. 10 AB मेडभ° 11 AC °लिज्झंता. 12 AB °रत्ती. 13 AB णाणो. 14 AB °यरिणिहियाविमी.°

॥ अथानेकार्थाः ॥

मरो मशक उलूकश्च । मड्डा बलात्कार आज्ञा च ॥ (१४०)

कंठे मुयम्मि य मडो लज्जादुक्खेसु मंतक्खं ।
सिंखलमंथाणेसुं मंदीरं म[1]म्मणो मयणरोसा ॥१४१॥

मडो कण्ठो मृतश्च । मंतक्खं लज्जा दुःखं च । मंदीरं शृ[2]ङ्खला मन्थानश्च । मम्मणो मदनो रोषश्च । अव्यक्तवचनार्थस्तु मन्मनशब्दभवः ॥ (१४१)

तुमुलमलिणेसु मड्डलो सारसिदूईसहीसु अ मराली ।
मक्कोडभुणो [3]उण्णापिपीलियाजंतगुंफरासीसु ॥१४२॥

मड्डलो कलकलो गतसैजाश्च । मराली सारसो दूती सखी चेति त्र्यर्था । मक्कोडा ऊर्णापिपीलिका । मक्कोडो यन्त्रगुम्फनार्थं राशिश्च । यदाह । मक्कोडोऽपि हि राशिर्यन्त्रग्रथनाय यः क्रियते ॥ इति ॥ (१४२)

मम्मक्का णायव्वा उक्कंठाए य गव्वे य ।
वुड्ढे णिवहे पिहुले मु[4]हरे जलहिम्मि य महल्लो ॥१४३॥

[5]मम्मक्का उत्कण्ठा गर्वश्च । महल्लो वृद्धो निवहः पृथुलो मुखरो जलधिश्चेति पञ्चार्थः ॥ (१४३)

सिरिवयखगवंदीसुं मल्हुओ कड[6]ओवणेसु मलओ य ।
लहुयखित्ते कुंडे मलियं मज्जियमुदिक्खिए पीए ॥१४४॥

मल्हुओ ओवदाख्यः पक्षी मागधश्चेति द्व्यर्थः । ओरि[7]ति यो वदति [8]वाश्यते स ओवदः । मलओ गिर्येकदेश उपवनं च । मलियं लघुक्षेत्रं कुण्डं चेति द्व्यर्थम् । मज्जियं अवलोकितं पीतं च ॥ (१४४)

---

1 AB °म्मणा, 2 C °ङ्खलं, 3 AB उन्ना° C उणा°, 4 C °हली, 5 A °म्मक्की, 6 AB °ओणे°, 7 C °ति व°, 8 AB वाशते,

मल्लयम[1]पूवभेए सरावकोसुंभचसएसु ।
मंगुलमणिट्ठपावेसु मंथरं बहुकुसुंभकुडिलेसु ॥१४५॥

मल्लयं अपूपभेदः शरावं कुसुम्भरक्तं चषकश्चेति चतुरर्थम् । मंगुलं अनिष्टं पापं च । मंगुलो चौर इत्यन्ये । मंथरं बहु कुसुम्भं कुटिलं चेति त्र्यर्थम् । मन्दवाची तु संस्कृतसमः ॥ (१४५)

ऊढाकुविए कलुसे असुइम्मि य होइ [2]मट्टहियं ।
[3]मड्डुवइयं हयतिक्खे मालो आराममंजुमंचेसु ॥१४६॥

[2]मट्टहियं परिणीतायाः कोपः कलुषमशुचि चेति त्र्यर्थम् । [3]मड्डुवइयं हतं हतं तीक्ष्णं चेति द्व्यर्थम् । मालो आरामो मञ्जुर्मञ्चश्चेति त्र्यर्थः ॥ (१४६)

माणंसी माइयचंदव[4]हूसुं माउया सहिउमासु ।
मुक्कलमुचिए सइरे य मुम्मुरो [5]करिसकरिसअग्गीसु ॥१४७॥

माणंसी मायावी चन्द्रवधूश्चेति द्व्यर्थः । मनस्विवाचक[6]स्तु मनस्विशब्द-भव एव । माउया सखी दुर्गा च । मातृवाचकस्तु मातृकाशब्दभवः । मुक्कलं उचितं स्वैरं च । मुम्मुरो करीषं करीषाग्निश्चेति द्व्यर्थः ॥ (१४७)

सालीमाउलधूयापिउच्छपुत्तेसु मेहुणायसद्दो ।
मोओ य अहिगयत्थे गिरिम्मि तह चिब्भडाईण ॥१४८॥

मेहुणिया पत्नया भगिनी मातुलात्मजा च । मेहुणओ पितृष्वसृसुत इति लिङ्ग-परिणामेन व्याख्येयम् । [7]मोओ अधिगतस्चिर्भिटादीनां बीजकोशश्चेति द्व्यर्थः ॥ (१४८)

॥ इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचितायां दे[8]शीनाममालायां षष्ठो वर्गः ॥

---

1 AB °पूपभे°. 2 AB मड्डहि°. 3 AB मदुव°. 4 AB °हूसु. 5 AB करिसअ°.
6 AB °स्तु श°, 7 AB माओ. 8 AB °शीशब्दसंग्रहवृत्तौ षष्ठो वर्गः ॥ छ ॥ संख्या ७०४. वर्ग°.

सप्तमवर्गः ।

वर्गसंज्ञा चेह न व्याकरणप्रसिद्धा किं तु ज्योतिःशास्त्रप्रसिद्धेरष्टाष्टता। ते च अकचटतपयशा इति। तत्र प्रथमः स्वरवर्गस्ततः कवर्गादयः पञ्च। सप्तमो वर्गो यकारादिः। यकारस्य प्राकृतेऽसंभवात् ततो रेफादयः प्रस्तूयन्ते॥ तत्र रादिः।

रंगं तउए रत्ती आणा रप्फो य वम्मीए।
रंभो दोलाफलए कंगूए रल्लराल[1]रायलया॥१॥

रंगं त्रपु। रत्ती आज्ञा। रप्फो वल्मीकः। रंभो [2]आन्दोलनफलकम्। अभिमानचिह्नस्तु अन्दोलणफ[3]लयसिन्दुरं रंभो। इत्याह। रल्ला तथा राला तथा [4]रायला प्रियङ्गवः॥ यथा।

मेल्लिअ [1]रायलदलणं भंजिय रत्तिं च रल्लभोज्ज तुमं।
रप्फमुह रंभचडियं रालकरो रंगकुंडलं णियसि॥१॥ (१)

रड्डी वरे रसाला य मज्जिया वहावियम्मि रत्तीओ।
भमरे रसाउरोलंबा य रसद्दं च चुल्लिमूलम्मि॥२॥

रड्डी प्रधानम्। रसाला मार्जिता। रत्तीओ नापितः। रसाउ तथा रोलंबो भ्रमरः। रसायशब्दोऽयमित्यन्ये। यत्नोपालः। अलिरपि रसाओ स्यात्॥ इति। रोलंबशब्दं संस्कृतेऽपि केचिद्गतानुगतिकतया प्रयुञ्जते। रसद्दं चुल्लीमूलम्॥ यथा।

रो[5]लंबु व्व महुपिओ रसाउवसाइ तोइ [6]पिअ अहरं।
रड्डिरसालं पुच्छसि रत्तीय रसद्दवावडं किमिह॥२॥ (२)

---

1 C °रायल°. 2 C अन्दो°. 3 AB °लयसि°. 4 C रायला. 5 C °लंबो.
6 AB पियय्ह°

रत्तयरग्गयरंजणरवया बंधूयघट्टघंडमंथा ।
रंढुअरयवलिरइगेल्ला रज्जुसिसुत्तणाहिलासेसु ॥३॥

रत्तयं बन्धूकम् । र[1]ग्गयं [2]कौसुम्भवस्त्रम् । रंजणो घटः । रंजणं कुण्डमिति केचित् । रवओ म[3]न्थानः । रंढुअं रज्जुः । अत्र । रंभइ गच्छति । रंपइ [5]रंफइ तच्णोति । एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः । रयवली शिशुत्वम् । [6]रइगेल्लं अभिलषितम् । रइगेल्लो रतिलम्पट इति केचित् ॥ यथा ।

> रंजणथणिमरयवलिं रग्गयवत्थं वहुं [7]रययहत्थं ।
> [8]रत्तयउट्ठिं रइगेल्लओ वज्झिहिसि रंढुएण हरे ॥३॥ (३)

रच्छामयरत्तक्खररप्फडिया साणसीहुगोहासु ।
रयणिद्धयं च कुमुए राओ चडए रणो राडी ॥४॥

[9]रच्छामओ श्वा । रत्तक्खरं सीधु । रप्फडिया गोधा । अत्र रंखोलइ दोलयतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् । रयणिद्धयं कुमुदम् । राओ चटकः । राडी संग्रामः ॥ यथा ।

> रच्छामयरप्फडियारयणिद्धयमोयणे खणे के वि ।
> राय व्व कामअंधा पिअंति रत्तक्खरं रइय राडिं ॥४॥ (४)

रावियमस्साइयए रायगई तह जलोयाए ।
रिंडी कंथ[10]प्पाया रिप्पं पट्ठे पवेसए रिग्गो ॥५॥

रावियं आस्वादितम् । रावियं रञ्जितमिति तु रञ्जे राव इति धात्वादेशे सिद्धम् । रायगई जलौकाः । रिंडी कन्थाप्राया । रिप्पं पृष्ठम् । रिग्गो प्रवेशः ॥ यथा ।

---

1 AB °ग्गचं. 2 AB कुसु°. 3 A °न्थानं. 4 AB रभ°. 5 AB रंभइ.
6 A रइ'गिल्लं B रइगिल्लं, 7 AB रयय°. 8 A रत्तुट्ठिं रयगिल्लतो वज्झिहसि
B रत्तुट्ठिं रयगिल्लणो वज्झिहसि. 9 AB रत्थाम°. 10 AB ° प्पाया.

रायगद्दराविअरसं पि तं जरो मंद जं ण मिल्लेइ ।
[1]रिंडीढंकिय[2]रिप्पो ता कुण रिग्गं णिवायहरे ॥५॥ (५)

रिक्खो रिच्छो वुड्ढे रिक्कं [3]थोवम्मि वायसे रिट्ठो ।
रिद्धं पिक्के रिद्धी संघाए रिंगियं भमणं ॥६॥

रिक्खो तथा रिच्छो वृद्धः । ऋक्षवाचकौ तु रिक्खरिच्छशब्दावृक्षशब्दभवौ । रिक्खो वयःपरिणाम इति केचित् । रिक्कं स्तोकम् । रिट्ठो काकः । रिद्धं पक्वम् । रिद्धी समूहः । [4]रिट्ठो खड्ग इति रिष्टिशब्दभवः । रिंगियं भ्रमणम् ॥ यथा ।

रिक्खो वि खलोऽरिच्छो वि रिट्ठओ रिद्धलिंबरिद्धी य ।
रिक्कं पि हु किं महुरा रिंगंतेहिं इमे दिट्ठा ॥६॥ (६)

रिरियं लीणे सडियम्मि रिक्कियं [5]रोविरम्मि रिमिणो य ।
रिंछोली पंतीए य रिच्छभल्लो य रिच्छम्मि ॥७॥

रिरियं लीनम् । रिक्कियं शटितम् । रिमिणो रोदनशीलः । रिंछोली पङ्क्तिः । अत्र रियइ प्रविशतीति धात्वादेशेषू[6]क्त इति नोक्तः । रिच्छभल्लो ऋक्षः ॥ यथा ।

रिमि[7]णत्तरिक्कियच्छीउ रुक्खरिंछोलीमज्झरिरियाओ ।
[8]मुच्छन्ति रिच्छभल्लयभीया तुह कुमारवाल रिउवहुया ॥७॥ (७)

रित्तूडियं च साडियमवगणणा रोढमक्खिए [9]रुंढो ।
सद्दम्मि [10]रुंढिअं रुंचणी घरट्टी रुअ[11]रुद्दउक्कण्ठा ॥८॥

---

1 AB रिंढी°. 2 AB °रिप्फी. 3 AB थोयम्मि. 4 AB रिट्ठी. 5 AB रोइर°
6 C °क्तमिति नोक्तम्. 7 AB °णत्तिरि°. 8 AB मच्छंति. 9 AB रु'ट्ठो.
10 AB रु'टियं. 11 AB °रुंदर°.

रित्तूडियं शातितम्। रोढं अवगणनम्। अत्र रोरइ राजतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम्। [1]रुंढो आचिकः कितव इत्यर्थः। [2]रुंढिअं सफलम्। रुंचणी घरट्टो। अत्र रुंजइ रौतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम्। रुअरुइआ उत्कण्ठा॥ यथा।

रुअरु[3]इआइ [1]रुंढो गओ इमाए घराउ णो[4]हरिवि।
ओ कयरोढं रुंचणिइ[5]त्थयरित्तूडिओ अ[6]रुंढिअओ॥८॥ (८)

रूअं तूलेऽर्कद्रुमे रूवी रूववइयाइ रूवमिणी।
रेणी पंके [7]छिण्णम्मि रेसियं रेवयं पणामम्मि॥९॥

रूअं तूलम्। रूवी अर्कद्रुमः। रूवमिणी रूपवती। रेणी पङ्कः। रेसियं छिन्नम्। रेवयं प्रणामः॥ यथा।

गयरेणी रेसियरूविरूअगुणभूसणी मुद्दा वहसि।
सव्वंगरेवयं कुण रूवमिणिमिमं जइ महेसि॥९॥ (९)

माईसु रेवईओ रेवलिया वालुयावट्टे।
रेवज्जियं उवालद्धे रेहिअ[8]अं च छिण्णपुच्छम्मि॥१०॥

रेवईओ मातरः। अत्र रेहइ राजतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम्। रेवलिया वालुकावर्त्तः। रेवज्जियं उपालब्धम्। रेहियं छिन्नपुच्छम्॥ यथा।

रेहियएण वि ण चलइ रेवलिया[10]णिवडिओ जइ वइल्लो।
ता रेवईउ रेवज्जि[11]एहिं भो बंभण भणेसु॥१०॥ (१०)

रेअविअं खणगरिए तंदुलपिट्ठम्मि [12]रोट्टं च।
रोढं घरमाणे रोररोघसा [13]रोंकणो य रंकम्मि॥११॥

---

1 AB रुंटो. 2 AB रुंटियं. 3 AB °इयाए. 4 C °हरइ. 5 AB °त्थयरि°. 6 AB °रुंटिअ°. 7 AB छिन्नम्मि. 8 A रुई. 9 A °अं छिन्नपु° B °अं च छिन्नपु°. 10 AB °निव°. 11 C °एहि. 12 AB रोइं. 13 AB रोक°.

रेअ[1]विअं चर्णीकृतम्। मुक्तार्थे तु मुचिधात्वा[2]देशे सिद्धम्। रोट्टं तन्दुलपिष्टम्। रोडं गृहप्रमाणम्। रोरो रोवसो रोंकणो त्रयोऽप्येते रङ्कार्थाः॥ यथा।

रेअ[3]विअसंपया तइ रिउणो रो[4]रा अरोवसघरेसु।
रोंकणमिलिया कम्मम्मि रोडसुत्ताइं गहिय रोट्टकए॥११॥ (११)

रोज्झो य रोहिओ रोमराइरोमूसला जहणे।
रोयणिया डाइणिया रोमलयासयमुदरयम्मि॥१२॥

रोज्झो रोहिओ इत्यन्योन्यपर्यायावृश्यवाचकौ। अत्र रोंचइ पिनष्टीति धात्वा[5]देशेषूक्तमिति नोक्तम्। रोमराई तथा रोमूसलं जघनम्। रोयणिया डाकिनी। अत्र रोसाणइ मार्ष्टीति धात्वादेशेषू[6]क्त इतीह नोक्तः। रोमलयासयं उदरम्॥ यथा।

पिहुरोमराइ तणुरोमलयासइए कया वि इत्थ तुमं।
रोज्झि व्व वियडरोमूसलरोयणिवाडयम्मि मा वच्च॥१२॥ (१२)

॥ अथानेकार्थाः॥

हंसे वग्घे रत्तच्छो रइजोयजहणेसु रइलक्खं।
दइय[7]णिरंतरसोहियसणाहपलिएसु राहो वि॥१३॥

रत्तच्छो हंसो व्याघ्रश्च। महिषे तु संस्कृतभवः। रइलक्खं रतिसंयोगो जघनं चेति द्व्यर्थम्। राहो दयितो निरन्तरः शोभितः सनाथः पलितश्चेति षडर्थः॥ (१३)

---

1 AB °विअं. 2 AB °देशसि°. 3 AB °विअ°. 4 AB °रा य रो°.
5 AB °देशसिद्ध इति नोक्तः. 6 C °क्तमिति नोक्तम्. 7 AB °णिरंत°.

रायंबू वेडिससरहा रिक्खणमहिगमम्मि कहणे य।
विउलमुहलेसु रुंदो रेंकियमक्खित्तलीणलज्जासु ॥१४॥

रायंबू वे[1]तसद्रुमः शरभश्च। रिक्खणं। इत एति रेक्खणं इत्यपि। उपलम्भः कथनं च। रुंदो विपुलो मुखरश्च। अत्र रुंटइ भ्रमति रौति चेति धात्वादेशेषू[2]क्त इति नोक्तः। [3]रेंकियं आक्षिप्तं लीनं व्रीडितं चेति त्र्यर्थम् ॥ (१४)

अच्छिणिकोचकरोडीसु रेसणी कलिरवेसु रोलो य।
रोडी इच्छासिवियासु कूणियच्छे मले रोढं ॥१५॥

रेसणी अचिनिकोचः। करोटिकाख्यं कांस्यभाजनं च। रोलो कलहो रवश्च। रोडी इच्छा शणिशिबिका च। रोढं कूणिताक्षं मलश्च ॥ (१५)

रोहो पमाणणमणेसु रोक्कणी सिंगिकूरकम्मेसु।
णवदंपईण [4]असुमणामगहणोसवम्मि लयं ॥१६॥

रोहो प्रमाणं नमनं च। प्रतिरोधवाची तु रोधशब्दभवः। रोहो मार्गण इत्यन्ये। रोक्कणी। के रोकणिः। शृङ्गी नृशंसश्चेति द्व्यर्थः ॥

॥ अथ लादिः ॥

लयं नवदम्पत्योः परस्परं नामग्रहणोत्सवः ॥ यथा।

तुह कुमरवाल [5]सेसं इंतं दट्ठूण णिसि पलायंता।
[6]असोसणामगहणा रिउदंपइणो लयस्स सुमरंति ॥१३॥ (१६)

---

1 AB °तसो द्रु°. 2 C °क्तमिति नोक्तम्. 3 AB रिंकि°. 4 AB असुमणा°.
5 AB सेन्नं. 6 AB असुम°.

लक्खं काए लग्गं चिंधे लंचो य कुक्कुडए।
गंडुयतिणम्मि [1]लचयं लट्टयलडहा कुसुंभरम्मेसु ॥१७॥

लक्खं कायः। लग्गं चिह्नम्। लग्गं अघटमानमित्यन्ये। लंचो कुकुटः। उत्कोचवाची तु संस्कृतसमः। [1]लचयं ग[2]ण्डुसंज्ञं तृणम्। लट्टयं कुसुम्भम्। लडहं रम्यम्। लडहो विदग्ध इत्यन्ये ॥ यथा।

[3]कालम्मि लचयलग्गे उड्डियलंचो व्व गंतुमसहो सि।
तो तुज्झ लडहलक्खा लट्टयवसणा कहं हो[4]ही ॥१४॥ (१७)

लल्लक्कं भीमे लसई कामे परिहिए लइयं।
ल[5]सुअं तेल्ले लइणी लयाइ लसकं तरुच्छीरे ॥१८॥

लल्लक्कं भीमम्। लसई कामः। लइयं परिहितम्। लइयं अङ्गे पिनद्धमित्यप्यन्ये। लसुअं तैलम्। लइणी लता। लसकं तरुचीरम् ॥ यथा।

लइणीरसलसकल[6]सुअपमुहेहिं किं इमाइ भेसज्जं।
लल्लकलसइरोगी सो च्चिय तरुणो तया लइयहारो ॥१५॥ (१८)

लंपिक्खो तह चोरे लंबालो पुप्फभेयम्मि।
लउडम्मि लकुडं [7]च्चिअ उसहे ल[8]इअल्ललाइल्ला ॥१९॥

लंपिक्खो चोरः। लंबालो पुष्पभेदः। लकुडं लकुटः। अत्र लढइ स्मरति। लहसइ स्रंसते। इति धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ। लइअल्लो तथा लाइल्लो वृषभः ॥ यथा।

---

1 AB लवयं. 2 C °ण्डुसं°. 3 AB कोलम्मि लवय°. 4 AB °ही इति मूलपाठः दीसक्खयलग्गलकवय(लक्खय) लट्टअलह(लडह)अइरय तुह अधायं (थायागं)। लचूओ (लचउ)डयविय (ठिअ)मुणिणमियजिणी (णा.) ण लंबा (णा)इज्जोणिसंपत्ती ॥१७॥
5 AB °सुयं. 6 AB °सुय*. 7 AB चिकु उ°. 8 AB °इयल्ल°.

लंपिक्खहरिय लाइल्लधणि ल[1]इयल्ल कीस मूढो सि ।
[2]लंबालीहिं जक्खं पूइय अणुसरसु लकुडयहत्थो ॥१६॥ (१८)

पउमकरा जत्थ वहू लिहिज्जए सो लयापुरिसो ।
लहुयवडो णग्गोहे लडहक्खमियं विहडियम्मि ॥२०॥

लयापुरिसो यत्र पद्मकरा वधूर्लिख्यते । लहुयवडो न्यग्रोधः । लडहक्ख-मियं विघटितम् ॥ यथा ।

सा वित्ती लहुयवड क्खमसु तुमं तुह [3]णमो लयापुरिस ।
लडहक्ख[4]मिअप्पेम्मे पियम्मि कह णाम जीविस्सं ॥१७॥ (२०)

लामा य डाइणी लावंजमुसीरम्मि लाहणं भोज्जे ।
लालसलासयविहया मिउमोरेसुं वहोलए [5]लिक्खा ॥२१॥

लामा डाकिनी । लावंजं उशीरम् । लाहणं भोज्यभेदः । लालसं मृदु । लालसं इच्छेत्यन्ये । लासयविहओ मयूरः । लिक्खा [6]तनुस्रोतः । लिक्खं इत्यन्ये ॥ यथा ।

लामाउ लिक्खकंठे वणलावंजे कुणंति [7]लाहणयं ।
लासियलासयविहया अलालससरा विडालिक्खाओ ॥१८॥ (२१)

वालम्मि लिंक[8]लीवा लित्ती खग्गाइदोसम्मि ।
तणुईकयम्मि लिसयं लिट्टियलीलंठिया य चाडुम्मि ॥२२॥

लिंको तथा [9]लीवो बालः । लित्ती खड्गादीनां दोषः । लिसयं तनूकृतम् । लिट्टियं तथा लीलंठियं चाटु ॥ यथा ।

लीलंठिएहिं रचसि ण मुणइ सा लिट्टियं लिसय[10]पेम्म ।
लिंका लीवमयच्छी [11]सलित्तिच्छुरिय व्व किं चत्ता ॥१९॥

1 °इयल्ल°, 2 AB संचाली° संवाली°. 3 AB नमो. 4 A °मिया पिम्मे. B Omitted to मिउमोरेसुं. 5 AB लिक्खी. 6 A संतुस्रो°. 7 AB लोह°. 8 A °लीवा, 9 A लीचो, 10 A °पेम्मं. 11 A °लित्तच्छु°

अत्र। लिक्कइ ल्हिक्कइ निलीयते। लिसइ स्वपिति। एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः॥ (२२)

लीलो जम्मे लुंखो णियमे सुत्तम्मि लुंको य।
लूणम्मि लुअं भग्गे लुग्गं तह [1]णिण्णयम्मि लुंखाओ॥२३॥

लीलो यज्ञः। लुंखो नियमः। लुंको। उत ओति लोंको। सुप्तः। लुअं लूनम्। लुग्गं भग्नम्। लुंखाओ [2]निर्णयः॥ यथा।

लुअदब्भं लुग्गलयं णइपुलिणं कुणसु कोस लुंको सि।
रे अलस इत्थ लीलो होहि त्ति सलुंखयाण लुंखाओ॥२०॥ (२३)

लुरणी वज्जविसेसम्मि लुंकणी चेअ लयणम्मि।
लूआ मयतण्हाए लेहुडलेढुक्कलेडुया लोट्टे॥२४॥

लुरणी वाद्यविशेषः। लुंकणी लयनम्। अत्र लुंकइ लुहइ मार्ष्टीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम्। लूआ मृगतृष्णा। अत्र लूरइ छिनत्तीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम्। लेहुडो लेढुको लेडुओ त्रयोऽप्येते [3]लोष्टवाचकाः॥ यथा।

हर लेढुक्के मा कुण [4]लूअभया लुरणिसाललुंकणियं।
पेसणलेहुडलेडुअखलणं मा हुज्ज इंतदइयस्स॥२१॥ (२४)

लेढियमवि संभरणे लोले लेहडयलोहिल्ला।
[5]लोट्टिअओ उवविट्ठे तह लोलुंचावियं रइयतण्हे॥२५॥

लेढियं स्मरणम्। [6]लेहडो तथा लोहिल्लो लम्पटः। [7]लोट्टिओ उपविष्टः। अत्र [8]लोट्टइ स्वपितीति धात्वादेशेषू[9]क्त इति नोक्तः। लोलुंचावियं रचिततृष्णम्॥ यथा।

---

1 AB णिन्नय°. 2 AB निर्नयः. 3 A लोष्टव।° B लोष्टुवा°. 4 AB लूयभ°.
5 AB लोट्टियणो. 6 A लोहडो. 7 AB लोट्टिओ. 8 B लोट्टा. 9 C °क्तमिति नोक्तम्.

महुरसलोलुंचाविय लेहड णलिणीउ भसल चुंबंतो ।
इह लोट्टियस्स मह रयलोहिल्लवियस्स लेढियं रयसि ॥२२॥ (२५)

॥ अथानेकार्थाः ॥

लल्लं सप्पिहणूणेसु केसओसारएसु लंबो वि ।
अन्नासत्तमणोहरपिअंवएसुं तह य लट्ठो ॥२६॥

लल्लं सस्पृहं न्यूनं च । लंबा केशा लंबो गोवाटश्चेति द्व्यर्थो लंबशब्दः । लट्ठो अन्यासक्तो मनोहरः प्रियंवदश्चेति त्र्यर्थः ॥ (२६)

लयणं तणुमिउवल्लीसु लाइया भूसगहियअजिणद्धा ।
लालंपिअं [1]पवाले खलीणआकंदिएसुं च ॥२७॥

लयणं तनु मृदु वल्ली चेति त्र्यर्थम् । लाइयं भूषा गृहीतं चर्मार्धं चेति त्र्यर्थम् । लालंपिअं प्रवालं खलीनमाक्रन्दितं चेति [2]त्र्यर्थम् ॥ (२९) ।

सद्दूय

लिंछिओ तणुसद्दूएसुं लिंकियमक्खित्तलीणेसु ।
लुंबी थवयलया लेसा लिहियासत्थणिद्दणीसद्दा ॥२८॥

लिंछिओ तनुः सुसश्च । लिंकियं आक्षिप्तं लीनं च । लुंबी स्तबको लता च । लेसो लिखितमाश्वस्तो निद्रा निःशब्दश्चेति चतुरर्थः । अल्पवाची लेश-शब्दभवः ॥ (२८)

लेडुक्को लंपडलुट्ठएसु लोढो य [3]भरियसद्दूएसु ।
वंगव[4]यवंढवड्डा [5]वाइंगणगिद्धवंधगरूएसु ॥२९॥

लेडुक्को लम्पटो लोष्टश्च । लोढो स्मृतः शयितश्च ॥

---

1 C पवाले. 2 AB त्र्यर्थः. 3 AB सरि°. 4 A °यवड्ढ° B °यड्ढ°.
5 AB वायंगण°.

॥ अथ वादिः ॥

वंगं वृन्ताकम्। वग्घो रटभ्रपक्षी। [1]वंढो बन्धः। वड्डो महान् ॥ यथा।

चंचूइ विंटवंढे आवणपिडियाउ वड्डवंगमिमं।
उग्घेत्तुआण उड्डइ आमिसपिंडब्भमेण वग्घो ॥२३॥ (२८)

वद्धी अवस्सकिच्चम्मि वंकवंसा कलंकम्मि।
वंसी य सिरसि माला वक्खं पासे वज्ज य लायसे ॥३०॥

वद्धी अवश्यकृत्यम्। वंको तथा वंसो कलङ्कः। वंसी शिरसि माला। वक्खं पार्श्वम्। वज्ज लावण्यम् ॥ यथा।

वक्खे सवज्ज दइया सवंसिया धम्मअत्यवद्धी अ।
असोसवाहवंको अवंसवंसाण ण हु होइ ॥२४॥ (३०)

वम्हं रप्फे वत्थी उडए वल्लो सिसू व[2]ह चिविडा।
वहवट्टा खंधव्वणमग्गा सीमाइ [3]वत्तिवइवेला ॥३१॥

वम्हं वल्मीकम्। वत्थो तापसानामुटजम्। वल्लो शिशुः। व[4]ह चिविडा गन्धद्रव्यविशेषः। वहो स्कन्धव्रणः। सामान्येन व्रण इत्यन्ये। वट्टा पन्थाः। वत्ती तथा वइवेला द्वावेतौ [5]सीमवाचकौ ॥ यथा।

वत्थीवइवेलाए वल्लयणिव्वत्तिया मह वइल्ला।
किं दिट्ठा वहुसयडे [6]वट्टाए वम्हखुत्तया अवहा ॥२५॥ (३१)

वज्झा अहियारे वल्लिवल्लरीविल्लरीउ केसेसु।
[7]वतुविच्छड्डा णिवहे वलहीववणीउ कप्पासे ॥३२॥

---

1 A वड्ढो B वंढो वंढो. 2 AB °ह्न चीडा. 3 A वत्तिय°. 4 AB °ह्न चीडा. 5 AB सीमावा°. 6 AB वट्टाए वंभखु°. 7 वहवि°.

वज्जा अधिकारः। वल्ली वल्लरी विल्लरी त्रयोऽप्येते केशवाचकाः। [1]वलू तथा विच्छड्डो निवहः। ऋद्धिवाचो तु विच्छड्डो विच्छर्दशब्दभवः। अत्र वन्द्रं वृन्दमिति वन्द्रशब्दभवम्। वलही तथा [2]ववणी कर्पासः॥ यथा।

वरवल्लरीण विल्लरि[3]वसणवज्जाइ लज्जइ कुवल्ली।
वलहि[4]वलुं चुंटंती ववणीविच्छड्डमज्झम्मि॥२६॥ (३२)

वड्डो खगभेए वस[5]लविडुविअलंबला य दीहम्मि।
वप्पीओ वप्पीहम्मि वम्हलं केसरे चेय॥३३॥

वडहो पक्षिभेदः। वसलं विडुं [6]विअलंबलं त्रयोऽप्यमी दीर्घार्थाः। विडुस्थाने वित्तं अन्ये पठन्ति। वप्पीओ चातकः। वम्हलं केसरम्॥ यथा।

पुच्छइ वडहं वप्पीअयं च णववणीमवम्हलं दट्ठुं।
वसलसरं विडुच्छी [7]विअलंबलमग्गइंतपइवत्तं॥२७॥ (३३)

[7]णिद्दाकरीलयाए वयली वेली य वट्टिमं अहिए।
वइओ पीए वलिया विलमा जीवाइ चुण्णिए [8]वयरं॥३४॥

वयली तथा वेली निद्राकरी लता। वट्टिमं अतिरिक्तम्। वइओ पीतः। [9]वलिया तथा विलमा ज्या। वयरं चूर्णितम्॥ यथा।

वइए [10]वयरवयलिदलवेलिफलरसे वि व[11]ट्टिमं पिइं।
ण लहइ विलमभु[12]णोहिं च तणुई कामस्स [13]किढवलियस्स॥२८॥ (३४)

वयडो य वाडियाए [14]वंफियवलिया य भुत्तम्मि।
वाहाकुले वणायं च वहलं वकडं च दुद्दिणए॥३५॥

---

1 AB वलू. 2 AB ववणी. 3 AB °वल्लण°. 4 AB °वलुं. 5 AB °लवड्ड°. 6 AB वियलं°. 7 AB निद्दा°. 8 AB वयरं. 9 AB वइया. 10 AB वयर°. 11 AB °ट्टिमपि°. 12 C °णोहि. 13 AB किढव°. 14 A वंकिय°.

वयडो वाटिका। वंफियं तथा वलियं भुक्तम्। वणायं व्याधाकुलम्। वद्दलं तथा वक्कडं दुर्दिनम्। वक्कडं निरन्तरवृष्टिरि[1]त्यन्ये ॥ यथा।

तुह वाणवक्कडे वद्दले व्व हंसो रिऊ चइय समरं।
वंफियसुयवलियफलो सुमरइ वयडं गओ [2]वणायवणि ॥२८॥ (३५)

रज्जे [3]वंडुअमोलोइ वडालो य वरओ कलमभेदे।
गाईइ वल्लई वड्डयं वरं वड्डिया य कूवतुला ॥२६॥

वंडुअं राज्यम्। वडाली पङ्क्तिः। वरओ शालिभेदः। योऽसावणुरिति प्रसिद्धः। वल्लई गौः। वोणागोपीवाचकस्तु वल्लकीवल्लवीशब्दभवः। वड्डयं प्रधानम्। [5]वड्डिया कूपतुला ॥ यथा।

गोवाल किं ण रक्खसि वड्डयवरएसु वल्लइवडालिं।
किं [4]वंडुअं व पत्तं वड्डियणियडे इमाइ जं लविओ ॥३०॥ (३६)

वणवो दवाणले वज्जरा णई वसयं च सिरिखंडे।
संढम्मि वड्डिओ तह वहडवणारा य वच्छयरे ॥३७॥

वणवो दवाग्निः। वज्जरा नदी। वसयं श्रीखण्डम्। पिष्टातकचूर्णमित्यन्ये। वड्डिओ षण्ढः। वहडो तथा वणारो दम्यो वत्सः ॥ यथा।

वज्जरतडतिणमत्तो वहडिं मा मुंच वड्डियवणार।
वणवविलुट्ठो पल्लवइ [6]णेअ वसयतरू कह वि ॥३१॥ (३७)

[7]वत्ताइ वग्गयं पउरे वग्गेज्जो दुमालिया वणाई।
गोवन्द्रम्मि वणद्धो वब्भयमंभोअमज्झम्मि ॥३८॥

---

1 C °रिथिकि. 2 AB °वाक्कव°. 3 A वंडुयमो° B वंडुयंमो°. 4 AB वंडुयं. 5 AB वड्डिया. 6 AB नेय. 7 AB वत्ता.

वग्गयं वार्त्ता। वग्गेज्जो प्रचुरः। वणई वृक्षपङ्क्तिः। वणद्धो गोवृन्दम्। वब्भयं कमलोदरम्॥ यथा।

वब्भयणिलीणभमरे वणद्विसं[1]कुसवणद्दमूलम्मि।
गइवग्गयं पि मा कुण पिय वग्गेज्जम्मि मज्झदिणतावे॥३२॥ (३८)

लहुजलवहे वहोलो वाहलिविरया य वज्जियं दिट्ठे।
अत्थम्मि य वव्वाडो पमहेसुं तह य वंगच्छा॥३९॥

वहोलो वाहलो विरओ त्रयोऽप्येते लघुजलप्रवाहवाचकाः। वज्जियं अवलोकितम्। वव्वाडो अर्थः। वंगच्छा प्रमथाः॥ यथा।

मा वाह[2]लीओ विरयं भमिसु किं इत्थ वज्जियं कहसु।
तुह वंगच्छेसे [3]सयं वहोलम्मि होइ वव्वाडो॥३३॥ (३९)

वप्पीहो थूवे वहुरा य सिवा [4]वड्डिवं च परकज्जे।
णउलम्मि य वग्गोओ कणिट्ठसासू वहुव्वा य॥४०॥

वप्पीहो स्तूपः। मृदादिकूट इत्यर्थः। वहुरा शिवा। [4]वड्डिवं परकार्यम्। [5]वग्गोओ नकुलः। वहुव्वा कनिष्ठश्वश्रूः॥ यथा।

जं [6]मसए वहुव्वाण [4]वड्डिवं मज्झ कज्जवप्पीहं।
तं सहि मग्गपयाहिणवहुरावग्गोयदंसणपहावो॥३४॥ (४०)

वंजरव[7]हुसिवच्छीवा [8]णीवीजेट्ठभज्जगोवेसु।
वत्तारो वेडुल्लो य गव्विए ववहिओ [9]मत्ते॥४१॥

---

1 AB °हव्व°. 2 BC °लीउ. 3 C समयव°. 4 AB वड्डिवं. 5 AB °ग्गोवो.
6 AB मग्नए. 7 AB °हुह्लिव°. 8 AB णीवेजे°. 9 AB मत्तो.

वंजरं नीवी। व[1]हुस्सी ज्येष्ठभार्या। वच्छीवो गोपः। वत्तारो तथा वेड्डुल्लो गर्वितः। ववच्छिओ मत्तः॥ यथा।

मा [2]कड्ड वंजरं मह ववच्छियवच्छीव रूववेड्डुल्ल।
ओ पेच्छइ कुडिलच्छी व[3]हुस्सिआ मं सइत्तवत्तारा॥२५॥

अत्र वद्धणी संमार्जनी। वद्दरं वस्त्रम्। वसई रात्रिः। एते वर्धनीवस्त्रवसतिशब्दभवाः। वलवा वामीति वडवाशब्दस्य डस्य लत्वे सिद्धम्॥ वज्जइ त्र[4]स्यति। वच्चइ का[5]ङ्क्षति। इति धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ॥ (४१)

वंगेवड्डुवम्मीसरवइरोडा कोलकामजारेसु।
हढमालियवायालीसुं ववसियवड्डुहुल्लिवहढोला॥४२॥

वंगेवड्डू सूकरः। वम्मीसरो कामः। वइरोडो जारः। ववसियं बलात्कारः। वड्डहुल्ली मालाकारः। व[6]हढोलो वातालो वात्येति यावत्॥ यथा।

कयववसिएण वम्मीसरेण वंगेवडु व्व सरविद्धो।
अण्णु वड्डहुल्लि[7]घरिणिं किं वहढोलो व्व भमसि वइरोड॥२६॥ (४२)

वलयणिवलवाडिवलग्गंग[8]णिआवाडीओ अ वईए।
वलयंगिवलंगणियावेंगीओ वइमईए य॥४३॥

वलयणी वलवाडी वलग्गंगणी वाडो एते चत्वारो वृतिवाचकाः। वलयंगी वलंगणिया वेंगी त्रयोऽप्यमी वृतिमतीवाचकाः॥ यथा।

समिद्धवलग्गंगणियावेंगी खंतिवलवाडिवलयंगी।
दिट्ठिवाडिवलंगणिया मणवित्तीवलयणी सुवि[9]हियाणं॥२७॥ (४३)

---

1 AB °हुल्लो. 2 AB कइ. 3 AB °हुल्लिया. 4 AB °स्यतीति. 5 AB °ङ्क्षतीति. 6 AB °हडोलो. 7 AB °घरणिं. 8 AB °णिवा°. 9 C °हिआण.

[1]वड्डुइओ चम्मयरे वच्छिमओ गब्भसेज्जाए ।
[2]सूलप्पोइयमंसे वउलियमहिणववरम्मि वरइत्तो ॥४४॥

[3]वड्डइओ चर्मकारः । रथकारवाचकस्तु वर्धकिशब्दभवः । वच्छिमओ गर्भशय्या । वच्छिउडो गर्भाशय इत्यन्ये । वउलियं शूलप्रोतं मांसम् । वरइत्तो अभिनववरः ॥ यथा ।

अहिणिववरइत्त किवणत्त[4]वड्डइय वच्छिमयगउ व्व तुमं ।
ण मुणेसि किं पि जं इह लिहेसि सूलं पि वउलियपसंगा ॥३८॥ (४४)

वत्थादयं च अच्छाअणम्मि वत्थासयम्मि वत्थउडो ।
वक्खारयं रइघरे [5]वड्डावियमवि समावियए ॥४५॥

वत्थादयं आच्छादनम् । वत्थउडो वस्त्राश्रयः । वस्त्रनिर्मित आश्रय इत्यर्थः । वक्खारयं रतिगृहम् । अन्तःपुरमित्यन्ये । [6]वड्डावियं समापितम् ॥ यथा ।

णववत्थउडयवक्खारयम्मि वत्था[7]दयतल्पलंके ।
लुढिआ णिएइ वड्डावियसकज्जा वहू दइयमग्गं ॥३९॥ (४५)

वक्खयं च पुरओ कयम्मि वग्गंसियं जुज्झे ।
वहुमासो जत्थ पई ण जाइ बाहिं णवोढवहुघरओ ॥४६॥

वक्खयं पुरस्कृतम् । वग्गंसियं युद्धम् । वहुमासो यत्र पती रममाणो नवोढवधूगृहाद् बहिर्न याति । यदाह ॥ प्रथमोढायाः सदनाद्यत्र पतिर्नापयाति बहिः । स स्याद्रमणविशेषो वहुमासो ॥ यथा ।

जयसिरिणववहुयावरवग्गंसि[8]यअंगणा बहिमणिंतो ।
किं वक्खयभुयबल वहुमासं कुमरवाल पुण कुणसि ॥४०॥ (४६)

---

1 AB वड्डइ°. 2 AB मूल°. 3 A वड्डइ° B वड्डइ°. 4 AB °वड्डइ°.
5 AB वड्डावि°. 6 AB वड्डावि°. 7 AB °दइव°. 8 C °सियचरणा.

मेहम्मि वडुवासो मुयम्मि वरउप्फवामा य ।
चंडिलए वच्छीउत्तवारिश्रा तह फले वरेइत्थं ॥४७॥

वड्डवासो मेघः । केचिदोष्ठ्यादिमेनं पठन्ति । वरउप्फो तथा वामो मृतः । वामस्याख्योनि वामट्ठियाइं । अत एव वामट्ठीश्रो मृताख्योनीति न वच्यते । वच्छीउत्तो तथा वारिश्रो नापितः । वरेइत्थं फलम् ॥ यथा ।

वामम्मि वारिए इह वच्छीउत्ति व्व वाहिभमि[1]रम्हि ।
मह वड्डवास वरउप्फमारणे तुज्झ किं वरेइत्थं ॥ ४१ ॥ (४७)

वप्पीडियं च खेत्तम्मि वलवियवलमयवा[2]हुश्रा सिग्घे ।
वंसप्फालं पयडे चुल्लीमूले वडिसरं च ॥४८॥

वप्पीडियं क्षेत्रम् । वलवियं वलमयं वा[3]हुश्रं एते त्रयः शीघ्रार्थाः । वंसप्फालं प्रकटम् । ऋज्वित्यन्ये । वडिसरं चुल्लीमूलम् ॥ यथा ।

वप्पीडिया वलविश्रं किमागश्रो वच्च वलमयं तत्थ ।
वंसप्फालं वुच्चइ वडिसरकम्मो ण वा[3]हुश्रा अम्हे ॥ ४२ ॥ (४८)

धामम्मि ववत्थंभो कागे वसभुद्दविरसमुहा ।
कणभेयम्मि वरड्डश्रो [4]वड्डणसालो य [5]छिन्नपुच्छम्मि ॥४९॥

ववत्थंभो बलम् । वसभुद्दो तथा विरसमुहो काकः । वरड्डश्रो धान्यविशेषः । अत्र वलग्गइ आरोहति । वग्गोलइ रोमन्थयति । वमालइ पुञ्जयति । वसुआइ उद्वाति । एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः । [4]वड्डणसालो छिन्नपुच्छः ॥ यथा ।

वसभुद्दसइ किं तुह हलिय ववत्थंभएण जं पडिया ।
इह वरड्डएसु [4]वड्डणसालवइल्ल व्व णेय विरसमुहा ॥४३ ॥(४९)

---

1 AB °रम्मि. 2 AB °हुया. 3 AB °हुश्रा. 4 AB वड्डण°. 5 AB छिन्नपु°.

विसुवम्मि वओवत्थयवओवउप्फा वद्दिकलियं वलिए ।
वहुहाडिणी वहूवरि ऊढा वहुघारिणी य णववहुया ॥५०॥

वओवत्थं तथा वओवउप्फं विषुवत् समरात्रिंदिवः काल इत्यर्थः । वद्दिकलियं वलितम् । वहुहाडिणी वध्वा उपरि या परिणीयते । वहुघारिणी नववधूः ॥ यथा ।

वहुघारिणिं च वहुहाडिणिं च भोत्तुं गओ वओवत्थे ।
मह पुत्तो दुइए वि हु वओवउप्फे ण इत्थ [1]वद्दिकलिओ ॥४४॥ (५०)

वइरोअणो य बुद्धम्मि [2]वड्डण[3]मिरं च पीणम्मि ।
वइवलओ दुंदुहए वक्कडबंधं च [4]कण्णआहरणे ॥५१॥

वइरोअणो बुद्धः । [2]वड्डणमिरं पीनम् । वइवलओ दुन्दुभसर्पः । वक्कडबंधं कर्णाभरणम् ॥ यथा ।

करुणा वइरोअण तइ [3]वड्डणमिरबाहुधरियधरवलए ।
से[5]सो चलवक्कडबंधो वइवलउ व्व लुलउ जलहिम्मि ॥४५॥ (५१)

चूडम्मि वलयबाहू कलकंठी वणसवाई य ।
वग्गोरमयं लुक्खे सरहे वणपक्कसावओ [6]चेव ॥५२॥

वलयबाहू चूडकाख्यं भुजाभरणम् ॥ वणसवाई कलकण्ठी । वग्गोरमयं रूक्षम् । वणपक्कसावओ शरभः ॥ यथा ।

वरवलयबाहुवग्गोरमयसरा तुह पुरो वणसवाई ।
तुज्झ पियस्स य पुरओ ण सो वि वणपक्कसावओ सूरो ॥४६॥ (५२)

---

1 A वंदि°. 2 AB वड्डण°. 3 B °मिरिं. 4 AB कन्नआ°. 5 AB °सो वक्क°.
6 C चेच.

वाढी वणियसहाए वायं गंधम्मि उच्छुए वाऊ ।
मुहपूरियतिणवज्जे वालौ वामी य इत्थीए ॥५३॥

वाढी वणिक्सहायः । वायं गन्धः । वाऊ इक्षुः । वाली मुखमारुतापूरितत्वणवाद्यम् । वामी स्त्री ॥ यथा ।

वाउयवाडे वाढिम्र वालोसहेण [1]ग्रम्बवामीओ ।
किं रे णिरास कोकसि वोक्कडवायं णिएसि ण हु अप्पं ॥४७॥ (५३)

वारो चसए वाहा य वालुया [2]वाणओ वलय[3]आरे ।
गीवाइ वाहणा वावडो कुडुंबिम्मि वामरो सीहे ॥५४॥

वारो चषकः । वाहा वालुका । अत्र वाइ म्लायतीति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः । वाणओ वलयकारः । वाहणा ग्रीवा । वावडो [5]कुटुम्बी । व्याकुलार्थस्तु व्यापृतशब्दभवः । वामरो सिंहः ॥ यथा ।

वाहामज्झे वामरिकडीउ वाणयवङ्कउ वारकरा ।
किं कंबुवाहणाओ पेक्खिय वावड विमूढो सि ॥४८॥ (५४)

वारिज्जो वीवाहे वासंदी वासुली य [6]कुंदम्मि ।
वावयवावणिवासणीओ आउत्तछिद्दरच्छासु ॥५५॥

वारिज्जो विवाहः । वासंदी तथा वासुली [7]कुन्दः । वावओ आयुक्तः । [8]वावणी छिद्रम् । वासाणी रथ्या ॥ यथा ।

वावयकुमार वासंदिदंत वासुलि[9]दइड वारिज्जे ।
जं दिक्खिओ सि ता मा वासाणिं सुलहदावणिं भमसु ॥४९॥ (५५)

---

1 AB °म्बवा°. 2 AB वालओ. 3 AB °आरो. 4 C °ल्मिति नोक्तम्. 5 AB कुडुंबी.
6 AB कंदम्मि. 7 AB कंदः. 8 AB वावेणी. 9 AB °दतोइ.

वाउल्लो पलविरए वायारो सिसिरवायम्मि ।
वाणीरो जंबू वायाडो कीरे किमिम्मि वाडिल्लो ॥५६॥

वाउल्लो प्रलपनशील: । वायारो शिशिरवात: । वाणीरो जम्बूवृक्ष: । वायाडो शुक: । वाडिल्लो क्रमि: ॥ यथा ।

वाडिल्लो व्व पुणो रम वाणीरवणम्मि तीइ असुचीए ।
तुममगणिय वायारो णिग्घिण वायाडवाउल्ल ॥५०॥ (५६)

वालप्पं विप्पं तह णंगूले वावियं पसारियए ।
गंडयमिगम्मि वाडिमविडोमिया वायणं च लाहणए ॥५७॥

वालप्पं तथा विप्पं पुच्छम् । वावियं विस्तारितम् । वाडिमो तथा विडोमिओ गण्डकमृग: । वायणं भो[1]ज्योपायनम् । अत्र वासाड्ड भेक इति वर्षाभूशब्दभवत्वान्नो[2]क्त: ॥ यथा ।

वाडिम विडोमिएसुं वालप्पच्छोडणाइ ताव कुण ।
वावियविप्पो सोहि पुण जंबुयवायणं होसि ॥५१॥ (५७)

वाडंतरा कुडीरे वाम[3]णिआ दिग्घकट्ठवाडीए ।
वावडयं वोच्चत्थं विवरीयरयम्मि णिद्दिट्ठं ॥५८॥

वाडंतरा कुटीरम् । वामणिया दीर्घकाष्ठवृति: । वावडयं तथा वोच्चत्थं विपरीतरतम् । केचिद्युगपत्परिवर्त्तितमुखयो: स्त्रीपुंसयोर्मुखेजघनकमाहु: । यदाह ॥ वोच्चत्थमौपरिष्टकमाहु: स्त्रीपुंसयो: परस्परत: ॥ यथा ।

वामणिअंतरवाडं[4]तरम्मि सुत्तम्मि तह तए रमियं ।
जह सहि वावडयपिओ वोच्चत्थं अज्ज वि भ[5]रेइ ॥५२॥ (५८)

---

1 AB °ज्योपनम°. 2 AB °क्तम. 3 AB °णिया. 4 C °तराइ सुत्ताइ त°.
5 A °रे.

तुरयम्मि वासवारो सिरआहरणम्मि वालवासो य।
वावोणयं वि[1]किसे णट्ठपडिग्गाहयम्मि वामणिओ ॥५९॥

वासवारो तुरगः। वालवासो शिरआभरणम्। वावोणयं विकीर्णम्। वामणिओ नष्टप्रत्यादाता ॥ यथा।

णट्ठाण रिउवऊणं वावोणयकणयवालवासाण।
तुह वासवारवाला वाम[2]णिआ हुंति कुमरवाल णिव ॥५३॥ (५८)

साणम्मि वासवालो सुरणाहे वाणवालो य।
वारसिया मल्ली कणए वालंफोसवालियाफोसा ॥६०॥

वासवालो श्वा। वाणवालो इन्द्रः। वारसिया मल्लिका। वालंफोसं तथा वालिआफोसं कनकम् ॥ यथा।

वारसियाइ महाबल सुवा[3]सवालरइ वाणवालपिय।
तुममच्चिऊण वालंफोसपिओ लहइ वालिआफोसं ॥५४॥

अत्र वाहिप्पइ व्याप्रियते। वावंफइ श्रमं करोति। इति धात्वादेशेषूक्ता-विति नोक्तौ ॥ (६०)

वाहगणो मंती दद्दुरंडे वायडघडो विसो सारी।
विल्हं च धवलवसे [4]विपित्तविहसिव्विया विअसियम्मि ॥६१॥

वाहगणो मन्त्री। कप्रत्यये वाहगणओ। वायडघडो दर्दुराख्यो वाद्य-विशेषो भरते प्रसिद्धः। वि[5]सो शारिः। विल्हं धवलम्। अत्र विसो आखुरिति वृषशब्दभवः। विड्डा लज्जेति व्रीडाशब्दस्य तैलादिपाठात् डस्य द्वित्वे सिद्धमिति नोक्तौ। विपित्तं तथा विहसिव्वियं विकसितम् ॥ यथा।

---

1 AB °किशे. 2 AB °णिया कु°. 3 AB °सरइ. 4 AB °विपत्त°.
5 BC °सो करिया°.

तुह [1]णिव विपिसगुण विहसिव्वियविलइजस चत्तकरिविसिया ।
वाहगणएहि मुक्का वायडवडवायणा हुआ रिउणो ॥५५॥ (६१)

विच्छोहो विरहे विरसं वरिसम्मि विसढो य णीराए ।
कमलासणो विसारी विढणा पणही चमूइ विसरो य ॥६२॥

विच्छोहो विरहः । विरसं वर्षम् । विसढो नीरागः । नीरोग इत्यन्ये । विषमवाचकस्तु विषमशब्दभवः । विसारी कमलासनः । विढणा पार्ष्णिः । विसरो सैन्यम् ॥ यथा ।

विसढ विढणा वि ण तुहं तप्पइ विच्छोहिया तुमए ।
कामविस[2]रेसु महुणो दिणं पि [3]मसइ विसारिविरसं व ॥५६॥ (६२)

विहइ वुंताकीइ विरूवे विक्खासविरूअवेलुंका ।
विलयविओलविहणा सूरत्थाविग्गपिंजणेसुं च ॥६३॥

विहइ तुम्ताको । विक्खासो विरूओ वेलुंको त्रयोऽप्यमी विरूपार्थाः । विलओ सूर्या[4]स्तसमयः । विओलो आविग्नः । विहणं पिञ्जनम् ॥ यथा ।

विक्खासविहइकच्छे विहणहत्थं पि सव्वविरूअं तं ।
विलए जं रमसि तओ वेलुंको तुह ण को वि अवि[5]ओले ॥५७॥ (६३)

विग्गोवो आउलया विक्खणवितता य कज्जम्मि ।
विसिणो य रोमसे फाडिए विरिक्कं च पिंजिए विहयं ॥६४॥

विग्गोवो व्याकुलभावः । विक्खणं तथा विततं कार्यम् । विसिणो रोमशः । विरिक्कं पाटितम् । विहयं पिञ्जितम् ॥ यथा ।

---

1 AB निव. 2 C °रेसम°. 3 AB मसइ- 4 C °स्तम°. 5 AB °ओली.

मइविक्खणविग्गोवे तं अणुणिंतीइ [1]तइं कयं विततं ।
विइयालया सि जं सहि पक्खविरिक्का य पुलयविसि[2]णा य ॥५८॥ (६४)

लज्जाइ विलियविड्डूणावेड्डूणा तहेय वेलूणा ।
सब्भाणुम्मि विडप्पो विडओ य विहुंडुओ [3]चेव ॥६५॥

विलियं विड्डूणा वेड्डूणा वेलूणा एते चत्वारो लज्जार्थाः । यत्तु विलियं विप्रियं तद् व्यलीकशब्दभवम् । केचित् वेड्डणयं लज्जेत्याहुः । विडप्पो विडओ विहुंडुओ त्रयोऽप्येते राहुवाचकाः । विज्जुला विद्युत् । विलया वनिता । एतौ शब्दभवौ । तथा । विराइ विलीयते । इति धात्वादेशे[4]षूक्त इति नोक्तः ॥ यथा ।

गयविड्डूणि गयवेड्डूणो विलियसहिए सवेलूणो ।
विडयारिवल [5]विहुंडुयघोरम्मि विडप्पघोरो सि ॥५९॥ (६५)

धट्ठे विसारओ तह विरिज्जयविलुं[6]पिआ अणुगइट्टा ।
भल्लायए विसमयं विवप्परं तह य वेयड्डं ॥६६॥

विसारओ धृष्टः । विरिज्जओ अनुचरः । विलुंपिअं अभिलषितम् । विसमयं विप्पवरं वेयड्डं त्रयोऽप्यमी भल्लातकार्थाः ॥ यथा ।

अविरिज्जओ सि [7]कुट्टिम विसारय किमंवए विलुंपेसि ।
विप्पव[8]रोचिय गंतुं वेअड्डवणम्मि विसमयं भुंज ॥६०॥ (६६)

सूईविद्धे विब्भेइयं चउरगइहयम्मि विक्कमणो ।
कीडे विलुंपओ णिसि च विड्डिरिल्ला विडंकिया वेई ॥६७॥

विब्भेइयं सूच्या विद्धम् । विक्कमणो चतुरगतितुरगः । विलुंपओ कीटः । विड्डिरिल्ला रात्रिः । विडंकिया वेदिका ॥ यथा ।

---

1 BC तइ. 2 C °णा ॥५८॥ 3 C चेय. 4 AB °षुक्ता इति नोक्ताः.
5 AB विहुंडु°. 6 AB °पिया. 7 AB कोट्टिय. 8 C °रोविय.

एयं विडंकियठिअं पलोइउं विड्डिरिल्लवइवयणं ।
किमविब्भिइयकखाय विलुंपए दलसि विक्कमणगमणो ॥६१॥ (६७)

पच्छातावम्मि विणिव्वरं च कोसुंभयम्मि विरल्लालं ।
विच्चोययविब्भवणा उवहाणो तह वियालुओऽसहणो ॥६८॥

विणिव्वरं पश्चात्तापः । विरल्लालं कुसुम्भरक्तं वस्त्रम् । विच्चोयओ तथा विब्भवणं उपधानम् । [1]विब्भमणं इत्यन्ये । वियालुओ असहनः ॥ यथा ।

विब्भवणे विच्चोईकए भुए जूडके य उल्लिहिए ।
जइ विरल्लालवईए कुवसि वियालुयविणिव्वरो होहो ॥६२॥ (६८)

धाणा विलिंजराओ विअंगिअं णिंदियत्थम्मि ।
विक्केणुअं च विक्केज्जे विकराले विडिच्चिरं चेय ॥६९॥

विलिंजरा धानाः । विअं[2]गिअं निन्दितम् । विक्के[3]णुअं विक्रेयम् । विडिच्चिरं विकरालम् । विडिंचियं इत्यन्ये ॥ यथा ।

विरहविडिच्चिर[4]अंगी तीइ [5]विअंगिअसहीइ फुट्टंति ।
[6]मुत्ता विलिंजराउ व तुमं तु विक्केणु[7]ए थिर[8]यसत्तो ॥६३॥ (६९)

कोमलअवलंगीए विलिव्विलो विहरियं च सुरयम्मि ।
विप्फाडियं च विद्दंडियं च विप्पिंडियं च णासियए ॥७०॥

विलिव्विलो कोमलनिःश्यामतनुः । विहरियं सुरतम् । विप्फाडियं विद्दंडियं विप्पिंडियं त्रयोऽप्येते नाशितार्थाः ॥ यथा ।

विप्फाडिय[9]साहिम विद्दंडियपारेव[10]एहिं कयरावं ।
[11]विप्पिंडियभयलज्जं विलिव्विलोविहरियं भरिमो ॥६४॥ (७०)

---

1 C विभम°. 2 AB °गियं. 3 AB °णुरं. 4 C °र अङ्गे. 5 AB वियंगिय°.
6 B मुच्चा. 7 C °एलिर°. 8 B °य गौए. 9 AB °सहियम. 10 C °एहि.
11 AB विप्पिंडि°.

पुव्वण्हभोयणजलोल्लेसु वियारियविरल्लिया चेय ।
भच्छियजलहिसु विमद्दयविसालया तह विहाडणमणत्थे ॥७१॥

वियारिया पूर्वाह्णभोजनम् । विरल्लियं ज[1]लार्द्रम् । विस्तारितार्थं तु तनोतेरादेशे सिद्धम् । विमद्दयं भर्त्सितम् । विसालओ जलधिः । विहाडणं अनर्थः ॥ यथा ।

गुणमणिविसालय तुहं विहाडणगयाण वेरिअसिसूण ।
विमद्दयगुरूण अंसुयविरल्लियाणं वियारिया कत्तो ॥६५॥ (७१)

मलिणम्मि विसंवायं [2]विअओलियमवि विअंसओ वाहे ।
णट्ठे विऊरियं तह कोलाहलयम्मि विमलहरो ॥७२॥

विसंवायं तथा [3]विअओलिअं मलिनम् । विअंसओ व्याधः । विऊरियं नष्टम् । विमलहरो कलकलः ॥ यथा ।

मयणवि[4]अंसय विअओलिओ विसंवायकम्मणा तं सि ।
जलहरविमल[5]हरविऊरिया विरहि[6]णीओ जं हणसि ॥६६॥

अत्र । विहोडइ ताडयति । विउडइ विप्पगालइ नाशयति । विच्छोलइ कम्पयति । विढवइ अ[7]र्जति । विरोलइ मथ्नाति । [8]विसट्टइ विलोट्टइ विसंवदति । विसूरइ खिद्यते । विसट्टइ द[9]लति । विहीरइ विरमालइ प्रतीक्षते । विड[10]विड्डइ रचयति । एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः ॥ (७२)

कालो कज्जअयाणो विलुत्तहियओ तरंगए वीली ।
वीची लहरच्छा वीसुं जुअए वीलणं च पिच्छिलए ॥७३॥

---

1 C °द्रार्द्रां. 2 AB वियलियम°. 3 AB विउलियं. 4 AB वियंस°.
5 A °हराओ विऊरि°. B °हऊरि°. 6 C °णीउ. 7 AB °जंयति. 8 AB वियट्टइ.
9 A °लयति. 10 A °विड्डइ. B °विढइ.

विलुत्तहियओ यः काले कार्यं कर्तुं न जानाति। वीली तरङ्गः। वीची लघुरथ्या। वीसुं युतकं पृथगित्यर्थः। सामस्त्यवाचकस्तु वीसुंशब्दो विष्वक्शब्दभवः। वीलणं पिच्छिलम्। अत्र। वीसालइ मिश्रयति। वीसरइ विस्मरति। एतौ धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ॥ यथा।

जं णिसि वीचीए जलवीलीगयवीलणत्तणाइ तुमं।
ण गओ सि हविय वीसुं तं दइयं ता विलुत्तहियओ सि ॥६७॥ (७३)

वुप्फं च सेहरे गहगहिए [1]वेप्पो पसुम्मि [2]वेंढी य।
वेलं च दंतमंसे वेणो विसमे णईतूहे ॥७४॥

वुप्फं शेखरः। वेप्पो भूतादिग्रहगृहीतः। वेंढी पशुः। वेलं दन्तमांसम्। वेलेत्यन्ये। वेणो विषमः सरिदवतारः॥ यथा।

वेंढिं हणिउं जसे धावसि वेप्पो व्व विप्प जडवुप्फ।
तो वे[3]णाओ [4]पडिओ पडियदसणमूलवेल लहसु फलं ॥६८॥ (७४)

वेत्तं च अच्छवत्थे विडंबणाए य वेलंबो।
वयणिज्जे वेणियवेसणा य मउअम्मि वेअल्लं ॥७५॥

वेत्तं अच्छवस्त्रम्। वेलंबो विडम्बना। वेणियं तथा वेसणं वचनीयम्। वेअल्लं मृदु। वेअल्लं असामर्थ्यमित्यन्ये॥ यथा।

[5]वेअल्लवेत्त[6]मेअं अवेणियं पामराण दंसंतो।
अण्णाणत्तणवेसणवेलंबं लहसि वणिउत्त ॥६९॥

अत्र वेसणं ओष्ठ्रादिकं केचित् पठन्ति॥ (७५)

वेसाइ [7]वेल्लरी वेइया सलिलहारिणीए य।
वेंढिअवेप्पुअवेरिज्जा वेढिय[8]सेसवासहाएसु ॥७६॥

---

1 A वेप्फो. 2 AB वेच्छी. 3 AB °णाउ. 4 AB omitted पडिओ.
5 AB वेयल्ल°. 6 AB °मेयं. 7 AB वेल्लिरी. 8 A °सिस°.

वेल्लरी वेश्या। वेइया जलहारिणी। अङ्गुलिमुद्रावाचकस्तु वेदिकाशब्दभवः। वें[1]ढिअं वेष्टितम्। वेप्पुअं शिशुत्वम्। भूतगृहीतमित्यन्ये। वेरिज्जो असहायः। एकाकीत्यर्थः। [2]वेरिज्जं साहायकमित्यप्यन्ये। यदाह गोपालः। असहायं वेरिज्जं साहायकमपि च केचिदिच्छन्ति॥ यथा।

अंधारवें[3]ढिआसु दिसासु जं भमसि दिअर वेरिज्जो।
गयवेप्पु[4]अ तं णूणं तं वेल्लरिवे[5]इयाहिं हरिओ सि ॥७०॥

अत्र वेल्लइ रमते इति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम्॥ (७६)

मणियारघरोलीसुं वेडियवेसंभराओ य।
वेलुलियं वेरुलिए वेअडियं त[6]ह य पच्चुत्ते ॥७७॥

वेडिओ मणिकारः। वेसंभरा गृहगोधा। वेलुलियं वैडूर्यम्। वेअडियं प्रत्युप्तम्॥ यथा।

वेसंभरासिरोमणिवेलुलियाहरणमुप्पलच्छीए।
वेडिय जइ देसि तुमं होसि तओ तीइ हियय[7]वेअडिओ ॥७१॥ (७७)

वेडइओ वाणियए कलुससुराए य वेंढसुरा।
भमरम्मि वेणुणासो संकडए वेडिकिल्लं च ॥७८॥

वेडइओ वाणिजकः। वेंढसुरा कलुषा सुरा। वेणुणासो भ्रमरः। वेडिकिल्लं संकटम्॥ यथा।

महुपाणंधे अम्हे णि[8]एवि वेडइय वेणुणासे व्व।
किं लोयवेडिकिल्ले वेंढसुरं देसि पाणिअं खिविय ॥७२॥ (७८)

वेवाइयमुल्लसिए वेल्लाइयमवि य संकुइए।
[9]वेसक्खणम्मि वेसक्खिज्जं उसहम्मि वोवालो ॥७९॥

---

1 AB °ढियं. 2 AB विरिज्ज°. 3 AB °ढियासु°. 4 AB °अयं णू°. 5 C °इआहि.
6 AB °ह अ. 7 AB वेयडि°. 8 C °ए वि. 9 C वेस°.

वेवाइयं उल्लसितम्। वेल्लाइयं संकुचितम्। वेसक्खिज्जं द्वेष्यत्वम्। अयमोष्ठ्यादिः प्रायेण। वोवालो वृषभः॥ यथा।

अमुणियवेसक्खिज्जं लज्जावेल्लाइयं इमं बालं।
वेवाइयरोमंचो किं रे वोवाल छिप्पेसि ॥७३॥

अत्र वेरुलिअं वैडूर्यमिति शब्दभवम्। वेअडइ खचति। वेहवइ वञ्चति। वेमयइ भनक्ति। एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः॥७९॥

वोक्किल्लो घरसूरे तह वोज्झयवोज्झमल्लया भारे।
अणुचियवेसम्मि य वोमज्झो वोरच्छवोद्रहा ॥८०॥

वोक्किल्लो अलीकशूरः। वोज्झओ तथा वोज्झमल्लो भारः। वोमज्झो अनुचितो वेषः। वोमज्झिअं अनुचितवेषग्रहणमिति तु अस्यैव णिगन्तस्य सिद्धम्। वोरच्छो तथा वोद्रहो तरुणः। वोद्रहो ओष्ठ्यादिः प्रायेण॥ यथा।

वो[1]क्किल्लय वोर[2]च्छय असिवोज्झं फलयवोज्झमल्लं च।
किं वहसि वोद्रहीणं मज्झे एसो खु वोमज्झो ॥७४॥ (८०)

वोहारं जलवहणं णाहसियचोद्दसिछणम्मि वोरल्ली।
[3]वोसिअमुब्भुयाणे भरिउ[4]ल्लट्टम्मि वोसट्टं ॥८१॥

वोहारं जलस्य वहनम्। वोरल्ली श्रावणशुक्लपक्षचतुर्दशीभव उत्सवविशेषः। केचिदिमामपि वोरल्लीमाहुः। वो[5]सिअं उब्भुयाणं उन्मुखगतमित्यर्थः। वोसट्टं भृतोल्लुठितम्॥ यथा।

[6]अंसुयवोसट्टच्छी वोसिअहिया य विरहतावेण।
कह पेच्छे वोरल्लिं वोहारमिसा किमित्थ सहि णेसि ॥७५॥

अत्र वोक्कइ विज्ञपयति। वोलइ गच्छति। एतौ धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ॥ (८१)

---

1 AB °क्किल्लिय. 2 AB °च्छय. 3 A वासिय°. B वोसिय°. 4 AB °ल्लट्टम्मि. 5 AB °सियं. 6 C अंसय°.

वोकिल्लियं च रोमंथे तह वोभीसणो वरायम्मि ।
दारेगदेसखेत्तेसु वडो अ वणोऽहियारस[1]वएसु ॥८२॥

वोकिल्लियं रोमन्थः । वोभीसणो वराकः ॥ यथा ।

उप्पाइउमसमत्था जे चव्वियचव्वणं कुणंति कई ।
वोभीसणा फुडं ते वोकिल्लियकारिणो पसुणो ॥७६॥

॥ अथानेकार्थाः ॥

वडो दारैकदेशः क्षेत्रं चेति द्व्यर्थः । वणो अधिकारः श्वपचश्च ॥ (८२)

[2]वंठो अकयविवाहय[3]णिसोहयखंडगंडभिच्चेसु ।
तणुवलियभूअगहिएसुं वप्पो वप्पमच्छरत्तेसु ॥८३॥

वंठो अकृतविवाहो निःस्नेहः खण्डो गण्डो भृत्यश्चेति पञ्चार्थः । वप्पो तनुर्बलवान् भूतगृहीतश्चेति त्र्यर्थः । क्षेत्रवाचकस्तु वप्रशब्दभवः । वर्षं अच्छं रक्तं च । अत्र । वले निर्धारणनिश्चययोः । वणि निश्चयविकल्पानुकम्प्यसंभावनेषु । एतौ शब्दानुशासने निपातावुक्ताविति नोक्तौ ॥ (८३)

झाडझडीसु वडप्पं वरडी तेलाडिदंसभमरेसु ।
वियसंतकलयलेसुं वयलो सेणाणउलेसु वल्लाओ ॥८४॥

वडप्पं लतागहनं निरन्तरवृष्टिश्च । वरडी तैलाटी दंशभ्रमरश्च । दंशश्चासौ भ्रमरश्चेति विग्रहः । यदाह । वरडी तैलाटी स्यादिति । दंशभ्रमरविशेषो वरडीति च । [4]वयलो विकसन् कलकलश्चेति द्व्यर्थः । वल्लाओ श्येनो नकुलश्च ॥ (८४)

खेत्ते घरे य वलयं सुंदरबहुसिक्खिएसु व[5]त्तड्डो ।
वयणं मंदिरसेज्जासु [6]वप्पिणो खेत्तउसिएसु ॥८५॥

---

1 C °वचेसु. 2 AB वण्ठो. 3 AB °निन्नेह°. 4 AB वेय°. 5 AB °त्तड्डो.
6 AB वप्पणो.

वलयं क्षेत्रं गृहं च। व[1]त्तडो सुन्दरो बहुशिक्षितश्चेति द्व्यर्थः। वयणं मन्दिरं शय्या च। वप्पिणो क्षेत्रमुषितश्च॥ (८५)

वल्लरमरसमहिसक्खेत्तजुवसमीरणिज्जलवणेसु।
सालविडंकेसु वरंडो [2]साहेज्जविकचेसु वग्घाओ॥८६॥

वल्लरं अरण्यं महिषः क्षेत्रं युवा समीरो निर्जलदेशो वनं चेति स[3]प्तार्थम्। वरंडो प्राकारः कपोतपाली चेति द्व्यर्थः। वग्घाओ साहाय्यं विकसितश्च। अत्र। वलइ आरोपयति गृह्णाति च। वंफइ वलति काङ्क्षति च। एतौ धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ॥ (८६)

अंगम्मि वट्टमाणं गंधदव्वाहिवासभेए य।
वत्थाहरणम्मि तहा अब्भुदयावेयणम्मि [4]वड्डवणं॥८७॥

वट्टमाणं अङ्गं गन्धद्रव्याधिवासभेदश्च। [4]वड्डवणं वस्त्राहरणमभ्युदयावेदनं चेति द्व्यर्थम्। अत्र वरहाडइ निःसरति धातवोऽर्थान्तरेऽपीति [सिद्धहेम° ८, ४, २५८] निषेधति चेति धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः॥ (८७)

वाउत्तो विडजारेसु विल्ल[5]मच्छे विलसिए य।
ठाणविचालेसु विक्खंभो दीह[6]जहणेसु वि[7]क्खिसं॥८८॥

वाउत्तो विटो जारश्च। वायउत्तो इत्यन्ये। विल्लं अच्छं विलसितं च। विक्खंभो स्थानमन्तरालं च। विस्तारवाचकस्तु विष्कम्भशब्दभवः। वि[8]क्खिसं आयतं जघनं च। अवतीर्णमित्यप्यन्ये॥ (८८)

विडिमो सिसुमियगंडेसु दिट्ठवीसंतएसु विव्वाओ।
खलभिक्खविज्जवावियदाणेसुं विप्पयं चेय॥८९॥

---

1 AB °त्तडो. 2 AB साहिज्ज°. 3 AB °प्तार्थः. 4 AB वड्ढव°.
5 AB °मच्छे. 6 C °जघणे°. 7 AB °क्खिसं. 8 AB °क्खिसं.

विडिमो बालमृगो गण्डकश्चेति द्व्यर्थः। विव्वाओ अवलोकितो विश्रान्तश्च। विप्पयं खलभिक्षा वैद्यो वापितं दानं चेति चतुरर्थम्॥ (८८)

[1]विड्डिरमाभोगरउद्देसु विलासजघणेसु विच्छेओ।
विहिणोसेसु विहाणो संझाचोरेसु य वियालो॥९०॥

विड्डिरं आभोगो रौद्रं च। विच्छेओ विलासो जघनं च। विहाणो विधिः प्रभातं च। वियालो संध्या चौरश्च॥ (९०)

विरहो रहकोसुंभेसु [2]वित्तई गव्विविलसिएसुं च।
परिपाडियम्मि विचिए विरलम्मि य विच्छियं होइ॥९१॥

विरहो एकान्तं कुसुम्भरक्तवस्त्रं च। वित्तई गर्वितो विलसितं च। वित्तई गर्व इत्यन्ये। विच्छियं पाटितं विचितं विरलं चेति त्र्यर्थम्॥ (९१)

विमलियमवि पसत्त' मच्छरभणिए ससद्दे य।
विसमियममलोत्थरिएसु विलइयमहिज्जदीणेसु॥९२॥

विमलियं मत्सरभषितं सशब्दं चेति द्व्यर्थम्। विसमियं वि[3]मलसुथितं च। विलइयं अधिज्यं दीनं च॥ (९२)

हयविरलेसु विरिंचरममलम्मि विरिंचिओ विरत्त' य।
फाडियधारासुं विंचिणियं वीअं च विहुरतक्काले॥९३॥

विरिंचिरो अश्वो विरलं च। विरिंचिरा धारेति केचित्। विरिंचिओ विमलो विरक्तश्च। विंचिणियं पाटितं धारा च। अत्र विम्हरइ स्मरति विस्मरति चेति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम्। वीअं विधुरं तत्कालं चेति द्व्यर्थम्॥ (९३)

---

1 AB विहिर°. 2 AB विसुई. 3 AB °मलं ससु°.

[1]वुस्रो भीओव्विग्गेसु चोरमुसलेसु वेलू अ ।
वेल्लो केसेसुं तह पल्लववल्लीविलासेसु ॥९४॥

वुस्रो भीत उद्विग्नश्च । ओष्ठ्यादिरयं प्रायेण । वेलू चोरो मुसलं च । वेल्ला केशाः । वेल्लो पल्लवः । वेल्ला वल्ली । वेल्लो विलासश्चेति चतुरर्थो वेल्लशब्दः । अत्र वेव्वे भयवारणविषादामन्त्रणार्थेषु प्राकृतलक्षणे निपातेषूक्त इति नोक्तः ॥ (९४)

वेड्डो उड्डीकयविसंठुलाविद्धसि[2]ढिलियंगेसु ।
वेआलोऽधतमेसुं वेयारियमवि पयारिय[3]कएसु ॥९५॥

वेड्डो ऊर्ध्वीकृतो विसंस्थुल आविद्धः शिथिलतां गतश्चेति चतुरर्थः । वेआलो अन्धोऽन्धकारश्च । वेयारियं प्रतारितम् । वेयारिया केशाश्चेति द्व्यर्थो वेयारियशब्दः ॥ (९५)

वेहविओऽणायरकोवणेसु वेलाइअं च [4]मिउदीणं ।
वेल्लहलो मउअविला[5]सीसुं वोज्झर[6]मईअभीएसु ॥९६॥

वेहविओ अनादरो रोषाविष्टश्च । वञ्चितार्थस्तु वञ्चिधात्वादेश[7]सिद्धः । वेलाइअं मृदु दीनं च । वेल्लहलो कोमलो विलासी च । अत्र वेहवइ उपालभते वञ्चति चेति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः । वोज्झरं अतीतं भीतं च । अत्र वोज्जइ त्रस्यति वीजयति चेति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः ॥ (९६)

॥ इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचिता[8]यां देशीनाममालायां सप्तमो वर्गः ॥

---

1 AB वुन्नो. 2 C °ढिलइ°. 3 C °कचेसु. 4 AB मउ°. 5 AB °सीसु. 6 AB °मतीतभी°. 7 AB omitted from °सिद्धः to वेल्ल°. 8 AB °यां देशीशब्दसंग्रहवृत्तौ सप्तमो वर्गः ॥ ग्रंथा २९५ ॥

अष्टमवर्गः ।

अष्टमवर्गे प्राकृते ग्रंथो न संभवत इति सादयः प्रस्तूयन्ते ।

सोहकुमुएसु सढिसंफा सहसंधारिया जोग्गे ।
सत्तो वंकतिवयवट्टुलदारू सत्थसेहिया य गए ॥१॥

सढो सिंहः । संफं कुमुदम् । सहो तथा संधारिओ योग्यः । सत्तो वक्रपादत्रयं वृत्तं दारु । यदाह । पल्लंकपायसरिसं तिदारुयं उ[1]इणिमिअ-आयरिसं । तं जाणसु सत्तिं । इति । गोपालस्तु । सत्तो कलसाधारो दारु भवेत्तत्थसमसमुच्छ्रयणम् । इत्याह । सत्थो तथा सेहिओ गतः ॥ यथा ।

सं[2]फच्छो सढिमज्झा संधारियसयणसेहिए दइए ।
सत्तोसत्थं कलसं रयंतसहवारिणा भरइ दइया ॥१॥ (१)

संगा संडी वग्गा संपा कंची सरा माला ।
संखो बंदी सरली चोरीइ सरत्ति सहसत्थे ॥२॥

संगा तथा संडी वल्गा । संपा काञ्ची । सरा माला । संखो मागधः । सरली चोरिका । सरत्ति सहसा ॥ यथा ।

समरे संखवहूए सरलिभ्फुणोइ दढसंपस[3]रियाए ।
सुहडे सरत्ति वालयसंगी संडोइ धरियए तुरओ ॥२॥ (२)

सज्जोक्कं पच्चग्गे सउणं रूढे पसूणए सढयं ।
सलली सेवा सभरो गिद्धे सद्दाइ सगयं च ॥३॥

सज्जोक्कं प्रत्यग्रम् । सउणं रूढम् । सढयं कुसुमम् । सललो सेवा । सभरो गृध्रः । सगयं श्रद्धा ॥ यथा ।

---

1 AB °इनिमियआइरसं. 2 AB °फत्थो. 3 C °रिआइ.

तुह सज्जोके सढए सभरो मंससगएण सललिपरो ।
होइ विलक्खो किंसुयसउणसिणं वा मलीमससुहायं ॥३॥ (३)

सत्थरसंगोल्लीसंगेल्ला णिअरम्मि संगहो मोब्भे ।
सत्तल्ली सेहालो पसवजरा संभवो सुरा सविसं ॥४॥

सत्थरो संगोल्ली संगेल्लो त्रयोऽप्येते समूहार्थाः । शय्यार्थस्तु सत्थरो स्रस्तर-शब्दभवः । संगहो गृहोपरि तिर्यग्दारु । केचित्तु सग्गहो मुक्तो इति पठन्तः सग्गहशब्दं मुक्तपर्यायं व्याचक्षते । सत्तल्ली शेफालिका । संभवो प्रसवजरा । सविसं सुरा ॥ यथा ।

जायवसंगोल्लीणं खयं [1]सुणंता वि खोवसं[2]गेल्ला ।
बुद्धि[3]विहीणा संभवगय व्व सविसं विसं ति [4]ण मुणंति ॥४॥
बहुणो वि ण कापुरिसा हुंति महारंभकज्जभारखमा ।
सत्तल्लिसत्थरेहिं ण संगहो होइ कइया वि ॥५॥ (४)

सण्णियमोल्ले दप्पोद्धुरे सराहो दिए सवासो य ।
संफाली पंतीइ सयग्घि[5]सइत्ता घरट्टिमुइएसु ॥५॥

सण्णियं आर्द्रम् । सराहो दर्पोद्धुरः । सवासो ब्राह्मणः । संफाली पङ्क्तिः । सयग्घो घरट्टो । शतघ्नीशब्दो येषां संस्कृते प्रसिद्धस्तेषां न देशी । [6]सइत्तो मुदितः ॥ यथा ।

होसि सराहसवासय ण [6]सइत्तो भोयणेण जं तुज्झ ।
[7]रदसंफालिसयग्घी [8]ण हु थक्कइ सण्णियम्मि सुक्के य ॥६॥ (५)

[9]ससेज्झो जक्खे सव्वला कुसी [10]संवरम्मि संखालो ।
संकरसाहीओ रच्छाए णियडे [11]सगेहं च ॥६॥

1 A सुणं°. 2 AB °गेल्ली. 3 C °विहूणा. 4 AB न. 5 C °सयत्ता.
6 C सयत्तो. 7 A रहसं°. 8 AB न. 9 AB सन्नेज्झो. 10 C सम्बर°.
11 A °गेहं B °गेहं.

सखेज्झी यत्नः। सव्वला कुशी। संखालो [1]संवराख्यो मृगविशेषः। संकरो तथा साही रथ्या। सगेहं निकटम्॥ यथा।

वेससगेहे संकरमज्झे णं आसि तं सुहडमाणी।
सव्वलहत्थो संखालभया किं भरसि साहिससेज्झं॥७॥ (६)

संखलिसंदेवा संखपत्तसीमासु संगयं मट्ठे।
सेणम्मि सवाओ संघाडी जुयले खलम्मि संभुल्लो॥७॥

संखली शङ्ख[2]पत्रं ताडङ्कः। संदेवो सीमा। नदीमिलक इत्येके। संगयं मसृणम्। सवाओ श्येनः। संघाडी युगलम्। संभुल्लो दुर्जनः॥ यथा।

समरासंगय रिउखगसवाय गायंति मलयसंदेवे।
चलसंखलिसंघाडीउ [3]किन्नरो तुह जसं असंभुल्ला॥८॥ (७)

असुयंधि संधियं सउली [4]चिल्ली वइअरम्मि संघोडी।
संपक्कसंपणा घयउरत्थगोहुमपिट्ठम्मि॥८॥

संधियं दुर्गन्धम्। सउली शकुनिका। संघोडी व्यतिकरः। संपक्का तथा संपणा घृतपू[5]रार्थं गोधूमपिष्टम्॥ यथा।

रक्खसु तुमं असंधियसंपक्कपायम्मि सउलिसंघोडिं।
जं अज्ज [6]आगमिस्सइ वल्लहसंपणभोयणो दइओ॥९॥ (८)

[7]संजडं सप्फंदे सच्छहसरिसाहुला सरिसे।
संभलिसण्हाईसहउत्थियसुहउत्थियाउ दूईए॥९॥

[7]संजडं सस्पन्दम्। सच्छहो तथा सरिसाहुलो द्वावप्येतौ सदृशार्थौ। संभली सण्हाई सहउत्थिया सुहउ[8]त्थिआ चत्वारोऽपि दूतीवाचकाः॥ यथा।

---

1 C शम्बरा°. 2 C °पत्रता°. 3 AB किन्नरी. 4 C चिल्ला. 5 C ° रार्थंगो°.
6 AB आगमिस्स°. 7 C संजुडं. 8 AB °त्थिया.

संभलिसहउल्लिवरे सुहउ[1]ल्लिअसच्छहेण कम्मेण ।
तं सण्हाइ जं तुह माणमसरिसाहुलं अ[2]संजढं ॥१०॥ (८)

सत्तल्लो अहिजाए पडिवेसियए सइज्झो य ।
संजल्लो कुविए सद्दालं [3]सिंदीरसिंखला णिउरे ॥१०॥

सत्तल्लो अभिजातः । सइज्झो प्रातिवेश्मिकः । सइज्झियं तु प्रातिवेश्मम् । संजल्लो कुपितः । संजल्लो कोप इत्यन्ये । सद्दालं [4]सिंदीरं सिंखलं त्र[5]योऽप्येते नूपुरार्थाः ॥ यथा ।

किं सत्तल्ले दइए संजल्ला होसि रणिरसिंदीरे ।
तुह सद्दालपडिरवो ण सइज्झे सिंखलारवोऽस्साए ॥११॥ (१०)

सयढा लंबकचा संपत्थियसयराहया सिग्घे ।
संपासंगं दीहे सलहत्थो दव्वियाइहत्थम्मि ॥११॥

सयढा लम्बकेशाः । अत्र । सयलो मीनः । सरडो कृकलासः । एतौ शकलिन्सरटशब्दभवौ । तथा । संखाइ संस्त्यायते । सहइ राजते । इति धात्वादेशे[6]षूक्ताविति [7]नोक्तौ । संपत्थियं तथा सयराहं शीघ्रम् । संपासंगं दीर्घम् । सलहत्थो दर्व्यादीनां हस्तकः ॥ यथा ।

संपत्थिय सयराहं तीइ घरे सावराह मा वच्च ।
जं अच्छइ वरसयढा संपासंगसलहत्थहत्था सा ॥१२॥ (११)

सप्पे सराहओ संवेल्लियसं[8]वट्टिआ य संवरिए ।
सरिवाओ सीहरओ आसारे [9]पेरिए सउल्लियं च ॥१२॥

सराहओ सर्पः । संवेल्लियं तथा सं[10]वट्टिअं संवृतम् । सरिवाओ तथा सीहरओ आसारः । सउल्लियं प्रेरितम् ॥ यथा ।

---

1 AB °ल्लियसल्लहे°. 2 C °संजुअं. 3 AB सिंजीर°. 4 AB सिंजीरं सेंख°.
5 AB °योऽपि नू°. 6 AB °षूक्ताः सं°. 7 C नोक्ताः सं°. 8 A °वट्टिया.
9 A पीरि°. 10 AB °वट्टियं.

सरिवायम्मि सराहयघोरे संवेल्लियं कुणसु माणं ।
जं सोहरयसउलिओ कुवइ[1] असंवट्टिअं मयणो ॥१३॥

इह ॥ सराहयं जाण पयलायं ॥ इत्यभिमानचिह्नसूत्रपाठे स्थिते ऽन्योन्यपर्यायतया द्वावपि सर्पवाचकावित्यजानता पयलाओ अराहत इति व्याख्याय पाठोदूखलेन यदुदाहृतम् ।

सरडो व्व विविहरूवो कओ सि तं जोइ सुहय तं चेय ।
अणणयसु मयणपयलाइयं हि मा मं कयत्थेसु ॥१४॥

मयणपयलाइयं मदनशराहतामित्यर्थः । तदेतदसमञ्जसम् । यत्पूर्वंदेशीषु पयलाओ सराहओ इति सर्पनाममध्ये पठितम् । अभिमानचिह्नेनैव स्ववृत्तावुदाहृतम् ।

अइपचलो त्ति [2]हसिओ वाहो पल्लीइ वाहवहुआए ।
दट्ठूण अणिब्भिसं तिक्खपलासोइ पयलायं ॥१५॥

एवं च । अधुनातनदेशीकाराणां तद्व्याख्यातॄणां च कियन्तः संमोहाः परिगण्यन्ते । किं वा परदोषोद्घट्टनेन । मोहापसारणार्थं त्विदमुक्तमित्यलं बहुना ॥ (१२)

संघासयसमसीसी फद्दाइ समुग्गियं पडिक्खियए ।
सत्थइयं साणइयं तेयविए सुमरिअम्मि सरभेयं ॥१३॥

संघासओ तथा समसीसी स्पर्धा । समुग्गियं प्रतीच्छितम् । यदाह । ॥ प्रतिपालितं समुग्गियं ॥ इति । अत्र प्रतिपालितशब्दस्य प्रतीच्छितमित्यर्थोऽस्माभिर्व्याख्यातः । यदि तु पालनमात्रं प्रतिपालितशब्दस्यार्थस्तदप्यस्तु । केवलं सहृदयाः प्रमाणम् । सत्थइयं तथा साणइयं उत्तेजितम् । सरभेयं स्मृतम् ॥ यथा ।

साणइए सत्थइओ संघासयउब्भुरे ससमसीसी ।
समरसमुग्गिय[3]खिष्णारिभूवसरभेयसत्थो सि ॥१६॥ (१३)

---

1 AB °इ य संवट्टिअं. 2 AB वाहो हसिओ प°. 3 AB °खिन्नारि°.

संखद्रहो य गोलाद्रहम्मि लद्धम्मि संपडियं।
सच्चिल्लयसंघयणा सच्चसरीरेसु सहरला महिसी ॥१४॥

संखद्रहो गोदावरीह्रदः। संपडियं लब्धम्। सच्चिल्लयं सत्यम्। संघयणं शरीरम्। सहरला महिषी॥ यथा।

संपडियवम्महाणलतावा पीणत्थणी सहरल व्व।
सच्चिल्लयसंकेया संखद्रहं सरइ चारुसंघयणा ॥१७॥ (१४)

संगोवियम्मि संजमियं णिव्विवरम्मि संकडिल्लं च।
साविहजंतुम्मि य सरलीआ संसप्पियं च मंक्कियए ॥१५॥

संजमियं संगोपितम्। संकडिल्लं निश्छिद्रम्। सरलीआ श्वाविल्लंच्छः प्राणी। कीटभेद इत्यन्ये। संसप्पियं मङ्कितम्। उत्प्लुत्य गतमित्यर्थः॥ यथा।

सर[1]लीअसूलतिक्खियणहक्खए संजमेसि जीइ तुमं।
संसप्पियं कुण पुणो तीए च्चिय संकडिल्लपेम्माए ॥१८॥ (१५)

घूयम्मि सहगुहो तह सत्तिअणा आहिजाईए।
संखलयं संबूए संसाहणमवि य अणुगमणे ॥१६॥

सहगुहो घूकः। सत्तिअणा आभिजात्यम्। संखलयं शम्बूकः। शुक्त्याकारी जलजः प्राणिविशेषः शम्बूकः। संसाहणं अनुगमनम्॥ यथा।

संखलयदंत हिंडसि जं बाहिं सहगुहो व्व राईसु।
ता तं गयसत्तिअणो किमम्ह संसाहणं कुणसि ॥१९॥ (१६)

संडोलिओ अणुगए सच्चविअं तह अहिप्पेए।
संगोढणो अ वणिए समुच्छणी सोहणी य [2]वद्धणिया ॥१७॥

---

1 AB °लीयस°. 2 AB वड्ढणि°.

संडोलिओ अनुगतः। सच्चविअं अभिप्रेतम्। दर्शनार्थस्तु दृशेः सच्चवादेश-सिद्धः। संगोढणो व्रणितः। समुच्छणी तथा सोहणी संमार्जनी। यस्तु॥ [1]वद्धणियं जाण समुच्छणिं च बहुआरियं तह य। इति पाठं दृष्ट्वा [2]वद्धणि-समुच्छणिशब्दौ वधूपर्यायत्वेन व्याचष्टे स बहुआरीशब्दविप्रलब्धो बहुआरीशब्दं संमार्जनीवाचकं नावगच्छति। तथैव च [3]लक्ष्यमुपलक्षयति। यद्धनपालः। समुच्छणिया [1]वद्धणिया बोहारी॥ इति। गोपालोऽपि समुच्छणी वर्धनीत्याह। देवराजोऽपि। [1]वर्द्धणिया सोहणिया बहुआरी तह य मज्जणिया॥ इत्याह। द्रोणाचार्योऽपि। [2]वद्धणिसमुच्छणीओ बोहारी॥ इत्याह। अभिमानचिह्ने-नापि स्ववृत्तावुदाहृतम्॥ यथा।

सुणइ समुच्छणिसद्दं जह जह सुण्हा सद्दज्झयघरेसु।
किंछेण मुयइ तह तह पइं पहाए विसूरंती॥२०॥

उअह [4]पसुच्छंतीए दवाइरित्ताइ जंपमाणस्स।
[1]वद्धणियाइ पहारो [5]दिण्णो असईइ दिअरस्स॥२१॥ इति।

तदेवं बहुदेशीपर्यालोचनेन समुच्छणीप्रभृतयो बहुकरिकापर्याया इति निश्चितमस्माभिः॥ यथा।

संडोलिओ सि तइया समुच्छणिकराइ सोहणीहत्थ।
लक्खिज्जइ सच्चविअं सिद्धं संगोढणाहरेण तुह॥२२॥ (१७)

परितावियम्मि [6]सम्मत्तियं च संपत्तिया बाला।
संदट्ठयं च संलग्गयम्मि सच्चेवियं रइए॥१८॥

सम्मत्तियं परितापितम्। संपत्तिया बाला। पिप्पलीपत्रवाचकोऽपि संपत्तियाशब्दो लक्ष्येषु दृश्यते। सं[7]दट्ठयं संलग्नम्। कप्रत्ययाभावे सं[8]दट्ठं इत्यपि। संदट्ठं संघट्ट इत्यन्ये। सच्चेवियं रचितम्॥ यथा।

---

1 AB वद्दणि°. 2 A वद्धुणि° B वद्दणि°. 3 AB लक्षयमु°. 4 AB समु°.
5 AB दिण्णो. 6 AB सम्मत्ति°. 7 A °दट्ठयं च संल°. B °दट्ठयं ल°. 8 AB °दट्ठं,

संपत्तियाइ [1]सग्रत्तियम्मि तुज्झ विरहग्गिणा हिअए ।
सच्चेवियाउ माला सं[2]इट्टजलद्दया य सुक्कंति ॥२३॥ (१८)

सइलंभं सइदिट्ठं सइसुहसइदंसणाइं मणदिट्ठे ।
संखवइल्लो हालियछंदोत्थाइरवइल्लम्मि ॥१९॥

सइलंभं सइदिट्ठं सइसुहं सइदंसणं एते चत्वारोऽपि चित्तावलोकितार्थाः । संखवइल्लो हालिकच्छन्दोत्थायी बलीवर्दः ॥ यथा ।

सहि चिंसि सइसुहसउहे सइदंसणसयणयम्मि सइदिट्ठो ।
संखवइल्लो व्व पिओ सइलंभरई य ता विहाणं जा ॥२४॥

अत्र । संखुड्डइ रमते । संदाणइ अवष्टम्भं करोति । [3]सग्गामइ आद्रियते । संगलइ संघटते । संदुमइ संधुक्कइ प्रदीप्यते । संभावइ लुभ्यति । एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः ॥ (१८)

ससराइयं च णिप्पिट्ठे समइच्छियमइक्कंते ।
मोरे सइलासय[4]सिंढा खंदे सइसिलिंबो य ॥२०॥

ससराइयं निष्पिष्टम् । समइच्छियं अतिक्रान्तम् । सइलासओ तथा [5]सिंढो मयूरः । सइसिलिंबो स्कन्दः ॥ यथा ।

सइलासयपियसमए समइच्छियअवहिआगए दइए ।
ससराइयविरहदुहा सहि णच्चसु सइसिलिंब[6]सिंढो व्व ॥२५॥ (२०)

कितवे सअक्खगत्तो सेलूसो जलघरे समुद्दहरं ।
सवडंमुहो अहिमुहे धम्मच्चत्तोसहे सइरवसहो ॥२१॥

सअक्खगत्तो तथा सेलूसो कितवः । समुद्दहरं पानीयगृहम् । सवडंमुहो अभिमुखः । सइ[7]रवसहो धर्माय त्यक्तो वृषभः ॥ यथा ।

सेलूसहारिणट्ठो सवडंमुहसइरवसहपक्खलिओ ।
एसो सअक्खगत्तो लुक्कइ वेसासमुद्दहरे ॥२६॥ (२१)

---

1 AB सग्रत्ति°. 2 AB °इडज°. 3 AB सग्गाम°. 4 AB °सिग्ढा.
5 AB सिग्ढो. 6 AB सिग्ढ व्व. 7 AB °रस°.

सत्तावीसं[1]जोअणमिंदुं सवयम्मि समरसद्द[2]हयं ।
जाण [3]विसीए सारिं सालं साहाइ केसरे [4]साइं ॥२२॥

सत्तावीसंजोअणो इन्दुः । समरसद्दहओ समानवयाः । सारो [5]वृसी ऋषीणामासनमित्यर्थः । सारो [6]मृत्तिकेत्यन्ये । साला शाखा । साइं केसरम् ॥ यथा ।

सत्तावीसं[1]जोअणमुही समरसद्दहय तुह कए सा ।
साललले सारिठिया अच्छइ चंडिं ससाइपउमेहिं ॥२७॥ (२२)

सामुद्दो वरुए सावओ य सरहम्मि सामियं दड्ढे ।
सामंती समभूमीइ सामरी सिंबलीए य ॥२३॥

सामुद्दो इक्षुस[7]दृशं तृणम् । सावओ शरभः । सामियं दग्धम् । सामंतो समभूमिः । सामरी शाल्मलिः ॥ यथा ।

सामरिसामुद्दघणं दवग्गिणा सामियं गइंद वणं ।
इण्हिं सामंतीए सावयभीओ कहं होसि ॥२८॥ (२३)

साराडी आडीए साणूरं देवहरयम्मि ।
साउल्लो अणुराए सालंकी सालही य सारिङ्गया ॥२४॥

साराडो आटिः । साणूरं देवगृहम् । साउल्लो अनुरागः । सालंकी तथा सालही सारिका ॥ यथा ।

साराडि व्व णइं सा तरिउड्डियसालहि व्व साउल्ला ।
सालंकिफुडालावा आवइ संकेयसाणूरं ॥२९॥

---

1 AB °जोयण°. 2 AB °हयं. 3 C बिसी°. 4 AB. साई.
5 C वृसी. 6 A वृति°. 7 C °दृगतृ°.

अत्र। सामत्थं सामर्थ्यमिति शब्दभवम्। तथा। साहइ कथयति। सारइ प्रहरति। एतौ धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ ॥ (२४)

साइयमवि सक्कारे सायंदूला य केअईए य।
सासवुलो कविकच्छू सारमियं संभराविययए ॥२५॥

साइयं संस्कारः। सायंदूला केतकी। सासवुलो कपिकच्छुः। सारमियं स्मारितम् ॥ यथा।

थिरतत्तसाइयाण वि उ[1]प्पाडंतीइ कामकंडुइं।
सारमिया सासवुलं सायंदूले तए अम्हे ॥३०॥ (२५)

सालंगणो य अहि[2]रोहणीए साहेज्जओ अ अणुगहिए।
साइज्जियमवलंबियमवगयमोहम्मि साहरओ ॥२६॥

सालंगणो अधि[3]रोहणी। साहेज्जओ अनुगृहीतः। साइज्जियं अवलम्बितम्। साहरओ गतमोहः॥ यथा।

साइज्जियणीमिजिणो अंबासाहेज्जओ धम्मिरुद्धेसु।
सग्गारोहणसालंगणिं व साहरय उज्जिंतं ॥३१॥ (२६)

सारिच्छियसेआलीओ दुव्वा सारहम्मि साहिलयं।
सालाणओ थुए साहंजयसाहंजणा य गोखुरए ॥२७॥

सारिच्छिया तथा सेआली दूर्वा। साहिलयं मधु। सालाणओ स्तुतः। स्तुत्य इत्यन्ये। साहंजओ तथा साहंजणो गोक्षुरः॥ यथा।

साहिलयवयण [4]सेआलिसाम साला[5]णअ प्पसिअ [6]जमइं।
साहंज[7]णेहिं सारिच्छि[8]कसमसाहंजए पडइ खलिया ॥३२॥

---

1 C °प्पाअभीइ. 2 C °रोहिणीइ. 3 C °रोहिणी. 4 AB सेयालि°
5 C °णय. 6 B Omitted from जमइं to सामयइ. 7 C °णेहि 8 A °कन्नासा°.

त्र। [1]साहरइ साहट्टइ संवृणोति। सारवइ समारचयति। सामग्गइ श्लिष्यति। सामयइ प्रतीच्छति। एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः ॥ (२७)

सिग्गो खिन्ने सिंदू रज्जू कुक्कुडकिसेसु सिढिसिंगा।
मच्छम्मि सिथिसीहंडया पलालम्मि सिप्पसिंबीरा ॥२८॥

सिग्गो श्रान्तः। सिंदू रज्जुः। सिढी कुक्कुटः। सिंगं कृशम्। सिथी तथा सीहंडओ मत्स्यः। यस्त्वेतौ सिढिपिच्छिकावाचकावाह स देश्यन्तरानभिज्ञो भ्रान्त एव। सिप्पं तथा सिं[2]बीरं पलालम् ॥ यथा।

[3]जगजय सोहंडयद्धय सिढिधय तुह सिंदुबद्धसिप्पभरो।
सिग्गो सिंगा सिंबीरसेवले [4]लुलइ सिथिओ व्व रिऊ ॥ २३ ॥ (२८)

सिंदीसिंदोला खज्जूरी सूईइ [5]सिव्विसिव्विणीया।
सिंडं मोडियए [6]सिंढासिंबाडीउ णासियाणाए ॥२९॥

सिंदी तथा सिंदोला खर्जूरी। [7]सिव्वी तथा सिव्विणी सूची। सिंडं मोटितम्। [8]सिंढा तथा सिंबाडी नासिकानादः ॥ यथा।

सिंदिवणे सिंदोलतले [9]सिंढं सुणिय [5]सिव्विसममइणो।
सिव्विणिवद्धो सिंडंगो सिंबाडीइ उत्तरं देइ ॥ २४ ॥(२९)

परिपाडियम्मि सिढ्ढं रज्जे सिज्जूरसिंदूरा।
भूयगहियम्मि सिंपुअमुंछे सिलओ सिसुम्मि य सिलिंबो ॥३०॥

सिढ्ढं परिपाटितम्। सिज्जूरं तथा सिंदू[10]रं राज्यम्। सिंपुअं भूतगृहीतम्। सिलओ उञ्छः। सिलिंबो शिशुः ॥ यथा।

---

1 A साहार°. 2 AB सिंबीर: प°. 3 AB जयजगसीहंडद्ध°. 4 AB लुढइ.
5 AB सिढि°. 6 AB सिण्ढा°. 7 AB सिढी. 8 AB सिण्ढा.
9 AB सिण्ढं. 10 A °रं सिंपु°.

सिद्धपरिकुंभिकुंभत्थल हरिसिंदूरसारसिज्जूर।
सिंपुअरूवा रखे जिअंति सिल[1]एहिं तुह रिउसिलिंबा ॥२५॥ (३०)

सिंगयसिंधुअसिंगिणिसिद्धत्था तरुणराहुगोरुद्दा।
सिसिरं दहिम्मि सिहिणा थणेसु वरुणो सिअंगसुरजेट्ठा ॥३१॥

सिंगओ तरुणः। सिंधुओ राहुः। सिंगिणी गौः। सिद्धत्थो रुद्रः। सिसिरं दधि। सिहिणा स्तनाः। [2]सिअंगो तथा सुरजेट्ठो वरुणः॥ यथा।

सिद्धत्थ[3]सिअंगाण वि सिहणिज्जं सिंगिणीसिसिरखाय।
पिहुसिहिणिं सिंगय सिं[4]धुअसुह सुरजेट्ठदिसि णियसु ॥२६॥ (३१)

डमरम्मि सियालो विडजलणेसु सिरिंगसिंदुवणा।
हंसम्मि सिरिवओ सिरिमुहो मयमुहो सि[5]रिहंडी पविया ॥३२॥

सियालो डमरः। सिरिंगो विटः। अत्र। सिहइ स्पृहयति। सिंपइ सिञ्चति। एतौ धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ। सिंदुवणो अग्निः। सिरिवओ हंसः। श्रीवदपक्षिवाचकस्तु शब्दभवः। सिरिमुहो मदमुखः। मदो मुखे यस्येति विग्रहः। सिरिहंडी खगपानभाजनम्॥ यथा।

ओ पियइ रिउ विरइयसियालिए तुह पयावसिंदुवणे।
सिरिमुहसिरिंगहसिओ पलिव सिरिवयसिरिहंडीइ जलं ॥२७॥ (३२)

सिहरिणिसिहरिल्ला म[6]ज्जियाए सिंगेरिवम्ममवि रप्फे।
सिरिवच्छीवो सुद्धो गोवाले सित्थए सीयं ॥३३॥

सिहरिणी तथा सिहरिल्ला मार्जिता। सिंगेरिवम्मं वल्मीकः। सिरिवच्छीवो तथा सुद्धो गोपालः। सीयं सिक्थम्॥ यथा।

---

1 C °एहि. 2 AB सियंगो. 3 AB °सियंगा°. 4 AB °धुयसु°. 5 A °रिम्बही.
6 C °ज्जिआइ.

सिंगीरिवम्मसुहसिरिवच्छोवय सुहपुत्त एयाए।
सोययमउयंगोए सिहरिल्लि[1]पियाए सिहरिणिं देसु ॥३८॥ (३३)

पवरसिरक्कझडीसुं सोसयसीसक्कसीइयाओ य।
सीउग्गयं सुजाए सीहलयं धूवजंतम्मि ॥३४॥

सीसयं प्रवरम्। सीसक्कं [2]शिरस्कं शिरस्त्राणमित्यर्थः। सीइया झडी निरन्तरवृष्टिरित्यर्थः। अत्र सीसइ कथयतीति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः। सीउग्गयं सुजातम्। सीहलयं वस्त्रादिधूपयन्त्रम् ॥ यथा।

उअ सीउग्गय तुह सरसीइयरइयविव[3]राइं वेरीणं।
रणसिरिसीहल[4]याइं व सीसयसीसक्कसीसाइं ॥३८॥ (३४)

सीमंतयं च भणियं सीमंतालंकरणभेए।
सीलुट्टयं च तउसे करवंदीए य सी[5]हणाही ॥३५॥

सीमंतयं सीमन्ते भूषणभेदः। सी[6]लुट्टयं। कप्रत्ययाभावे सीलुट्टं त्रपुसम्। सीहणही करमन्दिका। तत्कुसुममित्यन्ये ॥ यथा।

सीलुट्टयसीहणहीफलवणिअ सुणेसि किं [7]ण अप्पाणं।
जं आसत्तो तीए मणिमयसीमंतयं पि मणेसि ॥४०॥ (३५)

सीरोवहासिया लज्जाए उक्का सुली सुई [8]बुद्धी।
सुहरा चडयाभेए सुढिओ संते सुहे सुहेल्लो य ॥३६॥

सीरोवहासिया लज्जा। सुली उल्का। सुई [9]बुद्धिः। सुहरा चटकाभेदः। यस्या अधोमुखं नीडं भवति। सुढिओ श्रान्तः। सुहेल्लो सुखम्। सुहल्लोत्यन्ये ॥ यथा।

रत्ते दवसुलितत्ता गयसुइसीरोवहासियसुहेल्लो।
सलहंति तुज्झ रिउणो सुढिया सुहरं पि णिड्डठियं ॥४१॥ (३६)

---

1 C °पिआइ. 2 AB सिरक्कं शिरस्त्रा°. 3 C °राइ. 4 C °याइ. 5 AB °हनही. 6 A °लुइयं. 7 AB न. 8 AB बुद्धी. 9 AB हृद्धिः.

सुंघियसुलससुवसा य घाणकोसुंभअज्जुणाइ[1]मेसु ।
संकेयम्मि सुवुसा सुरंगिसोहंजणा य सिग्गुम्मि ॥३७॥

सुंघियं घ्रातम् । सुलसं कुसुम्भरक्तं वस्त्रम् । सुवसो [2]अर्जुनाख्यस्तरुः । सुवुसा संकेतः । सुरंगो तथा सोहंजणो शिग्रुतरुः ॥ यथा ।

मज्झसुवससुवुसं दाउं सुल[3]सवसणाइ तोइ गओ ।
संकेयसुरंगिवणे भमेसि सोहंज[4]णाइ सुंघंतो ॥४२॥ (३७)

किंसारु सुंकयं सूयलं च सुअणा य अणिउंते ।
अंबाइ सुव्विया त[5]ह य सुद्धपूअम्मि सुद्धवालो य ॥३८॥

सुंकयं तथा सूयलं किंशारुः । [6]सुंकलं इत्यन्ये । सुअणा अति[7]मुक्तकः । सुव्विया अम्बा । सुद्धवालो शुद्धपूतः ॥ यथा ।

सुअणावतंसियमिमं दट्ठुं किं करसि सुद्धवालत्तं ।
गाइसुव्विय सूयलजोयण[8]ण वट्टेसि सुंकए कीस ॥४३॥ (३८)

डुंबे सुदारुणो सुइओ य सुविरे सुणहसियसोमइया ।
सुज्झरओ धोवयए सुसंठिया सूलमंसम्मि ॥३९॥

सुदारुणो तथा सुइओ चण्डालः । सुणहसिओ तथा सोमइओ स्वपनशीलः । सुज्झरओ रजकः । सुसंठिया [9]शूलप्रोतं मांसम् ॥ यथा ।

सुणहसियसुइयाए सुदारुणो रमइ सुज्झरयवहुयं ।
भसिरभसणस्स दिंतो सुसंठियं पुरजणम्मि सोमइए ॥४४॥

---

1 C °मेसु. 2 C अर्जुनतरुः. 3 AB °ससवणा°. 4 C °णाइ. 5 AB °ह अ सु°. 6 AB संकुलमित्य°. 7 C °मुक्तः. 8 AB वणाढे°. 9 AB शूलाग्रो°.

अत्र सुगिम्हओ फाल्गुनोत्सव इति सुग्री[1]ष्मकशब्दभवः। दृश्यते चायं संस्कृते। यन्नामहः। सुग्रीष्मके न दृष्ट इति॥ (३८)

कण्हे सुवण्णबिंदू रूववईए सुदुम्मणिया।

सुकुमालियं सुघडिए तुलसीए सुलसमंजरिया॥४०॥

सुवण्णबिंदू विष्णुः। सुदुम्मणिया रूपवती। [2]सदुम्मणियेति शीलाङ्कः। सुकुमालियं सुघटितम्। सुलसमंजरी तुलसी॥ यथा।

णवसुलसमंजरीए [3]तइ चंडी अच्चिया सुदुम्मणिए।

सुकुमालियंगि जं तुह सुवण्णबिंदूवमो वरो एस॥४५॥ (४०)

सूला वेसा सूई य मंजरी सूरणो कंदे।

सूरंगो य पईवम्मि सूअरी जंतवीढम्मि॥४१॥

सूला वेश्या। सूई मञ्जरी। सूरणो कन्दः। सूरंगो प्रदीपः। सूअरी यन्त्र[4]पीठम्॥ यथा।

सूअरिअसूरणासणसूलाए लिहियसूइगंडाए।

मयरद्धयसूरंगी मा तं सलहो व्व रे पडसु॥४६॥ (४१)

सू[5]लच्छं पल्ललए सूलत्थारी य चंडीए।

सूरद्धओ दिणे गणवइम्मि सेओ य गामणी सेट्ठी॥४२॥

सू[6]लच्छं पल्वलम्। अत्र सूहवो सुभग इति सुभगशब्दभवः। तथा सूरइ सूडइ भनक्तीति धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ। सूलत्थारी चण्डी। सूरद्धओ दिनः। सेओ गणपतिः। सेट्ठी ग्रामेशः॥ यथा।

सूलत्थारीसूरद्धए ससेयाण पणमणमिसेण।

सूलच्छतडकुडंगे भो सेट्ठिवहू अहिसरेइ॥४७॥

---

1 AB °ष्मश°. 2 AB सुदु°. 3 C तइ. 4 C °पीडनम्. 5 AB °लत्थं. 6 AB °लत्थ°.

अत्र सेहइ नश्यतीति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः ॥ (४२)

सेवालसो[1]महिड्डा पंके कोकम्मि सेहरओ ।
चप्पुडि[2]णाए सेंवाडओ य सेज्जारियं च दोलणाए ॥४३॥

सेवालो तथा सोम[3]हिड्डो पङ्कः । सेहरओ चक्रवाकः । [4]सेंवाडओ चप्पुटिकानादः । यदाह ॥ अङ्गुष्ठमध्यमाङ्गुलिशब्दः सेंवाडओ गदितः ॥ सेज्जारियं अन्दोलनम् ॥ यथा ।

सेज्जारियं ण इच्छइ सेवाल[5]जअक्ख सोमहिड्डे य ।
मरिही सेहरयणिया कइव[6]यसेंवाडएहिँ तुह विरहे ॥४८॥ (४३)

[7]सेआलुओ उवाइयवसहम्मि धुरंधरम्मि सेरिभओ ।
सोत्ती णईइ [8]सोअं णिद्दा मंसम्मि सोल्लसोमाला ॥४४॥

[9]सेआलुओ उपयाचितसिद्ध्यर्थं वृषभः । उपयाचितं केनापि कामेन देवताराधनम् । सेरिभओ कप्रत्ययाभावे सेरिभो धुर्यवृषभः । सेरिभो महिषोऽपीत्यन्ये । सोत्ती नदी । [10]सोअं स्वपनम् । सोल्लं तथा सोमालं मांसम् ॥ यथा ।

उवचियसोमालो वि हु कुणेइ सेयालुओ सुहं [10]सोअं ।
[11]सोत्तीइ भीणसोल्लो वि सेरिभो चेअ कड्डए भारं ॥४९॥ (४४)

[12]सोसणसोमाणा पवणमसाणा सोव्वओ पडियदंते ।
कडिउवकिदिउदरेसुं सोसणिसोवत्थसोमहिंदाइं ॥४५॥

[13]सोसणो पवनः । सोमाणं श्मशानम् । सोव्वओ पतितदन्तः । सोसणी कटी । सोवत्थं उपकारः । सोवत्थं उपभोग्यमित्यन्ये । सोमहिंदं उदरम् ॥ यथा ।

1 A °महिड्डा B °मडड्डा. 2 AB °डिनाए झिंवा°. 3 AB °हिड्डो. 4 AB झिंवाड°. 5 AB °जजक्ख. 6 AB °यझिंवा°. 7 AB सेवालि°. 8 AB सोत्तणि°. 9 AB सेयालु°. 10 AB सोयं. 11 AB सत्ती°. 12 A सोमण°. 13 A सोमणो.

अइथूलसोमहिंदे [1]सोव्वे सोसणयभग्गसोसणिए।
संभलि कइया तुमयं करेसि सोमाणसाणसोवल्लं ॥५०॥

अत्र सोमालं सुकुमारम्। सोयमल्लं सौकुमार्यम्। एतौ शब्दभवौ॥ (४५)

संखम्मि सोलहावत्तओ य सोवत्थमक्खिया सरहा।
केसविसमथंबेसुं सढो सिलाघुम्मिएसु सग्गअं च ॥४६॥

सोलहावत्तओ शङ्खः। सोवत्थमक्खिया मधुमक्षिकाभेदः॥ यथा।

चालुक्क सोलहावत्तसेयजस भग्गरज्जमहुछत्ता।
सोवत्थमक्खिआउ [2]व्व दिसो दिसं जंति वेरिणो तुज्झ ॥५१॥

॥ अथानेकार्थाः॥

सढा केशाः। सढं विषमम्। सढो स्तम्बः। इति सढशब्दस्त्र्यर्थः। सग्गअं शिला घूर्णितं च॥ (४६)

सरहो वेडिससीहेसु सक्खिगामीणएसु सणिओ य।
ण्हावियरजकपुरक्कियदित्तेसुं सज्जिओ चेय ॥४७॥

सरहो वेतसवृक्षः सिंहश्च। सणिओ साक्षी ग्राम्यश्च। सज्जिओ नापितो रजकः पुरस्कृतो दीप्तश्चेति चतुरर्थः॥ (४७)

हंसोघसरेसु सरेवओ अ संवाअआ णउलसेणा।
[3]सण्णिच्छियमाविएसुं अणुणीए चेय सण्णुमियं ॥४८॥

सरेवओ हंसो गृहजलप्रवाहश्च। संवाअओ नकुलः श्येनश्च। सण्णुमियं संनिहितं मापितमनुनीतं चेति त्र्यर्थम्। प्रच्छादनार्थं तु छादिधात्वादेश-सिद्धम्॥ (४८)

1 AB सुव्वे. 2 C व. 3 AB संनिह्नि°.

तोसियसारविअंजलिकरणेसु समुच्छियं चेय
पडिवेसिपओसेसुं वज्झे य समोसिओ होइ ॥४९॥

समुच्छियं तोषितं समारचितमञ्जलिकरणं चेति त्र्यर्थम्। समोसिओ प्रातिवेश्मिकः प्रदोषो वध्यश्चेति त्र्यर्थः॥ (४८)

चिंतिय[1]सण्णिज्झे समविअं समणिब्भरेसु समसीसं।
अजसरएसु समुप्पिंजलममएंदुसु समुद्दणवणीयं ॥५०॥

[2]समविअं चिन्तितं सांनिध्यं च। चिंतिय[3]सण्णिज्झे इति समाहारः। समसीसं सदृशं निर्भरं च। अत्र समाणइ भुङ्क्ते समाप्नोति चेति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः। समुप्पिंजलं अयशो रजश्च। समुद्दणवणीअं अमृतं चन्द्रश्च॥ (५०)

मरहट्ठदेसपट्टणभेए दूरे य सायं च।
साहो य वालुआसुं उलूयए दहिसरे चेय ॥५१॥

सायं महाराष्ट्रदेशे पत्तनविशेषो दूरं चेति द्व्यर्थम्। केचित्तु सायंदूरं इति चतुरक्षरं नाम पत्तनभेदवाचकमाहुः। साहो वालुका उलूको दधिसरश्चेति त्र्यर्थः। दधिसरो दध्नः उपरि सारम्॥ (५१)

वत्थब्भूभुअसाहापिकिसरिससहीसु साहुली चेय।
संबूअअम्मि सालुअमह सुक्कजवाइयसिरम्मि ॥५२॥

साहुली वस्त्रं [4]भ्रूभंजः शाखा पिको सदृशः सखो चेति [5]सप्तार्था। सा[6]लुअं शम्बूकः [7]शुष्कं यवादिशीर्षं चेति [8]द्व्यर्थम्॥ (५२)

सामग्गियं च चलिए अवलंबियपालिएसुं च।
सिव्वा लालाजीआसु हिमोसाएसु सिवहा वि ॥५३॥

1 AB °सण्णिज्झे सममविअं. 2 AB समविअं 3 AB °सण्णिज्झे. 4 AB भूभुं°.
5 C °मार्थाः. 6 AB °लुयं. 7 C शुष्कय°. 8 A द्व्यर्थः.

सामग्गियं चलितमवलम्बितं पालितं चेति त्र्यर्थम्। आलिङ्गनार्थं तु श्लिषिधात्वादेशसिद्धम्। सिल्या लाला जीवा च। सिग्गहा हिममवश्यायश्च॥ (५३)

सिंदुरयं णायव्वं रज्जूए तह य रज्जम्मि।
वालम्मि दहिसरम्मि य मोरे य सिहंडइल्लो वि॥५४॥

सिंदुरयं रज्जू राज्यं च। सिहंडइल्लो बालो दधिसरो मयूरश्चेति त्र्यर्थः॥ (५४)

हिमकालदुद्दिणे तह झाडविसेसम्मि सीअल्लो।
सीअणयं पारिमसाणा सिहणोमालियासु सोहलिया॥५५॥

सीअल्लो हिमकालदुर्दिनं झाटविशेषश्चेति द्व्यर्थो। सीअणयं दुग्धपारी श्मशानं चेति द्व्यर्थम्। सोहलिया शिखा नवमालिका चेति द्व्यर्थो॥ (५५)

सुग्गं च अप्पकुसले णिव्विग्घविसज्जिएसु च।
रुप्परजगेसु सुज्झयमह वेसहरचडएसु सुहराओ॥५६॥

सुग्गं आत्मकुशलं निर्विघ्नं विसर्जितं चेति त्र्यर्थम्। सुज्झयं [1]रौप्यम्। सुज्झओ रजकश्चेति द्व्यर्थः। सुहराओ वेश्यागृहं चटकश्चेति द्व्यर्थः॥ (५६)

सूरल्लो मज्झण्हे तिणभेए मसयरूवकीडे य।
मिगसिसुसरेसु सेल्लो दीहरभद्दाकिईसु सेरी य॥५७॥

सूरल्लो म[2]ध्याह्नो ग्रामणीतृणं मशकाकृतिकीटश्चेति त्र्यर्थः। सेल्लो मृगशिशुः शरश्चेति द्व्यर्थः। सेरी दीर्घा भद्राकृतिश्चेति द्व्यर्थो॥ (५७)

गामपहाणो [3]सण्णिज्झकारए तह य सेयालो।
भूए भाविणि सोहो सोवणमालयणसिविणमल्लेसु॥५८॥

---

1 AB रौप्यम्. 2 AB °ध्याह्नः तृ°. 3 AB सन्निज्झ°.

सेयालो ग्रामप्रधानं सांनिध्यकर्त्ता च यक्षादिरिति द्व्यर्थः। सोहो भूते भाविनि च काले प्रयुज्यते। सामर्थ्यात्तदर्थं भवति। सोवणं वासगृहम्। सोवणो स्वप्नो मल्लश्चेति त्र्यर्थः सोवणशब्दः॥ (५८)

॥ अथ हादिः ॥

हड्डं [1]अट्ठिम्मि हरी कीरे दू[2]रे हणं ह[3]डं हरिए।
हत्थं हल्लप्फलियं हुलियं सिग्घम्मि हणु ससेसम्मि ॥५९॥

हड्डं अस्थि। हरी शुकः। हणं दूरम्। हडं हृतम्। हत्थं हल्लप्फलियं हुलियं त्रयोऽप्येते शीघ्रार्थाः। हल्लप्फलियं आकुलत्वमित्यन्ये। हणु सावशेषम्॥ यथा।

हरिणासहहिडय [4]मह्हं अहहणुधणीणं हडेण हत्थो वि।
ण हणं वच्चसि हल्लप्फलियं चलियम्मि मह पवणहुलिए ॥५२॥

अत्र। हंद गृहाणार्थे। हद्धी निर्वेदे। एतौ प्राकृते निपातसूत्राविति नोक्तौ॥ (५९)

हत्थारं [5]साहेज्जे कीलत्थं करगयम्मि हत्थल्लं।
हक्कोद्दं अहिलसिए उप्पाडिययम्मि हक्खुत्तं ॥६०॥

हत्थारं साहाय्यम्। हत्थल्लं क्रीडया हस्ते गृहीतम्। हक्कोद्दं अभिलषितम्। हक्खुत्तं उत्पाटितम्॥ यथा।

अणविक्खिय हत्थारं हक्कोद्दजगज्जएण कामेण।
ससिवयणे हक्खुत्ता तुमं सि हत्थल्लभल्लि व्व ॥५३॥ (६०)

संगप्फंसयसवहम्मि हंजओ रासयम्मि हल्लीसो।
हत्थल्ली ह[6]त्थविसो बहुजंपिरए हलप्पो य ॥६१॥

---

1 A अट्ठम्मि B अट्ठम्मि. 2 A °रे हडं. 3 B °डं हल्ल°. 4 AB मह य ह°. 5 AB साहज्जे. 6 C °त्थविसो.

हंजओ सादृश्यर्थः शपथः। हल्लीसो रासको मण्डलेन स्त्रीणां नृत्तम्। हत्यल्लो ह[1]स्तहषो। सारीशब्दो हर्षवाचक उक्तः। ततो हस्ते सारी हस्तसारीति न देश्येषु वाच्यः। हलप्पो बहुभाषी॥ यथा।

तुह हंजओ अतुल्लं सोहग्गं तुज्झ ण हु हलप्पो हं।
जं हत्यल्लोहत्या णिअंति सुणिणो वि तुज्झ हल्लीसं॥५४॥ (६१)

गेहम्मि हम्मियं तह चलियं[2]सयणहेसु हल्लिअहलूरा।
हासे हङ्कयहसिरियहासीया मक्खिए हवियं॥६२॥

हम्मियं गृहम्। ह[3]ल्लिअं चलितम्। हलूरो सलष्याः। हङ्कओ हसिरिया हासीयं त्रयोऽप्यमी हासार्थाः। हवियं म्रक्षितम्॥ यथा।

गुणहम्मिय तुह विरहे सा हवियहलूरहल्लिएकमणा।
ण णिएइ कुडयहङ्कयकेयइहसिरियकयंबहासीए॥५५॥

अत्र। हणइ शृणोति। हक्कइ निषेधति। हरइ गृह्णाति। एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः॥ (६२)

गहभेए हत्यिवओ लउडे हरिमिग्गहिरिवंगा।
बंभणिइंदगजेसुं हलाहलाहत्यिमल्ला य॥६३॥

हत्यिवओ ग्रहभेदः। हरिमिग्गो तथा हिरिवंगो लगुडः। हलाहला बंभणिका। हत्यिमल्लो इन्द्रगजः॥ यथा।

जो ण गणइ हत्यिवयं जो पडिमल्लो य हत्यिमल्लस्स।
सो किं हरिमिग्गकरो हिरिवंगेणं हलाहलं हणइ॥५६॥ (६३)

हत्यल्लियं च हत्योसारियए कलयम्मि हलबोलो।
हरियाली दुव्वाए हत्यिहरिल्लो य वेसम्मि॥६४॥

---

1 C °सहसी. 2 AB °सयणहे°. 3 AB °ल्लिअं.

हत्थल्लियं हस्तापसारितम्। हलबोलो कलकलः। अत्र। हलियारो हरिताल इति हरितालशब्दभवः। हक्खुप्पइ उत्क्षिपतीति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तो। हरियालो दूर्वा। हत्थिहरिल्लो वेषः॥ यथा।

हरियालिकयत्थरणा हत्थल्लियकंटया य रसम्मि।
खिंदियहत्थिहरिल्ला तुह रि[1]उडिंभा करंति हलबोलं॥५७॥ (६४)

[2]हट्टमहट्टो कल्ले हत्थच्छुहणो णववहूए।
हरिचंदणं च घुसिणे हत्थियच[3]क्खुं च वंकदिट्ठम्मि॥६५॥

हट्टमहट्टो कल्यः। कल्यो नीरोगदक्षयोः। हत्थच्छुहणो नववधूः। हरिचंदणं कुङ्कमम्। हत्थियचक्खुं वक्रावलोकनम्॥ यथा।

हरिचंदणपिंजरियं हत्थच्छुहणिं सहोउ सिक्खंति।
हट्टमहट्टं दइयं हत्थियच[3]क्खुहिं पिच्छ तुमयं ति॥५८॥ (६५)

सालाहणम्मि हालो हारा लिक्खाइ हालुओ खीवे।
हिलहिल्लाओ तह वालुयासु हिक्का य रजगीए॥६६॥

हालो सातवाहनः। हारा लिक्षा। हालुओ क्षीबः। हिला तथा हिल्ला वालुकाः। हिक्का रजकी॥ यथा।

हालचउरं पि हु पिअं असई चइऊण दूइकयहिक्का।
हारिल्लहिलावहहालु[4]एहिं हो रमइ हिल्लासु॥५९॥ (६६)

हिंडो वामणए हिज्जो कल्ले हित्थहीरणा लज्जा।
विहुरे हिट्ठो हिट्ठाहिंडो य लहरोइ हिल्लूरी॥६७॥

हिंडो वामनः। हिज्जो कल्यम्। भविष्यदतिक्रान्तं च दिनमित्यर्थः। हित्था तथा हीरणा लज्जा। हित्थो लज्जित इत्यन्ये। यद् गोपालः। लज्जित-

---

1 C °उडिम्भा. 2 AB हट्टमहट्टो कल्लो. 3 C °क्खुहि. 4 C °एहि.

भीतौ [1]हित्थो ॥ त्रस्तवाची तु हित्थशब्दस्त्रस्तशब्दभवः। हिट्ठो तथा हिट्ठाहिडो आकुलः। अधोवाचकस्तु हिट्ठशब्दो अधःशब्दभवः। हिल्लूरो लहरो ॥ यथा।

वम्महसरहिल्लूरोहिट्ठा सहि रमसि हिड्डमणहित्थे।
हिज्जो आलोय पुरो वहसि य [2]हिट्ठाहिडा तु होरणयं ॥६०॥ (६७)

एक्कपयगमणकीलाइ हिंचियं हिंबिअं चेय।
हिरडी सउली हिक्कियहोसमणा हेसियरवम्मि ॥६८॥

हिंचियं तथा हिं[3]बिअं एकपदगमनक्रीडा॥ यदाह। उत्क्षिप्य चरणमेकं यत्र शिशुर्वलाति क्रीडा। कथिता हिंचियहिं[4]बिअनामभ्याम् ॥ इति। हिरडी शकुनिका। हिक्कियं तथा होसमणं हेषारवः॥ यथा।

तुज्झ रिउ हिक्करहयघणहोसमणे रणे सहिरडिम्मि।
भरियसिसुहिंचिओ हिंबिएण णस्सइ सकंटएक्कपओ ॥६१॥ (६८)

हिक्कासहिरिंबा पंकपल्ल[5]लेसु हिसोहिसा फद्धा।
हिंडोलयं च हिल्लोडणं च [6]खेत्तमिगवारणारावे ॥६९॥

हिक्कासो पङ्कः। हिरिंबं पल्वलम्। हिसोहिसा स्पर्धा। हिंडोलयं तथा हिल्लोडणं क्षेत्रे मृग[7]निषेधरवः। हिं[8]डोलं क्षेत्ररक्षणयन्त्रमिति केचित्॥ यथा।

हिंडो[9]लएण पहयो णट्ठेसु मिगेसु तुह इह हिरिंबे।
लिक्कासयच्छि हिल्लोडणेइ जारो हिसोहिसाइ व्व ॥६२॥ (६९)

हिरिमंथा चणएसुं हीरो सूईणिहे हुडो मेसे।
हुत्तोऽभिमुहे हुड्डा पणम्मि हुडुयहुडुमा पवाहधया ॥७०॥

---

1 AB हित्था. 2 AB हिड्डाहि°. 3 AB °बिअं. 4 AB °बियना°. 5 AB °लेसु.
6 AB खित°. 7 AB °निवारणरव:. 8 A °डोलयं क्षे° B °डोलयं यन्त्र°. 9 AB °लय.

हिरिमंथा चणकाः। हीरो सूचीमुखाभं दार्वादिवस्तु। वज्रवाचकस्तु हीरशब्दः संस्कृतसमः। हरवाचकस्तु हरशब्दभवः। केचित् हीरशब्दं भस्मन्यपि प्रयुञ्जते। हुडो मेषः। हुत्तो अभिमुखः। हुड्डा पणः। हुडुमो प्रवाहः। हुडुमो पताका ॥ यथा।

हुडसिंगहोर मइ कुण हुड्डं जसहुडुम तीइ तुह विरहे।
णयणा जइ हिरिमंथ व्व गंसुहुडुएण सूणया हुत्ता ॥६३॥ (७०)

हुरुडी विआउआ हुंकयहुंकुरुवा य अंजलीए य।
पसवपराइ हुलुव्वी ह्रमो लोहारए जवे हेला ॥७१॥

हुरुडो विपादिका। हुंकओ तथा हुं[1]कुरुवो अञ्जलिः। हुलुव्वी प्रसवपरा। ह्रमो लोहकारः। हेला वेगः॥ यथा।

तुह [2]हुंकुरुवो कामुय इमाइ हुरुडोपयाइ हेलाए।
जं करसि हुंकयं किर हुलुव्वियाह्रमियाइ रइलुद्धो ॥ ६४॥ (७१)

हेलुका हिक्का हें[3]लुअं छिए णयावइम्मि हेरिंबो।
सप्पसिरकरणिसेहे हेयालं होरणं वत्थे ॥७२॥

हेलुका हिक्का। हेलुअं क्षुतम्। हेरिंबो विनायकः। हेयालं सर्पशिरः-संज्ञेन हस्तेन निषेधः। सर्पशिरा नाम हस्तकविशेषः। यदाह भरतः। अङ्गुल्यः संहिताः सर्वाः सहाङ्गुष्ठेन यस्य तु। तथा निम्नतलश्चैव स तु सर्पशिराः करः॥ होरणं वस्त्रम्॥ यथा।

हेलुकहें[4]लुअमुहे दुसलिए होरणंचलवि[5]लग्गे।
हेरिंबं पूअतो अंबा वाले करेइ हेयालं ॥६५॥

---

1 AB °कुरवो. 2 AB हुंकरुवो. 3 AB °लुअं. 4 AB °लुय°. 5 A °लग्गो.

॥ अथानेकार्थाः ॥

तत्र हंदि विषादविकल्पपश्चात्तापनिश्चयसत्यग्रहणार्थेषु। हरे क्षेपसंभाषणरतिकलहेषु। एतौ प्राकृतलक्षणे निपातिषूक्ताविति नोक्तौ॥ (७२)

हत्थे कीलागहियम्मि हत्थलो हत्थलोले य।
हत्थाभरणे हत्थप्पाहुडए चेय हत्थोडो ॥७३॥

हत्थल्लो हस्ते क्रीडार्थं गृहीतः पदार्थो हस्तलोलश्चेति द्व्यर्थः। हत्थोडो हस्ताभरणं हस्तप्राभृतं च॥ (७३)

तुमुलम्मि कोउए हलहलं हडहडोऽणुरायतावेसु।
हरपच्चुअं सुमरिए णामोद्देसेण [1]दिन्ने य ॥७४॥

हलहलं तुमुलः कौतुकं च। हडहडो अनुरागस्तापश्च। हरपच्चुअं स्मृतं नामोद्देशेन दत्तं च॥ (७४)

जंघालदीहमंथरविरएसुं हाविरो होइ।
हालाहलसद्दो तह मालारे बंभणीए य ॥७५॥

हाविरो जङ्घालो दीर्घो मन्थरो विरतश्चेति चतुरर्थः। हावो जङ्घाल इत्यपि कश्चित्। हालाहलो मालिकः। हालाहला बंभणिका चेति द्व्यर्थो हालाहलशब्दः॥ (७५)

रयणावलिखित्तावणरवेसु हिंडोलणं हिंडोलणयं।
हेरंबो णायव्वो महिसम्मि य डिंडिमे चेय ॥७६॥

हिंडोलणं तथा हिंडो[2]लणयं रत्नावली क्षेत्ररक्षणनादश्चेति द्वावपि द्व्यर्थौ। हेरंबो महिषो डिण्डिमश्च॥ (७६)

---

1 AB दिन्ने. 2 AB °लयं.

इय रयणावलिणामो देसीसद्दाण संगहो एसो ।
वायरणसेसलेसो रइओ सिरिहेमचंदमुणिवइणा ॥७७॥

इत्येष देशीशब्दसंग्रहः स्वोपज्ञशब्दानुशासनाष्टमाध्यायशेषलेशो रत्नावली-नामाचार्यश्रीहेमचन्द्रेण विरचित इति भद्रम् ॥

॥ इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचिता[1]यां देशीनाममालायामष्टमो वर्गः ॥

---

1 A °यां स्वोपज्ञदेशीशब्दसंग्रहवृत्तावष्टमो वर्गः ॥ छ ॥ ग्रं २७५ ॥ छ ॥ सर्व्वाग्रं ॥ ३३२० ॥ संवत् १६५८ वर्षे श्रीराजनगरे श्रीखरतरगच्छे श्रीजिनभद्रसूरिश्रीजिनचन्द्रसूरिश्रीजिन-समुद्रसूरिश्रीजिनहंससूरिपट्टपूर्व्वाचलचूलिकालङ्कारसारसहस्रकरावतारश्रीजिनमाणिक्यसूरिपट्टे युगप्रधानश्रीजिन-चन्द्रसूरिभिः श्रीहैमदेशीनाममालासूत्रं वृत्तिश्चालिखिषाताम् ॥ छ ॥ शुभं भवतु ॥ B °यां स्वोपज्ञदेशीशब्दसंग्रहवृत्तावष्टमो वर्गः ॥ छ ॥ संवत १६६० वर्षे श्रावणवदि ५ सधै वारभौमे लषतं कालीव।सव्यंसुदछातीयलषतं पंड्या नारायणिसुतकृष्णदास ॥ शुभं भवतु ॥ कल्याणमस्तु ॥ श्रीरस्तु ॥ छः ॥ श्री ॥ छः ॥ श्रीः ॥ छः ॥ छः ॥ छः ॥

INDEX.

इ

ग

ट

त

ध

पडिसिद्ध	... VI, 71
पडिसुत्ति	... VI, 18
पडिसूर	... VI, 18
पडिहत्थ	... VI, 19, 28
पडिहत्थी	... VI, 19
पडीर	... VI, 8
पडुआलिय	... VI, 73
पड़जुवइ	... VI, 31
पडुस	... VI, 68
पडुवइय	... VI, 14
पडुवत्ती	... VI, 22
पडोअ	... VI, 9
पडोहर	... VI, 22
पड्ड	... VI, 1
पड्डंस	... VI, 2
पड्डत्थी	... VI, 70
पड्डला	... VI, 8
पड्डस	... VI, 6
पड्डी	... VI, 1
पड्डुआ	... VI, 8
पणअ	... VI, 7
पणअत्तिय	... VI, 30
पणवण्णा	... VI, 27
पणामणिया	... VI, 30
पणिय	... VI, 7
पथिया	... VI, 3
पपहम	... VI, 3
पत्तट्ठ	... VI, 68
पत्तण	... VI, 64
पत्तपसाइया	... VI, 2
पत्तपिसालस	... VI, 2
पत्तल	... VI, 14
पत्तिसमिद्ध	... VI, 14
पत्ती	... VI, 2
पत्थरभल्लिय	... VI, 36
पत्थरा	... VI, 8
पत्थरिअ	... VI, 20
पत्थारी	... VI, 69
पत्थिय	... VI, 10
पत्थीण	... VI, 11
पद्धर	... VI, 10
पद्धार	... VI, 13
पद्द	... VI, 1
पप्पीअ	... IV, 12
पप्फाड	... VI, 9
पप्फिडिय	... VI, 22
पप्फुअ	... VI, 64
पप्फोडिय	... VI, 27
पब्भार	... VI, 66
पब्भोअ	... VI, 10
पम्हर	... VI, 3
पम्हल	... VI, 13
पम्हार	... VI, 3
पयट्टिअ	... VI, 26
पयड्डणी	... VI, 72
पयय	... VI, 6

व

Kośa

Prākrit — Dictionary.
Dictionary — Prākrit

BOMBAY SANSKRIT SERIES

No. XVII

HEMACHANDRA'S DEŚĪNĀMAMĀLA

The Department of Public Instruction, Bombay

THE

DEŚĪNĀMAMĀLĀ

OF

HEMACHANDRA

EDITED WITH CRITICAL NOTES

BY

R. PISCHEL

Second Edition

WITH INTRODUCTION, CRITICAL NOTES, AND GLOSSARY

BY

Paravastu Venkata Ramanujaswami, M. A.,
Principal, Maharajah's Sanskrit College,
VIZIANAGARAM

1938

Price Rupees Four and annas eight

Printed by Mr. Anant Vinayak Patwardhan at the Aryabhushan Press, Bhamburda Peth, H. N. 915/1 Poona No. 4 and Published by Dr. V. S. Sukthankar, M. A., Ph. D. at the Bhandarkar Oriental Research Institute, Poona No. 4

CONTENTS.

Introduction

I

(to the second edition)

For the present edition of the *Deśīnāmamālā*, seven Mss. of the work have been kindly placed at my disposal by the authorities of the Bhandarkar Oriental Research Institute, Poona City. One of these is an index to the words in the *Deśīnāmamālā* arranged according to the number of syllables in them. Words containing two syllables are first given in the order in which they are found in the work, then of three syllables, and so on, ending with the four words containing eight syllables each. No attempt is made to arrange the words in further alphabetical order. The Ms. begins :

॥६०॥ श्री वीतरागाय नमः ॥ अर्हं ॥ श्रीहेमचंद्रसूर्युक्तदेश्यशब्दसमुच्चयात् । अकारााद्यः शब्दा लिख्यंते द्विस्वरादिकाः । १ । ओदीइदेदनुस्वाराद्यं तत्र स्यादियोगतः । शब्दानामक्षराधिक्यमपि कपत्ययादिह । २ । अथ द्विस्वराः । अज्जो जिनः । गौरीति आ—

and ends :—

श्रीहेमसूरेरभिधानकोशाद्देश्यात्पदान्यर्थसमन्वितानि । उद्धृत्य वर्णक्रमतोऽखिलानि लिलेख सूरिर्विमलाभिधानः ॥ १ ॥ बाधजाड्यतमश्छन्नान् ग्रंथांतरगृहस्थितान् । अनेन देश्यदीपेन पश्यंत्वर्थान् जनाः स्फुटान् ॥ २ ॥ ॥ ग्रंथाग्रं १२०० ॥

It contains 18 foll. and is numbered 857 of 1886–92. It is a very recent copy and full of mistakes. It was of no practical use for the edition. Of the remaining Mss., two (Nos. 724 of 1875–76 and 281 of 1880–81) happened to be those used in the first edition, marked B and E, respectively, therein. A third (No. 159 of 1881–82) was the original of the Ms. marked C in the first edition. It was described by Dr G. Bühler in his first notice of the *Deśīnāmamālā* in the *Indian Antiquary* (vol. ii. p. 17 ff. 1874). The remaining three Mss., described below, have been utilized for the present edition.

X. — A very carelessly written Ms. of the text and commentary. Complete. No. 856 of 1886–92, foll. 45 but actully 44, nos. 14 and 15 being marked on the same folio. The copyist is not well-versed in reading Jaina Mss., the characters peculiar to these being very often misread and in some places left blank. It has also considerable omissions in several places. It is not dated but contains some numerical figures at the end which are not clear. भा० १ and ग्र० १९ which is struck off and ग्र० १८ (?) is added. It is closely related to C of the first edition.

Y. — A complete Ms. of the text alone. No. 397 of 1895–98, foll. 21. This is a very carefully written Ms. with very few mistakes. It sometimes confuses the letters च, व and ब, उ and ओ, and च्छ and त्थ, but generally spells words correctly. It contains marginal notes, being the Sanskrit renderings of the meanings of some deśī words. It is dated Samvat 1636,

Friday, the fifth day of the bright fortnight of Phālguna (February-March). This Ms. is related to BF of the first edition. The Ms. was written by one Paṇḍitaratnanidhānagaṇi, pupil of Jinacandra Sūri.

Z. — A Ms. of the text and commentary. No. 438 of 1882-83, foll. 60. Incomplete. It stops with सउलिअं in VIII. 12. The right hand ends of leaves from fol. 40 have been gnawed by rats but no letters have been lost. It is a fairly well-written Ms. and agrees in general with the Ms. marked G in the first edition. The Ms. is not dated, as the final leaves are probably lost, but it does not appear to be more than two hundred years old. Marginal corrections are found here and there. In this Ms., too, there is confusion between the same letters which have been mentioned in the Introduction to the first edition (p. 28).

The text of the *Deśīnāmamālā* may be considered to have been settled with considerable purity. I have, therefore, allowed the text to remain as it stood in the first edition. In a few places, however, a euphonic य has been substituted for अ to make the text consistent throughout, although personally, I hold a quite different view of the matter. Hemacandra in his grammar (I. 180) calls it यश्रुति and allows it after इ also. Mārkaṇḍeya in his grammar (II. 2) requires it after all vowels and remarks that it is a rule of पाठशिक्षा. It is, therefore, clear that the rules regarding the substitution of य for अ refer to pronunciation and not to writing. There are certain rules, though a few, which refer to the pronunciation of letters. Such, for instance, are *Prākṛtaprakāśa*, XI. 5 and *Prākṛtasarvasva*, IX. 27. The rule relating to यश्रुति is one of this kind. From the rules of Hemacandra and Mārkaṇḍeya, as well as from the practice of Jaina Mss. it will be seen that य is heard not only after अ or आ but also after other vowels and Mārkaṇḍeya says that इ is similarly to be pronounced as यि. The proper way, therefore, is to write अ in all cases and leave the reader to pronounce it according to his practice. A similar practice occurs with regard to the vowels ए and ओ. It is admitted on all hands that the Prakrits possess these vowels in the short and long forms. They are to be pronounced short when followed by a conjunct consonant. Both the long and short vowels are represented by the same character and the short vowels are only heard in pronunciation. In the same way, the vowel remaining after the elision of the consonants is always to be written as अ but it has to be pronounced as य when preceded by अ or इ, short or long. In the text of the *Deśīnāmamālā*, Prof. Pischel has taken the trouble of correcting every अ into य, when it is preceded by अ or आ. I have allowed them to stand as they are rather than take the trouble of rechanging every such य into अ, and changed a few others which have been left by oversight in the first edition, although, as I have explained above it is not necessary to do so. I have done so for the sake of uniformity.

In a few other instances, I found that, on etymological considerations, the reading adopted in the text was not the correct one and that one of the readings noted in the critical notes was to be preferred. Thus, for exam-

ple, in II. 63, the reading adopted in the text is कुंडयं, while it is noted in the critical notes that G reads कुंडयं. One of the meanings assigned to the word by Hemacandra is लघुभाण्डम्, 'a small pot.' Now the word appears as *kuṇḍa* with the same meaning in the Telugu language. The reading कुंडयं is, therefore, to be preferred, and it is actually the reading found in the two additional Mss. XZ used in the present edition. Again in VII. 40 the Ms. C reads वट्टियं while the reading adopted in the text is वट्टिअं. The word *veṭṭi* occurs in the Telugu language with the meaning assigned to it by Hemacandra, and by the addition of the suffix क we get the form वट्टियं. In VI. 24 पत्थेणयं and not पच्छेणयं appears to be the correct spelling. The word signifies 'provisions for a journey.' It is evidently connected with पाथेय. The Mss. BF actually spell the word पत्थेणयं. In II. 41 कुडुंबिअं is the reading of all the Mss. both in the verse and in the example. In the commentary only B reads कुडुव्वियं while the other Mss. spell the word with a बि. Still, I venture to suggest, that as the word signifies sexual intercourse, it must be related to कुटुम्ब and the correct spelling of the Prakrit word may be कुडुंबिअं or कुडुम्बिअं as in B. In VIII. 64 all the Mss. read इत्थिहरलो, except only C which spells the word with च्छि instead of त्थि. The meaning is वेषः, 'dress'. There is another deśī word अच्छिहरुल्लो given in the first section, and this too, among other things, means 'dress'. As अ and इ at the beginning of words are liable to be interchanged and as the words, given above, should have come from Sanskrit *अक्षिहर, the reading इच्छिहरलो is certainly to be preferred to the reading adopted in the text. Such cases as these are not numerous and I have not, therefore, thought it necessary to correct the text but left it as it stood in the first edition and suggested the corrections in the Glossary at the end.

Hemacandra, at the beginning of the work, explains what he considers to be a deśī word. Words which are not derived from Sanskrit in his grammar, which though derived from Sanskrit, are not found in that sense in the Sanskrit lexicons, which have changed their meaning in Prakrit, the change not being due to the secondary or metaphorical use of words, and which are used in standard Prakrit from times immemorial, are considered as deśī by Hemacandra (I. 3, 4). Thus, he teaches in his grammar (IV. 2) that पज्जर is one of the substitutes of the root कथ् in Prakrit. In II. 136 he says that त्रस्त assumes the forms हित्थ and तट्ठ in Prakrit. The words पज्जर, हित्थ and तट्ठ are not, therefore, deśyas and are excluded from the work. The Verbal Substitutes have been, as a matter of fact, considered as deśī words by Hemacandra's predecessors (I. 11, 13, 20). Again the word अमयणिग्गमो signifies the moon in Prakrit, and it is evidently a *bhava* of *अमृतनिर्गम which by some such analysis as अमृतान्निर्गमो यस्य can denote the moon. But the Sanskrit word is not found in that sense in any of the lexicons and hence अमयणिग्गमो is reckoned a deśya and taught in this work. The word बइल्लो is a regular derivative of बलीवर्द according to rules of Prakrit grammar, and as the latter word can by the force of लक्षणा mean a 'fool', the word बइल्लो in this sense is not considered a deśī word and, therefore, is not included in the work. Every provincial expression

is not considered a deśī word, but only those which have found entrance into the known Prakrit literature. Otherwise, the number of deśī words will be innumerable and it will be impossible to teach all of them. As Hemacandra himself says (I. 4)

वाचस्पतेरपि मतिर्न प्रभवति दिव्ययुगसहस्रेण ।

This definition of a deśī word does not appear to have been followed by the predecessors of Hemacandra; and therein consists, he says, the superiority of his work over that of others. He quotes in a number of places words which have been taught as deśī words by his predecessors and shows that they are derived from Sanskrit words. Thus in I. 37 Hemacandra says that the words अच्छोडणं, अल्लिजरं, अमिलायं and अच्छभल्लो are considered as deśī words by some authors, but he does not do so as they are evidently derived from Sanskrit words. Again in II. 89, he says that the word गग्गरी is taught as a deśī word by some authors but Hemacandra says that it is not a deśī word as it is derived from Sanskrit गर्गरी. But here our author shows some latitude and says that it may be considered a deśī word. Many such instances may be quoted and in most cases Hemacandra gives the Sanskrit equivalents to such words. The *Deśīnāmamālā* differs from similar works in some other respects also. Some of the lexicons simply enumerated the deśī words without giving their meanings. Such, for instance, is the *Pāiyalacchī* of Dhanapāla. The words in the *Deśīnāmamālā* are arranged in alphabetical order according to the first letter of the word, so that there can be no doubt as to whether a word begins with a ब or व or च. The words beginning with a particular letter are arranged according to the number of syllables contained in them, which will facilitate reference. Again, whereas each of the previous lexicographers assigned to the words meanings which he thought proper without reference to the others and thus sometimes each differed from the other, Hemacandra in his work took the trouble of fixing the proper meaning of words by reference to the works of others and pointing out the mistakes occurring therein. Thus in VIII. 12 and 17 Hemacandra enters into a long discussion and corrects the mistakes of others regarding the significance of the words सराइयं and समुच्छणी respectively. In the same way Hemacandra, by his vast knowledge of Prakrit literature, fixes the forms of many words which have been wrongly quoted by other lexicographers. Thus in I. 47 he says that अयतंचिअं is the proper form but not अवअचिअं as quoted by others. He says he arrived at the form बहुतरपुस्तकाम्नायात्. In the same way he favours the form अच्छिहरुल्लो and not अच्छिवरुल्लो or अच्छिहरिल्लो as given by others in I. 41. Cf. also I. 26. So in a great number of instances. In fact there are innumerable mistakes in the अधुनातनदेशीकाराणां works and the object with which he wrote his deśīkośa is मोहापसारणम्. In every case of difference of opinion, Hemacandra takes care to point out the forms or meanings of words favoured by other authors.

It remains to be seen how far Hemacandra conformed to the definition given by himself. The following examples will show that he consciously and unconsciously violated the principles laid down by himself. Although

he says he does not consider the Verbal Substitutes as deśī words, he includes some of them in his lexicon and says that he has consciously done so in accordance with the practice of previous writers. Thus in I. 13, he says that अज्झस्स is a Prakrit substitute for the Sanskrit root आ—क्रुश् but he has included the word अज्झस्सं = आक्रुष्टम् in his lexicon पूर्वाचार्यानुरोधात्. In IV. 11 he says that ढोल्ला is a deśī word in the sense of 'a palanquin.' He has perhaps forgotten that in his grammar I. 217 he derived the word from Skt. दोला. So in V. 29 थेरो 'Brahman' is taught as a deśī word but in his grammar I. 166 it is derived from स्थविर. In a few cases he expressly says that a word taught by him is derivable from some Sanskrit word as for example in I. 18, 39, 43, II. 104, III. 2 etc. Hemacandra excuses himself by saying that he included such words in the work संस्कृतेष्वप्रसिद्धेः or संस्कृतानभिज्ञप्राकृतज्ञंमन्यदुर्विदग्धजनावर्जनार्थम्. Again Hemacandra has included in the lexicon many words which are actually taught or derived from words taught by Sanskrit writers in their lexicons and other works. As Dr Bühler has observed in the introduction to the *Pāiyalacchi* "a student of Prakrit.........who has the Petersburgh Dictionary [or for the matter of that any good Sanskrit Dictionary such as that of Mr V. S. Apte or Paravastu Srinivasachari] at his disposal, can easily convict Hemacandra of numerous errors and show that he, too, in spite of his rare knowledge of Sanskrit and Prakrit, of his large library and numerous assistants, has mistaken scores of tadbhavas and tatsamas for Deśī forms because the passages where the Sanskrit words occurred, were not accessible to him or not present to his mind." (p. 13) Thus पारी 'a milkpail' is reckoned a deśī word in VI. 37 because Hemacandra does not happen to remember that it is used in Sanskrit in the same sense. Again in VI. 55 is found पुव्विद्देवो in the sense of an Asura. This is clearly a *bhava* of पूर्वदेव (cf. Hc. Gr. ii. 163) occurring in Sanskrit in the same sense. In VI. 90 बंभणी is said to be a deśī word in the sense of a lizard. But ब्राह्मणी in Sanskrit also signifies the same thing. And Dr Bühler in a note to his Introduction to the *Pāiyalacchi* (p. 12) draws attention to the fact that ग्रहपति, the Sanskrit prototype of गहवई (II. 100), in spite of Hemacandra's denial, signifies also the moon. Hemacandra includes in the lexicon words whose Sanskrit equivalents can, by लक्षणा or metaphorical use, signify the meaning assigned by him to the Prakrit word. In II. 97 he teaches the word गोसण्णो in the sense of मूर्ख. The word is evidently derived from Skt. गोसंज्ञ, which like बलीवर्द can mean a fool. Lastly Hemacandra includes in his work such words as आहित्थ, लल्लक्क, विड्डिर etc. which he himself says in his grammar (II. 174) are provincial expressions, i. e. महाराष्ट्रविदर्भादिदेशप्रसिद्धाः. We thus see that neither Hemacandra nor his predecessors strictly follow the definition of deśī word formulated by him. The term deśī seems to have been understood in a very wide sense by the lexicographers. They seem to have denoted by the term all the words of the Prakrit dialects which are the deśya or vernacular languages of the time. Thus, for instance, Dhanapāla calls his *Pāiyalacchi* a deśī or deśī śāstra.

and includes in it more tatsama and tadbhava words than real deśī words. He even says that he has incorporated in his work all the words commonly used by the Prakrit poets in their compositions.

कव्वेसु जे रसड्ढा सद्दा बहुसो कईहि बज्झंति ।
ते इत्थ मए रइया.........................

Hemacandra, being a good Sanskrit and Prakrit scholar, has evolved a new definition of the term deśī which excludes all words derived from the Sanskrit source. In this he has chalked out a new line and risen above all the other lexicographers. But at times he has unconsciously slipped down and included words which show evident signs of derivation from Sanskrit and at times he had consciously done so, not being bold enough to go counter to his predecessors. But it must be said to his credit that Hemacandra inaugurated a new era in Prakrit lexicography and the experiment made by him was really a success. He has excluded a large number of tadbhavas and tatsamas from his lexicon because the former can be known from his grammar and the latter from the Sanskrit lexicons. The latter, in fact, have no place in Prakrit lexicons.

The words in the *Deśīnāmamālā* are arranged into eight *vargas*, according to the initial letter of the words. They contain in order words beginning with the vowels, the gutturals, the palatals, the cerebrals, the dentals, the labials, the semivowels and the spirants. In each section words with one meaning are given first and then the homonyms. In each again, the words are arranged according to the number of syllables contained in them in the order of disyllables, trisyllables, tetrasyllables and so forth. At the end of words of a certain number of syllables are added the Verbal Substitutes which contain the same number of syllables. As Hemacandra does not consider them as real deśī-words, he does not include them in the verses which form the body of the work but adds them in the commentary along with particles and other words taught in his grammar. Here and there words of unequal length are grouped together if they are synonyms, otherwise, as he himself has said, द्विरर्थकीर्तनं स्यात्. In a few instances, perhaps through oversight, he has given a homonymous word more than once and assigned different meanings to it in the different places. Thus in section VI the word पडिहत्थो is given once in stanza 19 with the meaning प्रतिक्रिया and again in stanza 28 with the meaning पूर्णः. In the same section, the Verbal Substitute पयल्ल is given twice, once under stanza 29 with the meaning प्रसरति and again under stanza 73 .with the meanings शिथिलीभवति लम्बते च and the Verbal Substitute पल्हत्थइ is given twice under stanza 29 with two different meanings. But cases such as these are very rarely met with and Hemacandra is very careful in grouping the words in the different sections. Under the stanzas containing words with one meaning, Hemacandra adds examples to illustrate the use of the words taught in the stanza. As to these examples, refer to the Introduction to the first edition, p. 29.

A question arises here as to the nature of these Dhātvādeśas or Verbal Substitutes. They have been considered as deśī words by some authors but

Hemacandra clearly says both in his grammar (IV. 2) and in this work (I. 37) that he does not consider them to be so. He says there can be no distinction of प्रकृति and प्रत्यय in deśī words (I. 47), nor can there be the addition of उपसर्ग to them (I. 95), though with regard to the second point, in his eagerness perhaps to criticise others, he indulges himself in self-contradiction (III. 55). As a dhātvādeśa as प्रकृति can receive different verbal suffixes according to the meaning to be conveyed, it forgoes the nature of a deśī word. When, on the other hand, a dhātvādeśa is capable of receiving only one suffix and no other, it has every right to be regarded as a deśī word and therefore Hemacandra includes such words as कप्परिअं, कडंतरिअं, (II. 20) अविअं, अड्डो, अज्झत्थो, (I. 10) पच्चुड्डारो, पवोवणी (VI. 24) in the *Deśīnāmamālā* with the remark यद्यप्येते क्रियावाचिनस्तथापि त्यादिषु प्रयोगादर्शनाद्धात्वादेशेष्वस्माभिर्न पठिता इत्यत्र निबद्धाः In this respect Hemacandra, as has been remarked above, differs from the lexicographers who went before him. As he has made a new departure he could not completely exclude them from his deśīkosa, but added some, perhaps the more important, of them in his lexicon adding इत्यादयो धात्वादेशेष्वस्माभिः साधिता इति न संगृहीताः or some such remark. It should not be understood that because he enumerates some of them in this work, he considers them alone as deśī words and the rest as tadbhavas. As a matter of fact he does not consider any of them as deśī words, while his predecessors have said that all of them are deśī words.

We have next to consider the question of the nature of deśī words in Prakrit. All the Prakrit grammarians divide the words in the Prakrit languages into three classes, viz. tatsama, tadbhava and deśya. Tatsama words are those which, consisting as they do of letters which are not liable to any change in those languages, appear in the same form in the Prakrits as they do in Sanskrit, as e. g. कमल, तरल etc. Tadbhava words are those which are derived from Sanskrit by the application of the phonetic changes taught in the different grammars ; that is to say, those words which show some change in their letters when they pass from Sanskrit into Prakrit are called tadbhavas ; e. g. अच्छी, घर etc. Deśya words are those which do not appear to have any connection with Sanskrit in accordance with the rules laid down in Prakrit grammars and hence show no distinction of प्रकृति and प्रत्यय, or in other words are underivable from Sanskrit but are current in the language from times immemorial and are freely used by poets in their compositions; e. g. पोट्टं, कट्टो etc. It is only the second class of words, the tadbhavas, with which the different grammars are concerned. The tatsamas are to be learnt from Sanskrit grammars and lexicons. The deśī words, similarly, which do not obey laws and are underivable from Sanskrit have to be learnt from the usage of the speakers of the language and from kośas compiled therefrom. Only two such Prakrit kośas have been discovered up to now, one of which, that of Dhanapāla is of very little use for a knowledge of deśī words as he mixes them with hoards of tatsama and tadbhava words. The present work of Hemacandra eliminates the other two classes of words to a great extent and gives a large number of deśī words.

As Dr Bühler has remarked in his introduction to the *Pāiyalacchī* (p. 14) the deśī words "are all or nearly all derived from Sanskrit words." In the case of some words the relation to the Sanskrit word is so manifest that we are at a loss to know why Hemacandra has failed to notice it. If Pkt हलुअं can be derived from Skt लघुक by metathesis (II. 122), why can we not derive Pkt अइहारा by the same process from Skt अचिराभा and yet Hemacandra calls हलुअं a tadbhava and अइहारा a deśī word? It cannot be said that Hemacandra was not conscious of the connection between the latter words for in I. 34 where he teaches अइहारा he expressly says that the two words have nothing to do with each other. Some other words, again, are clearly of Sanskrit origin, though they cannot be derived from that source by the phonetic laws formulated by the Prakrit grammarians. As Dr Bühler has observed in the same place, "they are formed according to the more occult phonetic and grammatical laws differing from the obvious ones, which the grammarians have embodied in their Vyākaraṇas." Thus, e. g. the words कल्ला, चुच्ची, दुक्कं हेरिंबो are very closely related to Skt कल्य, चूचुक, दुकूल, and हेरंब. On the other hand, such words as गंडीवं, गंदिणी, etc. may by a slight change in meaning signify धनुः, धेनुः etc. and that अदंसणो, थूलघोणो, धूमद्धारं, मेहच्छीरं, परिहारहत्थिआ, मुहरोमराई and similar words are derived from words in Sanskrit which though not synonyms of these, can still signify चोरः, सूकरः, गवाक्षः, उदकम्, ऋतुमती and श्मश्रुः. A large proportion of words in the *Deśīnāmamālā* are of this nature; but there are a certain number of words with a very un-Aryan look which show undoubted relationship with languages other than Sanskrit. A good many of them show close resemblance to words in the Dravidian languages. Some of the striking ones may be quoted here. ऊरी (Dr. ūru, 'a town') चिक्का (Can. cikka, 'small') छाणी (Tam. cāṇi 'cowdung') छिल्लं (Tel. cilli, 'a hole') दोरो (Tel. dāramu, 'a cord') पसंडि (Tel. pasi(n)di, 'gold') पडुजुवई (Tel. paḍucu 'a middle-aged woman') पोट्टं Tel. poṭṭa 'the belly') पुल्लो (Dr. puli, 'a tiger') भावो (Tel. bāva, sister's husband') मट्ठो (Tam. moṭṭai, 'hornless or hairless') मम्मी (Tam. am-māmi, 'maternal uncle's wife) माडिअं (Tam. māḍi, Can. mahaḍi, Tel. meḍa, 'a storied house') वेंगं (Tel. vaṅga, 'the egg-plant') वड्डो (Tel. oḍḍu, 'stout, large') सूला (Can. sūle, 'a harlot'). These and some others have been pointed out in the glossary. Mr K. Amrita Rao has shown (*Indian Antiquary* xlvi. p. 33 ff.) that there are a number of Persian and Arabic words in the *Deśīnāmamālā*. Sir George Grierson has discovered (J. R. A. S., 1919 p. 235) another Arabic word in the work. Hemacandra's deśī, therefore, includes not only Sanskritic words but also non-Sanskritic, both Indian and foreign. By Sanskritic words we understand words evidently derived from Sanskrit but not according to the laws known from Prakrit grammars. These, too, we have every reason to exclude from deśī words, as some of the laws embodied in the Vyākaraṇas are themselves unconvincing. If Hemacandra can derive Pkt लट्ठी and हेट्ठं from Skt यष्टिः and अधः, we cannot understand why he cannot derive all Sanskritic deśya words pointed out above from Sanskrit. If we

exclude such words, there remains a residue of them which are not derived from the Sanskrit source. We have to discover the nature of these unknown words, the value of the mathematician's x, as Mr. J. Beames has put it.

Before doing so, let us see how the Dravidian grammarians have classified the words in their languages which may help us in our enquiry. These too divide the words in their languages into the same three classes as the Prakrit grammarians, viz. tatsama, tadbhava and deśya. Tatsama words are those which are borrowed from the Sanskrit language without any change in their form, as e. g. Tel. Rāmuḍu, vidya, pita ; Can. vana, dhana, vastra ; Tam. kamalam, kāraṇam etc. Here the words do not show any phonetic change except with regard to the final letters which follow the usage of the respective languages. Tadbhava words are those which undergo phonetic changes in their passage from Sanskrit into the Dravidian languages. Most of these changes are the same as those described in the Prakrit grammars or appear to be the continuations of those. The following are examples of tadbhava words. Tel. ākasamu (Skt. आकाश), megamu (Skt. मृग), vaṅkara (Skt. वक्र), maruḍu (Skt. स्मर) ; Can. payaṇa (Skt. प्रयाण) bidi (Skt. वीथी) vīṇe (Skt. वीणा) ; Tam. cuttam (Skt. शुद्ध), caṭṭi (Skt. घटि), piccai (Skt. भिक्षा). Words which do not belong to any one of the above two classes but which are current in the language of the country are called deśyas. Examples are : Tel. ūru 'a town', mēḍa 'a storied house', illu 'a house'; Can. mane 'a house', hola 'a field', nela 'the floor' ; Tam. ūr, 'a town' manai 'a house' tarai 'the floor'. Deśya here means, therefore, words which have nothing to do or rather appear to have nothing to do, with Sanskrit ; and hence even borrowed words, only if they are not loans from Sanskrit, are classed as deśya. Here the principle which the Dravidian grammarians followed is the same as that followed by the Prakrit grammarians ; in fact the former imitated the latter. But there is this difference that whereas the Prakrit grammarians included certain Saṁskṛtabhavas in the deśyas since they do not conform to the arbitrary rules laid down by them, the grammarians of the Dravidian languages classed all words which show the least resemblance to Sanskrit as tadbhavas. The Dravidian grammarians, too, are strangely silent as to the nature of these deśyas. They say, like the Prakrit grammarians, that the origin of these words is wrapped up in mystery but they have been in use in the language of the country from times immemorial and are used by poets in their compositions.

On examining the nature of the deśya words in Prakrit, it will be seen that they consist chiefly of words denoting the parts of the body, relationship, common birds and animals etc.; that is to say just the class of words which, philologists say, are not generally borrowed from one language into another, and in every case the form regularly derived from Sanskrit is found beside the deśi word. We are, therefore, tempted to suppose that all the deśi words are indigenous to the languages. It is now generally ad-

mitted that Classical Sanskrit from which the grammarians derive the Prakrits is the literary form of a slightly different colloquial language, which is in fact the parent of the Prakrits. Some of these deśya words may have existed in the colloquial language before the Prakrits came into existence and might have been inherited by them from that language, and as the colloquial language was never admitted into literature, its words have not survived to us. We may also suppose that the Aryans came into India in successive waves but not all at once. In the interval between two successive waves certain words may have gone out of use in the original home or at an intermediate station. The people who entered this country in the early period may have retained words which have been given up by subsequent batches before they came to our country. Both the above classes of words, as Mr. J. Beames observed in his *Comparative Grammar of Modern Aryan Languages of India* (p. 24) "though not used in Indian literature, may have been in use in the mouths of the people and may be current under some slight disguise in the mouths of Lithuanain peasants even yet." It is, therefore, possible to suppose, from the nature of the deśya words, that they too are Aryan or Indo-European in origin and that they have left us no trace of their existence in Classical Sanskrit. In the case of some words, the relation between them and their Sanskrit prototypes may have been obliterated by the changes brought about by time and we are not able to discern the resemblance between the mother and the daughter though they stand beside each other before our eyes. This fact is brought home to us by the fact that the number of deśi words in a language varies in inverse ratio with the knowledge of Sanskrit and Prakrit possessed by the grammarians. Thus Hemacandra derives a large number of Prakrit words from Sanskrit, which according to other grammarians are pure deśyas; and may not what appeared to be a deśya word to Hemacandra appear as a tadbhava to another?

We have seen above that some of the deśya words are common to the Prakrits or the Indo-European vernaculars and the Dravidian dialects. In the Dravidian languages, the deśi words are considered as the distinctive or characteristic part of their vocabulary. But the above view of the origin of deśya words deprives these languages of what is considered as their heritage and makes the deśya words loans from the neighbouring Indo-European vernaculars, and places them on a level with the tadbhavas and tatsamas. It, therefore, results that the whole vocabulary of the Dravidian languages is derived from the Indo-European source. The inter-relations between the Dravidian and the Indo-European family of languages become closer and the Dravidians appear to be only the earliest wave of the Aryans to come to our country. This is the view of some Dravidian philologists in Southern India. But the grammatical structure of the Dravidian languages tells against the above conclusion. The Dravidian system of sentence formation, in which the finite verb always stands at the end is opposed to the Indo-European way in which the order of words counts for very little; but in this respect there is complete agreement

between the Dravidian and the so-called Modern Aryan languages. These latter show some other affinities with the Dravidian family. The employment of the same suffixes in both the numbers of the cases, of post-positions in the place of Sanskrit prepositions, the formation of tenses by the help of participles, the absence of a regular passive voice and the dative suffix with a K are all common to the two groups of languages. It is one of the fundamental assumptions of Comparative Philology that, as a general rule, one language may borrow words and idioms from another to any extent, but it does not adopt the morphological structure of another — i.e. the inflexions or methods of word-formation and syntax. These two sets of languages have incorporated Sanskrit or Aryan words to a great extent and the so-called Modern Aryan languages have gone a step further and borrowed many suffixes along with them, just as the English language, with the wholesale adoption of Latin words, has borrowed certain Latin plurals and the Latin structure of sentences. Owing to this difference in grammatical structure, we have to assign the Dravidian languages and the so-called Modern Aryan languages to a family different from the Indo-European. In such a case, although it is probable that many deśī words are Aryan, though not Sanskritic, in origin, there must remain a small residue of them, however small it may be, which has to be referred to the Dravidian source. The Aryans on entering our country found it already occupied by people of a different race and after a struggle extending over many centuries, they obtained possession of the major portion of the country. Some of the pre-occupants might have mingled with them and to some extent influenced their language. The Aryans, being intellectually superior to the conquered races, did not allow the words of their own language to die out although they adopted the words of the conquered, and this accounts for the fact that the two words, the Aryan and the non-Aryan-deśī, are found side by side in the Prakrits.

We thus arrive at the following conception of the expression deśī. Many of them are of Sanskritic origin ; but owing to the large amount of corruption they have undergone during the many centuries of their use, they do not conform to the phonetic laws recognised by the grammarians or in other words their connection with Sanskrit is obscured. Some others again may be of Indo-European though not of Sanskritic origin and may be found, with slight variations, in the spoken dialects of other Indo-European races. A small proportion of them are of non-Indo-European descent and may have been obtained from the language of the people who were inhabiting the country before the advent of the Aryans into it. In Hemacandra's deśī, a few recent borrowings from Persian and Arabic are also included, as they might have become current in the language of the country some centuries before his time. He is perfectly justified in doing so, as we have seen that deśī has come to mean not only the words current in the country but at the same time show no trace of connection with Sanskrit.

In assigning meanings to deśī words Hemacandra frequently differs from other lexicographers. He says that in many cases his predecessors

have gone wrong and he has taken great pains to fix the proper meaning of these words. In the second of the introductory verses he says that this is the very object with which he began his kosa. In some cases he admits the meaning assigned by others although he himself gives a quite different meaning. In every case in which there is difference of opinion, he takes care to give the opinion of the other lexicographers also. Besides referring to them by such general terms as पूर्वाचार्याः, सर्वे, एके, अन्ये, कश्चित् and केचित् he quotes eight of his predecessors by name. Except perhaps a few, we know next to nothing about them from other sources. Their works have not come down to us, probably owing to the fact that they were superseded by that of our author, like the works of Sākalya, Gārgya, Gālava and other grammarians who went before Pānini, whose comprehensive work overshadowed their inferior productions. But in Southern India and elsewhere the examination of private libraries, which are lodged in out of the way places and zealously guarded from the inroads of visitors, is bringing to light ever and ever new works of ancient authors, some of which we have not seen while others we have not heard of, and who knows, further search into the libraries of India will not bring to light some of these Prakrit lexicons. The two lexicons which have been given to the world, the persent work and the *Pāiyalacchī* of Dhanapāla, have been discovered by Dr. Bühler only in the seventies of the last century. Till then no one dreamed that there were such works to be found. There are still many hidden treasures of literature in India which are worth the trouble of hunting after them.

The deśikāras quoted by Hemacandra are the following in alphabetical order.

1. अभिमानचिह्नः— His deśikośa was in the form of sūtra to which he had added a gloss with illustrative examples. It was commented upon by उदूखलः, who, however, mis-interpreted the former in several places. Abhimānacihna has been quoted by Hemacandra in five places, in four (i. 144; vi. 93 : viii. 12, 17) in support of his interpretation and in the fifth (vii. 1) to note a divergence of opinion. It is curious that in three places quoted, while Abhimānacihna agreed with Hemacandra, the commentator Udūkhala differed from him by misinterpreting his text. In these three places Hemacandra quoted him only to point out the slips of the commentator.

2. गोपालः—He was the author of a deśī lexicon in the form of ślokas, but unlike our author he gave the meaning of deśī words in Sanskrit. He is the oft-quoted of the authors. He is referred to in five places (vi. 58, 72 ; vii. 76; viii. 1, 17) in support of Hemacandra's interpretation and in other places to show that he differed from him, five times (i. 25, 45 ; iii. 47 ; vi. 26 ; vii. 2) with regard to the form of the word, once (ii. 82) in connection with the meaning and twice (i. 31 ; viii. 67) as to both. Hemacandra always quotes him approvingly but never criticises him.

3. देवराजः—He was the author of a metrical kośa in which he, like Hemacandra, gave the meanings of deśī words in Prakrit. He is quoted by

our author three times, twice (vi. 72; viii. 17) in support of his interpretation and once (vi. 58) to show that he differed from him. His work is divided into sections (prakarṇa) according to the nature of words taught, like the *Nāmaliṅgānuśāsana* of Amarasiṁha.

4. द्रोणः—He was the author of a lexicon; but we know nothing about the nature of the work except that he explained the deśi words, like Hemacandra, in Prakrit. Our author quotes him in support of his interpretation in viii. 17. In three other places he is quoted to show that he differed from Hemacandra — in i. 18, 50 with regard to the form of the deśi word and in vi. 7 in connection with the meaning.

5. धनपालः— Apart from the fact that he wrote a Prakrit kośa, we know nothing about him or his work. He is quoted by Hemacandra once (viii. 17) to support him, and four times to show that he differed from him, twice (iv. 30; vi. 101) as to the form of the word and twice (i. 141; iii. 22) in connection with the sense attached to the word. Dr Bühler in the introduction to his edition of the *Pāiyalacchī* identifies this writer with the author of that work in spite of the fact that none of the five passages quoted by Hemacandra is to be found in the *Pāiyalacchī* and in spite of the fact that our author quotes many words and meanings occurring in that work simply as those adopted by ' others ' without specifying the name. Dr Bühler himself has drawn attention to the fact that in vi. 101 the author of the *Pāiyalacchī* adopts the same form as Hemacandra and not the slightly different one attributed by the latter to Dhanapāla. He supposes that the author of the *Pāiyalacchī* wrote another Prākritakośa and Hemacandra's quotations are from that work. I venture to suggest that the Dhanapāla quoted by Hemacandra is quite different from the author of the *Pāiyalacchī*. If they were identical, it would be impossible to conceive how one person could teach one and the same word in two different works, and that too in two different forms, as it would be necessary to suppose from vi. 101. Again I do not see any reason why he should compose two kośas of the same kind instead of one comprehensive one. The *Pāiyalacchī* is a very meagre production and the number of deśi words taught in it is very small. The kośa of the other Dhanapāla must have been a work of considerable merit to deserve to be quoted by the name of the author by Hemacandra.

6. पादलिप्ताचार्यः— We know nothing about him except that he wrote a deśi kośa (i. 2). He is not at all quoted by Hemacandra which shows that the latter never differed from him. We may suppose that the work of this author as well as that of the next formed the basis for Hemacandra's work.

7. राहुलकः— He is quoted in one place alone (iv. 4) and there too at second hand. We cannot be sure whether he wrote a kośa or not, but he carried great weight with Hemacandra. When all the other authorities agree in assigning to a word a meaning different from that of Rāhulaka, Hemacandra follows the single Rāhulaka and rejects all others. He must

have been a great authority in Prakrit to be followed by a scholar of Hemacandra's calibre. We may suppose that because our author does not quote from him, he closely follows Rāhulaka in his *Deśīnāmamālā*.

8. शीलाङ्कः:— He is also the author of a deśīkośa, but we know nothing about his work. In the three places in which he is quoted by Hemacandra he differs from the latter, once (ii. 20) as regards the meaning and twice (vi. 96; viii. 40) with regard to the form of the word.

Besides the authors of the deśīkośas referred to above, Hemacandra refers to two other Prakrit poets and notes their opinion wherever they differ from him. I have not included these in the list of lexicographers, because I could gather no definite evidence for saying that they composed kośas, for Hemacandra never quotes them in connection with the form of words but only as regards the meaning of words which can be known as well from their other works as from their lexicons. The first is अवन्तिसुन्दरी who is referred to in two places in the first section (81, 157). Hemacandra quotes her to show that she used certain words in senses other than those ascribed by him. Dr Bühler, in his introduction to the *Pāiyalacchī* (p. 8) identifies her with the sister of Dhanapāla for whom the latter composed his kośa. This latter fact shows that Sundarī was not after all a scholar of a high order and in such a case I do not think Hemacandra would refer to her. I am, therefore, inclined to believe that Avantisundarī quoted by Hemacandra is not the sister of the author of the *Pāiyalacchī*, but some other eminent Prakrit poetess. From the way in which he quotes her, she might have been the author of a deśī lexicon. The other is सातवाहनः, commonly called शालिवाहनः. He is variously known as कुंतलो, चउरचिन्धो, पुसो or हालो. He was a patron of poets and himself a poet. He composed or collected a Prakrit anthology of 700 stanzas which goes by the name of the *Saptaśatī*. He is quoted seven times, every time to show that he used words in senses different from those of Hemacandra. But not one of the words is found in the index to Prof. Weber's edition of the work.

Bhāmaha is quoted once (viii. 39) to show that सुग्रीष्मकः in the sense of फाल्गुनोत्सवः, from which Hemacandra derives the so-called deśī word सुगिम्हओ, is used in the Sanskrit language. Similarly the *Kālāpa-Vyākaraṇa* is quoted in i. 6 to show that अत्ता in the sense of mother is used also in the Sanskrit language and is, therefore, a tatsama and not a deśī word. Bharata is referred to once (viii. 72). His definition of a particular posture of the hand called सर्पशिरा: is quoted in explaining the meaning of the deśī word हेवालं. The quotation is found with an insignificant variation of त्र for तु in the 9th Chapter (st. 80) of the *Nāṭyaśāstra* (ed. N. S. Press, Bombay). But Bharata does not say that the particular posture of the hand is used in prohibition. He only says:

एष सलिलप्रदाने भुजगगतौ तोयसेचने चैव ।
आस्फोटने च योज्यः करिकुम्भास्फालनाद्येषु ॥

With such materials at his disposal and with his vast knowledge of Prakrit and Sanskrit literatures, Hemacandra undertook to write the

Deśīnāmamālā and we may, therefore, confidently believe that he always hit at the right meaning of a word. The later lexicographers frequently misunderstood the older ones and gave wrong interpretations. In such cases Hemacandra followed the older deśikāras such as Pādaliptācharya, Rāhulaka, Abhimānacihna etc. and roundly abuses the later authors for their inadvertence. He remarks with disgust in the last section of his work (12).

अधुनातनदेशीकाराणां तद्व्याख्यातृणां च कियन्तः संमोहाः परिगण्यन्ते.

The glossary at the end includes only those words which Hemacandra considers as really deśī. All words considered as deśī by other lexicographers but derived from Sanskrit by Hemacandra in this work or in his grammar are relegated to another index at the end. The optional forms of words taught by other deśikāras which are quoted with approval by Hemacandra are also incorporated in the glossary but for their explanation they are referred to the forms admitted by Hemacandra. In the same way, the meanings assigned to words by other writers, if they are not objected to by Hemacandra, are also included in it. I have added English renderings to all the meanings. The references in this glossary as well as in the other indexes are to sections and stanzas of the work. Whenever I had occasion to think that the spelling of a word adopted in the text was not the correct one, I did not, as I said elsewhere, correct the text but added in parenthesis in this glossary what I considered to be the right form. The differences between Trivikrama and our author are also noted in parenthesis. Wherever possible I tried to suggest derivations to the deśī words in brackets. In doing so I have freely availed myself of the help of previous works and articles in the different oriental journals bearing on the subject. To the authors of these my thanks are, therefore, due. In arranging the deśī words in alphabetical order, the anusvāra before the mutes is given its legitimate place of the class nasal. As to the use of the anusvāra in deśī words, see Introduction to the first edition. p. 30.

The index of Dhātvādeśas or Verbal Substitutes has been prepared by me from this work and from Hemacandra's Prakrit Grammar. In the *Deśīnāmamālā*, Hemacandra gives only a small number of them and refers the reader to his grammar for the remaining ones. Since his predecessors have considered them as deśī words and he himself quotes some of them in this work, I thought it best to give a complete list of them prepared from his grammar. After I had completed the list and obtained the permission of the authorities of the Bhandarkar Institute to include it in this edition, Sir George Grierson's book *The Prākṛt-Dhātvādeśas* appeared in the *Memoirs* of the Asiatic Society of Bengal, Calcutta. (Vol. viii. No. 2) But as the plan on which I worked was quite different from that adopted by Sir George Grierson, I did not give up the idea of including it in the present edition. I arranged the adeśa-portion of the words in alphabetical order and gave under them their equivalent Sanskrit roots and the forms quoted in this work and in Hemacandra's Grammar with references to both

these works. Whenever there was any difference of spelling between the two works, I have invariably followed the spelling of the *Deśīnāmamālā*. For the forms not found in this work, the spelling of the grammar is adopted.

Lastly, the interjectional and other particles, like the Verbal Substitutes, have been taught by Hemacandra in his grammar; but as they have been included in deśī words by other writers, Hemacandra follows the same plan with regard to them as he did with regard to the Verbal Substitutes. I have added a list of these at the end collecting them from this work as well as from his grammar. In this way every word either in the text or in the commentary of the work, has been included in one index or other. In the last two indexes no attempt is made to suggest any derivation.

The life of Hamacandra is narrated in *Kumārapalāprabandha*, *Prabandhakosa*, *Prabandhacintāmaṇi*, *Riṣimaṇḍalavṛtti*, *Prabhāvakacarita* and *Kumārapālacarita* (of Jinamaṇḍana). Dr Bhau Daji has given a short account of his life as narrated in the first of the above works in the Journal of the Bombay Branch of the Royal Asiatic Society (Pt. xxvi. pp. 222–224). A fuller account of his life is given in Forbe's *Rāsamāla* from which a few extracts have been given by S. P. Pandit in the introduction to his edition of *Kumārapālacarita*. Dr Bühler has given a complete account of his life in his *Ueber das Leben des Jaina Mönches Hemacandra* (1889), which was, however, not available to me.

But there is another work called *Kumārapālacarita* by Jayasiṁhasūri. It is a Mahākāvya in ten cantos consisting in all of over 6000 stanzas. A Ms. copy of the work is found in the Fort Library of H. H. the Maharaja Bahadur of Vizianagaram. It gives an account of the life and adventures of Kumārapāla from his birth to his death. A pretty long account of Hemacandra's life is also given therein. As the account given there differs in some details from that contained in any of the above works, I give below a few extracts from the work.

स सूरिः [देवचन्द्रः] विहरन्नाप मूर्त्तो धर्म इव स्वयम् ।
पुरं गूर्जरदेशीयं धंधूक इति विश्रुतम् ॥ १३४ ॥

तत्र मोढान्वयः प्रौढऋद्धिमा सुरशैलवत् ।
आसांस्त्रे (?) श्रमतिः श्रेष्ठी धार्मिष्ठश्चाचिगाह्वयः ॥ १३६ ॥

गेहिनी देहिनीव श्रीस्तस्याभूद्भाग्यभङ्गिभूः ।
पाहिनी कामहृत्कीलशीललीलावगाहिनी ॥ १३८ ॥

अन्येद्युः सुखसुप्ता सा स्वप्ने चिन्तामणिं शुभम् ।
लब्ध्वा दत्वा गुरुभ्यश्च जागरामास तत्क्षणम् ॥ १३९ ॥

तया स्वप्नफलं पृष्टो देवचन्द्रप्रभुर्जगौ ।
भावी तव सुतः कोऽपि भद्रे लोकोत्तरस्थितिः ॥ १४० ॥

चिन्तारत्नं गुरुभ्यो यद्ददे तेन तु वेद्म्यहम् ।
त्वत्सुतः सूरिराड् भावी जैनशासनभासनः ॥ १४१ ॥
तामाचम्य गुरोर्वाचं सुधामिव मनोरमाम् ।
अबध्नाच्छकुनग्रन्थिं सैवमस्त्विति वादिनी ॥ १४२ ॥
तस्यामेव निशीथिन्यां तस्याः कुक्षाववातरत् ।
कोऽपि पुण्यनिधिर्जीवः सरस्यां राजहंसवत् ॥ १४३ ॥
समये परिपूर्णेऽथ सासूत सुतमुत्तमम् ।
यथा मेरुमही कल्पद्रुमं विश्वजनेप्सितम् ॥ १४४ ॥
तदा वागशरीरासीद्व्योम्नि भाव्येष तत्त्ववित् ।
जिनवज्जिनधर्मस्य स्थापकः सूरिशेखरः ॥ १४५ ॥
जन्मोत्सवं समापय्य द्वादशाहेऽथ तत्पिता ।
चाचिगश्चङ्गदेवेति नाम पुत्रस्य तेनिवान् ॥ १४६ ॥
लघीयसोऽपि तस्यासीत् प्रज्ञा विश्वातिशायिनी ।
मोढचैत्येऽन्यदा देवचन्द्रसूरौ समेयुषि ।
आजगाम तदा तत्र पाहिनी चङ्गदेवयुक् ॥ १४७ ॥
गुरुः प्रदक्षिणीकृत्य यावद्देवान्नमस्यति ।
तावद्गुर्वासने बाल्याच्चङ्गदेवो न्यविक्षत ॥ १४९ ॥
तद्दृष्ट्वा सूरिराचष्ट तत्सवित्रीं स्मरस्यदः (?) ।
स्वप्ने चिन्तामणिं प्राप्य गुरवे त्वं प्रदास्यसि ॥ १५० ॥
स्वयमेवाधुना तेऽसौ सुतस्तदुचितं व्यधात् ।
पुण्यनैपुण्यजः स्वप्नः प्रायो भवति नान्यथा ॥ १५१ ॥
तदयं दीयतां भद्रे पुत्रोऽस्मभ्यं पवित्रधीः ।
यथार्हद्धर्मसाम्राज्यं जनयेज्जगतीतले ॥ १५२ ॥
त्वद्गृहे तस्थिवानेष ज्ञास्यते कुत्रचिन्न वा ।
सूरिर्जातस्तु विश्वेऽपि यावच्छ्रीजिनशासनम् ॥ १५३ ॥
इत्युक्ता सूरिणा प्रोचे पाहिनी भक्तिवाहिनी ।
युक्तमुक्तमिदं किंतु प्रार्थ्यतां जनकोऽस्य सः ॥ १५४ ॥
ततस्तं चाचिगं सूरिः प्रतिबोध्य कथंचन ।
सर्वस्वमिव तद्वंशश्रियस्तत्पुत्रमग्रहीत् ॥ १५५ ॥
तं चङ्गदेवमादाय दायादं तेजसा रवेः ।
देवचन्द्रप्रभुः स्तम्भतीर्थं प्रति विचेरिवान् ॥ १५६ ॥
प्रज्ञातिशयमालोक्य तस्य वाचस्पतेरिव ।
शास्त्राब्धिपारदृश्वत्वं श्रीसूरिः समभावयत् ॥ १५७ ॥
महस्वितेव माणिक्ये पुष्पे सुरभितेव च ।
शास्त्रप्रवेशतस्तस्मिंश्चातुरी व्यलसत्स्वयम् ॥ १५८ ॥

अथ श्रीमालवंशीयं जिनशासनवत्सलम् ।
आहूयोदयनामात्यं देवचन्द्रो गुरुर्जगौ ॥ १५९ ॥
श्रेष्ठिचाचिगपुत्रोऽयं चङ्गदेवो व्रतेऽस्तिधीः ।
त्वया विधाप्यतामस्य मन्त्रिन् दीक्षामहामहः ॥ १६० ॥
तदात्मनीनं विज्ञाय स्पृहयालुः शुभाय सः ।
पुण्याकृष्टिमिवोत्कृष्टां तत्सामग्रीमचीकरत् ॥ १६१ ॥
अथ श्रीवर्धमानस्य प्रासादे सादितांहसि ।
माघमासस्य धवले पक्षे चातुर्दशेऽहनि ॥ १६२ ॥
रोहिण्यां शनिवारे च रवियोगे त्रयोदशे ।
सप्तग्रहबलोपेते वृषलग्ने शुभेंऽशके ॥ १६३ ॥
श्रीसूरिमन्त्रस्मरणस्मेरातिशयशालिना ।
सूरिणा निजहस्तेन चङ्गदेवः स दीक्षितः ॥ १६४ ॥
यशसा वदनेनापि द्विरनेन जितः शशी ।
इतीव सूरिस्तस्याख्यां सोमचन्द्र इति व्यधात् ॥ १६५ ॥

Once when Hemacandra was about to go to Kashmir to prosecute his studies, the Goddess of Learning herself appeared to him and favoured him with a knowledge of all the sciences.

Thence Hemacandra with his guru went to Nāgapura. There was a Śresṭhin in that town, Dhanada by name. He was at one time very rich but now he became very poor. When he was rich he deposited wealth in different places in the ground but now when he took it out it was all turned into charcoal. He very much bewailed his condition and threw the charcoal in heaps outside his house. When he was in this wretched condition, Hemacandra with his guru went to his house for bhikṣā. At the sight of the former the heaps of charcoal changed into gold and when he touched them they remained permanently in that condition. Hemacandra with his guru then went to Aṇahilapattana.

तत्रास्ति सोमचन्द्रस्य मित्रं देवेन्द्रसूरिराट् ।
शुश्रुवे कर्हिचित्ताभ्यां गौडदेश्यजनाननात् ।
कलानामाकरो गौडदेशो वारामिवार्णवः ॥ २३७ ॥
ततस्तौ मन्त्रयेते स्म गौडदेशं प्रति स्वयम् ।
गत्वा कोऽपि कलाभ्यासः क्रियते कौतुकास्पदम् ॥ २३८ ॥
ततः कथंचिदापृच्छ्य स्वगुरू तावुभौ मुनी ।
प्रस्थाय पत्तनात्सायं खिल्लूग्राममीयतुः ॥ २४१ ॥
तयोः स्थितवतोस्तत्र यतिः कोऽपि जरत्तरः ।
विर्या सिद्ध इवाभ्येत्य कुतोऽपि मिलितः स्वयम् ॥ २४२ ॥
स प्रोचे तौ कुतोचित्यौ व्रतं क प्रस्थितौ युवाम् ।
कथिते सत्यभिप्राये ताभ्यां वृद्धोऽभ्यधात्पुनः ॥ २४३ ॥

कलार्थमयमारंभो युवयोश्चेद्विजृम्भते ।
तर्हि देशभ्रमं मा स्म कार्ष्ट कष्टावहं तनोः ॥ २४४ ॥
अहमेव प्रदास्ये वां कलास्ताः सकलाः कलाः ।
ताभिर्भृतोऽस्त्ययं कायो राका शीतांशुवन्मम ॥ २४५ ॥
परं तामुज्जयंताद्रिं कथंचिन्नयतं युवाम् ।
परिचार्यौषधीः कुर्वे यथाहं युष्मदीप्सितम् ॥ २४६ ॥
सत्पात्रविद्यान्यासेन समाहितमनास्ततः ।
साधयामि परं लोकं भवत्कृतान्तिमक्रियः(?) ॥ २४७ ॥
ततस्तौ इषितौ ग्रामाधीश्वरेण सुखासनम् ।
तद्वाहकांश्च प्रगुणीकार्य रात्रौ निदद्रतुः ॥ २४८ ॥
क्षणं सुप्तोत्थितौ तौ स्वं रैवताद्रिशिरःस्थितम् ।
समालोक्य परं चित्रं वहतः स्म हृदन्तरे ॥ २४९ ॥
क स ग्रामः क तद्धाम क स वृद्धस्तपोधनः ।
कार्वा क चोज्जयन्तोऽयं किमेतत्सर्वमद्भुतम् ॥ २५० ॥
ध्यायन्ताविति तौ साधू काचिद्देवी तदावदत् ।
खण्डितोद्दण्डमार्तण्डरोचिर्मण्डलमण्डिता ॥ २५१ ॥
कलासु लालसं चित्तं वीक्ष्य वां तत्प्रदित्सया ।
ग्रामास्म्यहं भवद्भाग्यैः कृष्टा शासनदेवता ॥ २५२ ॥
प्रपञ्चोऽयं समस्तोऽपि वृद्धसाध्व्यागमादिकः ।
चक्रे मयैव युवयोरत्रानयनवाञ्छया ॥ २५३ ॥
इदं किल महातीर्थं श्रीनेम्येतस्य नायकः ।
अत्रौषधानि दिव्यानि मन्त्राश्चातिफलावहाः ॥ २५४ ॥
इत्युक्त्वा सा (?) वृपाकुष्टिदेवाकुष्टिपटीयसः ।
मन्त्रान् पठितसंसिद्धांस्ताभ्यां तुष्टा व्यशिश्रणत् ॥ २५५ ॥
सद्यःप्रत्ययकारीणि वश्यादावौषधान्यपि ।
भ्रमंभ्रमं गिरेः शृङ्गे देवी तौ पर्यचीचयत् ॥ २५६ ॥
मा स्म विस्मरतामेतौ मन्त्रायमिति सा मुनी ।
कमण्डलुं करे कृत्वा सुधापानार्थमार्थयत् ॥ २५७ ॥
न सुधापानमप्यर्ह रात्राविति विविक्तधीः ।
नैषीद्देवेन्द्रसूरिस्तद्धो सस्पृहता मते ॥ २५८ ॥
उत्सर्गञ्चापवादञ्च विचार्य चतुराशयः ।
अकुण्ठोत्कण्ठया कण्ठं सोमचन्द्रस्तु तां पपौ ॥ २५९ ॥
सोमचन्द्रः सुधापानात्तत्सर्वं स्मृतवान् हृदि ।
तद्विनान्यस्तु न तथा मतिर्भाग्यानुसारिणी ॥ २६० ॥
ततस्तौ तीर्थनमनात्कृतार्थौ सैव देवता ।
निशाशेषे समुत्पाद्य मुमोच गुरुसंनिधौ ॥ २६१ ॥

The story then goes on—

सोमचन्द्रं गुरुरथ ज्ञात्वा गच्छधुरन्धरम् ।
तस्मै सूरिपदं दातुमुदतिष्ठत सौष्ठवात् ॥ २६३ ॥
सङ्घानुज्ञां समासाद्य गणकानुपवेश्य च ।
लग्नं व्यचीचरत्सूरिर्विश्वस्यापि शिवङ्करम् ॥ २६४ ॥
अथ माधवमासस्य तृतीयस्यां तिथौ शुचौ ।
कर्कलग्ने गुरौ मूर्तौ राहौ कन्याऽप्यवस्थिते ॥ २६५ ॥
भौमे धनुःस्थिते शुक्रे मीनस्थे सबुधे रवौ ।
मेषाश्रिते तुषारांशौ शनौ च वृषसंगते ॥ २६६ ॥
लग्नेऽमुष्मिन् विधौगेहे होराद्रेष्काणयोरपि ।
वर्गोत्तमे नवांशे च द्वादशांशेऽतिशोभने ॥ २६७ ॥
कवेस्तृतीये त्रिंशांशे क्षणेस्मिन् क्षेमकारिणि ।
श्रीसङ्घेन प्रहृष्टेन कार्यमाणे महामहे ॥ २६८ ॥
नान्दीविधिं विधायार्घ्यं सोमचन्द्राय दत्तवान् ।
जिनशासनसर्वस्वमिवाचार्यपदं गुरुः ॥ २६९ ॥
हेमवत्कान्तिमांश्चन्द्र इवाह्लादकरोस्त्ययम् ।
इतीव हेमचन्द्रेति नाम तस्य गुरुर्व्यधात् ॥ २७० ॥
वादित्राणि तदा रेणुर्दिक्कुक्षिम्भरिभिः स्वनैः ।
ज्ञापयन्तीव सूरीन्द्रं नवं मोहस्य भीतये ॥ २७१ ॥

One day, Siddharāja, the Cālukya King, met him on the road and being struck by his wisdom invited him to his house. When Hemacandra went to see him, the King requested him to explain to him the real nature of dharma. With illustrative stories from the Purāṇas, Hemacandra taught him that kindness to living beings is the highest dharma.

हरति विपदं सूते कीर्तिं निकृन्तति वैरितां
जनयति जने मानाधिक्यं वशीकुरुते रमाम् ।
मदयति दयासारं धर्मं तनोति महोदयं
किमिव सुधियां नाधत्तेऽसौ परोपकृतिः कृता ॥ ५७२ ॥

On another occasion he preached a sermon to Kumārapāla, who had been to see him, hearing of his proficiency in the arts and the sciences.

Hemacandra at the request of Siddharāja, accompanied him to certain places of pilgrimage and asked the Goddess Ambā to let him know who would succeed Siddharāja to the throne, to which she replied that the King would have no son and would be succeeded by Kumārapāla. Siddharāja ordered his men to kill Kumārapāla who fled from the country in the guise of a mendicant to save his life. In his wanderings, he came to Hemacandra, then at Stambhatīrtha, to find out from him his future. Hemacandra replied—

भविता कियतापि त्वं कालेन क्षितिनायकः ॥ १८३ ॥

When Kumārapāla suspected the veracity of his words,

विमृश्याभिदधे सूरिर्नवाङ्केश्वरवत्सरे ।
चतुर्थ्यां मार्गशीर्षस्य श्यामायां पुष्यभे तिथौ ॥ १८४ ॥
अपराह्णे तवैश्वर्यं यदि नोर्जस्वि जायते ।
निमित्तालोकसन्त्यास (?) स्तर्ह्यतःपरमस्तु मे ॥ १८५ ॥
प्रतिज्ञायेति सूरीन्द्रस्तदा तद्दिनपत्रकम् ।
लेखित्वा प्रददौ तस्मै सचिवोदयनाय च ॥ १८६ ॥
तेन तस्य सुरस्येव ज्ञानेनातिचमत्कृतः ।
चौलुक्यस्तमुवाचेवं घटिताञ्जलिमञ्जुलः ॥ १८७ ॥
यद्येतत्त्वद्वचः सत्यं त्वमेव क्षितिपस्तदा ।
अहं तु त्वत्पदाम्भोजं सेविष्ये राजहंसवत् ॥ १८८ ॥
वदन्तमिति तं सूरिर्जगौ राज्येन किं मम ।
भानुनेव त्वयोद्धास्यं शश्वज्जैनमताम्बुजम् ॥ १८९ ॥
रङ्गादङ्गीकृते तेन तस्मिन्वाक्ये स सूरिराट् ।
अमात्योदयनं प्रोचे स्वरहस्यं रहस्यदः ॥ १९० ॥
तथा त्वयाप्ययं भाविराज्यो दुस्थोऽधुना गतः ।
यद्युपक्रियते स्वीयस्वामीव द्रविणादिना ॥ १९४ ॥
तदायमपि संप्राप्य स्वाम्यमाममहीन्द्रवत् (?) ।
उल्लासयन्मतं जैनं भूत्वैवं परमार्हतः ॥ १९५ ॥

In course of time Siddharāja, having come to know that Kumārapāla is living with Udayanamantri, sent messengers to seize and kill him. Kumārapāla sought protection of Hemacandra.

सूरिस्तद्वाक्यमाकर्ण्य दध्यौ कारुण्यनीरधिः ।
एकतो भूपतिद्रोहो रक्षणीयोऽयमन्यतः ॥ २०२ ॥
राजद्रोहे व्ययोऽस्मानां (?) त्रातेऽस्मिन्पुण्यमुल्बणम् ।
अनयोः कृत्ययोर्मध्ये साम्प्रतं करवै किमु ॥ २०३ ॥
नृपः कुप्यतु गच्छन्तु प्राणा वाहं तदप्यमुम् ।
त्रास्ये यथा भवत्येष जिनशासनलालसः ॥ २०४ ॥
अथ तं वसतावेव न्यस्य भूमिगृहान्तरे ।
पुस्तकग्रन्थिभिस्तस्य द्वारं सूरिरदीधपत् ॥ २०५ ॥
तावद्भूपभटाः कोपोत्कटा भ्रान्त्वाखिलं पुरम् ।
तत्रैत्य प्रोचिरे सूरिं कुमारोऽस्ति भवन्मठे ॥ २०६ ॥
प्राणित्राणं महत्पुण्यं मिथ्यावादस्त्वघं लघु ।
विदन्निन्त्यवदत्सूरिः सोऽत्र नास्त्येव सर्वथा ॥ २०७ ॥
भटैरूचेऽत्र चेन्नास्ति राजाज्ञा क्रियतां तदा ।
अभितो मृगयामासुस्तं मठं सुभटा हठात् ॥ २०९ ॥

पुस्तकग्रन्थिभिस्तालपत्रजालैश्च पूरितम् ।
दृष्ट्वा भूमिगृहद्वारं नर्तेद्दैवाद्विलोकितम् ॥ २१० ॥
गतेषु [तेषु] निष्काश्य चौलुक्यं प्रभुरभ्यधात् ।
गिरो द्विषद्भटोद्गीर्णास्त्वया शुश्रुविरे न वा ॥ २११ ॥
स योजितकरोऽवादीत्तस्थुषापि मयान्तरे ।
तदीया भवदीयाश्च गिरः कर्णातिथीकृताः ॥ २१२ ॥
त्वया प्राणान्तमाहृत्य (?) गरुडाच्छङ्खचूडवत् ।
जीमूतवाहनेनेव त्रातोऽहं सङ्कटादितः ॥ २१४ ॥
दयामयो भवद्धर्मः श्रुत एवाभवत्पुरा ।
अनुभूतोऽधुना सोऽयं मया मज्जीवितावनात् ॥ २१५ ॥
ये सुखेषूपकुर्वन्ति तेऽपि संप्रति पञ्चषाः ।
यस्तु प्राणव्यये स त्वमेकः सत्ववदग्रणीः ॥ २१६ ॥
भक्तोऽभवं पुराप्यग्र्यैर्भावित्कौ (?) भूरिभिर्गुणैः ।
क्रीतो जीवितदानेन दास एवास्मि संप्रति ॥ २१७ ॥
निमित्तकथनात्पूर्वं राज्यदानं प्रतिश्रुतम् ।
इदानीं जीवितमपि त्वदर्थं भवतान्मम ॥ २१८ ॥
इत्यादि निगदंतं ति (?) कुमारं सूरिरालपत् ।
पश्चाज्ज्ञायिष्यते सर्वं किमिदानीं बहूक्तिभिः ॥ २१९ ॥
अमात्योदयनात्तस्मै दापयित्वोरु शम्बलम् ।
निशायाः पश्चिमे यामे प्रेषयामास तं प्रभुः ॥ २२० ॥

When Kumārapāla became king and established himself firmly on the throne,

अथ कर्णावतीपुर्यां धर्मधुर्यान् प्रमोदयन् ।
राज्याप्तिं वा कुमारस्य हेमसूरिं (?) स शुश्रुवान् ॥ ५३२ ॥
निमित्तोक्तिक्षणे जैनधर्मेऽहं भक्तिमद्भुताम् ।
करिष्यामीत्यसौ पूर्वं प्रत्यश्रौषीन्मदग्रतः ॥ ५३३ ॥
स्मरत्येतन्न वेत्यस्य चित्तजिज्ञासया ततः ।
व्यहार्षीत्पत्तनं सूरिर्मानसं राजहंसवत् ॥ ५३४ ॥
अमात्योदयनामात्यसंमुखं सङ्घसंयुतः ।
अत्युत्सवेन सूरीन्द्रं (?) पुरमध्यमवीविशत् ॥ ५३५ ॥
पप्रच्छोदयनं सूरिर्विजनेऽसौ नृपस्तव ।
मम स्मरति (?) किं नो वा संप्रति प्राप्य वैभवम् ॥ ५३६ ॥
उवाच सचिवः सर्वानुपकर्तॄन् स्वबन्धुवत् ।
उदारः सञ्चकारायं सस्मारापि प्रभुं न तु ॥ ५३७ ॥
सूरिः शशंस तर्हि त्वं ब्रूयाः क्षितिपतिं रहः ।
त्वयाद्य नैव स्वातव्यं नव्यराज्ञीगृहे निशि ॥ ५३८ ॥

केनोक्तमिति पृच्छेचेत्यातजातचमत्कृतिः ।
अत्याग्रहे तदा नाम मम तस्मै निवेदय ॥ ५३९ ॥
ओमित्यभ्युपगम्येतां वाचं सचिवपुङ्गवः ।
शंसति स्म विशांपत्ये सोऽपि चक्रे तथैव तत् ॥ ५४० ॥
निशि विद्युन्निपातेन दग्धे तस्मिन्नवे गृहे ।
मृतायां नव्यपत्न्यां च चमच्चक्रे महीपतिः ॥ ५४१ ॥
प्रभाते पृष्टवान् भूभुन्मन्त्रिन् केनेदमद्भुतम् ।
आचख्ये ज्ञानमाचक्ष्व जीवातुमिव तं मम ॥ ५४२ ॥
व्यजिज्ञपन्नृपं मन्त्री नायं तत्कथनक्षणः ।
न पारयति यद्देवस्तं श्रोतुं राजलीलया ॥ ५४२ ॥
जगाद सादरं स्वामी सचिवैतत्किमुच्यते ।
प्राणत्राणकरो यो मे न शृणोमि तमप्यहम् ॥ ५४४ ॥
निर्बन्धेऽभिदधे सैष स्तम्भतीर्थपुरे पुरा ।
कर्हि मे भविता स्वास्थ्यमिति देवस्य पृच्छतः ॥ ५४५ ॥
राज्याप्तिपत्रिकादायि लिखित्वैकापरा मम ।
येन तेनेदमावेदि ज्ञानं श्रीहेमसूरिणा ॥ ५४६ ॥
इत्युक्त्वादीदृशन्मन्त्री पत्रीं तां भूभृते तदा ।
सोऽपि तां वाचयित्वा द्रागिवस्मेरः सूरिमस्मरतः (?) ॥ ५४७ ॥
ऊचे च सचिवं कीदृक् सूरीयं ज्ञानमद्भुतम् ।
प्रत्याययन्मनो यन्मे राज्यातिदिवसेऽद्य च ॥ ५४८ ॥
स क्वास्तीत्यनुयुक्तः सन् जगादोद्यनो मुदा ।
अधुनात्रास्तवानास्ति तवासीर्विंतितीर्षया ॥ ५४९ ॥
मन्त्री ततस्तदादिष्टस्तदुक्तं प्रणिगद्य तत् ।
हेमाचार्यं सहादाय नृपास्थानीमुपास्थित ॥ ५५० ॥
दृष्ट्वा सूरीन्द्रमायातं विनयैकाग्रवतिर्नृपः ।
अभ्युतस्थौ यथा शुक्लापाङ्गो वार्षिकवारिदम् (?) ॥ ५५१ ॥
मूर्ते स्वभक्तिप्रग्भार इव हेमासनेऽद्भुते ।
निवेश्य तं नमश्चक्रे विधिवत्सविनेयवत् ॥ ५५२ ॥
प्रांशुदन्तांशुरोचिभिर्दिशो धवलयन्निव ।
इत्याशीर्वादयामास भूवासवमथ प्रभुः ॥ ५५३ ॥

The King, ashamed of his ingratitude at not remembering him as soon as he attained sovereignty, asked pardon of Hemacandra and said—

अनुगृह्णीष्व मामद्य राज्यलक्ष्मीपरिग्रहात् ॥ ५६३ ॥
अथ भूभृन्मुखोद्भूतभक्तिभाङ्गितरङ्गितैः ।
प्रीणितात्मा प्रभुः प्रोचे सिञ्चन्निव सुधारसैः ॥ ५६४ ॥

इत्थं विकत्थसे कस्मात्त्वं मुधा वसुधाधव ।
उपकारक्षणो यत्ते संप्रत्यास्ति समागतः ॥ ५६५ ॥
त्वमेव मौलिमाणिक्यं कृतज्ञानां कृतिन्नसि ।
स्वपूर्वज इवाभाति यस्येदृग्गौरवं मयि ॥ ५६६ ॥
यच्चार्थयसि राज्यार्थं तत्त्वद्भक्तेः कियत्किल ।
परं न युज्यते देव तन्मे चारित्रचारिणा ॥ ५६७ ॥
सर्वसङ्गपरित्यागश्चारित्रं जगदे जिनैः ।
तत्प्रणश्यति राज्येन जलयोगेन चित्रवत् ॥ ५६८ ॥
नियमश्री नृपश्रीश्च विद्विषाते परस्परी (?) ।
यदेकस्याः प्रवेशेऽन्या सपत्नीव पलायते ॥ ५६९ ॥
कृतज्ञत्वेन चेद्भूप त्वं प्रत्युपाचिकीर्षसि ।
आत्मनीने तदा जैने धर्मे धेहि निजं मनः ॥ ५७० ॥
मद्गतस्त्वया प्रागप्येतदस्ति प्रतिश्रुतम् ।
उक्तं सत्याप्यतां तत्त्वं महती न हि गीर्मृषा ॥ ५७१ ॥
अलोलुपत्वं सूरीन्द्रोर्निस्पृहस्येव वीक्ष्य तत् ।
कुमारपालो विस्मेरास्तमूचे विनयान्वितः ॥ ५७२ ॥
भवदुक्तं करिष्येऽहं सर्वमेव शनैःशनैः ।
कामयेऽहं परं सङ्गं निधिरेव तव प्रभो ॥ ५७३ ॥
भवत्सङ्गाद्यथा किञ्चित्तत्त्वं बुध्ये स्वचेतसि ।
सत्सङ्ग एव यत्तत्त्वप्राप्तावौपयिकं विदुः ॥ ५७४ ॥

He then preached a sermon to Kumārapāla. On another occasion, in order to win over the King to the Jain faith, Hemacandra even bowed to Somanātha in his presence. Kumārapāla thus became a disciple of Hemacandra and under his direction did many things to spread the Jain religion. He forbade animal slaughter, spirituous drinks, dice-playing and such other vices in his kingdom. A number of vihāras were built.

At last when his end was drawing near, Hemacandra narrated to Kumārapāla the previous history of the King and himself. And

अथ नूतनशब्दानुशासनप्रमुखैः शुभैः ।
त्रैविद्याधिष्ठितैर्ग्रन्थैर्ज्ञानसत्रं प्रवर्तयन् ॥ १२२ ॥
स्वयं तिष्ठन् क्रियामार्गे स्थापयन्नपरानपि ।
षष्ठाष्टमप्रभृतिभिस्तपोभिर्द्धर्ममेधयन् ॥ १२३ ॥
उल्लासयन्मतं जैनं शशीव कुमुदाकरम् ।
आयुश्चतुरशीत्यब्दान् हेमाचार्यः समापयन् ॥ १२४ ॥
सम्यक् ज्ञानेन केनापि ज्ञात्वा पर्यन्तमात्मनः ।
गच्छशिक्षां च विश्राण्य भ्रातृप्रद्युम्नसूरये ॥ १२५ ॥

आहूय सङ्घं भूपं च तत्प्रत्यक्षं यथाविधिः ।
वैराङ्गिकः स्वगात्रेऽपि शिश्रियेऽनशनं गुरुः ॥ १२६ ॥
अवीक्षितमिवाजन्म वीक्षितुं तन्मुखाम्बुजम् ।
अहंपूर्विकया लोका मिमिलुः सकलास्तदा ॥ १२७ ॥

Kumārapāla then fell at his feet and lamented very much that the guiding star of his life was setting. Hemacandra encouraged him and spoke as follows.

आजन्म राजन् निर्व्याजभक्तेऽहं हृदि तावके ।
समुत्कीर्ण इव स्वर्ग गतोऽपि स्यां पृथग्न हि ॥ १८५ ॥
मनःशुद्ध्या समाराद्धजिनधर्मस्य ते पुरः ।
मोक्षोऽति नातिदुर्लम्भः सद्गुरुस्तु किमुच्यते ॥ १८६ ॥
अस्मदुक्त्यार्हतं धर्मं प्रपद्य क्षितिमण्डले ।
कृत्वा च तस्य साम्राज्यं नापर्णस्त्वमभूः कथम् ॥ १८७ ॥
कुर्वाणस्य क्रियामार्गे क्रियाभ्रष्टान् परांस्तव ।
सत्क्रियास्थापनाचार्य का शिक्षा युज्यतेऽधुना ॥ १८८ ॥
जगज्जनसमक्षं यः पराजिग्ये पुरा त्वया ।
पर्यन्तेऽपि कथं मोहः स त्वामभिभविष्यति ॥ १८९ ॥
ततः सहजधैर्येण संवर्मय निजं मनः ।
यतोऽस्मन्मृत्युना मृत्युर्न दूरे तव वर्त्तते ॥ १९० ॥
तदा सम्यग्वितन्वीथाः क्षामणानशनादिकम् ।
यद्वस्मनिह्नतमिव तद्विना प्राक्तनं शुभम् ॥ १९१ ॥
स्वयमेव च कुर्वीथाः सर्वामामुष्मिकीं क्रियाम् ।
निरपत्यतया कर्ता न पश्चात्कश्चनापि ताम् ॥ १९२ ॥
ऊरीकृत्य गुरूक्तं तत स्तक्रवत् (?) क्षितिनायकः ।
उदतिष्ठत भूयिष्ठभक्तिः कर्तुं प्रभावनाम् ॥ १९३ ॥
कुमारा ननृतुः स्वैरं श्रावका रासकान् ददुः ।
भट्टा भोगावलीः पेठुर्जगुर्गीतानि गायकाः ॥ १९४ ॥
कर्मव्ययेऽभिदधिरे भूपाद्याः पारिपार्श्विकाः ।
परोलक्षान्नमस्कारान् पुण्यानि च सहस्रशः ॥ १९५ ॥
अत्यासन्नं व्ययं ज्ञात्वा सूरिर्ध्यानविधित्सया ।
कोलाहलं प्रसृमरं समन्तात् प्रत्यषीषिधत् ॥ १९६ ॥
निवृत्तिवल्गयात्युच्चैरुध्वाक्षाण्युत्कटाश्ववत् (?) ।
बध्वा च ध्यानपाशेन चित्तं लोलं प्लवङ्गवत् ॥ १९७ ॥
चिन्तयन् सुचिरं किंचित्परमात्ममयं महः ।
ब्रह्मरन्ध्राध्वना प्राणान् हेमाचार्यो विमुक्तवान् ॥ १९८ ॥

"Hemacandra was born on the full-moon of Kārtika, Saṃvat 1145 (A. C. 1088). In Saṃvat 1154 (A. C. 1097) he was initiated into the priestly orders; in 1166 (A. C. 1109) he obtained the degree or title of Sūri and died in Saṃvat 1229 (A. C. 1172) at the age of 84" (JBBRAS, xxvi, p. 224).

Hemacandra is the author of the following works :—

i. Śabdānuśāsana called Siddhahemacandram.
Dhātupāṭha; Dhātupārāyaṇa, Dhātumālā.
Uṇādisūtravritti
Liṅgānuśāsana.

ii. Abhidhānacintāmaṇi; Nāmamālā, Nāmamālāśeṣa.
Anekārthasaṅgraha; Anekārthaśeṣa.
Nighaṇṭuśeṣa; Śeṣasaṅgraha, Śeṣasaṅgrahasāroddhāra.
Deśīśabdasaṅgraha.
Ekākṣaranāmamālā.

iii. Chandonuśāsana.
Kavyānuśāsana with Alaṅkāracūḍāmaṇi.

iv. Pramāṇamīmāṃsā.
Balābalasūtrabrihadvritti

v. Yogaśāstra.

vi. Dvyāśrayakāvya.
Śalākāpuruṣacarita.

vii. Vibhramasūtra. (?)

In concluding this introduction, I think I will be permitted to say a few words in explanation of the delay which has occurred in preparing this edition, as it may also partly account for some shortcomings of it. The work was entrusted to me early in May 1921 and I expected it would be ready by the end of the following year. But with eighteen hours and sometimes more of teaching work in the College and other duties attached to my position, coupled with the poor state of my health, I had very little time to spare for the work and had, therefore, to extend the time, though reluctantly, year after year. The delay was, therefore, unavoidable but in the interests of the work I wish it were longer. My best thanks are due to the authorities of the Bhandarkar Oriental Research Institute who have been, I should say, too kind to me by deferring to my conveniences and extending the period not only for the preparation of the edition but also of the loan of the seven Mss. lent to me.

'Vidyāsadma'
1st February 1926

P. V. RAMANUJASWAMI.

P. S. I am indebted to my friend and former pupil, Pandit P. Perayya Sastri, *Siromani* and *Vidyapravina*, of the local Maharajah's English College for helping me in reading the proofs of this work.

11-11-1937.

P. V. R.

Introduction

II

(To the first edition)

The present edition of Hemacandra's Deśīnāmamālā is based on the following Mss. :—

A. — A Ms. from Bikaner. No. 271. foll. 17. Saṃvat 1549. Text only. A very valuable Ms.

B. — A very clearly written Ms. from Vaḍhvān. No. 724. foll. 90 or properly 91, fol. 53 being numbered twice. Text and commentary. The Ms. is not dated; it probably belongs to the last century. It is on the whole very correct, but it constantly exchanges न and त, घ and ध, ञ्ज and ज्ज, च्छ and त्थ, ड्ड, ड्ढ, ट्ठ, ड्ड, ड्ढ, and in this respect it cannot in any way be relied upon.

C. — A modern copy of a Ms. from Ahmedabād, prepared for Dr Bühler. No. 184. foll. 315 in folio. Text and commentary. The original Ms. was dated Samvat 1587. The copy has been made rather carefully; but the copyist apparently not being versed in reading Jaina Mss., the characters peculiar to these Mss. are constantly misread. Thus the blunders of the original have been largely increased. A second hand has tried to correct some of the mistakes, but not always successfully.

D. — A Ms. from Pālī near Jodhpur in Mārwār. No. 270. foll. 32. Text and commentary; incomplete. This Ms. is written very badly and is very incorrect. I have not mentioned in the critical notes all its blunders, and from I. 117, I have quoted it only occasionally.

E. — A Ms. from Ahmedabād, belonging to Dr Bühler, foll. 20. Text only. In the colophon it bears the date 1575, which is probably intended for the Samvat era. This is by far the best of all the Mss. Unfortunately it is incomplete, foll. 1 and 19 being wanting. It has been made the basis of my text.

F. — The various readings of a Ms. from Limaḍi, collated by Dr Bühler's Pandits with C. With the exception of a few trifling differences the Limaḍi Ms. agrees closely with the Vaḍhvān Ms. (B).

G. — A Ms. from Bikaner. No. 271. foll. 46. Text and commentary. An old, good Ms. It has got the same number as A, because it was believed to contain the commentary to A. This, however, is not the case. The Mss. are quite independent of each other. G gives the best text of the commentary but it is unfortunately greatly damaged, most of the leaves having been gnawed by a rat, and afterwards broken off. The damages begin with fol. 15 ; from fol. 24, not much more than one half of the leaves, sometimes less, is extant ; from fol. 42, only scattered fragments are left, I have tried to combine these fragments, and after much trouble and with

a great loss of time I have succeeded in identifying nearly all the fragments. The Ms. ends with देमुहो in viii. 21, the rest being entirely lost.

After I had worked out the text and the greater part of it had been sent to India for being printed, I received two more Mss. from Dr Bühler, viz.—

H. — A Ms. bought at Ahmedabād for Government in 1879, foll. 62. Samvat 1628. Text and commentary. The Ms. is very carelessly written and of no value at all.

I.— A Ms. belonging to Pandit Bhagvaulal Indraji, foll. 86. Text and commentary ; incomplete, foll. 8–27 and the end from वदाइ भरतः in viii. 72 being wanting. The Ms. is a copy of the same codex archetypus from which G is copied. It agrees with G in almost all particulars. As it is written very distinctly, it would have saved me much time and trouble, and greatly facilitated my task, had I got it a year earlier. I have consulted it in all doubtful cases when correcting the proofs, but I could no more give its readings in the notes.

All the Mss. are written in the characters peculiar to the Jainas. Hence it was very difficult to hit the true reading in all cases where च, व and व, त्थ and च्छ, थ and य, ज्म and ज्झ, ड, ढ, ड्ड, ड्ढ, ड्ड were concerned. There are not many words in which all the Mss. agree in the use of these letters. In order to ascertain the correct reading I was very often obliged to have recourse to etymology. Where that failed me, I had nothing to guide me but the best Ms., which, however, is by no means quite trustworthy. A few examples will best illustrate the method I have adopted in constituting my text, and at the same time show the difficulties I had to grapple with.

At vi. 139, the Mss. ABCDFGI read मेडम्मो, a reading which is twice repeated in the commented Mss. H reads मेडज्झो (text), मेडम्मो (commentary), मडम्म॰ (example). Only E has मेडंभो, a reading I have adopted for etymological reasons. There can be no doubt that मे stands for मइ, the Prakrit equivalent of मृगी (compare vi. 121, मइहरो and मेहरो in which the same contraction has taken place). डंभ represents Sanskrit दम्भ with the change of द to ड according to Hemacandra's Prakrit grammar I. 217. Thus मेडंभो, which is stated to mean ' a doe-snare, ' properly signifies " a thing which deceives (or injures) does. " In support of the reading here adopted, I may point to the critical notes to Hemacandra i. 217, where two of the Mss read डम्मो, though there डम्भो is the only possible form. At iii. 43, the majority of the Mss. reads जण्होहणो. Since this word represents a Sanskrit * यज्ञापहन् (cf. यज्ञहन्), I have adopted the reading जण्णोहणो. Here the authority of the best Ms. led me to the correct reading. In a great many cases, however, I was deprived even of this help. Thus vi. 46, the Mss. ABCEF read जले पिंचं, GHI पिञ्चं. In the commentary, all the Mss. except H, read पिंचं ; in G the word is torn off. In the example, which is wanting in G and I, BF read अपिञ्चे, C अपिंचि, H is doubtful. Thus पिञ्चं seems to be the correct reading. Yet I could not admit it into my text. The word is apparently deriv-

ed from पिबति "to drink," and hence it must be written पिव्वं. I have since found the word actually spelled पिव्वं in Trivikrama's Prakrit Grammar, the Mss. of which are written in the Grantha character. Sometimes the Sanskrit was my only guide. Thus in i. 98, the authority of the Mss. seems to call for the reading उव्वोवो, which is also given by the Mss. of the Pāiyalachchhī v. 217. The Sanskrit उद्बोध, however, decides in favour of व. Likewise in ii. 11, it was alone the Sanskrit which moved me to write किलिंचं and not किलिंवं. In other cases I had recourse to the modern Indian languages. Thus in viii. 29, which is wanting in E and G, I have written सिढा and not सिंटा, or सिडा, only in consideration of Sindhi सीढ *fem.* 'a whistle, whistling,' a reading which is confirmed by I.

The Mss. often agree remarkably in blunders of all kind. Thus at p. 68, 14, (p. 78, l. 14 of this ed.) they all, without exception, read पुरः स्थिते, though there cannot be any doubt that परतः स्थिते must be written. It was more difficult to make out the correct reading in cases like that of vi. 127. Here AEF read महाल्लवक्खो, the rest महावलक्खो, and with a singular persistence this reading is repeated by all the commented Mss. (except I) in the commentary and the example. Here again etymology helped me. The Sanskrit equivalent is *महालयपक्ष ; so महाल्लवक्खो had to be chosen.

Now I am fully aware that after all etymology is no safe guide ; and I fear that I have adopted more than once a wrong reading, misled by a false etymology. To get the original meaning of a word was often very difficult, and in the present state of our knowledge of the middle and modern Indian languages not rarely quite impossible. In such cases I was quite left to my linguistic instinct. Thus at i. 144, example 111, I have written थुड्डुंकिअमुही. Here BG read थुड्डुंकिय, CH थुडंकिय, F थुडंकिय. As I could make nothing of any of these readings, I supposed that थ was a mistake for थ; and turning to this letter I found the word in question at v. 31, but at the same time almost as many various readings as I had Mss. at my disposal. In the text A has थुड्डुकियं, BF थुंडंकियं, C थुडुकियं, D थुडंकियं, E थुडुकियं, G थुड्डुकियं, H थुडंकियं I थुड्डुकियं. In the commentary BCF read थुडंकियं, G थुड्डुंकियं, H थुडक्कियं, I थुंड्डुंकियं. Taking into consideration the various readings of i. 144, 111, थुड्डुंकिअ seemed to me to be the correct spelling, which I adopted accordingly. Words of this kind occur very frequently, and I hope I shall be pardoned if sometimes I should have failed to hit the correct reading.

Another great difficulty was raised by the examples which Hemacandra adds at the end of the commentary on each stanza of the Ekārthaśabdas. These examples are either void of all sense, or of an incredible stupidity. It was not indeed easy to compile examples from words combined in the same stanza by the mere chance of alphabetical arrangement and the equal number of syllables. But even granting this, Hemacandra might, I think, have done his task far better ; or, if the examples were composed by his disciples, he should not have admitted them into his work. In a few cases he has given two examples on one stanza, and had he done this throughout, we should not have to complain so much of the extreme

absurdity of these verses. It was a most disgusting task to make out the sense, or rather nonsense, of these examples, some of which have remained rather obscure to me. But as they often are the only means of ascertaining the correct meaning of a Deśīśabda, and besides contain some valuable material for Prakrit lexicography and grammar, I have spared neither time nor labour to make them as readable as their purport will allow.

In general, I have strictly observed the rules of sandhi often violated by the Mss. But I have not hesitated to follow the Mss. when this seemed to me desirable for the sake of clearness. With reference to the nasals, I have adopted a method which I hope will in some way facilitate understanding. I have written throughout anusvāra in Deśīśabdas in accordance with the practice of the modern languages, but the nasals of the several vargas in Tatsamas and Tadbhavas. I am, however, very far from believing that Hemacandra himself has done so, and that this method should be followed in all Prakrit works. On the contrary, there are traces which show that even in Deśīśabdas the nasals are preferable to the anusvāra. Thus from i. 26, it follows that अइरिम्पो, and not अइरिंपो, is the correct spelling. At i. 18, I have only reluctantly written अंधंधू instead of अन्धन्धू, and likewise at iv. 31, परिंगी instead of परिङ्गी, since this word is used as a Tatsama in the commentary on ii. 20, 90, vi. 133. But cases like these are very rarely met with, and they could, therefore, not move me to give up my method, which, as I have experienced myself, is a great help for the reader. It is well known that in Jaina Mss. न, when standing in the beginning of a word, or when doubled in the middle of it, generally is not changed to ण. Hemacandra himself has laid this down as a rule in his Grammar, I. 229. Some of the Mss. of the *Deśīnāmamālā*, especially G, adopt the same spelling, but without consistency; sometimes they all agree in writing न or न्न. I have always corrected this to ण or ण्ण, since Hemacandra at the end of the fifth varga expressly states that no Deśīśabda begins with न, but that the rule वादौ given in his grammar only applies to Prakrit words which have their origin in Sanskrit. Strange as this remark is, considering the modern languages, in which ण never is used in the beginning of a word, yet I saw no reason to go counter to Hemacandra's distinct statement. I have also followed throughout Hemacandra's own rule on the use of the euphonic य़ (Grammar I. 180). There is no Ms., either of the *Siddhahemacandram* or of the *Deśīnāmamālā*, which strictly observes it. They all write य़, also after other vowels than अ, आ especially after इ, ई. As Hemacandra makes no exception with regard to the Deśīśabdas, I have patiently undertaken the tedious task of correcting the many hundreds of instances in which the rule has been infringed by the Mss. I have not, however, made even the slightest correction without giving the reading of the Mss. in the critical notes.

I have called the work देशीनाममाला. Properly it ought to have been called रत्नावली, as this is the name given to the work by Hemacandra himself (viii. 77). देशीनाममाला it is termed in the best Mss. of the text,

AE, and in the margin of the single folios of H. In i. 2 and viii. 77, it is styled देशीशब्दसंग्रह, a name which is also intimated by the Mss. BCDFGI, as they call the vritti देशीशब्दसंग्रहवृत्ति. रत्नावली being too unexpressive a name, and देशीनाममाला the usual appellation of works of this kind, I have followed the best Mss.

The *Deśīnāmamālā* has been discovered by Dr Bühler. In the *Indian Antiquary* II, p. 17 ff. (1874) he has given the first notice of it from the only Ms. then in his possession, the original of C. By his indefatigable researches which have already so much promoted Sanskrit philology, he succeeded afterwards in finding the materials described above, and in October 1877 he proposed to me by letter to publish the work in company with himself. I gladly accepted this offer, and we agreed that I should publish the text while Dr Bühler took upon himself to work out the glossary. Though I am fully aware of the deficiencies of this volume, yet I hope that in some degree at least, it will justify the confidence placed in me by Dr Bühler. My best thanks are due to him not only for his making over to me the Mss. he had collected with so much labour and care, but also for his reading one proof of this volume and communicating to me some valuable remarks on my text. I have also to thank Mr Banks, the Superintendent of the Bombay Education Society's Press, for the extraordinary care with which he has carried on the printing and executed my corrections. Since I could read myself but one proof, it is chiefly due to him that comparatively few misprints will be found in these pages.

R. PISCHEL.

Kiel, 15th of March 1880.

॥ देशीनाममाला ॥

॥ যোগবাশিষ্ঠ ॥

अथ देशीनाममाला प्रारभ्यते

देशी दुःसंदर्भा प्रायः संदर्भितापि दुर्बोधा ।
आचार्यहेमचन्द्रस्तत्तां संदभति विभजति च ॥

समग्रशब्दानामनुशासने चिकीर्षिते संस्कृतादिभाषाणां षण्णां शब्दानुशासने सिद्धहेमचन्द्रनाम्नि सिद्धिरुपनिबद्धा । इदानीं लोपागमवर्णविकारादिना क्रमेण पूर्वैरसाधितपूर्वा देश्याः शब्दा अवशिष्यन्ते । तत्संग्रहार्थमयमारम्भः । तत्रादौ शिष्टसमय इत्यधिकृतदेवता नमस्क्रियते ।

गमणयपमाणगहिरा सहिअयहिअयहिअयंगमरहस्सा ।
जयइ जिणिन्दाण असेसभासपरिणामिणी वाणी ॥ १ ॥

गमास्तात्पर्यभेदिनः सदृशपाठाः । नया वस्त्वेकदेशग्राहिणः स्याद्वादाविरोधिनोऽभिप्रायविशेषाः । नैगमसंग्रहव्यवहारर्जुसूत्रशब्दसमभिरूढैवंभूताभिधानाः । सप्त प्रमाणानि स्याद्वादगोचराणि प्रत्यक्षादीनि । तैर्गभीरा मन्दबुद्धीनामस्ताघाः । अथ च सहृदयं सचेतनं हृदयं येषां तेषां हृदयंगमरहस्या । अत एव जयति निःशेषतीर्थिकभाषोत्कर्षेण वर्तते । जयत्यर्थेन च नमस्कार आक्षिप्यते । अयमपर उत्कर्षो यदशेषभाषारूपत्वेन परिणमते । यदाह ।

देवा दैवीं नरा नारीं शबराश्चापि शाबरीम् ।
तिर्यञ्चोऽपि हि तैरश्चीं मेनिरे भगवद्गिरम् ॥

सैवंभूता जिनेन्द्राणामर्हतां वाणी जयतीति संबन्धः ॥ [१]

L. 1. A opens with अर्हं BY with एद॰ । अर्हं D with श्रीगुरुपादेभ्यो नमः G with ओं नमः सर्वज्ञाय X with एद॰ Z with एद॰ । ओं नमः सर्वज्ञाय. L. 2. X दुःदंस add 2. hd. दर्भां. L. 3. C विभजति वे. L. 4. BC 2. hd. समयशब्दा॰ D संस्कृतादि षण्णां भाषाणां X ॰भाषणं. L. 5. BCF सिद्धिरूपनि॰ D सिद्धरूप॰. L. 6. X देशाः. L. 7. cdd. इति अधिकृत॰. L. 8. Y गमनय॰ ACDG (F!) YZ सहियवाहियवाहिययंगम॰ B ॰हिययंगम॰. L. 10. X गमणगमास्ता॰. L. 11. B अभि॰ D नैगमाद्यः ; om. from संग्रह॰ to ॰भिधानाः BCFX ॰हारऋजुसूत्रशब्दसमभिरूढ एवं॰. L. 12. X स्याद्वाद॰ XZ तैर्गभीरा G om. मन्द B ॰नामंस्ताघा C ॰बुद्धिनामस्तघाः D ॰बुद्धानाम F ॰नामंस्ताया misread) X ॰नामस्तघो. L. 13. X सहृदयं & येषां. L. 14. C ॰र्षे B ॰कारः cdd. उत्कर्षः. L. 15. Z यदाशेष॰. L. 16. XZ देवीं. L. 17. D adds इति शेषपद्यत्रार्था. L. 18. cdd. सा एवं॰ (Z सा इत्थं॰) D om. अर्हतां.

व्युत्पित्सुप्रवृत्तयेऽभिधेयप्रयोजने आह ।

णीसेसदेसिपरिमलपल्लविअकुऊहलाउलत्तेण ।
विरइज्जइ देसीसद्दसंगहो वण्णकमसुहओ ॥ २ ॥

देशीशब्देन देशीशास्त्राण्युच्यन्ते । निःशेषदेशीशास्त्राणां परिमलेन परिशीलनेन पल्लवितं प्रादुर्भूतं क्वचिदर्थासमर्पकत्वेन क्वचिद्वर्णानुपूर्वीनिश्चयाभावेन क्वचित्पूर्वदेशीविसंवादेन क्वचिद्गतानुगतिकतानिबद्धशब्दार्थतया यत्कुतूहलं तेन यदाकुलत्वमाः कथमयमपभ्रष्टशब्दपङ्कममो जनः समुद्धरणीय इति परोपचिकीर्षारभसस्तेन हेतुना देशीरूपाणां शब्दानां संग्रहो विरच्यते । अस्माभिरिति शेषः । पादलिप्ताचार्यादिविरचितदेशीशास्त्रेषु सत्स्वप्यस्यारम्भे प्रयोजनं विशेषणद्वारेणाह वण्णेति । वर्णा अकारादयो हकारावसानाः प्राकृतप्रयोगयोग्याः । तेषां पदादिभूतानां सुखग्रहणधारणनिमित्तं क्रमः परिपाटिः । तेन वर्णक्रमेण द्व्यक्षरत्र्यक्षरचतुरक्षरादिपदक्रमेण च सुखदः सुभगो वा । वर्णक्रमेण हि निर्दिष्टाः शब्दा अर्थविशेषसंशये सति सुखेनैव स्मर्यन्तेऽवधार्यन्ते च । वर्णक्रमातिक्रमेण च निर्दिश्यमाना न सुखेनावधारयितुं शक्यन्त इत्यर्थवान् वर्णक्रमनिर्देशः ॥ [२].

पुनरितरदेशीभ्यो वैलक्षण्यमाह ।

जे लक्खणे ण सिद्धा ण पसिद्धा सक्कयाहिहाणेसु ।
ण य गउणलक्खणासत्तिसंभवा ते इह णिबद्धा ॥ ३ ॥

L. 1. C व्यतित्सु° BCDX अभि°. L. 2. B °देसी° C °देशि° X °देस° C °प° ABDFGXYZ °पल्लविय°. L. 3. C °इज्जइ जइ देशी° Y वन्नकम° BDX °सुहउ. L. 4. BCFG, D 2. hd. X परिमलनेन C *om* परिशी°. L. 5. D °थंसम° X °र्थाभामर्प° X कचिद्व° B °वर्णानुपूर्वीकत्वानि° D °पूर्वा° X क्वचित् पूर्व°. L. 6. GZ °गतिकतया निबद्ध° G °शब्दार्थितया° D 2. hd. °गतिकतया BDF यत्कुतु° DX आ for आः Z °लत्वं आः कथमयं. L. 7. B °रभसः D °रभसेन हे°. L. 8. CDGXZ अस्माभि°. L. 9. GZ °विरचितशब्दशास्त्रेषु D °देसीशब्दशा° BCDFX सत्स्वपि अ° C विशेषेण D °षणा°. L. 10. CX हकारान्ताः D हकारांता CDGZ °येभ्यास्तेषां X °योग्योस्तेषां B पदादिभूतां Z °ग्रहणनिमित्तं. L. 11. BD °धरणा° CDGXZ °पाटिस्तेन X *om.* from द्व्यक्षर° to च incl. C *om.* चतुरक्षर. L. 12. X *om.* from निर्दिष्टाः to क्रम l. 14. BG शब्दाः. L. 13. *add.* अवधा° L. 16. G ये CF लख्खणे GZ न प° CDF सक्कयाभि°. L. 17. G न CD गओणलख्ख° FX °सत्ति° CDFY निब°.

लक्षणे शब्दशास्त्रे सिद्धहेमचन्द्रनाम्नि ये न सिद्धाः प्रकृतिप्रत्ययादिविभागेन न निष्पन्नास्तेऽत्र निबद्धाः । ये तु बज्जर–पज्जर–उप्फाल–पिसुण–संघ–बोल्ल–चव–जंप–सीस–साहादयः कथ्यादीनामादेशत्वेन साधितास् [सिद्धहेमचन्द्रम् ४, २] तेऽन्यैर्देशीषु परिगृहीता अप्यस्माभिर्न निबद्धाः । ये च सत्यामपि प्रकृतिप्रत्ययादिविभागेन सिद्धौ संस्कृताभिधानकोशेषु न प्रसिद्धास्तेऽप्यत्र निबद्धाः । यथा । अमृतनिर्गम–च्छिन्नोद्भवा–महानटादयश्चन्द्र–दूर्वा–हरादिष्वर्थेषु । ये च संस्कृताभिधानकोशेष्वप्रसिद्धा अपि गौण्या लक्षणया वालङ्कारचूडामणिप्रतिपादितया शक्त्या संभवन्ति । यथा । मूर्खे बइल्लो । गङ्गातटे गङ्गाशब्दस्त इह देशीशब्दसंग्रहे न निबद्धाः ॥ [३]

इदानीं नानादेशप्रसिद्धभाषास्वतिव्याप्तिपरिहारार्थं देशीलक्षणमाह ।

देसविसेसपसिद्धीइ भण्णमाणा अणन्तया हुन्ति ।
तम्हा अणाइपाइअपयट्टभासाविसेसओ देसी ॥ ४ ॥

देशविशेषा महाराष्ट्रविदर्भाभीरादयस्तेषु प्रसिद्धा । मगा पश्चात् । निकूइला जितः । उक्खुरुहुंचिओ उत्क्षिप्तः । पेयंडो धूर्तः । हिंगो जारः । विड्डो प्रपञ्चः । ढढमूढो मूर्ख एकग्राही । इत्येवमादयः शब्दा यद्युच्येरंस्तदा देशविशेषाणामनन्तत्वात्पुरुषायुषेणापि न सर्वसंग्रहः स्यात् । तस्मादनादिप्रवृत्तप्राकृतभाषाविशेष एवायं देशीशब्देनोच्यत इति नातिव्याप्तिः । यदाह ।

L. 1. D *om.* न. L. 2. X °भागेन B निष्पन्नाः BF ते इत्यत्र X निष्पन्नास्ते CD निबद्धा BCFGZ बज्जर Z *om.* पज्जर BFGXZ उप्पाल C उप्फाल. L. 3. BCFGZ बोल्ल X बोल्लिरव° BDF चव Z व B °ताः. L. 4. *cdd.* ते अन्यै°; illegible in G. CF गृहीताः D 2. hd. *del.* अप्य् L. 5. G सिद्धाम् BCF °द्धाः G ते अप्यत्र B ते पि अत्र. L. 6. X add यथाः before यथा B °द्भव D °द्रावा; illegible in G. B °नटादयः. L. 7. *cdd.* °कोशेषु अप्र° D गौण्या गौणसारोपसाध्यवसानाभ्यां लक्षणालक्षया *cdd.* वा अलं°. L. 8. BF °पादिततया B मूर्खे Z °तटे शब्दस् G °शब्दाम् B °शब्दाः D °शब्द् *cdd.* ते. L. 10. X इददनीं *cdd.* °भाषासु अति°. L. 11. X °पसिद्धीअ भिन्न° Y °पसिद्धीए. L. 12. ABCFGYZ °पाइय° D अणाइयपइट्° A °विसउ BCXZ °विसेसउ. L. 13. B °शेषाः G °मांभीरास् B °दयः G मग G निकूइ° (!) CZ निकूइ° X निकइ° D निकाइलाजितः (sic). The reading is very doubtful. Perhaps it should be निकूइला जितः । L. 14. B उत्क° CF उत्क्ख° D उक्खु° X उक्खुरु° Z उक्खुड° BDZ °चिउ X °विउ D पेडो CDX धुर्तो G विड्डो पपंचो Z विड्डो प्रपंच. L. 15. C *om.* मूढो X मूर्खः एकग्राही B शब्दाः BCDFX यादि *cdd.* उच्येरन्तदा DGZ °षाणामानंत्यात्. L. 16. B तस्मात्. L. 17. X देशीशब्दे° BCF, D 1. hd. X °च्यते.

वाचस्पतेरपि मतिर्न प्रभवति दिव्ययुगसहस्रेण ।
देशेषु ये प्रसिद्धास्तान् शब्दान् सर्वतः समुच्चेतुम् ॥ [४]

अत्र अकारादयो द्व्यक्षराः शब्दाः संगृह्यन्ते ।

अज्जो जिणम्मि अल्लं दिअहम्मि अणू अ सालिभेअम्मि ।
अंको णिअडे अल्ला अव्वा अम्मा य अम्बाए ॥ ५ ॥

अज्जो जिनोऽर्हन् बुद्धश्च । यदाहुः । अर्हन्तं प्रति देवज्जो ॥ यदि तु स्वामिपर्यायअर्यशब्दसमुद्भवोऽयं तदा मङ्गलार्थमस्योपादानम् । अज्जा गौरीति केचित्संगृह्णन्ति । तदयुक्तम् । तस्य संस्कृत आर्याशब्दादेव सिद्धेः । यदाह । आर्याम्बिका मृडानीति ॥ [हलायुधः १, १५] अल्लं दिनम् । अणू शालिभेदः । अंको निकटम् । अल्ला अव्वा अम्मा च अम्बा । जनन्यर्थः ॥ यथा ।

वीरज्जरवी अल्लं विरयन्तो भिण्णमोहतिमिरोहो ।
अणुगोविगिज्जमाणो गिरिअंके जयइ विहरन्तो ॥ १ ॥
जगअल्लअम्बिआए पाए दंसेसि जइ ण उज्जिन्ते ।
तो तुह अहं ण धूआ अल्ले अम्मा तुमं पि ण हु मज्झ ॥ २ ॥ [५]

अक्को दूए अक्का बहिणी अप्पो पिआ अहं दुक्खे ।
अंगुट्ठी अवगुण्ठणमगयअयक्कायगा दणुए ॥ ६ ॥

L. 1. X *om.* मतिः D °साहस्रेण B °सहश्रेण. L. 2. B °सिद्धा *cdd.* तान् G सव्वांन् for शब्दान् BF सर्वतम् C समुच्चयतुं. L. 3. XZ तत्र X द्व्यक्षरा B शब्दा. L. 4. BCDF जिणंमि and so generally, a v. l which will not be noted any more hereafter. CDF दिय° X दिअहम्मि CFY य C साल° BDF °भेयंमि GY °भेयम्मि. L. 5. *cdd.* णियडे (Y नियडे) BDGZ अचा Y अव्वा. L. 6. B अर्हन् X र्हेन CFGZ यदाहुर् D यदाह । आर्या अंबिनि देवज्जो (sic) G अर्हान्तं X देवचो (!). L. 7. BDG °आर्य° D गौरी तु केवि तु (sic) X °त्संह्वंति BG °गृह्ण° CDF °गृण्ह°. L. 8. D संस्कृतस्यार्या° CG आर्यश° X सिद्धाः BDX आर्या अंबि° CF आर्या अम्बि° G आर्यांबि°. L. 9. CGX सालि°. L. 10. *cdd* अचा (Z अव्वा). L. 11. X वीर° C °रवी G विरअंतो BF विरइंतो BGZ भिन्न°. L. 12. C अणुग्गोविगिज्जः° D °गिज्ना° G जअइ D जयाइ X निहरंतो. L. 13. BCF °अच° Z °अव्व° *cdd* °पाए X जणइ D उजिं° C उज्जिंतो. L. 14. BCFX ना CDX न CDGX धूया GX न C मज्झ D मज्ज Z ज्जा. L. 15. Z पिऊ for दूए A पिऊ BCFXY पिया C दुक्खे D adds : इति द्व्यक्षरकांड (sic ; l. °ड) समाप्तम् । L. 16. Z °मगउअयक्काअ X °अंगय° D °यक्कायगादगा दणूए D adds इति द्व्यक्षरकांडव्याख्यानं ॥

अक्को दूतः । अक्का भगिनी । अन्वार्थस्तु संस्कृतसमः । यत्कालापाः । हे अक ॥ [कातन्त्रम् २, १, ४०] अप्पो पिता । अहं दुःखम् ॥

॥ अथ त्र्यक्षराः ॥

अंगुट्ठी अवगुण्ठनम् । शिरोऽवगुण्ठनमिति यावत् । त्र्यक्षरप्रस्तावात्त्वंगुट्ठीत्यनुवादम् । अवगुण्ठनं त्वर्थनिर्देश इति सामानाधिकरण्येऽपि न विध्यनुवादसंदेहः । अगओ अयक्को अयगो इति त्रयो दानवार्थाः ॥ यथा ।

कयअंगुट्ठी अक्के अयगअयक्कारिअप्पमहहरणं ।
जमअक्कसमे कमढागए वि करुणापरं णम सुपासं ॥ ३ ॥

अत्र च । अह असौ । अणं ऋणम् । अडो कूपः । अण नञर्थे । अइ संभावने । एते शब्दानुशासन एवास्माभिः साधिता इत्यत्रैव नोपात्ताः ॥ [६]

अंकेल्ली अ असोए अज्झेल्ली दुहिअदुज्झधेणूए ।
अंबेट्टी मुट्ठिज्जूए अण्णाणं विवाहवहुदाणे ॥ ७ ॥

अंकेल्ली अशोकतरुः । अज्झेल्ली दुग्धदोह्या धेनुः । या पुनःपुनर्दुह्यते । अंबेट्टी मुष्टिद्यूतम् । अण्णाणं विवाहवधूदानम् । विवाहकाले वध्वै यद्दीयते । यद्वा विवाहार्थं वध्वा एव वराय यद्दानम् । मौर्ख्यवाचकस्त्वण्णाणशब्दोऽज्ञानशब्दभव एव ॥ यथा ।

अंकेल्लितलासीणो मा रम अंबेट्टिआइ पुत्त तुमं ।
अज्ज तए दायव्वा अज्झेल्ली वहिणिअण्णाणे ॥ ४ ॥ [७]

L. 1. Z अंवायास्तु X संस्कृतमः. L. 2. X हे अक्क हे L. 3. D त्र्यक्षरशब्दाः । L. 4. X °गुंठणं C *om.* शिरोऽवगुण्ठनम् GZ. *om.* त्व् BCDFX °वात्तु अंगु° *cdd.* अंगुट्ठी (B अगु° C °ठी) इत्य° L. 5. BCFX तु अर्थ° D *om.* त्व् G *om.* न L. 6. G अगउ BCDF अगयो X दानवार्थः. L. 7. G °गुट्टी C °गुठ्ठी CDX अयक्कअयगारि° G °अअक्का° Z अयगयइक्कारि°. L. 8. X कमढ°. L. 9. *cdd.* अवि. L. 10. Z एवाऽस्मा° *cdd.* इत्यन्यैरिव नो° (X इत्यान्यैरपि च नो°). L. 11. FGY य A अज्जेण्णी GZ अज्झोल्ली C 2. hd. अल्ले° DX अज्जे° (!) F अल्ले° XYZ दुहिय° G *om.* दुहिअ A °दुज्जवणूए C °दुज्ज° DG °दुद्द° L. 12. ABG. अंबे° CF अम्बे° X अंबिट्ठी G मुट्टि° C अट्ठि° CDGZ °जुए BFY °जुए X °जए G अन्नाणं ACXYZ °बहु° C °दाणो. L. 13. GZ अशोकः G अज्ज्ञे° CD अज्जे° F अल्ले° Z अज्झो° CFX धेनुर् B या पुनर्दुह्यते CF पुनः पुनः X *om.* पुनः G अंबे° B अम्बे° CDF अम्बे° L. 14. G मुष्टिधापुतं G अन्ना° X वधे C वध्व *cdd.* °वाचकस्तु अ° G अन्ना° BCDFX अज्ञान° X था for यथा. L. 16. G अंबे° B अम्बे° CDF अम्बे° G °आए B वाइ D °वाइ C पुत्ते Z तुम. L. 17. D अज्जोल्ली F अल्ले° G वहि° B वह° GZ °अन्ना°.

अद्धंतो पेरंते अरुणं कमले अकासि पज्जत्ते ।
अग्घाडो अवमग्गे अवेसि अंबेसि घरफलहे ॥ ८ ॥

अद्धंतो पर्यन्तः । अरुणं कमलम् । अकासि पर्याप्तम् । कृतमलमिति यावत् । अग्घाडो अपामार्गः । अवेसी तथा अंबेसी गृहद्वारफलहकः । अवेसि अंबेसीति लुप्तविभक्त्यन्तौ समाहारो वा ॥ यथा ।

अंबेसिपएसठिआ अग्घाडअवेसिलग्गवत्थमिसा ।
णयणारुणअद्धंतेण णिअसि जं तं अकासि लज्जाए ॥ ५ ॥ [८]

अंकारो अत्थारो साहिज्जे अत्थुडं लहुए ।
अक्कंतं च पवुड्ढे अंबोची पुप्फलावीए ॥ ९ ॥

अंकारो तथा अत्थारो साहाय्यम् । अत्थुडं लघु । अक्कंतं प्रवृद्धम् । अंबोची पुष्पलावी । यदाम्रपुष्पाण्येवोच्चिनोति तदा न देशी ॥ यथा ।

कुसुमाउहअंकारं अंबोच्चीणं च कुणइ अत्थारं ।
मलयसमीरो अइअत्थुडो वि काही किमक्कंतो ॥ ६ ॥ [९]

धणवन्तम्मि अहिल्लो अविअं भणिए गयम्मि अट्टट्टो ।
अज्झत्थो आगयए अइणं गिरिअडमणत्तमोमाले ॥ १० ॥

L. 1. C अद्दंतो C पज्जंते. L. 2. B अग्धा° Y °मगे (!) AB अंवे° C अम्बेसि DF अम्बे°. L. 3. C अद्दंतो. L. 4. B अग्धा° D °मार्गो G अंवे B अम्बे° X अवंसी CF अम्बे° D आम्बे° D अवेसी G अंवे° B अंवेसीति (sic) CDF अम्बे° X अदेसि अचेसी (!) L. 5. G °भक्त्येतो C °न्तो X य for यथा. L. 6. BG अंवेसि° CF अम्बे° D अम्बि° CX ° पएसि° *edd.* °ठिया B अग्धा° G °इयवे° X °सिलप° B °वत्थंमि. L. 7. C अद्दंतेण FX °अद्द° BGZ णियसि C णिअसं D णियासि C लज्जा. L. 8. DX अन्कारो D आत्थुडं. L. 9. C अक्कंत च CGZ पवुट्टे X पवड्ढे D °ड्ढो F,Y (!) °ड्ढे BFG अंवो° C अम्बोच्ची superscr. ची D अम्बोची X अंबुची BDF पुप्प° XZ पुप्फ° Y °लाईए. L. 10. C अङ्कारो D अन्छा° X स्हाय्यं D अत्थुडं Z अक्कतं. L. 11. BFG अंवो° C अम्बोच्ची D अम्बोची C प्पलावी D पुप्फ° GXZ पुप्फ° G यदा पुप्पाम्राणि पुष्पाण्येवो° B यदा आम्रपुष्पाण्येवो° CF यदा आम्रपुष्पाण्यवचिनोति D यदाम्राणि पुष्पाण्येव चिनोति X यदा आम्रपुष्पाण्यवचनोति Z यदा आम्राणि पुष्पाण्ये°. L. 12. X °अंकारो BG अंवो° CF अम्बो° D अम्बोवीणं D आन्कारं. L. 13. G मलअ° D मलयमीरो वि अइन्थु. L. 14. CGYZ अहेल्लो. This reading is as correct as अहिल्लो DGXYZ अवियं C अविउं Y गअम्मि CF अट्टट्टो. L. 15. AD अज्ज° C आज्झ° G अझे° आयगए D आगइए C अयण ABCFY गिरिवड° GZ गिरियण(Z इ)मणंतमो° BF °मोमले D °मोमाल X °मेमालो.

अहिल्लो ईश्वरः । अविअं उक्तम् । अइट्टो यातः । अज्झत्थो आगतः । यद्यप्येते त्रयोऽपि क्रियावाचिनस्तथापि त्यादिषु प्रयोगादर्शनाद्धात्वादेशेष्वस्माभिर्न पठिता इत्यत्र निबद्धाः । एवमन्यत्राप्यूह्यम् । अइणं गिरितटम् । अणत्तं निर्माल्यम् ॥ यथा ।

> अज्झत्थो अइट्टो स किं अहिल्लो वि इअ मए अविअं ।
> अइणे वि जस्स रण्णो सिरे अणत्तं व वुब्भइ ण आणा ॥ ७ ॥ [१०]

आले अलग्गमलिणो विंचुअए अंबुसु सरहे ।
अक्कुट्ठं अज्झासिअमंकिअअवरुंडिआ य परिरम्भे ॥ ११ ॥

अलग्गं कलङ्कारोपः । अलिणो वृश्चिकः । अंबुसू शरभः । अक्कुट्ठं अध्यासितम् । अंकिअं तथा अवरुंडिअं परिरम्भः । अवरुंडिअशब्दस्य पञ्चाक्षरस्याप्यर्थानुरोधात् त्र्यक्षरेषु पाठः । अन्यथा द्विरर्थकीर्तनं स्यात् । अयं च यद्यपि क्रियाशब्दः । अवरुंडइ । अवरुंडिज्जइ । अवरुंडिऊण । इत्यादि प्रयोगयोग्यश्च तथापि पूर्वाचार्यैर्धात्वादेशेषु न पठित इत्यस्माभिरपि तदनुरोधात्तत्रापठित्वेह निबद्धः ॥ यथा ।

L. 1. DGZ अहेल्लो GZ अविच (Z वं) CX अविउं D अविउ BF अज्झछो D आज्जच्छो corr. °त्थो. L. 2. C अपि कृता क्रिया° BF °वाचिनः G प्रयोगद° BZ °नात् G नात् द्वा° GZ °शेषु अ°. L. 3. GZ इति अत्र G निबद्धाः D °प्यम्यूह्यं GZ अयणं G अणंते C अणत्तं D अणत्तं XZ अणंतं. L. 5. G °त्थो D अज्जच्छो G. अइ° D अइाइ X हिं (sic) for किं BDFGZ अहेल्लो X दि for वि *add.* इय (X एव Z यइ) BCFGZ अविय D अचियं X अविउं. L. 6. C अयणे GXZ अणंतं D अणत्त BF वुज्झइ DZ वुज्झइ C तुज्झइ CXZ ए for ण. L. 7. Y अलग° A विंजुअए BF विंचुअए C विचुंअए D विंबुयए G विंचुअए X विछुअए Z विंबुअए ABG अंबु° C(F !) अम्ब°. L. 8. C अकुट्टं D अंकु° A अज्जासिअमंकिअवरुं° Y अज्झासिय° X °सियमं° B °वरुडि° C °अमङ्कियअव° D अज्जासियमंकियअअवरुंडिया G अज्जासियमंकियअवरुंडिया Z अज्झासियमंकियअवरुंडिया BF परिरम Z परिरंभो. L. 9. Z अलंका° BG अंबुसू CF अम्बु° D अम्बु° X अंब° G अक्कुट्टं C °ट्टं X अकुट्टं. L. 10. CGZ अंकियं BFX °तं DGZ °डियं X अविरुंडिअ° BCDF °डियश° L. 11. D °र्थानिरो° X °रोधात्तु. L. 12. X अवरुडइ BF अवरुंचइ C °रुडिज्जइ BF अविरुंडिऊण G इत्यादिप्रयोगयोग्यपि BF इत्यादिप्रयोग्यश्च D °योग्यः Z प्रयोगाश्च. L. 13. X धाति Z पठिता GZ इति अ° X तदनुरोधात्तत्रा° CX °पठित्वादिह BDFGZ °पठित्वा इह. L. 14. G निब° X निबद्ध.

अक्कुडकोवअंबुसुअलिणाण भयम्मि केवलमलग्गं ।
महिलावरुंडिआओ बीहन्ति विवेअअंकिआ मुणिणो ॥ ८ ॥ [११]

खग्गम्मि अणप्पो अल्लुओ परिचिए पसुम्मि अक्कोडो ।
कयलीइ असारा आवणे अवारो अवारी अ ॥ १२ ॥

अणप्पो खड्गः । अल्लुओ परिचितः । अक्कोडो छागः । असारा कदली । अवारो तथा अवारी आपणः ॥ यथा ।

णिव मा अक्कोडअसारअल्लुयं कुण अणप्पमिमिणा हि ।
भरिआ अरिकरिमुत्ताहि दिसि अवारा विदिसि अवारीओ ॥९॥ [१२]

मोरे अल्लल्लो कुक्कुडे अलंपो अयालि दुद्दिणए ।
णिण्णेहम्मि अअंखो अज्झस्सं सविअमक्खए अणहं ॥ १३ ॥

अल्लल्लो मयूरः । अलंपो कुक्कुटः । अयाली दुर्दिनम् । अयालीति इकारान्तो लुप्तविभक्त्यन्तो निर्देशः । अअंखो निःस्नेहः । अज्झस्सं आक्रुष्टम् । अयं धात्वादेशः । अज्झस्सइ । अज्झस्सिअं । इत्यादिप्रयोगदर्शनात् । पूर्वाचार्यानुरोधात्त्विह निबद्धः । अणहं अक्षतम् ॥ यथा ।

अणहो अयालिमत्ताल्लल्लेसु वि तं अअंख पिअपासं ।
गन्तुमसहो अलंपो व्व अप्पमज्झस्सइ त्ति पहिअजणो ॥ १० ॥ [१३]

L. 1. CFX अकु° BG अंबु° CDF अम्बु BFX °लग्ग. L. 2. BFG °वरुंडणाउ CDXZ °व(Z च)लंडियाउ CG बीहंति B चीहिंति or वीहि° F वीहिंति Z वाहंते C विवेय° CDFGZ °अंकिया X °अंकिणा. L. 3. Z अप्पणो *cdd.* (C!) अल्लुउ. L. 4. BF कयलीउ ACFYZ य. L. 5. X खड्गः BF,C. 1, hd. GXZ अल्लुउ. X कयली. L. 6. From अवारो to अवारीओ l. 8 is lost in X. L. 7. G. मा GZ °अल्लुअं C इमिणा. L. 8. BCF भरिया D °मुत्ताहे ABCFGZ °मुत्ताहि GZ विदिस G अवारी BF,C1. hd. (D!) अवारीउ. L. 9. X अल्लो कुकुडे C कुकुडो GZ °डो CDY अलम्पो X अलवो GYZ कआलि. L. 10. AG णिन्ने° A असंखो G अयं° ADG अज्जस्सं F अझ्स° BCDFGY सवियंम° X सविय°. L. 11. CF अलम्पो X अलव्वो BDFX कुर्कुटः B अयालि GZ अआली GZ अआलीति X इयालीति G इंका° L. 12. X निर्देशाः BCDF निस्नेहः D अज्जास्सं. L. 13. BF अज्झइस्स D अज्ज° B अज्झास्सियं CFX °सियं D अज्ज° G °चांनि° BCDFXZ °रोधात्तु इह G. *om.* इह. L. 15. D अआलि° G °मेत्ताल° CXZ °मत्ताल° BF °मत्ताल्लालमुदिनं D °मत्तोल्ल° Z वि D अयंख *cdd.* पिय°. L. 16. CF अलम्पो X अलंचो BCF व D °ज्जस्सइ F °इस्सइ *cdd.* पहिय° X °जणे.

अंजसमुज्जू अद्दाओ मुकुरे अंछिअं च कड्ढिअए ।
असिअं दत्ते सवसे अप्पज्झोऽणवसरम्मि अत्थक्कं ॥ १४ ॥

अंजसं ऋजु । अद्दाओ दर्पणः । अंछिअं आकृष्टम् । असिअं दात्रम् । अप्पज्झो आत्मवशः । अत्थक्कं अनवसरः ॥ यथा ।

अद्दायकराइ तुमं अंजसमइ असिअवंकभुमयाए ।
अंछिअहिअओ तम्मसि किं अत्थक्के अणप्पज्झो ॥ ११ ॥ [१४]

अक्कंदो आरक्खे अम्बकडक्खेसु अंबिरअवंगा ।
चन्दे अमयामयणिग्गमा य अद्दण्णअद्दणा विहुरे ॥ १५ ॥

अक्कंदो परित्राता । अंबिरं आम्रम् । अवंगो कटाक्षः । अमओ तथा अमयणिग्गमो चन्द्रः । अमयणिग्गमशब्दस्यामृतान्निर्गमो यस्येति व्युत्पत्तौ सत्यामपि संस्कृतेष्वप्रसिद्धेर्देशीत्वम् । अद्दण्णो तथा अद्दणो आकुलः ॥ यथा ।

अंबिरअक्कंदाए मयणद्दण अमयणिग्गममुहीए ।
अमउग्गमम्मि खेलसु तरलअवंगच्छडाइ अद्दण्ण ॥ १२ ॥ [१५]

मच्छम्मि अंडओ अइरो आउत्तम्मि अंवडो कढिणे ।
अलयं विदुममडणी मग्गे अलिआत्थयारिआ य सही ॥ १६ ॥

L. 1. CF °समज्ज् D °समुजु X °समूजू Z समज्जु ABCFXZ अद्दाउ G अद्दा DY अंछियं FX अछिअं G अंतिअं C (F !) कड्ढिअए DZ कड्ढि° G कड्ढि° Y °बए. L. 2. DGY असियं C (F !) सवेसे X सचसे A अप्पज्जो BF इणवस° C अणवस° Z *om.* ऽ L. 3. AB,C1.hd. FGXZ अद्दाउ B अंछियमा° CDXZ अंछिअमा° F अछियं आ° G अंछिय- AB,C1.hd. FGXZ अद्दाउ B अंछियमा° CDXZ अंछिअमा° — मारुदं CDFGXZ असियं. L. 4. D अणप्पज्जो. L. 5. CDX अद्दाउ° GZ °कराय D °कराउ G असमंजस D अजसम CGXZ असिय°. L. 6. BCF अंत्थयिहियउ GXZ अंछियहियउ D अंच्छियहियओ, corr. 2 hd. to अंत्थि° D अच्छक्के C अणपज्जो D अणप्पज्जो. L. 7. C आरक्ले X आक्ले BCF अम्व° C °इक्ले° G अंवकडडक्लेसु X अंवइक्लेसु BCDF अम्बिर° G अविर°. L. 8. A °णिगमा Y °णिगमा (!) C °णिग्गमये X अधण° C °अद्दण्णा. L. 9. GZ अंबिरं C अम्बिरं BF अम्बिरं *om.* आम्रम् BF आवंगे *cdd.* अमउ corr. 2. hd. C. L. 10. X अम्मयणिगामो *cdd.* °शब्दस्य अमृ° CG °मृतात् नि° X सत्तामपि L. 11. C (F !) अदणो तथा अद्दण्णो X अधणो. L. 12. G अंबिर° B अम्बि° CF अम्बि° Z अंबि° CDF °आक्कं° C मयणद्दुंण BDG °निग° X °गमुहीए Z °मुहीए. L. 13. C अमउ° G °उग° G °गत्थडाइ CFGZ अद्दण्णा D अद्दिण्ण. L. 14. A अंकउ BF अइउ CGXZ अंडउ AGZ अंवडो B अंम्व° CDF अम्ब°. L. 15. C अलंयं A अलियाइडयारिया BF अलियाउडयारिआ CZ अलियाअत्थरिया (Z आ) D अलया- अच्छरिया G अलियाउडयारिया Y अलिया:डआरिया X अलिआअच्छरिया D *om.* य.

अंडओ मत्स्यः । अइरो आयुक्तः । ग्रामेशादिः । अंबडो कठिनः । अलयं विद्रुमः । कुटिलकेशवाचकस्त्वलकशब्दभव एव । अडणी मार्गः । अलिआ तथा अत्थयारिआ सखी ॥ यथा ।

कुण अंडयच्छि भणिआइ अत्थयारीण अंबडा किमसि ।
कामाइरा किमलिए किं अडणीए स तुम्ह अलउद्दि ॥ १३ ॥ [१६]

अहरो असमे अजुओ सत्तच्छए अज्झओ सइज्झम्मि ।
अवगणणाए अगिला अवण्णअण्णत्तिअग्गहणा ॥ १७ ॥

अहरो असमर्थः । अजुओ सप्तच्छदः । अयमयुक्शब्दभव इति न वाच्यम् । संस्कृते ह्ययुक्पर्ण इति दृष्टम् । यदि च पदैकदेशेन प्रयोगस्तदा सहृदयाः प्रमाणम् । अज्झओ प्रातिवेश्मिकः । अवगणना अवज्ञा । तस्यामगिला अवण्णं अण्णत्ती अग्गहणं इति चत्वारि पदानि ॥ यथा ।

अजुअकुसुमे व्व कमले अगिला तीए विओअअहराए ।
अज्झय ण्हाणेऽवण्णं असणेऽण्णत्ती सहीसु अग्गहणं ॥ १४ ॥ [१७]

अयडोऽधंधू कूवे अणडअणाडाविणयवरा जारे ।
अविणयवईइ अडया तहा अहव्वा अडयणा य ॥ १८ ॥

L. 1. *cdd.* अंडउ corr. C 2. hd. X मत्स्यः X आयुः D आयुक्तयामे BCFG अंबडो D अम्ब°. L. 2. CX विद्रुमं D °म *cdd.* °कस्तु अलक° G *om.* अडणी मार्गः Z मर्गः *cdd.* अलिया. L. 3. BF अच्छ° G अडआरिया C अत्थआरिया D अच्छरिया X अत्थरिआ. L. 4. Z अंडअ° *cdd.* भणियाइं BFX अच्छ° C *om.* अत्थयारिण D अच्छरियाइंण G अंबडा CD अम्ब°. L. 5. GZ कामाअरा C *om.* किमलिए G एडणीए G अलउद्दि C °उद्द F °उद्दी. L. 6. AX अज्जुउ BCDFG अजुउ C सत्ताछए i.e. °च्छए ADG अज्जुउ BCXZ अज्झउ F उज्झउ ADG सइज्ज° C °ज्झमि. L. 8. *cdd.* अजुउ; corr. 2. hd. C (X अज्जु) D अयुग् श° C °भव एव इति. L. 9. *cdd.* हि अयु° C दृष्ट दि च पदे° BFG °योगः. L. 10. BGCF(?)X अज्झउ; corr. 2. hd. C. D अज्जओ *cdd.* अवगणणा CXZ अवण्ण G असत्ती *cdd.* अग्गहणमिति. L. 12. CX अजुय° BFG विउअअहु° C विउअहर° D विउगअह° X विउअहहराए. L. 13. GZ अज्झअ BF अज्झय ण्हाणे C ण्हाणो Z ण्हावण्णं D अज्झयचणं असणे (sic). In BF the avagraha here and in other passages is represented by इ. Compare note on p. 9, 2. CGZ अण्णत्ती DX अणत्ती. L. 14. A अयडो अधूं BF अयडोइंधंधू C अयडोत्स्वंधू DX अयडोधंधू C अडण° C °विणयवरा Z °विणयवरा A जाए. L. 15. C °णयइंइ D 2. hd. GZ °इंए A तह C (F !) अहवा.

अयडो तथा अंधंधू कूपः । अन्धश्चासावन्धुश्चेति विग्रहे शब्दभवो अंधंधु-शब्दः । केवलं सोऽन्धकूपवाची । अयं तु कूपमात्रवाचीतीह निबद्धः । ये त्वौणादिकमंधंधुशब्दमिच्छन्ति तैरपि संस्कृते प्रयोगादर्शनादयं संग्राह्य एव । अणडो अणाडो अविणयवरो त्रयोऽप्यमी जारार्थाः । अविणयवई इति द्रोणः । अविनयवर इत्यस्य व्युत्पत्तौ सत्यामपि संस्कृतेऽप्रसिद्धेर्देशीत्वम् । एवं वक्ष्यमाणे अगुञ्झहर-अचिरजुवइ-इत्यादावपि वाच्यम् । अयं च षडक्षरोऽप्यर्थानुरोधात्त्र्यक्षरेषूपात्तः । एवम् अडयणा-अण्णइअ-अक्कसाल-अणुदवि-अणोलय-अणुअल्लादिष्वपि वाच्यम् । अडया अहव्वा अडयणा त्रयोऽप्येते असतीवाचकाः ॥ यथा ।

अडए सुणाहि अयडे अणाडअडयणंपिए सरसि काले ।
अंधंधुमविणयवराहव्वाठाणं तमित्थ अणडो किं ॥ १५ ॥ [१८]

अग्घाणो अण्णइओ तित्तम्मि हडे अडाडअणुवा यँ ।
गोसम्मि अणिल्लं तह अणोलयाणुदविअणुअल्ला ॥ १९ ॥

अग्घाण-अण्णइअशब्दौ तृप्तार्थौ । अण्णइओ दर्शनादावपि तृप्त उच्यते । तेनान्नचित इति व्युत्पत्तिर्नानुयोक्तव्या । अडाडो तथा अणुवो बलात्कारः । अणिल्लं अणोलयं अणुदवि अणुअल्लं एते चत्वारः प्रभातवाचकाः ॥ यथा ।

मणमणुवेण हरन्तो अणुदविफुल्लारविन्दमयरन्दं ।
परिमलपाणग्घाणो व्व अणिल्लसमीरणो खिवइ ॥ १६ ॥

L. 1. C अयंधू C अंधधु° D °धू° G अंधु° Z °भवोंधंधु°. L. 2. B °शब्द Z केवल CFX अंध° B ध्र्व° G °वाचीदुतीह BCDFX °चीति इह Z °वाची इती° G निब° C यस्त्वौणादिकमर्थं°. L. 3. Z. °प्रयोगदर्श° L. 4. G अनाडो. G अविणय° twice. *edd.* अविणयवर. L. 5. C °सिद्धे दे° *edd.* वक्ष्यमाण CX अगुंज्झ° D अंगुज्ज° L. 6. DG CFXZ अविर° CX °जुव इत्य° BCFX ध्रपि अर्था° CDX °रेषु पठितः । L. 7. DG CFXZ अडवणा X अडयणायअक्क° CG अन्नइय BDFZ °इय C अअक्कसालु D अणदवि CZ आणालय X यणोलय D अणुयल्ला. L. 8. X यद्योप्यंते G वाचका. L. 9. CDX अडये G अणाय° Z अणाडयअडय° CF °पिये. L. 10. G अंधंधुवि° Z °धुअविणय° (!) CF °हवा GZ °हव्वागमजं CX °यणं D °गमणे GZ अडणो CX अणोड. L. 11. A अल्लइउ BCDFGX अण्णइउ A तित्तंम्मि (sic) C तितुम्मि X तिनाम्म ADX हडे C भडडे अणु° D अणाड (sic). L. 12. BF °अल्लं. L. 13. BF अग्घाण-इयशब्दौ CG अन्नइय XZ अण्णाइय D अग्घाणाअणाइय CG अन्नइउ BFXZ अण्णइउ D अण्णाईउ X °मादावपि C वच्यते. L. 14. *edd.* तेन अन्न° Z °कव्याः CDG 2. hd. Z अडाडा CG अणुउ C 2.hd. Z अणुओ. L. 15. CX अणोदयं Z अणुदव BCF अणुअल्ल D अणुयल्ला, corr. from °ल्लो. L. 17. DGZ °ग्घाणु G व CX व.

रविणो अडाडखण्डिअतमरिउणो दंसणामयण्णइआ ।
अलिणाएहि कमलिणी गाइ व्व अणोलएसु अणुअल्लं ॥ १७ ॥ [१९]

अप्फुण्णं अहिसायं आपुण्णे अवडओ अ तिणपुरिसे ।
अवगूढं विलिए खणरहिए अवरिक्कअणरिक्का ॥ २० ॥

अप्फुण्णं तथा अहिसायं पूर्णम् । आक्रान्तवाचकस्त्वप्फुण्णशब्दः क्तेनाप्फुण्णादय [सिद्धहे० ४, २५८] इति सिद्धः । अत्र च व्यक्षरप्रकरणेऽन्यैरन्येऽपि शब्दा उपात्ताः । ते चास्माभिः शब्दानुशासन एव साधिता इति नेह संगृहीताः । तथा हि । अच्छलं अनपराध इति संस्कृतसमः । अलसी क्षुमेत्यतसीशब्दभवः । अलाहि निवारणे इति निपातेषूक्तः । तथा । अग्घइ राजते । अण्हइ भुङ्क्ते । अहेसि आसीत् । अड्डइ कथति । अईइ गच्छति । अंचइ कर्षतीत्यादयो धात्वादेशेषूक्ताः ॥ अथ अहिसायशब्दादारभ्य चतुरक्षराः ॥ अवडओ तृणपुरुषः । अवगूढं व्यलीकम् । अपराध इत्यर्थः । अवरिक्को तथा अणरिक्को क्षणरहितः । निरवसर इति यावत् ॥ यथा ।

धणअप्फुण्णो कलअहिसाउ अवडउ व्व सावगूढो सो ।
ता तस्स कहसु मं सहि अणरिक्कं अणवरिक्कं पि ॥ १८ ॥ [२०]

अण्हेअओ अ भन्ते खिण्णम्मि अवडिअमणुइओ चणए ।
अंतोहुत्तमहोमुहमहिहाणं वण्णणाए अ ॥ २१ ॥

L. 1. BFGZ °खंडिय GZ °मरलइया BF °मयण्णइया C °मयणाइया D °महणइया X °मयण्णचया. L. 2. BCDF णाएहिं GZ गाय C *om.* अणोलएसु D अणुयल्लं. L. 3. A अप्फण्णं G अप्फुल्लं D अफुणं A आपुन्ने Y आवुण्णे G °न्न *cdd.* अवडउ GZ य C °पुरसे. L. 4. C °गूढिं D विलीए A क्खण° G *om.* अणारिक्का. L. 5. B अप्फुणं D अफुण्णं GZ अप्फुल्लं X अहिहिसायं Z आक्रांत° *cdd.* °वाचकस्तु अ° GZ अप्फुल्ल° CX °प्फण्णा°. D. °फुणा° L. 6. BF °दयः G °प्रकारणे D °माक° X °प्रकरले BCFX अन्यैर° D *om.* न्यैर् X *om.* अन्ये. L. 7. CDGXZ °सास्ते° G शासनम् B °ने. L. 8. C अच्चलं Z अच्चलं Z °राधः *cdd.* क्षुमेति In B अलसी क्षु° twice. L. 9. Z निपातेष्युक्तः D अग्घेइ C अण्णइ X अण्हव X अहेहि. L. 10. D अट्ट DX कथयति X गच्छ इति X अंचई G °षुक्ता इति Z °शेष्युक्ता इति. For all these words compare the Index of the Siddhahemacandram. G अथ हि°. L. 11. *cdd.* अवडउ X अवगुढं XZ व्यलीकमप° X ° राधमित्यर्थः. L. 12. X °रहित. L. 13. BF धणु° D धणयअफुणो GZ अप्फुल्लो D अहिकलसाउ Z °साओ CX वडउ D वाडउ GZ अवरुढो. L. 14. BF वणरिक्कं G °रिक्क. L. 15. D उण्हे° G भन्ने° X अहे° ACDFX °अउ AGYZ य GZ खिन्नम्मि ADXYZ °डियम° BF मडणुइउ G अवडिओयम° BCDFGX °इउ. L. 16. C °मुहविभिहाणं ACDGXYZ °महिहा° C वण्णाणाएसु D वणाणए Y वन्नणाए ACDGXYZ य.

अण्हेअओ भ्रान्तः । अवडिअं खिन्नम् । अणुइओ चणकः । अंतोहुत्तं अधोमुखम् । अहिहाणं वर्णना । यद्यप्यभिधानशब्दः संस्कृतेऽपि दृश्यते तथापि संस्कृतानभिज्ञप्राकृतज्ञंमन्यदुर्विदग्धजनावर्जनार्थं संगृहीतः । एवमन्यत्रापि संस्कृतभवशब्दसंग्रहे न्यायोऽभ्यूह्यः ॥ यथा ।

अंतोहुत्तो चिन्तसि अहिहाणं तीइ वणिअउत्त मया ।
अणुइअविक्कयणे अवडिओ अ अण्हेअओ तओ तुमयं ॥ १९ ॥ [२१]

अवहेअं अणुकम्पे अवत्थरा पायघायम्मि ।
अवलिअमसच्चमरिहइ णूणं अम्माइआ य अणुगाए ॥ २२ ॥

अवहेअं अनुकम्प्यम् । अवत्थरा पादघातः । अवहत्थरा इत्यन्ये । अवलिअं असत्यम् । अरिहइ नूनमित्यर्थे । अम्माइआ अनुमार्गगामिनी ॥ यथा ।

अम्माइआइ दिण्णावहेअ तुह रे अवत्थरारिहइ ।
णावलिअं जं जाव य रसेण तं किसलिओ असोउ ब्व ॥ २० ॥ [२२]

अत्थुवडं भल्लाए छीरे अलिआरमवलयं गेहे ।
अवहद्दो गव्विअए अणुसूआ णिअडपसवाए ॥ २३ ॥

L. 1. G अन्नेयउ X ह्रेअओ Z अण्हेयओ BFX °अउ C अन्हेअउ D उण्हेअयो G अवडिओ X अवहिअं Z अवडियं BF खिण्णं X चिन्नम् CDFGX अणुइउ G अतोहुत्तमधो° C अंत्तोहुं X अंवोहुत्तं D अंतोमुहुत्तो Z °हुत्तमधो°. L 2. DGXZ अभिहाणं C अभिहाणीं BCDFX यद्यपि अभि° X om. शब्दः BF om. ऽपि दृश्यते तथापि X om. दृश्यते. L. 3. G संस्कृतानभिप्रायज्ञंमन्ये दुर्विदग्धजनावर्जनार्थंसं° BF संस्कृतानभिज्ञप्राकृतज्ञंमनादुर्वि° C संस्कृतानभिज्ञप्राकृतन्यमज्ञदुर्वि° D संस्कृतानांभिज्ञाप्रकृताज्ञादुर्वि° X °प्राकृतम्यमज्ञ° Z संस्कृतानभिज्ञज्ञंमन्ये दुर्विदग्धजनार्थं. X संगृहीताः. L. 4. Z संग्रहेऽप्यो X अभ्यूहः. L. 5. CDX अभि° BCFGXZ वणिय° D वाणाया° Z मया. L. 6. cdd. अणुइय° X °विक° BFGZ अवडिउ CX अइविउ D अचडिउ GZ य CG अण्हेयउ BF °अउ Z °यओ X अण्हेउ BCFGX तउ D तुमइं. L. 7. cdd. अवहेयं DXY अवच्छरा A °रो. L. 8. BCFGXYZ अवलियम° G °सक्कुच° Y °मरहइ X मूणं A पूण्णं G अम्हा° cdd. °इया D इं for य X मणुगाए. L. 9. cdd. अवहेयं From अवहेअं to नूनमित्यर्थे l. 10. is omitted in X. B अणु° D अवच्छरा D अवहच्छरा BCFGZ अवलियं D अचलियं. L. 10. D वनमित्यर्थे G °र्थं CZ °र्थः BCDFX अम्माइया G °इइया Z °इया. L. 11. cdd. °इयाइ G दिन्ना° cdd. °हेय G अच्छरा° D अवच्छरा°. L. 12. G णोव° Z गोव° cdd. °लियं D om. जं D इ for य CX किसलउ Z किसलओ BDFG °लिउ BF om. असोउ D असेलिउअ C °च. L. 13. ADG अच्छु° C °छी D अंच्छोर G छीरे BCFXZ अलियार° D अलार° D °वलियं X °मावलयं. L. 14. C अवहेद्दो DGZ °द्दो C गविवए GZ °यए cdd. अणुसूया णियड°.

अत्थुवडं भल्लातकम् । अलिआरं दुग्धम् । अवलयं गृहम् । अवहट्ठो गर्वितः । अणुसूआ आसन्नप्रसवा ॥ यथा ।

जइ अलिआरं वञ्छसि ता अवलए रक्ख धेणुमणुसूअं ।
अवहट्ठ अण्णहा सा मरिही अत्थुवडसंकुले रण्णे ॥ २१ ॥ [२३]

अरिअल्ली सद्दूले कड्ढणरज्जुम्मि अवयाणं ।
सिरचित्तपट्टिआए अणराहो अइणिअं च आणीए ॥ २४ ॥

अरिअल्ली व्याघ्रः । अवयाणं आकर्षणरज्जुः । अणराहो शिरसि चित्रपट्टिका । अइणिअं आनीतम् ॥ यथा ।

चालुक्क तमवगण्णइ दिसअणराहिअ जसाणुरायं जो ।
णरअरिअल्लि सकण्ठे अवयाणं अइणिअं तेण ॥ २२ ॥ [२४]

अहिविण्णा कयसावत्ता दुद्दन्तोसहे अलमलो अ ।
अणुसुत्ती अणुकूले अहोरणं उत्तरिज्जम्मि ॥ २५ ॥

अहिविण्णा कृतसापत्न्या । अलमलो दुर्दान्तवृषभः । अलमलवसहो इति समाक्षरं नामेति गोपालः । अणुसुत्ती अनुकूलः । अहोरणं उत्तरीयम् । अवरिल्लशब्दस्तूत्तरीयवाचकः शब्दानुशासने साधित इतीह नोक्तः ॥ यथा ।

L. 1. B अत्थुडंव D अच्छु° *cdd.* अलियारं DGZ °हट्टो C °इट्ठो X गर्जितः. L. 2. BCFGXZ अणुसूया D °सूया. L. 3. *cdd.* अलियारं (X अलियरिं) DZ नावलये C अवलये रक्ख° D धेणू अणुसु BCFGXZ °सूयं. L. 4. G °हट्टमन्नहा C °हट्ठ अण्णवा Z °हट्टमण्णहा C मारिही DG अच्छु° C अट्ठु° G °संकुलरन्ने. L. 5. CG कड्ढण° XZ कड्ढण° C °रज्जुम्मि. L. 6. G °पट्टि° *cdd.* °याए G अणराउ From हो in अणराहो to अ in अणुसुत्ती l. 12 omitted in X. ABCFGYZ अइणियं D अइणीयं C वाणिए. L. 7. G अरियल्ली व्याघ्रा X व्याघ्रः CX सिरसि G °पट्टि°. L. 8. C अइणीयं । आणीयं । आणीतं । D अइणीइं X अइणीतं BFGZ °णियं. L. 9. B चाचुक्क X चाउक्क D चालक्क °गणइ BCFX °राहिय. L. 10. X नर° BF *om.* स *cdd.* अइणियं. L. 11. G °विन्ना D °वण्णा GY य. L. 12. ACG अणुसत्ती Y अणुसोत्ती X णुसत्ती °रिज्जंमि. L. 13. ZG °विन्ना D °विणा X °वण्णा G °सापन्न्या B °पन्त्या CF °पत्या D °पान्या GZ °वसभो B *om.* इति. L. 14. C अणुसत्ती G अवरिल्लं अहोरणं च उत्त° In GZ the words from अवरिल्ल° to नोक्तः are omitted here, but given after नीए in line 2, p. 15. Z *om.* साधित BCDFX °ब्दस्तु उत्त°.

अलमलसम अणुसुत्ती कहं तुमं मुत्र मज्झ अवरिक्षं ।
मूढ तए परिहिअमहिविण्णाइ अहोरणं इमं तीए ॥ २३ ॥ [२५]

अवडुअअवअण्णा उक्खलए चीरीइ अरलाया ।
अइरिम्पो कहवन्धे कच्छावत्थम्मि अवअच्छं ॥ २६ ॥

अवडुओ तथा अवअण्णो उदूखलम् । अवअण्णं इत्यत्र तृतीयाक्षरं हकारं केचित्पठन्ति । अरलाया चीरी । अइरिम्प इति मकारपकारसंयोगान्तः कथावन्धार्थः । लिपिदोषापभ्रष्टास्तु पकारद्वयसंयोगं केचित्पठन्ति । अवअच्छं कक्षावस्त्रम् । कक्षेत्यन्ये ॥ यथा ।

अवअण्णघडणमवडुअकण्डणमवअच्छमित्तपरिहाणं ।
अरलायगुञ्जिरणिउञ्जवसणमिअ तुह रिऊण अइरिम्पो ॥ २४ ॥ [२६]

अक्खलिअं पडिफलिए अलीसओ सागरुक्खम्मि ।
अहिरीओ विच्छाए अग्गक्खंधो रणग्गधुरा ॥ २७ ॥

अक्खलिअं प्रतिफलितम् । अलीसओ शाकवृक्षः । अहिरीओ विच्छायः । अग्गक्खंधो रणमुखम् ॥ यथा ।

अग्गक्खंधपलायणअहिरीआ कुमरवाल तुह रिउणो ।
ओवीहन्ति अलीसयणिउञ्जअक्खलिअअप्पसद्दे वि ॥ २५ ॥ [२७]

L. 1. G अणुसुत्ती C °स° G तुम X नुमं BF सुत्तं. L. 2. *edd.* °हिअम° C °हियवि° X °विणाइ. L. 3. ABCFY अवडुय° A °अवउन्ना BDF ओक्खलए C उक्ख° BCDF वीरीइ Z अरयाला. L. 4. B अइरिंपो X इरिंपो Z कत्थाव° AGZ अवअत्थं C अवअछं X अवयत्थं. L. 5. CDG अवडुउ X अवमुउ G °अन्नो BD उदूखलं X अदूखलन BCDFZ °अण्णमित्यत्र G °अन्नमित्यत्र X °अण्णमित्यत्र X केचित्...ति L. 6. Z अरयाला BCF वीरी BFZ अइरिंप CX अइरम्प corr. C 2. hd. X °संदेगांतः L. 7. C °दोषा° X °पाठंति X अवअत्थं. L. 8. G °त्वन्यं. L. 9. G अव° GZ °अन्न° D °यन्न° BCDF अवडुय° GZ °अत्थ° CX °यछ°. L. 10. BCFX °गुंजर° G °णिवोज° D °णिवोजा° Z °णिवाज° *edd.* इव (D इया) GZ महरिम्पो B अइरिंपो F अइरिंपो. L. 11. *edd.* अक्ख लियं (C अक्ख and so generally) ACDFX अलीसउ. L. 12. AFXZ अहिरीउ C अहिराओ D अहिरिउ C विच्छाए G मिच्छाए A °क्खंधा C. 1. hd. °क्खंधो A °धुरं. L. 13. *edd.* °लिअं (X °लिनं) BCFGX अलीसउ D अलिसओ X साक° BCFGX अहिरीउ D अहिरिओ. L. 14. C °खंधो. L. 15. BCF अग्गखंध° CGXZ °अहिरीया D °रिआ D कुमार° Z कुमरवाल. L. 16. DG ओवीहंति BZ उवी° C(F?)X उवी° C अलि° *edd.* °लिय° C वी.

अण्णमयं पुणरुत्ते अंगालिअमुच्छुसयलम्मि ।
अवरोहो अवराहो अ कडीइ अवालुआ सिक्के ॥ २८ ॥

अण्णमयं पुनरुक्तम् । अंगालिअं इक्षुखण्डम् । अवरोहो तथा अवराहो कटी। अवालुआ सृक ओष्ठपर्यन्तः ॥ यथा ।

अण्णमयं अंगालिअरसणेण अवालुआ फुडं फुडइ ।
इअ अवराहिणि अहरं अवरोहट्ठिआ तुह पिआमो ॥ २६ ॥ [२८]

पूरम्मि अग्गवेओ अहिआरो लोगजत्ताए ।
चोरे अदंसणो कविकच्छूए अप्पगुत्ता य ॥ २९ ॥

अग्गवेओ नदीपूरः । अहिआरो लोकयात्रा । अदंसणो चौरः । अप्पगुत्ता कपिकच्छूः ॥ यथा ।

सरिआण अग्गवेओ अदंसणा तह य अप्पगुत्ता य ।
दूमन्ति झत्ति लोअं अहिआरविरोहिणो हि खला ॥ २७ ॥ [२९]

अवगदमुरुम्मि दिट्ठे अज्झसिअं चञ्चले अणेकज्झो ।
गहभयरुण्णे अहिसिअमवड्डुसं उक्खलाइम्मि ॥ ३० ॥

अवगदं विस्तीर्णम् । अज्झसिअं दृष्टम् । अणेकज्झो चञ्चलः । अहिसिअं ग्रहशङ्कारुदितम् । अवड्डुसं उलूखलादि शूर्पप्रायमुपकरणजातम् ॥ यथा ।

L. 1. D अण्णमायं GZ अन्नमय C 1. hd. *om.* ण्णमयं पुण A पुण्णरु° F पुनरु° G आंगा° D इंगलि° X अगालि° *cdd.* °लिय° C °मुछ° X °मिछुसंडंमि. L. 2. ACF अवरोहो अवरोहा D °राहो °रोहो Y य GZ कडीहि ववा ABCFYZ °लुया. L. 3. GZ अन्नमयं BCFGXZ अंगालियं D इंगालियं D अवरौहो नथा अवरोहो X अवराहे In C नथा अवरा is wanting. L. 4. BCFGZ अवालुया DGX उष्ट° BCF उष्ठ° G °पवतः C °पर्यंतः. L. 5. GZ अन्न° *cdd.* अंगालिय° CX °रसेण C अवाडुया X अवाडया BDFGZ °लुया BF फुडं G फुंडइ C पुडइ. L. 6. X इ for इअ *cdd.* °ठिया G पियाने BF पियामो CXZ पियामे D वियामे. L. 7. ACDX अग्गवेउ G °वेरो ABCFYZ अहियारो D अहेआरो Y लेयजत्ताए. L. 8. C °गुत्ताए G °गु°. L. 9. *cdd.* °वेउ *cdd.* अहियारो G चोर CF चोरः. L. 10. G °कच्छू B °कच्छूः. L. 11. *cdd.* सरियाण *cdd.* °वेउ G दंसणा CD अदंसणो. L. 12. *cdd.* लोयं BCFGXZ अहियार°. L. 13. G दिट्टे D अज्ज° *cdd.* °सियं X चले A °कडो CD °कज्जो. L. 14. AZ गय° G °रुन्ने *cdd.* °सिय° G °यअव° A °वडुनं D °वट्टुसं X °वड्डुसं Y °वडुसं Z °वडुनं G °लायम्मि. L. 15. D अज्ज° *cdd.* °सियं CD °कज्जो G अणहि° *cdd.* सियं. L. 16. B °संका° X °शंकादिरुदि° Z अवडुसं C सूर्प° X °करणं.

चइअ अवहुसकम्मं कामग्गहअहिसिअं कुणन्तीए ।
अज्झसिअमणेकज्जं अवगदणयणाइ संभरिमो ॥ २८ ॥ [३०]

अब्भायत्तो पच्चागयम्मि अब्भक्खणं अजसे ।
कावालिए अगहणो अंगुत्थलमङ्गुलीअम्मि ॥ ३१ ॥

अब्भायत्तो प्रत्यागतः । अब्भायत्थो पश्चाद्गत इति तु गोपालः । अब्भक्खणं अकीर्तिः । अगहणो कापालिकः । अंगुत्थलं अङ्गुलीयम् ॥ यथा ।

अब्भक्खणमगणन्ता विमुक्कअंगुत्थलाइआहरणा ।
अगहणवेसा रणओ अब्भायत्ता भमन्ति तुह रिउणो ॥ २९ ॥ [३१]

उच्छुअदन्तवणछणे अवयारो अवहडं मुसले ।
अंगुलिणी फलिणीए अहिसंधी पुणपुणकरणे ॥ ३२ ॥

अवयारो माघ्यामुत्सवविशेषो यस्मिन्निक्षुदन्तधावनाद्याचारः क्रियते । अवहडं मुसलम् । अंगुलिणी प्रियङ्गुः । अहिसंधी पौनःपुन्यम् ॥ यथा ।

अंगुलिणिसामलेहिं अवहडदसणेहि कुञ्जरिन्देहिं ।
अहिसंधिउच्छुअसणे को अवयारे वि कुणइ पडिसिद्धिं ॥ ३० ॥ [३२]

अहिवण्णं पिञ्जरए पायत्ताणम्मि अद्धजंघा य ।
अङ्काभरणे मोत्तिअरयणा अज्झोल्लिआ णाम ॥ ३३ ॥

L. 1. BF चइअव° G चइयमव° Z चइयमवहुस° X कामगाह° C °मोइ° GZ °महि° *cdd.* °सियं (X °सिय) C कुण°. L. 2. D अज्झ° *cdd.* °सियम° CD °कज्जं CX °नयणाइं Z °णाइं. L. 3. A अत्ताअत्तो CXY अज्झाअत्तो D °अत्तो A अमक्खणं BCF अज्झ°. L. 4. DX अंगुच्छल° *cdd.* लीयंमि (GYZ °यम्मि). L. 5. C अज्झाअत्तो D °अत्तो X °यत्तो GZ अब्भाअत्तो BF अब्भायच्छो C अज्झाअत्थो D अब्भाअच्छ X अज्झा° BGX °द्गतः C अज्झक्खणं X अज्झक्खणं D *om.* अब्भ°. L. 6. D गुच्छलो X अंगुच्छलं C अगुलीयं. L. 7. C अज्झणम° X अज्झ° C विक्क° D विमुक्क° DX °गुच्छ°. L. 8. CFGX रणाउ D रणाइ CX अज्झाअत्ता D अब्भाउत्ता G भमनि D रमंति X भवंति G रिउणा Z रिउणे. L. 9. *cdd.* उच्छुय°. L. 10. C पुणक्करणे. L. 11. X माघ्यां उ *cdd.* °विशेषः X °दंतवनाद्याधारः BCDF °द्याचारः. L. 12. C *om.* अंगु° प्रि° BCDF °पुन्यं. L. 13. G अवयण° *cdd.* °दसणेहिं B कुंज° C °रेंदेहि X °रंदेंति. L. 14. BCF अहिसंधिउ° C °छुयसणे C वि B पडि° F पडिसिद्धिं G °सद्धि D °सिद्धं Z °सद्धि L. 15. Y अहिवन्नं G पिजरए D पायत्ताणं वि BCF पाया्ता° C अद्धजघा F अद्ध X °जंघए. L. 16. C अंकाभगे *cdd.* मोत्तिय° (Y मुत्तिय°) A अज्झो° D उज्झोलिया ABCFGYZ °ल्लिया X °लिया X नाम Z णोमा.

अहिवण्णं पीतरक्तम् । अड्डजंघा मोचकाख्यं पादत्राणम् । अज्झोल्लिआ क्रोडाभरणे मौक्तिकरचना ॥ यथा ।

घुसिणाहिवण्णिआओ अज्झोल्लिअभूसिआउ जाउ पुरा ।
तुह रिउवहूउ ताओ भमन्ति चइअड्डजंघिआउ वणे ॥ ३१ ॥ [३३]

अइहारा विज्जू सण्णिअमड्डक्खिअमसंगयं वत्थे ।
अड्डक्खणं पडिक्खणमवत्तयं तह विसंठुलयं ॥ ३४ ॥

अइहारा विद्युत् । अइराहा इति त्वचिराभाशब्दभवः । अड्डक्खिअं संज्ञाकरणम् । असंगयं वस्त्रम् । अड्डक्खणं प्रतीक्षणम् । परीक्षणमिति केचित् । अवत्तयं विसंस्थुलम् ॥ यथा ॥

अइहारुज्जोए णं कस्स वि अड्डक्खिएण चलिआ सि ।
सहि कुण अड्डक्खणयं अवत्तयमसंगयं च संठवसु ॥ ३२ ॥ [३४]

कञ्चीइ अंतरिज्जं अहिक्खणं तह उवालम्भे ।
अंतीहरी अ दूईइ दिसाए अक्खवाया वि ॥ ३५ ॥

अंतरिज्जं कटीसूत्रम् । अहिक्खणं उपालम्भः । अभीक्ष्णमित्यन्ये । अंतीहरी दूती । अक्खवाया दिक् ॥ यथा ॥

आलि गलिअंतरिज्जे अहिक्खणं तस्स मे कहन्तीइ ।
उवगरिअं अंतीहरि किमक्खवाया पुलोएसि ॥ ३३ ॥ [३५]

L. 1. G अट्टजंघा CFX अड्ड° D अज्जो° *cdd.* °ल्लिया. L. 2. C °भरणा. L. 3. CDFGX °वण्णियाउ BC 2. hd. Z °याओ D अज्जो° *cdd.* °ल्लिय° *cdd.* °भूसियाउ. L. 4. P रिओ° CD °वहुउ° CGX नाउ, *om.* D. CDX चइ° CFX °अड्ड° BCF °जंघियं G °जंघायउ (sic) D °जायायाउ X °जंघियाउ Z °जंघियाउ G ण for वणे. L. 5. D विज्जु G विज्ज ABCFY सण्णियम° D सान्नियाम° G सान्नयम° X सणियम° C मत्थिक्खयम° G मत्थक्खि न्नयगमंगयं (sic) F °अड्ड° Z °अमक्खियम° ABDXY °क्खियम° C वत्थो D वत्थि Z वच्छे. L. 6. C (F !) अड्डखणं G अड्ड° C पडिख° X पडिक्खणं पडिक्खण° G °वत्तणं A विसं । सुलयं Z विसंतुलयं. L. 7. *cdd.* इति तु अचि° D °शब्दा (*om.* भवः) C अक्खियं Z अक्खिय F अड्ड° BDFGX क्खियं. L. 8. CF अड्ड° G अवत्तणं X अवत्तयं. L. 9. CG °स्थुलं BZ विसं° F विशंस्थुल. L. 10. X अइरहाज्जो° G °ज्जो णं CF अड्ड° CFGXZ चलिया B चलिआ D चलिया. L. 11. BX सहि कुण GZ मड्ड° CF अड्ड° B व BF संठवसु D संचवसु. L. 13. Y य X अंताह दूईए G दूइए. L. 14. C कटि° G उवा°. L. 15. X दिग्. L. 16. BCFGX गलियं° DGXZ कहंतीए. L. 17. *cdd.* °गरियं D पलो° C °एसि.

अवरिज्जो अद्दुइज्जे कोवे अहिअलमवलुआ य ।
अवठंभो तम्बोले विरहे अवहायअवयरिआ ॥ २६ ॥

अवरिज्जो अद्वितीयः । अहिअलं अवलुआ च कोपः । अवठंभो ताम्बूलम् । अवहाओ तथा अवयरिओ विरहः । अयं च पञ्चाक्षरोऽप्यर्थानुरोधाच्चतुरक्षरेषु निबद्धः । एवमुत्तरत्रापि ॥ यथा ।

अवठंभेऽहिअलो कमलेऽवलुआ तीइ हवइ अवहाए ।
सुहयावरिज्ज तुह पुण अवयरिए होइ किं ति ण हु मुणिमो ॥२४॥ [३६]

अंजणिआंजणईसं अंजणइसिआ य ताविच्छे ।
अंवसमी अवममिआ तिम्मिअपरिउसिअकणिकाए ॥ २७ ॥

अंजणिआ अंजणईसं अंजणइसिआ च तापिच्छम् । अंवसमी तथा अवसमिआ स्तीमितपर्युषितकणिका । अंवसमीत्यत्र सकारमकारयोर्व्यत्यये अंबमसीति केचित्पठन्ति । तत्र केषांचिद्भ्रमोऽभ्रमो वेति बहुदृश्वान एव प्रमाणम् ॥ यथा ।

L. 1. Z अद्दुज्जे G कोवे D कोवि ABDGYZ अहिवल° *cdd.* °लुया. L. 2. AB अवतंभो G अवतंभो D अवउभे X अवहाए° ABCDFYZ °वरिया E °अरिअ. L. 3. C अद्वितीयः G अहिवल BF अहिलं C °अल D अहिडा XZ °वलं *cdd.* °लुया G अवठंभो BF अवथंभो C °ल. L. 4. C 1. hd. GXZ अवहाउ B अवरिओ C अवयवरिइ X 2. hd. °रिओ DX अवअरिउ G अवयरिउ BDX ध्रपि अ° CDGZ °रोधात् चतु° X °रोधातु चतु°. L. 6. BCFGX °हिवलो Z अहिवलो D हिवा C कमेले BCFGZ वलुया D वलुया C नाइ CGZ एवाए (sic). L. 7. C सुहवाव° X °रिज्जं CG तह D मुन C होई BDFX किं तु *cdd.* न X मुणिमो. L. 8. A अंजणिया °जण° BF अंजाणिया अंजणइस्सं CYZ अंजणिया अंज° D अंजणिया अंजणाईसं E अंजणया अंजण° G °या °जण° X अंजणिया अंजणई A अंजणेइसि° ABCDFGYZ °सिया E °ईसिआ Z अ C तापिच्छे. L. 9. ABF अंव° DG अम्व° C *om.* from अंव° to °कणिकाए ABCDFGXYZ °समिया A निम्मिअ° BDF तिम्मिय° BFYZ °परिओसिय° D °पुरिओसिय° E °परिओसिअ° AXYZ °कणिक्काए. L. 10. C *om.* from अंजणिआ to तापिच्छम् BDFX अंजणिया X अंजणई BF °ईस्सं D °ईसि BF अंजणणिया च D °ईसिया च ताविच्छो X °इसिया च तापिच्छे Z °इसिया च ताविच्छं G च ताविच्छं DG अम्व° B अंव° C (F ?) अम्व° D *om.* तथा G अवसमी XZ °समिया. L. 11. X स्तामितपर्युषितं C *om.* पर्युषित BCFGZ °कणिका BG अंव° CD (F ?) अम्व° G °वकार° G अम्व° B अंव° CD (F ?) अम्व°. L. 12. X अत्र केषांचित् भ्रमो वेति BD अभ्रमो, C 1. hd. *om.* °भ्रमो D बहुश्रुता.

अंजणिअरुइं कण्हं अंजणइसिआलयाहरे दट्ठुं ।
मुच्चइ गोववहूए अंवसमी अद्धपक्का वि ॥ ३५ ॥

विअलन्तवाहकज्जलकलुसिअअवसमिअपिण्डयं पइणो ।
अंजणईससवण्णं पाहिज्जं किज्जइ वहूए ॥ ३६ ॥

अत्र केचित् । अच्छोडणं मृगया । अलिंजरं कुण्डम् । अमिलायं कुरण्टककुसुमम् । अच्छमल्लो ऋक्षः । इत्यपि संगृह्णन्ति । तत्संस्कृतभवत्वादस्माभिर्नोक्तम् । यत्तु । अच्छमल्लो यक्ष इत्याह तद्बहुभिरनुक्तत्वादस्माभिरुपेक्षितम् । तथा । अइच्छइ अक्कुसइ गच्छति । अवक्खइ पश्यति । अप्पाहइ संदिशति । अक्खोडइ असिं कोशात्कर्षति । अब्भिडइ संगच्छते । अग्घाडइ अग्घवइ अंगुमइ पूरयति । अड्डुक्खइ क्षिपति । अवहेइ रचयति । अवुक्कइ विज्ञपयति । अणच्छइ अयंछइ कर्षति । अल्लत्थइ उत्क्षिपति । एते धात्वादेशेषु शब्दानुशासनेऽस्माभिरुक्ता इति नेहोपात्ताः । न च धात्वादेशानां देशीषु संग्रहो युक्तः । सिद्धार्थशब्दानुवादपरा हि देशी साध्यार्थपराश्च धात्वादेशाः । ते च त्यादि-तुम्-तव्यादिप्रत्ययैर्बहुरूपाः संग्रहीतुमशक्या इति । तथा अवज्झाओ उपाध्याय इति उपाध्यायशब्दस्य प्राकृतमपभ्रष्टमिव रूपमिति नेहोपात्तम् ॥ [३७]

L. 1. *cdd.* °णिअ° *cdd.* °इसिआ° G दहं C दट्ठुं D दट्टु. L. 2. DG मुच्चइ GX अंव° B अम्व° CD (F!) अम्ब° C अद्दपिक्का X अड्डपिका F अद्द° DZ °पिक्का. L. 3. BDFX वियलंत° C विअलंत° BCFGX °वाह° D °कज्जल° C *om.* कज्जल *cdd.* °कलुसिय° *cdd.* °समिय° (X °सामिय°) X पइणे. L. 4. X °सवणं पहिज्जं किज्जए. L. 5. GZ अंविलयं D अमिचालं BF कुरंडक° DX कुरंटकु°. L. 6. C अज्झ° Z अच्छमल्लो D *om.* here from इत्यपि to अच्छ° but has these words after नेहोपात्तम् l. 15. G °गृह्ण° X °नेक्ति. L. 7. CDGZ यत्तु X अत्तु D °भिल्लो G ऋक्षः Z यक्षः D शाताः. L. 8. C अकुसइ X अक्कुसइ G गच्छइ X अवक्कखइ G पश्यति for संदि°. L. 9. G अक्खोडइ CX अब्भि° DG अग्घावइ C अडाइ D अंगुमाइ GZ पूर्यते G अड्डुक्खइ B अट्टु° or अट्टु° CF अद्दु° D अट्ट° Z अब्भुक्खइ. L. 10. G क्षपति D आवहारवइ रच° G अब्बुक्कइ BFX अबु° C अबु° D अक्कोइ Z अच्चुक्कइ D आणच्छइ BF अच्छइ Z अणिच्छइ G अयंलइ C अयंइ D अयांछइ, *om.* BF. L. 11. BF अल्लछइ C अल्लछेहइ D अच्छलइं XZ अच्छलइ, *om.* G. G *om.* उत्क्षि° X अस्माभि°. L. 12. X °वादपरा. L. 13. CDGXZ °देशास्ते X °स्यादि-तु-तव्यादि° C -तुं- B सग्रही° DX संगृ°. L. 14. G अवज्झाउ CX उवज्झाउ D अवज्झा° BF °ध्यायः X °मपभ्रष्ट°. L. 15. X नेहो°.

॥ अथ अवसमिआशब्दादारभ्य पञ्चाक्षराः ॥

अवकीरिअं विरहिए अंकुसइअमङ्कुसायारे ।
अवलावम्मि अवल्लावओ अ अणहारओ खल्ले ॥ ३८ ॥

अवकीरिअं विरहितम् । अंकुसइअं अङ्कुशाकारम् । अवल्लावओ कप्रत्यया-भावे अवल्लावो अपलापः । अणहारओ खल्लम् । निम्नमध्यमित्यर्थः ॥ यथा ।

किं कुणसि अवल्लावं माले अंकुसइआ णहा तुज्झ ।
अणहारगण्डजीए तं मा अवकीरिअं कुण खणं पि ॥ ३७ ॥ [३८]

अवपुसिओ संघडिए अवच्छुरणं कोहभङ्गिभणिअम्मि ।
अच्छिवडणं णिमीलणमण्णोसरिअं अइक्कन्ते ॥ ३९ ॥

अवपुसिओ संघटितः । अवच्छुरणं कोधे सति भङ्ग्या भणितम् । अच्छिवडणं निमीलनम् । यद्यप्यक्षिपतनशब्दस्येदं रूपं संभवति तथापि संस्कृते तदप्रसिद्धमितीह निबद्धम् । अण्णोसरिअं अतिक्रान्तम् ॥ यथा ।

पसिअ सहि किमिह जुत्तं चिरअवपुसिए पिअम्मि अवच्छुरणं ।
कायव्वमच्छिवडणं अण्णोसरिआवराहस्स ॥ ३८ ॥ [३९]

अवयक्खिअमवयच्छिअमज्झवसिअमवि णिवाइअमुहम्मि ।
असरासओ खरहिए अगंडिगेहो अ जोव्वणुम्मत्ते ॥ ४० ॥

L. 1. CDX *om.* अथ BDF °समिया CX °समिय G °मियादार°. L. 2. ABCDFGXYZ °कीरियं GZ विहरिए X विरहिगहिए ABCDFGYZ °सइय°. L. 3. C 1. hd. DGXZ °वउ ADGYZ य; *om.* X. ACGXZ °हारउ X खिल्ले. L. 4. *edd.* °कीरियं GZ विहूतं X विरहियं BCFGXZ अंकुसइयं CGXZ अंकुसाकारं BF अंकुशा-वारं CX अवलावउ GZ °वउ D अवल्लावो. L. 5. G अवलाव Z अवल्लाओ CDGX °हारउ BCFG खल्लं Z निम्नं मध्य°. L. 6. D कप्र (sic) CX लावे D तद्यथा D तुब्भ. L. 7. X नं for तं *edd.* °किरियं (G °य) Z कु for कुण G खणंमि X has °कारिअ throughout for °कीरिअ. L. 8. ABCFGX °पसिउ A अवत्थुरणं X अवत्थ(च्छ ?)रणं AGYZ °भणियंम्मि BCF °यंमि D °यामि. L. 9. X अत्थि(च्छि ?)वडणि DEGXZ निमी° In C णमण्णोस is wanting. X °मन्नोस° ABCDFGYZ °सरियं. L. 10. CGX °सिउ X अवत्थुरणं After अच्छि° C has again कोधे सति भङ्ग्या भणितं । अच्छिवडण and *om.* निमीलनम् । य G °वडणात्. L. 11. C यत्त्वक्षि° D °स्य इदं. L. 12. D अणो° Z अन्नो° *edd.* °रियं X तथा. L. 13. *edd.* पसिय (X पासिय) GXZ °फुसिए GZ पियम्मि BCDFX पियंमि. L. 14. G अन्नास° BCDFX °रिया° L. 15. G °अक्लेयम° ABD (F !) YZ °अक्खियम° C °च्छिवयं अव° ABCDFYZ °अच्छियम° ACD अज्जव° ABCDFY °सियम° AX मव ABCDFGYZ °वाइय° X °वाइंय . L. 16. E असुरा A °सउ DG, C 1. hd. XZ °सउ CZ °हिया E अंगडि° X °गेहेलो GY य XY जुव्व° C °णुमत्ति F °णुमत्ते.

अवयक्खिअं तथा अवयच्छिअं तथा अज्झवसिअं निवापितं मुखम् । असरासओ खरहृदय: । अगंडिगेहो यौवनोन्मत्त: ॥ यथा ।

तमगंडिगेहमसरासयं च अवयक्खिएण हिण्डन्तं ।
अज्झवसिएण किं सहि भरेसि अवयच्छिएण पुक्करिमो ॥ ३९ ॥ [४०]

अच्छिहरुल्लो वेसे अच्छिविअच्छी परोप्परायड्ढी ।
पडिजागरिए अडक्खम्मिअं च अणुवज्जिअं तह य ॥ ४१ ॥

अच्छिहरुल्लो द्वेष्यो वेषो वा वेसशब्दस्योभयार्थत्वात् । केचित् हस्थाने घं पठन्ति । अच्छिघरुल्लो । केचिद्रेफमिकारान्तं पठन्ति । अच्छिहरिल्लो । तदेवं ग्रन्थकृद्विप्रतिपत्तौ बहुज्ञा: प्रमाणम् । अच्छिविअच्छी परस्परमाकर्षणम् । अडक्खम्मिअं तथा अणुवज्जिअं प्रतिजागरितम् । अणुवज्जिअं गतमिति तु गमिधात्वादेशसिद्धम् ॥ यथा ।

अच्छिविअच्छीदुहिआ अच्छिहरुल्ला तए कयपहारा ।
पिअअणुवज्जणरहिआ अडक्खम्मिज्जन्ति सवरिआहि वणे ॥ ४० ॥ [४१]

अब्भपिसाओ राहू अब्बुद्धसिरी अचिन्तफलपत्ती ।
पुरिसाइअमडउज्झिअमंगवलिज्जं च तणुवलणं ॥ ४२ ॥

L. 1. BCFX °क्खिअं. In G the words तथा अवअच्छिअं are written twice. D *om.* from अक्खिअं to मुखम् BCFX °च्छिअं Z तथा is given twice. BCFGXZ °सिअं but corr. in Z to °सिअं GZ निव्वापितं CX निर्वा°. L. 2. CG °सउ X °साउ D असउ °हृदय C अगाडि° D °गिहो X तथा. L. 3. X तमगंडि° C *om.* सरा B °अखिएण D °अक्खिकण Z हिंडंतं X *om.* हिण्डन्तं. L. 4. C अज्जव-सिएणं किं सहिहि D अज्जा° X *om.* अज्झवसिएण D अच्छिएणं X °अच्छिए °रिमो. L. 5. AEY अच्छ° ABCDFGYZ °विपच्छी AG, C 2. hd. D(F !)Z °यड्ढी C 1. hd. °यड्ढो X °यड्ढी. L. 6. A अडक्खमियं CEGYZ °म्मियं BDF °क्खमियं X °क्खम्मिअ EG अणुव° ABCFYZ °ज्जियं D °या. L. 7. G *om.* वा BCFGZ °शब्दस्य उभया° X °स्य उभयत्वात्; *om.* केचित् X वा for घं. L. 8. BCF केचित् °रें D घंघि. L. 9. G अच्छ° *edd.* °विपच्छी X अडक्खमियं GZ °म्मियं BCF °क्खमियं D °क्खम *edd.* °ज्जियं G °वज्जियं BCDFXZ °ज्जियं. L. 10. X गमि-त्वादेशा G तथा. L. 11. G अच्छ BCDFXZ विपच्छी° *edd.* °दुहिया C अच्छिहरुल्ला. L. 12. *edd.* पिय° °रहिया GZ °क्खम्मिज्जमि CX °ज्जति BF सबरियाहि CDG °रियाहि X रियहि Z रियाहि C वणो. L. 13. A अब्भपसिआउ C 1. hd. GX °साउ E राहु AGZ अब्बुद्ध° BCFX अबुद्ध° D अबुद्धिसिरि° E अब्बुसिरि (sic) Y अब्बुद्धसिरी D अचिन्त° G अचित. L. 14. A पुरि° ABCDFGYZ °साइयम° A °उज्झियमं° C °उज्झयम° BDFGYZ °उज्झियम° BF °मगवलिज्जं X °अमंगविज्जिअं° Y °वलिज्जं E °वलिज्जं A तणुवलण BF तुणुवण C पुणवलणं.

अब्भपिसाओ राहुः । अब्भुद्धसिरी मनोरथाधिकफलप्राप्तिः । अड्डउज्झिअं पुरुषायितम् । विपरीतरतमिति यावत् । अंगवलिज्जं अङ्गवलनम् ॥ यथा ।

अड्डउज्झिअमंगवलिज्जं दूरे अ इह वत्तणं पि किर ।
अब्भपिसायवहूणं अब्भुद्धसिरी सिरीणाह ॥ ४१ ॥ [४२]

अद्धविआरं मण्डणमपारमग्गो अ वीसामो ।
अपडिच्छिरो जडमई रहस्सभेई अगुज्झहरो ॥ ४३ ॥

अद्धविआरं मण्डनम् । कश्चिदद्धविआरं मण्डलकमित्याह । अपारमग्गो विश्रामः । अपडिच्छिरो जडमतिः । अगुज्झहरो रहस्यभेदी । अस्यागुह्यधरशब्दभवत्वे युक्तिरुक्ता ॥ यथा ।

मा कुण अद्धविआरं अकिंवे अपडिच्छिरे अगुज्झहरे ।
जं सो तइ णाणुणिओ अपारमग्गो महच्छीण ॥ ४२ ॥ [४३]

अवयणिओ अणमिलिए रित्तम्मि पुडे अभिण्णपुडो ।
हिक्काए अणुबंधिअमणच्छिआरं च अच्छिण्णे ॥ ४४ ॥

अवयणिओ असंवदितः । अभिण्णपुडो रिक्तपुटः । शिशुभिः क्रीडया जनप्रलोभनार्थं विपणिमार्गे रिक्ता पुटिका या क्षिप्यते सैवमुच्यते । अणुबंधिअ हिक्का । अणच्छिआरं अच्छिन्नम् ॥ यथा ।

L. 1. *cdd.* °पिसाउ, corr. C. 2. hd. CX राहू G अबुद्ध° BCDFXZ अबुद्ध° BCFGXZ °उज्झिअं D °उज्झिअं. L. 2. BF °वलिज्जं. L. 3. B (F !) G अड्डउज्झिय-BCFGXZ °उज्झिअं D °उज्झिअं. L. 2. BF °वलिज्जं. L. 3. B (F !) G अड्डउज्झिय-अंग° D अड्डओउज्झयमं° Z अड्डउज्झियमं° X °उज्झियमंगवा...जं करे. L. 4. G °पिसोय° CXZ °बहूणं *cdd.* अबुद्ध° G अबुद्धसिरिणि [बु not quite distinct] X °सिरी णाह Z सिरिणाह. L. 5. C अद्द° 2. hd. अद्द° *cdd.* °वियारं BFY च. L. 6. X अपनिच्छिरो E जरमई GZ °भेई A अगुज्झं°. L. 7. C अद्द° *cdd.* °वियारं (X °र) BCFGZ काश्चत् अद्धवियारं (C अद्द° X अड्ड°) D केचित् अद्धवियारं G मंडलमि° D °नित्याहुः G *om.* मग्गो. L. 8. C अपरि° X अगुय्हहरो G अन्य गु° BCDFXZ अस्य अग°. L. 10. C अद्द° *cdd.* वियारं GZ अपडि°. L. 11. X ज G मइ CDGXZ °णिउ CX महच्छीण. L. 12. ACGX °अणिउ G असंपानि Z असंमिलिए EX °मिलीए DEGXZ अभिन्न°. L. 13. X हिक्काए B अणबं° GZ अणुबं° ABCDFGYZ °धियमणच्छियारं C अच्छिण्णो EGZ °न्ने X °न्नो. L. 14. D, C 1. hd. GX °णिउ D संव X °वदित BCDXZ अभिन्न° B °पुडो GZ रिक्तः पुटः X रिक्तः पुटः C 1. hd. रिक्तिः पुटः corr. 2. hd. L. 15. D °प्रलोभनार्थं X 2. hd. पुटिक GZ अणुबं BCFGZ °धियं DX बंधे (sic). L. 16. XZ °च्छियारं BD अच्छिण्णं.

अवयणिअवल्लहाणं वेरीणमभिण्णपुट्ठयसुण्णाणं ।
तुह अत्ति णामकित्तणमणच्छिआराणुबंधिअं हरइ ॥ ४३ ॥ [४४]

अवरत्तयाजराउरअरविंदरमणुसउण्हदीहम्मि ।
अणरामयमरई अड्डयकली तह य कडिहत्थे ॥ ४५ ॥

अवरत्तओ पश्चात्तापः । अवरत्तेअं इति गोपालः । यदाह । अवरत्तेअं पश्चात्तापेऽपि प्रोच्यते तज्ज्ञैः ॥ अजराउरं उष्णम् । अरविंदरं दीर्घम् । उभयत्र समाहारद्वन्द्वः । अणरामओ अरतिः । अड्डयकली कट्यां हस्तनिवेशः ॥ यथा ।

अरविंदराजराउरणीसासन्तं कयड्डयकलिअ ।
अगणन्तो अवरत्तयअणरामयदुत्थिओ हवसि तं पि ॥ ४४ ॥ [४५]

सरिहम्मि अवकरसो अवयड्डिअमाजिहरिअम्मि ।
अवयासिणी अ णासारज्जू अलमंजुलो अलसे ॥ ४६ ॥

अवकरसो सरकः । अवयड्डिअं रणहृतम् । अवयासिणी नासारज्जुः । अलमंजुलो आलस्यवान् । केचिदलमंजुलयमलसमाचक्षते । तदयुक्तम् । कप्रत्ययस्यातन्त्रत्वात् । कवयो हि छन्दःपूरणार्थं कादाचित्कं कप्रत्ययं प्रयुञ्जते । अत एवास्माभिरयं पञ्चाक्षरेषु निबद्धः ॥ यथा ।

L. 1. CX अवअणिह° BD °णिय° G °हाण C वरी° GZ °रीण अभिन्न° D °भिन्न DGZ °सुन्नाणं. L. 2. BCF ज्झत्ति X पुत्ति Z नाम° BCDFX °च्छिया° X °राउणुबं° G °णुबं° BDFGZ °धियं C 1. hd. °धिउ 2. hd. धिओ X धिउं. L. 3. CDY °रत्तयअजरा° Z °रत्तयाअजरा° C °जराउअर° 2. hd. °राओ° EX °मणस°. L. 4. AX अणुराम° A अड° (sic) C (F!) XZ अट्ट° DG अट्ट° [!] G केडि° C °इच्थो. L. 5. C अजरत्तउ BGX °त्तउ D अवरत्तयअजाउर पाश्चात्तापउष्णयोः CGXZ °रत्तेयमिति BF °रत्तेयमिति D °रत्तयमिति G °रत्तियं BF °रत्तेयं CX °रेत्तेयं DZ °रत्तयं L. 6. X त्ति for ऽपि X तज्ज्ञैः D om. अजरा° उष्णम् B उभत्र. L. 7. CDGX °रामउ corr. 2. hd. C. G अरत्तिः C (F!) GZ अट्ट° B (!) D अट्ट° X अड्डकली. L. 8. X °णीनासंत GZ कअट्ट° CD (F!) कयट्ट° BFX °लिअ CDGZ °लिया. L. 9. X अगणतो D °अणुरा° Z °अणगमय° BDF °दुच्छिओ X °दुत्थिउ. L. 10. A अवअट्टिय° B °यड्डिय° C (F!) °यड्डिय° EX °अड्डिअ° G °यट्टिअ° Y °अड्डिय° Z °यट्टिअ° D अवट्टियम° AGYZ °हरियम्मि BCDF °हरियंमि. L. 11. ABCFYZ य DEXनासा° A °रज्जू GX °मंजलो BF °मंजु (om. लो) AX अलसो. L. 12. GZ अवअट्टिअं C (F!) °अड्डियं B °यड्डियं X °अड्डियं D अव्वट्टिअं G °हतं C 2. hd. °हतं CGXZ अवआ° CX °रज्जुः. L. 13. G °मंजलो edd. केचित् अल°. L. 14. X कदाचित्कं X om. अत X एवास्माभिः°.

अवयडिआ मडेहिँ घल्लिअ अवयासिणिं णडिज्जन्ता ।
मुअमयअवक्करसफलमरिणो अलमंजुला तुह लहन्ति ॥ ४५ ॥ [४६]

अवडाहिअमुक्कुट्ठे पवायणिहए ऽवडक्किओ तह य ।
रोगम्मि अंगवड्डणमयतंचिअमुवचिए चेअ ॥ ४७ ॥

अवडाहिअं उत्कुष्टम् । प्रपातः कूपादिः । तत्र निहतो अवडक्किओ । अन्ये तु अवडाहिअं अवडक्किअं इत्यन्योन्यपर्यायशब्दावुक्त्वा गजनिमीलिकया गताः । अस्माभिस्तु सारदेशीनिरीक्षणेन विवेकः कृतः । अंगवड्डणं रोगः । अयतंचिअं उपचितम् । मांसलमित्यर्थः । अवअच्चिअं इति केचित्पठन्ति । तत्र केषां लिपिभ्रमः केषां नेति न विद्मो नियामकाभावात् । वर्णानुपूर्वीविज्ञानं तु प्रकृत्यादिविभागमन्तरेणाशक्यक्रियम् । बहुतरपुस्तकप्रामाण्याच्च नियते वर्त्मनि प्रवृत्ताः स्म इत्यलं बहुभाषितया ॥ यथा ।

अवडाहेमि दुरासय परिणिअ पवसन्तएण जं तुमए ।
अयतंचिअविसमसरंगवड्डणा सावडक्किआ बाला ॥ ४६ ॥ [४७]

L. 1. GZ अवअहिँ° C °अहिया BF °यड्डिया D अवाअहिया X °अड्डिया BCFGXZ घल्लिय D घलिअ C °सिणीणडिज्जंतो X °सिणीणडिज्जता D °तो. L. 2. C तुय° B, C 2. hd. DFGXZ मुय° X °य...वक्क° G °लसरि°. L. 3. ABCDFGYZ °डाहिय° EX °मुक्क° Z °मुक्कुटे G °ट्टे X °ड्ढु D णिहिए ACDGZ °क्किउ X °क्कउ. L. 4. BF रोमंग CDFGXZ °वड्डणं° C °मवतंचि° cdd. °तंचियमु° A °वचियं ABFGZ चेय C वेव D वेय XY चेव. L. 5. BCFGXZ °डाहियं G कुट्ठं (sic) B उत्कुट्टं (sic) CDFXZ उक्कट्टं BF °पातं cdd. कूपादिस्तत्र (CX °दिसूत्र misread) DG निहितो GZ अवड° CDGXZ °क्किउ (corr. C 2. hd.). L. 6. BCFGZ °डाहियं D °डाहिय cdd. °डक्किअ (XZ °य) मिति अन्यो° C °शब्दानुक्त्वा X °उक्ता Z °युक्ता BCF गता D गतास्मा° X गजनिमी...कया. L. 7. X °निरक्षणेन GZ विवेकः X कृतः G °वड्डणं CD (F !) XZ °वड्डणं G रागः C अयंतं° cdd. °चियं. L. 8. G अवअच्चियमिति (°च्चि° !) Z °अहियमिति C °अर्छयमिति DX °अच्छियमिति BF °यमिति X चित्पठन्ति (*om.* के) D अत्र C तेषां लि° Z कषां. L. 9. CX विद्मो Z विद्यो GZ °भावाद्. L. 10. C मन्तर° X *om.* बहु X °पु...कप्रामाण्य...नि° CX प्रवृत्ता GX स्मा D स्सा D °भाषितेन । L. 12. D अपडाहिमि *cdd.* परिणिय X एवसंत°. L. 13. X अयतं° *cdd.* °चिय D सिविसम° FG °वड्डणा DZ °वड्डणा C °णो X °ड...या *cdd.* °क्किया G बाला.

अणुवहुआइरजुवई अणहप्पणयं अणट्ठम्मि ।
अजुअलवण्णाम्बिलिआ अल्लट्टपलट्टमङ्गपरिवत्ते ॥ ४८ ॥

अणुवहुआ नववधूः । सामानाधिकरण्यनिर्देशोऽन्योन्यं विध्यनुवादार्थः । तेन अइरजुवई अणुवहुआ इत्यप्यर्थः संगृहीतः । अत्र । अवज्जसइ गच्छति । अवयक्खइ अवयज्झइ पश्यति । अहिरेमइ पूरयति । अहिऊलइ दहति । अवहेडइ मुञ्चति । अवहावेइ कृपां करोति । अहिलंखइ अहिलंघइ काङ्क्षति । इत्यादयो धात्वादेशोऽस्माभिः साधिता इति न संगृहीताः ॥ अथ अइरजुवइशब्दादारभ्य षडक्षराः ॥ अणहप्पणयं अनष्टम् । अजुअलवण्णा अम्लिकावृक्षः । अजुअलवण्णो सप्तच्छद इति त्वयुगलपर्णशब्दभवः । अल्लट्टपलट्टं पार्श्वपरिवर्तनम् ॥ यथा ।

अणहप्पणयच्छाए अजुअलवण्णायलम्मि पहिअस्स ।
अणुवहुसंभरणेणं अल्लट्टपलट्टयं पेच्छ ॥ ४७ ॥ [४८]

अणुगमणेऽम्मणुअंचिअमहिपच्चुइअं च णायव्वं ।
अइसयदुएसु अच्छं तयआदराणिज्जछड्डिएसु अयं ॥ ४९ ॥

L. 1. AZ अणुव° G अणुन° ABCDFGYZ °हुया° B °हुया अइर° EX °हुआ अइर° and superscr. नववधू G °हुया अइरयुवई Z °हुया अइर° AX °ज्जुवई X आगेहंमि. L. 2. ADGZ अजुयल° Y अजुवल° B °वण्णा अंबिलिया EX °वण्णा अंबि° AYZ °ण्णाअम्बिलिया° CG °ण्णाअम्बिलिया D °ण्णाम्बिलिया G अल्लट्ट° X अलट्ट° A °पलट्ट° BF om. पलट्ट CZ °पलट्ट° BCF °परिवत्ते E °वित्ते X °यां°. L. 3. BF अणवहुया CDGXZ °हुया X समाना°. L. 4. GXZ °ज्जुवई BDFGXZ °हुया C °हूया X इत्यर्थः GZ अवज्झसइ. L. 5. C अवक्खइ DX अवक्खइ G अवअवअज्झइ; om. X. CDF om. °अज्झइ D °रेमय GZ पूर्यते CX अहिऊ° F °लई. L. 6. After मुञ्चति C ins. अवहेडइ चाति CX क्षपां GZ °तीत्यादयो BF इत्यादेसो. L. 7. G धात्वादेशोऽस्मा° C °धिताः G गृहीताः X अथ रज्जुवइ° G °ज्जुवई Z °ज्जुवई°. L. 8. X °प्पणाव अनिष्टं G अजयल° D अजुयलवण्णा Z अजुवल° C अम्लिकाद्रुमः (!) CX अजुल° DZ अजुयल° G °वन्नो BCDFXZ इति तु अर्थ°. L. 9. G om. त्व् B अल्लट्टं F अल्लट्टं (om. both पलट्टं) X °भवः अः अल्लट्ट° CZ °पलट्टं D अल्लट्टपट्टं X °वर्तनं. L. 10. C अणत्त-णय° CG अजयल° X अजुयल° D अजुयालावणोयलंमि GZ °वण्णाइयम्मि X °वण्णायलं add. पहिअस्स. L. 11. CDXZ °पलट्टयं GZ पिच्छ C पेच्छा. L. 12. G °णे मणयंचियम° D णे माणुयंचियम° BF अम्मणु° EX म्मणु° CZ म्मणुय° ABCFGYZ °चियम° X °चिअमहि° ABFGYZ °पच्चुइयं C °पचुइयं D °पच्चुयं BDF व C णादिव्वं Y adds अथानेकार्थाः ॥ L. 13. GZ अइसइ° X °दुसएसु Z अच्छं तअ and given twice. G तअ° Y °आदरज्ज° GZ °णियछ° C °त्थडि° GZ अय D अं.

अम्मणुअंचिअं तथा अहिपच्चुइअं अनुगमनम् ॥ यथा ।

दूइं अम्मणुअंचसि जस्स कए वहिणि चन्दबिम्बमुहि ।
तं किं ण णिअसि मुद्धे दइअं अण्णाहिपच्चुइअ ॥ ४८ ॥

॥ अथ ब्यक्षरादिक्रमेण अकारादयोऽनेकार्थाः ॥

अच्छं अत्यर्थं शीघ्रं च । अयं विस्तारितमादरणीयं त्यक्तं चेति त्र्यर्थम् ॥ इहानेकार्थेषु शब्देषु वैषम्याच्छिष्यमतिव्यामोहो मा भूदित्युदाहरणानि नोपदर्शयिष्यन्ते ॥ [४९]

असइसुहाणववहुआतरुणीसु इमाइ तह अज्झा ।
किसगुरुसुगसुहधट्ठालसेसु संद्द असच्चए अड्डं ॥ ५० ॥

अज्झाशब्दो असती शुभा नववधूस्तरुणी एषा चेति पञ्चार्थः । एषेति सर्वनामवाच्या या काचित्प्रत्यक्षनिर्देश्या । अज्झो एष इति द्रोणः । अड्डं इत्यष्टास्वर्थेषु । कृशो दुर्बलः । गुरुर्महान् । शुकः पक्षी । सुखं सौख्यम् । धृष्टो वियातः । अलसः शीतकः । शब्दो ध्वनिः । असत्यमनृतम् ॥ [५०]

अण्णी अ देअराणी पइवहिणिपिउच्छिआसुं च ।
माइपिउच्छासासूसहीसु अत्ता णिंहं मुहं अणिहं ॥ ५१ ॥

अण्णी त्र्यर्था । कप्रत्यये अणिआशब्दश्च । देवराणी देवरभार्या । पतिभगिनी ननान्दा । पिउच्छिआ पितृष्वसा । अत्ता चतुरर्था । माता जननी । पिउच्छा

L. 1. X अणुअंचिअं DGZ °णुअंचिय (Z °यं) C °चियं G नहिया X °पच्चुयं BDFGZ °च्चुइयं C °इयअं. L. 2. GZ दूई X om. अम्मणु G वहिणि C वाहि G °बिंब° BF °बिंद° C °बिंब° D वाहबिंब. L. 3. GZ न D म C सुद्धे CDX दइयं DGZ अन्नाहि° BCDFXZ °च्चुइयं. L. 4. D °मेणाकारा° X अनेकार्थाः L. 5. X om. अच्छं X विस्तारितं च आद° Z °रितं आद° DG त्र्यर्थः X त्र्यर्थं. L. 6 BF °म्यात् शि° BCFGXZ भूदिति उदा° X °ष्यंति. L. 7. A °मुहा° DGZ °सुणा° DGZ नव AY °बहू° B °णवहु° BCFGYZ °हुया A अज्जा. L. 8. X °सुअसुह° Z °रूमुवालह° A °घट्ट° DE °थिट्ट° BDG अट्ट Y अद्दं. L. 9. BCFX °शब्दः असनी GZ असती B सुभा B सर्व° cdd. °र्थः (X om :). L. 10. X काचित्प° X निर्देश्याः cdd. अट्टमित्य° AZ अट्ट° D अड्ड° L. 11. X कु...तः. L. 12. G °मनृतं. L. 13. G अअण्णी अ देवं° Z देवराणी AXYZ °वहि° D °वाहि° C °हिणीपिइउ° D °च्छासुं ABCFGYZ °छियासुं. L. 14. BF °माइ° B °महीसु GX मुहे X अणिह. L. 15. X अणी cdd. त्र्यर्थः (Z त्यर्थः) cdd. अणिआया° (X अणिया°) CX देअरा°. L. 16. C ननन्दा BCFGZ °छिया X °च्छया cdd. चतुर्थः.

पितृष्वसा । श्वश्रूः श्वशुरभार्या । सखी वयस्या । अव्वोशब्दः सूचनादिष्वेकादशस्वर्थेषु शब्दानुशासने पठित इतीह नोपात्तः । अणिहं सदृशं मुखं च ॥ [५१]

चीरिमसएसु अरलं अलसं सित्थयकुसुम्भरत्तेसु ।
पसुकढिणेसुं अविलो अणुओ आयारधण्णभेएसु ॥ ५२ ॥

अरलं चीरी मशकश्च । अलसं सिक्थकं कुसुम्भरक्तं चेति द्व्यर्थम् । अविलो पशुः कठिनश्च । अणुओ आकृतिर्धान्यविशेषश्चेति द्व्यर्थः । अणुआ यष्टिरित्यन्ये ॥ [५२]

घरउत्तपच्छिमङ्गणणिट्ठुरविरसेसु अचलं च ।
अवडो कूवारामेसु अग्गिओ इन्दगोवमन्देसु ॥ ५३ ॥

अचलशब्दः षडर्थः । घरं गृहम् । उत्तं उक्तम् । पच्छिमङ्गणं गृहपश्चिमप्रदेशः । णिट्ठुरो निष्ठुरः । विरसो नीरसः । अवडो कूप आरामश्च । कप्रत्यये अवडओ इत्यपि । अग्गिओ इन्द्रगोपकीटो मन्दश्चेति द्व्यर्थः ॥ [५३]

अत्थग्घं अत्थाहं अगाहआयामठाणेसु ।
सुरसगुरेडेसुं अज्जओ जलद्दङ्गदेसु अल्लत्थं ॥ ५४ ॥

अत्थग्घं अत्थाहं इति च प्रत्येकमगाधादिषु त्रिषु । अज्जओ सुरसगुरेटकयोस्तृणभेदयोः । अल्लत्थं जलार्द्रा केयूरं च ॥ [५४]

L. 1. C पितृपिज्जसा X स्वश्रू B श्वसुर° CX स्वसुर° X वयस्याः. L. 2. X °दशस्वर्थे° D *om.* the rest of the commentary from सने C °पात्ताः X सर्वाद् मुखं. L. 3. चीरि° C °ममएसु A सित्थयंकु° X सिच्छय° BFG °रत्तेसुं X °रत्ते° is given twice. L. 4. E अचिलो G पगुड ACX अणुउ Y आकारधण्ण° GZ °धन्न° G °भेएसु. L. 5. The commentary on this stanza is wanting in D. C चीरि CGZ मसकश्च BF सिक्थुं GZ सिकके C सिक्थकं. L. 6. CGX अणुउ, corr. 2. hd. C. B °तिः धा° C °शेषेति X द्व्यर्थं. L. 8. D °उत्तर° ADEXZ °निट्ठु° C °णिट्ठ° BF °निठुर° G °निट्ठ° CD अचलं (corr. 2. hd.) C व (corr. 2. hd.). L. 9. D अवडं BF °रामेसुं AGX अग्गिउ C अयिउ X *om.* °न्दगोवम° BF °मंदेसुं. L. 10. X *om.* उत्तं. L. 11. X °प्रदेशं A निट्ठुरो BDFXZ नि° C निट्ठ° *cdd.* निष्ठुरः BCFGX Z कूपः CGXZ अवडउ. L. 12. *cdd.* अग्गिउ. L. 13. BF °ग्घं G °ग्घा D अच्छग्घं अच्छाहं A अगाहमाया° Z °आयाम°. L. 14. D सार° A सुरसमरे° B °डेसु ABCDFGXZ अज्जउ X °ह्रेसु D अलच्छो. L. 15. BF °ग्घं C अगात्थं D अच्छग्घं अच्छाहं *cdd.* प्रत्येकं अगा° X °धादीपरंस्थानादिषु *cdd.* अज्जउ D सारसागुरेटयोः तृ° G °गुरेटयोश्चतृण° (sic) Z °गुरेटयो° X °गुरेटकयोः. L. 16. C अल्लत्थं D अल्लाच्छं जलाच्छं.

अवणो वहघरफलहेसु अण्णओ तरुणधुत्तदिअरेसु ।
अंतेल्ली मज्झोअरलहरीसु असंगिओ हयचलेसु ॥ ५५ ॥

अवणो परीवाहो गृहफलहकश्चेति द्व्यर्थः । अण्णओ तरुणो धूर्तो देवरश्चेति त्र्यर्थः । अंतेल्ली मध्यं जठरं तरङ्गश्चेति त्र्यर्था । असंगिओ अश्वोऽनवस्थितश्च ॥ [५५]

गयभाविवासरेसुं दिवसारम्भे अ अवरज्जो ।
कडिकढिणेसु अवज्झसमलिअल्ली मिअमए अ वग्घे अ ॥ ५६ ॥

अवरज्जो अतिक्रान्तं भविष्यच्च दिनं दिनमुखं चेति त्र्यर्थः । अवज्झसं कटी कठिनं च वस्तु । अलिअल्ली कस्तुरिका व्याघ्रश्च ॥ [५६]

देउलरप्फेसुं अहिहरमहिलिअमभिभवे अ कोवे अ ।
अद्धाणपच्छभागे समागए अइगयं पविट्ठे अ ॥ ५७ ॥

अहिहरं देवकुलं वल्मीकश्च । अहिलिअं अभिभवः कोपश्च । अइगयं मार्गपश्चाद्भागः समागतं प्रविष्टं चेति त्र्यर्थम् ॥ [५७]

अइराणी इन्दाणीइ तव्वयासेविणीए अ ।
छणणिअमेसु अवसहं हढेसिमत्तासु अक्कसाला वि ॥ ५८ ॥

अइराणी इन्द्राणी सौभाग्यार्थमिन्द्राणीव्रतासेविनी च स्त्री । अवसहं उत्सवो नियमश्च । अक्कसाला बलात्कार ईषन्मत्ता च स्त्रीति द्व्यर्था । अत्र च । अब्भुत्तइ स्नाति प्रदीप्यते च । अल्लिअइ आलीयत उपसर्पति च । एतौ द्वावपि द्व्यर्थौ धात्वादेशेष्वस्माभिरुक्ताविति नोच्येते ॥ [५८]

L. 1. D °फलएसु ABCFGXZ अण्णउ E अन्नओ D अरुणंल° C नरुण्ण° D °धत्तू° (!) cdd. °दिय° D °रेसुं. L. 2. A मज्जो° D मज्जोयार° XY °यर° AOGX °गिउ X हयच is given twice. L. 3. C परि° BFX °फलकश्चेति D °फलकथति° cdd. अण्णउ. L. 4. X अर्थः for त्र्यर्थः X मध्यज° cdd. त्र्यर्थाः (X om.) C. 1. bd. GX °गिउ BCFGXZ अश्वः अन° D अश्व अन°. . L. 5. YZ य D अवरिज्जो. L. 6. G °वट्टणेसु Z °कट्टणेसु E अचज्झ° D अवज्ज° D °अल DGZ मिय° G °मएसु व° Z °मएस व ABCFGY य D वग्घो ABCDFGYZ व. L. 7. BF प्रति° X भविष्यद्दिनं. L. 8. GZ om. वस्तु.L. 9. cdd. °लियम° ABCDFGYZ °भवे य cdd. कोवे य. L. 10. X अद्दाण° Y पच्छभाए Z °पच्छ° X अइयं cdd. °ट्ठे य. L. 11. C °कूलं. The commentary on this and the following two stanzas is mutilated in D. cdd. °लियं. L. 13. Y तव्वआ° C °सेवणीए YZ य. L. 14. C छण्ण° cdd. °निय° A अवुसह (!) X हढेइंसम°. L. 15. G om. इन्द्राणी सौभाग्यार्थम् BF om. इन्द्राणी Z °मिन्द्राणीद्रता C °व्रतां° CX °सेवनी C व. L. 16. X अकसा BGXZ °त्कारः B इष° cdd. द्व्यर्थः CX अब्भुत्तइ. L. 17. BCFX अल्लियइ cdd. आलीयते G एते X द्वावपि C om. द्वावपि. L. 18. B °क्का ति GX नोच्यते.

अविरयहिक्कासुं अणुसंधिअमविहाविअं च दीणम्मि ।
अणआलवणे तं चिअ अक्खणवेलं रयप्पओसेसु ॥ ५९ ॥

अणुसंधिअं अविरतं हिक्का च । अविहाविअं दीनमनालपनेऽपि तदेवेति द्यर्थम् । अक्खणवेलं सुरतं प्रदोषश्च । अत्र च । अवयच्छइ ह्लादते ह्लादयति पश्यति च । अवआसइ पश्यति श्लिष्यति च । अवसेहइ गच्छति नश्यति च । एवम् अवहरइ । इत्यादयो धात्वादेशेष्वस्माभिरुक्ता इति नोपात्ताः ॥ [५९] ॥

भणिओ अकंडतलिमो णिण्णेहाकयविवाहेसु ।
अवकिंत्तीइ असच्चे दाणम्मि अ अवरिहट्टपुसणं ति ॥ ६० ॥

अकंडतलिमो निःस्नेहोऽकृतविवाहश्च । अत्र च । अहिपच्चुअइ गृह्णाति आगच्छति चेति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः । अवरिहट्टपुसणं अकीर्तिरसत्यं दानं चेति त्र्यर्थम् ॥ [६०]

॥ अथ आकारादयः शब्दा द्व्यक्षरादिक्रमेण प्रस्तूयन्ते ॥

आहू घूए आऊ सलिले तह विंचुअम्मि आलासो ।
आणिक्कं तंसरए आयल्ली झाडभेअम्मि ॥ ६१ ॥

आहु इत्युकारान्त उलकवाची । आऊ सलिलम् । आलासो वृश्चिकः ।

L. 1. *cdd.* °संधिअम° A °विअमहा° *cdd.* °विअं B व. L. 2. Z अलआ° ABGYZ चिय C मुक्खण° *cdd.* रतप्प° A, C 1. hd. GX °प्पउ° X °सेसुं. L. 3. BCF °संधियं X °संधेयं *cdd.* °हावियं. L. 4. BFG *om.* ह्लादते L. 5. BF अवयासइ CX अवयासइ BF अवसेइ. L. 6. BD पात्ता. L. 7. CDGX भणिउ E अंकड° A अकंठ° E णिणे° GZ निन्न° D °विवा° Y °हेसुं. L. 8. C अवकिंत्तीइ E °त्तीअ XYZ य X अवर° BCDFY °हृ° GZ °हट्ट° X °हिट्ट° X नि Y मि. L. 9. X अकंडलिमो BCFGZ निस्नेहो D निसेहो CDX अकृत° X °विराहश्च G °पइचु° BF °पच्चुयइ Z °पल्लुअइ X °पच्चइ D अहेपच्चुइ BX गृह्णाति CF गृण्ह°. L. 10. X चाति G अवरिहट्ट° BX °हृ° D °हेट्ट° C 2. hd. °हृ° Z °हट्ट° X °पुसण. L. 11. C त्र्यर्थः (sic). L. 12. GZ अथाका° BCFX शब्दाः X द्व्यक्षराणि° Y has only आकारादिः ॥ L. 13. BF विंचुयंमि C विंचु° D विचुयंमि EX विंछुअंमि Y विंछुयम्मि Z विंचु° X आलोसो. L. 14. AX तंसुरए D तिरिसुरए Z तंसरण EX आइल्ली GZ आयल्ही X काइभेणि CDFGYZ °भेयम्मि BE °भेयंमि. L. 15. B आहू D आहुरित्यु° B °कारांतं X अहूक° G °वाली BD °वाची X अलोसो.

आणिक्कं तिर्यक्सुरतम् । आयल्ली झाटभेदः ॥ यथा ।

आयल्लिआहुआलाससंकुलं आउरहिअगिरिसरिअं ।
आणिक्कजाणि तुह कारणे अडविमडइ सो सुण्णो ॥ ४९ ॥ [६१]

आहच्चं अच्चत्थे मुहमाणुअमाउलं रण्णे ।
आवंगो अवमग्गे जूडे आमोडआमेला ॥ ६२ ॥

आहच्चं अत्यर्थम् । आणुअं मुखम् । आकार इत्यन्ये । आउलं अरण्यम् । आवंगो अपामार्गः । आमोडो तथा आमेलो जूटः । शेखरवाचकस्तु आमेलो आपीडशब्दभवः ॥ यथा ।

ल्हसिआमोडमिलाणाणुआण तुह रिउवहूण आमेलो ।
आहच्चमाउलमहीलुढिआणावंगमञ्जरी लिअइ ॥ ५० ॥ [६२]

आरिल्लो आरा आरोहो अ थणम्मि आफरो जूए ।
आगत्ती कूवतुला आसंघेच्छाइ खित्तमाविद्धं ॥ ६३ ॥

आरिल्लो अर्वाक् । अर्वाकालोत्पन्न इत्यर्थः । आरोहो स्तनः । नितम्बवाची त्वारोहशब्दः संस्कृतसमः । आफरो द्यूतम् । आगत्ती कूपतुला । आसंघा इच्छा । आस्थेत्यन्ये । आविद्धं प्रेरितम् ॥ यथा ।

L. 1. X आइल्ली Z आयली BFGZ झाड° C ज्ञाट°. L. 2. In GZ this example runs thus : आअल्लियाहुआलाससंकुलं (Z °संकुलं) अडइमडइ सो सुन्नो (Z सुत्तो) । आणिक्कजाणिउ (Z °जाणि) तुह कारणेण आउरहिअगिरिसरियं ॥ X आइल्लि° D आअल्लियाहुआलासयंकुलं B आओर° D आऊरहिगिरि° BCFG °रहिय° X °राहिय° *cdd.* °सरियं (X °सयं). L. 3. C आणक्क° DG °जाणिउ *cdd.* कारणेण BF अडवि अडइ CX अविमडइ D अडविडइ D सुणो. L. 4. B, C 1. hd. DFY आहव्वं Z आहाव A अच्चछे D आव्वच्छो G अव्वच्छे Z अव्वत्थो CEZ मुहमा° D °णुयम° EGX रन्ने. L. 5. Z झूडे (?). L. 6. BDF (G ?) Z आहव्वं C आहुच्चं X अत्यर्थं twice given. CDG आणुयं CD आरण्यं. L. 7. G °डो न आ° C जूकः (?) X जूट B शखर° C शेषर°. L. 8. C पीड° X *om.* भवः ॥ यथा । L. 9. *cdd.* ल्हसिया° C °मोडे° *cdd.* °णुयाण (Z °णयाणु) G ल्ह° X गुह Z °बहूण GZ आमेले. L. 10. BFG आहव्वम° CXZ आउव्व° C 2. hd. °च्च° C °लुठीया° DX °लुढिया° BFGZ °लुढिया° CX लियइ D लिहइ. L. 11. D आर Y य X थणंमि. L. 12. A असं° D आसाधा इच्छा Y खेत्त°. L. 13. X अर्वाक् is given thrice. BF अर्वाक्कालो त्पन्नः C स्वनः X अनः. L. 14. GZ संस्कृतशब्दभवः C द्युतं CG असंघा. L. 15. C आस्थेत्यन्ये DX आस्थेत्य°.

आरिल्लमयण आगत्तीदृढभुअ मुञ्च आफरं सुहय ।
मरइ तुहासंघाए कामाविद्धा वरारोहा ॥ ५१ ॥ [६३]

आणाई सउली आणूवो सवचे हठम्मि आडाडा ।
आयड्डीआमोआलंवा वित्थारहरिसभूछत्ता ॥ ६४ ॥

आणाई शकुनिकाख्यः पक्षी । आणूवो श्वपचः । आडाडा बलात्कारः । आयड्डी विस्तारः । आमोओ हर्षः । परिमलवाचकस्त्वामोदशब्दभवः । आलंवं भूमिच्छत्रम् । यद्वर्षासु प्ररोहति ॥ यथा ।

हणिऊण पउत्थजणं आणाइकुलं व रइअआडाडो ।
आलंवायड्डिमिसा आमोआ हसइ पाउसाणूवो ॥ ५२ ॥ [६४]

आलत्थो मोरे आसयमासण्णे वलम्मि आयामो ।
आलीलं णिअडभए आउरमाजिम्मि आउसं कुचे ॥ ६५ ॥

आलत्थो मयूरः । आसयं निकटम् । आयामो बलम् । दीर्घं इत्यन्ये । आलीलं निकटं भयम् । आउरं संग्रामः । आउसं कूर्चम् ॥ यथा ।

सायामासयसेण्णं तुह पेच्छिअ जायआउरालीला ।
आलत्थपिच्छछत्ते छड्डिअ रिउणो अणाउसा जन्ति ॥ ५३ ॥ [६५]

L. 1. CDGXZ °द्दि° BCDFX °भुय C आफुरं GZ सुहअ D सुहेहिय. L. 2. G अरइ त्वाह्रा° C *om.* इ तु G °घासाए. L. 3. D सउए E सओली BF सवाच X सचे C हयम्मि D हठ° D आडा. L. 4. CD आयट्टी Y आअड्डी° GXZ °ड्डी D °मोयोलं° B °लंवा G °लंचा D चिच्छा° G °रोहरि°. L. 5. G अणूउ G बला° G आयड्डी CDXZ °ड्डी. L. 6 D, C 1. hd. GZ आमोउ C मरिमल° *add.* °कस्तु आ° BG आलंवं D आलांवं. L. 8. D हणिउण X हसिऊण G पउच्छणं D पउच्छ° BCFGXZ रइय° D रइअ°. L. 9. BG आलंव° D आलव° CFGXZ °यड्डि° D °याइ° B °यड्ड्डि° (sic) G °मिमा X सहइ G °णूउ. L. 10. D आलच्छो X आयत्त° DEX °सन्ने GZ वलम्मि. L. 11. A वियइ° BCFY णियइ° DFGZ नियइ° X निअड° DEX माउसं C कुच्चे X कुच्चो. L. 12. D आलच्छो X आयसं G has twice आयामो बलं। D वीर्यमित्यन्ये. L. 13. DGXZ निकटभयं. L. 14. C सासयलयामसयसेण्णं X सासयलयामसयणसेण्णं BCDFXZ पेच्छिय G मेच्छिय. L. 15. D आलच्छपिच्छलत्ते GZ °पिंछ° BFGZ छड्डिय C छड्डिय D छड्डिय X छड्डिय.

आसंगो आसवणं आलयणं वासगेहम्मि ।
आमोरओ विसेसण्णुअम्मि आहुंदुरो बाले ॥ ६६ ॥

आसंगादयस्त्रयो वासगृहार्थाः । अत्र च । आलिद्धशब्द आश्लिष्टशब्दभवः । आहइ काङ्क्षतीति धात्वादेशेपूक्त इति नोपात्तः । आमोरओ विशेषज्ञः । आहुंदुरो बालः । आहुंदुरू बाल इत्यन्ये ॥ यथा ।

आमोरय सिरिआसंग तए आहुंदुरा करिहरीण ।
मित्तासवणअमित्तालयणदुवारेसु संघडिआ ॥ ५४ ॥ [६६]

कमलम्मि आरणालं आसिअओ लोहघडिअम्मि ।
आसक्खओ सिरिविए आमलयं णेउरघरम्मि ॥ ६७ ॥

आरणालं कमलम् । काञ्चिके आरणालं संस्कृतभवम् । आसिअओ लोहमयः । केचिदयसा निर्वृत्त आयसिकस्तदपभ्रंश आसिअओ इत्याहुः । आसक्खओ श्रीरिति वदतीति श्रीवदः प्रशस्तः पक्षिविशेषः । आमलयं नूपुरगृहम् ॥ यथा ।

लीलारणालआमलयकेलिआसक्खए इमे तीए ।
जं विरहम्मि णिअन्तं हिअय ण फुट्टेसि तं सि आसिअयं ॥ ५५ ॥ [६७]

L. 1. C आसणं X आसचणं X वासगेहिंमि. L. 2. B अमो° AD, C 1. hd. X °मोरउ A °सणुअ° EA (!) °नु° BFY °ण्णुय° D °न्नूअ° GX °नुय° Z °नुय° A आहुन्दु° D °हुंदुरो B, C 2. hd. DXY बाले E वाभे. L. 3. B °शब्दः X *om.* आश्लिष्ट-शब्द. L. 4. D नेहोपात्तः CDGX °मोरउ D आहुंदुरो X *om.* आहुंदु रोबालः. L. 5. BDZ बालः CGZ आहुंदुए D आहुंदुर X आहुंदुरु CDZ चाल. L. 6. G आमोदय Z आमोवय D आहुंदुरा D °हरीणा. L. 7. D °दुवारियासु संघट्टिया BCFGX °डिया. L. 8. CDEGZ आरनालं ACFX आसिअउ G आसियउ D आसिओ Z आसियओ A लोउघ° *cdd.* °घडिय° (X लोहयघडंमि). L. 9. BDFY आमक्खओ ACGXZ °उ ACG *om.* सिरिवए ACG आमलयं X आमलय DEX नेउर°. L. 10. DGZ आरनालं D कांजिके X *om.* काञ्चिके CGXZ आरनालं G आसियउ CX °अउ corr. 2. hd. D आसिउ Z आसियओ D °मयं C °मय. L. 11. BCFGXZ केचित् B निवृत्तं आ° D निर्वृत्तमाय° X निवृत्त GZ °सिकः °भ्रंस Z °भ्रंशः DG आसियउ Z आसियओ C 1. hd. X °अउ BF आमक्खउ D आमखाउ CGXZ °क्खउ (C 2. hd. °ओ). L. 12. CDFX वदति श्री° CX °शस्तपक्षि° X नूपर°. L. 13. CGXZ °नाल° D °णालनालय° BF °मलयं केलि° D °केलियासाखाए BF °मक्खए. L. 14. X णियंतं BF हिअ X हिअय Z हियय C फुट्टे° D फुट्टित्ति G °ने DGZ आसिययं.

आयड्डिअं परव्वसचलिए आऊडिअं च जूअपणे ।
आलंकिअं च खञ्जीकयम्मि आमंडणं भण्डे ॥ ६८ ॥

आयड्डिअं परवशाचलितम् । यस्तु व्याप्रेराअड्ड इत्यादेशोऽस्माभिरुक्तः स व्यापारमात्रार्थः । आऊडिअं द्यूतपणः । आलंकिअं खञ्जीकृतम् । आमंडणं भाण्डम् ॥ यथा ।

रयणामंडणमवणिं जो सहि आऊडिअं खणे कुणइ ।
सो आयड्डिअआलंकिएहि कह अहिसरेअव्वो ॥ ५६ ॥ [६८]

आरोग्गिअआसीवयआहुडिआ भुत्तसुइअपडिएसु ।
मीसत्तमाडुआली आसरिओ संमुहाआए ॥ ६९ ॥

आरोग्गिअं भुक्तम् । आसीवओ सूचीजीवकः । आहुडिअं निपतितम् । आडुआली मिश्रीभावः । आसरिओ संमुखागतः ॥ यथा ।

आरोग्गिआडुआलीसत्तुणं तुह णरिन्द सत्तूणं ।
आहुडिआणमरण्णे पत्तपुडासीवअत्तमासरिअं ॥ ५७ ॥

इह च आयड्ड–आऊड–आरोग्ग–आडुआल–आहुडप्रभृतीनि धात्वादेशप्रतिरूपकाणि नामानि। तेषां करोत्यर्थे णिचि नामधातुत्वमपि । तेन । आयड्डइ । आऊडइ । आरोग्गइ । आडुआलइ । आहुडइ । इत्याद्यपि सिद्धम् । एवं सर्वत्र क्रियावाचिषु योजनीयम् ॥ [६९]

L. 1. X अट्टिअं ADYZ °ड्डियं B °ड्डिअं CF °ट्टिअं Z °चलिए ABCFGYZ °डियं D *om.* आऊ° च जू° Z व CZ जूय° Z °पणो. L. 2. *cdd.* °कियं Z भडे. L. 3. GZ आयड्डियं B °ड्डियं D °ट्टिअं X ट्टियं CG °चलित Z °चलितः GZ °रायड्ड C °अड्ड D °अट्ट X °अड्ड. L. 4. *cdd.* °डियं C द्युत° *cdd.* °कियं. L. 5. BCF °मचाणिं X °वमणिं *cdd.* °डियं D खणं. L. 6. GZ आअडिय° BF °अट्टिय° C अडिअ° D °अट्टिय° (sic) X °अद्दिअ° BCDFX °किएहिं CX अहिसारयव्वो (misread) D अहिसिरेयव्वो F अह°Z अहिसरो°. L. 7. ABCDFYZ आरोग्गिय° E आरोगीअ° X °गिअ° *cdd.* °हुडिया ABCDEFXYZ °सुइय° G °मुइय°. L. 8. C मीसन्नम° D मीसुत्तम° Y °माडुयाली AG, C 1. hd. X °रिउ Y सम्मुहायाए. L. 9. *cdd.* आरोग्गियं GZ °सीवउ C °सावउ 2. hd. °वओ X आ...वउ BCDFXZ °डियं. L. 10. D आडुयाली *cdd.* आसरिउ, C 2. hd. °रिओ Z सम्मुखा°. L. 11. *cdd.* आरोग्गियाडुया° CX °डु° GZ °यालिअ° BF °यालि° XZ नारिंद. L. 12. *cdd.* आहुडिया° CX °सीवअन्न° BCFGXZ °सरियं D °सरिडं. L. 13. G आयड्डाआऊडाआ° C आअड्ड° D आअड्ड° X अड्ड° (*om.* आ) Z आयड्ड° BCFX °आडुयाल D °आडुयालइ G °आड्ड° B प्रभितिनि. L. 14. BDX णिचि. L. 15. CD आअड्डइ BCDFX आडुयालइ CD *om.* आहुडइ.

आयावलो अ बालायवम्मि आवालयं च जलणिअडे ।
आडोविअं च आरोसिअम्मि आराइअं गहिए ॥ ७० ॥

आयावलो बालातपः । आवालयं जलनिकटम् । कप्रत्ययाभावे आवालं इत्यपि । आडोविअं आरोषितम् । आराइअं गृहीतम् । आसादितमित्यन्ये ॥ यथा ।

आयावले पसरिए किं आडोवसि रहङ्ग णिअदइअं ।
आराइअबिसकन्दो आवालठिअं पसाएसु ॥ १८ ॥ [७०]

मालायारे आरंभिओ अ आइसणमुज्झिअए ।
आलीवणं पलित्ते करिआए आवेरइआ चेअ ॥ ७१ ॥

आरंभिओ मालाकारः । आइसणं उज्झितम् । आलीवणं प्रदीप्तम् । प्रदीपनकमित्यर्थः । अत्र च । आहम्मिअं आगतमित्याङ्पूर्वस्य हम्मेः सिद्धम् । आइग्घइ आजिघ्रति । आहोडइ ताडयति । आसंघइ संभावयति । आअड्डइ व्याप्रियते । अउड्डइ मज्जति । आरोलइ पुञ्जयति । आयंबइ आयज्झइ वेपते । आढवइ आरभते । आलिहइ स्पृशति । आइंछइ कर्षति । आरोअइ उल्लसति । आढप्पइ

L. 1. G आइआवलो DE °वलो AGYZ य AEGY वाला° A °लायम्मि BF °लायनम्मि Z °लायचम्मि D अवालयं E आवाल (sic) *om.* च B व EX जइनियडे ABCDFGZ °णियडे Y °नियले. L. 2. *cdd.* °वियं ABCDFGYZ °सियम्मि ABDEFGYZ आराइयं CX आरोइयं. L. 3. D °वलो BG वाला° D °तपो C आवा° BFGZ आवालमित्यपि C आवालमित्यपि D आवाल इत्यपि. L. 4. *cdd.* आडोवियमारोषितं (X °वितं). *cdd.* आराइयं. L. 5. C पस्मिाए C 1. hd. DGZ °णिय° DGZ °दइयं. L. 6. *cdd.* आराइयविस° BF °कंदे C आवाल° GZ आवले° BCDF °ठिबं Z °ठिदं; broken off in G. L. 7. C अरंभिउ 2. hd. °ओ DGX °उ ACDGYZ य AD °मुज्झियए C °मुज्झिअए BFGYZ °यए. L. 8. ABDEFXYZ कारियाए C °यए XZ आवरे° *cdd.* °रेइया ABF चेय C वेव (2. hd. चेव) EGXYZ चेव. L. 9. DGX °भिउ C *om.* ओ B आइसण्णं D उज्झितं X प्रदीप्तं is given twice. Z प्रदीपन् D प्रादीपनमित्यर्थः. L. 10. *cdd.* आहम्मियमागतमिति BCDF आइपू° X अइपू° DG हम्मे. L. 11. G *om.* आसंघइ सं G आजड्डइ C °अड्डइ D °अड्डइ. L. 12. G अउडइ B अओड्डइ or °ड्डइ C आउडइ D आउड्डइ F आउड्डइ CGX आरोलेइ GZ आअंबइ B आयम्बइ CDF आयम्बइ GZ आअज्झइ C आइज्जइ *om.* D. X आइज्झइ C आढाघइ X आढवइ. L. 13. G आलिहुक Z आलिज्जइ DGXZ आयंछइ C आयंच्छइ BCDFX आरोयइ Z *om.* from आरोअइ to आवेरइआ in l. 2. next page CX उल्लसइ C आढप्पइ.

आरभ्यते । इत्यादयो धात्वादेशेषूक्ता इति नोच्यन्ते । आरालिओ सूपकार इत्यारालिकशब्दभवत्वान्नोक्तः । आवरेइआ करिका । मद्यपरिवेषणभाण्डम् ॥ यथा ।

कस्स व विओअआलीवणम्मि आरंभिए तुमं पडिआ ।
जं मइराविमुहीए आइसणं आवरेइआइ कयं ॥ ५९ ॥ [७१]

आयासलवो णीडे आयासतलं च हम्मपुट्ठम्मि ।
आणंदवडो पढमे वहूइ रुहिरारुणे वत्थे ॥ ७२ ॥

आयासलवो पक्षिगृहम् । आयासतलं हर्म्यपृष्ठम् । आणंदवडो प्रथमं वध्वा रुधिरारुणितं वस्त्रम् । प्रथमपरिणये भर्त्रा कौमारे गृहीते यत्तत्परिमलरुधिररञ्जितं वस्त्रम् बान्धवानानन्दयति तत् आणंदवडाख्यम् ॥ यथा ।

आयासतलोवरि वल्लहस्स चरिअं वयंसि णिण्हवसु ।
आणंदवडो आयासलवढिअसारिआ य तं कहइ ॥ ६० ॥

अत्र च । आविलुंपिअं अभिलषितमिति यदन्यैरुक्तं तत्काङ्क्षेरादेशः । आसेअणयशब्दश्चावितृप्तदर्शनार्थ आसेचनकशब्दभव इति नोक्तौ ॥ [७२]

॥ अथानेकार्थाः ॥

पसवदुहणिच्चदिट्ठेसु आवि आलं वहोलमउएसु ।
अच्चत्थदीहविसमेसु लोहमुसलेसु तह आयं ॥ ७३ ॥

L. 1. X °षूक्ताः DG, C 1. hd. X °लिउ C पूपकार F °कारः. L. 2. CDFGX इति आरा° B इति अरा° *cdd.* °रेइया G मज्ज°. L. 3. G विउअ° C विउइयआला° D कस्स विनिओयाआला° F विउइअ° X विउइआ° BDFGXZ पडिया C पिडिया. L. 4. C °मुहीए G आवरोइ° B आवरे° *cdd.* °इयाइ. L. 5. DEGXZ नीढे B व E °फुट्ट° G °जट्ठम्मि. L. 6. G आणाद° C °वणो A पुडमे C पुढमो D पाढमो G पुढमे D वाहुइ Y वहूए D वच्छे. L. 7. C आयाम° corr. 2. hd. B हर्म्यंपृष्टं CDFGX °पृष्टं CZ वध्वाः प्रथमं D वधः प्रथमं X *om.* from प्रथमं to प्रथम incl. L. 8. D रुधिरारुणं Z रुधिरारुणित BDF भर्त्ता X भत्त C कौमारी. L. 9. G वान्ध° C बांधा° D तात X तत BCFGXZ आनंद° D आनाद°. L. 10. BFGXZ चरियं CD वरियं GZ निण्ह° D णिहू. L. 11. C अयास° BDFG °ढ्रिय° CZ °ढिया° X °ढ्रिया° BCFGXZ °सारिया D °सारिआ. L. 12. C आविल्लुमियं BFGZ °पियं DX °लुम्पियं G अलिल° C °लसि° X अभिलषति. L. 13. G आसेय° Z आसेण्य° GZ °नार्थः CX आसेचनक° 2. hd. °च° D अशेचनकशब्दभाव DZ नोक्तः. L. 14. C अथ अनेका° G °र्थः. L. 15. E °दुणि° Z °णिच्च° CG आल A वहोल° E वहोल° D वहोले° G °मउत्तेसु. L. 16. A अच्चत्थं दीह° C आच्चत्थ° 2. hd. °च° D अचाच्छ° E °मुशलेसु G reads: दीहलोहमुसलविसमेसु तह आलं । Z आलं.

आविशब्दः प्रसवदुःखे नित्ये दृष्टे चेति त्र्यर्थः । आलं अल्पस्रोतो मृदु च । आयं अत्यर्थं दीर्घं विषमं लोहं मुसलं चेति पञ्चार्थम् ॥ [७३]

आणिअमाढिअमिट्ठे गणणिज्जे अप्पमत्तगाढेसु ।
सिक्कारे पणिए आहुडमायरमुक्खले कुच्चे ॥ ७४ ॥

आणिअं आढिअं च इष्टं गणनीयमप्रमत्तं गाढं चेति प्रत्येकं द्वावपि चतुरर्थौ । अहुडं सीत्कारः पणितं च । आयरं उदूखलं कूर्चं च ॥ [७४]

आयल्लो रोगचलेसु विलविए चित्तिए अ आराडी ।
आरद्धं च पवुड्ढे सयण्हगेहागएसुं च ॥ ७५ ॥

आयल्लो रोगश्चलश्च । आराडी विलपितं चित्रयुतं च । आरडिअं इत्यन्ये । यदाह । चित्तलिअं विलविअं च आरडिअं ॥ आरद्धं प्रवृद्धं सतृष्णं गृहं आगतं चेति त्र्यर्थम् ॥ [७५]

आरणमहरफलेसुं आविअमिन्दोवमहिअपोएसु ।
आऊरमइसउण्हेसु चलिअकुविआउलेसु आहित्थो ॥ ७६ ॥

आरणं अधरः फलकश्च । आविअं इन्द्रगोपो मथितं प्रोतं चेति त्र्यर्थम् । आऊरं अतिशयमुष्णं च । आहित्थो चलितः कुपित आकुलश्चेति त्र्यर्थः ॥ [७६]

L. 1. DG °दुखे X °दुःख G नित्यदृष्टे X °दृष्टो BDF °श्रोतो. L. 2. GZ मुशलं. L. 3. ABCDFGYZ आणिमय° ABCDFGYZ °ढियमि E °ढिअ° G °ट्टे° D °गाढेसु. L. 4. Z पणए B आहुंड° A °माआरमुक्खेले BGZ °मायर° D °माआरमोउखले GZ °मुलूखले BF कुच्चे. L. 5. *cdd.* आणियं आढियं G इट्ठं *cdd.* गणनीयं अप्र° B *om.* प्रत्येकं BF आहुंडं. L. 6. BCFGXZ आअरमुदू° CX °दूखलं. L. 7. X चिलिविए DG विचिए Z चित्तविए D य. L. 8. CX पवुड्ढे D पवुद्धे G पच्चुड्ढे G सयण्ह D सइ्ण्हं E सयगेह° BFX °गेहाएसुं Z °गएसुं. L. 9. B रोगः D रोगे X रोगचंचलश्च G आरीडी C आरा—*cdd.* आराडियमित्य°. L. 10. C (F!) चित्तलयं 2. hd. चि° XZ चित्तलयं D चित्तालियं BG °लियं DGXZ विलवियं BF विलंवियं C विलयं *cdd.* आरडियं G प्रवृत्तं X प्रवृद्ध BCFGXZ गृहे D गेहे. L. 11. B वेति G *om.* चेति X थंम् for त्र्यर्थम्. L. 12. X °फलेसुं ABCDFGZ आवियमि Y आवयमि° G °दोवगाहिय° Z °दोव° X °दगोव° ABCDEFXYZ °महिय°. L. 13. X आउरमइ-सयउ° Z °उण्हेसु D चल° ABCDFGY चलिय° Z वलिय° ACDY °कुविया° AGZ आहित्था X अहित्थो DY °च्छो. L. 14. G धरः XZ आवियमिंद्र° G °गोप G मथितं BF मथितं C मर्वितं चे, 2. hd. मथितं च D माथितं G प्रातं B वेति. L. 15. Z अतिशयं उ° X अतिशयं D आहिच्छो B कुपितः X *om.* कुपित आ° G आकुलितश्चेति.

आरेइअं मउलिए मुक्के भन्ते सरोमञ्चे ।
णववहुपरतन्तासुं आवड्डिअआविअज्झाओ ॥ ७७ ॥

आरेइअं मुकुलितं मुक्तं भ्रान्तं सरोमाञ्चं चेति चतुरर्थम् । आवड्डिआ तथा आविअज्झा नववधूः परतन्त्रा चेति प्रत्येकं द्व्यर्थे ॥ [७७]

आइप्पणं च पिट्ठे छणघरमण्डणछुहाछडाए अ ।
अविवित्तसंकडे आरंदरमावडिअमब्भिडिअसारे ॥ ७८ ॥

आइप्पणं पिष्टमुत्सवे गृहमण्डनार्थं सुधाछटा च । तन्दुलपिष्टक्षीरं गृहमण्डनमाइप्पणं इत्यन्ये । आरंदरं अनेकान्तं संकटं च । अविवित्तसंकडे इति समाहारः । आवडिअं संगतं सारं च । अब्भिडिअं संगतं समा अब्भिड इत्यादेशात् । अत्रापि समाहारः । अत्र आलुंखइ दहति स्पृशति चेति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः ॥ [७८]

॥ अथ इकारादयो व्यक्षरादिक्रमेणैवोच्यन्ते ॥

इग्गो भीए इब्भो वणिए उच्छुसयलम्मि इंगाली ।
इक्कुसमुप्पलमिरिणं कणयं इन्दिन्दिरम्मि इहंडो ॥ ७९ ॥

इग्गो भीतः । इब्भो वणिक् ॥ इणं इणमो एतत् । इण्हिं इदानीम् । इर किलार्थे । एते शब्दानुशासन एवोक्ता इतीह नोच्यन्ते ॥ इंगाली इक्षुखण्डम् । इक्कुसं सामान्याभिधानेऽपि नीलोत्पलम् । इरिणं कनकम् । इहंडो भ्रमरः । कैश्चिदिन्दिन्दिर-

---

L. 1. ABCDFGYZ आरेइयं E मंगे. L. 2. EFGXZ नव° G नववहु° C °तंतासु B आवड्डि° (!) G °ड्डि° X °ड्डिआवि° BCGY °यआ° D °ड्डिआआ° C °आज्झाउ; 2. hd. आविज्झाओ ADGZ °ज्झाउ X °अज्झाउ. L. 3. BDGXZ आरेइअं C (F1) आरेइं X °रोमांचेति GZ आवट्टिय BCDFX °ड्डिया. L. 4. G अविअच्चा C °अज्झा 2. hd. °अड्डा D आवियज्जा Z °अड्डा (!) B द्व्यर्थौ CDFGXZ द्व्यर्थौ. L. 5. D आइप्पिणं E °छहाए ABCFGYZ य. L. 6. AG, C 2. hd. Z अविचित्त° Z °संकाइ BF °कडेरा A °मावेडिअसंगिपडियसारे X °मावेडिअसंगएसारे B °माचडि° BDGYZ °डियमब्भिडिय° C °डियमज्झिडिय° E °सागे. L. 7. D आइप्पिणं G पिट्टं BCDFXZ पिट्टं उ° Z तंडुल°. L. 8. cdd. °प्पणमित्य° XZ आरंदरमने° GXZ अविचित्त° cdd. आवडियं. L. 9. BDF, C 1. hd. अब्भिडियं G अब्भिडइ X °डिअ. L. 10. BF लालुंखइ. L. 11. CF अथेकारा° Y has only इकारादिः. L. 12. CF इब्भो X इच्छुसंडंमि. L. 13. A इक्कुस° D इंदिरंम्मि इहंडो. L. 14. Z इगो CF इब्भो BF इण BF इण्ह X इण्हं C (F1) इल. L. 15. BDZ °शासने B एवोक्ताः GZ इक्कुदंडं BDF इक्कुसं. L. 16. BF °न्यानिधा° X °भिधुने° G °त्पलं DGX कैश्चिदिंदिर° C कैश्चिदिंदिर BF °दिंदिर°.

शब्दोऽपि देश्य उक्तः । अस्माभिस्तु संस्कृतेऽपि दर्शनादनया भङ्ग्या निबद्धः ॥ यथा ।

इब्भाणमिरिणमिक्कुसमिदंडाणं मयाण इंगाली ।
इग्गाण य माभेसीसद्दो हरिसं समुव्वहइ ॥ ६१ ॥ [७९]

इक्कणइरावइग्घिअइरिआ चोरकरिभच्छिअकुडीसु ।
ओसिंघिअम्मि इंघिअमिंदग्गींदग्गिधूममवि तुहिणे ॥ ८० ॥

इक्कणो चोरः । इरावो गजः । इग्घिअं भर्त्सितम् । इरिआ कुटी । इंघिअं घ्रातम् । इंदग्गी तथा इंदग्गिधूमं तुहिनम् ॥ यथा ।

मणइक्कण बलइग्घिअइराव पण्णइरिआठिआ मुणिणो ।
इंदग्गिणगे इंदग्गिधूमधवलं जसं तुहेंघिन्ति ॥ ६२ ॥ [८०]

कोमारे इंदमहो इंदोवत्तो अ इन्दोवे ।
कीडेसु इंदगाई जुएसु इरमंदिरो करहे ॥ ८१ ॥

इंदमहो कौमारः । कुमार्यां भव इति व्युत्पत्तेः । इंदमहं कौमारमित्यवन्तिसुन्दरी । यदुदाहरति स्म ।

उवहसए एराणिं इन्दो इन्दीवरच्छि एत्ताहे ।
इंदमहपेच्छिए तुह मुहस्स सोहं णिअच्छन्तो ॥ ६३ ॥

L. 1. D *om.* ऽपि X देश्यः. L. 3. C °मिकुसुमि° D °मिकुस° X मयणे (miread !) L. 4. C हरिसं X हरिमं D, C. 2. hd. G समुच्वहइ. L. 5. BF इक्कुण° G इक्किण° X इक्कणइराव° Z °इरावग्घिया *edd.* °इग्घिय° ABCDFGY °इरिया BDF चोर° C चोरे *edd.* °भच्छिय° C °कुडासु. L. 6. AGX उसिंघियम्मि BCDF ओसंघिय° YZ °घियम्मि E अंघि° ABCDFGYZ इंघिय° CDZ °दग्गींद° G °दग्गीधु (*om.* दग्गीं) X °दग्गींइग्गि° E कड्ढिगे G डु°. L. 7. B इक्कुणो BD चोरः X चोरः XZ इग्घियं XZ इरिया C कुटा X कुटी XZ इंघिय. L. 8. G घ्रातं CZ घ्याघ्रातं. L. 9. BF °इक्कुण CGZ वल° C °इक्किय° D °इक्किया° BFGZ °इग्घिय° X °इङ्गिय° GZ पन्न° X पण° *edd.* °इरिया BDFGXZ °ठिया C *om.* ठिआ BF मुनिणो. L. 10. X इंदग्गिणइ Z °धवल G तुहं घंति BF तुहेंथिंति C तुहेघेति DX तुहेंघेंति (equally correct as °घि°) Z तुहेंघंति. L. 11. C कोमारो X इदमाहो C इंदोवत्ते अ and twice. AGYZ य. L. 12. X इदगाई BCF °गाइ G °गाई G जएसु X ज्जुएसु A इरमंदिरो X इरिमंदिरो G सुर° करहो. L. 13. C कोमाराः BF इदमहं CX °महो D °माहो BF कामा° C °रमित्यवंतिसुंदरः D °रमिति वंतिसुंदरा X °मित्यवं वदति सुंदतिसुंदरी. L. 14. C इदीवरच्छि D एत्ताहि. L. 6. BF इंदम पे° C इंदोमहोत्थिए X मुहम *edd.* णियच्छ°

इंदोवत्तो इन्द्रगोपकः । इंदगाई युताः कीटाः । ये कीटाः संलग्ना भ्रमन्ति । इरमंदिरो करभः ॥ यथा ।

इरमंदिरेंदगाईइंदोवत्ताइजन्तुणो वि वरं ।
इंदमहो पुण णूणं लज्जं हासं च जणइ जणे ॥ ६४ ॥ [८१]

इन्दुट्ठवणे इंदट्ठलओ इंदमहकामुओ साणे ।
इल्लो दरिद्दकोमलपडिहारलवित्तकसिणेसु ॥ ८२ ॥

इंदट्ठलओ इन्द्रोत्थापनम् । इंदमहकामुओ श्वा ॥ यथा ।

इंदट्ठलओ सरए पयाणचलिएभगज्जिएहि तए ।
रइओ रिऊहि रण्णे सहयरइंदमहकामुअरवेहिं ॥ ६५ ॥

॥ अथानेकार्थाः ॥

इल्लो दरिद्रः कोमलः प्रतीहारो लवित्रं कृष्णवर्णश्चेति पञ्चार्थः ॥ [८२]

सद्दूलसीहवुट्ठीणिवारणेसुं तहा इल्ली ।
विसिवुट्ठिरक्खणेसुं गेहदुवारे अ इल्लीरं ॥ ८३ ॥

इल्ली शार्दूलः सिंहो वर्षत्राणं चेति त्र्यर्थः । इल्लीरं बृसी वृष्टिवारणं गृहद्वारं चेति त्र्यर्थम् ॥ [८३]

L. 1. B °गाइ CDX *om.* कीटाः after ये. L. 3. C °वेत्ताइ°. L. 4. D *om.* णूणं C *om.* जणइ BF जणो D जेण. L. 5. E इदु° D इंदुद्द° Z इंदुट्ट° A *om.* इन्दु° A इंदुट्ठलउ C इंदुट्ठुलहु D इंदुद्दओलउ EX °दट्ठ° GZ °दट्ट° GX °लउ E °कासुओ C 1. hd. GX °मुउ E °ज्साणे Y *add* अथानेकार्थाः ॥ L. 6. E °कसणेसु. L. 7. CGZ इंदट्ट° D इंदट्ठ° CGD °लउ C 2. hd. °लओ G °च्छाप° CX °कामउ C श्वा. L. 8. CGZ इंदट्ट° X इंदट्ठ° CGX °लउ D इंदट्ठलए, this stanza is totally corrupt in D. C °वलिएभ° *cdd.* °गज्जिएहिं. L. 9. CGZ रइउ X इरउ *cdd.* रिऊहिं X °इंदमहं° GZ °रएहिं. L. 11. *cdd.* प्रतीहारः From हारः to श्चेति broken off in G. C कृष्णं व°. L. 12. Before this stanza D inserts अथानेकार्थाः A °डुट्ठी° B °वुट्ठि° E °वुट्ठी° *cdd.* °निवार° C इल्ला. L. 13. ABCFGXYZ विसि° D विस° E विसि° X °गेसु C गेहे ABCDFGYZ व C ल्लीरं. L. 14. रं to गृह° broken off in G. BCDFXZ वृषी. L. 15. CD त्र्यर्थः.

॥ अथ ईकारादयः ॥

ईसं कीले रोज्झम्मि ईसओ ईसरो मयणे ।
सवरसिरपण्णपुडयम्मि ईसिअं तह वसाइअए ॥ ८४ ॥

ईसं कीलकः । ईसओ रोज्झाख्यो मृगः । ईसरो मन्मथः ॥ यथा ।

मुक्केसरेहि णिच्चं भमिरेहिं ईसएहि व चुलुक्क ।
दलभोअणेहि ईसीकया तुहारीहि रण्णदुमा ॥ ६६ ॥

॥ अथानेकार्थाः ॥

ईसिअं शवरशिरःपत्रपुटं वशायितं चेति द्व्यर्थम् ॥ [८४]

॥ अथ उकारादयः ॥

उंडं गहिरे उच्छू वाए उक्कं च पाडवणे ।
उच्छो अन्तावरणे उड्डो कूवाइखणयम्मि ॥ ८५ ॥

उंडं गम्भीरम् । उच्छू वातः । इक्षुवाचकस्तु संस्कृतभव एव । उक्कं पादपतनम् । उच्छो अन्त्रावरणम् । ओज्झरीति प्रसिद्धः । उड्डो कूपादिखनकः ॥ यथा ।

उच्छू उण्हो खणिआ उड्डेहिं कूवया य अइउंडा ।
उच्छं दहइ अ तण्हा उक्कमिणं तुज्झ मरुथलिए ॥ ६७ ॥ [८५]

L. 1. X has only ईकारः Y ईकारादिः. L. 2. B श्ले X कीलो A रोज्झम्मि D रोज्झसम्मि ACGX ईसउ Y adds अथानेकार्थः. L. 3. Y सवर° X सवरंपत्तपुडयम्मि C °सिरपुत्त° EY °पत्त° BF पुडयम्मि *cdd.* ईसियं DX विसा° D °इयाए XYZ °इयए. L. 4. C 1. hd. GX ईसउ D ईस C रोज्झा° In G ख्यो मृगः is broken off. BF ईसरोगे Z *om.* यथा. L. 5. C मुक्कोसरेहि Z मुक्कोसरेहि BDFGXZ °रेहि C भमरेहि CX ईसरेहि G ईसएहिम्व BF ईसएहि twice D °हिम्व चु° CZ व्व चुलुक्क X चुलुक्के L. 6. BF देल° CDGZ °भोयणे° *cdd.* °णेहि BCFXZ °हि. L. 8. *cdd.* ईसियं BCFG शवर° D संचर° X सवर° C °सिरःपुत्र° X °सिरपत्र° G विशा° F °पुटं च शायितं चेति BD वेति Z द्व्यर्थः. L. 9. Y has only उकारादिः ॥ L. 10. C उंड F उड BF उच्छू C उत्तू 2. hd. उच्छू G has again उच्छू for उक्कं Z व BF पाडवणे. L. 11. C उच्छो G अच्छो EGX अन्ता.° L. 12. CF उड BFZ गभीरं X गंभीरः BCF उच्छू X उच्छु वात X पादपतं. L. 13. CZ उच्छोअं G उस° BFXZ उच्छ° CD उन्न° Z प्रसिद्धिः. L. 14. C उच्छू *cdd.* खणिया C उंडुहि D उड्डेहि BF कूवाया B अइ° D अइं (sic). L. 15. XZ य for अ.

उरमारम्भे उच्चं णाहितले बन्धणे उंबा ।
तिणपरिवारणयमुड्ड उंबी उण पिक्कगोहूमे ॥ ८६ ॥

उरं आरम्भः । उच्चं नाभितलम् । उंबा बन्धनम् । उड्डू तृणपरिवारणम् । तृणावच्छादनमित्यर्थः । उंबी पक्कगोधूमः ॥ यथा ।

कुन्तलउड्डुच्छण्णोणं जणणयणमिगाण उंबखायं व ।
मयणेण उरे रइअं तुह उच्चं उंबिगोरङ्गि ॥ ६८ ॥

अत्र च । उब्भं ऊर्ध्वम् । उब्भे यूयम् । उअ पश्य एते शब्दानुशासने साधिता इति नोक्ताः । उस्साशब्दस्तु धेनुपर्याय उस्राशब्दभवः ॥ [८६]

उक्का उक्कंदी कूवतुला चुल्लीइ उल्लिउद्दाणा ।
उव्वाउव्वरउव्वाहा उक्कोलो अ घम्मम्मि ॥ ८७ ॥

उक्का तथा उक्कंदी कूपतुला । उक्कंती कूपतुलेत्यन्ये । उल्ली तथा उद्दाणा चुल्ली । उव्वा–उव्वर–उव्वाह–उक्कोलाश्चत्वारोऽपि घर्मार्थाः ॥ यथा ।

जलिअग्गिउल्लिउव्वासंतत्ता उण्हयालउक्कोले ।
कासयधूआ वच्चइ ओ उक्काकड्ढिअजलम्मि ॥ ६९ ॥
उद्दाणं व समुद्दं लङ्घइ वडवाणलुव्वरं जिणइ ।
कस्सुव्वाहं ण जणइ उक्कंदिभुओ पई मज्झ ॥ ७० ॥ [८७]

L. 1 C उव्वंन YZ उव्वं EX नाहि° G बंधणे A उम्बा ABGZ उंवा D उम्बा E उच्चा. L. 2. GYZ उम्बी E ण for उण BDX पक्क° A °गोहमे. L. 3. X भ for आरंभ- CZ उव्वं BG उंवा CF उम्बा D उम्बा X °तलं च G बंधने BF तृण°. L. 4. Z तृणाः च्छादन° X °मित्यर्थ B (F !) G उंबी C उम्बी D उबी °धूमो नाम. L. 5. X तुंतल C कुंतलडुछाण्ण D कुंतलउड्डाणो, the rest of this verse is corrupt. X °च्छणोणं C °भिगाणाभि BG उंब° C (F !) उम्बा° X उब° CZ च. L. 6. cdd. रइयं cdd. उव्वं (!) (X उच्च) BG उंबि° CXZ °गोरंभि D °म्गोरंमि. L. 7. D om. अत्र च to °भवः X ऊर्द्ध B ऊब्भे G इते Z °सासने G °शासनसाधि°. L. 8. X नोक्ता C धेनु पर्याये X °पर्यायः L. 9. C कूप° चुण्णाइ, 2 hd. उण्णाइ E उल्लिओदाणा Z °उद्दाणे. L. 10. CX उच्चा° AX °उच्चर° C °उच्चाहा GZ °ह ABFGXYZ य. L. 11. X उका G उक्का तथा उया उक्केंदी C उक्का तथा उक्का उक्कंदी C चल्ली. L. 12. C 12 hd. X उच्चाउच्चरउच्चाह° C 1 hd. °उव्वरव्वाह° G °उक्कोलाश्चत्वा° X °रोपि Z धर्मार्थाः. L. 13. CDGZ जलि- अग्गि° C °गिउच्चा (sic) BDF संतत्ता C °यालक्कोले. L. 14. C कासुयं° BCFGXZ °धुया G वव्वइ cdd. उ (X om. ओ) DGZ °कड्ढिय° BFX °कड्डिय° C °कढिय°. L. 15. X च for व G वलवाणलु° BCDFZ वइ°. L. 16. C कस्सुपाहं DX °च्चाहं cdd. न BF जिणइ G °भुउ B उक्कंदीभूओ F °भूओ CX °भउ D °भूउ.

उररी पसुम्मि किसराइ उण्हिआ उण्णमो समुण्णयए ।
उलिअं णिकूणिअच्छे उअअं उज्जुम्मि उक्खली पिढरे ॥८८॥

उररी पशुः । उण्हिआ कृसरा । उण्णमो समुन्नतः । उलिअं निकूणिताक्षम् । उअअं ऋजु । उक्खली पिठरम् ॥ यथा ।

उअउण्णमदेहलिमुलङ्घिअ बाहिमुलिअं णिअच्छन्ती ।
उक्खलिउण्हिअमुररी उअ रोरघरम्मि उल्लिहइ ॥ ७१ ॥ [८८]

उल्लुट्टं मिच्छाए उविअं सिग्घम्मि दूसणे उसुओ ।
धत्तूरे उम्मत्तो उलित्तमुच्चट्ठिए कूवे ॥ ८९ ॥

उल्लुट्टं मिथ्या । उविअं शीघ्रम् । उसुओ दूषणम् । उम्मत्तो धत्तूरकः । एरण्ड इत्यन्ये । उलित्तं उच्चस्थितः कूपः ॥ यथा ।

उल्लुट्टं जं कणयं पेच्छसि उम्मत्तउसुअविहुरो सि ।
ता रे पयपाणकए वज उविअमुलित्तकण्ठयोसम्मि ॥ ७२ ॥ [८९]

उग्घट्टिउआलीओ अवयंसे फालिए उरत्तं च ।
बहुअम्मि उंबरं उच्छुरमविणासिरे सलम्मि उप्फालो ॥ ९० ॥

L. 1. ABCFYZ उण्हिया D °वो G उण्णिया A उण्हमो EX उन्नमो D उणामो EG समुन्नयए X मन्नयए. L. 2. ABCFGXYZ उलयं D ओलिउं BF णिकुंणि° C णिकालि° D निकूलि° EX नि° G ण° ABDFGYZ °यच्छे C °यच्चे X °अच्छो C उअं AD उज्ज° C अज्ज° C उक्कला G पढर D पिठरे. L. 3. AGXZ उण्हिया BF उण्हियं C om. 1. hd, 2. hd. उण्हिया GZ कृसाग C °गे GZ उत्तमो CDX उन्नमो cdd. उलियं C णिकुणि-ताक्ष G °नाक्ष्यं. L. 4. G ऋन FX ऋजुः G पिढरं. L. 5. CXZ उअअं उण्ण° D उआअं उणामो X °उण्णमा° BFGXZ °लंघिय C °लंपय D °लिंघयिया GZ वाहि° CX वाहिरमु° D वाहिरमू° C °मुलि....स्थंती, 2. hd. °मुलिआ and then the gap. X °मुलिअ DGZ °लियं BDFGZ णिच°. L. 6. G उक्खणिाःउण्हियमु° BF उक्खलिअण्हियमु° CX °उण्हियमु° D उक्खलियामु° Z °उण्हियमु° GZ उलिइहइ BF only हइ. L. 7. ADEZ उल्लट्टं C मिथ्याए ACDGYZ उवियं BF उचियं ACGXZ उसुउ. L. 8. A उमत्तो C (G 1) उच्च°. L. 9. G उल्लुट्टं D उल्लट्ट X उल्हट्टं BF (AD !) X उवियं CZ उवियं BCFG उसुउ X उसउ GZ शीघ्रं for दूषणम् BDG उम्मत्तो. L. 10. CX उलित्त D उल्लित्तो G उच्चे° C 1. hd. D उच्च° X om. यथा. L. 11. D उल्लाट्टं. L. 12. X °पाणिकए cdd. उवियमु° GZ °कंठदेसम्मि D °देपाम्मि. L. 13. B उग्घ° G °ट्ठिउ° E ट्टिओआलीओ A °उआलीउ BDYZ °उया° CFG °उया-लीउ X °लीउ C वत्तरं X उत्तरं D उत्तारं व. L. 14. G बहुयं° C बहुयं° ABEFXYZ बहुय D जाहुयम्मि AG उंबरं CD उम्बरं BE उंबरमुछ्° C उच्छु° 2. hd. उच्छु X उच्छू° Z बेलम्मि corr. into बलम्मि E उप्फालो.

उग्घट्टी तथा उआली अवतंसः । उरत्तं स्फाटितम् । उंबरं बहु । यस्तु देहल्यर्थ उंबरशब्दः स उदुम्बरशब्दभवः । उच्छुरं अविनश्वरम् । उप्फालो दुर्जनः॥ यथा ।

रे उप्फाल उरत्ते पेम्मे सुरवहुउआलिजोग्गेहिं ।
किं णाम उंबरुच्छुरणवकुसुमेहिं पि उग्घट्टी ॥ ७३ ॥ [९०]

उड्डुल्लउड्डुला उल्लासे तह उम्मलं थीणे ।
उकुंडो मत्ते उग्गमम्मि उड्डायउप्फोआ ॥ ९१ ॥

उड्डुल्लो तथा उड्डुलो उल्लासः । उम्मलं स्त्यानम् । उकुंडो मत्तः । उड्डाओ तथा उप्फोओ उद्गमः ॥ यथा ।

तिणउप्फोउकुंडवसहुड्डुलुक्खायउम्मलुप्पङ्के ।
सरए तुह वेरीहिं मुक्का उड्डायउड्डुला ॥ ७४ ॥ [९१]

उक्कोडा उकंडा लञ्चाए तुट्टयम्मि उलुकं ।
उप्फुण्णं आउण्णे उच्छाहो सुत्ततन्तुम्मि ॥ ९२ ॥

उक्कोडा तथा उकंडा लञ्चा । उलुकं त्रुटितम् । उप्फुण्णं आपूर्णम् । उच्छाहो सूत्रतन्तुः ॥ यथा ।

विरहोप्फुण्णे उक्कोडयणिउणे देसु तस्स उकंडं ।
उच्छाहेहि ण मुद्धे संधिज्जइ पेम्ममुलुकं ॥ ७५ ॥ [९२]

L. 1. B ओग्घट्टी CGZ °ट्ठी B ओवाली CGXZ उवाली CX उत्तरं D उत्तार CD उम्बरं Z डंबरं GX बहु G येस्तु B °स्वर्थः. L. 2. G उंडुंबरशब्दमरुद्वंबरशब्दाक्तः (sic) CD उम्बर° C सत् डुंबरुद्भवः (sic) BF उदुंबर° CX उच्चुरं. L. 3. Z उप्पाल C उत्ते GZ पिम्मे X पेम्मे CZ °बहु° D °बहुयालि° BCFGXZ °उवालि°. L. 4. BDFGZ नाम CX ग्राम BFG उंवरु° GZ °मिहि C उग्घु° D ओ° G °ह X उग्पुट्टी Z उग्घट्टी. L. 5. AEGZ उड्डुल्ल° X उड्डुल्लोउड्डुला E °उट्टला D °उडाल्ला G °उड्डुला Z °उड्डुला C °उड्डु (sic) D नह X थीणि. L. 6. ABCFXZ उकंडो E उकडो X मग्गे for मत्ते G उड्डा° X उड्डाय° Z उड्डाल° D उड्डाओअप्फोआ E उड्डायअउप्फोया GXZ °उप्फोया. L. 7. DGZ उट्टलो X उड्डुला D नथा उट्टलो C उड्डुलो G उट्टलो Z उड्डलो CX उम्मत्तं B उकंडो G उद्दयाओ C उडाउ 2. hd. °ओ D उड्डुउ X उड्डुाउ Z उड्डउ. L. 8. G, C 1. hd. Z उप्फोउ X उप्पउ. L. 9. Z निपाउप्फो° B °उप्पोओकंडु° X °उप्पोउकुंड° C °उकुंड° G °हुट्टक्खा° Z °हुड्डुलु° D उकंडवासुड्डुलक्खायउम्मालप्पंको CX °लप्पंके. L. 10. C तुम्ह X तुसू Z उक्का उक्कायउट्टला G उड्डायउड्डला D उड्डायउड्डाला. L. 11. E उकंडो CD लंचाए E लचाए C तुड्डु° Z तुट्टि° D तुडियाम्मि G तुट्ट. L. 12. E उप्फण्णं X उप्फण्णं BF सुत्तं° G सुत्त°. L. 13. X उकोडा G लचा BF लंचः C 1. hd. D लंचा D उप्फुल्लं X उप्फुलं. L. 15. G हिरहो° C °णिउणे D तासु. L. 16. GX °हेहि C णं CX मुद्दे G °मुल्लुं (sic).

संमद्दे उत्थग्घो हेट्ठामुहयम्मि उम्मत्थं ।
परिवत्तणम्मि उत्थल्ला उवदेहीइ उद्देही ॥ ९३ ॥

उत्थग्घो संमर्दः । उम्मत्थं अधोमुखम् । विपरीतमिति यावत् । उत्थल्ला परिवर्तनम् । उद्देही उपदेहिका ॥ यथा ।

जणउत्थग्घे उत्थल्लिऊण मा पेच्छ वारि उम्मत्थ ।
उद्देहितिक्खतुण्डं किं अणुइन्तिं ण पेक्खसे महिलं ॥ ७६ ॥ [९३]

उक्कोडी पडिसद्दे विसे उसीरं डरम्मि उप्फेसो ।
उम्मल्ला तण्हाए अतडे कूवम्मि उत्तूहो ॥ ९४ ॥

उक्कोडी प्रतिशब्दः । उसीरं विसम् । उप्फेसो त्रासः । अपवादार्थोऽप्ययं लक्ष्येषु दृश्यते । यथा ।

असरिसजणउप्फेसया ण हु सहिअव्वा कुले पसूएण ॥ ७७ ॥

उम्मल्ला तृष्णा । उत्तूहो अतटः कूपः ॥ यथा ।

तुह हयहेसोक्कोडीउप्फेसा वेरिणो गया रण्णे ।
उम्मल्लाइ उसीरं असन्ति पविसन्ति उत्तूहं ॥ ७८ ॥ [९४]

उज्जमगुण्ठिअछिद्देसु उज्झसुब्भग्गउच्छिल्ला ।
उच्छुअउम्मरउब्भंता भयचोरिअयदेहलिगिलाणा ॥ ९५ ॥

L. 1. BF उछग्घो C उछउग्घो D उच्छग्घो C हेट्ठो° Y हिट्ठा° C उम्मच्छं D उम्माच्छं. L. 2. X परिव्वत्तणम्मि BCF उच्छल्ला D उच्छला A उछेही C उद्देह. L. 3. D उ छग्घो G. *om.* उम्मत्थं C उम्मच्छं D उम्माच्छं B उच्छल्ला D उच्छाला X उत्थल्ला corr. into ल्हा. L. 5. D °उच्छग्घे CD उच्छल्लि° C पित्थ DX पिच्छ BF वारि GZ उम्मत्था CX उम्मत्थं D उम्मच्छं. L. 6. G उद्देहि° G *om.* किं BFXZ अणुइंति D आणुइति D न. L. 7. E परिसद्दे ABCEFGXZ विसे D विसो A उप्कोसो E उप्के° X उप्पेसो. L. 8. E ओमल्ला E अनडे BF उत्तहो C अत्तू°. L. 9. *add.* विसं GZ °दार्थे. L. 11. G °प्फेसला X °प्पेसया DGXZ सहियव्वा C °यच्चा G कुलपसूयएण. L. 12. D उग्गल्ला L. 13. GZ °हेसुक्को° DX °सोको°. L. 14. C अम्म° GZ °ल्लाए C उसारं GZ पइसंति. L. 15. BDEFGXYZ °गुंठिय° C °गुंठिय° A उज्जसु° D उज्झसउब्भिग्ग° CX उज्झसउब्भ° E °सुभग्गओ° BF °उच्छिल्ला. L. 16. A उच्छुअ° Y उच्छुय° BF उच्छुअनुम्मर° ABEFGYZ भयचोरियदेह° X चोरिअदेह° D °चोरियचोरिया B °गिलाण Z °गिलाणे.

उज्झसप्रभृतयस्त्रयो यथासंख्यमुद्यमाद्यर्थाः । उज्झसो उद्यमः । उब्भग्गो गुण्ठितः । उच्छिल्लं छिद्रम् । इह छिल्लशब्दश्छिद्रार्थो वक्ष्यते । तस्य उत्पूर्वकस्येदं रूपमिति न शङ्कनीयं छिल्लउच्छिल्लशब्दयोः स्वतन्त्रत्वात् । न हि देशीशब्दानामुपसर्गसंबन्धो भवति । एवं फेसउप्फेसादिष्वपि वाच्यम् । उच्छुआदयोऽपि त्रयो यथासंख्यं भयचौर्याद्यर्थाः । उच्छुअं भयचौर्यम् । उम्मरो गृहदेहली । उब्भंतो ग्लानः ॥ यथा ।

तिमिरोब्भग्गणिसाए उम्मरउच्छिल्लखलणउब्भंता ।
उच्छुअरयउज्झसओ उअ असई विसइ खण्डदेवउलं ॥ ७९ ॥ [१५]

सुण्णे उज्जडमुक्केरो अ बली उड्डुसो अ मक्कुणए ।
सन्तम्मि अ उब्भाओ उद्धुरथो विप्पलद्धे अ ॥ १६ ॥

उज्जडं उद्वसम् । उक्केरो उपहारः । समूहवाचकस्तु उक्केरशब्द उत्करशब्दभव एव । उड्डुसो मत्कुणः । उब्भाओ शान्तः । उद्धुरथो विप्रलब्धः ॥ यथा ।

वोलन्ति तुज्झ रिउणो सोड्डुससयणे णिसं पि उद्धुरथा ।
उब्भाया दिअहं कयउज्जडदेवउलदेवउक्केरा ॥ ८० ॥ [१६]

उज्जल्ला उम्मड्डा हढम्मि विमलम्मि उच्चारो ।
विउले उच्चाडो पयडे उच्चेवो दढम्मि उच्चत्थो ॥ १७ ॥

L. 1. D उज्झ° B °तय त्रयः D त्रयो पि GZ °मुद्यमाद्यर्थाः GX उब्भसो D उज्जसो D om. उद्यमः. L. 2. D गुंठितः C °शब्दः छि°. L. 3. BE छिण्णउछि°. L. 4. G फेस° D om. फेस Z वाच्ये C उछु°. L. 5. BFX उच्छुयं C उच्चुयं D उच्छुभयं G °चौर्यं BF om. भय D उंबरो X उंबरो X ग्लानः. L. 6. X °ब्भगानिसाए (but ब्भ not clear). BF °णिणिसाए Z °उब्भत्ता. L. 7. BFGZ उछुय° C उच्चुअ° CGXZ °सउ X सई for असई. L. 8. G सुन्ने C उजुड° 2. hd. उज्ज° Y च DEGZ बली Y च. L. 9. AGYZ च A उब्भाउ C 1. hd. GXZ उब्भाउ ABDFGXY उद्धुच्छो C उद्धुछो A विप्पलद्धे Z विप्पलद्धो C °लद्धो; 2. hd. °लद्धो XYZ च. L. 10. BD उज्जडुं D उपहासः BF उक्करशब्दः D om. उक्केरशब्द X om. उत्करशब्द G °शब्दभवः om. एव. L. 11. X उड्डुसो D, C 1. hd. G उब्भाउ X उब्भाउ cdd. उद्धुच्छो. L. 12. G वोलिति Z वोलिंति G उज्झ C तुज्ज 2. hd. तुज्झ D तुज्ज B रिउणो cdd. उद्धुच्छा X उद्धुत्थाः. L. 13. DGZ दिवहं X °उज्जण° Z °देवउलं° C °देवक्केरा X °उक्केरो. L. 14. B उम्मड्डु X हढंमि BF च्चारो C 1. hd. DY उच्चारो. L. 15. X वि for विउले AGYZ उच्चाडो C उच्चाडो D उच्चेडो AGYZ उच्चेवो BF उचेवो C उच्चेडो D ओच्चेवो A उच्च YZ उच्चत्थो.

उल्लल्ला तथा उम्मड्डा बलात्कारः । उच्चारो विमलः । उच्चाडो विपुलः । उच्चेवो प्रकटः । उच्चत्थो दृढः ॥ यथा ।

उच्चारे उच्चेवे उच्चाडकरे ससिम्मि जं कामो ।
उल्ललोच्चत्थबलो ता उम्मड्डाइ रमसु इमं ॥ ८१ ॥ [९७]

उअह त्ति पेच्छहत्थे उडिदो मासम्मि साइणी उअरी ।
उल्लोचो अ विआणे छिम्पयकारुम्मि उंछओ होइ ॥ ९८ ॥

उअह पश्यत । उडिदो माषधान्यम् । उअरी शाकिनी । उल्लोचो वितानम् । उंछओ छिम्पकाख्यः कारुविशेषः ॥ यथा ।

उंछयवाडे मज्जारिरूवयाओ भमन्ति उअरीओ ।
उअहोडिदसामाओ तमिस्सउल्लोचिए गयणे ॥ ८२ ॥ [९८]

उड्डासो तावे उग्घुट्ठं पुंसिअमरिम्मि उल्लोलो ।
दरिए उत्तुणउम्मुहउच्चुंचुच्छुच्छुउत्तुरिद्धीओ ॥ ९९ ॥

उड्डासो संतापः । उग्घुट्ठं पुंसितम् । उग्घुट्ठशब्दस्य उद्घुष्ट इति व्युत्पत्तौ सत्यां विशेषार्थरूढेरिह पाठः । उल्लोलो शत्रुः । उत्तुणो उम्मुहो उच्चुंचो उच्छुच्छू उत्तुरिद्धी एते पञ्च शब्दा दृप्तार्थाः । उत्तुरिद्धी गर्व इत्यन्ये ॥ यथा ।

L. 1. G उम्मड्डा तथा बला° Z उव्वारो C *om.* उच्चारो to विपुलः D उच्चेडो Z उव्वाडो DGZ उव्वेवो. L. 2. X उच्चच्छो Z उव्वत्थो. L. 3. C 1. hd. DGZ उव्वारे BF उच्चोरे Z उव्वेवे C *om.* उच्चेवे GZ उव्वाड° D° कारे C ससिमि D सुसिमि. L. 4. GZ °त्थवल्ली BF °लोव्वब्बली CX °ल्लोवत्थवलो D °लोवच्छवलो Z °लोव्वत्थ° DX नाव GZ उम्मड्डाए. L. 5. ABCDFGYZ उअहेत्ति EX उअहेत्ति Y पिच्छहत्थे Z पेत्थहत्थे D उडंदो A मासम्मि A सायणी C साइणं AXY उयरी E ओयरी. L 6. BCDEGYX उल्लोवो AGYZ य D *om.* अ ABCEFGXYZ विचाणे D याणे (sic) X छेपय° D च्छिपाइक-रंमि C °रुंमि उ होइ (sic) AGXZ उंछउ D उच्छओ E चंछओ. L. 7. X पश्यति G उडिदो माषड्डी माष° X उडिनो BFG उयरी C उअरी शाकिनी । उअरी शा (sic) BDFG उल्लावो C ल्लोवो. L. 8. BDF, C 1. hd. GX उंछउ. L. 9. BF उंछयवाडे X मज्झारि° G *om.* मज् CGX °रूवयाउ BF °रूवयाओ D °रूवया G अयरीउ Z उयरीउ CX °रीउ D °रीआ. L. 10. CDG °सामाउ X °माठ तम्मिस्स° BCFGZ °उल्लोविए° D °ओल्लोविए. L. 11. A उड्डोसो D उड्डायोसो A संत्तावे BEFX संतावे A उग्घुडं EX °ट्टं ACGYZ पुंसियम° BF पुंसियंमरि° D पुंसियाम° C उल्लोला. L. 12. A हरिए ABDEG उत्तुण° X उत्तुणउम्महउच्चुंचुच्छुच्छुउत्तुरिद्धीउ A °हउच्चुंचुच्छुउतुरिदिद्धीउ BF °हउच्चुंचुच्छुंचुउतुरिद्धीए C °हउंचुउछुचुउत्तुरुद्धीउ 2. hd. °ओ D °हउच्चुंचुच्छुचुउतुरुद्धीउ E °हउचुंचुछुचुउत्तुरिद्धीए G °हउच्चुंचुच्छुच्छुउतुरिद्धीउ Y °हउंचुंचो° Z °हउच्चुंचुच्छुच्छुउत्तुरिद्धीउ. L. 13. G उड्डासो Z उग्घुट्टं BF पुसितं X पुंसितः GZ उग्घुट्ट° C उग्घुट्ठ° BF उग्घुट्ठ° GZ उद्घुष्ट X घुष्ट CDGZ इति सत्यां व्युत्पत्तौ X इति सत्यां विपत्तौ. L. 14. X चार्थ रूढे° BDFGX उत्तुणो G उचुंचो Z उचुंचो C उट्टुंचो D उट्टुंचो G उच्चुच्छु C उच्चुच्छु D उच्छुतुच्छुवाए X उच्चुच्छू for उच्चुंचो उच्छुच्छू BFG उत्तु° CX उत्तुरुद्धी; *om.* D. L. 15. Z पञ्चशः BFG उत्तु° C उत्तुरुद्धी D उत्तुरु°.

विज्जोच्छुच्छुकुलुम्मुहवयउच्चुंचसिरिउत्तुरिद्धीणं ।
उग्घुट्ठमुत्तुणत्तं उल्लोलाणं तए कउड्डासं ॥ ८३ ॥ [९९]

आरूढे उल्लूढो उच्चप्पोच्चुप्पिआ तह य ।
उव्वीढं उद्दरिअं उम्मरिअं चेअ उक्खाए ॥ १०० ॥

उल्लूढो उच्चप्पो उच्चुप्पिओ त्रयोऽप्येत आरूढार्थाः । उल्लूढो अङ्कुरित इत्यन्ये । उव्वीढं उद्दरिअं उम्मरिअं चेति त्रयोऽप्येत उत्खातार्थाः ॥ यथा ।

उव्वीढखग्गउम्मरिअसत्तुणिवहो गुणेसु उल्लूढो ।
उद्दरिउच्चप्पखलो उच्चुप्पइ तिहुअणं पि चालुक्को ॥ ८४ ॥ [१००]

उच्छड्डो उड्डुहणो चोरे दुअचोरिआइ उच्छंटो ।
उत्तालोव्वेत्ताला अच्छिण्णारावरुण्णम्मि ॥ १०१ ॥

उच्छड्डो । ओत्संयोगे [सिद्धहे० १, ११६] इत्युत ओति ओच्छड्डो । तथा उड्डुहणो द्वावप्येतौ चोरार्थौ । उच्छंटो द्रुतचौर्यम् । उत्तालं उव्वेत्तालं द्वावप्येतौ निरन्तरस्वररुदिते । उद्धतार्थवाची तूत्तालशब्दः समसंस्कृत एव ॥ यथा ।

L. 1. D विजोब्बुच्छुच्छ° C °कुलम्म° D °कुलाम्मु° CX °वयउच्छंच° GZ °उव्वंच° B °उव्वुंच° F °उच्चुंव° D °उच्चुंव° GZ °उद्धरि° BF °उत्तु° CX °उत्त° D उत्तरिद्धाव्याणं GZ °द्धीण. L. 2. GZ उग्घुट्ट° X अंग्घुट्ठ° BFG °मुत्तु° D °मुत्तणत्ता G उल्लोल्लाणं CX चए D वाए GZ कउड्डासं C कउद्धासं D कंउड्डासं. L. 3. C उल्भूढो A उच्चप्पों CD °प्पोचु° EG °प्पोच्च° X उच्चुप्पोच्च° Z उच्चप्पोच्च° edd. °प्पिया. L. 4. BF C 2. hd. उव्वीढं X °ढं D उद्धरिडं GZ उद्ध° ABCEFGXYZ °रियं C उम्मि° edd. °रियं ACEY चेय BF चेव DZ वेय G य X चेव E अक्खाए. L. 5. C उल्लुढो Z उच्चप्पो उच्चु° B उच्चपिओ D उर्वप्पिउ CGX °प्पिउ edd. प्येते. C 1. hd. उब्भूढो 2. hd. उल्लूढो GXZ अंकुरितः G om. इत्यन्ये. L. 6. BF, C 2. hd. उव्वीढं D उद्धरिडं BCFGXZ °रियं D उम्मारिडं BCFGXZ °रियं edd. प्येते X उत्खातार्थः. L. 7. BF उव्वीढ° D °उम्मारिय° BCFGXZ °उम्मरिय° BG °सत्तु° D °मातु°. L. 8. C तद्धरि° GZ °उच्चप्प° D °उच्चापप्प-खाहो GZ उच्चुप्पइ D उच्चप्पाइ BCFGZ तिहुयणं D तिहूयणं CDXZ चालुक्को. L. 9. A उच्छड्डो BF उछड्डो C उच्छड्डो EX उच्छुड्डो Z उच्छड्डो A उड्डुहणो DE उड्डुह° G उड्डु° A दुअ° Y दुय BF दुयचोरि° D °चौरिइ AGYZ °रियाइ EX °रियाइ E उच्छंदो Z उच्छंडो. L. 10. AX °लोवेत्तालो DZ °वेत्ता° C 2. hd. °व्वेत्ता° C °ला यच्छिण्णामि Z अच्छिण्णा° X °रुण्णंमि Z °रुदयम्मि. L. 11. D उच्छड्डो X उच्छुड्डो BCFGXZ उत्सं° D उसं° edd. इति उत उति (D उत्ति) उछड्डो (D उच्छाडो). L. 12. G उड्डहणो D उड्डु° X om. from चोरार्थौ to द्वावप्येतौ C चौरा° C उच्छंटो द्रुत° BDF उवेत्तालं C द्वावे.° L. 13. C तूत्ता° X उत्ताल° G °शब्दमयः.

गुणिमणाहिअउच्छट्टय उड्डहणुच्छंटमीसिआ रणे ।
पयडिअझाडुत्तालं उव्वेत्तालन्ति तुज्झ रिउवहुआ ॥ ८५ ॥ [१०१]

खिण्णे उव्वाउत्तंपिआ य हासम्मि उल्लेवो ।
उब्भुग्गो(प्फंदोला चलम्मि मूढम्मि उम्मइअं ॥ १०२ ॥

उव्वाओ तथा उत्तंपिओ खिन्नः । उत्तम्मिअं खिन्नमित्यन्ये । उल्लेवो हासः । स्वार्थे के उल्लेवओ इत्यपि । उब्भुग्गो उप्फंदोलो द्वावप्येतौ चलार्थौ । उम्मइअं मूढम् ॥ ॥ यथा ।

उव्वायमणा उब्भुग्गलोअणा चइअचारुउल्लेवा ।
उप्फंदोलोत्तंपइ तुज्झ कए सा विओअउम्मइआ ॥ ८६ ॥

अत्र च । उत्थारो उत्साहः । उच्छुण्णं विमर्दितमित्युत्साहउत्सुण्णशब्दप्रभवौ । उन्दुरउव्वयशब्दावाखुनीवीवाचकौ संस्कृतसमौ । उंघइ निद्राति । उग्गाइ उद्घाटयति । एतौ धात्वादेशेषूक्ताविन्त्येतेऽन्यैरुक्ता अपि नोक्ताः ॥ [१०२]

L. 1. CD गुणगुण° GZ गुणिगुण° BDFGXZ °ह्रिय° C °विय° G °उंलंटय C °उच्छट्टय X, C 2. hd. °उच्छु° D °ओच्छुट्टय Z उच्छंटय° G उडहणुलंट° Z उडहण° C उद्दहणुछंद° D उट्टहणाच्छंद X उद्दुहणुछंद° *edd.* °भीसिया D रणं. L. 2. CDGXZ पयडिय° BF पयद्विय° GXZ °काडु° BF °डुत्ताम D °मुत्तालं C उव्वेच्चा° D उव्वेत्ता° X उवच्चा° (!) C तुज्ज X °रिउवया C °वहुया G °वहुया BF °वहुया D °वाहूआ. L. 3. The whole stanza is omitted in X. CD खिन्ने A उव्वाउउत्त° D उव्वा-एउउत्त° CG उच्चा° *edd.* °पिया. L. 4. E °गोफं° C *om.* फंदो D उब्भुग्गो उप्फं° C चलंमि *edd.* उम्मइयं (D °म्मा°) L. 5. G उव्वाउ C उवाउ 2. hd. °ओ D उव्वारउ X उव्वा G उत्तम्मिओ Z उत्तमिओ C 1. hd. X °पिउ BCFX खिण्णः G क्लिन्नः C खिण्णमि° BF खिणमि°, illegible in G. L. 6. X *om.* from के to उप्फंदो C उल्लेवउ CD उब्भग्गो C उप्प.... Z चलार्थौ BCFGXZ उम्मइयं D उम्माइयं. L. 8. *edd.* उव्वाय° C उब्भग्ग° D उब्भाय° CDGXZ °लोयणा GXZ चइय° BCF चइय° D चेइय° C °चाउल्लेवा D °चारु° X °चाउ°. L. 9. X उप्फंदो° CX °संपिय BF उज्झ C तुच X विउअ° Z विओयउम्मइया D has again उब्भग्गोफंदोला चलंमि मूढंमि उम्माइयं (sic) instead of l. 9. L. 10. D उच्छारो उच्छाहः B उत्साहः G उग्गाहः B उच्छुण्णं D वितर्दि° *edd.* °तमिति उत्सा° X *om.* शब्द C °भवो. L. 11. G उंदुरु° C उच्छुशब्द° X उच्छुशब्द° G (D?) उव्वय° Z उव्वुच° C °नीवी° X °नीवाचकौ. L. 12. G °विति इते Z °विति एते C °वित्ये BCXZ अन्यैरु° G नोक्त.

उब्भालणमुप्पणणे पलायणत्थम्मि उज्झमणं ।
उच्छविअं सयणीए उइंतणं उत्तरिज्जम्मि ॥ १०३ ॥

उब्भालणं शूर्पादिनोत्पवनम् । उब्भालणं अपूर्वमिति केचित् । उत ओति ओब्भालणं इत्यपि । उज्झमणं पलायनम् । उत ओति ओज्झमणं इत्यपि । उच्छविअं शयनीयम् । उइंतणं उत्तरीयम् ॥ यथा ।

विअलिअउइंतणाए सुण्णं उब्भालणं कुणन्तीए ।
तह पुलइअमुच्छविअं जह काउं सक्किमो ण उज्झमणं ॥ ८७ ॥ [१०३]

उल्लुलिअं सिढिलठिइम्मि णिउणगहिअम्मि उग्गहिअं ।
उल्लेहडो अ लोले रइजोग्गे तह य उवसेरं ॥ १०४ ॥

उल्लुलिअं शिथिलस्थिति । उग्गहिअं निपुणगृहीतम् । उग्गहिअं रचितमिति तु रचिधात्वादेशसिद्धम् । उल्लेहडो लम्पटः । उवसेरं रतियोग्यम् ॥ यथा ।

उल्लुलिअदोसतुस तह उग्गहिआ कुमरवाल तइ लच्छी ।
उल्लेहडा वि जह सा ण मण्णए अण्णमुवसेरं ॥ ८८ ॥ [१०४]

L. 1. C उज्झालणसु° X °मुणलणे As to उप्पणणं compare Marāthi उपणणें, Gujarātī उपणवुं, Sindhi उपिणणु to winnow. E पलायणम्मि X °पत्थम्मि AZ उज्झमणं C 1. hd. उज्म° 2. hd. उझ° D उज्जामाणं G उझामणं. L. 2 A उछंविवं C उच्छ-वीयं D उच्छविया G उच्छयणं XYZ उच्छविथं X उइत्तणं. L. 3. D उप्पालाणं *cdd.* सूर्पादिना उत्प° X उत्पतनं CX उज्झा° B उब्भालणमपू° CDFGX उत उति BFGZ उब्भालणमित्यपि C उम्हालणमित्यपि X उब्भमणमित्यपि D *om.* from ओब्भा° to ओति. L. 4. BFX *om.* from उज्झमणं to इत्यपि C उज्ज° C 2. hd. उज्झ° G पालायणं C उति G उज्झवणमित्यपि CZ उज्झमणमित्यपि A उच्छविवं BXZ °विवं CDF °वीवं. L. 6. BFGZ विघलिय° C विलउय° D विलयिय° X विलयइ° °णीए Z मुण्णं X उज्झालणं (!). L. 7. G पुलवियमुच्छतियं BF पुलइयमुच्छवियं D पुलाइयामुच्छा-वियां XZ पुलवियमुच्छवियं X जं जइ XZ कामं X सकिमो D साक्किमो ण उज्जमाणं. L. 8. *cdd.* उल्लालियं (X उल्लुलियं) D शिढि° G °ठिइ° X °ठिइमि Z °ठियंमि ABDFY °गहियंमि Z °यम्मि C °गहियं *cdd.* उग्गहियं In C 2. hd. only. L. 9. G °हलो ADGYZ य. L. 10. BDFGZ उल्लालियं CX उल्लूलियं CZ °स्थितो X °स्थतौ *cdd.* उग्गाहियं X °पहीतम् G उद्गाहियं B °हिय CXZ °हियं. L. 11. G *om.* तु रचि X रचिधा° C °धात्वादेशा सि° X उवउवसेरं. L. 12. BFGZ उल्लालिय° CX उल्लालिय D उल्लालिउ दोस X °तुह तुह उग्ग° G उग्गलिया BCDFXZ उग्गहिया C नइ छी L. 13. C उल्लेहडो X मणए.

उल्लुरुहो लहुसङ्खे तत्तोच्छलिअम्मि उब्भुआणं तु ।
उंदुरओ दीहाहे उक्खोडिअयम्मि उत्तुहिअं ॥ १०५ ॥

उल्लुरुहो लघुशङ्खः । उब्भुआणं यदग्न्यादिना तप्तं दुग्धादि भाजनादुच्छलति । उंदुरओ दीर्घमहः । उत्तुहिअं उत्खोटितम् । तकारसंयोगस्थाने डकारसंयोगं केचित्पठन्ति । स च लिपिभ्रम एवेत्यनेकदेशीपरिशिलनेन निश्चितमस्माभिः ॥ यथा ।

उत्तुहिअजीविआसाइ उल्लुरुहकण्ठ तीइ तुह विरहे ।
अइउब्भुआइअरई उंदुरया हुन्ति सिसिरे वि ॥ ८९ ॥ [१०५]

उद्धरणं उच्छिट्टे उवदीवं अण्णदीवम्मि ।
उद्धवउच्चड्डिअउत्ताहिअउव्वाहिआ य उक्खित्ते ॥ १०६ ॥

उद्धरणं उच्छिष्टम् । उवदीवं अन्यद्वीपम् । उद्धवओ उच्चड्डिओ उत्ताहिओ उव्वाहिओ इत्येते चत्वार उत्क्षिप्तार्थाः ॥ यथा ।

उव्वाहिअभुअ उच्चड्डिआसि उत्ताहिओवदीवेस ।
हरिणो व्व लिहन्ति विगा उद्धवयकरा णिवा तुहुद्धरणं ॥९०॥[१०६]

L. 1. E उल्लरुहो लहुसंखे *cdd.* °लियम्मि ABCEFGXYZ उब्भुयाणं D अब्भुयाणं CDZ च. L. 2. CG उंदूरउ E ओंदूरओ D ओंदूरउ X उंदुरउ ABCEFGXYZ °डियम्मि D °डियोमि ABE उत्तु° X उत्तु° *cdd.* °हियं. L. 3. BCFGZ उब्भुयाणं D अब्भुयाणं X उब्भुयाण D यद्यमिना तप्तं G दुग्धादि BF दुग्धादि C दुग्धादिना तप्तं दुग्धादि. L. 4. GZ उंदुरउ CDX उंदूरउ C 2. hd. °ओ BG उत्तु° DX उतु° *cdd.* °हियं. L. 5. XZ लिपिविभ्रम X °त्यनेकपरिशिलनेन. L. 6. BGX उत्तु° D युत्तु° *cdd.* °हियजीवियासाइ. L. 7. BGXZ अइउब्भुयाइअ° C (F!) अइउब्भया° D अइउब्भिआउअ° X उंदूया. L. 8. C उद्धरण उच्चिट्ठे D उद्धारण F उद्द° D ओविच्छिट्ठे G °ट्टे Z उच्छिट्ठे E अन्न°. L. 9. GX उद्धवउउच्च° BY उद्धवओच्च° C उद्धवउव्व° 2. hd. °उच्च D उद्धवउउव° E उद्धचउ° F उद्धवउ° ABFXY °च्चड्डिय° Z °व्वड्डिय° CE °ड्डिय° D °डिउ° A °उच्चा° Z °उव्वा° *cdd.* °हिय° ABFX °उच्चाहिया CDEYZ °उव्वाहिया E उक्खि°. L. 10. C उद्द° 2. hd. उद्ध° GX °वउ B उद्धवओ C उद्धवउ 2. hd. °ओ F उद्धवओ Z उद्धविओ CG उच्चड्डिउ C 2. hd. °ओ Z उव्वडिओ BF °ड्डिउ X °डिउ. BF तत्ताहिओ C उत्ताहिउ 2. hd. °ओ GXZ °हिउ. L. 11 C उव्वहिउ 2. hd. °ओ G °हिउ X उच्चाहिउ C इति एते DX *om.* इत्यु. L. 12. DG उच्चाहिअ°(!) X उच्चाहिय° Z °हिय° CD °भुय G (!)Z उव्व° C उव्वड्डियासि D उच्चडि° X उडियासि *cdd.* °यासि CDXZ उत्ताहिउव° G °हिवदी°. L. 13. D हिरणो व G विगा CDX मिगा C उद्धव° X °यकरा तुहु° C तुहुद्ध°.

उद्धविअमग्घिए उवलुअं सलज्जे घरम्मि उत्थलिअं ।
उलुखंडो अ अलाए उअक्किउच्छंगिआ पुरोठविए ॥ १०७ ॥

उद्धविअं अर्चितम् । उवलुअं सलज्जम् । उत्थलिअं गृहम् । उत्थलिअं उन्मुखगतमित्यन्ये । उलुखंडो उल्मुकम् । उअक्किअं उच्छंगिअं द्वावप्येतौ पुरस्कृतार्थौ ॥ यथा ।

उत्थलिअवई उच्छंगिअविणओ ता उअक सहि विणयं ।
अलमुलुखंडपहारेहि उवलुआ हविअ अप्पमुद्धवसु ॥ ९१ ॥ [१०७]

उरुमिल्लं उरुसोल्लं च पेरिए अवगए अ उअचित्तो ।
उवउज्जो उवयारे दोहणहारीइ उअहारी ॥ १०८ ॥

उरुमिल्लं उरुसोल्लं च द्वावप्येतौ प्रेरितार्थौ । उअचित्तो अपगतः । उवउज्जो उपकारः । उअहारी दोग्ध्री ॥ यथा ।

उअचित्ताणं उअहारीणं मम्मोरुमिल्लणयणाणं ।
उरुसोल्लऊरुवसणो पवणो तरुणाण कुणइ उवउज्जं ॥ ९२ ॥ [१०८]

संचुण्णिअम्मि उलुंटिअं च कागम्मि उलुहंतो ।
णेमीए उंचहिआ उप्पेक्खिअयम्मि उद्दिसिअं ॥ १०९ ॥

L. 1. ABDXYZ उद्धवियम° CF उद्धवियम° G उच्चवियम° X °मग्धिए *edd.* उवलुवं (X °ल° Z ओ°) ACDF उच्छलिय BEGXYZ °लियं. L. 2. E अलु° CD °डे C ललाए D लालाए उआक्किउव° X उअक्किवउ° *edd.* °गिवा F °ठविवे. L. 3. C उद्धविए उद्धवियं BGXZ °वियं F उद्धवियं CF अर्थिनं *edd.* उवलुवं C सलज्जे C 2. hd. सलद्दे B, C 2. hd. D उच्छलियं FGXZ °लियं CF उच्छलियं *om.* D, ABXZ °लियं. L. 4. After °त्यन्ये X *adds* उलुखंडो उलुखंडो उन्मुखगतमित्यप्यन्ये *edd.* उअक्कियं उच्छंगियं G संस्कृता°. L. 6. CD उच्छ° *edd.* °लिय° *edd.* उच्छंगिय° CDFGXZ विणव. L. 7. *edd.* °पहारेहि BFGXZ उवलुया C उचलुया D उवलिया *edd.* हविय CF °द्धवसु. L. 8. A उरु° X उरुमिल्लं BF व परिए G पिरिए Y अपगए व C *om.* अवगए GZ °चित्ते X चित्तो (*om.* उअ). L. 9. A उवउक्को G उचउत्तो Z दोणहारीइ In A a gloss on दोहण° = दोग्ध्री E उआहारी. L. 10. C °मिल्लं उव (sic; *om.* सोल्लं च) Z ओअचित्तो X उवउज्जो L. 11 G दोग्ध्री BCFX दोग्धी D दोग्धां. L. 12. X °हारीण BFX °पवणाण. L. 13. F °उरु° C °रूवसणा C उउज्जं G *adds* : संचुण्णियम्मि णाण कुणइ उवउज्जं ॥ X has only उरुसो कुणइ उज्जं ॥ L. 14. A संभु° BDF संवु° C संच्चु° *edd.* °यम्मि AXYZ उलंटियं BF उलयं C उलुं° D उलु° E उल्लं°. L. 15. EGXZ नेमीए ABDFZ उचहिया CZ उंचहिया EG उंचहिया Y उंचहिआ CGZ उपि° EX उपे° D उप्पाकियंमि ABCEFGXYZ °क्खिय° *edd.* उद्दिसियं.

उल्लुंटिअं संचूर्णितम् । उलुहंतो काकः । उंचहिआ चक्रधारा । उद्दिसिअं उत्प्रेक्षितम् ॥ यथा ।

असुरेहिँ उवरि परिभमन्तउलुहंतविरसरोलेहिँ ।
हरिचक्कउंचहिअउल्लुंटिअमुद्दिसिअमप्पवलं ॥ ९३ ॥ [१०९]

उब्भासुअं विसोहे गरुआवेसम्मि उव्वहणं ।
उल्लरयं च कवड्डाहरणे रासिम्मि उक्कुरुडी ॥ ११० ॥

उब्भासुअं गतशोभम् । उव्वहणं महानावेशः । उल्लरयं कपर्दाभरणम् । उक्कुरुडी अवकरराशिः । उक्कुरुडो रत्नादीनामपि राशिः ॥ यथा ।

उब्भासुअ सा मेल्लइ उव्वहणं ता खु अग्गओ तीए ।
उल्लरयभूसणो जइ रे णच्चसि चडिअ उक्कुरुडिं ॥ ९४ ॥ [११०]

उच्छल्लिअमुक्खोडिअतजम्मि उव्विंबलं जले कलुसे ।
उद्धच्छिअं णिसिद्धे वंकीभूअम्मि उज्जणिअं ॥ १११ ॥

उच्छल्लिअं छिन्नत्वक् । उव्विंबलं कलुषजलम् । उद्धच्छिअं निषिद्धम् । उज्जणिअं वक्रीभूतम् ॥ यथा ।

उव्विंबला णईओ तरुणो उच्छल्लिआ य दन्तीहिँ ।
उज्जणिअचावउद्धच्छिआरिमण्डल कहन्ति तुह सिविरं ॥ ९५ ॥ [१११]

L. 1. DGZ उल्लुंटियं BF उलंटियं C उलिंटिअं X उल्लुंटिअं *cdd.* उंवहिया (X उव°) BF उद्दे° *cdd.* °सियं. L. 3. Z असुरेहि DX *om.* उवरि D °लोलेहिं. L. 4. C 1. hd. °वक्क° G °चक्के X °चक्कि° BCDFZ °उंवहिय° G °उंचहिय° X °उवहिय° BDGXZ °उलंटिय° C °उंलिंटिय° F °उल्लुंटिय° *cdd.* °सियम° G °पलं. L. 5. BF *cdd.* उब्भासुयं (Z °मयं) G °सोह Z °सोए CDEGXYZ गरुया°. L. 6. BF व C रोसि° C उक्क°. L. 7. *cdd.* उब्भासुयं Z गतशोकम् BF उव्वहणं C उव्वाहणं C 1. hd. कपर्दाभिरणं C 2. hd. कपर्दाभिहरणं C उक्करुडी D उकुरडी X उक्करडी. L. 8. C उक्करुडो X उकरडो D *om.* from उक्कुरुडो to राशिः ॥ L. 9. *cdd.* उब्भासुय G उवनरणं X उ...हणं Z उब्भणं CZ अग्गउ G अग्गाउ X अगाउ L. 10. X उत्तरय° C णच्चसि X णंमसि Z णच्चसि G चडिए BFX चडिय CZ वडिय D वडिया C उक्कुरुडी. L. 11. A उच्चलिय° BCEGXYZ उच्छलिय° D उच्छोलिय° ABCEFGXYZ °क्खोडिय° D °क्रोडिय° E °तज्जम्मि AGYZ उव्विंबलं BCF उव्विंचलं C 2. hd. °वलं D उव्विचलां E उव्विवलं X उव्विंचलं. L. 12. ADXYZ उद्धच्छियं B उंद्धछियं F उंद्धछियं C उद्धिछियं C णिसिद्दे D णिद्दे णिद्दे । *cdd.* °भूयम्मि *cdd.* उज्जणियं. L. 13. G उच्चलियं BDF °लियं C °डीयं XZ °लियं GZ उव्विंबलं BX उव्विंचलं D उव्विबिलं G उद्दे° *cdd.* °च्छियं. L. 14. *cdd.* °णियं BFX चक्की°. L. 15. GZ उव्विंबला BF उव्विंचला C उव्विंवला D उव्विंबला X उच्चिंचला CDGXZ णईउ GZ उच्छोलिया BDFX °लिया C °लिया G दंताहिं X दंतीहि. L. 16. *cdd.* उज्जणिय° XZ °चाव° *cdd.* °च्छिया° DX सिविरं.

णिब्भच्छिअम्मि उज्जीरिअं च उज्जूरिअं झीणे ।
उक्खंडिअमक्कन्ते चोरिअवत्थुम्मि उच्छडिअं ॥ ११२ ॥

उज्जीरिअं निर्भर्त्सितम् । उज्जूरिअं क्षीणम् । शुष्कमित्यन्ये । उक्खंडिअं आक्रान्तम् । उत ओति ओक्खंडिअं इत्यपि । उच्छडिअं चोरितं वस्तु ॥ यथा ।

तुह गुणउच्छडिअमणा विरहोज्जूरिअतणू अ तणुअङ्गी ।
उज्जीरेइ सहीओ कुसुमसरोक्खंडिआ कए तुज्झ ॥ ९६ ॥ [११२]

णीचीकयम्मि उज्जाणिअमुवसग्गो अ मन्दम्मि ।
उप्फुंडिअमत्थुरिए उज्जग्गुज्जं अकलुसम्मि ॥ ११३ ॥

उज्जाणिअं निम्नीकृतम् । उवसग्गो मन्दः । उप्फुंडिअं आस्तृतम् । उज्जग्गुज्जं स्वच्छम् ॥ यथा ।

अणउवसग्गपयावयउज्जाणिअरिउ कुमारवाल णिव ।
उप्फुंडिआ तिहुअणे उज्जग्गुज्जा रमेउ तुह कित्ती ॥ ९७ ॥ [११३]

उद्धच्छवी विसंवाइअम्मि उप्फुंकिआ य रजकीए ।
तह उट्ठिअम्मि उक्कासिअं च उच्चारिअं गहिए ॥ ११४ ॥

L. 1. C णिज्झच्छियम्मि Y निब्भच्छि° ABDEFGYZ °च्छियम्मि C उज्जरियं G उज्जरियं च XZ °रियं *cdd.* °रिय EX(Z !) कीणे. L. 2. C उक्ख° D उक्कं° X उक्खमिंडिय(!) *cdd.* °डियम° *cdd.* चोरिय° ABCFGXYZ उच्छाडयं D °डिउं E उच्छडियं. L. 3. *cdd.* °रियं (twice, but X उज्जूरियं) G खीणं CX उत्क्ख° *cdd.* °डियं. L. 4. D *om.* from उत to इत्यपि CGXZ उति FGZ उक्खं° CX उत्ख° *cdd.* °डियमित्यपि *cdd.* °डियं. L. 5. *cdd.* °डिय° XZ विरहोज्जू° *cdd.* °रिय° X तणुअंगी. L. 6. X उज्जूरिइ *cdd.* सहीउ (X सहिउ) G °सरुक्खडि° X °सरोखंडि° Z °सरुंक्खंडि° C °खं° *cdd.* °डिया BF कएज्झ C तुज्ज. L. 7. CDEXZ णीवी° ABDFGXYZ उज्जाणियमु° E °णियवुम° DGYZ च A मुंदम्मि E संदम्मि X मदम्मि. L. 8. AGYZ उप्फुंटियम° BF उप्फंडियम° C उप्पुडिय° D उकुंडियम° E उप्फांडयम° X उप्फंटियम° BCEFGXZ °च्छुरिए D °च्छरिए CEGX °गुज्जं D उज्जागुज्जगुज्जं. L. 9. *cdd.* उज्जाणियं G °छनः G मदः X उफुं° CGXZ °टियं BDF °डियं C उज्जु° CDG °गुज्जं X °गुज्झं. L. 11. BCFGXZ °उज्जाणिय° X कुमरवाल. L. 12. CGX उप्फुंटिया Z उप्फुडिया BF °डिया D उकुंटिया BCFX तिहुयणे D तिहूयाणो G उज्जयुज्जा C °गुज्मा D उज्जगुज्जा X °गुज्झा रमेउ°. L. 13. CF उद्ध° D उद्धांच्छविया *cdd.* °इयम्मि AD उप्फं° E उप्फ° G उप्पुं° Z उप्फु° *cdd.* °किया X रंजकीए. L. 14. D नह ABCDFY उद्वियम्मि E उच्छिट्ठिय° GZ उट्ठिय° X उच्छियम्मि A उक्कामियं BDEFGXYZ °सियं C °सियंमि A न C 1. hd. ADZ उच्चारियं B C 2. hd. EXY उच्चारियं F °हियं In G च्चा is torn. A गहियं D माहिए.

उद्धच्छवी विसंवादितः । उप्फुंकिआ रजकी । उक्कासिअं उत्थितम् । उब्बारिअं गृहीतम् ॥ यथा ।

उक्कासइ उप्फुंकिअघरम्मि वत्थाण चल्लणमिसेण ।
उब्बारिअयणउद्धच्छविसंकेअं बहू सरिउं ॥ ९८ ॥ [११४]

कण्डिअए उक्खणिअं संछण्णे उच्छुआरं च ।
उज्जोमिआ य रस्सीए उल्लसिअं च उलुकसिअं ॥ ११५ ॥

उक्खणिअं कण्डितम् । उच्छुआरं संछन्नम् । उच्छुआरिअं छादितमिति त्वनेनैव णिजन्तेन सिद्धम् । उज्जोमिआ रश्मिः । उल्लसिअं उलुकसिअं द्वावप्येतौ पुलकितार्थावन्योन्यपर्यायत्वेन निबद्धौ । उद्धुसिअशब्दस्तु उद्धुषितशब्दभवः ॥ यथा ।

उज्जोमीइ वि बद्धं णिसि उल्लसिअं पिअं सहि सरन्ती ।
उक्खणणवावडा वि हु उलुकसिअत्तं कहोच्छुआरेमि ॥ ९९ ॥ [११५]

उच्छेवणं घए उच्चंपिअमुवजंगलं च दीहम्मि ।
उप्पेहडउल्लहसिआ उम्मच्छविअं च उब्भडए ॥ ११६ ॥

L. 1. X °वादिनः D उप्फुं° BCDFXZ °किया G °सिया *cdd.* उक्कासियं (X उकासियं) *cdd.* उब्बारियं. L. 3. D उप्फुं° G उप्फुंकीघरंमि Z उप्फुंकीघरम्मि X उप्फुंकिय° CD वच्छाण X चल्लण°. L. 4. *cdd.* उब्बारिय° CX °उच्छवि° *cdd.* °संकेयं C बहू D बहु X बहू. L. 5. *cdd.* कंडियए E उख° *cdd.* °णियं E सन्वण्णे G संलण्णे C °ण्णे A उच्छुयारं C उच्छुयारं G उच्छुआरंमि. L. 6. ABCDFGXYZ उज्जोमिया E °मि (*om.* आ) X रस्सी (*om.* ए) A उल्लु° *cdd.* °सियं (twice) X *adds* उलूसियं after उल्लसिअं. L. 7. G उक्खडियं BCDFXZ °णियं BF उछु° C उच्चु° *cdd.* °यारं C उच्छुयारिअं G °यारं X °रियं Z °यारियं. L. 8. *cdd.* इति नु अनेनैव *cdd.* उज्जोमिया (X उज्जोंमिया) BF रश्मिः D रश्मि *om.* C 1. hd; 2. hd. रज्जू X रश्मि D उलुमिया BFGZ °सियं X उलूसियं CDGXZ °कासियं. L. 9 G पुलकितार्थो अन्यो° (sic) Z °नार्थो अन्यो° DX उद्धुसिय° BCFGZ उद्धुसिय° C °सुद्धु°. L. 10. BDFGXZ बद्धं C वि······सि उल्ल° X उलु° *cdd.* °सियं X पियं CXZ भरंती D भारंती. L. 11. G उच्छण° Z उच्चण° CX उलक° BDFGZ °कसियत्तं B कहोच्चु° G °च्छुया° Z कहोच्छिया°. L. 12. A उत्थेवणं BC उच्छ° D उच्चं° Z उच्चंपि° *cdd.* °पियमुव° (G °मव°). L. 13. E उपेह° X उप्पेह° ADYZ °उल्हसिया BCEGX °उल्हसिया A उम्मत्थ° ABCDEFXY °वियं GZ °विवं.

उच्छेवणं घृतम् । उच्चंपिअं उवजंगलं द्वावप्येतौ दीर्घार्थौ । उप्पेहडं उल्हसिअं उम्मच्छविअं त्रयोऽप्येत उद्भटार्थाः ॥ यथा ।

उच्चंपिअउप्पेहडभुअजुअ उवजंगलच्छ उल्हसिआ ।
उम्मच्छविअपयावाणलम्मि उच्छेवणं व तुह रिउणो ॥ १०० ॥ [११६]

उज्जग्गिरमोण्णिद्दे उच्छुरणुच्छुअरणाइ उच्छुवणे ।
उम्हाविअउवललया सुरए तित्तिरहिअम्मि उलुहलिओ ॥११७॥

उज्जग्गिरं औन्निद्र्यम् । उच्छुरणं उच्छुअरणं च इक्षुवाटः । उच्छुरणं इक्षुरिति केचित् । उम्हाविअं उवललयं च सुरतम् । उब्भाविअं सुरतमिति तु रमेरुब्भावादेशसिद्धम् । अत्र च । उप्फालइ कथयति । उल्लुंडइ विरेचयति । उल्लालइ उप्पेलइ उन्नमयति । उव्वेलइ प्रसरति । उम्मच्छइ वञ्चति । उग्घुसइ मार्ष्टि । उल्लुरइ तुडति । उब्भुत्तइ उत्क्षिपति । उत्थारइ आक्रामति । उक्कुसइ गच्छति । उम्मत्थइ अभ्यागच्छति । उद्धुमाइ पूर्यते । इत्यादयो धात्वादेशेष्वस्माभिरुक्ता इति नोच्यन्ते । उलुहलिओ तृप्तिरहितः । यः कदापि तृप्तिं न जानाति ॥ यथा ।

उम्हाविअउलुहलिअय वयंस माणेसु तत्थ गन्तूण ।
उच्छुरणेसोज्जग्गिरओच्छुअरणमोविआइ उवललयं ॥ १०१ ॥ [११७]

L. 1. *cdd.* °विं C द्वीर्वो D द्वीर्घो C उल्हे°. L. 2. *cdd.* °सिअं; *om.* G. C उम्मत्थ° *cdd.* °विअं *cdd.* त्र्येते. L. 3. G उच्चंपिअ° Z उच्चं° GXZ °सिअ° D °भुयानुया Z °भुय (*om.* जुअ) X *om.* जुअ *cdd.* °सिया. L. 4. C उम्मत्थ° *cdd.* °विअ° Z °पयाण° GZ °णलणम्मि C °वाणंमि G उच्छिवणं BCF च्च X च. L. 5. *cdd.* °मोणिद्दे° AX उच्छ° GZ उच्छुरु° CDEXYZ °णाइ. L. 6. *cdd.* उम्हाविय° *cdd.* °रहिअम्मि C उलुहुहुलिउ DGYZ उलुहु° AGX °लिउ D °लि. L. 7. G उज्जिरं BF औंनि° C 1. hd. उनि° 2. hd. औनि° X उन्नि° D उन्निद्र X उच्छुयरणं C *om.* उच्छुअरणं D *om.* च इक्षु Z इक्षुवाटं G अच्छु° C उच्छु°. L. 8. *cdd.* °विअं G *om.* from उवललयं to उब्भाविअं incl. BF उन्हाविअं CDX °विअं Z *om.* उब्भाविअं CGZ रमेरुब्भा° X तु मेरुब्भा° C °वादेशो सि°. L. 9. CX उप्फेलइ D उप्फेडलइ Z उप्फलइ X उल्लडइ विरेचयति BX उन्नमति D उन्नमंमिल. L. 10. C उव्वेलइ X उव्वेलइ X वंचइ C उच्छुसइ. L. 11. G आका° C आक्रम° X आक्रामाति C गच्छइ BDFGZ उम्मच्छइ; *om.* C. X अभ्योग°. L. 12. C पूर्यंति CGX °हलिउ. L. 13. G *om.* यथा. L. 14. CZ तुम्हावि° *cdd.* °विय° *cdd.* °हलियय (X °हलिय) C गंतूण. L. 15. C उच्छरणेसोज° X उच्छरणे° CGXZ °गिरउ° C °च्छुअर° XZ °च्छुरण° *cdd.* गोविआइ G उवललियं.

हिअयरसोच्छलणे उग्गुलुंछिआ य उवएइआ करिआ ।
मुसलिम्मि उसणसेणो तह उप्पिंगालिआ करुच्छंगे ॥ ११८ ॥

उग्गुलुंछिआ हृदयरसोच्छलनम् । उवएइआ मद्यपरिवेषणभाण्डम् । उसणसेणो बलभद्रः । उप्पिंगालिआ करोत्सङ्गः ॥ यथा ।

जं जस्स रोअए किर ण हु तस्स तमुग्गुलुंछिअं कुणइ ।
उअ उप्पिंगालिअठिअमुवएइअमुसणसेणस्स ॥ १०२ ॥ [११८]

उवकयउद्धच्छविअं सज्जिअमुत्तलहओ विडवे ।
उलुउंडिअं पलुट्टे उंबरउप्फं अहूअअब्भुदए ॥ ११९ ॥

उवकयउद्धच्छविअं इति समाहारद्वन्द्वः । उवकययं । कप्रत्ययाभावे उवकयं । तथा उद्धच्छविअं सज्जितम् । यस्तु उवहत्थिअशब्दः सज्जितार्थः स समारचयतेरादेश इतीह नोक्तः । उत्तलहओ विटपः । उत ओति ओत्तलहओ इत्यपि । उलुउंडिअं प्रलुठितम् । विरेचितमिति यावत् । उंबरउप्फं अभूताभ्युदयः ॥ यथा ।

उद्धच्छविउत्तलहयतलम्मि उलुउंडिओरुपेम्माणं ।
रइउवकयाण मिहुणाणोंबरउप्फं व संगमो भाइ ॥ १०३ ॥ [११९]

L. 1. *edd.* हिअय° G उलुंलिया Y उग्गलुं° ABCDEFXYZ °छिया *edd.* उवएइया करिया. L. 2. X मुसलंमि On मुसलिम्मि a gloss in A = बलभद्र BF उंपि° C पिंगा° G उप्पिंगा° ABCDFGXYZ °गालिया E °गलिया C करुत्थंगो. L. 3. GZ उग्ग° *edd.* °छिया Z °रसोच्छलणं *edd.* उवएइया. L. 4. G बलभद्रः *edd.* °गालिया X *om.* from उप्पिंगालिआ to उअ in l. 6. L. 5. GZ रोवए C रोयए BCF °लंछियं DGZ °लुंछियं. L. 6. *edd.* उप्पिंगालियठियमुवएइयमुस° (X °ठिअमुवएइयं°). L. 7. A °उद्व° BCEFGXYZ °वियं *edd.* सज्जियमु° BFY °मुत्तहलउ (Y °ओ) ACDGXZ °लहउ. L. 8. B उलउं° E उलुओडिय ABCFGXYZ °डियं D °डिउ E पलट्टे A उम्बर° CDE उम्बर° B °पुकं E °उफ्कं D अहुअ° A अहूय° with a marginal gloss : अभूताभ्युदये Y अभूय°. L. 9. *edd.* °च्छवियमिति° X समाहारः XZ उवकयअं. L. 10. C *om.* तथा *edd.* °च्छविनं C सज्जित। यतीस्तु G उवहच्छिविय° BDFZ उवहच्छिय° CX °च्छिय° G °रयपतेर° BCDF °रययतेर°. L. 11. X उत्तूलहउ B °हलओ CF °हलउ G °लहउ D उच्छलहओ C उत्त उ (sic) DG उत्ति X उति उत्तूलहउ CDGZ उत्त° C °हलउ DG °लहउ C उलउंडिउं BDFGXZ °डियं. L. 12. GZ पलुंटितं BF *om.* विरेचितमिति यावत् BGZ उंबर° C उम्बरएक (sic) D उम्बरपुष्कं F उवरउप्पं. L. 13. X °उत्तूलहय° C उमुंडि° *edd.* °डिउरु° GZ °पिम्माणं. L. 14. CX रइउकया° C मिहुणाण उंबरउप्कं G °णाणोंबर प्फं X मिहुणाणं उंबर° Z णाणोंवर°.

वलएसु उवलभत्ता उवलयभग्गा य णायव्वा ।
अलिएरण्डेसूण्होदयभंडोत्ताणपत्तया चेअ ॥ १२० ॥

उवलभत्ता तथा उवलयभग्गा वलयानि । अल्येरण्डयोर्यथासंख्येन द्वौ शब्दौ । उण्होदयभंडो भ्रमरः । यस्तु उण्होदयभंडशब्दः पिठरवाची कैश्चिन्निबद्धः सोऽस्माभिः संस्कृतभवत्वादुपेक्षितः । उत्ताणपत्तयं ऐरण्डम् । एरण्डस्येदमैरण्डम् । पत्रप्रायम् ॥ यथा ।

इट्ठोवलभत्ताए उवलयभग्गा सहन्ति तुज्झ करे ।
उण्होदयभंडा कमलम्मि व उत्ताणपत्तसामलया ॥ १०४ ॥ [१२०]

छुरिअग्गमुक्कपुप्फं घेत्तुअ पायङ्गुलीहि उप्पयणं ।
तं उड्डिआहरणमुच्चुलउलिअं कोउअत्तुरिए ॥ १२१ ॥

क्षुरिकाग्रमुक्तं पुष्पं पादाङ्गुलीभ्यां गृहीत्वा यदुत्पतनं तदुड्डिआहरणं । यदाह ।

कुसुमं यत्रोड्डीय क्षुरिकाग्रालाघवेन संगृह्य ।
पादाङ्गुलिभिर्गच्छति तद्विज्ञातव्यमुड्डिआहरणं ॥

उच्चुलउलिअं कौतूहलेन त्वरितयातम् ॥ यथा ।

तुह छुरिअग्गफुरन्तारिमोलिकुसुमड्डिआहरणं ।
गिद्धा कुणन्ति उच्चुलउलिअकरं खेअरवहूणं ॥ १०५ ॥ [१२१]

L. 1. A वलयेसु AG *om.* उवलभत्ता AX उवलभग्गा C उवल°. L. 2. B °सुण्हो° C °मूण्हो° C °भंडो उत्ताणया Z °भंडोपत्ताण° ADGZ °वत्तया X °वतिया वेअ AY चेव C वेव D वेव GZ चेव. L. 3. A °इत्ता तथा उवलयउग्गा Z °इत्ता X *om.* भत्ता तथा उवल BF अल्यैएरंड° XZ अल्यैरंड°. L. 4. X उण्होदयदंडो X अस्मामिः. L. 5. BDFGXZ एरंड *om.* C. C ऐरंडस्ये° D °डस्येदं एरंड X °डस्येदं ऐरंडं. L. 6. C इठो° X इट्ठवल° C कुज्ज. L. 7. X उण्होदयभडा C उत्ताणो° GZ उत्ताणपत्तालवत्त° X उत्ताणे°. L. 8. G क्षुरिकाग्ग° ABCEFZ छुरियग्ग° D च्छुरियाग्ग° DG °मुक्कपुप्फं AZ °पुप्फं EX °पुप्फं D घत्तुअ CGYZ घेत्तुय X घत्तुय Y पाअंगु *cdd.* °लीहिं BF उप्पयण. L. 9. E ते C उंड्डिया° ABFXYZ उड्डिया° D उड्डिया° E उड्डिया° A °मुसुल° C °मुट्ठल° 2. hd. °लओ D मुच्चल । उलियं (sic) E °मुच्चलउ GZ °मुच्चुल° X °मुच्छुल° *cdd.* °लियं C *om.* लियं कोउ X कोकहलत्तुरिए BF °त्तुरिए C °छुरिए D °तुरिए. L. 10. C पुप्फं X पुप्फं B °ङ्गुलि° BX तत् उ° *cdd.* उड्डिया°. L. 11. Z क्षुरिकालाघवेन. L. 12. *cdd.* °ड्डिया°. L. 13. GZ उच्चु° DX उच्छु° BCFGXZ °लियं D °लुयं X कौत्तहलेन. L. 14. C मुइ च्छु° X छुरियग्गफुरता° Z छुरिग्ग° *cdd.* °रियग्ग° G °रंतारि° X °कुसुमा° *cdd* °ड्डिया° (X °ड्डिया°). L. 15. GZ उच्चु° C दट्टु° D उच्छु° CD °लियं° BFGXZ °लियं° DGZ खेयर° C °बहूणं X खेअसहूणं (sic).

पासदुएणं परिवत्तणम्मि उत्थल्लपत्थल्ला ।
उत्तिरिविडि उद्दुद्दे उत्तरणवरंडिआ उडुवे ॥ १२२ ॥

उत्थल्लपत्थल्ला पार्श्वद्वयेन परिवर्तनम् । उत ओति ओत्थल्लपत्थल्ला इत्यपि । उत्तिरिविडी ऊर्ध्वोर्ध्वम् । भाण्डादेः स्थापनम् । उत्तरणवरंडिआ उडुपः । समुद्रनद्यादौ जलतरणोपकरणं प्रवहणादि ॥ यथा ।

भवउत्तरणवरंडिं संभर सव्वण्णुमण्णहा तुज्झ ।
णरगोत्तिरिविडिमज्झे होही उत्थल्लपत्थल्ला ॥ १०६ ॥ [१२२]

॥ अथ द्व्यक्षरादिक्रमेणैवानेकार्थाः ॥

उद्दं जलणरककुहेसु उड्डुणो दीहउसहेसु ।
उव्वुण्णं उव्विग्गे उच्छित्ते उब्भडे सुण्णे ॥ १२३ ॥

उद्दं जलमानुषं ककुदं चेति द्व्यर्थम् । उड्डुणो दीर्घो वृषभश्च । उव्वुण्णं उद्विग्न-मुत्सिक्तमुद्भटं शून्यं चेति चतुरर्थम् ॥ [१२३]

विसमोण्णयप्पएसे खिण्णे णिवहे अ उद्धाओ ।
विक्खित्तोक्खित्तेसुच्छित्तं उम्मंडमवि हढोव्वत्ते ॥ १२४ ॥

उद्धाओ विषमोन्नतप्रदेशः श्रान्तः संघातश्चेति त्र्यर्थः । उच्छित्तं विक्षिप्तमुत्क्षिप्तं च । उम्मंडं हठ उद्वृत्तं च । हढोव्वत्ते इति समाहारः ॥ [१२४]

L. 1. E पासु° C उछल्ल° F उत्थल° CG °पच्छल्ला X °पत्थला D अच्छल्लपाच्छला. L. 2. GZ उत्तरि° B °विडि X °विड GZ उद्दद्दे F उद्दद्दे X उडुड्डे E उत्तरवि° D °रणरंवा° X °रणवर° ABDXYZ °डिया A उडुवे CGXZ उडवे D उडपा. L. 3. C उच्छलपच्छ° G °ल्लया B ओइति CGXZ उति *add.* उत्थल्ल° C *om.* पत्थल्ल G *om.* इत्यपि. L. 4. Z उत्तरिविडी X उत्तुरि° G °विडी C उर्ध्वोर्ध्वंभाण्डा° B °भाडादिः BGZ °डिया CGXZ उडपः X *adds* उत्तरणवरंडिया उडपः again after उडुपः. L. 6. X भवत्तरण° BF °वरिंडिं C *om.* संभर CGX सव्वन्नुम° DGZ °मन्नहा C तुज्ज X तुज्जू Z तु. L. 7. GZ नरगो° CX जंमोत्ति° Z °गोत्तरि° C °मज्जे 2. hd. °मज्झे C उच्छलपच्छला. L. 8. B °क्रमेनैव अनेका° Y has only अथानेकार्थाः ॥ X अथानेकार्थाः ॥ L. 9. E जलणकउ° C उद्दुणो. L. 10. A उव्वण्णं D उव्विण्णं X उव्वुण्ण C उच्छुण्णं C उच्छिन्ने G सुन्ने. L. 11. C जलं मानुषं X ककुद Z ककुंदं GZ उडुणो C उड्डुणो B दीर्घः BF उच्चुण्णं C उड्डुण्णं X उच्चुण्णं. L. 12. Z °मुत्सिक्तिकामुद्भटं. L. 13. G विसमुन्नय° Z °मुण्णय° G खिन्ने Y निवड्डे YZ य A उद्धाउ C 1. hd. D उद्धाउ ZX उद्धाउ. L. 14. A उक्खित्तोक्खित्त° BF विक्खित्तेसुच्छित्तं (sic) C विक्खित्ते-सुच्छित्तं (sic) DE विक्खित्तोक्खित्तेसुंछित्तं (E °त्तोक्खि°) X विखित्तोखित्तेसुच्छित्ता उम्मड° Z °मुच्छित्तं° ADF हडो° E हलो° BF °व्वत्ते E °व्वत्ते X डोहव्वत्ते. L. 15. CXZ उद्धाउ C *om.* उत्क्षिप्तं. L. 16. X उम्मडं C हठं F हड GZ उद्धतं B उद्वृत्तं F उद्वृतं G हडोव्वत्त C 2. hd. °व्वत्ते BF हडोव्वत्ते X हडोव्वते Z °व्वत्त.

उक्खुंडो अ अलाए णिअरे वत्थेगदेसे अ ।
उम्मच्छमसंबद्धे भङ्गीभणिअम्मि कोहे अ ॥ १२५ ॥

उक्खुंडो उल्मुकं निकरो वस्त्रैकदेशश्चेति त्र्यर्थः । उम्मच्छं असंबद्धं भङ्गीभणितं क्रोधश्चेति त्र्यर्थम् ॥ [१२५]

उक्खंडो उप्पीलो उग्घाओ तह य उद्दामो ।
संघायत्थउडेसुं उच्चूरो समहिअत्थे वि ॥ १२६ ॥

उक्खंडो उप्पीलो उग्घाओ उद्दामो इत्येते चत्वारोऽपि शब्दाः संघातार्थाः स्थपुटार्थाश्च । उच्चूरो अधिकार्थः । अपिशब्दात्संघातस्थपुटार्थश्चेति त्र्यर्थः । स्थपुटो विषमोन्नतप्रदेशः ॥ [१२६]

खिण्णे सुण्णे भीए तहोब्भडकन्तपयडवेसेसु ।
उव्विंबं उच्चुल्लं पुण उव्विग्गाधिरूढभीएसु ॥ १२७ ॥

उव्विंबं खिन्नं शून्यं भीतमुद्भटं क्रान्तं प्रकटवेषं चेति षडर्थम् । उच्चुल्लं तु उद्विग्नमधिरूढं भीतं चेति त्र्यर्थम् ॥ [१२७]

पडिसद्दकुररविद्दागव्विट्ठमणोरहेसु उड्डाणो ।
उच्चुक्कं पलविअए संकडए तह बलक्कारे ॥ १२८ ॥

L. 1. A उक्खुडो BCFX उक्खंडो D उक्खांडो Y च ABCDFXYZ णियरे CDG वत्थेग° ABCEFGXYZ च. L. 2. X उम्मच्छ° Z उम्मत्थ° BEG °संवद्धे F °संवद्धे *cdd.* °भणिअम्मि ABCFGYZ च. L. 3. BF उक्खुडो C उल्लंडो X उक्खंडो G उल्मकं GZ उम्मच्छमसंब° X असंबद्धां. L. 4. Z °भणित. L. 5. A उक्कोंडो C उल्लंडो F उखंडो G उक्खंड्डो ACDX उग्घाउ. L. 6. AXZ उच्छूरो BF उच्चूरो (Thus to be read!) C उच्छूडो D उद्दूरो EGY उच्चूरो ABDFGZ समहिय° C समहिडे. L. 7. C उखंडो उप्पालो CGXZ उग्घाउ G उद्दमो X उद्दामे B शब्दा, L. 8. C स्थपुटार्थ° G उच्चूरो BFZ उच्चूरो CX उच्छूरो D उद्दूरो GZ अधिका° G संघातः G स्थपुट. L. 9. GZ निम्नोन्नत° B विषमोन्नतो देशः X *om.* स्थपुटो विषमोन्नतप्रदेशः. L. 10. GX खिन्ने A तहोब्भड° Y तहुब्भड°. L. 11. A उव्विंबं C उच्चिंबच्चं 2. hd. °च्चं D उच्चिंडवं GZ उव्विल्लं XY उव्विंवं BF *om.* line 11. A उच्चुल्लं GXY उच्चुल्लं D उच्चल्लां A °ग्गाधि. L. 12. BCFGXZ उव्विंवं D उविन्द्विबं BF खिन्नं C *om.* शून्य C °मुत्कटं G क्रांत BF क्रीतं C प्रकटं चेति Z षडर्थं GC 1. hd. Z उच्चुल्लं BF उच्चल्लं X उच्चुल्लं GZ °ल्लं पुनरुद्वि° G तूद्विग्न°. L. 13. X भीतं चेति त्र्यर्थं. L. 14. E पाडिसिद्द° C °विद्दा° D °विज्ज° D °गविट्ठ° CG °गविट्ठ° X °गविट्ठ° E °ट्ठमाणो°. L. 15. A उचुक्कं BEFYZ उच्चुक्कं CD उच्चुक्कं (*i.e.* उच्चुक्कं) G उच्चुक्कं X उक्कुं C पवल° ABCDFGYZ °विअए AG बलक्क°.

उड्डाणो प्रतिशब्दः कुररो विष्ठा गर्विष्ठो मनोरथश्चेति पञ्चार्थः । उत्तुक्कं प्रलपितं संकटं बलात्कारश्चेति त्र्यर्थम् ॥ [१२८]

मञ्चणिअरेसु उंडलमुप्पित्थं तट्ठकुविअविहुरेसु ।
णीरागे गलिए उव्वत्तं उव्वाढमुरुगयदुहेसु ॥ १२९ ॥

उंडलं मञ्चो निकरश्चेति द्व्यर्थम् । उप्पित्थं त्रस्तं कुपितं विधुरं चेति त्र्यर्थम् । उव्वत्तं नीरागं गलितं चेति द्व्यर्थम् । उव्वट्टं दान्तमिति केचित् । उव्वाढं विस्तीर्णं गतदुःखं चेति द्व्यर्थम् । केचिद्विपूर्वमेनं पठन्ति विउव्वाढं इति ॥ [१२९]

उक्खिण्णं अवकिण्णे छण्णे पासप्पसिढिले अ ।
पङ्कोच्छेहसमूहेसु बहलए तह य उप्पंको ॥ १३० ॥

उक्खिण्णं अवकीर्णं छन्नं पार्श्वप्रशिथिलं चेति त्र्यर्थम् । उत ओति ओक्खिण्णं इत्यपि । उप्पंको पङ्क उच्छ्रयः समूहो बहलं चेति चतुरर्थः ॥ [१३०]

उत्तप्पो गव्विअबहुगुणेसु णीविस्समेसु उच्चोलो ।
अणुवायसमेसुच्छुल्लो णिवघणपीवरेसु उम्मल्लो ॥ १३१ ॥

उत्तप्पो गर्वितोऽधिकगुणश्च । उच्चोलो नीवी खेदश्च । उच्छुल्लो अनुवादः खेदश्च । उम्मल्लो नृपो मेघः पीवरश्चेति त्र्यर्थः । उम्मल्लो बलात्कार इति केचित् ॥ [१३१]

L. 1. X उड्डाणो G कुररा CGX विन्ना X गर्विष्ठो G *om.* गर्विष्ठो X °रथश्चेति G उत्तुक्कं BF उच्चुक्कं C उच्छुक्कं C 2. hd. उच्चुक्कं D उच्चुकं XZ उच्चुक्कं X पलेपिते. L. 2. G बलात्क°. L. 3. B, C 1. hd. DF मंच° ABCDFXY °णिच° GZ °निच° CDY °पिच्छं A तट्ठ° BF तट्ठ° D तट्ठा° EX नच्च° *edd.* °कुविच° BF °विहु°. L. 4. AC णीरागे A उवत्तं BCFXZ उच्चत्तं A उव्वाड° G उच्चा° D उव्वाडगयामुरुदुहेसुं. L. 5. C उप्पित्थं BF उत्तं X त्वस्तं. L. 6. BFXZ उच्चत्तं C उच्चंतं C नीरोगं BF उच्चट्टं G उव्वत्तं CXZ दांत° F °मिति यावत् BCFX उच्चाढं. L. 7. B वेति G केचित्तीद्विमेतं (sic) *edd.* केचित् वि° Z °मेतं *edd.* विउच्चाढमिति (XZ (G?) °व्वा°). L. 8. EG उक्खिन्नं A अवक्खिण्णे G अक । किन्ने (sic) E °किन्ने BF *om.* छण्णे CD छिण्णे X पोसप्प° ABFYZ य C आ D ओ. L. 9. E कंपो A °छह° CD °च्छेह° ACDGY बहलए X बहुलए Z बहलय. L. 10. GZ उक्खिन्नं BF छण्णं CX छिण्णं C उत् CGX उति Z उव उति *edd.* उक्खिण्णमित्यपि (G °न्नमि°). L. 11 B ओप्पंको पंकः G पंक उच्छ्रय: CGX बहलं B वेति. L. 12. X उप्पत्तो A गत्तिय° BCDEFGXYZ गव्विय° G °बहु° ACGX उच्चोलो L. 13. E अणुवाय° X °वायखेदसू° C °सुच्छुल्लो D °मेसच्छु° D °पीवरयो उम्मात्तो. L. 14. X उप्पत्तो B गर्वितः अधि° CFX अधि° B °गुणश्चे C उचोलो X उच्चोलो. Z उच्चोलो CX उच्छल्लो. L. 15. G बला° XZ बलात्कारः.

उण्णुइओ हुंकारे गयणुम्मुहसाणसद्दे अ ।
अहिअअवच्छिअणिच्छिअतावागणिएसु उव्वरिअं ॥ १३२ ॥

उण्णुइओ हुंकारो गगनोन्मुखस्य शुनः शब्दश्च । उव्वरिअं अधिकमनीप्सितं निश्चितं तापोऽगणितं चेति पञ्चार्थम् ॥ [१३२]

काणच्छिदिट्ठविक्खित्तखित्तचत्तेसु उज्झरिअं ।
उव्वाडुअं परम्मुहणिम्मज्जाएसु सुरएसु ॥ १३३ ॥

उज्झरिअं काणाक्षिदृष्टं विक्षिप्तं क्षिप्तं त्यक्तं चेति चतुरर्थम् । उत ओति ओज्झरिअं इत्यपि । उव्वाडुअं पराङ्मुखसुरतं निर्मर्यादसुरतं च ॥ [१३३]

गीआरामेसूव्वाउलमुरुपुल्लो अपूवखिचेसु ।
अहिअप्पमाणवज्जिअमज्जाएसुं च उव्विडिमो ॥ १३४ ॥

उव्वाउलं गीतमुपवनं च । उरुपुल्लो अपूपो धान्यमिश्रा च । उव्विडिमो अधिकप्रमाणो विमुक्तमर्यादश्चेति द्व्यर्थः ॥ [१३४]

L. 1. A उणुइउ CDX उण्णइउ E उण्णइओ Z उण्गुइउ AD गयणुमह° C गयणमुहन्हाण° *cdd.* य. L. 2. AYZ अहिय° E °अवंछिय° G °अवछिय° Z °अवच्छिय° *cdd.* °यणिछियं° (X °अण्णिच्छिअ° Z °च्छि°) E °भावा° G °तवोग° C °तावगाणि° ABFX उच्चरियं G उव्वरिअ CDEY उव्वरियं Z उच्चरिअं. L. 3. A अन्नुइउ C उण्हइउ X उण्णइउ Z उण्णइओ X हुंकारः X शब्दस्य BCFX उच्चरियं Z मनीप्सित°. L. 4. C *om.* निश्चितं Z तापो *cdd.* अगणितं (Z गणितं) X पंचार्थः. L. 5. B काणत्थि° A °विक्खिखित्तंचेसु D *om.* खित्त DZ °चत्तेसु C °विक्खितखित्तचत्तेसु X °चित्तेसु A उज्झरियं CD उज्ज° C 2. hd. उज्झ° *cdd.* °रियं (E °रिय). L. 6. A उव्वाडुयं BCDFX उवाडुय EGYZ °डुयं C °णिम° A सुरएसु X एसु. L. 7. BFGX उज्झरियं C उज्जरियं 2. hd. उज्झ° XZ *om.* क्षिप्तं CGXZ उति *cdd.* उज्झरियमित्यपि (C अज्ज°) L. 8. *cdd.* (G !) उच्चाडुयं (Z °व्वा°) X परान्मुख° B पराङ्मुख° C निर्मयाद°. L. 9. ABCDFGXYZ गीया° ABF °सूच्चाउल° A °मुरुपल्लो G अपूव्वखिच्चिसु E °वक्खेच्चे तु X अपूवमिन्सेसु Z अपुव्वखिच्चसु As to खिच्च compare Marāthi खिचडा and खिचडी, °डें Gujarāti खिचडी, °डो. खिची Sindhi खिचु, खिचिणी Urdū खिचडी, a mixture of rice and pulse, medley (as of various grains) &c. L. 10. ABCFGYZ अहिय° AG °पमाण° X °प्पम्माणु° ABCDFGXYZ °वज्जिय° BF उच्चिडिमो. L. 11. BF, C 2. hd. (G !) X उच्चा° CZ गीतमुप° Z उरुपुल्लो CX °मिश्रा BF उच्चिडिमो GZ अधिक°.

उच्छुंडिओ सपत्तिअहरिएसूज्जंगलं हढ दीहे ।
उप्पिंजलं च सुरए धूलीए तह अकित्तीए ॥ १३५ ॥

उच्छुंडिओ सपत्रितः । बाणादिनातिव्यथितः । अपहृतश्चेति द्व्यर्थः । उज्जंगलं बलात्कारो दीर्घं च । उप्पिंजलं सुरतं रजोऽकीर्तिश्चेति त्र्यर्थम् ॥ [१३५]

रणरणयाणिट्ठेसूव्वाहुलमुण्णालिअं किसोण्णमिए ।
उच्चेल्लरं अखेडिअभूमीए जहणरोमे अ ॥ १३६ ॥

उव्वाहुलं औत्सुक्यं द्वेष्यं च । उण्णालिअं कृशमुन्नमितं च । किसोण्णमिअं इति समाहारः । उच्चेल्लरं खिलभूमी जघनरोमाणि च । उत ओति ओच्चेल्लरं इत्यपि ॥ [१३६]

रुसिआकुलेसु उम्मच्छिअमुड्डुहिअमूढकुविअउच्छिट्ठे ।
उग्गाहिअं च गहिए उक्खित्तपवट्टिएसुं च ॥ १३७ ॥

उम्मच्छिअं रुषितमाकुलं च । उड्डुहिअं ऊढायाः कुपितमुच्छिष्टं च । ऊढकुविअउच्छिट्ठे इति द्विपदः समाहारः । प्राकृते द्वित्वमपि । तेन उड्डुहिअं इत्यपि । उग्गाहिअं गृहीतमुत्क्षिप्तं प्रवर्तितं चेति त्र्यर्थम् ॥ अत्र । उस्सिक्कइ मुञ्चति उत्क्षिपति च । उत्थंघइ रुणद्धि उत्क्षिपति चेति धात्वादेशेषूक्काविति नोक्तौ ॥ [१३७]

L. 1. A उछुंडिउ BCFX उच्छंडिउ D ओच्छंडिओ Z °डिउ ABCDFGYZ सपत्तिय° A °हरिएसुउज्जं° X °हर° B °एसु° C °गल BF दीहे. L. 2. G तह य कित्तीए. L. 3. CX उछंडिउ G °डिउ *edd.* °त्रितो GX बाणा° C °दिना अति° X °दिना अति° and *om.* अपहृतश्चेति द्व्यर्थः । L. 4. X बलाकारो X ठप्पिंजलं X *om.* ६, L. 5. C रणरणयअणि° X °णिट्ठोसु° BD, C 1. hd. °सुव्वा° G °सुव्वाहुलसुल्ला° Z °सुव्वाहुलमुल्ला° *edd.* °लिअं X किसोण्णामिए Y °न्नमिए Z °ण्णमए. L. 6. AG (D !) YZ उच्चेल्लरं E उवि° or उच्चि° X उवि° C °लरं BX अक्खे° Z आख° ABCDFGYZ °डिय° Cf. Gujarati खेडवुं Sindhi खेड़णु to cultivate, to plough. BF °रोमे A यं BCFGYZ य D वां. L. 7. X द्वेष्य GZ उन्ना लियं *edd.* °लियं G only कृशमुन्नमितमिति समाहारः BF किसोन्नमियं इति C °न्नमयं DZ °न्नमियमिति X °न्नमिय. L. 8. GXZ उव्वे° C °लरं X अखिलभूमी G उति CXZ उति B ओच्चेल्लरमित्यपि ACXZ उच्चेल्लरमित्यपि D उचेल्लरमित्यपि F उच्चेल्लरमित्यपि. L. 10. ABCDFGXYZ रुसिया° *edd.* °च्छियमु° *edd.* °डुहियमू° (X °ड°) *edd.* °कुविय° ADEY °उच्छिट्ठे G °उच्छिट्ठो Z °उच्छिट्ठे. L. 11. A °हियं BCDEFGXYZ °हियं BF उक्खित्त° C °हि°. L. 12. *edd.* °च्छियं (X °थियं) *edd.* उड्डुहियं B *om.* च. L. 13. *edd.* °कुविय° B °उच्चिट्ठे CF °उच्चिट्ठे G °उच्छिट्ठे Z °उच्छिट्ठे G द्विपदसमा° Z °त्वमपि is given twice. G उड्डुहियमित्यपि BFX उड्डुहियमित्यपि C उड्डुहियमित्यपि D उद्दुहियं Z उड्डुहियमित्यपि *edd.* उग्गाहियं (X °घा°) *om.* D. L. 14. X °मुक्षिप्तं G चे CX मुंचइ. L. 15. BCFD उच्छंघइ.

उवकसिओ सण्णिहिए परिसेविअसज्जिएसुं च ।
उलुफुंटिअं च विणिवाडिअम्मि उवसन्तयम्मि तहा ॥ १३८ ॥

उवकसिओ संनिहितः परिसेवितः सज्जितश्चेति त्र्यर्थः । उलुफुंटिअं विनिपातितं प्रशान्तं च ॥ [१३८]

उव्वत्तवरत्तं पासत्थूलम्मि अणवत्थभमणे अ ।
ऊआ जूआ ऊलो गइभङ्गे ऊसणं च रणरणए ॥ १३९ ॥

उव्वत्तवरत्तं पार्श्वयोः स्थूलमसमञ्जसविवर्तनं च ।

॥ अथ अक्षरादिक्रमेणैव ऊकारादयः ॥

ऊआ यूका । ऊलो गतिभङ्गः । ऊसणं रणरणकः ॥ यथा ।

ऊआउलवत्थाणं रिऊण गिरिभमणजायऊलाणं ।
पिअविरहऊसणेणं तइ कुविए कह सुहं कुमरवाल ॥ १०७ ॥ [१३९]

ऊसारो कूसारे ऊसयमुवहाणमूसलं पीणे ।
ऊहट्टं ऊहसिअम्मि ऊरणी तह उरब्भम्मि ॥ १४० ॥

ऊसारो गर्तविशेषः । ऊसयं उपधानम् । शयने मस्तकोत्तम्भनाय यन्निवेश्यते । ऊसलं पीनम् । ऊहट्टं उपहसितम् । ऊहसिअं इति तु उपहसितशब्दभवं रूपम् । ऊरणी उरभ्रः ॥ यथा ।

ऊसलऊसयतूलिं मोत्तुं सहि पाइतडे अहिसरन्ती ।
होहिसि ऊहट्टपयं पखलन्ती ऊरणि व्व ऊसारे ॥ १०८ ॥ [१४०]

L. 1. C उकसिउ 2. hd. °ओ E °किसओ ABDFGX °सिउ EGX सन्नि° C °हिए ABCEFGXYZ परिसेविय° D परिसिविय° G °एसु X °सज्जिएसुं Z °एसुं. L. 2. CF उल° BF °फुटियं ACEGXYZ °फुंटेयं D उलुंफुडिवांव (sic) *cdd.* °डियम्मि. L. 3. C उकसिउ GX °सिउ G °सेवितः X °सेवित सज्जित° CDGZ सज्जितश्चेति *cdd.* °टितं. L. 4. B व. L. 5. ADGYZ उव्वत्त° AGXZ °परत्तं CX °त्थूलम्मि D °त्थल° E °थूल° CD अणवत्थ° ABDEFGXYZ व C या. L. 6. EXY have ककारादिः (X °दि) before ऊआ. D has here line 8. BF ऊवा A कूआ G जूया E गभंगे. L. 7. GZ उव्वत्तपरत्तं D उव्वत्ति° X उच्चत्तोपरत्तं वधूवरत्वं पार्श्वयोः BF पार्श्वयोः XZ स्थूलं असं° D *adds* : श्रीः ॥ श्रीः ॥ श्रीः ॥ L. 9. G अआ G रणरणको. L. 10. G ऊवा° C °वच्छाणं C °भमणु°. L. 11. *cdd.* पिय° C तुवि BF कुविए X कुविर C कुमार°. L. 12. BFGXYZ ऊसयमु° X °मुहाण°. L. 13. A ऊहट्टं C ऊहट्टं पीहसि° BF ऊसि° ABCDFGYZ °सियम्मि A उरब्भम्मि. L. 14. GZ ऊसयं. L. 15. Z ऊहट्टं *cdd.* ऊहसियमिति. L. 16. C ऊरभः G उरब्भो. L. 17. C °ऊसयसलि X मोत्तु BF पाइतटे CGZ पाइअडे X °अडे सहि° C सहि°. L. 18. C ऊहट्ट° GZ पखलिंती BCF व X इ; *om.* D.

आणन्दिअम्मि ऊणंदिअमूसलिअं सरोमञ्चे ।
विक्खित्ते ऊसाइअमूसायंतो अ खेअसिढिलम्मि ॥ १४१ ॥

ऊणंदिअं आनन्दितम् । ऊसलिअं सरोमाञ्चम् । ऊसालिअं उल्लसितमिति तु उल्लसिधात्वादेशसिद्धम् । ऊसाइअं विक्षिप्तम् । ऊसाइअं उत्क्षिप्तमिति धनपालः । ऊसायंतो खेदे सति शिथिलः ॥ यथा ।

ऊसायंतसरीरं ऊसाइअवलयणिवडणभएण ।
उद्धकरं ऊसलिअं ऊणंदय सुहय विरहतणुइं तं ॥ १०९ ॥ [१४१]

ऊसुक्किअं विमुक्के ऊमुत्तिअमवहपासघायम्मि ।
ऊसुंभिअऊसुरुसुंभिआ य रुद्धगलरुण्णम्मि ॥ १४२ ॥

ऊसुक्किअं विमुक्तम् । ऊमुत्तिअं उभयपार्श्वघातः । ऊसुंभिअं तथा ऊसुरुसुंभिअं रुद्धगलं रोदनम् । ऊसुंभिअं उल्लसितमिति तु उल्लसिधात्वादेशसिद्धम् ॥ यथा ।

ऊसुक्किअहासाए ऊमुत्तिअदुत्थिआइ तुह विरहे ।
ऊसुंभिएण तीए कयमूसुरुसुंभिअं सहीणं पि ॥ ११० ॥ [१४२]

॥ अथानेकार्थाः ॥

L. 1. *cdd.* आणंदियम्मि ऊणंदियमूसलियं. L. 2. *cdd.* ऊसाइयमू° GX °सायन्तो Z °सायत्तो Y य BGYZ खेय° X क्खेअ°. L. 3. *cdd.* ऊणंदियं *cdd.* ऊसलियं twice. L. 4. G °धात्वादेशसिद्धं C °देशे सिं° X उलसिधात्वादेश° *cdd.* ऊसाइयं twice X *om.* ऊसाइअं विक्षिप्तम् । B इति च धन° L. 5. GZ ऊसायंतो X *om.* from ऊसाअंतो to यथा incl. L. 6. X ऊसायंत° *cdd.* ऊसाइय° B *om.* वलय BCFX °निवडण° L. 7. BZ ऊद्ध° C उद्ध° *cdd.* ऊसलियं G ऊणंद GZ सुभय BF सुह B °तणुइ X तः for तं. L. 8. *cdd.* ऊसुक्कियं (X ऊसक्कियं) C विमुक्के 2. hd. °मु° G *om.* मुक्के ऊ *cdd.* °त्तिय° BF °मुहयपास° E °मभयपास° DX °मुभय° C °पासघंमि. L. 9. *cdd.* ऊसुंभिय° G °ऊसुर° E °शुं° Z °मुं° *cdd.* °भिया E रुद्ध° C °रुण्णमि Z °रुण्यम्मि. L. 10. BFG ऊसुक्कियं CZ ऊमुक्कियं X ऊसक्कियं *cdd.* ऊमुत्तियं C पार्श्वे घातः *cdd.* °भियं G ऊसुर° BF °सुभियं GX °सुंभियं Z ऊसरुमंभियं C ऊसुंभियं रुद्ध° C 2. hd. रुद्ध° L. 11. BFG ऊसुंभिय CX ऊसुभियं Z ऊसुंभियं C उल्लिसि° X तु ल्लसि°. L. 12. *cdd.* ऊसुक्किय° (X ऊसक्किय°) GZ उम्मुत्तिय° BFXZ °त्तिय° C ऊसुत्तिय° *cdd.* °दुत्थियाइ C तुं. L. 13. CX ऊसुभिएणं C कयमूसुरुसं° X कयसूसुरुसं° G °सुर° *cdd.* भियं.

गामे सङ्घे ऊरो जिम्भिअपज्जाउलेसु ऊसत्थो ।
ऊसविअं उब्भन्ते तहेअ उद्धीकए होइ ॥ १४३ ॥

ऊरो ग्रामः सङ्घश्च । ऊसत्थो जृम्भितमाकुलश्च । ऊसविअं उद्भ्रान्तमूर्ध्वीकृतं च ॥ [१४३]

॥ अथ एकारादयो ह्यक्षरादिक्रमेण प्रस्तूयन्ते । ऋवर्णलृवर्णयोः प्राकृते प्रयोगाभावात् ॥

एलो कुसले एक्को णेहपरे चन्दणम्मि एक्कंगं ।
एत्तोप्पं एअप्पहुदि अ पविसन्तम्मि एमाणो ॥ १४४ ॥

एलो कुशलः । एक्को स्नेहपरः । एक्कंगं चन्दनम् । एत्तोप्पं एतत्प्रभृतीत्यर्थः । यस्तु एत्तोप्पं एद्दहमेत्तं इति व्याचष्टे सोऽभिमानचिह्नसूत्रं विवृण्वंस्तदभिप्रायं नावबुध्यते । यतो देश्यन्तरेष्वपि एत्तोप्पं एअप्पहुदि एतावदेव दृश्यते । उदाहृतं चाभिमानचिह्नेनैव स्ववृत्तौ । यथा ।

दिअहं थुडुंकिअमुही जूरइ अहए तुमं वहू दिअर ।
अम्हं सह कायंदिं एत्तोप्पं मा करिज्जासु ॥ १११ ॥ इति ।

एमाणो प्रविशन् ॥ यथा ।

एमाणमयणबाणोट्टिए जरे तीइ तुज्झ एक्काए ।
एत्तोप्पंएलाणं एक्कंगरसो वि णाहिमओ ॥ ११२ ॥

अत्र च । एत्ताहे इदानीम् । एद्दहं इयत् । एक्कारो अयस्कारः । एते शब्दानुशासने साधिता इति नोक्ताः ॥ [१४४]

L. 1. EXYZ ऊरे CX जंभिय° D जंपिय° ABEFGYZ निभिय° E °पज्जाउलेसु C 2. hd. ऊसच्छो E ऊसत्थे X ऊसुत्थो. L. 2. *cdd.* ऊसविवं C तुब्भते 2. hd तुब्भंते ABCFGZ तहेय Y तहेव D तह य AZ उड्डी° G उड्डी°. L. 3. GX जंभित° *cdd.* °विवं G उद्भ्रान्तः XZ उद्भ्रांतं ऊ°. L. 4. BFX ऊर्द्धाकृतं C ऊर्द्धाकृतं L. 5. X *om.* अथ X प्रस्तूयते °वर्णयो Y has only एकारादिः ॥ L. 6. E कुशले E एक्कंतं. L. 7. Z एत्तोप्प ABCFGYZ एय° D एयप्पय° A °प्पहुडि C °प्पहुंदि BCDEFGXYZ य. L. 8. G कुशलः B चंदनं X चंदन. L. 9. CGZ °मेत्तमिति BF एद्दहमिति D एद्दहमित्तमिति X एद्दहमित्तमिति CX अभिमान° G *om.* चिह्न Z °चिन्ह° *cdd.* विवृण्वन्तद° (X विवृण्वन । तद°) L. 10. CGXZ एयप्पहुदि BF पयप्प°. L. 11. GZ °चिह्नेन GXZ *om.* यथा. L. 12. GZ दियहं BCF दियसं X निदिय BGZ थुडुंकिय° C थुडंकिय° F थुडंकिय° X संथुडंकियमुही CDX अहे Z वहू BFX दियर C दियेर. L. 13. X अम्हं C कायंदि GZ °दीं G करेज्जासु G *om.* इति. L. 14. X पमाणो. L. 15. GZ °बाणो° C तज्झ ए (sic). L. 16. BCF एत्तोप्पं° *cdd.* °हिमउ. L. 17. BF एत्ताहे C ताहे X शब्दं for एद्दहं CX °स्कार.

एक्केक्कममण्णोण्णे एक्कणडो तह य कहयम्मि ।
सा एमिणिआ जीए सुत्तेण पमिज्जए अङ्गं ॥ १४५ ॥

एक्केक्कमं अन्योन्यम् । एक्कणडो कथकः । एमिणिआ यस्याः स्त्रियाः सूत्रेण शरीरप्रमाणं गृहीत्वा दिक्षु प्रक्षिप्यते कस्मिंश्चिद्देश आचारविशेषे सैवमुच्यते ॥ यथा ।

एमिणिआए तीए रूवं दट्ठूण कामसरविद्धा ।
एक्केक्कमं कहन्ता तरुणा जायन्ति एक्कणडा ॥ ११३ ॥

अत्र एक्कवई रथ्येत्येकपदीशब्दभवत्वान्नोक्तम् ॥ [१४५]

एक्कघरिल्लो दिअरे सहोसिए एक्कसाहिल्लो ।
सा एक्कसिंबली जा सिंबलिपुप्फेहि णवहलिआ ॥ १४६ ॥

एक्कघरिल्लो देवरः । एक्कसाहिल्लो एकस्थानवासी । एक्कसिंबली शाल्मलीपुष्पैर्नव-फलिका ॥ यथा ।

एक्कघरिल्ल ण लज्जसि किमेक्कसाहिल्लमाणुसाणं पि ।
जं एक्कसिंबलिमिसा पुणो पुणो णिअसि मालारिं ॥ ११४ ॥ [१४६]

एक्कल्लपुडिंगं विरलम्बुकणे एणुवासिओ भेके ।
एराणी इन्दाणी पुरंधिआ तव्वयत्था य ॥ १४७ ॥

L. 1. B एकेक्कममण्णोणे X एक्केक्कमण्णोण्णे C एक्कडो GZ एक्कनडो. L. 2. ABGYZ एमिणिया D जाए Z मुत्तेण A पम्मिज्जए C पमज्जिए X पमज्जए Z ममज्जिए. L. 3. X एक्केक्कं GZ एक्कनडो C °णको *edd.* एमिणिया C *om.* स्त्रियाः X स्त्रत्रेण. L. 4. *edd.* °द्देशे C °द्देशे पे *om.* आचारविशे, 2. hd. विशेषे *edd.* सा एवमु°. L. 5. *edd.* एमिणियाए (X साएमिणाव) BF रूवं C °विद्धा. L. 6. X तहंता GZ एक्कनडा BF एक्कण. L. 7. X अत्रे BF एकवई XZ रथ्येति एक° X °भवान्नोक्तं. L. 8. ABCDEFX द्दिअरे C सहोसिउ Z, C 2. hd. °सिओ G °सि X एक्करसाहिल्लो. L. 9. C एक° GZ एत्थ° BCFGYZ °सिंबली BEFG सिंबालिपु° (E °लि°) ADXZ °पुप्फेहि BCFGY °हि *edd.* नव° C नवहि° E °लिआ ABCDFGYZ °लिया. L. 10. G एक्कस्थान° C एक्कसंबली BFGZ °सिंबली X शल्मलेपु°. L. 12. X एक्कसा-हिल° (omitting किम्). L. 13. B °सिंबलि° X °सिबलि° C *om.* पुणो once: BCFXZ णियसि G णिवसि. L. 14. A °लंबुकणे व एणु° E °कणे Y °लंबुकणे D विरलबिंदुघनसाल (sic) X एण° ADG, C 1. hd. XZ °वासिउ After भेके EXY *add* अथानेकार्थाः L. 15. E पुरि° *edd.* °धिआ BCF तव्वय° CD °त्था य.

एक्कल्लपुडिंगं विरलबिन्दुवर्षः । एणुवासिओ भेकः ॥ यथा ।

सुन्दर गोरङ्गीए गोरी अज्जेअ तीइ सुपसण्णा ।
एक्कल्लपुडिंग हु एणुवासिए आगओ सि जं काले ॥ ११५ ॥

अत्र एक्कसरिअशब्दः शीघ्रार्थे निपातेष्वस्माभिरुक्त इति नोक्तः ॥

॥ अथानेकार्थाः ॥

एराणी इन्द्राणी तद्व्रतस्था च स्त्रीति द्व्यर्था ॥ [१४७]

एलविलो धणिओसहा अधम्मरोरप्पिएसु एक्कमुहो ।
ओली कुलपरिवाडी ओज्झमचोक्खम्मि विमलणे ओप्पा ॥१४८॥

एलविलो आढ्यो वृषभश्च । एक्कमुहो निर्धर्मो दरिद्रः प्रियश्चेति त्र्यर्थः ॥

॥ अथ ओकारादयः । ऐकारस्य प्राकृतेऽभावात् ॥

ओली कुलपरिपाटी । पङ्क्तिवाचकस्त्वालीशब्दभवः । ओज्झं अचोक्षम् । ओप्पा शाणादिना मण्यादेर्मार्जनम् ॥ यथा ।

णिवमउडोप्पिअपयणह किची तुज्झ धवलेइ ओज्झं पि ।
ससिकुलभवाण अहवा ओलिसहावो अयं कुमरवाल ॥ ११६ ॥ [१४८]

ओअं वत्ता ओरं रुचिरं करिबन्धखायमोवं च ।
ओसारो सक्का गोवाडो मरिआ हिमम्मि ओग्गीओ ॥ १४९ ॥

L. 1. B एक्कलपुंडिंग C °डिंगि G °विंदु X °विंदु° C एणि° X एण° C 1. hd. GX °वासिड C भेकाः. L. 2. BFGXZ अज्जेय C अइहेय GZ तीए Z सुप° GZ °सन्ना. L. 3. CGX आगउ. L. 4. *cdd.* एक्कसरिय° GZ °ब्रार्थे X °रुक्तः. L. 5. B अथानेका. L. 6. C 1. hd X च C 2. hd. व्व F व *cdd.* स्त्री इति C *om.* द्व्यर्था BDFGXZ द्व्यर्थाः. L. 7. C एला° ABCEFGYZ °विला ACDFGXZ °उसहा C अधम्मारोर° °मुहे 2. hd. °मुहे. L. 8. Before this line EY insert ओकारादिः D अथ ओकारादाय, X उकारादि The MSS. constantly confound उ and ओ in the beginning of the words. This v. l. will not be noted in this chapter. E °पडिवाडी A उज्झ- मचो° BDF °चो° C मइझमचोक्कम्मि E उज्झम चोक्ख° G वऊमचोक्ख° (sic) Z वज्झमचो° C ओप्पा Z उप्पा. L. 9. C एलाविलो C एक्क हुहो X निधर्मो B दरिद्रश्च. L. 10. X एकारस्य CX अभावात्. L. 11. *cdd.* °वाचकस्तु °आली° C ओज्झं अचोक्षं Z उज्झं, C ओप्पा. L. 12. X शोणादिना G मण्या°. L. 13. *cdd.* °णिव° X °पयणह Z °पयणह C ओज्झ. L. 14. BCDF °कुलहवाण X °कुलहवाण B अहवा पा अहवा ओलि°, *cdd.* °सरिवा E हिम्मि ADFG,C 1 hd. XZ उग्गीउ. L. 15. E वत्ता BG °वंच X वा for च. L. 16. E °ोसक्का गोवाडो° X गोवडो°

ओअं वार्ता । ओरं चारु । ओवं गजादेर्बन्धनार्थं खातम् । ओसारो गोवाटः । ओसक्को अपसृतः । ओग्गीओ नीहारः ॥ यथा ।

चइआजिओवओअं रिउणो ओग्गीअओरजस तुज्झ ।
भीआ ओसारेसुं वसन्ति समराउ ओसक्का ॥ ११७ ॥ [१४९]

केसविवरणे ओच्छिअमोंडलमवि केसगुम्फम्मि ।
ओसिअमबले ओणीवी णिव्वे ओत्थरो वि उच्छाहे ॥ १५० ॥

ओच्छिअं केशविवरणम् । ओंडलं केशगुम्फो धम्मिल्लप्रायः । ओसिओ अबलः । ओणीवी नीव्रम् । ओत्थरो उत्साहः ॥ यथा ।

अणओत्थरोसिआणं जरउडओणीविसङ्गजडिलेसु ।
तुज्झ रिऊणं रणे कहमोच्छिअमोंडलं च केसेसु ॥ ११८ ॥ [१५०]

ओग्गालो ओआलो वहोलए ओत्थओ अ अवसण्णे ।
ओक्किअमुसिए रप्फे ओणिव्वो-णीविआइ ओवड्डी ॥ १५१ ॥

ओग्गालो तथा ओआलो अल्पं स्रोतः । ओत्थओ अवसन्नः । ओत्थयं पिहितमित्यन्ये । ओक्किअं उषितम् । वान्तमित्यन्ये । ओणिव्वो वल्मीकः । पिपीलिकोत्खातो मृद्राशिरित्यर्थः । ओवड्डी परिधानैकदेशः ॥ यथा ।

L. 1. X उअ for ओअ G उवं for ओव. L. 2. G अपसृतः X उग्गीहो. L. 3. BFG चइयाजि° CX चइया° Z चेइयाजि° G °उवउव (sic) X °जिउवअ रिणो Z °ओवं *edd.* उग्गीय° CXZ °उरजस C तुज्झ. L. 4. *edd.* भीया Z ओसारेसु CZ समराओ. L. 5. *edd.* ओछियम° (X उच्छि° Z उंडि°) E °डणनवि C °गुंफंमि. L. 6. A ओसियमं बले BDGXZ उसियम° CY ओसियम° GZ °बले C ओणावी AC णिव्वे AB, C 1. hd. DFG उच्छरो E, C. 2. hd. ओच्छरो. L. 7. G उंचियं and has यथा before it. BX उच्छियं CFZ °यं X केस° (twice) उडलं B °गुंफो In C the words from केशगुंफो to केसेसु l. 10 are written twice BFGZ अबलः. L. 8. C नींद्रं Z नीव्रं *edd.* ओच्छरो C उच्छाहः X उच्चाहः. L. 9. BDFGX अणओच्छरो° *edd.* °सियाणं GZ जरउड्डोणी° C 1. hd. °उद्द° C 2. hd. °उड्डणीवि° GZ °जटिलेसु X °जाडिलेसु. L. 10. C तुज्झ C. 1. hd. कहमोंछियम° C 2. hd. कहमोत्थियम° X कहडमो° BFGXZ °च्छियम° Z व C. 1. hd. *om.* च केसेसु. L. 11. ADX उयालो BCFY ओयालो C वहोल वहोलए A उच्छउ C ओच्छउ DGX उच्छउ Y व CGZ *om.* अ CE अवसन्ने G. C. 2. hd. Z °न्ने X असन्नो. L. 12. *edd.* °क्कियमु° A णिउव्वो C ओणिव्वो G उणव्वो *edd.* णीवियाइ GZ °याए BCFXY ओवट्टी D उवाट्टी E उव्वड्डा GZ उव्वट्टा. L. 13. CFX उयालो B ओयालो B श्रोतः BCFX ओछओ BF अवसण्णः CX ओच्छयं. L. 14. *edd.* ओछियं (Z उछियं) BF ओणिव्वा C ओणिवओ. L. 15. X मद्राशिरित्यर्थः *edd.* (C?) ओवट्टी (Z उवट्टी) X परिधानैक° C °नैकविशेषः.

बाहोग्गालघणोआलपुरिओणिव्वणिग्गयाहिभया ।
गलिओवड्डी तुह रिउवहू वणे ओल्थओक्किआ लुढइ ॥ ११९ ॥ [१५१]

ओसाओ पहररुजा ओच्छत्तं दन्तधावणए ।
ओसीसं अववत्ते ओवड्डो मेहवारिसेअम्मि ॥ १५२ ॥

ओसाओ प्रहारपीडा । ओच्छत्तं दन्तधावनम् । ओसीसं अपवृत्तम् । ओवड्डो मेघजलसेकः ॥ यथा ।

ओ ओच्छत्तमिसेणं पहिओ ओसीसिऊण जन्तो वि ।
णवमयणसरोसाओ मोडइ ओवड्डफुल्लणीवलयं ॥ १२० ॥ [१५२]

ओहंकोहड्डोलिप्पा हासे छण्णरमणमोलुंकी ।
ओलिंभा उद्देही ओचुल्लं चुल्लिएगदेसम्मि ॥ १५३ ॥

ओहंको ओहड्डो ओलिप्पं हासः । ओलुंकी छन्नरमणम् । नंष्ट्वा यत्र शिशवः क्रीडन्ति । चक्षुःस्थगनक्रीडेति केचित् । ओलिंभा उपदेहिका । ओचुल्लं चुल्ल्येकदेशः ॥ यथा ।

ओहंकिरि ओहड्डं च य ओलुंकिं च सारेवसु घरं ।
ओचुल्ले ओलिंभं दट्ठुं ओलिप्पिही तुह पणन्दा ॥ १२१ ॥ [१५३]

L. 1 *edd.* बाहो° *edd.* °घणोवाल° G °पुरिउणिव्वग्गया° X °पुरिउ° C °णिव° X °णिग्गया°. L. 2. G गलिउव्वट्टी XZ गलिउ° BX °वट्टी C °उड्डी FZ °वड्डी C रिओहूणं X णे for वणे C *om.* वणे B ओल्थतुक्किया CG °क्किया X उल्थउक्किया Z उल्थक्किया BF लुडइ C लुडई. L. 3. Z ओछत्तं. L. 4. G उसीवं *edd.* अपवत्ते AX उवड्डो C आद्दो EG उवट्टो A महवारि° Z *om.* मेह ABY °सेयम्मि G °वारिवारिसम्मि. L. 5. Z ओआओ C ओछत्तं G उछत्तं BF ओसासं Z ओसीमं C ओवट्टो X उव्वड्डो Z उवट्टो. L. 6. X मेघजल° L. 7. GZ च X *om.* ओ G उच्छत्त° C ओत्रछ° G °मिसेण G उसीसिऊण. L. 8. G °सरोजाउ Z °जाओ X °साउ CZ ओवड्ड° G उवड्ड° X उव्वड्ड° C °णावलयं. L. 9. A °हडो° EX °हट्टो° A °लिप्पा GXZ छन्न° G °रवण° C °लुंका. L. 10. C ओलुंभा Z आलिभा C ओद्देही BF ओच्चुल्लं CZ ओवुल्लं D उचुल्लं E उचल्लं G उचुल्लं X उचत्तं C चुलि° ABCDF °एक°. L. 11. G उहंको Z ओहको ओहट्टो C ओलुंका G उलुंकी G लन्नरवणं C °रमणं 2 hd. °रमणं CX नष्ट्वा. L. 12. CZ ओलिभा G उमिभा X उलंभा BF ओचुल्लं C ओवुल्लं C चुल्ल्येक° G चुल्ले° C 1 hd. *om.* यथा. L. 13. C ओहंकिरि G उहंकिरि Z ओहंकीर C हड्डं (sic) X उहड्डं Z य for च (first time) C सारवेस X घर. L. 14. C ओवुल्ले X चुल्ले (sic) C ओलिंभं दहुं ओ° X उलिप्पिही C तु for तुह.

वलिए ओज्जल्लो गज्जिअम्मि ओअंकओज्जाया ।
दीहरमुहरज्झुणीए ओरल्ली ओल्लणी सिहरिणीए ॥ १५४ ॥

ओज्जल्लो बलवान् । ओअंको तथा ओज्जाओ गर्जितम् । ओरल्ली दीर्घमधुरध्वनिः । ओल्लणी मार्जिता ॥ यथा ।

ओज्जल्लभडोज्जाअं करिओअंकं च सुणिअ संगामे ।
ओल्लणिमहुरोरल्लीमुहला जे हुन्ति ते पुरिसा ॥ १२२ ॥ [१५४]

ओसणमुव्वेअम्मि अ ओरिल्लो अइरकालम्मि ।
ओड्डणमुत्तरिए ओइत्तं ओइत्तणं च परिहाणे ॥ १५५ ॥

ओसणं उद्वेगः । ओरिल्लो अचिरकालः । ओड्डणं उत्तरीयम् । ओइत्तं तथा ओइत्तणं परिधानम् ॥ यथा ।

ओरिल्लमयणवत्तोसणाइ ओइत्तणम्मि ल्हसिअम्मि ।
परिहिअमोड्डणमोड्डिअमोइत्तं तुज्झ दंसणतुराए ॥१२३॥ [१५५]

ओड्डं रत्ते ओलत्थो दलिए णयम्मि ओहत्तो ।
ओसण्णं तुडिए ओरुंजं णत्थि त्ति भणिअकीलाए ॥ १५६ ॥

ओड्डं रक्तम् । ओलत्थो विदारितः । ओहत्तो अवनतः । ओसण्णं त्रुटितम् । ओरुंजं नास्तीति भणितगर्भा क्रीडा ॥ यथा ।

अण्णोड्डो दइओ तुह ओहत्तो वि णवणहोलत्थो ।
ओरुंजं मुक्कलिओ मा मह ओसण्णणेहिआ होसु ॥ १२४ ॥ [१५६]

L. 1. BCEFGZ वलिए C ओसुल्लो CX गाज्जि° *cdd.* °यम्मि G उयंक° Z ओयंक° C °उक्साया ABCDFGXY °ज्जाया. L. 2. A °मुहुरसुणिए E °महुर° [!] XYZ °महु° G उरणी ABCDFZ सिहरणीए. L. 3. C ओसल्लो 2. hd. °सु° C ओअझाउ 2. hd. °ओ B °ध्वनिः. L. 4. G उत्तणी. L. 5. C ओझल° GZ °ल्लडो° CX °झाय Z °ज्जायं X *om.* च .BCF सुणिय GZ मुणिय. L. 6. GZ °मुहला° CX °मुहुजा G हि for जे, *om.* Z. G *om.* ते. L. 7. G °मुव्वेयम्मि DYZ °व्वयम्मि A °मुव्वेअ° ABCDFGYZ य G उइल्लो Y अचिर°. L. 8. E ओड्डण° GZ उट्टण° Z °मुत्तरीए A उइत्तउइत्तणं X *om.* ओइत्तं. .L. 9. G *om.* ओसणं G उड्डुणं Z उट्टणं. L. 10. CGZ ओइत्तणं च परि°. L. 11. G °वत्तो° C ल्हसियम्मि BFGZ °सियंमि X ल्हसियंमि. L. 12. *cdd.* परिहियमोट्टण° (C °ड्ड° X °ड्ड°) BFGZ °मोट्टियम° C °ड्डि° Z °मोइत्तं C तुज्झ. L. 13. B ओड्डं G उद्दं Z ओद्दं *cdd.* ओलच्छो GZ दलिए अ AEXY णतम्मि BCF णतंमि D णतम्मिम्मि. L. 14. B ओसन्नं G उसन्नः Z ओसन्न B ओरुंजं X उरुंजं CG णत्थि *cdd.* भणिय°. L. 15. C ओड्डं G ओहड्डं Z ओद्दं *cdd.* °च्छो B °रित GZ ओसन्नं. L. 16. Z उरुंजं X उरुंजं. L. 17. BF °इड्डो C °ड्डो G °ड्डो X °द्दो Z °दड्डो G उणत्तो X उहत्तो Z ओणत्तो G णवलणहोलच्छो BCF °लच्छो Z °णत्थो. L. 18. X उरुंजं C मुक्कलिओ G °लिउ G उसन्नाण° Z ओसन्नण° *cdd.* °हिया.

विहलम्मि ओहुडं ओहुरं च खिण्णम्मि ओवरो णिअरे ।
ओसुद्धं विणिवडिअम्मि ओज्झरी अन्तआवरणे ॥ १५७ ॥

ओहुडं विफलम् । ओहुरं खिन्नम् । ओहुरं अवनतं स्रस्तं चेत्यवन्तिसुन्दरी । यदुदाहरति स्म ।

खणमित्तकलुसिआए लुलिआलयवल्लरीसमोत्थरिअं ।
भमरभरोहुरयं पङ्कयं व भरिमो मुहं तीए ॥ १२५ ॥
किं तं पि हु वीसरिअं णिक्किव जं गुरुअणस्स मज्झम्मि ।
अहिधाविऊण गहिओ तं ओहुरउत्तरीआए ॥ १२६ ॥

ओवरो निकरः । कप्रत्यये ओवरओ । ओसुद्धं विनिपतितम् । ओज्झरी अन्त्रावरणम् ॥ यथा ।

पहरोसुद्धहओज्झरिओवरखलणोहुरा रणा रिउणो ।
तुह कुमरवाल ओहुडभुअदण्डा जन्ति रण्णेसु ॥ १२७ ॥ [१५७]

ओसित्तं ओलित्ते अहिहूए ओहुओग्गिओणुणया ।
ओइल्लं आरूढे ओसीओहाइआ य हेट्ठमुहे ॥ १५८ ॥

ओसित्तं उपलिप्तम् । ओहुओ ओग्गिओ ओणुणओ एते त्रयोऽप्यभिभूतार्थाः । ओइल्लं आरूढम् । ओसीओ तथा ओहाइओ अधोमुखः ॥ यथा ।

ओइल्ले गयमोग्गिअगिरिं मओसित्तमुहमणोसीअं ।
तइ ओहुअहरिचरिए ओणुणओहाइआ हुआ रिउणो ॥ १२८ ॥ [१५८]

L. 1. X उहुंडं A खिणम्मि G खिन्नम्मि Z खिसंम्मि *cdd.* णियरे (X °रो). L. 2. X उसद्दं *cdd.* °वडियम्मि A ओज्झरी E उज्झरिय C ओझझरी X उज्झरियंअंत° C °यंतआव°. L. 3. G ओहुडं X उहुंडं *cdd.* ओहुरमवनतं (Z °त) C चेत्य° G चेति वंति° Z चेति अवंति°. L. 5. *cdd.* °कलुसियाए BFGZ लुलिया° BCFXZ °समोछइयं G °समो-छरियं. L. 6. GZ °हुरियं BF च नरिमो GZ मुहीए (sic). L. 7. C विस° *cdd.* °रिवं GZ गुरुयणस्स. L. 8. G *om.* तं C 1. hd. ओहुरओत्तरइआए 2. hd. °उत्तर° G °रउउत्तरी° BFGZ °रीयाए X °रिज्जाए. L. 9. X निकरश्चेति C ओझझरीयं अवरण 2. hd. आवरणं X उज्झरीअं. L. 11. C पहरोसुद्दहमूओवझझरिओवरखलणो (sic. all) X पहरोसुद्द-हमूकतुज्झरिउउवरखलणो Z °सुद्दहमुओउज्झ° Z रिउणा. L. 12. X उहुंड° C जंते. L. 13. X उसित्त GZ अवलित्ते X अहिहूंव C 1. hd. बहुओ° G °ग्गिअगुणया X °ग्गीयउ° X °णुणया Z °गुणया. L. 14. *cdd.* °हाइया BF हेट्ठमुहे C 1. hd. °मुहे. L. 15. G उहयं उग्गीउ Z ओहयं उग्गीओ C ओहु *om.* ओ ओग्गिओ C 2. hd. has ओग्गि GX उणुउ *cdd.* त्रयोऽपि अभि°. L. 16. G ऊसीउ C अधोमुखम्. L. 17. *cdd.* °मोग्गिय° CX °गिरि C °मुहम°. L. 18. CX नेइ हुअहिरिचरिए X उणण° *cdd.* °हाइया X इ for हुआ.

ओलित्ती ओलिप्पंती असिदोसम्मि ओक्कणी जूआ ।
ओज्झायं ओहट्टिअमण्णं पेल्लिअ करेण जं गहिअं ॥ १५९ ॥

ओलित्ती तथा ओलिप्पंती खड्गादिदोषः । ओक्कणी युका । ओज्झायं तथा ओहट्टिअं अन्यं प्रेर्य यत्करेण गृहीतम् ॥ यथा ।

छुरिओलित्ती असिओलिप्पंती ओक्कणी अ णववत्थे ।
कड्ढइ रिऊण तए जसमोहट्टिअयं सिरिं च ओज्झायं ॥ १२९ ॥ [१५९]

सेणे ओलयओलावया य फलहग्गलाइ ओहडणी ।
ओलयणी णववहुआ ओल्लइणी दइअभूआ य ॥ १६० ॥

ओलओ तथा ओलावओ श्येनपक्षी । ओलओ अपलाप इत्यन्ये । अत्र । ओहइ अवतरति । अयं धात्वादेशोऽपूक्तत्वान्नोक्तः । ओमाल–ओज्झर–ओसत्तशब्दा निर्माल्य–निर्झर–अवसक्तशब्दभवा इति नोक्ताः । ओहडणी फलहकार्गला । ओलयणी नववधूः । ओल्लइणी दयितीभूता ॥ यथा ।

ओल्लइणी ओलयणी रिऊण ओलयपिए रणे खग्गो ।
ओहडणिदीहभुअ तुह मडचडओलावओ रुआवेइ ॥ १३० ॥ [१६०]

L. 1. A उप्पंती G उलिप्पत्ती Z ओलिप्पत्ती E जुया. L. 2. C ओक्षायं Y ओज्झाअं C ओहिट्टिअम° A °ट्टिअम° BFXY °ट्टिअन° D उंहिट्टिवाम° GZ °ट्टियमन्नं C पल्लिय ABDFGYZ पेल्लिय X पिल्लिअ AD गहिय BCFYZ गहियं. L. 3. GZ ओलिप्पत्ती C ओक्षायं. L. 4. BXZ ओहट्टियं CG(F!) °ट्टियं. L. 5. C °लत्ती G °लिपत्ती Z °लिप्पत्ती G णवचत्थे C णवनवत्थे Z ववत्थे. L. 6. B °हट्टियं G °हट्टेअं X °हट्टियं Z °हट्टियअं C सिरि च ओक्षायं X उज्झाउ. L. 7. X °तुलावया This stanza is given twice in X. CGZ फलग्गलाइ. L. 8. C ओलहणी D उलहणी GXZ ओलयणी A णवचहुया D णवहूआ E णवहुया BCGXZ °वहुया Y °वहुआ A उलअणी G उलइणी दइयभूया twice. X *om.* लइणी दइअभूआ first time, °अलइणी दइभूया in its place second time. *add.* दइय° EGZ °भूया X अ. L. 9. Z *om.* तथा B श्येनपक्षी GZ श्येनः पक्षी Z अउ for अत्र. L. 10. C अवतरि C °देपूक° BFX धात्वादेशत्वान्नोक्तः C °ओझर° X °उसत्तशब्दा. L. 11. B निमाल्य° C निर्मल्य° G अवषक्त° Z अवषक्त C ओलयिणी GXZ ओलयणी. L. 12. C ओलयिणी G ओलइनी X उअलइणी दयतो°. L. 13. CGXZ ओलयणी C अलआणी GZ ओलयणी X उअलअणी G उलयिए Z ओलयिए CX °तिए. L. 14. B ओहडणी° CX °भुय Z *om.* मड G °चडउल्लावउ B रुआवेइ GZ रुवावेइ.

ओमुंखिअं च उप्पेक्खिए अलिन्दम्मि ओसरिआ ।
ओआवलो अ बालायवम्मि ओहाडणी पिहाणाए ॥ १६१ ॥

ओमुंखिअं उत्प्रेक्षितम् । ओसरिआ अलिन्दः । ओआवलो बालातपः । ओहाडणी पिधानी ॥ यथा ।

ओमुंखिअ पिअमिन्तं ओआवलमोसरिं सरन्तं च ।
णन्दीइ खिविअ जारं असई ओहाडणिं देइ ॥ १३१ ॥ [१६१]

ओआअवो वि अत्थक्खणम्मि ओवट्टिअं च चाडुम्मि ।
ओअग्घिअमोसिंघिअमङ्गापिणद्धम्मि ओलइअं ॥ १६२ ॥

ओआअवो अस्तसमयः । ओवट्टिअं चाटु । ओअग्घिअं । ओसिंघिअं घ्रातमित्यर्थः । ओसिंघिअशब्दोऽपि देश्य एव । अनया तु भङ्ग्या निबद्धः । ओलइअं अङ्गे पिनद्धम् ॥ यथा ।

ण हु ओअग्घइ कमलं ओलइअं ण सहए जलद्दं पि ।
ओवट्टिएहि ओआअवे वि ओसिंघए ण सा असणं ॥ १३२ ॥ [१६२]

ओलुंपओ अ तविआहत्थे ओहीरिअं च उग्गीए ।
मुत्ते ओल्लुरिओ विहिकयम्मि ओसाणिहाणं च ॥ १६३ ॥

L. 1. A ओमुंखिउं X उत्तेखियं YZ °खियं AE उप्पेक्खिए C अलिंद्दंमि ABCDFGXYZ °रिया. L. 2. E °वलो G उयावलो Z ओयावलो A व BCFG वाला° E °वम्मि Y वला- यवम्मि E पिहाणाए Z पिहाणीणीए. L. 3. *edd.* ओमुंखियं BCFX ओसरिया C अलिंद्दः G वाला°. L. 4. C ओहाडणा. L. 5. *edd.* ओमुंखिय पियमिंतं (X पियमंतं) C °लमोसार X सरंसरंतं. L. 6. BGZ खिविय C देई. L. 7. BF ओआअचो C ओआववो Y ओआयवो C अच्छ° G उवट्टियं AY °ट्टियं BCFGX °ट्टिवं D °ट्टिय Z ओअट्टियं BCF वाडु° EX चाडु°. L. 8. *edd.* ओअग्घियमोसिंघियम° C °णद्धंमि E °णवम्मि EGXYZ ओलइयं. L. 9. C ओआयवो G ओआ B ओवट्टियं CF °ट्टियं G उअट्टिअं Z ओअट्टियं C वाड्ड *edd.* ओअग्घियं BCFX ओसिंघियं. L. 10. BX ओसिंघियशब्दो C उसिंघिय° CZ ओलइयं X उलइय G अंगापिनद्ध Z अंग- पनद्ध. L. 12. BF ओहग्घइ C ओअग्घ CZ ओलइयं G उअइअं X उलइंयं *edd.* न C जलद्दंमि. L. 13. G उअट्टि° CX °ट्टि° Z ओअट्टि° *edd.* °एहिं° BF ओआअवेहि C ओआ- अव वि G उआवे GZ ओसिंघए. L. 14. X उलुंपओ Y व A नाविया° BFDEGYZ नविया° C नविया X नाविय° BF ओही° E ओह° *edd.* °रियं G उग्गीए. L. 15. G °णिवाणं E °हाणि Y °निहाणं.

ओलुंपओ तापिकाहस्तः । ओहीरिअं उद्गीतम् । अवसन्नमित्यन्ये । यस्तु ओहीरिअशब्दो निद्रार्थः स धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः । ओह्लरिओ सुप्तः । ओसाणिहाणं विधिवदनुष्ठितम् ॥ यथा ।

णिसि ओह्लरणे ओसाणिहाणिअं किं पि तीइ जं तुमए ।
तं चिअ ओहीरइ सा ओलुंपयकम्मवावडा वि दिणे ॥ १२२ ॥

अत्र । ओरुम्माइ उद्वाति । ओहामइ तोलयति । ओलुंडइ विरेचयति । ओसुक्कइ तेजयति । ओग्गालइ रोमन्थयति । ओरसइ अवतरति । ओअंदइ ओद्दालइ आच्छिनत्ति । ओअग्गइ व्याप्नोति । ओहावइ आक्रामति । ओवासइ अवकाशते । ओअक्खइ पश्यति । ओवाहइ अवगाहते । एते धात्वादेशेष्वस्माभिरुक्ता इति नोच्यन्ते ॥ [१६३]

॥ अथानेकार्थाः ॥

णिसजलहिमेसु ओसा सेवयअपहावलेसु ओलुग्गो ।
ओआली असिदोसोली ओलुट्टमघडन्तमिच्छासु ॥ १६४ ॥

ओसा निशाजलं हिमं चेति द्व्यर्था । ओलुग्गो सेवको निश्छायो निःस्थामा चेति त्र्यर्थः । ओआली खड्गदोषः पङ्क्तिश्चेति द्व्यर्था । ओलुट्टं अघटमानं मिथ्या च ॥ [१६४]

ओअल्लो पल्हत्थप्पकम्पगोवाडलम्बमाणेसु ।
ओरत्तो वि विदारिअगब्भिट्टकुसुम्भरत्तेसु ॥ १६५ ॥

L. 1. C ओलुओ X उलुएउलुएउ BCF ओहीरिअं X उद्दीरं. L. 2. BCF ओहीरिअ° GXZ °रिअ° X उसाणिहाणं. L. 3. GX °नुष्ठितं. L. 4. C ओह्लरेणे X उसाणिहाणिअ BF तिइ C तीई जे तुमए X तुमए. L. 5. *edd.* चिय (C 1. hd. चिअ) G उलिंपय° Z °ओलिंपय° CX °पइ BF °वावडा. L. 6. C ओरम्माइ G °म्मा X *om.* ओरुम्माइ C ओद्धाति C ओसक्कइ Z ओसुक्कइ. L. 7. C (F?) GZ ओसरइ G उअअंदइ. L. 8. C ओअग्गइ व्याप्नोति । ओअग्गइ व्याहावइ आक्रामति (sic) X उअगाइ व्याप्नोति G °काशति. L. 9. BF ओक्खइ X °देशेष्वास्माभि° L. 11. B *om.* अथ. L. 12. BDFGYZ णिसिजल° C निसि° E हिमेस C *om.* from ओसा to °वलेसु E सेवयपहा° ADEGZ °वलेसु AC ओलग्गो. L. 13. Y ओयाली CX °दोसाली GZ °दोसो *om.* ली A उलट्टमघडतमिच्छासु XZ ओलुट्ट° E °मजहंत°. L. 14. G निसा° C द्व्यर्थाः XZ द्व्यर्थः CFGXZ निश्छायः B निश्छायः BFGX निस्थामा C निस्थामो. L. 15. Z द्व्यर्थः G अआली CX ओयाली X खड्गदोष G पंक्तिःश्चेति C *om.* श्चेति द्व्यर्था G ओलुट्टं XZ अघटमानं. L. 17. A पल्हक° C पल्हत्थ° EX पल्लत्थ° C °गोवडे° A °लंबमाणेसु. L. 18. X उरत्तो; *om.* वि Z ओरण्णो ABFGYZ विदारिय° C विदोरिअ° A °गब्भिट्ट° C °गाबिट्ट° A °रत्तेसु Z °रण्णेसु.

ओअल्लो पर्यस्तः कम्पो गोवाटो लम्बमानश्चेति चतुरर्थः। ओरत्तो विदारितो गर्विष्ठः कुसुम्भरक्तश्चेति त्र्यर्थः ॥ [१६५]

ओहट्टो ओसरिए अवगुण्ठणणीविआसुं च।
गामेसहरिअआणाबन्धणखाएसु ओआओ ॥ १६६ ॥

ओहट्टो अपसृतोऽवगुण्ठनं नीवी चेति त्र्यर्थः। ओआओ ग्रामाधीशोऽपहृत आज्ञा हस्त्यादीनां बन्धनार्थं खातं चेति चतुरर्थः ॥ [१६६]

ओहारो कच्छवए अन्तरदीवम्मि भागे अ।
ओविअमारोविअरुण्णचाडुमुक्केसु हरिए अ ॥ १६७ ॥

ओहारो कच्छपो नद्यादीनामन्तर्द्वीपमंशश्चेति त्र्यर्थः। ओविअं आरोपितं रुदितं चाटु मुक्तं हृतं चेति पञ्चार्थम् ॥ [१६७]

ओहित्थं च विसाए रहसम्मि विआरिए तह य।
चन्दणसिलासु ओहंसो ओसव्विअमसोहसादेसु ॥ १६८ ॥

ओहित्थं विषादो रभसो विचारितं चेति त्र्यर्थम्। ओहंसो चन्दनं चन्दनघर्षणशिला चेति द्व्यर्थः। ओसव्विअं गतशोभमवसादश्च ॥ [१६८]

L. 1. X पर्यस्तकंप° C कंपा C गोवाटः BF गोवाडो X उरत्तो. L. 2. BGX गर्विष्ठ: L. 3. C ओहट्टो A °गुंठण° XYZ °णीवियासुं C वा. L. 4. A गामेसं° ABCFGYZ °हरिय° G °बंधण° Y °खाएसं. L. 5. C 1. hd. GZ ओअट्टो C अपसृतः अव° Z अवगुंठनं C °धीशः अप°. L. 6. X हस्तादीनां. L. 7. A भागेसु BCFGYZ य. L. 8. A उवियम° BCEFGXYZ ओविय° cdd. °रोविय° C °रुण्णे° E °चाटु° C 1. hd. °मुक्केसु BCFGYZ य. L. 9. CF ओवियं BGXZ ओवियमारो° C om. रुदितं. L. 10. B चाटु C हृतं 2. hd. हृतं GXZ पंचार्थः. L. 11. A उहित्थ य विसाए (sic) C ओहिच्छं G ओहिट्टं Y रभसम्मि BCEFGXYZ वियारिए. L. 12. A उससिगमसोह° BF ओसव्वियमसोदेसु C ओसव्विअमसोहसोदेसु DE ओसव्वियम° X उसव्वियमासाहमवसादेसु YZ ओसव्विय°. L. 13. C ओहिच्छं B त्र्यर्थः X om. चंदनं. L. 14. BCFX ओसव्वियं Z ओसव्विअ G °सादश्चेति CXZ °सादश्चेति द्व्यर्थम्।

ओसिंघिअम्मि चन्दणघसणसिलाए अ ओहरिसो ।
ओत्थरिओ अक्कन्ते अक्कममाणे अ णायव्वो ॥ १६९ ॥

ओहरिसो घ्रातश्चन्दनघर्षणशिला च । ओत्थरिओ आक्रान्त आक्रममाणश्च ॥ [१६९]

ओसाअंतो जिम्भालसम्मि सीअन्तसविअणेसुं च ।
ओघसरो अ अणत्थे घराण वारिप्पवाहे अ ॥ १७० ॥

ओसाअंतो जृम्भालसः सीदन् सवेदनश्चेति त्र्यर्थः । ओघसरो अनर्थो गृहवारिप्रवाहश्च ॥ [१७०]

हेट्ठामुहकाणेक्खिअआकिण्णेसुं च ओसरिअं ।
ओइंपिअं च ओरंपिअं च अक्कन्तणट्ठेसु ॥ १७१ ॥

ओसरिअं अधोमुखमक्षिनिकोच आकीर्णं चेति त्र्यर्थम् । ओइंपिअं आक्रान्तं नष्टं च । एवं ओरंपिअं । चकारौ द्वयोरपि द्व्यर्थतासूचकौ । यदाह । ओइंपिअओरंपिअशब्दौ नष्टे तथाक्रान्ते ॥ न चात्र यथासंख्यभ्रमः । ओइंपिअं ओरंपिअं इत्यन्योन्यपर्यायतया सर्वैरभिधानात् । भिन्नार्थानां ह्यन्योन्यपर्यायत्वं न घटत इति ॥ [१७१]

L. 1. A उासिंचिवंमि BYZ °घियंमि CF ओसंघियंमि G उसिंम्मियंमि E ओसिम्घियम्मि X उसंघयम्मि A चंदणमिसणसिलाए G °शिलाए A न BCFGYZ य. L. 2. A उछरेउ C ओच्छरिओ G अच्छरिओ A अकुन्ति (sic) अक्कमणाणे X अकसमाणे *cdd.* य C णेयणेयव्वो. L. 3. B °सिला CG ओच्छरिओ Z आक्रांतः L. 5. In Z the whole stanza is omitted. X उसायंतो A सीसंन° BCEFGXY सीयंत° A °सवेयणेसु भ BCFY °सावियणेसुं G °सविय° X °सवेय°. L. 6. C 1. hd. अण्यसरो EGY य BF अणच्छे G अणते A घराण वारिप्पवाहेयं E वारिप्पभावो BCEFXY य. L. 7. X उसायंतो C जम्भा अलसः B °लस X जंभालसं सीतल सवेदन° GZ सचेतनश्चेति. L. 9. E हेक्का° C हेट्ठामुहक्कयण° AEX °क्खिय° BCFYZ °च्छिय° G °च्छिअ° C °आक्कि° E °न्नेसुं ACEXYZ ओसरियं BF उरियं. L. 10. *cdd.* °पियं (twice) A च रंपिय and in margin चउ to be inserted before रं° G °णट्ठेसु. L. 11. BCFX °रियं Z °रिअमधो° B °निकोनिकोच *cdd.* पियं. L. 12. XZ एवमोरं° *cdd.* °पियं. L. 13. CGX °पियओरंपिय° Z °पियउरंपिय° G °क्रांते X यसंख्य° GXZ °पियं C °पियंत *cdd.* ओरंपियमिति अन्यो° (X उरिंपियमिति अन्यो°). L. 14. *cdd.* हि अन्यो° BCFX घटते. L. 15. CX *om.* इति.

ओअग्गिअमहिहूए केसाईपुञ्जकरणे अ ।
अण्णासत्ते तण्हापरे अ ओलेहडो पवुड्ढे अ ॥ १७२ ॥

ओअग्गिअं अभिभूतं केशादीनां पुञ्जीकरणं च । ओलेहडो अन्यासक्तस्तृष्णापरः प्रवृद्धश्चेति त्र्यर्थः ॥ [१७२]

चन्दणरइजोग्गे ओवसेरमोहसिअमंसुअधुएसु ।
ओसिक्खिअं च गमणव्वाघाए अरइणिहिए अ ॥ १७३ ॥

ओवसेरं चन्दनं रतियोग्यं चेति द्व्यर्थम् । चन्दणरइजोग्गे इति समाहारद्वन्द्वः । ओहसिअं वस्त्रं धूतं चेति द्व्यर्थम् । उपहसितार्थस्तु ओहसिअशब्दः संस्कृतभव एव । ओसिक्खिअं गतिव्याघातोऽरतिनिहितं च ॥ [१७३]

ओहरणं विणिवाडणमत्थस्सारोवणं चेअ ।
परओ ठिअसंजोए उकारओकारविणिमओ होइ ॥ १७४ ॥

ओहरणं विनिपातनमसंभवतोऽप्यर्थस्य संभावनं च । अत्र ओंबालइ छादयति प्लावयति चेति धात्वादेशेषूक्त इति नोच्यते । इह च क्वचिदुकारस्थान ओकारं पठन्ति ओकारस्थाने च उकारम् । तत्र विषयविभागो दर्श्यते । परतः स्थिते संयोग उकारओकारयोर्विपर्ययो भवति । यथा । उक्कंदी ओक्कंदी । उक्खली

L. 1. BCEFGXYZ °भिवम° GZ °भूए X °हिहूए °करणा ABCFGXYZ च. L. 2. BGZ अन्ना° X अण्णा° EX °सत्ते Y च B पवुड्ढे CEFGXZ पवुड्ढे *edd.* च. L. 3. BCFX ओअग्गियं BF प्रतिभूतं X *om.* च GZ न्या° GX °सक्तः. L. 5. E जुग्गे *edd.* °हसियमं° ABCFGXYZ °सुय° X °धुएसु. L. 6. X उस्सिक्ख° *edd.* क्खियं X गमणिव्वा° अरिइणिहए ABCFGXYZ च. L. 7. X *om.* from ओवसेरं to द्व्यर्थम् X चंदनं° G °जोग्गं°. L. 8. BGXZ ओहसियं X धुतं BZ ओहसिय° C उपहसिय° GX उहसिय°. L. 9. *edd.* °क्खियं BCFXZ अरति°. L. 10. E ओहरण BCF °मच्छस्सा° G °मच्छना° Z °मत्थस्स° ACFGYZ चेय BX चेव. L. 11. ABCDFGZ परउ ABFZ ठिय° CEY ठिय° G ठिय° D थिया (i. e. ठिय) X थिअ° G °संज्जेए Y °संजोगे Z °सज्जेए X उकारउकार° Z ओकारउकार° E विणि-म्मिओ F विणिमयो C होइं. L. 12. G *om.* च BG ओम्वालइ C उम्बालइ Z उम्वालइ. L. 13. C धात्वादेषूक्त° CX *om.* च *edd.* °स्थाने C ins. ओकारस्थाने. L. 14. Z उकारं Z उकारस्थाने BF *om.* च X विषयविभागे *edd.* पुरः instead of परतः. L. 15. *edd.* संयोगे BCFXZ उकारयोर्वि° G उकारउकारयोर्वि° X *om.* ओक्कंदी Z उक्खलीइं.

ओक्खली । इत्यादि । एतच्चोपलक्षणमिकारएकारयोरपि । यथा । इल्लो एल्लो दरिद्रः । इत्यादि । यदस्मराम । ओत्संयोगे । इत एद्वा । ह्रस्वः संयोगे । इति च ॥ [१७४]

॥ इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचितायां स्वोपज्ञदेशीनाममालायां प्रथमो वर्गः ॥

L. 1. X *om.* ओक्खली X एतच्चाप *edd.* °लक्षणं इकार° G °इकारयोर° C °एकारेति पि (2. hd. °रे) *edd.* दरिद्र. L. 2. CZ °स्मरामः *edd.* उत्संयोगे C *om.* इत Z इत् C एतद्वात X ह्रस्वसंयोःगे (sic) see Siddhah. I. 116. 85. 84. L. 3. A adds in margin: स्वरवर्गः BCDFGZ read इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचितायां स्वोपज्ञदेशीशब्दसंग्रहवृत्तौ प्रथमः स्वरवर्गः । ग्रन्थाग्र (D ग्र G ग्रन्थाः) ॥८०२॥ EY only इति प्रथमः स्वरवर्गः ॥ X °देशीशब्दसंग्रहे वृत्तौ प्रथमस्वरवर्गः ॥ ग्रंथा० ८०२ ॥

संगृहीताः स्वरादयः शब्दाः । इदानीं व्यञ्जनादयः संगृह्यन्ते । तेऽपि वर्णक्रमेणेति कवर्गादयो ह्यक्षरादिक्रमेण स्वरक्रमेण च प्रस्तूयन्ते ।

अन्धिअकवड्डिआसुं कत्ताओ मूलए कंदी ।
कंतू कामे कंची मुसलाणणलोहवलयम्मि ॥ १ ॥

कत्ता अन्धिकाद्यूतकपर्दिका । कंदी मूलकशाकम् । कंतू कामः । कंची मुसलमुखे लोहवलयम् ॥ यथा ।

मुसलमुहं कंचीए कच्छपएसो अ कंदीहिं ।
कत्ताहि वड्डजूअं रेहइ कंतू अ सोहन्ति ॥ १ ॥ [१]

कल्ला कविसं मज्जे कलिकल्लोला विवक्खम्मि ।
कच्चं कोड्डुंबं कज्जे कस्सो कच्छरो अ पङ्कम्मि ॥ २ ॥

कल्ला तथा कविसं मद्यम् । कल्लाशब्दः कल्याशब्दभवोऽप्यस्ति । स तु कवीनां नातिप्रसिद्धः । कली तथा कल्लोलो शत्रुः । कच्चं तथा कोड्डुंबं कार्यम् । कस्सो तथा कच्छरो पङ्कः ॥ यथा ।

पिअ कविसकच्छर तुमं कल्लं कस्सं व मुञ्च इमिणा हि ।
कल्लोलाकलिकच्चाकोड्डुंबाणं मुणिज्जइ ण भेओ ॥ २ ॥ [२]

L. 1. X संघहीताः GZ शब्दा X व्यंजनाद्य. L. 2. X *om.* स्वरक्रमेण च. L. 3. A अंधिय° BCEFGYZ अंधिय° X अंधिविय° C °वड्डि° GZ °चड्डि° *edd.* °यासुं D अंधियासुं (sic) ADX कत्ताउ E मूए G कदी. L. 4. E °लोहवलयंमि. L. 5. X अंधिकाद्यूत° BF °द्यूत° X कंतु कामंची मुस° B कंवी G मुशल°. L. 6. BFG °मुखं. L. 7. G मुसलं मुहं B कंचीए Z कच्छपएसो GZ य C कुंदीहिं G का°. L. 8. *edd.* कत्ताहिं (Z कत्ताहिं) B चड्डु° (!) GZ वड्ड° Should it be वट्ट° cf. Skr. वट ! DGXZ °जूयं. L. 9. Z कल्लो C मज्जे corr. 2. hd. L. 10. BF कच्चकोड्डुंबं CXZ कच्चं E कोट्टुंबं Z कोड्डुंब X कोट्टुंब C कस्सं AX कच्छरो ABCFGYZ य. L. 11. G कविसं G *om.* from कल्ला° to °प्रसिद्धः in the next line BCG कल्या° D कल्य°. L. 12. *edd.* कच्चं BF कोट्टुंबं CZ कोडुम्ब G कोट्टुंबं X कस्सो. L. 14. *edd.* पिय C तुमं कल्लस्सं व BFX च X मुच. L. 15. C कल्लोलाकलिकच्चकोडुम्बाणं X °कलिकच्चंकोट्टुंबाण Z °कच्चा° B °कोट्टुंम्बाणं G °डुंबाणं C मणिज्जइ *edd.* न C 1. hd. GXZ भेउ.

कवयं भूमिच्छत्ते णालिअवल्लीइ अ कलंबू ।
उवसप्पिअम्मि कमिओ कीडीभेए करोडी अ ॥ ३ ॥

कवयं भूमिच्छत्रम् । यद्वर्षासु प्ररोहति । कलंबू नालिकाभिधाना वल्ली । कमिओ उपसर्पितः । करोडी कीटिकाभेदः ॥ यथा ।

किं ते रिद्धिं पत्ता पिसुणा जे पणइणो वि ताविन्ति ।
कवयकलंबूउ वरं कमिअकरोडीण दिन्ति जे छाहिं ॥ ३ ॥ [३]

कयलं अलिञ्जरे कंदलं कवाले छुरीइ कट्टारी ।
कसरो अहमवइल्ले कंटाली रिंगणीए अ ॥ ४ ॥

कयलं अलिञ्जरः । कंदलं कपालम् । कट्टारी क्षुरिका । कसरो अधमबलीवर्दः । कंटाली कण्टकारिका ॥ यथा ।

तुह सिअकट्टारीफुट्टकंदलो बब्बरा कयलतुन्दो ।
कसरो व्व सिद्धणरवइ लुढेइ कंटालिसंकुलणईए ॥ ४ ॥ [४]

कउहं णिच्चे कणई लयाइ कलहं च पडिआरे ।
कक्किंडम्मि करेडू कवासकविसा य अद्धजंघाए ॥ ५ ॥

कउहं नित्यम् । कणई लता । कलहं प्रत्याकारः । असिपरिवार इति यावत् । करेडू कृकलासः । कक्किंडशब्दोऽपि देश्यः । पर्यायभङ्ग्या तूपात्तः । कवासो तथा कविसा अर्धजङ्घा । मोचकमित्यर्थः ॥ यथा ।

L. 1. X कवलं GZ णालिव° ABCEFXY णालय° D णालाया° GZ य B कलंबू C कलम्बू. L. 2. *edd.* °प्पियंमि ACGX कमिउ ABCDFGYZ य. L. 3. BF प्टरोहति BG कलंवू C कलम्बू B नालका° X °काप्रभिधा G C 1. hd. X कमिउ. L. 4. C उवस° G करोद्री X करोटी. L. 5. C ते द्धिं X काद्विं C पइणो CX तावंति GZ ताविति. L. 6. CG °कलंबूउ G वरि After वरं X *adds* कवियकलंबूउ वरं B कमिय° G क्कमिअ° Z क्कमिय° X कवियकरोडीणा दिंति. L. 7. BF कअलं E कयालिं G कलयं X कावले Z अलिंजर X कद्दलं C छुरीय G कट्टारी. L. 8. X कसरो BGZ °वइल्ले G कंदाली BCEFGXYZ रिंगिणीए AGYZ य. L. 9. C कलयं G कायलिं C °जरं । कदलं B कपाल G कट्टारी CX छुरिका G °बली°. L. 10. BF °कारिका. L. 11. *edd.* सिय° G °कट्टारिकुट्ट° C °फुटंकंदरो X °फुटकंदरो BCF बच्चरो GX बव्वरा Z कव्वरो. L. 12. C ब सिद्धनरवइ X सिद्धनरवइ लुढेइ BFX °णईइ. L. 13. GZ णिच्चे C कलहे Z च *edd.* पडियारे (G °र). L. 14. C कक्किंमि C अद्ध° L. 15. G असिवार. L. 16. B तु कलाश X तूपात्तः. L. 17. Z अद्धजंघा.

तुह जयसिरिकणईदुम कलहुग्गयखग्ग कउहमरिणिवहो ।
अकवासो कविसं संभरइ करेडु व्व बोरिवणमिन्तो ॥ ५ ॥ [५]

किंसारुअम्मि कणिसं कसिआ कसई अ रण्णचारिफले ।
कविलो साणे करमो झीणे कडसी मसाणम्मि ॥ ६ ॥

कणिसं किंशारुः । धान्यशीर्षवाची तु कणिसशब्दः संस्कृतभवः । कसिआ तथा कसई अरण्यचारीफलम् । कविलो श्वा । करमो क्षीणः । कडसी श्मशानम् ॥ यथा ।

कसिआकुलम्मि गामे कसईकणिसेसु बद्धसंतोसो ।
अलस ण लज्जसि किं तं करमो कविलो व्व कडसीए ॥ ६ ॥ [६]

कंटोलं कंकोडं करणी रूवे करीसए कउलं ।
अयदव्वीइ कडच्छू पहिअगुहासुं च कंपडकफाडा ॥ ७ ॥

कंटोलं कंकोडं । अन्योन्यविध्यनुवादभावो द्वयोरपि देश्यत्वात् । करणी रूपम् । आकार इत्यर्थः । एष यदि संस्कृते न दृश्यते तदा देशी । कउलं करीषम् । तच्च गोमयपण्डं तच्चूर्णं च । कडच्छू अयोदर्वी । कंपडो पथिकः । कफाडो गुहा ॥ यथा ।

कंपडकरणीउ तुहारिवहूउ करेण मुग्गकंटोलं ।
कडन्ति कउलजलणा कओ कडच्छू कफाडम्मि ॥ ७ ॥ [७]

L. 1. BF °दुम X कलहुगाय° C °खग्ग उहओमरि° B °निवहो. L. 2. G भरइ C करेडु व बोणमिंतो 2. hd. करेडु पोक्खणमिंतो G *om.* बोरि X चोरिवण° Z बोरिवणमिंतो. L. 3. CEYZ °रुयंमि G °रुअम्मि *cdd.* कसिया Y कसइ C °वारि° X °फला. L. 4. X करिमो E मसाणम्मि. L. 5. BF कणिसं *cdd.* किंसारुः CZ कणिश° G कणिशशब्द्भवः संस्कृतशब्द्भवः X कण्णिशब्दः Z संस्कृतशब्द्भवः *cdd.* कसिया. L. 6. C °वारी° F °चारि° G कविला C साणः B कडमो GZ कडशी. L. 7. *cdd.* कसिया° C °कुलमि BGZ बद्ध° F बद्धु°. L. 8. GZ न C च BF कडसी. L. 9. Y कंडोलं E कंकोलुं. L. 10. BEF अइदव्वीइ *cdd.* पहिय° Z °गुहासुं च and omits from कंपड to देशी in l. 12. G कंफड° C °कफाडो. L. 11. BCFX अन्योन्यं विध्य°. L. 12. X रूपमाकार. L. 13. C *om.* तच्च CGZ °खंडं X °खंडतच्चूर्णं Z *om.* च B, C 1. hd. °दूर्वी G कंपडा C कफोडो G कंफाडो. L. 14. G *om.* यथा. L. 15. C 1. hd. °करणीओ BF C 1. hd. °वहूओ X °वहुउ G *om.* करेण. L. 16. BCFXZ कड्ढंति G कढ्ढंति Z °जलणी BFGXZ कउ C कफोडंमि.

कमणी णिस्सेणीए सुक्कतआए करंजो अ ।
कज्झालं सेवाले मालिअवंसेसु कम्हिअकलंका ॥ ८ ॥

कमणी निःश्रेणिः । करंजो शुष्का त्वक् । कज्झालं शेवालः । कम्हिओ मालिकः । कलंको वंशः ॥ यथा ।

कमणीकलंककज्झालिओ वि सकरंजओ वि धण्णो सि ।
उच्चतरुकुसुमगहणे कम्हिअ तरुणीइ छिप्पसि सया जं ॥ ८ ॥ [८]

कविडं च पच्छिमङ्गणमुप्पलए कलिमकंदोट्टा ।
कल्होडो वच्छयरे बगम्मि कंडूरकाउल्ला ॥ ९ ॥

कविडं गृहपश्चिमाङ्गणम् । कलिमं तथा कंदोट्टं नीलोत्पलम् । कल्होडो वत्सतरः । वत्सतरी चेत्कल्होडी । कंडूरो तथा काउल्लो बकः । अकारान्तककारादिशब्दप्रस्ताव आकारान्तककारादेर्निर्देशोऽर्थानुरोधात् ॥ यथा ।

कंदोट्टच्छी कविडे उड्डिअकंडूरकलयलं सोउं ।
कल्होडपायणमिसा सरं सकाउल्लकलिममहिसरइ ॥ ९ ॥ [९]

णालिअरम्मि कडारं वंसङ्कुरए करिल्लं च ।
कव्वाडो दाहिणए हत्थे चोरम्मि कलमकुसुमाला ॥ १० ॥

कडारं नालिकेरम् । करिल्लं वंशाङ्कुरः । कव्वाडो दक्षिणहस्तः । कलमो तथा कुसुमालो चौरः । कलमशब्दः संस्कृतसमोऽपि कवीनां नातिप्रसिद्ध इति निबद्धः ॥ यथा ।

सेलम्मि करिल्लकडारएसु वावारिऊण कव्वाडं ।
कुच्छिंभरी हव तुमं मुञ्चसु कुसुमाल कलमत्तं ॥ १० ॥ [१०]

L. 1. C णिस्सेणिए G °तआय ADYZ य. L. 2. ACE कज्जालं E सेवाले ABCEFGXYZ मालिय° E °वंसेसुं X °चंसेसु ABCFGXYZ कम्हिय° E कम्हिय° D कम्हिअ°. L. 3. BF निश्रेणी CX निश्रेणिः BF कज्झालः CX कज्जालं BCFXZ सेवालः G C 2. hd. X कम्हिउ. L. 5. GZ कमणी° CX °कज्जालिउ 2. hd. °कज्झालिओ Z °लियो BF घि स° C विकरंजउ 2. hd. °जओ XZ °जउ Z om. वि BF वण्णो GZ धन्नो. L. 6. C उच्च° G उच्च° X उच° cdd. कम्हिय Z तरुणीए. L. 7. G °मुप्पडलए Y कलम° ACGX °कंदुट्टा E °लंदुट्टा Z °कंदुट्ठा. L. 8. E कल्होवडो वसयरे Y वच्छतरे CEGZ वगम्मि C °काउल्लो. L. 9. C कदोंटं X कदोंटं. L. 10. C चक्रः corr. 2. hd. G वकः B अकारान्तकारादि°. L. 11. cdd. °प्रस्तावे X आकावेआकारान्तकारादे° C °ककारादिनिर्देशो. L. 12. X कंदोट्टच्छी BGXZ उड्डिय° C उड्डियं° C °कलयं B सोओं X सोउ. L. 13. C कल्होडं BF °पायणम्मि सा BF °सरउ. L. 14. ABCDFGYZ णालिय° E °कुरिए Z वं for च. L. 15. G (A!) कच्चाडो C हत्थो E °कुल. L. 16. G कडावं X णालिकेरं Z कवाडो. L. 17. C कुसुममालो GZ चोरः X कमलशब्दः G निबद्धः. L. 18. GZ कडिल्ल° C om. करिल्ल G वारेऊण (sic) G कच्चाडं (!). L. 19. C कुसुमालमत्तं.

पुजे कयारकज्जवकतवारा कक्खडो पीणे ।
तह य कलिंजकिलिंचा लहुदारू कच्छुरी वि कविकच्छू ॥११॥

कयारो कज्जवो तथा कतवारो तृणाद्युत्करः । कज्जवो विष्ठेत्यन्ये । कक्खडो पीनः । कर्कशवाची तु संस्कृतभव एव । कलिंजं तथा किलिंचं लघुदारु । कच्छुरी कपिकच्छूः ॥ यथा ।

मुणइ मणीउ कयारं कज्जवमिन्दुं विसाइ कतवारं ।
खलइ किलिंचे कक्खडथणिआ कच्छुरिकलिंजछित्त व्व ॥ ११ ॥ [११]

कस्सयकोसलिआ पाहुडे कराली अ दन्तवणे ।
कंकेल्ली अ असोए तुम्बिकरङ्कम्मि कलवुकुडआओ ॥ १२ ॥

कस्सयं तथा कोसलिअं प्राभृतम् । कोसलिआ इत्याकारान्तमित्यन्ये । लकारस्य द्विर्भावे कोसल्लिअं इत्यपि । कोसलिअशब्दस्यात्र पाठोऽर्थानुरोधात् । एवमन्यत्रापि । कराली दन्तपवनकाष्ठम् । कंकेल्ली अशोकवृक्षः । कलवू तथा कुडआ तुम्बीपात्रम् ॥ यथा ।

कंकेल्लिलट्ठिकोअण्डकस्सयं चूअबाणकोसलिअं ।
उवणेइ वसन्तसिरी जगजयकामस्स कामस्स ॥ १२ ॥

अम्ह वि को वि करालिं ण करइ कलवूकरो तुमं भमसि ।
भिक्खू को तुह कुडअं पूरिस्सइ पिण्डवाएण ॥ १३ ॥ [१२]

L. 1. C °कज्जव° E कडकडो. L. 2. A किलिंज° BF °किलिंचा C 1. hd. D °कलिंचा C 2. hd. °चा E °कलिंचा X °कलिंगा BCFX लहुदारु Y लघुदारु C कच्छुरा GZ ह Z कविवच्छू. L. 3. C कज्जवो G *om.* तथा C कज्जवो CG विष्ठेत्य° X विष्ठेत्यं. L. 4. CX किलंचं G कलिंचं D कलंचं X कच्छूरी. L. 5. G °कच्छू. L. 6. C 1. hd. मणीओ F मणिउ X मणीइ F कायारं C कज्जव° BF विसाइ. L. 7. B किलिंचे C 2. hd. °चे F कलिंचे BCFZ °थणिया GX °थणिया G कच्छुरिकिलिंज° X कच्छुरि° Z °किलिंज° BF °छित्ते च CX °छित्ते व G °छित्ते व्व Z छित्ति व्व. L. 8. Y कस्सअ° *cdd.* °कोसलिया AGYZ य. L. 9. CGYZ य C असाए A तुंबि° F तुंबि° G तुम्बि° Z तुम्बि° BF कलवु° E कलवु C 2. hd. E °कुओआओ GZ °कइयाउ X कुडआउ. L. 10. BF कंस्सयं CX कस्सअं C कोसलियं BFGXZ °लियं C प्राभृतं *cdd.* °लिया G इत्येके । रांतमि° C °रान्त इत्य°. L. 11. X द्विभावे *cdd.* कोसल्लियमित्यपि *cdd.* कोसलियाशब्द°. L. 12. X दंतपावन° B °काष्ट CGX °कार्ट C कंकोल्ली G कंकल्ली X केल्लि BF °वृक्ष Z कलवू BCFX कुडया G कुडया Z कुडया. L. 13. BF तुम्बीपात्र X तुंबीपात्रं. L. 14. BF कंकिल्लि° C कंकोल्ली° BF °कोयंडकस्स । अंभूअ° CGZ °अं X °कोइंकस्सअं GZ चूय° CGXZ °बाण BFGZ °लियं C °लियं. L. 15. G जयजय° GZ *om.* कामस्स. L. 16. C अह्म BF वि X को वि twice. BF कर BF कलवू° C कवू° Z कलवु°. L. 17. B भिखु Z पूरिस्स.

णिअरे कडप्पकइअंका कइअंकसइकुक्कुरुडा ।
विण्णाणे कंबरकोत्थरा य तरुणे कहेडो अ ॥ १३ ॥

कडप्पो कइअंको तथा कइअंकसई तथा कुकुरुडो एते चत्वारः शब्दा निकरवाचकाः । कडप्पो कटप्रशब्दभवोऽप्यस्ति । स च कवीनां नातिप्रसिद्ध इति निबद्धः । कडप्पो वस्त्रैकदेश इति केचित् । कंबरो तथा कोत्थरं विज्ञानम् । उदोतोऽर्थत्यये कुत्थरं इत्यपि । कहेडो तरुणः ॥ यथा ।

अवकंबरय कहेडय कोत्थरकइअंकसेवणा लहसि ।
गुणकइअंकसइं तह जसकुकुरुडं सिरीकडप्पं च ॥ १४ ॥ [१३]

मज्जपरीसणभण्डे करिआ तह कोत्तलंका य ।
कण्णासोऽन्तम्मि करम्बे कक्कसकक्कसारा वि ॥ १४ ॥

करिआ तथा कोत्तलंका मद्यपरिवेषणभाण्डम् । कण्णासो पर्यन्तः । कक्कसो तथा कक्कसारो दध्योदनः ॥ यथा ।

मयकोत्तलंक सउणं रच्छाकण्णासयम्मि दट्ठुण ।
मणरुइअकक्कसासव मयकरिअं लहसि कक्कसारं च ॥ १५ ॥ [१४]

L. 1. BCFGXYZ णियरे BF °कइअंक GZ °कइयंका X °कयअंक BF *om.* कइअंक (only सइ) GZ °कइयंक° BF °कुरुडा CE °कुकुरुडा X °कक्कुरडा. L. 2. GZ विन्नाणे A कम्बर° B कंवर° C कम्बर° G कम्बरा° Z कम्बरा° ABCFGXYZ °कोच्छरा CEGXYZ य. L. 3. GZ कइयंको C कइअंकइसई GZ कइयंक° BF °सइ BF कुरुडो C कुकुरुडो X कक्कुरुडो BCF शब्दाः. L. 4. X °वाचकावाचका X °शब्दभावो Z °प्रसिद्धः. L. 5. GX निबद्धः BF कडपो GZ तथा कवरो B कम्बरो F कम्बरो C कम्बरं *cdd.* कोच्छरं. L. 6. BF कुच्छरमित्यपि C कच्छुरमित्यपि GZ कोच्छरमित्यपि X कुच्छुरमित्यपि X केहेडो. L. 7. B °कम्बरय° C °कम्ब° GZ °कंब° X कहेडय कहेडय B कोच्छरि° CFG कोच्छर° GZ °कइयंक°. L. 8. GZ °कइयंक° C °सई अ तह BF °कुक्कुरुडंमि C °कुकुरुडं X °कक्कुरड X चा. L. 9. C मद्यस° *cdd.* करिया. L. 10. GZ कन्नासो B अंतंमि C तंमि E अंतम्मि GZ अन्नम्मि C करंबे BF करंवे C कक्कस्स° BF *om.* कक्कस E वि. L. 11. BCFXZ करिया G केरिया G कोंतलंका Z कांतलंका BG °भांडं G कण्णासो. L. 12. G दध्यादनः L. 13. GZ °कोंतलंक C सदल G °कन्नास°. L. 14. *cdd.* °रुइय° C °कसास (*om.* क) *cdd.* °करियं.

दोवारिअम्मि कंठिअकडइल्ला तह य कडअल्लो ।
कडअल्ली कण्ठे कद्दमिओ महिसम्मि करमरी बन्दी ॥ १५ ॥

कंठिओ कडइल्लो कडअल्लो एते त्रयो दौवारिकवाचकाः । कंठिअ इत्यत्र ढकारयुक्तं ठकारं केचित्पठन्ति । अत्र । कम्मणं वश्यादि । कलावो तूणः । कव्वाओ राक्षसः । इति कार्मण–कलाप–क्रव्याद–शब्दभवत्वान्नोक्ताः । कडअल्ली कण्ठः । कद्दमिओ महिषः । करमरी हठहृता स्त्री ॥ यथा ।

कडइल्लाणं मज्झे कडअल्लो कंठिएण तोरविओ ।
कद्दमिओ व्व सरोसो करमरिकडअल्लिअं लेइ ॥ १६ ॥ [१५]

थूलम्बरे करयरी कडंतरं जुण्णसुप्पाई ।
कच्छरिअं ईसिअए कणोवअं उण्हतोअम्मि ॥ १६ ॥

करयरी स्थूलवस्त्रम् । केचिदन्त्यरेफस्थाने डकारं पठन्ति । कडंतरं जीर्णशूर्पाद्युपकरणम् । कच्छुरिअं ईर्षितम् । कणोवअं उष्णोदकम् । उदकमुपलक्षणम् । तेन घृततैलाद्यप्युष्णं कणोवअं ॥ यथा ।

करयरिकडंतरपरिग्गहकाहिअसइत्तणाइ कच्छुरिए ।
सावजलं व विलोअणकणोवअं होइ दूसहं मूढ ॥ १७ ॥ [१६]

L. 1. *cdd.* °रियम्मि C कंनिय° E कंहिय° ABFGXYZ कंठिय° BF °कडइल्ला GZ त्र. L. 2. GZ कडयल्लि य E कंठे twice AGXZ कद्दुमिउ BFGZ बंदी. L. 3. GX कंठिउ In C कडअल्लो only 2. hd. C त्रयोऽपि दौवा° XZ त्रयोऽपि दौवा° BCFX कंठिय GZ कण्ठिय. L. 4. C कलादो G कलावो Z तूणः GX कव्वाउ. L. 5. *cdd.* राक्षस G °भवत्वाशोक्ताः Z °त्रोकः GZ कडयल्ली G कंठा Z कंठ. L. 6. G कद्दुमिउ XZ कद्दुमिउ. L. 7. X कडअल्लाणं C मज्झे CX कडइल्लो GZ कडयल्लो X कंठएण B तोरविओ C 2. hd. X विउ. L. 8. CGXZ कद्दुमिउ C च्च C °कडअल्लि° X °कडिअल्लि° *cdd.* °लियं. L. 9. AB थूलम्बरे C 1. hd. FGZ °लंब° Y करवरी BF कडंनतं C जूण्ण° ABCFXY °छुप्पाइ. L. 10. ABCFY कच्छुरियं ABCFGYZ ईसियए CY कणोवयं X कणोवमं *cdd.* °तोयम्मि. L. 11. BF *om.* स्थूल X केचित् अ° BF °स्थाने तु ड° X डकार C जीर्णं. L. 12. *cdd.* शूर्पा° corr. 2. hd. C. BCF कच्छुरियं X कत्थुरियं C ईर्ष्यितं *cdd.* कणोवयं (X कणोवमं) G *om.* उदकम BF ते. L. 13. X तैलादिपूष्णं *cdd.* कणोवयं (X कणोवमं). L. 14. GZ करयरि *cdd.* °कहिय° C कच्छरिए X कच्छुरिए. L. 15. G °जल BCF च GZ विलोयण° BFGZ °कणोवयं B जूसहं X मूढः.

कज्जउडो अ अणत्थे कण्टयपोअम्मि कंटउच्ची अ ।
कडिखंभो कडिहत्थे करइल्ली सुक्करुक्खम्मि ॥ १७ ॥

कज्जउडो अनर्थः । कंटउच्ची कण्टकपोतः । कडिखंभो कटीन्यस्तो हस्तः । कट्याघात इति केचित् । करइली शुष्कवृक्षः ॥ यथा ।

कज्जउडसील विरइअकडिखंभो हिण्ड कंटउच्चिपओ ।
करइल्लि व्व कढोरा ण तुमं सिविणे वि सा महइ ॥ १८ ॥ [१७]

कल्लविअकराइणिकरयंदी तिम्मिअयसिंवलीमल्ली ।
कण्ठे वत्थाईणं णिवद्धगण्ठिम्मि कंठकुंची अ ॥ १८ ॥

कल्लविअं तीमितम् । विस्तारितमित्यन्ये । कराइणी शाल्मलितरुः । करायणीति कश्चित् । करयंदी मल्लिका । कंठकुंची वस्त्रादीनां कण्ठे निबद्धो ग्रन्थिः । कंठकुंची कण्ठे समुत्तुङ्गो नाडिग्रन्थिरित्यन्ये ॥ यथा ।

अणुकरयंदिकराइणितलम्मि इअमंसुकल्लविअअङ्गी ।
बन्धेइ कंठकुंचिं तं ण सुहं धरसु बाहुम्मि ॥ १९ ॥ [१८]

L. 1. C 2. hd. कज्ज° Y य *cdd.* °पोअंमि BF (E 1) YZ कंटउच्ची X कंटउंची ABCFGZ च. L. 2. X कडिक्खंभो G °हत्थे BF करइल्ली Z सुक्करुक्खम्मि. L. 3. BF ऽनर्थः BFZ कंटउच्ची X कंटउची C कडी° C कटि° G न्यस्तः *om.* हस्तः L. 5. B कज्जउडु° F कज्जउडु° C कज्जओड° 2. hd. °उड° C विरइय° GXZ विरइय° BF विइहिय° C °कक्खंभो हिंडि Z °कडिखंभो GZ *om.* हिण्ड CXZ कंटउच्चि° C 2. hd. कंटओच्चि° X °वउ Z °पउ. L. 6. G करइ त्त C च्च CX करा G कढोरा Z कढोरा C महइं BF *om.* महइ. L. 7. *cdd.* °विय° Y °करायणि° C °करअंदी X °करमंदी EGXY तिम्मियय° AZ तिम्मिय° C तिम्मिअज° BF °सिंचली° G °सिंवली°. L. 8. X कंठे C वच्छाइणं BF निबद्ध° EGX णिबद्ध° A निबिद्धं BY °गंठम्मि F °गंडम्मि C °गंथिम्मि E °द्धि° E कद्धु° G कंठ-कुंची BF °कुंची Z °तुंची ABCFGYZ च. L. 9. *cdd.* °वियं G तीमितं C कराइणि C शाल्मलीतरुः X शल्मलि° C कराय°. L. 10. G कश्चित् X करमंदी BF कंठकुंची C °कुची G °कुंचं Z °कुंची G वेशा° G निबिडो X ग्रंथि. L. 11. X *om.* कंण्ठे X समुत्तुंगो BF नाड्डि° C नाडिग्रं° G °ग्रंथि° X नाडेग्रंथि°. L. 12. G °करयंदि° GXZ °करायणि° BFGZ इयम° CX इगम° *cdd.* °विय° C °अंगा. L. 13. C बंधेइ G वंधेइ BF °कुंची X °कुचि न BFG नण्ण CX न CX मुहं G सुह BCF बाहम्मि G बाहुम्मि X बाहम्मि.

सहिआइ कक्खडंगी आउहभेए कडतला य ।
कण्णछुरी कुडुगिलोइआ य घरगोहिआए अ ॥ १९ ॥

कक्खडंगी सखी । कडतला चक्रमेकधारं लोहायुधम् । कण्णच्छुरी तथा कुडु-गिलोई गृहगोधा ॥ यथा ।

जाणेइ कक्खडंगी कडतलवंकाइ तुज्झ चरिआइ ।
कण्णच्छुरिआलावं कुडुगिलोइ च्चिअ मुणेइ ॥ २० ॥ [१९]

कण्णोड्डिआ णिरंगी मुअवहणे कंठमल्लं तु ।
कप्परिअकडंतरिआ दलिअम्मि कडंभुअं च कुडकण्ठे ॥ २० ॥

कण्णोड्डिआ नीरङ्गिका । कंठमल्लं मृतप्रवहणम् । येन मृतकमुह्यते । सामान्येन यानपात्रमिति केचित् । कप्परिअं कडंतरिअं च दारितम् । कडंभुअं कुटकण्ठः । कुटस्येव कण्ठो यस्य स कुम्भग्रीवाख्यो भाण्डविशेष इत्यर्थः । कडंभुअं घटस्येव कण्ठ इति शीलाङ्कः ॥ यथा ।

दन्तकडंतरिआहर णहकप्परिअङ्ग मुञ्च कण्णोड्डिं ।
तं चिअ कडंभुअथणिं वच्च ण जा कंठमल्लजुग्गासा ॥ २१ ॥ [२०]

L. 1. ABEFGXYZ सहिआइ C °चाई C कक्खं C 1. hd. कनला 2. hd. कडला Y कडलडा. L. 2. GZ कन्न° C °च्चुरा EGZ कुड° C कुट° 2. hd. कुड° Y कुंड° [°ण्णछु° is here required by the metre] G °गिलोया ABCEFXYZ °लोइया G घरागो° ABCFGYZ °हियाए *cdd.* य. L. 3. C कक्खं° C 1. hd. चक्रमें° G वजमेक° Z वज्र-मेक° BF °युधं C 1. hd. कण्णाच्चुरी C कुंडु° G कुड°. L. 5. C जा जाणेइ BF क्खडंगी C कक्खं° C तुझ BF चरियाइं C चरियाइ X चारवाइं Z चरियाइ. L. 6. GZ कन्न° *cdd.* °च्चुरिया° G °लावं *cdd.* च्चिय (Z च्चिय) Z मुणेई. L. 7. AC (?) °ड्डिया BFX °ट्टिया E °ड्या GZ °ड्डिया Y °डिया GYZ मुय° C °वहाणे G कंटमल्ल X कंटमुल्लं. L. 8. ABCFGYZ कप्परिय° X कप्पडिअ° AG °कडत° or कडन्त ? C °कंडत° Z कडत्तरि (*om.* आ) ABCFXY °रिया *cdd.* दलियंमि E करं° G *om.* कडं *cdd.* °भुयं C कुंड° GZ °कंटे. L. 9. BFGXZ °ट्टिया C °ट्टिया *i. e.* °ड्डिया C नीरङ्गिका X नीरंगी CX मुत° BF मृतमुह्यते C °मृतकम X मृतमुह्यते. L. 10. BF सामान्ये-न्यन *cdd.* कप्परियं *cdd.* कडंतरियं C दारियंते BF कडंभुयं CX °भुयं G कंठभुअं. L. 11. G कुटकंठ X कुड° G *om.* कुटस्येव कण्ठो BX °विशेषतः. L. 12. BCFX कडंभुयं C घटस्येव. L. 13. BF दन्तकडन्तरिआहर C दत्तकलत° X दतुकलंत° CGXZ °रिया° *cdd.* °रियंग (X °डियंग) CX कणो° BF °ड्डिं = ड्डि CGZ °ड्डिं X °ड्डिं. L. 14. BF विय CGXZ चिय BFX कडकुयथणिं C कडंभुयथणि GZ °भुय° Z °थणिं वच्च C वत्थणिं वच्च G °जग्गा°.

कणइल्लकीरकुंता सुगम्मि कइउल्लकीलया थोवे ।
गुञ्जाए अ कणेड्डिअकाहेणूकाइणीओ वि ॥ २१ ॥

कणइल्लो कीरो कुंतो त्रयोऽपि शुकवाचकाः । कइउल्लं तथा कीलं स्तोकम् । कणेड्डिआ काहेणु काइणी त्रय एते गुञ्जार्थाः ॥ यथा ।

अग्गिकणकाइणीणं आसमकणइल्लपल्लिकुंताणं ।
कइउल्लं पि ण जाणसि जमन्तरं तं कणेड्डिमित्तमई ॥ २२ ॥
कीलयमई कई जह काहेणुं सीअहारिणिं सिसिरे ।
तह कीरपाढगव्विअ अविज्जमवि मण्णसे विज्जं ॥ २३ ॥ [२१]

थवइम्मि कडइओ कग्घायलकरघायला किलाडम्मि ।
कण्णोढत्तीकण्णोच्छडिआओ दिण्णकण्णाए ॥ २२ ॥

कडइओ स्थपतिः । कग्घायलो तथा करघायलो किलाटाख्यः क्षीरविकारः । कण्णोढत्ती तथा कण्णोच्छडिआ दत्तकर्णा । या भावणार्थं परवाक्यं गृह्णाति ॥ यथा ।

कग्घायलं कडइओ परघरभुत्तकरघायलो कहइ ।
कण्णोढत्तिपिआए कण्णोच्छडिआ ण सा विसंसेइ ॥ २४ ॥ [२२]

L. 1. GZ सुगंमि X °कीलिया C 1. hd. X थोव. L. 2. ABCFGYZ य A कणेड्डिय° BFYZ कणेड्डिय° C कलेड्डेय° E कणिड्डिय G कणोड्डिया° X कणिड्डिय° C °काइणीए GX °णीउ G वि [!] but Z which generally agrees with this ms. has य. L. 3 G °वाचकः G कइउल्ल Z कउल्लं. L. 4. BFGXZ कणेड्डिया C °ड्डिवा CX कायणी C °थः L. 5. CX °कांणका C *om.* पल्लि X °कुंभाणं. L. 6. B न G कतं णेड्डिमित्त° BF कणेड्डि° C कणेड्डु° Z कणेड्डि° BF °मइ. L. 7. X कीलइमई BF कई C काहेणुं GZ सीय° CX सिसरे Z ससिरे. L. 8. X काइणाड° BF °गव्विय C °गव्वीय 2. hd. °गव्विय GXZ °गव्विय C विवज्जमवि मण्णसे GZ मन्नसे C 2. hd. विज्जं. L. 9. EX थवयंमि GZ थवयम्मि A, C 1. hd. GX कडइउ Z कग्घायलल° E °घायला GZ °करघोइला A किराडंमि. L. 10. GZ कन्नोढत्ती° G °कन्नोछडिउ E °कण्णाछ° BFYZ °डियाओ AEG °डियाउ X °ड्डियाउ A दिड्डोणकण्णाए GZ दिन्न° G °कन्नाए. L. 11. X *om.* कडइओ स्थपतिः । कग्घाय. C कडुइओ C 2. hd. G °इउ G करघोइलो Z °इलो C °ख्याः. L. 12. GZ कन्नोढत्ती *add.* °च्छडिया CX °कर्णा BFGX भावणा° Z भावणार्थं BF गुह्णाति CX गृण्हाति. L. 13. GZ कडइउ X कडइउ C °भुत्तं. L. 14. GZ कण्णोढत्ति *add.* °पिआए B कण्णो° GZ कन्नो° *add.* °च्छडिआ C °सेई.

कण्णाआसं कण्णंवालं कण्णस्स आहरणे ।
कण्णाइंधणमित्थ य कसणसिओ सीरपाणिम्मि ॥ २३ ॥

कण्णाआसं कण्णंवालं कण्णाइंधणं त्रयोऽप्येते कर्णस्याभरणे कुण्डलादौ वर्तन्ते । अत्र करंजइ भनक्ति । कम्मवइ उपभुङ्क्ते । कमवसइ स्वपिति । इत्यादयो धात्वादेशेषूक्ता इति नोच्यन्ते । कसणसिओ बलभद्रः ॥ यथा ।

भग्गं कण्णंवालं कण्णाइंधणपिए जइ तुहेक्कं ।
कसणसिअस्स वि कण्णा कण्णाआसं तुहं दाहं ॥ २५ ॥ [२३]

छिद्दम्मि कंठदीणारकुडिअकुणिआकुडीरकुच्छिल्ला ।
कणिआरिअकण्णस्सरिआ काणच्छी वई कलंकवई ॥ २४ ॥

कंठदीणारो कुडिआ कुणिआ कुडीरं कुच्छिल्लं एते पञ्च वृतिविवरार्थाः । कणिआरिअं कण्णस्सरिअं काणच्छी त्रयोऽप्येतेऽन्योन्यपर्यायतया काणाक्षिदृष्टवाचकाः । कण्णोस्सरिअं काणाक्षिदृष्टमित्यन्ये । कलंकवई वृतिः ॥ यथा ।

आवन्ति कंठदीणारएण कुडिअममिरा भुअङ्ग त्ति ।
कुच्छिल्लपूरणे तं कण्णस्सरिआइ किं कुणसि ॥ २६ ॥
अज्जेअ कलंकवई तुह पइणा णिकुडीरिआ रइआ ।
तुह कणिआरिअवित्तेहि तेहि कुणिआसयं कयं तत्थ ॥ २७ ॥ [२४]

L. 1. G throughout कन्न° in this and the next lines. C °आसं ABCFGZ °वालं X कण्णवालं B आहरेणं EX °रण Y आभरणे corr. 2. hd. Z रणो. L. 2. E केण्णा° C °मिच्छ C om. य A कसिणसिउ YZ कसिण° X °सिउ Z °सीओ C सारणाणिम्मि X सारणाम्मि. L. 3. G अन्नाआसं Z अण्णाआसं cdd. °वालं G कण्णाल्वा°. L. 4. X वर्त्तंते C रखइ Z भनक्ति G कम्मवई X कम्मवसइ स्वपिति इ स्वपिति Z स्थपिति. L. 5. G om. इत्यादयो G नोच्यते GX °सिउ Z कणसिओ BF बलिभद्रः F वल°. L. 6. BCFX कण्णंवालं Z कण्णवालं G कन्नवोलं. L. 7. BF कण्णंसिरं त्रयस्स (sic) C कसणा° CGXZ °सियस्स X कण्णाआसं (om. कण्णा). L. 8. G छिद्दम्मि कंठणार° cdd. कंट° but cfr. vi. 67 The meaning attributed here to the word is probably due to an error. C °कडिय° BF °कुडिया AEGYZ °कुडिय° cdd. °कुणिया° E °कुचिल्ला. L. 9. EGXZ कणियारिय° C कणवारिय° Y °रिय° G °कन्नस° Z °कण्णस° CEGXYZ °रिया GZ काणच्छे X काणच्छि B वइ C कालंकवई Z कलवई. L. 10. cdd. कंटदी° cdd. कुडिया कुणिया C om. वृति X वृत्ति°. L. 11. cdd. कुणियारियं C. 1. hd. Z कण्णस° G कन्नस° cdd. °रियं cdd. अन्योन्य°. L. 12. GZ कण्णोन्छ° cdd. °रियं. L. 6. BF कलंवई CFX वृत्तिः. L. 13. cdd. कंटदी° cdd. कुडिय° X °कमिरा cdd. भुयंग. L. 14. BF कण्णस्सरियाइं GZ कन्नास° CGXZ °रियाइं. L. 15. BFGXZ अज्जेय G अस्सेय CXZ णिकुडी° cdd. °रिया रइया. L. 16. CGXZ कणियारि° GZ °रिय° cdd. °वित्तेहि (Z °विसेहिं) CXZ तेहिं cdd. कुणिया° BF कयं twice C तच्छ Z तत्था.

जवणीइ कंडपडवा कइलवइल्लो अ सइरवसहम्मि ।
पासजुअलाववत्ते कडाहपल्हत्थिअं चेअ ॥ २५ ॥

कंडपडवा यवनिका । कइलवइल्लो स्वच्छन्दचारी वृषभः । कडाहपल्हत्थिअं पार्श्वद्वयापवृत्तम् ॥ यथा ।

कइलवइल्लो व्व तुमं घरा घरं किं भमेसि णिल्लज्ज ।
कंडपडवाइ मज्झे कडाहपल्हत्थिअं णिअसु तिस्सा ॥ २८ ॥ [२५]

॥ अथ आकारान्तककारादयः ॥

कावी णीला काओ लक्खे कालं तमिस्सम्मि ।
काराकोणू लेहा कारं कडुअम्मि काहली तरुणी ॥ २६ ॥

कावी नीलवर्णा । काओ लक्ष्यम् । वेध्यमित्यर्थः । अन्ये तु लक्ष्यशब्देन यो येन गुणेन लक्ष्यते तमुपमानभूतं पदार्थमाहुः । कालं तमिस्रम् । कारा तथा कोणू लेखा । कारं कटु । काहली तरुणी ॥ यथा ।

हयकाविकाललहरीइ विरहिकाराइ चन्दकाराए ।
मयरद्धयधाणुक्को काहलितणुकोणुकाय माहणइ ॥ २९ ॥ [२६]

कारिममवि कित्तिमए कासारं सीसपत्तम्मि ।
काहारो परिखंधे कासिज्जं कागथलदेसे ॥ २७ ॥

L. 1. E जम्बणीइ A कंडपडिवा *cdd.* °वइल्लो AGYZ य. L. 2. A पासु G °जयला° C जुयअला° 2. hd. °सु° YZ °जुयला° *cdd.* °लापवत्ते C °पल्हच्छियं E °पल्ह° ABFGXYZ °त्थियं AGZ चेव C वेय C 2. hd. Y चेय E चेअं X चंअ. L. 3. X कंडवा C 1. hd. जवनिका G यमनिका *cdd.* °वइल्लो C °पल्हच्छियं X °पल्हत्थियं BFGZ °त्थियं. L. 4. BF °थावृत्तं G °थापवर्त्तनं. L. 5. BFGZ °वइल्लो C व BFG घरि BF निल्लज्जे. L. 6. C मज्झे C °पल्हच्छियं X °पल्हत्थियं BFGZ °त्थियं BCFX नियसु GZ णियसु X विस्सा. L. 7. G अथाकारान्तः कका° L. 8. C णाला G काउ B ओ (sic) X काउ G लक्खं B तमिस्संमि A °स्सामि X तिमिस्सम्मि. L. 9. X कराकाणू *cdd.* लेखा C 1. hd. कोरं BCFGYZ कडुयम्मि X कडूअम्मि. L. 10. X णीलवण्णा CGX काउ G लक्ष° X लक्षणरा°. L. 11. X यान B *om.* गुणेन GZ तदुप° B तमिश्रं G काला X काण्ह for कोणू. L. 12. G *om.* कारं कटु. L. 13. G °काविकालाहरीए X °काविकालहरीइ Z °ए BF विरहिकाचाइ GZ °काराए C चंद°. L. 14. CX °तनु° G °कोणु°. L. 15. GZ °पत्तम्मि. L. 16. G परेखंधे C 2. hd. कासिज्जं A °देसे.

कारिमं कृत्रिमम् । कासारं सीसपत्रकम् । काहारो परिखंधो । जलादिवाही कर्मकर इत्यर्थः । कासिज्जं काकस्थलाभिधानो देशः ॥ यथा ।

> कासिज्जदेसलुण्टणकाडाराणिज्जमाणकणयाइं ।
> कासारं व बुहाणं अकारिमं देसि चालुक्क ॥ ३० ॥ [२७]

कायंदी काणद्धी परिहासे काहिलो अ गोवाले ।
धुत्तामहणधणूसुं कालयकावलिअकालवट्टाइं ॥ २८ ॥

कायंदी तथा काणद्धी परिहासः । काहिलो गोपालः । कालओ धूर्तः । ठक इत्यर्थः । कावलिओ असहनः । कालवट्टं धनुः । कालपृष्ठशब्दो यदि धनुर्मात्रवाची संस्कृते रूढस्तदा संस्कृतभव एवायम् । अन्यथा तु देश्य एव । अस्माभिस्त्वनेकदेशीष्वविगानेन दर्शनादयं निबद्धः ॥ यथा ।

> वय हरिअं मज्झ मणं कालय का काहिलाहि काणद्धी ।
> कायंदीइ वि मयणो कावलिओ हणइ कालवट्टेण ॥ ३१ ॥ [२८]

काणत्थेवो विरलम्बुकणे कालिंजणी अ ताविच्छे ।
कायंधुओ अ कायंचुलो अ कामिंजुलविहङ्गे ॥ २९ ॥

L. 1. BFX सीसकं GZ सीसपत्रं C परिक्खंधो. L. 2. C कासिक्कं X कासिज्ज. L. 3. C कासिक्कदेसलुटणका° BFGZ °लुंटण° X °लुट्टण° C °णिज्जमाण° GXZ °याइं. L. 4. GZ व CX बुहाणं C अकारिमं BF देसु X देस BF चालुक्क. L. 5. Y कायंदी AXZ काणद्दी C °ही Y gives from काणद्धी to ताविच्छे l. 13 after °विहङ्गे l. 14. EG कायं Z काण्हिलो AGZ य E गोचालो X गोवालो. L. 7. Z धुत्तासहण° BCF °धणूसु X °धणेसु add. °कावलिय° BEF °वट्टाइं C °वद्दाइं. L. 7. C (G1) XZ काणद्दी G कहिललोयो धुत्तठक इत्य° X कालउ Z कालयो BCFZ धुर्त्तठक इत्य° X वर्त घद्क°. L. 8. BF कावालिओ GX °लिउ B °वट्ट Z °पुष्ट° X धनुमात्र°. L. 9. GZ रूढा नदा X रूढस्तथा X °भव चायं Z एव (om. अयम). L. 10. C 2. hd. °विमानेन X °विगाहनेन G णिबद्धः. L. 11. BCFX वच BFGZ हरियं CX हरिमं C 1. hd. G मझ C. 2. hd. मज्झ BF काहिलाहि Z काहिलोहि CX °लाहिं काणद्दी. L. 12. C 1. hd. मयण्णे corr. 2. hd. GX °लिउ om. हणइ X कालवट्टेण. L. 13. AC काणच्छेवो BG °लंबु° GZ कालंजणी E °लिंजिणी GZ वि for अ X इ. L. 14. C कोयंधुओ C 2. hd. GX °धुउ Y य G कायंतुलो 2. hd. °मुलो X कायंवुलो Z कायंबुलो G °तुले Y य E °विहिंगे.

काणत्थेवो विरलाम्बुकणवृष्टिः । कालिंजणी तापिच्छलता । केचित्कालिंजणं तापिच्छमित्याहुः । कालेजं तापिच्छकुसुममित्यन्ये । कायंधुओ तथा कायंचुलो कामिंजुलाख्यः पक्षी । कामिंजुलशब्दोऽपि देश्य एव भङ्ग्या निबद्धः । एते त्रयोऽपि जलपक्षिविशेषवाचकाः ॥ यथा ।

कालिंजणिसामलघणकाणत्थेवे रुअन्ति विरहिजणा ।
रे कायंधुअ कायंचुलीइ सहिओ सि कूजसु तुमं ता ॥ ३२ ॥ [२९]

कारंकडो अ फरुसे कायपिउच्छा य कलकण्ठी ।
कामकिसोरो अ खरे किण्णं सोहन्तए किरो कोले ॥ ३० ॥

कारंकडो । कपत्यये कारंकडओ परुषः । कायपिउच्छा कोकिला । कामकिसोरो गर्दभः ॥

॥ अथ इकारान्तककारादयः ॥

किण्णं शोभमानम् । किरो सूकरः ॥ यथा ।

सा कत्थ ललिअकिण्णा किरो व्व कारंकडङ्ग कत्थ तुमं ।
कह कलकायपिउच्छा कामकिसोरो कडुज्झुणी कत्थ ॥ ३३ ॥ [३०]

किंवोडो खलिए किंकिअं च धवलम्मि किंपओ किवणे ।
किंजक्खो अ सिरीसे रच्छाए किलणिकीलणिआ ॥ ३१ ॥

L. 1. C कोणच्छेवो X त्थेवा G °लांबु° G कालिजणी X केचित् का°. L. 2. G °जणि CX कालिंजं G कायंकुइ X कायेघुइ Z कायंचुओ C कायंमुलो BF °वुलो Z कायंवुलो GZ कामिजला°. L. 3. BF कामिजुल° GZ कामिंजल° C एवं G निबद्धः. L. 4. C °विशेषः X *om.* विशेष. L. 5. C कालेजं° X कामिंज° GXZ °जलि° C °मामण° C °काणच्छेद् G °च्छेवे Z °काणत्थेवो GZ रुयंति X विरहज and *om.* from रे to सहि next line. L. 6. CZ कायंधुव BF कायंवुलीइ Z °वुलीइ G सहिउ X उ (*om.* सहि) CZ कूजसि X कजसि G *om.* कूजसु. L. 7. GZ य C 2. hd. फुरुसे GZ फरुसो X परुसे A कलगंठी C °कंथी G °चंथी YZ °थंठी. L. 8. X कामसोकिरो Z °किसोरे Y य G किन्नं Z किन्नं X कि for किरो E कोलो. L. 9. G कारंडओ X कारंकडउ BF पर्वः CG पुरुषः. L. 12. GZ किन्नं CGXZ शूकरः L. 13. C कच्छ X का for कत्थ *edd.* ललिय° G °किन्ना GZ किरु X किरो C व C कच्छ G कात्थ. L. 14. GZ कुह G किलकाय° C कयकाय° GZ °पिउच्छा C कडुझणी X कडुज्झ C कच्छ. L. 15. AC किम्बोडो BF किंवोडो GZ किंवोडो A क्खलिए GZ खलिय X संखलिए ABEFGXYZ किंकियं C 1. hd. *om.* च ACGX किंपउ E कविणे GZ किविणे. L. 16. C किजक्खो X किंजरेक्ख (misread) AGYZ य B रच्छाए E रिच्छाए *edd.* °कीलणिया.

अत्र किर किलार्थे । किणो कीस प्रश्ने । किडी सूकरः । एते शब्दानुशासने सिद्धा इति नोक्ताः । किंत्रोडो स्खलितः । किंकिअं धवलम् । किंपओ कृपणः । किंजक्खो शिरीषः । किलणी तथा कीलणिआ रथ्या ॥ यथा ।

कीलणिकिंजक्खतले वेसं दट्ठूण किंकिअदुगुलं ।
किंपय तुमं मुह बिअ किलणीए भमसि किंत्रोडो ॥ ३४ ॥ [३१]

लहुमच्छे किंधरकुंधरा य सप्पम्मि किक्किंडी ।
कहिए किलिम्मिअं तह लक्खारत्तम्मि किमिरायं ॥ ३२ ॥

किंधरो तथा कुंधरो लघुमत्स्यः । किक्किंडी सर्पः । किलिंम्मिअं कथितम् । किमिरायं लाक्षारक्तम् । यस्तु रुधिरोद्भवकीटमुखोद्वान्ततन्तुनिष्पन्नं तद्वाची किमिरायशब्दः कृमिरागशब्दभव एव । अत्र च । किलिकिंचइ रमते । इति धात्वादेशेषूक्त इति नोच्यते ॥ यथा ।

किक्किंडिवेणि किमिरायणिवसणे किंधरच्छि तुह विरहे ॥
तम्मइ थोवजले कुंधरो व्व सो इअ किलिम्मेमि ॥ ३५ ॥ [३२]

किमिहरवसणं कोसेअए णववहूइ कीलकुंकुलाओ ।
वेणुमयउच्छुपीडणकण्डे कुंडं च कुडुमच्छरिए ॥ ३३ ॥

किमिहरवसणं कौशेयं वस्त्रम् ॥
अथ ईकारान्तककारादिशब्द एक एव ॥ कीला नववधूः ।

L. 1. X *om.* किर C किच C क्रीणो BF किरी CGZ शूकरः. L. 2. X सिद्धाः BFG किंघोडो C किम्बोडो C 1. hd. G सचलिता X स्खलिताः *cdd.* किंकियं C 1. hd. GX किंपउ C 2. hd. क्षपणः L. 3. B किंजल्को F किजल्को X किंजोका (misread) C किलणि *cdd.* °णिया. L. 4. CX कीलणियं किंज° X किंजल्कतले C दट्ठूण BF किंकियं C किकय° GXZ किंकिय° CGZ °दुकूलं. L. 5. BF वेव CGX बिय Z व्विय G कीलणिए CFGZ किंबोडो B किंघोडो X किंवाडो. L. 6. X लहुमच्छे AE किक्कंडी G किंछिडी Y किंढ्डी. L. 7. C किलंमिअ ABEFGXYZ °म्मियं. L. 8. BF लघुमत्स्यः X °मच्छः *cdd.* °म्मियं. L. 9. G किमिरायं XZ यत्तु G रुधिरोरोद्भवकीट° X रुधिरोद्भवं° Z रुधिरोरोद्भवकीट°. L. 10. X *om.* एव BF °किंचइ Z °षूकमिति. L. 12. GZ °णिवसणे. L. 13. BF पोवजले C थोवंजले G कुंधरु Z कुंधरु CX व *cdd.* इव CX किलम्मेमि. L. 14. C किमिर° GY कोसेयए Z कोसेयएव A °अहि C 1. hd. णवव्वड A °वहू X कीला° C 1. hd. °ककुलाओ A °कुकलाओ GX °लाउ. L. 15. E °उच्छ° GZ °पाण° X कुंडे C कुडुम°. L. 16. GZ कोसेयं X कौशेयवस्त्रम्. L. 17. C अथ ईकारान्तशब्द BF °शब्दः G *om.* एक X नववधूः.

॥ अथ उकारान्तककारादयः ॥

कुकुला नववधूरेव । कुंडं वेणुमयं जीर्णमिक्षुपीडनकाण्डम् । यदाह । वेणुमयमिक्षुपीडनकाण्डं जीर्णं विदुः कुंडं ॥ कुड्डं आश्चर्यम् । केचित्कोड्डं इत्याहुः । तत्र परओ ठिअसंजोए इत्यादिना (१,१७४) उकारओकारविनिमये सिद्धम् ॥ यथा ।

उअ णायरकीलाए कुंडं पेच्छन्तिआइ परिल्हसइ ।
किमिहरवसणं कुड्डा छिप्पन्तं हलिअकुकुलाहिं ॥ ३६ ॥ [३३]

कुक्खी कुच्छी कुल्हो अ सिआले पोट्टले कुंटी ।
कुंभी सीमन्ताई कुद्दं बहु मञ्जरी कुंती ॥ ३४ ॥

कुक्खी कुक्षिः । कुक्षिशब्दस्य प्राकृतेऽस्यादिपाठाच्छत्वे कुच्छी इत्येव भवतीति कुक्खीशब्दो देश्यः । कुल्हो शृगालः । कुंटी पोट्टलम् । वस्त्रनिबद्धं द्रव्यम् । कुंभी सीमन्तालकादिः केशरचना । कुद्दं प्रभूतम् । कुंती मञ्जरी ॥ यथा ।

घेत्तुं सम्बलकुंटिं चइअ पिआकुंभिकुंतिकम्माइं ।
रणम्मि कुद्दकुल्हे तुह रिउणो खामकुक्खिणो जन्ति ॥ ३७ ॥ [३४]

कुड्डाकुमारिकुड्डयरीकोसड्डइरिआउ चण्डीए ।
कुहिअं लित्तम्मि कुहेडो अ गुरेडम्मि तीमणे कुसणं ॥ ३५ ॥

कुड्डा कुमारी कुड्डयरी कोसड्डइरिआ एते चत्वारश्चण्डीवाचकाः । अत्र कुडो घट इति संस्कृतकुटशब्दभव एवेत्युपेक्षितः । कुहिअं लिप्तम् । कुहेडो गुरेटकाख्यो हरितकविशेषः । कुसणं तीमनम् ॥ यथा ।

L. 1. BF अथ उकारादयः. L. 2. X वणुमय. L. 3. C कुडं *cdd.* कोड्डमित्याहुः (C °त्तत्र X °त्तत्रा) L. 4. CGX परउ BF थिअ° X ठिय° G ट्ठिवसंजोगेए Z ठियसंजोगे G *om.* इत्यादिना BFX *om.* ओकार. L. 5. GZ उप X णारेकीलाए GX पेच्छिन्तिआइ BFGZ °न्तिआइ X परिलसइ. L. 6. X कुडा GZ लिप्पंतं C छिप्पितं *cdd.* हलिय° BF °कुलाहिं. L. 7. X कुक्खी कुखी कुच्छी A कुल्हो GYZ य ABFGXYZ सियाले C सिआलो EX पोटले C पोटलो. L. 8. A सीमंताइं BF सीमंताइ. L. 9. BF *om.* कुक्खी कुक्षिः C जुक्षि° X क्षिशब्दस्य *cdd.* अस्या° (X अक्षा°) BCF °पाठात् छत्वे X °पाठात् छवे C कुक्षो X कुच्छीत्येव BCFXZ भवति इति. L. 10. G *om.* इति BF कुक्खी २ देश्यः Z कुक्षीशब्दो C कुण्हो G गालः BCFX पोटल. L. 11. X सीसंता° CX °लकादिकेश° G *om.* केशरचना X *om.* यथा. L. 12. BFG संबल° X संबलकुटि Z संबलिं° BFGXZ चइय C 1. hd. चिइय 2. hd. चिइय *cdd.* पिया° G °कम्माइ. L. 13. C कुद्दं कुल्हे. L. 14. C कुड्डा° E कुद्दा° illegible in G. Z कुड्डाकुम्मारि° BF °इरियाओ ACEGYZ °इरियाउ X °इरिउ. L. 15. *cdd.* कुहियं AGYZ य C गुरेडम्मि EG °डमि AE तीमिणे C ती–णे Z नीणे. L. 16. G कुड्डा ! X *om.* from कुड्डा to °इरिआ CGZ कुमारि GZ कुड्डयरी GZ कोसड्ड° *cdd.* °इरिया B चत्वारो चंडी° X कुड्डो. L. 17. BFX °भव इत्युपे° CGZ °भव एव इत्यु° *cdd.* कुहियं B गुरेट° (sic) C गुरेकटा° BF हरितक°. L. 18. G तीमनं वमनं.

कोसट्टइरीपिउणो कुमारिसिहरे सकुट्टमच हला ।
कुट्टयरिवइं सकुसणनलीहि घुसिणकुहिअं कुहेडेहिं ॥ ३८ ॥ [३५]

हालम्मि कुंतलो कुकुसो तुसे कुप्पढो घरायारे ।
कुहडो खुज्जम्मि मणोरहे कुतत्ती अ कुंचलं मउले ॥ ३६ ॥

कुंतलो सातवाहनः । कुक्कसो धान्यादितुषः । कुप्पढो गृहाचारः । समुदाचार इत्यन्ये । कुहडो कुब्जः । कुतत्ती मनोरथः । कुंचलं मुकुलम् । कुंपलं इति तु कुड्मलशब्दप्रभवमितीह नोक्तम् ॥ यथा ।

अहरिअकुंतलकुप्पढ अदोसकुकुस कुमारवाल णिव ।
कुहडिअसत्तुकुतत्ती दिसासु जसकुंचलं विआसेसु ॥ ३९ ॥ [३६]

मत्तम्मि कुक्कुडो कुंदओ किसे कुंडिओ वि गामेसे ।
कुट्टाओ चम्मयरे कुडयकुडंगा लयाहरए ॥ ३७ ॥

कुक्कुडो मत्तः । कुंदओ कृशः । कुंडिओ ग्रामाधिपतिः । कुट्टाओ चर्मकारः । कुडयं तथा कुडंगं लतागृहम् ॥ यथा ।

कुंडिअपुत्तो कुडया कुडंगए ममइ तुज्झ अणुरत्तो ।
कुंदयकुट्टाअं पिव णेच्छसि जं कुक्कुडा सि तं पुत्ति ॥ ४० ॥ [३७]

L. 1. C °साहिरेस° C °कुट्टमत्र X °कुट्टमच्च BF °कुट्टमल GZ °कुट्टिमत्व. L. 2. BFGZ कुट्टरि° G °वइ Z °नइ From सकुसण to कुहि broken off in G. XZ °नलीहि *edd.* °कुहिय (X कुहिय). L. 3. E कुंभलो C कुंकुलो E कुक्कुलो A तुसो तुसे BF तुलो C चुडोसा. L. 4. C खुक्ल° AGZ च X मउलं मउले Z मचले. L. 5. BF तुंतलो C नालवाहनः broken off in G. X कुप्पग L. 6. C कुहुडो X कुड़ (!) डो B कुब्ज Z कुहः B मनोरथ Z कुंचलं X मुकुल XZ कुंपलमिति BCFX *om.* तु C कुंमल° X कुट्मल° GZ °शब्द-भव°. L. 8. BFGZ अहरिय° X °कुप्पढ; *om.* कुकुस BF कुमार° X °पाल. L. 9. *edd.* कुहडिय° C 2 hd. °हिअ° C °सत्तु BF कुंचले X कुंचल *edd.* वियासेसु (X वियासेसु). L. 10. AGZ कुंदउ X कुंदुउ A किसि G किसे X कुसे AGX कुडिउ X गामेसो. L. 11. E कुट्टाओ AGZ °उ X कुट्टाउ BF चम्मयरे A °यारे B °कुडंगा. L. 12. CX कुक्कुडो GX कुंदउ X कुशः GX कुंडिउ G कुट्टाउ X *om.* कुट्टाओ चर्मकारः. L. 13. C °कुडंगं X कुडंग. L. 14. *edd.* कुंडिय° C कुडगए X कुडंए C तुज्झ अणुरत्तो. L. 15. C कुंदाय° CGZ °कुट्टायं X °कुट्टाय C विव.

गत्ताइ कुंभिणी कुंतली करोडीइ कुद्दणो रासे।
णीवीए अ कुऊलं कुत्थुहवत्थं च कोसलं चेअ ॥ ३८ ॥

कुंभिणी जलगर्तः। कुंतली करोटिकाख्यं परिवेषणोपकरणम्। कुद्दणो रासकः। कुऊलं कुत्थुहवत्थं कोसलं इत्येते त्रयोऽपि नीवीवाचकाः। कुऊलं परिहितवस्त्रमान्त इति केचित् ॥ यथा।

> वरणाही कुंभिणिकुंतलिकम्मं चइअ खेल्ल कुद्दणयं।
> दढकोसलसहिआहिं कुत्थुहवत्थं देसु सुकुऊले ॥ ४१ ॥ [३८]

कुंभिल्लं खण्णे कुंदीरं कोल्हाहलं च बिम्बम्मि।
अणइट्ठम्मि कुरुच्चं कुमुली कुलसंतई अ चुल्लीए ॥ ३९ ॥

कुंभिल्लं खननीयम्। कुंदीरं तथा कोल्हाहलं बिम्ब्याः फलम्। कुरुच्चं अनिष्टम्। कुमुली तथा कुलसंतई चुल्ली ॥ यथा।

> दट्ठुं कुंदीरोट्ठिं पहिआ कोल्हाहलाइ चुण्टन्ति।
> कुलसंतइमवि खणिरो कुरुच्चकुंभिल्लकुमुलिओ हवइ ॥ ४२ ॥ [३९]

कुररी पसू मिलाणे कुम्मणकुंटारकुरुमाणा।
पिसुणे कुसुंभिलो कोडिल्लो अ कुडिल्लयं कुडिले ॥ ४० ॥

L. 1. E कुट्टणो C रोसे. L. 2. BX नीविए BCFGY च G कुऊण्णं A कोत्थुह° C केच्छुह° E कुच्छुहवच्छं Y कुत्थह° Z *om.* from कुत्थह° to इत्य् incl. in l. 4. AGY चेय BFX वेअ C चेयं. L. 3. X रासः. L. 4. G कुनलं कुत्थुं (sic) X कुकहलं कुत्यु° C कुच्छुह° च X च कोसले G *om.* इत्यु G कुनलं X कुऊहलं X °वस्त्रोपान्त. L. 6. BF °कंम GZ चइय CX कुद्दलयं. L. 7. *edd.* °सहियाहिं (X °सा°) BF कुत्थह° CX कुत्थुह° G सुऊले. L. 8. GZ खन्ने In BF कुंभिल्लं खण्णे twice B °हलि G बिंबम्मि X म्मि only. L. 9. EX अणइट्ठम्मि CZ कुरुच्चं C corr. 2. hd. E कुरुच्छं X कुरुच्चं AC कुसली X कुमली C कुलसंतई AGYZ य A चुल्लीया B चु°. L. 10. G बिंब्याः C बिज्जाः 2. hd. बिंब्याः X बिंबाफलं C 1. hd. Z कुरुच्चं X कुरुच्छं. L. 11. CX कुमली G कुमई BF चुल्ली. L. 12. G दट्ठुं X °रोट्ठि BF पहिओ CGZ पहिया X एहिया GZ कुल्हा° *edd.* °हलाइं B चुंटंति CF चुंटंति. L. 13. BF पणिरो C क्खणिरो CXZ कुरुच्च° X °कुंभिल्ल° i.e. °कुंभिल्ल° GX. °लिउ BF हव. L. 14. E पसू X पसु C कुम्मर° GX °कुटार°. L. 15. C पिसुणा कुसु° AGYZ य GZ कोडि°.

कुररी पशुः। कुम्मणं कुंटारं कुरुमाणं त्रयमपि म्लानार्थम्। अत्र कुप्पिसो कञ्चुक इति कूर्पासशब्दभवः। कुसुंभिलो तथा कोडिल्लो पिशुनः। कुडिलयं कुटिलम्॥ यथा।

अकुसुंभिला कुडिल्लयकेसी कोडिल्ल सा खु कुरुमाणा।
कुंटारेइ सहीउ वि अकुम्मणो पुण तुमं कुररी॥ ४३॥ [४०]

कुरुचिल्लं गहणे कुसुमण्णं घुसिणे कुडुच्चिअं सुरए।
गब्भिणिकुलीरकन्दइआ कुच्छिमइकुरुचिल्लकुल्लरिआ॥४१॥

कुरुचिल्लं ग्रहणम्। कुसुमण्णं कुङ्कुमम्। कुडुच्चिअं सुरतम्। कुच्छिमई गर्भिणी। कुरुचिल्लो कुलीरः। कुल्लरिओ कान्दविकः॥ यथा।

ओ कुरुचिल्लइ पहिओ कुरुचिल्लणिहो कुडुचिअस्स कए।
ठणकुसुमण्णविलित्तं कुल्लरिअं कुच्छिमइअं पि॥ ४४॥ [४१]

कुसुमालिओ अ सुण्णमणे कुरुकुरिअं च रणरणए।
कुलफंसणो कुलकलङ्कम्मि छुहाए अ कुडुलेवणिआ॥ ४२॥

कुसुमालिओ शून्यमनाः। कुरुकुरिअं रणरणकः। कुलफंसणो कुलकलङ्कः। कुडुलेवणी सुधा॥ यथा।

L. 1. BF कुप्पासो X कप्पासो. L. 2. X *om.* from इति to कुसुंभिलो Z कूर्पास° G पिसुनः X कुटिल्लयं. L. 3. GZ *om.* यथा. L. 4. X अकुसुंभिया CX कुडिल्लया के° GZ °ल्लयकेसी C कुरमाणा GZ कुर° X रुमाणा. L. 5. BCF सहीओ GZ *om.* वि CX विअ कुम्म° X तुमं कुनं कुररं. L. 6. ABCDFGYZ कुरुचिल्लं E कुरुचिल्ल A गहणेल्ल E कुसुमल्लं X कुसुमिल्लं Y कुसु- मन्नं A कुडु° B कडु° Z कुडु° X कुड° ABEFGXYZ °च्चियं. L. 7. A गब्भिणि° AG °कंडइया BF °कंदुइया CYZ °इया E °इय X °कादुइया C °कुरुच्छिल्ल° A °चिल्ल° Z °चिल° ABCFY °कुल्लु° *cdd.* °रिया. L. 8. *cdd.* कुरुचिल्लं GZ कुसुमन्नं X कुसुमल्लं B कुडुच्चियं CFGXZ °च्चियं. L. 9. BFZ कुरुचिल्लो X °चिल्लो B कुल्लुरि- ओ CFGXZ कुल्लु° GX °रिउ X कांदविकः. L. 10. C 1. hd. GX उ CZ कुरुचिल्लइ GXZ पहिउ C कुरुचिल्ल CGXZ °चियस्स. L. 11. C °कुसुमिण्ण° G °मल्ल° X °मण° BCFX कुल्लुरियं GZ कुल्लरियं CX °मइयं BFGZ °मइयं. L. 12. BXZ °मालिउ AEGXYZ व GZ सुन्न° B कुरिकु° *cdd.* °रिय (X °रिय). L. 13. GZ छुहाए AGYZ व *cdd.* °लेवणिया. L. 14. BGX °लिउ CGZ अशून्यमनाः X °मनः B कुरिकु° CGXZ °रियं C कुलफंकणो Z कुरुफंसणो. L. 15. BFX कुंडलेवणी

मा कुड्डलेवणीववलकुट्टिमे परवहुं णिएऊण ।
कुसुमालिअ कुरुकुरिअं करेसु कुलफंसणो होही ॥ ४५ ॥ [४२]

कुंडिअपेसणकुंतीपोट्टलया बम्भविट्ठिचउकोणा ।
कूलं वलपच्छा कूडो पासे कूवलं जघणवसणे ॥ ४३ ॥

कुंडिअपेसणं ब्राह्मणविष्टिः । कुंतीपोट्टलयं चतुष्कोणम् ॥

॥ इत ऊर्द्धमूकारान्तककारादयः ॥

कूलं सैन्यस्य पश्चाद्भागः । कूडो पाशः । अत्र कूरं भक्तमिति संस्कृतसमत्वान्नोक्तम् । कूवलं जघनवसनम् ॥ यथा ।

कुंडिअपेसणकारीइ कुसुमसरकूलकूवलवईए ।
कुंतीपोट्टलभवणे उअ पडइ दिओ कडक्खकूडम्मि ॥ ४६ ॥ [४३]

कूणिअमीसिमउलिए गत्ताकारम्मि कूसारो ।
केआ रज्जू केली असई केऊ अ कन्दम्मि ॥ ४४ ॥

कूणिअं ईषन्मुकुलितम् । कूसारो गर्त्ताकारः ॥

॥ अथ एकारान्तककारादयः ॥

केआ रज्जुः । केली असती । केऊ कन्दः ॥ यथा ।

कूसारखलन्तपओ केउकए पहिअ मा भमसु कच्छे ।
जं केलीए कूणिअपेच्छिअकेआण पडसि पासेसु ॥ ४७ ॥

L. 1. C °लेवणा° BFX °कुड्डिमे C परहुं X निएउण. L. 2. C कसुमा° BCFXZ °लिय CGZ °रियं X °रिय C होहा. L. 3. The whole line is wanting in A. EGXYZ कुंडिय° BF कुड्डिअ° C कुडियपेस° BEFGY °पोटलया C °पोट्ट° X °पोट्ट° Z °पोट्टलिया BF वंभविद्वि° G चंभविट्टि° Z वंभवेट्टि° C °विट्ठि°. L. 4. A कंकूलं वपत्था GZ वल° X कूडो पासे twice. E कूचलं C कूवडं. L. 5. BFGXZ कुंडिय° C कुडिय° C ब्राह्मणं BGZ ब्राह्मण° X ब्राह्मणानां *cdd.* °वृष्टिः BFG °पोट° C °पोट्ट° X °पोट्° GZ चतुःकोणं X °कोणा. L. 6 X ऊर्द्ध ऊका° Z ऊर्द्ध ऊका°. L. 7. BF भक्तमति. L. 8. X कूलं B °वसणं X °वसनम्। यथा twice. L. 9. BF कुड्डिय° C कुडिय° XZ कुंडिय° CGXZ °कारी G. °सरकूवकूचलपइए Z °सरकूवकूवलपईए X *om.* कूल. L. 10. *cdd.* °पोटल° C °भवणा ओअ पडइ X कडइ *cdd.* दिउ C °कूलम्मि C. 2. hd. X °कूलंमि Z °कूडम्मि. L. 11. GYZ कूणियम° A °मउलिए. L. 12. ABCEFXY केया GZ कया BF रज्ज G रज्जू G कऊ GYZ य. L. 13. BF कूणितं CGXZ कूणियं. L. 14. G एकारान्तिक°. L. 15. BCFX केया X रज्जू G कोई for केली G केउ. L. 16. CGX °पउ C पहि BFGXZ पहिय. L. 17 G ज BF केलीलीए *cdd.* कूणिय° (Z कूणिया°) CX °पिच्छिय° BFGZ °पेच्छिय° *cdd.* °केयाण B पडिसि F पेसेसु.

अत्र केद्दहं कियदिति शब्दभवम् । केलायइ समारचयतीति धात्वादेश इति नोक्तौ ॥ [४४]

केआरवाणकोट्टा किंसुअणयरेसु कसिणए कोणो ।
कोलो गीवा कोप्पो अवराहे गेहकोणए कोण्णो ॥ ४५ ॥

केआरवाणो पलाशः ॥

॥ अथ ओकारान्तककारादयः ॥

कोट्टं नगरम् । कोणो कृष्णवर्णः । लकुट इत्यन्ये । कोलो ग्रीवा । कोप्पो अपराधः । कोण्णो गृहकोणः ॥ यथा ।

केआरवाणओडयकोण्णे कोणाणणा णमिअकोला ।
मण्णन्ति हरिअकोट्टा तुह रिउणो कोप्पमप्पणयं ॥ ४८ ॥

अत्र कोओ चक्रवाक इति कोकशब्दभवत्वान्नोक्तः ॥ [४५]

कोच्चप्पं अलिअहिए इत्थिरहस्सम्मि कोज्जप्पं ।
कोलीरं कुरुविन्दे कोहल्ली ताविआए अ ॥ ४६ ॥

कोच्चप्पं अलीकहितम् । कोज्जप्पं स्त्रीरहस्यम् । कोलीरं कुरुविन्दम् । कोहल्ली तापिका ॥ यथा ।

दइअम्मि सावराहे इन्ते कोलीररत्तणयणेअं ।
कोहल्लिपूवरयणा कोच्चप्पं कुणइ अहह कोज्जप्पं ॥ ४९ ॥ [४६]

L. 1. X केलाइ BF समारचानि X °रत्तयति BFG °ति इति CZ *om.* इति CX धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तो. L. 3. *cdd.* केयार° ABCFG °वाणो X °वाणं° YZ °वाण° CGYZ किंसुय° C °णाय° X कोण्णो. L. 4. A कोह्लो X कोला X कोणो X गृहकोणए E °केणए °केण्णो Z कोणो. L. 5. *cdd.* केयारवाणो G पलासः. L. 6. BF *om.* this line. X उकारांत°. L. 7. X कोर्णो. L. 8. X अवराधः । कोणो. L. 9. *cdd.* केयारवाण° CX °उडय° GZ °उण्णय° X °कोण्हे *cdd.* णमिय°. L. 10. GZ मन्नंति BF हरिउ° CGXZ हरिय° GZ °कोट्ठा. L. 11. GX कोउ X चक्रवाकः C °कोकम् G °कं L. 12. E कोचप्पं GXYZ कोच्चरं ABCFGYZ अलिय° X अलिर° AC इत्थि° C कोजप्पं. L. 13. C क्वेली corr. 2. hd. G कोहल्लं for कोलीरं E कुरुविंदे *cdd.* ताविआए ACEGYZ च X आ. L. 14. XZ कोल्वप्पं X अलीकाहितं C कोह्लप्पं X कुरुविंदं. L. 16. *cdd.* दइयंमि (X इदयंमि) BFGZ °णयणेयं CX °णेयं In G from कोलीर° to °रयणा l. 6. twice. L. 17. CXZ °कोल्वप्पं C कोह्लप्पं.

कोलंबकोल्लरा पिढरे कोसयकोडिआ लहुसरावे ।
कोट्टिंबो दोणीए कोट्टुंभं करहए तोए ॥ ४७ ॥

कोलंबो तथा कोल्लरो पिठरम् । कोलंबो गृहमित्यन्ये । कोसयं तथा कोडिअं लघुशरावः । कोट्टिंबो द्रोणी । कोट्टुंभं कराहतं वारि ॥ यथा ।

कोल्लरकोडिअवाणिअ छड्डिअकोलंबकोसओ कीस ।
णिवडसि कयकोट्टुंभो णईइ कोट्टिंबठिअमिमं णिअ वि ॥ ५० ॥ [४७]

कोट्टम्मि कोत्थलो कोमुई तहा पुण्णमासीए ।
भेएण गामभोत्ता य कोंडिओ कोउआ करीसग्गी ॥ ४८ ॥

कोत्थलो कुशूलः । कोमुई सर्वा पूर्णिमा । शरद्येव पौर्णमासी कौमुदी रूढा । इह तु या काचित्पूर्णिमा सा कोमुई । अत एव च देशी । यदाह ।

कोमुइमाह च शाम्बो या काचित्पौर्णमासी स्यात् ॥

कोंडिओ भेदेन ग्रामभोक्ता । ऐकमत्यं ग्रामीणानामपास्य यो मायया ग्रामं भुनक्ति । कोउआ करीषाग्निः ॥ यथा ।

कोत्थलकम्मणिउत्ता कोंडिअपुत्तस्स दिण्णसंकेआ ।
मण्णइ गामणिवहुआ कोमुइजोण्हं पि कोउअसरिच्छं ॥ ५१ ॥ [४८]

L. 1. A कोलम्ब° B कोलंब° CEF कोलम्ब° Z कोलंबा° X पिठरे C कोसया° GZ कोसयं° X कोसिय° *cdd.* °डिया BF लसरावे A °सरोवे. L. 2. AXY कोट्टिंबो BFGZ कोटिंबो C कोट्टिम्बो E कोट्टिम्बो E कोट्टुभं GZ कोटुंभं Y कोट्टुभं X कोट्टुंभ करा°. L. 3. BFGZ कोलंबो C कोलम्बो X *add* तंबो after कोलंबो BF कोल्लरं G पिडरं BFG कोलंबो C कोलम्बो X कोसियं C. 1. hd. कोटियं BFGXZ °डियं. L. 4. GZ °सरावः C कोड्डिम्बो BF कोटिंबो G कोटिबो XZ कोट्टिंबो C कोट्टुभं G कोट्टुभं X कोट्टुभं Z कोटुंभं X कराहनं. L. 5. C कोल्लार° *cdd.* °कोडियवाणिय छड्डिय° BFG °कोलंब° C °कोलम्ब° C. 2. hd. GX °कोसउ C कास 2 hd. कोस. L. 6. C °कोट्टुम्बो G °कोट्टुल्लो X °कोट्टुंबो Z °कोटुल्लो G णईए XZ णईण BF कोटिंब° CX कोटिम्ब° G कोटिंब° Z कटिंब° *cdd.* °ठियमिमं BCF निय GZ णिय X मिय G रि. L. 7. E कोत्थम्मि Z कोट्टम्मि C कोच्छलो. L. 8. Y गामभुत्ता CG कोडिउ C 2 hd. °ओ AX कोण्डिउ E कोण्डिओ Z कोडिओ C 2. hd. कोओआ GZ कोडिया Y कोउया. L. 9. C कोच्छलो कुशूलः X कुसूलः X पूर्णिमासी. L. 10. C काचित्पौर्णमासी Z काचित् पुर्णिमा CX *om.* सा CX कौमुदी BF ते for अत X *om.* च. L. 11. BCFZ व BFG शांबो C शांखा X साचो C °मासा X °पूर्णिमसी. L. 12. C कांडिओ. GX °उ G आमभोक्ता X ग्रामः भोक्ता BCFXZ एकमत्यं. L. 13. C कोओआ G कोअआ Z कोडिया. L. 14. C कोच्छलि° X कोत्थालि° BF °कमा° C °णिवुत्ता X °णिउत्ता *cdd.* कोंडिय°, Z कोडिय°) GZ दिन्नस° *cdd.* °केया. L. 15. G मन्नेइ GXZ गामिणि° BFGXZ °वहुया C °वहुया GZ °जुण्हं BFX कोउय° C 1. hd. कोओय° G कोउअसरिछं Z कोउयसरिच्छं.

कोंहुल्लू अ उलूअम्मि सिवाए कोविआ होइ ।
कोलित्तं च अलाअम्मि कोइला कट्ठअङ्गारा ॥ ४९ ॥

कोंहुल्लू उलूकः । कोविआ शृगाली । कोलित्तं उल्मुकम् । कोइला काष्ठाङ्गाराः ॥ यथा ।

णिसि णइमिन्ती कोविअकोंहुल्लूणं डरेमि तस्स कह ।
कोलित्तकोइलेहिं इअ लिहिअं दूइआइ कहइ वहू ॥ ५२ ॥ [४९]

कोलाहलो खगरुए साविहजन्तुम्मि कोंडलिआ ।
कोकासिअं विअसिए आपूरिअअम्मि कोज्झरिअं ॥ ५० ॥

कोलाहलो खगरुतम् । तुमुलमात्रवाची त्वयं संस्कृतसमः । कोंडलिआ श्वावित्संज्ञः प्राणिविशेषः । कोंडलिआ कीट इत्यन्ये । कोकासिअं विकसितम् । कोज्झरिअं आपूरितम् ॥ यथा ।

कोकासिअच्छि सायं जलमाणिन्ती ण किं तुमं डरसि ।
कोलाहलकोंडलिआकोज्झरिए एत्थ तुहम्मि ॥ ५३ ॥

L. 1. BCFXY कोंड्° damaged in G. Z कोण्डल्लू YZ य E उल्लू X अलूअम्मि Y उलूयम्मि BF सिवा EXY कोविया GZ कोइया. L. 2. C कोहित्तं X कोलित्त BF आलायंमि C आलाइम्मि EGXYZ अलायंमि A कट्ठ° GZ कट्ठ°. L. 3. BF कोंडुल्लू C कोड्° [!] G कोण्डुल्लू X कोंडुल्लू Z कोण्डल्लू BCFX कोविया GZ कोइया BX सृगाली GZ कोइल्ला. L. 4. C काष्ठ° From ष्ठा° to णं l. 5 gnawed off in G. L. 5. X णिस BF णइमिती काविय° CX कोविय° GZ कोविया° B °कोंडु° F °कोंदु° G कोण्डुल्लूणं X °कोंडुल्लूण Z °कोण्डल्लूणं BCFX कहा. L. 6. GZ °लेहि *cdd.* इय लिहियं (Z लिहिउं) GZ दूइयाइ. L. 7. A क्खग° C °रुए X साविय° From म्मि to °सिअं l. 2. gnawed off in G. BFYZ कोंटलिया A कोटलिया C कोंडलिया EX कोडलिया. L. 8. ABCFGXYZ °सियं ACGXYZ विगसिए ACGZ आपूरियम्मि Y आवूरियम्मि EX °रियम्मि A कोमारिये C कोझर° *cdd.* °रियं. L. 9. X कोलाहलं C 1. hd. X तुमल° C त्वं यं 2. hd. य BF त्वयं यं BF कोटलिया (F °य) C कोण्डलिआ GZ कोडलिया X कोडालिआ. L. 10. X श्वाविसंज्ञः C कोण्डलिया BFZ कोंटलिया G को rest gnawed off. X कोंडालिया C कील *cdd.* °सिय C कोझर° *cdd.* °रियं. L. 12. X कोका° BCFX °सियच्छि GZ साअं जलमाणंती B कि. L. 13. BFZ °कोंट° C °कोंड° G °कोण्ट° *cdd.* °लिया° C °कोझर° BFX इत्थ C इच्छ BF तुहंमि CX तुहम्मि.

अत्र कोहण्डीकोहलीशब्दौ कूष्माण्डीशब्दभवौ । कोकइ व्याहरति । कोआसइ विकसति । कोट्टुमइ रमते । एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः ॥ [५०]

॥ अथानेकार्थाः ॥

कंदो दढमत्तेसुं कंडो दुब्बलविवण्णफेणेसु ।
कंठो सूअरसीमासु कडो झीणे उवरए अ ॥ ५१ ॥

कंदो दृढो मत्तश्च । स्तरणेऽपीत्यन्ये । कंडो दुर्बलो विपन्नः फेनश्चेति त्र्यर्थः । कंठो सूकरो मर्यादा च । कडो क्षीणो मृतश्च ॥ [५१]

णिच्छिद्दे कडिवत्थे दारत्थविवक्खआसीसु ।
गहणे वणे कडिल्लं कम्मन्तघरेसु कव्वालं ॥ ५२ ॥

कडिल्लं निश्छिद्रं कटीवस्त्रं दौवारिकः शत्रुराशीर्गहनं वनं चेति समार्थम् । कव्वालं कर्मस्थानं गृहं चेति द्व्यर्थम् ॥ [५२]

कङ्कालकरालेसु कलेरो थेवोल्लवहलेसु ।
वप्फे अ कसव्वं कग्घाडोऽग्घाडे किलाडे अ ॥ ५३ ॥

L. 1. BF कोहंडी BCF कुष्मा°. L. 2. C कोड्डुमइ GZ कोडुमइ X कोट्टमइ B °काः *om.* इति नोकाः X नोका. L. 4. Z *om.* from कंदो to त्र्यर्थः in l. 6. E कंदो for कंडो BEFX दुब्बल° C दुव्वल° G °विवन्न° Y °विपन्नफेणेसुं. L. 5. X कंडो BFY सूयर° E ज्झीणे A inserts य after झीणे ABCFGY य. L. 6. G मतश्च C 1 hd. G सुरणो C 2. hd. स्तरणो X शुरणे° X अर्थः for त्र्यर्थः L. 7. X सूरो C मर्यादि X कंडो. L. 8. CY °वच्छे C दारच्छ° EX वारत्थ° Y वारत्थ° E °वक्खयासीसु X °क्खया-रासीसु. L. 9. C *om.* कम्म° क° 2. hd. notes उपरितो लेखः। कब्बालं कम्मठणं च गेहंमि A कव्वाले GZ कव्वाडं. L. 10. BF कलिलं निःछिद्रं CX निछिद्रं G निश्चिद्रं C कटि° X दौवारिक CGZ शत्रुः C आशीः X शत्र्यराशिगहनं B कचालं. L. 11. B चेति GZ °र्थः (sic) L. 12. BF कंकालो कगलेषु A °करालेषु कलेषु कलेरो G °कराले करालेसुं कलेरो X °करालेसुं YZ °करालेसं B थवो° E थेवल्ल° C 1. hd. थेल्लव° 2. hd. त्थेल्लव° X थेवालवहुलेसु Y थोवुल्लवहुलेसु. L. 13. A वप्फे BFGZ वप्फे C वप्पे E वप्फे Y वप्प ABCFGYZ य BF C 2. hd. कसव्वं A कसव्वं X कसव्व C कघांडो BF *om.* ग्घाडे BF किलाडे twice X किलाडे *add.* य C adds कालेरे and *om.* कलेरो.

कलेरो कङ्कालः करालश्च । कसव्वं स्तोकमार्द्रं प्रचुरं बाष्पश्चेति चतुरर्थम् । कग्घाडो अपामार्गः किलाटश्च ॥ [५३]

णालिअरकागउसहेसु करोडो पिढरपडहेसु ।
मुहहरिणेसु अ कमलो कलओऽज्जुणतरुसुवण्णयारेसु ॥ ५४ ॥

करोडो नालिकेरं काको वृषभश्चेति त्र्यर्थः । कमलो पिठरः पटहो मुखं हरिणश्चेति चतुरर्थः । कलओ अर्जुनवृक्षः सुवर्णकारश्चेति द्व्यर्थः ॥ [५४]

भिक्खापत्तअसोएसु करंकं वग्घलट्टासु ।
सवले वि अ करडो कमढो मन्थणिपिढरहलधरमुहेसु ॥ ५५ ॥

करंकं भिक्षापात्रमशोकवृक्षश्चेति द्व्यर्थम् । करडो व्याघ्रो लट्वा कर्बुरश्चेति त्र्यर्थः । काकादिवाची तु करडो करटशब्दभव एव । लट्वायां तु लिङ्गपरिणामे करडा । कमढो दधिकलशी पिठरं हलभृन्मुखं चेति चतुरर्थः । कच्छपे भिक्षुभाजने दैत्ये च कमठशब्दभव एव ॥ [५५]

मूलयमुसलेसु कडंतं कुसुमुच्चयइसूसु कणओ अ ।
गव्विअणउलसहीसुं कलिओ कउअं पहाणचिन्धेसु ॥ ५६ ॥

कडंतं मूलकशाकं मुसलं च । कणओ कुसुमावचय इषुश्च । कलिओ गर्वितो नकुलः सखी चेति त्र्यर्थः । सख्यां लिङ्गपरिणामे कलिआ । ज्ञातार्थस्तु कलितशब्दभव एव । कउअं प्रधानं चिह्नं च । अत्र कम्मइ

L. 1. X कंकाल BF कसचं C °द्रं च मचुरं BFG वाष्पश्चेति Z बाष्पश्चेति C °श्चति. L. 2. GZ अपामार्गः. L. 3. *cdd.* णालियर° BEF °कागओस° A कडोरो C करेडो A पितुर° C °पडेसु L. 4. BF *om.* अ YZ व A कलउ जुण° BF कालउ ज्जुण° C कलओ (2. hd. °लु°) जुण° G कलउ । ज्जपातरुसु° X कलउ ज्जुण° Y °सुवन्न-आरेसु. L. 5. G कोको °श्चति C त्र्यर्थं. L. 6. CZ कलुओ X कलउ G कर्णिकारश्चेति. L. 7. BF °पत्तं° C करकं A करथल° G वग्घा°. L. 8. C सरलो EXY सवले *cdd.* य G मंथुणि° A °पिठर°. L. 9. C *om.* वृक्ष G °र्थः G करोडोव्याघ्रो BF लट्टी C लट्ठा X लट्टा (sic) BF कबुर° C कर्बुर° G कर्व्वुर°. L. 10. B करटो F करंटो C °भवः CX *om.* एव BF लट्टायां C लट्ठायां BF करटा X करडाः. L. 11. BF दधि° CX °कलसी C पठिरं Z पिठरं BCFX हलभृत CX कच्छपि Z भिक्षुनाजने. L. 12. B °शभव. L. 13. A °मुशलेसु E °मुशलेसु BF °मुसले A कडंभं G °चअ° EGX °ईसुसु Z °च्चमाइसूसु C 1. hd. GX कणउ BF कणए ABCFGYZ य X *om.* अ L. 14. E *om.* गव्वि-अ CGXYZ गव्विय° BF °णओल° C 1. hd. GX कलिउ Z कउयं C अं (*om.* कउ) BF °चिंधेसु. L. 15. G °शाकः GX मुशलं X कणउ BF °माच्चायः X °मावचाय C °चय GX कलिउ. L. 16. C संख्यां XZ सख्या *cdd.* कलिया. L. 17. CX ज्ञातार्थश्च BF कलिशब्द एव GZ कउयं B *om.* च C कंमइ.

क्षुरं करोति भुङ्क्ते चेति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ॥ [५६]

चञ्चूत्तंसेसुं कण्णोल्ली घण्टझसएसु कडुआलो ।
अल्लयकयचित्तिअकणइण्णेसुं कणइअं चेअ ॥ ५७ ॥

कण्णोल्ली चञ्चुरवतंसश्च । कडुआलो घण्टा लघुमत्स्यश्च । झषशब्दाद्ध्रस्वार्थे कप्रत्यये झषक इति रूपम् । कणइअं आर्द्रं कृतं चित्रितं कणाकीर्णं चेति चतुरर्थम् ॥ [५७]

पाडलिपसिद्धएसुं कलयंदी काहलो मिउढगेसु ।
कायकलन्तरमेहेसु कालिआ कायलो पिए काए ॥ ५८ ॥

कलयंदी पाटला प्रसिद्धश्च । केचित्पाटलायां कणयंदीत्याहुः । अत्र काही इत्यतीते भविष्यति च प्रत्यये कृमो रूपमिति नोक्तम् । काहलो मृदुढक्कश्च । कातरवाची तु कातरशब्दभव एव । कालिआ शरीरं कालान्तरं मेघश्चेति त्र्यर्थी । कायलो प्रियः काकश्च । केचित्प्रिये कायरो इत्याहुः ॥ [५८]

वयगरणताविआसुं काहल्ली तणुघणेसु कालिंबो ।
कासिअकिण्हा सण्हे वत्थे तह सेअवण्णम्मि ॥ ५९ ॥

L. 1. Z भुक्ते. L. 2. BF चंचूत्तं° Z चञ्चत्तं° GXZ °सेतु ACX कण्णोली G कणोल्ली A घंटकुस° BEF °ज्झस° C °सुएसु BF कदु° X कड° GY °यालो Z °याले. L. 3. GZ अल्लअ C °चित्तिअ° BEFGXYZ °त्तिय° A °कण्णा° C °कण्ण° GZ °इल्लेसुं EX °सु cdd. कणइयं A चेय BFGYZ चेय X चेअ. L. 4. CX कण्णोली G कणोणोल्ली Z कणोल्ली BF चंचुर° C कदु° X कड्ढु° GZ °यालो Z om. लघु cdd. °शब्दात् ह्रस्वा°. L. 5. C कण्ण° BCFX °इयं BF आर्द्रं X आर्द्रं X कर्णाकीर्णं. L. 7. C °सिद्धएसु C मिउगेसु E °ढगेसु GZ °वगेसु Y °ढगेसुं. L. 8. C कायलंतर° ABCEFXY कालिया GZ कायला Y काणे. L. 9. G °लीयां BF कणयंदीत्याहुः G कलयंदीत्याहुः. L. 10. G इत्यती भवि° X भविष्यजि C मृदुष्टकश्च G मृदुचंकश्च X मृदुडगश्च. L. 11. cdd. कालिया BCFZ त्र्यर्थः X त्र्यर्थाः BF प्रिय. L. 13. XZ वय° GZ °करण° cdd. °विया° A °सु BCF °घणेसु A कालिम्बो C कालिम्बो BF कालिंबो E कालिम्बो. L. 14. Z om. from कासिअ° to कालिंबो in l. 1. p. 106 ABCFGXY कासिय° G °किण्हो X सण्हे C वच्छे GY सेय°.

काहली त्र्यर्थं धान्यादि तवणीति प्रसिद्धमपूपादिपचनभाण्डं च । कालिंबो शरीरं मेघश्च । कासिअं तथा किण्हं सूक्ष्मवस्त्रं श्वेतवर्णं चेति द्वावपि द्व्यर्थौ ॥ [५९]

किविडी पासदुवारे घरपच्छिमअङ्गणे चेअ ।
किविडं तह णिद्दिट्ठं धण्णखले तत्थ जाए अ ॥ ६० ॥

किविडी पार्श्वद्वारं गृहपश्चिमाङ्गणं चेति द्व्यर्थी । किविडं धान्यखलं तत्र धान्यखले यच्च जातम् ॥ [६०]

कण्णोवगण्णिआए कोऊहलए अ किरिइरिआ ।
कुल्लो गीवाइ तहा असमत्थे छिण्णपुच्छे अ ॥ ६१ ॥

किरिइरिआ कर्णोपकर्णिका कौतूहलं च । कुल्लो ग्रीवा असमर्थश्छिन्नपुच्छश्चेति त्र्यर्थः ॥ [६१]

हरिआणुगमे हरिअच्छड्डवए तह य कुडकुवा ।
कुहिणी कुप्पररच्छासु कुंभिलो चोरपिसुणेसु ॥ ६२ ॥

कुडो तथा कुवो हृतानुगमनं हृतत्याजकश्चेति द्वावपि द्व्यर्थौ । कुहिणी कुर्परो रथ्या च । कुंभिलो चौरः पिशुनश्च ॥ [६२]

L. 1. G कोहली BF प्रसिद्धो G °द्द X °द्दं BCFGX अपूपा° BF (G ?) °पवन°. BFG कालिंबो C कोलिम्बो. L. 2. In B का° श° मे° are written twice. Z शरीरं twice. *cdd.* कासियं X श्वेतवर्णांश्चेति CX द्वावप्येतौ Z द्वावपि एतौ. L. 3. C किविची G °दुवारेसुं X घरपश्चिम° A चेम्व C चेय Y चेया corr. into चेय Z चेअ. L. 4. BF आकिविणं X किविडं G णिद्दिटं GZ धन्न° C तच्छ ABCFY य. L. 5. C किचिडी X °पश्चिमांगन° C द्व्यर्थं X द्व्यर्थाः C *om.* धान्यखलं तत्र G inserts यच्च before तत्र. L. 6. CX धान्ये खले. L. 7. G °गण्हि° *cdd.* °याए ABCFGYZ य GZ किरिय° *cdd.* °रिया. L. 8. B गीवाए C छिन्नपुच्छि Z छिन्न° ACGYZ य. L. 9. G किरिकि° Z किरियंकि° *cdd.* °रिया X has कण्णोवगणिया कौतूहलकिया द्व्यर्थः for किरिइरिआ to च BCF °र्थः छिन्न° X °र्थं छिन्न°. L. 11. ABCFGXY हरिया° Z हडिया° ABCFGYZ हरिय° Z °छडवए B कुड° C (F?) कुड° X कुड्ड° Z कुडक्कवो. L. 12 BF कुहयी C कुहिण्णी A °रत्थाकु Y °रत्थासु G सु (?) Z °सुं A सुंभिलो BF °सुणेसु. L. 13. CX कुडो Z कुवो X हृतानुगमं Z °गमन X कुर्परो. L. 14. G चोरः.

चुल्लीए लहुभण्डे अ कुंडयं कुल्लडं चेअ ।
अद्दयणिउणेसु कुरुडो कुरुलो पुण कुडिलकेसे वि ॥ ६३ ॥

कुंडयं तथा कुल्लडं चुल्ली लघुभाण्डं चेति द्वावपि द्व्यर्थौ । कुरुडो निर्दयो निपुणश्च । कुरुलो पुनरदयनिपुणयोः कुटिलकेशेऽपीति त्र्यर्थः ॥ [६३]

कीलाघाए समुआचारे णम्मे अ कुप्परं भणिअं ।
छिद्दकुडीतुडिएसु कुडिच्छं कोट्टी दु दोहखलणासु ॥ ६४ ॥

कुप्परं कीलाघातः समुदाचारो नर्म चेति त्र्यर्थम् । कीला सुरत उरःप्रहणनविशेषः । कुडिच्छं वृतिविवरं कुटी त्रुटितं चेति त्र्यर्थम् । कोट्टी दोहो विषमास्खलना च ॥[६४]

कोसो कोसुम्भजलहिसु कोलिओ तन्तुवायलूआसु ।
उच्छुणिवीलणजन्तम्मि कोल्हुओ तह सिआलम्मि ॥ ६५ ॥

कोसो कुसुम्भरक्तवस्त्रं जलधिश्च । कोलिओ तन्तुवायो जालकारकृमिश्च । कोल्हुओ इक्षुनिपीडनयन्त्रं शृगालश्च ॥ [६५]

॥ अथ स्वरक्रमेण द्व्यक्षरादिक्रमेण च खकारादयः ॥

खड्डा खाणी खल्ला चम्मे खड्डं च मंसुम्मि ।
खण्णं खत्तं खाए तिलपिण्डीए खली चेअ ॥ ६६ ॥

खड्डा खानिः । पर्वतखातमित्यन्ये । खल्ला चर्म । खड्डं श्मश्रु । खण्णं तथा खत्तं खातम् । खली तिलपिण्डिका ॥ यथा ।

L. 1. B चुल्लीए G °भंड AGYZ च GXZ कुंडयं which is perhaps the reading to be adopted cfr. Tel. कुंड C कुल्लटं Z कुल्ल ACYZ चेय BF वेअ G चेयं. L. 2. E आद्दय° X दय° (*om.* अ) Z अदय° G °णिउणसु Y °निउणेसु. L. 3. GZ कुंडअं X कुंडयं तथा कुडलं BF चुल्ली BG °भाडं Z *om.* द्वावपि. L. 4. X कुरलो X पुनर Z पुनरुद्य° G °णया: C °केशो BF त्र्यर्थ. L. 5. X कीलघाये BCFZ समुदाचारे Y समुयां° A °चरे BF *om.* अ AGYZ य ACEGXYZ भणियं. L. 6. C °मुडिएसुं GXZ °सुं GZ कुडिल्थं BF *om.* कोट्टी X कोट्ठी Z कोड्डी GZ °णेसु X °णासुं. L. 7. CX °चारे BF °चारो चारो नर्म C चैोति for चेति X त्र्यर्थः CGXZ सुरते BF सुरतेः BF *om.* उरः G °पहरण°. L. 8. F कुडिच्चं Z कुडित्थं CFX वृत्ति° X °विवर तुटी त्रुटितं C त्रुटितं BG चेति Z कोट्टी *add.* दोहविषमा° C 2. hd. °लना. L. 9. C कुसुंभ° A °हिसु AG, C 2. hd. X कोलिउ BCFZ °लूयासु E °लुआसु. L. 10. AGZ °निवीलण° C °निपील° BF कोल्हुओ AG °उ X कोल्हुव C त for तह CEXY सिया. L. 11. CXZ °रक्तं व° GX कोलिव G °काराकृमिश्च. L. 12. BF कोल्हओ G कोल्हुव X कोलउ. L. 13. A ॥ अथ खादि ॥ EY ॥ अथ खादिः ॥ BFX *om.* द्व्यक्षरा° BF व. L. 14. C खुड्डा G खड्डा BF चम्मे X मंसुमि. L. 15. BF चेय ACGYZ चेय X चेअ. L. 16. G खल्ला C पर्वतखानिः पर्वत° G °घातमि° G चर्मं C खण्डं CX श्मश्रु GZ खत्तं. L. 17. C *om.* खातं.

खड्डा घरेसु खत्तं वप्पे खण्णं च वासभवणम्मि ।
खलिमोअणाण खलुम्बराण तुह वेरिआण धी खड्डं ॥ ५४ ॥ [६६]

खट्टं कढिआइ खडं तिणम्मि खद्धखरिआ य भुत्तम्मि ।
खवओ खन्धे असईइ खंडई खड्डिओ मत्ते ॥ ६७ ॥

खट्टं तीमनम् । खडं तृणम् । खद्धं तथा खरिअं भुक्तम् । खद्धं प्रचुरार्थेऽपि लक्ष्येषु दृश्यते । खवओ स्कन्धः । खंडई असती । खड्डिओ मत्तः । खलंगडिओ मत्त इत्यन्ये ॥ यथा ।

खंडइ तइआ जन्ती णच्चिरखवया ण देसि घरकिडिअं ।
खरिअखडखड्डिअवसहखद्धं खट्टं णिएसि किं इण्हिं ॥ ५५ ॥ [६७]

खड्डुआ मुत्ता खणुसा मणदुक्खे खंजरो वि मुक्कदुमे ।
खट्टंगं छाया खव्वुलं वयणम्मि खण्णुओ कीले ॥ ६८ ॥

खड्डुआ मौक्तिकानि । खणुसा मनोदुःखम् । खंजरो शुष्कद्रुमः । खट्टंगं छाया । खव्वुलं मुखम् । खण्णुओ कीलकः ॥ यथा ।

दुक्खव्वुले का तुह खणुसा खड्डुआवलिं ण जं लहसि ।
खण्णुअभूए सहि खंजरम्मि किं होइ खट्टंगं ॥ ५६ ॥ [६८]

L. 1. GZ खन्ना BFZ थरेसु BF इप्पे GZ खन्नं ॥ BF च. L. 2. GZ °मोय° X *om.* from °आणण to खरिअं मु in l. 5 B °लंचराण CFGZ °लंव° Z °लंवरणे (misread) *cdd.* वेरियाण G धीरत्थु (i. e. धिरत्थु !) instead of धी खड्डं Z धी रथु C खंडं. L. 3. CX खड्डं G खद्दं *cdd.* कढियाइ (X°ढि°) BCFX खद्द° Z खत्त° *cdd.* °खरिया BF मुत्तं X भुत्तम्मि Z सुत्तम्मि. L. 4. AGXZ खवउ C खंडिई AX खड्डिउ BCFYZ खडिओ G खंडिउ E मत्तो G ममत्ते. L. 5. C खद्दं Z तथो CGZ खरियं X *om.* खद्दं C पखद्दं. L. 6. G खपउ X खचउ Z खवंओ BCF खंडिओ X खंडिउ G खडिउ मत्त CZ °खंडिओ GX °डिउ Z खलगडिओ X मत्तः L. 8. BCFX तइया GZ खडिया G णचिर° Z णविर° *cdd.* °किडियं. L. 9. BFGZ खरिय° CX खरियं GZ °खड्डि° *om.* खड्डिअ BF °खंडिओ वसह° CX °खंडिय° GZ °उसह° C °खद्द BF खण्णं for खट्टं X खट्टं. L. 10. In X this line is also given in the commentary to the last stanza after इण्हिं with the following readings: खडुया-खलुसा-मुक्कदुमे A खडुया BCFGXYZ खड्डुया X मोत्तिअ for मुत्ता In G मण° खं is torn off. A C 1. hd. Z मुक्क° L. 11. A छया AC खवुलं A खणुउ C खणुओ G खण्णुउ X खिण्णउ. L. 12. *cdd.* खडुया X खणसा X श्र-द्रुमः L. 13. BGX खच्चुलं (!) In G from मुखं to दुक्ख l. 5. incl torn off. X खण्णुउ Z *om.* यथा. L. 14. BCFX °वुले G °वुले Z °वुले G खणुसा डुं खं° *cdd.* खडुया°. L. 15. BF खणुयभूए C (X!) Z खण्णुयभूए G खण्णुयभूय सहि जं खं° G कि BG कट्टंगं.

खच्चल्लो रिच्छे खप्परो वि लुक्खे उडुम्मि खज्जोओ ।
खच्चोलखंजणा वग्घकद्दमा खग्गिओ वि गामेसे ॥ ६९ ॥

खच्चल्लो अच्छभल्लः । खप्परो रूक्षः । खप्पुरो इत्यन्ये । खज्जोओ नक्षत्रम् । खच्चोलो व्याघ्रः । खंजणो कर्दमः । खञ्जरीटवाची तु संस्कृतभव एव । खग्गिओ ग्रामेशः ॥ यथा ।

खच्चल्ला खच्चोला खंजणविसमा मही जहिं गामे ।
खप्परखग्गिअदुत्थे मा वस तस्सिं सुखज्जोअ ॥ ५७ ॥ [६९]

खट्टिक्को सूणवइम्मि खल्लिरी खुल्लिरी अ संकेए ।
थूलेन्धणअग्गीए खंधग्गी खोडपज्जाली ॥ ७० ॥

खट्टिक्को सौनिकः । खल्लिरी तथा खुल्लिरी संकेतः । खंधग्गी तथा खोडपज्जाली स्थूलेन्धनाग्निः ॥ यथा ।

गुणखल्लिरी तए खुल्लिरिं अणिन्तेण कम्मखट्टिक ।
सा विसइ विरहखंधग्गिपीडिआ खोडपज्जालिं ॥ ५८ ॥ [७०]

लहुवारम्मि खडक्की तह खवडिअखुंडया खलिए ।
वाहुम्मि खंधयट्ठी अ खंधमंसो अ खलइअं रित्ते ॥ ७१ ॥

खडक्की लघुद्वारम् । अत्र खसिओ खचित इति खचितशब्दभवः । खडुइ

L. 1. XYZ खच्चल्लो BF भृच्छे Y ऋच्छे E खिप्परो In G from म्मि in उडुम्मि to °खंजणा l. 2. torn off. C खद्धोओ AXZ °उ. L. 2. ABCFGY खच्चोल° X खच्चोलं° Z खच्चोल° AX °खंजणो A क्कखिउ GXZ खग्गिउ E गामेसो. L. 3. XZ खच्चल्ली CX खप्परो इत्यन्ये Z खप्पूरो C खद्धोओ GXZ °उ. L. 4. C 1. hd. XZ खच्चोलो In G खच्चो illegible G खंध्वजणो From रीट° to संस्कृ torn off in G X खग्गिउ. L. 6. GXZ खच्चल्ला G (!) Z खच्चोला. L. 7. खप्परखग्गिअ illegible in G. BF °खग्गिय° CXZ °खग्गिय° CGZ °डुच्छे BF तम्मि BFGZ सुखज्जोय C सुखद्धोय X सुखज्जोया. L. 8. X खट्टिम्बो Z खट्टिको BF °वइंमि CX सूणइंमि CX खल्लरी In G खल्लिरी is torn off. ABCFGXY खुल्लरी Z खुरी AY य. L. 9. BF थूलेंधण° C थुलेंधण° GXZ थूलिंधण° C 1. hd. संधंखग्गिखोडपद्दजाली Z खोडपज्जाली. L. 10. B खट्टीक्को Z खट्टिको GZ शौनिकः BF खल्लिरो BCFXZ खुल्लरी BF खंधग्गी. C °पद्दजाली. L. 11. X °नाग्निः L. 12. BF खुल्लरि CX खल्लरिं G खुल्लिरिमणिंतेण Z खुल्लरिमणिंतेण CGZ °खट्टिक्का X °खट्टिका. L. 13. B °पीरिया CFG °पीडिआ [!] XZ °पीडिया BFZ °पज्जालि C °पद्दजालि. L. 14. BCFZ लहुद्दारंमि EG °वारम्मि BFZ खडिय° ACEGXY खयाडिय°. L. 15 A वाजम्मि BFG वाहुम्मि AB (E!) FGXZ °यट्ठी AGYZ य X om. अ BF कंधमंसो AGYZ य AXYZ खलइयं BF खलियं E खइयं G थूलयं. L. 16. GXZ खसिउ BFG इति शब्दभवः BFGX खंडइ.

मृद्नातीति धात्वादेशेषूक्त इत्येतौ नोक्तौ। खवडिअं तथा खुंडयं स्खलितम्। खुडिअं खण्डितमिति तु खण्डितशब्दभवम्। खंधयट्ठी तथा खंधमंसो बाहुः। खलइअं रिक्तम्॥ यथा।

सा ललिअखंधयट्ठी तमाखुंडयलोअखलइए मग्गे।
सहिदिण्णखंधमंसा अखवडिअमहिसरिआ खडक्कीओ॥ ५९॥ [७१]

तरुमक्कडे खडहडी खंधीधारो अ उण्हजलधारा।
खडइअखवलिअखरहिअसद्दा संकुचिअकुविअपोत्तेसु॥ ७२॥

खडहडी तरुमर्कटः। खंधीधारो अत्युष्णजलधारा। खडइओ संकुचितः। खवलिओ कुपितः। खरहिओ पौत्रः॥ यथा।

उअ विहि खरहिअणन्दणउज्झाणे खडहडी खडइओ वि।
सीआलोअणखंधीधारं दट्ठूण खवलिओ तुज्झ॥ ६०॥
अत्र खउरइ क्षुभ्यतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम्॥ [७२]

खारयखाइअखारंफिडीउ तह मउलपरिहगोहासु।
खाडइअं पडिफलिअम्मि खिक्खिरी डुम्बचिन्धलट्ठीए॥७३॥

L. 1. C मृद्नतीति G मृद्गातीति X मद्दइतीति C °क इति नोक्तः *cdd.* खवडियं CGZ तथा खुंडियं. CX खुडियं BFGZ कुंडियं L. 2. BF खंचितामिति GZ खंडियमिति CXZ संखंडितशब्दभवः (X °व) C खंद्धियट्ठी BFGXZ °यट्ठी BFG बाहुः X चाहु X खलइयं Z खलइयं. L. 4. BCFX ललिय° GZ लइय° B °खंधट्ठी GXZ °यट्ठी C °यट्ठी F °खंधट्ठी X नमखुंडय° Z नमखुंडय° GZ °लोय° BF मग्गो. L. 5. GZ °दिन्न° G °मसा BFGXZ अखवडिय° C अवखडिय° *cdd.* °रिया G °क्कीउ X खडच्चीउ. L. 6 खंधी C 2. hd. only BF °धारो X खंधीधारा GZ य C नुण्ह° E उण्ण° L. 7. *cdd.* खडइयखवलिय° AB खवलिय twice ABCEFXYZ °खरहिय° G °खराहप° BF संकुरिअ° AEGXY संकुचिय° Z संकुविय° E *om.* कुविअ AGXYZ °कुविय° E °पुत्तेसु. L. 8. C °मर्कटः BF खंधीधारो X खंधीधारा GZ त्युष्ण° C अनुष्ण° X अनुष्ण° Z °जलधीरा BF खडओ C खडइओ GX °इउ. L. 9. GXZ °लिउ X °हिउ पोत्रः L. 10. BF उय C 2. hd. ओअ *cdd.* °हिय° C 1. hd. °ओज्झाणे BF *om.* खडहडी G खडुहडी Z खडुहडी BF खडहिओ G °इउ GZ य for वि. L. 11. CXZ मीया° BFG सीया° GZ °लोयण° GXZ °लिउ C तुज्झ. L. 12. X °पूक्त इति. L. 13. C खाइय° *cdd.* °खाइय° E °खारफिडी C 1. hd. Y °डीओ GZ मउल°. L. 14 C खाडि° *cdd.* °इयं G °फालिएम्मि Z °फलि° BCFXYZ °लियंमि E खिंक्खिरी C खिक्किरी AX °डी BF डुंबविंध° C डुंच° A डुंबविंध° G डुंब° G °लट्ठीए.

खारयं मुकुलम् । खाइआ परिखा । खारंफिडी गोधा । खाडइअं प्रतिफलितम् । खिक्खिरी डुम्बादीनां स्पर्शपरिहारार्थं चिह्नयष्टिः ॥ यथा ।

खाइअलङ्घण खारयमुहिआ खिक्खिरिकरा तुहारिवहू ।
खाडइअणिअरवेसु वि डरिआ खारंफिडि व्व लुकेइ ॥ ६१ ॥ [७३]

खिज्जिअखिंखिणिखिक्खिंडा य उवालम्भमसुअकिकिंडा ।
कुडिलहुतुट्टेसुं खुल्लखुड्डखुट्टा चहुट्टए खुत्तं ॥ ७४ ॥

खिज्जिअं उपालम्भः । खिंखिणी शृगाली । खिक्खिंडो कृकलासः । अत्र खिरइ क्षरतीति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः । खुल्लं कुटी । खुड्डं लघु । खुट्टं त्रुटितम् । खुत्तं निमग्नम् ॥ यथा ।

खिक्खिंडो व्व तया तुममुग्गीवो खिंखिणीइ व भमेसि ।
किं अज्ज खुड्डखुल्ले खिज्जेसि विहिं अखुट्टदुहखुत्तो ॥ ६२ ॥ [७४]

खुण्णं मदिए खुंपा वुट्ठित्ताणम्मि खुड्डिअं सुरए ।
खुलुहो गुप्फे खुवओ गण्डुअसमकण्टकिल्लतिणे ॥ ७५ ॥

खुण्णं परिवेष्टितम् । खुंपा तृणादिमयं वृष्टिनिवारणम् । खुड्डिअं सुरतम् । खुलुहो गुल्फः । खुवओ गण्डुत्संज्ञतृणसदृशं कण्टकितृणम् ॥ यथा ।

L. 1. C *om.* खारयं मुकुलं Z खारइयं BF कुमुलं GZ नकुलः *cdd.* खाइया BF °फिडी *cdd.* खाडइयं in G twice. L. 2. C खिकिरी Z लिक्खिरी BF टुंबा° C डुंडा° 2. hd. डुंबा° C डुंवा° G स्पर्स°. L. 3 *cdd.* खाइय° *cdd.* °मुहिया C किक्खि° X विकिव° Z तुहारिवहू. L. 4. GZ खोड° *cdd..* °इयनिय° BF °वेसु *cdd.* डरिया C °पिडि° BF C 1. hd. व C लुकेइं. L. 5. ABEFGXYZ खिज्जिय° C खिखिय° B °खिक्खिडा F °खिखिडा X °खिखिडा G उवालंलः A °लंभसुय° CEGYZ °भसुय° BF °भमुइ° X °लंभसियालिकखिंडा AEY °कखिंडा C 2. hd. G °खिक्खिडा. L. 6. BF °लंहु° X °लहुतुटेसु A खल्ल° C कखुल्ल° BF °कुड्ड° CG *om.* खुड्ड BF °खुडा E °खुड्डा X °खुटं BF चहुटए CZ वहुत्तए X चउहुटए. L. 7. BFGXZ खिज्जियं C खिखियं GZ उवा° BF शृंगाली B खिखिंडो BFG °लाशः B खरइ L. 8. G नोक्तः B खुड्डु X लघुः C खुड्डं for खुट्टं X कटिनं. L. 10 BFG खिकिंडो X खिखिक्खिंडो CXZ व BF च X खिखिणीइ Z खिखणीइ BF भसेसि. L. 11 C अद्दउ BF खुंडखुल्ले C खुडल्ले खिज्जेसि CGZ विहियसु° GXZ °खुड्डु°. L. 12. GZ खुन्नं A मदिएसु E खुड्डु° ABFGXYZ खुट्टियं CE खुड्डियं C 1. hd. खुवए. L. 13. X खुल्हदो A तुप्फे C गुप्फो EX गुंफे AGX खुवउ BF वओ (sic) Y गंडुय° BF °तिणो C °किलतेणे. L. 14. GZ खुन्नं X खुणं G °ष्ठितं BCFX खुट्टियं GZ खुड्डियं. L. 15. C खुल्हो. BF गुल्पुः X गुलहः (misread) C खवओ GX °वउ B गंडुत्संज्ञः F गडुत्संज्ञः GZ °संज्ञं CX गडुसंज्ञ° BF °सदृशः CX कंटक° GZ कंटकिलं तृणं X *om.* यथा.

खुंपाखुण्णतणूओ खरखुवयप्फाडिअन्तखुलुहाओ ।
वासारत्ते कुलडाउ खुड्डिअत्थं अहिसरन्ति ॥ ६३ ॥

अत्र । खुप्पइ मज्जति । खुट्टइ खुडइ तुडति । एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः ॥ [७५]

खुंखुणिखुंखुणयखुणुक्खुडिआओ रच्छणक्कसिरघाणा ।
पणयपकोवे खुरुडुक्खुडी तहा खेल्लिअं हसिए ॥ ७६ ॥

खुंखुणी रथ्या । खुंखुणओ घ्राणसिरा । खुणुक्खुडिआ घ्राणम् । खुरुडुक्खुडी प्रणयकोपः । खेल्लिअं हसितम् ॥ यथा ।

खुरुडुक्खुडिअपणत्थीपयघायच्छुट्टखुंखुणो भट्टो ।
खुंखुणिआइ खुणुक्खुडिमुअ धोअन्तो जणेण खेल्लिअइ ॥ ६४ ॥ [७६]

खेआलू असहे खोड्डी दासी दन्तुरम्मि खोसलओ ।
खल्लं वइविवररईसु वामकररासहेसु खव्वखवा ॥ ७७ ॥

खेआलू निःसहः । असहन इत्यन्ये । अत्र खेड्डइ रमते धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः । खोड्डी दासी । खोसलओ दन्तुरः ॥ यथा ।

L. 1. G खुपाखुन्न° X °खुण्णा° BF °नणूएओ GX °णूउ BF °यफाडियन्त° CX °यफाडियंतु° Z °यप्फाडियंतु° C 2. hd. GXZ °हाउ. L. 2. BCF कुलडाओ BFGX खुड्डियत्थं C खुड्डियच्छं. L. 3 C खुडइ खुट्टइ B त्रुडति CF त्रुटति XZ तुटति BF षूक्ताः om. इति नोक्ताः CX इति नोच्यन्ते. L. 5. BF °खुंखणि° G °खुंखुणिय° Y °खुंखणय° BF °खुणुखुडिया C °खुणुक्खुड्डियाओ AEX °खुणुखुडियाउ GZ °खुणुक्खुणियाउ Y °खुणुक्खुडियाउ E °णिक्क° BF °सिण्ण°. L 6. EX °पकोपे B खुरुदुक्खुडी X खुरुखुडी Z खुरडुक्खुडी CGZ खिल्लियं ABEFY खेल्लियं X खल्लियं. L. 7. B खंखुणी GXZ °णउ BF °सिरा BCFX खुणुखुडिया G खुणुक्खुणिया Z खुणुक्खणिया BF घ्राने C °डुखुडी X खुरुखुडी Z खुरडुक्खुडी. L. 8. X °कोपाः C खिल्लियं BFGZ खेल्लियं X खलियं. L. 9. B खरुदु° Z खुरडु° C खुरुट्खुडीय° BFGZ °डिय° X °खुडिय° BFG °पणेत्ती° X °पणेत्थी° BCF °खंखुणो. L. 10. C खुखु° X खुंखुं° edd. °णियाइ (Z °णिया) C खुणुखुडि° X खुणुखुडि° GZ °डिमुय BF धोअतो GZ धोयंतो C जणाण X जलणेण BF खिल्लियइ CGXZ °ल्लियइ. L. 11. ABCFGZ खेयालू C खोड्डी Z लोट्टी BF खोमसलओ AGX °लउ E adds: ॥ अथाऽनेकार्थः XY अथानेकार्थाः ॥ L. 12. C °रइसु G om. वामकररासहेसु Z °राहेसु corr. in margin. C खवखुवा 2. hd. °खवा G °खया. L. 13. edd. खेयालू BF निस्सहः BF रमते इति धा°. L. 14. G खोड्डी (!) GX °लउ.

रे खेआलुअ खोसल इमाण खोट्टीण मज्झमावडिओ ।
छुट्टिस्ससि कह व तुमं अकुट्टिओ ठकराहि फुडं ॥ ६५ ॥

॥ अथानेकार्थाः ॥

खल्लं वृतिविवरं विलासश्च । खव्वो तथा खवो वामकरो रासभश्चेति द्वावपि द्व्यर्थौ ॥ [७७]

खंडं सिरसुरभण्डेसु खंडिओ मागहाणिवारेसु ।
खरथउडेसु खरुल्लं जिण्णोवालद्धएसु खज्जिअयं ॥ ७८ ॥

खंडं मुण्डं मद्यभाण्डं चेति द्व्यर्थम् । खंडिओ मागधोऽनिवारश्च । खरुल्लं कठिनं स्थपुटं च । खज्जिअं जीर्णमुपालब्धं च ॥ [७८]

रणमणदुहेसु खम्मक्खमो खरडिअं च लुक्खभग्गेसु ।
खल्लइअं संकुइअमुइएसु खित्तयमणत्थदित्तेसु ॥ ७९ ॥

खम्मक्खमो संग्रामो मनोदुःखं च । मनोदुःखविशेषोऽनुशयनिःश्वसितमित्यन्ये । खरडिअं रूक्षं भग्नं च । खल्लइअं संकुचितं प्रहृष्टं च । खित्तयं अनर्थो दीप्तं च । दीप्तं प्रज्वालनमित्यर्थः ॥ [७९]

खोडो सीमाकट्ठे धम्मिअए खञ्जए चेअ ।
खोलो लहुगद्दहए वत्थस्स य एगदेसम्मि ॥ ८० ॥

L. 1. C रो खआ° BF खेयालुअ GZ खेयालुय C मह्सआवडिओ G °डिउ X °आवडिउ. L. 2. C 2. hd. X बुट्टि° GX अकुट्टिउ Z अकुट्टिउं BF ठकुराहिं G फुडं X फुड. L. 4. C वृत्ति° CX °विवरणं G मिलासश्च C खव्वो Z *om.* खव्वो. L. 6. A °संडेसु C °भंडेसुं BFGX खंडिउ E वागहा°. L. 7. BFZ खरयउडेसु E °खउडेसु G °ख्वउ° C खरुण्णं X खेरुल्लं A °वालद्धएसु BF °वालम्बएसु C °लद्धयएसु 2. hd. यएसु G °लद्धिएसु BF खज्जियय C खज्जिअयं AEGXYZ °ययं. L. 8. G मुंडं B °भाडं B द्व्यर्थौ GX खंडिउ Z खंडिउं BCFX अनिवारश्च CX खेरुल्लं. L. 9. BFXZ खज्जियं C °खज्जिअं B °लुक्खं व G °लुक्खं च. L. 10. CEX °खमो GZ °क्खमो य *cdd.* °डियं GZ *om.* च A °भंगो य. L. 11. C खेल्ल° *cdd.* इयं G सकुइ° ABCFGYZ °कुइय° EX °कुइयं° X °मुइएसु E खेत्तयम° B °यमाणत्थ° A °मण्णत्थ° C °मणच्छ°. L. 12. G खम° BCF °खमो X खमो for खम्मक्खमो CGZ संग्रामः C °विशेषोऽभ्युयः नि° G °दो । नुशयः निःश्व° BF अनुशय° Z नुशयः BCFX °निश्व°. L. 13. BF खरडि CGXZ °डियं *cdd.* खल्लइयं G सकुचितं B व B खित्तियं GZ खित्तअं. L. 14. G प्रज्वाल° BFX प्रज्वालमित्यर्थः. L. 15. C 1. hd. सीमा° G °कट्ठो C धम्मिअए BYZ धम्मियए GYZ चेय X *om.* चेअ. L. 16. Y लघुगद्दहए AC वत्थस्स.

खोडो सीमाकाष्ठं धार्मिकः खञ्जश्चेति त्र्यर्थः । खोलो लघुगर्दभो वस्त्रैकदेशश्च ॥ [८०]

॥ अथ द्व्यक्षरादिक्रमेण स्वरक्रमेण च गकारादयः ॥

गंजो गल्ले गड्डी सयडे गज्जो जवे गढो दुग्गे ।
गड्डं सयणे गलिअं सुमरिअमक्खवलए गणेत्ती अ ॥ ८१ ॥

गंजो गल्लः । गड्डी गन्त्री । गज्जो जवः । गढो दुर्गम् । गड्डं शय्या । गलिअं स्मृतम् । गणेत्ती अक्षमाला ॥ यथा ।

मयणगढं गज्जस्स वि गंजं गड्डम्मि गड्डिचक्ककडिं ।
गलिअं गालिउं भिक्खू गणिअगणेत्ती वि मुच्छेइ ॥ ६६ ॥ [८१]

गहणं अजलट्ठाणे गंडीरी उच्छुखण्डम्मि ।
गत्ताडी तह गाणी गवायणी कडुझुणिम्मि गद्दब्भो ॥ ८२ ॥

गहणं निर्जलस्थानम् । गंडीरी इक्षुखण्डम् । गत्ताडी तथा गाणी गवादनी । गत्ताडी गायिकेति गोपालः । गद्दब्भो कटुध्वनिः ॥ यथा ।

गद्दब्भसद्दकरहोचिअम्मि गहणम्मि धवल मा वच्च ।
तत्थ ण दुल्लागाणी दूरे गंडीरिगत्ताडी ॥ ६७ ॥ [८२]

L. 1. CGX °काष्ठं GZ लहु° BF °गर्द्दभः. L. 3. *om.* A; EY only गकारादि G °क्रमेण च स्वर°. L. 4. BF गजो E गड्डी C गह्लो a *v. l.* which will not be noted any more. GZ गज्जे E जवो B गाढो G दुग्गो. L. 5. A गड्डं BCFGZ गड्डं XY गड्डं *add.* गलियं ACEGXYZ °रियम° A °क्खवलए C *om.* क्खवलए गणे, 2. hd. remarks अपूर्णं पद्यं C श्री for गणेत्ती C *om.* च ABFY च GZ ९ X आ. L. 6. BCF गजो C 2. hd. गह्लो X गंजो C *om.* from गल्लः to गज्जो incl. 2. hd. remarks उपरितो लेखः । गंजो गह्लं गड्डी शकटं च BF यवः BF गढो BF गड्डं CGZ गड्डं X गड्डं शय्या BFZ गलियं C गलिअ G. गलितां. L. 8. G गज्जस्स Z गज्जस्य BF गड्डंमि CGXZ गड्ड° BF गड्डि चक्क° C गड्डि° G °चक्क°. L. 9. BCFX गलियं GZ गणियं Z गलिओ C भिक्खु BCFX गणिय° GZ गलिय°. L. 10. G °ट्ठाणे Z °ड्डट्ठाणे X इच्छु°. L. 11. E गत्ताणी Y गवाइणी C 1. hd कडुझ्झुणि° E °ज्झुणम्मि X °झुणम्मि. L. 12. B निर्जलं स्थानं G गंडीरी BF गत्ताणीडी G गवादना. L. 14. BCFX °होचिय° GZ °होचिय° B वद्द F वद्द Z वच्च. L. 15. C दुल्ला° BF गड्डीरि° C गंडीरी.

गंधिअगद्दिअगद्दहसद्दा दुग्गन्धदरिअकुमुएसु ।
गंदीणी चक्खुथगणकीला गंजिल्लगाडिआ विहुर ॥ ८३ ॥

गंधिओ दुर्गन्धः । गद्दिओ गर्वितः । गद्दहं कुमुदम् । गंदीणी चक्षुःस्थगनक्रीडा । गंजिल्लो तथा गाडिओ विधुरः ॥ यथा ।

गंधिअ गद्दिअ उइए गद्दहणाहम्मि कामगंजिल्लो ।
भमिअ किमिमाइ गोसे करसि विरहगाडिआइ गंदीणिं ॥ ६८ ॥ [८३]

गड्डरिगामेणीओ छगलीए गंछओ वरुडे ।
गहणी तह बन्दीए गहरो गिद्धे धणुम्मि गंडीवं ॥ ८४ ॥

गड्डरी तथा गामेणी छागी । गंछओ वरुडः । गहणी हठहृता स्त्री । गहरो गृध्रः । गंडीवं धनुः ॥ यथा ।

गंछ व्व दलिअ वंसं गहणिं गामेणिअं च ताडन्ति ।
धी गड्डरिभोअणया पावा गंडीविणो गहरघोरा ॥ ६९ ॥ [८४]

गद्दिअगवत्ता वंकिअघासा गहिआ य कम्ममाणाए ।
णासाए गंधलया य गडयडी वज्जणिग्घोसे ॥ ८५ ॥

L. 1. A गंविय° or गंन्यिय° BCEFGXYZ गंधियगद्दिय° G °कगद्दह° A °सव्वा *cdd.* °दरिय° C 1. hd. °कुसु°. L. 2. G गंधीदीणी A चक्खुवगण° C चखुत्थग° Z चक्खुच्छ° G °व्वगण° E °कीला जिल्ला° Y गंभेल्ल° *cdd.* °गाडिया (X °गाडिया). L. 3. X गंधिउ X गाद्दिउ BF कुडुदा G कुमुदांगं G गंधिणी. L. 4. X गाडिउ. L. 5. *cdd.* गंधिय गाद्दिय. L. 6. *cdd.* भमिय BF किमिमाय Z °माइं C गरासि *cdd.* °गाडियाइ X गदीणि. L. 7. C गड्डरी° ABFGX °णिउ AGX गंछउ X बरुडे. L. 8. BCEFGZ वंदीए C गिद्धे. L. 9. X गड्डिरी From णी to व in वरुडः torn off in G. X गंछउ बरुडः C वरुडः BF वरुटः L. 11. BCF व *cdd.* दलिय BF गहेणि Z गहणं BF गामेणिं यं XZ गामेणियं Z व X ताडंमि. L. 12. B गडरि° CGZ °भोयणया X °भोयणआ BF पावा In G गहरघोरा is torn off. L. 13. A गद्दियं गव° BCEFXYZ गद्दिय° In G from गद्दिय° to °घासा excl torn off. A वंकियंघासा BF वंगिअ° CEXYZ वंकिय° C °घोस X °घोसो *cdd.* गहिया Z °साणाए. L. 14. BF साणाए C गंधलयाए गडअडी BCFY °निग्घो° C °सा E °णिघो.

गहिअं वक्रितम् । गवत्तं घासः । गहिआ काम्यमाना स्त्री । अत्र गहिलग्गरशब्दौ ग्रहिलगद्गदशब्दभवौ । गञ्जिओ कल्यपाल इति गाञ्जिकशब्दभवः । गञ्जा हि सुरागृहमुच्यते । इति नोक्ताः । गंधलया नासा । गडयडी वज्रनिर्घोषः ॥ यथा ।

मेहम्मि गडयडन्ते अगहिअचित्तं विणा गहिअजुवइं ।
सिंचइ गंधलयाए को णु गवत्तं व मालईदामं ॥ ७० ॥ [८५]

गोट्ठीरए गणसमो गल्लप्फोडो डमरुअम्मि ।
गहकल्लोलो राहू विवाहगणए गणायमहो ॥ ८६ ॥

गणसमो गोष्ठीरतः । गल्लप्फोडो डमरुकः । अत्र । गन्धुत्तमा सुरेति संस्कृतभवः । गण्ठिच्छेओ ग्रन्थिच्छेदक इति ग्रन्थिच्छेदशब्दभव इति नोक्तौ । गहकल्लोलो राहुः । गणायमहो विवाहगणकः ॥ यथा ।

गणसम गल्लप्फोडं मुहेण वाएसि किं गणायमह ।
गहगणविवरीअगइं गहकल्लोलं णया णेसि ॥ ७१ ॥ [८६]

गणणाइआ य चण्डीइ गलत्थलिअं गलत्थिअए ।
गयसाउलो विरत्ते गंधपिसाओ अ गन्धिअए ॥ ८७ ॥

L. 1. BF गह्लियं CXZ गहियं From गहिअं to घासः incl illegible in G.BF *om.* गवत्तं घासः CX घोषः *cdd.* गहिया From हिल° to दशब्द torn off in G. L. 2. X °गर्गर° X गंजिउ BCFX कल्पपालः (C °ल) BF °भव G °भवेः. L. 3. From च्यते to नोक्ताः incl illegible in G. CXZ नोक्ता Z गंधूलया CX नाशा G *om.* नासा CX गडअडी X वज्जानिर्घोषः. L. 4. From हम्मि to अग° excl. torn off in G. *cdd.* अगहिय° G चिणा *cdd.* गहिय° G °जवइं X °जुवइ. L. 5. CX गंधलियाए X गवत्तंवत्तं C च. L. 6. A गोहारए Y गुट्ठीरए BF णसमो E गल्हफोडो BFY डमरुयंमि. L. 7. X गहकल्हो C *om.* विवाह A नणाय° E °मह. L. 8. CGX गोष्टी° G डमकः X गंधुत्तसा GZ सुरा इति. Z संस्कृतसमः L. 9. BF गंठिओछेओ X °छेउ X °छेदकः X *om.* शब्द GZ °भवः G गयकल्लोलो X °कल्लोलोलो X राहू. L. 11. C मुहे X गणायमहं Z गणायमहा. L. 12. *cdd.* °विवरीय° (X विवरंइ°) C 1. bd. मह°. L. 13. *cdd.* गणणाइया EZ इ for य, but य superscr. G गह° C गलच्छलियं E गलथ° ABEFGXYZ °लियं A गलछियए C गलच्छयए BFGYZ° त्थियए. L. 14. C °किसाओ AGX °साउ AGYZ य *cdd.* गंधियए.

गणणाइआ चण्डी । गलत्थलिओ क्षिप्तः । गलत्थिअं इति तु धात्वादेशेषु क्षिपेर्धातोः सिद्धमित्यनेनार्थनिर्देशः कृतः । गयसाउलो विरक्तः । केचित् गयसाउल्लो विरक्त इत्याहुः । तत्र साउल्लो अनुरागो वक्ष्यते । स गतो यस्य स गयसाउल्ल इत्येव सिद्धम् । गंधपिसाओ गान्धिकः ॥ यथा ।

गणणाइआइ भत्तोसवम्मि ण समागउ त्ति वेसाए ।
गयसाउलचित्ताए गंधपिसाओ गलत्थलिओ ॥ ७२ ॥ [८७]

गयणरई मेहे गज्जणसद्दो हरिणवारणरवम्मि ।
गागेज्जं गेज्जं मन्थिअम्मि णवपरिणिआइ गागेज्जा ॥ ८८ ॥

गयणरई मेघः । गज्जणसद्दो मृगवारणध्वनिः । गागेज्जं तथा गेज्जं मथितम् । गागेज्जा नवपरिणीता ॥ यथा ।

गामेज्जवावडा गागेज्जा गेज्जारवं मिउं कुणइ ।
गयणरइगज्जिगहिरं गज्जणसद्दं सुणन्तिआ पहणो ॥ ७३ ॥ [८८]

गाहम्मि गाहुली गायरिगोआ गग्गरीए अ ।
गामपहाणे गामणिगामउडग्गामगोहगोहा य ॥ ८९ ॥

L. 1. *cdd.* गणणाइया B (F?) गलत्थलि उत्क्षिप्तः C गलच्छलि उत्क्षिप्तः C 2. hd. °लिओ उत्क्षिप्तः GX °लिउ BZ गलत्थियमिति CG (F?) गलच्छियमिति X गलत्थलियमिति BFX क्षिपेः सि°. L. 2. G *om.* कृतः GZ केचिद्गय° X विरक्तः. L. 3. XZ गयसाउल्लो Z इत्यव C 1. hd. गंधपि° GX °साउ. L. 5. *cdd.* °इयाइ (X °इयाय Z °इया) C भत्तोसवं C 1. hd. मण 2. hd. गण C वि for त्ति X वेसाउ. L. 6. GX °साउ C गलच्छ° GX °लिउ. L. 7. C 1. hd. गयणाराइ X गणयराइं A मिहे E °वारण° GZ °वाहण° G °रवेण A °रयम्मि C °वरंमि. L. 8 C गह्रजं EX गिज्जं C मंथिय° ABEFGXYZ मंथिय° ABCFGYZ °णियाइ EX °णियाइ A गारोज्जा. L. 9. BF गणइरइं CGXZ °शब्दो C *om.* from गागेज्जं to मथितं incl; 2. hd. remarks अपूर्णेयं टीका. L. 11. C गेज्जा for गागेज्जा C कुणई. L. 12. C °रई° G °गज्जिय° C °गहिर° X °गहिरज्जं गज्जणसुद्दं C °सद्दं GZ सुणंतिया Z पेयणो. L. 13. AY गाभरि° X गोयरि° Z गावरि° GZ °गोया A गयरीए C गरीए ACGYZ य. L 14 GZ गामिणि° C 2. hd. गामणी° 1. hd. *om.* णि BF °गामडग्गा A °डङगाम° G °ग्गामगोमा (sic) C °ग्गामगोहा य, C 2. hd. °गोहगोहा य Z °गोहगोमा य.

गाहुली कूरजलचरः । गायरी तथा गोआ गर्गरी । गग्गरीशब्दोऽपि केषांचिद्देश्यः । अस्माभिस्तु गर्गरीशब्दभवत्वान्नोक्तः । यदि भवति तदा पर्यायभङ्ग्या दर्शितोऽस्ति । गामणी गामउडो गामगोहो गोहो एते चत्वारोऽपि ग्रामप्रधानार्थाः । गोहो भट इत्यन्ये । पुरुष इत्येके । गामणिसुअशब्दोऽपि ग्रामप्रधानवाचीत्यन्ये ॥ यथा ।

गामणिसुएण केण वि गोहसुआ भग्गगायरी कहइ ।
गामउडगामगोहघरिणीण गाहुलिहयं गोअं ॥ ७४ ॥ [८९]

गामहणगामरोडा गामट्ठाणछलगामभोईसु ।
गुंफो कारा गुम्मी इच्छा गुंठी अ णीरंगी ॥ ९० ॥

गामहणं ग्रामस्थानम् । गामरोडो छलेन ग्रामभोक्ता । अन्तर्भेदं कृत्वा यो मायया ग्रामं भुनक्ति । गुंफो गुप्तिः । गुम्मी इच्छा । गुंठी नीरङ्गी ॥ यथा ।

तइआ तं कयगुंठिं गामहणे सुहय गामरोडवहुं ।
उवभुञ्जसि गुम्मीए इण्हि लज्जेसि किं गुंफे ॥ ७५ ॥ [९०]

गुंफी अ सयवईए गुलं गुडोलट्ठिआ य चुम्बिअए ।
मुत्थसमुत्थम्मि तिणे गुंडं तुरयाहमे गुंठो ॥ ९१ ॥

गुंफी शतपदी । गुलं तथा गुडोलट्ठिआ चुम्बनम् । गुंडं मुस्तोद्भवं लचकाख्यं तृणम् । गुंठो अधमहयः ॥ यथा ।

L. 1. X गोयरी GZ गोया BFZ गर्गरीशब्दो CX गर्ग्गरी° G गर्ग्गरशब्दोऽपि GZ देश्य एव कर्यांचित् (Z केषा°) C °चित् दे° L. 3. BF गामउरो G गाममाहो BG (F!) *om.* गोहो. L. 4. X गाममणिसुअ° GZ °सुय° L. 5. BF गोअ° C गोहेसुआ GXZ °सुया C °कायरी BF कहइ. L. 6. G °गोहइरणीण C गाहुविह GZ गाहुलियं X गाहुविहय GZ गोयं. L. 7. A °गामगेडा C °रोडो A गामदु—छल° E गामढाण°. L. 8. E गुंफे GZ कारी E इच्था गुंठीइ णी° XYZ य G स्नीरंगी. L. 9. G यामरोडो. L. 10. BF गुल्मी C गुंवी BF निरंगी C नारगी. L. 11. *cdd.* तइया BF कहगुंठिं G °गुंठि C °वहुं. L. 13. AGYZ य C गुल G गुडं C गुड्डो° B °लट्टिया F °लट्टिया G °लट्टियाए EYZ °ट्ठिया X °लट्टिय GZ *om.* य AYZ चुंबियए BFG चुंबियए. L. 14. CY मुच्छस-मुच्छंमि G तुच्छ° A °समुच्छम्मि तिण्णे BF गुडं GZ गुंडं A गुंढो or गुंडो. L. 15. B गुलोडोलाट्टिया F गुलोडोलट्टिया CGZ °लट्ठिया X °लट्ठिया BCFX गुडं FZ गुंडं BCFZ लवका° A लचकाक्षं. L. 16. BF गुंडो GZ अमहयः.

गुंफिसमाए जीए रत्तो गुंठु व्व गुंडिणिमहीए ।
तीए च्चिअ कुणसु मुलं मज्झ गुडोलद्धिअं मुद्ध ॥ ७६ ॥ [११]

मूलोच्छण्णभमिअभासेसुं गुम्मिअगुलुच्छगुत्थंडा ।
गुंजेल्लिअं च गुडदालिअं च पिण्डीकयत्थम्मि ॥ १२ ॥

गुम्मिअं मूलोत्सन्नम् । गुलुच्छं भ्रमितम् । गुत्थंडो भासपक्षी । अत्र गुलुञ्छो गुच्छ इति संस्कृतसमः । तथा । गुंठइ उद्धूलयति । गुमइ भ्रमति । गुंजइ हसति । गुम्मइ मुह्यति । एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः । गुंजेल्लिअं तथा गुडदालिअं पिण्डीकृतम् ॥ यथा ।

गुंजेल्लिअणीसासं गुडदालिअहणुकरं च गुत्थंड ।
विरहगुलुच्छं तह गुम्मिअं च उड्डिअ कहेसु मं तस्स ॥ ७७ ॥ [१२]

गुत्तण्हाणं पिउजलदाणे गुलुगुंछिओ वयन्तरिए ।
गुफगुमिओ सुरही गेंडगेंदुआ य थणवत्थगण्ठीए ॥ १३ ॥

L. 1. B गुफि° C गुंफी° F गुफी° C गुण्ठ व X गुंड व्व BF गुद्दिणि° C गुड्डिणि° GZ गुड्डिणि° X गुडिणि° C °महाए. L. 2. BCFX तीइ *cdd.* चिय G गुल X मज्ज गुंडोलद्दियं BF °लद्दियं CGZ °लद्धियं. L. 3 G मुलुच्छन्न° C °च्छन्न° Z मूलच्छन्न° ACEGXZ °भमिय° BFGZ °भासेसु *cdd.* गुम्मिय° X °गुलुच्छ° BFXY °गुच्छंडा C °गुच्छंडा. L. 4. A गुंडे° X गुंजि° ABCFGYZ °ल्लियं E °जियं X °ल्लिय A व E गुड° *cdd.* °दालियं A °कयत्थम्मि C °कयच्छम्मि. L. 5. *cdd.* गुम्मियं BF °च्छण्णं CGXZ °च्छन्नं B गुलुच्छं X गुलुच्छं BF गुत्थडो CX गुच्छंडो BF गुलुछो X गुच्छ. L. 6. C गुम्मइ CX भ्रमयति B गुजइ X गुमाइ. L. 7. BF गुजिल्लियं CXZ °ल्लियं G गुजेल्लेयं BCFX °दालियं G °दाडियं Z °दादियं. L. 9. BF गुजे° *cdd.* °ल्लिय° C गुंड° *cdd.* °दालिय° G °करः Z व C गुछंड BF *om.* गुत्थंड. L. 10. BF *om.* विरह BF °गुच्छं C °गुलंच्छं G °गुलुंछं Z °गुलुंछं BF गुंमियं CGXZ गुम्मियं BFGZ उड्डिय C उडियं X उडिय B काहसु. L. 11. A सुत्तण्हाण E गुत्तन्हाणं X गुत्तत्ताणं EX गुलगुं° BCF °छिउ G °लिउ X °छिउ Y °छिओ. L. 12. A गुलुगुंमिउ BCFGYZ गुप° CX °मिउ GZ °गुमिउ A गेंड-गेणया BF गेंडगेंडया C गेण्डगेण्डया E गेंडगेंधुआ G गेडगेंदुया X गंडगेंडुआ Y °गेडुया Z गंड-गेडुया GZ *om.* य C थणवत्थगंडीए E °वत्तगंढीए GZ °गंधीए.

गुत्तण्हाणं पितृभ्यो जलाञ्जलिदानम् । अत्र गुज्झहरो रहस्यभेदीति गुह्यहरशब्दभवः। तथा। गुललइ चाटु करोति । गुंजुल्लइ उल्लसति । गुम्मडइ मुह्यति । एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः। गुलुगुंछिअं वृत्यन्तरितम् । उन्नमितार्थं तु उन्नमेरुत्क्षिपेर्वादेशसिद्धम् । गुफगुमिअं सुगन्धि । गेंडं तथा गेंठुअं स्तनयोरुपरि वस्त्रग्रन्थिः ॥ यथा ।

गुलुगुंछिअ मयगुफगुमिअङ्गो महसि किमगेंडमिमं ।
गुत्तण्हाणकए छुट्टगेंठुआ जाइ जं सरिअमेसा ॥ ७८ ॥ [९३]

गेंठुल्लं गोविल्लं कुप्पासे गेण्हिअं च थणसुत्ते ।
कीलाइ गेंडुई गेज्जलं च गेवेज्जए वणे गोंडं ॥ ९४ ॥

गेंठुल्लं तथा गोविल्लं कञ्चुकः । गेण्हिअं उरःसूत्रम् । गेंडुई क्रीडा । गेज्जलं ग्रैवेयकम् । गोंडं काननम् ॥ यथा ।

गेंडुइगोंडे गोरिं सगेज्जलं पुलयफुट्टगोविल्लं ।
उअ दट्ठुं रइतिसिओ गेंठुल्लं गेण्हिअं च अवहरइ ॥ ७९ ॥ [९४]

गोच्छागोंठीगोंडीगोंजीओ मञ्जरीए अ ।
गोलो सक्खी गोल्हा बिम्बी गोली अ मन्थणिआ ॥ ९५ ॥

L. 1. G गोत्तण्हाणं X गुत्ताणं C गुझ्स (*i. e.* गुज्ज°) BFX *om.* इति. L. 2. Z गुलइ BCFX गंजुल्लइ B °षूकाः. L. 3. X नोक्ता G तथा गुलुगुंछि (sic) Z तथा गुलुगुंछियं X °गुंठियंX उन्नमिल्त्° G °पेर्वा आदेशसिद्धा X °पेर्वा आदेश°. L. 4. C गुपम्मियं BFGZ गुपगुमियं X गुपगुम्मियं Z सुगंधिः गेण्हं X गंडं BFXZ गेंडयं C गेण्डुयं G गेणुयं CX °गन्धिः. L. 5. X गुलुगुंठिय *cdd.* °छियगुपगुमियंगो BFGXZ किं अगेंड° C किं आगं° Z °गेंडमिम. L. 6. X गुत्तत्ताणकए Z उत्तण्हाण° CX च्छुट्टगेण्डया BF छुट्टागंठुया G °गेंठु (sic) CX जाय C सं जरियमेसा BFX सरियमेसा Z °मेस. L. 7. BFZ गेठुल्लं A गेडल्ल X गोंठुल्लं ABCEFXY गेण्हियं X व थणुमुत्ते C 1. hd. थण°. L. 8. X कीलाई BCFZ गेंडुई Y गेंडुइं Z व for च Y गेविज्जए X वामणे for वाणे. L. 9. BCF गेठुल्लं G गेविल्लं B गोम्विल्लं X कंचुकगेणियं उरसूत्रम् BCF गेण्हियं BCF गेंदूई GZ गेंडुई. L. 10. C ग्रैवेयके X वामनं. L. 11. B गेदूइ° C (F?) गेंडुइ° G °गोडे BFG गोरि X गरि CX सग्गे° BF संग्गे° BF पुलपुट्ट° G पुलइफुट्ट° Z पुलइ°. L. 12. CX उय C दट्ठु X रयति° GX °तिसिउ Z °तिसिउं B गोंवुण्ण CXZ गेण्हल्लं F गेंवुण्ण G गेण्हुलं BCFX गेण्हियं GZ गेंडुयं BF व X अवहव्वाहरइ. L. 13. G गोच्छागोच्छीगोंडीगोजीवगोजीउ AXZ °जीउ E °गोंजीओ Z गोंछा° B °गोंडी° BF °गोज्जीउ ACXYZ य. L. 14. X सखी C गोण्हा Z गोल्ही BFZ बिंबी G बिबी E बिंबो AEGXYZ य *cdd.* °णिया.

गोच्छा गोंठी गोंडी गोंजी एते चत्वारो मञ्जरीवाचकाः । गोलो साक्षी । गोल्हा बिम्बी । गोली मन्थनी ॥ यथा ।

गोंडी गण्डे गोच्छा भाले गोंठी उरे थणे गोंजी ।
गोलीसमजलफुसिआउ एत्थ गोल्होहि को गोलो ॥ ८० ॥ [९५]

गोवी बाला गोसं गोसग्गं गोवरं करीसम्मि ।
गोमद्दा गोअग्गा रच्छाए गो रं च गोविट्ठा ॥ ९६ ॥

गोवी बाला । गोसं प्रभातम् । गोसर्गशब्दो यदि संस्कृते रूढस्तदा तद्भवो गोसग्गशब्दः । अन्यथा तु देशी । पर्यायभङ्ग्या त्विहोपात्तः । गोवरं करीषम् । गोमद्दा तथा गोअग्गा रथ्या । गोहुरं गोविष्ठा ॥ यथा ।

गोवरगोहुरकज्जे गोअग्गं गोवि मा भमसु गोसे ।
विप्पिज्जसि जं तर्सिं केण वि गोमद्दवसहेण ॥ ८१ ॥ [९६]

गोंदीणं सिहिपित्ते गोणिक्को गोसमूहम्मि ।
पवयणजडेसु गोच्चयगोसण्णा गोविओ अजंपिरए ॥ ९७ ॥

गोंदीणं मयूरपित्तम् । गोणिक्को गोसमूहः । गोच्चओ प्राजनदण्डः । गोसण्णो मूर्खः । गोविओ अजल्पाकः ॥ यथा ।

गोसण्ण गोविअमिमं गोणिक्कं गोच्चएण किं हणसि ।
मोरं कडक्खमाणिं गोंदीणपिअं णिवारसु बिडालिं ॥ ८२ ॥ [९७]

L. 1. C गोंच्छा G गोंछी गोण्डी BF *om.* गोंजी XZ चत्वारोपि. L. 2. BF विंबी G बिंबी X विंबी। गोलो BF मंथनी G मथनी. L. 3. G गोण्ही B गंडे Z गोंछा X भाला CX गोण्डी C ओरे CX बणे BFG गोजी. L. 4. BFGXZ °सियाउ C °सियाओ BFX इत्थ C इच्छा GZ एत्थं C कोल्हाहि X कोल्होहि GZ °हि. L. 5. ABCFGXZ बाला A गोव्वरं BF गोवारं E गुव्वरं GXZ गोव्वरं Y गोव्वरं. L. 6. C गोमद्दो E गोमुद्दा BFYZ रत्थाए C गोहुंरं. L. 7. *cdd.* बाला C तद्भावो. L. 8. CG गोसर्गशब्दः CZ गोव्वरं G °व्व° or °ब° X गोव्वरं C *om.* गोमद्दा तथा. L. 9. X रथा GXZ °विष्ठा X has गोहुरं गोविष्ठा । यथा twice. L. 10. GZ गोव्वर° C °कज्जो. L. 11. G विप्पि°. L. 12. CXZ गोदीणं A °दीण C सहि° EX °पत्ते. L. 13. C गोच्चय *om.* गोसण्ण XZ गोव्वय° GZ °गोसन्ना AGXZ गोविउ G य जंपिरए Z अंजंपिरए. L. 14. BCF गोद्दीणं X मयूरपित्तं गोंद्दीणं BF (G?) Z गोव्वओ X गोव्वउ G °उ GZ गोसन्नो. L. 15. X गोविउ. L. 16. GZ गोसन्न *cdd.* गोविपमिमं CGZ गोव्वएण but in C व्व is corrected from ब X गोव्वए. L. 17. BF गोरं G मोर BF कक्खडमाणि C कक्खडमितं X कक्खडमितं *cdd.* गोद्दीणपियं (X गोंद्दीण°) Z णिवारिसु *cdd.* बिडालिं.

गोअंटा गोचरणेसु गोअला दुद्धविक्कइणी ।
गोआलिआउ पाउसकीडा गोरंफिडी गोहा ॥ ९८ ॥

गोअंटा गोचरणाः । गोअंटो स्थलशृङ्गाट इत्यन्ये । गोअंटगोखुरल्लशब्दौ वृद्धत्ववाचकाविति तु प्रज्ञाप्रमादः । गोअला दुग्धविक्रयकर्त्री । अत्र गोइल्लो गोमानिति मतोरिल्लादेशसिद्धम् । तथा गोमुहं उपलेपनमिति गोमुखशब्दभवत्वान्नोक्तम् । यदाह ॥ गोमुखमुपलेपनेऽपि स्यात् ॥ इति (हलायुधः ५, ११) । गोआलिआ प्रावृषि कीटविशेषः । गोरंफिडी गोधा ॥ यथा ।

रेल्लिअ गोअंटपयं गोआलिपिए वणम्मि वरिसन्ते ।
गंत्तीसु गोअलासुं गोरंफिडि मा कुणासणिणिवायं ॥ ८३ ॥ [९८]

॥ अथानेकार्थाः ॥

घुम्मिअमुए गयं वणतलारवालमिगण्हाविए गंडो ।
गत्तं ईसापङ्केसु इच्छरयणीसु गंधोल्ली ॥ ९९ ॥

गयं घूर्णितं मृतं च । गंडो वनं दाण्डपाशिको लघुमृगो नापितश्चेति चतुर्थः । समाहारत्वादेकवचनम् । गत्तं ईषा पङ्कश्च । गंधोल्ली इच्छा रजनी च ॥ [९९]

L. 1. C गोअंट्टा X गोअंडा BF (A!) गोवर° GZ गोइला A डुडु° C डुद्द° C 2. hd. डुद्द° C °विक्कयणी. L. 2. BF गोअलि° C गोआली° GYZ गोवा° *edd.* °याउ G पाउकंसकीला Z °कीला C गारुंफिडी C 2. hd. गोरं° G गोधहा. L. 3. G गोवंटा G स्थूलशृंगाट CX °गाटः C °गोखुरल्ल° C वृहत्व.° L. 4 X *om.* तु C *om.* प्रज्ञा Z गोयला BFGX °कत्री C 1. hd. °कत्तण 2. hd. कर्त्ता Z °धाची for कर्त्री. L. 5. X मनोरिल्ला° C °ल्लोदे° C गोमुहमुप° BF °नमिनि तु G °भवत्वात् G नो° *om.* यदाह. L. 6. BFGXZ स्यादिति In G गोआलिआ प्रा torn off. CXZ गोवा° BCFX °लिया. L. 7. X °विशेषाः G गोधरंफिडा Z गोउरंफिडी. L. 8. BFZ रेल्लिय CX रल्लिय G गोअंठ° GZ गोवा° C मृणंमि °संतो. L. 9. CX गोत्तीसु GZ °सुं C margin adds च CGXZ गोयलासुं BF गोरं मा कुणाइस° (इ = ऽ) C मक्कणास° G °फिणि Z °वाजं From वायं to मुए l. 11 torn off in G. L. 11. BCFXZ घुम्मिय° C 1. hd. °मुएं A चण° ABCFGZ °वाल° A °मित° BF °विओ. L. 12. C गोत्तं A गत्त BF °पंके E इत्थ° E गंधुल्ली G गधोल्ली X गंधोल्ली L. 13. From णित to वनं excl torn off in G. CX च मृतं च C दांडपाशिका G °मृगः From ना° to°हार° l 14. torn off in G. L. 14. BF गर्त्त X गंधोली.

गंधेल्ली छायासरहासु गहवई अ गामिअससीसु ।
गंजोल्लिअमुद्धुसिअं हासट्ठाणे अ अङ्गमालिद्धं ॥ १०० ॥

गंधेल्ली छाया मधुमक्षिका च । गहवई ग्रामीणः शशी च । ग्रहपतित्वमादित्य एव रूढं न शशिनीति नायं ग्रहपतिशब्दसमुद्भवः । गंजोल्लिअं रोमाञ्चितं तथा हास्यस्थानेऽङ्गस्पर्शो यत् गिलिगिलाविअं इति लोके रूढमिति द्व्यर्थम् ॥ [१००]

बिन्दुअहमेसु गुंपागुंदागुंछाउ दाढिआए वि ।
गुत्ती बन्धणइच्छावयणलयामउलिमालासु ॥ १०१ ॥

गुंपा तथा गुंदा बिन्दावधमे चेति प्रत्येकं द्व्यर्था । गुंछा तु बिन्द्वधमयोरुत्तरोष्ठश्मश्रुणि चेति त्र्यर्था । गुत्ती बन्धनमिच्छा वचनं लता शिरोमाल्यं चेति पञ्चार्था ॥ [१०१]

सेज्जाए संमूढम्मि गोविए तह य गुप्पंतं ।
गुमिलं मूढे गहणे पक्खलिआवुण्णएसुं च ॥ १०२ ॥

गुप्पंतं शयनीयं संमूढं गोपितं चेति त्र्यर्थम् । गुमिलं मूढं गहनं प्रस्खलितमापूर्णं चेति चतुरर्थम् ॥ [१०२]

L. 1. BFY गंधिल्ली C छासर° Y °सरघासु AEGXYZ य cdd. गामिय° (Y गामिय°) Z °सीसुं. L. 2. GZ गंधो° cdd. °ल्लियमु° C °मुद्दु° cdd. °सियं Z हासट्टाणे CXYZ य In G अङ्गमालिद्दं is torn off. C 1. hd. °लिद्दं 2. hd. °लिद्धं. L. 3. GZ °पतिमा°. B °मादित्ये. L. 4. G रूढः न शशीति BCFX °ल्लियं L. 5. BCFX अंग° X °स्पर्शो GZ यद्गिलि° BFG °वियमिति CXZ °विअमिति X लोकरूढ° C द्व्यर्थः. L. 6. BCFG बिंदु° G om. गुंपा° Y गुंफा° Z om. गुंदा BFZ °गुंच्छाओ C °गुच्छाओ E °गुच्छाउ X गुंफागुंछाउ cdd. दाढियाए. L. 7. C गुत्ता G बंधण° X °इच्छाव° L. 8. BX गुंफा Z गुपा BFG विंदाव° C °दावधमेति XZ चेति CX प्रत्येकं द्वावपि द्व्यर्थाः C 2. hd. बिंदौ अधमश्च प्र° द्वावपि द्व्यर्थौ Z द्व्यर्थाः B विंद्वधमं° C बिंद्वधमयोरुत्तरोष्ठमस्मश्रुणि G विंद्वधमयोरुत्तरेः श्म° X बिंद्वधमयोरुत्तरोष्ठस्मश्रुणि. L. 9. XZ त्र्यर्थाः BFG बंधन° C वचनलता. L. 10. BX पंचार्थाः. L. 11. BF सेज्झाए CGZ सज्जाए G समू° BF om. य In C from गुप्पंतं to च l. 2. twice. L. 12. A मूढ cdd. पक्खलिया° AX °वुण्ण° CGZ °वुन्न° E °वण्ण° C 1. hd. °एसं च. L. 13. BF सम्मूढ X त्र्यर्थः C 1. hd. मंगुलि corr 2. hd. X प्रखलित° B °लितं मापूर्णं.

बुसिआविलोडिएसुं कण्डुअथवएसु तह गुलिआ ।
संचलिअखलिअविहडिअपूरिअ मूढेसु गुम्मइओ ॥ १०३ ॥

गुलिआ बुसिका विलोडितं कन्दुकः स्तबकश्चेति चतुरर्था । गुम्मइओ संचलितः स्खलितो विघटितः पूरितो मूढश्चेति पञ्चार्थः ॥ [१०३]

पङ्कजवेसुं गेड्डुं गोगोदाणइसहासु गोला य ।
सीअक्खिवग्गीवासुं गोरा गोणो अ सक्खिउसहेसु ॥ १०४ ॥

गेड्डुं पङ्को यवश्च । गोला गौर्गोदावरी सामान्येन नदी सखी चेति चतुरर्था । गोरा लाङ्गलपद्धतिश्चक्षुर्ग्रीवा चेति त्र्यर्था । गोणो साक्षी वृषभश्च । अत्र गोलाशब्दः संस्कृतसमोऽपि कवीनां नातिप्रसिद्ध इत्युपात्तः । गोणशब्दस्तु गवि शब्दानुशासने साधितोऽपि गोणादिप्रपञ्चत्वादस्य प्रबन्धस्येहोपात्तः ॥ [१०४]

॥ अथ घादयः ॥

घण्णा उरत्थले घल्लो अणुरत्ते घरे घंघो ।
घडिघडिअघडा गोट्ठी घरगोलीए घरोली अ ॥ १०५ ॥

घण्णो उरः । घण्णो रक्त इत्यन्ये । घल्लो अनुरक्तः । घंघो गृहम् । घडी तथा घडिअघडा गोष्ठी । घरोली गृहगोलिका ॥ यथा ।

L. 1. AEX चुसिया° BFGYZ बुसिया° C 1. hd. तुसिया° 2. hd. चुसिया° BF °विलोडएसुं A कंटुअ° BFY कंदुअ° C कुंडुय° GZ कंडुय° ABCFGXYZ गुलिया. L. 2. ABFZ संचलिय° E सवलिअ° GY संवलिय° C °स्खलिअ° ABCFGYZ °खलिय° GZ °विहलिय° ABFY °डिय° ABFGXYZ °पुरिय° C गुंमइओ E °इंओ AG °इउ X इंउ. L. 3. BCFXZ गुलिया G गुलिका BFGXZ बुसिका C चुभिका C कण्दुक GX कंदुक BFG स्तव° X स्तबु° G चतुरर्थे X °रर्थाः Z °रर्थः GX गुम्मइउ G संवलितः X संचालितः L. 4. BF *om.* स्खलितो C खलितो XZ पंचार्थाः. L. 5. A पंक्क° X जवेसु° BFY गेंडं C गेड्डुं Y गोगोयाण°. L. 6. G सीय° Z सिय° AGYZ य BFZ सक्खिओस°. L. 7. BF गेंडं C गेहुं CX जवश्च C गोलो X *om.* चेति C चतुरर्थाः X चतुरार्थाः BF गोला. L. 8. GZ °पद्धतिः चक्षु° B °सुर्यावा X °सुग्रीवाश्चेति C 2. hd. त्र्यर्थाः Z गोणी GZ वृषभश्चेति. L. 9. X इत्युउपातः. L. 10. Z °दस्यामबंध° L. 11. A *om.* अथ घादयः EX अथ घादिः. L. 12. C 1. hd. घणो A उरछले C गहमो G घरे घं (sic) X *om.* घरे; घं for घंघो. L. 13. G घाडि° *edd.* °घडिय° C °घड गोही E गोवी G गोट्टी ABCFGYZ च. L. 14. C 2. hd. adds स्थलं after उरः X adds स्थलः G घण्णा C घणो. L. 15. G घडीय नथा घडा BCFXZ घडिय° BF गोही CGX गोष्ठी CGZ गृहगोधिका X °शोधिका.

घल्लस्स घंघवइणो घण्णे लग्गाइ कह घडीरुइणो ।
घडिअघडा णीसङ्का भमइ जमत्ता घरोलि व्व ॥ ८४ ॥ [१०५]

घरभोअणे घरोलं सधम्मिणीए घरिल्ली अ ।
घंघोरो हिण्डणए घम्मोई गण्डुअतिणम्मि ॥ १०६ ॥

घरोलं गृहभोजनभेदः । घरिल्ली पत्नी । घंघोरो भ्रमणशीलः । घम्मोई गण्डुत्संज्ञं तृणम् ॥ यथा ।

सह तीए हिण्ड तुमं घम्मोईसद्दलाइ घंघोर ।
भुंजिहिसि घरोले पुण सुरसे दिण्णे घरिल्लीए ॥ ८५ ॥ [१०६]

जहणत्थवत्थभेए घग्घरमादरिसयम्मि घरयंदो ।
घणवाही इन्दे घरघंटो चडए अ सउलिआ घारी ॥ १०७ ॥

घग्घरं जघनस्थवस्त्रभेदः । घरयंदो आदर्शः । घणवाही इन्द्रः । घरघंटो चटकः । घारी शकुनिकाख्यः पक्षी ॥ यथा ।

घणवाहिधणुमणहरे काले घरघंटघारिसंचरणे ।
सयलकलाघरयंदो को जं सिढिलन्तघग्घरा सरसि ॥ ८६ ॥ [१०७]

पायारम्मि अ घारो घारंतो घेवरे चेअ ।
गाणम्मि घायणो भच्छिए घिअं खुज्जए घिट्ठो ॥ १०८ ॥

L. 1. BF घघल्लस्स C घंल्लस्स G घडीरुण्णो. L. 2. *edd.* घडिय GZ जमुत्ता G च. L. 3. CEGXYZ °भोयणे ABCFGYZ य. L. 4. C विंघोरो A गंडुअ° CYZ गंडुय° G गंडय° X °तणंमि. L. 5. X घघो After घम्मोइं B repeats the words from गण्डुअ° l. 4. to घम्मोइं l. 7. and for the second time reads घम्मोइं BF गंडुत्संज्ञं CXZ गंडुसंज्ञं°. L. 7. B घम्मोइ° BF °सद्दलाइ BF थंघोर CXZ वंघोर G यघोर. L. 8. BF भुजिहिसि C बुंजि° BCFX सुरासदिण्णे B घरिल्ली य. L. 9. C 1. hd. जहणच्छ° C °वच्छभेदे C 1. hd. घरमा° 2. hd. corr. घग्घरा° G °रिसियम्मि CEGZ घरइंदो Y घरअंदो. L. 10. BFX चटए C चलिए Z चडए BF *om.* अ AGYZ य *edd.* °लिया. L. 11. C 2. hd. Z घरइंदो G घरअंदो X घनवाही X घरघरघंटो. L. 12. C शकुनीकाख्यः. L. 13. BF °धणमहरे C कोले. L. 14. XZ °घरइंदो C सिथिलंत°. L. 15. C पायाम्मि ABFGYZ य Z घोरो A घारंचो E घेचरे C 2. hd. घुयऊरे चेआ ABFX चेय GYZ चेव. L. 16. C गाणिम्मि EX गाणयम्मि C घायलो EX घायरो BFYZ भच्छिए ABF घिपं CEXY घियं BF खुज्जए X क्खुज्जए AGZ घिट्ठो.

घारो प्राकारः । घारंतो घृतपूरः । घायणो गायनः । घिअं भर्त्सितम् । घिट्ठो कुब्जः ॥ यथा ।

घारंते भिक्खन्तो गेहदुवारे घिओ परिअणेण ।
ओ विट्ठघायणो घिट्ठयाइ घारम्मि आरुहइ ॥ ८७ ॥

अत्र । घिसइ ग्रसते । इति धात्वादेशेपूक्त इति नोक्तः ॥ [१०८]

भेके घुग्घरिघुरुघुरिणो घुत्तिअघुसिणिआ गविट्ठम्मि ।
घुंघुरुडा उक्केरे घुग्घुस्सुसयं ससङ्कभणिअम्मि ॥ १०९ ॥

घुग्घुरी तथा घुरुघुरी मण्डूकः । घुत्तिअं तथा घुसिणिअं गवेषितम् । घुंघुरुडो उत्करः । घुग्घुस्सुसयं साशङ्कभणितम् ॥ यथा ।

पसरिअघुग्घुरिघुरुघुरिणिरवे सा घुत्तिएह घुंघुरुडे ।
ता घुसिणसु ट्ठइ तुमं इअ घुग्घुस्सुसइओ चवइ को वि ॥ ८८ ॥

अत्र घुसिणं कुङ्कुममिति घुसृणशब्दभवम् । तथा । घुट्टइ पिबति । घुलइ घुम्मइ घूर्णते । घुसलइ मथ्नाति । एते धात्वादेशेपूक्ता इति नोक्ताः ॥ [१०९]

कण्णोवअण्णिआए घुणघुणिआ घुसिरसारमवण्हाणे ।
घुट्टघुणिअं गिरिगंडे घुग्घुच्छणयं च खेअम्मि ॥ ११० ॥

L. 1. BFZ घोरो G घारा BCF घाअणो X घायरो गायन *cdd.* घियं G घट्ठो Z घिट्ठो. L. 3. G घारते C 1. bd. GX घिइ *cdd.* परियणेण. L. 4. *cdd.* त्त X घिट्ठघणो Z घिट्ठ° C °घायणो BF °घाअणो BF घिट्ट° C घिट्ठ° B घरंमि. L. 5. C घस इति GXZ घसन इति. L. 6 Z भूके A घुग्घरि° BF घुग्घुरिघुरिणो GZ °घुरिघुरिणो *cdd.* घुत्तिय° C *om.* from घुसिणिआ to घुसिणिअं excl. l. 8. ABEFGXYZ °णिया G गविट्ठम्मि. L. 7. EX घुघु° Y घुंघुरडो X °स्सुसयं EX ससंकु° BFGYZ °भणियम्मि. L. 8. BFGXZ घुत्तियं *cdd.* घुसिणियं. L. 9. BFG घुग्घुस्सुसं X घुग्घुस्सुयं CX घुघु°. L. 10. CGZ परिसय° BFX पसरिय° GZ °घुरिघुरिणि° GZ *om.* सा CX घुत्तियनि (X °त्ति°) मिरघुंघुरुडे BF घुंघुरुडो GZ घुंघुरुणे. L. 11. C तो BF घुसिणिसु Z ट्ठइ G तुम *cdd* इय X घुग्घुस° Z घग्घुस्स° BFGXZ °सइउ BFG चवइ CXZ चवई. L. 12. X कुकुममिति C °शब्दसंभवं BF पिचति G पिबति C घुम्मई. L. 13. C घुसलई BF स्मथ्नाति G मथ्नाति X नोक्ता. L. 14. CGZ °कण्णि° *cdd.* °आए AGZ घणुघु° Y घणघु° ABCFGXYZ °णिया GZ घुसिण°. L. 15. GZ घुट्ट° C °घुण्णियं ABFGXYZ °घुणियं E °णिय Z गिरि° GZ °गंडे EX घुघ° G °णय X °च्छयं Z °त्थणयं BCF व EGYZ खेयम्मि.

घुणघुणिआ कर्णोपकर्णिका । घुसिरसारं अवस्नानम् । मसूरादीनां पिष्टम् । घुट्ट-घुणिअं गिरेर्गण्डम् । पृथुशिला । घुग्घुच्छणयं खेदः ॥ यथा ।

तुह आगमघुणघुणिअं सोउं चइऊण घुसिरसाराइं ।
घुट्टघुणिएसु घुग्घुच्छणेण वच्चन्ति रिउवहुआ ॥ ८९ ॥

अत्र घूओ उलूक इति घुकशब्दभवः ॥ [११०]

घोरी सलहविसेसे घोसाली सरयवल्लिभेअम्मि ।
घट्टो कुसुम्भरत्ते सरिआतूहम्मि वंसे अ ॥ १११ ॥

घोरी शलभविशेषः । अत्र घोडो अश्व इति घोटशब्दभवः । घोसाली शरदुद्भवो वल्लिभेदः ॥ यथा ।

सिरिकुमरवाल णरवइ तुह तुरया घोरिणो व्व अगणिज्जा ।
कवलन्ति वेरिपत्थिववलाइ घोसालिआदलाइं व ॥ ९० ॥

अत्र । घोलइ घूर्णते । इति धात्वादेशोयुक्त इति नोक्तः ॥

॥ अथानेकार्थाः ॥

घट्टो कुसुम्भरक्तं वस्त्रं नदीतीर्थं वेणुश्चेति त्र्यर्थः ॥ [१११]

L. 1. GZ घुणघु° *edd.* °णिया GZ घुसिण° BFGXZ °सारमवस्नानं X मयूरादीनां. L. 2. B °घुणिय CG (F!) XZ °घुणियं G गिरेर्मंडं Z गिरेर्गंडं B °सिला G घुग्घुच्छणियं. L. 3. G °घुणघुणिय Z °घुणघु° X *om.* घुण BCFXZ °णियं C चइऊण Z घुसिण°. L. 4. G घुट्टघुणेस्सुए X °घुणिएसु X °च्छणेण CGXZ °वहुया. L. 5. C घुओ GX घूउ BX उलूकः G घुक°. L. 6. EGYZ °भेयम्मि EXY insert here अथाने-कार्थाः L. 7. A घट्टो B कुसंभ° ABCFGXYZ सरिया° A °तिहम्मि C °तहम्मि X °तहंमि Z वंसि ABFGYZ य. L. 8. CXZ शलभपक्षिविशेषः X घोडा X °शब्दभवा. L. 9. B शरदु°. L. 10. X *om.* सिरि GZ नरवइ CG तुह XZ तुरिया BF घोरणि GZ घोरिणा BCF (G!) व B अगणिज्जा. L. 11. Z कवलंति BF °पत्थिववलाइ C °पत्थिव° G °वलाइ Z °वलाइं BCFXZ घोसालिया° G घासापलिया° CX च. L. 12. BFZ घूर्णंत C घूर्णांत G घूर्णुंत. L. 14. B कुसुभ°.

घम्मोडी मज्झण्हे मसए गामणितिणे चेअ ।
घोरो णासिअगिद्धेसु घोलिअं सिलयले हढकए अ ॥ ११२ ॥

घम्मोडी मध्याह्नो मशको ग्रामणीसंज्ञं तृणं चेति त्र्यर्था । अत्र घत्तइ क्षिपति गवेषयति चेति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् । घोरो नाशितो गृध्रपक्षी च । घोलिअं शिलातलं हठकृतं च ॥ [११२]

॥ इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचितायां देशीनाममालायां द्वितीयो वर्गः ॥

L. 1. A मज्जणे EG मज्झण्णे C मह्झण्हे (i. e. = मज्ज°) X मसिए CGZ गामिणि° AY चेय BF वेय C चेव Z वेअ. L. 2. E घोरा *cdd.* णासिय° (Y नासिय°)[C °गिद्धेसु G °गिद्दिसुं ABEFGXYZ घोलियं C घोलियं C सिलयलि G हढकये ACGYZ य X adds इति द्वितायो वर्गः ॥ L. 3. BCFX मध्याह्नः G मध्याह्नो C शमको X °संज्ञ णंतृ CGXZ त्र्यथाः C क्षपति. L. 4. C °देशेपूक इति BF °पूकं इति BF घोरं BF नाशिना G नासितो *cdd.* घोलियं. L. 5. G घ for च CXZ *add.* उभय २७४. L. 6. BCFGXZ read : इत्याचार्यश्रीहेमचंद्रविरचितायां स्वोपज्ञदेशीशब्दसंग्रहवृत्ता द्वितीयो वर्गः । ग्रंथा (G ग्रथ Z ग्रंथ) ४६० (C ४६० ग्रंथाग्रं X ग्रंथाग्र ४६०) श्री (*om.* CGXZ) । E only has ॥ इति द्वितीयो वर्गः॥ Y ॥ द्वितियो वर्गः ॥

॥ अथ चादिः ॥

चच्चो तक्कू चंगं चारुं चडचोट्टिआउ सिहा ।
चट्टू अ दारुहत्थे चंभो चासो अ सीरसीमन्ते ॥ १ ॥

चच्चो तर्कुः । चंगं चारु । चडो तथा चोट्टी शिखा । चट्टू दारुहस्तः । चंभो तथा चासो हलस्फाटितभूमिरेखा ॥ यथा ।

रे चंगचोट्टिअ चडं तोडिस्सं चट्टुएण य हणिस्सं ।
चासक्खमं घडकुसिं ण हु चंभं करइ चच्चमित्तकुसी ॥ १ ॥ [१]

चत्थरिचहुट्टचंडिका हासणिमग्गरोसेसु ।
चंदिलचउक्कचक्कोडा णाविअचच्चरग्गिभेएसु ॥ २ ॥

चत्थरी हासः । चहुट्टं निमग्नम् । चंडिक्को रोषः । चंदिलो नापितः । चण्डिल इति तु संस्कृतसमम् । चउक्कं चत्वरम् । चक्कोडा अग्निभेदः ॥ यथा ।

तीइ विरहचक्कोडाजलिओ सो चंदिलो सहि इआणिं ।
हिअयचउक्के चत्थरिचहुट्टणक्खो वि कुणइ चंडिक्कं ॥ २ ॥

चत्तरिचतुष्कशब्दौ येषां संस्कृतेऽपि संमतौ तन्मते चत्थरिचउक्कशब्दौ न देश्यौ॥ [२]

पीणच्छिण्णविगाणेसुं चंडिलचंडिअचवेणा ।
जुअकरपुडे चवेडी तजा चकप्पा चुडुप्पा य ॥ ३ ॥

L. 1. *om.* A; BCFGXZ ॥ अथ चकारादिः ॥ Some of the Mss. constantly confound च and व in the beginning of the words. This *v. l.* will not be noted in this varga. L. 2. AX तक्कु E चक्कु E चंगं ACGX चारु Z चारू BF चडचोडिपाउ E °टिपाउ C °ट्टिपाओ AXYZ °पाउ. L. 3. C चट्ट् (sic) EX चट्टु AEGXYZ य E दुरुहत्थ BF °हत्थे X दारुहत्थे Z दारुहत्थो A चभो AGYZ च C °सीमंतो. L. 4. G तकुः X तर्कः Z तकुः C चट्ट्. L. 5. CX हलपाटित° L. 6. *edd.* °ट्टिय BF तोडिस्सं G °डिस्स C चट्टुएण FZ चट्टएण G चट्टुएण. L. 7. GZ घरकुडिं *edd.* न. L. 8. B वच्छरि° CF चच्छरि° X °चंडिक्क A हासणि° Z °णिम्मग्ग° C °भासरोसेसु. L. 9. C °चक्कोड Z °चक्कोडा C 1. hd. णोविअ° ABFGYZ णाविय° A णाविअचचंगि-भेएसु. L. 10. B वच्छरी CF चच्छरी B वउट्टं X चहुट्टं BFX चंडिक्को चंडो रोषः BF चंडिलो नापितः. L. 11. C चत्वरं X *om.* from अग्निभेदः to °चक्कोडा in l. 12. L. 12. CGZ तीए G °जलिउ X °जलिउ GZ *om.* सो GZ चंडिलो *edd.* इयाणि. L. 13. BCFX हियय° C चच्छरि° GZ °णक्के इ C कुणई. L. 14. C चत्तरि° BCF चच्छरि° X चत्तरि° BF °चतुष्क° X येषं. L. 16. BF °छिण्ण° GZ °च्छिन्न° E °विगारेसु G °णेसु सहा चंडिल° X °णेसु Z चंडिल° E चण्डिलचिण्डिय° ABFGXYZ °चंडिय°. L. 17. BF जुअपुड़े EGYZ जुय° C चवेडा X चवेडी EX तया G थकप्पा° BF चं From चुडुप्पा to पीनः page 130 l. 1. illegible in G.

चंडिलो पीनः। चंडिओ क्रुद्धः। चवेणं वचनीयम्। चवेडी श्लिष्टं करसंपुटम्। चवेडी संपुटमित्यन्ये। चकप्पा तथा चुडुप्पा त्वक्। चुडुप्पं त्वग्विदलनमित्यन्ये ॥ यथा।

चंडिअचकप्पवसणा चुडुप्पकन्दासणाहुअचवेणा।
रिउणो अचंडिला तुह कुणन्ति भिल्लाण वि चवेडिं ॥ ३ ॥ [३]

चच्चिक्कचिच्चला मण्डिअम्मि कुमुअम्मि चंदोज्जं।
चक्खुड्डणं च पेक्खणए चंचप्परमसच्चम्मि ॥ ४ ॥

चच्चिक्कं तथा चिच्चलं मण्डितम्। चिच्चलं रमणीयमित्यन्ये। चंदोज्जं कुमुदम्। स्वार्थे के चंदोज्जयं। अत्र चन्दिमा चन्द्रिका। चवला विद्युत्। इति चन्द्रिकाचपलाशब्दभवौ। चवइ कथयति। चयइ शक्नोति। चज्जइ पश्यति। चच्छइ तक्ष्णोति। इत्यादयो धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः। चक्खुड्डणं प्रेक्षणीयम्। चंचप्परं असत्यम् ॥ यथा।

चंचप्परं ण भणिमो कुणेसि चक्खुड्डणे कडक्खेहिं।
चंदुज्जयचच्चिक्का दिसाउ मयणाहिचिच्चलकवोले ॥ ४ ॥ [४]

मोरम्मि चंदइल्लो चउक्करो कत्तिकेअम्मि।
चडिआरो आडोवे अहिभेए चक्कुलंडा य ॥ ५ ॥

L. 1. Z चंडिल्लो X चंडिउ C क्रुत्तः X क्रस्तः BF चवेणंणं X चवेण C चवनीयं X वचनी BF चवेडं From वेडी to °संपुटम् excl. torn off in G. BF °संपुड. L. 2. BF चुडुप्पा X चुडुक्का C चुडुप्प C 1. bd. त्वाक् C चुडुक्कं G त्वाग्विदल° G मित्यन्ये। यथा is illegible. L. 3. In G चंडिअ° is illegible. BCFXZ चंडिय C चंडियकप्प° BCFX °डुय° चवेणा illegible in G. L. 4. From रिउणो to कु torn off in G. B रिऊणो X भिल्लाणि G चवेडि. L. 5. BF चवच्चिक्कचित्तला E मडि° ABCFGYZ मंडियम्मि GXYZ कुमुयम्मि. L. 6. EG चक्खुड्डुणं C चक्खुड्डुणं Z चक्खड्डुण X °डुणयं BFZ व BF पिक्खणए A चञ्च° Z चंच°. L. 7. B चच्चिक्कं From मण्डितं to त्यन्ये torn off in G. L. 8. *cdd.* विद्युदिति. L. 9. From चज्जइ to च्छइ torn off in G XZ चत्थइ GZ तक्ष्णोतीत्यादयो. L. 10. B °पूक्ताः G नोक्तः X नोक्ता BF चक्खुंडुणं G °डुणं (!) BXZ °प्परमसत्यं C चप्परमसत्यं. L. 11. Z *om.* यथा. L. 12. C 1. bd. चंचप्परं G चच° CX न G भण्णिमो C कुणसि C कडेक्खेहिं. L. 13. Z °चंचिक्का C दिसाओ BF °लकवोले Z °कवोलो. L. 14. EY कत्तिगेयम्मि ABCFGXZ °केयम्मि. L. 15. ABCFGXYZ °यारो G चक्कुलुंडा X चक्कुलड्डा Z चक्कुलुंटा C या.

चंदइल्लो मयूरः । चउक्करो कार्तिकेयः । चडिआरो आटोपः । चक्कुलंडा सर्पविशेषः ॥ यथा ।

गणवइगज्जिअणच्चन्तचउक्करचंदइल्लसद्देहिं ।
तट्ठगलचक्कुलंडो णच्चइ रुद्दो सचडिआरं ॥ ५ ॥ [५]

णामम्मि चरुल्लेवं चक्खडिअं जीविअव्वम्मि ।
चंदट्ठिआ य खवए उम्मीए चक्कणाहयं चेअ ॥ ६ ॥

चरुल्लेवं नाम । चक्खडिअं जीवितव्यम् । चंदट्ठिआ भुजशिखरम् । स्तवक इत्यन्ये । यदाहुः ॥ स्तवकश्चंदट्ठिआसंज्ञः ॥ इति । अत्र । चच्चरीओ भ्रमरः । चंदसाला जालकृता गृहोपरि कुटिका । इति चच्चरीकचन्द्रशालाशब्दभवौ । चच्चुप्पइ अर्पयति । चमढइ भुङ्क्ते । चक्कमइ भ्रमति । इत्यादयो धात्वादेशेषूक्ता इति नोच्यन्ते । चक्कणाहयं ऊर्मिः ॥ यथा ।

णीसासचक्कणाहयताविअचंदट्ठिआइ तुह विरहे ।
कण्ठम्मि तीइ वट्टइ चक्खडिअं तुह तहा चरुल्लेवं ॥ ६ ॥ [६]

हालम्मि चउरचिंधो णारङ्गफलम्मि चक्कणभयं च ।
चंदवडाया अद्धावरिअङ्गी चक्खुरक्खणी लज्जा ॥ ७ ॥

चउरचिंधो सातवाहनः । चक्कणभयं नारङ्गफलम् । चंदवडाया अर्धप्रावृतदेहा । चक्खुरक्खणी लज्जा ॥ यथा ।

L. 1. Z चंदइइल्लो BF चंडियारो C 2. hd. GX चडियारो Z चटियारो GZ चक्कुलुंडा L. 3. BF णणवइगज्जिअ° C °गज्जिअ° GXZ °गज्जिय° CX °नचंत° Z °णचंतत्तच° °BF °चउक्करं चदं° X °चउहर°. L. 4. BFGZ तट्ट° C °गलकुलडो X °लडो G °चक्कुलुंडो Z °चक्कुलुडो *cdd.* °डियारं (X °डिआरं). L. 5. C चरुलेयं Y चक्क° *cdd.* °डियं C जीवियंमि Y जीवयम्मि XZ जीविय°. L. 6. GZ चंदि° *cdd.* °ट्ठिया (Z °ट्टिया) *cdd.* चक्कणा° BFX वेअ A चेयं C चेव Y चेव (?). L. 7. C चरुलेयं B वक्खु° F चक्खु° *cdd.* °डियं GZ चंदि° *cdd.* °ट्ठिया BFG स्तवक CX सूचक. L. 8. CX यदाह BF स्तवकश्चं° G स्तवकचंद° C सूचकचं° X सूचकश्चं° BCFXZ °ट्ठिया° G °ट्टिया° *cdd.* °संज्ञ G °रीउ चंद्रसाला Z चंद्रशाला B °कृतो X °कृत्. L. 9. *cdd.* कुटिकेति X चवुप्पइ Z चमडइ. L. 10. X भुक्ते CX चक्कंमइ G चंकम्मइ Z चाक्कम्मइ B °यूक्ताः GZ इति नोक्ताः X चक्कणाहयं Z पक्कणाहयं. L. 12. B नीसास° X °चकणा° *cdd.* °ताविय° (X °तोविय°) BFX °ट्ठियाइ C °ठ्ठठियाइ GZ °ट्टियाइ. L. 13. G वीइ *cdd.* °डियं BF तहा. L. 14. ABC 1. hd. Z °चिंधो E नारंग° E चक्कभयं. L. 15. X चंदवडाय C अद्धा° *cdd.* °वरियंगी CX °रक्खुणी. L. 16. C 1. hd. Z °चिंधो X चउचिंधो C 1. hd. °वाहनाः BF नागरंगफलं X नारिंग°C चंदवडाया. L. 17. CX °रक्खुणी.

दट्ठूण तुमं चक्कणभयत्थणी अवरचउरचिंधं व ।

तम्मइ चंदवडाया मुद्धा वि हु मुक्कचक्खुरक्खणिआ ॥ ७ ॥

अत्र चलणाउहो कुक्कुट इति चरणायुधशब्दभवः ॥ [७]

चडुलातिलयं कञ्चणसङ्कलिआलम्बिरयणतिलयम्मि ।

सढतण्डुलसिरभूसासु चाडचाउलयचालवासा य ॥ ८ ॥

चडुलातिलयं काञ्चनशृङ्खलालम्बिरत्नतिलकम् । चडुला रत्नतिलकमित्यन्ये । चाडो मायावी । चाउला तण्डुलाः । चालवासो शिरोभूषणभेदः ॥ यथा ।

जीए तुज्झ णिहित्तं चडुलतिलयं च चालवासो अ ।

तं चेअ चाड अणुसर किं चाउलखण्डणीइ मए ॥ ८ ॥ [८]

गण्ठिच्छेअयगिम्हाणिलेसु चारणयचारवाया वि ।

चिल्ला सउलीए चिचिडणासए चिच्चचिच्चरया ॥ ९ ॥

चारणओ ग्रन्थिच्छेदकः । कप्रत्ययाभावे चारणो । चारवाओ ग्रीष्मानिलः । चिल्ला शकुनिकाख्यः पक्षी । चिच्चो तथा चिच्चरो चिपिटनासः ॥ यथा ।

ण हु मेलइ पहरन्तो ही चिच्चं चिच्चरं च चिल्लं च ।

उअ मयणो माणिणि माणगण्ठिचारणयचारवायसहो ॥ ९ ॥ [९]

L. 1. C दट्ठूण Z चक्कणभय° C °भयच्छणी G °त्थणे Z °विंधं BCFXZ च. L. 2. C चंद° C मुद्दा G मुड्डा G मुक्क° CX °रक्खु° edd. °णिया. L. 3. X कुंट for कुक्कुट. L. 4. BF कंचणकलि° edd. °लिया° B °लंचि° AG °लंवि°. L. 5. E °तुंडुल° BX °तंडुल° EX om. सिर X °भूसासुं चाउड° G वासुचाउलयमाल°. L. 6 B चडुला° GZ चडु° BF °लंबिरत्त° BG चडुला (!) Z चडुला B °लिलक°. L. 7. X तंडुला C रोभूषण° 2. hd. delete रो. L. 8. C तुज्झज्झ णीहित्तं B चडुला° (!) GZ य L. 9. X न for तं BF रेअ. L. 10. E गंढि° BF °छेअअ° G °छेयय° YZ °च्छेयय° E °गेम्हा° X °णिलेसुं B °वारिवाया Z °चारयाया. L. 11. C चिल्ला X चिल्ली BF चिव्वचिव्वरया YZ चिव्वचिव्वरया. L. 12. GX °णउ BF °छेदः GX °वाउ X ग्राष्मानिलः B विल्लः F चिल्लः. L.13. BFGZ चिव्वो C चिल्लो C तचा BF चिव्वरो G चिव्विरो Z चिव्वरो CZ °नासिकः X °नाशिकः. L. 14. BCF न BF चिच्वं चिव्वरं च GZ चिव्वं GX चिबिरं C चिरं Z चिव्वरं. L. 15. BCFX उय GZ मअणो C माणिणिं X मंणिणि.

वालम्मि चिल्लचेडा चिच्चं रमणे हुआसणे चिच्ची ।
चिंचिणिचिंचा अम्बिलिआए तह चिंचणी घरट्टीए ॥१०॥

चिल्लो तथा चेडो बालः । चिच्चं रमणम् । चिच्ची हुताशनः । चिंचिणी तथा चिंचा अम्लिका । कैश्चित् चिंचिणिचिंचाशब्दः समस्त एव अम्लिकावाचकत्वेन प्रोक्तः । चिंचणी घरट्टिका ॥ यथा ॥

चिंचवणे चिंचिणिआचडिए चेडम्मि चिच्चठिअचिल्ला ।
उअ धावइ जणणी चइअ चिंचणीचिच्चिकम्माइं ॥ १० ॥ [१०]

मसयम्मि चिल्लिरी रोमसम्मि चिमिणो कुडीइ चिरया य ।
चिक्खल्लो कद्दमए मुसले चिल्लूरचेलुंपा ॥ ११ ॥

चिल्लिरी मशकः । चिमिणो रोमशः । चिरया कुटी । चिक्खल्लो कर्दमः । चिल्लूरं तथा चेलुंपं मुसलम् ॥ यथा ।

चिक्खल्लिअचिरयाए चिल्लिरिडसिआ तुहारिणो चिमिणा ।
कण्डन्ति सयं चिल्लूरएण चेलुंपपाणितुल्लबला ॥ ११ ॥

अत्र चिंचइ मण्डयतीति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः ॥ [११]

L. 1. BEFGXZ वालम्मि C चिल्लाचेडा X चिल्ला° BF चिलं E चित्तं GZ चिच्चं ABCFGYZ हुयासणे E चित्ती Z चिच्ची. L. 2 C चिंचिणि BF चिंचिणिचेंचा Z °चेंचा ABFG आंबि° X अंब° *cdd.* °लियाए BF चिंवणी ACEFG चिंचिणी X चिंचिणा G घरहीए. L. 3. BFGXZ वालः G चिचं Z चिच्च B चेंचा F चेंचा. L. 4. X काश्चित् Z केश्चिचिं।चि° BF चिंचिणिचंचाशब्दः G °चिंचाशब्दः कैश्चित् समस्त एव अम्लिवाच° X °चेंचाशब्दः समस्तमेव. L. 5. CGXZ चिंचिणी. L. 6. G चिंचि° *cdd.* °णिया° X चेडिंमि BF विच्च° GX चिच्च° C च° *cdd.* °ठिय°. L. 7. BF उव C उव धाव BF वइय C चइ (sic) GZ रइय X चइय BF चिंचिणी° G चिंचिणी° X चिंचण° BF °चिच्चि° C °चिंच° BF °कम्माइ C °क्रम्माइं. L. 8. B समयंमि G मसयम्मे X चिच्चिरी AGZ कुडीए C या. L. 9. E चिकल्लो G चिक्खिल्लो E सुसले A चेलूर° C चिच्चूर° GZ चेल्लूर° X °चेलूपा. L. 10. BF चिल्लीरी X चिच्चिरी G चिल्लिरो रोमः । चिरिरिया कुटी । G चिक्खिल्लो In C चि° क° from 2. hd. only CX चिच्चूरं G चिल्लरं. L. 11. X चेलूपं CGX मुशलं. L. 12. G चिक्खि° *cdd.* °ल्लिय° BF °दसिय CGXZ °दसिया. L. 13. Z सय C चिच्चूरएण GZ चिल्लरएण X चिल्लूरण चेलुंप° BF °पाणितुल्लबला CX °वलो G °वल Z °बलो. L. 14. BF चिंचइ X *om.* मण्ड.

उल्ले चिलिचिलचिलिच्चीला परितोसिअम्मि चित्तठिओ ।
चिरिहिट्टी अ चिणोट्टी महुपडले चित्तदाऊ अ ॥ १२ ॥

चिलिचिलं तथा चिलिच्चीलं आर्द्रम् । चित्तठिओ परितोषितः । चिरिहिट्टी गुञ्जा । चिणोट्टीशब्दोऽपि देश्यः । पर्यायभङ्ग्या तूपात्तः । चित्तदाऊ मधुपटलम् । केचित् । तिणिसम्मि चित्तदाऊ इति पठन्ति तिणिसं च वृक्षविशेषमाचक्षते । अस्माभिस्तु सारतरदेशीदर्शनेन तिणिसशब्दो मधुपटलार्थो व्याख्यातः । तत्र युक्तायुक्तत्वे बहुदृश्वानः प्रमाणम् ॥ यथा ।

सवरो सेअचिलिचिलमंसुचिलिच्चीलमरिवहुं तुज्झ ।
चिरिहिट्टिलोअणो महइ चित्तदाउं च चित्तठिअचित्तो ॥ १२ ॥ [१२]

चण्डातकम्मि चिंफुल्लणी चिरिचिराचिरिंचिरा धारा ।
चलिअम्मि अ चिंचइओ णिण्णासिअयम्मि चिद्दविओ ॥ १३ ॥

चिंफुल्लणी स्त्रीणामर्धोरुकवस्त्रम् । चिरिचिरा तथा चिरिंचिरा जलधारा । चिंचइओ चलितः । चिंचइओ मण्डित इति तु मण्डधात्वादेशे सिद्धः । चिद्दविओ निर्नाशितः ॥ यथा ।

L. 1. C 2. hd. ओल्ले A चिलिम्भिलचिलिम्बला BF चिलिच्चिलचिलिच्चीया C चिलिछिचिलिचीला C 2. hd. चिलिचिलंचि° E चिलिचिलचिलिचीला GZ चिलचिलचिलच्चीला (Z °चीला) X चिलिचिलचिलिचला Y चिलिम्भिलचिलिम्बला ABCFGYZ °सियम्मि AXZ चित्तविउ BF चित्तचिओ CGY चित्तविओ. L. 2. A चिरिहिही C °हिट्ठी EX °हेट्टी Y °हट्टी Z °हिटि AGYZ य C चिणोट्ठी Y महुवडले E चित्तिदाऊ X चित्तदाकु Z चित्तचाऊ ABCFGYZ य X आ. L. 3. BF चिलिम्भिलं तथा चिलिम्बीलं G चिलम्बीलं Z चिलिचीलं X आर्द्रं BF चित्तचिओ CZ °विओ GX °विउ B चिरहिट्टी CGXZ चिरिहिट्टी. L. 5. BCFX तिणसम्मि G चित्तदाऊ X *om.* पठंति BCFX तिणसं G तिनसं Z तिनिसं. L. 6. X तिणसशब्दो GZ चित्तदाऊशब्दो. G श्वानः cfr. 5. 11. X युक्तत्वेन. L. 8. *add.* सेय° B °चिलिम्बिल° C (F 1) °चिलिचिल° G °चिलिम्बिल° BF °चिलम्बीलमरि° C °चिलिचील° G °चिलिम्बील° Z °चिलिचील° GZ °वहू C तुझं X कुज्झ. L. 9. CXZ °हिट्टि° G °हिट्ट° GZ °लोयणो C महइ BF व चित्तविचविंत्तो C व CGXZ चित्तविय°. L. 10. A चिंफुल EX °ल्लिणी X चि चिरिचिरा° BF चिरिचिरा° C चिरचिरा° Y °चिरंचिरा C *om.* धारा. L. 11. ABCFGXYZ चलियम्मि AGYZ य C चि BC चिंचइओ F चिवइओ AG, C 1. hd. X °इउ BFY णिण्णासियंमि (Y °यम्मि) GZ निन्नासिय° ACEGXY °सिय° C चिण्णविओ AGXZ °विउ. L. 12. X °मर्द्धोरुक वस्त्रम् B (F 1) चिरचिरा C twice तथा चिरंचिरा G तथा चिरा (sic) X तथा चिरिंच BF *om.* जल BF चिंवइओ GX °इउ. L. 13 B चलितः C 1. hd. GX °इउ BF मंडितः BCFX *om.* तु मण्डि G °देशसिद्धः CXZ सिद्धं X चिद्धविउ.

घणजलचिरिंचिराचिद्दविआ पवसिअवहूउ चिंचइआ ।
णयणंसुचिरिचिरोल्लिअचिंफुल्लणिआउ पिअहुत्तं ॥ १३ ॥

अत्र चिंचिल्लइ मण्डयतीति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः ॥ [१३]

दहिए चिरिड्डिहिल्लं चीही मुत्थासमुत्थतिणे ।
चीवट्टी भल्लीए चुक्को मुट्ठीइ चुज्जमच्छरिए ॥ १४ ॥

चिरिड्डिहिल्लं दधि । चीही मुस्तोद्भवं तृणम् । चीवट्टी भल्ली । चुक्को मुष्टिः । चुज्जं आश्चर्यम् । ओत्संयोगे । इति चोज्जं इत्यपि ॥ यथा ।

सा हिण्डिरे तइ चिरिड्डिहिल्लमत्त णवचीहितमयम्मि ।
दढचुक्कक्कामचीवट्टिताडिआ जं जिएइ तं चुज्जं ॥ १४ ॥ [१४]

परिसोसिअम्मि चुंछो ससिणेहे चुप्पचोप्फुच्चा ।
चुल्ली सिलाइ चुडुली उक्का चुणिओ विधारिअए ॥ १५ ॥

चुंछो परिशोषितः । चुप्पो तथा चोप्फुच्चो सस्नेहः । चुल्ली शिला । अत्र । चुच्छं तुच्छम् । इति तुच्छशब्दभवत्वान्नोक्तम् । चुडुली उल्का । चुणिओ विधारितः ॥ यथा ।

सुन्दर तइ चोप्फुच्चा अचुप्पविरहग्गिचुडुलिचुंछा वि ।
बालधरिअ व्व चुल्ली सा अच्छइ आसतन्तुचुणिअप्पा ॥ १५ ॥ [१५]

L. 1. BF °जलचिरचिरिंचिरा° *cdd.* °विया C एवसिअ° BF पसिय° GXZ पवसिय° BCFZ °वहूओ BF विंचइया CGXZ °इया. L. 2. CX °चिरचि° *cdd.* °ल्लिय° BF °चिफुल्ल° X °चिंफुल्लु° BFX °णियाउ C °णियाओ GZ °णिया हु *cdd.* पिय° G °हुत्तं. L. 3. X चिल्लइ मंडइनीति B °षूक्तः X °षुक्त. L. 4. B विरिंडिहिल्लं C चिरिंडि° FXY चिरिंडि° A चीहं C मुच्छासमुच्छ° X मुच्छा° A °चिणे. L. 5. CG चिवट्टी Z चीवट्टी In C भल्ली only 2. hd. margin. E चुट्टो ABEFX मुट्टीए A मुज्जम°. L. 6. B विरिंडि° C चिरिंडि° X चिरिंडि° X मुस्तोद्भवो GZ चीवट्टी BF मुष्टि. L. 7. X आश्चर्यं GZ उत्संयोगे X उत्संयोग cfr. Siddhah. १. ११६. C °संयोग BF च इति BF चोज्जमित्यपि C चोद्यमित्यपि GXZ चोज्जमित्यपि. L. 8. GZ नई BF चिरिंडि° CX चिरिंडि° G चिरिंडि° G णवचीहि° X णवचीहि°. L. 9. CZ °चीवट्टि° G °चावट्टि° X °चीचट्टि° *cdd.* °नाडिया BCFX चोज्जं. L. 10. BF परिसोसयंमि ACGYZ °सियम्मि X परिपरिसोसिअम्मि BF चुच्छो C 1 hd. मुच्छो corr 2. hd. AY °चेप्पुच्चा BF चुप्पचोप्फुच्चा C चोप्पचं फुच्चा E °चोप्फच्चा G °चोप्पुच्चो X °चोप्फच्चा Z °चोप्पुच्चा. L. 11 C 1. hd. चुल्ला C चुडल्ली E चुटुली X चटुली BF चुणिउ E चणीओ X चुणोउ Z चुणिउं BF विधा° ABFGYZ °रिए C 1. hd. *om.* विधा° C 2. hd. reads विहारिए. L. 12. X चुच्छो C 2. hd. mar gin चुंछो परिशोषितः with the remark मूलपुस्तके नास्ति; *om.* C 1. hd. G °वित C चिप्पो C श्चोप्फच्चो BFGX चोप्पुच्चो Z चोप्पुच्चो Z चुच्छं. L. 13. G चुच्छमिति XZ तुच्छमिति X चुणिउ Z विधीरितः. L. 14. C नई B चोप्पचा C चोप्फच्चा G चोप्पुच्चा Z चोप्पुच्छा X अचुप्प° BF °चुडिलि° C °चुडलि° X °ड्डलि°. L. 15. *cdd.* बाल° G °धरिय Z °चरिय C च्च Z मिव for व्व BF आसयंतु° Z °तुणिअप्पा.

चुण्णासी दासी चुंचुअचुप्पलचुंभला य सेहरए ।
चुण्णाया य कलाए छागम्मि अ चुक्कुडचुलुप्पा ॥ १६ ॥

चुण्णासी दासी । चुंचुओ तथा चुप्पलो तथा चुंभलो शेखरः । चुण्णाया कला । चुक्कुडो तथा चुलुप्पो छागः ॥ यथा ।

चुण्णासीइ सचुण्णायाए चुप्पलचुलुप्पिदुद्धाइं ।
रे जडचुंभलचुक्कुड अप्पसु किं चुंचुआइणा मज्झ ॥ १६ ॥

अत्र चुकइ भ्रश्यतीति धात्वादेशोयुक्तमिति नोच्यते ॥ [१६]

चुप्पालओ गवक्खे वत्थे णवरत्तयम्मि चुप्पलिअं ।
चुल्लोडओ वि जेट्ठे चुण्णप्पहयम्मि चुण्णइओ ॥ १७ ॥

चुप्पालओ गवाक्षः । चुप्पलिअं नवरक्तं वस्त्रम् । चुल्लोडओ ज्येष्ठः । चुण्णइओ चूर्णाहतः । चुण्णिओ रेणुविच्छुरित इति तु चूर्णितशब्दभवः ॥ यथा ।

चुप्पालयदारेणं णवचुप्पलिआइ पिच्छपहरन्ती ।
ओ चुल्लोडयजाया चुण्णइआ देअरेण फग्गुछणे ॥ १७ ॥ [१७]

अलसम्मि चुंचुमाली चुंचुलिपूरो अ चुलुअम्मि ।
वलयावलिधणसिहवामणएसुं चूडचूअचोला य ॥ १८ ॥

L. 1. AZ चुंचुय° BF चुंचय° C चुम्बअ° E चंचुअ° G चुंचुय° C °च्चुप्पलं°. L. 2. C चुण्णाया GZ अ X कलए AGYZ °म्मि य BCF चुक्कड° E नक्कुड° B °चुलुप्प X °चुलप्पा. L. 3. BF चंचुओ C चुम्बओ G चुंचुउ X चुंचुउ BCF *om.* तथा चुप्पलो B, C 1. hd. X शेषरः. L. 4. CX चुक्कडो G चुलुंगो G *om.* यथा. L. 5. B °चुलप्पि° X °चुलप्पि° C °दुद्धाइं. L. 6. B °चुक्कड CFX °चुक्कड BF चंचुणाइणा G चंचुआ° C मझं Z मज्झं. L. 7. BF भ्रशतीति C भ्रस्यतीति G पश्यतीति X भ्रम्यतीति B °देचुक° G °मिति नोक्तः । Z नोक्तं. L. 8. G °लउ X °णउ CY वच्छे G नव° Z नरवत्त° *edd.* चुप्पलियं. L. 9. AGX °डउ C जेट्ठि E जेट्ठे AX °इउ In G from इओ to वाक्षः l. 10 torn off. L. 10. X चुप्पाणउ *edd.* °लियं GX °डउ ज्येष्ठःGX °इउ. L. 11. X चूणाहित GX चुण्णिउ In G तु चूर्णितशब्द is illegible. L. 12. C नवचुप्प° X नवचुप्प° CXZ °लियाइं BF °लियाइ In G from वचु° to ओ l. 13 incl. torn off. Z पिच्छपरिहंती. L. 13. CX उ *edd.* चुण्णइया CX देवरेण G देअरेणे Z फग्गुच्छणे. L. 14. A अलसमि BF अलसं C च्चंचुमाली A °मीली X चंचुमाली EXY चंचु° B चंचु° CE चंचु In G चुंचु is illegible AGYZ य ABFGZ चुलयम्मि C चुलुयम्मि Y चलुयम्मि X लुअम्मि (*om.* चु). L. 15. BCEF वलया° X वलिया° CE °वलिधण° XZ °धण° BF °वावणेसुं E °सिहमणएसु X °मणएसु From वाम° to य torn off in G. E चूड° BF चूडचूओअवोला Z अ.

चुंचुमाली अलसः । चुंचुलिपूरो चुलुकः । अत्र चुलुचुलइ स्पन्दत इति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् । चूडो वलयावली । चूओ स्तनशिखा । चोलो वामनः ॥ यथा ।

तुह जलचुंचुलिपूरो वि दुल्लहो चुंचुमालिणो चोल ।
मणिचूडमण्डिआ चारुचुअआ कामिणीउ किं महसि ॥ १८ ॥ [१८]

मालूरतोत्तणहसिइचोढ्ढसिआ चोढचोत्तचोरलिआ ।
चच्चा य हत्थविम्बे तलप्पहारे अ णायव्वा ॥ १९ ॥

चोढो बिल्वः । चोत्तं प्रतोदः । चोरली श्रावणकृष्णचतुर्दशी ॥ यथा ।

चोरलिपवित्तयछणे चोढदलेहिं तए हरो महिओ ।
मयणसरचोत्तणुण्णा जं तुममेसा अहिसरेइ ॥ १९ ॥

चोप्पडइ म्रक्षतीति धात्वादेशेषूक्तमितीह नोक्तम् ।

॥ अथानेकार्थाः ॥

चच्चा स्थासकः प्रसृतहस्ताघातश्च ॥ [१९]

चंडिज्जो खलकोवेसु चप्फलं सेहरे असच्चे अ ।
कुण्डलवट्टुलदोलाफलयविसालेसु चक्कलयं ॥ २० ॥

L. C (G!) चंचु° C चंचुलि° *cdd.* चुलकः BFX *om.* अत्र BF चुलचुलइ C चुलचुल इति X चुलंचलइ G स्पंदत *om.* C. L. 2. C चलयावली BF चुओ XZ चूड BF सुनशिखा C 2. hd. also सून° From चोलो to यथा torn off in G. L. 3. C च for वि C चंचु G °मालिणो. L. 4. BF मणिच्चड° *cdd.* °मंडिया BF चारुअआ G °चूयआ CX °चूअया Z °चूयया C कामिणीओ G कि. L. 5. G °सिह° BF °चोढ्ढासिलिया X °चोढ्ढ° ABCEFXYZ °सिया In G सिआ चो torn off. BF °चोरलया G °चोत्तलिया XYZ °लिया EXY insert ॥ अथानेकार्थाः ॥ L. 6. GZ चच्चा BFG °बिंबे B तलाप्प° GYZ य C णायव्वा. L. 7. BF चोढो BFG बिल्वः X बिल्वः X °चतुर्दशी. L. 8. GZ °पवियत्तछणे GXZ महिउ. L. 9. C °सरा° GZ °णुन्ना X ज BF तुममसा. L. 10. CX चोडप्पइ Z म्रक्षयतीति CX °कमिति नोक्तं GZ °पूक्तमितीह नोक्तः. L. 11. *om.* A and E here. L. 12. BF चच्चा G प्रसृत° CX प्रसृति°. L. 13. BF °कोवेसु A °कोवेसुं B चप्पलं E चुप्फलं B असचे ABCFY य. L. 14. BF °वडुल° C °वट्ठुल° E °वहुल° Z °वट्टुल° B °दोलापल° C चक्कयलं G चक्कउयं.

चंडिज्जो पिशुनः कोपश्च । चप्फलं शेखरविशेषोऽसत्यं च । सामान्यशब्दा अपि विशेषे वर्तन्त इति हि न्यायः । चक्कलं कुण्डलं वर्तुलं दोलाफलकं विशालं चेति चतुरर्थम् । अत्र चड्डइ मृद्नाति भुङ्क्ते पिनष्टि चेति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ॥ [२०]

चारो पिआलरुक्खो च्छासुं चिक्का प्पतणुअधारासु ।
चम्ममयवारिभण्डे तणुधारादिणमुहेसु अ चिरिक्का ॥ २१ ॥

चारो पियालवृक्षो बन्धनस्थानमिच्छा चेति त्र्यर्थः । चिक्का अल्पं वस्तु तनुधारा चेति द्व्यर्था । चिरिक्का चर्ममयजलभाण्डं तनुधारा प्रत्यूषश्चेति त्र्यर्था ॥ [२१]

चिंधालं रम्मे उत्तमे अ चुल्लो सिसुम्मि दासे अ ।
पाणप्पवालमुक्कच्छन्दारुइवइअरेसु चुणओ वि ॥ २२ ॥

चिंधालं रम्यं मुख्यं च । चुल्लो शिशुर्दासश्च । चुणओ चण्डालोऽल्पो बालो मुक्तश्छन्दोऽरोचको व्यतिकरश्चेति समार्थः । चुणओ विअरओ इति धनपालः । आघ्रातार्थेऽपीति केचित् ॥ [२२]

चञ्चुचुलुएसु चुंचुलि अवगमिअसइण्हयासु चुंचुलिअं ।
चुंचुणिआ चुअपडिरवरमणम्विलिमुट्ठिजूअजूआसु ॥ २३ ॥

L. 1. B चप्पलं X चुप्फुलं BX शेषर° BCFX असत्यं. L. 2. XZ वर्त्तते BX *om.* हि. L. 3. BFG चडइ Z चड्डुइ or चड्डुइ C 1. hd. मृद्नाति G मृद्नाति X मृदुनाति X पिनाष्टि BF °षूक्त इति X °षूक्तः इति BFG नोक्त X नोक्तः. L. 4. CZ चोरो ABCFGXYZ पियाल° C °गुर्भच्छासुं E °गुत्तीत्थासुं GX °च्छासु Z °च्छसु BF चिक्का अप्प° Y चिक्काऽप्प° Z चिक्कणे° CGYZ °तणुय°. L. 5. BF °वाडिभंडे E °भंड्ढे Z °भुडे (*om.* सु) Y च. L. 6. CZ चोरो C पियाल° X अल्पवस्तु. L. 7. X द्व्यर्थाः B त्र्यर्थः X त्र्यर्थाः L. 8. ABCFGYZ च (twice). L. 9. A पाणपाव्वा° ABCFGZ °वाल° Z °छंदा° ABCFGXYZ °वइयरेसु E °वइयरेसु X चुणउ Z चुणउ. L. 10. G रम्य *om.* G; X मुख्यं BF च CZ वा B शिशुः दासश्च C शिसुदा° G धुणउ X चुणउ XZ चंडालः अल्पो BFGZ बालो GZ मुकछंदो BX मुक्तः छंदो. L. 11. B आरोचको CX अरोचको CGZ चुणउ X चुरउ BF वियरओ Z चिअ° C 1. hd. GXZ °रउ. L. 13. ABCEF °चुलएसु GZ °चुएसु X only चंचुलएसु ABCFGY अवगमिय° E °गम्मिय° CGZ °सइण्हि° *edd.* °यासु AC चंचुलियं B चुंचुलियं EFGXYZ °लियं L. 14. C चंचु° *edd.* °णिया BF चुअ° Y चुयं° X चुअ° C 1. hd. °पडिवर° X °पडिवर° ABFGZ °णंविलि° C °णंचिलि° X °णंमहि° A °मुट्ठ° E °मुढ्ढि° G °मुट्टि° X °मुट्ठिजूय° X adds ॥ अथ छादिः ॥

चुंचुली चञ्चुश्चुलुकश्च । चुंचुलि इति लुप्तविभक्त्यन्तो निर्देशः । चुंचुलिअं अवधारितं सतृष्णता च । चुंचुणिआ च्युतं प्रतिरवो रमणमल्लिका मुष्टिद्यूतं यूका चेति षडर्था । प्रतिरव इति सामान्यशब्दोऽपि विशेषे गोष्ठीप्रतिरवे वर्तते । यदाह ॥ चुंचुणिआ प्रतिरवो गोष्ठ्याम् ॥ केचित् चुंचुणिअं चलितेऽप्याहुः ॥ [२३]

॥ अथ छादिः ॥

छल्ली तजाइ छद्दी सेज्जाए विज्जुलाइ छडा ।
कविकच्छू छंकुइछुंछुईउ छलिआ छइल्लछप्पण्णा ॥ २४ ॥

छल्ली त्वक् । छद्दी शय्या । छडा विद्युत् । अत्र छणो उत्सव इति क्षणशब्दभवोऽयमिति नोक्तः । छंकुई तथा छुंछुई कपिकच्छूः । छलिओ छइल्लो छप्पण्णो इत्येते त्रयोऽपि विदग्धार्थाः । अन्योन्यपर्यायभङ्ग्या तु निबद्धाः ॥ यथा ।

कयलीछल्लिं छंकुइमम्बुजछद्दिं पि छुंछुइं मुणइ ।
छलिएण छइल्लपिआ तेण विणा छडचलेण छप्पण्णा ॥ २० ॥ [२४]

छवडी चम्मं छप्पंती णिअमो जत्थ लिहिअए पउमं ।
तणुए छउअच्छिक्कोलिआ छमलओ अ सत्तछए ॥ २५ ॥

L. 1. C चंचुली G *om.* चुंचुली C चुश्चुलकश्च (sic) BFGZ चंचुः चु° GZ °चुलकश्च X चंचुश्च° BCFX चंचुलीति GZ चुंचुलीति Z चेंचुलीति C चंचु° G Z °लिअं. L. 2. X °धारितमृ° C चंचु° *edd.* °णिया X only चुणिया B स्युतं C 1. hd. च्यतं 2. hd. च्यूतं X सुतं X °मल्लिका°. L. 3. BCFXZ षड्र्थाः G षडर्थं C वशेषे 2. hd. षशेषे BF विशेषगोष्ठी° CG °गोष्ठी° GZ °रवे पि G चुचुणिया BCFXZ °णिया. L. 4. BFGX गोष्ठ्यां C *om.* केचित् BCFX °णिअं G चुंचुअं चलिते X चलते. L. 5. *om.* A, BCFXZ छाद्यः Y *om.* अथ. L. 6. GZ तजाए B विज्जुलाइ C विजु° A विज्ज° Y °लाए. L. 7. A °कच्छु E °च्छुंछुइओ BGXY °छुंछ° C °इंओ X °इउ ABCFGYZ छलिया X छइल्ल° Y °छप्पन्ना. L. 8. BF छण्णा उत्स इति C छाणा उत्सव इति. L. 9. B छंकुइ B छुंछुइ BF छइलिउ GXZ छल्लिउ. L. 10. CX *om.* इत्यु B °ग्धार्थां B °बद्धा. L. 11. BF छंकुणइमंबुछद्दिं GX °इमंबुज° Z °इमंबुज° C °छद्दि BF छुंछुइं CX छुंच्छुइं G छुंच्छुये Z छुंछुइं. L. 12. CX छलियेण *edd.* °पिया Z विणा °चलेण. L. 13. C 1. hd. छम्मं *edd.* णियमो (Y नियमो) CGXYZ लिहियए E पउमो L. 15. A छउअंछिकोलिया BCEF छओअ° GYZ छउय° X छउल° C °छिक्कोलिया ABFGYZ °लिया ABFGXZ छमलउ AEY च BF सत्तछ.

छवडी चर्म । छप्पंती नियमविशेषो यत्र पत्रं लिख्यते । छउअं तथा छिक्कोलिअं तनु । छमलओ सप्तच्छदः ॥ यथा ।

जस्स कए छप्पंतिं करेसि छउअङ्गि सो वि तुज्झ कए ।
छमलयतलम्मि छिक्कोलिऊण मिल्लेइ मिगछवडिं ॥ २१ ॥

अत्र । छड्डइ मुञ्चति । छज्जइ राजति । इति धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ ॥[२५]

खन्दे छडक्खरो वि हु छासी तक्कम्मि रिच्छए छारो ।
छाही खे छाईओ माईओ लहुअमच्छए छिद्दो ॥ २६ ॥

छडक्खरो स्कन्दः । छासी तक्रम् । छारो अच्छभल्लः । छाही गगनम् । छायावाचकस्तु छाहीशब्दश्छायाशब्दभव एव । छाईओ मातरः । छिद्दो लघुमत्स्यः ॥ यथा ।

छाइछडक्खरछाहीमणी ण पणमेसि कहसु कस्स कए ।
छासीहारिणि धूए छारसिरे छिद्दगन्धिल्ले ॥ २२ ॥ [२६]

छिल्ली सिहाइ छित्तं छिविए जारेसु छिण्णछिण्णाला ।
छिव्वं कारिममुच्छुदले छिविअं वाहलीइ छिंछोली ॥ २७ ॥

छिल्ली शिखा । छित्तं स्पृष्टम् । छिण्णो तथा छिण्णालो जारः । जारेष्वित्येकशेषाद्बहुवचनात् छिण्णा छिण्णाली स्त्रीत्यपि । छिव्वं कृत्रिमम् । छिविअं इक्षुखण्डम् । छिंछोली वाहली । वाहलीशब्दश्च लघुजलप्रवाहवाचको देश्य एव वक्ष्यते ॥ यथा ।

L. 1. B छप्पंती C पत्तं X पत्र GZ छउयं G छिक्कों° *edd.* °लिअं. L. 2. C तन्नु X तनुः GXZ °लउ. L. 3. B छप्पंति C छप्पंती X छप्पती GZ छउयंगि. L. 4. BF छिक्कोलिओ ण X °लिउण G मिल्होइ C °च्छिवडी X °च्छिवडिं G °छिउडिं Z °छवरिं. L. 5. BF छड्डइ G छंडइ X मुंचइ GX राजते C °क्तौ इति X °क्ता इति. L. 6. A छदक्खरो Y कडक्खरो B च्छासी BF रिच्छुए G लारो. In G छ and ल are frequently confounded in the beginning of the words. L. 7. BF छाइओ AX छाइंउ Z लाइंउ BF माइओ AZ माइंउ X माइउ G *om.* माईओ CGYZ लहुय° A °मत्थए C 1. hd. चिद्दो E छिद्दे. L. 8. BX कबंदः G स्कंदः G °भल्लं L. 9. BCF °शब्दः छा° X °शब्द छा° BF छाइओ X छाइंउ Z छोद्दो G लघ°. L. 10. C छइ° BCF °मणि. L. 11. C °हारिणी X °हारणि GZ छारसिर G छेद्द° C °गंधिल्ले. L. 12. Z छित्त X छिविए GZ छिन्नछिन्नाला. L. 13. GX छिवं Z छिव्व C °ममुच्छुदले छिछिं ABEFGXYZ छिविअं E वाहलीइ. L. 14. BF छिल्ला GZ छिन्नो तथा छिन्नालो. L. 15. C °त्येकशाषो बहु° BCFX °षाद्बहु° X °वचनात G °नाच्छिन्ना छिन्नाली इत्यपि Z च्छिन्ना च्छिन्नाली स्त्री इत्यपि X छिवं BCFXZ छिविअं G लेविअं. L. 16. Z छिन्छोली X वोहली° CX °शब्दस्तु.

छिव्वसिणेहच्छित्तच्छिलिं छिविएण मोलिऊण सिसुं ।
जं चलसि घडकरा तं छिण्णे छिंछोलिआइ छिण्णालो ॥ २३ ॥ [२७]

छिप्पीरं च पलाले छिप्पालो सस्ससत्तउसहम्मि ।
छिल्लरमवि पल्ललए मुहविकोणे अ छिव्वोल्लो ॥ २८ ॥

छिप्पीरं पलालम् । छिप्पालो सस्यासक्तो गौः । छिल्लरं पल्वलम् । छिव्वोल्लो निन्दार्थं मुखविकूणनम् । विकूणितं मुखमेवेत्यन्ये ॥ यथा ।

तुज्झ कए वाहेहिं सा छिल्लरयं भरेइ दुद्ध तुमं ।
छिव्वोल्लेण तमिक्खसि छिप्पीरतिणं व छिप्पालो ॥ २४ ॥

अत्र । छिवइ छिहइ स्पृशति । एतौ धात्वादेशेषूक्काविति नोक्तौ ॥ [२८]

छिप्पालुअछिक्कोअणछिहंडया पुच्छअसहणदहिसरा ।
छिण्णोब्भवा य दुव्वा तह छिण्णच्छोडणं सिग्घे ॥ २९ ॥

छिप्पालुअं पुच्छम् । छिक्कोअणो असहनः । छिहंडओ दधिसरः । छिण्णोब्भवा दूर्वा । छिण्णच्छोडणं शीघ्रम् ॥ यथा ।

वरछिप्पालुअ छिण्णोब्भवाछिहंडेहि धवल पुट्ठो सि ।
छिण्णच्छोडणगमणे हक्काछिक्कोअणो हवसु इण्हिं ॥ २५ ॥ [२९]

L. 1. C सिव्वसिणेह° X छिच° Z *om.* च्छित्त B °छित्तथ्यिलिं CX °छित्ता छिलिं G °छित्तं छिलं Z °छिलं B छिंविएण C विएण F ठिविएण BF मोलिऊण्ण G °उण X भोमिऊण. L. 2. CGXZ चलसि C 2. hd. दलसि C घडकरां GZ छिण्णो BCFX °लियाइ GZ °लियाइं GZ छिन्नालो. L. 3. F छिप्पिरं C *om.* च BF व G सस्सचत्त° Z सस्सवउत्तसहम्मि. L. 4. C छिण्णरमवि G °विक्कोणे X °विक्कोणो Z *om.* अ BFY व G वि BCF छिव्वोलो AGDX छिव्वोलो Z विव्विलो. L. 5. GZ सस्यसक्तो X सस्यासस्यासक्तो BXZ छिव्वोलो C (FG!) छिवोलो D छिवोल्लो. L. 6. G मुखवि° X °विकूणनं Z °विकूणनं BF विकमुख° or विकूमुख° X विकूणितं Z विकणितं CZ मुखसेवें° X मुखसेवें° (!). L. 7. BCFXZ वाहेहिं G वाहेहि C छिलयरं X छिल्लरतं B दुद्द C दुद्ध F दुद्ध G दुट्ट Z पुट्ट C तमं. L. 8. BF छिव्वोलेण C छिव्वालेण D विव्वोल्लेण GZ छिव्वोल्लेण CXZ °तिणे G °तिण C च. L. 9. X छिवइ छिइ छिहइ G स्पृशति स्पृह्यति धात्वाविति नोक्तौ (sic) Z स्पृशति स्पृह्यतीति धात्वादेशे° B °पूक्ता नोक्तौ. L. 10. GYZ °लुअ° BFG °छिक्कोणअ° Z °छिक्कोपण° GZ °छिहडया A पुत्थ° C दहिसिरा X adds य. L. 11. GZ छिन्नो° B छिण्णोद्भवा Y छिण्णु° EX °भवा BF दुवा GZ च्छिन्न°. L. 12. G °लुवं पुच्छ Z °लुवं X °लुअं पुच्छ BF विक्कोअणं X छिहंडिउ B छिण्णोद्भवा XZ छिन्नोद्भवा C छिन्नोब्भवा G छिन्नोब्भवा. L. 13. GZ तथा छिन्न°. L. 14. GZ °लुव BX छिण्णोद्भवा° Z छिन्नोद्भवा° G छिन्नो° BF °छिहंडेति CX °डेइ GZ °डेहिं BX पुट्ठो F पुट्ठो. L. 15. GZ छिन्न°.

दहिए छिहिंडिभिल्लं छिंछटरमणं च मिंचणकीला ।
छुंदं बहुअम्मि बलायाइ छुई लित्तए छुहिअं ॥ ३० ॥

छिहिंडिभिल्लं दधि । छिंछटरमणं चक्षुःस्थगनक्रीडा । छुंदं बहु । छुई बलाका । छुहिअं लिप्तम् ॥ यथा ।

छुंदघणच्छुहिअं णहमुड्डीणछिहिंडिभिल्लधवलछुइं ।
जाव हुअं ता तीए छिंछटरमणं सहीहि कयं ॥ २६ ॥ [३०]

छुरिअछुरमड्डिछुंछुंमुसया मट्टिछुरहत्थअरईसु ।
छेंडी लहुरच्छाए छेली थोवप्पसूणमालाए ॥ ३१ ॥

छुरिआ मृत्तिका । छुरमड्डी क्षुरहस्तः । नापित इति यावत् । छुरहत्थशब्दोऽपि देश्यः । पर्यायभङ्ग्या तूपात्तः । छुंछुंमुसयं रणरणकः । छेंडी लघुरथ्या । छेली अल्पप्रसूना माला ॥ यथा ।

जुत्तं छुंछुंमुसयं करेसि छुरमड्डिआइ छुरहत्थ ।
छेलि च्चिअ अणुरूवा छुरिआघडिअस्स छेंडिजक्खस्स ॥ २७ ॥ [३१]

L. 1. GYZ छिहंडि° BF छिंबट° G छिछट° BF मिंवण° EG मिचण° This is no doubt the correct form. cfr. M. मिचकणें, मिचकविणें etc. G. मीचवुं U. मिचना It does not, however, suit the metre. L. 2. BCFG बहु° CEGYZ °यम्मि BCFG बलायाइ Y बलाआइ BF छुइ X च्छुई A तित्तए BF छिहियं ACEFGXYZ छुहियं. L. 3. X छिहंडि° दधिः BF छिंचट Z छिंछड° G छुंदुं BX बहु G बहुं X छइं GZ बलाका. L. 4. GXZ छुहियं X *om.* यथा. L. 5. GZ छुंदप्पण° X छुदप्पण° BFG °छुहियं XZ °छुहि (*om.* अं) C *om.* च्छुहिअं णह GZ ण हु BF °मुंडीण° C °मुट्टीण° Z मुड्डीण° X णपुट्टीण Z °छिहिड°. L. 6. CGZ हुयं X हुय C नाए *edd.* सहीहिं. L. 7. *edd.* छुरिय° BF °छुरछुरमंडिछुछुंमु° C °छुरिमंडिछुछुंमुसया G °छुरमट्टिछुंछुमुसय X °च्छुरमाट्टिछुछुंमु° Y °छुरमंडि° Z °छुछुंमुसया E मट्टि° B °अरइसु. L. 8. E छेंड्डी G छिडी YZ छिंडी BX थोव° BF °मालासुए. L. 9. *edd.* छुरिया Z *om.* छुरिआ मृत्तिका BCF छुरमंडी X क्षुरमट्टी *edd.* क्षुरहस्तो (X क्षुरहस्तो) C 1. hd. जुर° BF छुरहस्त°. L. 10. BCFX छछुमु° GZ छुछु° X रणरणरणकः BFZ छंडी C छेण्डी G छेण्ही X छेडी In G छेली अल्प is torn off. Z अप्रसूना. L. 12. BCF छुछुं° G छुंछु° GZ °मसयं X °घुसयं BF करोसि X करंति BF °मंडियाइ CX °मुंडियाइ GZ °मड्डियाए BF छुरहच्छ. L. 13. BF, C 1. hd. X च्चिय G च्छिय Z चिय *edd.* छुरियाघडियस्स C छंण्डिरक्खस्स.

छेत्तरमणव्वसुप्पाइ छेभओ हत्थविम्बम्मि ।
छागम्मि छेलओ खेत्तजागरे छेत्तसोवणयं ॥ ३२ ॥

छेत्तरं जीर्णं शूर्पाद्युपकरणम् । छेभओ स्थासकः । छेलओ छागः । कप्रत्ययाभावे छेलो इत्यपि । छेत्तसोवणयं क्षेत्रे जागरणम् ॥ यथा ।

मसिछेभइल्लवसणं परिहरिउं छेत्तरं व मं बहिणि ।
तीइ कए सो छेलो णिसि वच्चइ छेत्तसोवणमिसेण ॥ २८ ॥ [३२]

छोब्भो पिसुणे दासम्मि छोइओ अप्पिअम्मि छोब्भत्थं ।
छंटो जलच्छडासिग्घेसुं छाओ अ भुक्खिअकिसेसु ॥ ३३ ॥

छोब्भो पिशुनः । केचित् छोब्भो खल इति पूर्वदेशीषु पाठं दृष्ट्वा खलशब्द-विप्रलब्धाः खलं पिण्याकं व्याचक्षत उदाहरन्ति च । अस्माभिस्तु सारतरदेशीपर्यालोचनेन छोब्भो पिशुन इति दृष्टमुदाहृतञ्च । तत्र बहुदृश्वानः प्रमाणम् । छोइओ दासः । छोब्भत्थं अप्रियम् । ह्रस्वः संयोगे । इति छुब्भत्थं इत्यपि ॥ यथा ।

तीए कडिल्लवत्थं उत्तरिअं करिअ मज्झ दंसन्तो ।
किं काहिसि इह अण्णं रे छोइअ छोब्भ छोब्भत्थं ॥ २९ ॥

॥ अथानेकार्थाः ॥

L. 1. From रम° to छेभ torn off in G. C छेत्तरमव्वमुप्पाइ C 2. hd. °मु° BF °सुप्पाइ AGX छेभउ BF °विंबंमि G °बिंबम्मि. L. 2. AGXZ छेलउ. L. 3. BF जीर्णंशूर्पा° C 1. hd. GX °सूर्पा° Z सूर्पा° From द्युप to स्थासकः incl. not legible in G. X छेभउ GX छेलउ In G from कप्र° to इत्यपि torn off. L. 4. C छेत्तासवणयं C क्षेत्रजागरणं. L. 5. C °छेभलइल° X °छेभउइल° BF परिउं C परिहरिउं X परिहरियं GX च Z मिव for व B वहिणि C (F?) वहिणी G वहिणी X विहिणि. L. 6. BF तीसे Z लेलो From ण in मिसेण to भु in भुक्खिअ l. 8. torn off in G. L. 7. CZ छोभो A छोइउ X छोईउ *cdd.* अप्पियम्मि BF छोब्भन्छं C छोभत्थं Y च्छोब्भत्थं Z छोब्रत्थं E here inserts अथऽनेकार्था (sic) X अथानेकार्थाः Y अनेकार्थाः. L. 8. X छदो C जलत्थडा° E °च्छड्डा° X °छटा° Z °च्छटा° AX छाउ CZ व BCFGYZ भुक्खिय. L. 9. CGZ छोभो G *om.* केचित् CGXZ छोभो Z छोभो केचिन् X पूर्वदशेषु From दृष्ट्वा to दे in देशी l. 10. torn off in G. L. 10. BF खलपिण्याकं BCFXZ °क्षते X उदाहर्रतिस्म (sic). L. 11. CGZ छोभो C दृष्टमु° G दृष्ट उदा° Z दृष्टं उदा° Fron णम् in प्रमाणम् to कडिल्ल° l. 13. torn off in G. CX छोईउ. L. 12. C छोभत्थं F छोब्भछं X छोभच्छं Z छोब्रत्थं BCFX ह्रस्व C संयोग C 1. hd. छुब्भ° BFX °च्छमित्यपि CZ °त्थमित्यपि. L. 13. C कडिल्ल° X कड्डिल्ल° *cdd.* उत्तरियं करिय (Z उत्तरिय करियय) Z दंसंता. L. 14. X काहिमि corr. into काहसि BFX अह GZ अन्नं C र BF छोइअय छोअब्भ CX छोइय C छोब्भ छोभछं. L. 15. *om.* ABEF. In G only अथ, the rest being torn off.

छंटो जलच्छटा शीघ्रश्चेति द्व्यर्थः। छाओ बुभुक्षितः कृशश्च। ननु। छातोदरी युवदृशां क्षणमुत्सवोऽभूत्॥ इत्यादौ छातशब्दस्य कृशार्थस्य दर्शनात्कथमयं देश्यः। नैवम्। छेदनार्थस्यैव छातशब्दस्य साधुत्वात्। न च धात्वनेकार्थता। उत्तरमत्र। अनेकार्थता हि धातूनां लोकप्रसिद्ध्या। लोके च छातशब्दस्य छेदनार्थं मुक्त्वास्यैव कवेः प्रयोगो नान्येषामित्यलं बहुना॥ [३३]

धण्णाईणं मलणे गोमयवत्थेसु तह छाणं।
छाया कित्तीभमरीसु छारयं उच्छुसकमउलेसु॥ ३४॥

छाणं धान्यादिमलनं गोमयं वस्त्रं चेति त्र्यर्थम्। छाणीत्यपि केषांचित्पाठः। छाया कीर्तिर्भ्रमरी च। छारयं इक्षुशल्कं मुकुलं च॥ ३४॥

छाइल्लो अ पईवे सरिसे ऊणे सुरूवे अ।
छिद्दकुडीसुं छिल्लं छिंडं सिहछत्तधूवजन्तेसु॥ ३५॥

छाइल्लो प्रदीपः सदृश ऊनः सुरूपश्चेति चतुरर्थः। छिल्लं छिद्रं कुटी च। छिल्लं वृत्यन्तरमपीति केचित्। छिंडं चूडा छत्रं धूपयन्त्रं च। संयोगे परे इदेतोः कामचार इति छेंडं इत्यपि॥ [३५]

छिप्पं भिक्खापुच्छेसु छिन्नछीएसु छिक्कं च।
छिवओ समूहणीवीसु छिंछओ देहजारेसु॥ ३६॥

L. 1. Z छंद्दो From छंटो to छाओ incl. torn off in G. BF जलच्छटा C जलच्छय X छ॥ उ बभुक्षित CG न तु. L. 2. Z युवद for युवदृशां B °दृशा BCFX भूदित्यादौ L. 3. In G नैवम् to न in छात is torn off. BF *om.* from साधुत्वात् to छेदनार्थ excl. l. 15. GZ साधुत्वात् X व for च. L. 4. X *om.* हि C °प्रसिद्धय G °प्रसिद्ध्या च लोको छात° L. 5. X के for लोके C छातशब्दस्य साधुत्वात् छेदना° BCFX मुक्ता अस्यैव G मुक्तास्यैव. L. 6. C धण्णाइणं GZ धन्ना° BF मलिणे BF *om.* from गोमय. to °मलनं incl. l. 8. C °वच्छेसु Z च्छाणं. L. 7. A °सुक°. L. 9. XZ इक्षुः शल्कं X चा. L. 10. C छाइंल्लो AY व GZ वि B सुरूवे ABCFGYZ य. L. 11. A छिद्दं° A छिंडुं E छिंडं G छिंड X छिडुं G °धूवजंतेसु Y धूपजंतेसु Z °धूवजंतेसुं. L. 12. CX सदृशः B सुरूपश्चेति. L. 13. G वृत्यंतर° X छिडुं C संयोगपरे. BFGXZ परे BCFXZ इदोतोः G इतोतोः L. 14. BFX छेडमित्यपि CGZ छेंडमित्यपि. L. 15. C छिन्नछाएसु. L. 16. AGX छिवउ Z छिनओ C °नीवीसु GZ °णीवीसुं AGX छिंछउ.

छिप्पं भिक्षा पुच्छं च । छिक्कं स्पृष्टं क्षुतं च । छिवओ समूहो नीवी च । छिइओ देहो जारश्च । केचित् छिंछयं शलाटुफलमाहुः ॥ यथा ।

धूआइ पढमगब्भं व रक्खए उअह आढिआ घरिणी ।
तुम्बीइ पढमणिग्गयमाबन्धुरबन्धणं छिंछं ॥ ३० ॥ [३६]

छिप्पंती वयऊसवभेए पिट्ठे वि छिप्पिंडी ।
छिक्कोट्टली अ पयरवपामद्दाछाणखण्डेसु ॥ ३७ ॥

छिप्पंती व्रतभेद उत्सवभेदश्चेति द्व्यर्था । छिप्पिंडी व्रतोत्सवभेदो पिष्टं चेति त्र्यर्था । छिक्कोट्टली अंह्रिरवः पादाभ्यां धान्यमलनं गोमयखण्डं चेति त्र्यर्था ॥ [३७]

छिप्पंदूरं गोमयखण्डम्मि तहेअ विसमम्मि ।
सिसुससिसु छुद्दहीरो छेओ अन्तम्मि दिअरे अ ॥ ३८ ॥

छिप्पंदूरं गोमयखण्डं विषमं चेति द्व्यर्थम् । छुद्दहीरो शिशुः शशी च । छेओ अन्तो देवरश्च ॥ [३८]

छेधो थासयचोरेसु सिहाणोमालिआसु छेंडा वि ।
छोहो गणविक्खेवा छोब्भाइत्ती अछेप्पवेसासु ॥ ३९ ॥

L. 1. G भिक्खा C 1. hd. च्छि; del. 2. hd. GXZ छिवउ GXZ छिइउ. L. 2. B केचि च G om. from केचित् to छिंछं incl. l. 4. L. 3. BF धुयाय CZ धूयाइ X only धूय BF °गब्भं च BF om. रक्खए Z रक्खय C ओअह cdd. आढिया (Z आढिवा). L. 4. BF तुंबीइ X °णिगाय° B °मावंधुर°. L. 5. G छिप्पती BF om. वय BF °भेएसु BFGX पिट्टे E पोट्ठु BEFGZ छिप्पंडी X छिप्पंती. L. 6. GZ छिक्कोट्टली ABCFGYZ व Y °छाणाखंडेसु. L. 7. B व्रतभेदः Z °भेदः X द्यर्थाः BF छिप्पंडी C छिप्पिंडा X छिप्पंती C °भेदो X om. पिष्टं X त्र्यर्थाः twice. L. 8. C अंह्रिघ्र°. L. 9. A °खण्हम्मि ABFY तहेय CGXZ तहेव C 1. hd. विमतम्मि X विसमम्मिसिमम्मि. L. 10. Y ससु° C om. ससिसु C छुट्टहिरो X छिद्दहीरो AGX छेउ X अतम्मि ABFY दियरे C दियेरे ABCFY च. L. 11. X छिप्पदूरं BC गोमयखंडमि तहेय विसमंमि चेति (sic!) C त्र्यर्थं C 1. hd. चुट्टहीरो C 2. hd. छुट्ट° C शिसुः X शिशुस्त्रशी GXZ छेउ. L. 13. B छेधो Y छेवो C थासंय° cdd. °षोमालियासु ACZ छेडा E छंडा X छंडी. L. 14. BYZ छोहा C (F!) छाहा E छोइब्म° G छोभ° BF अउप° E अक्ख° Y अछिप्प° cdd. °वेसासु.

छेवो स्थासकश्चौरश्च । छेंडा शिखा नवमालिका च । छोहो समूहो विक्षेपश्च । छोल्भाइत्ती अस्पृश्या द्वेष्या च ॥ [३९]

॥ अथ जादयः ॥

जंगा गोअरभूमी जच्चो पुरिसे तुसे जंभो ।
जयणं हयकवचम्मि जरंडो वुड्ढम्मि जण्हली णीवी ॥ ४० ॥

जंगा गोचरभूमिः । जच्चो पुरुषः । जंभो तुषः । जयणं हयसंनाहः । जरंडो वृद्धः । जरडो इत्यन्ये । जण्हली नीवी ॥ यथा ।

जयणेहि हया गामा जंगाहि कणा य जंभभावेण ।
महिलाओ जण्हलीहि सहन्ति गेहा जरंडजच्चेहिं ॥ ३१ ॥ [४०]

जडिअं खचिए जगलं पङ्कसुरे जंबुलो अ वाणीरे ।
णङ्गलसिहाइ जवणं जडम्मि जंभलजहाजाया ॥ ४१ ॥

जडिअं खचितम् । जगलं पङ्किला सुरा । पङ्किलसरको जगलं इत्यन्ये । जंबुलो वानीरः । जंबुलं मद्यभाजनमिति सातवाहनः । जवणं हलशिखा । जंभलो तथा जहाजाओ जडः ॥ यथा ।

मणिजडिअवासभवणे जगलं जंबुलघरोचिअं णिन्तो ।
जहजाय कीस लज्जसि जवणोचिअहत्थजंभलत्तेण ॥ ३२ ॥

L. 1. GZ °कश्चोरश्च X °कचौरश्च CGZ छेडा X छिंडी CX नमूहो. L. 2. G छेप्पवेभाइत्ती BF अस्पुश्या C अस्पृश्य द्वेष्या च X अस्पृशा. L. 3. *om.* A; EXY जकारादिः. L. 4. CEGYZ गोयर° C 1. hd. Z जच्चो A तुजे. L. 5. BF जय हय° G °कवचम्मि X °कवचांमि ABCFG जरण्डो E जरडो X जरड्डो C वुड्ढम्मि GZ चुड्डम्मि यन्हली CX नीवी. L. 6. X जं for जंगा C गोवर° BFZ जच्चो BF पुरुष Z जंसो B तुसः C °सन्नाहा BCF जरण्डो G जरण्हो Z जरम्हो. L. 7. Z जरंडो GZ जन्हली GZ णीवी. L. 8. BCFX जयणेहिं CZ हय C गोमा G जंगाहिं X जगाहि. L. 9. GXZ महिलाउ BF जजन्हलीहिं CX °लीहिं G जन्हीलीहिं Z जन्हलीहिं B जरण्ड° G °जचेहिं Z °जच्चेहिं. L. 10. *cdd.* जडियं B, C 1. hd. Y खविए GZ जइर GZ पंके सुरे BY जंबुलो C जुंबुलो G(!)Z जंतुलो X जंबुलो GYZ य E वाणीरे A वाणीरो. L. 11. BF जंगल° C णंणंगल° C 2. hd. णंणंहल° A °सिहाइं G जंवडं X *om.* जडम्मि X जंभलजडहाजहाजाउ BF °जाहा° Y °जाआ. L. 12. *cdd.* जडियं CZ °सुरको G *om.* from पङ्किल° to इत्यन्ये BFX जगलमित्यन्ये° CZ जलमित्य°. L. 13. X जंबुलो G वाणीरः BCFX जंबुलं G जंदुलं L. 14. X जहाजाउजाउ. L. 15. C मडि° *cdd.* °जडिय° BF insert जंबुलं after जगलं *cdd.* जंबुल° (X जंबुल°) B °घरोचियं C °घरोचिअ F °घरोविय GZ °घरोचियं. L. 16. BCFZ जवणोचिय° G जवणोचिय°.

अत्र जगरो संनाह इति संस्कृतसमः । जंपइ कथयति । जवइ यापयति । इति धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ ॥ [४१]

जहिमा विअड्ढगाहा जवयजवरया जवङ्कुरए ।
जंघामओ अ जंघालुअम्मि जंवालयं च जलणीली ॥ ४२ ॥

जहिमा विदग्धरचिता गाथा । जवओ तथा जवरओ यवाङ्कुरः । जंघामओ तथा जंघालुओ द्वावप्येतावन्योन्यपर्यायतया जङ्घालवाचकौ । जंवालं जलनीली । शेवालमित्यर्थः । जलनीलीशब्दो यदि संस्कृते न रूढस्तदा देश्यः ॥ यथा ।

जंघालुए णइअडं गया मि जं तुह तणुम्मि जंवालो ।
तह जवरयगोवीओ तुह जहिमं तत्थ गायन्ति ॥ ३३ ॥
तं जवयगोरयङ्गि भरिउं जंघामओ हविअ वच्च ।
जलणीलिदुग्गमग्गो ण विअम्भइ पाउसो जाव ॥ ३४ ॥ [४२]

जच्छंदओ सतन्तम्मि जक्खरत्ती अ दीवाली ।
जण्णोहणो णिसिअरे जंघाछेओ अ चच्चरए ॥ ४३ ॥

जच्छंदओ स्वच्छन्दः । कप्रत्ययाभावे जच्छंदो । जक्खरत्ती दीपालिका । जण्णोहणो राक्षसः । जंघाछेओ चत्वरम् ॥ यथा ।

L. 1. BCFXZ जगरः G जगर X सन्नाहः. L. 3. BX जहमा A वियड्ढ° BCEFXY वियड्ढ° GZ वियड्ढ° B °जचरया E जवंकुरए B °कुरए. L. 4. CGXZ जंघामउ GYZ य GYZ °लुयम्मि BCFGY जंवालयं C जवणणीला YZ जलनीली. L. 5. BX जहमा CX विदग्धचरिता X जवउ C *om.* तथा X जवरउ BGXZ जंघामउ. L. 6. G °लुउ X °लउ X °पर्याय (*om.* तया) B जंचालं CG (F!) जंवालं. L. 7. CX सेवा° CX जलणीली° X *om.* यदि F संस्कृत BF *om.* न, GZ have it after तदा. L. 8. X जंघालुग् CX णइयडं GZ णइतडं G गयालि BF जंवण्णो CDG जंवालो I do not think it necessary to correct this to जंवालं The word may also be a masculine. L. 9. G °गोविए XZ °गोवीउ X जहमं जत्थ. L. 10. BFX जवअ° C जवअ° GZ °गोरयंगि C °अंगि C 1. hd. भरिओ C 2. hd. भरिउ C 1. hd. GX °मउ *cdd.* हविय Z वच्च. L. 11. C *om.* ण CZ वियंभइ G वियंभइं. L. 12. B जत्थंदओ AGX °दउ ABCFGYZ य E दीवाली. L. 13. A जण्णोहण्णो BCFG जण्होहणो ABFGYZ णिसियरे C णिसियारं AX °छेउ GYZ य BF चच्चरए C 2. hd. चच्चरए. L. 14. G जुच्छंदउ X जच्छंदउ स्वच्छंदकः C जत्थरत्ती. L. 15. *cdd.* जण्होहणो G जंघालेउ X जंवाछेउ BF चच्चरं C. 1. hd. चत्वारं.

मणिवलएहि कुणन्ती जंवाछेअम्मि जक्खरत्तिं व ।
जण्णोहणाण वि तुमं णिसि जच्छंदेण किं डरासि ॥ ३५ ॥ [४३]

विद्दविअम्मि जगडिओ जंभणआई जहिच्छभणिराई ।
जरलद्धिअजरलविआ गामीणे ऊरुए जहणरोहो ॥ ४४ ॥

जगडिओ विद्रावितः । कदर्थित इत्यर्थः । जंभणओ यथेष्टवक्ता । जंभणभणो इति केचित् । उभदत्रादिग्रहणात् । जंपिच्छओ यथादृष्टमभिलषिता । जंपेच्छिरमग्गिरो यो यद्दृष्टं तदेव मृगयते । इत्यादि । अत्र । जयडइ त्वरते । इति धात्वादेशोक्त-मिति नोक्तम् । जरलद्धिओ तथा जरलविओ ग्रामीणः । जहणरोहो ऊरुः ॥ यथा ।

जरलद्धिआइ दट्ठुं पवणल्हसन्तंसुअं जहणरोहं ।
ओ कामसरजगडिआ जरलविआ हुन्ति जंभणया ॥ ३६ ॥ [४४]

जहणूसवमद्धोरू जंकयसुकओऽप्पसुकयगिज्झम्मि ।
जांडी गुम्मं जाई सुरा कविट्ठम्मि जाऊरो ॥ ४५ ॥

L. 1. *cdd.* °वलएहिं GZ °छेयम्मि G जक्खारत्तिं BCFX च. L. 2. CGXZ जण्होहणाण G तुमा. L. 3. A विद्द° *cdd.* °वियम्मि AGX °डिउ A जंभणउ वि जहिछ-भणिरे य C जंभणिआई BEG जहित्थ° Y जहेच्छ° X जहत्थभणिरोय G °भणिराइ. L. 4. C जलरद्विय° BFX °द्दिय° AEGYZ °द्धिय° C °जलरवि (sic) ABEFGXYZ °विया GZ गामिणे CX ऊरए C जहणरोहा. L. 5. X जगडिउ G विद्रविनः X has द्रावि twice. C जंभणेओ GZ °णउ X °णोउ B जमण° G °भणे. L. 6. B उभत्राविय° X उभयत्रापि यद्द° GXZ °च्छउ BFX °लसिता BF जेंपेच्छिर° G जंपेच्छर° X °मग्गिरोउ. L. 7. CGXZ *om.* यो BFX *om.* यद् once. C reads यद्यद्दृष्टं CG मृगयन CX अत्र च । C 1. hd. जडइ C 2. hd. X अडइ GZ जयडइ त्वरयतीति. L. 8. C जलरद्धिओ C 2. hd. °द्दिओ F °लद्दिओ X °लद्दिउ Z °लट्टिउ C *om.* तथा C जलरविओ XZ जलरविउ G जरविउ BF ग्रामीण C जहणराहो उरु X ऊरू. L. 9. B °द्धियाई CX जलरद्धियाइ C 2. hd. °द्दि° G °द्धियाए Z °द्विआए C दट्ठुं G दट्टु BF पवणण्हसंतं° X °ह्रसंतं G °सुवं Z °सुयं. L. 10. C 1. hd. GX उ C कावा° X रावासरजगाडिआ *cdd.* °डिया CX जलर° *cdd.* °विया BF *om.* हुन्ति जं CGZ जंभणिया. L. 11. AG °मद्दोरु BF °मद्दोरु C °मद्दोरू G °सुकयो BF °कयो AGXZ °कउ A °गिज्झम्मि C °गिज्झम्मि Y °गेज्झंमि. L. 12. E कविट्ठम्मि.

जहणूसवं अधोरुकम् । जंकयसुकओ अल्पसुकृतग्राह्यः । जाडी गुल्मम् । जाई सुरा । जाऊरो कपित्थः ॥ यथा ।

जाऊरजाडिकण्टयफट्टिरजहणूसवा वि तेण समं ।
जाईलुद्धा वच्चसि जंकयसुकया सि तं पुत्ति ॥ ३७ ॥ [४५]

जालघडिआ सिरहरे जिग्घिअमोसिंघिअत्थम्मि ।
जिण्णोब्भवा य दुव्वाइ जीवयमई अ वाहमई ॥ ४६ ॥

जालघडिआ चन्द्रशाला । जिग्घिअं घ्रातम् । अत्र जिमिअं भुक्तमिति भुजिधात्वादेशभवम् । जिण्णोब्भवा दूर्वा । जीवयमई मृगाकर्षणहेतुर्व्याधमृगी ॥ यथा ।

जालघडिआइ जा तं ण णिअसि जीवयमइं व मयणस्स ।
ता भम हरिणो व्व तुमं कुलडाजिण्णोब्भवाउ जिग्घन्तो ॥ ३८ ॥

अत्र जीहइ लज्जते । इति धात्वादेशोयुक्तमिति नोक्तम् ॥ [४६]

जुण्णो छेगे जुअलो तरुणे अपरिग्गहम्मि जुंजुरुडो ।
जुअलिअजुरुमिल्ला दुगुणिअगहणा जूअओ अ वप्पीहे ॥ ४७ ॥

जुण्णो विदग्धः । जुअलो तरुणः । जुंजुरुडो अपरिग्रहः । जुअलिअं द्विगुणितम् । जुरुमिल्लं गहनम् । जूरुम्मिलयं इति गोपालः । जूअओ चातकः ॥ यथा ।

L. 1. BF जहणूसवमद्वोरुकं (F °द्वो°) G जहणोसवं XZ अद्वोरुकं GX °कउ From जाडी to ऊ torn off in G.X जाड्डी. L. 3. From ट्य to सवा illegible in G. Z °पट्टिएजहणू° BF °जहणूसया X ति BF तेण्ण. L. 4. G जोई° C °लुद्दा X °वुद्दा CX वुच्चसि Z वच्चसि G °सुकया In G from तं to घिअ° l. 5 torn off. L. 5. *cdd.* °घडिया X सिरिहरे Y सिरिघरे ABCFYZ जिग्घिय° X जग्घिअ° BF °मोसंघि° ABCFGYZ °घिय° A °यत्थम्मि and then adds again l. 8. X °अत्थघिम्मि. L. 6. EY जिण्णुब्भवा BF °ब्भव X इ for य B दुवाइ A दुव्वा य X दुव्वा In G व्वाइ जी° is illegible. A जीविय° Y जीवअ° Z जीविय° *cdd.* य C *om.* अ वाहमई 2. hd. remarks अपूर्णम् G थाह° X °मयी. L. 7. *cdd.* °घडिया BF चंद्रशाला BCFXZ जिग्घियं In G from घिअ to दूर्वा incl. l. 8. torn off. BCFXZ जिमियं. L. 8. BF *om.* भुजि X भुजित्वादेश° X जिण्णोद्भवा Z जिणोब्भवा GZ जीविय°, the next word in G is illegible down to मृ B °हेतुव्याध.° L. 9. BFGXZ °घडियाइ C °घटियाइ From ण to जिग्घन्तो l. 10. incl. torn off or illegible in G. BCFXZ णियासि Z जीवियमयं च मअणस्स C मणं यस्स. L. 10. C रिणो X कुडलाजिण्णोद्भवाउ C °ब्भवाओ. L. 11. अत्र जी° ल° torn off in G. C लज्जन. L. 12. From जुण्णो to णा in गहणा l. 13. torn off in G. BCFXY छेके YZ जयलो Z तरुणो BCF परिग° A जंजुरुडो X जुंजरुडो. L. 13. EX जुयलिअ° Y जुअलिय° Z जुयलियजरु° BF दुगणिय° CYZ दुगुणिय° E °गहणो BF जुअउ GZ जूयउ X जूअउ ABEFYZ य G ज CG वप्पीहे C 2. hd. च°. L. 14. G जियलो Z जुयलो From ग in तरुणः to कः in चातकः l. 15 torn off in G. BF जंजुरुडो X जंजुरुडो C जुअलियं Z जुयलियं. L. 15. B गहणं BCF °मिल्लयमिति X °मिल्लयमिति Z °म्मिलयमिति B गोपाल Z जूयओ.

जुंजुरुडाए घणरवजुअलिअविसमसरवेअणाइ मह ।
दुहजुरुमिल्लावत्थं कह जूअय तस्स जुण्णजुअलस्स ॥ ३९ ॥

अत्र । जूरवइ वञ्चति । इति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ॥ [४७]

जेमणयं दाहिणए अंङ्गे जो रं च जो किरत्थम्मि ।
जोक्खमचोक्खे जोओ चन्दे जोग्गा य चाडुम्मि ॥ ४८ ॥

जेमणयं दक्षिणमङ्गम् । हस्तादि । जो रं यः किरेत्यर्थे । जोक्खं मलिनम् । जोओ चन्द्रः । जोग्गा चाटु ॥ यथा ।

जयसिरिणिवासजेमणभुअ तुह गुणवण्णणम्मि का जोग्गा ।
जो रं जसेण चालुक्क जोक्खमवहरसि जोअस्स ॥ ४० ॥ [४८]

णक्खत्ते जोडं जोइसं च जोई अ विज्जूए ।
खलिअम्मि जोइरो जोइक्खो दीवम्मि जोडिओ वाहे ॥ ४९ ॥

जोडं तथा जोइसं नक्षत्रम् । जोई विद्युत् । जोइरो स्खलितः । जोइक्खो दीपः । जोडिओ व्याधः ॥ यथा ।

मेहम्मि पिहिअजोइसवइजोडे रुइरजोइजोइक्खे ।
हिण्डन्ति अजोइरया वम्महजोडिअसराहया कुलडा ॥ ४१ ॥ [४९]

L. 1. C जुंजूराडाए BF जेजुरु° G जेजरु° G °जुयलिय° Z °जयलिय° CX °लिय° BFZ °वेयणाइ X °वेइणाइ In G from अणाइ to कमिति l. 3. torn off. L. 2. BF दुरुजुरु° C °वच्छं C जुअअ Z जूयय Z जुन्नजुयलस्स. L. 3. CXZ वंचतीति. L. 4. A जेमणचं. L. 5. From जोक्ख° to क्खं in जोक्खं l. 6. torn off in G. BX जोड E जाओ E जाग्गा X जोग्गे Z जोया E चाटुम्मि. L. 6. X दक्षिणंगं । जोरं हस्तादि । Z हस्तादिति BF कः for यः C य C 2. hd. अ, *om.* DX. Z किलेत्यर्थे; this is perhaps the correct reading, the form किर being foreign to Sanskrit, though usual in Pāli and Prākrit. As to जो रं cf. ὃς *pa.* L. 7. GX जोडं C जोग्गो G चाटुः L. 8. CX °निवास° CXZ °भुय From भुअ to जोअस्स l. 9. torn off in G. Z गुह Z णवणम्मि for गुणवण्णणम्मि X °वण्णणमि. L. 9. C °हरेमि X °हरासि CX जोअस्सं. L. 10. B नक्खत्ते In G ण is torn off. E जोडं A जोइमं BCFGYZ य BF विदू G विजूए. L. 11. *cdd.* खलियम्मि AX जोडिउ GZ वाहो. L. 12. From जोडं to स्खलितः incl. torn off in G. BF खलितः. L. 13. GX जोडिउ. L. 14. ABEFGZ पिहिय° C पिहिया° X पिहियोइ° G *om.* वइ B *om.* जोइ. L. 15. G हिंडंति य जो° Z हिंमंति य जोयरया BFGZ °जोडिय° CX °जोड्डिय° BF °सरहया G सराहडोडियसराहया as it seems.

णयणम्मि जोअणं तह खज्जोए जोइअं जाण ।
जोइंगणे अ इन्दोवे जोवारीइ जोण्णलिआ ॥ ५० ॥

जोअणं लोचनम् । जोइओ खद्योतः । जोइंगणो इन्द्रगोपः । जोण्णलिआ जोवारी। धान्यम् । जोवारीशब्दोऽपि देश्य एव ॥ यथा ।

चलजोइअजोइंगणमिक्खिअ जोण्णलिअकारणं कालं ।
कासयवहूउ हरिसा उप्फुल्लयजोअणा हुन्ति ॥ ४२ ॥ [५०]

जोव्वणणीरं तह जोव्वणवेअं जोव्वणोवयं च जरा ।
जण्हं लहुपिढरे कसिणए अ जंपणमकित्तिवयणेसु ॥ ५१ ॥

जोव्वणणीरं तथा जोव्वणवेअं तथा जोव्वणोवयं वयःपरिणामः । जोव्वणणीरो जोव्वणोवओ ऋक्ष इति चतुष्पदवर्गे यत्केनचिदुक्तं तस्य संमोह एव ॥ यथा ।

जोव्वणणीरं तरुणत्तणे वि विजिएन्दिआण पुरिसाण ।
जोव्वणवेए वि ण जोव्वणोवयं होइ इअराण ॥ ४३ ॥

॥ अथानेकार्थाः ॥

जंण्हं लघुपिठरं कृष्णं चेति द्व्यर्थम् । जंपणं अकीर्तिर्वक्त्रं च ॥ [५१]

वेडिसवरुणेसुं जंबुओ अ गामणिविडेसु जणउत्तो ।
जच्चंदणमगरू कुङ्कुमं च जोवो अ बिन्दुथोवेसु ॥ ५२ ॥

L. 1. BCFGYZ जोयणं A ज्जोइअं BEFGXYZ जोइयं Z जाणं. L. 2. BF जोइंगणे X जोइगणो ABCFY य GZ वि A इंदोवि G इदोवे A जोवारि G जोवारी वि Z जोवारी क्वे E °रीइं *cdd.* °लिया. L. 3. CGXZजोयणं X लोचन BFGX जोइउ ; *cdd.* °लिया. X युगधरा for जोवारी L. 4. C जोवारि° X जावारी.° L. 5. C (F !) G वल° Z चल° B °जोइया° CG (F ?) XZ जोइय° *cdd.* °मिक्खिय जोण्णलिय° X °कारण. L. 6. C °वहूओ BF उप्फुल्लिय° C ओप्फुल्लिया° X उप्फलिया° Z उप्फुल्लय° CGXZ °जोयणा. L. 7. C 2. hd. जोव्वणणीरं GZ °नीरं A तहा *cdd.* °वेयं A °णोव्वयं After जरा EX *add.* अथाऽनेकार्थाः Y अथानेकार्थाः. L. 8. Y लहुपिढरे X °पिढरे ABCFGYZ य. L. 9. C *om.* तथा *cdd.* °वेयं (X °वियं) X °वय. L. 10. C °णोव्वओ G °वउ X °वउ. L. 11. BF तरुणत्तंमिणे C मिएदि° GX °जिइंदि° Z त्तिजिइंदि° *cdd.* °दियाण. L. 12. C °वेए वि न जोव्वणावेए वि न जोव्वणावय X सि न Z *om.* वि ण BF जोव्वणंवयं add. इयराण. L. 13. *om.* A, and E here. L. 14. *cdd.* जंपणमकीर्ति° G °त्तिवत्रं च Z °र्ति वक्त्रं. L. 15. BF जंवओ G जंबुउ XZ जंबुउ AEGXYZ व BCFX गामिणि° G °विडेसुं. L. 16. B जच्चंदं° G जच्चंद° EG °गरु X °गुरु BF कुंकुमं ABCFGYZ व G बिंदु° GZ °थोएसु.

जंबुओ वेतसवृक्षः पश्चिमदिक्पालश्च । जणउत्तो ग्रामप्रधानपुरुषो विटश्च । जच्चंदणं अगरुः कुङ्कुमं च । जोवो बिन्दुः स्तोकं च । अत्र जूरइ खिद्यते क्रुध्यति चेति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ॥ [५२]

॥ अथ झादयः ॥

संततवरिसम्मि झडी झंखो तुट्ठे झला य मयतण्हा ।
झंटी लहुद्धकेसेसु पीलुमायासु झंडुअझमाला ॥ ५३ ॥

झडी निरन्तरवृष्टिः । झंखो तुष्टः । झला मृगतृष्णा । झंटी लघूर्ध्वकेशाः । झंडुओ पीलुवृक्षः । झमालं इन्द्रजालम् ॥ यथा ।

ण झडिं झंखो वि रवी कुणइ झलं चेअ इत्थ मरुदेसे ।
मुत्त झमालाइ लुलन्तझंटिओ झंडुआइ चुण्टेसु ॥ ४४ ॥ [५३]

झंडलिझंखरझरया असईसुक्कतरुसुण्णआरेसु ।
झज्झरिझरुआ खिक्खिरिमसएसुं झंपणी पम्हे ॥ ५४ ॥

झंडली असती । झंखरो शुष्कतरुः । झरओ सुवर्णकारः । झज्झरी स्पर्शपरिहारार्थं चण्डालादीनां हस्तयष्टिः । खिक्खिरीति । झरुओ मशकः । मशकवाचकशब्दाश्चौर्यामपि वर्तन्ते । यदाह । मशकाख्याश्चौर्यामप्युच्यन्ते काव्यतत्त्वज्ञैः ॥ इति । झंपणी पक्ष्म ॥ यथा ।

L. 1. BF चंबुओ G जंबुउ X जंबूउ G पच्छिमदिग्पा° Z °दिक्पा° L. 2. BF वच्चंदणं GX जच्चंदणं CGZ अगरु X *om.* form रुः in अगुरुः to स्तो in स्तोकं B कुंकुमं BF चिंदुः B *om.* चेति.° L. 4. A *om.* EY ॥ झकारादिः ॥ L. 5. X सतत° C °वरिस्समि BF झुडी A कडी G *om.* झडी A कंखो G झसो X महतण्हा. L. 6. A कंडी C लहुद्ध° G लहुद्द° Z लहुद्द° X °कोसेसु A °माया य Z °मायासु झंडुय° BF झंडुअ° C झंटुअ° EX झंडुय° GY झंडुय°. L. 7. BF, C 1. hd. X झंपो G गंखो G झटी. X °केशः B झंडुओ FZ झंटुओ G झंडुउ *om.* C; C 2. hd. झण्डु X झंटुउ L. 8. C *om.* पीलु° C 2. hd. पीलुः. L. 9. X झंपो *add.* चेय (Z वेय) BCFX °देसे. L. 10. CFGXZ झमालाइं C °झंडिओ G °झटिउ X °झडिउ BFG झंडुयाइं C झंडुयाइ X झंझुयाइं Z झंटुयाइं BF चुंटेसु C चुंटेसु. L. 11. B झडलि° G °झंरया X असुई° BF °सुण्णतरु° GZ सुन्नआरेसु C °सुण्णया° X °सुवण्ण°. L. 12. A झज्झरि° B झझरि° C झझ्झरि° C °झआ GYZ °झरुया AX क्खिरि° BF खिखिरिमि° C खिक्खिर° E क्खिक्खिरि° B °मसएसु Z झपणी X पम्हो. L. 13. X झंडलि C झखरो G झंखउ X झरउ G *om.* झरओ सुवर्णकारः C झझ्झरी G झझरी X झज्झिरी CX *add* खिक्खिरी. L. 14. C 1. hd. चन्द्राला° F चाण्डा° G *om.* हस्त CX *om.* here खिक्खिरीति BCF झरओ GX झरउ BF °श्चौर्य° C °श्चर्या° X °श्च चौर्या° L. 15. B °वर्त्तते BF °श्चौर्या° C °श्चार्या° G काए° BCFXZ °ज्ञैरिति G °ज्ञैरिति.

झरुआउलम्मि मीलिअझंपणिअं झज्झरीकरविरूवं ।
झंखरतलम्मि झरयाहमं हहा झंडली रमइ ॥ ४५ ॥ [५४]

वयणिज्जे झक्किअझिंखिआ झरंको अ तिणपुरिसे ।
झंटिअझंटलिआओ पहरिअचङ्कमणअत्थेसु ॥ ५५ ॥

झक्किअं तथा झिंखिअं वचनीयम् । उज्झिखिअं वचनीयमिति तु उत्पूर्वेण झिंखिअशब्देन सिद्धम् । झरंको तृणमयः पुरुषः । झरंतो इति केचित् । झंटिअं प्रहृतम् । झंटलिआ चङ्क्रमणम् ॥ यथा ।

ण कुणन्ति झंटिअं ण य झंटलिअं झक्किआइ अगणन्ता ।
तुह कुमरवाल रिउणो अझिंखिअ रणाजिरे झरंक व्व ॥ ४६ ॥

अत्र । झडइ शीयते । झंपइ भ्रमतीत्यादयो धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः ॥ [५५]

दड्ढम्मि झलुसिअं तह झलुंकिअं झामिअं चेअ ।
झंकारिअझंखरिआ अवचयणे झोलिआइ झलझलिआ ॥ ५६ ॥

L. 1. BF गरुया° CX कुरुआ° Z झरुया° BCGXZ मीलिय° F मीलय° G °झपणिय BCFXZ °णियं BF झझरी° C झझ्झरी° G झर्झरी°. L. 2. BF हा हा G हहा. L. 3. *cdd.* झक्किय° (Z कक्किय°) E °झंक्खिया G °झिंकिया X झंखिया ABCFYZ °खिया A झरंजो BCFGYZ व C °पुरुसे G °पुरिसो. L. 4. BFZ झटिय° ACGY झंटिय° X झट्टिय° C झंखलियाओ ABEFGXZ °लियाउ Y °लियाओ ABFGXYZ पहरिय° C पहरियंचकु° BFGZ °हत्थेसु X °अन्छेसु. L. 5. *cdd.* झक्कियं ABCEFXZ झिंखियं G झिंकियं G *om.* वच° उज्झि° C उझ्झिखियं BF °खियं XZ उज्झिखियं BF उत्पूर्वेणझिंखिय° G उत्पूर्वस्य X उतपूर्वेण CXZ झिंखिय° G झिंखिलशब्देन सिद्धः L. 6. BX °मयपुरुषः G झरता X कुरंतो G *om.* केचित् *cdd.* झंटियं BF प्रहतं G प्रहितं L. 7. *cdd.* °लिया. L. 8. *cdd.* झंटियं G अ CXZ °लियं G कग्गियाइ BF °याइ CXZ °याई GZ अगणेंता. L. 9. C नुमर° C 2. hd. तुमर° BCFZ अझंकिय CX अझंखिय B झंक्र C वं G व्वं. L. 10. BFGZ शयिते BF भ्रमेती° C चमती° C 2. hd. भ्रमती° G भ्रमत्यादयो BFGZ °षूक्ताः X °षूक G *om.* इति नोक्ताः. L. 11. AXZ दड्ढम्मि BFG दड्ढम्यि C दड्ढम्मि C 2. hd. झलु° *cdd.* °सियं A झलु° ABCEFXY °कियं BF झामि (sic) ACEXY झामियं A मेए EY चेय. L. 12. ABEFGXYZ झंकारिय° AEGYZ °झंखरिया BF °झंखरिय° C °झंक्खरिया X °झंषरिया BF अवचयणे A कोलियाइ BFG झेलियाइ CEXYZ झोलियाइ *cdd.* °झलिया C 2. hd. झुलिया.

झलुसिअं झलुंकिअं झामिअं त्रयमपि दग्धार्थम् । झंकारिअं तथा झंखरिअं अवचयनम् । झलझलिआ झोलिका । झोलिकाशब्दो यदि संस्कृते न रूढस्तदायमपि देश्यः ॥ यथा ।

तावझलुंकिअद्दवझलुसिओ तुह पयावझामिओ अ रिऊ ।
फलझंकारिअदलझंखरिआइं कुणइ झलझलिअहत्थो ॥ ४७ ॥ [५६]

झाडं लयगहणे झामरो जरी झाउलं च वउणिफले ।
झारुअझिरिंडझीरा चीरीजरकूवलज्जासु ॥ ५७ ॥

झाडं लतागहनम् । झामरो भवयाः । झाउलं कर्पासफलम् । झारुआ चीरी । झिरिंडं जीर्णकूपः । झीरा लज्जा ॥ यथा ।

झाउलचुण्णकज्जे अझीर कह झामरं णिओएसि ।
झारुअझाडच्छण्णे झिरिंडए एस जं पडिही ॥ ४८ ॥ [५७]

झुंखो वज्जविसेसे झुत्ती छेअम्मि झुट्ठमलिअम्मि ।
झुलुरिझुंटणझुंझुमुसया गुम्मप्पवहमणदूहेसु ॥ ५८ ॥

L. 1. BFXZ झलुसियं C झुलुसियं G झलुसियं BZ झलुकियं C झुलुंकियं F झुलुकियं GX झलुंकियं *cdd.* झामियं BF त्रयमपि यं त्रयमपि दग्धार्थं CXZ दग्धार्थं *cdd* झंकारियं (X झुकारियं) Z *om.* तथा CXZ झंखरियं. L. 2. BFG C 1. hd. XZ °झलिया C. 1. hd. कल° C. 2. hd. °झुलिया BFZ झालिका *cdd.* झोलियाशब्दो *cdd.* तदा अयमपि G न देश्यः. L. 4. BFGZ °झुलुंकिय° X °कलुंकिय° C °किय° B (F 1) Z °झुलसिउ [C 1] °झुलिसिओ G °झुलउ X °झलुसिउ C पयाझा° X पयव° GXZ °मिउ BX रिउ C रिओ. L. 5. *cdd.* °रिय° *cdd.* °रियाइं (X °रियाइ) G *om.* कुणइ BF झलिझलिय° G झलइ° CGXZ °लिय.° L. 6. C लगहणे C 2. hd. लता° C झरी जाउलं C 2. hd. झाऊउलं BF व A वयणि° BF वउलि° X उणिफले. L. 7. C झारुअ° GZ झाउय° Y झारुय° X झाहअ° B °झिरिंड° A °रिंकरिंड° B °डज्झीरा X °डझीणा ABEF धीरी. L. 8. Z भवयाः C झाऊउलं C कार्पासं फलं F कार्पा° X धीरी B झंरिडं X झिरंडं L. 9. G झीर्णाकूर्णगंहूपः C झारी. L. 10. BF °चुंटकज्जे B अज्झीर Z अझीरं BFGX णिउएसि. L. 11. CX झारुयु° C °च्छाण्ण G °डअच्छन्ने Z °छन्ने X झिरडए C पडिहीे. L. 12. B झुखो AEX झंखो A झत्ती Y जुत्ती CGYZ छेयम्मि BFXY झुट्टम° BCFGYZ °लियम्मि. L. 13. AC झुळरि° BF °झुटण° C 2. hd. °झुंटणं° *om.* C 1. hd. BF °झुझुंसुमु° XZ °झुंझुमु° E °मुसया X °मणदुहेसु.

झुंखो तुणयाख्यो वाद्यविशेषः । झुत्ती छेदः । झुट्टं अलीकम् । झुल्लुरी गुल्मः । झुंटणं प्रवाहः । अत्र झुणइ जुगुप्सते । इति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् । झुंझुंमुसयं मनोदुःखम् । झुमुझुमुसयं इत्यन्ये ॥ यथा ।

तुह णत्थि झुट्टझुत्ती झुंटणतडझुल्लुरीसु णाओ सि ।
झुंझुंमुसयवईए मह काहिअं तत्थ झुंखवाएहिं ॥ ४९ ॥ [५८]

झूरं कुडिले झेरो जरघण्टे झेंडुओ वि कण्डुअए ।
अद्धमहिसीइ झोट्टी झोडप्पो चणयधण्णम्मि ॥ ५९ ॥

झूरं कुटिलम् । अत्र झूरइ स्मरतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् । झेरो जरघण्टः । झेंडुओ कन्दुकः । झोट्टी अर्धमहिषी । झोडप्पो चणकधान्यम् । शुष्कचणकशाकमित्यन्ये ॥ यथा ।

झोडप्पछेत्तकण्ठे झोट्टीओ कण्ठबद्धझेराओ ।
उअ चारइ गोववहू खेल्लन्ती झेंडुएण झूरगई ॥ ५० ॥ [५९]

वाहम्मि झोडिओ झोंडलिआ रासयसरिच्छकीलाए ।
टक्कच्छिण्णाजसतडतडत्थदीहगहिरेसु झससद्दो ॥ ६० ॥

L. 1. BF झुखो X झंखो CX तृणया° BF झट्टं X झुट्टं GZ झुट्टमलीकं CGXZ झुल्लरी GZ गुल्मं. L. 2. C झुटणं BF प्रवाह C प्रवाहः GZ जुगुप्सत CGZX झुंझमुसयं. L. 3. BF झुंझझुमुसयमित्यन्ये CX झझुझझुसयमित्यन्ये Z झुमु(मु !)झुमुसयमित्यन्ये G °सयमेत्यन्ये. L. 4. CG णच्छि B ज्झुट्ट° XZ झुट्ट° G °जुत्ती X झुंडण CX °नड° GZ °तणु° CX °झुल्लरीमु B °ज्झुल्ल° Z °झुल्लरीसु GXZ णाउ. L. 5. *edd.* झुंझुम् (Z झुझुमु°) Z म for मह *edd.* कहियं B ज्झंख° and so several times ज्झ instead of झ in the begining of the words. BF °वाएहि. L. 6. BF ज्झेरा X झुरो Y झरो AXY जरघंटो E घर° GZ झरघंटो AX झंडुउ BF ज्झंडुओ E झेंडुओ G झेंदुउ Y झुंडुओ Z झेंदुओ C अ for वि Y य BEFG कंडुअए Y कंडुयए cfr. II, 103. L. 7. AF अद्ध° C अद्ध° A °सीए EG झोटी A झोडणो BF यणय° AGZ °धन्नम्मि. L. 8. B (F) GX कुडिलं Z झरइ CX स्मरति इति X झूरो BF ज्झोरो BFZ झरघंटः C जरढंटः X जरद्घंटः. L. 9. BF झेंडुओ C झंडओ G झंदुउ X झुंडउ Z झेंदुओ BF कंडुकः C कण्टुकः G कंदुकं X झोटी From झोट्टी to प्पो torn off in G. C झोटप्पो G °चणकधाश°. L. 11. Z °कंडे G झोटीउ XZ झोट्टीउ BF °बद्ध° G °बद्ध° C °झेरोओ GX °राउ. L. 12. BCFX उय BFZ चारइ X चारय From खेल्लन्ती to लिआ l. 13 torn off in G. BF झेंडुएण X झुंडएण Z झेंदुएण. L. 13. AX झोडिउ C झोड° Y झोंट° *edd.* °लिया BF °सरिसच्छ° C °सरच्छि° EX *add* ॥ अथाऽनेकार्थाः ॥ Y ॥ अथानेकार्थाः ॥ L. 14. C टक्कछिण्णा° BFGZ °छिन्ना° E °ठिण्णा° X *om.* तड X °गुहिरेसु झसंसद्दो.

झोडिओ व्याधः । झोंडलिआ रासकसदृशी क्रीडा ॥ यथा ।

झोंडलिआए खेल्लन्तु ताव बालाउ हरिणिआउ व्व ।
आरोविऊण चावं पहरेइ ण कामझोडिओ जाव ॥ ५१ ॥

॥ अथानेकार्थाः ॥

असो टङ्कच्छिन्नमयशास्तटस्तटस्थो दीर्घगम्भीरश्चेति पञ्चार्थः ॥ [६०]

गयणट्ठेसुं झत्थं च झंपिअं तुट्टघट्टिएसुं च ।
झसुरं तम्बोलत्थेसु झंडुली असइकीलासु ॥ ६१ ॥

झत्थं गतं नष्टं च । झंपिअं त्रुटितं घट्टितं च । झसुरं ताम्बूलमर्थश्च । झंडुली असती क्रीडा च ॥ [६१]

पल्हत्थाकुट्ठेसुं झसिअं चीहिमसएसु झिल्लिरिआ ।
अङ्ककिडएसु झीणं अच्चत्थे अच्छए अ झूसरिअं ॥ ६२ ॥

झसिअं पर्यस्तमाक्रुष्टं च । अत्र झंखइ संतप्यते विलपति उपालभते निःश्वसिति च । झरइ स्मरति क्षरति चेति धात्वादेशेपूक्तमिति नोक्तम् । झिल्लिरिआ चीहीतृणं मशकश्च । झीणं अङ्गं कीटश्च । झूसरिअं अत्यर्थं स्वच्छं च ॥ [६२]

॥ इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचितायां देशीनाममालायां तृतीयो वर्गः ॥

L. 1. X झोडिउ From डिओ to उ in बालाउ l. 2. torn off in G. BF ज्झोडलिया C झोडिलिया XZ °लिया B क्री (sic). L. 2. BF ज्झोडलियाए X झोंडलियाए Z °लियाइ C डलियाए (sic) Z खेल्लनु BF नाव चालाउ CX बालाउ *cdd.* °णिचाउ BF व्वा C च. L. 3. BF चावं *cdd,* न GXZ °डिउ Z जाम्व In G जाव is torn off. L. 4. BF *om.* this line. In G from this line to पिअं l 6. torn off. L. 5. CX °छिण्णम° *cdd. om.* नटस् CX पञ्चार्थाः L. 6. A °ट्ठेसु C झच्छं *cdd.* झंपियं X तुट्टिघट्टि° BF °घट्टिओसु G °घट्टिएसुं. L. 7. BF झसरं BFGZ तंबो° X तबो° GZ °लच्छेसु B झुंडुली C(F!) झुंडली EG झंडुली X झंडुई Y झंडुली Z झुंडुली EX असई° From इकी° to त्थ in पल्हत्थ° l. 10 torn off in G. L. 8. CX झच्छं *cdd.* झंपियं C च्छडिनं for त्रुटितं B झुंडुली CX झुंटली G झुंडली Z झंटुली. L. 10. BF पल्हत्थकुट्टेसु C ल्हच्छाकुट्टेसुं EZ °कुट्टेसुं G °कुट्ठेसं *cdd.* झसियं BCFGZ चीहि° C 2. hd. ins. लिण X झल्लिरिया *cdd.* °रिया. L. 11. G अगकि, from डएसु to लभते l. 12 torn off. B °कडएसु C(F!) °कीडएसु XZ °किडिएसु E ज्झीणं X झीणवच्छे A सछंद्दए for अच्छए Y अच्चए ABCFGY य C झूसि° *cdd.* °रियं. L. 12. *cdd.* झसियं C माकुष्टं च X °माकुष्टं C झंपइ X खखइ CX उपलभते BF निःश्वासितं C निस्वसिति X निश्वसति G *om.* निःश्वसिति. L. 13. BF स्मरेति BF *om.* क्षरति From मिति to चन्द्र l. 15 torn off in G *cdd.* °रिया BCFXZ चीही°. L. 14. B मसकश्च C झीणमङ्गकष्टश्च XZ झीणमंगं C 2. hd. °कीटः BFXZ कटश्च C 1. hd. झूसियं BF, C 2. hd. X °रियं. L. 15. C स्वच्छं च । CXZ *add* उभयं ३३५॥ BCFGXZ इत्या° स्वोपज्ञदेशी-शब्दसंग्रहवृत्तौ (C *om* संग्रह). वर्गः is torn off in G. BCFZ add ग्रंथाग्रं (C only ग्रं X ग्रंथ) २५४॥ EY (X in text) have only इति तृ° व°.

॥ अथ टादयः ॥

टमरो केसचए टंकिअं पसरिए विमोडणे टसरं ।
टसरोट्टं सेहरए टट्टइआ जवणिआए अ ॥ १ ॥

टमरो केशचयः । टंकिअं प्रसृतम् । टसरं विमोटनम् । टसरोट्टं शेखरः । टट्टइआ तिरस्करिणी ॥ यथा ।

मा संठवेसु टमरे टसरिअचूअङ्कुराण टसरोट्टं ।
टंकिअमयङ्कजुण्हाइ अन्तरे देसु मामि टट्टइअं ॥ १ ॥ [१]

टंवरओ भारिअए करालकण्णम्मि टप्परओ ।
अरणिअकुसुमे टक्कारिआ य टारो अहमतुरए ॥ २ ॥

टंवरओ भारिकः । गुरुरित्यर्थः । टप्परओ करालकर्णः । टक्कारी अरणिकुसुमम् । टारो अधमतुरङ्गः ॥ यथा ।

टारम्मि चडिअमित्तो टंवरओ टप्परो अ वामणओ ।
झत्ति पडिओ हसिज्जइ टक्कारीचुण्डणीहि वणे ॥ २ ॥ [२]

टिप्पी टिक्कं तिलए टिंबरु तुम्बुरु च टिग्घरो थेरे ।
टुंटो छिण्णकरे टेंटा जूअपयम्मि टेकरं च थले ॥ ३ ॥

L. 1. *om.* AE. Y has only टकारादिः In G from अथ to टट्ट l. 3. incl. torn off. L. 2. Z केसवए *cdd.* टंकियं X पसंपिए BF विमोटने ACEXYZ °टणे Z पसरं. L. 3. EX टट्टइंया ABCFGYZ °इया BF जेव° EY जम्व° G जम्व° ABCFGYZ °णियाए X जवणि अ ABFGYZ य C व. L. 4. BCFX टंकियं B प्रसृतं In G from सरं to अङ्कुरा l. 6. incl. torn off. B शेखरः BCFZ टट्टइया X टट्टइंया तिरस्करणी. L. 6. BF टसरिय°. L. 7. *cdd.* टंकिय° C °जुण्हाइं BF अंत– टट्टइयं (sic) *cdd.* °इयं. L. 8. A टम्वरउ B(F)G टंव° C टम्व° E टम्व° X टवरउ In G from रओ to ह in अहम° l. 9. torn off. ABCFGYZ भारियए Z °कन्नम्मि E टुप्परओ AXZ °रउ. L. 9. ABEFXY अरणिय° C अरणीय° Z अरण्णियकुसुमेसु BFZ टक्कारिय ACEY °रिया X टक्करिया Z *om.* य. L. 10. B(F!) टंवरओ C टम्व° G टंवरउ X only टंव Z टंवरउ *cdd.* भारिको (X only रिको) GX °रउ BF टिक्कारी X टकारी C अरणी°. L. 11. X °तुरंगः In G from यथा to अ incl. l. 12. torn off. L. 12. BF टारंसि BF चडि° CXZ चडिय° B(F!) टंव° C टम्व° X °रउ BFZ य BF वाम्भवणओ GX °णउ. L. 13. C पहिओ X पहिउ Z पडिउ BF °चुंटणीहिं CX °णीहिं GZ °चुंटिणीहिं. L. 14. E टप्पी BF टिंवरु A टिम्वरु C टिम्वर E टिम्वरु B तुंवरु CZ तुम्वरु EX तुम्बरुं F टुंवरु G तुंवरु BFGXZ थेरे C थोरे 2. hd. थोरे E थिरे. L. 15. CGZ छिन्न° BF °करो CG टेंटो X टंटा Y टिंटा Z टेंटो *cdd.* जूय° BF टेक्करं च EY टिक्करं Z टक्करं A थूले X थले.

टिप्पी तथा टिक्कं तिलकम् । टिक्कं शिरसि स्तवक इत्यन्ये । टिंबरु तुम्बुरु । टिग्घरो स्थविरः । अत्र । टिविडिक्कइ मण्डयति । टिरिटिल्लइ भ्राम्यति । एतौ धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ । टुंटो छिन्नकरः । टेंटा द्यूतस्थानम् । टेक्करं स्थलम् ॥ यथा ।

चन्दणटिक्किअपरवहुमिह टेक्करए रमन्तिअं दट्ठुं ।
टिंबरुजोग्गय टिग्घरटुंटयटेंटिअ करेसि किं टिप्पिं ॥ ३ ॥ [३]

टोलो सलहे टोलंबटोक्कणा महुअमज्जभण्डेसु ।
असिछिण्णखायजङ्घाखणित्तभित्तीतडेसु टंको वि ॥ ४ ॥

टोलो शलभः । टोलो पिशाच इत्यन्ये । यदाह ॥ टोलं पिशाचमाहुः सर्वे शलभं तु राहुलकः ॥ टोलंबो मधूकः । टोक्कणं मद्यपरिमाणभाण्डम् । केचित् टोक्कणखंडं मद्यमानभाण्डमाहुः ॥ यथा ।

टोलो व्व मा पड तुमं उज्जाणे वाणिणीउ जं पुरओ ।
टोलंबवणे टोक्कणहत्था मयणग्गिजालाओ ॥ ४ ॥

॥ अथानेकार्थाः ॥

टंको खड्गश्छिन्नं खातं जङ्घा खनित्रं भित्तिस्तटं चेति समार्थः ॥ [४]

L. 1. B ट्टिप्पी G स्तवक BF, C 2. hd. सूचक BG टिंबरु C(F?) टिम्बुरु X टिंबिरु B तुंबरु G तुंबुरु Z तुंबरु X तुंबरु Z तुटिग्घरो L. 2. B °टिक्कइ. CX टिरटिल्लइ BF भ्राम्यति X भ्रास्यति L. 3. CX छिण्ण° BF टंटा CX टिंटा 2. hd. टिंटो Z घ्रुतस्थानं X टिक्करं. L. 4. CX चन्दन° cdd. °टिक्किय° X om. the words from टिक्किअ° to टिंबरुजो incl. l. 5. and substitutes in their place टिरटिल्लइ भ्रास्यति एतौ धात्वादेशेषूक्ताविति Z °परवहु° C °वहु टिक्कए रमं दट्ठुं BFGZ रमंतियं G दट्ठुं. L. 5. B टिंबरु° C(F?) टिम्बरु° Z टंबरु C °जोग्ग G टिग्घय° Z डिग्घय° cdd. °टेंटिय (om. Z) Z कि G टिप्पि X टिप्पं. L. 6. BFG टोलंब° Z टोलंब° C टोलम्बटोक्कणा E °णो A मुहुअ° EGXYZ महुय° X °मय° BF °भंडेसु Y adds अथानेकार्थाः X अथाऽनेकार्थाः. L. 7. GZ °छिन्न° G °खाणित्त° EX °खणेत्त° C °तडेसु BF टंको. L. 8. Z om. टोलो शलभः B पिशाचमाहुः. L. 9. BF राहुलकाः । आचार्यः ॥ BF टोलंबो C टोलम्बो G om. टोलंबो G om. मधूकः. L. 10. Z मद्यपान°. L. 11. X टोलोव्व मा C व्व X पडं C उज्जाणे 2. hd. ओज्जाणे BF °णीओ C °णीअ GX पुरउ. L. 12. BF टोलंबवले C टोलम्ब° G टोलंब° X °वणे C °हत्था BFGX °जालाउ. L. 14. BF खड्गं CX खड्गः CX छिण्णं X जघा G खनित्रः GZ भित्तिः.

॥ अथ ठादिः ॥

ठल्लयठइअट्ठविआ णिद्धणउक्खित्तपडिमासु ।
ठाणो माणे ठाणिज्जो गोरविअम्मि सिण्हए ठिक्कं ॥ ५ ॥

ठल्लो निर्धनः । ठइओ उत्क्षिप्तः । ठइओ अवकाश इत्यन्ये । ठविअा प्रतिमा । ठाणो मानः । ठाणिज्जो गौरवितः । अयं दन्त्यादिरपीत्येके । थाणिज्जो । ठिक्कं शिश्नम् ॥ यथा ।

ठाणो ण ठल्लयाणं ठाणिज्जत्तं ण यावि ठइआणं ।
ण य ठिक्कं सण्ढाणं अठविअउवलाण ण य पूआ ॥ ५ ॥ [५]

॥ अथानेकार्थाः ॥

गोरविउद्धेसुं ठरिअं ठिविअं उद्धणिअडहिक्कासु ।
दन्तग्गहिए डक्कं डव्वो डावो अ वामकरे ॥ ६ ॥

ठरिअं गौरवितमूर्ध्वस्थितं च । ठिविअं ऊर्ध्वं निकटं हिक्का चेति त्र्यर्थम् । उर्ध्वार्थे ठिअअं इत्यन्ये ॥

॥ अथ डादयः ॥

डक्कं दन्तगृहीतम् । दष्टार्थं तु दष्टशब्दभवम् । डव्वो तथा डावो वामकरः ॥ यथा ।

डव्वे फरयमडावे खग्गं गहिऊण तुह पई समरे।
पहुपच्चक्खं पसरइ अमरिसडक्काहरो एसो ॥ ६ ॥ [६]

L. 1. *om.* A. Y has ठकारादिः. L. 2. A °ठइयं° BCEFGXYZ °ठइय° C °इविया EGZ °ठविया ABFXY °हविया B णिद्धन° F णिद्धन° AC °उखित्त° E °उखेत्त°. L. 3. BFGYZ °वियम्मि BF सिल्हए C सिण्हंप. L. 4. Z निर्द्धनः GX ठइउ (twice) BF ठविय CGXZ ठविया. L. 5. C 1. hd. ठाणा X दंत्यादिरपीत्यन्ये BF ठाणिज्जो for था° G °णिजो. L. 6. C 2. hd. शिल्वं. L. 7. C ठाणा Z बल्लयाणं BCFX ठाणिज्जांनं BFGZ ठइयाणं CX ठवियाणं. L. 8. C णिक्कं BFGZ संठाणं C सड्ढाणं X सड्ढाणं BF अठवियवलाण C °वियओव° C 2. hd. °उव° X °वियउ° GZ °वियउविलाण BF (G!) पूव C पूया X थूया. L. 1. B °कार्थाः [!] X °कार्था YZ °कार्थो. *om.* A. L. 10. C गोरवि° CF °उद्देसुं X °उड्डेसु Z उद्देसु *add.* ठरिवं (X ठरिय) ABFY ठिवयं CEX ठवियं Z ठिवियं, *om.* G. C उद्द° ABCFGXYZ °णियड° E °डिक्कासु E adds ॥ अथ डकारादिः ॥ XY डकारादिः only. L. 11. EX °गहिए G *om.* डक्कं BCF डवो E डवो X डोवो ABCFGYZ व E वाम° BF वास° Y वामयरे. L. 12. BCFX ठरियं X गौरवित-मुर्द्धस्थितं GXZ ठवियं BF ठिवयं CGZ ठिवियं X ऊर्द्ध C ऊर्ध्वार्थो X ऊर्द्धार्थे. L. 13. BF ठिअअमित्य° C विविअमि° 2. hd. ठि° GZ ठियपमित्य° X ठविअमित्य°. L. 14. *om.* A and E here. L. 15. X दष्टशब्द° C डवो B *om.* यथा. L. 16. X डव्वे C डवे फार° C संग्गं. L. 17. C °पच्चक्खं BX एस.

डंडं डिंडी सीविअकप्पडखण्डेसु तह डलो लोट्टे ।
डप्फं सेल्ले डल्लं पिडिआइ अलिञ्जरे डहरी ॥ ७ ॥

डंडं तथा डिंडी सूच्या संघटितानि वस्त्रखण्डानि । डंडीत्यप्यन्ये । डलो लोष्टः । डप्फं सेल्लाख्यमायुधम् । डल्लं पिटिका । डहरी अलिञ्जरम् ॥ यथा ।

डंडपरिहाणडिंडीपाउरणा चइअ डप्फया तुज्झ ।
रिउणो पल्लिवणिहरे डहरीडल्ले वहन्ति डलखलिरा ॥ ७ ॥ [७]

डहरो सिसू सिरहरम्मि डग्गलो दवपहम्मि डड्डाडी ।
रच्छाइ डंडओ डंभिओ अ कितवम्मि डंबरो घम्मे ॥ ८ ॥

डहरो शिशुः । डग्गलो भवनोपरि भूमितलम् । डड्डाडी दवमार्गः । डंडओ रथ्या । डंभिओ द्यूतकारः । डंबरो घर्मः ॥ यथा ।

गिण्हिअ डहरे उत्तरिअ डग्गला डंडएण तुह रिउणो ।
डड्डाडिडंबरिल्ले जन्ति वणे डंभिअ व्व जरवसणा ॥ ८ ॥

अत्र । डल्लइ पिबति । डरइ त्रस्यति । एतौ धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ ॥ [८]

डाली साहाए णयणे डायलडोलडोअणया ।
डिअली थूणा भेगम्मि डिड्डुरो डिंफिअं च जलपडिए ॥ ९ ॥

L. 1. C डंडी Y डिंडी ABCFGXYZ सीविय° B °कडप्प° C °डक्खंडेसु G दलो GZ लोट्टे Y लोडे. L. 2. BCEF डप्पं A सेह्लो BFGZ सिल्ले Z डप्पं for डल्लं ABFGXYZ पिडियाइ C पिलिआइ E पिडआइ BF अलंजरे. L. 3. C श्रम्या X श्वभ्या G संघट्टितानि X संघट्टितानि CX डंडीत्यन्ये. L. 4. BF डप्पं C डस्पं Z डप्पं BF डहरं X अलिंजरां. L. 5. C °डंडी° BFGZ चइय C वइअ BCFXZ डप्पया C तुह्ल G तुज्झा. L. 6. CX पल्लिविण° G परिल्लवणि° or परिल्लि° BF डलखरिला. L. 7. AX सिरि° BF सिहरंमि E डलेग्गो G डग्गाछो AE डड्डाडी BF डंडाली C डहाली GZ डड्डाडी X डड्डाली. L. 8. BF डंडिओ XZ डंडउ AGXZ डंभिउ ABCFGYZ य BF डंवडो C डम्बरो G डंबरो. L. 9. X भुवनोपरि BF डंडाली C 1. hd. डड्डाली 2. hd. डहाली G डडाडी X डड्डाली Z डड्डाडी GXZ डंडउ. L. 10. GX डंभिउ C °कारकः BFG डंबरो G घर्म्मो. L. 11. *cdd.* गिण्हिय C डरे *cdd.* उत्तरिय BF तु for तुह. L. 12. B डंडालि° C (Fl) X डड्डालि° GZ डड्डाडि° BG °डंब° C (Fl) °डम्ब° BF वंणे *cdd.* डंभिय C च X व. L. 13. C 1. hd. डल्ल BF पिचति G पिबति C डरइ स्वति X भस्यति Z एते. L. 14. G साहाइ Z साहाए A डोअल° EGZ डायल° X डोयल° A °ड्डोल° C 1. hd. *om.* डोल C 2. hd. डोलो GZ °डोयणया C 2. hd. °डोअणया. L. 15. B डियंली ACEGXYZ डियली F डियली B थूणे CX थूणा F थुणे A भेयम्मि X भेकम्मि A डिड्डिरो EXY डिड्डुरो I should have preferred this reading but for Sindhi ड़ेडरु cfr. Gujarātī डेडको GZ डिड्डुरो BF फिंवं (sic) ACEXYZ डिंफियं G डिफियं BF °पडए Y °वडिए.

डाली शाखा । डायलं डोलो डोअणं त्रयोऽपि लोचनार्थाः । डिअली स्थूणा । डिडुरो भेकः । डिंफिअं जलपतितम् ॥ यथा ।

गयडोल डोअणेहिं ण णिअसि डालिं लुणेसि डिअलिकए ।
ता तरलिअडायलओ गुत्तिद्दहे डिडुरो व्व डिंफेसु ॥ ९ ॥

अत्र । डिंभइ स्रंसते । इति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ॥ [९]

डिंडिल्लिअं च खलिए वत्थे डीरं च कन्दलए ।
ओइण्णम्मि अ डीणं तहेअ डीणोवयं उवरि ॥ १० ॥

डिंडिल्लिअं खलिखचितं वस्त्रम् । डिंडिल्लिअं स्खलिते हस्ते इति केचित् । यदाह ॥ डिंफिअडिंडिल्लिअया पतिते च स्खलितहस्ते च ॥ डीरं कन्दलः । डीणं अवतीर्णम् । उड्डीनवाचकस्तु संस्कृतभव एव । डीणोवयं उपरि ॥ यथा ।

विण्हू डीणो सि तुमं बलिणिवडीणोवयं पयं देसि ।
डीरं लिहन्ति डिंडिल्लिअं च परिहन्ति तेण तुह रिउणो ॥ १० ॥ [१०]

डुंबो सवचे डुंघो उअश्वणे डुंगरो सेले ।
घण्टम्मि डुंडुओ डोला सिविआ दारुहत्थए डोओ ॥ ११ ॥

L. 1. C 1. hd. GZ डायलं X डोअलं C 1. hd. डोअलो C डोआणं GZ डोयणं BFGZ डियली C स्थूणी G स्थूणार्थाः L. 2. CX डिडुरो G डिडुरो Z डिंडुरो BCFZ डिंफियं G डिपियं X डिंफिअ. L. 3. Z डयडोल GZ डोयणेहिं *cdd.* णियसि CGXZ डियलि°. L. 4. CGXZ तरलिय° BF तरलिडा° GZ °डायलउ C °डाअरओ X °लउ BCFXZ गुत्तिडहे G डिड्डुरो Z डिंडिरो C च डिंफोसु X डिप्फेसु. L. 5. B डिंभ (sic) X भ्रंसते B *om.* स्रंसते. L. 6. CX डिडि° G डिंडिय° *cdd.* ल्लियं B व A ए (*om.* खलि) X खविए CZ वच्छे GZ कंदलेए. L. 7. AY उइण्णम्मि C उइणमि GZ उइन्नम्मि X उइणम्मि ABCFGYZ य Z डीण ACY तहेय GZ तहेव Z डीणोवय EX उवरि. L. 8. CX डिडि° *cdd.* °ल्लियं (X °लिल्लिय) C 2. hd. खलिते खचितं X *om.* खलि GX डिडि° *cdd.* °ल्लियं CX खलिते In G हस्ते twice. Z वस्त्रे for हस्ते X घेति for इति. L. 9. *cdd.* डिंफिय° BF °डिंडिल्लयया C °डिंडिल्लियया GZ °डिल्लियया X °ल्लियया G खलिते BF पतने C वा G °हस्ते व G डीरं च. L. 10. G *om.* संस्कृ 6. G उवरि. L. 11. BF विण्हू G विण्ह BF दीणो BCF चलिणिव° GXZ वलि° BCF °डीणोवयं B देसी. L. 12. BF लिहिंत्ति Z डिडि° *cdd.* °ल्लियं BF परिहिंत्ति Z परिहरंति X रिऊणो. L. 13. BFG डुंबो E कुंबो BF सवचे BF डुंघा C डुंघो E डुंघो X डुघा C उदंचणे GZ उयंचणे E डुंगुरो but delet ु (u) under ग AX सेलो. L. 14. C घट्टम्मि B डुंडुओ AGXZ डुंडुउ *cdd.* सिविया AX डोउ GZ डोयो.

डुंबो श्वपचः। डुंघो उदञ्चनविशेषो नालिकेरमयः। डुंगरो शैलः। डुंडुओ जीर्णखण्डः। डोला शिबिका। अन्दोलनवाचकस्तु दोलाशब्दभवः। डोओ दारुहस्तः॥यथा।

डुंगरआणिअडोलाडोए विक्किन्तयस्स तुह रिउणो।
डुंडुअसरस्स डुंबो त्ति छिविअ डुंघयजलेण लेइ जणो॥ ११ ॥[११]

तम्बोलभायणे डोंगिली तहा डोलिओ कसिणसारे।
डाऊ फलिहंसदुमे गणवइपडिमाविसेसे अ॥ १२॥

डोंगिली ताम्बूलभाजनविशेषः। डोंगिली ताम्बूलिनीत्येके। डोलिओ कृष्णसारः॥ यथा।

दइअम्मि सावराहे एन्ते डोलिअविसालणयणाए।
डोंगिलिणिहित्तवीडयकडुणमिसओ परंमुहीइ ठिअं॥ १२॥

॥ अथानेकार्थाः॥

डाऊ फलिहंसकवृक्षो गणपतिप्रतिमाविशेषश्च॥ [१२]

डोंगी अ हत्थबिम्बे तम्बोलड्ढाणभेए अ।
ढड्डो भेरी ढंको अ वायसे ढंढणी अ कविकच्छू॥ १३॥

L. 1. B डुवो G डुंवो Z स्वपंचः C डुंधो G डुघो BF ओदंचन° G *om.* डुंगरो शैलः. BF डुंडओ GX डुंडउ C जीर्णघटः L. 2. X °घंटा G सिविका BF °वि° GZ आंदोलवाच° X अंदोलवाच° GX डोउ. L. 3. *cdd.* °आणिय° G °डोलाए CG विक्कंतयस्स. L. 4. C डुंडुंय° GXZ डुंडुय° BFG डुंवो *cdd.* छिविय. L. 5. BFG तंबोल° AEZ डोगिली BF डोंगिणी GX डोलिउ E adds॥ अथाऽनेकार्था॥ X adds अथाऽनेकार्थाः॥ Y॥ अथानेकार्थौ॥ L. 6. Z माऊ C फलिहस° A डमे Z °दुमे X °विसेसो ABCFYZ च G यं. L. 7. C डोंगिनी G डोंगली From त्येके to ष्ण torn off in G. B डोलिओ X डालिउ. L. 9. *cdd.* दइयंमि C सावरोहे BCFX इंते Z यंते *cdd.* डोलिय° B °नयणाए. L. 10. BF डोलिणि° C डोंगिलि° CX °निहत्त° GZ °णिहत्त° BF °वीडाय° C °वाडय° X °वीडया° BF °कंडिण° CZ °कट्टण° GX °कड्डण° C 2. hd. GX °मिसउ *cdd.* ठियं (X छिअं). L. 11. *om.* A and E here. In G from कार्थाः to शेषश्च l. 12 torn off. L. 12. C °हंसवृक्षो X °हंसवृक्षो गणपतितिपतिमावि°. L. 13. C डोगी ABCFGYZ य B °विंवे E °पिंबे G विंबी G तंबो° B °लड्डाण° F °लड्डाण° ABCFGYZ य E ins. here॥ अथ ढकारादिः॥ XY ins. here॥ ढकारादिः॥ L. 14. BF ढडो CXY ढंडो G ढट्टो E ढड्डो for ढंको ABCFGYZ य (twice) From कवि° to नः in वायसः l. 3 next page torn off in G.

डोंगी स्थासकस्ताम्बूलभाजनविशेषश्च ॥

॥ अथ ढादयः ॥

ढड्ढो भेरी । ढंको वायसः । ढंढणी कपिकच्छूः ॥ यथा ।

गोसुहिअढंकउले देउलवाइज्जमाणढड्ढे अ ।
उद्दविओ वेसाए ढंढणिछित्तो व्व तम्मइ भुअङ्गो ॥ १३ ॥ [१३]

मंकुणए ढंकुणढेंकुणा तहा ढंकणी पिहाणिए ।
ढंसयमजसे वीणाइ ढंखरी ढक्कयं तिलए ॥ १४ ॥

ढंकुणो तथा ढेंकुणो मत्कुणः । ढंकणी पिधानिका । ढंसयं अयशः । ढंखरी वीणाभेदः । ढक्कयं तिलकम् ॥ यथा ।

ढंखरिअ ढंकुणहरे इमाइ मा वच्च ढक्कयं दट्ठुं ।
ढेंकुणखड्डो ढंकणिहणिओ णीहरसि ढंसयं लहिअ ॥ १४ ॥

अत्र । ढक्कइ छादयति । ढंसइ विवर्तते । इति धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ ॥ [१४]

चिक्खल्ले ढंढरिओ ढंढसिओ गामजक्खम्मि ।
णिच्चम्मि ढिकयं ढिंढयं जलगए वलाइआ ढेंकी ॥ १५ ॥

L. 1. BF डोगी स्थासकः X *om.* च. L. 3. BFX ढंढो C ढड्ढो Z ढट्टो C ढेको BFX ढंकणी BF कवि° X कपिकच्छू. L. 4. BCF गोच्छुहिय° GZ गोसोहिय° X गोमुहिय° G देवल° From णढड्ढे to भुअङ्गे torn off in G. BF °ढंढो वि CX °ढंढे Z °ढ्ढे CXZ य. L. 5. C उद्धविओ X उद्धविउ Z उद्दइओ C वेसण C °च्छित्तो व X भुयंगो. L. 6. AXYZ मक्कुणए C मत्कुणए CY °ढिंकुणा X °ढंकुणा C तह BF *om.* ढंकणी In G this line down to णीए is torn off. L. 7. E वीणाइ BF वीणोइ C ढंषरी X ढक्करी for ढंखरी A तिलये. L. 8. In G from था in तथा to कु in ढंकुण l. 10 torn off. X ढंकुणा for ढेंकुणो X ढंकनी C अयः X अयसः X ढक्करी. L. 10. *cdd.* ढंकरिय (X ढक्करिए) C च्च BF ढंकूयं Z ढंकयं C दट्ठुं. L. 11. C ढेकुण° XZ ढंकुण° CF °ख़ड्ढो G °खट्टो (!) Z ढंकणिउणीउ From कणि° to नोक्तौ l. 12 torn off in G. CX °हउ C ढंकिसंयं F ढंसियं BFZ लहिय CX लहिया. L. 12. C विवतंत. L. 13. CGX °रिउ AGX °सिउ Z गोम°. L. 14. EXZ णिच्चम्मि From यं in ढिक्कयं to ढ in ढंढसिओ l. 1 next page torn off in G. ABCF ढिढयं E ढिंढियं BZ वलाइया AC (F?) वलाइंया EX वलाइंया C 1. hd. *om.* ढेंकी C 2. hd. X ढंकी Y ढिंकी.

ढंढरिओ कर्दमः । ढंढसिओ ग्रामयक्षः । केचित् ग्रामवृक्ष इत्याचक्षते । यदाहुः ॥ ढंढसिओ ढंढरिओ ग्रामतरौ कर्दमे चाख्ये ॥ अत्र । ढंढल्लइ भ्रमति । ढंढोलइ गवेषयति । इति धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ । ढिक्कयं नित्यम् । ढिंढयं जलमध्यपतितम् । ढेंकी बलाका ॥ यथा ।

ढंढसिअपूअणपरा ढेंकीओ भणइ ढिकयं का वि ।
दिट्ठो कह वि मह पई ढिंढो ढंढरिअखुत्तो वा ॥ १५ ॥

अत्र । ढिकइ वृषभो गर्जति । ढुमइ ढुसइ भ्रमति । इति धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः ॥ [१५]

अघणे ढेल्लो ढेंढिअढोंघरया धूविअब्भमिरएसु ।
ढंढो पङ्कणिरत्थे ढंढरढयरा पिसायईसासु ॥ १६ ॥

ढेल्लो निर्धनः । ढेंढिओ धूपितः । ढोंघरो भ्रमणशीलः ॥ यथा ।

सिरिकुमरवाल रिउणो तुह दुवदज्झन्तपीलुधूमहया ।
णवअगरुढेंढिआणं सुमरन्ते ढेल्लढोंघरा रण्णे ॥ १६ ॥

॥ अथानेकार्थाः ॥

ढंढो पङ्को निरर्थकश्चेति समाहारः । ढंढरो तथा ढयरो पिशाच ईर्ष्यायां चेति द्वावपि द्व्यर्थौ ॥ [१६]

L. 1. X °रिउ °सिउ X ग्रामय (*om.* क्षः) Z केचिद्ग्राम°. L. 2. G ढंढसिउ ढंढसिउ कर्दमे चाल्ये (sic) X °सिउ °रिउ Z ढंढसिओढंढओ C चाल्यो X चाल्ये C ढंढोलइ X ढलइ From इ in ढंढोलइ to यथा incl. l. 4. torn off in G. *cdd.* गवेषयतीति धा°. L. 3. BF ढेकी CXZ ढंकी BF वलाका. L. 5. *cdd.* ढंढसिय° CGXZ °पूयण° BF ढेंकीउ C ढंकिओ G ढिकीउ X ढंकिउ Z ढिंकीउ X ढकुयं. L. 6. G ढिट्ठो From वि to इति excl. l. 7 torn off in G. B ढिंढो B ढिंढरिय° C(Fl) ढिढरिअ° X ढिंढरिअ° Z ढंढरिय°. L. 7. *cdd.* भ्रमतीति C °षूक्ताविति नोक्तौः L. 8. X नोक्ता. L. 9. BF अधण Y ढिल्लो BEF ढेंढिय° AYZ ढेंढिय° G ढेंढिढों° X ढेंढिय° Z °ढोंघ° X °ढोप्प° C °घरिया BF धूलिय° Z धूवियभूमि° EXY add ॥ अथानेकार्थाः ॥ (Y *om.* ᳚). L. 10. Z ढंको From दो in ढंढो to ण in भ्रमण° l. 11 torn off in G. A °णिरढे X °निरत्थे Z °निरत्थो ढंढय° BF °ढइरा BF पिसाईसासु. L. 11. Z निर्द्धनः B ढेंढिओ X ढेंढिउ BF ढेंघरो X ढोंप्परो. L. 12. G तुव G ढवदज्झंत° X दत° Z दुवडज्झंत° C °डझंतपीलधूमाइया X °पीलइया GZ °मरया. L. 13. GZ णवयगुरु° BF ढेंढियाणं CZ °ढेंढियाणं GX °ढेंढिया From णं to ट्ठो l. 15 torn off in G. BF °ढोघरा Z °ढोपरा. L. 15. CGZ पिशाचे.

पिढरोण्हजलेसुं ढमरं ढंका हरिसकूवयतुलासु ।
णत्था णासारज्जू आउत्ते णव्वणोव्वा य ॥ १७ ॥

ढमरं पिठरमुष्णजलं चेति द्व्यर्थम् । अत्र । ढुंढुल्लइ भ्रमति गवेषयति चेति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः । ढंका हर्षः कूपतुला चेति द्व्यर्था ॥

॥ अथ णादिः ॥

णत्था नासारज्जुः । णव्वो तथा णोव्वो आयुक्तः ॥ यथा ।

भक्खन्तेणं गामं णत्थारहिओसहेण व समग्गं ।
णव्व तए णोव्वाणं अण्णाण वि भञ्जिओ मग्गो ॥ १७ ॥ [१७]

णद्धो आरूढे णंदाणंदीणंदिणीउ गाईए ।
परिवञ्चिअम्मि णडिओ अ णच्चिरो रमणसीलम्मि ॥ १८ ॥

णद्धो आरूढः । णंदा णंदी णंदिणी त्रयोऽप्येते गोवाचकाः । अत्र । णक्खा नखाः । णवि वैपरीत्ये । णइ अवधारणे । एते शब्दानुशासने साधिता इति नोक्ताः । णडिओ वञ्चितः । खेदित इत्यन्ये । णच्चिरो रमणशीलः ॥ यथा ।

अम्बरणद्धे मेहे णंदावालीण णंदिणीगोट्ठे ।
ण सुणेसि णच्चिराणं जइ गीअं णंदिपुत्त णडिओ सि ॥ १८ ॥ [१८]

L. 1. BF पिंढरो X पिढरोण्हज° Z *om.* ढमरं AY ढिंका BF ढेका EX ढंका BF °कुवय° EX ॥ अथ णादिः ॥ Y ॥ णकारादिः ॥ L. 2. X नासा° GZ आवत्ते C (AG!) णव्वणोवा X °णाव्वा. L. 3. BF पिठरंमुण्णजलं G पिंढरमु° X ढुंढल्लइ X *om.* चेति L. 4 BF °शेषूकमिति नोक्तं BCF ढंको X ढेको BCF द्व्यर्थः X द्व्यर्थाः. L. 5. *om.* A, and E here. C णादयः. L. 6. C (G!) णव्वो C 1. hd. णोद्दो C 2. hd. (G!) णोव्वो. L. 7. B भक्खतेणं G गाम CGX °रहिउसहेण. L. 8. C 1. hd. णव्व G णत्थ C 1. hd. (G!) णोव्वाणं BF अण्णाण्ण ण वि GZ अन्नाण G भंजिउ X भंजउ C मग्गो. L. 9. C 1. hd. णद्दो 2. hd. णद्धो GZ *om.* णंदी C °णंदिणीओ. L. 10. BF परिवेविंयंति CGZ परवंचियम्मि AEXY °वंचियम्मि AGX णडिउ ABCFGYZ य X *om.* अ GZ णच्चिरो. L. 11. C णद्दो X आरूढे B णंदीणी CX णंदिनी BCFX त्रयोऽपि गो° X णखा. L. 12. B नखा X विपरीत्ये G णयइ वधारणे Z णय for णइ BF इति for एते G ण्योक्ताः L. 13. GX णडिउ BF खेदित Z णच्चिरो. L. 14. BFG अंवर° C °णद्दे X °णद्दो C णंदोवा° GZ णंदीवा° B (F!) °वालीणं G °गोट्टे. L. 15. *cdd.* गीवं C णंदीपुत्त GXZ णडिउ.

मलिणम्मि णज्जरो णंदणो अ भिच्चम्मि णज्झरो विमले ।
णलयमुसीरे सीहे णंदिक्खो णंदिअं च सीहरुए ॥ १९ ॥

णज्जरो मलिनः । णंदणो भृत्यः । णज्झरो विमलः । णलयं उशीरम् । णंदिक्खो सिंहः । णंदिअं सिंहरुतम् ॥ यथा ।

णज्झरजस तुह रिउणो णरवइणंदिक्ख णंदिअं साउं ।
णज्जरवत्था णलयकरा मालिअणंदणा हविअ जन्ति ॥ १९ ॥ [१९]

दुहिअम्मि णद्दिओ णड्डुरी अ भेगम्मि मन्दिरे णलिअं ।
णहरी छुरीइ णडुली कच्छवए णहमुहो घूए ॥ २० ॥

णद्दिओ दुःखितः । णड्डुरी भेकः । णलिअं गृहम् । णहरी क्षुरिका । णडुली कच्छपः । द्वित्वे णड्डुली इत्यपि । णहमुहो घूकः ॥ यथा ।

णहमुहणलिए रण्णे रुण्णं सोऊण तुह रिउवहूणं ।
णहरीहय व्व णड्डुरिणडुलीउ वि णद्दिआ हुन्ति ॥ २० ॥

अत्र । णवर केवले । णवरि आनन्तर्ये । एतावव्ययौ । णव्वइ णज्जइ ज्ञायते । णडइ गुप्यति । एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः ॥ [२०]

L. 1. A णज्जुरो E णंद्रो BFGYZ य C *om.* अ ABCF णज्जरो. L. 2. C णयलमु° G सीहो *cdd.* णंदियं BF सीहरए C °रूए. L. 3. C मलिना BCFX णज्जरो C णयलं CX उसीरं G णलयमुसीरं Z णलयमुशीरं G णंदिक्रो L. 4. BX सीहः G सिहः *cdd.* णंदियं BX सीहरुतं C °रूतं. L. 5. BCFX णज्जरजस *cdd.* णंदियं BF सोओ X सोउ. L. 6. CG °वच्छा *cdd.* मालिय° BF °णंदिणा *cdd.* हविय. L. 7. ABCFGYZ दुहियम्मि E दुहअम्मि AGX णद्दिउ E णंदिओ AC णड्डुरी a form which is perhaps equally correct. E णडरी G णंदुरी Y णंडुरी Z णंडुरि ABCFGXYZ य E भोगम्मि X भेकम्मि *cdd.* णलियं. L. 8. BF छुरी GZ छुरीए AC णडुली A कच्छयए Z कत्थवए. L. 9 GX णद्दिउ X दुखितः C णडुरी GZ णंडुरी BCFXZ णलियं G ललियं. L. 10. G *om.* णडुली कच्छपः Z कच्छए G णड्डुली BCF णड्डुलीत्यपि X णड्डुलीत्यपि. L. 11. G णमुह° CZ रणे G रण्ण B रुणं F रुण GZ रिऊण वहू (Z वहू). L. 12. C 1. hd. च BF णंम्बुरिणडुलीओ C च डुरिणडुलीओ G णड्डुरिडुलीउ Z °लीओ BFG णद्दिया GXZ णिद्दिया. L. 13. BF णवरं BF णवरि C वरि यानंतयं X यानंतर्यें BCF णवइ G णवद BF णड्डइ. L. 14. BF णरद X नोक्ता.

जत्थ पलासलयाए जणेहि पइणाम पुच्छिआ जुवई ।
अकहन्ती णिहणिज्जइ णिअमविसेसो णवलया सा ॥ २१ ॥

यदाह ॥ नियमविशेषश्च णवलया ज्ञेया । आदाय पलाशलतां भ्राम्यति लोकोऽखिलो यस्याम् । पृष्टा पतिनाम स्त्री निहन्यते चाप्यकथयन्ती ॥ यथा ।

दोलाविलाससमए पुच्छन्तीहिं सहीहि पइणामं ।
लट्ठीहि हणिज्जन्ती वहुआ णवलयवयं भरइ ॥ २१ ॥ [२१]

णवरिअ सहसा ओआइए णमसिअं तडिम्मि णहवल्ली ।
णव्वाउत्तो भोगी कण्हे णक्खत्तणेमी अ ॥ २२ ॥

णवरिअ सहसा । णमसिअं उपयाचितकम् । णवसिअं इत्यन्ये । णहवल्ली विद्युत् । णव्वाउत्तो ईश्वरः । नियोगिसुत इत्यन्ये । णक्खत्तणेमी विष्णुः ॥ यथा ।

णमसिअसएहि पाविअसिरीइ णक्खत्तणेमिसममप्पं ।
णवरिअ णव्वाउत्तय मा मुण णहवल्लिचञ्चला एसा ॥ २२ ॥ [२२]

जलभवफलभेए णइमासयमुच्चिट्ठए णवोद्धरणं ।
णाओ गव्विट्ठ णाउल्लो गोमी बिलम्मि णारोट्टो ॥ २३ ॥

L. 1. In X, which gives the text and gloss separately, this stanza is omitted in the text portion and given in the gloss. C पलासयाए E जाणेहिं ABCFXYZ जणेहिं G जणेइ X पयणाम *cdd.* पुच्छिया AE जुजई B जुवइ. L. 2. CX णिहणज्जइ BF नियम° C णियमे विसेसे AEGXYZ णियम° Z °विसेसे E णवमया Z *om.* सा. L. 3. Z नवलया G सा for ज्ञेया The first verse is incomplete. BF आदादाय X पलाशानां C का for लोको. L. 4. X *om.* ऽखिलो C निहन्यते BF चाप्यकथयत्ती C चाप्यकथ°. L. 5. BF °विलासमये BFGZ सहीहिं CX सहीहिं BF वइनामं. L. 6. BFG लट्ठीहिं X लहं हि BF चहुया CGXZ वहुया BF णवलयचयं Z णवलयवं CX °यावयं. L. 7. BF णवरिअ Y णवरिय AC उआइए GZ उवयाइअए X उयाईए *cdd.* णमसियं (X णुम°) BF सहंमि. L. 8. ACGX णवाउत्तो Y णव्वीउत्तो X कन्हे BF णक्खत्तणामी ABFY य E या. L. 9. BFX णवरियं C णवरियं *cdd.* णमसियं (X णुम°) BF उपयाचितकं C 1. hd. °तक्कं 2. hd. °ततं *cdd.* णवसियमित्यन्ये B ण्णह° L. 10. C (G1) X णवा° G °उत्ता X °णेमा. L. 11. *cdd.* णमसिय° CGX °सएहिं *cdd.* पाविय° GZ °सिरिए BF णमत्त° BF °सममप्प C °प्प X °समप्पं. L. 12. BF णवरिय C वरिय GXZ णवरिय CXZ णवाउत्तय CXZ मुण C °वल्ली° BF °चंचला एसो. L. 13. BF णइमोसय° CEX णयमा° A °मुच्चिदुए BFG °चिट्टए Y °चट्टिए Z °च्चिट्टए AY णवुद्ध° GZ णवो° C °द्धरणं. L. 14. AGX णाउ BF गविट्ठ E गविट्ठो GZ °ट्ठे X गविट्ठे C 1. hd. णाउलो *cdd.* विलम्मि C °ट्टो E ट्टे.

णइमासयं जलोद्भवः फलभेदः । णवोद्धरणं उच्छिष्टम् । णाओ गर्विष्ठः । णाउल्लो गोमान् । णारोट्टो बिलम् । कूसार इत्यन्ये ॥ यथा ।

णाउल्ल णवोद्धरणेण तूस मा विससु णायउड्डणयं ।
दुलहणइमासयकए सया वि गोहा ण होइ णारोट्टे ॥ २३ ॥ [२३]

णालंबी जूडे णाहिदाममुल्लोअमज्झदामम्मि ।
णालंपिअमक्कन्दे जहणम्मि अ णाहिविच्छेओ ॥ २४ ॥

णालंबी कुन्तलः । णाहिदामं उल्लोचमध्यदाम । णालंपिअं आक्रन्दितम् । णाहिविच्छेओ जघनम् । णाहीए विच्छेओ इति वाक्यमपि जघनवाचकम् । यदाह ॥ णाहीए विच्छेओ जघनं कैश्चित्तु णाहिविच्छेओ ॥ यथा ।

पुणजम्मे कुसुमाइं गयाइ णालंबिणाहिदामेसु ।
इअ णालंपन्ते तुह रिऊण पिहुणाहिविच्छेआ ॥ २४ ॥ [२४]

णामोक्कसिअं कज्जे णिज्जणुवण्णा य सुत्तम्मि ।
भूए णिडो हलिद्दा णिग्गा णिहसो अ वम्मीए ॥ २५ ॥

णामोक्कसिअं कार्यम् । णिज्जो तथा णुवण्णो सुप्तः । णिडो पिशाचः । णिग्गा हरिद्रा । णिहसो वल्मीकः ॥ यथा ।

L. 1. CX णयमासयं BGZ णवुद्धरणं F णवुद्ध° C णवोद्ध° C उच्छिट्ठं GX णाउ BFG गव्विष्ट: C 1. hd. *om.* णाओ ग° 2. hd. गर्वितः. L. 2. C नारोड्डो G णारोड्डो BFX णारोहं BFG बिलं Z बिल. L. 3. CX णोउल्ल B णवुद्धरणाण F णवुद्धरणाण C णवुद्ध° GXZ णवुद्ध° which is of course equally correct. BF, C 1. hd. तस G विसमु CX °उडणयं GZ °डंडणयं. L. 4. GZ दुलह° GZ णारोट्ट X णारोट्टो. L. 5. A णेबंबी BFG णालंवी A जूडे A °मज्ज° C °मदझ° A °दाहम्मि. L. 6. BCEFGZ णालंपियम° X णालंचियम° Y लंपियम° A °पियमुक्कंदे BF जहमि ABCFGYZ य AGX °च्छेउ. L. 7. B णालंची G णालंवी G °दामः BF उल्लोड° X °दामी B णाल° BCFX °पियं. L. 8. GXZ °च्छेउ After जघनं G inserts णाहीए विच्छेउ जघनं GX °च्छेउ. L. 9. GX °च्छेउ X के–तु GX °च्छेउ. L. 10. BF कुसुमाइ CXZ गयाइं BFGZ णालंबि° C *om.* णालंबि°. L. 11. *cdd.* इय C णालपंते G णालंपते BF °विच्छेय CGXZ °विच्छेया. L. 12. EXY णामुक्क° *cdd.* °सियं BFणिच° GXY णिज्ज° Z णिज्ज° GZ °णुवन्ना G इ for य X सुत्तम्मि. L. 13. E णिड्डो C 1. hd. *om.* हलिद्दा 2. hd. हरिद्दा ABCFGYZ य. L. 14. *cdd.* °सियं Z कार्यं GXZ णिज्जो BF णुव Z सुवण्णो X सुप्तः. L. 15. G हरिद्दा BF णिहसोओ G वल्मीक.

णामोकसिअं तुमए किं रे णिड णिग्गराम णिहसमुह ।
तीए च्चिअ जं णामं लवसि णुवण्णो अणिज्जो अ ॥ २५ ॥ [२५]

णिहुणं वावारे कामिआइ णिहुआ य णिज्झरं जुण्णे ।
णिवहो सामिद्धीए णिअडी डम्भे णिहूअमवि सुरए ॥ २६ ॥

णिहुणं व्यापारः । णिहुआ कामिता । णिज्झरं जीर्णम् । णिज्झूरं इत्यन्ये । णिवहो समृद्धिः । णिअडी दम्भः । यदि निकृतिशब्दस्य प्रत्यादौ [सिद्धहेम० १, २०६] पाठ इष्यते तदा न देश्यः । णिहूअं सुरतम् ॥ यथा ।

णिहुआणिहूअयाणं मा संभर मुञ्च णिअडिणिहुणाइं ।
जं णिज्झरो सि इण्हिं कुणसु मणं पुण्णणिवहम्मि ॥ २६ ॥ [२६]

तुण्हिक्कम्मि णिउक्को णिरुली मयराकिइग्गाहे ।
णिहणं कूले णिगढो घम्मे णिसुअं णिसामिअं च सुए ॥ २७ ॥

णिउक्को तूष्णीकः । णिरुली मकराकृतिग्राहः । णिहणं कूलम् । णिगढो घर्मः । णिसुअं तथा णिसामिअं श्रुतम् ॥ यथा ।

णिसुए णिरुलीरावे णिसामिए सउणिकलयले अ बहू ।
णइणिहणागयजारं मुणिअ णिउक्काहिसरइ णिगढे वि ॥ २७ ॥ [२७]

L. 1. *cdd.* °सिथं Z रि for रे BCF *om.* णिड. L. 2. BF (G!) X च्चिय C 1. hd. (G!) Z व्विय CX जण्णामं G णुमण्णो स्व णिज्झो Z णुमन्नो XZ अणिज्झो *cdd.* य. L. 3. X णिहुयं चावारे *cdd.* कामियाइ CGXYZ णिहुया BEF अ X *om.* य A ण्ज्जिरः BCF णिज्जरं E जुण्णो G जुन्ने X जुणे. L. 4. CGXYZ णियडी A डंले BF दंभे C णिहयम° EX णिहुयम° GZ णिहूयम°. L. 5. X णिहुयं CGXZ णिहुया BCFX णिज्जरं BCFX णिज्जूरमित्यन्यं G णिज्झरमित्य° Z णिज्झूरमित्य°. L. 6. G *om.* णिवहो समृद्धिः B समृद्धिः F समृद्धिः *cdd.* णियडी. L. 7. GXZ णिहूयं C *om.* णि° मु° यथा. L. 8. CX णिहुयाणिहूआयाणं (X °ण) GZ °हूअआणं X समर *cdd.* णियडि° CX °निहु°. L. 9. BCFX णिज्जरो Z णिज्भरो In G from जं to ण in कुणसु torn off. X इन्हि BX °निव° X °हम्म. L. 10. BF तुंण्हिक्किम्मि BF मयकाराकिइ° Y मगरागिह° C मइग्गाहे (sic) GZ मइरा° A °ग्गाहो. L. 11. A णिहलं BF णिहण G णिहसं CZ णिगडो GZ णिसुयं ACEXY °सुयं *cdd.* °मियं. L. 12. *cdd.* तुष्णीकः BF णिउली C णिहुणं X णिणं. L. 13. *cdd.* णिसुयं *cdd.* णिसामियं. L. 14. BF णिरुली° G °रावे From सामिए to वि l. 15 torn off in G. BCFXZ य. L. 15. CX णय° X °णिहयागय° BFZ मुणिय CX पुणिय X णिउक्काहि° Z °क्काऽहिसरइ B णिगडे.

णिउरम्मि णिअलमविसेसिअम्मि णिरिअं च णिक्खुडमकम्पे ।
णिव्वेढणिव्वढा णग्गे निज्जूहो अ णिव्वम्मि ॥ २८ ॥

णिअलं नूपुरम् । णिरिअं अविशेषितम् । णिक्खुडं अकम्पम् । णिव्वेढो तथा णिव्वढो नग्नः । णिज्जूहो नीव्रम् ॥ यथा ।

णिरिअट्ठाणाठाणय किं णिअले णिअसि णिक्खुडो चोर ।
जरणिज्जूहम्मि घरे णिव्वेढो णिव्वढेण पेल्लिअइ ॥ २८ ॥ [२८]

अरिभवणम्मि णिआरं णिव्वूढं पच्छिमङ्गणए ।
कढिणम्मि णिक्कडं तह णिप्फेसो सद्दणिग्गमणे ॥ २९ ॥

णिआरं रिपुगृहम् । णिव्वूढं गृहपश्चिमाङ्गनम् । णिक्कडं कठिनम् । णिप्फेसो शब्दनिर्गमः ॥ यथा ।

धणुकड्ढणणिक्कडभुअ चालुक्क तुहं णिआरणिव्वूढे ।
णीसङ्कविलसिराणं सिवाण उल्लसइ णिप्फेसो ॥ २९ ॥ [२९]

पट्ठम्मि णिरादो णिच्छिए णिरुत्तं णए णिरिंको अ ।
संतुट्ठम्मि णिसत्तो वि णिमेलं दन्तमंसम्मि ॥ ३० ॥

L. 1. *cdd.* णियल° B °विशे° ABCFGXYZ °सियम्मि ABCEFXY णिरियं GZ णिणियं From पे to ब्वे l. 3 torn off in G. L. 2. A णिढेढ° BF, C 1. hd. णिचेड° A °णित्तडा C 1. hd. °णिवडा X णट्टे C 1. hd. निज्जूहो A णिज्जहो ABCFYZ य BCF णिवम्मि E णिवम्मि. L. 3. CXZ णिलयं BCFZ णिरियं X णिणिरियं BF णिचेढो C णिबेडो BF णिव्वडो C णिव्वटो X णिव्वटो नटः. L. 5. BF णिरिट्ठा° CGXZ णिरिय° From ट्ठा° to पेल्लिअइ incl. torn off in G. Z °ट्ठाणोट्ठाणय CX °णाट्ठाणय BCFXZ णियले णियसि BF णिक्खुडों चौर. L. 6. CX °निज्जू° X घर BCF णिवेडो णिव्वडेण B पेल्लयइ C (F !) XZ पेल्लियइ. L. 7. E अणिभव° ABCFGXZ णियारं ABCFY णिच्चूढं X णिव्वूढं A पश्चिम°. L. 8. From ढ in कढि° to न in कठिनम् l. 9 torn off in G. X णिव्वडं तहं नह णेप्फेसो E णेप्फेसो. L. 9. BCFXZ णियारं BCF णिच्चूढं X णिव्वूढं C 1. hd. °ङ्गणं X णिव्वडं. L. 11. BF धणुकंढण° C धणकढ्ढण° GZ धणुकट्टण° X °कडणणिव्वड° BF °डभुअ C °डभुय In G from ड to णिच्छिए l. 13 torn off. BF चालुक्कं Z चालुक्क BFX तुह BCFX णियार° BF °णिच्चूढे C °णिवूढो X °णिव्वूढो. L. 12. C णीसंका° X °विलिसि° X सिवाल BF णिप्पेसो. L. 13. A णमे BCEFGXYZ णते AC (F !) णिरंको ABCFGYZ च. L. 14. A संथदुम्मि E °ट्ठम्मि AX णिसत्तो C णिसंत्तो From मेलं torn off in G. A दत्त°.

णिरादो नष्टः । णिरुत्तं निश्चितम् । णिरिंको नतः । णिसत्तो संतुष्टः । णिमेलं दन्तमांसम् । णिमेला इति धनपालः ॥ यथा ।

तुह घायणिमेलुच्छुड्डदन्तया रिउगया णिरिंकमुहा ।
जन्ति णिरादा तह वि हु जए णिरुत्तं तुमं सि ण णिसत्तो ॥ ३० ॥ [३०]

णिल्लंकणिलंका पडिगहम्मि णिज्जोमिणोमिणो रस्सी ।
अंगुट्ठीइ णिरंगीणीरंगीउ अहिअम्मि णिप्पट्ठो ॥ ३१ ॥

णिल्लंको तथा णिलंको पतद्ग्रहः । णिज्जोमी तथा णोमी रश्मिः । रज्जुरित्यर्थः । णिरंगी तथा णीरंगी शिरोऽवगुण्ठनम् । णिप्पट्ठो अधिकः ॥ यथा ।

णिज्जोमिखंचिओसहरहओइण्णे पिअम्मि लेइ वहू ।
णिप्पट्ठपेम्मविरइअणिरंगिआ करयणिल्लंके ॥ ३१ ॥

किं मामि रोअसि तुमं णीरंगिं चइअ आचम णिलंके ।
पेक्खसि ण चिरा दइअं णोमीबद्धं पुरो वइल्लं व ॥ ३२ ॥ [३१]

णिम्मंसू तरुणे णिच्छुग्गो भग्गम्मि णिक्खयं णिहए ।
सुत्तोट्ठिअम्मि णिव्विचो णिस्संको अ णिब्भरए ॥ ३२ ॥

L. 1. C णिरोद्दो In G from णिरादो to इति l. 2. torn off. C (F !) X णिरंको X णिसुत्तो. L. 2. G धनपालो. L. 3. BFG थाय° GZ °लुच्छुड्ड° C 1. hd. रिओगया From था in °गया to णिज्जोमि° l. 5 torn off in G. X णिरंकमुहा. L. 4. Z णिगदा C नमि सि ण णिसित्तो. L. 5. Z णिल्लंका Y पडिग्गहम्मि X णिज्जोमिणो corr. °मिणा (*om.* मिणो). L. 6. A अडाडीइ E अंगुट्ठीइ GZ अंगुट्ठीउ A णारंगी° X णिरगी° G *om.* णिरंगी° ACE °गीओ ABCFGYZ अहियम्मि BF णिप्पट्टे G णिप्पट्टो Y णिप्पड्डो. L. 7. In G from णिल्लंको to शिरो° torn off. C *om.* तथा णिलंको X रश्मिः X रज्जुमित्यर्थः. L. 8. B णिप्पट्टो X णिप्पडो. L. 9. BF णिज्जोमि° CGX °संचिउसह° CGX °उइण्णे Z °उइल्ले B पिआंसि CGZ पियंमि F पियंसि. L. 10. CZ णिप्पट्ठ° Z णिप्पट्ट° From णिप्पट्ठ° to मामि l. 11 torn off in G. BF °पिम्म° BFZ °विरइय° C °विरइए° BCFXZ °णिरंगिया Z करइ° C °णिलयंके. L. 11. BF मामि GZ रोयसि C णीरंगीं *add.* चइय BF आचम. L. 12. C *om.* ण BF चिरा GZ दइयं X दययं G णोमी° BG °बद्धं X °बद्दे *om.* पुरो BFG वइल्लं (G °ल्ल) BF वा CXZ च. L. 13. A णिम्मस्सू B तरुणे A बरुणे In G णिम्मु° भ° णि° are torn off A णिचुग्गे BF णिच्छुग्गो C णिछुग्गो A लेग्गम्मि BF णिक्खयं C णिक्खियं Z हिहए. L. 14. G सुत्तोट्टियम्मि BCFYZ °ट्ठियंमि CX णिविचो GZ णिव्विहो ABCFGYZ य A णिब्भरए.

णिम्मंसू तरुणः । णिब्भुग्गो भग्नः । णिक्खयं निहतम् । णिव्वित्तो सुप्तोत्थितः । णिस्संको निर्भरः ॥ यथा ।

णिस्संककामसरणिक्खया इमा सिविणए तुमं दट्ठुं ।
णिम्मंसुअ णिव्वित्ता णिब्भुग्गमणोरहा होइ ॥ ३२ ॥ [३२]

णिज्जोओ पयरे परिहिए णिअत्थं चलम्मि णिकज्जो ।
णिव्वाणं दुहकहणे थड्ढे णिट्ठुहणिव्वूढा ॥ ३३ ॥

णिज्जोओ प्रकरः । पुष्पावकर इत्यन्ये । णिअत्थं परिहितम् । णिकज्जो अनवस्थितः । णिव्वाणं दुःखकथनम् । णिट्ठुहो तथा णिव्वूढो स्तब्धः ॥ यथा ।

णिकज्जे जं मण्णसि णिअत्थहारं फुलिङ्गणिज्जोअं ।
णिट्ठुहे णिव्वाणं कुणसु अणिव्वूढयाण तं अम्ह ॥ ३४ ॥ [३३]

गयकुसलोवकिईसुं णिम्मयणिग्घट्टणिज्जाया ।
सेदोचिअउज्जाणा णिवायणिव्विट्टणिब्भग्गा ॥ ३४ ॥

L. 1. C णिब्भुग्गो C 2. hd. °श्रु° G णिग्गयं X भग्गः Z णिययं BCF णिबित्तो X णिव्वंतो G °त्ते सुप्तः । L. 2. Z निब्भंरः. L. 3. GZ °क्खयाइं मा सि°. L. 4. *cdd.* णिम्मंसुय (Z °म्वं°) BF णिबित्तो C णिबित्ता G णिब्भित्तो BFG °मणोरहो C होई. L. 5. BFGXZ णिज्जोउ G परिहियस्सियत्थ चलम्मि CE णिअच्छं XYZ णियत्थं C चलंमि B णिकज्जो XY णिक्कज्जो. L. 6. C °कहणा X °करणे A थड्ढ BF थंडे C नद्दे G थद्दे X थद्दे Z यद्दे B णिट्ठुह° CF णिद्दूह° Y [हूह° Z णिव्वूहणिहूम G *om.* णिट्ठुह° BF °णिव्वूटा A °णिदुढा (?) C °णिच्चूढा G °णिहुढा E °णिव्वूआ. L. 7. GXZ णिज्जोउ B प्रकारः BF पुष्फवकर X पुष्फावकरः Z णियत्थं G *om.* णिअत्थं परि° X परहितं G णिक्कज्जो X णिब्भज्जो. L. 8. GZ अन° G णिज्जाणं (?) B णिट्ठुहो C 1. hd. णिच्चूढो 2. hd. °हू° G णिच्चूढो Z णिव्वूहो GZ *om.* तथा CG णिच्चूढो G स्तब्धः । C 1. hd. X *om.* यथा. L. 9. B णिक्कज्जे BGZ मन्नसि *cdd.* णियत्थ° G पुलिंग° BF °णिज्जोव. L. 10. BF *om.* णिट्ठुहे C निहुहे G णिहुहे Z णिव्वूहे C निव्वाणं BF अनि° C अनिच्चूढ G °हू° X अनिव्वूढया X *om.* तं. L. 11. E °कुशलो° Y °लोवकईसु G °क्विंसुं X °किईसु C णिम्मिय EX णिम्मयं Y णिम्मअ° BF णिम्मयग्घट्ट° A णिग्घट EX °णिग्घट्टाणिज्जाआ (X *om.* ट्टा) GZ णिज्झाया Y °णिज्जाआ. L. 12. C 1. hd. सेदा° ACZ °चिय° BFGY °चिय° E °विअ° BFY °उज्जाणे A °णिव्विड° BE °णिच्चिट्ट° F °णिव्विट्ट° BF °णिब्भग्गा.

णिम्मओ गतः। णिग्घट्टो कुशलः। णिज्जाओ उपकारः। णिवाओ स्वेदः। णिव्विट्ठं उचितम्। उपभुक्तार्थं तु निर्विष्टशब्दभवम्। णिब्भग्गं उद्यानम्॥ यथा।

णिब्भग्गणिम्मयं तं दट्ठुं पयडिअणिवायसिढिलङ्गी।
तम्मइ तुज्झ कए णिव्विट्ठयणिज्जायणिग्घट्ठ॥ ३५॥ [३४]

सुत्तपसुत्तम्मि णिसायं चामुण्डाइ णिम्मंसा।
णिद्धम्मो एगमुहम्मि णिंदिणिणिआणिआ कुतिणहरणे॥ ३५॥

णिसायं सुप्तप्रसुप्तम्। चण्डालवाचकस्तु णिसायशब्दो निषादशब्दभवः। णिम्मंसा चामुण्डा। णिद्धम्मो एकमुखयायी। णिंदिणी तथा णिआणिआ कुतृणोद्धरणम्॥ यथा।

केआरणिंदिणिकए णिआणिआमुल्लजंपणमिसेण।
णिम्मंसदेउलं णिद्धम्म पिआ वच्चइ णिसाए॥ ३६॥ [३५]

णिण्णाला णोलच्छा णोलइआ चेअ चञ्चुम्मि।
णिग्गिण्णं णिल्लसिअं च णिग्गए पाडिए णिसुद्धं च॥ ३६॥

णिण्णाला तथा णोलच्छा तथा णोलइआ चञ्चुः। णिग्गिण्णं तथा णिल्लसिअं निर्गतम्। णिसुद्धं पातितम्॥ यथा।

णोलइआइ हणन्तो णोलच्छिवरो विसालणिण्णालो।
णिग्गिण्णजिओ हूओ आसमणिल्लसिअरावणणिसुद्धो॥ ३७॥ [३६]

L. 1. GX णिम्मउ G गतः G णिग्घट्टो कुसलः G णिज्जोउ XZ णिज्जाउ GX णिवाउ. L. 2. BF णिच्चिट्ठं GZ णिव्विट्ठं G णिज्झग्गं. L. 3. BF णिउग्ग° GZ °णिम्मियं *cdd.* पयडिय° BF *om.* णिवाय C has it twice. C °ङ्ग. L. 4. C तुम्मइ तुहक्ष BF णिच्चिट्ठिय° C 1. hd. णिच्चिट्ठ 2. hd. णिव्विट्ठ CX अणिज्जा° BF °णिज्जाइ° BCF °णिग्घिट्ठ G °णिग्घट्ट Z °णिग्घट्टा. L. 5. Z सुत्तए° C °पसत्तमि X चामुंडाय. L. 6. In X णि° ए° are added in the margin. C णिद्धम्मो Y एक्कमुहम्मि C एगमुहं णिम्मंदि° A °दिणी° ABCFGZ °णिया-णिया EXY णिआणिया Z °हरणेणि. L. 7. C 1. hd. *om.* सुप्त C चाण्डाल°. L. 8. BF णिद्दंसो C णिद्धम्मो CG तथा णिया कु° BFXZ णियाणिया X कुतृणो°. L. 9. BFGXZ केयार° C कयार° BF °णंदिणि° X °णिंदिणिकार BFX णियासिया° CGZ णियाणिया° C °सुल्लज्जंप° G °जपण°. L. 10. C णिद्धम्म *cdd.* पिया BF णिसारं. L. 11. BF णिह्लाला BFZ णोलच्छा *om.* C 1. hd. *cdd.* णोलइया ABFY चेय C चेयं B चंचुमि F चुंचुमि Z वंचुम्मि. L. 12. BZ णिग्गिह्लं C (F?) णिग्गिलं E णिग्गिण्ण *cdd.* °सियं EX णसुद्धं C 2. hd. GZ णिसुद्दं. L. 13. BF णिह्लाला G °ल *cdd.* णोलइया BCFX णिग्गिह्लं *cdd.* °सियं. L. 14. C णिसुद्दं. L. 15. *cdd.* णोलइयाइ (X णोभ°) C णोलच्छविरो B °णिह्लालो. L. 16. BX णिग्गिह्ल° C (F?) णिग्गिल° GX °जिउ CGX हूउ *cdd.* °णिल्लसिय° B °णिसुद्दे C °द्दो F °द्दे.

णिज्झाओ णिच्छुंडो णिराहणिग्घोरणिप्फरिसा ।
णिद्दंधसो अ णिव्वेरिसो अ अदए णिमेणमवि ठाणे ॥ ३७ ॥

णिज्झायादयः सप्त शब्दा निर्दयवाचकाः । णिव्वेरिसशब्दोऽत्यर्थेऽपि दृश्यते । णिमेणं स्थानम् ॥ यथा ।

णिग्घोरे णिच्छुंडो अणिराहे को व्व ण हु अणिप्फरिसो ।
णिद्दंधसे अणिव्वेरिसो अणिज्झाय कत्थ वि णिमेणे ॥ ३८ ॥ [३७]

अविभिण्णगेहए णिद्धमणिद्धयणिद्धमाया वि ।
णिअरट्ठिए णिअरिअं णिअंधणणिअंसणा वत्थे ॥ ३८ ॥

णिद्धमो तथा णिद्धओ तथा णिद्धमाओ अविभिन्नगृहः । अत्र । णिअइ पश्यति । णिव्वाइ विश्राम्यति । णिमइ न्यस्यति । एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः । णिअरिअं निकरेण स्थितम् । णिअंधणं तथा णिअंसणं वस्त्रम् ॥ यथा ।

णिअरिअगुण सुणिअंसण णिअंधणं कड्ढ णिद्धमो हविअ ।
णिद्धय वयम्मि रमिमो किं पेम्ममणिद्धमायाण ॥ ३९ ॥ [३८]

L. 1. A णिज्झाउ BF णिआउ GX णिज्झाउ BF णिहुंडो C णिचंडो BF णिराह° C णिरोह° A °णिप्फरिया BF °णिफरिसा E °णिप्फरिसा Y °निप्फरिसा. L. 2. BF णिद्दा-धसो C णिद्दंधसो BFGY य ABCFG णिवेरिसो G णिव्वोरिसो Z णिच्चोरिसो X *om.* अ AY य G दए ABCEFX चदये X णिगेण° EX द्वाणे. L. 3. BF णिज्झादयः G णिज्झाओ आदयः X णिज्झाउ अदय C शब्दाः G पदा BCF णिच्चेरिस° BCFX अन्य° G णिवेरिससद्दोऽत्यर्थे. L. 4. G णिमेलणं X णिगेणं Z णिमेसं. L. 5. BF णिग्घोडे X णिग्घोरो BF णिच्चुंडो G णिज्झुंडो C अणिरोहे CX क्को CZ च्च G हु य णि° BF अणिप्फु° Z यणिप्फ° C °प्फणिसो. L. 6. C णिद्दंधसे BCF अणिच्चेरिसो CX अणिज्झाअ णिच्छ वि णमेणा BF णिमेण GZ णिमेणो. L. 7. EGZ °भिन्न° C °गेह णिद्धमणिणिद्धद्धयमाआ 2. hd. णिद्धमणिद्धओणिद्धमाओ X °गेहे अणिद्धम-णिद्धय° G णिद्धम्म°. L. 8. C 1. hd. नि° EXY णियर° E °ठिए ABF णिअरियं CEGXYZ णियरियं BF णियधण° CEGXZ णियंधण° EGYZ °णियंसणा C वच्छे. L. 9. C णिद्धमो C निद्धओ G णिद्धउ X णिद्धउ C निद्धमाओ G °माउ X निद्धमाउ. L. 10. C णिव्वाइ X णिव्वाय विश्राति BF त्यस्यति C न्यस्याति BF °षूकाः C *om.* इति नोक्ताः X नोक्ता GZ णिअरियं X णियरिअं. L. 11. X णियंधणं GZ *om.* तथा CGXZ णियंसणं. L. 12. Z णियरिय° CGZ णियंधणं B कंड CGXZ कड्ढ F कंढ C णिग्गमो GZ णिग्गमो X reads all अ's in this line as य and *om.* मो हविअ । णिद्ध BF हविय CZ हविआ. L. 13. CZ णिद्धय G णिद्धअ F णिद्धअ BFX वइम्मि X रमिमो C कि BF पेम्मणमणि° X °मणिद्धणिव्वायमायाण F °णिद्ध° BFG °याणा C *om.* पेम्म.

णिद्धमणं ओघसरे णिअक्कलं वट्टुले चेअ ।

णिव्वमिअं परिहुत्ते पाणिग्गहणम्मि णिव्वहणं ॥ ३९ ॥

णिद्धमणं गृहजलप्रवाहः । णिअक्कलं वर्तुलम् । णिव्वमिअं परिभुक्तम् । णिव्वहणं विवाहः ॥ यथा ।

गन्धव्वे णिव्वहणे तुह णिव्वमिअं णिअक्कलथणीए ।
विरहे सुमरन्तीए बाहेहिं वहइ णिद्धमणं ॥ ४० ॥ [३९]

अद्दढम्मि अ णिक्खुरिअं णिरन्तरे चेअ णित्तिरडी ।

ओआरणे णिवच्छणणेवच्छणया चुअम्मि णिस्सरिअं ॥ ४० ॥

णिक्खुरिअं अद्दढम् । णित्तिरडी निरन्तरम् । णिवच्छणं तथा णेवच्छणं अवतारणम् । णिस्सरिअं स्रस्तम् ॥ यथा ।

णित्तिरडिविरहणिक्खुरिअतणु णिस्सरिअ अंसु पत्तपिए ।
णेवच्छणगहखलिआ सयमेव णिवच्छणीहुआ वहुआ ॥ ४१ ॥

अत्र । णिअच्छइ पश्यति । णिरप्पइ तिष्ठति । णिम्माणइ णिम्मवइ निर्मिमीते । णिज्झरइ क्षीयते । णिहुवइ कामयते । णिआरइ काणेक्षितं करोति । णिरिग्घइ निलीयते । णिव्वडइ

L. 1. C णिद्दुमणं AG उघ° C उघरे X उयघरे Z उंघसरे BFY णिय° G णिक्कुअलं BFY चेय Z वेअ. L. 2. C णिव्व° ABCEFXY °मियं CYZ °भुत्ते G °हुत्ते C °हम्मि G °हणिम्मि C 1. hd. णिव्व° Y णिव्व°. L. 3. C णिद्दुमणं Z om. गृह GZ णियक्कलं G चट्टुलं C 1. hd. णिव्वमिअं BFX °मियं G °मिअ C 1. hd. णिव्वहणं. L. 4. CG जल-प्रवाहः G om. यथा. L. 5. BF गंधव्वे C 1. hd. णिव्वहणे BCFZ णिव्वमियं G णिव्व-हणं X °मियं cdd. णियक्कल° L. 6. BF सुमरंती C °रंताए cdd. बाहेहिं C निद्दुमणं. L. 7. ABFGYZ य C om. अ C 1. hd. नि° 2. hd. णिक्खुरयं ABEFYZ °रियं C णिरंतरे 2. hd. णिरंतरे A वेअ C 2. hd. वेय BFY चेय GZ णित्तिरिडी. L. 8. BFG C 1. hd. X उआरणे Y ओयारणे C 1. hd. णिव्वच्छणया 2. hd. णिव° om. णणे-वच्छ G णिवक्कुणणाचुच्छणया Z णिवत्थणणेव्वच्छ° C चुयंमि EY चुयंमि ABCEFXYZ °रियं G °रणं. L. 9. G णिखुरिअं BCFX °रियं BGZ णित्तिरिडी C 1. hd. X णित्त-रिडी Z णिरंतरं C 2. hd. णेवच्छणं Z णिवत्थणं C om. तथा णे° BF णावच्छणं Z णेवत्थणं X अवचारणं L. 10. BCFX °रियं. L. 11. BCFX णित्तरडि° G णित्तिरिडि° BCFX °रिय° B णिस्सरिय अंसु C (F 1) X °रिअंसु C पत्ते पिए. L. 12. Z णेवत्थण° cdd. खलिया Z णिवत्थ° Z वहुआ G om. हुआ. L. 13. BF णिच्छइ CGXZ णियच्छइ BFGX तिष्ठति BF णिम्माण BF om. णिज्झरइ क्षी° । णि° काम° C णिहरइ. L. 14. GZ णिहुअइ BCFX णियारइ BCFX निरि° G णिरग्घइ CX निव्व° Z णिव्विडइ.

पृथक् स्पष्टो वा भवति । णिहुहइ निष्टम्भं करोति । णिव्वोलइ मन्युनोष्ठं मलिनं करोति । णिलुंछइ मुञ्चति । णिउड्डइ मज्जति । णिच्छल्लइ णिज्झोडइ णिल्लूरइ छिनत्ति । णिसुढइ भाराक्रान्तो नमति । णिड्डुअइ क्षरति । णिट्टुहइ विगलति । णिम्महइ गच्छति । णिल्लसइ उल्लसति । एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः ॥ [४०]

णिट्ठुहिअणिक्खसरिअणिरुवक्कया थुक्कमुसिअअकएसु ।
णित्तिरडिअं च तुट्टे णीसारो मण्डवे चेअ ॥ ४१ ॥

णिट्ठुहिअं थूत्कृतम् । निष्ठ्यूतमित्यर्थः । णिक्खसरिओ मुषितः । अपहृतसार इति यावत् । णिरुवक्कयं अकृतम् । णित्तिरडिअं त्रुटितम् । अत्र । णिरुवारइ गृह्णाति । णिरिणज्जइ पिनष्टि । इत्येतौ धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ । णीसारो मण्डपः ॥ यथा ।

तुह णित्तिरडिअथामा रिउणो णिक्खसरिआ वसन्ति वणे ।
णिरुवक्कयणीसारे तण्हाइ सुसन्तणिट्ठुहिआ ॥ ४२ ॥ [४१]

णीसंपायं परिसन्तजणवए तह झुणिम्मि णीहरिअं ।
णीसीमिओ अ णिव्वासिअम्मि बाणम्मि णीलकंठी अ ॥ ४२ ॥

L. 1. *om.* वा BF णिहुहइ C निड्डहइ G णिड्डहइ X निहहइ G निट्टंभ Z निष्ठंभं. C (F !) निबो° BG निबो° X निव्वो° BCFX मन्युना ओष्ठं (C ओष्टं X उष्टं) GZ मलिनीकरोति X मालिनं L. 2. BF णिउशइ X णिलुंछइ C निउड्डइ 2 hd. °ड्डइ Z णिऊड्डइ Z *om.* मज्जति G णिछल्लइ C निज्जो° X निज्झो° Z णिच्छो° BF °ज्झो.° L. 3. C °क्रान्तेन नमति BF निड्डुअइ G णिडुभइ or णिडुअइ Z णिडुअइ C क्षुरति BCF णिड्डुहइ G णिडुहइ X णिडुहइ Z णिड्डुहइ. L. 4. X उल्लइ. L. 5. C णिडु° G णिट्ठ° Z णिड्डु° ABCEFY °हिय° G °सरिए ABCEFYZ °सरिय° X °सरिअं° E °णिरुव° C °णिरुन्वुकृया BF सुक्क° X मुक्क° Z पुक्क° *cdd.* °मुसिय°. L. 6. BFGZ णित्तिरि° X णित्तरि° ABCEF °डिय XY °डियं A तुड्डे BCFG तुट्टे BFY मंडवो ABCFGY चेय. L. 7. C णिट्ठु° BCFXZ °ड्डियं G णिट्ठुविय BF थुकं C थूकृतं G थूकृतं X थुकं BF निष्ठ्यू° G निज्जू° (!) X निष्टू° BF णिक्खक्ख° X णिक्खरिउ CGZ °सरिउ BFX मुखितः C मुछितः 2 hd. मुर्छितः. L. 8. यावत् । णि° अ° torn off in G. C णिरुवक्कुयं Z °वक्कअं GZ णित्ति° X णित्तरि° BFX °डियं Z णिरुवारइ B C 1. hd. गृह्णाति X गृगृह्णाति. L. 9. GZ पिनष्टीति एतौ CX *om.* इत्य BF इति From यथा to म in वसन्ति torn off in G. L. 10. BFZ णित्तिरि° X णित्तर° BCFXZ °डिय BCFX °सरिया. L. 11. C तण्होइ *cdd.* °हिया. L. 12. E परिसंतं From जणवए to णीसंपायं incl. l 1 next page torn off in G. XYZ झुणम्मि BCFXY °रियं. L. 13 X णीस° AX °मिउ YZ य BF णिव्वासियम्मि A णिवा° ACEXYZ °सियम्मि BEFZ वाणम्मि C नील° A णीलं° X णीलकंची ABCFY य.

णीसंपायं परिश्रान्तजनपदम् । णीहरिअं शब्दः । णीसीमिओ निर्वासितः । णील-कंठी बाणवृक्षः ॥ यथा ।

बोलिअवहू णिसमुहं णीसंपाए अणीहरिअकव्वी ।
अहिसरइ णीलकंठीवणम्मि णीसीमिअस्स तस्स कए ॥ ४२ ॥ [४२]

णीसणिआ णिस्सेणी णीआरणमवि बलिघडीए ।
णूला साहाए पट्टवासिआए अ णेडाली ॥ ४३ ॥

णीसणिआ निःश्रेणी । कप्रत्ययाभावे णीसणीत्यपि । णीआरणं बलिघटी । अत्र । णीइ णीणइ णीलुकइ गच्छति । णीरंजइ भनक्ति । णुव्वइ प्रकाशयति । एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः । णीहम्मिअं निर्गतमिति तु निर्पूर्वस्य हम्मिधातोः सिद्धम् । णूला शाखा । अत्र णूमइ छादयतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् । णेडाली पट्टवासिता शिरोभूषणभेदः ॥ यथा ।

णेडालिसुन्दर तुमं पुत्तय मा चडसु उच्चतरुणूलं ।
जं णीसणिपडिएसु वि णीआरणवल्लहा ण होइ छलं ॥ ४४ ॥ [४३]

णेउड्डो सब्भावे कूवतुलाए अ णेलिच्छी ।
रविवणिअसचिवसण्ढा णेसरणेसत्थिणेलच्छा ॥ ४४ ॥

L. 1. X णीसंपा रिश्रांत° C °श्रांतं जन° *cdd.* °रियं X ध्वनिः for शब्दः G णिसीमिउ X णीसमिउ. BCFX नील° X णीलकंची From ल torn off in G. L. 2. BF वाण°. L. 3. From बोलिअ° to म्मि in °वणम्मि l. 4. torn off in G. BCFX वोलिय° Z बोलिअ° C °बहू C °मूहं X णीसपाए BCFXZ °हरिय° C °कंचा. L. 4. X °कंठीयणंमि *cdd.* °मियस्स B (F) *om.* तस्स. L. 5. *cdd.* °णिया From णीआरण° to णीसणी° l. 7 torn off in G. CYZ णीयार° A बलिघडी य C °घडिए BFXY वलि° BF °घडिए. L. 6. B पट्ट° ABCEFXYZ °वासिंयाए ABFYZ य A णेडाली. L. 7. BCFXZ °णिया BFX निश्रेणी CGXZ णीयारणं BF वलिघडी GX वलि°. L. 8. C *om.* अत्र णीइ X *om.* णीइ X णीलुइ From णीलुक्कइ to मिति l. 10 torn off in G. L. 9. B णीहंमियं F णीहंमीयं X णीहं-म्मिय Z णीहम्मियं निग्गत° Z निर्पूर्व° X °धातो From णूला to दः l. 12 torn off in G. L. 10. X °षूकामिति. L. 12. C णेलाडि° CXZ °सुंदरि BF चडसु X °तरुमूलं. L. 13. In G from जं to णेसर° incl. l. 15 torn off. C ज X *om.* णं X णीसणियापडिएसु; BF °पडिसु X णीयार° C च्छलं Z छणं. L. 14. BF णेउओ A णेउड्ढो BF सब्भावेः BF कुवतुलाए *cdd.* य BCF णेलच्छी E णेलिच्छी Z णेलिच्छी. L. 15. X रवि° A °वणिअ° BCFYZ °वणिय° BF °सविव° BCF °णेसच्छि, G not quite legible. BX °णेलच्छा.

णेउड्डो सद्भावः । णेलिच्छी कूपतुला । णेसरो रविः । णेसत्थी वणिक्सचिवः । णेलच्छो षण्ढः । वृषभ इत्यन्ये ॥ यथा ।

णेसत्थि अणेलच्छो तं णेउड्डेण णेसरत्थमणे ।
णेलिच्छिरवं सोउं वच्चइ जं जलमिसेण तुह जाया ॥ ४५ ॥

अत्र णेड्डं नीडमिति तु नीडशब्दभवमिति नोक्तम् ॥ [४४]

भद्दवओज्जलदसमीऊसवभेअम्मि णेड्डुरिआ ।
उच्छुणिवीडणकण्डे तहेअ कुण्डम्मि णंदं च ॥ ४५ ॥

णेड्डुरिआ भाद्रपदोज्ज्वलदशम्यां कश्चिदुत्सवविशेषः ॥ यथा ।

संकेअमागए उववइम्मि दूईइ झत्ति संलविआ ।
अहिसरइ णायरवहू णेड्डुरिआदंसणमिसेण ॥ ४६ ॥

अत्र णोल्लइ क्षिपतीति धात्वादेशेपूक्तमिति नोक्तम् ।

॥ अथानेकार्थाः ॥

णंदं इक्षुनिपीडनकाण्डं कुण्डाख्यो भाण्डविशेषश्चेति द्व्यर्थम् । केचित्तु । इक्षुनिपीडनकाण्डवाचकावेव णंदकुंडशब्दौ देश्यावित्याहुः । यदाह ॥ इक्षुनिपीडनकाण्डं णंदं कुंडं च गो णंदी ॥ न तु कुण्डाख्यभाण्डवाची णंदशब्दो देश्यः । अस्माभिस्तूभयमपि दृष्टमित्यनेकार्थेषूपनिबद्धम् ॥ [४५]

L. 1. BF णेतुड्डो BFZ सब्भावः From णेलिच्छी to रवं l. 4 torn off. in G. BCFX णेलच्छी Z णेलित्थी C 1. hd. णेसच्छा C 2. hd. X °च्छी Z वणिक्स°. L. 2. Z णेलत्थो शंढः X षंढः X वृषभः. L. 3. BF णसत्थि C णेसच्छि Z सणेलत्थो X *om.* तं C वं BF णेडत्तोणे X णेडड्डिण CX °च्छमणे. L. 4. CX णेलच्छि° Z णेलत्थि° Z वचल X जलिम्सिण. L. 5. BF णेवं CX णेडं G णड्डु *cdd.* णीडमिति GX *om.* तु From ड in नीड° to डे in °कण्डे l. 7 torn off in G. L. 6. ABCFXY भद्दवउज्ज° (C °उज°) Z भद्दवऊज्ज° Y °भेयम्मि BF णेडरिय, C णेड्डरिया AEYZ °रिया E ins. here अथाऽनेकार्थाः XY अथानेकार्थाः. L. 7. C उच्छु° YZ °णिवीलण° ABCFY तहेय G तह अ C कुंडमि X व for च. L. 8. C णेड्डु° 2. hd. णेडु° BCFGX °रिया. L. 9. GZ संकेयः From मागए to वहू l. 10. torn off in G. BF संकेअमाए उववडम्मि X उवव° BCF झत्ति X ज्झइत्ति Z संवलिया BCFX °विया. L. 10. Z °वहू G णणेड्डुरिया° C णेडुरिया° BFXZ °रिया. L. 11. In X from अत्र to भाण्डविशेष l. 13 omitted here and given after दृष्टमित्यने in l. 16. L. 12. GZ °कार्थः. L. 13. BF णंद From इन to शेष° torn off in G. B °पीडण° C °कांड B °पश्चे द्य° BF *om.* तु. L. 14. From काण्ड to °निपीडन omitted in X. B °नीपीडण° X °कांड X नदंकुडं L. 15. BFGZ नद्दी CX नदी X तु । कुं । कुंडा° C नंडाख्य° G कुडा° CGX नंदशब्दो Z नदशब्दो G देश्य CX °भिस्तु उभयम° L. 16. C 1. hd. °दामिमि नेका° X °मित्यन्येका° G °वद्धां ।

घाणे मूके णक्को णण्णो कूवे खलग्गजेसुं च ।
कद्दमिए वइविवरे पओअणे णल्लयं णिमित्ते अ ॥ ४६ ॥

णक्को घ्राणं मूकश्च । घ्राहे तु णक्कशब्दो नकशब्दभव एव । णण्णो कूपो दुर्जनो ज्येष्ठो भ्राता चेति त्र्यर्थः । णल्लयं कर्दमितं वृतिविवरं प्रयोजनं निमित्तं चेति चतुरर्थम् ॥ [४६]

रयदुद्दिणेसु णड्डुलमह णद्धंववयमघिणणिन्दासु ।
सब्भावेऽभिप्पाए णाउड्डो चोरकञ्चणे णिक्खो ॥ ४७ ॥

णड्डुलं रतं दुर्दिनं च । णद्धंववयं अघृणा निन्दा चेति द्व्यर्थम् । णाउड्डो सद्भावो-ऽभिप्रायश्च । मनोरथ इत्यन्ये । णिक्खो चोरः काञ्चनं च ॥ [४७]

कउहछउमेसु णिव्वं णिअयं रयसयणसासयघडेसु ।
सुत्तोट्ठिए णिरासे उब्भडअकिवेसु अ णिविद्धो ॥ ४८ ॥

णिव्वं ककुदं व्याजश्च । पटलान्ते तु णिव्वशब्दो नीव्रशब्दभव एव । णिअयं रतं शयनीयं शाश्वतं घटश्चेति चतुरर्थम् । णिविद्धो सुप्तोत्थितो निराश उद्भटो नृशंसश्चेति चतुरर्थः ॥ [४८]

L. 1. BF थाणे B ण्णण्णो A क्खलग्ग° C °जेसुं corr. 2. hd. L. 2. A कद्दुम्मिए E °विवरे AX पउअणे CGZ पउयणे Y पओयणे A णल्लयं BF निमित्ते G णिरित्ते ABFYZ E °चिवरे AX पउअणे ... L. 4. B ज्येष्ठो व G यं; *om.* C. L. 3. X भवः; *om.* एव G णक्को for णण्णो. L. 4. B ज्येष्ठो GX ज्येष्ठा X च्चत for भ्राता G णल्लुअ Z णल्लुअं C वृत्ति°. L. 5. Z चेति त्र्यर्थं चतुरर्थं । L. 6. G °दुर्द्दिणेसु AC णड्डुल° X णेड्डुल° C णद्दंववय° BF णद्धंवचय° Z णद्धंववय° AEGXY णद्धंववय° A °माघिण°. L. 7. BF सब्भावे G सब्भा YZ *om.* ऽ A विप्पाए BF भिप्पा णाउशे. L. 8. C णड्डुलं X णेड्डुलं G रत्तं X adds । मह । after च C णद्द° BF °वचयं CGX °ववयं Z °ववचं G अघृणा BF सब्भावः G सब्भाव्द्वो भिप्पा° L. 9. X अभिप्राय° BF *om.* णिक्खो चोरः Z चौरः X काचनं. L. 10. B कहह° BF °छउसेसु C 2. hd. (A!) Y णिव्वं E नियय CGXZ णियय Y णिअत्रं BF रयणसासय° C रयसयणे. L. 11. E गुत्तोट्ठिए C °ट्ठिओ Y सुत्तुट्ठिए E निराए C णिरासो C उब्भडअविवेसु X °धकिवेसु Y य ABF णिभिद्धो G णिविट्ठो CXY णिविद्धो Z णिविद्धो. L. 12. BF, C 1. hd. Z णिव्वं CX कुकदं C पटल° BCFX तु नीव्रशब्दभव (BF नीव्व°) एव णिव्वशब्दः । *add.* णिययं L. 13. Z शायनीयं X घटश्चेति च चतु° BCF णिविद्धो G णिविट्ठो Z णिविद्धो C निराशा BF उब्भटो C उद्भवे C नृशंसश्चेति L. 14. G °र्थाः.

सेअगणेसु णिहाओ पुट्ठे उव्वेढिए णिरप्पो अ ।
चोरट्ठिअपुट्ठेसुं णिरक्कमुज्जुअदढेसु णिप्पिच्छं ॥ ४९ ॥

णिहाओ स्वेदः समूहश्च । णिरप्पो पृष्ठमुद्वेष्टितं च । णिरक्को चोरः स्थितः पृष्ठं चेति त्र्यर्थः । णिप्पिच्छं ऋजु दृढं च ॥ [४९]

पयडोज्जुरिऊसु णिराओ णिट्टंकं च टङ्किए विसमे ।
णिहुअं णिव्वावारे तुण्हिक्के तह य सुरयम्मि ॥ ५० ॥

णिराओ प्रकट ऋजू रिपुश्चेति त्र्यर्थः । णिट्टंकं टङ्कच्छिन्नं विषमं च । णिहुअं निर्व्यापारं तूष्णीकं सुरतं चेति त्र्यर्थम् ॥ [५०]

णिव्वलिअं जलधोए पविगणिए विहडिए चेअ ।
वायसमूकेसु णिउक्कणो णिहेलणमगारजघणेसु ॥ ५१ ॥

णिव्वलिअं जलधौतं प्रविगणितं विघटितं चेति त्र्यर्थम् । णिव्वलेइ दुःखं मुञ्चति निष्पद्यते क्षरति चेति धात्वादेशे सिद्धम् । णिउक्कणो वायसो मूकश्च । णिहेलणं गृहं जघनं च । अत्र । णिव्वरइ दुःखं कथयति छिनत्ति च । णिहोडइ निवारयति पातयति च । णिलुक्कइ तुडति निलीयते च । णिवहइ णिरिणासइ गच्छति पिनष्टि नश्यति च ।

L. 1. BF सेयाग° ACFGYZ सेय° X °गणासु AGX णिहाउ A उवेढिए C उव्वेड्डिएं E उव्वो° GXZ णिरप्पो Y णिरिप्पो *cdd.* य. L. 2. A चोर° C चोरे ABCEFXYZ °ट्ठिय G °ट्ठिय° GZ °पुट्ठसुं X °पुट्ठेसु ABFGYZ णिरक्कि° BF °मुज्जुअ° C °मुज्जुय° 2. hd. °ऋजुय° X °मुज्झय° (!) Y °मुज्जुय° BF दढिसु C णिपिच्छं Z णिप्पित्थं. L. 3. GX णिहाउ GXZ णिरप्पो *cdd.* पृष्ठमु° GZ णिरिक्को BCFX चोर Z चोरः *cdd.* पृष्ठं (X पृष्ठं) and त्र्यर्थं L. 4. G *om.* from णिप्पि° to च incl. X णिणिप्पिच्छं Z णिप्पित्थं. L. 5. X प्पयडो° A पयडोउज्जु° BF पयडोयु° Y पयडुज्जु° CGXZ °डोज्ज° E °कोज्जुं° AGX णिराउ GXZ णिट्टंकं X डंकिए. L. 6. CEXY णिहुयं. L. 7. GX णिराउ Z प्रकटः *cdd.* ऋजुः (X ऋजु) GXZ णिट्टंकं *cdd.* णिहुयं L. 8. G त्र्यर्थः. L. 9. *cdd.* °लियं A पविगलिए C विगणिए BF चेव ACGYZ चेय C 2. hd. चेव. L. 10. X वासय° BF °मूहेसु Z णिउक्को A °लणमगरे ज° X °मगार° AC °णेसुं. L. 11. G णिव्व° (!) *cdd.* °लियं X प्रविगाणितं BCF णिच्चलेइ. L. 12. BF *om.* क्षरति G °देशसिद्धं C 1. hd. °शे द्धिं X °देशे पूका । णिउक्को काक मूकश्चेति । L. 13. C जघन्यं C 2. hd. णिच्चरइ G णिव्वइ B (F?) X *om.* च X णेहोडोइ. L. 14. BF तुडयति X तुडंति Z त्रुटति X णिवणिवहइ णिरिणोसइ.

णीलुंछइ निष्पतति आच्छोटयति च । णीरवइ बुभुक्षते आक्षिपति च । णीहरइ निःसरति आक्रन्दति च । णुमइ न्यस्यति छादयति चेति धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः ॥ [५१]

॥ इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचितायां देशीनाममालायां चतुर्थो वर्गः ॥

L. 1. B णिष्प° X निःष्प° BF णिरवइ C णारवइ. L. 2. C 1. hd. निःसति X निःस्सरति C आक्रान्द्‌ति G लादयति B °पूक्ताः L. 3. X नोक्ता. L. 4. C इत्यार्य° BCFGXZ °तायां स्वोपज्ञदेशीशब्दसंग्रहवृत्तौ च° व° । ग्रंथाग्रं (G °ग्रंथाः) २३२ (X२३३)। E has only : ॥ इति चतुर्थवर्गः ॥ Y ॥ चतुर्थो वर्गः ॥छ॥ X has चतुर्थो वर्गः at the end of stanza 51.

॥ अथ तादयः ॥

तंबा गाई तंटं पुट्ठं सुत्तोप्पलेसु तग्गतणा ।
तट्टी वईइ सोगम्मि तमो तवणी अ भक्खम्मि ॥ १ ॥

तंबा गौः । तंटं पृष्ठम् । तग्गं सूत्रम् । सूत्रमिति सामान्याभिधानेऽपि सूत्रकङ्कणमुच्यते । यदाह ॥ तग्गं च सुत्तकङ्कणकम् ॥ तणं उत्पलम् । तट्टी वृतिः । तमो शोकः । तवणी भक्षणयोग्यम् । कणादि ॥ यथा ।

तंटवहणतट्टिविहीहि तंबचारणय तग्गवलणेहिं ।
तणलोअणा ण तवणिं कुणन्ति विरहे तमं जडा जन्ति ॥ १ ॥ [१]

तमणं चुल्ली तहरी बहलसुरा वावडे तवओ ।
तसिअं सुक्के सयणे तल्लडमोल्लम्मि तण्णायं ॥ २ ॥

तमणं चुल्लिः । तहरी पङ्किला सुरा । तवओ व्यापृतः । तसिअं शुष्कम् । तल्लडं शय्या । तण्णायं आर्द्रम् ॥ यथा ।

विरहम्मि तुज्झ सूहव तसिए तण्णायकमलतल्लडए ।
तमणं व तप्पइ सही तहरीतवओ ण जाणसि तुमं तु ॥ २ ॥ [२]

L. 1. *om.* A; E ॥ अथ तादिः ॥ Y ॥ तकारादिः ॥ L. 2. ABFGX तंचा C 1. hd. तंचा 2. hd तंब्बा E तम्बा C तंतं E तटं A पेट्टं C 1. hd. सुद्दं GZ सुद्दं AXY सुत्तुप्प° E सुत्तुप्प° GZ °प्पलेसु E तग्गु° GZ *om.* तग्ग. L. 3. X तट्टी E तट्टी वई व *cdd.* च X भिक्खंमि. L. 4. BFG तंचा X तंवा BF गोः X तटं *cdd.* पृष्टं CX °मिति तु सा° C सूत्रं क° Z सूत्रकंकणं BX °कणकमुच्यते L. 5. X तु for च G तट्टी X तटी CX वृत्तिः. L. 6. X कणादिः. L. 7. BF °विहिं CGXZ °विहीहिं BF तंचचारणय C तवचार° X तंववार Z तंवचार G तंववार or चार BCFX °वलणेहि. L. 8. CGXZ °लोयणा X तुमं BF जगा C जड. L. 9. B तहहरी ABCFG बहल° E वावडे B, C 2. hd. तवओ GX तवउ. L. 10. *cdd.* तसियं Z सुक्के E तल्लड° Y °मुल्लम्मि. L. 11. C चुल्हिः 2. hd. चुल्ही BGX तवउ *cdd.* तसियं G सुष्कं L. 12. B तन्नायं. L. 13. BCF तुज्झ BCF सुह X सूहव C तवसिए BF तण्हाय° G तन्नाय°. L. 14. CX च C *om.* तही CXZ °तवउ G तचउ X इति for जाणसि X *om.* तु.

तच्छिडं च कराले णयरारक्खे तलारो अ ।
तत्तिल्लो तल्लिच्छो अ तप्परे तणचए तणेसी अ ॥ ३ ॥

तच्छिडं करालम् । तलारो नगरारक्षकः । तत्तिल्लो तथा तल्लिच्छो तत्परः । तणेसी तृणप्रकरः ॥ यथा ।

दोसगवेसणतत्तिल्ल तलारभया तणेसिअन्तरिआ ।
उअ तइ तल्लिच्छा सा तमतच्छिडे पडिच्छइ कुडङ्गे ॥ ३ ॥ [३]

तरसं मंसे तंबेहितंबटकारिआउ सेहाली ।
इच्छाइ तक्कणा तंतडितोंतडिआ करम्बम्मि ॥ ४ ॥

तरसं मांसम् । तंबेही तथा तंबटकारी शेफालिका । तक्कणा इच्छा । तंतडी तथा तोंतडी करम्बः ॥ यथा ।

चय तंबेहिकुडङ्गं ण तंबटकारिरत्तवसणोऽअं ।
ण हु तरसतक्कणं कङ्गुतंतडी कलमतोंतडी अ हरे ॥ ४ ॥ [४]

गोहुमकुङ्कुमिआए अ तंबिरा तंबरत्ती अ ।
तरवट्टो पउमाडम्मि तडवडा आउलितरुम्मि ॥ ५ ॥

L. 1. E त for च A णगरा° Z णयरारक्खे G कलारो X नरो *edd.* य. L. 2. BF तच्छल्लोक्षो *edd.* य BF तप्पर ACZ तणयए X तणए Y तिणयए ABCFGXYZ य. L. 3. Z तच्चिडं B °डं च करा° G तणारो CX नगररक्षकः C तल्लिच्छो; *om.* GX. L. 4. X तृणप्रकारः G *om.* यथा. L. 5. B °भाया CX तणेसिअंत° *edd.* °रिया. L. 6. BF ओअ CZ तइं CX तच्छिल्ला G तमच्छिडे Z तमयच्छिडे BF °च्छिडो BF कुडिंगे. L. 7. A तम्बेहि° BCFGXYZ तंबे° E तम्बे° BFGZ °तंबट° X °तंबट्ट° C तंम्ब° E तम्ब CX (F!) °टकारि° ABFGXZ °रियाउ C °रियाओ. L. 8. E इच्छा य C(F!) तंतडिया *om.* तोंतडि X °तोंडडिया ABEFGXYZ °डिया A करम्बम्मि C करबंमि BFZ करंबंमि. L. 9. C 1. hd. मंसं 2. hd. अंसे C(F!)GXZ तंबेही B तंबेहि C(F!) तंबट्टकारी X तंबट्टकारिका G टंट्ट° BZ तंबं° B इंच्छा L. 10. X तोंडडी G करंबः. L. 11. CX चय BF तंचेहि° CGXZ तंबेहि° BGZ तंबट° C (F!) तम्बट्ट° X तंबट्ट° C °वसणो BCFX यं G दं Z ज्जं. L. 12. G णं C सरस° X नरस° BF कंगुतंतडी CZ कंगुतोंतडी G कंगुतोतडी GZ कमलतंतडी C °तोतडी BFG य CXZ °डी हर. L. 13. EGXYZ °मियाए *edd.* य A तंबिरा BF तंबरा C ताम्बिरा E तम्बिरा GYZ तंबिरा BFGZ तंबरत्ती ACE तम्ब° *edd.* य. L. 14. BF पउताडंमि C पउणा° E पउमारंमि Y पउनाडम्मि C °तरंमि.

तंबिरा तथा तंबरत्ती गोधूमेषु कुङ्कुमच्छाया । तरवट्टो प्रपुनाटः । तडवडा आउलिवृक्षः ॥ यथा ।

सहि तंबरविरम्मे छेत्ते सुत्तम्मि तंबिरच्छि पिए ।
तरवट्टतडवडाउलकुडङ्गए कीस चलिआ सि ॥ ५ ॥

अत्र । तलिणं सूक्ष्ममिति तलिनशब्दभवम् । तरइ शक्नोति । तच्छइ तक्ष्णोति । तडइ तड्डइ तड्डवइ तनोति । एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः ॥ [५]

इन्दोवे तंबकिमी तणसोल्ली मल्लिआए अ ।
सुरयम्मि तत्तुडिल्लं पसारिए चेअ तणरासी ॥ ६ ॥

तंबकिमी इंद्रगोपः । तणसोल्ली मल्लिका । तत्तुडिल्लं सुरतम् । तणरासी प्रसारितम् ॥ यथा ।

जइ तत्तुडिल्लपण्डिअ तणसोल्लीवल्लहो गओ कालो ।
तुह विरहे तणरासिअतंबकिमी पाउसो कहं तीए ॥ ६ ॥ [६]

सालिम्मि तलप्फलतालहला खुहिए तडमडो अ ।
तंतुक्खोडी अ तुरी उड्डवे तरिअव्वतणवरंडीओ ॥ ७ ॥

L. 1. BFGXZ तंबिरा C तम्बिरा G तचा BFGZ तंब° C तम्ब° G °धूमेष्वकुंकु° B तरुवट्टो GZ तरवट्टो X प्रशाटः (!). L. 3. X संइ BFZतंब° G तम्ब° X तम्मर° C तम्मरम्मे GZ छित्ते सुत्तंमि BCF तंबिर° G तंबिर° X तंबिरि°. L. 4. X वरवट्ट° In G तरवट्ट is torn off. C °कुंडगए CGZ चलिया. L. 5. X अ for अत्र G तलिनं X वलिणं X शन्नोति. L. 6. C *om.* तड्डवइ, in G it is torn off. From एते to सो in तणसोल्ली l. 7. torn off in G. X वि for इति. L. 7. A तम्ब° C तम्ब° BF तंब A तण्ण° X °सोली *cdd.* मल्लियाए ACEGXYZ य. L. 8. A C 1. hd. EGX तत्तुडिल्लं BF त्तुडिल्लं X पसारिय AGXYZ चेय BF वेव CE वेय EX तणुरासी. L. 9. BFGX तंब° C तम्ब° From तणसोल्ली to ल्लीं° in l. 11. torn off in G. BF का for मल्लिका B C 1. hd. FX तत्तुडिल्लं. तण° प्र° twice in B. L. 11. X तुडिल्ल° BCFG तत्तुडिल्ल° *cdd.* °पंडिय B °वल्लओहो CGX गउ. L. 12. *cdd.* °रासिय° From यतंब to रं in °वरंडीओ l. 2. next stanza torn off in G. BFZ तंब C °किमा B पासो. L. 13. X सलम्मि BFZ सालंमि BF तलहला A तलप्फला° Z तलप्पलता° E तलप्पलतालफला X तलप्पलोतालहलो ABCFYZ य. L. 14. B तंतुखोडी C (F!) तंत्तुक्ख° X तंतुक्खोडि *cdd.* य BFXY तरियव्व° C (E!) तरियव° (E °व्व!) Z तडियव्व° AGXZ °डीउ.

तलप्फलो तथा तालहलो शालिः । तडमडो क्षुभितः । तंतुक्खोडी वायकतन्त्रोपकरणम् । तरिअव्वं तथा तणवरंडी उडुपः ॥ यथा ।

कीस तलप्फलगोवीतडमडिओ जासि तालहलछेत्तं ।
तंतुक्खोडिअ वच्चसु तरिअव्वणिउत्त तणवरंडीए ॥ ७ ॥ [७]

तद्दिअसं अणुदिअसे तहल्लिआ चेअ गोवाडे ।
तद्दिअचयं च णच्चे तलयागत्ती अ कूवम्मि ॥ ८ ॥

तद्दिअसं । अदूराविप्रकर्षात् तद्दिअसिअं तद्दिअहं इत्यपि । अनुदिवसम् । तहल्लिआ गोवाटः । तद्दिअचयं नृत्यम् । तलयागत्ती कूपः ॥ यथा ।

तरुणतहल्लिअरक्खय भुमयातद्दिअचएण तद्दिअसं ।
तलयागत्तिं वच्चइ णिसि वहुआ पाणिअमिसेण ॥ ८ ॥ [८]

तडफडिअं परिचलिअम्मि कुरवए तंबकुसुमो अ ।
गालिअअङ्गुलिएसुं तलसारिअतणयमुद्दिआओ अ ॥ ९ ॥

L. 1. Z तलप्पलो From लिः in शालिः to जासि l. 3. torn off in G. Z तममडो BFX क्षुमितं C नंतु° BFX व वायक°. L. 2. C तरियव्वं XZ तरियव्वं Z उडुपः. L. 3. C किसलतल° X कासलतलफल° C °गावी° X °तलमडिउ Z °मडिउ. L. 4. C तंतु° cdd. °डिय BF वच्चंसु From च to णि in पाणिअ° l. 10. torn off in G. BF तरियव्व° X तरिव्व° C तरियव्वणिउच्चण तणवरंडोओ Z तरियणिउव्व तणवरंडीण. L. 5. ABCFG तद्दियसं ABCFGX अणुदियसे Z अणुदिवसे ABCFGXZ तहल्लिया BFZ चेव C वेय Y चेय. L. 6. cdd. तद्दिय° CXZ °वयं EZ णच्चे Z तलया° BF °मत्ती X °गत्ता CEXZ व In A the whole stanza is omitted. L. 7. cdd. तद्दियसं अ° तद्दियसियं तद्दियहं Z अनुदिवसः. L. 8. cdd. तहल्लिया cdd. तद्दियच(X व) यं Z तलयागत्तो. L. 9. C तरुणवइ° cdd. °ल्लिय° X भुमया° cdd. °तद्दियच (XZ व) एण तद्दियसं. L. 10. BF वच्चइ C उच्चइ BF ओ for णिसि Z उ for णिसि BFZ वहुया CX यहुया cdd. पाणिय°. L. 11. A तडप्फडियं BFXYZ °फडियं G °फलियं From परि° to वकः in कुरवकः l. 1. next page torn off in G. BFXYZ °चलियंमि A कुरुवए E कुरवए Y कुरुवए Z कुरुवाए BF तंबकुसुमो C तम्बकुसुमो XZ तंव° cdd. य. L. 12. E गोलिय° ABCFXYZ गालिय° X °अगुलिएसु cdd. °सारिय° BF °तणअ° BEFYZ °मुद्दियाओ CX मुद्दियाउ cdd. य Y वि.

तड्डफडिअं परितश्चलितम् । तंबकुसुमो कुरवकः । तलसारिअं गालितम् । अन्ये तु तलसारिओ नालिक इति पठन्तस्तलसारिअं मुग्धमाचक्षते । तणयमुद्दिआ अङ्गुलीयकम् ॥ यथा ।

अइ तलसारिअपेम्मय तुह विरहे तीइ इत्थ तडफडिअं ।
तंबकुसुमस्स मूले ओपडिआ तणयमुद्दिआ कहइ ॥ ९ ॥

अत्र । तलयंटइ भ्रमति । इति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ॥ [९]

ताला लाजा रम्मम्मि तामरो रोअणम्मि ताडिअयं ।
तारत्तरो मुहुत्ते जलभवफुल्लम्मि तामरसं ॥ १० ॥

ताला लाजाः । तामरं रम्यम् । ताडिअयं रोदनम् । तारत्तरो मुहूर्तः । तामरसं जलोद्भवपुष्पम् । पद्मवाचकस्तु तामरसशब्दः संस्कृतसम एव ॥ यथा ।

ताडिअयपरं बालं कुलडा तालाहि भोलविअ जाइ ।
तारत्तरेण तामरतामरसे सरिअतुहम्मि ॥ १० ॥ [१०]

तालप्फली अ दासी तित्ती सारम्मि तूसहे तिव्वं ।
तिरिडो तिमिरे तिणिसं महुपडले तिमिणमल्लदारुम्मि ॥ ११ ॥

L. 1. *cdd.* °फडियं BF तंच° XZ तंव° C चकुसु° B कुरवक C (Fl) X कुरव (X व) कः BFGXZ °सारियं From तु to तीइ excl. l. 4. torn off in G. L. 2. X लसारिउ (omitting त) Z नलसारिउ B नालिकनालिक X पढंनतूल° *cdd.* °नारियं Z °सारिय *cdd.* °मुद्दिया. L. 4. *cdd.* अयि BF तणसारव° CXZ °रिय° C इच्छ; illegible in G. Z एत्थ *cdd.* °डियं. L. 5 BFGX तंव° C तंच° X °कुसमस्स BF ओपडिया CZ उपडिय GX उपडिया *cdd.* °द्दिया From कहइ to णम्मि in l. 7. torn off in G. L. 6. X अत्र भंटइ Z तलयंटइ. L. 7. C लाज C 1. hd. रेम्मंमि X नामरसो BF नाम रोअणंमि Z रोरोयणम्मि AEX नाडियवं GZ °डिअअं Y °डियअं. L. 8. C नाउत्तरो X नारंनरो C 1. hd. मुहुत्ते BF मुहत्ते E जलवरफु°. L. 9. B लाना; From : to चकस्तु l. 10. torn off in G. X नामरसं BFZ नाडियवं X नारंनरो. L. 10. C °द्रवं पु° B °पुष्पं. L. 11. BXZ नाडियय° C (F) नाडिअययपरं *cdd.* बालं B कुडला X कुलटा CGXZ नालाहि BFZ भोलविय X तोलविअ GZ जाइ. L. 12. GXZ नारंतरेण CX *om.* तामर° Z मरतामरसे From तामरसे to सी in दासी in l. 13. torn off in G. BFZ सरिय° X सरिह° F °तुहंमि C °तहंमि X °तुहमितामरसं. L. 13. BZ नालाफली ABFYZ य E दूसहो G (A!) तिव्वं E तिव्वं. L. 14. ABEFGXZ तिणसं C तिणिसं cfr II 1, 12. G महुपडले BF निमिण दारुम्मि A तिमिणदारुमल्लम्मि Y निमण° C °दारुम्मि GZ °दारुम्मि.

तालप्फली दासी । तिची सारम् । तिव्वं दुर्विषहम् । तिव्वं अत्यर्थमिति सातवाहनः । तिरिडो तिमिरवृक्षः । तिणिसं मधुपटलम् । तिमिणं आर्द्रदारु ॥ यथा ।

वयणाइं तालफली असुणन्ती तिणिसतित्तिमहुराइं ।
तिव्वविलिअस्स पइणो ओ पहरइ तिरिडतिमिणेण ॥ ११ ॥

अत्र । तालिअंटइ भ्रमति । इति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ॥ [११]

उण्हपवणे तिरिड्डी तिंगिच्छी तिंगिआ य कमलरए ।
तिविडी पुडिआ गुरु तित्तुअं च ण्हाणोल्लिअम्मि तित्तिरिअं ॥ १२ ॥

तिरिड्डी उष्णवातः । तिंगिच्छी तथा तिंगिआ कमलरजः । तिविडी पुटिका । तिविडा सूचीति केचित् । तित्तुअं गुरु । तित्तिरिअं स्नानार्द्रम् ॥ यथा ।

तिंगिच्छिसुरहिजसभराणिव कलुसिअतिंगिए तिरिड्डम्मि ।
तित्तुअदुहा तुह रिऊ णइतित्तिरिआ जिमन्ति तिविडीए ॥ १२ ॥ [१२]

तिमिरिच्छतिमिच्छाहा करञ्जपहिआ तिमिंगिलो मीणे ।
तिण्हीकयम्मि तिक्खालिअं तह तिरोवई वयन्तरिए ॥ १३ ॥

L. 1. XZ नालफली G *om.* नालप्फलीदासी G निच X *om.* निव्वं दुर्विषहम् *cdd.* निव्वमत्यर्थमिति X निव्वं मित्यर्थः मिति. L. 2. G °वाहानः GZ तिणसं X मधुपवुलं BF निमिनं. L. 3. BCF तिणस° CX °महुराइं. L. 4. CGXZ °विलियस्स B (F!) °बलियस्स X पयणो CG उ Z निरिड्डतिमिणेण. L. 5. BF नालिअंटइ C 1. hd. वालि° BF भ्रमयतीति CGXZ भ्रमतीति G °ति ति धा° BFCX °शेषूक इति नोक्तः(B नोक्तं). L. 6. A तिरड्डी C निरिड्डी C निंगच्छी E तिगिच्छी GZ निग्गिछी ABEFGXYZ निंगिया C तिगिया X कमलए. L. 7. *cdd.* पुडिया ABXY निच्चुयं C (F!) GZ निचुयं A ण्हाणुल्लियंमि Y ण्हाणुल्लियम्मि Z °णोल्लियम्मि EX °णोल्लियं च A तित्ति° BF तितिरयं GZ तित्तुरियं ACEXY °रियं. L. 8. C निरिड्डी BF निगंछी GZ *om.* तथा C तन्मा (sic) BF निंगया CGXZ तिंगिया GZ च कमल.° L. 9. BCFX शूचीति BX तिच्चुयं CG (F!) Z तितुयं B तिचरियं C (F!) X °रियं G स्नानाद्री. L. 10. C निंगिच्छि° G तिगिच्छि° Z तिग्गिछि° C सिङ्कुलिय° G कलु° XZ कलु° BFGXZ °सिय° BF °नंगिए C निरिड्डिमि X °ड्डिमि. L. 11. BF तिच्चुअ° CZ तितुय° GX तित्तुय° X °ड्डहा C रिणऊ णइतिंत्ति° Z णतिंत्ति° *cdd.* °रिया. L. 12. ABFGXYZ तिमिरच्छि° E °च्छाहा° *cdd.* °पहिया C 1. hd. °पिहिया B तमिंगलो F तामिंगिलो Y तिमिंगलो. L. 13. ABFGXYZ °लियं C °ल्यं E विरो° G °वइ Z वयतरिए.

तिमिरिच्छो करञ्जद्रुमः। तिमिच्छाहो पथिकः। तिमिच्छअो इति कश्चित्। तिमिंगिलो मीनः। मत्स्यविशेषवाचकस्तु संस्कृतसमः। तिक्खालिअं तीक्ष्णीकृतम्। तिरोवई वृत्यन्तरितः॥ यथा।

हणिओ तिमिंगिलघएण एस तिक्खालिएण व सरेण।
मुच्छइ तिमिरिच्छतले तिरोवइपिओ तिमिच्छाहो॥ १३॥ [१३]

तुंगी रयणी तुण्ही अ सूअरे तुच्छमोसुक्क।
तुलसी सुरसलयाए तुंडीरं महुरबिम्बम्मि॥ १४॥

तुंगी रात्रिः। तुण्ही सूकरः। तुच्छं अवशुष्कम्। अत्र तुंदं उदरम्। तुंडं आस्यम्। तुंबी अलाबूः। एते संस्कृतसमत्वान्नोक्ताः। तुलसी सुरसलता। तुंडीरं मधुरबिम्बम्॥ यथा।

तुंडीरउट्ठि तुमए अतुच्छतुलसीहि अच्चिआ चण्डी।
तुंगीवइपुण्णकलं जमाइतुण्हीबलं वरं लहसि॥ १४॥ [१४]

तुण्हिक्को मिउअचलम्मि तुलग्गं कागतालीए।
तुच्छयतुच्छइआ रञ्जिए जरघडम्मि तुंडूओ॥ १५॥

तुण्हिक्को मृदुनिश्चलः। तुलग्गं काकतालीयम्। तुच्छयं तथा तुच्छइअं रञ्जितम्। तुंडूओ जीर्णघटः॥ यथा।

L. 1. *cdd.* तिमिरच्छो GZ करंजः GXZ तिमिच्छड. L. 2. G तिमिंगिलो X तिनिंगलो X °विशेषः वा° *cdd.* °लियं. L. 3. G वृत्त्यंतरितः. L. 4. GX हणिउ B तमिंगलोधएण F तामिंगिलो° X तिमिंगिलएण G स BF सरंमि. L. 5. C. मुच्छइ BFGZ तिमिरच्छ° C तिमिरिच्छ° CGXZ °पिउ C तिमि° G °च्छाउ Z °च्छाओ. L. 6. BCF तुण्णी EGXYZ तुण्णी GYZ य BGXYZ सुयरे C (F1) सुयरे X तुच्छमवसुक्के ABC 1. hd. (F1) °मोसुक्के. L. 7. A सरस° BF °सलयाए Z तुडीरं G °बिबंमि. L. 8. BCF तुण्णी G तुंगी X तुण्णी Z तुण्णी Z तुच्छं BFGXZ तुंदमुदरं C तुंदरं *cdd.* तुंडमास्यं. L. 9. BFG तुंबी BFG अलाबुः C 1. hd. अलाबुः X अलाबू B °त्वात् नो° G तुंडी मधुर° G °बिंबं. L. 10. C तुंडीरद्दि B °उद्दि FZ °उद्दि G उट्टि or उद्दि *cdd.* °तुलसीहि BFGZ अच्चिया C अच्चिया. L. 11. *cdd* तुण्णी BFGXZ °बलं C वरं. L. 12. Y मिओअ C °चलंमि Y काकतालीए. L. 13. Y तुच्छयतुच्छइया B °तुच्छयइया F °तुच्छइया ACEGXZ °इया X जिरघडंमि A तुंडुउ BFX तंडूओ (X उ) E तंडूओ Z तुंडूओ. L. 14. B काग° B *om.* तुच्छयं G तुच्छयं BCFXZ तुच्छइयं G तुच्छइयं. L. 15. BFX तंडूओ (X उ) CZ तुंडूओ corr 2. hd. in C. G तुंडूउ GZ *om* यथा.

अग्गिसि तुलग्गदिट्ठे तुच्छइआ मेल्लिऊण तूंडूअं ।
किं अहिसरसि सहि तुमं ण तुच्छओ एस होहि तुण्हिक्का ॥ १५ ॥ [१५]

तुणओ तूरविसेसे तुंतुक्खुडिओ तुराजुत्ते ।
दारू तुसेअजंभं तूओ तह उच्छुकम्मयरे ॥ १६ ॥

तुणओ झुंखाख्यस्तूर्यविशेषः । अत्र तुवरो रसविशेष इति संस्कृतसमत्वान्नोक्तः । तुंतुक्खुडिओ त्वरायुक्तः । तुसेअजंभं दारु । तूओ इक्षुकर्मकरः ॥ यथा ।

तूओ वायइ तुणयं उच्छुणिवीडणतुसेअजंभठिओ ।
तं सुणिअ गोववहुआ तुंतुक्खुडिआ अहिसरेइ ॥ १६ ॥

अत्र तूहो सरिदवतार इति तीर्थशब्दभवत्वान्नोक्तः ॥ [१६]

पुरिसम्मि तूहणो तोलणो अ सिंबलितरुम्मि तूलिणिआ ।
तेंडुअमवि तुम्बुरुए तोसं दव्वम्मि तोमरी वल्ली ॥ १७ ॥

तूहणो तथा तोलणो पुरुषः । तूलिणी शाल्मलिः । तेंडुअं तुम्बुरु । अत्र तेअवइ प्रदीप्यत इति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः । तोसं धनम् । तोमरी वल्ली ॥ यथा ।

तूहण तूलिणितेंडुअतोमरिगहणे गिरिम्मि किं भमसि ।
मुत्तूण तोलणवयं ण हु तोसं लब्भए कह वि ॥ १७ ॥ [१७]

L. 1. CX अग्मि BF अग्गिनि BF तुलाग्ग° X तुलग्गि° G दिट्टे BF तुच्छइया CGZ तुच्छइया X तुच्छया B मिल्लिऊण BFX तंडूयं CZ तंडूयं (Z अं). L. 2. X सहसि C छछओ G तुच्छउ X तुउ BFX होई (X इ) X तुण्हिक्को. L. 3. AGX तुणउ AC तर° C °विसेस BF तंतुक्खरिओ E °खुडिओ G कुडिउ AX °डिउ C 2. hd. °डिउं C °जत्ते E °जुत्तो G जुण्णे. L. 4. BEFXZ दारु CGYZ तुसेय° C तउ A, C 2. hd. तओ GX तूउ BF सूओ BF तुच्छ° C उच्छु°; corr 2. hd. GZ तुच्छु° X इच्छु° C °कम्मयरो. L. 5. G तुणंउ X तुणउ BF ज्झुंखा° C कूंभा° (!) X जंभा° C °स्वमूर्य° Z तुवरो XZ °विशेषः. L. 6. B तुंतुक्खडिओ F तंतुक्ख° XZ °डिउ C तुंतु त्वाग° (sic) G om. तुंतु° त्वरा° CGXZ तुसेय° X दा for दारु C तूओ G तूइउ X तूउ. L. 7. C सूउ GX तूउ CX वायइ BF उच्छ° CX नीवीडण° GZ °तुसेय° BF °विओ° GXZ °ठिउ. L. 8. BCFXZ सुणिय G सुणेवि cdd. °वहुया BCFX तुंतुक्ख° cdd. °डिया. L. 9. C 1. hd. अहो BZ °नारः. L. 10. Y तोणो ABCFGYZ य BCFGY सिंवलि° E °तरुम्मि BCFGXZ तूल° cdd °णिया. L. 11. AGY तेंडुयमवि BF तेडुयम° C तंमय° 2. hd. तंपूय° E तेन्डय° X तेडुय° Z तंडुय° BF तुंवरुए G तुंबु° E तुमु° X तुंब° BF तासं E दव्वम्मि. L. 12. BF तथा तोहणो BFX तूलणी C 1. hd. तलि° BF तेंदुअं C संदुअं 2. hd. तंपूअं G तेंडुय Z तडुयं BCF तुंबुरु X तुंबरुः BF तेयइ. L. 13. G °षूक्तः X दव्वं for धनम्. L. 14. BF तोहण C तुहणि XZ तूहणि C तलणि° 2. hd. तूलणि° X तूलण° BF °तेंडुअ° GZ °तेंडुय° X गिरम्मि. L. 15. B मुत्तूण BF तोलवयं GZ न.

अणिमित्ततप्परे तोक्कओ तहा तोडणो असहणम्मि ।
तोअयतोमरिआ बप्पीहयसत्थप्पमज्जएसुं च ॥ १८ ॥

तोक्कओ अनिमित्ततत्परः । तोडणो असहनः । तोअओ चातकः । तोमरिओ शस्त्रप्रमार्जकः ॥ यथा ।

वम्महसरतोमरिए माणंसिणिमाणतोडणे काले ।
तोअय मज्झ अवत्थाकहणे दइअस्स तोक्कओ होहि ॥ १८ ॥ [१८]

॥ अथानेकार्थाः ॥

तंडं खलीणलालयसिरहीणसराहिएसुं च ।
गामणिसेज्जासु तलं तल्लं पल्ललयवरुअसेज्जासु ॥ १९ ॥

तंडं कविकालालकं शिरोविहीनं स्वराधिकं चेति त्र्यर्थम् । तलं ग्रामेशः शय्या च । तल्लं पल्वलं बरुकाख्यतृणं शय्या चेति त्र्यर्थम् ॥ [१९]

तप्परआएसेसुं तत्ती तमणी अ बाहुमुज्जेसु ।
तलिमो कुट्टिमसेज्जाघरोड्ढभूवासभवणभट्ठेसु ॥ २० ॥

तत्ती तत्परता आदेशश्च । तमणी भुजो भूर्जं च । तलिमो कुट्टिमं शय्या गृहोर्ध्वभूमिर्वासभवनं भ्राष्ट्रश्चेति पञ्चार्थः ॥ [२०]

L. 1. EX अणमित्त° X °तप्पुरे B तोक्क GXZ तोक्कउ Z तोडणा. L. 2. Y तोअअ° BF *om.* तोअय *edd.* °रिया BFGZ बप्पीह°. L. 3. GZ तोक्कउ X तोक्कर BCFX अनिमित्तं तत्परः BF असहनः G तोयउ X तोअउ Z तोयओ GX °रिउ. L. 5. C °सरि°. L. 6. C अवच्छा° BCFX दइयस्स CGX तोक्कउ BCFX होइ. L. 7. *om.* A; X °थानेका° given twice. E °र्थां. L. 8. E खडीलाल° AX °नालय.° L. 9. EGXZ गामिणि B °सिज्जासु G तल C तं; corr 2. hd. GZ *om.* तल्लं C तलं EX पल्लय° BFX °वरुअ° GZ °वरुअ° Y °चरुय°. L. 10. BFG कविकला° G °ल्लालकं X °नालकं Z °लीलकं X चतुरर्थं for त्र्यर्थम् BF शय्या च. L. 11. C तलं पल्वल BFZ चरुका° GX वरुका° BF शया G भेति. L. 12. BF तमणा for तमणी BFY य G तमणीइ *om.* अ BFG बाहु°. L. 13. A °घरोव्व° C °घरोह° G °घरोह° X °घरोड्ढभूमीवा° CGX °भट्टेसु X °भट्ठेसु. L. 14. G भुर्जो C भुर्जं Instead of भूर्जं च one should expect to find भूर्जश्च *edd.* गृहोर्ध्व°. L. 15. C °भूमिर्वासभ° G °भूमिवास° C भ्राष्ट्रश्चेति G भ्राष्ट्रस्चेति X शब्दश्चेति.

कण्णाहरणविसेसे वरङ्गए चेअ तलवत्तो ।
तालूरो फेणकविट्ठेसु तिरिडिअं सतिमिरविचिएसु ॥ २१ ॥

तळवत्तो कर्णाभरणविशेषो वराङ्गं च । तालूरो फेनः कपित्थतरुश्च । तालूरो आवर्तश्चेति केचित् । तिरिडिअं तिमिरयुतं विचितं च ॥ [२१]

कोउअविवाहसरिसवहविअसिणिद्धकुतुवसु तुप्पो वि ।
पीणम्मि तुरीसद्दो उवगरणे तूलिआणं च ॥ २२ ॥

तुप्पो कौतुकं विवाहः सर्षपो म्रक्षितः स्निग्धः कुतुपश्चेति षडर्थः । तुरी पीनं तूलिकानामुपकरणं चेति द्व्यर्था ॥ [२२]

णायव्वा तुंबिल्ली महुपडले उक्खले चेअ ।
तेट्टो सलहपिसल्ला तउवट्टिअकण्णिआसु तोवट्टो ॥ २३ ॥

तुंबिल्ली मधुपटलमुदूखलं चेति द्व्यर्था । तेट्टो शलभः पिशाचश्च । तोवट्टो त्रपुपट्टिकाख्यः कर्णाभरणभेदः कमलकर्णिका चेति द्व्यर्थः ॥ [२३]

॥ अथ थादिः ॥

थग्घो गाधे णिलए थहो थरो दहिसरे थरू छरुए ।
थंबं विसमे थक्कोऽवसरम्मि पसुम्मि थट्टिथवा ॥ २४ ॥

L. 1. Y कण्णाभरण° BF वेय C चेव AGYZ चेय. L. 2. *cdd.* °डियं (X डयं) A समिमिर° Z मतिमिर° G °चिचिएसु. L. 3. X वगो: (sic) G कपित्थश्च. L. 4. *cdd.* °डियं BF दियं C *om.* विचितं. L. 5. E कोउवि° ABCEFXYZ °ह्रविय° G °ह्रचिये° G सिणिव्व°. L. 6. C उवकरणे X °गरणा ABFXYZ तूलियाणं C तलिआणं G तालियाणं. L. 7. *cdd.* म्रक्षितं CFX स्निग्धं BF कुतप° C 1. hd. क्षुतुप° X कुमप° X तुरो सद्दो पीनं From तुरी to द्व्यर्था torn off in G. L. 8. Z मूलिकाना° C °कानामुपरणं BCFXZ द्व्यर्थः. L. 9. C णायवा तुम्बिल्ली E तुंम्बिल्ली GZ तुंबेली BF महुपडवे C °पडिले ACFY चेय B वेय. L. 10. BF नेशे C तेट्टु GZ तिट्ठो *cdd.* °वट्टि (X ट्टि) यकण्णियासु E तोवट्टा C °ट्टो (!) From तोवट्टो to वट्टो l. 11. torn off in G. L. 11. BF तंबेल्ली C तुम्बे° 2. hd. तुम्बि° X तुवेल्ली Z तुंबेल्ली B °लमुदूखलं F °लनुद्द° BFX द्व्यर्थः BF तेद्यः CXZ तिट्टो X शशलभः G वाशोत्र त्रपु°. L. 12. B °पट्टिकाख्यकर्णा° GZ °भरणविशेषः. L. 13. *om.* A. Y थकारादिः In G from अथ to पसुम्मि l. 15 torn off. L. 14. A वग्घो BF धग्घा C थग्धो. It will not be noted in this chapter that some of the Mss. very often confound थ and घ in the beginning of the words. X गाध ABF णिलये Z निलए E थगो थहो दहि° AC थरू EY छरुए. L. 15. C 1. hd. थंभं ABC 2. hd. EFGZ थंबं X थभं Z *om.* ऽ C पशुम्मि BEFY थट्टि° X थट्टि° Z थट्टि° C थवी.

थग्घो गाधः । थहो निलयः । थरो दधिसरः । थरू त्सरुः । थंवं विषमम् । थक्को अवसरः । थट्टी तथा थवो पशुः ॥ यथा ।

दहिअं थरेण खग्गा थरूहि कूवा य थग्घसलिलेहिं ।
सोहन्ति थंवथक्का भडेहि थट्टीथवेहि गामथहा ॥ १९ ॥ [२४]

वित्थिण्णम्मि थसथसलथामा थविआ पसेविआए अ ।
थंडिल्लथमिअथलया मण्डलविम्हरिअमण्डवेसुं च ॥ २५ ॥

थसो थसलो थामो एते त्रयोऽपि विस्तीर्णार्थाः । थवी प्रसेविका । थंडिल्लं मण्डलम् । थमिअं विस्मृतम् । थलओ मण्डपः ॥ यथा ।

थामत्थणथंडिल्ले थसकडि तुह थविअसुण्णहिअयाए ।
थलयागओ वि दइओ थमिओ किं थसलदोसो व्व ॥ २० ॥ [२५]

भल्लायए थउड्डं वीसामे थत्तिअं चेअ ।
चञ्चुइ थग्गया थवइल्लो दीहोरुजुअलउववि‍ट्ठो ॥ २६ ॥

L. 1. BF थप्पो C थग्घो X गाधः From निलयः to अ l. 3. torn off in G. CXZ दधिसरः XZ थरु BF *om.* थरू त्सरुः BF थंव CXZ थंवं. L. 2. B थंट्टी F थंटी C *om.* यथा. L. 3. *cdd.* दहिवं CZ थग्गा C थरुहिं X थरुहिं Z कवा B थग्ग° Z पग्घ° X थग्घालिलेहिं. L. 4. BF थंव° C थंन° X थक्का From व to थसलो l. 7. torn off in G. B भडेहि B थंट्टी° F थंटी° *cdd.* °थवेहि CZ गामथवा. L. 5. ACX विच्छि° Y वित्थ° Z विच्छिन्नम्मि BF थवथसल° E थंसथसल° E °थामो C 2. hd. थासो ABCFXYZ थविया ABCFXYZ पसेवियाए ABCFYZ व. L. 6. A थंडिल्लमिय° BEXYZ °थमिय° F °थमवि° C °थलिय° BF मंडलया मंडलविम्हलिय° X मडल° ACEXYZ °रिय°. L. 7. X थासो G थसलो From विस्ती° to गओ l. 10. torn off in G. L. 8. BFZ थमियं CX थवियं X थललउ. L. 9. C थागन्छण° BF थविय° C थडिय° X थहिय° Z पइय° BF °सुन्न° Z °सुन्न° *cdd.* °हियाए. L. 10. CGX °गउ C दओ C 2. hd. X दउ C 2. hd. XZ थमिउ Form ओ in थमिओ to सुअ° l. 3. next page torn off in G. C 2. hd. ब. L. 11. Y रुल्लाअए Z भल्लायए थउडं BFYZ थत्तियं X थत्तिअ BF चेव YZ चेय. L. 12. Z चंचुइ X *om.* चञ्चुइ X थग्गासवा AY °जुयल° BF °जमल° C दीहोरुजुअ° C 2. hd. Z °होरुज्जु° BF °उव्वविट्ठो.

थउड्डं भल्लातकम् । थत्तिअं विश्रामः । थग्गया चञ्चुः । थवइल्लो प्रसारितोरुद्वयोपविष्टः ॥ यथा ।

> णिव तुह भएण णट्ठा भुञ्जिअ सुअथग्गअद्धखद्धफला ।
> रिउणो कुणन्ति खिण्णा थवइल्ला थत्तिअं थउड्डतले ॥ २१ ॥ [२६]

थरहरिअं कम्पिअए घणम्मि थारो थिरे थिमिअं ।
थिरणामो चलचित्ते दरिए थुण्णो अ वट्टिए थुल्लो ॥ २७ ॥

थरहरिअं कम्पितम् । थारो घनः । थाणयं आलवाल इति स्थानकशब्दभवः । थिमिअं स्थिरम् । थिरणामो चलचित्तः । यः कचिदपि धृतिं न बध्नाति । थुण्णो दृप्तः । थुल्लो परिवर्तितः ॥ यथा ।

> थुण्णत्तणथुल्लमुहो माणिणिलोओ पिअम्मि थिरणामो ।
> थारत्थाणिअं सोउं थरहरिअतणू हवेइ थिमिअमणो ॥ २२ ॥ [२७]

थुल्लमो दूसे थुक्किअमुण्णयए थुड्डहीरमवि चमरे ।
थुरुणुल्लणयं सेज्जा वाअयभण्डम्मि थूरी अ ॥ २८ ॥

थुल्लमो पटकुटी । थुक्किअं उन्नतम् । अम्बूकृते तु थुक्किअं थूत्कृतशब्दभवमेव । थुड्डहीरं चामरम् । थुरुणुल्लणयं शय्या । थूरी तन्तुवायोपकरणम् ॥ यथा ।

L. 1. C 1. hd. Z थउडं C 1. hd. मल्लाकं *cdd.* थत्तियं BF *om.* थग्गया चञ्चुः X थग्गो अनुदिनः C चञ्चु B प्रसरि° X °रुद्वयो°. L. 3. *cdd.* भुंजिय BCFX सुय° CF अद्धखद्ध° BFX °फले From ला to ल्लो in थुल्लो l. 6. torn off in G. L. 4. B रिऊणो *cdd.* थत्तियं X थउडुतल. L. 5. Z थरि° *cdd.* °हरियं AEXY कंपियए C कंपियपयणंमि A घणंमि C *om.* थिरे E थमियं ABCFXYZ थिमियं. L. 6. C 1. hd. चलचित्ते 2. hd. चलचित्ते Z दरिअ E त्थुण्णो XZ थुणो Y य CZ वट्टिए A वट्टि X चट्टिए A चुल्लो E त्थुल्लो. L. 7. *cdd.* °हरियं BF थनः From नः to तः in परिवर्तितः l. 9. torn off in G. C थालयं. L. 8. B थमियं C (F !) XZ थिमियं B य BX थुणो. L. 9. XZ चुल्लो. L. 10. G थुलत्तण° BF थुण्णतूण° X पुण्णत्तण° X माणिलोउ C 1. hd. GX °लोउ *cdd.* पियंमि From थिर° to रमवि l. 12. torn off in G. L. 11. C थारच्छ° X थारथ° *cdd.* °णियं B सोओ F साओ BF थरथरिय° CXZ °हरिय° *cdd.* थिमिय° C गणो. L. 12. C दूमे C 1. hd. थुक्केयमुण्णेय 2. hd. °ण्णय ABC 2. hd. FXYZ थुक्किय° BFYZ °मुन्नयए X थुड्डहीर° C 1. hd. °रमवि. L. 13. C थुरुण्णुल्ल° 2. hd. °ण्णुल्लु° E थुरुण्णुल्लयं GZ थुरुणु° Y थरणु° X °णय GYZ वायय° A छूरी ABF या GXYZ य. L. 14. F °मो पटकुटी torn off in G. X पटकुटी C °कुडी *cdd.* थुक्कियं From तं in उन्नतं to शय्या l. 15 torn off in G. BF अंबूकृते *cdd.* थुक्कियं. X थूकृत° L. 15. C थुड्डु° X थुथुरु° C °णुल्लु° Z °णुल° B शया X शज्जा C थुरी.

तुह थुक्किअंत्तरिउणो थुरुणुल्लणथुड्डहीरथुलमाइं ।
ओमुत्तूण पणट्ठा थूरिकरा तन्तुवायवेसेण ॥ २३ ॥ [२८]

थूणो तुरए कोलम्मि थूलघोणो अ बिन्दुए थेवो ।
थेरो के थेरासणथेवरिआ पउमजम्मतूरेसु ॥ २९ ॥

थूणो अश्वः । थूलघोणो सूकरः । थेवो बिन्दुः । स्तोकवाचकस्तु थेवशब्दः स्तोकशब्दभव एव । थेरो ब्रह्मा । थूणो थेणो चोर इति स्तेनशब्दभवौ । थेरासणं पद्मम् । थेवरिअं जन्मनि तूर्यम् ॥ यथा ।

उक्कण्णिअ रविथूणाइ थूलघोणं अणज्झयणथेरं ।
थेरासणङ्कजिग तुह थेवरिअं जणइ हरिसजलथेवे ॥ २४ ॥ [२९]

कमपिहुवट्टे थोरो बलम्मि थोहं च खोलए थोलो ।
ठाणोण्डपिहुसु थाहो णिण्णेहदयदरिएसु थिण्णो वि ॥ ३० ॥

थोरो क्रमपृथुपरिवर्तुलः । स्थूलार्थस्तु स्थूलशब्दभव एव । थोहं बलम् । थोलो वस्त्रैकदेशः ॥ यथा ।

थोरभुअथम्भ इण्हिं तुह थोहेणं रणे हयवईओ ।
सुअभिक्खणिमित्तं रिउसुद्धन्तवहूउ थोलमुड्डन्ति ॥ २५ ॥

L. 1. B थक्किअंत° C (F!) X थुक्किअंत° G चुक्किअंत° Z सक्किअंत° BF थुरुणल्लुण° G °णुल्लुण° C °थुड्डहीर° X °थुड्डहीर°. L. 2. C 1. hd. GX उमुत्तूण From वाय° to लम्मि l. 3. torn off in G. L. 3. F थुणो BF पुरए X तुरए CE थूलथोणो ABEFGXYZ य BG बिंदुए EX थोवो C 2. hd. थेवो. L. 4. C 1. hd. थेसो C क edd. °रिया C °जम्मतूरेसु. L. 5. BGZ अ्वः X थूलथूणो G शूकरः C थेवो X om. शब्दः स्तोक. L. 6. BFX °भवः om. एव C थेरा. X थेरो B चौर C (F!) चोरः X चौरः C थेरासणं X °सण. L. 7. GXZ °रियं C (F!) °रयं C त्तर्यां 2 hd. तूर्या G तूर्यं X तूर्यं. L. 8. BCFZ उक्कणिय G उक्कण्णिय X उक्कण्णिय BF थूभघोणंमि C थूलघोणं X थूणथोणं C अणज्झयण° X अज्झयण° B °थेरं C °थेरा F °थेरं. L. 9. X थेरासणंकज्जिण G त्थेव° Z स्वेव° edd. °रियं X °जलथेव. L. 10. E °पिहि° BF °वट्टे EXY थेरो BF बलिम्मि GZ वलम्मि C 1. hd. Z थोले G थोल C व G च रे थालो (sic) Z च रे थालए Z थालो EXY ins. here यथाऽनेकार्थाः (Y om. 5). L. 11. BF थोणोंवपिहुसु C 1. hd. वाणडंपि° 2 hd. ठयउड° E ठाणोड° GZ थाणोड° Y थाणोण्ड° X ठणोउडपिट्ठेसु थाहे GZ निन्नेह° X om. दय G °दरिसु A थिणो GZ थिलो. L. 12. X थेरो BF स्थूलार्थं तु Z थूलशब्द° BCFX °भवः om. एव, Z बले X थेलो Z थालो. L. 14. BCFX °भुय° G °थाम G थोएणं CG °वईउ X °वइं. L. 15. edd. सुय° BCF °वहूओ BF थोलमुंडंति G थोलमुड्डन्ति X थोलमुड्डन्ति.

॥ अथानेकार्थाः ॥

तत्र थक्कइ तिष्ठति फक्कति चेति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् । ठाणं स्थानम् । उण्डं गम्भीरजलम् । पृथु विस्तीर्णम् । तत्र त्रयेऽपि थाहशब्दः । थाहो दीर्घ इत्यन्ये । थिण्णो निःस्नेहदयो दृप्तश्चेति द्व्यर्थः । थिप्पइ विगलति तृप्यति चेति धात्वादेशेषूक्तमितीह नोक्तम् ॥ [३०]

भयरहिअणिब्भरेसुं बद्धसिरक्क अ थिरसीसो ।
दरकुविअवयणसंकोअणमोणेसुं थुडुंकिअं चेअ ॥ ३१ ॥

थिरसीसो निर्भीको निर्भरो बद्धशिरस्त्राणश्चेति त्र्यर्थः । थुडुंकिअं दरकुपितवदनसंकोचनं मौनं चेति द्व्यर्थम् ॥ [३१]

पासायसिहरचप्पीहएसु रप्फे तहा थूहो ।
थेणिल्लिअं हरिअभीएसु रजगमूलएसु थोओ वि ॥ ३२ ॥

थूहो पासादशिखरं चातको वल्मीकं चेति त्र्यर्थः । थेणिल्लिअं हृतं भीतं च । थोओ रजको मूलकश्च ॥ [३२]

॥ अथ दादिः ॥

दरमद्धे दयमम्बू दंतो कडए दवो अ गग्गरए ।
दच्छं तिक्खे सुत्तकणयम्मि दंडी दसेरो अ ॥ ३३ ॥

L. 1. *om.* A. L. 2. XZ तिष्ठति BF °देशेषुक्त इति X °देशपुक्त° BFG नोक्तः G *om.* धात्वादेशेषूक्तमिति B थाणं. L. 3. GZ गर्भारं जल (Z °लं) GZ त्रयो X °शब्दाः । थोही. L. 4. BF थिण्णो C थिन्नो 2. hd. थिण्णो X थिन्नो *cdd.* निस्नेह° X निःस्नेहः दरियो X विप्पइ. L. 5. B °शेषूक्त इतीह. L. 6. *cdd.* °रहिय° C °निब्भरेसुं BEFGZ वद्ध° C (F !) बद्ध° *cdd.* य C °सीमो. L. 7. *cdd.* °कुविय° GYZ °संकोयण° EZ °मोणेसु G °मोणेसु Y °मउणेसुं A वुडुंकियं BF थुंडंकियं C थुडंकियं E थुडुडुकियं GXZ थुडुकियं Y थुडंकियं AYZ चेय BF चेय C चेव G चिय. L. 8. C 2. hd. °सीमो BCF निर्भीको corr C 2. hd. G निर्भीरो BFG *om.* निर्भरो CXZ निर्भरः C बद्धशिर° G बद्धं शिर° XZ सशिरस्त्राण° BCFZ थुडंकियं GX थुडुंकियं X दरसंकुपित°. L. 9. Z *om.* चेति. L. 10. C सोरसिहर° CEGZ °चप्पीह° E रप्फे X रफे. L. 11. A थणिल्लियं X थिणिल्लियं BCEFGYZ °ल्लियं *cdd.* हरिय° Z हरिभीएसु G °भीए XY रजक° GZ थोयो X थोउ A वि. L. 12. X त्र्यर्थं *cdd.* थेणिल्लियं. L. 13. GZ थोयो X थोउ. L. 14. *om.* A. Y has दकारादिः. L. 15. E दरमध्ये C °मद्दे Z °मद्धेउ AY दअम° B °मंम्बू G °मंबू E °मंब्बू X °मंबु BF दंतं A दत्तो *cdd.* य C मग्गरए. L. 16. Z दच्छं BF तिरेकसुत्तकणंमि ABCFGYZ य.

दरं अर्धम् । दयं जलम् । दयं शोक इत्यन्ये । दंतो पर्वतैकदेशः । दवो गद्गदः । परिहासवाचकस्तु दवो द्रवशब्दभवः । वनवह्निवाची तु संस्कृतसमः । दच्छं तीक्ष्णम् । दंडी तथा दसेरो सूत्रकनकम् । दंडी डंडीवत्सूचीसंघटितवस्त्रयुगलमपीत्यन्ये ॥ यथा ।

दच्छतवं केण कयं दंते सहि दरदयम्मि को पडिओ ।
जो दंडिमण्डिअउरो सदसेरं दवसरं तुमं रमइ ॥ २६ ॥ [३३]

सोअम्मि दसू दयरी सुराइ दमओ दरिद्दम्मि ।
दत्थरदक्खज्जा करसाडयगिद्धेसु दंतिओ ससए ॥ ३४ ॥

दसू शोकः । दयरी सुरा । दमओ दरिद्रः । दत्थरो हस्तशाटकः । दक्खज्जो गृध्रः । दंतिओ शशकः ॥ यथा ।

दक्खज्जेण झडप्पिअदत्थरसंछण्णदंतिअयमंसे ।
कुणइ दसुमारडन्ती दयरीपाणाउला दमयवेसा ॥ २७ ॥ [३४]

दवरदहिट्ठा तन्तुकविट्ठेसु दइअदयाइआ अविए ।
दडवडदहिउप्फदयावणा य धाडिणवणीअदीणेसु ॥ ३५ ॥

दवरो तन्तुः । दहिट्ठो कपित्थः । अत्र । दरिओ दृप्त इति दृप्तशब्दभवः । दंसइ दर्शयतीति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तौ । दइअं तथा दयाइअं रक्षितम् । दडवडो धाटी । दहिउप्फं नवनीतम् । दयावणो दीनः ॥ यथा ।

L. 1. XZ अद्धं CX दअं B अं (sic) CGZ दअं शोक X दअ G पव्वंतो पर्व्वतैक°. L. 2. B °वह्निवावाची Z दत्थं C दी तथा Z दंती. L. 3. BFX डिंडीवत् C दण्डीवत् see IV. 7. BF °सूची° G °शूची° BF °संघटितवमपित्यन्ये (F °टि°). L. 4. BF दच्छंतवं G दच्छत्थव Z दत्थतवं G सेहि BF दरदअम्मि CXZ दरिदअम्मि G दरदामिय GX पडिउ. L. 5. X जं BF *om.* जो दंडि BFGZ °मंडिय° C °मंडि° X मंडिउरो CX रमइं GZ रइइ. L. 6. GZ सोयम्मि BF *om.* दसू GXZ दमउ Z दरिद्दमि. L. 7. CG दच्छर° X दत्थर° B °दंक्खया F °दक्खया C °गिद्देसु X °गिद्धेसुं G *om.* गिद्धेसु A दंत्तिउ G दंनिउ X दंनिउ C 1. hd. समए X ससउए. L. 8. G शोक *edd.* दयरी G दमउ X दमिउ C दच्छरो BF हत्थ° BF दंक्खज्जो. L. 9. GX दंतिउ X ससकः. L. 10. BF दंक्ख° G दक्ता° BCFZ झडप्पिय° C °दच्छर° CGXZ °संछन्न° BF दंनियसंसे C °दंतियय° GZ °दंतिनिय° X °दंतियमंसे. L. 11. Z कुणई C °मारंडंती G °रदंती BCF दयरि° GZ दमअ°. L. 12. E °दहिटा A °कविट्ठेसु E °कवि° *edd.* दइय (C यं) दयाइ (C ई) या C आदिए. L. 13. BF °दहियप्फ° C °दयावणो BF धारि° G वारि° ABCEFXY °णवणीय°. L. 14. GXZ दरिउ Z दप्तः GX *om.* दप्त इति X दप्तः शब्द° B. *om.* शब्द X दंसय दर्शयतीति. L. 15. C नोक्तो *edd.* दइयं तथा दयाइयं B धाडी.

दइअ दयावणय तुमं दवराहतणू दहिहवट्टथणी ।
दहिउप्फकोमलङ्गी विरहदडवडा दयाइउं जोग्गा ॥ २८ ॥ [३५]

दवहुत्तं गिम्हमुहम्मि दहित्थारो दहिसरम्मि ।
दहवोल्ली थालीए दरवल्लदयच्छरा य गामेसे ॥ ३६ ॥

दवहुत्तं ग्रीष्ममुखम् । दहित्थारो दधिसरः । दहित्थरो इत्यन्ये । दहवोल्ली स्थाली । दरवल्लो तथा दयच्छरो ग्रामस्वामी ॥ यथा ।

सदहित्थारदहिणा णवदहवोल्लीइ विरइअकरम्बं ।
दवहुत्ते अलहन्तो दरवल्ल दयच्छरो सि कहं ॥ २९ ॥ [३६]

णिविडम्मि दरुम्मिल्लं दरमत्तदरंदरा हढोल्लासा ।
दरवल्लहो अ दइए दरवल्लणिहेलणं च सुण्णघरे ॥ ३७ ॥

दरुम्मिल्लं घनम् । दरमत्ता बलात्कारः । दरंदरो उल्लासः । दरवल्लहो दयितः । दरवल्लणिहेलणं शून्यगृहम् ॥ यथा ।

दरवल्लहाइ तुह तइ ण सिणेहदरंदरो दरुम्मिल्लो ।
ता जइ दरमत्ताए दरवल्लणिहेलणम्मि तं रमसि ॥ ३० ॥

अत्र । दव्वीअरो सर्प इति दर्वीकरशब्दभवः । दक्खवइ दर्शयतीति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तौ ॥ [३७]

L. 1. *cdd.* दइय BF °नमूं X दहिट° L. 2. Z दहिउप्प° C दयाइउ X दयाइउउं. L. 3. E गेम्ह° X गिम्ह° C °मुहंमि Z °मुहुंमि E दइत्थारो C दहिच्छारो. L. 4. ABFGXYZ °वोल्ही C °चोल्ही EX थालिए GZ सालीए BFY °दअत्थरा C °दअच्छरो GZ °दयत्थरा C गामेसु X गामेसो. L. 5. C °मुहं C दहिच्छारो X दधित्थारा C दधिच्छरो BFG C 1. hd. XZ °वोल्ही C 2. hd. °चोल्ही G छली. L. 6. BX दअत्थरो C (F !) दयच्छरो GZ दयत्थरो. L. 7. C सदहिच्छार° XZ °रयदहिणा *cdd.* °वोल्हीइ *cdd.* विर-इय° X विरइइ° BFG °करंबं. L. 8. G दवहुंने X अलहनो BFGXZ दअत्थरो. L. 9. A निविड° X णिवड° CEX दरुमिल्लं C दरमित्त° E दरमल्ल° E हलो°. L. 10. GZ °वल्लहा BCFGYZ य A *om.* दर BFG सुन्नघरे Y सुण्णहरे Z सुन्नघरो. L. 11. CG दरुमिल्लं BF दरामत्ता C °मत्तो X दरवल्लाहो. L. 12. X सुन्यगृहं G *om.* यथा. L. 13. X तुह त ण सणेह° C दरुमिल्लो. L. 14. G °मत्ता X दरुल्ल° C °वल्लि° X न G रमंसि. L. 15. X *om.* अत्र B दर्वाकर° CG दव्वी° GZ दर्शयति C °धूक्ताविति X धूक्तमिति. L. 16. G इति नो (sic) Z नोक्तः.

दाओ पडिहू कडीइ दारदोरा य दालिअं णयणे ।
दारिअदारद्धंतादादलिआ वेसपेडअङ्गुलिआ ॥ ३८ ॥

दाओ प्रतिभूः । दारो तथा दोरो कटिसूत्रम् । दालिअं चक्षुः । दारिआ वेश्या । अत्र दावइ दर्शयतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् । दारद्धंता पेटा । दादलिआ अङ्गुलिः ॥ यथा ।

चलदालिअदादलिआण रणिरदाराण दारिअजणाण ।
दोररवो दारद्धंताए जणयत्थघङ्गणयदाओ ॥ ३१ ॥ [३८]

दिअहम्मि दिओ सुण्णाराणत्थेसुं दिअज्झदिप्पंता ।
दिव्वासा चामुण्डा जडे दिअलिओ दिआहमो भासे ॥ ३९ ॥

दिओ दिवसः । दिअज्झो सुवर्णकारः । दिप्पंतो अनर्थः । दिव्वासा चामुण्डा । दिअलिओ मूर्खः । दिआहमो भासपक्षी ॥ यथा ।

पुरिसदिआहम दिअलिअदिअज्झ दिक्खसि ण तीइ दिप्पंतं ।
जं दिव्वासाभवणे दिअन्तसमयम्मि णागओ सि तुमं ॥ ३२ ॥ [३९]

L. 1. AGX दाउ A पडिहूं G पइहू X दारोदोरा BF °दोरो X *om.* य *cdd.* दालियं BF नयणे. L. 2. ABCFGXYZ दारिय° E दोरिय° A °दारद्धत्ता° BX °दारिद्धंता F दारिद्धंता° C °दारद्दंता° BEFXYZ °दादलिया C °दाइलिया G *om.* दाद° E वेसापड° G वेसा अंगुलिम्मि दंदलिया ABEFYZ °लिया. L. 3. AG दाउ X दाऊ G पतिभू । दाउ तथा BFGZ दालियं *cdd.* दारिया. L. 4. X दावइ B दारद्धंता F दारेद्धंता C दारद्दंता Z पेडा G *om.* पेटा and has here again । दारिआ वेश्या । G दंदलिया C 2. hd. दाइलिआ BFXZ °लिया. L. 5. G अंलिः (sic). L. 6. *cdd.* °दालिय° G दंदलयाणा Z °दंदलियाण *cdd.* दारिय°. L. 7. G दारवउ Z दोरवओ C दोरद्धंताए GZ °ताइ BF जणएत्थवलण° C जणअच्छ° BFGX °दाउ. L. 8. E दियंमि ABCFGYZ दियहंमि X दिउ G दिवो GZ सुन्नाग° AC(F?) दिअज्ज° B दिअच° EGZ दियज्झ° X दियज्ज°. L. 9. B दिव्वासा ABCFGYZ दिय° C 1. hd. X °लिउ *cdd.* दिया° E °हमे Z मासो. L. 10. GX दिउ B दिअज्जो C (F?) दियज्जो GXZ दियज्झो X चामुडा From चामुण्डा to ली torn off in G. L. 11. Before दिअलिओ C 2. hd. margin niserts जडशब्दो. *cdd.* दियलिओ (X उ) CZ *om.* मूर्खः X जडः for मूर्खः *cdd.* दियाहमो X भाषा for भासपक्षी X *om.* यथा and illustrative stanza following it. L. 12. *cdd.* °दियाहम दियलिय° BF °दिअय° CGZ °दियज्झ BF दिक्खंतसि. L. 13. C °भवं णे In G वणे दिअन्तसम is torn off. BCF दियंन्त° Z °समयम्मि G °णम्मि BF णोगओ C णागउ From गओ to °हुत्तं l. 1. next page torn off in G.

सइभोअणे दिअसिअं पुव्वण्हयभोअणे अ दिअहुत्तं ।
बाले दिल्लिंदिलिओ अ दुद्धगंधिअमुहो चेअ ॥ ४० ॥

दिअसिअं सदाभोजनम् । दिअसिअं अनुदिनमित्यन्ये । दिअहुत्तं पूर्वाह्णभोजनम् । दिल्लिंदिलिओ तथा दुद्धगंधिअमुहो बालः ॥ यथा ।

महं दुद्धगंधिअमुहा दिल्लिंदिलिअस्स तस्स सेवाए ।
दूरे दिअसिअवत्ता दिअहुत्तकए वि तम्मन्ति ॥ २३ ॥ [४०]

दिअधुत्तओ अ कागे कक्किंडे दीवओ चेअ ।
सङ्खम्मि दीहजीहो दुल्लं वत्थम्मि दुत्ति सिग्घम्मि ॥ ४१ ॥

दिअधुत्तो काकः । अत्र दिवाइत्ती चाण्डाल इति दिवाकीर्तिशब्दभवत्वान्नोक्तः । दीवओ कृकलासः । दीहजीहो शङ्खः । दुल्लं वस्त्रम् । दुत्ति शीघ्रम् ॥ यथा ।

ओ दीहजीहउज्जलदुल्लो गामणिजुआणओ दुत्ति ।
दिअधुत्तमुक्कमलकलुसमत्थओ दीवओ व्व उम्मुहइ ॥ २४ ॥ [४१]

दुत्थं दुक्खं जहणे दुली अ कुम्मम्मि दुद्धओ णिवहे ।
माघण्हाणे दुक्करमवि दुव्वोल्लो उवालम्भे ॥ ४२ ॥

L. 1. BCFXZ सय° BEFY °भोयणे YZ °णे दिय° BCEFXY °सियं C पुवण्ह° E पुव्वण्हिया° X पुव्वण्हिय *cdd.* °भोयणे Y भोयणम्मि and *om.* अ. *cdd.* य दिय° ABCFY दियहत्तं EF दियहुत्तं. L. 2. BCFGZ बाले CGZ दिल्लं° X °दलिउ AC °लिउ ABCF (G?) YZ य C डुद्ध° A °गंविय° BEFXYZ °गंधिय° G °गंधय° BF °मुहे G °मुह AGYZ चेय BF वेय C चेव. L. 3. B दिय° XZ दियसिअं BGX °सियं B दियसियं From दिअ° अनु° to गंधिअ l. 4. torn off in G. Z °मित्येके BF दियहत्तं Z दियहुत्तं CX °हत्तं C पूर्वाह्ण° L. 4. Z दिल्लंदिलिउ X °दलिउ F दुद्ध° BZ गंधिय° C 1. hd. °मुहो BF बालः. L. 5. BFGZ °गंधिय° In G दिल्लिंदिलिअ is illegible. BCFXZ °लियस्स C संवाए X सेवए. L. 6. From रे to सिग्घ incl l. 8. torn off in G. BFX दिअसिय° Z दियसिय° C दियसेयवत्ता *cdd.* दिय° हत्त° C तम्मति X तंम्मिति. L. 7. ABCFXYZ दिय° E पदिय° XZ °धुत्तउ *cdd.* य X कक्किडो BF दीवओ य चेव X दीवउ वेअ CZ चेव AY चेय. L. 8. C वच्छंमि X वत्थंम्मि Z पुत्ति E सिग्घम्मि. L. 9. *cdd.* दिय° X कागः From च to माणि l. 11. torn off in G. Z चंडालः C *om.* शब्द. L. 10. C दिवओ X दीवउ X शखः. L. 11. C *om.* ओ XZ उ BF °जीहओज्जल° BF °जुयाणउ Z °जुया° CGX °णउ. L. 12. BFX दिय° BF °धुत्तमुक्क° C दियधुत्ति° C °मच्छओ X °मत्थउ CXZ दीवउ *cdd.* व X *om.* व्व BF उम्मुहइ CX म्मुहइ (sic) In G from धुत्त to नथा l. 1. next page torn off. L. 13. C दुत्थउ X दुत्थं F दुक्ख X दुक्ख EX दुलि *cdd.* य BF कम्मंमि A दुद्धउ C दुद्धय X दुद्धउ C णिवहो. L. 14. X माघन्हाणे A दुक्कर° BCF °रमवि A दुव्वोल्ला BFXZ दुव्वोलो EY दुव्वो° C दुव्वो° EX उवा° X °लंभे.

दुत्थं तथा दुक्खं जघनम् । दुली कूर्मः । अत्र दुहं असुखमिति दुःखशब्दभवत्वान्नोक्तम् । दुद्धओ समूहः । दुकरं माघे रात्रौ चतुर्यामस्नानम् । दुब्बोल्ली उपालम्भः ॥ यथा ।

दुकरवेविरतणुए पिहुदुत्थे णिअयदुक्खभारेण ।
जइ दुलिदुद्धयखुद्धा पडासि तुमं ता णु कस्स दुब्बोल्ली ॥ ३५ ॥ [४२]

दुद्दोली अ दुमाली दुल्लग्गं अघडमाणम्मि ।
दूहवजणम्मि दुत्थोहदूसला दूहलो चेअ ॥ ४३ ॥

दुद्दोली वृक्षपङ्क्तिः । दुल्लग्गं अघटमानम् । दुत्थोहो दूसलो दूहलो त्रयोऽप्येते दुर्भगवाचकाः । दूहवशब्दस्तु दुर्भगशब्दभव इति नोपात्तः ॥ यथा ।

दूसल अदूहलाणं पेम्मं दुत्थोहए सुदुल्लग्गं ।
किं कह वि कया वि मरुत्थलम्मि पल्लवइ दुद्दोली ॥ ३६ ॥ [४३]

दुम्मुहदुमणीओ कविछुहासु दुग्घुट्टदूणया हत्थी ।
दुज्जायं वसणे दुक्कुहो असहणम्मि दुद्दमो दिअरे ॥ ४४ ॥

दुम्मुहो मर्कटः । दहिमुहशब्दोऽपि देश्यः कपिवाची कैश्चिदुक्तः । दुमणी सुधा । दुग्घुट्टो तथा दूणो हस्ती । दुज्जायं व्यसनम् । दुक्कुहो असहनः । अरोचकिन्यपि लक्ष्येषु दृश्यते । दुद्दमो देवरः ॥ यथा ।

L. 1. C दुच्छं तथा तदुंक्तं X जपणं From कूर्मः to विर° l. 4. torn off in G. X दुक्खशब्द°. L. 2. CX दुद्दुओ (X °उ) C 1. hd. दुक्करं BFXZ दुब्बोलो C दुबोल्ले. L. 4. BF दुक्करवेविरतणुए C 1. hd. दुक्कर° X दुकर° X पिदुदुत्थे CG °दुच्छे BF नियय° CX णियय° Z णिअअ° G णे and then torn off from अय° to हदूसला l. 7. L. 5. CX ण BFZ दुब्बोलो C दुबोलो X दुब्बोलो. L. 6. *edd.* च X दुलगा. L. 7. ACX दुच्छोह° A °दुसहा A दूसलो AY चेय BC 1. hd. F बेय X वेअ. L. 8. B दुद्रोली G दुल्लोली From क्षपङ्क्तिः to यथा l. 9. torn of in G. C दुच्छोहो. L. 9. C दुहव° Z °भवः BF *om.* भव X *om.* इति. L. 10. GZ दूसलयदूह° *edd.* दुच्छोहए G सदुलगं. L. 11. From किं to दुज्जा incl. l. 13 torn off in G. X ह for कह C मरुत्थ° Z रूत्थलम्मि B दुद्रोली. L. 12. BF दुम्मह° C 1. hd. दुम्मुदुम° 2. hd. दुम्महोदुम° AXZ °घोड B दुग्घट्ट° Y दुग्गुट्ट° Z °द्रोणया. L. 13. A दुक्कुहो X दुकुहो B दुद्दमो G दिअरो ABCEFXY दियर. L. 14. BFX दुम्महो BF मर्कटः From °र्कटः to दुक्कुहो l. 15. torn off in G. B देश्यं Z दुमुणी. L. 15. X दुग्गुट्टो Z दुग्घोहो BF दुक्कुमहो X दुकुउ BF अरोचकिन्यपि CX अरोचकन्यपि. L. 16. G लक्षेषु.

दुग्घुट्टदूणतट्ठा दुमणिसिअघरे तुह प्पिआ णट्ठा ।
ता दुम्मुहवलदुद्दम विसेसु मा दुक्कुहत्तदुज्जायं ॥ ३७ ॥

अत्र दुमइ धवलयतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ॥ [४४]

दुहओ खुण्णे दुण्णिक्कदुण्णिखित्ता य दुच्चरिआ ।
दुंदुमिणी रूववई गलगज्जिअयम्मि दुंदुमिअं ॥ ४५ ॥

दुहओ चूर्णितः । दुण्णिक्को तथा दुण्णिखित्तो दुश्चरितः । दुण्णिखित्तो दुर्दर्शी इत्यन्ये । दुंदुमिणी रूपवती । दुंदुमिअं गलगर्जितम् ॥ यथा ।

दुण्णिक्क दुण्णिखित्तं भज तं चिअ मयणवाणदुहयङ्गो ।
सुकुलुब्भवदुंदुमिणिं दट्ठुं किं करसि दुंदुमिअं ॥ ३८ ॥ [४५]

दुल्लसिआ दासीए दुरंदरं दुक्खउत्तिण्णे ।
दुद्धोलणी दुहिअदुज्झाए तिमिरे दुरालोओ ॥ ४६ ॥

दुल्लसिआ दासी । दुरंदरं दुःखोत्तीर्णम् । दुद्धोलणी या दुग्धापि दुह्यते । दुरालोओ तिमिरम् ॥ यथा ।

रक्खसु दुद्धोलणिअं दुल्लसिआपुत्त घणदुरालोए ।
जीइ पसाएण सया दालिद्ददुरंदरा अम्हे ॥ ३९ ॥ [४६]

L. 1. G दुग्घुट्ट° X दुग्घद° Z दुग्घुद्दडूणतद्वा BFX °दूणि° C °ट्टणितद्वा CX ङमणि° GZ दुम्मणि° BCFX °सिय° C °घरेसु BF पिया CXZ पिया From पिआ to मा l. 2. torn off in G. CX नद्दा. L. 2. BX दुम्नइ° B °वल° Z °चल° G डक्कुहुत्त° X हुक्कहत्त° Z °हुत्त° C *om.* दुक्कुहत्त CX डुज्जाय. L. 3. B नोक्तः. L. 4. AX दुहउ GZ दुन्निक्कदुन्नि° AE °खित्ता BF 2. hd. °चाइ दु° BFGZ दुच्च° ABCEFXYZ °रिया. L. 5. B दुंदुमिणी X दुदुमिणी G °मिणी चई (रूव being torn off) EX °गज्जियंमि C 1. hd. °गाज्जिय° ABC 2. hd. FGYZ °गज्जिय° *cdd.* दुंदुमियं Z दुंदुविथं. L. 6. GX दुहउ G दुण्णिक्को GZ दुन्निखित्तो X दुण्णिखित्तो and *om.* दुश्चरितः G दुन्निखित्तो X *om.* दुण्णिखित्तो X दुद्दर्श L. 7. G दुमिणी BFX दुंदुमणी *cdd.* दुंदुमियं C *om.* गल. L. 8. G दुन्निक्क दुन्नि° B °खित्तं G रज Z न चिय *cdd.* चिय *cdd.* °बाण°. L. 9. X सुकुलब्भव° G °लुप्पुव° G °मिणि X दद्दं C करस *cdd.* दुंदुमियं. L. 10. *cdd.* °सिया A °उत्तिन्ने C उत्तं.ण्णे. L. 11. C दुच्चोलिणी X दुद्धोलणी G °णी चा दुहिया वि दुज्झए Z °णी वा दुहियावि दुज्झिए ABCEF XY दुहिय° C 1. hd. °उज्झाए 2. hd. °ओज्झाए AX °दुज्जाए G मिमिरे AC 2. hd. GX °लोउ E °लोए. L. 12. *cdd.* °सिया X दुरंदुरं B दुक्खो° G दुतो° X °त्तीणं C 1. hd. दुद्दोल्लुणी 2. hd. दुच्चोलिणी G °लण्णि FZ °लाणया X दुद्धोलणिया Z *om.* या B दुग्धापि L. 13. GX °लाउ L. 14. C दुद्दोल° GX दुद्धोल° *cdd.* °णियं *cdd.* °सिया° X *om.* घण C लोओए 2.hd लोउए (sic). L. 15. BF जीए CX दुरंदुरा BF अम्हे ण.

सण्ढे दुअक्खरो तह दुमंतओ केसबन्धम्मि ।
दुम्मइणीदुत्थुरुहंडाओ तह कलहसीलाए ॥ ४७ ॥

दुअक्खरो षण्ढः । दुमंतओ केशबन्धः । दुम्मइणी तथा दुत्थुरुहंडा कलहशीला स्त्री । दुत्थुरुहंडो पुरुषोऽपि ॥ यथा ।

दुत्थुरुहंडदुअक्खर दुम्मइणीए दुमंतए तीए ।
बन्धसु कुसुमामेलं अम्हे ण हु तुज्झ जोग्गाओ ॥ ४० ॥

अत्र । दुगुच्छइ दुगुंछइ जुगुप्सते । दुहावइ छिनत्ति । एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः ॥ [४७]

सरिआइ दुंबवत्ती दुक्कणिआ पडिग्गहए ।
लज्जदुमणम्मि दूहट्टो देहणिदोहणीउ पङ्कम्मि ॥ ४८ ॥

दुंबवत्ती सरित् । दुक्कणिआ पतद्ग्रहः । दूहट्टो लज्जादुर्मनाः । अत्र दूमइ परितापयतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् । देहणी तथा दोहणी पङ्कः ॥ यथा ।

मा लज्ज दुंबवत्तीदोहणिखुत्ता चिरेण आविन्ति ।
धोएमि देहणिं तुह पयाण दुक्कणीइ दूहट्ट ॥ ४१ ॥

अत्र देक्खइ पश्यतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ॥ [४८]

L. 1. X सढे E दुयक्खरो AZ दुमत्तओ G दुमत्तउ X °तउ BFG °बंधंमि. L. 2. C दुम्मुइणी X दुम्मणोइ° A °दुत्थुरुहं° BFY °दुच्छरुहं C दुत्थिरुहं° G °दुत्थुरुहं° Z °दुत्थुरुहं° AG °डउ X °डीउ BF तह य. L. 3. C षढ्ढः 2. hd. शण्ढः GZ दुमत्तउ (Z ओ) X °तउ G °बधः B दुत्थरुहंडा F दुत्थहरुंडा Z दुत्थुरुहुंडा C पुत्थुरु° 2. hd. दुत्थुरु° G दुत्थुरुहुंडा X °हुंडी B °सीला. L. 4. BF दुच्छरुहंडा C दुत्थुरुहंडः G दुत्थुरुहुंडः (sic) Z दुत्थुरुहुंडः X °हंडः. L. 5. BF दुत्थरुहंड° C दुत्थु° G दुत्थुरुहुंड° Z दुत्थरुहुंड° BF °दुअक्खर। G *om.* दुअक्खर C दुमंतीए तीए. L. 6. BFG बंधसु C *om.* from अम्हे to जो° X उ for हु BF तुज्ज G जुग्गाओ X जोग्गाउ. L. 7. B यथा। अत्र BF दुगंछइ X दुगच्छइ X दुहावदु C षूक्ताः *om.* इति नोक्ताः. L. 9. E सरि° ACEFGXYZ °रिआइ BF °रिआइं BF दुब° CE दुंच GZ दुम्ब° ABCFX दुक्क° *edd.* °णिया. L. 10. AX लज्जा° A °दुम्म° BF दुहट्टो ACGY दूहट्टो A वेह° C देहणीओ (sic; *om.* णिदोह). L. 11. B दुम्ब° C(F!) दुम्ब° GZ दुम्म° BCFX दुक्क° *edd.* °णिया C एतद्ग्रहः 2. hd. परिग्रहः BCFX दूहट्टो BF लज्जदु° CX °मना BF दुमइ. L. 12. G °पयति धा° Z °पयति इति B °षूक्तः C(F!)Z °षूक X °षूक्ता *edd.* इति नोक्तः X दहणी. L. 13. BF लज्ज BF दुब° C दुम्ब° G दुम्ब° Z तुंबवत्ती C °दोहणीक्खुत्ता C आविन्ति X अविंति. L. 14. BF दोहणिं C 1. hd. दुक्क° BC 2. hd. FGXZ दुक्क° G °णीए Z °णीए BCF (G?)XZ दूहट्ट. L. 15. X अव for अत्र B °षूक इति नोक्तः.

पिक्कम्मि देवउप्फं पुप्फे दोग्गं च जुअलम्मि ।
कूवयसवउसहेसुं दोद्धिअदोहूअदोआला ॥ ४९ ॥

देवउप्फं पक्कपुष्पम् । दोग्गं युग्मम् । दोद्धिओ चर्मकूपः । दोहूओ शवः । दोआलो वृषभः ॥ यथा ।

दोहूअमुहा दोआलवाहणा गलिअबाहुदोग्गबला ।
जीअन्ति दोद्धिअवहा तुह रिउणो महुअदेवउप्फेहिं ॥ ४२ ॥ [४२]

दोवेली सायंभोअणम्मि तह दोणओ अ आउत्ते ।
जुण्हाइ दोसिणी कडिअडम्मि दोहासलं चेअ ॥ ५० ॥

दोवेली सायंभोजनम् । दोणओ आयुक्तः । हालिक इत्यन्ये । दोसिणी ज्योत्स्ना । दोहासलं कटीतटम् ॥ यथा ।

तुह दोहासलदंसणपरव्वसो गामदोणओ बहिणि ।
ता एहि मह घरे दोवेलिमिसा दोसिणी ण जा फुरइ ॥ ४३ ॥ [५०]

दोसाणिअं च विमलीकयम्मि दोणकिआ सरहा ।
दोसाकरणं कोवे दोसणिजंतो अ चन्दम्मि ॥ ५१ ॥

दोसाणिअं निर्मलीकृतम् । दोणका सरघा । दोसाकरणं कोपः । दोसणिजंतो चन्द्रः ॥ यथा ।

L. 1. B पिक्कंमि X पक्कंमि C °उप्पं E °उप्फं A उप्फे EXY पुप्फे X दोग्ग ABEFYZ जुयलम्मि G जयलम्मे. L. 2. Y कूअअ° AY °सच° BF °ओसहेसुं C °ओउस° BEY दोद्दिय° F दोद्धिय° *om.* C 1. hd., C 2. hd. दोद्दिय° G दोच्छिय° X दोद्दिया° Z दोच्छिअ° BF °दोहूअ° Y °दोहूयदोयाला. L. 3. B पक्कपुप्पं F पक्कपुष्कं X पक्कपुष्कं X दाग्गं C (BF?) X दोद्दिओ (X उ) GZ दोद्दिउ (Z ओ) B दोहूओ F दोहूओ XZ दोहूउ. L. 5. X दोलाल° G वामुणा *cdd.* गलियबाहुदोग्गबला. L. 6. BCFXZ जीयंति G जीयन्ति BF दोद्धिय° CXZ दोद्दिय° G दोट्टिय° GZ °मुहा X रिऊणो B °पुप्फेहिं. L. 7. CGYZ °भोयणंमि E °भोअमम्मि GX दोणउ ABCFGY च C आउत्ते. L. 8. A जुण्हा य XY जोण्हाइ Z जुण्णाइ ACEXY कडियडंमि G कडय° Z कडियम्मि X दोहासल BF चेव ACY चेय. L. 9. B साय° G °भोयणं GX दोणउ. L. 10. X दोहासलं C कटितटं. L. 11. G दोहासण्ण° C 1. hd. °परव्वसो C 1. hd. GX °दोणउ *cdd.* बहिणि. L. 12. X तो एहि. L. 13. BF दोसाणियं ACEGXYZ °णियं *cdd.* °क्किया Y सरघा. L. 14. C दोसण° AZ °जंतो *cdd.* य. L. 15. BF दोसाणियं C GXZ °णियं C 2. hd. सरघा Z दोसणिज्जंतो.

दोसणिजंतयदोसाणिअसीलाए इमाइ अहरदलं ।
दोणक्काए दट्ठुं दोसाकरणं करेसि किं इत्थ ॥ ४४ ॥ [५१]

॥ अथानेकार्थाः ॥

दलिअं णिकूणिअच्छे दारुम्मि अ अङ्गुलीए अ ।
दीहविरलेसु दरविंदरं च पसवणयणेसु दामणिआ ॥ ५२ ॥

दलिअं निकूणिताक्षं दारु अङ्गुली चेति त्र्यर्थम् । दरविंदरं दीर्घं विरलं च । दामणी प्रसवो नयनं च ॥ [५२]

उद्देहिवाहहरिणीसु दीविआ दुहकडीसु दुग्गं च ।
जहणट्ठिअम्मि वत्थे जहणे वि अ दुण्णिअत्थं च ॥ ५३ ॥

दीविआ उपदेहिका मृगाकर्षणी व्याधमृगी चेति त्र्यर्थाः । दुग्गं दुःखं कटी च । दुण्णिअत्थं जघनस्थितवस्त्रं जघनं च ॥ [५३]

दुच्चंवालो कलही दुच्चरिओ फरुसवयणो अ ।
णेहट्ठावणभण्डे तुम्बीए तह य दुद्धिणिआ ॥ ५४ ॥

दुच्चंवालो कलहनिरतो दुश्चरितः परुषवचनश्चेति त्र्यर्थः । दुद्धिणिआ कप्रत्ययाभावे दुद्धिणी स्नेहस्थापनभाण्डं तुम्बी चेति द्व्यर्थाः ॥ [५४]

L. 1. Z दोसणिज्जंत° BF °दोसणिय° CGXZ °साणिय° X अहरदल. L. 2. C दट्ठ BF मे for किं G अत्थ X इच्छा. L. 3. *om.* A; BE °कार्था. L. 4. *cdd.* दलियं CY निकू° BF °णियच्छे ACEGXY °णियच्छे *cdd.* य ABCFY °लीए य L. 5. X दरविंदरे C वा C 1. hd. पस्ट्ट° 2. hd. पसव° ABCFGXY दामणिया. L. 6. *cdd.* दलियं णिकू° X विकूणिताक्षं X अर्थं for त्र्यर्थं G °दरं च दीर्घं. L. 7. X दामिणी. L. 8. B उद्देहि° ABCEFXY दीविया GZ दविया G °कडी° L. 9. EX जहन° BF °ट्ठियंक ACEGXYZ °ट्ठियम्मि C वच्छे BF *om.* अ EXZ य CY हु C दुण्णियच्छे E दुण्णियत्थं G दुन्नियत्थं X दुण्णियत्थं Z दुन्नियत्थं. L. 10. *cdd.* दीविया G °कर्षणी BFZ °मृगाति द्व्यर्थां X °मगाति द्व्यर्थाः C °मृगी X दुग्ग. L. 11. BF दुण्णियअत्थ C दुन्निअच्छं GZ दुन्निअत्थं X दुन्नियत्थं. L. 12. Z दुव्वं ABCFY °वालो G °चालो AGX °रिउ AGZ °वयणो ABFGY य C *om.* अ. L. 13. A नेह° C *om.* णे X °ट्ठावणमंडे G तुंबीए AX °णीया C दुद्धि° E दुद्ध° F दुद्धि° BCEFGYZ °णिया. L. 14. Z दुव्वं° BCF °वालो G °चालो कालहनिरतः दुव्व° Z °निरतः दुव्व° G °वचनं X °वचनेति अर्थः C दुद्धि° F दुद्ध° X दुध्वि° *cdd.* °णिया. L. 15. C दुद्धिणी F दुद्धिणी BFG तुंबी X तुर्बी BX द्व्यर्थाः.

दुच्चंडिओ अ दुल्ललिअम्मि तहा दुव्विअड्ढम्मि ।
दुप्परिअल्लमसक्के दुउणम्मि तहा अणब्भसिए ॥ ५५ ॥

दुच्चंडिओ दुर्ललितो दुर्विदग्धश्च । दुप्परिअल्लं अशक्यं द्विगुणमनभ्यस्तं चेति त्र्यर्थम् ॥ [५५]

दूणावेढमसक्के सरे अ दोसोऽद्धकोवसु ।
दोहणहारी पाणिअहारीए पारिहारिणीए अ ॥ ५६ ॥

दूणावेढं अशक्यं तडागश्च । दोसो अर्धं कोपश्च । दोहणहारी जलहारिणी पारिहारिणी च ॥ [५६]

॥ अथ धादिः ॥

धरधव्वा तूलरया भमरे धंगधुअगायधूमंगा ।
धयधंधा णरलज्जा धवलो जच्चोत्तमे घरे धयणं ॥ ५७ ॥

धरं तूलम् । धव्वो वेगः । धंगो धुअगाओ धूमंगो एते त्रयोऽपि भ्रमरार्थाः । धओ पुरुषः । धंधा लज्जा । धवलो यो यस्यां जातावुत्तमः । धयणं गृहम् ॥ यथा ।

धयणधरसयणधंधा धयधवले चइअ कत्थ चलिआ सि ।
णिसि धंगकेसिधव्वा परिमलभमिरधुअगायधूमंगि ॥ ४५ ॥ [५७]

L. 1. AG दुच्चड्डिउ or दुच्चड्डिउ X दुच्चड्डिउ BF दुच्चंडिओ Y दुच्चड्डिओ Z दुच्चड्डिओ EGXYZ च *cdd.* °लयंमि A दुव्विपडम्मि BEFYZ दुव्विय° C दुव्वियड्डंमि GX दुव्वियड्ढम्मि. L. 2. ABEFGZ °रिचल्ल° BF दुअणमि Y दुगुणम्मि E तहा च ण° C अणब्भ°. L. 3. G दुच्चड्डिउ X दुच्चंडिउ Z दुच्चड्डिओ C 1. hd. दुप्परि, corr. 2. hd. BF °वल्लं G °चल्लमशक्यं । Z °चल्लमशक्यं X °मनभ्यस्तं. L. 4. G त्र्यर्थां. L. 5. C °मसक्को *cdd.* च X द्रोसे A लद्दकोवेसु XYZ द्दकोवेसु. L. 6. BCFG पाणी° X पाणिय° Y पाणीय° Z पाणिहारीए B °हारिए C °रीए पाणिहारी Z पाणिहारिणी ABCFXY च. L. 7. B दूणोवेढमशक्यं GXZ °वढमशक्यं GZ दोहण° GZ °हरी C °हारिणी च. L. 10. C °धव्वा° Z भूलरया A भमरे धंग° BFY धंगं° C 2. hd. X धुंग° E गंध° *cdd.* °धुयगा° X °ड्डुयगा° Z °धुमगा. L. 11. ABCFGZ नर° AC धवले A जेच्चो° C जेवु° X जानो° Y जच्चु° Z जव्वो° A धणयं GZ धअणं. L. 12. C (G?) धव्वो CX धुंगो CGXZ धुय° GX °गाउ GZ भ्रमरार्थाः एते त्रयोपि BGX धउ. L. 13. X यस्यं B धणयं G गृही. L. 14. *cdd.* चइय C कस्थ BCFZ चलिया X वलिया From चलि° to मल° l. 15. torn off in G. L. 15. BF धुगकेसि° C °धव्वा CGXZ °धुय° BFX °धूमंमि.

धणिअधरग्गा दढकप्पासेसु पिहुम्मि धसलधुत्ता य ।
धणिआ पिआइ धण्णाउसो कहिज्जन्तआसीसे ॥ ५८ ॥

धणिअं गाढम् । धरग्गो कार्पासः । धसलो तथा धुत्तो विस्तीर्णः । धणिआ प्रिया । धण्णाउसो कथ्यमानाशीर्वादः । धण्णाउसो आशीरेवेति केचित् ॥ यथा ।

धणिअधसलथणकलसं धुत्तणिअम्बं धरग्गसिअहसिअं ।
धणिअं लहिअ जुआणो मण्णइ धण्णाउसत्तणं सहलं ॥ ४६ ॥ [५८]

धंसाडिओ ववगए हंसे धवलसउणो लहुं धारं ।
धाराजिमुहे धाडी अ णिरसिए धाडिओ अ आरामे ॥ ५९ ॥

धंसाडिओ व्यपगतः । मुक्तार्थस्तु मुचिधात्वादेशसिद्धः । धवलसउणो हंसः । धारं लघु । धारा रणमुखम् । धाडी निरस्तम् । धाडिओ आरामः । अत्र धाडइ निःसरतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ॥ यथा ।

धाराइ धाडिअङ्गा अधारणिवधवलसउण तुह रिउणो ।
धंसाडिअसयलदुहा रमन्ति सुरधाडिए सुरवहूहिं ॥ ४७ ॥ [५९]

फलभेए धाणूरिअमिन्दाणी धुंधुमारा य ।
धुकुद्धुअधुक्कुद्धुगिआ उल्लसिए गजे धूणो ॥ ६० ॥

L. 1. A धणिधंधरग्गा दृढकप्पासेसुं BCFGXYZ धणिअ° C 1. hd. G धवल° In G धुत्ता य is torn off. X धं. L. 2. *cdd.* धणिया पिआइ Z धन्नाउसो From धण्णाउसो to विस्तीर्णः in l. 3 torn off in G. X कहिज्जत्त° Y °आसीसो. L. 3. *cdd.* धणियं BFXZ कर्पासः *cdd.* धणिया G प्रियः. L. 4. G धन्नाजसो BX धण्णाउसा Z धन्नाउसो G धन्नाउ and then torn off to इ in मण्णइ l. 6. Z धन्नाउसा X आशीरेवेवि. L. 5. BFXZ धणिय° C धणियाधसणथण° B °णिअंवं Z °णियंबं BFXZ °सिय° BCFXZ °हसियं. L. 6. *cdd.* धणियं लहिय Z जुवाणो CX धण्णाउस°. L. 7. E साडिओ AGXZ °डिउ A हम्मे X हसे From धवल° to धवल° l. 9. torn off in G. C 1. hd. धरं. L. 8. C धाराजिमुहे Z °जमुहे X धाडि ABEFGXY य Z इ C *om.* अ ABCFGZ निरसिए E निरसिओ X भिरसिए C 1. hd. X धाडिउ Y य X आसमे Z आरामो. L. 9. X धंसाडिउ C °स्तु विधा 2. hd. चि X चिधा BF मुचि° C धात्वादेशे सिद्धं X हसः. L. 10. From लघु to धवल° l. 12. torn off in G. BF रणमुखं B निस्सर° X °ति इति. L. 12. Z धाडियंगा BF °अंगा धारणिधवल° तुह णिउणो From उणो to मारा l. 3. next page torn off in G. L. 13. BFZ धंसाडिय° CX °लिय° C रमंति Z सुरधाडिए. L. 14. E फलभोए *cdd.* °रियमिं° BF धुधु°. L. 15. C धुक्कुहुगिया (sic) BF धुक्कुद्दुयधुक्कुद्दुगिया X धुकुद्दयधुकुधु° AEZ धुक्कुद्दुय° E °धुक्कधु° AEXYZ °गिया E उल्लिए गजे.

धाणूरिअं फलभेदः । धुंधुमारा इन्द्राणी । धुकुद्धुअं तथा धुकुद्धुगिअं उल्लसितम् । धूणो गजः । अत्र धूआ दुहितेति दुहितृशब्दभवत्वान्नोक्तम् ॥ यथा ।

धूणगय धुंधुमारापइसमविक्कम तुहारिणारीओ ।
धुकुद्धुअधाणूरिअमडन्ति धुकुद्धुगिअभया अडविं ॥ ४८ ॥ [६०]

णीहारे धूमरिधूमिआउ धूमसिहधूममहिसीओ ।
धूलीवट्टो तुरए धूमद्दारं गवक्खम्मि ॥ ६१ ॥

धूमरी धूमिआ धूमसिहा धूममहिसी एते चत्वारो नीहारार्थाः । धूलीवट्टो अश्वः । धूरिअवट्टो इत्यन्ये । धूमद्दारं गवाक्षः ॥ यथा ।

धूममहिसीइ धूमरिअजले को चडइ धूमिआकाले ।
धूमसिहाओ भीओ धूलीवट्टे अ धूमद्दारे अ ॥ ४९ ॥ [६१]

धूरिअअं दीहे धूमद्धयमहिसीउ बहुलासु ।
भज्जापज्जत्तीसुं बद्धयणीसक्कए अ धणी ॥ ६२ ॥

धूरिअं दीर्घम् । धूमद्धयमहिसीओ कृत्तिकाः ॥ यथा ।

धूमद्धयमहिसीसुं गए दिणेसे अधूरिआओ वि ।
पिअविरहविहुरिआणं रयणीओ जुगसमा हुन्ति ॥ ५० ॥ [६२]

L. 1. *cdd.* °रियं BF धुधुमारा BF धुक्कुडुयं C धुक्कुडुयं X धुकुडुअं Z धुक्कुड्डयं BF धुक्कडुगियं C धुक्कुडुगियं X धुक्कु (क्ला) धुगियं Z °गियं. L. 2. C धूया. L. 3. F धंधुंधु° In G पइसम is illegible. BF मुइारि° BCF °णीरीओ XZ णारीउ From णारीओ to गव° incl. l. 6 torn off in G. L. 4. BF धुक्कुडुअ° C धुक्कुडुय° X धुकुड्डुय° Z धुक्कुद्धुय° *cdd.* °रिय° C °मंडंति X °मड्डुति Z °मडते BF धुक्कुडु° C धुक्कुडु° X धुकुधु° BCFXZ °गिय X डविं. L. 5. ABFY °धूमियाउ Z °धूमियाओ C 1. hd. *om.* धूमिआउ धूमसिह 2. hd. धूमिआ धूमसिहा AXZ °सीउ. L. 6. C धुली° A °धट्टो BY °वट्टो BF °द्दारं E गवक्खमि L. 7. GZ धूमिया X धूमीआ C धूमसीहा धूममसिहा From मनहि° to मिआकाले l. 9 torn off in G. CXZ चत्वारोपि C धुलि°. L. 8. BF धूरियवट्टो CX धूरियवट्टो Z धूरिय° B धूमद्वारं. L. 9. CX °महिसीय Z °महिसीए *cdd.* धूमरिय° *cdd.* धूमिया°. L. 10. GX °सिहाउ भीउ C धूलि° BF (G !) °वट्ट *cdd.* य (twice, in Z only 1st.) From द्दारे to दीर्घम् incl. l. 13. torn off in G. L. 11. BCF धूरियंअं E धूरिअअ A धूरियअं Y धूंरियब Z धूरियं C धूमद्धय° CEY °सीओ EXY *add* ॥ अथानेकार्थाः ॥ L. 12. A °पजत्तीसुं B °ध्दय° BFZ बद्ध° C बद्ध° BF *om.* अ ACEXYZ य. L. 13. BFZ धूरियं X धूरीअअं CG धूमद्धय° X °महिसी G °सीउ X कृत्तिका. L. 14. C धूमद्धय° C दिणो स Z दिणेसे य धूरियाओ From णेसे to पर्यामि° l. 1. next page torn off in G. BF, C 2. hd. °रियाओ C 1. hd. X °रियाउ. L. 15. *cdd* पियविरहविहुरियाणं C 1. hd. X रयणीउ BF जुगसमा.

॥ अथानेकार्थाः ॥

धणी भार्या पर्याप्तिर्बद्धोऽपि निःशङ्कश्चेति त्र्यर्थो धणीशब्दः ॥

चउरङ्गुलहत्थवणे चण्डिणरबलिम्मि धम्मओ तह य ।
धारावासो धणभेगेसुं धूमद्धओ सरे महिसे ॥ ६३ ॥

धम्मओ चतुरङ्गुलो हस्तव्रणश्चण्डीपुरुषोपहारश्च । यदाह ।

चोरा दुर्गापुरतो हत्वा पुरुषं तदङ्गरुधिरेण ।
गहने कुर्वन्ति बलिं धर्मार्थं धम्मअं तं तु ॥

धारावासो मेघो भेकश्च । धूमद्धओ तटाको महिषश्च ॥

नकारादयस्तु देश्यामसंभविन एवेति न निबद्धाः । यच्च वादाविति सूचितमस्माभिस्तत्संस्कृतभवप्राकृतशब्दापेक्षया न देश्यपेक्षयेति सर्वमवदातम् ॥ [६३]

॥ इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचितायां देशीनाममालायां पञ्चमो वर्गः ॥

L. 1. *om.* A. L. 2. BCFX पर्याप्तिः B बद्धों G बद्धो F बद्धों GZ *om.* ऽपि Z निशंकश्चेति X °श्चेति चतुरर्थो शब्दः. L. 3. C °हत्थ° X चंडिणबलिम्मि C °णबलिम्मि E °णबिण्णिम्मि BFGZ °बलिम्मि AG, C 2. hd. X धम्मउ From घण° to हत्त° l. 4. torn off in G. L. 4. XY °भेकेसुं C(F) धूतद्धओ C 2. hd. °द्धउ X °द्धउ C भो X महिसि X *adds* ॥ इति पंचमो वर्गः संपूर्णः ॥. L. 5. XZ धम्मउ X °व्रणश्चंडी°. L. 6. B चोरा °पुरुतो X चोरः चंडीपुरतो पुरुषं हत्वा तदंग°. L. 7. CG *om.* बलिं B धम्मार्थं धम्मंअं GZ धम्मयं. L. 8. G *om.* भेकश्च C घूमद्धओ G धूमद्धउ X धूमद्धउ GZ तडागो. L. 9. X °मसंभवन CX सूचितम° [cfr. सिद्धहेमच° I. 229.]. L. 10. Z °भवः प्राकृत° X देश्यः पेक्ष° XZ *add* at the end of line उभयं (Z य) ४४७ ॥ L. 11. BCFGXZ °लायां स्वोपज्ञदेशीशब्द (X देशीयशब्द) संग्रहवृत्तौ B वर्गः । छ । ग्रं २४६ ॥ G ॥ छ ॥ ॥ श्लो. २४६ ॥ छ ॥ X ॥ ग्रंथाग्रं २४६ ॥ Z ॥ श्लो २४१ ॥ E has only ॥ इति पंचमो वर्गः ॥ Y has only ॥ पंचमो वर्गः ॥

॥ अथ पादिः ॥

पड्डी पढमपसूआ पच्छी पिडिआ पलं पसेअम्मि ।
गामट्ठाणे पद्दं धवले पड्डमहिरोहिणी पज्जा ॥ १ ॥

पड्डी प्रथमप्रसूता । पच्छी पिटिका । पलं स्वेदः । पद्दं ग्रामस्थानम् । पड्डं धवलम् । पज्जा अधिरोहिणी । अधिकारवाचकस्तु पज्जाशब्दः प्रबन्धभेदवाचकपर्यायशब्दभव एव । मार्गवाचकस्तु पद्याशब्दभवः ॥ यथा ।

पड्डीपयपड्डजसो पद्दवई एस जुवइपलजणणो ।
गुणपच्छी जस्संसे भुजपज्जाए चडेइ जयलच्छी ॥ १ ॥ [१]

पत्तिपसाइअपत्तपसाइअसद्दा पुलिन्दसिरपण्णे ।
पत्तपिसालसमित्थ य पंती वेणी गुहाइ पड्डंसो ॥ २ ॥

पत्ती तथा पसाइआ तथा पत्तपसाइआ तथा पत्तपिसालसं इत्येते चत्वारः शब्दाः पुलिन्दशिरसि यत्पर्णपुटं तद्वाचकाः । पंती वेणी । केशरचना । पड्डंसो गिरिगुहा ॥ यथा ।

पड्डंसे पत्तिकरो पत्तपसाइअसिरो रिऊ तुज्झ ।
पत्तपिसालसहत्थं सपसाइअपंतिअं रमइ सवरिं ॥ २ ॥ [२]

L. 1. Y has पकारादिः. L. 2. BF पंडी CGZ पट्टी Z मढम° ABCFGXYZ °पसूया E °पसुया BX पढिया ACE(F1)GZ पिढिया Y पडियाए ABCFGYZ पसेयम्मि X पसयम्मि. L. 3. E गोम° BFZ °ड्डाणे C °ठाणे G °ट्टाणे BCFGYZ पद्दं E पइं X पदं BCF पंडमहि° GZ °महि° X °माहि° GXYZ °रोहणी. L. 4. BF पंडी CZ पट्टी G पिढिका GZ प्रस्वेदः cdd. पद्दं. BCFX पंडं L. 5. G रोहणी Z °रोहणी. G °पर्यायशब्द° X पज्जाशब्द एव. L. 6. CZ °भव एव. L. 7. BF पंडी° C पट्टी° X पड्डी is given twice. G °पेय° X °पय° BF °पंडजसो X °मंड° C °पड° cdd. पद्दवई X पंडवई X एसु जवइ°. L. 8. XZ गुणपत्थी BFX वडेइ BF जयलंडी C मुजलच्छी. L. 9. cdd. °पसाइय° (twice Z om. प second time) E पुलिंगंद°. L. 10. A °समितु BCFG °समिच्छ C गुहाई पड्डंसो X पड्डंसे. L. 11. G पत्तिपसाइया तथा पत्तपसाइया तथा पत्तपिसालसं तथा इत्येते X पसाईआ Z पसाइया C om. तथा पत्तपसाइआ Z पत्तसाइया BFX °पसाइया (twice) X पित्तपिसा° C °लस X शब्दा. L. 12. BX °शिरसि C यत्पण्णपुटं BX °का. L. 13. C पड्डंसे GZ पत्तिकरा BF om. पत्त cdd. °पसाइय° X °पसायसिरो G °सिरा C तुस्स. L. 14. BCF °हत्थं GZ सपिसा° cdd. °साइय° C पत्तियं BFGXZ °पंतिय Z रमइं CXZ सबरिं.

पलसू सेवा पणिआ करोडिआ पण्हओ अ थणधारा ।
पडिवेसिए पएसो पम्हारो पम्हरो अ अवमच्चू ॥ ३ ॥

पलसू सेवा । पणिआ करोटिका । पण्हओ स्तनधारा । पएसो प्रातिवेश्मिकः । पम्हारो तथा पम्हरो अपमृत्युः ॥ यथा ।

जह पण्हओ तहेही पम्हरभीए सुओ अपम्हारो ।
किज्जउ अज्ज पएसिणि सुरपलसु चइअ पणिअकम्माइं ॥ ३ ॥ [३]

कप्पासम्मि अ पलही पविआ खगपाणपत्तम्मि ।
पउढपऊढा गेहम्मि मिगविसेसम्मि पसओ अ ॥ ४ ॥

पलही कर्पासः । पविआ पक्षिणां पानभाजनम् । पउढं तथा पऊढं गृहम् । पउढो गृहस्य पश्चिमप्रदेश इति केचित् । पसओ मृगविशेषः ॥ यथा ।

कत्थ य गुणमणिपउढं लायण्णणिही कलापऊढं सा ।
पसयसमपलहिदसणो पविआपाणो अ कत्थ तुमं ॥ ४ ॥ [४]

परडा सप्पविसेसे पडलं णिव्वे रविम्मि पच्चूहो ।
पहणं कुले दिणे पउओ पहणी संमुहागयाणिरोहे ॥ ५ ॥

L. 1. G पलमू *cdd.* पणिया ABEFGXYZ °ड्या C °टिका 2. hd. °डिका C पण्हपण्हओ AX पण्हउ *cdd.* य. L. 2. BF पडिवोसिओ पयएसो or पपएसो ABCFGXYZ पम्मारो BF पहरो ACGYZ य. L. 3. *cdd.* पणिया X करोडिया GX पण्हउ X °वेश्मिकं. L. 4. *cdd.* पम्मारो BF पण्हरो X पह्वारो अपमृत्यु. L. 5. C कुह GX पण्हउ BF मदेही X पह्वर° C 1. hd. GX सुउ GZ य पम्मारो BCF अपम्मारो X अम्मारो. L. 6. C किज्जूओ X किज्जूए Z किज्जओ From पएसिणि to चइअ incl. is given twice in X. *cdd.* चइय Z वइय BF पणय° X विणिय° Z पणिय° CX °कंमाई. L. 7. C प्पासंमि X °संम्मि *cdd.* य ABF फलही EX पहली *cdd.* पविया X °पत्तमि L. 8. C पउन्डपऊडो X पउढा Y मियविसेस° G °वेसेस° X °विसेसमि ABCFGX पसउ. C या ABEFGYZ य. L. 9. BF फलही *cdd.* पविया C °भोजनं B पओढं. L. 10. BF गृहपश्चिम° X पश्चिमदेशः G पसवी X पसउ. L. 11. BFGXZ °णिही C °णिहा X उढं. L. 12. BF °दसणे BFGXZ पविया° C पवियाए X °याएणो GZ य. L. 13. E पहलं G पडल X पडंल BF, C 2. hd. णिवे A णिव्वे or णिवे. L. 14 C 1. hd. पुले BF पओओ GXZ पउउ Y पओउ ABCF °गअ° G °णिगोहे Z °णिरोह.

परडा सर्पविशेषः । पडलं नीव्रम् । पच्चूहो रविः । पहणं कुलम् । पउओ दिनम् । पहणी संमुखागतनिरोधः ॥ यथा ।

तइ पहणिअरिउवहुआ परडाउलजुण्णपडलउडएसु ।
पउअम्मि लिअन्ति सया डरिआ चालुक्कपहणपच्चूह ॥ ५ ॥ [५]

पयला णिद्दा पययं अणिसं पडवा पडकुडीए ।
पहिअं महिए पसिअं पूगफले पड्डुसं सुसंजमिए ॥ ६ ॥

पयला निद्रा । पययं अनिशम् । पडवा पटकुटी । पहिअं मथितम् । पसिअं पूगफलम् । पड्डुसं सुसंयमितम् ॥ यथा ।

पडवन्तरे थणिवहू पयलं मुत्तूण पड्डुसिअणीवि ।
दहिपहिअं विरयन्ती पययं पसिएण कागमुड्डवइ ॥ ६ ॥ [६]

पणिअं पयडे परिहो रोसे पणओ अ पङ्कम्मि ।
पयलो णीडे विपुले पइण्णपेडालपेज्जाला ॥ ७ ॥

पणिअं प्रकटम् । विक्रेतव्ये तु संस्कृतभवमेव । परिहो रोषः । पणओ पङ्कः । पयलो नीडम् । पइण्णो पेडालो पेज्जालो एते त्रयोऽपि विपुलार्थाः । पेडालं वर्तुलमिति द्रोणः ॥ यथा ।

L. 1. Z °विसेषः BF नीव्रं G णीव्र C 1. hd. नीलुं 2. hd. निर्व्वं G पच्चूहो Z रेविः. BZ पओओ GX पउउ. L. 3. GZ तइं *cdd.* पहणिय° BFGXZ °वहुया C °वहूया BF, C 2. hd. परडाओल° Z परडउल° C °लज्जुण्ण° GZ °जुन्न° BF °उडुएसु. L. 4. C पउयंमि X पउयंम्मि CX लिअंति GZ लियंति *cdd.* डरिया. L. 5. B णिद्दा GZ निद्दा In A द्दा पय is illegible Y पअअं BF *om.* पडवा. L. 6. A पहिय BCEFGXYZ पहियं *cdd.* पसियं A पड्डुसे BF पंडसं. L. 7. X पयं X पडवा *om.* पटकुटी *cdd.* पहियं. G मंथितं *cdd.* पसियं L. 8. BF पंडसं X पड्डसं BCF सुसयमितं. L. 9. BF थणवहू C मुत्तुण BF पंडसिय° CGX पड्डुसिय° Z पड्डुसीय° X °णीवि. L. 10. *cdd.* °पहियं G चिर° BCFX विरइंती Z पयं BF कागमुंडवइ. L. 11. *cdd.* पणियं AGX पणउ *cdd.* य. L. 12. BF णिडे CGYZ णिड्डे A ड्डे (sic) X णीड C पयण्ण° G पइन्न° Z पइत्त° In A डालपे is illegible. BF °पेज्जाल C °पेज्जाले. L. 13. *cdd.* पणियं BFGX पणउ. L. 14. C पय नीडं CX पयण्णो Z पइलो X *om.* पेडालो. G पडालं वर्त्तलमिति L 15. X *om.* यथा.

पेढालखन्थ पेल्लालवच्छ चालुक्क तइ पणिअपरिहे ।
रिउणो पइण्णपणए वसन्ति पयलाउले समुद्दतडे ॥ ७ ॥ [७]

चोरणिवहे पडीरो पत्तवहोलेसु पंखुडिपरक्का ।
चोरम्मि पलाओ पत्थरपड्डलपड्डुआ चरणघाए ॥ ८ ॥

पडीरो चोरसमूहः । लिपिभ्रष्टास्तु बोरणिवहे पडीरं इति तरुवर्गे पठन्ति । पंखुडी पत्रम् । परक्कं अल्पं स्रोतः । पलाओ चोरः । पत्थरा पड्डला पड्डुआ त्रयोऽप्यमी चरणघातवाचकाः ॥ यथा ।

एस परक्कपडीरो पत्थरकुसलेण पड्डुअं दिन्तो ।
पंखुडिअ व्व विकिण्णो पलायरक्खेण पड्डलाहिं पि ॥ ८ ॥ [८]

दरिअम्मि पहट्ठो बालम्मि पडोओ पयाममणुपुव्वे ।
कुसुमे पसूअमोलिजलणभेएसुं पडालिपप्फाडा ॥ ९ ॥

पहट्ठो दृप्तः । पडोओ बालः । पयामं अनुपूर्वम् । पसूअं कुसुमम् । पडाली पङ्क्तिः । पप्फाडो अग्निभेदः ॥ यथा ।

जिणइ पसूअसरो वि हु भुवणपडालिं पयामथोरोरु ।
एस पहट्ठो मयणो अपडोअपयावपप्फाडो ॥ ९ ॥ [९]

L. 1 BFZ °वत्थ BF चालुक्क C चाउलुक्क X चाउलुक्क *cdd.* पणिय°. L. 2. X रिऊणो G पइन्न° G पविसन्ति Z विसत्ति G पयड्डमाउले X °तटे. L. 3. BF बोर° C 1. hd. चार° C °निवहे EX °णिविहे G पत्तंडीरो E °बहोलेसु Y पंक्खुडि°. L. 4. A पलाउं GXZ पलाउ A पत्थरपड्डलपड्डुलआ BF °पंडलपडआ C पच्छरपड्डुवा (sic) E °पड्डुया GZ °पंडुआ X °पड्डुया Y °पड्डुया BF वरणघ्पोए C चरंणघाए L. 5. B वोरसमूह CX °भ्रष्टासु Z °भ्रष्टास्तु BF वोर° CGZ चोर° X चौर° CX °निवहे *cdd.* पडीरमिति G *om.* तरुवर्गे Z तरुवर्ग. C पढन्ति X पंखुली L. 6. BCFX श्रोतः GX पलाउ Z चौरः. C पच्छरो G पत्थला BF पंडला G पडुला BCF पड्डुआ G पडुया Z पड्डुया C एते त्रयो पि चरण° BF त्रयो पि ष्यमी वरण° X त्रयोप्येते L. 7. G *om.* यात. L. 8. Z पस C °पडीरो पच्छर° BF पंडुअं GXZ पड्डुअं G दिन्नो Z दित्तो. L. 9. *cdd.* पंखुडिय BCF व GZ विकिन्नो CX °रिक्खेण BF पंडलाहिं. L. 10. *cdd* दरियम्मि EGXZ पहिट्ठो which is equally correct. cfr. Siddhah. I, 130. BEFGXYZ बालंमि BF परोओ AXZ पडोउ G डोउ (sic). L. 11. A कुकुमे EX पसुअ° GYZ पसूय° GZ °जणलण° E °जणभेएसु GXZ °सु E °पप्फाडा GZ °पप्फाला BF °पप्फारा. L. 12. C पहठो GXZ पहट्ठो BF परोओ GX पडोउ BFGX बालः G आनुपूर्व Z आनुपूर्व्यं *cdd.* पसूय° L. 14 G *om.* हु G भुवलपडालि Z भुवल° CGX °रोरू. L. 15. C. पस पहट्ठो X पहट्ठो BF अफडोअ° G अपडोयावपप्फाडो BCF° पयाव°.

पत्थिअपसंडिपब्भोआ सिग्घसुवण्णभोएसु ।
पद्धरमुज्जू सइदिट्ठे पहदं पक्खरा तुरयकवचे ॥ १० ॥

पत्थिओ शीघ्रः । पसंडि कनकम् । पब्भोओ भोगः । पद्धरं ऋजु । पहदं सदादृष्टम् । पक्खरा तुरगसंनाहः ॥ यथा ।

पक्खरिअपत्थिअहओ पसंडिगोरो रणे जयसिरीए ।
पब्भोअकए पहदो सि पद्धरं कुमरवाल तुमं ॥ १० ॥ [१०]

सुरखायम्मि पहम्मं पत्थीणं थूलवत्थम्मि ।
पव्विद्धं पेरिअए घणे पवद्धो अ पज्जणं पाणे ॥ ११ ॥

पहम्मं सुरखातम् । पत्थीणं स्थूलवस्त्रम् । सामान्येन पत्थीणं स्थूलमित्येके । पव्विद्धं प्रेरितम् । पवद्धो घनः । लोहकुट्टनोपकरणमित्यर्थः । पज्जणं पानम् ॥ यथा ।

एसो पवद्धहत्थो पत्थीणी तह य तेण पव्विद्धा ।
हयकामिणि किं वच्चसि पहम्मजलपज्जणमिसेण ॥ ११ ॥ [११]

पडिअपरेआ विहडिअपिसल्लएसुं च पंपुअं दीहे ।
पप्पीओ बप्पीहे पच्चूढो परिअली अ थालम्मि ॥ १२ ॥

L. 1. ABEFXYZ पत्थिय° CG पच्छिय° Z °पसंडे° B (F!) °पब्भोअ BF °मुवण्ण X °सुवण्ण° GZ °भेएसु. L. 2. C पद्धरसुज्जू 2. hd. °रक्जू X °रक्जु E °सुजू G °दिट्ठे G पक्खारा C तुरअ° BF °कववे X °कयए Y °कवए. In G यकवचे is torn off. L. 3. C पच्छिओ X पत्थिउ X *om.* from पसंडि to ऋजु incl. B reads: कनकं । पद्धरं ऋजु । पब्भोओ भोगः Z पब्भोउ C पद्धरं ऋजुः. L. 4. C पक्खारो BF तुरसन्नाहः. L. 5. *cdd.* पक्खरिय° BF °पत्थरहओ C °पच्छिय° GX °पत्थियहउ Z °पत्थिय° BF पेसंडि° From जय° to सुर° l. 7 torn off in G. L. 6. BFZ पब्भोग° C पद्धरं. L. 7. A पत्थीण्णं BCF पच्छीणं E थूलवत्थम्मि. L. 8. C पव्वद्धं E पविद्धं XZ पव्विद्धं F पव्विद्धं *cdd.* पेरियए (X परि°) BZ पवहो C पवद्धो F पवहो A *om.* अ BCEFXZ य From अ to रितम् l. 10. torn off in G. BF द्घणं. L. 9. C पच्छीणं CX थुल° C पच्छीणं. C पव्विद्धं F पव्विद्धं X पव्विद्धं L. 11. From एसो to परेआ l. 13 torn off in G. C °हच्छो पच्छीणी X पत्थीणं C (F!) पव्विद्धा B पविद्धा. L. 12. X वच्चसि पहम्मि° CX °पज्जल°. L. 13. BF पयडिय° ACEXYZ पडिय° *cdd.* °परेया ABEFGX YZ विहडिय° C विहड्डिय° X °पिसूल° BCF व GZ पंपुयं Y दीए. L. 14. E बप्पीओ AX °उ From पप्पीओ to ली l. 2. next page torn off in G. Y बप्पीहे C पच्चुढो BF परिअलि AZ परियली ABFYZ य C या थालि (sic, corr. 2. hand).

पडिअं विघटितम् । पेरओ पिशाचः । पंपुअं दीर्घम् । पप्पीओ चातकः । पच्चूढो तथा परिअली स्थालम् । भोजनभाण्डमिति यावत् ॥ यथा ।

अपडिअपंपुअपिम्मं जीइ समं मुत्तमेक्कपच्चूढे ।
तं किं पेरअ णेच्छसि परिअलिपडिअं जलं व पप्पीओ ॥ १२ ॥ [१२]

पच्चुत्थं पडिववि॑ए पद्धारो छिण्णणङ्गुले ।
पम्हलपसरेहा केसरे पवसिअम्मि परिउत्थो ॥ १३ ॥

पच्चुत्थं प्रत्युप्तम् । पद्धारो छिन्नलाङ्गूलः । पम्हलो तथा पसरेहो किञ्जल्कः । परिउत्थो प्रोषितः ॥ यथा ।

परिउत्थ चलसु काले केअइपसरेहणीमपम्हलिए ।
पच्चुत्थदुहा मरिही तुह दइआ चमरिअ व्व पद्धारा ॥ १३ ॥ [१३]

जीवाइ पडंचपडंसुआ य भल्ली पलासिपासाला ।
पत्तलपडुवइआ पत्तिसमिद्धं चेअ तिक्खम्मि ॥ १४ ॥

पडंचा तथा पडंसुआ ज्या । प्रतिश्रुतिवाचकस्तु पडंसुआशब्दः प्रतिश्रुत्–शब्द भव एव । पलासी तथा पासाला भल्ली । पत्तलं पडुवइअं पत्तिसमिद्धं एते त्रयोऽपि तीक्ष्णार्थाः । पत्तलं कृशमित्यन्ये । पत्तलं पत्रबहुलमिति तु पत्रलशब्दभवम् ॥ यथा ।

L. 1 CXZ पडियं X पेरउ B विसाचः X पिशाच XZ पप्पिउ. L. 2. Z परियली X घरिग्घिल्ली C थालं । भोज° X °भांडमिमिति° From यावत् to °रो l. 5 torn off in G. L. 3. CXZ अपडिय cdd. °पंपुय° C जाइ CX °मेक° X °पच्चूति Z °पच्चूढे. L. 4. X om. from तं to णेच्छसि incl. cdd. परेय BFXZ परियलि° C परियडि° cdd. °पडियं CZ च BF om. व BF पप्पीओ X पप्पंउ Z पप्पीउ. L. 5. A पच्चुत्थं C पच्चुच्छं X पच्चत्थं Z पच्चुत्तं A °ववए पद्धारो Z छिन्न° C लंगूले From गूले to काले l. 5. torn off in G. L. 6. X पह्मल° AE पवि° X पवे° EX सयम्मि ABC FYZ °सियम्मि C परिउच्छो. L. 7. C पच्चुच्छं Z पच्चुत्तं BF प्रतुप्तं C प्रत्यूप्तं C °लांगूलः C C पम्हालो X पह्मलो. L. 8. C परिउच्छो X प्रोषितः L. 9. C परिउच्छ चलसु XZ चलसु Z कयइ° BF केयइपसरेहिणसि° From सरेह° to °व in पडुव° l. 12 torn off in G. X °पह्मलिए. L. 10. C पच्चुच्छ° X पच्चत्थ° Z पच्चुत्त° cdd. दइया BF चमलिय XZ °रिय cdd. वं CF पद्धारा. L. 11. E जीव्वाइ X जीवाय BF °पंडसुया ACEXY °सुया Z अ BF °पासला. L. 12. A °पडुचईया C 1. hd. °वडु° 2. hd °पड° E °पडुव्व° BCEFXYZ °वइया In G इआ is torn off. ACXY पत्त° CF °समिद्धं° ABCFGYZ चेय From तिक्ख to द्धं l. 5 torn off in G. L. 13 BFZ पडंचा BF तथा पडंसुया ज्या CXZ °सुया C °श्रुतवाच° X. प्रतिसुतिवाचकस्तु पडसु° Z °श्रुद्वाच° cdd. °सुया° cdd. °श्रुतशब्द° (X °श्रुति°) Z पडंसुयाशब्दस्तद्भव. L. 14. C पड° cdd. °वइयं (X °वइय) cdd. पत्त° L. 15. From मित्य° to प in उप्प l. 2. next page torn off in G. BF °बहुल° Z पत्रशब्दभवं.

महुमासे भमरोली वम्महवीरस्स धणुपडंच च ।
सहयारमञ्जरी उण पत्तिसमिद्धा पलासि च ॥ १४ ॥

तट्ठा रणाउ रिउणो पडंसुअप्फालणे वि चालुक ।
पत्तलकोवो पडुवइपासालाहिं करेसि किं तुमयं ॥ १५ ॥

अत्र। पवित्तो दर्भः । पयरो शरः । इति पवित्रप्रदरशब्दभवौ । पल्लत्थो पलट्टो पर्यस्त इति पर्यस्तशब्दभवौ । तथा पट्टइ पिबति । पंगइ गृह्णाति । परइ भ्रमति । इति धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः ॥ [१४]

पच्चेडं पच्चवरं मुसले पग्गेज्जपहयरा णिअरे ।
पलहिअपुरोहडा विसमे परिअट्टो अ रजगम्मि ॥ १५ ॥

पच्चेडं तथा पच्चवरं मुसलम् । पग्गेज्जो तथा पहयरो निकरः । पलहिअं तथा पुरोहडं विषमम् । यदाह ॥ पलहिअं विषममसमं च पुरोहडं गदितम् ॥ इति । अत्र चतुरक्षरपकारादिशब्दप्रस्तावे उकारसहितपकारादिपुरोहडशब्दपाठोऽर्थानुरोधात् । अन्ये तु पलहिअं पुरोहडं इत्यन्योन्यपर्यायतया आवृतमहीवास्तुवाचकावित्याहुः । यदाह ॥ आवरिअमहीवत्थू पुरोहडो पलहिओ तह य ॥ पुरोहडं पच्छोकडमिति तु सातवाहनः । परिअट्टो रजकः ॥ यथा ।

L. 1. X °वीरस्स *cdd.* °पडंच. L. 2. X उणा *cdd.* पत्त° CF °समिद्धा XZ पलास C पलासव व Z च्च. L. 3. CGXZ तट्ठा Z राणाउ BFX पडंसुय° C पडचप्फालणो X °फालणे Z °णो From भुअ° to ः in शरः l. 11 torn off in G. X चालुक्क Z °कं. L. 4. X पडुवइया° Z °पासालाहि C करेसिं BF तुमय. L. 5. Z पवित्रो BFZ पअरो CGZ शर C *om.* पल्हत्थो G पल्लच्छो C पल्हट्ठो. X. पल्हट्ठो. L. 6. From नि to डं in पचेडं l. 8 torn off in G. C पर्यास्त° B पिंबति Z परसइ Z एते for इति. L. 8. C 2 hd. XZ पच्चेडं C 2. hd. Z पच्चवरं E मुशले C पगेस° Z पग्गोज्ज° *cdd.* णिचरे (Y निचरे) L. 9. ABCEFXYZ पलहिय° G पहलिहिय° A °पुरोडा *cdd.* परियट्टो य A रजयम्मि C रजंग° Y रजकम्मि From गम्मि to ज्जो l. 10 torn off in G. L. 10 XZ पच्चेडं Z पच्चवरं C पग्गेज्जो C पयहरो. *cdd.* पलहियं BF पुहडं L. 11. G *om.* यदाह । पलहिअं विषमम् BCFXZ पलहियं विषमं असं° XZ गादितमिति BFG इति च. L. 12. In G रसहित is torn off. *cdd.* ° पाठः अर्था° (Z पाठः अनुरो°) BF °रोधाच्च L. 13. *cdd.* पलहिय BCFX °हडामिति अन्यो° (Z °हडमित्यन्यो°) CX आद्दत° G *om.* मही. L. 14. C तदाह BF आवरिय° C आंवरिय° GXZ आवरिय° C °महहीवत्थू G °वत्थ BF पलिहओ G पलिहउ CX पलहिउ X परोहडं Z पच्छो° GZ °कडमिति B तुसा सात° L. 15. *cdd.* परियट्टो.

परिअट्ट सिलापट्टयरपुरोहडाओ जलं णईतूहा ।
सविलम्बं आणिज्जइ सुन्दर मा कुप्पसु इमाइ ॥ १६ ॥

तुह मयविसाणपच्चेडखण्डिआ पलहिआ वि रिउवप्पा ।
हयमडप्पगेज्जा हुन्ति पच्चवरपाणितुल्ल चालुक्क ॥ १७ ॥ [१५]

पडिसारपाडिसारा पडुआइ पडिच्छओ समए ।
पलिहस्सं पलिहाओ अ उद्धदारुम्मि पयवई सेणा ॥ १६ ॥

पडिसारो तथा पाडिसारो पटुता । पडिसारो पटुरित्यन्ये । पडिच्छओ समयः । पलिहस्सं तथा पलिहाओ ऊर्ध्वदारु । पयवई सेना ॥ यथा ।

पलिहायत्थमिआए अपाडिसाराइ कह वि तुह विरहे ।
तीइ णिसा वोलीणा कह मोसपडिच्छए होही ॥ १८ ॥
तुह कुमरवाल पयवइदंसणमित्तेण थम्भिअ व्व रणे ।
रिउणो मयपडिसारा जाया पलिहस्ससंठाणा ॥ १९ ॥ [१६]

एरण्डदुमे पंचंगुली अ घग्घरगलम्मि पडिसाओ ।
पंफुल्लिअं गविट्ठम्मि पडिअरो चुल्लिमूलम्मि ॥ १७ ॥

पंचंगुली एरण्डवृक्षः । पडिसाओ घर्घरकण्ठः । पंफुल्लिअं गवेषितम् । पडिअरो चुल्लीमूलम् ॥ यथा ।

L. 1. BFXZ परियट्ट C परिट्ट G परियट्ट CZ सिलाए (Z प) इयपुरो° GX °डउ CX जलण्णईत्तहा BF नई° L. 2. B °लंचं G °लंबं X अलिज्जइ G पमाइ. L. 3. Z °पच्चेड° G °क्खंडिया BCFXZ °डिया *cdd.* °ड्डिया Z रिउवप्प. L. 4. Z हयमड° XZ पच्चयर° X चालुक्का. L. 5. GZ °पाडिसारा पडिसारा BFGXYZ पडुयाइ AGZ पडिच्छउ BF पडछओ C पडुच्छओ X पाडिच्छउ. L. 6. C *om.* पलिहस्सं GX °हस्स °हाउ ABEFGXYZ य C उद्ध° G पयवइं X पयचइं C सेणो. L. 7. BF परिच्छओ GX °च्छउ. L. 8. X यथा for तथा X पालिहाउ G °हाउ C °हाओ अ. L. 9. BFZ पलिहायत्थि° CG °हायच्छ° X °हायच्छि° BF °मिसाए CGXZ° मियाए GZ °सारा वि. L. 10. C णाइ G णैसा CX मोस° L. 11. *cdd.* थंभिय (X थंधिय) C वा 2. hd. व्वा. L. 13. X एरड° E °गुलीइ ABCFGXYZ °ली य Z घग्घरि° पड° AGX °साउ. L. 14. A पप्फुल्लिय C कंफ° *cdd.* °ल्लियं A गविट्ठम्मि E गवि° Z गविट्ठंमि C गविह पेडियरो ABEFGXYZ पडियरो ABF, C 1. hd. चुल्लि° Y चूल्लि° C °मुलंमि. L. 15. B पंचगुली B परिसाओ X पडिसाउ G °साउ BF घग्घरः कंठः G घग्घरि° *cdd* °ल्लियं XZ पडियरो. L. 16. B चुल्ली° C °मुलं.

पडिसाइल्ले पंचंगुलीसु किं कञ्चुअं गवेसेसि ।
पडिअरकम्मयरि तए वि कीस पंकुल्लिओ णलेसु इमो ॥ २० ॥ [१७]

पडिसुत्ती पडिसूरो पडिसंतं चेअ पडिकूले ।
पायवडणे परेवयपाडवणा पूअलम्मि पहएल्लो ॥ १८ ॥

पडिसुत्ती पडिसूरो पडिसंतं एते त्रयोऽपि प्रतिकूलार्थाः । पडिसंतं अस्तमितमिति तु सातवाहनः । परेवयं तथा पाडवणं पादपतनम् । पहएल्लो पूपः ॥ यथा ।

पडिसुत्ती पडिसूरे परेवयपरम्मि जो अपडिसंतो ।
पाडवणं पहएल्ला य तस्स दिज्जन्तु गामजक्खस्स ॥ २१ ॥ [१८]

इन्दसुए पइहंतो लक्खारत्तम्मि पल्लविअं ।
पडिहत्थी वुड्ढीए पडिहत्थपडिकया पडिकिदीए ॥ १९ ॥

पइहंतो जयन्तः । पल्लविअं लाक्षारक्तम् । पल्लविअं पल्लवाकारमिति तु पल्लव इवाचरतीति क्विबन्तसिद्धत्वान्नोक्तम् । पडिहत्थी वृद्धिः । पडिहत्थो तथा पडिकओ प्रतिक्रिया । पडिहत्थो वचनमिति तु सातवाहनः ॥ यथा ।

तुमइ पडिकयकुसले पइहंतसरिच्छपत्तपडिहत्थि ।
पल्लविउल्लणिवसणा णमन्ति पडिहत्थअक्खमा रिउणो ॥ २२ ॥ [१९]

पंडविअं पांडविअं जलउल्ले पल्लवम्मि पत्थरिओ ।
पक्खडिअं पप्फुरिए जडे पलिहओ पडित्थिरो सरिसे ॥ २० ॥

L. 1. Z पंचंगुलीमु C 2. hd. कंचुअं G कंचुअं (!) X कंचुअं. L. 2. BFGXZ पडियर° C पाडिरय° G, C 2. hd. X °ल्लिउ X नलेसु. L. 3. X पडिसुत्ती is given twice. B परिसंतं ABCFGXYZ चेय Z पडिकूलो L 4 BCF परेवय° EGZ पूयलम्मि A पहइल्लो C 2 hd Z पहएल्लो. L. 5. C परिसूरो X पडिसंवं CGXZ एते त्रयः प्रति° X अस्तमिति सात° BCF *om.* तु. L. 6. CZ पहएल्लो. L. 7. X पडिसुत्ती C पडिसूरो B परेवअ° G परेवअ° L. 8. C पहल्ला. L. 9. A इंदुसुए BF पइहंतो C पइंते G पाइहंतो ABEFGYZ °वियं X °वियं. L. 10. C °हत्थी BF वुढीए E वुद्दीए G वड्ढीए BF °परिकया A °कुउ BF पडिकिदीए. L. 11. X पपइंतो BFGXZ पल्लवियं C *om.* पल्ल° लाक्षा° *edd.* °वियं L. 12. X क्विबंत° BF °हत्थिः CG °हत्थी C पडिहत्थो GXZ °कउ. L. 13. C पडिक्किओ प्रतिवचनमिति X जडिकउ प्रतिवचन° Z प्रतिवचन° BFG *om.* तु. L. 14. BF परिकय° GZ पाडिकुल° B °कुशले X पइहंत° Z सरिच्छ° CX °पल्लपडिहत्थो (X °त्थे) BF °पडिपत्थि Z ° हत्थे. L. 15. BCFX °उल्ल° G °सणा ण पडि° L. 16. *edd.* °वियं (twice; Y only first time) E पल्हवम्मि C 1. hd. Z पच्छ° GX °रिउ. L. 17. G पक्खंडिय ABCEFX YZ °डियं BF पफुलिए C पप्फुरिए E पफुरिए B पडिहओ AGXZ हउ AG, C 1. hd. Z पडित्थिरो G सरो.

पंडविअं तथा पांडविअं जलार्द्रम् । पत्थरिओ पल्लवः । पक्खडिअं प्रस्फुरितम् । पलिहओ मूर्खः । पडित्थिरो सदृशः ॥ यथा ।

पत्थरिअसत्थरे वि हु पंडविए अंसुपांडविअसिहिणा ।
सा तप्पइ तुह पलिहय पक्खडिए सिहिपडित्थिरे विरहे ॥ २३ ॥ [२०]

पडिवेसो विक्खेवे पचत्तरं चाडु परिहणं वसणे ।
परिहट्टी आयड्ढी पडिहारीए पडिच्छिआ चेअ ॥ २१ ॥

पडिवेसो विक्षेपः । पचत्तरं चाटु । परिहणं परिधानम् । परिहट्टी आकृष्टिः । पडिच्छिआ प्रतीहारी । पडिच्छिआ चिरप्रसूता महिषीत्यन्ये ॥ यथा ।

किं परिहणं जलोल्लसि सयणे किं करसि कमलपडिवेसं ।
कुणसु पचत्तरणिउणे पडिच्छिए हिअयसल्लपरिहट्टिं ॥ २४ ॥ [२१]

पप्फिडिअं पडिफलिए पडोहरं पच्छिमङ्गणए ।
पडुवत्ती पडिसारी जवणीइ पसेवओ बम्भे ॥ २२ ॥

पप्फिडिअं प्रतिफलितम् । पडोहरं गृहपश्चिमाङ्गणम् । पडुवत्ती तथा पडिसारी जवनिका । पसेवओ ब्रह्मा ॥ यथा ।

बाहपडिसारिदुउणं पडोहरे चन्दिमाइ पडुवत्तिं ।
कुणइ मणोपप्फिडिए तइ मुणइ दिणं पसेवअदिणं सा ॥ २५ ॥ [२२]

L. 1. *cdd* °विअं (twice) X जलार्द्र C पत्थ° GX° रिउ *cdd.* °डिअं X प्रस्फुरित. L. 2. GX °हउ X मुर्खः BF पडित्थरो C पडिच्छिरो. L. 3. C (F?) पत्थ-रिअसत्थरे BGX °रिय° BCFXZ °विय° G °विण° X अंसुपाड° Z °विअसि° X °सिहणा. L. 4. X वप्पय for तप्पइ G पक्खलि Z पक्खलिए CGXZ °पडिच्छिरे. L. 5. BF पडि-सेसो A पवत्तरी BFZ पवत्तरं C पवित्तरं X पत्तरं Z चाडु A परिहरणं L. 6. C °ढ्ढो A आयट्टी B आयडो C (F?) आयट्टी GZ आअट्टी X आयट्टी G पडिहारी EX पडिच्छया ABCFGYZ °च्छिया A चेन BF चेय C चेया X चेअ Y चेय Z चेआ. L. 7. BC FZ पवत्तरं X पवत्तरो C 1. hd. X चाडु X परिहरणं X परिट्टी आकृष्टि BF आकृष्टिः G आकृतिः L. 8 *cdd.* °च्छिया CGXZ प्रतिहारी B प्रति° *cdd.* °च्छिया. L. 9. CX °ल्लसि य सय° G कि. L. 10. BF पच्चुत्तरणणणे CXZ पवत्त° *cdd* हियय° (Z°हिय°) G °परिवट्टि Z °परिहट्टिं. L. 11. E पफ्फि° G पप्फिं° *cdd.* °डियं E पडंहुणं. L. 12. BF जम्वणीइ Y जंवणीइ A पसेवउ C 1 hd. GXZ °वउ BF बंभेका G वंभे. L. 13. B F पसेप्फि° *cdd.* °डियं BZ *om.* गृह CX °गनं. L. 14. X पाडे-री यवनिका GX °वउ. Z ब्रह्मा. L. 15. *cdd.* बाह° BF °पडिसारदुउणं X °सारिउणं C 2. hd. चंदि° X चंदि° CG पडिवत्ति X पडुवत्ति. L. 16. C °फ्फडिए X न for तइ GZ पसेवय° X पसेवया°.

परिवाहो दुव्विणयम्मि पड्डिसंगं च कउहम्मि ।
रुद्दम्मि पंडरंगो पक्कग्गाहो अ मयरम्मि ॥ २३ ॥

परिवाहो दुर्विनयः । पड्डिसंगं ककुदम् । पंडरंगो रुद्रः । पक्कग्गाहो मकरः ॥ यथा ।

तइ पंडरंगविसपड्डिसंगसमखन्ध कुमरवाल णिव ।
सासिअजए जइ परं पक्कग्गाहद्धयस्स परिवाहो ॥ २६ ॥ [२३]

परिलिअपडिछंदा लीणमुहा पच्छेणयं च पाहेज्जं ।
समुहागमणे पच्चुद्धारो पच्चोवणी चेअ ॥ २४ ॥

परिलिओ लीनः । परिअरो लीन इत्यन्ये । पडिछंदो मुखम् । पच्छेणयं पाहेज्जं । पाथेयमित्यर्थः । द्वावपि देश्यावन्योन्यपर्यायतया निबद्धौ । पच्चुद्धारो तथा पच्चोवणी संमुखागमनम् । क्रियाशब्दावेतौ । तेन संमुखागते पच्चुद्धरिओ पच्चोवणिओ इत्याद्यपि भवति ॥ यथा ।

लोअणचओरपच्छेणअन्तपडिछंदचन्दिमा कुणसु ।
हिअपरिलिआ वि पच्चुद्धारं पच्चोवणीपरे दइए ॥ २७ ॥ [२४]

पच्चुहिअं पण्हविए पड्डरो सालसरिसम्मि ।
परिहायपरिच्छूढा झीणोक्खित्ता पडिक्खरो कूरे ॥ २५ ॥

L. 1. BF दुव्विणम्मि BEFGXZ पड्डिसंगं C पड्डि° BEF कओहम्मि G कउअम्मि Z कउम्मि. L. 2. C पडुरंगो BF पङ्कग्गा (sic) C पक्कग्गहो ABEFGYZ य A सयरम्मि. L. 3. BFG पडिसंगं Z पट्टिसंगं C 2. hd. पंडुरंगो G मंडरंगो C पक्कग्गोहो X पक्कगहो. L. 4. X तई BF °पडिसमखंध CZ °पट्टिसंग° G °पडिसंग° C निव X निवा. L. 5. cdd. सासिय° C om. जए X °जइ परिं पक्कग्गाह° C (F ?) °हद्धयस्स. L. 6. cdd. परि-लिय° C °पडिच्छंदा X °परिच्छिंदा BF पच्चेणयं E पेच्छणयं X पच्छेणय Y पच्छेयणं BFY पाहिज्जं C 1. hd. पाहिज्जं 2. hd. °ज्जं. L. 7. X संमुहा° A पचु° C 1 hd. पचुद्धोरो F, C 2. hd. पच्चुद्धारो X पच्चद्धारो Z पच्चु° G पच्चोवणी X पचोव्वणी ABCFGYZ चेय. L. 8. GX °लिउ BCFX परिअरो GZ परियरो In G न्ये पडि° मु is torn off. BFX पडिछंदो CZ °च्छंदो BF पच्चेणय GZ पच्छेणयं X पच्छेण्णयं C पाहिज्जं. L. 9. cdd. देश्यौ अन्यो.° C (F ?) °द्धारो GZ पच्चु° X पच्चोवाणी Z पच्चोवणी सम्मुखा° L. 10. X °गमनक्रिया° From °ब्दावे° to इत्या° torn off in G. Z सन्मुखागमने पच्चुद्धरिओ C (F ?) °द्धरिओ X °द्धरिउ Z पच्चोवणिउ C °णियो X °णिउ. L. 12. CG लोयण° Z लोयण° CGXZ °चउर° Z °पच्छेणमंत° G °णयंतपडिछंद° Z °परिच्छंद° BE °छंद BFGZ °चंदिया CX °चंदिमा. L. 13. cdd. हियपरिलिया Z पच्चुद्धारं C (F ?) °द्धारं From पच्चु° to °डिक्ख° l. 15 torn off in G. B °परे देइ. L. 14 A पचु° Z पच्चु° cdd. हियं C °विये C 1. hd. Z पड्डयरो. L. 15. C परिहाइपरिच्छूढा Y °परच्छूढा ABF °छूढा BF जीणो° C झिणो° E उझीणो° X झीणे° Y झीणु° BZ °खित्ता E कूवे.

पच्चुहिअं प्रस्नुतम्। पच्चुअं प्रस्नुतमित्यन्ये। पडच्चरो श्यालप्रायो विदूषकादिः। परिहाओ क्षीणः। परिच्छूढो उत्क्षिप्तः। पडिक्खरो क्रूरः॥ यथा।

किं तं छुहपरिहाओ परिछूढकरो पडच्चर रडेसि।
अपडिक्खरपच्चुहिआइ गद्दहीए थणंधओ होहि॥ २८॥ [२५]

खेत्तसए परिवासो पयट्टिओ तह पवट्टिअए।
पज्जत्तम्मि पहोइअमह खेत्ते पल्लवायपोरयया॥ २६॥

परिवासो क्षेत्रशयः। पयट्टिओ प्रवर्तितः। पहोइअं पर्याप्तम्। प्रभुत्वमित्यन्ये। पल्लवायं तथा पोरयं क्षेत्रम्। वल्लवायं इति दन्त्योष्ठ्यादिरप्ययमिति गोपालः॥ यथा।

परिवास सालिपोरयगोवीदंसणपयट्टिअमणो जं।
ण णिएसि दिवा वि मिगे पहोइअं पल्लवायरक्खाए॥ २९॥ [२६]

पच्चाहिअपण्णासाए पंचावण्णपणवण्णा।
पप्फोडिअं च पक्खोडिअम्मि सुरयम्मि परभाओ॥ २७॥

L. 1. GZ पच्चु° X पचु° *edd.* °हिअं C प्रस्नुतं GXZ प्रस्नुतं C पच्चुयं G (?) Z पच्चुअं X पच्चुयं BXZ प्रस्नुत° CF प्रस्नुत° G प्रश्नुत or प्रस्नुत° C पटचारो Z पडच्चरो From ङ्कारो to कारो l. 3. torn off in G. X विदूषादिः L. 2. X परिहाउ B परछूढो X उत्क्षिप्त. L. 3. XZ °परिहाउ BXZ परछूड° CZ पडच्चर Z डासि for रडेसि. L. 4. BCFX °पच्चुहियाइ Z °पच्चुहियाइ In G from पच्चु to पयट्टिओ l. 7. torn off. C गद्दहीपथणंधउ 2 hd. °धओ XZ °धउ. L. 5. C परिहासो पयाट्टिओ 2. hd. °उ A पयट्टिउ X पयाट्टिउ Y पयाट्टिओ *edd.* पवट्टिअए (Z पवट्टियए). L. 6. BF पज्जंत्तंमि C पज्जंतंमि *edd.* पहोइ-अमह C खत्ते A °चोरयया E °पोयरया Y °पोरअआ L. 7. BF पयाट्टिओ C पयाट्टिओ GX पयाट्टिउ From तः to ट्टिअ° l. 9. torn off in G. BCFXZ पहोइयं. L. 8. C(F ?) XZ पल्लवायमिति B °यमिति C(F ?) दंतो° B दंत्योष्ठ्या° XZ दंतोष्ठ्या° X °ष्ठ्ययमिति X यथाः L. 10 *edd.* °पयट्टिअ° (X °ट्टि°) CX °मणो GZ जं. L. 11. X णण for ण From णिएसि to तथा l 1. next page torn off in G. Z दिवा मितिगे पहो° X मिगे for मिगे *edd.* पहोइयं (X पहोयं) C °रक्खा य Z रक्खयए. L. 12. *edd.* °पंचाहिअ° Y °पंचासाए A °वण्णा य पण° X पंचवण्णा य पणवण्णा YZ °पणवन्ना. L. 13. E पक्खो° *edd.* °डिअं Z *om.* च *edd.* °डियम्मि A °भाउ.

पंचावण्णा तथा पणवण्णा पञ्चाधिकपञ्चाशत् । पप्फोडिअं पक्खोडिअं निर्शाटितमित्यर्थः । परमाओ सुरतम् ॥ यथा ।

रइपप्फोडिअ परमायलुद्ध वेसाइ देसु दीणारे ।
पञ्च वि पणवण्णसमे पंचावण्णं पि मा खु पञ्चसमं ॥ ३० ॥ [२७]

पडिअलिपविरइआ तुरिए पुण्णम्मि पडिहत्थपोणिअया ।
पडिखंधं पडिखंधी जलवहणे मत्थयम्मि पवरंगं ॥ २८ ॥

पडिअली तथा पविरइओ त्वरितः । पडिहत्थो तथा पोणिओ पूर्णः । पडिखंधं पडिखंधी जलवहनम् । जलमुह्यतेऽनेनेति जलवहनम् । इत्यादि । अन्ये जलवाहमाहुः । पवरंगं शिरः । उत्तमाङ्गवत् शिरोवाचकत्वेन नायं कवीनां रूढ इति देश्येषु निबद्धः ॥ यथा ।

अणपडिअलि पविरइअं अपोणिए कुण जलेण पडिहत्थे ।
पडिखंधे पडिखंधीणिउत्त किं कण्डुएसि पवरंगं ॥ ३१ ॥ [२८]

णगरम्मि पइट्ठाणं रुक्खे पसुहत्तपरसुहत्ता य ।
पाणिअणिग्गमणम्मि अ परिहालो परिहलाविओ चेअ ॥ २९ ॥

L. 1 CX पणपण्णा GZ °वन्ना From ञ्चाशत् to ण्णसमे l. 4 torn off in G *edd.* °डिअं C *om* पक्खो° BFXZ °डिवं X निद्घांटित° L. 2. X परमाउ. L. 3. *edd.* °डिय B परिभाय° C °लुद्धा F °लुद्द. L. 4. CX °पण्णसने BFZ °वन्नसमे G °न्न° X पेचाणं for पंचावण्णं G °वन्नं From समं to ओ त्वरितः l. 7. torn off in G. L. 5. *edd.* पडियालिपविरइया (Y °अलि°) B तुरंए A पइहत्थ° C पडिहत्थ° E पइहत्थ° *edd.* पोणियया (X °पोणिय Y °पोणि-अआ) L. 6. AC (F!) °खंध B परिखंधी E °वहणा X पवरंग Z पउरंगं. L. 7. BF पडियली CXZ पडियली X पविरइउ BG पइहत्थो G पुणिओ X पाणिउ Form डिखंधं to शयेषु l. 9 torn off in G BCF खंध. L. 8. Z *om.* जलवहनम् B जलवह X जल-वन BXZ अनेने ति X इत्यादि X जलवा॥माहुः. L. 9. Z °मांगवच्छिरो° B रूढः. L. 11. *edd* °पडियालि BCF °रइयं G °रइअ X °रइयं From ए to त्ता l. 13. torn off in G. CX कुणउ Z जलेण पइ° X पइ॥थे C °हत्थे. L. 12. BF °णिइत्त C °णियत्तासि X °णियत्त The above is D's reading. BF कि. L. 13. CXY णयरम्मि C *om.* इत्तपरसु BF °परसुहत्ता C °हुत्ता. L. 14. *edd* पाणिय° X °णिग्गमणम्मि BF °णंमि *edd.* य C 1. hd. GXZ °विउ ABCFGXY चेय Z. व्वेय.

पइहाणं नगरम् । पसुहत्तो तथा परसुहत्तो वृक्षः । परिहालो तथा परिहलाविओ लानिर्गमः ॥ यथा ।

महिकप्पपरसुहत्तय गुरुभुअपसुहत्त तुह पइहाणे ।
वरपरिहलाविआ करिमदपरिहालेहि हुन्ति अप्फुण्णा ॥ ३२ ॥

अत्र पंगुरणं प्रावरणमिति प्रावरणशब्दभवत्वान्नोक्तम् । तथा । पज्जरइ कथयति । पव्वायइ म्लायति । पल्हत्थइ विरेचयति । पलावइ नाशयति । पणामइ अर्पयति । पयरइ पम्हुहइ स्मरति । पयल्लइ पसरति । पहल्लइ घूर्णति । पण्णाडइ मृद्नाति । पड्डुहइ क्षुभ्यति । पच्चारइ उपालभते । पच्चड्डइ पच्छंदइ पद्दअइ गच्छति । पल्लट्टइ पल्हत्थइ पर्यस्यति । पउलइ पचति । पज्झरइ पच्चडइ क्षरति । इत्येते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः ॥ [२९]

पणयत्तिअं पयडिए इत्थीपणए पणामणिआ ।
परिवारिओ अ घडिए पुलोअणे पसवडक्कं च ॥ ३० ॥

पणअत्तिअं प्रकटितम् । पणामणिआ स्त्रीषु प्रणयः । परिवारिओ घटितः । पसवडक्कं विलोकनम् ॥ यथा ।

तीए रहसव्वसं पणअत्तिअपसवडकलीलाए ।
कह लहसि णिट्ठुरक्खर अणपरिवारिअपणामणिओ ॥ ३३ ॥ [३०]

पव्वइमेल्लं वालमयकण्डए तरुणिआइ पड्डुजुवई ।
चिरसुअमहिसी परिहारिणी अ पडिअज्झओ उवज्झाए ॥ ३१ ॥

L. 1. X पयहाणं From पइहाणं to °सुहत्तय l. 3. torn off in G. B परसुहत्तो C 2. hd. °हुत्तो X °त्थिउ. L. 3. BF °वरसुह° GZ गुरुभुअ° C गुरुभुज C पइाणे G पइहाणे X पयहाणे. L. 4. X वरः परि° BCFXZ °विआ In G आ is torn off. B °हालेहिं Z हालेहिं From न्ति to रुद् l. 5. torn off in G. BF अप्फणा. L. 5. X °न्नोक्त. L. 6. B, C 1. hd. FG पव्वायइ X पव्वायइ. L. 7. X पह्मुहइ In G पय-ल्लइ पसरति is torn off B पहल्लइ X पइल्ल CX पण्णाणइ G मृइनाति X मद्नाति C (FGñ) पट्टुहइ (FG पड्डु1) Z पड्डु° L. 8. GZ पव्वारइ cdd. पच्चड्डइ B पछड्ड X पछंद G om. पद्दअइ. L. 9. B पओलइ C पउल्लइ. 2. hd. पओल्लइ BCF पज्जरइ XZ पव्वड्डइ X नोक्ता L. 10. EX पणय° cdd. °त्तियं C 1. hd. इच्छीं° cdd. °णिया. L. 11. Z परिवारियओ घडि° C 1. hd GX °रिउ cdd. य C पलोयाण BEF पलोयणे GZ पुलोयणं X विलोयणे Y पलोयणे. L. 12. C पण्णअ° G पणय° cdd. °त्तियं X पाणाम° cdd. °णिया GX °रिउ X घटि: X पसरडक्कं. L. 14. X °सव्वम्मं GZ पणय° cdd. °त्तिय° X °डक° L. 15. G लहिसि X कहसि BF णिठुक्कर cdd. °वारिय° GXZ °णाइ. L. 16. In Z the whole stanza is omitted. A पव्वय° or पव्वव° XY पव्वय° C पव्वय° BF वालमए कंडए ABCFG तरुणियाइ E तरुणिआई A पडजुवई G पड्डुजवई B °जुवइ. L. 17. C चीरसुहअ° AGY °सुय° cdd. न A पडियज्झउ BFG पडिअज्जउ C पडिअज्झओ X पडिअज्झउ Y पंडियज्झओ AC उवज्झाए BF वज्झाए.

पव्वइसेल्लं बालमयकण्डकम्। पड्डुजुवई तरुणी। परिहारिणी चिरप्रसूता महिषी। पडिअज्झओ उपाध्यायः॥ यथा।

पडिअज्झय तुह सीसो परिहारिणिदुद्धपाणदुल्ललिओ।
पड्डुजुवईण णिमित्तं पव्वइसेल्लाइ गुम्फेइ॥ ३४॥ [३१]

पडिएल्लिओ कयत्थे भग्गे पडिरंजिअं चेअ।
पज्जुणसरमुच्छुसरिसतिणम्मि पडिअंतओ अ कम्मयरे॥ ३२॥

पडिएल्लिओ कृतार्थः। पडिरंजिअं भग्नम्। पज्जुणसरं इक्षुसदृशं तृणम्। पडिअंतओ कर्मकरः॥ यथा।

पडिरंजिअपडिमाए किं रे पडिएल्लिआइ होइ फलं।
पडिअंतय किं दिट्ठो पीडिअपज्जुणसराउ उच्छुरसो॥ ३५॥ [३२]

पडिसारिअं सुमरिए परिल्लवासो अ अमुणिअगइम्मि।
वम्मीअयम्मि पडिलग्गलं वसन्तम्मि पउमलओ॥ ३३॥

L. 1. C पव्वयसेल्लं XZ पव्वय° C बालमयं All the four Mss BCFG (also XZ) read कंडके (sic), D has कांडुकं Perhaps °काण्डकम् to be read! Z परिहाणी C चीरप्रसूता L. 2. BCF पडिअज्जओ GX °अज्झउ B *om.* यथा. L. 3. BCF पांडिअज्जय C °दुद्ध° GX °लिउ. L. 4. C पडिजुव° CX निमित्तं C पव्वइ° X पव्वय° Z पव्वइ° *cdd.* °सेल्लाइं. L. 5. A पडिएल्लिउ BF पडिअल्लिओ C 2. hd. पडियल्लिओ G °येल्लिउ X °पल्लिउ Z °पल्लिओ A कयछे BEF कयत्थे CG कयच्छे BF हग्गे *cdd.* °रंजियं ABFGXYZ चेय C चेय. L. 6. C °सरछुच्छु° cor. 2. hd. A °सरमुसरिस° BF °तिणं ABXYZ पडियं° AG, C2. hd. X °तउ ABCFGXYZ य C कम्मयरे. L. 7. C पडियल्लिओ X पडिय° Z °पल्लओ GX °ल्लिउ *cdd.* °रंजियं (X रंजिअ) BF भग्नं BF इक्षुवंडसदृशतृणं X °सदृशतृणतृणं GX °तउ. L. 9. X पडिसारंजि° *cdd.* °रंजिय° X किं G पडेए° X पडिए° *cdd.* °ल्लियाइ. L. 10. C पडियंतय GZ पडियंतय BFX पीडिय° C पाडिय° GZ पीलिय° BF °पज्जुन्न° X °पज्जुण्ण° B उच्छु° X उच्छ° BF रसे. L. 11. *cdd.* °सारियं C 1. hd *om.* अ सुमरिए परि E पडिल्ल° *cdd.* °य E अमुणिय° ABCFGXYZ अमुणिय° AX °गयम्मि C °गइमि. L. 12. BF वम्मीअ° A वम्मीय° G वम्मीयम्मि X वम्मिअम्मि Z ववम्मीअ° BF पडिअग्गलं X °लग्गल Between °ग्ग and लं the whole passage from °ल्लरिओ to मायण्हने (st. 37 l. 5= st. 42 l. 3) is inserted in G. A वसत्तम्मि Z वसंतंमि BF पउमलओ AGXZ °लउ.

पडिसारिअं स्मृतम् । परिल्लवासो अज्ञातगतिः । पडिलग्गलं वल्मीकम् । पउमलओ वसन्तः ॥ यथा ।

हिण्डसि परिल्लवासो पउमलए सुहय कत्थ जं तीए ।
पडिलग्गलं व अरई पडिसारिअतग्गुणाइ वड्डेइ ॥ २६ ॥ [३३]

पवहाइअं पयट्टे पडिपिंडिअमवि पवुड्डम्मि ।
पच्चवलोको पाडच्चरो अ आसत्तचित्तम्मि ॥ ३४ ॥

पवहाइअं प्रवृत्तम् । पडिपिंडिअं प्रवृद्धम् । पच्चवलोको तथा पाडच्चरो आसक्तचित्तः । चोरवाची तु पाटच्चरशब्दभवः ॥ यथा ।

पाडच्चरा तए सा पच्चवलोको तुमं सुहय तीए ।
अण्णोण्णं पवहाइअरसाण पडिपिंडिओ च्चिअ सिणेहो ॥ २७ ॥ [३४]

पंथुच्छुहणी जा सासुराउ आणिज्जए वहू पढमं ।
पच्चुच्छुहणी पढमसुरा गुज्झहरे पलोट्टजीहो अ ॥ ३५ ॥

पंथुच्छुहणी श्वशुरकुलात्प्रथममानीता वधूः । पच्चुच्छुहणी नवसुरा । पलोट्टजीहो रहस्यभेदी ॥ यथा ।

L. 1. CGXZ °रिअं GS ज्ञात° X अज्ञान° GX °लउ. L. 2. G *om.* यथा. L. 3. BFX °वासो C कच्छ C नाए L. 4. CXZ च B अरइ G परिसाइतग्गु° Z °सारिअतग्गु° BF वड्डेइ C वड्ढेइ GXZ वड्डेइ. L. 5. BF पवहा° *edd.* °इयं (G °इय) X पवहायवट्टे पडि° CZ पवट्टे G पवड्ढे B पविपिं F पविंपं° X पडिपि° *edd.* °डियम° (X °डियंम°) A पवुड्डम्मि E °ड्डम्मि G °ट्टम्मि X पवट्टुंमि° L. 6. ACFGXY पच्चव° B पच्चव° Z पव्वव° G °लोको BF पापाडच्चरो A पडुचरो C पड्डेच्चरो BCEFXYZ य A *om* अ BF °चित्तंम्मि. L. 7. *edd.* °हाइयं *edd.* °डियं B पव्वव° CG (F?) XZ पच्चव° G °लोको. X असक्त°. L. 8. BF° चित्तः BXZ चौर° BF पाडच्चर° C पाट्टचर° G पाटतुर° X पाटच्चीर°. L. 9. B पाडच्चरो X पाटच्चरा B पच्चवलोको CG (F) XZ पच्चव° BF सुहुय X सहय G नीमे. L. 10. CXZ अन्नोन्नं G अन्नुन्न *edd.* °हाइय° X परिपिंडिउ CGZ °डिउ BFZ च्चिय CGX चिय. L. 11. A पंथुच्छु° BF पंछुट्ठु° C पंच्चुच्च° G पंपुच्छु° XZ पंथुच्च° E सासुराउ A सासराउ G हू (sic) Y वहू AEG पढुमं. L. 12. BF पछुट्ठु° G पज्जुछु° or पज्जुछु° C 2. hd. पच्चुच्छु° X पच्चुछु Z पच्चुच्छु° BF गुज्ज° C गुज्झ° 2. hd. गुज्झ° From पलोट्ट to °णी l. 13. torn off in G *edd.* य. L. 13 X *om.* lines 13 and 14. BF पंछुट्ठु° C पंथु–हणी Z पंथुच्च° BF स्वशुर° C °ममनीता BF पछुट्ठु° Z पच्चुच्छु° G पच्छुछु.

ण हु महुपच्चुच्छुहणी पिज्जइ ता कह पलोट्टजीहाहं ।
इअ कुलपंथुच्छुहणी सासुअगइपुच्छिराण कुप्पेइ ॥ ३८ ॥

अत्र पडिअम्मिअं मण्डितमिति प्रतिकर्मितशब्दभवमिति नोक्तम् । परिवाडइ घटयति । परिवालइ वेष्टयति । परिहट्टइ मृद्नाति । परिअल्लइ परिअलइ गच्छति । परिअंतइ श्लिष्यति । परिसामइ शाम्यति । इति धात्वादेशेपूक्ता इति नोक्ताः ॥ [३५]

पयलायभत्तपरिअट्टलिआ मोरपरिच्छिण्णेसु ।
कलकलिए पत्थरभल्लिअं पडिणिअंसणं च णिसिवत्थे ॥ ३६ ॥

पयलायभत्तो मयूरः । परिअट्टलिअं परिच्छिन्नम् । पत्थरभल्लिअं कोलाहलकरणम् । पडिणिअंसणं रात्रौ परिधेयवस्त्रम् ॥ यथा ।

पयलायभत्तसण्हय तीइ पडिणिअंसणं इहाणेसि ।
पत्थरभल्लिअमच्छउ परिअट्टलिओ सि चित्तेण ॥ २९ ॥ [३६]

परिहारइत्तिआ रिउमईइ चुलाइ पामिपिच्छीओ ।
पारी दोहणभण्डे पाओ चक्के दिसाइ पाली अ ॥ ३७ ॥

L. 1. BF न CZ हु X जेषामेहु महपच्चु° BF महपछुछु° Z °पच्चुत्थु° From ज्जइ to राण l. 2 torn off in G. C °जहाहं हं XZ °जहा हं. L. 2. *cdd.* इय X कुसलपच्चुच्छु° BF °पंछुछुहणी C 1. hd. ° पछुछु° 2. hd. पच्चुछु° Z °पच्चुत्थु° *cdd.* सासुय Z पच्छिराण. L. 3 BF पडिअंमियं C °यंमिअं GXZ °यंमियं X पडिवाडइ From परिवाडइ to परिसामइ l. 5 torn off in G. CXZ घयनि L. 4. B परिवालं चेष्टयानि BF गृह्णानि X गृण्हाति C परिहल्लइ परिहअलइ (2 hd. परिअलइ) Z परिहलइ परिअलइ X adds परिहलइ before the two froms given above. BF *om.* परिअलइ. L. 5. Z परियंतइ. BF शम्यनि. B °पूकाः *om.* इनि नोकाः G °कानिति. L. 6. From पयलाय° to °त्तो l. 8 torn off in G. A °सत्त° E °रुत्त° *cdd.* °परियट्टलिया (Y °अट्ट°) X मोरपच्छिण्णेसु ABF °छिन्नेसु CZ °च्छिन्नेसु. L. 7. CZ कलिकलिए A पत्थभल्लिअं BCEFXYZ °भल्लियं BCFYZ °णियंसणं X °पियंचणं B, E 2. hd. Y णिस.° L. 8. CZ °लाइय° X °लाइमत्तो BCFXZ परियट्ट° G परियट्ट° *cdd.* °लियं B °छन्नं BF पत्थड° C पत्थड° BFX °भल्लियं CZ °भत्तियं Form पत्थर° to °ओ सि l. 11 torn off in G. L. 9. BF °णिअसणं CXZ °णियंसणं. L. 10. C नाइ *cdd.* °णियंसणं. L. 11. C पच्छर° *cdd.* °भल्लिय° BF °छओ X °चउ Z °त्थउ *cdd.* परियट्ट° C. 1. hd. GX °लिउ Z स for सि. L. 12. CZ परिहारि° *cdd.* °इत्तिया From आ to °ण्डम् l. 1 next page torn off in G. C चुला पइत्ति° X तुलाइ A °पिल्लीउ (1) XZ °पिच्छीउ. L. 13. C पारि A दोहर° A पाउ BCFXZ पाउ BF चक्के X दिसाय ABCFYZ य X य.

परिहारइत्तिआ ऋतुमती। पासी तथा पिच्छी चूडा। पारी दोहनभाण्डम्। पाओ रथचक्रम्। पाली दिक्॥ यथा।

पारीहत्थो पाअन्तरिओ पालीउ किं णिअसि गोव।
चलपासिअ तुह पिञ्छि लुणेमि परिहारइत्तिअं महसि॥ ४०॥ [३७]

पावो सप्पे सवचे पाणो पाणाअओ अ पुणई अ।
णयणम्मि पायलं पाउअं हिमे पारयं सुराभण्डे॥ ३८॥

पावो सर्पः। पाणो पाणाअओ पुणई इत्येते त्रयः श्वपचार्थाः। पायलं चक्षुः। पाउअं हिमम्। पारयं सुराभाण्डम्॥ यथा।

पारयहत्थो पाणो पाणाअयवाडयम्मि पुणइजुओ।
पाउअपावयभीओ रत्तीए रत्तपायलो गाइ॥ ४१॥ [३८]

पाडुंकी वणिसिविआइ पाइअं तुण्डवित्थारे।
पाणद्धी रच्छाए पाडुची तुरयमण्डणए॥ ३९॥

L. 1. BF परि° CXZ °हारि *cdd.* °इत्तिया BFZ चुला C चली 2. hd. चलीओ X तुला X दोहन° BFG, C 1. hd. X पाउ. L. 2. From क to न्तरिओ l. 3 torn off in G. See note to stanza 33 l. 2. L. 3. Z परिहत्थे पअंत° X पाउअंत° GX °रिउ BF पलिओ C पालिउ Z पालीओ C णयसि BFGXZ णियसि. L. 4. CX चल° *cdd.* °पासिय Z इ तुइ C पिच्छि BF लुणेसि X परिहारि° *cdd.* °इत्तियं. L. 5. G पाउ BF सवचे C 1 hd. सवचे EZ सचवे C 1. hd. X °अउ GZ °अवो. A *om.* अ BCEFGXYZ य E पुणइ *cdd.* य. L. 6. BF पायालं CY पाअलं X पयणं AEGXZ पाउयं C पाउअं. L. 7. G पाउ Z पाओ G पाणयउ Z पाणायओ X °अउ B पुणइ GZ *om.* इत्यू Z पत्वचार्थाः BCF पाअलं X पाअणं. GZ पाउयं. L. 8. X विहिमं G °भांडो. L. 9. C °हच्छो G पाणोयय° B पाणाअअ° Z पाणायय° C °वाडंमि X °वाडयंमि. GX °जुउ. L. 10. BF पाओअ° G पाउय° Z पाओय° BF सावअ° CX °पावअ° CGX °भीउ BCFX °पाइलो. L. 11. A पोडुकी E पाडुंकी G पाडुकी वणि° X वण° CXZ °सिवि° *cdd.* °पाइ पाइयं (X ०ं) C विच्छारे. L. 12. C पाणद्दी X रत्थीए Z रत्थाए X याडुची C °मंडण.

पाडुंकी व्रणिशिबिका । पाइअं वदनविस्तारः । पाणद्धी रथ्या । पाडुच्ची तुरगमण्डनम् ॥ यथा ।

तुह विरहे पाडुंकीजोग्गा सा पाइअं ण पावेइ ।
मल्हसि पाणद्धीसुं तुमं तु पाडुच्चिअहएहिं ॥ ४२ ॥ [३९]

पायडमङ्गणए तह पामद्दा पायधण्णमलणम्मि ।
हत्थजुअलप्पहारे पाणाली पाहुणं च विक्केज्जे ॥ ४० ॥

पायडं अङ्गनम् । पामद्दा पादाभ्यां धान्यमर्दनम् । पाणाली हस्तद्वयप्रहारः । पाहुणं विक्रेयम् ॥ यथा ।

खलपायडपामद्दं मोत्तुं पाहुणरइत्थिमालविरो ।
पाणालीइ हणिज्जइ हलिओ पिट्ठागयाइ जायाए ॥ ४३ ॥ [४०]

पारंकं सुरमाणयभण्डे मग्गीकयम्मि पाउक्कं ।
पाउग्गो सब्भे पासणिओ पासाणिओ अ सक्खिम्मि ॥ ४१ ॥

पारंकं सुरामानभाण्डम् । पाउक्कं मार्गीकृतम् । पाउग्गो सभ्यः । पासणिओ तथा पासाणिओ साक्षी ॥ यथा ।

पासणिआ खु पमाणं भण्णइ पासाणिएहि दिव्वं पि ।
पारंकयसङ्खममे इअ पाउग्गेहि पाउक्कं ॥ ४४ ॥

L. 1. B पांडुंकी X पोडुंका BFX व्रण° BFG °शिनिका *cdd.* पाइयं B पणद्धी F पणद्दी C पाणद्दी. L. 3. B पांडुंकी° GZ पाडुंकीजाग्गा C सा प पाइयं BFGXZ पाइयं GZ न BF पावेई. L. 4. CF पाणद्धीसुं BGXZ पाडुच्चिय° C (F1) पाडुच्चिहयएहिं. L. 5. GZ पामद्धा GZ °धन्न° EY °मलिणम्मि.° L. 6. E हत्थु° G हत्थ° BFY °जुयल° GZ °जयल° C °प्पहारे B पाणिली GZ पाहुइं A विक्किज्जे. L. 7. GZ अंगणं l पामद्धा X पामद्दा. L. 8. B पाहुणयं. L. 9. GZ °पामद्दं Z मोत्तुं BF पाहुणय° GZ °रइत्थि° C °रइत्थि° CX °विरे. L. 10. BF पाणालीइ C हणिज्जइ CX हलिउ. L. 11. C 2. hd. °माणय° X °भंडे E मग्गी° X मग्गी° L. 12. E पाउग्गेसं Z पाउग्गे BF संभे X सब्भे BF पसणिओ पासणिओ य Z पासणिओ AGX °णिउ A पासणिउ य GX °णिउ *cdd.* य B सक्खिम्मि C सिक्खंमि. L. 13. G पारके CX °पान° BF मार्गी° C 1 hd. मार्गी° GZ पाउक्को GX °णिउ (twice). L. 15. G पासा° *cdd.* °णिया BFGXZ °णिएहिं C दिव्वं. L. 16. *cdd.* इय पाउग्गेहिं.

अत्र पामरो कुटुम्बीति संस्कृतसमः । पाहुडं प्राभृतमिति प्राभृतशब्दभवम् । तथा पाडिक्कं पाडिएक्कं प्रत्येकमिति शब्दभवौ । पारइ शक्नोति । पासइ पश्यति । एतौ धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ ॥ [४१]

पाउग्गिओ अ सहिए खलीणजुत्ताइ पाडिसिरा ।
पाडुहुओ पडिहूए मालाए पारिहच्छी अ ॥ ४२॥

पाउग्गिओ सभिकः । द्यूतकारयिता । अन्ये तु सहिअं सोढमाचक्षते । यदाह । पाउग्गिओऽपि सोढः ॥ पाडिसिरा खलीनयुक्ता । पाडुहुओ प्रतिभूः । पारिहच्छी माला । पाडिहच्छी शिरोमाल्यमित्यन्ये ॥ यथा ।

पाउग्गिअ सारविउं पाडिसिरामणिअपारिहच्छीओ ।
पाडुहुअं पुण मग्गसि किमेस पडिहाइ तुह णाओ ॥ ४५ ॥ [४२]

पाउरणी कवचे पासावयपारावरा गवक्खम्मि ।
जो पिउहरा पइहरं णेइ वहुं पाडिअज्झो सो ॥ ४३ ॥

पाउरणी कवचम् । पासावओ तथा पारावरो गवाक्षः । पाडिअज्झो यः पितृगृहात्पतिगृहं वधूं नयति ॥ यथा ।

L. 1. B कुटुंबीति X कुटुंबीति G *om.* प्राभृतमिति BF *om.* प्राभृत *cdd.* °भवः L. 2. X पाडिकं Z पाडिक्क BFGZ पाडिअक्कं X शक्नोति B एते. L. 3. X °देशेषूक्ता°. L. 4. BF पउग्गि (sic) AG, C 1. hd. X पाउग्गिउ *cdd.* य (X प) X °जत्ताइ Z °जण्णइ X पाडिसरा Z पामिसिरा. L. 5. A पाहुहुओ B पाडुहुउ F पडिहुउ X पाडुहूउ Y पावुहुओ G पाडुहु AXYZ पारिहत्थी *cdd.* प. L. 6. GXZ °ग्गिउ *cdd.* सभिक्को BF °कारयिता X °करइता *cdd.* सहिअं From माचक्षते to °मित्य° l. 8 torn off in G. BF पाउग्गिओ C पाडुग्गिउ (2. hd. °ओ) विग्ग सोढ XZ °ग्गिउ X सोढ. L. 7. Z सोढा C खलिन° C पडुहूओ C 2. hd. पा° X पाडुहुउ Z पाडुहूओ BF प्रतिभुः BFXZ पारिहत्थी C 1. hd. पाडि° XZ °हत्थी. L. 9. From पाउ° to °म्मि l. 11 torn off in G. *cdd.* °ग्गिय BCFX °विउं B पाइसिरा° *cdd.* °मणिय° (X °मा°) XZ °हत्थीउ. L. 10. BFXZ °हुयं C °हूयं BF परिहाइ X णाउ. L. 11. BF °पारा गव° C °परोवरा X °पारावारा A गवक्ख°. L. 12. E पिउरा From इ to वहुं l. 5 torn off in G. ACY बहुं AC °अज्जो E °अब्भो YZ °यज्झो X य for सो. L. 13. X पाउरणं X पासावउ C गवाक्षे C °अक्खो i. e. °अज्जो X °यज्झो य X पितृगृहात्.

पासावयप्पइट्ठो वहइ पारावरोवविहाए ।
रोमोग्गमपाउरणीइ पाडिअग्गो हुओ मलयपवणो ॥ ४६ ॥ [४३]

णायव्वा वीसामम्मि पाडिअग्गो अ पारुअग्गो अ ।
पारंपरो णिसिअरम्मि पारुअल्लो पहुंकम्मि ॥ ४४ ॥

पाडिअग्गो तथा पारुअग्गो विश्रामः । पारंपरो राक्षसः । पारुअल्लो पृथुकः ॥ यथा ।

रे हलिअ पाडिअग्गं कुण इण्हिमपारुअग्गदाइ तुमं ।
पारंपरो व्व तित्तिं ण मण्णसे पारुअल्लअसणम्मि ॥ ४७ ॥ [४४]

पालीहम्मं च वई मालीकयमाहु पारुहल्लं च ।
पालीबंधो अ सरे पायप्पहणो अ कुक्कुडए ॥ ४५ ॥

पालीहम्मं वृतिः । पारुहल्लं मालीकृतम् । पालीबंधो तटाकः । पायप्पहणो कुक्कुटः ॥ यथा ।

लङ्घइ जलहिं गरुडो पालीबंधं च पारुहल्लोम्मिं ।
पायप्पहण तुमं पुण पालीहम्मं पि फुडसि दुक्खेण ॥ ४८ ॥ [४५]

पाडलसउणो हंसे पिण्ही सामा जले पिच्चं ।
पिंचू पिक्ककरीरे पिल्हं लहुपक्खिरूअम्मि ॥ ४६ ॥

L. 1. BCF पासावय° Z °प्पइट्ठो. L. 2. G रोमु From ग्गम° to पहुंकम्मि l. 4 torn off in G. Z रोमग्गमयाउर° X °ग्गममपा° C अहलो Z °बज्जो C. 1 hd. X हुउ. L. 3. C णायव्वा विसा° A वीसासम्मि CEX पाडियग्गो *edd.* य (X अ) C 1. hd. *om.* पारुअग्गो य 2 hd. marginal note and X पारुयग्गो A पारू° E °यग्गो *edd.* य. L. 4. AE पारंपारो A °यरम्मि BCEFXY °यरम्मि BF पारिअल्लो CEZ पारुयल्लो G पहुकम्मि. L. 5. CX पाडियग्गो From विश्रामः to रे l. 7 torn off in G. L. 6. *edd.* हलिय पाडियग्गं (Z °अग्गं) BF इण्हिमपा° CX इन्हिम° Z °पारु-यग्ग°. L. 7. Z पारंपरु BF नत्ति C तित्ति णं BFZ मन्नसे G तुसिणम्मि. L. 8. From वई to कृतम् l. 10 torn off in G. X पारुहल्ल. L. 9. BF °बंधो *edd.* य (*om.* X) C सरो X पयहणो *edd* य (*om.* X) BF कुक्कुडओ C कुकुडए. L. 10. CX वृत्तिः BFGX °बंधा CX तडाकः GZ तडागः. L. 11. C कुकुटः G कक्कुट° X कुक्कुटः. L. 12. G लघइ C जहिं X लहिं BX गुरुडो In G लहिं गरु is torn off. BFG °बंधं व C पारुमल्ल X पारुह° BCFX °ल्लोमि Z °ल्लोम्मि From हल्लो° to पाडल° l. 14 torn off in G. L. 13. BF °हणे BF *om.* पि BF फडसि C प्फुडासि. L. 14. A पाउल° C पाडुल° X हसे G पिण्ही ABCEFX YZ पिच्चं G पिव्वं. L. 15. B पिंचू EX पक्क° GZ पेक्क° E पिण्हं G पिहं Z पित्तं B °रुअम्मि C °रूयंमि Y °रूयम्मि.

पाडलसउणो हंसः । पिण्ही क्षामा । पिञ्चं जलम् । पिंचू पक्वकरीरम् । पिल्हं लघुपक्षिरूपम् ॥ यथा ।

पाडलसउणयपिल्हय तुमयं मरुमण्डलम्मि मा वच्च ।
तत्थ अपिञ्चे पिंचुअमित्तफले होसि पिण्हितणू ॥ ४९ ॥ [४६]

पिंडी अ मञ्जरीए पिरिडी सउलीइ पिच्छिली लज्जा ।
पिहुलं पिंसुलिपिंछोलीओ मुहपवणभरिअतिणवज्जे ॥ ४७ ॥

पिंडी मञ्जरी । पिरिंडी शकुनिका । पिच्छिली लज्जा । पिहुलं पिंसुली पिंछोली त्रयोऽप्येते मुखमारुतापूरिततृणवाद्यवाचकाः ॥ यथा ।

रमिरं पिहुलेण समं पिंछोलिमुहीहि पिंसुलिकराहिं ।
पिंडीहि पलोहन्तो अपिच्छिलीपिरिडिलोल किं महसि ॥ ५० ॥ [४७]

पिअणं दुद्धे आणाइ पिणाई दाडिमम्मि पिंडीरं ।
उण्णापिपीलिआए अ पिप्पडा मक्कडम्मि पिंगंगो ॥ ४८ ॥

पिअणं दुग्धम् । पिणाई आज्ञा । पिंडीरं दाडिमम् । पिंडरयं इत्यन्ये । पिप्पडा ऊर्णापिपीलिका । पिंगंगो मर्कटः ॥ यथा ।

लिह पिंडीरं पिअणं पिएसु मा कुणसु पिप्पडासङ्कं ।
जाव पिणाइं दिन्तो पिंगंगमुहो ण एइ धणिभद्दो ॥ ५१ ॥ [४८]

L. 1. In G पिञ्चं जलम् 1 पि is torn off. BCFXZ पिंचं X पिंचू Z पिंचं for पिंचू. L. 2. G करीरः GZ पिल्हं. L. 3. BF पडल° CX पाडलि° X °सउणल्हिय. L. 4. C तच्छ अपिञ्चि पिंचुअपिंचे रि मित्त° BF अपिंचे पिंचुउ° X चपिञ्चे पिंचुअ° GX *om.* the whole verse. L. 5. CE पिंडि *cdd.* य (X इ) X मजरीए परिडी Z पिरडी C सउणेइ GZ सउली य X पिच्छली C लिज्जा. L. 6. BF पिंसुलं पिच्छो° C 1. hd °लं सुलिं पिच्छो 2 hd. निसुलिं Z पिसुलिं° AGX °लीउ C सुहएवण° E °पवभरिअ° ABCFGXYZ °भरिय° Y °तण° BF वज्जो. L. 7. B पिछली G पिच्छिली X पिच्छली. L. 8. Z पिंछिली त्रयो B मुख° BF °वाद्य° C *om.* वाद्य X *om.* यथा. L. 9. BF रमिरं or चं C पिछोलिमुहाहिं X पिच्छोलि° GXZ °हीहिं C पिंसुलं° Z पिसुलि° L. 10. BFGXZ °हिं C पिंडीहिं GZ पलोअंतो य पिच्छि° (Z °छि°) BCFX °परिडि° BF महसि. L. 11. *cdd.* पियणं (Z as above) B दुद्द C दुदे F दुद्द CX आणाई Z पिणाइ. L. 12. *cdd.* °लियाए *cdd.* य C पिणाइ Z पिप्पला C पिगंगो X पिंगो. L. 13. *cdd.* पियणं F दुद्धं B दुद्धं C पिणाइ *cdd.* पिंडरयमित्यन्ये BF पिप्पडा GX ऊण्णा° L. 14. BFZ पिगंगो. L. 15. *cdd.* पियणं (X °यं°) C पिप्पाडा°. L. 16. BF पिणाइ C पिंगणाइं X पिणाई CX दंतो BF पिंगंगो मुहो C पिंगंगमुहो G पिगमुहो G एपइ धण° X धणिभद्दो.

बलकारम्मि पिणाओ पिअमा फलिणीइ पिंजिअं विहुए।
पिलणं पिच्छिलदेसे सही पिडच्छा गुदम्मि पिट्ठंतं ॥ ४९ ॥

पिणाओ बलात्कारः। पिअमा फलिनी। पिंजिअं विधुतं। पिंजिअयं इत्यपि। पिलणं पिच्छिलो देशः। पिडच्छा सखी। पिट्ठंतं गुदः॥ यथा।

पिअमासामाइ इमाइ एस उअ पिंजिओ पिणाअपरो।
पुरओ वि पिडच्छाणं पिट्ठंतभरेण पडइ पिलणम्मि ॥ ५२ ॥

अत्र पिहडो पिठरः। पिउच्छा पितृष्वसा। इति शब्दभवौ। तथा पिज्जइ पिबतीति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः॥ [४९]

पिंजरुडो भेरुण्डे जंकिंचिप्पडिअयम्मि पिप्पडिअं।
तणुए पिहोअरो पक्कसुरे पिट्ठखउरा य पेंढा य॥ ५० ॥

पिंजरुडो भेरुण्डः। वदनद्वयोपेतो भारुण्डाख्यः पक्षी। पिप्पडिअं यत्किंचित्पठितम्। पिहोअरो तनुः। अत्र पिहुरोमो मीन इति पृथुरोमशब्दभवः। पिसुणइ कथयतीति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः। पिट्ठखउरा तथा पेंढा कलुषा सुरा॥ यथा।

पिंजरुडो व्व दुवयणो पेंढामत्तो सि पिट्ठखउरपिआ।
सा तुह विरहुम्मत्ता पिहोअरा पिप्पडइ णिच्चं॥ ९३ ॥ [५०]

L. 1. AGZ बल° BF चल° GXZ पिणाउ ABCEFXY पिवमा GZ पिइमा Y फणिलोइ ABEFGXYZ पिंजिवं C पिंजयं चिहुए. L. 2. A पिलिणं B पिच्छलद्देशे C (F!) X पिच्छल° A पिन्छिण° X पिडिच्छा A अदम्मि X गुदंम्मि ACGZ पिट्ठंतं E पेट्ठंतं X पेट्टंतं. L. 3. GX पिणाउ cdd. पिवमा B फलिणी BFGXZ पिंजियं C पिंजयं विधूतं. BF पिंजियमित्यपि CGXZ पिंजिययमित्यपि. L. 4. X पिपिलणं B पिछ्रये X पिच्छलो GZ पिट्टंतं L. 5. cdd. पियमा° C om. इमाइ BF पस ओअ cdd. पिंजिउ GZ पिणाय°. L. 6. BFG पुरउ X पुरुउ BF पिडछण Z पिडच्याणं पिट्टंत° G पिट्टःन°. L. 7. BF पिहरो X पिबतीति. L. 8. B °षूका इति नोक्तः. L. 9. GZ पिंजुरुडो BFY भारुंडे X भेरुडेBF जंकिंचि° A °पडि° ABEFGXYZ °डिवय° cdd. °डियं. L. 10. CGZ पिहोयरो E पेट्ठ° X पिट्ठुखउरा B °कखउरा C 1. hd. om. पेंढा य 2. hd. adds पिंढा after °खउरा BF पेंटा EX पेढा Y पिंरा. L. 11. BF भारुंडो CGZ भेरुंडो X भेरुंड B °पेते cdd. पिप्पडियं. L. 12. X तनु C पेसुणइ X कथयति. L. 13. B °षूका इति CXZ षूकामिति G °षूकमिति. BCFXZ नोक्तो. GZ पिट्ट° BF पेढा CG पेंटा. L. 14. BF भिंजमडो C पिंज° BX दुव्वयणो CG पेंटा° BF पिट्टखपिया CG पिट्ट° X पिट्टखउर° CX °पिया. L. 15. C तुहं विरहुमत्तो पिहोआरा C 1. hd. (G!) णिच्च X णिच्चंपि Z निचं.

पिअमाहविपीणा पिक्किचउरंसा पीढमुच्छुजन्तम्मि ।
पीई तुरए पीलुट्ठपीडरइआ य डड्ढचोरवहू ॥ ५१ ॥

पिअमाहवी कोकिला । पीणं चतुरस्रम् । पीढं इक्षुनिपीडनयन्त्रम् । पीई तुरंगमः । पीलुट्ठं प्लुष्टम् । पीवलं पीतमिति तु पीतशब्दभवम् । पीडरई चोरभार्या ॥ यथा ।

पीणउरपीइरोहे पीढट्ठिआ पिक्खिऊण पीडरई ।
पिअमाहविकालमुही पीलुट्ठं मण्णए पल्लिं ॥ ५४ ॥ [५१]

पुंडे वचत्थे पुंढो गत्ते पिउसिआइ पुप्फा य ।
पुत्थं मिउ मेले पुंपुअं च पुव्वाडपुप्पुआ पीणे ॥ ५२ ॥

पुंडे इति शब्दो व्रजेत्यस्मिन्नर्थे । पुंढो गर्तः । पुप्फा पितृष्वसा । पुत्थं मृदु । पुंपुअं संगमः । पुव्वाडं तथा पुप्पुअं पीनम् ॥ यथा ।

पुव्वाडथन्य पुप्पुअभुअ पुत्थालाव अण्णाओ पुंडे ।
ण सहइ पुंपुअमम्हं पइपुप्फा पुंढसमगल्ला ॥ ५५ ॥ [५२]

L. 1. *cdd.* पिय° BF पढिमुछ° Z °मुत्थु° A जेमम्मि. L. 2. B पीइ A पीलुङ° BEXZ पीलुट्ट° CF पीलुद्द° G *om.* पीलुट्ट BF पीड° A °रईया E °रईया BCF GYZ °रइया ABF दड्ड° GZ दड्ढ° X °पुड्ढ° Y डंड° B थोर° E रोरवाहू X °चोलहू Z °वहू. L. 3. *cdd.* पिय° B चउरंसं X चतुरस्रं F चउरस्रं BF रक्षुनिपीडण°. B पीइ. GZ *om.* पीई तु° L. 4. X पीलुट्ठं G प्लुतं C °लं पीमिति GZ पीडई G चोचोर° XZ चोर°. L. 5. BF °उरु° C पीरइ° BFG °ढिया CXZ °ट्ठिया C °रई. L. 6. *cdd.* पिय° X °महवि° X पिल्लट्ठं C मए GZ मन्नए X मयूए Z पल्लि. L. 7. C पुण्डे E पुण्डे C 1. hd. वच्छे 2. hd. वचाच्छे G वचच्छे Z वचत्थे BXZ पुंढो. CE (F?) पुण्ढो G पुंडे BF पिसियाइ ACGXY °सियाइ EZ °सिया य AX पुप्फा BF पुप्पा E पुत्था GZ पुप्पा. L. 8. CZ पुच्छं X पिच्छं C मउ E मिओ BF पुम्पुअं C 1. hd. पम्पुअं 2. hd. पम्पुअं Y पंपुयं C 1. hd. *om.* पुव्वाड 2. hd. पुव्वाई G °ड्डे° X °पुप्फआ Y ° पुप्पुया. L. 9. X व्रजशब्दो BCFXZ पुंढो G *om.* पुंढो गर्तः BF पुप्पा. BCFX पुच्छं L. 10. GZ पुंपुयं संघः C पुव्वाडं BF तथा पुप्पुओ X पुप्पुउ G पीनाः. L. 11. C पुव्वाड° C पुप्फअ° FG पुप्फुअ° Z पुप्फुय GZ *om.* भुअ BCFX पुच्छालाव C 1. hd. X अण्णउ G अन्नउ Z अन्नओ. L. 12. CX सहइ G पुंपुयम° X °मह्मं Z पइपुप्फा X पुंडसगल्ला.

तरुणम्मि पुअंडो पेंडओ अ पवरे पुरिल्लो अ।
असईए पुण्णाली अ पुण्णवत्तं पमोअहिअवत्थे ॥ ५३ ॥

पुअंडो तथा पेंडओ तरुणः । पेंडओ षण्ढ इत्यन्ये । पुरिल्लो प्रवरः । पुण्णाली असती । पुण्णवत्तं प्रमोदहृतवस्त्रम् ॥ यथा ।

पुण्णालिपुण्णवत्तं पुरिल्लपेंडय तुमं परिहिऊण ।
मल्हसु पुअंडमज्झे गुहयत्तणगव्विओ किमम्हेहिं ॥ ६६ ॥

अत्र पुक्खरो सारस इति पुष्करशब्दभवः । पुंछइ पुंसइ पुसइ मार्ष्टि । पुलोइ पश्यति । इति धात्वादेशोक्ता इति नोक्ताः ॥ [५३]

पुडइअपुंडइआ तह पेरुल्लीपेंडवालपेंडलिआ ।
पिण्डीकए पुआइणिपुआओ पुण पिसायगहिआए ॥ ५४ ॥

पुडइअं पुंडइअं पेरुल्ली पेंडवालं पेंडलिअं एते पञ्च पिण्डीकृतार्थाः । पिंडलइअं इत्यपि । पुआइणी तथा पुआ पिशाचगृहीता । पुआइणी उन्मत्ता दुःशीला चेत्यन्ये ॥ यथा ।

पुंडइआ पेरुल्लीसद्दा पुडइअअपेंडवालकचा ।
अ पुआइणी वि पुआ व्व तुहारिबहू रुअन्ति पेंडलिअं ॥ ६७ ॥ [५४]

पुरुहूओ घूए पुडइणी अ णलिणी पुलासिओऽग्गिकणे ।
असुरे पुरिल्लदेवो उक्कण्ठाए अ पुरुपुरिआ ॥ ५५ ॥

L. 1. E पुयंडो E पिंडओ AG, C 1. hd. पेंडउ X पिंडउ ABCEFY य (twice) X य (second time) L. 2. C असइए C °लीए CGZ *om* अ ABEFXY य BF पुण्णवत्थं GZ °वंत AEY पमोय° BFGYZ °हिय° C °वच्छे. L. 3. BF पेडओ GX पेंडउ Z पेंडओ BF पिंडओ पंड G पेंडउ मंड X पेडउ Z पेंडओ पंढ. L. 4. G पुण्यवस्त्रः L. 5. G °पुण्यवत्तं BF पुरिल्लयपें° C पुरिल्लं पें° X परिहिऊणे. L. 6. X मल्हुसु C °गव्विओ X °गव्विउ Z °गव्वि (*om.* ओ) X किमह्मेहिं. L. 7. C पुक्करो X सारसः C इति पुष्करस इति पुंशब्दभवः । G *om* पुंछइ CX फुंसइ C *om.* पुसइ XZ फुसइ. All mss read पुलोइ. L. 8. GZ पश्यति धात्वा° G नोक्ता. L. 9. ABEFGYZ पुडइय° C पुंडइय° A पुंडग्गिया X पुडइपुंडइया E पुण्ड° BCEFGYZ °इया E नह्म पर° X पेरुल्ला° ABCFGXYZ °वाल° A पिंडु° GZ पेंडु° *edd.* °लिया. L. 10. E पिण्डी° A पूआइ° GZ पुयायणि° AX °पूआउ GZ °पुयाउ X पिसाया° *edd.* °गहियाए. L. 11. *edd.* पुडइयं BFGXZ पुंडइयं G *om.* पेरुल्ली BFX पेंडयाली C °वालं G पेंडुवालं Z पेंडुवालं BF पेडुलियं C पण्डलियं GX पेंडलियं Z पेंडुलियं. L. 12. B पिंडलियमित्यपि CG (F1) Z पिंडलइयमित्यपि X पिंडलइयमित्यपि BF पुआणी Z पआअणी GZ पुया C पुआइणा. CX चेत्यन्ये L. 13. *edd.* पुंडइया GZ पेरुल्लीसद्दा (Z °द्दा) *edd.* पुडइय° BC FX अपिंड° *edd* °वाल° C °कचा GZ. °का X °कवचा. L. 14. BF अपुइणी GZ पुय G व्वा CX मुहारि° BF पेडु° BCFXZ °लिं. L. 15. AY पुर° GX °हुउ C घुओ *edd.* य A पुणा° AG, C 1. hd. XYZ °सिउ BF अग्गि° L. 16. ACEYZ य AEGXYZ °रिया.

पुरुहूओ घूकः । पुडइणी नलिनी । संस्कृते तु पुटकिनीशब्दं केचिदेव निबध्नन्ति । पुलासिओ अग्निकणः । पुरिल्लदेवो असुरः । पुरुपुरिआ उत्कण्ठा ॥ यथा ।

पुरुहूअपिए काले पुरिल्लदेवारिविरहिआ राही ।
मयणपुलासिअतत्ता पुडइणिसयणे करेइ पुरुपुरिअं ॥ ५८ ॥

अत्र पुलअइ पश्यतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ॥ [५५]

आसीइ पुरिल्लपहाणा पूणी पिचुलया करी पूणो ।
पूरी वायगभण्डे पूअं दहिअम्मि पूरणं सुप्पे ॥ ५६ ॥

पुरिल्लपहाणा अहिदंष्ट्रा । पूणी तूललता । यन्मध्यात्सूत्रतन्तुर्निःसरति । पूणो हस्ती । पूरी तन्तुवायोपकरणम् । पूअं दधि । पूरणं शूर्पम् ॥ यथा ।

पअअपूरीपूरणपूणीहिं जे जिअन्ति ते वि वरं ।
खुत्तपुरिल्लपहाणो मरसि अलं गारुडेण णरपूण ॥ ५९ ॥ [५६]

पुरोट्टी कज्जवए पुंडरिअं पेसणं च कज्जम्मि ।
पेल्लिअमवि पीडिअए पेआलं पेज्जलं पमाणम्मि ॥ ५७ ॥

पुरोट्टी अवकरः । पुंडरिअं तथा पेसणं कार्यम् । पेल्लिअं पीडितम् । पेआलं तथा पेज्जलं प्रमाणम् ॥ यथा ।

L. 1. GX °हूउ B नलीणी. C केचिद्देवं Z केचिद्देनं L. 2. BF पुला° GX °सिउ X असिल्लदेवो. BF पुरपुरिया X °पुरिया Z उक्कंठा. L. 3. BF पुरुहूओअपिए C °हूय° X पुरुहूउइअपिए कालो *edd.* विरहिया. L. 4. *edd.* °पुलासिय° (X °स°) BF पुडइणी° C पुडाविणि° X पडइणि° *edd.* °रियं L. 5. X *om* the whole line. L. 6. A पुरिल्ल° In G पुरि° पूणी is torn off. C पुणी. L. 7. C पुरी A वायग° Y वायक° A पूअ BCEFGXYZ पूय BCEFGYZ दहियम्मि. L. 8. X °पहाणो In G णी तू° is torn off. X पिचुलता B यन्मध्या° B °तंतु C (F ?) X °तंतुः G °तं and then torn off to यथा incl. l. 9. L. 9. X पूयं BCFZ तूर्ण X सूर्प. L. 10 GZ पूयपपूर्णीपुरणंपू° X पुरी is given twice. X °पुणीहिं BCFX जियंति C ते वि L. 11. X °परिल्ल° From णो to पेज्जलं l. 2 next stanza torn off in G. C मलामि वं गा° X गारुडेन BCFXZ नर° L. 12. ABFY पुरोडी C पुरोटी Z पुरोडा BF कज्जवए C कस° 2. hd. कज्ज° BF पुंडरिय ACE पुंडरियं X पुडरियं Y पुंडरियं Z पुंडरिअं X पसणं. L. 13 EX पल्लियम° ABCFYZ पेल्लियम° BF पीडअए CEXYZ पीडियए *edd.* पेयालं G पेज्जल पवाणम्मि. L. 14. BFGZ पुरोडी C पुरोटी B पुंडरिअं C (F ?) X पुंडरियं Z पुंडरिअं C 1. hd. प्पसणं 2. hd. पेसणं In G from पेसणं to अपेज्जलं l. 17 torn off. C (F ?) पेल्लियं BX पेल्लियं. BCFXZ पेयालं.

पूरोट्टिमपेआलं पेसणअणहिज्ज घल्लसु सखेत्ते ।
दारिद्दपेल्लिअ अपेज्जलकणिसेहि जइ अत्थि पुंडरिअं ॥ ६० ॥ [५७]

पेरिज्जं साहिज्जम्मि पेच्छओ दिट्ठमित्तअहिलसिरे ।
पिच्छम्मि पेहुणं पेंडलो रसे गोवयम्मि पेंडारो ॥ ५८ ॥

पेरिज्जं साहाय्यम् । पेच्छओ दृष्टमात्राभिलाषी । पेहुणं पिच्छम् । पेंडलो रसः । यदाह गोपालः ॥ पेहुणपेंडलशब्दौ पिच्छे च रसे च बोद्धव्यौ ॥ पेंडलो अरस इति तु अकारप्रश्लेषो मूढानाम् । पेंडारो गोपः । पेंडारो महिषीपाल इति देवराजः ॥ यथा ।

सिहिपेहुणावयंसो पीणो पयपेंडलेण पेंडारो ।
वम्महकयपेरिज्जो भत्तयहारीण पेच्छओ जाओ ॥ ६१ ॥ [५८]

पेंडोलीपेरणपेंडधवा कीलोद्धठाणखग्गेसु ।
पेडइओ कणवणिए पेसणआरी अ दूईए ॥ ५९ ॥

पेंडोली क्रीडा । पेरणं ऊर्ध्वस्थानम् । अत्र । पेच्छइ पश्यति । पेल्लइ क्षिपति । एतौ धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ । पेंडधवो खड्गः । अत्र पेंडवइ प्रस्थापयति । अयं धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः । पेडइओ कणादिविक्रेता वणिक् । पेसणआरी दूती ॥ यथा ।

L. 1. BXZ पूरोट्टि° C (F1) पुरोट्टि° BCFXZ °पेआलं BF पेसणहिज्ज CX पेसणअणिहिज्ज घल्लसु BF °सुक्खेत्ते. L. 2 BF दारिद्द° BFXZ °पेल्लिय GZ व पेज्जल° BF °कलिसेहि GZ °सेहि X °कणिसे इह्यिअ C 2. hd. अच्छि From त्थि to ष्टमात्रा° l. 5. next stanza torn off in G. CZ पुंड° X फुंड° *edd.* रिअं (Z as above). L. 3. BF पेरियं B साहिज्जंमि X साहिज्जंम्मि A पेच्छउ BFX पिच्छउ E पेच्छओ Z पेट्टओ. L. 4. BY पेच्छंमि X पेच्छम्मि Z पहुलं A पंडलो BF पडलो EXZ पिंडलो BFX रसो X गोवयंमि A पंडारो BCFY पिंडारो X पेडारो. L. 5. B साहाय्यं C पिच्छओ XZ पेच्छउ BF °भिलाषः BFX पेह. BFX पिंडलो L. 6. C °पिंडशब्दौ X पिंडलशब्दो X व for च (twice). BF बोधव्यो X बोधव्यौ BCFX पिंडलो In G from पेंडलो to महिषी° l. 7. torn off L. 7. BF पंडारो गोपः । पिंडारो X पिंडारो (twice) CZ °पालः From यथा to खग्गेसु l. 10. torn off in G. L. 8. BF °सिहु BF °पेडलेण Z °पंडलेण BFZ पंडारो CX पिंडारो. L. 9. C 1. hd. X पेच्छउ X जाउ. L. 10. BF पेडा° C पिंडो° X पडो° Z पंडो° BF °पेडधवा X °पंडधरो EX कीलाउद्ध° C °लोद्ध° Z कीलोइ° BCEF °ट्ठाण°. L. 11. E पेडइअं X पेंडइड ACG °इउ BF कणकणवणिए C कणधणिण (sic) From धाव° to खड्गः l. 5 torn off in G. YZ पेसणयारी ABEFGX व Y उ BZ दूईए F दुईए. L. 12. BF पेडोली BF उर्द्ध° X ऊर्द्ध° B क्षिपति ति एते L. 13. BF पेडधवो X पंडधवो. C पच्छइ X पिच्छइ Form धाते to स l. 15 torn off in G. L. 14. B °षूक्ता इ नोक्तं X °षूक्ताविति नोक्तो. CX पंडइउ 2. hd. °ओ X वणिग् BFZ °णयारी X दूती.

पेडइअधूअपेंडोलिलम्पडो पेरणं कुणसि कीस ।
णं विणा पेसणआरिं हवन्ति कज्जाइ पेंडधवहत्थ ॥ ६२ ॥ [५९]

पोट्टं उअरे पोच्चं सुकुमारे जूहणायगे पोंडो ।
काचम्मि होइ पोत्ती गामपहाणम्मि पोआओ ॥ ६० ॥

पोट्टं उदरम् । पोच्चं सुकुमारम् । पोंडो यूथाधिपतिः । पोत्ती काचः । पोआओ ग्रामप्रधानः ॥ यथा ।

तं पोच्चं तणुपोट्टिं मेल्लिअ पोआअपोंड णिअघरिणिं ।
हालिअमहिलं एअं रमसि ण तं मुणसि पोत्तिमणिभेअं ॥ ६३ ॥ [६०]

दुत्थम्मि पोसिओ पोणिआ य सुत्तभरिअम्मि तक्कम्मि ।
पोअंडो मुक्कभयम्मि पोउआ करिसअग्गिम्मि ॥ ६१ ॥

पोसिओ दुःस्थः । पोणिआ सूत्रभृत्तर्कुः । पोअंडो मुक्तभयः । षण्ढ इत्यन्ये । पोउआ करीषाग्निः ॥ यथा ।

हालिअजालिअपोउअधूमं दट्ठूण पोणिअं चइअ ।
पोसिअघरिणी छेत्तं उअ पोअंडा णिसाइ अहिसरइ ॥ ६४ ॥ [६१]

L. 1. BCFZ पेडइय° X पेंडइय° X °धूयधूयपिंडोलि° C °धूयपिंडोलि° Z °धूय° BF °पेंडोलि°. L. 2. BFGZ पेसणयारिं° X पेसणहारिय C °आरि य BCFXZ कज्जाइं From कज्जाइ to मारम् l. 5. torn off in G. BF पेंड° C °इच्छा X °इत्था. L. 3. A पोट्ट EX कअरे Y उयरे Z उआरे A पाच्चं X पोच्च Z पुच्चं X सुकुमार A जहणा° BF पांडो C पोंड. L. 4. X कत्तंमि X पुत्ती A पोहाउ EX °उ Z पोयाओ. L. 5. X पोट्टं BF पोड्डो X पेंडो In G not quite legible. X कचे X पोआउ Z पोयाओ From आओ to त्थम्मि l. 9. torn off in G. L. 7. Z तपोच्चं X तण° BF, C 2. hd. °पोट्टि BF मिल्लिअ C मेल्लिआ Z मेल्लिय C पाआअ° Z पोयाय° B निय° C (F 1) XZ णिय° BX °घरणिं. L. 8. BCFZ हालिय° X होलिय° BCFXZ एवं C रमहिलंसि BF न X म for ण BCFXZ °भेयं. L. 9. C दुन्थंमि AGX पोसिउ cdd. पोणिया BCFGZ om. य cdd. °भरियम्मि BF तंकुमि From म्मि to पोउआ l. 2 torn off in G. X तक्कुंम्मि. L. 10. X पोअडो Z पोयंडो BFY पाउया In G करि° not legible. L. 11. X पोसिउ In G पोसिओ not legible; from दुःस्थः to पोउआ l. 12 torn off. BCF दुस्थः X दुत्थः BCFXZ पोणिया B सूत्रभृतक्कः C (F 1) °भृतर्कुः C 2 hd. °भृततर्कुः XZ भृततक्कुः B षंढ X धंढ. L. 12. BF पाउआ. L. 13 BF हालिय° XZ हालिय° C °जालियोउअ° Z °जालियपोउय X °जालिय° In G °जालियपोउयधूमं द° is torn off. C दट्ठूण X दट्ठूण BF पोणियं Z पाणियं BCFX चइय GZ चअइ. L. 14. cdd. पोसिय° B °घरणी X चइंसं C उय From उअ to पोसिअ° l. 2 next page torn off in G. C णिसाइ X णिस्साइ C अहिसरइं Z आसरइ.

पोआलो वसहे पोअंतो सवहम्मि पोत्तओ विसणे ।
पोलिअपोहणपोरच्छा सोणिअलहुअमच्छपिसुणेसु ॥ ६२ ॥

पोआलो वृषभः । पोअंतो शपथः । पोत्तओ वृषणः । पोलिओ सौनिकः । पोहणो लघुमत्स्यः । पोरच्छो दुर्जनः ॥ यथा ।

तं रे पोहणगन्धि सपोत्तपोआलउ व्व रमिऊण ।
पोरच्छकम्म पोलिअ इण्हिं पुण कुणसि पोअंत ॥ ६५ ॥ [६२]

पोइअपोअइआ णिद्दयरिलया पोइओ अ कन्दुइए ।
पोलच्चा खेडिअभू कुसुम्भरत्तम्मि पोमरयं ॥ ६३ ॥

पोइआ तथा पोअइआ निद्राकरी लता । पोइओ कान्दविकः । खद्योत इत्यन्ये । पोलच्चा खेटितभूमिः । पोमरं कुसुम्भरक्तं वस्त्रम् । अत्र पोकइ व्याहरतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ॥ यथा ।

पोइअचुण्टणमिसओ पोअइअवणम्मि पोइअपरिल्ली ।
पोलच्चखेत्तकण्ठे सुपोमरा पेच्छ अहिसरइ ॥ ६६ ॥ [६३]

॥ अथानेकार्थाः ॥

दरिअक्खमेसु पक्को पत्तणमिसुफलयपुङ्खेसु ।
पइअं भच्छिअचक्केसु पप्फुअं दीहउड्डिअन्तेसु ॥ ६४ ॥

L. 1. X पोआले Z पोवालो BCF वसहो A पोअंटो (?) E सवहम्मि AXZ पोत्तउ. L. 2. BF पोल्यि° CEGYZ पोलिय° AZ °पोरच्छा X °पोरिच्छा *cdd.* सोणिय° CZ °लहु. मच्छ° EGXY °लहुय° BF °मत्थ°. L. 3. GX पोत्तउ X पोलिउ In G पोलिओ। सौनि is torn off. BFX शौनिकः CZ शौनिकः L. 4. Z पोरत्थो. L. 5. X रे GZ °पोवालउ X पेत्तपोआलउ BF, C 2. hd. XZ च. L. 6 Z पोरत्थ° *cdd.* पोलिय. L. 7. BCEFGXZ पोइयपोअइया Y °पोअइया Z णिद्दय° AX °परि° G °अरि° AGX पोइउ E पोइंओ C *om.* अ ABEFGXYZ य A कंडइए BF कंदुइए EX °इए. L. 8. Z पोलच्चा *cdd.* खेडियभू A कुसंभ° E कुसुम° A पोमरयं GZ °रअं. L. 9. *cdd.* °इया twice, (Z only 2nd time) B °करि GX पोइउ X कांदविकः B खद्योत. L. 10. BFGZ पोलच्चा C °चो BF खेटित°. L. 12. CGXZ पोइय° C °चुंण्य° CGX °मिसउ X पाइयवणंमि CGZ °अइय° *cdd.* पोइय°. L. 13. BFZ पोलच्च° BF °खेत्त CX °खेत्त° Z पेच्छ C °रइं. L. 14. *om.* A. L. 15. ABCEFXY दरिय° C पत्तणमिसु° BF °पुङ्खासु L. 16. *cdd.* पइअं ABCFGYZ भच्छिय° E भच्छिय° X भच्छिय° Y °चक्केसु AGZ पप्फुअं E पप्फुअं Y पप्फुयं BF °उड्डीयंतेसु ACGYZ °उड्डियंतेसु.

पक्को दृप्तः समर्थश्च । पत्तणं बाणस्य फलं पुङ्खश्चेति द्व्यर्थम् । पइअं भर्त्सितं रथचक्रं च । पप्फुअं दीर्घमुड्डीयमानं च ॥ [६४]

वइजवणेसु पडिल्ली पउणो वणरोहणिअमभेएसु ।
अइसोहन्ते भग्गे पिअंवए पक्कणी चेअ ॥ ६५ ॥

पडिल्ली वृतिस्तिरस्करिणी च । पउणो व्रणप्ररोहो नियमभेदश्चेति त्र्यर्थः । पक्कणी अतिशयशोभमानो भग्नः प्रियंवदश्चेति त्र्यर्थः ॥ [६५]

णायरसविरलमग्गेसु पइट्टो गणगुहासु पब्भारो ।
कोकिलजारेसुं पंसुलो पउत्थं घरप्पवसिएसु ॥ ६६ ॥

पइट्टो ज्ञातरसो विरलं मार्गश्चेति त्र्यर्थः । पब्भारो संघातो गिरिगुहा च । पंसुलो कोकिलो जारश्च । पउत्थं गृहं प्रोषितं च ॥ [६६]

वइविवरे तह मग्गे दुस्सीले कण्ठदीणारे ।
कण्ठच्छिद्दम्मि तहा य दीणणाए पएरो अ ॥ ६७ ॥

पएरो वृतिविवरं मार्गो दुःशीलः कण्ठदीनाराख्यभूषणभेदः कण्ठे विवरं दीननादश्चेति षडर्थः ॥ [६७]

लहुपिढरम्मि पडुल्लं तह चिरकालप्पसूअम्मि ।
पत्तट्ठो णायव्वो बहुसिक्खिअसुन्दरेसुं च ॥ ६८ ॥

पडुल्लं लघुपिठरं चिरप्रसूतं च । पत्तट्ठो बहुशिक्षितः सुन्दरश्च ॥ [६८]

असहणसमत्थएसुं च पच्चलो पक्कणो चेअ ।
पव्वज्जो णहसरसिसुमिएसु गणमत्थरेसु पत्थारी ॥ ६९ ॥

L. 1. X दृप्तः BFG बाणस्य X बाणफलं CX द्व्यर्थः *add.* पइयं X भर्त्सितं L. 2. GXZ पप्फुअं X दीर्घमुड्डीयमान. L. 3. E *om.* वइ BCF चइ° ABFGYZ °णियम° C °णियमा°. L. 4. G भग्गे अंवए (sic) XYZ पियंवए ABCF चेय C 2 hd. Y चेय. L. 5. BCF वृत्तिरि Z °स्करणी GZ व्रणरोहो. L. 6. B °शोभ° B दश्चे (sic). L. 7. A नाय° X सइट्टो Y पइट्ठो BEF गुणगुहासु X पाउगांगिगुहासु A पत्तागे. L. 8. G °जालेसुं X °जारेसु Z °जाससेसु C पंसुले C पउच्छं Z घ उत्थं G °वसं° L. 9 G पइट्ठो BF संघातः C गिरिगुहा संघातश्च. L. 10. X कोलिको C पउच्छं X प्रोषितं. L. 11. BCF चइ° Z °विचरे X कट° L. 12. C 1. hd. °छिद्दंमि X °छिद्दंमि तहा ACGYZ च. L. 13. C पएरो य BFX दुःशील C दुःशीलि X °दीनाराख्य° Z राख्य भूषण° C °भेदः. BF *om.* दीन. L. 15. E °पिढर° BCF पडुल्लं X पडुल्ल GYZ °सूयम्मि. L. 16. GZ पत्तट्ठो EX नायव्वो C 1. hd. °वो G बहु° BF बहुसिक्खियम् च X °सिक्खय° YZ °सिक्खय°. L. 17. BFX पडुलं C पडुल्लं C लहु° X पत्तट्ठो BG बहु° B °शिक्षितः. L. 18. C °समच्छएसुं BF *om.* च G पच्चणो Z पच्चलो G पक्कलो ABCFY चेय. L. 19. C (A1) पव्वज्जो Y °मिएसु C गणमच्छरासु X °सच्छरेसु C पच्छारी.

पञ्चलो तथा पक्कणो असहनः समर्थश्चेति द्वावपि द्व्यर्थौ । पव्वञ्जो नखः शरो बालमृगश्चेति त्र्यर्थः । पत्थारी निकरः प्रस्तरश्च ॥ [६९]

कप्पासे सेए पलसं पीडिअपडिअभीरुसु परद्धं ।
पड्डुत्थी बहुदुद्धाए पारिहारिणीए अ ॥ ७० ॥

पलसं कर्पासफलं स्वेदश्च । परद्धं पीडितं पतितं भीरु चेति त्र्यर्थम् । पड्डुत्थी बहुदुग्धा दोहनहारिणी चेति द्व्यर्था । अत्र परीइ भ्रमति क्षिपति चेति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ॥ [७०]

पइरिक्कं च विसाले एगन्ते तह य सुण्णम्मि ।
परिहच्छं पडुमण्णूसु भीअभग्गेसु पडिसिद्धं ॥ ७१ ॥

पइरिक्कं विशालमेकान्तं शून्यं चेति त्र्यर्थम् । परिहच्छं पटुर्मन्युश्च । पडिसिद्धं भीतं भग्नं च ॥ [७१]

पयल्लाओ हरसप्पेसु परिब्भंतो णिसिद्धभीरूसु ।
दाथायड्डीमहिसीसु पयड्डणिपारिहट्टीओ ॥ ७२ ॥

L. 1. BF (G !) Z पव्वलो C पञ्चज्जा. C नभ X नखं L. 2. BFGX बाल° X मगश्चेति C पच्छारी GZ प्रस्तरश्च. L. 3. X से for सेए *edd.* पीडिय° BCF °पीडिय° YZ °पडिय° X °पडिएसु A भीरुसु E °भीरसु G °भीरुएसु. L. 4. AY पड्डुत्थी BF पंडत्थी C पडच्छी GZ पड्डुत्थी X पड्डुत्थी G बहु° A °दुद्धाए C °डुच्छाए X दोहणहारिणिए ABCFGXYZ य. L. 5. C कार्पास° X °फलः B श्वेदश्च B परिद्धं C परद्धं F परिद्धं CX भीरुश्चेति. BF पंडत्थी CX पडत्थी G पडुच्छी Z पडुच्छी BF बहुग्धा L. 6. Z दोहदकारिणी B °हारिणी X द्व्यर्थाः Z द्व्यर्थः CXZ परीअइ. BF *om.* क्षिपति GZ °षूक L. 7. CGXZ नोक्तः. L. 8. E *om.* च BF सुण्णं पि C सुण्णंमि 2 hd. °म्मि G सुत्र° Z सुन्नम्मि. L. 9. ABFYZ परिहत्थं CX पडिहत्थं BF पडुण्णुसु E पडु° A °मण्णूसुं C 1. hd. °मणूसु 2. hd. °मन्नूसु GZ °मन्नूसु X °मुण्णसु Y भीय° B परिसिद्धं C (F !) °सिद्धं. L. 10. GZ °कान्तः BFZ परिहत्थं CX पडिहत्थं. BF पडुर्मन्युश्च or °टु° X पटुर्मन्युश्च BF पेहि°. L. 12. C पइलाओ AGX °लाउ Y पअलाओ BF परिभमत्तो A पावुत्तो GYZ प° X परिब्भंतो C णिसुद्ध° B °भीरुसु. L. 13. A दाढा° BCEFGYZ दाल्था° X दोत्था° C (F!) °यड्ढी° GXZ °यड्ढी° E °माहिसी GXYZ पयड्ढणि° C (F!) पयड्डणी° C °हट्ठीओ E °हड्डीओ GZ °हट्टीउ AX °उ.

पयलाओ हरः सर्पश्च । परिब्भंतो निषिद्धो भीरुश्च । द्वाःस्था प्रतीहारी । आकृष्टिराकर्षणम् । महिषी सामान्योक्तापि चिरप्रसूतेह गृह्यते । एषु द्वाःस्थादिषु त्रिष्वर्थेषु पयड्डणिपारिहट्टिशब्दौ । यदाह गोपालः ॥ पयड्डणी स्यात्प्रतीहारी । आकृष्टिः परिहट्टी पयड्डणी चेति विज्ञेया ॥ द्वाःस्था च पारिहट्टी आकृष्टिः पारिहट्टी स्यात् ॥ इति च । गोकुलप्रकरणे देवराजस्त्वाह । परिहारिणीपयड्डणिपडिच्छिआ पारिहट्टीए ॥ [७२]

वइमुक्खेसु परिअडी पहेणयं लाहणोसवेसुं च ।
पडुआलिअं पडूकयपरिताडिअधारिएसुं च ॥ ७३ ॥

परिअडी वृतिर्मूर्खश्च । पहेणयं भोजनोपायनमुत्सवश्च । अत्र । पव्वालइ प्लावयति छादयति च । पयल्लइ शिथिलीभवति लम्बते च । पम्हुसइ विस्मरति प्रमृशति प्रमुष्णाति च । पक्खोडइ विकोशयति शीयते च । पलोट्टइ प्रत्यागच्छति पर्यस्यति च । पडिसाइ शाम्यति नश्यति च । एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः । पडुआलिअं पटूकृतं ताडितं धारितं चेति त्र्यर्थम् ॥ [७३]

परिहुत्तवड्डविअपालिएसु पडिअग्गिअं चेअ ।
पविरंजिओ अ भणिओ सिणिद्धए कयणिसेहे अ ॥ ७४ ॥

L. 1. C पइलाअ G °लाइ X पइलाइ हर X परिब्भंसो B भिरुश्च BF द्वास्थाप्रती C द्वास्था GXZ द्वास्था. L. 2. B °रुषि° X रुषिण° (*om.* आ) B *om.* चि BFXZ द्वस्था° C द्वास्था° G द्वास्थादि BFX *om.* त्रिष्वर्थेषु C त्रिज्वर्थेषु L. 3. BCX पयट्टिणि° F पयड्डिणि° GZ °यट्ट° B पारिहट्टिणि F °हड्डिणि C °हट्टि° BF *om.* शब्दौ. X गोपाल BF पायन्डणी CX °ट्टि° GZ °ट्टै° BX आकृष्टि L. 4. B परिहड्डी G परिट्टी X पारिहट्टी BF °न्ह° C °हृ° GXZ °ट्टै° X ज्ञेया BFGXZ द्वास्था C द्वास्था BCF व B °हन्डी (twice) B °हि G *om.* आकृ° पारि L. 5. *cdd.* स्यादिति. G *om.* च G गोपाल° CX °प्रकारणे B हारीणी° X पारिहारिणी° Z परिहार्णी° B पयन्डणि° CG X °ट्टै° Z °ट्ट°. L. 6. BCF °पडिच्छिया GZ °च्छिया X °पविच्छिया BF °हड्डीए. L. 7. C 1. hd. °मुक्खेसु *cdd.* परियड्डी (X as above) X पहेयणं C 1. hd. X लाहे C 2. hd. मोव°. L. 8. EX पडु° Z पडू° *cdd.* °लियं B पडू° *cdd.* °डिय° GZ धाडिएसु च X धारएसुं. L. 9. BCFX परियडी G पडि° BCF वृत्ति° C °मूर्ख° G °मूर्ख° X पहेणं BF पव्वालइ C पवालइ GZX पव्वालइ L. 10. CX पयल्लइ B सिथि° X °भवंति BFG लंबने. GZ पम्हसइ X पह्मसइ L. 11. BF *om.* च after °ष्णाति CZ विकाशयति C पहोट्टइ X °गच्छति च C *om.* पर्यस्यति च X पर्यइयति L. 12. G डिसाइ (sic) BFX पडिसाइ. B *om.* च B °षुक्ताः BF पटु° *cdd.* °लियं BF पडूकृतं C पटु° L. 13. X °कृत परिताडितं. L. 14. BF परिभुक्त° CX परिभुक्त° AEXY °वड्डविय° B °वड्डविय° C (F ?) °वड्डविय° 2. hd. °ड्ढ° GZ °वड्डविय° AEXY पडिय° ABCEFXY °ग्गियं From पडि° to सेहे अ l. 2 written twice in C. A चेयं BF चेव C चेव य CY चेय X चेअ. L. 15. ABF °रंजिउ C परिरंजिउ 2. hd. °ओ C पविरुंजिउ E पवि° G रंजेउ X पडिरंजिउ CEGYZ य ABFG. C. 2. hd. भणिउ B सिणिद्धये C (F ?) °द्धए X भणिद्धए A कयसिणेहे EX °णिहे C °णिसिहे ABCFGXYZ य.

पडिअग्गिअं परिभुक्तं वर्धापितं पालितं चेति त्र्यर्थम् । पडिअग्गिअं अनुव्रजितमिति तु अनुव्रजिधात्वादेशसिद्धम् । पविरंजिओ स्निग्धः कृतनिषेधश्च । पविरंजिओ भग्न इति तु भञ्जिधात्वादेशसिद्धः ॥ [७४]

सरहे वग्घम्मि अ पक्कसावओ पासमच्छिविरुवेसु ।
पालो सुण्डिकजुण्णेसु भत्तउच्छूसु पाऊ अ ॥ ७५ ॥

पक्कसावओ शरभो व्याघ्रश्च । पासं अक्षि विशोभं च । दन्तकुन्तयोरपि पासं इच्छन्त्यन्ये । पालो शौण्डिको जीर्णश्च । पाऊ भक्तमिक्षुश्च । स्वार्थे के पाउअं इत्यपि ॥ [७५]

चच्चपट्टेसु पाडुक्को विप्पुअपडिसारएसु पालप्पो ।
हंसे विसेऽम्बुजे पाडलो दुवारतिरिएसु पासल्लं ॥ ७६ ॥

पाडुक्को समालम्भनं पट्टश्च । पालप्पो विप्लुतः प्रतिसारश्च । पाडलो हंसो वृषभः कमलं चेति त्र्यर्थः । पासल्लं द्वारं तिर्यक् च ॥ [७६]

पुव्वकयकम्मपरिणइआहेडअपीडिएसु पारद्धं ।
तुल्लणिसेह सरिसे समुआचारे अ पाडिसिद्धी अ ॥ ७७ ॥

पारद्धं पूर्वकृतकर्मपरिणाम आखेटकः पीडितश्चेति त्र्यर्थम् । पाडिसिद्धी स्पर्धा सदृशः समुदाचारश्चेति त्र्यर्थः ॥ [७७]

L. 1. G परि° *add.* °अग्गियं (Z as above) C वड्ढं° XZ वड्ढी° In G पालित twice. *add.* °गियं (X as above). C *add* च after गिअं X °व्रजत° L. 2. X *om.* तु अनुव्रजि° CXZ °देशे सिद्ध BFX पडि° GX °रंजिउ. CX परि° GX °रंजिउ L. 3. BX भंजित्वा°, CGXZ °सिद्ध. L. 4. BF वग्धमि ABEF GYZ व C १ X चे AGX °वउ C पासमिच्छि° A विसवेसु BF °विरुवेसु CX °विरवेसु G °विरुवेसु Z विरुद्वेस. L. 5. A मुंडि° C सुकंडिजुण्णेसु E भत्तओ उच्छूसु C °उच्छुसु E पाओ ABCEFX च Y या. L. 6. X °सावउ In G सावओ श° is torn off. B सरभो BF पासं, BF देहकेन° X दन्त° C °पि पासमर्धमित्य° X पासमिच्छ° Z पाशमिच्छ° L. 7. CX शौंडि° B शौंडि° C भक्त° In G मिक्षुश्च is torn off. F भक्त इक्षुश्च BCFX पाउअमित्यपि G पाउयमित्यपि Z पाऊअमित्यपि. L. 9. BF वच्च° CZ चच्च X चच्चपट्ट पाडक्को From डुक्को to विसे l. 10 torn off in G. C विप्फअ° C 2. hd. E विप्पुअ° XY विप्पुय° C °पडि-पसा X °पडिसारेसु. L. 10 X हंस A विसंबुजे E अंबजे X अंबुज In G जे पा° दुवार is torn off. BEF दुवार° E °तिरएसु BF पासल्ल Z पासल्ला. L. 11. BG पाडुक्को Z पाडुक्का B समालंभं *om.* °ट्टश्च From श्च to पतिि° torn off in G. B हंस वृषभश्च कमलं. L. 12 From मलं to ग्द्ध L 13 torn off in G. C त्र्यर्थाः X त्र्यर्थः X द्वार B तिर्यक्क X तिर्यक. L 13. BF °परिणय° ACXYZ °इय° E °इड° A °पीएसु BF °पीएसु F पारद्ध. L. 14. E उल्ल° X तुल्ल° CY समुया° GZ समदा° BF, C 1. hd. °आरे ACEGXYZ य C °सिद्ध From पाडि° to गं l. 1. next page torn off in G. *add.* च L. 15. X पूर्वमन° L. 16. Z पाइी. स्पर्धा read all Mss (except X स्पर्धाः).

पाडुंगोरी विउणे मज्जामत्तम्मि दढवइए अ ।
मसउम्मत्तेसुं पिप्पओ अ पिचुपुणिआसु पिउली अ ॥ ७८ ॥

पाडुंगोरी विगुणो मद्यासक्तो दृढकृतावेष्टना च वृतिरिति त्र्यर्थः । यदाह ॥ पाडुंगोरी च वृतिर्दीर्घा यस्या विवेष्टनं परितः ॥ पिप्पओ मशक उन्मत्तश्च । पिउली कर्पासस्तूललतिका च ॥ [७८]

गण्डुतिणचीरिधम्मेसु पिल्लिरी पिप्परो विसे हंसे ।
वज्जविसेसविवण्णेसु पिहंडो वग्घसीहया पुल्ली ॥ ७९ ॥

पिल्लिरी गण्डुसंज्ञं तृणं चीरी घर्मश्चेति त्र्यर्था । पिप्परो वृषभो हंसश्च । पिहंडो वाद्यविशेषो विवर्णश्चेति द्व्यर्थः पुल्ली व्याघ्रः सिंहश्च ॥ [७९]

तरुणोम्मत्तपिसल्लेसु पुआई वयणबिन्दुसु पुडिंगं ।
पूसो हालसुगेसुं पेड्डा भित्तीदुवारमहिसीसु ॥ ८० ॥

पुआई तरुण उन्मत्तः पिशाचश्चेति त्र्यर्थः । पुडिंगं वदनं बिन्दुश्च । पूसो सातवाहनः शुकश्च । पेड्डा भित्तिर्द्वारं महिषी चेति त्र्यर्था । केचित्पेड्डशब्देन महिषमाहुः॥ [८०]

L. 1. X पासुगोरी E °रोगो वि° Y विगुणे A °णो B °वइए From ए to ष्टनं l. 4. torn off in G. ACEYZ च. L. 2. BF मसओउम्म° C 2. hd. °ओम्म° X मसउम्मत्तेसु Z °उम्मत्तोसुं ABGXZ पिप्पउ *cdd.* च (twice). C °पुणिण° *cdd.* °यासु. L. 3. Z पांडुंगोरी B मज्जा° C (F !) XZ °कृतवे° X °वेष्ठना BF °ना च धृतिरिति CX वृत्तिरिति B द्व्यर्थः (sic) Z वृत्तिरित्यर्थः । L. 4. Z पांडुंगोरी B वृत्तिर्दीर्घ (sic) C वृत्तिर्दीर्घे F वृत्तिर्दीर्घे (!) X वृत्तिर्दीर्घ Z °र्घे च यस्या G °ष्टन BX पिप्पउ. B मशकः From उन्मत्तश्च to ल्लिरी l. 8 torn off in G. L. 5. Z च twice. L. 6. BF गुंडु° E गंडु° C °चीरि° 2 hd. °वारि° Z °चीर° X °धम्मेसु BF पिल्लिरा Y पिल्लरि Z पेप्परो X हसे. L. 7. BF विन्धविसेसविवण्णेसु C 1. hd. वज्र° C °विसेसु° X °विवण्णेसु. L. 8. X पिरिल्ली. C गण्डसंज्ञं X गंडुसज्ञ Z गंडसंज्ञं C वारी In G. from घर्मश्चेति to पुडिंगं l. 11 torn off. CX त्र्यर्थाः. L. 9. B °विशेषत्व X विवार्ण्णश्चेति. X व्याघ्र सिंहः द्व्यर्थः. L. 10. A तरुणोमत्त° CYZ °णुम्म. EX °णोम° CZ पुयाई E पुइं B वयणबिंदसु E °बिंदुसु BF पुढिंग C पुडिंगं E पुडिंग. L. 11. E हाले° A °सु From लसु° to रं l. 14 torn off in G. BF पेडा C पेडु महिसीदुवार° X पडु Z पेड्डुं (!) मेहिसीदुवार° X महिसि (sic). L. 12. CZ पुयाई X तरुणोमतः B द्व्यर्थः X त्र्यर्थाः BF वंदनं X बिंदुश्चेति BF बिंदुश्च । पूसो सातवाहन बिंदुश्च । पूसो सात° शु° L. 13. BF पेडा C पिड्डा X पिडा BFX भित्तिद्वारं C °द्वारं. L. 13. BX त्र्यर्थः From केचित् to पोओ l. 3 next page torn off in G. BF °त्पेड° C °त्पड° X °त्पंड°.

खण्डवलएसु पेंडं पोओ धवरुक्खलहुअसप्पेसु ।
अस्सिणमासोसवए अपूअए तह य पोअलओ ॥ ८१ ॥

पेंडं खण्डं वलयश्च । पोओ धववृक्षो लघुसर्पश्चेति द्व्यर्थः । पोओ बाल इति तु पोतशब्दभवः । पोअलओ आश्विनमासोत्सवोऽपूपश्च । यदाह ॥ भर्ता भुङ्क्तेऽपूपं यत्र गृहिण्याः करात्समादाय । आश्वयुजे पोअलओ स उत्सवोऽपूपभेदश्च ॥ पोअलओ बालवसन्त इत्यन्ये ॥ [८१]

॥ अथ फादिः ॥

फग्गू महुच्छणं फलही ववणी फसुलफंसुला मुक्के ।
फरओ फलयम्मि अ फंसुली अ णोमालिआए अ ॥ ८२ ॥

फग्गु वसन्तोत्सवः । फलही कर्पासः । फसुलो तथा फंसुलो मुक्तः । फरओ फलकः । फंसुली नवमालिका ॥ यथा ।

किं रे फरेसि फरयं फलहीलयहत्थ फंसुलहिरी अ ।
फग्गुम्मि फंसुलिघणे खलन्ति कामफसुला सरा गेत्थ ॥ ६७ ॥ [८२]

फलिआरी दुव्वाए फसलिअफसलाणिआ कयविहूसे ।
फंफसओ लयभेए फिक्की हरिसम्मि कारिमे फिप्पं ॥ ८३ ॥

L. 1. X खड° E °वलएसु BF °सुं पेडं X पेंडो Z पोंडं BFXZ पोउ E °रुक्ख° EXY °लहुय° Z °सप्पेसुं. L. 2. E °वे य पूयए ABCFY अपूयए X अपूए य Z पूयए BF तह अ EZ पोवलओ Y पोअलिओ X °लउ. L. 3. B पेड X पेंडो X पोउ (twice) CX °सर्पश्च *om.* द्व्यर्थः From द्व्यर्थः to न्वयुजे l. 5 torn off in G. B बाल. L. 4. BXZ °लउ C (F !) अश्विन° X मासोधासो अपू° Z अपूपश्च. L. 5. B गृहीण्याः. B पोअओ स ओत्सवो CGX लउ° B अपूप° From श्व to लिआए l. 9. torn off in G. L. 6. X °लउ BX बाल° L. 7. *om.* A. X has अथ कादिः in com. L. 8. A कग्गु X फग्गु अ BF फग्ग महुत्थणे पलही पवणी C चवणी E ववाणी Z ववणीए BF °फसला C °कंसला Z मुक्को. L. 9. E फरओ A फरउ E फलियम्मि Y फलअम्मि Z फलइम्मि *edd.* य BF फंसुलि याए अ (sic) E फुसली AECXYZ य °लियाए य. L. 10. X °त्सव । फही From फलही to न्तोहरी l. 12. torn off in G. C कार्पासः BFX फसलो C फंसलो BF *om.* तथा BF फंसलो CX फुंसलो X फरउ. L. 11. B फुंसली X फंसुला. L. 12. C कि BF फासि CZ फेरसि BCFZ फंसल° X फसल° *edd.* य. L. 13. C फग्गु° X फंसुल° Z खलति In G फसुला सरा गेत्थ is torn off. L. 14. *edd.* फलियारी E दुव्वाए *edd.* °लव° From लाणिआ to हरि° l. 15 torn off in G. ABCEFXYZ °णिया BF कयविहूसो. L. 15. A फंफसउं XZ °सउ Y फिक्की From म्मि to लिआरी l. 1 next page torn off in G. XY फिप्पं.

फलिआरी दूर्वा । फसलिओ तथा फसलाणिओ कृतविभूषः । फंफसओ लताभेदः । फिक्की हर्षः । फिप्पं कृत्रिमम् ॥ यथा ।

फंफसयमालफसलाणिओ अ फलिआरिआफसलिओ अ ।
फिप्पगहिलो जणाणं विरइअ हासं जणइ फिक्किं ॥ ६८ ॥ [८३]

फिड्डो वामणए फुक्का मिच्छा केसबन्धणे फुंटा ।
फुक्की रजई फुरिअं च णिन्दिए फुंफुआ करीसग्गी ॥ ८४ ॥

फिड्डो वामनः । अत्र । फिडइ फिट्टइ भ्रश्यति । एतौ धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ । फुक्का मिथ्या । फुंटा केशबन्धः । फुक्की रजकी । फुरिअं निन्दितम् । चलितदीप्तयोस्तु स्फुरितशब्दभवमेव । फुंफुआ करीषाग्निः ॥ यथा ।

संकेअफुक्किअहरे फुक्काफिड्डं पिअमफुरिअफुंटं ।
दट्ठुं विओअफुंफुअतत्ता तरुणी सुहाइ व णिबुड्डा ॥ ६९ ॥
अत्र फुडइ फुट्टइ भ्रश्यतीति धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ ॥ [८४]

फुल्लंधुओ अली फूओ लोहारे दलिद्दए फेल्लो ।
माउलवहूइ फेलाया वरुणे फेणवंधफेणवडा ॥ ८५ ॥

फुल्लंधुओ भ्रमरः । फूओ लोहकारः । फेल्लो दरिद्रः । फेलाया मातुलानी । फेणवंधो तथा फेणवडो वरुणः ॥ यथा ।

L. 1. *cdd.* फलिचारी GX °लिउ GX °णिउ X फंफसउ. L. 2. CG (F !) XZ फिप्पं X त्थत्रिमं From यथा to सत्तां° l. 3. torn off in G. L. 3. C 1. hd. GXZ °णिउ BCFX य GZ उ *cdd.* फलिच्रिया° X °लिउ *cdd.* च (X अ) L. 4. CG (F !) XZ फिप्प° GZ °गहिलो *cdd.* विरइय BF °हासो BF फिक्क C फक्किं (sic) L. 5. BF फिंडो C फिहो E वामणाए Z मुच्छा BF °बेधणे G °बंधणे X फुंटी. L. 6. B रजयी *cdd.* फुरियं (Z °च) ABF फुंफया CEGXYZ फुंफुया X करिसग्गी. L. 7. BF फिग्गो C फिड्डइ for फिडइ X पिट्टइ CGZ भस्यति. L. 8. BF फुंटा X फुंठा BFG बंधः. *cdd.* फुरियं. L. 9. GZ फुंफया. L. 10. *cdd.* संकेय° BF °पुक्किय° CGXZ °फुक्किय° BFZ °पिड्डं C °पेंडं X पिडं *cdd.* पियमफुरिय° B फुडं. L. 11. BCF विओय° GZ विउय° X विउअ° BF फुंफुअ° C °फंफअ° GZ °फुंफुय° BF णिवुड्ड C णिचुंडा G णिवचुड्डा X णिवुंडा Z णिवत्तुड्डा. L. 12. X अव BF फुड्डइ for फुटइ CGZ भस्यतीति X भ्रम्यतीति BF °ति इति CX एतौ धात्वा°. L. 13. AGX °धउ E धओ ACGX फूउ BF फूओ G लाहारे C दलिद्दओए 2 hd. °द्दुउए Y दरिद्दए X फेलो. L. 14. E °वहूइ Y फेलाआ C वरुणे बंध° G फेणबंध° BCF फेणवडा. L. 15. C फुल्ल° GX °धुउ F °धओ BF फूओ G फूउ X फूउ X फलो G फेल्लाया. L. 16. G फेणवणो Z फेणवडो C *om.* तथा फेण° G तथा फेणवंधो Z तथा फेणवंधो.

उअ फेलायाइ मुहं फेणवडदिसाइ फेल्लकअहरे ।
फुल्लंधुओ व्व चुम्बइ एस गए फेणवंथलिसमके ॥ ७० ॥ [८५]

फेल्लुसणं पिल्लणे उग्गमम्मि फोसो भयद्दवे फोंफा ।
फडमहिभोगफणेसुं फली अ लिङ्गम्मि उसहे अ ॥ ८६ ॥

फेल्लुसणं पिच्छिलो देशः । फेल्लुस इति पतनार्थः । क्रियाशब्दोऽयम् । स यदा अधिकरणसाधनस्तदा फेल्लुसणं पिच्छिलो देशः । यदा तु भावसाधनस्तदा फेल्लुसणं पतनमुच्यते । एवं च । फेल्लुसइ । फेल्लुसिऊण । इत्यादयो द्रष्टव्याः । फोसो उद्गमः । फोओ इत्यन्ये । फोंफा भीषयितुं शब्दः ॥ यथा ।

भुल्लत्तफोसकाले तरुणिं दट्ठुण करइ तह फोंफं ।
जह फेल्लुसणे खलिअं धरेइ धुत्तो णिअम्बम्मि ॥ ७१ ॥

॥ अथानेकार्थाः ॥

फडं सर्पस्य सर्वशरीरं फणश्च । फली लिङ्गं वृषभश्च ॥ [८६]

जुत्तमलिणेसु फंसणमह सारे थासए अ फसलं च ।
फेसो डरसब्भावेसु मुक्कवित्थारिएसु फोडअयं ॥ ८७ ॥

फंसणं युक्तं मलिनं च । फसलं सारं स्थासकश्च । अत्र । फंसइ विसंवदति स्पृशति च । फुसइ मार्ष्टि भ्रमति चेति धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ । फेसो त्रासः सद्भावश्च । फोडअयं मुक्तं विस्तारितं च ॥ [८७]

L. 1. BF ओअ CX उव C फेलायाहि X मुहं G °वयंदिसाइ X °दिसाउ फेल्ल° GZ °कय.° L. 2. CGXZ °धुउ C व B चुंबइ G चुंबइ BF गए चंचादिस° X एग for गए GX °वंध° L. 3. X फेल्लुलण C फेसो G फ्कोसो AX भयदा CGXZ फोंफा EXY add here ॥ अथानेकार्थाः ॥ L. 4. BF °महिभ° C °गफसुंकसुं BEFXZ फलि cdd. य (X उ) BF लिंगंमि cdd. च L. 5. B पित्थिलो X पिछिलो BCFX फेल्लुलण इति (X °ल°) C पातनार्थः X पातनार्थ. L. 6. G °सण. L. 7. CX फेलु° X फेल्लिसिऊण B °व्या L. 8. GX फोउ BFX फोंफो CZ फोंफो G फोफा. C भाष° X भीषितुं G °यितु. L. 9. GZ भुसत्त° G तरुणिं C °णिं नं द° G दट्ठूण X तहा cdd. फोंफं (X फंफं). L. 10. X फेल्लसणे cdd. खलियं CX धरिए B णिअवंमि C (F1) णिअबंमि G णियंबंम्मि Z बम्मि. L. 11. om. A. L. 12. Z फडं G सर्पस्य GZ सर्व शरीरं X वृषभश्च. L. 13. X फंसणमहि X थासए ABEFGXYZ य C फसलं वा. L. 14. E फोसो BCF फोडयं AEGXZ पोइययं Y फोइअअं. L. 15. B मलिणं X मलिणं G फासलं X सार BF फसइ. L. 16. C फुसइं Z फुसइ. CG (F1) फोसो फासो L. 17. BX फोडयं.

फोडिअयं राई धूमिअं च सीहाइरक्खणविही अ ।
वंधो भिच्चे वम्भो वद्धे वप्पवलिआ सुहडपीणा ॥ ८८ ॥

फोडिअयं राजिका धूमितं । शाकादि । रात्रावटव्यां सिंहादिरक्षाप्रकारश्च ॥

॥ अथ वादिः ॥

वंधो भृत्यः । वम्भो वर्ध्रः । वप्पो सुभटः । पितेत्यन्ये । वलिओ पीनः ॥ यथा ।

कासणिअवंधय तुमं गड्डीए वहअ वम्भकम्माइं ।
रे वलिअवप्पघरिणिं जंपन्तो लहसि झत्ति फलं ॥ ७२ ॥ [८८]

वंधोल्लो मेलयए वव्वाडो दाहिणकरम्मि ।
वहलं पङ्के हासम्मि वक्करं वद्धओ अ तउवट्टे ॥ ८९ ॥

वंधोल्लो मेलकः । वव्वाडो दक्षिणहस्तः । वहलं पङ्कः । वक्करं परिहासः । वद्धओ त्रपुपट्टाख्यः कर्णाभरणविशेषः ॥ यथा ।

वव्वाडग्गहणछणे वन्धुरवंधोल्लयम्मि तुज्झ पिए ।
चलवद्धयाण मयमयवहलिअआलीण वक्करं भरिमो ॥ ७३ ॥ [८९]

वप्पीहवंभणीओ चाअयहालाहलेसुं च ।
तुमुले वमालवोला य वव्वरी केसरयणाए ॥ ९० ॥

L. 1. CZ फोडियय EGX फोडिययं *edd.* धूमियं C °विहा *edd.* य (*om.* X) EX add here ॥ अथ वादिः ॥ Y वकारादिः ॥ L. 2. Some of the Mss. constantly confound व with ब or च in the beginning of the Desi words of this varga. This will not be noted in detail. B भिल्ले BF वंचे Y वंभो Z वक्मो E वद्दे X वंद्दे (!) YZ वप्प° A °वालिया BCFGYZ °वलिया EX °वलीआ G मुहइ° B मुडपीणा. L. 3. CGZ फोडिययं X फोडियअयं X शाकादिः. L. 4. *om.* A. G वादिः L. 5. X भृः for भृत्यः CX बध्रः G वर्ध्रः. GX वलिउ Z पीतः. L. 6. *edd.* कासणिय° *edd.* चइय G °कम्माइ. L. 7. BGZ वलिय° C (F!) वलिय° X *om.* वलिअ B °घरिणि CG (F!) X °घरिणि CX जंपसो B झत्ति. L. 8. BF मेलवअए ACY मेलअए AB (G!) वबाडो C 1. hd. Y वबाडो 2. hd. वव्वाडो. L. 9. B वल्हं A वक्कर च X वक्करं C वद्दुउ 2. hd. °ओ G वद्दुउ X वद्दुउ Z वद्दुओ *edd.* च A नउवट्ट BF नओवट्टे C नउवट्टे G नउवट्टे Z नउवट्टे. L. 10. BFG वबाडो C वचाडो C बेहलं X वेहलं X वकर. BG वद्दुउ C (F!) वद्दुओ X वद्दुउ L. 11. BF त्रपुटाख्यः C त्रपुपटाख्यः X त्रपुटाख्य. L. 12. BG वबाड° C (F!) वचाड° G वंधुर° Z °वंधुल° X °वंधुल्लयंमि C तुज्म. L. 13. C वल° GZ वल° BCFXZ °लिय° G °लिया° X भणिमो. L. 14. AGXZ °वाउ BF वाअय° AY चाअअ CG चायय° Z वायहाला° CGZ °हलासुं. L. 15. EX तुमले X °वोलावाला A ववरी BF ववरी GZ वव्वरी X वव्वरी Y बबरी BF केस.

बप्पीहो चातकः । बंभणी । स्वार्थे के बंभणिआ । हालाहलः । बमालो तथा बोलो कलकलः । बब्बरी केशरचना । अत्र बप्पीहबमालबोला दन्त्योष्ठ्यादयः कैश्चिदिष्यन्ते ॥ यथा ।

सा बंभणि व्व तप्पइ तुह विरहोम्हाइ लुलिअबब्बरिआ ।
बप्पीहबोलघणघणबमालकाले वि णेअ णिव्वाइ ॥ ७४ ॥ [९०]

उच्छुसमतिणे बरुअं गोकमलेसुं बइल्लबंभहरा ।
बलवट्टीबहुराणा सहिअसिधारा सिवाइ बहुरावा ॥ ९१ ॥

बरुअं इक्षुसदृशातृणम् । बइल्लो बलीवर्दः । बंभहरं कमलम् । बलवट्टी सखी । व्यायामसहेत्यन्ये । बहुराणा खड्गधारा । बहुरावा शिवा । अत्र बरुअबलवट्टिशब्दौ दन्त्योष्ठ्यादी कैश्चिन्निबद्धौ ॥ यथा ।

कत्थुच्छु कत्थ बरुअं बंभहरं कत्थ कत्थ बहुराणा ।
बलवट्टी कत्थम्हं बइल्लबहुरावसद्द कत्थ तुमं ॥ ७५ ॥ [९१]

बप्फाउलमइउण्हे हठे बलामोडिबलमट्टा ।
बहुमुहबालयबाउल्ली खलवणिउत्तपुत्तिआसुं च ॥ ९२ ॥

बप्फाउलं अतिशयोष्णम् । अबाष्पाकुलेऽपि वृत्तेर्नायं बाष्पाकुलशब्दभवः । बलामोडी

L. 1. Z बंभाणी Z बंभा° *cdd.* °णिया CGZ हलाहला X °हल G बेमालो. L. 2. Z बालो G कलहलः BF बब्बरी G बव्वरी X बव्वरी Z बब्बरी GZ *om.* अत्र. B °हमाल° X °बमाल° CXZ दन्तो° BGXZ °ष्ठ्या° B °दिष्यते. L. 4. BCF ब GZ विरहुम्हाइ X °ह्माइ *cdd.* लुलिय° BF °अब्बरिया C °बब्बरिया G °बव्वरिया X बव्वरिया Z °बव्वरिया. L. 5 X °बोल° X °घणाबमाल° Z °बंमाल° BFGZ णेय CD णेइ C (G ?) णिव्वाइ. L. 6. EX अच्छु° C उच्छुसमतणे EY बरुयं X बरुयं Z चरुअं C बइलं. L. 7. G बलवंट्टी° BF सहिहिअसि° C सहियसि°. L. 8. BG बली° L. 9. BF व्यायामसहे° BF बहुधारा B सिवा GZ बरुय° L. 10. CXZ दन्तो°. *cdd.* °ष्ठ्यादी. L. 11. BF कछुछु CX कच्छुउच्छु GZ कच्छुच्छु CX कथु बरुअ BF कऋ and X कऋ for बरुअं BF हर्ं कत्थ रबहुराणा C कच्छ कच्छ बहु° L. 12. X बलवट्टी BF कत्थम्हं C कच्छम्हं G कत्थ म्ह X कच्छम्हं BF बइल° GZ *om.* सद्द C कच्छ X तुंमं. L. 13 BCFX बप्पाउल° E बप्फा° Y °मउहण्हे X हठे Y वंठे G °मोलि° BF बलामट्टा Y °बलमेंट्टा. L. 14. C खेल° E °वणिउत्त° Y °वणिपुत्त° *cdd* °पुत्तियासु (Z °सुं). L. 15. B बप्पा° C (F ?) X बप्पा° X °उलमतुष्णे । B °ष्णं X *om.* from अबाष्पा° to °शब्दभवः C अबाष्पकुलेऽपि वृत्तेर्नायं BF बाष्पाकुल° CGZ *om.* बाष्पाकुल and भव, they have only शब्दः X बलामोडि, *om.* तथा.

तथा बलमड्डा बलात्कारः । बहुमुहो दुर्जनः । अत्र । बज्जरइ कथयति । बडबडइ विलपति । एतौ धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ । तथा बाहिं बहिरिति शब्दभवत्वान्नो क्तम् । बालओ वणिक्पुत्रः । बाउल्ली पत्रालीका । अत्र बप्फाउलबाउल्लीशब्दौ केषांचिद्दन्त्योष्ठ्यादी ॥ यथा ।

अमरिसबप्फाउलिआ बहुमुह बाउल्लिअ व्व तुण्हिक्का ।
ण बलामोडीजोग्गा बालय पेम्मं खु हणइ बलमड्डा ॥ ७६ ॥ [१२]

बिग्गाइबिआया जुअदो कीडा बीलओ अ ताडङ्के ।
असणम्मि बीअओ बीजमलणखलयम्मि बीअजमणं तु ॥ १३ ॥

बिग्गाई । स्वार्थे के बिग्गाइआ । तथा बिआया युतौ कीटौ । यदाह । यौ कीटौ संलग्नौ भ्रमतो बिग्गाइआ ख्यातौ ॥ यस्तु । बिग्गाइआ बिआया । इत्यभिमानचिह्नसूत्रे सति बिग्गाइआ चलचित्तेति व्याचष्ट उदाहरति च । यथा ॥

जहिमं तिरो बईए गुलुगुंछिअ गोविआ पुलोएसि ।
बिग्गाइआइ काहिसि कायं नह कामबाणाण ॥ ७७ ॥

इति । स महासाहसिकः । यदभिमानचिह्नेनैव स्ववृत्तावुदाहृतम् ॥ यथा ॥

L. 1. C बलमड्ड BF °मुहो कलिः । त्त बड° वि° torn off in G. BF बडइ C बडबडइ X बलबडइ. L. 2. G बाहिरिति X न्न क्तो L. 3. G बालउ X बल्लउ X वणिगपुत्र Z वणिक्पुत्रः In G पुत्रः । बाउली प is torn off. BFX बप्पाउल्लीशब्दौ C बप्पाउल° Z बप्पाउबाउल्ली° G बप्फाउलीबाउल्लीश and then torn off to अ ब्व l. 6. L. 4. Z °द्दन्तो° BCFXZ °ष्ठ्या° L. 5. BCF °बप्पाउलिया X °बप्पाउलीया Z °बप्पाउलिया B बहुमुह BF °ल्लिय Z °ल्लिवं CX °ल्लिया च BF तुण्हिक्का. L. 6. CX न C 2. hh. ब CX om. ब Z बलामोडी° C बाइय X बडय. L. 7. ABEF °बियाया C 1. hd. X °विया C 2. hd. °वियाया Y °बिआआ Z °बियाय AEXYZ जुवदो Z कील AZ वलिउ BF बिलओ C बांडओ X बलउ EXYZ च. L. 8. X असणाम BFY बीयओ X बीअउ BF °खलयं बिअ° Y °खिलियम्मि बीय° Z बीयंजमणं. L. 9. B बिग्गाइ edd. °इया BXZ बियाया C (F 1) बियाया From आया to चित्त° l. 12 torn off in G. CXZ वृत्तौ द्वौ कटौ (C कीर्ते misread for कीटौ). X यो for यौ. L. 10. BF भ्रमतः CX भ्रमतो BCFZ °इया Z इत्याख्यौ तो for ख्यातौ BCFXZ °इया From बिग्गाइआ to सति l. 12 omitted in X. BFXZ बियाया C बियाबियाया L. 11. Z इति अभिमान° edd. °इया B इति चल° X चलचित्त° CX °चित्ता चेति. edd. व्याचष्ट C om. च. From च to ह्नेनैव l. 3 next page torn off in G. L. 12. CX जहयं D जाइयं Z जइम edd. °छिय BFZ गोविया C गोवियाए लोएसि X मोवियाए लोएसि Z पलोएसि. L. 13. BFXZ °इयाइ C °इयाइयाइ BFZ जाहिसि BF काम-बाणण CX कामवणोण Z कामबाणाणेति. L. 14. C om. स BF om. यद् BF स्ववृत्ताव° From यथा to बीलओ l. 3 next page torn off in G.

सब्भावसंदिआओ णिच्चं चिअ संगयाउ होज्जाह ।
ण मुअन्ति एक्कमेक्कं पुत्तय बिग्गाइआओ त्ति ॥ ७८ ॥

अत्र विसकण्ठी बलाकेति संस्कृतसमत्वान्नोक्तः । बीलओ ताडङ्कः । बीअओ असनवृक्षः । बीअणो इत्यन्ये । अत्र बीहइ बिभेतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् । बीअजमणं बीजमलनखलम् । अत्रापि बीलयबीअजमणशब्दौ दन्त्योष्ठ्यादी केषांचित् ॥ यथा ।

बिग्गाइआ वि हु वरं विणा पिअं बीलएहि किं इत्थ ।
इअ बीअजमणबीअयतलम्मि सलहइ बिआइअं बाला ॥ ७९ ॥ [९३]

बुत्ती पुप्फवईए बुक्का मुट्ठीइ बुक्कणो कागे ।
बिन्दम्मि बुंबुअं बुंदिणी कुमारीसमूहम्मि ॥ ९४ ॥

बुत्ती ऋतुमती । बुक्का मुष्टिः । व्रीहिमुष्टिरित्यन्ये । बुक्कणो काकः । बुंबुअं बृन्दम् । बुंदिणी कुमारीसमूहः ॥ यथा ।

अज्ज वि ण हु बुत्ती सा बुंदिणिमज्झम्मि खेल्लए मुद्धा ।
दासीबुंबुअबुक्को विअ बुक्कण मा खु होहि उत्तालो ॥ ८० ॥

L. 1. °संदियाओ CX °संदियाउ Z निच्चं *cdd.* चिय (X विच) B संचयाउ Z हुज्जाह. L. 2. C णे Z न BF मुयंति C सुयंति X मुणंति एक्कमेक्कं BF पुत्तिय *cdd.* °इयाओ (X °इउउ). L. 3. B विसकंठो C (F !) विसंकंठी B संस्कृते सम° BF बीलओ C बाडओ G बीलउ XZ बीलउ G ताडंकः BFX बीअउ From ओ to णशब्दौ l. 5. torn off in G. L. 4. BF सन° Z असनसंज्ञो वृक्षः । बीयणो X इत्यान्ये B बिभेति धात्वा° L. 5. Z बीयजमणं X °मलण° C °खलं Z बीयजमण° CZ दन्तो° B °ष्ठ्यादौ X दंत्योष्ट्यादी Z °ष्ट्यादी From षांचित् to ईए l. 9 torn off in G. L. 7. BCFZ °इया X °इंया BFX वरं BEZ पियं C बाल° CXZ °एहिं C किं एहिंत्थ. L. 8. BCFXZ इय Z बीयजमणबीयय° BF °बीअयसम्मिलं C सलहइ ये बाला BFXZ बिआइयं X .. लं for बाला. L. 9. B पुप्प° EXZ पुप्फ° D °वइए A बुट्ठीइ G बुट्टीइ X मुट्टीइ From कागे to मूहः l. 12 torn off in G. L. 10. A बिंदुम्मि C (F !) बिंदंमि A बिंबुअं BF बंबुअं C बंबुअे X बुंबअं Z बुंबुयं L. 11. C 1. bd. °मला X बुक्कणो Z कागः C बुंबुअं BCFZ बुंदं X वृदं. L. 12. B बुद्दिणी L. 13. B अज्ज C अज From त्ती to शेषु° l. 1 next page torn off in G. B °मज्झंमि C (F !) °मझमि C (F !) X मुद्दा. L. 14. BF °बुंबुअ° C °बुंबुयउक्को Z °बंबुयबुक्को X °बुक्को *cdd.* विय C खु आ होहि. X उत्तालो

अत्र । बुक्कइ गर्जति । बुड्डइ मज्जति । एतौ धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ ॥ [९४]

बुक्कासारो भीरू बुलंबुला बुब्बुए चेअ ।
बेली थूणा बेडो तरीइ मंसुम्मि बेड्डुबोड्डुरया ॥ ९५ ॥

बुक्कासारो भीरुः । बुलंबुला बुद्बुदः । बेली स्थूणा । बेडो नौः । दन्त्योष्ठ्यादिरयं केषांचित् । बेड्डा तथा बोड्डुरं श्मश्रु ॥ यथा ।

रे बेडिअसुअ बोक्कडबोड्डुर किं तुज्झ उग्गया बेड्डा ।
णइजलबुलंबुलाओ बुक्कासारो सि बेलिविडिओ वि ॥ ८१ ॥ [९५]

धम्मिट्ठयम्मि बोडो बोव्वं खेत्तम्मि चूचुए बोंडं ।
छागम्मि बोक्कडो बोद्रं पिहू पवहणम्मि बोहित्थो ॥ ९६ ॥

बोडो धार्मिकः । तरुण इत्यन्ये । बोव्वं क्षेत्रम् । बोंडं चूचुकम् । बोंटणं इति शीलाङ्कः । बोक्कडो छागः । बोद्रं पृथु । बोहित्थो प्रवहणम् ॥ यथा ।

बोडाण पुण्णबोव्वे बोद्रसंसारसिन्धुबोहित्थं ।
अवलम्बन्ताण समं वरबोंडा बोक्कडि व्व पडिहाइ ॥ ८२ ॥ [९६]

L. 1. X वअत्र C बुड्डुनाः । इ (sic) 2. hd. बुड्डनाइ X °पूक्ताविति. L. 2. E बुक्को° BCEF भीरु From भीरु to नौः l. 4. torn off in G. A बुलंबुला Y °बुला A बुहुए BF बुब्बप C बुब्बए 2. hd. बुब्बुए E बुच्छुए X बुब्वए Y बुबए Z बुब्बुए A चेव BF वेय CYZ चेय. L. 3. A थूणा A बिड° BE बेड° C बेंड° X बेड्डुरया (*om.* बोड्डु) A °बोट्टरया BYZ °बोण्टरया C बोडरिया F बाण्टरया. L. 4. C भीरु X बेडा. Z दंतो° BGXZ °ष्ठ्या° L. 5. C बेड्डो X बेडा From तथा to वि l. 7. torn off in G. B बेण्टरं CX बोण्डरं F बण्डरं Z बोण्टरं CX स्मश्रु. L. 6. BFZ बेडिय° C बेडियसुय X बेडिअसुय Z °सुय B बोक्कडबोण्टर C बोच्छडबोण्डर F बाक्कडबाण्टर X व्वोकडबोंडर Z °बोण्टरं C तुज्झय X बेडा Z बोड्डा. L. 7. B °बुलंबुलाओ Z °बुलुब्बुलाओ X° बुलाउ C °ला उक्कासारो X बुक्कासा° BF °विडिओ C विडिउ D °विडिउ X °विडिउ Z °विडिओ. L. 8. C °ट्ठ° G °ट्ठ° X °ट्ठि° E बेडो G बोड्डो X बेडो AY बोवं BCFX बोव्वं Z बाव्वं E खित्त° BF चूचुए C चुचूए E चूचूए Z चुच्चुए G चच्चु and then torn off to म्मि बोक्क° l. 9. A बोंटं BF बोटं C बोंडं E बोण्डं X बोंडं Y बोंटं Z बोण्टं L. 9. C बुक्कडो AXZ बोद्रं G बोंद्रं BFX पिहु C °हूए वह° From णम्मि to बोंटणं l. 10. torn off in G. A बोडे° EX बोह° L. 10. BCFX बोव्वं Z बोव्वं BF बोंटं X बोडं CZ बोण्टं C चूचुकं B बोटणमिति CZ बोंटणमिति G बोंटणमिति X बोडणमिति The correct reading is probably बोंडणं इति. L. 11. G बोंद्रं Z बोंद्रं C पृथुः BF प्रवहणः L. 12. Z °बोव्वे X °बोंबे In C बोव्वे, in G बोव्वे to हित्थं torn off. C बोद्रसं Z बोंद्र° L. 13. BF अवलंबंताण्ण G °लंबंताण समः BZ °बोण्टा C °बोण्ट FG °बोण्टा C व्वोक्कडि च पडिब पडिहाइ 2. hd. व्व for च X पडिहाप.

संमज्जणीइ वोहारी वोहहरो अ मागहए ।
वहुणो चोरे धुत्ते अ सुहयपणसेसु वाणो अ ॥ ९७ ॥

वोहारी संमार्जनी । वउहारी इत्यन्ये । अत्र । बोल्लइ कथयति । इति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् । वोहहरो मागधः ॥ यथा ।

वोहहरमङ्गलज्झणीइ झत्ति मिहुणाण उट्ठमाणाण ।
रयतुट्टहारमुत्ता उअ वोहारीहरीउ गेण्हन्ति ॥ ८३ ॥

॥ अथानेकार्थाः ॥

वहुणो चोरो धुर्तश्च । वाणो सुभगः पनसश्च ॥ [९७]

विंबोवणयं खोहे विकारऊसीसएसुं च ।
चुम्बिअकिडीसु बुंदी बुंदीरो महिसगरुएसु ॥ ९८ ॥

विंबोवणयं क्षोभो विकार उच्छीर्षकं चेति त्र्यर्थम् । बुंदी चुम्बनं सूकरश्च । बुंदीरो महिषो महांश्च ॥ [९८]

रूवमुहतणुसु बोंदी भूसिअआडोवएसु बोंगिल्लो ।
भल्लू रिच्छे भग्गं लित्ते भंभी अ असईए ॥ ९९ ॥

बोंदी रूपं मुखं शरीरं चेति त्र्यर्था । बोंदं मुखमित्यन्ये । बोंगिल्लो भूषित आटोपश्च ॥

L. 1. BF सम्मज्जइ C सम्मसणीइ EX °णीए G °ज्जइणी *edd.* व X मागहिए EXY add here अथानेकार्थाः. L. 2. BF बहुणे X वहुजणो A वहुणो मोगे धुत्ते यो BCEF GXYZ व X सुहयवणेसु Z °वसणेसु A वाणे *edd.* य. L. 3. B समज्जंनी X सन्मार्जनी CX वहहारीत्य° GZ °रीत्य° X बोलइ C *om.* इति GXZ °यतीति. L. 5. B °ज्झणीइ X °झुणीइ BF ज्झत्ति C झत्तं X मिहुणेण C उट्ठमाणाण GZ उट्टमा. X मुट्टमाणो. L. 6. X रयमुट्टहार° C °मुत्ता *edd.* उय C वोहारी° BF गिण्हंति CX गि°. L. 7. *om.* A. L. 8. X चोरो BF पनसयूर्त्तश्च X पयनश्च. L. 9. C बंबिणं Z °वयणं ABF GXZ °उसीसएसुं (X °सु) C °उसीसु° EY °ओसी. L. 10. ACE (F1) YZ चुंबिय° BG चुंबिय° X चुबिय A °किरीसु C °कीडीसु BF °किडी C चंदी EX बुद्दी E बुद्दीरो X बुंदारो A गुरुएसु. L. 11. BF बिंबो° G बिंबो° G उत्थीर्षकं Z उच्छीर्ष X चुंबनं, GZ शूकरश्च BF बादिरो G महाश्च. L. 13. BF रूय° E रूव° A °मुहू° C 1. hd. °मह° 2. hd. °मह° C °तणसु AE बोदी ABCFGXYZ भूसिय° E भूसिआडो° C °आरोविएसु A बोंगिल्ले BF चोंगिल्लो CE °ला X adds here ॥ अथ भादिः ॥ Y ॥ भकारादिः ॥ L. 14. BF रिच्छं C रच्छे corr. 2. hd. X रिच्छो EXY व C असइए. L. 15. BF बोंदी C मुखं B शरिरं BF त्र्यर्थाः CGXZ त्र्यर्थं BF बोदं C बोदं मुखमि° B बोंगिल्लो X बोंगिल्लो. B भूषितः L. 16. BF आटोपितश्च CX आरोपितश्च ।

॥ अथ भादिः ॥

भल्लू ऋक्षः । भग्गं लिप्तम् । भंभी असती ॥ यथा ।

भल्लूसरिच्छकेसे पइम्मि अलसे सयालुए भंभी ।
चन्दणरसभग्गतणू उववइमहिसरइ जुण्हीए ॥ ८४ ॥ [९९]

भंभा भेरी भव्वो वहिणीतणए वइङ्गणे भंडं ।
भंडुं मुण्डणए भद्दं आमलयम्मि भट्टिओ कण्हे ॥ १०० ॥

भंभा तूर्यविशेषः । भव्वो भागिनेयः । भंडं वृन्ताकम् । भंडुं मुण्डनम् । भद्दं आमलकम् । भट्टिओ विष्णुः ॥ यथा ।

कयभंडुसिरो भंभासद्दो रे भव्व लिहइ तुह जणओ ।
भट्टिअभत्तिविउत्तो भद्दयएगारसीइ भंडाइं ॥ ८५ ॥ [१००]

वरुअम्मि भमासो भल्लुंकी भसुआ भुरुंडिआ य सिवा ।
पक्खलन्तम्मि भलंतं कलहावत्तेसु भंडणभममुहा ॥ १०१ ॥

भमासो इक्षुसदृशतृणम् । भमसो इति धनपालः । भल्लुंकी भसुआ भुरुंडिआ इत्येते त्रयोऽपि शिवावाचकाः । अत्र भुरुंडिआशब्दो भुकारादिरर्थानुरोधात्पठितः । भलंतं प्रस्खलत् । भंडणं कलहः । अत्र भसलो भ्रमर इति भ्रमरशब्दभवः । भरइ भलइ स्मरतीति धात्वादेशेपूक्ताविति नोक्तौ । भममुहो आवर्तः ॥ यथा ।

L. 1. *om.* A. L. 2. B रुक्षः X भग्नं. L. 3. BZ °सरिच्छ° BCF °केशे X पयंमि BF सयालुए. 4. G जण्हाण. L. 5. C भव्वो G भव्वा AB वहिणी° G वाहणि° X वहिनए AGZ वयंगणे ABCFYZ भंटं which is probably equally correct; see Amarakos'a II. 4. 4. 2. G भंटं E भण्डं X भंटे. L. 6. CGXZ भंडं E भण्डु From णए to नम् l. 7. *om* G. A भद्दं Z आमलियंमि BEFY भट्टिओ C भचिओ X भट्टिउ Z भट्टिउ. L. 7. C भव्वो CXZ भंटं B भुडं CXZ भंडं F भुंडं. L. 8. BC FX भट्टिओ (X °उ) G भट्टिउ. L. 9. CGZ °भंडं° C भस्तासद्दा C (G ?) भव X जणिउ Z जणउ. L. 10. BCFX भट्टिय° CX °एगारि° C °सीइं G °रसीइ *edd.* भंटाइ. L. 11. ABCF वरु° E चरु GZ वरुयम्मि A भलंकी X भल्लुकी ACEGXY भसुया Z भमुया CE भुरंडिया ABFGXYZ भुरुंडिया X सिवो. L. 12. E पक्खाल° X पक्खलं A कलहव° CZ भंडणंभमुहा X ° भमुहा. L. 13. CZ °सदृशे तृणं X भमसो C *om.* इति BF वनपालः G भल्लुकी BFZ भमुया. CGX भसुया C भुरं° X भुरु° BCFGXZ °डिया L. 14. BF शिवावाचकाः C भुरंडिया° BFGZ भुरुंडिया° X भुरंडिय° C भकारा° B °र्थानुपरोधात्प° C भलंटं X भलं L. 15 BF प्रस्खलतो X भंडणो. C भसलो BFX *om.* भ्रमर इति BF भरइ लइ (sic) GZ भलइ भरइ स्म° L. 16. BF° देशेषूक्ताः *om.* इति नो° G हममुहो CX भमभुहो.

भंडणभममुहपाडिअं पेक्खिअ भल्लुंकिआइ सह भसुअं ।
णेइ भमासमलंतं तुह हयवेरि भुरुंडिआ अण्णा ॥ ८६ ॥ [१०१]

भद्दाकरिभद्दसिरी दीहमलयजा भरोच्छयं तालं ।
भयवग्गामो मोढेरयम्मि जेट्ठबहिणीवई भाओ ॥ १०२ ॥

भद्दाकरी प्रलम्बः । भद्दसिरी श्रीखण्डम् । भरोच्छयं तालफलम् । अत्र भम्मडइ भमाडइ भमडइ भ्रमतीति धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः । भयवग्गामो मोढेरकम् । भाओ ज्येष्ठभगिनीपतिः ॥ यथा ।

मद्दाकरिभुअदण्डं भयवग्गामम्मि भद्दसिरिहत्थो ।
वीरजिणमच्च भाउअ भरोच्छयफलं चयणणसुरसेवं ॥ ८७ ॥
अत्र भाइ बिभेतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ॥ [१०२]

भासलभाविअभाउज्जा दित्तगहिअयभाउजायासु ।
भासुंडी णीसरणे भाउअमासाढगोरिऊसवए ॥ १०३ ॥

भासलं दीप्तम् । भाविअं गृहीतम् । भाउज्जा भ्रातृजाया । भासुंडी निःसरणम् । भाउअं आषाढे गौर्या उत्सवविशेषः ॥ यथा ।

ओ पिच्छ जारभाविअसंकेआ मयणअग्गिभासलिआ ।
भाउअमिसेण भवणा भासुंडइ तुज्झ भाउज्जा ॥ ८८ ॥ [१०३]

L. 1. BF °भममुहं प° C °मुह° X °भमुह° *cdd.* °पडिअं BFX पेक्खिय CGZ पिक्खिय G भल्लु° X भल्लुं° *cdd.* °किआइ G भसुयं X भसुहं Z भमयं. L. 2. X भमा- इसमलंतं Z भमासलभंतं BCF भरुंडिया GXZ मुरुंडिया C 1. hd. अत्ता 2. hd. GZ अन्ना. L. 3. BGZ भरोत्थयं X भराच्छयं. L. 4. X भयचग्गामो Z भगवग्गामो EX जिट्ठ° AGXYZ °बहि° E °वई AGZ भाऊ X भाउ. L. 5. BF महाकरी अलंबः C *om.* भद्दा° प्र° G प्रलंबः Z प्रबंधः BF भद्दंसिरी CX °रो चन्दनं । BF सरोत्थयं XZ °त्थयं. X *om.* from अत्र to नोक्ताः l 6. L. 6. B भमाडइ ममाडइ भमडइ भ्रमति । एते C मोढे मोढेरकाख्यं स्थानं XZ मोढेरकाख्यं स्थानं GX भाउ L. 7. BGX ज्येष्ट° L. 8. X महाकरि° BF °करिसुअ° C °भय° G °दंड Z °भुअंदंडं C °ग्गामंमि. L. 9. BF भाउय CGXZ भाउय C भरोत्थय° G भरोच्छय° X भरोत्थय° Z भारोत्थय° G चयंतु Z चयत्तुसुरसुर° BF °णसुसेवं. L. 10. B बिभेति इति G बिभे°. L. 11. *cdd.* °भाविय° BF °भाउण्णा (?) *cdd.* °गहिय° (Y °हि°) against metre. L. 12. BF भासुंडो B. C 2. hd. F भा भो भमा° EGXYZ भाउय°. L. 13. G *om.* भा° गृ° BCFXZ भाविय C भातृ° C 1. hd. भासुंडी. L. 14. GXZ भाउयं B आसाढो X गोर्या. L. 15. GXZ उ Z पिच्छला C जाभाविया° BFGXZ °भाविय° *cdd.* °संकेया BF °भासलिआ C °भासलया X °लिया. L. 16. CXZ भाउय° C भासुंड BF तुज्झ आउज्जा X भाउज्ज.

भायलभासिअभाइल्ला जच्चतुरंगदिण्णहलिएसु ।
भावइआ धम्मिअगेहिणीइ भिंगं च कसिणम्मि ॥ १०४ ॥

भायलो जात्यतुरंगमः । भासिअं दत्तम् । भाइल्लो हालिकः । अत्र भाइरो भीरुरिति बिभेतेर्भादेशे तून इरे सिद्धमिति नोक्तम्। भावइआ धार्मिकगृहिणी। भिंगं कृष्णम् ॥ यथा।

इन्दिअभायलविवसो भावइआण णिअडे भम तुमं मा ।
भाइल्ल ताहि भासिअसावो कह होसि पाव भिंगमुहो ॥८९॥ [१०४]

भिसिआ बिसी भिसंतमणत्थे चीरीइ भिंगारी ।
बारम्मि भित्तरं टङ्कच्छिण्णे भित्तिरूवं च ॥ १०५ ॥

भिसिआ बृसी । भिसंतं अनर्थः । दीप्तार्थस्तु भासेर्भिस इति धात्वादेशे सिद्धः । भिंगारी चीरी । मशक इत्यन्ये । भित्तरं द्वारम् । भित्तिरूवं टङ्कच्छिन्नम् ॥ यथा ।

भिंगारिसंकुलभित्तिरूवगुहभित्तरे वसन्ताणं ।
भिसिआपरिग्गहाणं मुणीण कत्तो भिसंताइं ॥ ९० ॥ [१०५]

भुज्जे भुअं छुहाए भुक्खा कोलम्मि भुंडभुंडीरा ।
भुत्तुणो भिच्चे भुरुहुंडिअमुद्धूलिए चेअ ॥ १०६ ॥

L. 1. X भाळय° Y भाअल° *cdd.* °भासिय° Y °भायल्ला Z जव्व° E °तुरंग° GZ °दिन्न°. L. 2. *cdd.* °इया B धम्मिअ° CEFGYZ धम्मिय° C °गेहणीइ C भिगं X भंगं A omits the whole verse. L. 3. BF भायालो C भायजो C 1. hd °तुङ्गमः 2 hd. X °तुरङ्गमः *cdd.* भासियं. BF भतइरो CX भायरो Z भाइरे X भीरुरिति L. 4. G बिभेतेभदिशे X बिभेते° CX तुन X इतरे for इरे. *cdd.* °इया BCF भिगं. L. 5. CGXZ इंदिय° BFGZ °भाइल° X यल is given twice. C °दिवसो *cdd.* °इयाण BF णियरे CGZ णियडे X णिवममडे for णिअडे GZ भत X *om.* from म in मम to भोसिअ incl. l. 6. L. 6. BCF ताहि *cdd.* भासिय° X पाव. L. 7. *cdd.* भिसिया बिसी X भसंत° GZ °णत्थे C 1. hd. भिगरी. L. 8. BF, C 1. hd. बारम्मि AG, C 2. hd. Z द्वारम्मि E भित्तर Z भित्तिरं Y टंक° AGZ °च्छिन्ने C °रूवं E °रुवं. L. 9. B भिसि CGXZ भिसिया F भिसी *cdd.* बृषी BGXZ भिसंतमनर्थः B दाप्ता° G भासेर्भिस इति °देशसिद्धः X सिद्धं L. 10 BF चारी C *om.* चीरि X चीरी is given twice. Z भित्तिरं X भित्तिरूवं BCF °च्छिण्णं. L. 11. G °रूव° CX °गह° Z °भित्तिरे BF वसंताण X वसतण. L. 12. *cdd.* भिसिया° X मुणीमु Z कत्ता BGX °ताइ. L. 13. C 1. hd. भुजं Y भवं X छुहाइ Z छुहाइए XZ भुड° B °भुडीरा X °भुंडीरो. L. 14. BF भिच्चो Y भिभिच्चे Z भिच्चे BF भुरुंडियमु° ACEG XYZ °हुंडिय° ABG °दुलिए (?) F °ड़लिए E दुलिए ABF चेय C चया GYZ चेव.

भुअं भूर्जम् । भुक्खा क्षुत् । भुंडो तथा भुंडीरो सूकरः । भुत्तूणो । ओत्संयोगे इति भोत्तूणो इत्यपि । भृत्यः । अत्र । भुमइ भ्रमति । भुल्लइ भ्रश्यति । भुक्कइ भषति । एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः । भुरुहुंडिअं उद्धूलितम् । भुरुकुंडिअं इत्यन्ये ॥ यथा ।

धूलिभुरुहुंडिआ जे भुक्खाए भुआकिसा य भुत्तूण ।
किं जाएहि बहूहि वि भुंडीरेहिं च तेहि भुंडीए ॥ ९१ ॥ [१०६]

भुओ अ जन्तवाहे भूअण्णो किट्ठखलजण्णे ।
भूमिपिसाओ ताले भयालुए भेडभेज्जभेज्जलया ॥ १०७ ॥

भूओ यन्त्रवाहः । भूअण्णो कृष्टे खले यज्ञः । भूमिपिसाओ तालः । भेडो भेज्जो भेज्जलओ त्रयोऽप्येते भीरुवाचकाः । भेडशब्दो भेरशब्दभवोऽप्यस्ति ॥ यथा ।

भूमिपिसाए भूअं चडिअमभेडं वहू णिएऊण ।
भूअण्णपिक्खणमिसा अभेज्जला जाइ भेज्ज व्व ॥ ९२ ॥ [१०७]

भेरुंडो दीवी भोअभोइआ भाडिगामपवरेसु ।
अहिआरिसम्बले भोल्लयं च भारुण्डयम्मि भोरुडओ ॥ १०८ ॥

भेरुंडो चित्रकः । भोओ भाटिः । भोइओ ग्रामप्रधानम् । भोल्लयं प्रबन्धप्रवृत्तं पाथेयम् । भोरुडो भारुण्डपक्षी ॥ यथा ।

L. 1. BCF भूर्जं X भुयं भुर्यं । C भुर्यं Z भूर्यं CX भुडीरो G शूकरः । भुत्तूणो भोत्तूणो X भूत्तूणो. *cdd.* उत्संयो° C °ग G *om.* इति भो° L. 2. B भुत्तूणो G भुमति for भ्र°. CGZ भ्रश्यति X *om.* °श्यति । भुक्व C भक्कइषति 2. hd. इषति L. 3. C °देशुक्ता From इति to रुकुंडिअं torn off in G. BF डुंडिय CXZ °डुंडियं B उदू° B भुरुकु° *cdd.* °डियमित्य° (X °त्या°). L. 4. Z धूलिभुरु° BF °हुंडिया CGXZ °हुंडिया X ये for जे GZ °किसा ए C भोत्तूण. L. 5. In G जा° ब° वि is torn off. BCFX जाएहिं BZ बहूहिं C (F?) बहूहिं Z *om.* वि X भुंडीरेहि व *cdd.* तेहिं. L. 6. From भूओ to इभेज्ज° l. 7 torn off in G. C 1. hd X भुउ Z भूयो ABCFYZ य X जंत° E °वाहे BCF किट्ट° BF °जल° L. 7. Z भुमिमित्ताओ AX °साउ BF भयलुए Z भयालुए X भडभज्ज° BCEFGZ *om* भेज्ज. L. 8. GX भुउ X यंत्रवाहनः । भूयण्णो हे BF कृष्णे From हे to पिसाए l. 10 torn off in G. X भूमिपिपिसाउ. L. 9. BF भेयलओ X भेजलउ Z त्रयोऽप्यमी C भेरशब्द° X °शब्दोभवो. L. 10. BF भ्रुअं GXZ भुयं *cdd.* चडियम° G °मभेयं CZ बहू CX निएऊण From ण to व l. 13. torn off in G. L. 11. Z भूयण्ण° C भेय BF व C व्वा 2. hd. वा. L. 12. XZ भोय° CXYZ° भोइया. L. 13. CEYZ अहियारि° BF °संबले CXZ °संवले X भोल्लयं E भारुडम्मि X भारुंडम्मि BGXZ भोरुडउ. L. 14. C भेरुंडो X भेः रुंडो (sic) From रुंडो to विज l. 1. next page torn off in G. X भोउ XZ भोइउ. Z प्रबंधवृत्तं L. 17. CXZ भोरुंडो B °डो भारुंडो पक्षी X भारंड° Z भेरुंड°

अणुतित्थं कयमोआ एक्कमुहीहविअ मोल्लयं लेह ।
मोइअभेरुंडा दोमुहमोरुडयाण पेच्छह अवायं ॥ १२ ॥ [१०८]

॥ अथानेकार्थाः ॥

छिण्णसिरचन्दिभुसासहिदोहित्तेसु भंडो अ ।
भंडी सिरीसरुक्खो अडई असई अ गड्डी अ ॥ १०९ ॥

भंडो छिन्नमूर्धा मागधो मण्डनं सखा दौहित्रश्चेति पञ्चार्थः । भंडी शिरीषवृक्षोऽटवी असती गन्त्री चेति चतुरर्था ॥ [१०९]

भंभलसद्दो अप्पिअजडेसु भित्तं च दारगेहेसु ।
माणे सुरमाणे भुक्कणो अ आणतरिचेडिआ भेली ॥ ११० ॥

भंभलं अप्रियम् । भंभलो मूर्खः । भित्तं द्वारं गृहं च । भुक्कणो श्वा मद्यादिमानं च । भेली आज्ञा बेडा चेटी चेति त्र्यर्था । बेडायां भेलओ इत्यपि केचित् ॥ [११०]

॥ अथ मादयः ॥

मंती विवाहगणए मंठो सण्ठे पिहाणिआ मंडी ।
मंचो बन्धे मग्गो पच्छा मच्चं मले मलो सेए ॥ १११ ॥

मंती विवाहगणकः । मंठो शठः । मंडी पिधानिका । मंचो बन्धः । मंठो बन्ध इति केचित्पठन्ति । मग्गो पश्चात् । मच्चं मलः । मलो स्वेदः ॥ यथा ।

L. 1. C °तिच्छ (?) कयं मुआ Z °मोया इक्क° X एक्कमुह° (*om.* ही) *cdd.* °हविय C *om.* मोल्लयं लेह BF मोल्लय X लेहा. L. 2 BCFXZ मोइय° In G from अभे° to ड्डी अ l. 5 torn off. C मोइयभेडा B °भेरुंडयाण C (F?) X °भेरुडयाण BCF पेच्छह Z अवीजं. L. 3. *om.* A. L. 4. Z छिन्न° BCF °सिरचंदि° Z °भंदि° C °त्तेसुं AEXYZ य. L. 5. B अडइ *cdd.* य (twice) C गंडि या G ड्डी य. L. 6. Z च्छिन्नमूद्धा C मागधो From मागधो to मातुलानी° l. 4 stanza 112 torn off in G. C संख्या C पञ्चार्थाः X शरीष° *cdd.* °वृक्षः BZ अटवी C (F?) अडवी X अडई. L 7. BFX मंत्री BCFXZ चतुरर्थः. L. 8. *cdd.* अप्पिय° (X as above) BF य ACXZ दार° BF °देहेसु. L. 9. X सुरमाणो *cdd.* य (Z अ) A °भरि° A °भेडिया CEXYZ °चेडिया X भल्ली Z भेडी. L. 10. CXZ मूर्खः. L. 11. BF भोलिया C भेला X भल्लिआ for भेली C बेडा 2. hd. चेडा C बेडी 2. hd चेडी C त्र्यर्थः X त्र्यर्थाः BF चेडाय C बेडायां 2 hd. चे° X भेलउ. L. 12. *om.* A. Y has only मकारादिः. L. 13. E विवाह° A मंडो AEX संडे but see Hemach. Abhidhānacintāmaṇi V. 376 com. BF पिसा *cdd* °णिया Y *om.* from आ in णिआ to मग्गो incl l 14 A मंडी L. 14. C. 2. hd. मंठो E मैंचो B बंध Z पेच्छा C. 1. hd. मच्छं Z मच्चं X *om.* मले. L. 15. BF मंचो X *om.* मंठो शठः C *om.* मंचो बन्धः BF मंठो मंच L. 16. Z मच्चं B मल. B स्वेदः X स्वेदः

मंडीइ हणेमि सिरं जं मुण्डेऊण धम्मजायमलो ।
रे मंचजोग्गमच्चिअ मंतिं पुच्छेसि मग्गओ मंठ ॥ ९४ ॥ [१११]

सिङ्गविहीणे मट्टो मट्टमराला य अलसम्मि ।
मंखोऽण्डे मम्मी मल्लाणी मामा य मामीए ॥ ११२ ॥

मट्टो शृङ्गविहीनः । मट्टो तथा मरालो अलसः । मरालो हंस इति सातवाहनः । मंखो अण्डः । मम्मी मल्लाणी मामा त्रयोऽप्यमी मातुलानीवाचकाः । मामीशब्दोऽपि देश्यः । पर्यायभङ्ग्या तूपात्तः ॥ यथा ।

रेहसि मराल ण घरे मंखिल्लो मट्टमट्टउसहो व्व ।
इअ एस मम्मिमज्झे मामाहसिओ हणेइ मल्लाणिं ॥ ९५ ॥ [११२]

मइराइ मई मइमोहणी अ सीमाइ मज्जमेराओ ।
मेले मऊ हढे मत्तल्लिमिणायाइ अक्खमे महरो ॥ ११३ ॥

मई तथा मइमोहणी सुरा । मज्जा तथा मेरा मर्यादा । मऊ पर्वतः । मत्तल्ली तथा मिणायं बलात्कारः । महरो असमर्थः ॥ यथा ।

मत्तल्लिमुक्कमज्जो मउमेराघोसदंसिअमिणाओ ।
पिअइ मइं गइमहरो मुसली मइमोहणीकुडयहत्थो ॥ ९६ ॥ [११३]

L. 1. B मड्डइ B सिरं C जं ऊण BF मुडेऊण धम्म° X मुंडेऊण. L. 2. X मंचजोग्गमव्वेच B °ग्गमं° BCF °च्चिय Z °व्विय BX मंति Z पुच्छसि X मग्गाउ BF मंच. L. 3. BF विहूणे मड्डो Y °विहूणे C मट्टमराला X मट्ट° E मट्ठ From ला in °मराला to मामीए omitted in X. L. 4. ABF मंखो डे CZ अंडे CZ मल्लोणी E माल्लाणी BF मामा C मा (sic) या E मासीए. L. 5. CX मट्टो C मलारो हंसः BF *om.* हंस इति. L. 6. BF मंखो डः BF माल्लाणी X मा for मामा Z एते त्रयो पि for त्रयोऽप्यमी X ऽप्येते BF मामिशब्दो dele मो before मी From ब्दो to ल्लाणिं l. 9 torn off in G. L. 8. CXZ रहसि मराला C मंट्टमट्ट° X मट्टमट्ट Z मट्टमट्ट° BF °ओससहो C °ओसहे X °उसहे Z °उसहा C च. L. 9. *add.* इव BF °मज्झे ममा° C मासा° CX °हसिउ हणेहिं In G णिं is torn off. L. 10. X *om.* from मइराइ to अ incl. BF मइरा A मइरइ C 1. hd. °मोहणा ABCFGYZ य E इ X सीमाय B मज्झ° C (F?) मज्ज° In G from मज्ज° to मऊ l. 11. torn off. AXZ °मेराउ. L. 11. BF मेल Z मेरे G ड मऊ YZ °मिणाआइ G °मिणाआ; from इ to मत्तल्ली l. 12. torn off. ABCF °याइं X म्मक्खमे Z महुरे. L. 12. C मइ X मइरामई तथा C °मोहिणी B मज्जा. L. 13. X बलात्कारः L. 14. BF मत्तल्लिमुज्जो मऊमेरा° C °मेरो° BCFXZ °दंसिय° G °दंस; from अमि° to सली l. 15. torn off. X °मिणाउ. L. 15. Z पियइ मइ X मयं C मयं गयमहरो.

मडिआ समाहयाए मउअं दीणम्मि पिउहरे महणं ।
मरुलो भूए मइअं च भच्छिए मंडलो साणे ॥ ११४ ॥

मडिआ समाहता । मउअं दीनम् । महणं पितुर्गृहम् । मरुलो भूतम् । पिशाचादि । मइअं भर्त्सितम् । मंडलो श्वा । ॥ यथा ।

कामरुलमडिआ सा मउआ महणम्मि वसइ मइअसही ।
तं मंडलो व्व कत्थ वि भमेसि जाणसि ण वेअणं तीए ॥ ९७ ॥ [११४]

मडयमयडा उववणे चण्डिलए मज्झओ चेअ ।
सिरमालाइ मआई मउली अ हिअयरसोच्छलणे ॥ ११५ ॥

मडओ तथा मयडो आरामः । मज्झओ नापितः । मआई शिरोमाला । मउली हृदयरसोच्छलनम् ॥ यथा ।

मज्झय मच्छयगन्धिअ हवेइ मउली तुमं णिअन्ताण ।
महसि सुअन्धिमआइं मडयठिअं तं कहं मयडवालिं ॥ ९८ ॥ [११५]

मंजीरं हिञ्जीरे वल्लिविसेसे मयाली अ ।
जारम्मि महालो मंजुआ य तुलसीइ मंतुआ लज्जा ॥ ११६ ॥

L. 1. *cdd.* मडिया Y मडयं X पिउइ (*om.* रे) A °हं. L. 2. C मरुलो X मेरुलो Y भूते ABCFGXYZ मइयं E मइंयं C साणो. L. 3. BF मंडिया XZ मडिया C *om.* मडिआ स° In G म° is torn off. X °हताः BF पितृ । (sic) C 2. hd. मरुलो. L. 4. BF मइअं GZ मइयं X मइंयं. L. 5. *cdd.* °मडिया X *om.* सा मउआ GZ मउया *cdd.* मइय° C मह्ना, L. 6. G स मडं° C वा कच्छ C विअणं GZ वेयणं. L. 7. BEF मडअ° Z मयड° C °मउडा X °मइया Z उववण्णे C चंदिलए GZ चडिलए X चेंडिलए A मज्जओ C मक्ष° GXZ °उ ACY चेय BFX वेव GZ चेव. L. 8. BF मआए GXZ मयाई *cdd.* म (Y अ) BF हियरसो° ACEGXYZ हियय° Y °रसुच्छलणे. L. 9. GX मडउ C 2. hd. तथा मउडो X अरामः B मयओ C मक्षओ GX मज्झउ B मयाइ C (F 1) GXZ मयाई B सिरो°. L. 11. BF मज्झ C मक्षय XZ मत्थय° BFX °गंधिय C °गंधिया G °गंधअ C हेवेइ *cdd.* णियंताण. L. 12. C सुंयंधि° X सुयंधे° BCFXZ °मयाइं G °मयाइ BCFXZ °ठियं BF कयं मडय°. L. 13. *cdd.* च. L. 14. BCF मंजुअ ABCEFZ अ [1] G मंकुआ Y मंतुया.

मंजीरं शृङ्खलकम् । मयाली निद्राकरी लता । महालो जारः । मंजुआ तुलसी । मंजिआ इत्यन्ये । मंतुआ लज्जा ॥ यथा ।

तइआ मयालिमहणे मंजुअदलतुण्टिरिं रमसि सुण्हं ।
विरयसि मंतुअमिण्हिं महाल मंजीरघल्लिओ कीस ॥ ९९ ॥ [११६]

करहम्मि महंगो मंडिल्लो पूवे लहुम्मि मडहं च ।
मउडी मुक्कुंडी मुरुमुंडो मोडो अ जूडम्मि ॥ ११७ ॥

महंगो उष्ट्रः । मंडिल्लो अपूपः । मडहं लघु । मउडी मुक्कुंडी मुरुमुंडो मोडो इत्येते चत्वारो जूटवाचकाः ॥ यथा ।

तीइ सुमुक्कुंडीए मुरुमुंडं णिअ वि किं सुमोडकए ।
मंडिल्लमत्त मोडसि मडहं णिअकुमउडिं महंगोढ ॥ १०० ॥ [११७]

मज्जोक्कमहिणवे मंगुसमुग्गुसमुग्गसा णउले ।
मंगलमसिणा समरम्मा अग्घाडम्मि मउरमउरंदा ॥ ११८ ॥

मज्जोक्कं प्रत्यग्रम् । मंगुसो मुग्गुसू मुग्गसो त्रयोऽप्येते नकुलवाचकाः । मंगलं सदृशम् । मसिणं रम्यम् । मउरो तथा मउरंदो अपामार्गः ॥ यथा ।

मंगुसमुअप्पमंगल मुग्गुसमुग्गासिजुअं मसिणपुच्छं ।
मउरंदवणे मज्जोक्कमउरकण्ठयणहं हणन्तमहिं ॥ १०१ ॥ [११८]

L. 1. Z मेह्मलो BCF मंजिया for मंजुआ Z मंजिया. L. 2. G *om.* मंजिआ इत्य° BF मंतुया CX *om.* मंतुआ लज्जा. L. 3. *edd.* तइया (Z as above) G मंजआ° B °वुंटिरिं L. 4. CX मंतुयमि° C मंजारघल्लीओ X °घल्लिउ G उ° L. 5. Y करम्मि X ह्रागो for महंगो X लअम्मि C मडं च. L. 6. BFG मउली BEF मुक्कुडी X मुकंदी A मुरुमुडो E मोड BEFGXYZ च Y जूहम्मि. L. 7. X मड्डिलो X लघुः BF मक्कुडी GZ मुक्कुडी X मुकुंदी मुरुमंडो. L. 8. B *om.* मोडो X जूड° L. 9. BF समुक्कुडीए C सुमकु° X मुमुक्कु° C मुरुमंडं 2 hd. X मुरुमंडं C नय X निय Z णिय G किं. L. 10. C मंडिल्लम (sic) C 1. hd. माडसि BCFX णियकुमउलिं C महंगोढ G महगोव्व XZ °गोव्व. L. 11. C मज्जो° X °महिणवेसु A मुंगुस° E मंगुस्स° A °मुग्गुमुग्गसा X °मंगूसमुग्गासा C मुग्गुस 1. hd. *om.* मुग्गसा 2. hd. मुग्गसो A णउलो C णेउले. L. 12. AX °मसूणा C °ममूणा EGYZ °मसूणा X समरंम्म A अघा° C अग्घड° A °मउरंडा X °मउरिंदा. L. 13. C मज्जोक्कं BF गुम्गुसू CZ मुग्गसु G मुग्गसु X मंगूसु CX मुग्गुसो C प्येते X प्येतं. L. 14. X सदृश *edd.* मसूणं (X मसूणं) X मउन्दो X अपार्गः. L. 15. CX °मंगुल X *om.* मुग्गुस C °मुग्गुसि° G °जयं X °जूअं Z °जुयं *edd.* मसूण° (X मसूण°) B °पुच्छं. L. 16. C मज्जो° BX मज्जोक्क° C °कंठयणहं X °कंठयणहं Z °महिं.

मंतेल्लीमयणसलाया सालहिआइ मल्हणं लीला ।
मंधायमहायत्ता अड्डे पङ्के महेड्डो अ ॥ ११९ ॥

मंतेल्ली तथा मयणसलाया सारिका । मल्हणं लीला । मंधाओ तथा महायत्तो आढ्यः । महेड्डो पङ्कः ॥ यथा ।

एन्तम्मि महायत्ते मल्हन्ती णवमहेड्डुरुहणयणा ।
पाढइ मंधायवहू मयणसलायाविएत्थ मंतेल्लिं ॥ १०२ ॥

अत्र । मक्कडो जालकारकृमिः । मद्दलो मुरजः । इति मर्कटमर्दलशब्दभवौ । मलइ मढइ मड्डइ मृद्नाति । महइ काङ्क्षति । एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः ॥ [११९]

गव्वे मरट्टमडहरमडप्फरा मलहरो तुमुले ।
महिसंदो सिग्गुतरुम्मि महासद्दा सिवाए अ ॥ १२० ॥

मरट्टो मडहरो मडप्फरो त्रयोऽप्येते गर्ववाचकाः । मलहरो तुमुलः । महिसंदो शिग्रुतरुः । महासद्दा शिवा ॥ यथा ।

महिस महिसंदमोडणमडहरिअ मडप्फरा मलहरेसु ।
हत्थिमरट्ट घरट्ठे होसि महासद्दमोअणं सीहे ॥ १०३ ॥ [१२०]

मज्झम्मि मज्झआरं महाविलं खे महाणडो गिरिसे ।
मइहरमलंपिआ गामणिगव्वीसु तरुणे महालक्खो ॥ १२१ ॥

L. 1. BF मंतेल्ली C माइ° X साला° ABCEFXY °हियाइ GZ हियाए. L. 2. G मंधाअ° A महाअंता CY °महायत्ता BF अन्डे CEG अंडे AC मेहडो Y महोड्डो ABCEF XY च. L. 3. BF मत्तेल्ली BF शारिका GX मंधाउ. BF महाअन्नो GZ महाअंनो X महामत्तो. L. 4. BF आद्यः C आढ्यः BF महेडो CX महेडो. L. 5. BF इत्तंमि CX इंतंमि Z एतम्मि GZ महाअंते X महामत्ते CX मण्हंती C पाडइ X °महेड्डु°. L. 6. F पाढय CXZ मंधाइ° G om. मंधाय BFG °विए एत्थ C °विपच्छ BF मंतिल्लं. L. 7. G °क्रिमिः X °कृमि B मद्दुलो CZ मुरुज X मरुज GZ मर्कटमुरजशब्द.° L. 8. BF om. मढइ BF गृह्णाति C मुडइनि G मृड्नाति X मुद्गाति. L. 9. C °मरप्फरा E मडप्फरा G °मंड° A मडमलहरा G मडहरो X मलरो EX तुमले. L. 10. X महिसिंदो E सिग्ग° X सिग्गु° A महासद्दा ABCFGYZ च. L. 11. C मडट्टो GZ मरट्टो X मरदो X मडुफरो C एते त्रयोऽपि X तुमलः. B मंहिसंदो G महिसंदो L. 12. CX सिग्गु° L. 13. C °मोट्टणमडणमडह cdd. °रिय L. 14. C 2. hd. हत्थि° BCF थट्टे GXZ घरट्टे GZ °मोया°. L. 15. A मज्जमि C 1. hd. मझंमि 2 hd. मज्झंमि A मज्जआरं C 1. hd. मझ° 2. hd. मज्झ° EGXZ मज्झयारं AEGZ महाविलं B गिरसे. L. 16. X मइहरं Y मयहर° Z मद्दुहर° G om from मइहर° to महाणडो l. 1 next page BCEFGXYZ °पिया BF मामणि° E गोमणि° Z तराण.

मज्झआरं मध्यम् । महाबिलं व्योम । महाणडो रुद्रः । मइहरो ग्रामप्रवरः । मेहरो इत्यन्ये । मलंपिओ गर्वी । महालक्खो तरुणः ॥ यथा ।

दिण्णा महाबिलचरीसमा पिआ तुह महाणडपिआए ।
मइहर मलंपिओ तो ममसु महालक्खमज्झआरम्मि ॥ १०४ ॥ [१२१]

णलिणीइ महावल्ली मडवोज्झा जप्पजाणम्मि ।
मत्तम्मि मत्तवालो तह महुमुहमासिआ पिसुणे ॥ १२२ ॥

महावल्ली नलिनी । मडवोज्झा शिबिका । मत्तवालो मत्तः । महुमुहो तथा मासिओ पिशुनः ॥ यथा ।

रे मत्तवाल महुमुह मडवोज्झाजोग्ग तुज्झ वि विओए ।
तम्मेइ महावल्लीसयणम्मि अमासिआ खु सा बाला ॥ १०५ ॥ [१२२]

कुसुमरए मयरंदो मम्मणिआ णीलमक्खिआए अ ।
मत्तालंबो तह मत्तवारणे महयरो णिउञ्जवई ॥ १२३ ॥

मयरंदो कुसुमरजः । पुष्परसवाचकस्तु संस्कृतभव एव । मम्मणिआ नीलमक्षिका । मत्तालंबो मत्तवारणः । महयरो गह्वरपतिः ॥ यथा ।

कमलमयरंदगोरिं मत्तालंबे इमं ण जइ रमसि ।
मम्मणिआउलरण्णे महयरभिच्चो व्व ता वरं भमिउं ॥ १०६॥ [१२३]

L. 1. C मज्ञ° 2. hd. मज्ञ° Z मज्झयारं *cdd.* °बिलं (X as above) X याः मप्रवरो GX मइह्र BCFZ मेहर. L. 2. GX °पिउ BFGX गव्वी C गर्वः X महालखो. L. 3. GZ दिन्ना CG °विल° X °बल° C °वरी° *cdd.* पिया *cdd.* °पियाए. L. 4. CG XZ °पिउ BFXZ °मज्झया° C °मक्षया° 2. hd. °मक्षया°. L. 5. A नलिणीइ A मडवेज्जो C °वोक्षा E °चोज्झा X °वेज्झो. L. 6. In G मत्तम्मि is written twice ABCFGXYZ मत्तवालो BF मुहुमुह° EGZ महमुह° C महुमुह° *cdd.* °मासिया. L. 7. B नलिणी X णलिनी C वोझ्ता X °वोज्झे B सिविका G शिविका X सिविका BF मत्तमालो CXZ °वालो G मेत्तवालो. C महुमहो 2. hd. महुमुहो X मुहुमुहो GZ मासिउ L. 8. BG पिशुनः. L. 9 *cdd.* मत्तवाल C महुमुह G महमुह X मुहुमुह C °वोक्ष° C तुझ G *om.* वि CX वि उए G विउए (sic) Z विओए. L. 10. B तंमेइ C °वल्ली° *cdd.* सिया *cdd.* वाला. L. 11. B कुसमगए C 1. hd कुसरए 2. hd. कुसम° ABFG XZ °णिया C °णीया E मम्मिया *cdd.* °मक्खिआए ACEGXYZ य. L. 12. BG °लंबो E लम्बो E °वारणे GZ महयरो Y महायरो BF णिउंजुवई Y णिकुंजवई. L. 13. X मयरदो X पुष्करस° BX मंमणिया C (F ?) °णीया GZ °णिया. L. 14. *cdd.* °लंबो (XZ as above) GZ मयहरो. L. 15. BF °मइरिंद° G °गोरि G °लंबे CX न. L. 16. BF मंमालियाउलरण्णे CGXZ °णिया° GZ °रन्ने BCFX महअरि° GZ महयर° C 1. hd. °भिच्चो Z °भिच्चु In G °च्चो व्व is torn off C ता रवं भमिओ X भा for ता BF भमिओ X भमिउ.

मज्झंतिअं च मज्झंदिणम्मि मग्गण्णिरो अ अणुगमिरे ।
मलवट्टी तरुणीए महिसिक्कं महिसिणिवहम्मि ॥ १२४ ॥

मज्झंतिअं मध्यंदिनम् । मग्गण्णिरो अनुगमनशीलः । मलवट्टी तरुणी । महिसिक्कं महिषीसमूहः ॥ यथा ।

मलवट्टिसमं कीलन्तयस्स मज्झंतिअम्मि वोलीणे ।
ओ वच्चइ महिसिक्कं इमस्स मग्गण्णिरो हवसु गोव ॥ १०७ ॥ [१२४]

भण्डम्मि महत्थारं मज्झिमगंडं च उअरम्मि ।
महुरालिअं परिचिए रयस्सलाए मयलवुत्ती ॥ १२५ ॥

महत्थारं भाण्डम् । महत्थारं भोजनमिति सातवाहनः । अत्र । मयगलो हस्ती । मयधुत्तो क्रोष्टेति मदकलमृगधूर्तशब्दभवौ । मज्झिमगंडं उदरम् । महुरालिअं परिचितम् । मयलवुत्ती रजस्वला ॥ यथा ।

उअह महत्थारसरिसमज्झिमगंडं पुलोइअ भुअङ्गं ।
वेसा संभलिमहुरालिअं पि ण रमेइ मयलवुत्तिमिसा ॥ १०८ ॥ [१२५]

मंगलसज्झं तह बीअवावसेसम्मि खेत्तम्मि ।
मणिरइआ कञ्चीए कन्दप्पे मयणिवासमित्तलया ॥ १२६ ॥

L. 1. A मज्ज° C मझं° 2 hd. मज्झं° *cdd.* °तियं A *om.* च A मज्झं° C मझं 2 hd. मज्झं° C °दिणंमि A मग्गाणिरो GZ मज्जान्निरो EXY च G अणुमग्गे (!) L. 2. C °वट्टी BCEFGXY महिसक्कं G महिस° X °णिवहंम्मि. L. 3. C मझं° 2. hd. मज्झं° G मज्झ° *cdd.* °तियं B मग° GZ °न्निरो From नुगमन° to हिसिक्कं torn off in G. X मलपट्टी *cdd.* महिसक्कं. L. 5. C °वट्टि° Z कीलंतयंम्म C मझं *cdd.* °तियम्मि CX वोलीणो. L. 6. CGX उ In G वच्चइ म° is torn off. CXZ महिसक्कं B मग्गंण्णिरो X मग्गाणिरो GZ °न्निरो C हवस्तु. L. 7. From भण्डम्मि to त्ती l. 8 torn off in G. C भडम्मि महच्छारं A मज्झिम° C मझिम° BCF ओअरंमि EXY उअरम्मि. L. 8. *cdd.* °लियं Y च परि A रयस्सला Y मइल° ABCFYZ °वुत्ती X °धुत्ती. L. 9. CG महच्छारं G भांडं । महच्छा; from रं to श्वेत° l. 3 page 264 torn off in G. X महात्थारं X *om.* हस्ती. L. 10. X मेदकल° B *om.* शब्द. C मझिम° X मधुरा° *cdd.* °लियं. L. 11. CX मलय° *cdd.* °वुत्ती C 2. hd. °धुत्ती X °धुत्ती. L. 12. C महच्छारसरिसं मझिम° BF *om.* सरिस X °सस्सि Z °सरिसं *cdd.* पुलोइय *cdd.* भुयंगं (XZ as above) L. 13. C संभरि° *cdd.* °लिय (X as above) C मलय° *cdd.* °वुत्ति° (X °धुत्ति°) BF °मिस. L. 14. ABXYZ °सज्जं C (F !) °सझं ABEF बीअ° C बीय° YZ वाय° E °वाव° Z °सेसम्मि BF खित्तंमि X खेत्तम्मि Z खुत्तम्मि. L. 15. *cdd.* °रइया E मयण° CXYZ °मेत्तलया E °मत्त°

मंगलसज्जं बीजवापशेषं क्षेत्रम् । मणिरइआ कटीसूत्रम् । मयणिवासो तथा मित्तलो कन्दर्पः ॥ यथा ।

मंगलसज्झे गलिआ मणिरइआ तुज्झ पंसुलि सहेइ ।
मित्तलपिआणुहारिणि किर मोत्ती मयणिवासधणुहस्स ॥१०९॥ [१२६]

घूअम्मि महासउणो महालवक्खो अ सद्धपक्खम्मि ।
मक्कडबंधं गीवाविहूसणे सङ्कलारूवे ॥ १२७ ॥

महासउणो उलूकः । महालवक्खो भाद्रपदे श्राद्धपक्षः । मक्कडबंधं शृङ्खलारूपं ग्रीवाभरणं सव्यापसव्यं यज्ञोपवीताकारम् ॥ यथा ।

सरएण महासउणो महालवक्खेण बम्भणा तह य ।
णवमक्कडबंधेण य मोअन्ते उप्पलच्छीओ ॥ ११० ॥

अत्र महमहइ गन्धः प्रसरतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ॥ [१२७]

मणिणायहरं जलही माला जुण्हाइ रोमसे माई ।
माहं च कुन्दकुसुमे मायंदोऽम्बम्मि माडिअं गेहे ॥ १२८ ॥

मणिणायहरं समुद्रः । माला ज्योत्स्ना । माई रोमशः । माहं कुन्दकुसुमम् । अत्र । माइ मार्थे । मामि सख्यामन्त्रणे । एतौ शब्दानुशासन उक्ताविति नोक्तौ । माढी संनाह इति माठीशब्दभव इति नोक्तः । मायंदो आम्रः । माडिअं गृहम् ॥ यथा ।

गुणमणिणायहर चुलुक तुज्झ मायंदकुञ्जमाडिअए ।
माएइ पुलयमाई खयरिजणो माहमालधवलजसं ॥ १११ ॥ [१२८]

L. 1. BFXZ °सज्जं C °सहं BFX वींज° X °सेवं *cdd.* °रइय॰ C (F !) कटि°. Z मेत्तलो. L. 3. BFXZ °सज्जे C °सझे *cdd.* गलिया °रइया C तुह X सहइ. L. 4. BF मेत्तहल° Z मेत्तल° *cdd.* °पिया° Z °पुकारिणि BF मोरव्वी C मोत्ती X व्वी (sic) BF मयणवास°. L. 5. CEYZ घूयम्मि BF धूयम्मि E महा सउ° B महावलक्खो C (F !) महावलक्खो *cdd* य (X अ) C सद्द°. L. 6. A मक्कडी° Z °विभू-सणे E °रूवि. F. 7. B °वलक्खो C (F !) °वलक्खो X °वलक्को. L. 9. X सरयण Z °सउणा *cdd.* महावलक्खेण (Z as above) BF अ. L. 9. X णेव° Z मोयंते BCFX उप्पलच्छोए Z उप्पलच्छीउ. L. 11. C महमहइं X महमइ (sic) B °देस्वक° X नोक्तं. L. 12. Y मणिणागहरं A जण्हाइ Y जण्हाइ EX जुण्हा य A सेमसे. L. 13. A कुंदंकुसमे X कुद° BF ंवम्मि Y अंबम्मि Z ऽबम्मि A °दो म्बम्मि E °दो म्ब (sic) AB C 2 hd. FXYZ माडियं C 1. hd याडियं BF गेहेइ C 1. hd गे (sic). L. 14. X मणिायहरं (sic) X कुंद is written twice. L. 15. BF माइ मार्थे X माइं written twice. BCFX शासने BX उक्तौ *om.* इति नोक्तौ. CX मटी for माढी X माटी° L. 16. CXZ नोक्ता CX माइंदो B अम्रः *cdd* माडियं. L. 17. BF °णायर C चुलुक X चुक्क C तुह BF माइंद° *cdd* °माडियए (Z °डि°). L. 18. X पुलइमाई.

सिअवडपव्वइआए मायंदी आमलीइ माइंदा ।
मउए माइलिमाउच्छा माभाई अभयदाणे ॥ १२९ ॥

मायंदी श्वेतपटा प्रव्रजिता । माइंदा आमलकी । माइली तथा माउच्छो मृदुः । माउकं मृदु इति तु मृदुकशब्दभवम् । माभाई अभयप्रदानम् । अदूरविप्रकर्षात् माभीसिअं इत्यपि ॥ यथा ।

किं माइंदवएणं करेसु मरणभयमाइलिमणाण ।
माभाइं माउच्छो इअ मायंदी उवदिसेइ ॥ ११२ ॥ [१२९]

मालूरो अ कविट्ठम्मि माहिलो महिसिवालम्मि ।
मंसुम्मि मासुरी माणिअमणुहूअम्मि माहुरं साके ॥ १३० ॥

मालूरो कपित्थः । बिल्ववाची तु संस्कृतसमः । माहिलो महिषीपालः । मासुरी श्मश्रु । माणिअं अनुभूतम् । माहुरं शाकम् ॥ यथा ।

जं सुअसि सुरयसमए माणिअमालूर माहुरयभोज्जो ।
ता माहिल तुज्झ मुहे किमुग्गया मासुरी एसा ॥ ११३ ॥ [१३०]

अम्बाए मादलिआ सिसिरसमीरम्मि माहिवाओ अ ।
माअलिआ माउच्छाइ मारिलग्गा य कुच्छिइआ ॥ १३१ ॥

L. 1. *cdd.* सियवडपव्वइयाए ABEFX माअंदी BF आमलीइ BFXZ मायंदा. L. 2. C *om.* माइलि ABFYZ °माउत्था C साउच्छा. L. 3. CX माइंदी BF श्वत° GZ मायंदा X माइंदी From आमलकी to पि l. 5. torn off in G. BFZ माउत्थो C 1. hd. माच्छो. L. 4. X मदुः CXZ *om.* तु X मदुक° C अदूरे विप° Z °कर्षान्माँ° BF सामीसियं XZ °सियं C मामीसियमित्यपि. L. 6. C माइणिमणाणा Z °माइणिमणाण X °लिममाण In G लिमणाण is torn off. L. 7. In G मा is torn off. G माइं Z माभाईं BFXZ माउत्थो *cdd.* इय B माइंदि C (F1) X माइंदी C उदिसेइ X उदिवसेइ In G from दिसेइ to अनुभूतम् l. 11. torn off. L. 8. *cdd.* य (X अ) C कविंडमि 2. hd. ठमि (sic) X कविट्ठंम्मि X माहिलो महिलो महि° BF महिस° E °वालम्मि. L. 9. C मामुरी *cdd.* माणियम° C °पुहू° EXYZ °हूयम्मि. L. 10. C मामुरी BF श्मश्रुः CX स्मश्रु L. 11. *cdd.* माणियं G साकं. L. 12. CXZ सुयसि BF सुसुरय° G °सए BF माणियमालूर CX साणिय° G माणेय° Z माणिय° BFX माहुरयभज्जो. L. 13. C तुझ X किमुगाया In G एसा is torn off. L. 14. A अम्बाए B अंबाए C (F1) अंबाए *cdd.* °लिया (X as above) E सिसर° X ससिर° CGX °वाउ ACEGXYZ य. L. 15. ABEFXY माअलिया CGZ मायलिया A माउच्छा Z माउत्थाइ C मारलिग्गा Z इ for य ABEFGZ कुच्छिइया C कुस्सिइया X कुच्छिइंया.

मादलिआ माता । माहिवाओ शिशिरवातः । माअलिआ मातृष्वसा । मारिलग्गा कुत्सिता ॥ यथा ।

सुन्दर अमारिलग्गा तुज्झ कए मयणअग्गिजलिआ सा ।
मादलिआमाअलिआ खेअकरी जलइ माहिवाए वि ॥ ११४ ॥ [१३१]

मालाकुंकुममाहारयणा वरघुसिणवत्थेसु ।
मिरिआ कुडी घणगणे मिहिआ जेट्ठम्मि मिच्चिवओ ॥ १३२ ॥

मालाकुंकुमं प्रधानकुङ्कुमम् । माहारयणं वस्त्रम् । वस्त्रविशेष इत्यन्ये । मिरिआ कुटी । मिहिआ मेघसमूहः । मिच्चिवओ ज्येष्ठः ॥ यथा ।

मालाकुंकुममाहारयणेहिं भूसिआ वि कुलसुण्हा ।
मिहिआचुअन्तमिरिआइ लिअइ मिच्चिवयदंसणसलज्जा ॥ ११५ ॥ [१३२]

समकाले मीअं घरवलए मुम्भो मिगीइ मुंडा य ।
मुंडी णीरङ्गी चुम्बणम्मि मुद्दी मुणी अगत्थिदुमे ॥ १३३ ॥

मीअं समकालम् । मीसालिअं मिश्रमिति तु मिश्रशब्दभवम् । मुम्भो गृहमध्ये तिर्यग्दारु । मुंडा मृगी । मुंडी नीरङ्गी । अलम्बुषायां तु मुण्डितमुण्डसादृश्यान्मुंडीशब्दो लाक्षणिकः । मुद्दी चुम्बितम् । मुणी अगस्तिद्रुमः ॥ यथा ।

मुंडच्छीइ समुंडीइ मुणिवणे पत्थिआइ फुल्लकए ।
मुद्दीलुद्धो मीअं मुम्भाणयणमिसओ जुवा चलइ ॥ ११६ ॥ [१३३]

L. 1. *cdd.* °लिया (twice) BF महि° GX °वाउ L. 3. CGZ सुंदरि C तुज्झ *cdd.* °जलिया. L. 4. *cdd.* °लिया (twice) X °साअलिया C °लिया सा माद्लियामाअलिया *cdd.* खेय° L. 5. A चर° C °वत्थेसुं YZ °वच्छेसु. L. 6. ABC FGYZ मिरिया EX मिडिया A घगणे BF घणगणे C °गाणे AEGXY मिहया BF मिहय C महिया Z मिढ़िया BF जिहंमि X जिट्ठम्मि AGX °वउ. L. 7. C पधानं *om.* कुङ्कुमम्. X वस्त्रविशेषः *cdd.* मिरिया L. 8. BCFZ मिहिया C मिहया X महिया X मिच्चिवउ BFGX ज्येष्टः L. 9. BF म्माला° C मालांकममाहारय° X °माहारय° BF °रयणहिं GZ °णेहि BF धूसिया CGXZ भूसिया. L. 10. BF सिहआचुअंत° C मिहआमुयंत° GZ मिहयाचुयंत° X मिहयामुयंत° *cdd.* °मिरियाइ BF लिहइ CGXZ लियइ BF °सिलज्जा. L. 11. C मीयं X घरवलए मुम्भो BF मुम्वो मिगीय BF अ Z इ. L. 12. B नीरंगि ACE (F !) GZ नीरंगी A चुम्ब° G मुंब° ABFG अगच्छि° G °डुमे. L. 13. CGXZ मीयं CGXZ °लियं BF *om.* मिश्रमिति तु. BF मुम्हो X मुम्भो L. 14. C तिर्यक् दारु X मुडी B निरंगी. G अलंबु° *cdd.* °षायां CX च for तु G मुंडंत° BC FX सादृश्यात्. L. 15. X ल्लाक्षणिकः. G अगस्तिर्द्रुमः. L. 16. BF मुच्छीइ X मुंडच्छीइ मुंडीइ C मुणिवाण BCF पच्छियाइ GXZ पत्थियाइ G फुल्लुकए. L. 17. B FX °लुद्धो CG °लुहो B मुम्भायणमि° C (F !) X मुम्भाणयमि° GXZ °मिसउ C ज्जुवा X जुवा B चलओ C (F !) चलई.

मुहलं मुहे मुअंगी कीडी हिक्काइ मुड्डिका ।
मुसहं मणआकुलया मुहिअं एमेअकरणम्मि ॥ १३४ ॥

मुहलं मुखम् । मुअंगी कीटिका । मुड्डिका हिक्का । मुसहं मनस आकुलता । मुहिअं । मुहिआ अन्येषाम् । एवमेवकरणम् ॥ यथा ।

विरहमुसहम्मि जाए डसइ मुअंगि व्व पउममुहलं तं ।
दाहिणपवणो मुहिअं जरमज्झे एस मुड्डिका ॥ ११७ ॥ [१३४]

मुक्कयमण्णवहूवीवाहे मुरिअं च तुडिअम्मि ।
मुरई असईइ मुलासिओ फुलिङ्गे मुआइणी डुम्बी ॥ १३५ ॥

मुक्कयं यासौ वोढुं प्रकृता तद्वर्जितानामन्यासां निमन्त्रितानां वधूनां विवाहः । मुरिअं त्रुटितम् । मुरई असती । अत्र । मुणइ जानाति । मुरइ हासेन स्फुटति । एतौ धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ । मुलासिओ स्फुलिङ्गः । मुआइणी डुम्बी ॥ यथा ।

अमुरिअतेअमुलासिअ जयसिरिवीवाह मुक्कया तुज्झ ।
मुरइ व्व भमइ कित्ती मुआइणी किं ण पाल्लिदेसे वि ॥ ११८ ॥ [१३५]

मुग्घुरुडो मुक्कुरुडो रासीइ मुहत्थडी अ मुहवडणे ।
मुरुमुरिअं रणरणए भुमया मुहरोमराई अ ॥ १३६ ॥

L. 1. A मुहलं GZ मुयंगी X कीडाइ GZ हिक्काए X हिक्काय C मुड्डिका E मुडेक्का G मुहिक्का L. 2. BF °आकलया X आकुलिया ACEGYZ मुहियं AGYZ एमेय° L. 3. X मुहल BF भुअंगी GZ मुयंगी X अंगी (sic) C महिक्का Z मन आकु (!) L. 4. *cdd.* मुहियं मुहिया BXZ अन्येषामेव BZ करणं X कारणं. L. 5. X °मुसहंमि BFGZ मुयंगि L. 6. X दाहिणवणो CGXZ मुहियं C °मज्झे G मुट्टिक्का. L. 7. BF मुक्कयण्ण° C मुक्कयमह° GZ °मन्न° X °वहू° BCFGXYZ मुरियं BCEFGXYZ तुडियम्मि. L. 8. E मुरई C असतीइ E असई य G मुलासिउ AX °सिउ B फुलिंगे मुआणी BX डुंबी E डुम्बी G डुंबी. L. 9. GZ वोढुं X वोढुं G *om.* अन्यासां L. 10. *cdd.* मुरियं C मुरइ X अण for अत्र. C स्फुटयति G स्फूटति B *om.* एतौ. L. 11. BF मुलासि GX °सिउ.G डुंबी. L. 12. BXZ अमुरिय° C (F!) अमुयरि° *cdd.* °सिय Z जइसिरि° C तुबभा 2 hd. तुज्झ. L. 13 B मुरइ B च G व्व C (F!) *om.* व्व भमइ BF किपत्ति CX कित्ति GZ किं न B °देसो. L. 14. E मग्घुरडो BFY मुक्करडो C मुकु° E °रडो Y रासीइ BF मुहहत्थी CX मुहच्छडी E मुहडीइ BE *om.* अ ACG (F!)XYZ य E मुहडवणे, perhaps the better reading; cfr. पाडयणं X मुहचडणे. L. 15. X मुर° *cdd.* °रियं BFGZ भुमआ *cdd.* य.

मुग्घुरुडो तथा मुक्कुरुडो राशिः । मुहत्थडी मुखेन पतनम् । मुरुमुरिअं रणरणकः । मुहरोमराई भ्रूः ॥ यथा ।

सा सुमुहरोमराई तुह विरहे पाव दोसमुग्घुरुड ।
गुणमुक्कुरुडा घणमुरुमुरिएण मुहत्थडिं पत्ता ॥ ११९ ॥

अत्र मुसुमूरइ भनक्तीति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः ॥ [१३६]

मूसामूसाआइं लहुअदुवारम्मि मूसरी भग्गे ।
पीणम्मि मूसलो तह मूअल्लो मूअलो मूके ॥ १३७ ॥

मूसा तथा मूसाअं लघुद्वारम् । मूसरी भग्नः । मूसलो उपचितः । मूअल्लो तथा मूअलो मूकः । अत्र मूरइ भनक्तीति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः ॥ यथा ।

मूअल ण अत्थि मूसाअसंचरी जेण मूसरी मूसा ।
मूअल्लिअणिउरा वि हु कह सा मूसलथणी अहिसरेउ ॥१२०॥ [१३७]

मेंठी मेण्ढी मेली अ संहई वणिसहायए मेढो ।
हत्थिवए मेंठो मेअरमेअज्जा असहणधण्णेसु ॥ १३८ ॥

मेंठी मेण्ढी । मेण्ढीशब्दोऽपि यदि देश्यस्तदा पर्यायभङ्ग्या निबद्धः । मेली संहतिः । मेढो वणिक्सहायः । मेंठो हस्तिपकः । मेअरो असहनः । मेअज्जं धान्यम् ॥ यथा ।

मेअज्जहट्टवारे मेंठणं कुञ्जराहिरूढेणं ।
मेंठीए हणिआए मेअरमेढाण हुन्ति मेलीओ ॥ १२१ ॥ [१३८]

L. 1. BF मुक्करडो C मुकुरुडो X राशिः C मुहच्छडी X पतिनं X मुर° BCFXZ °रिवं G °रिय. L. 2. BF °रोमरा. L. 3. X कुह. L. 4. BF °मुक्कुरुडा C °मुक्कुरणा GZ मुक्कुरुडो X °मुक्करडा X °मुरइएण L. 5. C मुसमुरइ X मुसमूरइ B भनक्ति इति. L. 6. G °आई X °आइ B, C 2. hd. EX लहुय° E °दुवार°. L. 7. A मूंसलो Z om. मूअल्लो EX मूयलो. L. 8. BF मूसी तथा अं GZ मूसावं X भग्नः G °लो पी उप°. L. 9. C मुरइ B भनक्ति इति X om. इति X पूक्ता. L. 10. G XZ °संचरी. L. 11. G मूयल्लिय° Z मूअल्लिय° BCF °णिओरा C कल CXZ °थणी C °सरेसई X सरेइ. L. 12. E मेण्ढी मेण्ढी G मेण्ठी BFX मेढी Z मेण्टी B मेलि Z मेलि corr. °ली ABCFGXYZ य E om. अ Y °सहाअए E मोठो GZ मेंटो. L. 13. E हत्थिमए X हत्थिविए A मेंढो CX मेंठो E मेण्ढो GZ मेण्टो GZ °मेज्जा C °मेअज्ञा Y °मेयज्जा GXZ °धणेसु L. 14. G मेण्टी मेण्ढी X मेंढी मेढी Z मेण्ढी मेण्ढी BF मंढीशब्दो CZ मेढी° BF om. यदि BFX देश्यः L. 15. CZ मेंढो G मेण्टो X वणिग् Z हस्तिकः BF मेअज्झं C मेअज्ञं. L. 16. BF मेअज्ज° C 1. hd. मेअज्ञ° 2. hd. °ज्ज° BFGZ °वारे CX °चोरे C मेढेणं GZ मेंढेण B °रूढेण. L. 17. C मेढीए G मेण्टीए Z मेण्ढीए BCFX हणियाए G हणिया Z हणेयाए BCF मेयर° BFGX मेलीउ.

मेडंभो मिगतन्तू मेहच्छीरं च णीरम्मि ।
मोचं च अद्धजङ्घीइ मोग्गरो चेअ मउलम्मि ॥ १३९ ॥

मेडंभो मृगतन्तुः । अत्र मेल्लइ मुञ्चतीति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः । मेहच्छीरं जलम् । मोचं अर्धजङ्घी । मोग्गरो मुकुलम् ॥ यथा ।

मेडंभखलिज्झन्ता मेहच्छीरं पि कह वि अपिअन्ता ।
भयमोग्गरिअमुहा तुह रिउणो गयमोचया वणे जन्ति ॥१२२॥ [१३९]

सवचम्मि मोरमोरत्तया कसिणकण्णिआइ मोक्कणिआ ।
मसओलूएसु मरो मड्डा बलकारआणासु ॥ १४० ॥

मोरो तथा मोरत्तओ श्वपचः । मोरत्तओ चण्डाल इत्यन्ये । यदाह ॥ मोरत्तओ श्वपाकश्चण्डालः केषुचिद्रूढः ॥ मोक्कणिआ असितं पयोदरम् ॥ यथा ।

रे कम्ममोर वम्मह णण्णो मोरत्तओ विरहिणीण ।
तावोवयारणिहयाइ मोक्कणीए वि ताउ जं डहसि ॥ १२३ ॥

अत्र । मोरउल्ला मुधा । इत्यन्ययेषु । मोट्टायइ रमते । इति धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ ।

L. 1. ABCFGXYZ मेडब्भो X °तंतु मिह° YZ मेहत्थीरं B णीरं पि C णी° L. 2. A, C. 2 hd. मोवं Z व C 1 hd. अद्द° F अद्ध° C ° जंघाइ BCEFY चेय AZ वेय X चेव. L. 3. *cdd.* मेडब्भो CX °षूक्तमिति नोक्तं. BX मेहत्थीरं L. 4. BFZ मोवं G मोचं F अर्द्धजंघी XZ अर्द्धजंघी C मोयरो BF मुकुलं X यथा is given twice. L. 5. *cdd.* मेडब्भ° C °लित° XZ °लिज्जंता In G लिज्झ is torn off. X पिव for पि BCF अपियंता X यपियंता Z य पिअंता. L. 6. *cdd.* °रिय° X °मुह; *om.* तुह C तुहज In G रिउणो is torn off, Z °मोवया. L. 7. C *om* मोर ABE XZ °कण्णिआइ C(F !) °कण्णयाइ G काण्णियाइ C. 1 hd. मोणिया ABEFG, C 2. hd. XZ °णिया Y मोक्कलिया In G from आ to आणासु l. 8 torn off. EXY *add* here अथाऽनेकार्थाः (X *om* ऽ). L. 8. X मकरउलूएसु A °उलूएसु Z °उलूएसु A मडा E मड्डो X मडो CZ वल° EX बलक्कार° X °आणेसु. L. 9. In G मोरत्तओ श्व° । मो° is torn off. C °मोरत्तवो श्व° Z °त्तउ श्व° X °त्तउ (twice) Z मोरउ. BCFX मोरत्तउ In G श्व° is torn off. L. 10. X °श्चांडालः B °चिद्रूपः *cdd* मोक्कणिया In G from असितं to याइ l. 12. torn off. X पयोद्री. L. 11. X कंममो BF वंमह C वह्म्म Z णउन्नो BFXZ मोरत्तउ CX विरहणीण. L. 12. X तातो° B °यारहयाइ G...याणि Z °यारिणिहियाणि X °णिहणाइ BCF मोक्कणिए BF ताओ G *om.* ताउ BFZ दहसि CX वहसि G द and then torn off to वाचकस्तु l. 15 page 270. L. 13. BF मोरओल्ला Z मोरल्ला CX मुधेत्यस्य° BF इति अस्य° X *om.* इति after रमते.

॥ अथानेकार्थाः ॥

मरो मशक उलूकश्च । मड्डा बलात्कार आज्ञा च ॥ [१४०]

कण्ठे मुअम्मि अ मडो लज्जादुक्खेसु मंतक्खं ।
सिङ्खलमन्थाणेसुं मंदीरं मम्मणो मयणरोसा ॥ १४१ ॥

मडो कण्ठो मृतश्च । मंतक्खं लज्जा दुःखं च । मंदीरं शृङ्खलं मन्थानश्च । मम्मणो मदनो रोषश्च । अव्यक्तवचनार्थस्तु मन्मनशब्दभवः ॥ [१४१]

तुमुलमलिणेसु मइलो सारसिदूईसहीसु अ मराली ।
मक्कोडझुणी उणापिपीलिआजन्तगुम्फरासीसु ॥ १४२ ॥

मइलो कलकलो गततेजाश्च । मराली सारसी दूती सखी चेति त्र्यर्था । मक्कोडा ऊर्णापिपीलिका । मक्कोडो यन्त्रगुम्फनार्थं राशिश्च । यदाह ॥ मक्कोडोऽपि हि राशिर्यन्त्रग्रथनाय यः क्रियते ॥ इति ॥ [१४२]

मम्मका णायव्वा उक्कण्ठाए अ गव्वे अ ।
वुड्डे णिवहे पिहुले मुहले जलहिम्मि अ महल्लो ॥ १४३ ॥

मम्मक्का उत्कण्ठा गर्वश्च । महल्लो वृद्धो निवहः पृथुलो मुखरो जलधिश्चेति पञ्चार्थः ॥ [१४३]

सिरिवियसगवन्दीसुं महुओ कडओवणेसु मलओ अ ।
लहुअक्खित्ते कुण्डे मल्लिअं मज्जिअमुदिक्खिए पीए ॥ १४४॥

L. 2. C मेरो X मकर for मशक X बलात्कार Z बलत्कारः L. 3. BFZ मुयंमि C सुअंमि Y मयम्मि ABFYZ च BF लज्ला° L. 4. B सिंघल° F सिंघल° X सिक्खल° BF °ं म्मणा C मंमण EYZ मम्मणा C °रोसी L. 5. BF लप्पा दुक्खं च C दुःक्खं X श्रृंषलं Z श्रृंखला. C मंमणो. L. 7. X तुमल° BF °मलिणासु Y मयलो C सारसी° YZ य. L. 8. A °क्णी Z °कुणी XYZ उण्णापिपीलिया° BF °पिपीलि मंत° L. 9. X मलयो BF कलमलो C कलकलकलो X गतेजाश्च X सती for सखी CX त्र्यर्थाः L. 10. Z ऊर्ण्णा° B राशिश्च X ह for हि B राशियंत्र° L. 11. BCFXZ क्रियत. L. 12. C णायवा ACEXYZ य B गव्वे *edd.* य L. 13. C वुड्ढे E वुड्ढे Z वुड्डे AEYZ मुहरे X महुरे Z जलिहिम्मि C *om.* जल *edd.* य. L. 14. X उत्कठा. L. 15. X पंचार्थाः L. 16. E °षग° BCEFXZ °वंदीसु BF मुहुओ X महुउ Z महुउ EX कडउव° Z कडउणेसु C 1. hd X मलउ Z मओव EY य XZ या. L. 17. B लहुअखित्ते C (F 1) लहुखित्ते YZ लहुय° *edd* मल्लियं BF मखियमुदक्खिए C मखियमुविक्खिए AEYZ मज्जियमु° X मेज्जियमु° EX °मुडक्खिए.

महुओ श्रीवदाख्यः पक्षी मागधश्चेति द्व्यर्थः । श्रीरिति वदति । वाश्यते । स श्रीवदः । मलओ गिर्येकदेश उपवनं च । मलिअं लघुक्षेत्रं कुण्डं चेति द्व्यर्थम् । मज्जिअं अवलोकितं पीतं च ॥ [१४४]

मल्लयमपूवभेए सरावकोसुम्भचसएसु ।
मंगुलमणिट्ठपावेसु मंथरं बहुकुसुम्भकुडिलेसु ॥ १४५ ॥

मल्लयं अपूपभेदः शरावं कुसुम्भरक्तं चषकश्चेति चतुरर्थम् । मंगुलं अनिष्टं पापं च । मंगुलो चौर इत्यन्ये । मंथरं बहु कुसुम्भं कुटिलं चेति त्र्यर्थम् । मन्दवाची तु संस्कृतसमः ॥ [१४५]

ऊढाकुविए कलुसे असुइम्मि अ होइ मड्डुहिअं ।
मडुवइअं हयतिक्खे मालो आराममञ्जुमञ्चेसु ॥ १४६ ॥

मड्डुहिअं परिणीतायाः कोपः कलुषमशुचि चेति त्र्यर्थम् । मडुवइअं हृतं तीक्ष्णं चेति द्व्यर्थम् । मालो आरामो मञ्जुर्मञ्चश्चेति त्र्यर्थः ॥ [१४६]

माणंसी माइअचन्दवहूसुं माउआ सहिउमासु ।
मुक्कलमुचिए सइरे अ मम्मुरो करिसकरिसअग्गीसु ॥ १४७ ॥

माणंसी मायावी चन्द्रवधूश्चेति द्व्यर्थः । मनस्विवाचकस्तु मनस्विशब्दभव एव । माउआ सखी दुर्गा च । मातृवाचकस्तु मातृकाशब्दभवः । मुक्कलं उचितं स्वैरं च । मुम्मुरो करीषं करीषाग्निश्चेति द्व्यर्थः ॥ [१४७]

L. 1. X मुहुउ Z पक्ष X मागधश्चेने Z यो वदति CX वदिति BF वास्यते CZ वाश्नते. CX श्रीवद् L. 2. X मलउ गिर्येकदेशे Z °देशः BZ मलिवं BZ मज्जियं C (F !) नक्षियं X मेज्जियं. L. 4. E °पूवने य X °पूचभेए YZ °पुपभेए BF सराव° ABF, C 1 hd. Z °वसएसु. L. 5. X मंगल° C मंचरं BCF वहु° E °कुडलेसु BF °कुडिले. L. 6 Z मत्तयं X अपूपभेदाः B चकपश्चेति X चतुरर्थाः L. 7. C चोर C मंघरं F मथरं B वहु X सुंमं (sic). Z मंचवाची. L. 9. A ऊढो° BEF ऊडो° X वुड्ढो° Y ऊडक्कुविए BF असुयंमि Y असुचिम्मि *cdd.* य A मद्दु° or मड्ड B मड्डु° C मजु° F मद्दु° FZ मड्डु° X मसु° Y मड्डु° C 1. hd °हि °ABEF C 2 hd. XYZ °हियं L. 10. CE (A !) मडु° *cdd.* °वइयं C °तिक्खो C °मंजु° L. 11. B मद्दु° C मञ्जु° Z मड्डु° X मत्भुहियं BCFZ °हियं Z *om.* कोपः BF कलुषं अशुचि CXZ °षं अशुचि X अर्थं for त्र्यर्थं B मुढ Z मडु° BCFXZ °वइयं. X इयं L. 12. B मंजुः मं° X मंजुमंच° L. 13. BF माणंसी BCEFXYZ माइय° A माइचंद° BXZ °वहुसु EY °बहूसुं EXYZ माउया Z सहिउमसु. L. 14. A मोक्कल° BF मुचिए C स्इरे X सयरे ACXYZ य BF च E इ BF तुम्मरो Z मुम्मुरो BF कविसकरिस° ACXZ *om.* करिस Y °अग्गिसुसु. L. 15. C मनस्वी X मनस्वि° *cdd. om* मनस्वि C शब्द-शब्दभव. L. 16. CGZ माउया X मातृवाचक (*om* स्तु) BF मुक्कलं From उचितं to करीषा l. 17 torn off in G. C स्वैरं. L. 17. B मुमुरो X करीषो करी°

सालीमाउलधूआपिउच्छपुत्तेसु मेहुणयसद्दो ।
मोओ अ अहिगयत्थे गिरिम्मि तह चिब्भडाईण ॥ १४८ ॥

मेहुणिआ पत्न्या भगिनी मातुलात्मजा च । मेहुणओ पितृष्वसृसुत इति लिङ्गपरिणामेन व्याख्येयम् । मोओ अधिगतश्चिर्भिटादीनां बीजकोशश्चेति द्व्यर्थः ॥ [१४८]

॥ इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचितायां देशीनाममालायां षष्ठो वर्गः ॥

L. 1. Z माली° In A लधूआ illegible. BEFGXYZ °धूया° Y °पिउत्थ° BF °पिच्छसुत्तेसु X मेहुणिया for मेहुणयसद्दो L. 2. ACGXZ मोउ A *om* अ CEGXZ य BCEFZ °गयच्छे E गिरम्मि BF चिप्पजइण EZ चिब्भ° X °ईणा. L 3. *edd.* मेहुणिया CX मेहुण GZ °णउ BF °ष्वसृसुत C °ष्वसु°. L. 4. GX मोउ Z माओ BF °श्चिर्भिटा° G बीज° ॥ L. 5. BCFGXZ °तायां स्वोपज्ञदेशीशब्दसंग्रहवृत्तौ (GZ *om.* स्वोपज्ञ) E, X (in text), only ॥ इति षष्ठो (sic) वर्गः ॥ Y ॥ षष्ठो (sic) वर्गः । B adds ग्रंथाग्रं ७०४ GZ संख्या ७०४.

वर्गसंज्ञा चेह न व्याकरणप्रसिद्धा किं तु ज्योतिःशास्त्रप्रसिद्धेवेहादृता । ते च अकचटतपयशा इति । तत्र प्रथमः स्वरवर्गस्ततः कवर्गादयः पञ्च । सप्तमो वर्गो यकारादिः । यकारस्य प्राकृतेऽसम्भवात्ततो रेफादयः प्रस्तूयन्ते ॥ तत्र रादिः ।

रंगं तउए रत्ती आणा रप्फो अ वम्मीए ।
रंभो दोलाफलए कङ्गुए रल्लरालराअलया ॥ १ ॥

रंगं त्रपु । रत्ती आज्ञा । रप्फो वल्मीकः । रंभो अन्दोलनफलकम् । अभिमानचिह्नस्तु । अन्दोलणफलयसिन्दुरं रंभो ॥ इत्याह । रल्ला तथा राला तथा राअला प्रियङ्गवः ॥ यथा ।

मेल्लिअ राअलदलणं भज्जिअ रत्तिं च रल्लभोज्ज तुमं ।
रप्फमुह रंभचडिअं रालकरो रंगकुण्डलं णिअसि ॥ १ ॥ [१]

रड्डी वरे रसाला य मज्जिआ ण्हाविअम्मि रत्तीओ ।
भमरे रसाउरोलंबा य रसद्दं च चुल्लिमूलम्मि ॥ २ ॥

रड्डी प्रधानम् । रसाला मार्जिता । रत्तीओ नापितः । रसाऊ तथा रोलंबो भ्रमरः । रसाअशब्दोऽयमित्यन्ये । यद्गोपालः ॥ अलिरवि रसाओ स्यात् ॥ इति । रोलंबशब्दं संस्कृतेऽपि केचिद्गतानुगतिकतया प्रयुञ्जते । रसद्दं चुल्लीमूलम् ॥ यथा ।

L. 1. G वर्गसंख्या X व्याकरणे B योतिः° C 1. hd. ज्योतिशा° G °तिःज्योशास्त्रप्र° CXZ °सिद्धा इहा° BG (F ?) सिधृया इहा° GZ °दृताः X °दृता. L. 2 BGX प्रथमस्वर° XZ °वर्गः ततः L. 3. B यकादिः X यकारादि BCFX असंभ° BX om. ततो. E अथ for तत्र. X adds अयगादिः Y रादिः L. 4. E तओए X तउयं A रप्फो cdd. य (om. X). L. 5. X पियंगुए for कङ्गुए C रल्ला° C 1. hd. om. राल, 2. hd. राला GYZ °रायलया X °राअलारला. L 6 BX त्रपुः G आंदोलन° L. 7. BCFX अंदोलन° (C अदो°) GZ °फलअ° X °सिंदूरं X रल्ल X om. तथा राला B राल CGZ रायला. L. 9. BCFXZ मेल्लिय CGZ रायल° cdd. भंजिय. L. 10. C रप्फमुइ BCF रंभचडियं GZ °चडियं X °वडियं cdd. णियसि. L. 11. C रड्डी Z वर BFGXYZ मज्जिया C 1. hd. मज्जिया 2. hd. °ज्जि° cdd. ण्हावियम्मि AGXZ रत्तीउ. L. 12. C रसाओरोलम्बा AG °लंबा E °रोलम्बा BF रासघ्वं चा चुल्लि° Y चुल्लि° L. 13. C रड्डी X रिड्डी C रासाला मार्जित । रेत्तीओ BF रत्तिओ GX रत्तीउ X रसाउ B रोलम्बो C °लम्बो G °लंबो L. 14. GZ रसाय° GXZ रसाउ XZ स्यादिति B रोलंब° C रोलम्ब° G रोलंब° X °शब्द L. 15. BCFX केचित् गता° X °गतिकया. G रसड्ढं B चुल्ली° X चूली°.

रोलंबो व्व महुपिओ रसाउवण्णाइ तीइ पिअ अहरं ।
रद्धिरसालं पुच्छसि रत्तीअ रसद्दवावडं किमिह ॥ २ ॥ [२]

रत्तयरग्गयरंजणरवया बन्धूअघट्टघडमन्था ।
रंदुअरयवलिरइगेल्ला रज्जुसिसुत्तणाहिलासेसु ॥ ३ ॥

रत्तयं बन्धूकम् । रग्गयं कौसुम्भवस्त्रम् । रंजणो घटः । रंजणं कुण्डमिति केचित् । रवओ मन्थानः । रंदुअं रज्जुः । अत्र । रंभइ गच्छति । रंपइ रंफइ तक्ष्णोति । एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः । रयवली शिशुत्वम् । रइगेल्लं अभिलषितम् । रइगेल्ली रतितृष्णेति केचित् ॥ यथा ।

रंजणथणिमरयवलिं रग्गयवत्थं वहुं रवयहत्थं ।
रत्तयउद्विं रइगेल्लन्तो वञ्चिहिसि रंदुएण हरे ॥ ३ ॥ [३]

रच्छामयरत्तक्खररप्फडिआ साणसीहुगोहासु ।
रयणिद्धयं च कुमुए राओ चडए रणे राडी ॥ ४ ॥

रच्छामओ श्वा । रत्तक्खरं सीधु । रप्फडिआ गोधा । अत्र रंखोलइ दोलयतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् । रयणिद्धयं कुमुदम् । राओ चटकः । राडी संग्रामः ॥ यथा ।

L. 1. C °लम्बो G °लंबु X °लंबो Z °लबु C ब X महु° CX °पिउ GZ महुपिउ BF °वण्णइं C रसाओ° GZ °वण्णाउ *om.* नी CGZ पिय GZ य इरं. L. 2. C रद्धि° X रिद्धि° BF रत्तीय सद्द° Z रत्तीय C रत्तीज रत्तीअ रसद्दावा° L. 3. C रत्तेय° E °रंजण° C °पायया AEYZ बंधूय° B बंधुअ° G बंधूय° BF °घट्टघट° E °घट्टघर° X °बन्धघड° C °मंज्ञा. L. 4. A रंदूमं° BCFXZ रंदुअ° Y रंदुय° BEF °रअवलि° C °रयचलि° C °गेल्लो G °गेह्ला Y °गिल्ला C रज्ज° A °सिमु° BF °हिलासे L. 5. BF रत्तअं BF बंधूकं C बन्धुकं G व° GZ रग्गअं BF कौमवस्त्रं GZ कुसुंभ° X कोसुंभ°. L. 6. GX रवउ CF रंदुअं X रंदुअं BF रघः BFGZ रंभइ ग°. GZ रंपइ रंभइ L. 7. C रत्नवली. *cdd.* रइगिल्लं BFX अभिलिखितं C अभिलखितं CX °गिल्ली. L. 9. BF °थणिघरमयवलिं C °घणिमरयघणिमरयवलिं X रंजणिणथणिणमयरवलिं BF रंगिय° C °वन्छं CX बहुं GZ रवय° X °हत्थं. L. 10. GZ रत्तु (Z त्तु) द्दि रयगिल्लन्तो C °गिल्लिंतो X रइमिल्लिंतो BF वञ्चियसि C वञ्चिहसि GZ वञ्जिहसि X वञ्जहसि BF रंदुएण CX रंदुएण. L. 11. Z रत्थामय° C °मया° E °यररत्त° C °क्खरफ° *cdd.* °डिया A °सीह° C °साहु°. L. 12. A °णिब्भयं C णिद्धयं BF कुमुए EX कुमए C 1. hd. GXZ राउ A चडइ X चटए. L. 13. Z रत्थामओ GX °मउ B शीधु X रफ° *cdd.* °डिया BF गोका. L. 14. B णिद्धय C (F ?) °णिद्धयं GX राउ. X चटकः.

रच्छामयरप्फाडिआरयणिद्धयमोअणे खणे के वि ।
राय व्व कामअन्धा पिअन्ति रत्तक्खरं रइअ राडिं ॥ ४ ॥ [४]

राविअमस्साइअए रायगई तह जलोआए ।
रिंडी कन्थप्पाया रिप्पं पट्ठे पवेसए रिग्गो ॥ ५ ॥

राविअं आस्वादितम् । राविअं रञ्जितमिति तु रञ्जे राव इति धात्वादेशे सिद्धम् । रायगई जलौकाः । रिंडी कन्थाप्राया । रिप्पं पृष्ठम् । रिग्गो प्रवेशः ॥ यथा ।

रायगइराविअस्सं पि तं जरो मन्द जं ण मिल्लेइ ।
रिंडीढंकिअरिप्पो ता कुण रिग्गं णिवायहरे ॥ ५ ॥ [५]

रिक्खो रिच्छो वुड्ढे रिक्कं थोवम्मि वायसे रिट्ठो ।
रिद्धं पिक्के रिद्धी संघाए रिंगिअं भमणे ॥ ६ ॥

रिक्खो तथा रिच्छो वृद्धः । ऋक्षवाचकौ तु रिक्खरिच्छशब्दावृक्षशब्दभवौ । रिक्खो वयःपरिणाम इति केचित् । रिक्कं स्तोकम् । रिट्ठो काकः । रिद्धं पक्कम् । रिद्धी समूहः । रिट्ठी खड्ग इति रिष्टिशब्दभवः । रिंगिअं भ्रमणम् ॥ यथा ।

रिक्खो वि खलोऽरिच्छो वि रिट्ठओ रिद्धलिम्बरिद्धी अ ।
रिक्कं पि हु किं महुरा रिंगन्तेहिं इमे दिट्ठा ॥ ६ ॥ [६]

L. 1. BF रच्छारप्फ° Z रच्छामय° *cdd.* °डिया° BF °रयणिय° C °णिद्धय° GZ °मोयणे B के चि X को. L. 2. B राओ F राउ C च BF काम° CX पियंति G रत्तक्खर BFGXZ रइय C रइया. L. 3. *cdd.* राविय्म° BEFGXZ °स्साइयए C °म्माइयए E राइगई *cdd.* जलोयाए. L. 4. BF °प्पया GZ °प्पाआ C पट्टे 2. hd. पट्ठे G हेट्ठे. L. 5. *cdd.* रावियं (twice) B राअमिति G °देशसिद्धं. L. 6. BX °गइ BF जलूका X जलोका *cdd.* पृष्टं (Z as above). L. 7. BF रायमइ° X रोयगइ° Z राइगय° *cdd.* °रावियस्सं B नं C नं (ना !) X ना. L. 8 GZ रिंढी° *cdd.* °ढंकिय° GZ °रिप्पो X था for ता G रिक्वं X रग्गं. L. 9. X रिक्खो C 1. hd. वुड्डे 2. hd. वुड्ढे G वुड्ढे GZ थोवम्मि X च्छोवम्मि E रिट्ठे. L. 10. ABCF रिद्दं BF पिक्क E पेक्के X पक्के ABCF रिद्दी ACEXYZ रिंगियं BFG रिंघियं. L. 11. X रिक्खो GZ ऋच्छो X °वाचकस्तु BF तु रिच्छरिक्खशब्दभवौ G तु ऋक्ष°. L. 12. X रिट्ठो BF रिद्दं BCF रिद्दी समूहः L. 13. G रिट्ठी खड्ग X रिट्ठो Z रिट्ठी BF रिट्ठिशब्द° GZ ऋष्टिशब्द°. *cdd.* रिंगियं (X रिंगि...) BF चमणं. L. 14. BCF चि CX क्खलो *cdd.* रिच्छो C रिट्ठओ GXZ °ड B रिद्द° X रिद्दरिद्द° C (F !) रिद्ध° B °लिम्ब° C °लिंबि° F °लिम्ब° GX °लिंब° BFX °रिद्दी C °रिद्धलिंबरिद्दी *cdd.* य. L. 15. BF रिंगतेहिं C दिट्ठा.

रिरिअं लीणे सडिअम्मि रिक्किअं रोविरम्मि रिमिणो अ ।
रिंछोली पंतीए अ रिच्छभल्लो अ रिच्छम्मि ॥ ७ ॥

रिरिअं लीनम् । रिक्किअं शटितम् । रिमिणो रोदनशीलः । रिंछोली पङ्क्तिः । अत्र रिअइ प्रविशतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् । रिच्छभल्लो ऋक्षः ॥ यथा ।

रिमिणत्तरिक्किअच्छीउ रुक्खरिंछोलिमज्झरिरिआओ ।
मुच्छन्ति रिच्छभल्लयभीआ तुह कुमरवाल रिउवहुआ ॥ ७ ॥ [७]

रित्तूडिअं च साडिअमवगणणा रीढमक्खिए रुंढो ।
सहलम्मि रुंढिअं रुंचणी घरट्टी रुअरुइ उक्कण्ठा ॥ ८ ॥

रित्तूडिअं शातितम् । रीढं अवगणनम् । अत्र रीरइ राजतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् । रुंढो आक्षिकः । कितव इत्यर्थः । रुंढिअं सफलम् । रुंचणी घरट्टी । अत्र रुंजइ रौतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् । रुअरुइआ उत्कण्ठा ॥ यथा ।

रुअरुइआए रुंढो गओ इमाए घराउ णीहरइ ।
ओ कयरीढं रुंचणिहत्थयरित्तूडिओ अरुंढिअओ ॥ ८ ॥ [८]

रूअं तूलेऽकदुमे रूवी रूववइआइ रूवमिणी ।
रेणी पङ्के छिण्णम्मि रेसिअं रेवयं पणामम्मि ॥ ९ ॥

L. 1. *cdd.* रिरियं *cdd.* सडियम्मि रिक्कियं (Y रिक्कयं) ABCFGYZ रोइरम्मि BF रिसिणो *cdd.* य (X अ). L. 2. E रिन्छोली *cdd.* य (*om.* X) Z रित्थभल्लो *cdd.* य Z रित्थम्मि. L. 3. *cdd.* रिरियं *cdd.* रिक्कियं CX साटितं. L. 4. *cdd.* रियइ BGZ °पूक्त इति नोक्तः X नोक्त BF कच्छ° Z रित्थ°. L. 5. CXZ रिमिणत्ति° *cdd.* °रिक्किय° (X °रिक्किय°) B °अो X °ठीउ Z °च्छीओ रिक्ख° BFZ °रिरियाओ G °याउ X °आउ. L. 6. GZ अच्छंति X मुच्छंति X °भल्लइ° Z °भल्लीय° BFGZ °भीया C °वइआ GZ °वहुया X °वहूआ. L. 7. AEY रित्तुडियं B रित्तुडिरियं CXZ रित्तूडियं F रित्तूडिरियं G रित्तूडि and अं च torn off. *cdd.* साडियम° (X °डा°) C 1. hd. रीट° ACG (F !) XYZ रुंटो B रुंठो. L. 8. X सहलंम्मि YZ सलहम्मि ABFG रुंटियं C 1. hd. रुंटि 2. hd. Z रुंटिय E रुडियं XY रुंटियं ACG रुअरुई X रुअरुअरुइय Y रुअरुइया Z रुअ-रुइंइ A उक्कंठा C 1. hd. उत्कंठा In G उ° torn off. L. 9. BF रित्तूरियं CXZ °डियं G रित्तूडियं BF शांतिः X शाटितं Z सातितं G रीड X अवगणितं X शरंगइ In G राज is torn off. L. 10. In G from शेषू° to कः torn off. BCFZ रुंटो X रुटो BXZ रुटियं C (F !) रुंटियं G रुंदियं. In G णी घर is torn off. L. 11. C रुजइ In G from जइ to रुंचणि° l. 13 torn off X रुअरुअ° *cdd.* °रुइया (Z as above). X उक्कंठा. L. 12. CXZ °रुइयाए CXZ रुंटो BCFX गउ Z णीहरिवि. L. 13. CXZ उ X कइरीढं C संचणि° GZ °हत्थअ° B °रित्तू° X °डिउ In G from त्तूडिओ to रुंदइ l. 16 page 277 torn off. B °डियउ CZ °डिअओ FX °टियउ. L. 14. BCEF रूअं C चूले ABCFX कदुमे E कद्दुमे B रूवी Z रुवं BEF रूव° A °वइ° ACEZ °इया इ X रूववइ BF °सिणी. L. 15. Z छिन्नम्मि ABCFXYZ रेसियं.

रूअं तूलम् । रूवी अर्कद्रुमः । रूवमिणी रूपवती । रेणी पङ्कः । रेसिअं छिन्नम् । रेवयं प्रणामः ॥ यथा ।

मयरेणी रेसिअरूविरूअगुणभूसणे मुहा वहसि ।
सव्वङ्गरेवयं कुण रूवमिणिमिमं जइ महेसि ॥ ९ ॥ [९]

माईसु रेवईओ रेवलिआ वालुआवट्टे ।
रेवज्जिअं उवालद्धे रेहिअअं च छिण्णपुच्छम्मि ॥ १० ॥

रेवईओ मातरः । अत्र रेहइ राजतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् । रेवलिआ वालुकावर्तः । रेवज्जिअं उपालब्धम् । रेहिअं छिन्नपुच्छम् ॥ यथा ।

रेहिअएण वि ण चलइ रेवलिआणिवडिओ जइ वइल्लो ।
ता रेवईउ रेवज्जिएहि भो बम्भण भणेसु ॥ १० ॥ [१०]

रेअविअं खणगरिए तन्दुलपिट्ठम्मि रोट्टं च ।
रोडं घरमाणे रोररोघसा रोंकणो अ रङ्कम्मि ॥ ११ ॥

रेअविअं क्षणीकृतम् । मुक्तार्थे तु मुचिधात्वादेशो सिद्धम् । रोट्टं तन्दुलपिष्टम् । रोडं गृहप्रमाणम् । रोरो रोघसो रोंकणो त्रयोऽप्येते रङ्कार्थाः ॥ यथा ।

रेअविअसंपया तइ रिउणो रोरा अरोघसघरेसु ।
रोंकणमिलिआ कम्मन्ति रोडसुत्ताइ गहिअ रोट्टकए ॥ ११ ॥ [११]

L. 1. BCF रुअं C *om.* तूलम् B रुवी Z रूई B रुवमि° रूप° BCFXZ रेसियं CX छिण्णं Z रेवइयं L. 2. B प्रानाणः. L. 3. BCFXZ रेसिय° BF रुविरुअ° CX °रूविरूव° X मुहा. L. 4. C °मिम जइ. L. 5. X माईसु AXZ °ईउ E रवे° *add.* °लिया E वालुय° ACXYZ वालुया° C वट्टे. L. 6. ACEYZ रेवज्जियं C(F ?) रेवाज्जियं B रेवज्जियं C °लद्धे BF गिहिअ CY रेहिययं X रेहिअ BF व E व BF छिन्नमुच्छंमि AZ छिन्न°. L. 7. B रेवइओ XZ रेवईउ BF रेवइ BF रेवलियं CXZ °लिया. L. 8. BF °ज्जिय C °ज्जिय Z ज्जियं BCFXZ रेहियं B पुच्छं. L. 9. BCFXZ रेहियएण CXZ *om.* ण B चलइ BCFXZ °लिया° Z °निव° XZ °डिउ BF जइ हो. L. 10. BF रेवइओ X रेवई BF रेवज्जएहि Z °जिएहि C °ज्जिएहि रे वं भणेसु X रे for भो BF बंभण. L. 11. BF रेअविअं EX °वियं Y रेयवियं YZ तंदुल° B °पिट्ठं F °पिट्ठं C °पिट्ठमि E °पेट्टम्मि BF *om.* रोट्टं CZ रोट्टं BF व. L. 12. A °रोघसरोंकणा X °रोघसरोंकणा CYZ रोकणो ACEXYZ य. X रक्खम्मि. L. 13. BE रेविवियं CXZ °वियं BF तु मुचि° BFXZ °धात्वादेशनिद्धं B° तं पिट्टं L. 14. BF रोरं X रोरोसे BCF रोकणो. BFX अवि रंका° C उवि एते. L. 15. BFXZ °विय° B तई X ता for तइ C रोरो Z परोघस° L. 16. BF रोङ्कण° BCF XZ °मिलिया CXZ °सुत्ताइं BCFXZ गहिय.

रोञ्झो अ रोहिओ रोमराइरोमूसला जहणे ।
रोअणिआ डाइणिआ रोमलयासयमुदरयम्मि ॥ १२ ॥

रोञ्झो रोहिओ इत्यन्योन्यपर्यायावृश्यवाचकौ । अत्र रोंचइ पिनष्टीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् । रोमराई तथा रोमूसलं जघनम् । रोअणिआ डाकिनी । अत्र रोसाणइ मार्ष्टीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् । रोमलयासयं उदरम् ॥ यथा ।

पिहुरोमराइ तणुरोमलयासइए कया वि इत्थ तुमं ।
रोज्झि व्व विअडरोमूसलरोअणिवाडयम्मि मा वच्च ॥ १२ ॥ [१२]

॥ अथानेकार्थाः ॥

हंसे वग्घे रत्तच्छो रइजोअजहणेसु रइलक्खं ।
दइआणिरन्तरसोहिअसणाहपलिएसु राहो वि ॥ १३ ॥

रत्तच्छो हंसो व्याघ्रश्च । महिषे तु संस्कृतभवः । रइलक्खं रतिसंयोगो जघनं चेति द्व्यर्थम् । राहो दयितो निरन्तरः शोभितः सनाथः पलितश्चेति पञ्चार्थः ॥ [१३]

रायंबू वेडिससरहा रिक्खणमहिगमम्मि कहणे अ ।
विउलमुहलेसु रुंदो रेंकिअमक्खित्तलीणलज्जासु ॥ १४ ॥

रायंबू वेतसद्रुमः शरभश्च । रिक्खणं । इत एति रेक्खणं इत्यपि । उपलम्भः कथनं च । रुंदो विपुलो मुखरश्च । अत्र रुंटइ भ्रमति रौति चेति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् । रेंकिअं आक्षिप्तं लीनं व्रीडितं चेति त्र्यर्थम् ॥ [१४]

L. 1. A रोज्झो C रोझो ABCFXYZ य A राहिउ In C रोहिओ twice. X रोहिउ twice. A °राई°. L. 2. A रोआणिया CX रोअणिया YZ रोयणिया *cdd.* डाइणिया (Y डागिणिया) BFZ रोमलिया° L. 3. C रोझो X रोहिउ C °पर्यायदृश्य° XZ °दृश्य° BF रोंचइ BF पिनष्टि इति. L. 4. BF (!) °षूक इति नोक्तः CZ °देशे सिद्धः इति नोक्तः X रोमरोमाराई CZ रोय° BCFZ °णिया. L. 5. B मार्ष्टि इति X मार्ष्टीति BZ °षूक इतीह नोक्तः L. 6. X तुम. L. 7. C रोझि C 1. hd. च BC FXZ वियड° BF °रोइणिवाइयंमि Z °रोयणि C °वाडयंमि B व्वच्च Z वच्च. L. 8. *om.* A. L. 9. A वग्घो E वग्घे स AE रत्तच्छो C रय° 2 hd. रयि° *cdd* °जोय° (Y° जोग°) Y °जघणेसु A रइ° L. 10. *cdd.* दइयनिरंतरसोहिय° (Y °णिरंतर°) C °पडिएसु X °फलिएसु E राहा. L. 11. X रत्तच्छ Z रत्तच्छो X हंस L. 12. X द्व्यर्थः X निरंतारः L. 13. A रायंडु BF रायंडू C रायन्छू E रांयंबु Z रायंबू A वेडिससरहे E °सरहा *cdd.* य. L. 14. CXY विपुल° Z वेउल° E °मुकलेसु ABEFXZ रिंकियम° C रंकियम° Y रेंकियम° E °मक्खेत्त° Y °त्तणीलिलज्जासु X °लज्जासुं. L. 15. BF रायंडू C रोयंच्छ X रायंयंबु Z रोयंबु वेतसो द्रुमः X रिक्ख(sic) Z रिक्खणइ । नयति । रेक्खण° BF इति for इत एति BCFXZ रेक्खणमित्यपि. L. 16. BF विपुलो B मुक्खरश्च. X चेति is given twice. BZ °षूकः इति नोक्तः (Z *om.* :) X °डिति for °मिति In G from देशे° to किअं torn off. L. 17. BCFXZ रिंकियं In G from क्षिप्तं to त्र्यर्थम् incl. torn off. BF नीली for लीनं X व्रीडितेति त्र्यर्थः.

अच्छिणिकोचकरोडीसु रेसणी कलिरवेसु रोलो अ ।
रोडी इच्छसिविआसु कूणिअच्छे मले रोद्धं ॥ १५ ॥

रेसणी अक्षिनिकोचः करोटिकाख्यं कांस्यभाजनं च । रोलो कलहो रवश्च । रोडी इच्छा व्रणिशिबिका च । रोद्धं कूणिताक्षं मलश्च ॥ [१५]

रोहो पमाणणमणेसु रोक्कणी सिङ्गिक्रूरकम्मेसु ।
णवदंपईण अण्णुण्णणामगहणोसवम्मि लयं ॥ १६ ॥

रोहो प्रमाणं नमनं च । प्रतिरोधवाची तु रोधशब्दभवः । रोहो मार्गण इत्यन्ये । रोक्कणी । के रोक्कणिओ । शृङ्गी नृशंसश्चेति द्व्यर्थः ॥

॥ अथ लादिः ॥

लयं नवदंपत्योः परस्परं नामग्रहणोत्सवः ॥ यथा ।

तुह कुमरवाल सेण्णं इन्तं दट्ठूण णिसि पलायन्ता ।
अण्णोण्णणामगहणा रिउदंपइणो लयस्स सुमरन्ति ॥ १२ ॥ [१६]

लक्खं काए लग्गं चिन्धे लंचो अ कुक्कुडए ।
गण्डुअतिणम्मि लचयं लट्टयलडहा कुसुम्भरम्मेसु ॥ १७ ॥

L. 1. Z अश्चि° C °निकोच° E °कोच° G °करोडिसु C रेसुणी X रेसिणी C रोला *edd.* च. L. 2. C इच्छीसिविचासू ABEFGYZ °सिवियासु X सिवियासु *edd.* कूणियच्छे (Z °च्छे) X मल AY रुद्धं C रोद्दं. L. 3. C सणी (sic) G रेसली X रेसिणी BG कास्य° C (F!) X कांश्य° B *om.* च after °भाजनं. Z सेडी L. 4. X *om.* व्रणि G °शिविका C रोद्दं BF कूणिकाख्यं X मलयच्च. L. 5. B रोक्क° सिङ्गि° twice. X adds अथ लादिः ॥ Y ॥ ह ॥ लकारादिः ॥ L. 6. Y नव° BX अणुण्ण° C अणुणाम° G अन्नुन्न° Y अण्णोण्ण° Z अन्नुन्न° C °संवंमि A, C 2. hd. °सव्वंमि Y लअं. L. 7. G °भव. L. 8. BFG *om.* रोक्कणी के X *om.* के BF रोक्कणीउ GX रोक्कणिउ X नरांस°. L. 9. *om.* A. L. 10. X परस्परे i. e. परस्परे X °ग्रहण्णो° BF °णोत्सवः C 1. hd. °णोभवः. L. 11. C तुमर° CX सेणं G सेन्नं Z सिन्नं C इंतिं X इंति C दट्टण F दट्ठुण. L. 12. G अण्णुण्ण° Z अन्नुण्ण° X °गहणे रिउं° X लयस्म BF सुमरंपि. L. 13. C काये B चिंधे E विंधे ACX लंचो E लंचु Z भंचो G रमंचो *edd.* व X कुडए L. 14. A गंडव° B गंडूज° C (F!) गंडूव° EGYZ गंडुव° X गंडुज° CGXZ लवयं BF लट्टलडहा.

लक्खं कायः । लग्गं चिह्नम् । लग्गं अघटमानमित्यन्ये । लंचो कुक्कुटः । उत्कोचवाची तु संस्कृतसमः । लचयं गण्डुत्संज्ञं तृणम् । लट्टयं कुसुम्भम् । लडहं रम्यम् । लडहो विदग्ध इत्यन्ये ॥ यथा ।

कालम्मि लचयलग्गे उड्डिअलंचो व्व गन्तुमसहो सि ।
तो तुज्झ लडहलक्खा लट्टयवसणा कहं होही ॥ १४ ॥ [१७]

लल्लक्कं भीमे लसई कामे परिहिए लइअं ।
लसुअं तेल्ले लइणी लयाइ लसक्कं तरुच्छीरं ॥ १८ ॥

लल्लक्कं भीमम् । लसई कामः । लइअं परिहितम् । लइअं अङ्गे पिनद्धमित्यप्यन्ये । लसुअं तैलम् । लइणी लता । लसक्कं तरुक्षीरम् ॥ यथा ।

लइणीरसलसक्कलसुअपमुहेहिं किं इमाइ भेसज्जं ।
लल्लक्कलसइरोगे सो च्चिअ तरुणो तया लइअहारो ॥ १५ ॥ [१८]

लंपिक्खो तह चोरे लंबाली पुप्फभेअम्मि ।
लउडम्मि लक्कुडं चिअ उसहे लइअल्लुलाइल्ला ॥ १९ ॥

लंपिक्खो चौरः । लंबाली पुष्पभेदः । लक्कुडं लकुटः । अत्र । लडइ स्मरति । ल्हसइ स्रंसते । इति धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ । लइअल्लो तथा लाइल्लो वृषभः ॥ यथा ।

L. 1. X लग्ग्ं X छिह्न (!) C *om.* चिह्नं । लग्गं CX °नमित्येके । लंचो. L. 2. X कुर्कुटः BCFX लचयं B गडुत्सं° CGXZ गंडुसं B मडहं. L. 3. After इत्यन्ये B, and, as it seems, also F add: लंचो कुक्कुटो उत्कोचवाची तु संस्कृतसमः L. 4. CXZ कोलम्मि CX लवय° C (F !) उड्डिय° BZ उड्डिय° X उड्डिय° C (F !) X °लंचु. L. 5. X ता CX तुज्झ XZ लडलक्खा C *om.* लडह BF °लक्खा. After होही । CXZ add: इति मूलपाठः । दोसक्ख (X स) वलग्गलक्खय लइ (Z हि) अलइ (X *om.* इ) ह (Z adds लह) अ (X य) हरय तुह णआयां (X याणं) । लचु (X लंचु Z चु) उ (Z ओ) इयविचमुणिण (X व) मिय (X अ) जिणेणलंबाइजोणिसंपत्ती. The same is found in D, but still more corrupt. It is also found in HF. See Corrections at the end. L. 6. A लल्लंक्क GZ लल्लक्क B लसइ य कामे A लईयं BCEFXYZ लइय G लसयं. L. 7. A लसुअं EGXYZ लसुयं A तल्ले Y तिल्ले C लयणी Y लआइ L. 8. G भीमे GXZ लइयं G परिहितं C *om.* ल° परि° *edd.* लइयं अंगे. L. 9. CX °मित्यन्ये C लेइणी G °क्षीरः. L. 10. GZ °लसयलसुय° BF °पमुहेहिं GZ °हेहि C इमाइं G भोसज्जं. L. 11. BF च्चिय C 1. hd. GX चिय C 2. hd. Z च्चिअ BFGZ लइय° X °हरो. L. 12. E लंपेक्खो ABFG लंवाली X लंबाणी AEX पुप्फ° C 1. hd. Z पुप्प° 2. hd पुप्प° GZ °भेयम्मि. L. 13. In B लउडंमि twice. BF लकुड BCF चिय GZ चिक् XY च्चिय Z ओसहे EGXZ लइयल्ल°. L. 14. G चोरः BF GX लंवाली B पुष्प° GZ लकुडं X लउडं BF लकुडः CG लक्कुटः Z लक्कुडः CX लडइ Z लटइ. L. 15. X भ्रंसते G °षूक्ता इति BFG लइल्लो तथा.

लंपिक्खहरिअलाइल्लघणे लइअल्ल कीस मूढो सि ।
लंबालीहिं जक्खं पूइअ अणुसरसु लकुडयहत्थो ॥ १६ ॥ [१९]

पउमकरा जत्थ वहू लिहिज्जए सो लयापुरिसो ।
लहुअवडो णग्गोहे लडहक्खमिअं विहडिअम्मि ॥ २० ॥

लयापुरिसो यत्र पद्मकरा वधूर्लिख्यते । लहुअवडो न्यग्रोधः । लडहक्खमिअं विघटितम् ॥ यथा ।

सा चित्ती लहुअवड क्खमसु तुमं तुह णमो लयापुरिस ।
लडहक्खमिअप्पेम्मे निअम्मि कह णाम जीविस्सं ॥ १७ ॥ [२०]

लामा य डाइणी लावंजमुसीरम्मि लाहणं भोज्जे ।
लालसलासयविहया मिउमोरेसुं वहोलए लिक्खा ॥ २१ ॥

लामा डाकिनी । लावंजं उशीरम् । लाहणं भोज्यभेदः । लालसं मृदु । लालसं इच्छेत्यन्ये । लासयविहओ मयूरः । लिक्खा तनुस्रोतः । लिक्खं इत्यन्ये ॥ यथा ।

लामाउ लिक्खकण्ठे घणलावंजे कुणन्ति लाहणयं ।
तासिअलासयविहया अलालससरा बिडालिरूवाओ ॥ १८ ॥ [२१]

बालम्मि लिंकलीवा लिच्ची खग्गाइदोसम्मि ।
तणुईकयम्मि लिसयं लिड्डिअलोलंठिआ य चाडुम्मि ॥ २२ ॥

L. 1. X लंपिक्खो° *cdd.* हरिय° BF °घणो GZ लइयल्ल. X असि. L. 2. BFG लंबा° X °लीहि BFG पूइय CX पूरिय° X °सरसु C लक्कुडहत्थो X लक्कुडइहत्थो L. 3. BF °करो EY बहु. L. 4. EGXYZ लहुय° BF णिग्गोहो C °क्खंमियं X °क्खमियं ABEFGYZ °मियं E विह° *cdd.* °डियम्मि (X °मिअम्मि). L. 5. BFG वधूलि° C न्येग्रोधः X लडहक्ख° *cdd.* °मियं. L. 7. GZ लहुयवड BF खसु GZ खमसु X खमस BFGZ नमो. L. 8. BF °क्खमिपेम्मे C °क्ष्मियप्पोम्म GZ ° °क्खमिय X° क्खमियपेम्मे Z ° पम्मे *cdd.* पियम्मि BCFX जीइस्सं. L. 9. G मा for लामा EX लामाइ डा° C °मुशीरे°. L. 10. C. लालम° 2. hd. लालसं° A °विहिया BCFY मिओमो° Y °मोरेसु E वहोलए लेक्खा corr. from लेक्खो BFZ लिक्खो. L. 11. X लमा डकिनी । लावजं GZ लावंजमुर्शारं BX उसीरं BF भोज्ज° C भेदे G मृदुः L. 12. *cdd.* लालसमिच्छे° (X *om* ला) GX °विहउ C तन्तुः श्रोतः 2 hd. स्रोतः X तनुः श्रोतः BF °श्रोतः BFGXZ लिक्खमित्य° C लिक्षमित्य° L. 13. X लामाइ GZ लोहणयं. L. 14. *cdd.* तासिय° X °लासाय° CX अलाससरा Z अललस° CGXZ वि° BF °रू° B FGX °वाउ. L. 15. BCFGXZ वालम्मि. L. 16. BF लसुअं C लिसियं A (E?) लिड्डिय° BFGZ लिड्डिय° C लिड्डिय° C °लोलंच्छिय° Z °लालंठिया ABFGY °ठिया E °टिया X °तिया C *om.* य CZ चाडु° X चाडुम्मि.

लिंको तथा लीवो बालः । लिची खड्गादीनां दोषः । लिसयं तनूकृतम् । लिड्डिअं तथा लोलंठिअं चाटु ॥ यथा ।

लोलंठिएहि रच्चसि ण मुणइ सा लिड्डिअं लिसयपेम्म ।
लिंका लीव मयच्छी सलिचिच्छुरिअ व्व किं चत्ता ॥ १९ ॥

अत्र । लिक्कइ ल्हिक्कइ निलीयते । लिसइ स्वपिति । एते धात्वादेशेपूक्ता इति नोक्ताः ॥ [२२]

लीलो जण्णे लुंखो णिअमे सुत्तम्मि लुंको अ ।
लूणम्मि लुअं भग्गे लुग्गं तह णिण्णयम्मि लुंखाओ ॥ २३ ॥

लीलो यज्ञः । लुंखो नियमः । लुंको । उत ओति लोंको । सुप्तः । लुअं लूनम् । लुग्गं भग्नम् । लुंखाओ निर्णयः ॥ यथा ।

लुअदब्भं लुग्गलयं णइपुलिणं कुणसु कीस लुंको सि ।
रे अलस इत्थ लीलो होहि त्ति सलुंखयाण लुंखाओ ॥ २० ॥ [२३]

लुरणी वज्जविसेसम्मि लुंकणी चेअ लयणम्मि ।
लूआ मयतण्हाए लेहुडलेहुक्कलेहुआ लोट्टे ॥ २४ ॥

L. 1. From लिंको to यथा l. 2. only 2. hd margin in C. C लिंखो G लिक्खो X लीवोवो BCFX बालः G बा (sic) X खड्डादीनां BCF लिसिय G लिसयः X लिसिवं X लिट्टियं C लिड्डियं F लिडियं GZ लिट्टियं L. 2. C *om.* तथा X *om.* तथा लोलंठिअं BF लोठियं (sic) C लोलच्छियं GZ °ठियं. L. 3. BCFX °एहिं BF रच्चसि CZ रव्वसि B लट्टियं C (F!) लिडियं GZ लिट्टियं X लिड्डियं BF लियस° C लिसिय° X लिसियं° CXZ °पेम्मं. L. 4. BF लिह्वा C लिन्हो X लिका BFZ लीच BF मयच्छी CGZ सलिस° X लियत्त° BF °छुपिय C °बुरिय 2. hd. °बुरिस्स GXZ °छुरिच BCF च Z वत्ता. L. 5. C लिसति. L. 7. G लुंखो णियाम ABCEF XYZ णियने B लुङ्खो C (F!) लुट्ठो C 2. hd. लुंको A लुक्को *add.* य L. 8. CEGXZ लुयं X भुग्गे E णिअण्णयं X णिपिणय° Z णिन्नय° A लुंखाउं E लुंक्खाओ G °उ X लुक्खाउ. L. 9. G लीणो G लुङ्को B ओत ओति CX उति G उत्ति Z ओन ओ इति C लोंक्को B लोंह्वो X लुंको G *om.* लोंको. L. 10. X मुग्गं G लुंखाउ X लुक्खाउ C 1. hd. निर्णायः G निर्त्तयः Z निन्नंयः L. 11. G लुलुअ° C लुग्गलयणं पुलिणं G *om.* कुणसु, has a gap after कीस and then repeats कीस B लुङ्को C लुङ्को 2. hd. लुङ्को G *om.* सि. L. 12 GZ हो त्ति X होहिं त्ति CX सुलंख° G °याणं BF लुखाओ G °उ X लुक्खाउ. L. 13. C वश° X वज्ज° B °विसे° GZ °सेम्मि BF लुट्टणी or लुङ्कणी CX लुक्कणी E लुङ्कणी ABCEFXY चेय. L. 14. Z लहुड° C °लेडुक्क° E °लेंडुक्क° X °लेडुक्क° In G डुक्कलेडु is torn off. G –या E °लेडुआ YZ °लेहुया C *om.* आ लोट्टे 2. hd. °ओ E लोट्टे G लो.

लुरणी वाद्यविशेषः । लुंकणी लयनम् । अत्र लुंछइ लुहइ मार्ष्टीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् । लूआ मृगतृष्णा । अत्र लूरइ छिनत्तीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् । लेहुडो लेढुक्को लेड्डुओ त्रयोऽप्येते लोष्टवाचकाः ॥ यथा ।

हर लेढुक्के मा कुण लूअमया लुरणिसाललुंकणिअं ।
पेसणलेहुडलेड्डुअखलणं मा हुज्ज इन्तदइअस्स ॥ २१ ॥ [२४]

लेढिअमवि संभरणे लोले लेहडयलोहिल्ला ।
लोट्टिअओ उवविट्ठे तह लोलुंचाविअं रइअतण्हे ॥ २५ ॥

लेढिअं स्मरणम् । लेहडो तथा लोहिल्लो लम्पटः । लोट्टिओ उपविष्टः । अत्र लोट्टइ स्वपितीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् । लोलुंचाविअं रचिततृष्णम् ॥ यथा ।

महुरसलोलुंचाविअ लेहड णालिणीउ भसल चुम्बन्तो ।
इह लोट्टिअस्स मह रयलोहिल्लपिअस्स लेढिअं रयसि ॥ २२ ॥ [२५]

॥ अथानेकार्थाः ॥

लल्लं सप्पिहणूणेसु केसओसारएसु लंबो वि ।
अच्चासत्तमणोहरपिअंवएसुं तह य लट्ठो ॥ २६ ॥

L. 1. B लुहूणी C (F1) लुंक्कणी X लुक्कणी BF लुच्छइ X लुहइ B मार्ष्टीति. L. 2. X मृगतृष्णा B छिनत्ति इति From त्वादे° to लेड्डु l. 3 torn off in G B °पूक इति नोक्तः L. 3. X लेड्डुक्को लेड्डुउ BF लेड्डुक्को for लेड्डुओ. In G ते लो° यथा is torn off. Z लोष्ठ° L. 4. From लेड्डु° to लालुं° torn off in G. B लेढुक्के C (F1) लेढुक्क X लेडुक्के Z लूयमया X लुजिसाललुलुक्किणियं BF °लुंक्कणियं C °लुंकिणयं Z °णियं. L. 5. BF लेडुअस्खलण C खणं. C हुस X हुज्ज BF इंतदत्तइयस्सा CZ °दइयस्स X यंतदईयस्स. From अखलणं to °लरीरि° l. 14 page 248 torn off in G. L. 6. A लेढियम° BCEFXYZ लेढिय° BF °मपि EX लोले इड°. L. 7. A लोड्डिउ BFXYZ लोट्टियओ (X °उ) C लोहियओ E °ट्टिय° BCF लोलंचाविय Z लोलुंचा° AY °चावियं E °बावियं X °बाविय BCEFXZ रइय° Y रउय° L. 8. BCFXZ लेढियं BF लोहिओ C लोट्टिओ XZ लोट्टिउ Z उपविष्टः X लोदइ Z लोट्टइ. L. 9. B स्वपिति इति X स्वपतीति BZ °पूक इति नोक्तः X °पुक्तः ति. BFZ °चावियं CX °बावियं B °तृणं X °तृ ।-।. L. 10. C (F1) लोलंचाविय Z °लोलुवावियं X °लोलंचा° B °बाविय C लेहड लिणीउ CX लसल C चुंबुत्तो. L. 11. BZ लोट्टियस्स C (F1) लोहियस्स X लोट्टियस्स BFX °लोहिल्ल (X ल) रस पियलेढियं CZ °पियस्स लेढियं. L. 12. *om.* A. L. 13. C °नूणेसु E केस° ABX °उसार° B लंबो C (F1) लंबो. L. 14. Z अच्चासत्त° *cdd.* °पिवंवएसुं X लट्ठा.

लल्लं सस्पृहं न्यूनं च । लंबा केशा लंबो गोवाटश्चेति द्व्यर्थो लंबशब्दः । लट्ठो अन्यासक्तो मनोहरः प्रियंवदश्चेति त्र्यर्थः ॥ [२६]

लयणं तणुमिउवल्लीसु लाइआ भूसगहिअअजिणद्धा।
लालंपिअं पवाले खलीणआकन्दिएसुं च ॥ २७ ॥

लयणं तनु मृदु वल्ली चेति त्र्यर्थम् । लाइअं भूषा गृहीतं चर्मार्धं चेति त्र्यर्थम् । लालंपिअं प्रवालं खलीनमाक्रन्दितं चेति त्र्यर्थम् ॥ [२७]

लिहिओ तणुसुइएसुं लिंकिअमक्खित्तलीणेसु ।
लुंबी थवयलया लेसा लिहिआसत्थणिद्दणीसद्दा ॥ २८ ॥

लिहिओ तनुः सुप्तश्च । लिंकिअं आक्षिप्तं लीनं च । लुंबी स्तवको लता च । लेसो लिखितमाश्वस्तो निद्रा निःशब्दश्चेति चतुरर्थः । अल्पवाची लेशशब्दभवः ॥ [२८]

लेडुक्को लम्पडलुट्ठएसु लोढो अ भरिअसइएसु ।
वंगवयवंढवड्डा वाइङ्गणगिद्धबन्धगरुएसु ॥ २९ ॥

लेडुक्को लम्पटो लोष्टश्च । लोढो स्मृतः शयितश्च ॥

॥ अथ वादिः ॥

वंगं वृन्ताकम् । वओ गृध्रपक्षी । वंढो बन्धः । वड्डो महान् ॥ यथा ।

चञ्चूइ विप्पवंढे आवणपिडिआउ वड्डुवंगमिमं ।
उग्घेत्तुआण उड्डइ आमिसपिण्डब्भमेण वओ ॥ २३ ॥ [२९]

L. 1. BF लंवा C लंवा 2. hd. लंबा B, C 1. hd. X लंवो BX लंव° C (F !) लम्ब° X °शब्द्‌ C लट्टो Z लट्ठो X लद्दो. L. 2. B अन्यासं° Z अन्यासक्को B मरो°. L. 3. Y लअणं B °मिअो° ACEXZ लाइया *cdd.* °गहिय° C (F !) °णद्धा Z °णड्डा. L. 4. ABEFXZ °पियं C लालिंहियं ABCFXYZ पवाले Z °आकंद्दिएसु. L. 5. BCF लअणं X लइणं B त्र्यर्थः X त्र्यर्थाः BCFXZ लाइयं X चर्माई. L. 6. BCFX °पियं BCFXZ प्रवालं B °मक्रंदि°. L. 7 AX लिहिड E °सुइएसुं X °सुइएसु A °एसु *cdd.* लिंकियम° A °क्खेत्त° CX °खित्त°. L. 8. B लुंगी E लुम्बी X लुबी A थवलय° X सूचय° AX लेसो ACEXYZ लिहिया° BF हिलिया° C °सच्छ° BF °णनिद्द. L. 9. C तन्तुः BCFXZ लिंकियं B अक्षिप्तं B स्तयको X सूचको for स्तवको C लेसा. L 10. B °श्वस्ते X °श्वस्तो B चतुर्थः. B लेश्यशब्द°. L. 11. Z लिडुक्को लपड° X लंपडुंठएसु A °लुट्टएसु C °लुट्टएसु Y °लोट्ठएसु E लोढो X लेढो *cdd.* च भरिय° (X भारिय° Z भरिय°) BF °सइसु X *adds* अथ वादिः ॥ Y ट ॥ वकारादिः L. 12. X °वउवड° A °वँढ° BF °वन्ढ° C °वंड° Z °वड्ढ° BF °वंड्डा BF वाइगण° E वाइंगण° Z वायंगण° X वाइंगगिद्धबद्धगुरु° C °गिद्ध° AB °बंध° L. 14. *om.* A. L. 15. X वंग B ओ for वओ X वउ Z वंडो X वडो वड्डः BF महा च ॥ L. 16. C चंचूइ विंद° Z चंचूइ विंटवंडे X चिंटे for विप्पवंढे BCF °विडे BCF ° पिडियाउ Z °पडियाउ C वड्डुवंगमिमं. L. 17. BF ओघेत्तुआण C 1. hd. X वउ.

वड्डी अवस्सकिच्चम्मि वंकवंसा कलङ्कम्मि ।
वंसी अ सिरसि माला वच्छं पासे वऊ अ लायण्णे ॥ ३० ॥

वड्डी अवश्यकृत्यम् । वंको तथा वंसो कलङ्कः । वंसी शिरसि माला । वच्छं पार्श्वम् । वऊ लावण्यम् ॥ यथा ।

वच्छे सवऊ दइआ सवंसिआ धम्मअत्थवड्डी अ ।
अण्णोण्णवाहवंको अवंसवंसाण ण हु होइ ॥ २४ ॥ [३०]

वम्हं रप्फे वत्थी उडए वल्लो सिसू वहू चिविडा ।
वहवड्डा खन्धव्वणमग्गा सीमाइ वत्तिवइवेला ॥ ३१ ॥

वम्हं वल्मीकम् । वत्थी तापसानामुटजम् । वल्लो शिशुः । वहू चिविडा । गन्धद्रव्यविशेषः । वहो स्कन्धव्रणः । सामान्येन व्रण इत्यन्ये । वड्डा पन्थाः । वत्ती तथा वइवेला द्वावेतौ सीमवाचकौ ॥ यथा ।

वत्थीवइवेलाए वल्लयणिव्वत्तिआ मह बइल्ला ।
किं दिट्ठा वहुसयडे वड्डाए वम्हखुत्तया अवहा ॥ २५ ॥ [३१]

वज्जा अहिआरे वल्लिवल्लरीविल्लरीउ केसेसु ।
वतुविच्छड्डा णिवहे वलहीववणीउ कप्पासे ॥ ३२ ॥

वज्जा अधिकारः। वल्ली वल्लरी विल्लरी त्रयोऽप्येते केशवाचकाः। वतु तथा विच्छड्डो निवहः । ऋद्धिवाची तु विच्छड्डो विच्छर्दशब्दभवः । अत्र वन्द्रं वृन्दमिति वन्द्रशब्दभवम् । वलही तथा ववणी कर्पासः ॥ यथा ।

L. 1. C (F !) वड्डा E वद्दी X अवस° E वंक° L. 2. *cdd.* य Y मालाए AXYZ वच्छं E पच्छं X पासं C 1. hd उऊ 2. hd. उवऊ YZ य BF लायणे Y लावण्णे L. 3. C (F ?) वड्डी आवश्य° BF वंकी CX वंशी; C corr 2. hd. BFZ सिरसि CX शिरशि XZ वच्छं. L. 4. B लावणं. L. 5. X वच्छे BCFXZ दइया BF सवंसि CX संवसिया Z सवंसिया C ° अड्ढ° BCFX य. L. 6. BF °वाहवं अवंस° CXZ °वाह° B होइं. L. 7. X वह्मं E रप्फं C वच्छी C वेल्लो सिसु ABCF विविडा X चिवडा Z चीडा. L. 8. E वह° E (B !) °वड्डा Y °वड्डा C खन्धव्रण° L. 9. X वह्मे CZ वच्छी B °मुडजं B वल्ले BF वहू वीडा C विविडा Z चीडा L. 10. X वड्डा X सामान्ये BX पंथा. L. 11. C वइवेलो Z सीमा°. L. 12. C वच्छी° BF °ववेलाए BF °णिवत्तिया CX °णिवत्तिया Z °णिव्वन्निया BZ वइल्ला. L. 13. C दिट्ठा CX वहु° C °मुयडे Z वड्डाए C वम्हु X वह्म° Z बंभ°. L. 14. C वज्जा 2. hd. वज्जा CXYZ अहियारे E विल्लरीविल्लरीउ C वल्लिवल्लरीओ Y °रिउ From केसेसु to °ववणीउ incl. l. 15 is given twice in Z. L. 15. A वत्त° Z वउ° X वतू° BF °विछडा From वतु to °ह्री° torn off in G, and again from °णीउ to ष्ववेने l 16. X °वउणीउ C °णीओ. L. 16. C वज्जा C °री वि त्र° 2. hd. del. वि. GZ वह C विच्छिड्डो. L. 17. In G वि° is torn off. C विच्छिड्डो BF विविच्छर्द° X विछार्द BCF चंद्रं X लुंद्र CZ °मिति तु BCFZ चंद्र° In G वन्द्रश is torn off. L. 18 CXZ वउणी.

वरवल्लरीण विल्लरिवण्णणवज्झाइ लज्जइ कुवल्ली ।
वलहिवतुं चुण्टन्ती ववणीविच्छड्डमज्झम्मि ॥ २६ ॥ [३२]

वडहो खगभेए वसलविड्डविअलंवला य दीहम्मि ।
वप्पीओ वप्पीहम्मि वम्हलं केसरे चेअ ॥ ३३ ॥

वडहो पक्षिभेदः । वसलं विड्डं विअलंवलं त्रयोऽप्यमी दीर्घार्थाः । विड्डस्थाने विचं अन्ये पठन्ति । वप्पीओ चातकः । वम्हलं केसरम् ॥ यथा ।

पुच्छइ वडहं वप्पीअयं च णववणीमवम्हलं दट्ठुं ।
वसलसरं विड्डच्छी विअलंवलमग्गइन्तपइवत्तं ॥ २७ ॥ [३३]

णिद्दाकरीलयाए वयली वेली अ वड्डिमं अहिए ।
वइओ पीए वलिआविलमा जीवाइ चुण्णिए वयरं ॥ ३४ ॥

वयली तथा वेली निद्राकरी लता । वड्डिमं अतिरिक्तम् । वइओ पीतः । वलिआ तथा विलमा ज्या । वयरं चूर्णितम् ॥ यथा ।

वइए वयरवयलिदलवेलिफलरसे वि वड्डिमं णिद्दं ।
ण लहइ विलमज्झुणीहि च तणुई कामस्स किढवलिअस्स ॥ २८ ॥ [३४]

L. 1. C वल° G चर° BF विलरि° G °वल्लण° Z °वज्झण° C °वझाइ 2. hd. वज्झाइ B लज्झइ G, C 1. hd कुचल्ली. L. 2. CX वलह° GZ °वहं CG चुंटंती G वचणी° X वउणी°. L. 3. C °विड° GZ °वड्डु° EX °विचल° ABCFGXY °लंवला. L. 4. A वप्पाउ BF बप्पीहो GY वप्पीउ BF बप्पीहंमि CGZ वप्पीह° X वह्मलं E करे ABEG (F !) XYZ चेय B वेय. L. 5. G वसल BFGX विड्डु BCFGXZ विय° GXZ °लंवलं X चत्वारोप्यमी CX विड° G विड्डु°. L. 6. *cdd.* वित्तमन्ये C 1. hd. वप्पीओ G °उ X वप्पीहो CX वह्मलं G केशरचनं य ॥ L. 7. BF वडह X वप्पीहयं BF *om.* च C व BCFX नव° X °णीमंवह्मलं C दट्ठुं G दट्टुं L. 8. BF °सर Z विड्डुच्छी GZ विय° BGXZ °लंवल° C °माइंत° X °मग्गइंत° BF °पइं वत्तं C °वत्तं X वत्तुं. L. 9. GZ निद्दा° Y वअली A वेली B वेला E वेली *cdd.* य AY वड्डिमं BF वड्ढिमं X व्वाद्दिमं. L. 10 AGXZ वइउ E वईओ Y पीने *cdd.* वलिया° C °विमलमा AC चुण्णए ABGY वअरं C वइरं F अवरं. L. 11. GZ वअली C °करिलता BF वड्ढिमं GX वइउ BZ वलिया C (F !) विलिया. L. 12. G वइया X वलिय BF ज्या BFX वअरं C वअर GX चूर्णियं. L. 13. X वइउ BFGXZ वअर° C *om.* फल GZ वड्डि-मणिद्दं. L. 14. Z लंगइ C विमल° BF ज्झुणीहि CGZ °हिं X °ज्झुणीहि BFZ व *cdd.* °किढवलियस्स.

वयडो अ वाडिआए वंफिअवलिआ य भुत्तम्मि ।
वाहाकुले वणायं च वद्दलं वक्कडं च दुद्दिणए ॥ ३५ ॥

वयडो वाटिका । वंफिअं तथा वलिअं भुक्तम् । वणायं व्याधाकुलम् । वद्दलं तथा वक्कडं दुर्दिनम् । वक्कडं निरन्तरवृष्टिरित्येके ॥ यथा ।

तुह बाणवक्कडे वद्दले व्व हंसो रिऊ चइअ समरं ।
वंफिअसुअवलिअफलो सुमरइ वयडं गओ वणायवणे ॥ २९ ॥ [३५]

रज्जे वंडुअमोलीइ वडाली अ वरओ कलमभेए ।
गाईइ वल्लई वद्धयं वरं वड्डिआ य कूवतुला ॥ ३६ ॥

वंडुअं राज्यम् । वडाली पङ्क्तिः । वरओ शालिभेदः । योऽसावणुरिति प्रसिद्धः । वल्लई गौः । वीणागोपीवाचकस्तु वल्लकीवल्लवीशब्दभवः । वद्धयं प्रधानम् । वड्डिआ कूपतुला ॥ यथा ।

गोवाल किं ण रक्खसि वद्धयवरएसु वल्लइवडालिं ।
किं वंडुअं व पत्तं वड्डिअणिअडे इमाइ जं लविओ ॥ ३० ॥ [३६]

वणवो दवाणले वज्जरा णई वण्णयं च सिरिखण्डे ।
सण्ढम्मि वद्धिओ तह वहडवणारा य वच्छयरे ॥ ३७ ॥

L. 1. *cdd.* य वाडयाए ABCFYZ वंफिय° EX विष्फिय° G °वकिय° *cdd.* °वलिया. L. 2. E वाह्रा° G ववाण Y वणाअं A *om.* च BF वद्लं G वद्दुलं C वक्कणं व C 1. hd. दुद्दि°. L. 3. CGZ वंफियं X विफ्फिय *cdd.* वलियं BF वणयं. C वद्दुल L. 4. C वर्क्कडं X वक्कुडं B निरंतरं° GZ °रित्यन्ये. L. 5. *cdd.* वाण° (X as above) BF च BFGZ चइय CX वइय. L 6. CGZ वंफिय° X विफ्फिय° GXZ °सुय° *cdd.* °वलिय° G सुमाइ Z सुमरय CGZ गउ C वणवोवणे GZ वणाअ° X वणायणे. L. 7. A वंडुअ° BCFX वंडुअ° E वंडुय° GYZ वंडुय° X °मालीइ BF वराली ACEGX YZ य BF इ GZ वरउ. L. 8. A गोईए X गोइइ A वण्णाइं BF वल्लयं Z वरुयल्लइं for वल्लई BF *om.* वद्दयं C वद्दुयं G वद्दइं E चंरं ACX वट्टिया BF वन्डिया EY वड्डिया GZ वट्टिया Y च B °तुलं F °तूलं. L. 9. BCFX वंडुअं GZ वंडुअं B राज्यं G वरउ X सावणुरिति B प्रसिद्धिः L. 10. X *om.* वल्लकी. G °वल्लवीश° C (F!) वद्दयं B वन्डिया C (F!) X वट्टिया GZ वड्डिया. L. 11. B °तुला. L. 12. X *om.* ण B न (F!) वद्दय° G °वरए. L. 13. BF वंटुअं C वेंडुअं G वंडुअ X वदुअं Z वंडुअं C व B वन्डियनियडे C (F!) वट्टियणियट्टे GZ वड्डियणियडे X वट्टिअणियट्टे Z इमई G लविउ Z वलिविओ. L. 14. ABCFY दवानले A वज्जुरा B वज्झरा C. 1 hd. वर्ण° 2. hd. वह्ण° C वणयं X °खंडो. L. 15. C सहंमि B वड्डिओ C वद्दिओ A °उ A *om.* तह X तहा BFY वत्थयरे G °अरे Z वत्थअरे.

वणवो दवाग्निः । वज्जरा नदी । वण्णयं श्रीखण्डम् । पिष्टातकचूर्णमित्यन्ये । वड्ढिओ षण्ढः । वहडो तथा वणारो दम्यो वत्सः ॥ यथा ।

वज्जरतडतिणमत्तो वहडिं मा मुंच वड्ढिअवणार ।
वणवापिलुट्ठो पल्लवइ णेअ वण्णयतरू कह वि ॥ ३१ ॥ [३७]

वत्ताइ वग्गयं पउरे वग्गेज्जो दुमालिआ वणई ।
गोवन्द्रम्मि वणद्दी वब्भयमम्भोअमज्झम्मि ॥ ३८ ॥

वग्गयं वार्त्ता । वग्गेज्जो प्रचुरः । वणई वृक्षपङ्क्तिः । वणद्दी गोवृन्दम् । वब्भयं कमलोदरम् ॥ यथा ।

वब्भयणिलीणभमरे वणद्धिसंछण्णवणइमूलम्मि ।
गइवग्गयं पि मा कुण पिअ वग्गेज्जम्मि मज्झदिणतावे ॥ ३२ ॥ [३८]

लहुजलवहे वहोलो वाहलिविरया य वज्जिअं दिट्ठे ।
अत्थम्मि अ वव्वाडो पमहेसुं तह य वंगच्छा ॥ ३९ ॥

वहोलो वाहली विरओ त्रयोऽप्येते लघुजलप्रवाहवाचकाः । वज्जिअं अवलोकितम् । वव्वाडो अर्थः । वंगच्छा प्रमथाः ॥ यथा ।

मा वाहलीउ विरयं भमेसु किं इत्थ वज्जिअं कहसु ।
तुट्ठे वंगच्छेसे समयवहोलम्मि होइ वव्वाडो ॥ ३३ ॥ [३९]

L. 1. B वज्झरा C वज्ञरा G सिरिखंडं X श्रीखंडः G °चुण्णामि° X °चूर्णामि° L. 2. B वद्दिओ C (F !) वद्दिओ G °उ खंडः X षढः. L. 3 C वज्ञर° 2. hd. वज्झर° C °तणानिडमत्तो Z °तिणमेत्तो X गा for मा BXZ वड्डिय° C वट्टिय° F वड्डिग° C °वणारे. L. 4. C वेणव° BX °पिलुट्ठो C (F !) °द्दो *edd.* नेव BF वन्नयतरु CX वण्णइ°. L. 5. BF वत्ताइ CX वत्ता य Z वग्गइ BF वग्गयं C वग्गइं X वगायं E वग्गेज्जा C वग्गेजो A दुम्मा° *edd.* °लिया B वणई. L. 6. A गोवंदंमि BFZ °चंद्रंमि C °चद्रम्मि EX °वंद्रम्मि G °चंद्रम्मि Y °वंद्रम्मि CX वणद्दी E णवद्दी A वब्भयम° BF °मंभोय° E °मम्भोय° X °मभोय° Y °मंभोज° A °मज्जामि G °मज्ञ° 2. hd. °मज्झ° E °मज्झमि Y °मज्झम्मि. L. 7. C वग्गइं C वग्गेज्जो BFX पचुरं B वद्दद्दी F वद्दद्दी CX वणद्दी. L. 9. X °णिलीन° CXZ वणद्दि° BFGZ °संछन्न° X °सछण्ण° BFG °वणई° L. 10. *edd.* पिय BF वग्गं° X वग्गेज्जमि C °झमि मज्ञ° BCF °तावो. L. 11. X लहुजलवहे A वहोला E वहोलो वाहलि° A °विरउ वि Y °विरजा AEGYZ वज्जियं B वज्झियं C वज्ञियं 2. hd. वज्झियं C दिट्टे. L. 12. C अच्छंमि *edd.* य ABFXY वव्वाडो C वच्छाडो BF पमुहेसुं BFGY वंगत्था. L. 13. G विरउ. B वज्जियं C वज्ञियं 2. hd. वज्झियं XZ वज्जियं L. 14. BCF वव्वाडो BF ऽर्थः B चंगत्था X वंगत्था BCFX प्रमथा. L. 15. BF वाहलीउ C वाहलाइ X वाहलीइ CX विरइं BCFXZ वज्जियं C वज्ञियं. L. 16. C तुट्ठे Z तुट्टे BFG वंगत्थेसे Z वंगा° CX समयवहो° Z समयं° B वव्वाडो CZ वव्वाडो G वव्वा (sic).

वप्पीहो थूवे वहुरा य सिवा वट्टिवं च परकज्जे ।
णउलम्मि अ वग्गोओ कणिट्ठसासू वहुव्वा य ॥ ४० ॥

वप्पीहो स्तूपः । मृदादिकूट इत्यर्थः । वहुरा शिवा । वट्टिवं परकार्यम् । वग्गोओ नकुलः । वहुव्वा कनिष्ठश्वश्रूः ॥ यथा ।

जं मण्णए वहुव्वाण वट्टिवं मज्झ कज्जवप्पीहं ।
तं सहि मग्गपयाहिणवहुरावग्गोअदंसणपहावो ॥ ३४ ॥ [४०]

वंजरवहुण्णिवच्छीवा णीवीजेट्ठभज्जगोवेसु ।
वत्तारो वेडुल्लो अ गव्विए ववहिओ मत्ते ॥ ४१ ॥

वंजरं नीवी । वहुण्णी ज्येष्ठभार्या । वच्छीवो गोपः । वत्तारो तथा वेडुल्लो गर्वितः । ववहिओ मत्तः ॥ यथा ।

मा कुइ वंजरं मह ववहिअवच्छीव रूववेडुल्ल ।
ओ पेच्छइ कुडिलच्छी वहुण्णिआ मं सइत्तवत्तारा ॥ ३५ ॥

अत्र । वद्धणी संमार्जनी । वइरं वज्रम् । वसई रात्रिः । एते वर्धनीवज्रवसतिशब्द-भवाः । वलवा वामीति वडवाशब्दस्य डस्य लत्वे सिद्धम् । वज्जइ त्रस्यति । वज्जइ काङ्क्षति । इति धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ ॥ [४१]

L. 1. AE बप्पीहो C 1. hd. वप्पीवो 2. hd. वप्पीवो X थुवे AY चहुरा E चहुरा B शिवा AY वड्डिवं BF वन्दिवं C वट्टियं GZ वट्टिवं X वदियं C व पवज्जे 2. hd. °ज्जे X परकज्जे. L. 2. AEX नउल° Z णअोल° *cdd.* य AGZ वग्गोउ In B णउ° य व° is written twice. X कनिट्ठ° AEY चहु° C वहुवा. L. 3. B वप्पीहो C °कूटं C 1. hd. X चहुरा B वन्दियं C (F !) वट्टियं GZ वट्टियं X वदियं GZ वग्गोवो. L. 4. G कुकुलः BF चहुव्वा C वहुवा *cdd.* कनिष्ट° (Z °ष्ठ°) B °श्वश्रू C श्वश्रूः X °स्वश्रूः. L. 5. GZ मन्नए C वहुवाण B वन्दीयं CX वट्टियं F वन्टीयं GZ वट्टिवं C मझ. L. 6. C °चहुरा° *cdd.* °वग्गोय° C °पहोवो. L. 7. C 2. hd. °वहुण्णि° GZ °वहुल्लि XY °वहुण्णि° BF °वत्थीवा X °वत्थीपो C 1. hd. णाजेट्ठे° 2. hd. णीवीजेट्ठे° Z णीवेजेट्ठ° C गोव्वेसु. L. 8. A वेडल्लो *cdd.* य X गविए AG °हिउ BFXZ मत्तो. L. 9. BF वंजरी X वंजूरं GZ वहुल्ली B ज्येष्ट° CG (F !) X ज्येष्ट° XZ वत्थीवो B चत्वारो. X वेडल्लो. L. 10. G °हिउ. L. 11. BXZ कह C (F !) कड G कट *cdd.* ववहिय (Z °ही°) XZ °वत्थीव B रुव°. L. 12. G उ BF पेच्छइ CG पिच्छइ Z पिच्छं B वहुणिया C (F !) X वहुण्णिया GZ वहुल्लिया BF °चत्तारो. L. 13 C (F) वद्धणी In G वद्धणी सं is torn off. X वइयं BX वज्जं X रात्रि पतिः for रात्रिः । एते. B वर्जनी° XZ वर्द्धनी° L. 14. X °भवा. वलवा is torn off in Gand omitted in X. X वडवो° Z °शस्य (sic). BF वज्जइ GZ त्रस्यतीति CGX वच्चइ. L. 15. BZ °तीति धा° X एते for इति In C क्षति । इति धा° is torn off. C (F !) X °का इति C (F !) XZ नोक्ता: G नोक्ता.

वंगेवड्डुवम्मीसरवइरोडा कोलकामजारेसु ।
हढमालिअवायालीसुं ववसिअवड्डुहुल्लिवहढोला ॥ ४२ ॥

वंगेवड्डू सूकरः । वम्मीसरो कामः । वइरोडो जारः । ववसिअं बलात्कारः । वड्डु-हुल्ली मालाकारः । वहढोलो वाताली । वात्येति यावत् ॥ यथा ।

कयववसिएण वम्मीसरेण वंगेवड्डु व्व सरविद्धो ।
अणु वड्डुहुल्लिघरिणिं किं वहढोलो व्व भमसि वइरोड ॥ २६ ॥ [४२]

वलयणिवलवाडिवलग्गंगणिआवाडीओ अ वईए ।
वलअंगिवलंगणिआवेंगीओ वइमईए अ ॥ ४३ ॥

वलयणी वलवाडी वलग्गंगणी वाडी एते चत्वारो वृतिवाचकाः । वलअंगी वलं-गणिआ वेंगी त्रयोऽप्यमी वृतिमतीवाचकाः ॥ यथा ।

समिइवलग्गंगणिआवेंगी खन्तिवलवाडिवलअंगी ।
दिहिवाडिवलंगणिआ मणवित्तीवलयणी सुविहिआण ॥ २७ ॥ [४३]

वड्डइओ चम्मयरे वच्छिमओ गब्भसेज्जाए ।
सूलप्पोइअमंसे वउलिअमहिणववरम्मि वरइत्तो ॥ ४४ ॥

L. 1. AX वंगेवड° BF वंगवड्डुमीसर° G वंगवड्ड° E वंगेवड° Y °वम्मीसर° In G वम्मी° कोल is torn off. BF °रोडो From जारेसु to अवड्ड° l. 2. torn off in G. L. 2. *cdd.* °मालिय° C 1. hd. वायालि° 2. hd. वायालि° AX °लीसु Y °वायालीसुं BF (G)XYZ ववसिय° E °सियं° CEGZ वड्डुहि. X °वड्डुहल्लि° BF °ढोलो C °वहुटोला. L. 3. X वंगेवड From करः to मारणे l. 9. page 291 torn off in G. B धम्मीसरो BF वद्सियं CXZ °सियं. X बलात्कारः X वड्डुहल्ली Z वड्डुल्ली. L. 4. Z वहडोलो. L. 5. BF °चवसि° C °विवसि° C व BF सरि° CF °विद्धो. L 6. C वड्डुहल्लि° X वड्डुहल्लिघरिणि Z °घरणि BF कि C °ढोलो घ BF चइरोड. L. 7. BF °वलवाडि° C वडवालि° E वडवाडि° Z °वलुग्गुंग° A °णिया° BEGXYZ °गणिवाडीओ C (F !) °गणीया° Y य A वईड. L. 8. E वलयणिवलं° XZ वलयंगि° A °णियावेंगीउ BF °णियागीउ CXYZ °णियावे° E °णियार्व° X °गाओ ACEXY य. L. 9. B वलयणी बलयणी वलवाडी X वलगांगणि X चत्वारोपि C वृत्ति° Z वलयंगी. L. 10. BCFXZ °णिया C वृत्तिमति° X *om.* मती and यथा. L. 11. Z समइ° BCFXZ °णिया° Z °वंगी BF वंति° C °वाडिवलयंगी Z °वलयंगी. L. 12. X दहि° C °वलंणिया Z वलग्ग-णिया BFX °गणिया CX °वत्ती° BFZ °हियाण C °हियाए X °हयाए. L. 13. BF वच्छ C वड्डइओ° 2. hd. वड्डइओ AE °इउ X वदइओ Z वड्डइओ AXZ चम्मयरे E चम्मउयरे A वड्डिमउ Z वच्छिमओ B गज्जसिज्जाए F गज्जसियाए. L. 14. BF सूल° CZ मूल C 2. hd. सूल° *cdd.* °इय° BEF चउलिय° ACXYZ वउलिय° E वइरत्तो Z वरइत्ता.

वड्डइओ चर्मकारः । रथकारवाचकस्तु वर्धकिशब्दभवः । वच्छिमओ गर्भशय्या । वच्छिउडो गर्भाश्रय इत्यन्ये । वउलिअं शूलप्रोतं मांसम् । वरइत्तो अभिनववरः ॥ यथा ।

वहिणिवरइत्त किवणत्तवड्डइअ वच्छिमयगउ व्व तुमं ।

ण मुणेसि किं पि जं इह लिहेसि सूलं पि वउलिअपसङ्गा ॥२८॥ [४४]

वल्लादयं च अच्छाअणम्मि वत्थासयम्मि वत्थउडो ।

वक्खारयं रइघरे वड्डाविअमवि समाविअए ॥ ४५ ॥

वल्लादयं आच्छादनम् । वत्थउडो वस्त्राश्रयः । वस्त्रनिर्मित आश्रय इत्यर्थः । वक्खारयं रतिगृहम् । अन्तःपुरमित्यन्ये । वड्डाविअं समापितम् ॥ यथा ।

णववत्थउडयवक्खारयम्मि वल्लादयल्लपल्लङ्के ।

लुढिआ णिएइ वड्डाविअण्णकज्जा वहू दइअमग्गं ॥ २९ ॥ [४५]

वक्कलयं च पुरओ कयम्मि वग्गंसिअं जुज्झे ।

वहुमासो जत्थ पई ण जाइ बाहिं णवोढवहुघरओ ॥ ४६ ॥

वक्कलयं पुरस्कृतम् । वग्गंसिअं युद्धम् । वहुमासो यत्र पती रममाणो नवोढवधूगृहाद्बहिर्न याति । यदाह ॥ प्रथमोढायाः सदनाद्यत्र पतिर्नापयाति बहिः । स स्याद्रमणविशेषो वहुमासो ॥ यथा ।

L. 1. BF वन्डइओ CXZ वट्टॅ° C (F !) वद्धकि° XZ वर्द्धकि X शब्दरूपः XZ वत्थिमओ. BF गर्भशज्जाख्या । वच्छिओडो C *om.* गर्भशय्या । वच्छिउडो C 2. hd. adds गर्भशय्या Z गब्भशय्या L. 2. XZ वत्थिउडो C °श्रयः BCFXZ वउलियं. B वरेइत्तो BF °वरं Z °वरः. L. 3. BCFZ वहिणि° X वेहिणि° BF °वन्डिइय C °वड्ढ इय X °वद्दय Z ° वट्टइय वत्थि° X °गओ C ब X *om.* व्व. L. 4. G सुणेसि BF शूलं X मूलं BFXZ वउलिय° C ओवलिय° L. 5. ACX अच्छावण° Y मत्थावण° Z अच्छाअणम्मे BCF वच्छासयम्मि C वच्छउडो E °उडे. L. 6. BF वत्थारयं Y रइहरे A वट्टा° BF वन्डा° C वड्ढा° X वड्डा° Z वड्ढा° *cdd.* °वियमवि AYZ °विवए. L. 7. X आच्छादितं C वच्छउडो BCFXZ वस्त्राश्रयो. L. 8. BF वखारयं X अन्तःपुर° BF वन्डावियं C वड्ढावियं X वड्डावियं Z वट्टाविधं L. 9. C वच्छउड° BF वल्लादइपल्लंके Z वल्लादइल्ल° L. 10. BCFX लुडिया BF वन्डाविअ° C वड्ढावियण्ण° X वड्डावियण्ण° Z वट्टावियण्ण° BCFXZ दइय° L. 11. BF वक्कलयं *om.* च C पुरउ B कयंमि X कयंम्नि (sic) BF वक्कंसियं ACEXYZ °सियं. L. 12. AEYZ वहुमासो EX न B वाहि BCEFXZ वाहिं EX नवोढ° A णवोढ° AEXZ °वहु° A °घरउ. L. 13. B वक्कलयं BCFXZ वग्गंसियं X जुद्धं C 1. hd. XZ वहुमासो Z नवोढवधू°. L. 14. C पतिनापियाति X पतिर्नोपयाति Z पतिर्नोयाति. L. 15. CXZ वहुमासो.

जयसिरिणववहुआघरवग्गंसिअङ्गणा वहिमणिन्तो ।
किं वक्कलयभुअवल वहुमासं कुमरवाल पुण कुणसि ॥ ४० ॥ [४६]

मेहम्मि वड्डवासो मुअम्मि वरउप्फवामा य ।
चण्डिलए वच्छीउत्तवारिआ तह फले वेरइत्थं ॥ ४७ ॥

वड्डवासो मेघः । केचिदोष्ठ्यादिमेनं पठन्ति । वरउप्फो तथा वामो मृतः । वामस्यास्थीनि वामट्ठिआइं । अत एव वामट्ठीओ मृतास्थीनीति न वक्ष्यते । वच्छीउत्तो तथा वारिओ नापितः । वेरइत्थं फलम् ॥ यथा ।

वामम्मि वारिए इह वच्छीउत्ति व्व वाहिभमिर म्हि ।
मह वड्डवास वरउप्फमारणे तुज्झ किं वेरइत्थं ॥ ४१ ॥ [४७]

वप्पीडिअं च खेत्तम्मि वलविअवलमयवारुआ सिग्घे ।
वंसप्फालं पयडे चुल्लीमूले वडिसरं च ॥ ४८ ॥

वप्पीडिअं क्षेत्रम् । वलविअं वलमयं वारुअं एते त्रयः शीघ्रार्थाः । वंसप्फालं प्रकटम् । ऋज्वित्यन्ये । वडिसरं चुल्लीमूलम् ॥ यथा ।

वप्पीडिआ वलविअं किमागओ वच्च वलमयं तत्थ ।
वंसप्फालं वुच्चइ वडिसरकम्मे ण वारुआ अम्हे ॥ ४२ ॥ [४८]

L. 1. B °नव° C °वहूया° Z °वहुया° X वहुघर° BCF °सिय° XZ °सियअंगणा B वहिम° BCFX °मणित्तो. L. 2. B °सुअवल C °भुयवल F °सुयवल X °भुअवल Z °भुयवल CXZ वहु°. L. 3 YZ मुयम्मि E वरउष्फयामा. L. 4. X चंडिलए Z चंडिलए E वाच्छि° X वच्छि° YZ वत्थी° ACEXY °वारिया C वेरइच्छं. L. 5. BCFXZ केचित् B उष्टया° C 1. hd. उष्ठया° XZ ओष्ठ्यादि° X वरउप्पो. L. 6. BZ वामट्ठियाइं C (F ?) X °ट्ठियाइं C वामोट्ठिओ X वामाट्ठिउ. B वक्ष्मेत XZ वत्थी° L. 7. B वरइत्थं C (F ?) वरेइच्छं Z चरेइच्छं. L. 8. BF वामंम्हि CX वामंमि Z वामम्हि XZ वत्थीउत्ति BCFXZ वाहि° BFZ °भमरंमि X ह्मि. L. 9. CX वड्डवास From तुज्झ to सिग्घे l. 10 torn off in G. C तुज्झ C °इच्छं X वेरइत्थी. L. 10. *cdd.* डियं X व BF खित्तंमि AEYZ वलविय° X चलवियं° EX °मय° AYZ °वारुया E °वारुया X °वरुअं A सिग्घो G सिघे. L 11. In G पयडे चु is torn off. BE चुल्लीमुलं चाडि° From वडिसरं to एते torn off in G. X वा for च. L. 12. BCFXZ °डियं B चलवियं CFXZ वलवियं C वलमं B चारुअं X वारूअं L. 13. B. वं सफालं X पकट In G टम् । ऋज्वित्यन्ये । is torn off. X चुल्लीमूलं. L. 14. *cdd.* °डिया वलवियं CX कमागउ From गओ to वारुआ torn off in G. C वच्च लमयं तच्छ Z वच्च. L. 15. X वस° BCF वुच्चइ BF चडिसरे° CZ वडिसकम्मस्से BF चारुआ C वारुया X वारूअं अम्मे.

थामम्मि ववत्थंभो कागे वसभुद्धविरसमुहा ।
कणभेअम्मि वरइओ वड्डणसालो अ छिण्णपुच्छम्मि ॥ ४९ ॥

ववत्थंभो बलम् । वसभुद्धो तथा विरसमुहो काकः । वरइओ धान्यविशेषः । अत्र वलग्गइ आरोहति । वग्गोलइ रोमन्थयति । वमालइ पुञ्जयति । वसुआइ उद्वाति । एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः । वड्डणसालो छिन्नपुच्छः ॥ यथा ।

वसभुद्धसह किं तुह हलिअ ववत्थंभएण जं पडिआ ।
इह वरइएसु वड्डणसालवइल्ल व्व णेअ विरसमुहा ॥ ४३ ॥ [४९]

विसुवम्मि वओवत्थयवओवउप्फा वदिकलिअं वलिए ।
वहुहाडिणी वहूवरि ऊढा वहुधारिणी अ णववहुआ ॥ ५० ॥

वओवत्थं तथा वओवउप्फं विषुवत् । समरात्रिंदिवः काल इत्यर्थः । वदिकलिअं वलितम् । वहुहाडिणी वध्वा उपरि या परिणीयते । वहुधारिणी नववधुः ॥ यथा ।

वहुधारिणिं च वहुहाडिणिं च मोत्तुं गओ वओवत्थे ।
मह पुत्तो दुइए वि हु वओवउप्फे ण इत्थ वदिकलिओ ॥ ४४ ॥ [५०]

L. 1. G थमम्मि BF चव° C ववच्छंमो A वसमुद्द° BF °वुद्द° C °भुद्द° X °भुद्द°. L. 2. E °भेइम्मि GXYZ °भेयम्मि CX विरईओ E वरईओ GZ °इउ BF वन्डण° CX वड्डण° G वड्ढण° Z वट्टण° ABEFYZ य From अ to काकः torn off in G. YZ छिन्न°. L. 3. C ववच्छंमो BF, C. 1 hd. बलं C °भुद्दो X °भुद्धो C *om.* तथा CF °मुहो G वरइउ. L. 4. From सुआइ to सालो torn off in G. X उद्धाति. L. 5. BF वन्डण° CX वड्डण° Z वट्टण° L. 6. BFX °भुद्द° C °भुद्द° *edd.* हलिय BF ववछेभएण C ववच्छं° X ववत्थंभएण *edd.* पडिया. L. 7. Z धरइएसु B वड्डण° perhaps the correct from. CFX वड्डण° GZ वट्टण° BFZ °वइल CX °वइल्लु व In G from वइल to वउप्फा l. 8. torn off. BCFXZ णेय BF विरस° L. 8. BF विसुवंमि X विसुमंमि AZ वउवत्थ° B वओवत्थ° C वउवच्छ° X वउवउत्थंवउव° B °वउव° CEFZ °वउव° AE °उप्फा C °वप्पा G °उप्पा X °उप्फा *edd.* °कलियं. L. 9. BF *om.* वहुहाडिणी AYZ वहु° E वहूचरि Z वहूवरि EX वहुया° C 1. hd. वहुप्पा° C °रणी CG य Z व A °वहुआ C °वहूआ EGY °वहुया X °वहूया Z °वहया. L. 10. BF वउवत्थं C वउवउच्छं G वउवत्थ Z वउवत्थं BF वउव° CGZ वउव° C °उप्पं X °तुप्पं From फं to हडाडिणी torn off in G. X विषवत् X °रात्रिंदिव C °दिवकालः. L. 11. BC FXZ °लियं BF कलितं Z वहुहाडिणी X ओपरि XZ वहुधारिणी. L. 12. B °धारणि BG मोत्तुं C. 1 hd. गउ वउ° Z वउ° C °वच्छे Z °वच्छो. L. 13. C वि उ वउप्फे Z वउवउप्फे C इच्छ GZ °लिउ.

वइरोअणो अ बुद्धम्मि वड्डणमिरं च पीणम्मि ।
वइवलओ दुण्डुहए वक्कडवंधं च कण्णआहरणे ॥ ५१ ॥

वइरोअणो बुद्धः । वड्डणमिरं पीनम् । वइवलओ दुन्दुभसर्पः । वक्कडवंधं कर्णाभरणम् ॥ यथा ।

करुणा वइरोअण तइ वड्डणमिरबाहुधरिअधरवलए ।
सेसो चलवक्कडवंधो वइवलउ व्व लुलउ जलहिम्मि ॥ ४५ ॥ [५१]

चूडम्मि वलयबाहू कलकण्ठी वणसवाई अ ।
वग्गोरमयं लुक्खे सरहे वणपक्कसावओ चेअ ॥ ५२ ॥

वलयबाहू चूडकाख्यं भुजाभरणम् । वणसवाई कलकण्ठी । वग्गोरमयं रूक्षम् वणपक्कसावओ शरभः ॥ यथा ।

वरवलयवाहु वग्गोरमयसरा तुह पुरो वणसवाई ।
तुज्झ पिअस्स य पुरओ ण सो वि वणपक्कसावओ सूरो ॥ ४६ ॥ [५२]

वाढी वणिअसहाए वायं गन्धम्मि उच्छुए वाऊ ।
मुहपूरिअतिणवज्जे वाली वामी अ इत्थीए ॥ ५३ ॥

L. 1. E चइरो° C. 1. hd. °रोआणा 2. hd. रोअणा GYZ य C बुद्दंमि G चु° BF GZ वट्टणमिरिं CX वट्टणसिरं Y °वट्टणमिरं E °मिणं C *om.* च. L. 2. B चइव° AGZ °लउ ABFGXYZ डुंडुहए C °भए B °वंधं C °बधं X °वंध A व G कन्न° X °हरणा. L. 3. From वइरो° to वक्कड° torn off in G. X वुद्धः BF वट्टण° CX वट्टणसिरं Z वहुणमिरिं B चइचलओ B °वंधं. L. 5. *cdd.* वट्टणमिरवाहु° (X °सिर°) BF °धुरिव° CGXZ °धरिय.° L. 6. CG (F!) Z *om.* चल X वल° B °वंधो X °वलओ C व्व X लुलओ In G from डवंधो to हू कल° l. 7. torn off. L. 7. ABCFYZ °वाहू E °वाइ *cdd.* य. L. 8. C 1. hd. उग्गोर° AGZ °सावउ GZ चेव X वेय Y चेय. L. 9. BGZ °वाहू CX चूलका° From जामर° to ओ (G उ) शरभः torn off in G. B चण° X वेणसवाई BF °मयां रूक्षं. L 10. X °सावउ Z °सवउ. L. 11. B चलवलय° F वलवलय° BX °वाहु C (F!) °वाहू X वग्गोरे° BF °सरा पुरो तुह. L. 12. C तुज्ञ *cdd.* पियस्स (X पियस्क) GZ वि for य G पुरउं From पक्क° to ऊ in वाऊ l. 13 torn off in G. X स्तरो Z सुरे. L. 13. E बाढी BCEFZ वणिय° X वणय° E वायं Y वाअं BEF उच्छुए C उच्छूए Z उच्छुवं A वाहू BF वऊ. L. 14. ABEFGXYZ °पूरिय° C पुरिय° C °वयं X °वज्जा F वाली *cdd.* य C इच्छीए.

वाढी वणिक्सहायः। वायं गन्धः। वाऊ इक्षुः। वाली मुखमारुतापूरिततृणवाद्यम्। वामी स्त्री॥ यथा।

वाउअवाडे वाढिअ वालीसद्देण अण्णवामीओ।
किं रे णिरास कोकसि बोक्कडवायं णिएसि ण हु अप्पं॥ ४७॥ [५३]

वारो चसए वाहा य वालुआ वाणओ वलयआरे।
गीवाइ वाहणा वावडो कुडुम्बिम्मि वामरी सीहे॥ ५४॥

वारो चषकः। वाहा वालुका। अत्र वाइ म्लायतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम्। वाणओ वलयकारः। वाहणा ग्रीवा। वावडो कुटुम्बी। व्याकुलार्थस्तु व्यापृतशब्द-भवः। वामरी सिंहः॥ यथा।

वाहामज्झे वामरिकडीउ वाणयवहूउ वारकरा।
किं कम्बुवाहणाओ पेक्खिअ वावड विमूढो सि॥ ४८॥ [५४]

वारिज्जो वीवाहे वासंदी वासुली अ कुन्दम्मि।
वावयवावणिवासाणीओ आउत्तछिद्दरच्छासु॥ ५५॥

वारिज्जो विवाहः। वासंदी तथा वासुली कुन्दः। वावओ आयुक्तः। वावणी छिद्रम्। वासाणी रथ्या॥ यथा।

L. 1. X वणिगु° B वाभं F वाअं C 1. hd. *om.* वायं गन्धः C °महतापुरित° From मारुता to सद्देण l. 3 torn off in G. L. 3. BF वाओअवाडे XZ वाउय° BFX वाडिय C *om.* वाडिअ CGX अन्न°. L. 4. CX निरास C कोक्कासि वोक्कासि CGZ वोक्कड° X वोक्कवायं. L. 5. ABEFX वसए CEXYZ वालुया From लुआ to री सीहे l. 6 torn off in G. Z वाल्लउ E वलय° Y वलआरे Z °आरो. L. 6. Z गीव्वाइ A कुडिंबि (sic). B कुडंबिम्मि C (F !) कुडंबिम्मि E कुडम्बिम्मि X कुडंयम्मि वोमरी B, C 2. hd. सीहो. L. 7. BFX वषकः G वाला In X from वाइ to नोक्तम् is written twice X स्नापयतीति for म्लाय° (twice) BGZ °पूक इति नोक्तः L. 8. G वाणउ From. कारः to वः वामरी l. 9 torn off in G. B कुंडंगी C कुडुम्बी F कुडंगी X कुडुंबी C 1 hd व्याकुला° X व्यातुला Z व्यापृत°. L. 9. BF वमरी. L. 10. G. धाहा° BF °वज्जे C 1. hd. °वशे 2. hd. °वज्झे BF °वडीउ C °वहूओ B वार° L. 11. BF किं किंनुवा° C किं किंवु° G कंबुवाहणाउ X वुवाहणाओ BFXZ पेक्खय C पेक्खिया G पक्खिय From इ वि° to वावय l. 1 next page torn off in G. CX विमूढेसु. L. 12. AX वासुंदी *cdd* य C कंदंमि. L. 13. Z वावाय. G वायवणि-वणिवासा° ABFGX °णीउ C °णी उत्तच्छिद्द° G छिद्द° A रच्छासु. L. 14. G वारिज्जो BF वासली C कन्दः GZ कंदः B वावओ. Z व वेणी From वावणी to वासुलि° l. 1 next page torn off in G. L. 15. BF रथ्या.

वावयकुमार वासंदिदन्त वासुलिद्दईइ वारिज्जे ।
जं दिक्खिओ सि ता मा वासाणिं सुलहवावणिं भमसु ॥ ४९ ॥ [५५]

वाउल्लो पलविरए वायारो सिसिरवायम्मि ।
वाणीरो जम्बू वायाडो कीरे किमिम्मि वाडिल्लो ॥ ५६ ॥

वाउल्लो प्रलपनशीलः । वायारो शिशिरवातः । वाणीरो जम्बूवृक्षः । वायाडो शुकः । वाडिल्लो कृमिः ॥ यथा ।

वाडिल्लो व्व पुणो रम वाणीरवणम्मि तीइ असुचीए ।
तुममगणिअवायारो णिग्घिण वायाडवाउल्ल ॥ ५० ॥ [५६]

वालप्पं विप्पं तह णङ्गूले वाविअं पसारिअए ।
गण्डयमिगम्मि वाडिमविडोमिआ वायणं च लाहणए ॥ ५७ ॥

वालप्पं तथा विप्पं पुच्छम् । वाविअं विस्तारितम् । वाडिमो तथा विडोमिओ गण्डकमृगः । वायणं भोज्योपायनम् । अत्र वासाहू भेक इति वर्षाभूशब्दभवत्वान्नोक्तः ॥ यथा ।

वाडिम विडोमिएसुं वालप्पत्थोडणाइ ताव कुण ।
वाविअविप्पे सीहे पुण जम्बुअवायणं होसि ॥ ५१ ॥ [५७]

L. 1. B वाचय° BF °द्त्तीइ GZ °द्नीइ CX °द्न्नीइ against metre. L. 2. GZ दिक्खिउ BF सुलवावणिं. L. 3. X वाठउल्लो A पलवरए AY वाआरो AB °वाअंमि In G. from वायम्मि to वाउल्लो l. 5 torn off. L. 4. A वाणीरो BG जंबू C जंचू वारो BF, C 2 hd. वायारो X वायड्डो E किमम्मि BF वारिल्लो. L. 5. G जंबू°. BFX वायारो BF शुष्कः L. 6. G क्रिमिः L. 7. BF °ल्लोः C च BF वाणीरमणंमि BX असुचीए From वाडिल्लो to मगणिअ° l. 8. torn off in G. L. 8. B तुमगणि° BCFGXZ °गणिय° G °यारा B णिग्घिणि Z °वाउल्ला. L 9. E चालप्पं C 2. hd. लंगूले E णंग् ABFXYZ वाविअं C वाठियं E वाबियं G चाबियं *cdd.* °रिअए. L. 10. BF गड्डय° From म्मि to विप्पं l. 11. torn off in G. B चाडिम° *cdd.* °मिया A लहणे. L. 11. B वाचियं CFGXZ वावियं GZ °मिउ. L. 12. X गडकमृगः B भोज्जो° G भोज्यापनयनं BF वसोहू From हू to मविडो° l. 14. torn off in G. C 1. hd. वर्षांतिशब्द° X वर्षांमूशब्द°. L. 13. CXZ °त्रोक्तम्. L. 14. BF विडामएसुं BFZ °त्थोडणाइ C °च्छोडणाइं G °च्छोडणाइं X °च्छोकण्णाइं. L. 15. *cdd.* थाविय° BF °विप्ये CZ जंबुय° G जंबुय° BF °वाहणं.

वाडंतरा कुडीरे वामणिआ दिग्घकट्ठवाडीए ।
वावडयं वोच्चत्थं विवरीअरयम्मि णिद्दिट्ठं ॥ ५८ ॥

वाडंतरा कुटीरम् । वामणिआ दीर्घकाष्ठवृतिः । वावडयं तथा वोच्चत्थं विपरीतरतम् । केचिद्युगपत्परिवर्तितमुखयोः स्त्रीपुंसयोर्मुखेजघनकमाहुः । यदाह ॥ वोच्चत्थमौपरिष्टकमाहुः स्त्रीपुंसयोः परस्परतः ॥ यथा ।

वामणिअन्तरवाडंतराइ सुण्णाइ तह तए रमिअं ।
जह सहि वावडयपिओ वोच्चत्थं अज्ज वि भरेइ ॥ ५२ ॥ [५८]

तुरयम्मि वासवारो सिरआहरणम्मि वालवासो अ ।
वावोणयं विकिण्णे णट्ठपडिग्गाहयम्मि वामणिओ ॥ ५९ ॥

वासवारो तुरगः । वालवासो शिरआभरणम् । वावोणयं विकीर्णम् । वामणिओ नष्टप्रत्यादाता ॥ यथा ।

णहाण रिउवहूणं वावोणयकणयवालवासाण ।
तुह वासवारवाला वामणिआ हुन्ति कुमरवाल णिव ॥ ५३ ॥ [५९]

साणम्मि वासवालो सुरणाहे वाणवालो अ ।
वारसिआ मल्ली कणए वालंफोसवालिआफोसा ॥ ६० ॥

L. 1. A कुडीए From कुडीरे to नरा कुटीरम् l. 3 torn off in G. *cdd.* °णिया E दिघ° B °कट्ट°. L. 2. B वोच्छत्थं CX वोचच्छं E वोचत्थं Z वोच्चत्थं *cdd.* विवरीय°. L. 3. BF कुडीरं C कुटारं From टीरम् to यं तथा torn off in G. BCFXZ वामणिया X °काष्ट° BCFX °वृत्तिः BZ वोच्चत्थं. In G विपरीत° is torn off L. 4. X केचित युग° From युगप° to द्धः विसी l. 4. stanza 61 torn off in G. B °पुंसयोः मुखेज° C °योरेवज° X योः रेवज° Z °जघनमाहुः. C यदाहुः BZ वोच्चत्थ° C (F !) वेचच्छ° C (F !) XZ °मोपरिष्टिक°. L. 6. C वामणियंतरवाडंतरिवइ 2. hd. °तंराइ (sic) X वामाणियं° Z °वाडंतरम्मि सुत्तम्मि तह C सुणाइ BCFXZ रमियं. L. 7. X वावडपिउ Z °पिउ BXZ वोच्चत्थं. L. 8. E सिरअहिरणम्मि X °अहरणम्मि *cdd.* य. L. 9. E वावो° Z वावा° X वावोण्णयं A णट्ठुगडि° C णट्ठ° X णट्ठगाह° AZ °णिउ. L. 10. B सिर°. X वामणिउ (°ठ !). L. 12. C पहाण B रिऊ° X रिओ°. L. 13. CX °वारवारा BCFXZ °णिया Z *om.* हुन्ति X कुमारवाल. L. 14. BF सणंमि E वासवालो *cdd.* य. L. 15. *cdd.* °सिया E वालं° BF *om.* सवालिआफो A °वालिया° CEXYZ °वालिया° XZ °फोसो.

वासवालो श्वा । वाणवालो इन्द्रः । वारसिआ मल्लिका । वालंकोसं तथा वालिआकोसं कनकम् ॥ यथा ।

वारसिआइ महाबल सुवासवालरह वाणवालपिअ ।
तुममच्चिऊण वालंकोसपिओ लहइ वालिआकोसं ॥ ५४ ॥

अत्र वाहिप्पइ व्याह्रियते । वावंफइ श्रमं करोति । इति धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ ॥ [६०]

वाहगणो मन्ती द्दुरडे वायडघडो विसी सारी ।
विल्हं च धवलवण्णे विपित्तविहसिव्विआ विअसिअम्मि ॥६१॥

वाहगणो मन्त्री । कप्रत्यये वाहगणओ । वायडघडो दर्दुरकाख्यो वाद्यविशेषो भरते प्रसिद्धः । विसी करिशारिः । विल्हं धवलम् । अत्र विसा आखुरिति वृषशब्दभवः । विड्डा लज्जेति व्रीडाशब्दस्य तैलादिपाठात् डस्य द्वित्वे सिद्धमिति नोक्तौ । विपित्तं तथा विहसिव्विअं विकसितम् ॥ यथा ।

तुह णिव विपित्तगुण विहसिव्विअविल्हजस चत्तकरिविसिआ ।
वाहगणएहि मुक्का वायडघडवायणा हुआ रिउणो ॥ ५५ ॥ [६१]

विच्छोहो विरहे विरसं वरिसम्मि विसढो अ णीराए ।
कमलासणो विसारी विढणा पण्ही चमूइ विसरो अ ॥ ६२ ॥

L. 1. Z इंद्रः BCFZ °सिया X °सिय. L. 2. BCFXZ वालिया° X °कोसं. L. 3. BXZ °सिआइ C (F !) °सिआइं BX महाबल X सुवालहर Z सुवासरह C वाणपिय (sic) Z °वाल° XZ °पिय. L. 4. X तुह° Z °मच्चिऊण C वालकोसपउ लहइ X वसियओ for वालं° Z °पिउ BCFXZ वालिया° L. 5. CX वाहप्पइ. L. 7. E वाहू° A °गणउ X °गणोओ A दद्दुगड E द्दुरडे X दद्दुर Z द्दुड्डे A °घडो X °घडो वित्तकरि सरी A सारे. L. 8. B व C °वण्णो A *om.* विपित्त Z विपत्त° B °विहसि° C (F !) °विहि° ABEXYZ °व्विया Y विय° BCFXYZ °सिअंमि. L. 9. X वाहगणोओ Z °गणउ C वाद्या° X °विशेषः L. 10. C 2. hd. भारते C प्रसिद्धम् C विशी X वित्त C *om.* शारिः X विलं for विल्हं. From त्खुरिति to विपित्तं l. 12. torn off in G. X आखुगति C वृश्व° Z वृषभशब्द°. L. 11. BF विशा for विड्डा Z °पाठाड्डस्य R द्वित्वे Z सिद्धे इति. L. 12. BFGXZ °सिव्वियं C °सिविअं X कथितं for विकसितं. L. 13. GZ निव B °सिव्वियविल्ह° C 2. hd. FGXZ °विल्ह° C 1. hd. °विअ X °विल्हजस BCFX वत्त° C (F !) °विसया BFZ °विसिया. From रिविसिआ to णो in रिउणो l. 14. torn off in G. L. 14. BF °णएहिं X हुआ. L. 15. B विच्छोहे A विरत AX विसम्मि E *om.* विरसं *edd.* व. L. 16. BF पण्हीं चमूइ XYZ व From अ to नीराग torn off in G.

विच्छोहो विरहः। विरसं वर्षम्। विसढो नीरागः। नीरोग इत्यन्ये। विषमवाचकस्तु विषमशब्दभवः। विसारी कमलासनः। विढणा पार्ष्णिः। विसरो सैन्यम्॥ यथा।

विसढ विढणा वि ण तुहं तप्पइ विच्छोहिआ तुमए।
कामविसरेसमहुणो दिणं पि मण्णइ विसारिविरसं व॥ ५६॥ [६२]

विहई वुन्ताकीइ विरूवे विक्खासविरुअवेलुंका।
विलयविओलविहण्णा सूरत्थाविग्गपिञ्जणेसुं च॥ ६३॥

विहई वृन्ताकी। विक्खासो विरुओ वेलुंको त्रयोऽप्यमी विरूपार्थाः। विलओ सूर्यास्तमयः। विओलो आविग्नः। विहण्णं पिञ्जनम्॥ यथा।

विक्खासविहइकच्छे विहण्णहत्थं पि सव्वविरुअं तं।
विलए जं रमसि तओ वेलुंको तुह ण को वि अविओले॥ ५७॥ [६३]

विग्गोवो आउलया विक्खणवितता य कज्जम्मि।
विसिणो अ रोमसे फाडिए विरिक्कं च पिञ्जिए विहयं॥ ६४॥

विग्गोवो व्याकुलभावः। विक्खणं तथा विततं कार्यम्। विसिणो रोमशः। विरिक्कं पाटितम्। विहयं पिञ्जितम्॥ यथा।

महविक्खणविग्गोवे तं अणुणिन्तीइ तइ कयं विततं।
विहयालया सि जं सहि णक्खविरिक्का य पुलयविसिणा॥ ५८॥ [६४]

L. 2. C विढणा X पार्ष्णि. G सौम्यं. L. 3. From वि to काम° torn off in G. BCFXZ विच्छोहिया CZ तुसा तुमए. L. 4. CXZ °सरेसुमहुणो C दिण्णंमि मण्णइ X दिणंमि BF मन्नइं G मन्नइ G विसारि° X °विरस BCFZ च X ब्व. L. 5. E वुत्ताकीइ Z वुंनाकीइ BF विरुवे C विक्कोस° E विक्खास° A °विरुअ° EY °विरुव° X °विरय° G °वेलुका Z वेल्लुंका. L. 6. E विलयं° ACEG (F 1) XYZ °विउल° From विहण्णा to विहइ torn off in G. C सुरच्छा° C °पिंजण्णेसुं चा. L. 7. B om. विहई G विरउ GZ विलयो. L. 8. B सूर्यासूमसः C (F 1) XZ सूर्यास्तसमयः add. विउलो X आविग्नः. L. 9. X विक्खासं From सविहइ° to व्वविं° torn off in G. B विहण्णकच्छं BCF सव्व°. L. 10 G ज CX वओ G तउ B वेलुक्को BG अविउले C (F 1) Z अविउलो X अविओला. L. 11. EX °वितना E कज्जमि. L. 12. EX विसणो BCEFGXYZ य From मसे to विहयं torn off in G. B विरक्कं A पंजारिप (sic) B पिजिए Z पिंजियं E विहियं. L. 13. X विग्गेवो B °भवः G विखणं X वितनं B विशिणो. X विसणो BF विरक्कं. L. 15. From णविग्गोवे to वितनं incl. torn off in G. Z om. तइ. L. 16. G विहियालया B लक्खविरिक्का X णविरिक्का BF पुलयसिविणा XZ °विसिणा च.

लज्जाइ विलिअविड्डणावेड्डणा तहेअ वेलूणा ।
सब्भाणुम्मि विडप्पो विडओ अ विहुंडुओ चेअ ॥ ६५ ॥

विलिअं विड्डणा वेड्डणा वेलूणा एते चत्वारो लज्जार्थाः । यत्तु विलिअं विप्रियं तत् व्यलीकशब्दभवम् । केचित् वेलणयं लज्जेत्याहुः । विडप्पो विडओ विहुंडुओ त्रयोऽप्येते राहुवाचकाः । विज्जुला विद्युत् । विलया वनिता । एतौ शब्दभवौ । तथा विराइ विलीयते । इति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः ॥ यथा ।

गयविड्डणे गयवेड्डणो विलिअसहिए सवेलूणो ।
विडयारिवल विहुंडुअघोरम्मि विडप्पघोरो सि ॥ ५९ ॥ [६५]

धट्ठे विसारओ तह विरिज्जयविलुंपिआ अणुगइट्ठा ।
भल्लायए विसमयं विप्पवरं तह य वेअड्डं ॥ ६६ ॥

विसारओ धृष्टः । विरिज्जओ अनुचरः । विलुंपिअं अभिलषितम् । विसमयं विप्पवरं वेअड्डं त्रयोऽप्यमी भल्लातकार्थाः ॥ यथा ।

अविरिज्जओ सि कुट्टिअ विसारय किमम्बए विलुंपेसि ।
विप्पवरोविअ गन्तुं वेअड्डवणम्मि विसमयं भुञ्ज ॥ ६० ॥ [६६]

L. 1. C लज्जाई X लज्जाय ABCFGYZ विलिय° EX विलय° E (BG !) °विड्डणा° X विड्डणो° C °वेड्डणा E ° वेड्डणा A वेड्डणविड्डणा Perhaps °विड्डणाविड्डणा is the correct reading. BCFGYZ तहेव EX तह य A only य B चेलूणा E वेलूणा From लूणा to यत्तु torn off in G. X वेलूणा. L. 2. A विडउ C 1. hd. वितुउ *cdd.* य A विहंडउ CEFX विहुडओ YZ विहुंडओ ABCFY चेय X चेअ Z चेव. L. 3. BZ विलियं C (F ?) विलयं X विलय BCF विट्टणा (B °ड्डु° !) X विड्डणा X वेड्डणो BF वेलणा BZ यत्रु BGXZ विलियं C (F !) विलयं. L. 4. Z तद्व्यलीक° X *om.* शब्द CX अन्ये for केचित् Z केचिद्वेलगयं B चेलणयं In G from वेलणयं to ण अंसुअ° l. 7. st. 71 torn off. Z विडउ C (F !) विहुंडओ Z विहंडुओ. L. 5. BF विद्युली विज्जुय X विद्युला Z विज्जुली BF विराइ. L. 6. B °षूक्तः C (F !) XZ °षूक्ता इति नोक्ताः. L. 7. B °विड्डणे X °वेड्डणे BCFXZ विलिय° X सवेलूणो. L. 8. X *om.* विडयारिबल BCF °यल B विहुंडु° X विहुडु° Z विहंडुय° BF °अप्पोरंमि. L. 9. C विरिज्जय° 2. hd. °ज्जय° *cdd.* विया C °इट्ठा. L. 10. Z भल्लायए C विष्पमयं A वेसड्डं BCFX वेयड्डं EY वेयड्डं Z वेयड्डं. L. 11. BX विरज्जओ C विहसओ 2. hd. °ज्ज° Z विरिज्जउ B अनुचर X विलुंपियं BF अभिलिखितं. L. 12. BCF वेयड्डं X वेअड्डं Z वेयड्डं. L. 13. BX अविरिज्जिओ C अविरसउ 2. hd. °रज्जउ Z अविरज्जिओ BCF कुट्टिय X कुट्टिय Z कोट्टिय BCFZ किमम्बए X किमंबए C विलुंपेसि. L. 14. X विप्पचरोविप्पचरोविय BZ °विय CFX °विय BFXZ वेयड्ड° C वेयड्डं वण° BF विस भुंज C 1. hd. भुज.

सूईविद्धे विब्भेइअं चउरगइहयम्मि विक्कमणो ।
कीडे विलुंपओ णिसि च विड्डिरिल्ला विडंकिआ वेई ॥ ६७ ॥

विब्भेइअं सूच्या विद्धम् । विक्कमणो चतुरगतिस्तुरगः । विलुंपओ कीटः । विड्डिरिल्ला रात्रिः । विडंकिआ वेदिका ॥ यथा ।

एअं विडंकिअठिअं पलोइउं विड्डिरिल्लवइवयणं ।
किमविब्भेइअकण्णय विलुंपए दूलसि विक्कमणगमणो ॥ ६१ ॥ [६७]

पच्छातावम्मि विणिव्वरं च कोसुम्भयम्मि विरहालं ।
विच्चोअयविब्भवणा उवहाणे तह विआलुओऽसहणे ॥ ६८ ॥

विणिव्वरं पश्चात्तापः । विरहालं कुसुम्भरक्तं वस्त्रम् । विच्चोअओ तथा विब्भवणं उपधानम् । विभमणं इत्यन्ये । विआलुओ असहनः ॥ यथा ।

विब्भवणे विच्चोईकए भुए जूडके अ उल्लिहिए ।
जइ विरहालवईए कुवसि विआलुअविणिव्वरो होही ॥ ६२ ॥ [६८]

धाणा विलिंजराओ विअंगिअं णिन्दिअत्थम्मि ।
विकेणुअं च विकेज्जे विकराले विडिच्चिरं चेअ ॥ ६९ ॥

L. 1. C *om.* विद्धे ABCFY °इयं EXZ °इव BF चओर°. L. 2. B विलिंपओ C 1. hd. विलु° A °पउ AC *om.* च BF व A विड्डिरिल्ल BF विड्डुरिल्ला C विडरिल्ल Z विड्डिरिल्ला B विडंकिय AC (F ?) XYZ °किया E विडकिया BCF वेई. L. 3. BCFZ °इयं X °इयं सून्या° C चतुरगः X °स्तुरग. L. 4. X विड्डुरिल्ला B °रिल्लो BCFXZ °किया. L. 5. BCFXZ एयं BCFXZ विडंकिय° B °ट्ठियं CF °ठियं BF °इयं C पलोइ X पलोइयं Z पल्लोविउं BCFX विड्डुरिल्ल° Z विडिरिल्ल° BF °वइवइणं. L. 6. BF किमवि° C क्रिमवि° BFXZ °ब्भेइय° C °ब्भइय° X °कणय Z विलुंपय C °गमणे, L. 7. C पच्छता° A विणिव्वरं BF व्विणि° C णिभ्भुंवरं 2. hd. विणिविरं Y कोसुम° E °हाल. L. 8. A,C 2. hd. (B ?) XY विव्वो° Z विब्भोयय° *cdd.* विया° (Y as above) AZ °लुउ BCEFXZ सहणे. L. 9. C विणिविरं X °व्विरं C 2. hd. X विव्वो° Z विब्भोपओ. L. 10. BF विममणमित्य° CX विमायणमित्य° Z विब्भमणमित्यन्ये BCFZ वियालुओ X विश्वालुओ. L. 11. BF, C. 2. hd. विव्वोई° X विच्छोई° Z विव्वोई X नुए for भुए Z च X ओल्लिहिए. L. 12. BF वियालुअ° CX वियालूअ° Z विलुयविणिव्वरो C °विणिव्वरो X विणिव्वेरो C_होहि. L. 13. E धाणो A °राउ A विअंगअं YZ °गियं ABEFXYZ णिंदिय° A °ढम्मि E °त्थमि. L. 14. B °णुअ EY °णुयं C विकिज्जे BF विडिच्चरं Z विडिच्चिरं ABFYZ चेय C वेय.

विलिंजरा धानाः । विअंगिअं निन्दितम् । विक्केणुअं विक्रेयम् । विडिच्चिरं विकरालम् । विडिंचिअं इत्यन्ये ॥ यथा ।

विरहविडिच्चिर अङ्के तीइ विअंगिअसहीइ कुट्टन्ति ।
मुत्ता विलिंजराउ व तुमं तु विक्केणुएत्थिरयसत्तो ॥ ६३ ॥ [६९]

कोमलअवलङ्गीए विलिव्विली विहरिअं च सुरयम्मि ।
विप्फाडिअं च विद्दंडिअं च विप्पिंडिअं च णासिअए ॥ ७० ॥

विलिव्विली कोमलनिःस्थामतनुः । विहरिअं सुरतम् । विप्फाडिअं विद्दंडिअं विप्पिंडिअं त्रयोऽप्येते नाशितार्थाः ॥ यथा ।

विप्फाडिअसाहिम विद्दंडिअपारेवएहि कयरावं ।
विप्पिंडिअमयलज्जं विलिव्विलीविहरिअं भरिमो ॥ ६४ ॥ [७०]

पुव्वण्हभोअणजलोल्लेसु विआरिअविरल्लिआ चेअ ।
भच्छिअजलहिसु विमइअविसालया तह विहाडणमणत्थे ॥७१॥

विआरिआ पूर्वाह्णभोजनम् । विरल्लिअं जलार्द्रा । विस्तारितार्थं तु तनोतेरादेशे सिद्धम् । विमइअं भर्त्सितम् । विसालओ जलधिः । विहाडणं अनर्थः ॥ यथा ।

L. 1. Z विलिञ्जराः X धाना X अंविगिय for विअ° CZ °गियं X निंदितार्थं X विक्केणूअं Z °णुयं Z विडिव्विरं. L. 2. BF विंडिवियं C विडंचियमित्यन्ये X विडंवियं Z विडिवियमित्यन्ये. L. 3. CDX विरहे BFZ °विडिव्विर° CX °डिचिरंगे Z वियंगिय° BCFX °गिय° CX मुट्टंति. L. 4. BF पुत्ता CDX मुचा Z विलंज° BCFXZ °राओ BF विक्केणुपत्थिरहसत्तो C विक्केणुएद्दुरियसत्तो D विक्केणुइद्धिरयासित्तो X विक्केणुअद्दु (°ट्टु°!) रियसत्तो Z °थिरय°. L. 5. BCFXYZ °अवल° E °लंगिए X लंगिए C °विली ACEXYZ विहरियं BF विरहियं. L. 6. X विप्पा° cdd. °डियं ABEFXYZ विद्दुंडियं C °डिय प (delet 2. hd.) AY विप्फिडियं BF विप्पंडियं CEXZ °डियं B नासियए CE (F!) YZ णासियए. L. 7. B विलिव्विरी C (F!) विलिविली X विलिविल्ली BCFXZ °निस्थाम° BCFXZ विरहियं X स्थम्तम् BF विप्फोडियं X विप्पा° CXZ °डियं BCFXZ °डियं. L. 8. BCFX विप्पंडियं Z विप्पिडियं X नासितनासितार्थाः. L. 9. X विप्पा° BCFXZ °डिय° (twice) X om. साहिम विद्दुंडिअ CZ °सहियम BXZ °वएहिं C (F!) °वोरेहिं. L. 10. B °डिय C (F!) X विप्पंडिय° Z विप्फिडिय° B विलिव्विरी° C (F!) °विली X विलिविर्लि° Z °विरहियं BCFX °रियं BF भरिमे. L. 11. BF पुव्वण्ण° CZ °भोयण° Y °जलुल्लेसु cdd. वियारिय° C °विल्लिया ABEYZ °ल्लिया FX विरिल्लिया ACYZ चेय BF चेव. L. 12. ABCFXYZ भच्छिय° cdd. विमइय° C 1. hd. °मणच्छे. L. 13 BCFXZ वियारिया BCFX पुर्वाह्न° C 2. hd. पूर्वाण्ह° BFZ विरल्लियं C वरिल्लियं 2. hd. विरिल्लियं X विरहियं CXZ जलार्द्र. L. 14. BXZ °देशासिद्धं BCFXZ विमइयं B भत्सितं CZ °डनं X विहाणनं.

गुणमणिविसालय तुहं विहाडणगयाण वेरिअसिसूण ।
विमइअगुरूण अंसुअविरलिआणं विआरिआ कत्तो ॥ ६५ ॥ [७१]

मलिणम्मि विसंवायं विअओलिअमवि विअंसओ वाहे ।
णट्ठे विऊरिअं तह कोलाहलयम्मि विमलहरो ॥ ७२ ॥

विसंवायं तथा विअओलिअं मलिनम् । विअंसओ व्याधः । विऊरिअं नष्टम् । विमलहरो कलकलः ॥ यथा ।

मयणविअंसय विअओलिओ विसंवायकम्मणा तं सि ।
जलहरविमलहरविऊरिआ विरहिणीउ जं हणसि ॥ ६६ ॥

अत्र । विहोडइ ताडयति । विउडइ विप्पगालइ नाशयति । विच्छोलइ कम्पयति । विढवइ अर्जति । विरोलइ मथ्नाति । विअट्टइ विलोट्टइ विसंवदति । विसूरइ खिद्यते । विसट्टइ दलति । विहीरइ विरमालइ प्रतीक्षते । विडविड्डइ रचयति । एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः ॥ [७२]

काले कज्जअयाणे विलुत्तहिअओ तरङ्गए वीली ।
वीची लहुरच्छा वीसुं जुअए वीलणं च पिच्छिलए ॥ ७३ ॥

L. 1. Z विलडण° corr. विहाडण° C वरियसिसूणा X वेरियसिस्तण. L. 2. BCFXZ विमइय° B °गुरुण CGXZ अंसुय° *cdd.* °लियाणं BCFX वियारिया. L. 3. From वायं to लिअं l. 5. torn off in G. A विअउलिवं विअंसउ B वियलिअमवि C (F!) Z वियलियमवि C 2. hd. विउलि° X विअउ° Y वियओ° EXY °लियम° EXY विअंसओ ABF °सउ C वाही E वाहे. L. 4. Z णट्ठे *cdd.* °रियं. L. 5. BZ तथा विउलियं C (F!) X तथा विउलिअं X मलिनं CX वियंसओ G °सउ B °रिय CG (F!) XZ °रियं. L. 6. B °कल. L. 7. G °वियंसय Z °विअंसिय G विअ–उ X वियओलिओ G विसवाय° BCF कंमणा. L. 8. BCF °हराविऊरिया X °हरावि° Z °हराओविऊरिया B विरहि° Z विरह° C °णीउं. L. 9. X ताडयति BCF विओडइ BF विप्पगालइं नोड्डायति. L. 10. BF विढइ CXZ अर्जयति In G from अर्जति to विलोट्टइ torn off. BF विअट्टइ C विट्टइ X विदृइ Z वियडइ X विलोदृइ X विस्तरइ BFX खियति. L. 11. X विसदृइ Z विसट्टइ C विहारइ C विड° X विहविड्डइ G ° विड्डइ Z °विट्टइ. L. 13. काले क torn off in G. E कज्जयआणो X कज्जय° A विलित्त° G विलुक° ACEXY °हियओ GZ °हियउ Z वीली. L. 14. X ची for वीची A °रत्था BFX जुयए C जअए E जुवए BF पवीलणं च पिच्छलए.

विलुत्तहिअओ यः काले कार्यं कर्तुं न जानाति । वीली तरङ्गः। वीची लघुरथ्या । वीसुं युतकम् । पृथगित्यर्थः । सामस्त्यवाचकस्तु वीसुंशब्दो विष्वक्शब्दभवः । वीलणं पिच्छिलम् । अत्र । वीसालइ मिश्रयति । वीसरइ विस्मरति । एतौ धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ ॥ यथा ।

> जं णिसि वीचीए जलवीलीगयवीलणत्तणाइ तुमं ।
> ण गओ सि हविअ वीसुं तं दइअं ता विलुत्तहिअओ सि ॥६७॥ [७२]

वुप्फं च सेहरे गहगहिए वेप्पो पसुम्मि वेंढी अ ।
वेलं च दन्तमंसे वेणो विसमे णईतूहे ॥ ७४ ॥

वुप्फं शेखरः । वेप्पो भूतादिगृहीतः । वेंढी पशुः । वेलं दन्तमांसम् । वेलेत्यन्ये । वेणो विषमः सरिदवतारः ॥ यथा ।

> वेंढिं हणिउं जण्णे धावसि वेप्पो व्व विप्प जडवुप्फ ।
> तो वेणाओ पडिओ पडिअदसणमूलवेल लहसु फलं ॥ ६८ ॥ [७४]

वेत्तं च अच्छवत्थे विडम्बणाए अ वेलंबो ।
वयणिज्जे वेणिअवेसणा य मउअम्मि वेअल्लं ॥ ७५ ॥

L. 1. BF विलुत्त° C 1. hd. वित्तहियउं C 2. hd. XZ °हियओ G °अउ X जानानि From ली to युतकम् l. 2 torn off in G. L. 2. BF वीसं GZ सामर्थ्यवाच° G वीसु° BF विष्वग्शब्द° G विष्वक° X विष्वग्°. L 3. CX पिच्छलं C विसालइ. B मिश्रययति C एते From पूक्ताविनि to जलवीली° l. 5 torn off in G. Z ७२ for यथा. L. 5. BCF निसि वीवीए Z वीचीइ C °गेय° Z वालत्तणाइ. L. 6. X णे BF गागओ स CG गउ *cdd.* हविय BF दइ (sic) C दइउं GZ दइयं X दइओ C °हिअउ G °हियउ Z °हियओ. L. 7. A वुप्फं F वुप्फं B व AG वेप्हो BF वप्पो C विप्पो E वेप्पे X पसुं A वेंटी BCF वेढो X वेंढा Y वेंढी From ढी to णईतूहे l. 8 torn off in G. ABXYZ च C (F !) वा. L. 8. C 1. hd. X व A दत्तमंसे Y दंतमासे which is equally correct C विसामणईत्तहे BF णइ° A णईत्तारे X णइत्तारे Y णाईवुहे. L. 9. X शेषर B वप्पो C विप्पो X स्तनादिगृहीतः C (F !) °हीताः BCFX वेंठी G वेण्ढी CZ °मासं B वेले°. L. 10. G विणो X विषमसरि°. L. 11. B वेंठि CG वेण्ढि X वेढिं B, C 2. hd. F हणिओ Form डं to पडिअ° *om.* G. BF वेप्पे CX विप्पो Z विप्पु C व BF जलवुप्फ. L. 12. *cdd.* वेणउ (X as above) *cdd.* *om.* पडिओ *cdd.* पडिय° BF °मुल° Z° सुण° X °मूण° G °मूण-हसु X लसु. L. 13. E वित्तं Z अत्थ° C °वच्छे BFZ विडंवणाए C विलंबणाए *cdd.* य E चेलंवो B वेलंवो. L. 14. B विणिय° AEFGXYZ वेणिय° C वेणिया° G °वेसया ण म° BF, C 2. hd. मउओअ° EX वेयलं.

वेत्तं अच्छवक्त्रम् । वेलंबो विडम्बना । वेणिअं तथा वेसणं वचनीयम् । वेअल्लं मृदु । वेअल्लं असामर्थ्यमित्यन्ये ॥ यथा ।

वेअल्लवेत्तमेअं अवेणिअं पामराण दंसन्तो ।
अण्णाणत्तणवेसणवेलंबं लहसि वणिउत्त ॥ ६९ ॥

अत्र वेसणं ओष्ठ्यादिकं केचित्पठन्ति ॥ [७५]

वेमाइ वेल्लरी वेइआ सलिलहारिणीए अ ।
वेंढिअवेप्पुअवेरिज्जा वेढिअसेसवासहाएसु ॥ ७६ ॥

वेल्लरी वेश्या । वेइआ जलहारिणी । अङ्गुलिमुद्रावाचकस्तु वेदिकाशब्दभवः । वेंढिअं वेष्टितम् । वेप्पुअं शिशुत्वम् । भूतगृहीतमित्यन्ये । वेरिज्जो असहायः । एकाकीत्यर्थः । वेरिज्जं साहायकमित्यप्यन्ये । यदाह गोपालः ॥ असहायं वेरिज्जं साहायकमपि च केचिदिच्छन्ति ॥ यथा ।

अन्धारवेंढिआसुं दिसासु जं भमसि दिअर वेरिज्जो ।
गयवेप्पुअ तं णूणं तं वेल्लरिवेइआहि हरिओ सि ॥ ७० ॥

अत्र वेल्लइ रमते इति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ॥ [७६]

L. 1. BG वेलंबो F वेडंबो C विलंबना *cdd.* वणियं X वसणं. In G नीयं वे° torn off. L. 2. BGZ वेअल्लमसाम° X वेअल्ल. L. 3. G वयल्ल° Z वेयल्ल° *cdd.* °मेवं अवेणियं (Z °मयं) X दंसतो. L. 4. BF अन्नाणत्तण° From °त्तण to चकस्तु l. 8 torn off in G. B वेलंबं C (F !) हलसि Z वहसि °उत्ता. L. 5 BZ वेसणमोष्ट्यादिक (Z° कं) C (F !) वेसणेजमो° X वेसएमोष्ट्या°. L. 6. BF वंमाइ AZ वेल्लिरी C 1. hd. विल्लली EX बिल्लरी *cdd.* वेइया X °हारिणीए *cdd.* य. L. 7. A विण्ढिअ° B वेंढिय° CE (F !) Z वेण्ढिय° X वेंढिय° Y वेंटिय° E °वप्पुवेरिज्जा ABCFXYZ वेढिय° X °असहाएसु. L. 8. BCFZ वेल्लिरी X बिल्लरी BF *om.* वेश्या BCFXZ वेइया X सलिलहारिणी X *om.* from अङ्गुलि° to °भवः incl L. 9 BF वेंटियं C विण्टियं C 2. hd. वेण्ढियं GXZ वेण्ढियं B वेष्टितं C वेप्पुयं GZ °गृहीतमप्यन्ये. From रिज्जो to असहायं l. 10 torn off in G. B असहायः CZ असहाय X असहा. L. 10. X वेरिज्जा हायक° B सहायक° X असहाय Z वरिज्जं B साहायकमव X सायायक°. L. 11. BCFX *om.* च C *om.* from दिच्छन्ति to दिअर l. 12. L. 12. BF °वेंटियासुं GZ °वेण्डियासु (Z °सुं) X °वेटियासुं X नमसि for भमसि CX दियर X वेरिज्जे From रिज्जो to त्र वेल्लइ l. 14 torn off in G. L. 13. C °वेप्पुअ यं X यं for तं Z °वप्पुअ यं B णूणं F णूणयं BF चेल्लरि° CZ वेल्लिरि° BCF XZ °वेइयाहिं B हरिसिओ सि C 1. hd. हरिउ. L. 14. C रमतेति X रमतीति Z रमत B° पूक्त इति नोक्तः.

मणिआरघरोलीसुं वेडिअवेसंभराओ अ ।
वेलुलिअं वेरुलिए वेअडिअं तह य पच्चुत्ते ॥ ७७ ॥

वेडिओ मणिकारः। वेसंभरा गृहगोधा। वेलुलिअं वैडूर्यम्। वेअडिअं प्रत्युप्तम्॥ यथा।

वेसंभरासिरोमणिवेलुलिआहरणमुप्पलच्छीए।
वेडिअ जइ देसि तुमं होसि तओ तीइ हिअयवेअडिओ ॥७१॥ [७७]

वेडइओ वाणिअए कलुससुराए अ वेंढसुरा ।
भमरम्मि वेणुणासो संकडए वेडिकिल्लं च ॥ ७८ ॥

वेडइओ वाणिजकः। वेंढसुरा कलुषा सुरा। वेणुणासो भ्रमरः। वेडिकिल्लं संकटम्॥ यथा।

महुपाणन्धे अम्हे पिए वि वेडइअ वेणुणासे व्व।
किं लोअवेडिकिल्ले वेंढसुरं देसि पाणिअं खिविअ ॥ ७२ ॥ [७८]

वेवाइअमुल्लसिए वेल्लाइअमवि अ संकुइए ।
वेसत्तणम्मि वेसक्खिज्जं उसहम्मि वोवालो ॥ ७९ ॥

वेवाइअं उल्लसितम्। वेल्लाइअं संकुचितम्। वेसक्खिज्जं द्वेष्यत्वम्। अयमोष्ठ्यादिः प्रायेण। वोवालो वृषभः॥ यथा।

L. 1. BF मणियाघरो° CEGXYZ मणियार° E °लीसं *cdd.* वेडिय° ABFG, C 1. hd. Z °राउ *cdd.* य. L. 2. A वेरुलियं BCEFXYZ °लियं G °लिय ABFG XYZ °डियं From तह to संभरा l. 3 torn off in G. X तह पे तह य EZ अ Z पच्चुत्त. L. 3. CG वेलु° BCFGXZ °लियं. XZ वेअडियं BF पच्चुत्तं. L. 4. C वेसम्भरा° X शिरोमणि° *cdd.* °लुलियाह° BF °णमुप्पल°. L. 5. *cdd.* वेडिय From मं हो° to अडिओ torn off in G. C होसी CX तउ BCFXZ हियपवेयडिओ. L. 6. AG वेडइउ EXZ वाणियए G चाणियए B कलस° E कलसु° *cdd.* य AXY वेंट° EG वेण्ढ° X °सुया. L. 7. BF वेणुणासो B सकडए E वेडिकल्लं X विडिकिल्लं व. L. 8. G °इउ X वेडिइओ BCFX वेंटसुरा G वेण्ट° From लुषा to वेडि° torn off in G. C 1. hd. विणुण्णासो 2. hd. वेणुण्णासो. L. 10. C अम्ह X अह्मे पिप C ति G वे BFGXZ वेडइय C *om.* वेडइअ C °ण्णासे C 1. hd. व G व्वं. L. 11. C कि *cdd.* लोय° BCFX वेंट° G वेण्ट° B °सुरा C (F!) °सुर BCFX पाणियं G पाणिअं *cdd.* खिविय. L. 12. B वेवाविय° ACE (F!) XYZ वेवाइय° ABF वेल्लाइयम° C वेल्होइयम° E चेल्लाइयम° In G from वाइअ° to वि torn off. *cdd.* य BF संकुयए Y संकुचिए. L. 13. ABCFY वेसत्त° EX वेसित्त° G वेसित्त° Z वेसत्° BFG वेसक्खिज्जं C 1. hd. °खिसं 2. hd. °क्खिस्सं E वेसिक्खिज्ज X °क्खिज्ज B उसहंमि Z ओसहम्मि E चोवा° X वोवाले. L. 14. *cdd* °इयं (twice) C वेसखेसं 2. hd. °क्खं F °खिज्जं X °क्खेज्ज. B अयमोष्ठ्या° Z °ष्ठ्या° From ष्ठ्या° to यथा torn off in G. L. 15. Z वृषभो.

अमुणिअवेसाक्खिज्जं लज्जावेल्लाइअं इमं बालं ।
वेवाइअरोमञ्चो किं रे वोवाल छिप्पेसि ॥ ७३ ॥

अत्र वेरुलिअं वैडूर्यमिति शब्दमवम् । वेअडइ खचति । वेहवइ वञ्चति । वेमयइ भनक्ति । एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः ॥ [७९]

वोकिल्लो धरसूरे तह वोज्झयवोज्झमल्लया भारे ।
अणुचिअवेसम्मि अ वोमज्झो वोरच्छवोद्रहा तरुणे ॥ ८० ॥

वोकिल्लो अलीकशूरः । वोज्झओ तथा वोज्झमल्लो भारः । वोमज्झो अनुचितो वेषः । वोमज्झिअं अनुचितवेषग्रहणमिति तु अस्यैव णिमन्तस्य सिद्धम् । वोरच्छो तथा वोद्रहो तरुणः । वोद्रहो ओष्ठ्यादिः प्रायेण ॥ यथा ।

वोकिल्लय वोरच्छय असिवोज्झं फलयवोज्झमल्लं च ।
किं वहसि वोद्रहीणं मज्झे एसो खु वोमज्झो ॥ ७४ ॥ [८०]

वोहारं जलवहणं णहसि अ चोद्दसिछणम्मि वोरल्ली ।
वोसेअमुव्भुआणे भरिउल्लट्टम्मि वोसट्टं ॥ ८१ ॥

L. 1. *edd.* अमुणिय° CX °खिज्जं G °खिज्जः BFGXZ °लाइयं C °लाइमं *edd.* बालं (Z as above). L. 2. *edd.* वेवाइय° C वोव BF छिप्पेसि C छिप्पेसि (!) X विप्पेसि. L. 3. BCFXZ °लियं G °लिअं From ति to वइ torn off in G. X शब्दनवम् BF खज्झति C विहवइ C विमअइ GZ वेमयइ. L 4. B °षुक्ताः. L. 5. X वोक्किल्लो G नथा BF *om.* वोज्झय° C वोज्झय° E वोज्झय° Y वोज्झयचों° C °वोझ Z °बोज्झ° EX भारो From भारं to °च्छवोद्रहा l. 6. torn off in G. L. 6. ABEFXY °चिय° CZ °विय° ABCFXYZ य BCFZ वोमज्जो C वोमझो YZ वोरत्थ° C 2. hd. °वोड्डहा E °वोद्रह BF भरणे. L. 7. C वोक्किल्लो X विक्किल्लो BCFX °सूरः B वोज्जओ C वोझ° 2 hd. °ज्झ° (F!) also next word. G °उ From नथा to रः torn off in G. BF वोमज्जो C °झो. BF अनुचितो From तो to सिद्धम् l. 8. torn off in G. L. 8. X वेष BF °ज्जिवमनु° C °झियमनु° X °ज्झियमनु चित° Z °ज्झिअमनु°. Z वोरत्थो C *om.* नथा. L. 9. From मा to जल° l. 12. torn off in G. B ओष्ठ्या G उष्ठ्या° Z प्रायेणः L. 10. CX वोक्किल्लय Z वोकिल्लिय वोरत्थअ B °वोज्जं C °वोझं (F!) B °वोज्जमल्लं C °वोझ° (F!). L. 11. X वोद्रहीणं BF मज्जे C मझे BF वोमज्जो C वोमझो. L. 12. E वोहारं A जलवलणं EG XYZ घ A वोद्दसि° E °रोद्दसि° C °च्छणंमि E °छणम्मि चों° X °च्छणंमि From चोद्दसि° to काहुलि l. 6. stanza 86 torn off in G. L. 13. ABCFXY वोसे- यमु° (A सों° !) E वोसेयमु° Z वासेयमु° ABCFXYZ °मुब्भुयाणे E °मुज्झुयाणे Z ° उल्लट्टंमि E वोसट्टं Z वोसट्टं.

वोहारं जलस्य वहनम् । वोरल्ली श्रावणशुक्लपक्षचतुर्दशीभिव उत्सवविशेषः । केचिद्दिमामपि वोरल्लीमाहुः । वोसेअं उब्भुआणं । उन्मुखगतमित्यर्थः । वोसट्टं भृतोल्लुठितम् ॥ यथा ।

अंसयवोसट्टच्छी वोसेअहिआ य विरहतावेण ।
कह पेच्छे वोरल्लिं वोहारमिसा किमित्थ सहि णेसि ॥ ७५ ॥

अत्र । वोक्कइ विज्ञपयति । वोलइ गच्छति । एतौ धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ ॥ [८१]

वोकिल्लिअं च रोमन्थे तह वोभीसणो वरायम्मि ।
दारेगदेसखेत्तेसु वडो अ वणोऽहिआरसवचेसु ॥ ८२ ॥

वोकिल्लिअं रोमन्थः । वोभीसणो वराकः ॥ यथा ।

उप्पाइउमसमत्था जे चव्विअचव्वणं कुणन्ति कई ।
वोभीसणा फुडं ते वोकिल्लिअकारिणो पसुणो ॥ ७६ ॥

॥ अथानेकार्थाः ॥

वडो द्वारैकदेशः क्षेत्रं चेति द्व्यर्थः । वणो अधिकारः श्वपचश्च ॥ [८२]

वंठो अकयविवाहयणिण्णेहयखण्डगण्डभिच्चेसु ।
तणुवलिअभूअगहिएसुं वप्पो वण्णमच्छरत्तेसु ॥ ८३ ॥

L. 1. BZ *om.* पक्ष B उच्छव° B किंचंद्दिमामपि X केविद्देनामपि. L. 2. Z देनामपि BF वोरलीमाहु: C वेरेल्लामाहुः X वोरल्लामाहु: BCFZ वोसेयं X वोसेय BXZ उब्भु (X °डम°) याणं C (F!) उव्भुयाणं. B उन्मुख° X उन्मुख (!) X भतोल्लु°. L. 4. BF अंसुअ° XZ अंसुय° BCFXZ °हिया C विरह° (F!) L. 5. BF *om.* वोरल्लिं C वोरिल्लिं C किमिच्छ X कमिच्छ B सह X णे (sic). L. 7. B वेक्कि° E वोकि° *edd.* ल्लियं B व X तेह E चोभी° BF वोभीणो X वोभीसणे C विरायंमि XY add अथानेकार्थाः ॥ L. 8. BF दारगदेस° B चडो BEFX च C आ C 2 hd. वेणो ABF ऽहियार° C अहियार° Y अहिआर° Z हियारसवएसु Y °सवचेसु. L. 9. B वोकिल्लयं C (F!) XZ °ल्लियं. L. 10. BF उप्पाइयम° X उप्पाइयाम° C °समन्त्था BF चव्विय° Z चव्विय° CX चव्वियचव्वणं B कइ. L. 11 Z वोभीसणो BF फुडं B वोकिल्लय° CZ वोकिल्लिय° F वोकिल्लय° X °ल्लियकारणो C पिसुणो. L. 12. E अथाऽनेकार्था *om.* A. L. 13. C वेडो C वेणो BZ ऽधिकारः X अधिकार. L. 14. A वण्ठो E वणो Z वण्ठो C °णिण्णेहख° C 2. hd. del ख. Z °निन्नेहयखड° BF °गंडभिमि° Z °गंडसिच्चेसु E °भित्तेसु X °भित्तेसुं. L. 15. A °वलिअ° BCEFZ °वलिय° XY °बलिय° CX °भूय° BF °भूअइगएसुं A °एसु Z °गहेएसु X वण्णम° BZ °मत्थरत्तेसु.

वंठो अकृतविवाहो निःस्नेहः खण्डो गण्डो भृत्यश्चेति पञ्चार्थः । वप्पो तनुर्बलवान् भूतगृहीतश्चेति त्र्यर्थः । क्षेत्रवाचकस्तु वप्रशब्दभवः । वण्णं अच्छं रक्तं च । अत्र । वले निर्धारणनिश्चययोः । वणे निश्चयविकल्पानुकम्प्यसंभावनेषु । एतौ शब्दानुशासने निपातावुक्ताविति नोक्तौ ॥ [८३]

झाडझडीसु वडप्पं वरडी तेलाडिदंसभमरेसु ।
विअसन्तकलयलेसुं वयलो सेणणउलेसु वल्लाओ ॥ ८४ ॥

वडप्पं लतागहनं निरन्तरवृष्टिश्च । वरडी तैलाटी दंशभ्रमरश्च । दंशश्चासौ भ्रमरश्चेति विग्रहः । यदाह । वरडी तैलाटी स्यादिति । दंशभ्रमरविशेषो वरडीति च । वयलो विकसन् कलकलश्चेति द्व्यर्थः । वल्लाओ श्येनो नकुलश्च ॥ [८४]

खेत्ते घरे अ वलयं सुन्दरबहुसिक्खिएसु वत्तड्डो ।
वयणं मन्दिरसेज्जासु वप्पिणो खेत्तउसिएसु ॥ ८५ ॥

वलयं क्षेत्रं गृहं च । वत्तड्डो सुन्दरो बहुशिक्षितश्चेति द्व्यर्थः । वयणं मन्दिरं शय्या च । वप्पिणो क्षेत्रमुषितश्च ॥ [८५]

वल्लरमरण्णमहिसक्खेत्तजुवसमीरणिज्जलवणेसु ।
सालविडङ्केसु वरंडो साहेज्जविकचेसु वग्घाओ ॥ ८६ ॥

वल्लरं अरण्यं महिषः क्षेत्रं युवा समीरो निर्जलदेशो वनं चेति सप्तार्थम् । वरंडो प्राकारः कपोतपाली चेति द्व्यर्थः । वग्घाओ साहाय्यं विकासितश्च । अत्र । वलइ आरोपयति गृह्णाति च । वंफइ वलति काङ्क्षति च । एतौ धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ ॥ [८६]

L. 1. Z वंटो अकृत° BCFX निस्नेहः X भत्यश्चेति B °वंल°. L. 2. Z चेति for च. L. 3. BF वलं C वेले X निर्द्धारणनिश्चययो C *om.* योः । वणे निश्चय. Z वण BCFZ °कंप्यस° X °ल्पानुकंभावनेषु. L. 4. X निपातानुक्ता°. L. 5. BF ज्झाडज्जडीसु A °हाडीसु C °हंसभम° X °दंतभम°. L. 6. ABEFXYZ वियसंत° C विलसंत° X वयणो Y वअलो A वण्णाउ Z वल्हाउ. L. 7. Z °वृष्टिश्चेति X वरटी C तेलाटी X दंसभमरश्च CX दंसणश्चा°. L. 8. X वरःटी C तेलाटी. X वरडी-दिति, *om.* च L. 9 Z वेयलो. L. 10. *cdd.* य E चलयं BZ °वहु° E सक्खि-एसु ABCFXY वत्तहो (C °ड्ढो !) Z वत्तट्टो. L. 11. Y वअणं BF मंदर° Z वप्पणो EX खित्त° C खेत्ते° E °ओसिएसु. L. 12. X क्षेत्र घरं च BX वत्तहो C (F !) वेत्तट्टो Z वत्तट्टो B वहु°. L. 13. X शज्जा B °मुक्षितश्च. L. 14. AD वल्लमरम° BCEF °सखेत्त° B °णियल°. L. 15. BF °विडंकोसु E °विटंकेसु BCFXZ साहिज्ज° EX °विकसेसु. L. 16. X अरिण्यं BF निजंदेशो C निर्जरदेशो X तिर्जल°. CZ समार्थः X समार्थं BF वरडो प्राकार. L. 17. X वेति B द्व्य (sic) X साहायं B विक शितश्च X किसितश्च B चलइ. L. 18. B गृह्नाति C गृण्हाति BF वफइ चलति CX वंपइ C वलयति. BF काक्षति Z वा for च. From च to णं अइ L 3 next page torn off in G.

अङ्कम्मि वट्टमाणं गन्धद्दव्वाहिवासभेए अ।
वत्थाहरणम्मि तहा अब्भुदयावेअणम्मि वड्डवणं ॥ ८७ ॥

वट्टमाणं अङ्गं गन्धद्रव्याधिवासभेदश्च । वड्डवणं वस्त्राहरणमभ्युदयावेदनं चेति द्व्यर्थम्। अत्र वरहाडइ निःसरति धातवोऽर्थान्तरेऽपीति [सिद्धहेम॰ VIII, 4, 259] निषेधति चेति धात्वादेशोक्तू इति नोक्तः ॥ [८७]

वाउत्तो विडजारेसु विल्लमच्छे विलसिए अ।
ठाणविचालेसुं विक्खंभो दीहजघणेसु विक्खिण्णं ॥ ८८ ॥

वाउत्तो विटो जारश्च । वायउत्तो इत्यन्ये । विल्लं अच्छं विलसितं च । विक्खंभो स्थानमन्तरालं च । विस्तारवाचकस्तु विष्कम्भशब्दभवः । विक्खिण्णं आयतं जघनं च। अवतीर्णमित्यप्यन्ये ॥ [८८]

विडिमो सिसुमिअगण्डेसु दिट्ठवीसन्तएसु विव्वाओ ।
खलभिक्खवेज्जवाविअदाणेसुं विप्पयं चेअ ॥ ८९ ॥

विडिमो बालमृगो गण्डकश्चेति द्व्यर्थः । विव्वाओ अवलोकितो विश्रान्तश्च । विप्पयं खलभिक्षा वैद्यो वापितं दानं चेति चतुरर्थम् ॥ [८९]

L. 1. B वन्दमाणं BF धंगंध॰ C गंधं॰ ABEFXY गंधद्व्वा॰ Z गंधद्दवा॰ E ॰भोए *cdd.* य. L. 2. C वच्छा॰ (F?) B ॰मरणंमि A ॰णमि Y अब्भुदआवे॰ AEXYZ ॰वेयणम्मि ACXYZ वट्टवणं (F?) B वन्ड॰. L. 3. C वट्टमाणं (F?) B वन्ड॰ X वद्दमाणं Z ॰द्रव्यादिवास॰ BF वन्डवणं C वट्टअणं GXZ वट्टवणं From स्त्राहरणं to वोऽर्था॰ l. 4. torn off in G. XZ ॰हरणं अभ्यु॰ L. 4. B धातवो अर्थापीति CX अर्था॰ L. 5. X निषेधयति G निषेधति धाव-चेति. X ॰पूकाः; *om.* इति नोक्तः. L. 6. A वाउल्लो X विडजारे *cdd.* य. L. 7. From ठाण॰ to घणेसु torn off in G. AZ ॰विचालेसुं BCF ॰विचालेसु AGY ॰जहणेसु Z दीहजणेसु AC विक्तिसं BF विक्तिण्णं GZ विक्खित्तं. L. 8. BCDF वाउअत्तो X वाउत्तो GZ अत्थं. L. 9. From विष्कम्भ॰ to यतं torn off in G. C ॰शब्दः। B विक्खिण्णं F विखिण्णं L. 10. X अवतीण्णी॰ CX ॰मित्यन्ये. L. 11. B सिसुं॰ BCEFGXYZ ॰मिय॰ C दिट्ठ॰ G दिट्ट॰ C विचाओ G वेव्वाउ Z वेव्वाओ A ॰उ. L. 12. BFX ॰विज्ज॰ C 1. hd. ॰विज्ञ॰ *cdd.* ॰वाविय॰ GX ॰णेसु ABCFXYZ चेय From चेअ to कश्चेति l. 13 torn off in G. L. 13. BZ वाल॰ Z गंडश्चेति BCF विचाओ G ॰उ. L. 14. X चतुरर्थाः

विड्डिरमाभोगरउद्देसु विलासजघणेसु विच्छेओ ।
विहिगोसेसु विहाणो संझाचोरेसु अ विआलो ॥ ९० ॥

विड्डिरं आभोगो रौद्रं च । विच्छेओ विलासो जघनं च । विहाणो विधिः प्रभातं च । विआलो संध्या चौरश्च ॥ [९०]

विरहो रहकोसुम्भेसु वित्तई गव्विविलसिएसुं च ।
परिपाडिअम्मि विचिए विरलम्मि अ विच्छिअं होइ ॥ ९१ ॥

विरहो एकान्तं कुसुम्भरक्तवस्त्रं च । वित्तई गर्वितो विलसितं च । वित्तई गर्व इत्यन्ये । विच्छिअं पाटितं विचितं विरलं चेति त्र्यर्थम् ॥ [९१]

विमलिअमवि पण्णत्तं मच्छरभणिए ससद्दे अ ।
विसमिअममलोत्थरिएसु विलइअमहिज्जदीणेसु ॥ ९२ ॥

विमलिअं मत्सरभणितं सशब्दं चेति द्व्यर्थम् । विसमिअं विमलमुत्थितं च । विलइअं अभिज्यं दीनं च ॥ [९२]

हयविरलेसु विरिंचिरममलम्मि विरिंचिओ विरत्ते अ ।
फाडिअधारासुं विंचिणिअं वीअं च विहुरतकाले ॥ ९३ ॥

L. 1. B विड्डरिमा° C (F !) विड्डरमा° GZ विड्रिमा° C °जहणेसु From घणेसु to सु विहि° l. 2 torn off in G. BF विच्छेउं A विछिद्दउ. L. 2. X विहिगोसेस A विहाणो विहिविहाए संझा° E संञ्ता° In A चोरेसु अ not legible. GYZ व BCFGXZ वियालो. L. 3. BF विड्डरिडं C विड्डिरं G विच्छेउ. L. 4. *cdd.* वियालो B संध्या. L. 5. C °कोसुं° C वित्तूइं Z वितुई In G from विरहो to गव्वि° torn off. L. 6. EX पारि° BCEFGXZ °डियम्मि In G विचिए विर° twice. X विएए विरलम्पि GYZ व BCFY विच्छियं G विच्छिअ. L. 7. X °रक्तं वस्त्रं B वित्तइ C 1. hd. (F !) X वित्तूई From गर्वितो to च्छिअं torn off in G. C वित्तूई L. 8. *cdd.* विच्छियं X पारिपाटितं G चे (sic) L. 9. *cdd.* °लियम° E पन्नत्तं C °णिए सद्दे In A ससद्दे not legible. *cdd.* य. L. 10. *cdd.* °मियम° A °लोड° CX °लोच्छ° Y °लोत्थरिसु X °लोच्छतिए (!) ABCEFXYZ विलइयम° In G from अमहिज्ज° to समिअं torn off. L. 11. BCFXZ °लियं X पडामं मत्सर° *cdd.* °मियं G विमलं संमुच्छितं च विनं च । Z विमलं समुत्थितं च । BF विलईयं C वितलियइयं GXZ विलइयं L. 12. BF अभियं X व. L. 13. BF विरिंचिरमभिलंमि C विंचिर° C विरंचिओ G विरिंचिउ Z विरिंचिओ From विरत्ते to विरो l. 1 next page torn off in G. *cdd.* य L. 14. B वाडिय° ACE (F !) YZ फाडिय° X फोडिय° ABF °रासु C °रासुं त्ति BFZ विचि° C विरि° E विंचि° X विवि° *cdd.* °णियं ABCFXY वीयं F वीयं Z *om.* वीअं C °रत्तकाले.

विरिंचिरो अश्वो विरलं च । विरिंचिरा धारेति केचित् । विरिंचिओ विमलो विरक्तश्च । विंचिणिअं पाठितं धारा च । अत्र विम्हरइ स्मरति विस्मरति चेति धात्वादेशेपूक्तमिति नोक्तम् । वीअं विधुरं तत्कालं चेति द्व्यर्थम् ॥ [१३]

वुण्णो भीओव्विग्गेसु चोरमुसलेसु वेलू अ ।
वेल्लो केसेसुं तह पल्लववल्लीविलासेसु ॥ १४ ॥

वुण्णो भीत उद्विग्नश्च । ओष्ठ्यादिरयं प्रायेण । वेलू चौरो मुसलं च । वेल्ला केशाः । वेल्लो पल्लवः । वेल्ला वल्ली । वेल्लो विलासश्चेति चतुरर्थो वेल्लशब्दः । अत्र वेव्वे भयवारणविषादामन्त्रणार्थेषु प्राकृतलक्षणे निपातेषूक्त इति नोक्तः ॥ [१४]

वेहल्लो उद्धीकयविसंठुलाविद्धसिढिलयंगेसु ।
वेआलोऽन्धतमेसुं वेआरिअमवि पयारिअकचेसु ॥ १५ ॥

वेइल्लो ऊर्ध्वीकृतो विसंस्थुल आविद्धः शिथिलता गतश्चेति चतुरर्थः । वेआलो अन्धोऽन्धकारश्च । वेआरिअं प्रतारितम् । वेआरिआ केशाश्चेति द्व्यर्थो वेआरिअशब्दः ॥ [१५]

L. 1. C विरंचिरो X विरिचिरो GZ ऽश्वो BF विरिंचिरेति कश्चित CX विरंचिरा CX विरंचिओ G °चिउ. L. 2. X विरल्व BFZ विचिणियं C व्रिंचिणयं X °णियं From पाटितं to विलासी l. 4 next page torn off in G. XZ विहरइ CZ *om.* स्मरति X *om.* विस्मरति L. 3. BCFXZ वीयं. X विधुरितं. L. 4. B चुण्णो E वुण्णो Z वुन्नो AXYZ भीउ° BF °विग्गेषु Z °ब्विग्गे C °ग्गोसु चोरेमुललेसु 2 hd. °मुल° E °मुशलेसु E वेलु X वेल्ह अं Y वेल्ह य. L. 5. A वेल्ला वेल्लो Y वेल्ह°. L. 6. BF भीतः CX भीओ C 2. hd भीतो BXZ ओष्ठ्या° C वेल्ह चोरो B वेल्लाः X वेल्लू X मुशलं. L. 7. C पल्लवश्च C वेल्ली. L. 8. C °वाएरण° 2. hd. °वानेरण° C °दामंत्र°. C °लक्षणा F °लक्षणानि° X °लक्षणानिपातेपूक्तः C °पूक्ताः X *om.* इति नोक्तः. L. 9. A वेड्डो C वेइल्लो उद्धी° A °विसंडला B °विइसुंठुला° C °विसुंठलाविद्व ABCFXYZ °सिढिलियंगेसु. L. 10. CEXYZ वेयालो, आलो not legible in A. BCFZ अंध° ACEFXZ वेयारियमवि CY वेआरियमवि ABEYZ °रिय° BCF °कचेसु X °रियंकेसेसु Z कएसु. L. 11. C वेइल्लो BF उर्द्धी° CX ऊर्द्धी° BF विशंठुलः C विसंस्थूल Z विशंस्थुलः B गतांश्चेति Z गश्चेति B वेयालो Z विआलोंऽथो. L. 12. X *om.* अन्धो BF अंधका° CX अंधकारं च BFXZ वेयारियं C वेआरियं BF वेयारियं के° XZ वेया° CXZ °रिया C 2 hd. adds रिया. B द्व्यर्थः BCFXZ वेयारिय°.

वेहविओऽणायरकोवणेसु वेलाइअं च मिउदीणं ।
वेल्लहलो मउअविलासीसुं वोज्झरमईअभीएसु ॥ ९६ ॥

वेहविओ अनादरो रोषाविष्टश्च । वञ्चितार्थस्तु वञ्चिधात्वादेशसिद्धः । वेलाइअं मृदु दीनं च । वेल्लहलो कोमलो विलासी च । अत्र वेलवइ उपालभते वञ्चति चेति धात्वादेशेपूक्त इति नोक्तः । वोज्झरं अतीतं भीतं च । अत्र वोज्जइ त्रस्यति वीजयति चेति धात्वादेशेपूक्त इति नोक्तः ॥ [९६]

॥ इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचितायां देशीनाममालायां सप्तमो वर्गः ॥

L. 1. X वेहविउ BCF अणायर° E णाय° *cdd.* °इयं BF, C 2. hd. मिओ°. L. 2. X विल्हलो BF, C 2 hd. मओअ° EX मिउय° Y मउय° Z °विलासीसु B वोज्झर मंतीभिण्सु F वोज्जमंतीभि° A वोज्जर° C वोझर° ACEXY °रमतीतभी° Z °रममीतभी° X adds ॥ इति सप्तमो वर्गः । L. 3. BF अनादरो वृष्टश्च After °विष्टश्च C 2. hd. inserts on margin : वेलाइयं मृदु दिनं (sic) च. X °सिद्धाः X वेलाइयं मदु BF, C 1. hd. Z *om.* वेलाइअं मृदु दीनं च; see preceding note; X has these words after °विष्टश्च in the preceding line. L. 4. From वइ उपा° to त्वाचा° l. 7 torn off in G. L. 5. BF वोज्जरं C वोझरं C वोझइ XZ वोज्झइ X त्रेस्यति C विजयवि 2. hd. °यइ. L. 7. In G विरचि and from देशी° to मुएसु l. 2 next page torn off- BC FXZ °तायां स्वोपज्ञदेशिशब्दसंग्रहवृत्तौ (X *om.* वृत्तौ). A वर्गं ACX add! समाप्तः B adds ॥ ग्रंथाग्रं ॥ ३९५ ॥ छ ॥ द ॥ Z adds ॥ ग्रंथाग्रं ॥ ३९५ ॥ E only has ॥ इति सप्तमो वर्गः ॥ छ ॥ Y only सप्तमो वर्गः ॥

अष्टमवर्गे प्राकृते शषौ न संभवत इति सादयः प्रस्तूयन्ते ।

सीहकुमुएसु सढिसंफा सहसंधारिआ जोग्गे ।
सत्ती वंकतिवयवट्टुलदारू सत्थसेहिआ य गए ॥ १ ॥

सढी सिंहः । संफं कुमुदम् । सहो तथा संधारिओ योग्यः । सत्ती वक्रपादत्रयं वृत्तं दारु । यदाह ॥ पल्लङ्कपायसरिसं तिदारुअं उद्धणिमिअआयरिसं । तं जाणसु सत्तिं ॥ इति । गोपालस्तु ॥ सत्ती कलसाधारो दारु भवेत्तल्पसमसमुच्छ्रयणम् ॥ इत्याह । सत्थो तथा सेहिओ गतः ॥ यथा ।

संफच्छी सढिमज्झा संधारिअसयणसेहिए दइए ।
सत्तीसत्थं कलसं रयन्तसहवारिणा भरइ दइआ ॥ १ ॥ [१]

संगा संडी वग्गा संपा कञ्ची सरा माला ।
संखो वन्दी सरली चीरीइ सरत्ति सहसत्थे ॥ २ ॥

संगा तथा संडी वल्गा । संपा काञ्ची । सरा माला । संखो मागधः । सरली चीरिका । सरत्ति सहसा ॥ यथा ।

L. 1. Y has simply सकारादिः ॥ X अष्टमे X शेषौ. L. 2. A सीहि कु° X सीहे कु° C 1. hd. कुमु° C °सढी° B °संष्फा CEX °सम्फा E °सधा° A °रया BCEFX YZ °रिया From आ जो° to कपाद् l. 4 torn off in G. X जोग्गो. L. 3. EX °तिवय° C °वद्दुल° X °वट्टुल° BFX °दारु A सच्छ° X सत्थि° *cdd.* °सेहिया. L. 4. BCFX सम्फं Z सहे X सधारिओ B चक्र°. L. 5. From इ पल्ल° to तिदारुअं° torn off in G. X पल्लंकप्पय° BF °सरिकं तिदा कप्पयसरिसं तिदारुअं GZ °रुयं BF उद्धमिमिय° C उद्धनियमिय° F उद्धमिमिय° G उद्धानमिय° X उद्धतिमिय° Z उद्धनिमिय° From °आय° to समुच्छ्रय° l. 6 torn off in G. BF °आयरसं C आउरिसं Z °आहरसं L. 6. BCFXZ सत्तिमिति BF कलशा° X यद्दारु BF भवेत्तल्पसमुच्छ्रय° G समुच्छ्रय° X च्छ्रयण-मिति आह Z °च्छ्रयणमित्याह C सच्छो. L. 8. CXZ सम्फच्छी G स्फ° From च्छी to यण° torn off in G. B °मज्जा C (F 1) °मझा BCFXZ °रिय° X *om* सय C °साहिए L. 9. From सत्ती to भरइ torn off in G. CX °सच्छं BF कलशं *cdd.* दइया (X दया). L. 10. BF संढी CE सण्डी BF वग्गा E सम्पा GX सम्पा Z कंर्वा. L. 11. ABCFG वंद्दी Z चंदी A वीरिइ C °रिइ. L. 12. GX सगा C सण्डी BX वला X सम्पा From संपा to सरली torn off in G. L. 13. X वीरिका.

समरे संखवहूए सरलिसुणीइ दढसंपसरिआए।
सुहडे सरत्ति वालिअसंगे संडीइ धरिअए तुरओ ॥ २ ॥ [२]

सज्झोक्कं पच्चग्गे सउणं रूढे पसूणए सढयं।
सलली सेवा समरो गिद्धे सद्धाइ सगयं च ॥ ३ ॥

सज्झोक्कं प्रत्यग्रम्। सउणं रूढम्। सढयं कुसुमम्। सलली सेवा। समरो गृध्रः। सगयं श्रद्धा ॥ यथा।

तुह सज्झोक्के सढए समरो मंससगएण सललिपरो।
होइ विलक्खो किंसुअसउणमिणं वा मलीमसमुहाणं ॥ ३ ॥ [३]

सत्थरसंगोल्लीसंगेल्ला णिअरम्मि संगहो मोव्भे।
सत्तल्ली सेहाली पसवजरा संभवो सुरा सविसं ॥ ४ ॥

सत्थरो संगोल्ली संगेल्लो त्रयोऽप्येते समूहार्थाः। शय्यार्थस्तु सत्थरो स्रस्तरशब्दभवः। संगहो गृहोपरि तिर्यग्दारु। केचित्तु सग्गहो मुक्तो इति पठन्तः सग्गहशब्दं मुक्तपर्यायं व्याचक्षते। सत्तल्ली शेफालिका। संभवो प्रसवजरा। सविसं सुरा ॥ यथा।

जायवसंगोल्लीणं खयं सुणन्ता वि खीवसंगेल्ला।
बुद्धिविहूणा संभवगय व्व सविसं विसं ति ण मुणन्ति ॥ ४ ॥

L. 1. X संखवहूर सरिल्सु° BF °सुणीइ C °डुणीइ X दढसम्म° *cdd.* °सरियाए. L. 2. BF सरेत्ति BFGXZ वालिय° C वालियं° BF सडीइ CX सण्डीइ BCFZ धरियए X धरिए From रिअए to उणं रूढे next line torn off in G. BF तुर (sic) X तुवओ. L. 3. C सज्झो° 2. hd. °ज्झो° Z पच्चग्गे सउण्णं BF सढियं Y सढअं. L. 4. C गिद्दे A गिद्धाइ C सद्दाइ. L. 5. C सज्झोक्कं. From समरो to इ सज्झो° l. 7. torn off in G. X गध्रः L. 6. B श्रद्धा. L. 7. C सज्झो° G संमरो X सलरो G मंससगएण. L. 8. Z विलक्खओ BFGZ किंसुय° C °सउणिमिउणं (C 2. hd. del उ) वा मलीमसमुहाणं. L. 9. C सच्छर° BF °संगिल्ला X °संगोल्ली From गेल्ला to the end of the line torn off in G. BCFXY णियरंमि Y मुब्भे. L. 10. E सत्तली E पसव°. L. 11. C सच्छरो B संगेल्ला G संगेल्लो X शय्यार्थस्तु. C सच्छरो BF श्रस्तरशब्द° C °शब्दरु–भवः G °शब्दभः X °शब्दरसः L. 12. From हो गृहो° to सग्गहो torn off in G. C संग्गहो (F!) X सगाहो. G पठंत C (F!) संग्गह° B सग्गहं शब्दं X सगहशब्द. L. 13. B सत्तली. L. 14. G जायवस and then torn off to the end of the line. C खंयं Z खीवसंगेल्ली X °संगेल्ला. L. 15. BFG बुद्दि° CZ °विहीणा G °विहूणा X °विहीणो संभवमय C च C 1. hd. Z *om.* विसं GZ न.

वहुणो वि ण कापुरिसा हुन्ति महारम्भकज्जभारखमा ।
सच्चलिसत्थेरेहिं ण संगहो होइ कइआ वि ॥ ५ ॥ [४]

सण्णिअमोल्लं दप्पोद्धुरे सराहो दिए सवासो अ ।
संफाली पंतीइ सयग्घिसयत्ता घरट्टिमुइएसु ॥ ५ ॥

सण्णिअं आर्द्रम् । सराहो दर्पोद्धुरः । सवासो ब्राह्मणः । संफाली पङ्क्तिः । सयग्घी घरट्टी । शतघ्नीशब्दो येषां संस्कृते प्रसिद्धस्तेषां न देशी । सयत्तो मुदितः ॥ यथा ।

होसि सराहसवासय ण सयत्तो भोअणेण जं तुज्झ ।
रद्दसंफालिसयग्घी ण हु थक्कइ सण्णिअम्मि मुक्के अ ॥ ६ ॥ [५]

सण्णेज्झो जक्खे सव्वला कुसी सम्बरम्मि संखालो ।
संकरसाहीओ रच्छाए णिअडे सगेदं च ॥ ६ ॥

सण्णेज्झो यक्षः । सव्वला कुशी । संखालो शम्बराख्यो मृगविशेषः । संकरो तथा साही रथ्या । सगेदं निकटम् ॥ यथा ।

L. 1. BFGZ वहुणो X णामो for ण. L. 2. C °सच्छरेहि CX न C इ for होइ From हो in संगहो to ले दप्पो° l. 3. torn off in G. BCFXZ कइया CX इ. L. 3. ABFZ सण्णियमो° C सन्निय° E सह्लिमोल्ले X सह्लिय° Y सण्णियमल्ले दप्पु° G दप्पो° Z दपो° ABEGXY °द्धरे C °द्दुरे F °द्वरे *cdd.* य (X अ). L 4. BCF सइग्घि° ABCFGZ °सइत्ता X घरट्टि° BF °मुएसु. C 1. hd.° मुएसु. L. 5. BFGZ सण्णियं X सह्लियं C सन्नियं G दप्पो° X दर्प्पो° Z ब्राह्मणः From ह्मणः to ट्टी torn off in G. L. 6. B घाट्टी. *cdd.* सइत्तो L. 7. BFGXZ सइत्तो CXZ भोयणेण G भोयणेणं C तुझ. L. 8. Z रद्द° C °संपालि° Z न C संण्णिय° BFZ सण्णिय° X सण्णिमंमि From रद्द° to म्मि torn off in G. CZ मुक्के *cdd.* य. L. 9. C सण्णोझो 2. hd. °ज्झो GZ सन्ने° X सण्णेज्झो A सम्बर° BCFGZ संवर° EX संबर° Y नबर°. L. 10. B °साहिउ AGYZ °हीउ X रच्छीए Z रत्थाए A णिपडे BCF XY णियडे EGZ नियडे E संगेद्ध GZ सगेद्दं. L. 11. C सण्णिज्झो BF जक्खः Z सव्वला BF कुसी From लो to तथा torn off in G. BZ संवरा° C (F !) संवरा° L. 12. C संगेद्दं G सगेद्दं.

वेससगेद्दे संकरमज्झे णं आसि तं सुहडमाणी ।
सव्वलहत्थो संखालभया किं भरसि साहिसण्णेज्झं ॥ ७ ॥ [६]

संखलिसंदेवा सङ्खपत्तसीमासु संगयं मट्ठे ।
सेणम्मि सवाओ संघाडी जुअले खलम्मि संभुल्लो ॥ ७ ॥

संखली शङ्खपत्रताडङ्कः । संदेवो सीमा । नदीमेलक इत्येके । संगयं मसृणम् । सवाओ श्येनः । संघाडी युगलम् । संभुल्लो दुर्जनः ॥ यथा ।

समरासंगय रिउखगसवाय गायन्ति मलयसंदेवे ।
चलसंखलिसंघाडीउ किण्णरी तुह जसं असंभुल्ला ॥ ८ ॥ [७]

असुअन्धि संधिअं सउली चिल्ला वइअरम्मि संघोडी ।
संपण्णसंपणा घयउरत्थगोहूमपिट्ठम्मि ॥ ८ ॥

संधिअं दुर्गन्धम् । सउली शकुनिका । संघोडी व्यतिकरः । संपण्णा तथा संपणा घृतपूरार्थगोधूमपिष्टम् ॥ यथा ।

रक्खसु तुमं असंधिअसंपणपायम्मि सउलिसंघोडिं ।
जं अज्ज आगमिस्सइ वल्लहसंपण्णभोअणो दइओ ॥ ९ ॥ [८]

L. 1. C वेसमगद्दे यं (del. 2 hd.) X वेसमगद्दे Z वस° B °गेद्दे B °मज्जे C °मझे 2. hd. °ज्झे C असि. L. 2. C सबल° G सव्वलत्थो C °सणेसं Z °सण्णेज्जं From ण्णेज्झं to मासु torn off in G. L. 3. B मट्ठे C मट्ठे F मट्ठे. L. 4. BF सवाउ X सव्वाओ B संघाडी X संघडी EGYZ जुयले A संतुल्लो BCF संबुल्लो. L. 5. X *om.* संखली BFX संखपत्र° GZ °पत्रं° X °रडंकः X °मेलकः From संगयं to गलम् torn off in G. L. 6. BFZ सवउ C 1 hd. संबुल्लो G संभुंल्लो. L. 7. G °सम°. L. 8. BCFX चल° B °सखलि° *add.* °डीओ (X °उ) BX किन्नरी CFGZ किन्नरी C असंतुल्ला. L. 9. From असु° to वइअ° torn off in G. A असुयूंधि Z असुयंधि ABEFYZ संधियं X यं (sic) BF चिल्ला C 1. hd. Z चिल्ली C 2. hd. चिल्ली BF वइरंमि EX वइय C संघाडी. L. 10. A °संपण्णा घउर° C 1. hd. °रत्त° C °पिट्ठंमि EX °पेट्टम्मि G °पिट्ठम्मि. L. 11. *add.* संधियं (X °धे°) BF संघोडो BF संपया From ण्णा to क्खसु torn off in G. C संपूणा L. 12. BF °पुरर्थ° CXZ पूरार्थ गो° L. 13. C रखसु BCFXZ असंधिय° G असंधियं° C °संघोडि. L. 14. C अज्ज Z आगिमस्सइ In G आग° वल्लहसंप is torn off. B संपण° C संपण्णं° GX °भोयणो Z °भोइओयणो GZ दइउ.

संजुद्धं सप्फन्दे सच्छहसरिसाहुला सरिसे ।
संभलिसण्हाईसहउत्थिअसुहउत्थिआउ दूईए ॥ ९ ॥

संजुद्धं सस्पन्दम् । सच्छहो तथा सरिसाहुलो द्वावप्येतौ सदृशार्थौ । संभली सण्हाई सहउत्थिआ सुहउत्थिआ चत्वारोऽपि दूतीवाचकाः ॥ यथा ।

संभलिसहउत्थिवरे सुहउत्थिअसच्छहेण कम्मेण ।
तं सण्हाई जं तुह मोणमसरिसाहुलं असंजुद्धं ॥ १० ॥ [९]

सत्तत्थो अहिजाए पडिवेसिअए सइज्झो अ ।
संजत्थो कुविए सद्दालं सिंदीरसिंखला णिउरे ॥ १० ॥

सत्तत्थो अभिजातः । सइज्झो प्रातिवेश्मिकः । सइज्झिअं तु प्रातिवेश्यम् । संजत्थो कुपितः । संजत्थो कोप इत्यन्ये । सद्दालं सिंदीरं सिंखलं त्रयोऽप्येते नूपुरार्थाः ॥ यथा ।

किं सत्तत्थे दइए संजत्था होसि राणिरसिंदीरे ।
तुह सद्दालपडिरवो ण सइज्झे सिंखलारवोऽण्णाए ॥ ११ ॥ [१०]

L. 1. From संजुद्धं to सरिसे torn off in G. ABFYZ संजद्दं C 1. hd. संद्दं 2. hd. संजद्दं E संयुद्धं A संफद्दे E सप्फंदे BEF C 2. hd. X सत्थह° X °सरिसाउला सरिसो. L. 2. Z °सहा° BF सहउच्छियाउ (*om.* असुहउत्थि) CXY °सहउच्छियसुहउत्थि (Y °च्छि°) याओ (X °उ) C 1. hd. Z °उत्थियसु° A °छियसुहउछियाउ E °च्छिय° G सण्हाईं स–हउच्छिआउ X दूईए (sic) In E fol. 19 containing stanza 9 from सुहउत्थि° to stanza 51 आसुं उलूअए is wanting. L. 3. BFGZ संजद्दं C संजद्दं X सजुद्दं From स्पन्दम् to उत्थिआ सुह l. 5 torn off in G. BF C 2. hd. Z सत्थहो BF सरिसाहुलो B द्वावप्येतौ. L. 4. BFGXZ °उच्छिया C °उत्थिया BF *om.* सुह° CX °उत्थिया G °ऊच्छिया Z °उच्छिया C च चत्वारो. In G ऽपिदूती° is torn off. X दूतीचकाः L. 5. From उत्थिवरे to जुद्दं torn off in G. BF °उच्छि° X °सुहउत्थिवर BCF °उच्छिय° X सुहइच्छियसत्थहेण Z मुहउत्थियसत्थ° C °हेणं. L. 6. X वं for तं C मोणेम° BF °साउलं BXZ असंजद्दं F °जद्दं. L. 7. *edd.* °च्छो (XYZ as above) In G अहिजो is torn off. From वेसि to तु torn off in G. C °विसिजए BFXYZ °सिघए AX सइज्जो C सइद्दो Y सयज्झो *edd.* य. L. 8. C सजज्छो X सद्वाल C संचीरं सिंखिला X सिंजीखलासिर Z सिंजीर° L. 9. *edd.* °च्छो (XZ as above) C 1. hd. *om* सत्त° अभि° C 1. hd सइस्सो 2. hd. °द्दो BFXZ सइज्झियं C °ज्झियं BF *om.* तु. C संजच्छो From त्थो कु° to तु पा° l. 16 page 319 torn off in G. L. 10. C संजच्छि कोप X इत्ये (sic) C 2 hd सिंचीरं Z सिंजीरं. C सिंखिलं B ऽपि नूपु° X त्रयोपि नूप° L. 11. *edd.* °च्छे (X as above) Z दईए C संजच्छा BF °सिंदीरं. L. 12. C °पडिरवे णे BF सइज्झे C सइझे BCF सिखला° BCFX °वोण्णाए.

सयढा लम्बकचा संपत्थिअसयराहया सिग्घे ।
संपासंगं दीहे सलहत्थो दव्विआइहत्थम्मि ॥ ११ ॥

सयढा लम्बकेशाः । अत्र । सयली मीनः । सरडो कृकलासः । एतौ शकलिन्-सरटशब्दभवौ । तथा । संखाइ संस्त्यायते । सहइ राजते । इति धात्वादेशेषूक्काविति नोक्ताः । संपत्थिअं तथा सयराहं शीघ्रम् । संपासंगं दीर्घम् । सलहत्थो दर्व्यादीनां हस्तकः ॥ यथा ।

संपत्थिअ सयराहं तीइ घरे सावराह मा वच्च ।
जं अच्छइ वरसयढा संपासंगसलहत्थहत्था सा ॥ १२ ॥ [११]

सप्पे सराहओ संवेल्लिअसंवट्टिआ य संवरिए ।
सरिवाओ सीहरओ आसारे पेरिए सउलिअं च ॥ १२ ॥

सराहओ सर्पः । संवेल्लिअं तथा संवट्टिअं संवृतम् । सरिवाओ तथा सीहरओ आसारः । सउलिअं प्रेरितम् ॥ यथा ।

सरिवायम्मि सराहयघोरे संवेल्लिअं कुणसु माणं ।
जं सीहरयसउलिओ कुणइ असंवट्टिअं मयणो ॥ १३ ॥

L. 1. A असढा B असढा लंब° X असढा Z सयढा X लंबकत्था ABF संपच्छिअ° CY संपच्छिय° XZ संपत्थिय° C 1. hd. *om.* सय BF सिप्पे. L. 2. C 1. hd. सहलच्छो 2. hd. सलहच्छो BXYZ दव्वियाइ° X °हच्छिम्मि. L. 3. BF अढा (sic) X असढा Z सयडा BF लंब° X लंम्ब° Z °केसाः BF सरलो कृकलाशः BF सकलिन° CXZ शकलिन°. L. 4. CXZ °शरट° CX °वति CX °पूका इति Z °पूकाः, *om.* इति नोक्ताः L. 5. BFXZ संपत्थियं C °च्छियं. L. 7. BFXZ संपत्थिय° C सपच्छीय° B तीईं. L. 8. XZ वरसयडा C सम्पा° BF °संगडलहत्था (*om.* हत्थ) L. 9. A °हृढ BF सवेल्लय° XYZ संवेल्लिय° A °संवरिया BCFXYZ °संवट्टिया. L. 10. AZ °वाउ A °रउ BF °रए Z असारे C पेरिएए *add.* लियं Z ends with सउलियं the remaining leaves of the Ms. being lost. L. 11. X रुसाहउ सर्पः BF सवेल्लियं X सवेल्लियं BCFX संवट्टियं C 1. hd सीहिओ आसरः L. 12. BCFX °लियं L. 13. CX सरिवाहंमि C सराहयोरे BCFX °लियं. L. 14. CX सीहरहसउ C कुवइ B असं° BCFX °ट्टियं.

इह ॥ सराहयं जाण पयलायं ॥ इत्यभिमानचिह्नसूत्रपाठे स्थितेऽन्योन्यपर्यायितया द्वावपि सर्पवाचकावित्यजानता पयलाओ शराहत इति व्याख्याय पाठोद्दूखलेन यदुदाहृतम् ।

सरडो व्व विविहरूवो कओ सि तं जीइ सुहय तं चेअ ।
अणुणयसु मयणपयलाइअं हि मा मं कयत्थेसु ॥ १४ ॥

मयणपयलाइअं मदनशराहतामित्यर्थः । तदेतदसमञ्जसम् । यत्पूर्वदेशीषु पयलाओ सराहओ इति सर्पनाममध्ये पठितम् । अभिमानचिह्नेनैव स्ववृत्तावुदाहृतम् ।

अइपच्चलो त्ति हसिओ वाहो पल्लीइ वाहवहुआए ।
दट्ठूण अणिब्भिण्णं तिक्खपलासीइ पयलायं ॥ १५ ॥

एवं च । अधुनातनदेशीकाराणां तद्व्याख्यातॄणां च कियन्तः संमोहाः परिगण्यन्ते । किं वा परदोषोद्घट्टनेन । मोहापसारणार्थं त्विदमुक्तमित्यलं बहुना ॥ [१२]

संघासयसमसीसी फद्धाइ समुग्गिअं पडिक्खिअए ।
सत्थइअं साणइअं तेअविए सुमरिअम्मि सरभेअं ॥ १३ ॥

संघासओ तथा समसीसी स्पर्धा । समुग्गिअं प्रतीक्षितम् । यदाह ॥ प्रतिपालितं समुग्गिअं ॥ इति । अत्र प्रतिपालितशब्दस्य प्रतीक्षितमित्यर्थोऽस्माभिर्व्याख्यातः । यदि तु पालनमात्रं प्रतिपालितशब्दस्यार्थस्तदप्यस्तु । केवलं सहृदयाः प्रमाणम् । सत्थइअं तथा साणइअं उत्तेजितम् । सरभेअं स्मृतम् ॥ यथा ।

L. 1. BCFX पयलायमित्य° BCFX अन्यांन्य° L. 2. C पयलाइ सराहत. C यदूतं. L. 4. C व C कउ C सुयह BCF चेव X चेव. L. 5. X मणय° BFX °लाइयं C °पायलइयं C कयन्छेसु X कयन्छेसुं. L. 6. BCF मयणपयलाइयं X °लाइयं BCF मदनशराहतमित्यर्थः BF यत्पूर्वदेशेषु C पलाइओ L. 7. C 2. hd. °हउ X om. सराहओ C om. इति C 1. hd. om. स of सर्प° B पठितः X स्ववृत्तावुदाहृ॰. L. 8. BF अपच्चलो X अइपच्चलो C हसिउ C वाहोल्लीइ BCFX °वहुयाए. L. 9. C (F?) दट्टूण C अणिडिभणं X अण्णिविभण्णं BF °ण्णं सपला° C तिक्खपलासी य. L. 10. X अधुनातेन° X °कराणां BX° स्व्यातृणां C (F?) °तृणां. L. 11. C °ट्टनेन X दृनेन C मोहा X उपसारणार्थं तु इद°. L. 12. C सघासमसीसी 2. hd. संघासओ A पच्चाइ B पद्धाइ CF पद्धाइ edd. °गियं° ACFXY °क्खियए B °क्खिवए. L. 13. A सत्थइयं BCFXY सच्छइयं edd. साणइयं A भेअविए BF तेअविए X तेयविए Y तेजविए ABFXY °रियम्मि C 1. hd. सभेअं X सुरभेए Y सरभेयं. L. 14. X om. तथा C स्पर्द्ध X स्पर्द्धा BFX °ग्गियं C सिमुग्गियं 2. hd. सिसमुग्गियं. L. 15. BCFX समुग्गियमिति. X अस्माभि° L. 16. From नमात्रं to यासय° l. 1. next page torn off in G. edd. सच्छइयं L. 17. edd. °इयं edd. सरभेयं.

साणइए सत्थइओ संघासयउद्धुरे ससमसीसी ।
समरसमुग्गिअखिण्णारिभुवसरभेअसत्थो सि ॥ १६ ॥ [१३]

संखद्रहो अ गोलाद्रहम्मि लद्धम्मि संपडिअं ।
सच्चिलुयसंघयणा सच्चसरीरेसु सहरला महिसी ॥ १४ ॥

संखद्रहो गोदावरीह्रदः । संपडिअं लब्धम् । सच्चिलुयं सत्यम् । संघयणं शरीरम् । सहरला महिषी ॥ यथा ।

संपडिअवम्महाणलतावा पीणत्थणी सहरल व्व ।
सच्चिलुयसंकेआ संखद्रहं सरइ चारुसंघयणा ॥ १७ ॥ [१४]

संगोविअम्मि संजमिअं णिव्विवरम्मि संकडिल्लं च ।
साविहजन्तुम्मि अ सरलीआ संसप्पिअं च मङ्क्किअए ॥ १५ ॥

संजमिअं संगोपितम् । संकडिल्लं निश्छिद्रम् । सरलीआ श्वावित्संज्ञः प्राणी । कीटभेद इत्यन्ये । संसप्पिअं मङ्क्कितम् । उत्प्लुत्य गतमित्यर्थः ॥ यथा ।

सरलीअसूलतिक्खिअणहक्खए संजमेसि जीइ तुमं ।
संसप्पिअं कुण पुणो तीए च्चिअ संकडिल्लपेम्माए ॥ १८ ॥ [१५]

L. 1. BF साणइओ X माणसए BF *om.* सत्थइओ C °च्छं° C (F 1) °उद्दूरे From °सी to सहरला l. 4 torn off in G. L. 2. BCFX °ग्गिव° BCFX °भेय° L. 3. BFXY संखद्दहो *cdd.* च (*om* X) BF °द्दहंमि X °द्दहम्मि C लद्धंमि *cdd.* °डियं. L. 4. BFX सच्चिलुय° A °लयं° ABF C 1. hd. X सच्च°. L. 5. In G गोदा° is torn off. C गोदावरि° X गोदावरीद्रहः *cdd.* संपडियं G लब्ध (sic). B सच्चिलुयं X सचिलुयं From लयं to हिषी l. 6. torn off in G. BF संघयणं X सत्वं for शरीरं L. 6. From यथा to त्थणी l. 7. torn off in G. L. 7. *cdd.* संपाडिय° X °वम्महणा° C पीणत्थणी G सहरले G व (!). L. 8. X सच्चिलुयसंकेया In G यसंकेआ सं is torn off. BF °द्दहं CGX °द्रह C चारु° L. 9. B सगोवि° ABCFXY °वियम्मि In G from संगो° to व्विवरम्मि torn off. ABCFXY °मियं C णिव्वि°. L. 10. BCF °जंतुमि ABCFXY य XY सरलीया ACGXY °प्पियं BF °प्पिय and *om.* च G संसप्पियं च given twice. A कंमियए BCFGXY मंकियए. L. 11. *cdd.* °मियं BF संगोविअं G संकोपितं B सकडिल्लं BF रलीआ (sic) From आ to णी torn off in G. X श्वाविसंज्ञ. B केटभेद L. 12. From न्ये to था in यथा torn off in G. *cdd.* °प्पियं (X मंसप्पिय) BF संकितंमुत्प्लुत्यगतमि° C अङ्कितमुत्प्लुत्य° 2. hd. मुत्प्लुत्य° X मंकितमुत्प्लुत्य. L. 13. G सरलीयसूल° C °मूल° BX °तिक्खय° CC (F 1) °तिक्खिय° C मंजमेसि. L. 14. *cdd.* °प्पियं (X °प्पिय) C कुण धाणा G पुरो X पणो BF तीइ *cdd.* चिय.

घूअम्मि सहगुहो तह सत्तिअणा आहिजाईए ।
संखलयं सम्बूए संसाहणमवि अ अणुगमणे ॥ १६ ॥

सहगुहो घूकः । सत्तिअणा आभिजात्यम् । संखलयं शम्बूकः । शुक्त्याकारो जलजः प्राणिविशेषः शम्बूकः । संसाहणं अनुगमनम् ॥ यथा ।

संखलयदन्त हिण्डसि जं बाहिं सहगुहो व्व राईसु ।
ता तं गयसत्तिअणो किमम्ह संसाहणं कुणसि ॥ १९ ॥ [१६]

संडोलिओ अणुगए सच्चविअं तह अहिप्पेए ।
संगोढणो अ वणिए समुच्छणी सोहणी अ वद्धणिआ ॥ १७ ॥

संडोलिओ अनुगतः । सच्चविअं अभिप्रेतम् । दर्शनार्थस्तु दृशेः सच्चवादेशासिद्धः । संगोढणो व्रणितः । समुच्छणी तथा सोहणी संमार्जनी । यस्तु ॥ वद्धणिअं जाण समुच्छणिं च बहुआरिअं तह य ॥ इति पाठं दृष्ट्वा वद्धणिसमुच्छणिशब्दौ वधूपर्यायत्वेन व्याचष्टे स बहुआरीशब्दविप्रलब्धो बहुआरीशब्दं संमार्जनीवाचकं नावगच्छति । तथैव च लक्ष्यमुपलक्षयति । यद्धनपालः ॥ समुच्छणिआ वद्धणिआ बोहारी ॥ इति । गोपालोऽपि समुच्छणी वर्धनीत्याह । देवराजोऽपि ॥ वद्धणिआ सोहणिआ बहुआरी तह य मज्जणिआ ॥ इत्याह । द्रोणाचार्योऽपि ॥ वद्धणिसमुच्छणीओ बोहारी ॥ इत्याह । अभिमानचिह्नेनापि स्ववृत्तावुदाहृतम् । यथा ॥

L. 1. CXY घूयंमि From अम्मि to ईए torn off in G. A सहमुहो X *om.* तह A सत्तअणा Y सत्तियणा B °जाइए. L. 2. B ससंलयं A संखेलयं BG संबूए Y संबुके *cdd.* व X अणुगमणा. L. 3. B °अणाऽभिजा° X आनिजात्यम् BG शंबूकः C (F !) X संबूकः C 1. hd. °काग X शुक्तयकारो. L. 4. From रो to हणं अनु° torn off in G. B शंबूकः L. 5. *cdd.* बाहि C सहगुरो च. L. 6. CX °त्तियणो X किमह्म C संसाहस X संसाहसं. L. 7. From संडो to प्पेए torn off in G. A °लिउ BF °लिए BX सच्च° ABXY °विअं C अभिप्पए. L. 8. A संगोटणो Y व (first time) *cdd.* व (second time *om.* X) ACG वट्टणिया B वन्द्र.णिया X वट्टणिया Y वड्डणिया See VII, 41. L. 9. X सच्च° BCFX °विअं X दर्शनार्थस्तु. B दृशे C दृशोः F दृश BFX सच्चवा° From देश° to च्छणी torn off in G. X °देशः C *om.* सिद्ध. L. 10. B वन्दणियं CG (F !) X वट्टणियं B समुच्छिणिं L. 11. BX बहु° *cdd.* °आरियं. X पाठः After दृष्ट्वा B erroneously inserts : वट्टणिसमुच्छिणिं च बहुआरियं तह य इति पाठं दृष्ट्वा BCFX वट्टणि° G वड्डणि° B °समुच्छणि° G °शब्दो BF °पर्यायन° X °पपर्याय° From र्याय° to शब्द l. 12 torn off in G. L. 12. C स बहुआ° X सब्बहुया° BF बहु° L. 13. C *om.* च C लक्षणमुप° GX लक्ष्यमुप° BCFX यत् धन° *cdd.* °णिया BG वट्टणिया CX वद्धणिया F वड्डणिया *cdd.* बोहारीति From मुच्छणी to वद्धणिआ l. 14. torn off in G. L. 14. B वन्दणिया CFGX वट्टणिया *cdd.* सोहणिया (X °ण्णि°) BG बहु° L. 15. B मज्जणियाथा C (F !) GX °णिया. B वट्टणि° C (F !) वट्टणी° G वट्टणि° X वद्दणियास° B °समुच्छणिड G °णीउ *cdd.* बोहारीत्याह. From पि to समुच्छणि° l. 1 next page torn off in G. L. 16. X वुदाहृतो.

सुणइ समुच्छणिसद्दं जह जह सुण्हा सइज्झयघरेसु ।
छिंछेण मुअइ तह तह पइं पहाए विसूरन्ती ॥ २० ॥

उअह पमुच्छन्तीए दवाइरित्ताइ जंपमाणस्स ।
वद्धणिआइ पहारो दिण्णो असईइ दिअरस्स ॥ २१ ॥ इति ॥

तदेवं बहुदेशीपर्यालोचनेन समुच्छणीप्रभृतयो बहुकारिकापर्याया इति निश्चितमस्माभिः ॥ यथा ।

संडोलिओ सि तइआ समुच्छणिकराइ सोहणीहत्थ ।
लक्खिज्जइ सच्चविअं सिद्धं संगोढणाहरेण तुह ॥ २२ ॥ [१७]

परिताविअम्मि सण्णात्तिअं च संपत्तिआ बाला ।
संदट्टयं च संलग्गयम्मि सच्चेविअं रइए ॥ १८ ॥

सण्णात्तिअं परितापितम् । संपत्तिआ बाला । पिप्पलीपत्रवाचकोऽपि संपत्तिआशब्दो लक्ष्येषु दृश्यते । संदट्टयं संलग्नम् । कप्रत्ययाभावे संदट्टं इत्यपि । संदट्टं संघट्ट इत्यन्ये । सच्चेविअं रचितम् ॥ यथा ।

L. 1. X सुणय G °सद्दं C °सद्दं सह सुण्हा BF सहज्जय° C सयझय° X सयज्झय°. L. 2. BFX छिछेण BFG मुयइ CX C सुयइ G ततह B पइ C पंइं (F1) B विसूरंति G विसूयंती. L. 3. BF ओअह CX उयह BF पउच्छंतीए CX समुच्छंतीए BX °रित्ताइं C (F1) °रिताइं From पमाणस्स to असईइ torn off in G. L. 4. B वन्ढणियाइ C (F1) X वद्धणियाइ BCFX दियरस्सोति G दियरस्स and *om.* इति. L. 5. B बहु° X व्वहु° C °पभृतयो (2. hd. °यः) किरिका° G बहु°. L. 6. X निश्चितः and *om.* अस्मामिः X यथ. L. 7. C संडालिउ From डो° to सोहणी torn off in G. BCFX तइया B समुच्छकराइ G सोहणीहणीहत्थ. L. 8. BF सच्चविअं CX °वियं C (F1) सिद्धं BF संगोढणा° X सगोढणा° C °णाइहरेण X °णाइरेण BCF तुहा. L. 9. *cdd.* °वियम्मि A सणत्तियं B संण्णत्तियं CF सण्णतियं X सण्णत्तियं Y सत्तविणयं G सन्न च सं° (sic) *cdd.* °त्तिया BG बाला. L. 10. C संदिट्ठयं BF °ट्ठ° X संवट्टियं Y संदट्ठयं BF च सल° From म्मि to पितम् । torn off in G. BY सव्वे° ABC 1. hd. (F1) XY °वियं. L. 11. C सन्नात्तियं BF °त्तियं X संमत्तियं *cdd.* °त्तिया BG बाला BF पिप्पलीपलीपत्र° X पिप्फली°. *cdd.* °त्तिया° L. 12. BFG °ट्ठ° C संदिट्ठयं X संदिट्ठयं G च सं° C लग्नं BF *om.* भावे BFG संदट्ठमित्यपि CX संवट्टमित्यपि From ट्टं सं° to था in यथा torn off in G. BFX °ट्ठ C संघट्टमित्यन्ये° L. 13. BX सव्वे° BCFX °वियं.

संपत्तिआइ सण्णत्तिअम्मि तुज्झ विरहग्गिणा हिअए ।
सच्चेविआउ माला संदट्ठजलद्दया य सुक्कन्ति ॥ २३ ॥ [१८]

सइलंभं सइदिट्ठं सइसुहसइदंसणाइ मणदिट्ठे ।
संखवइल्लो हालिअछन्दोत्थाइरवइल्लम्मि ॥ १९ ॥

सइलंभं सइदिट्ठं सइसुहं सइदंसणं एते चत्वारोऽपि चित्तावलोकितार्थाः । संखवइल्लो हालिकच्छन्दोत्थायी बलीवर्दः ॥ यथा ।

सहि णिसि सइसुहसउहे सइदंसणसयणयम्मि सइदिट्ठो ।
संखवइल्लो व्व पिओ सइलंभरई अ ता विहाणं जा ॥ २४ ॥

अत्र । संखुड्डइ रमते । संदाणइ अवष्टम्भं करोति । सण्णामइ आद्रियते । संगलइ संघटते । संदुमइ संधुक्कइ प्रदीप्यते । संभावइ लुभ्यति । एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः ॥ [१९]

ससराइअं च णिप्पिट्ठे समइच्छिअमइक्कन्ते ।
मोरे सइलाससयसिंढा खन्दे सइसिलिंबो अ ॥ २० ॥

ससराइअं निष्पिष्टम् । समइच्छिअं अतिक्रान्तम् । सइलासओ तथा सिंढो मयूरः । सइसिलिंबो स्कन्दः ॥ यथा ।

L. 1. *cdd.* °त्तियाइ G संन° X मण्ण° *cdd.* °त्तियम्मि C 1. hd. तुझ BFX °हिग्गिणा CX हियए. L. 2. BX सव्वे° BCF °वियाओ X °वियाउ BCFX सदट्ट° CX सुक्कंति. L. 3. C 1. hd. *om.* सइदिट्ठ C 2. hd. सइमुह° Y सइसंद° AC (F !) Y °णाइं From सुह° to ल्लो torn off in G. L. 4. BCFXY °वइल्लो BCFY हालिय° GX हालियं° CY °दोच्छाइर° AX °त्थाइवइ° BCFG °वइल्लम्मि. L. 5. G सयलंभं C 1. hd *om.* सइसुहं 2 hd. adds it after सइदंसणं BFG चिंता° L. 6. *cdd.* °वइल्लो BF हालियछंदोत्थायी C हालिकच्छंदोच्छाइ X°छंदोत्थाई In G from हालिक° to णिसि l. 7. torn off. B बलिवर्द्दः X ब्वलीवर्दः L. 7. X पासि CX सइमुहसवहो CX °सइणयंमि. L. 8. *cdd.* °वइल्लो B द्व C व F द्व CG पिउ X पिउं C °रही *cdd.* य. L. 9. From खुड्डइ to मइ आ° torn off in G. L. 10. C संधुक्कइ X संधुक्कइ In G इ लुभ्यति एते torn off, also from काः to णिट्ठे l. 12. L. 12. AXY °राइयं B य C (F!) च G °ट्ठे X °ट्ठं *cdd.* °च्छियम° (X °च्छि°) L. 13. BFX सयलासय° C सयलासिण्ढा A °सिंटा G °सिण्ढा X °सिणंढो ABY °सिलिंवो C (F!) सिलंबो G °सिलि and then torn off to समइ° *cdd.* च. L. 14. BF समरा° BCFX° इयं X निःपिष्ट From च्छिअं to मयूरः torn off in G. BCFX °च्छियं CX सयलासओ C सिण्ढो X सिणंढो. L. 15. BF सइसिलंवो G °लिंबो From था to पिअ° torn off in G.

सइलासयपिअसमए समइच्छिअअवहिआगए दइए ।
ससराइअविरहदुहा सहि णच्चसु सइसिलिंबसिंढो व्व ॥ २५ ॥ [२०]

कितवे सयक्खगत्तो सेलूसो जलघरे समुद्दहरं ।
सवडंमुहो अहिमुहे धम्मच्चत्तोसहे सइरवसहो ॥ २१ ॥

सयक्खगत्तो तथा सेलूसो कितवः । समुद्दहरं पानीयगृहम् । सवडंमुहो अभिमुखः । सइरवसहो धर्माय त्यक्तो वृषभः ॥ यथा ।

सेलूसहारिणहो सवडंमुहसइरवसहपक्खलिओ ।
एसो सयक्खगत्तो लुकइ वेसासमुद्दहरे ॥ २६ ॥ [२१]

सत्तावीसंजोअणमिन्दुं सवयम्मि समरसद्दहयं ।
जाण विसीए सारिं सालं साहाइ केसरे साइं ॥ २२ ॥

सत्तावीसंजोअणो इन्दुः । समरसद्दहओ समानवयाः । सारी बृसी । ऋषीणामासनमित्यर्थः । सारी मृत्तिकेत्यन्ये । साला शाखा । साई केसरम् ॥ यथा ।

सत्तावीसंजोअणमुही समरसद्दहय तुह कए सा ।
सालतले सारिठिआ अच्चइ चण्डिं ससाइपउमेहिं ॥ २७ ॥ [२२]

सामुद्दो वरुए सावओ अ सरहम्मि सामिअं दड्ढे ।
सामंती समभूमीइ सामरी सिंवलीए अ ॥ २३ ॥

L. 1. B सरलासय° C (F !) X सयलासय° *cdd.* °पिय° BCFX °च्छिय° From अअवहि to हदु torn off in G. CX °हियागए. L 2. BCFX °राइय° X °विरहदु (sic) From हा सहि to कितवे l. 3 torn off in G. X णव्व (sic) BF °सिलिंवि° C °सिण्डो F °संढो BCF च. L. 3. In G गत्तो सलू and जलघरे समुद्दह is torn off. A सलूसो C 1. hd. सेलुसो. L. 4. AX सवडम्मुहो C इमुहो In G सव and then end of the Ms., the rest being lost. AY अभिमुहे X धम्मवत्तो (*om.* सहे) A सइरवहो C °वसेहो X सयरसवहो. L. 5. B सेलूसे X कितः CX सवडमुहो. L. 7. X सेलूस° CX °सयरवसह°. L. 8. CX सयक्ख°. L. 9. C सत्ताविसंजोयणमिदुं AX °मिंदु Y °सद्दहअं. L. 10. *cdd.* विसीए A सायं X साई. L. 11. C सत्ताविसंजोयणो X °जोअण X समद्दहओ C °वयः X सारि. *cdd.* वृषी. L. 12. B मृत्तिकेत्य° C 1. hd. *om.* साला शाखा; 2 hd. adds it after °मित्यर्थः but reads साली X साखा C केशरं. L. 13. C सत्ताविसं°. L. 14. BFX सारिठिया C सारिविया BF अच्छइ चाहिं X अच्चइ. L. 15. C सामुद्दो ABF वरुए X वरुए A सावउ XY य ACXY सामियं BF सामिअ BF दत्थे X दिद्दे Y डड्ढे. L. 16. X समभूए B सिंवलीए *cdd.* य.

सामुद्दो इक्षुसदृशतृणम् । सावओ शरभः । सामिअं दग्धम् । सामंती समभूमिः । सामरी शाल्मलिः ॥ यथा ।

सामरिसामुद्दघणं दवग्गिणा सामिअं गइन्द वणं ।
इण्हिं सामंतीए सावयभीओ कहं होसि ॥ २८ ॥ [२३]

साराडी आडीए साणूरं देवहरयम्मि ।
साउल्लो अणुराए सालंकी सालही अ सारिइआ ॥ २४ ॥

साराडी आटिः । साणूरं देवगृहम् । साउल्लो अनुरागः । सालंकी तथा सालही सारिका ॥ यथा ।

साराडि व्व णइं सा तरिउड्डिअसालहि व्व साउल्ला ।
सालंकिफुडालावा आवइ संकेअसाणूरं ॥ २९ ॥

अत्र । सामत्थं सामर्थ्यमिति शब्दभवम् । तथा । साहइ कथयति । सारइ प्रहरति । एतौ धात्वादेशेपूक्ताविति नोक्तौ ॥ [२४]

साइअमवि सक्कारे सायंदूला य केअईए अ ।
सासवुलो कविकच्छू सारमिअं संभराविअए ॥ २५ ॥

साइअं संस्कारः । सायंदूला केतकी । सासवुलो कपिकच्छुः । सारमिअं स्मारितम् ॥ यथा ।

L. 1. CX सासुद्दो X इक्खुसदृश° BFX सामियं. L. 2. BF शामरी. L. 3. BCFX सामियं X वणे. L. 4. X इसा for इण्हिं X सावमीओ कहं. L. 6. Y अणुरागे *cdd.* य (X इ Y उ) *cdd.* सारिइया. L. 7. BFX आडिः X साणूरा C 1. hd. दिव° B गृह. L. 8. BF शारिका. L. 9. X सोराडि BF नरिड्डिय° CX नरिउड्डय B °सालहि व्व हि व्व सा° C ष. L. 10. BF °कुडालाया X °पुडालावा BF अपइ BCFX संकेय°. L. 11. C सामच्छं BF °भवः. L. 13. A सायमवि BFY साइयमवि C साविअम° X सारियमवि BF सयंदूला BF *om.* य ABF केयईए *cdd.* य (X अ). L. 14. C सामवूलो X सासवलो *cdd.* °मियं (X °वियं) ABFXY °वियए. L. 15. BCF साइयं X सारियं BF सायंदुला C साइयंदूला C सासेनुलो X सासवलो कपिकच्छू BFX सारवियं C °मियं.

थिरतत्तसाइआण वि उप्पाअन्तीइ कामकण्डूइं ।
सारमिआ सासवुलं सायंदूले तए अम्हे ॥ ३० ॥ [२५]

सालंगणी अ अहिरोहिणीइ साहेज्जओ अ अणुगहिए ।
साइज्जिअमवलम्बिअमवगयमोहम्मि साहरओ ॥ २६ ॥

सालंगणी अधिरोहिणी । साहेज्जओ अनुगृहीतः । साइज्जिअं अवलम्बितम् । साहरओ गतमोहः ॥ यथा ।

साइज्जिअणेमिजिणो अम्बासाहेज्जओ अहिरुहेसु ।
सग्गारोहणसालंगणिं व साहरय उज्जिन्तं ॥ ३१ ॥ [२६]

सारिच्छिअसेआलीओ दुव्वा सारहम्मि साहिलयं ।
सालाणओ थुए साहंजयसाहंजणा य गोखुरए ॥ २७ ॥

सारिच्छिआ तथा सेआली दूर्वा । साहिलयं मधु । सालाणओ स्तुतः । स्तुत्य इत्यन्ये । साहंजओ तथा साहंजणो गोक्षुरः ॥ यथा ।

साहिलयवयण सेआलिसाम सालाणय प्पसिअ जमहं ।
साहंजणेहि सारिच्छिछण्णसाहंजए पहे खलिआ ॥ ३२ ॥

L. 1. C थिर° C 2. hd. °तत्तू° BFX °साइयाण X उप्पायंतीइ X °कंडूय. L. 2. BF *om.* सारमिआ CX °मिया C सासचूलं सायंदुले. L. 3. BFX सालंगणीइ अ° CY य A *om.* अ ABY °रोहणीइ X अधिरोहणीइ A साहिज्जओ C 1. hd. °ज्ज्ञउ 2. hd. °ज्झउ X साइज्जओ Y य X *om.* अ. L. 4. BFXY साइज्जियम° C 1. hd. °ज्ञिय° 2. hd. °ज्झिय° BCF °मवि° BCFXY °लंबियम° X °मवगमोहम्मि A साहरउ C सारहओ. L. 5. BX °रोहणी BF सहे° C साहिज्ञओ BX साइज्जियं C (F?) °इज्झिअं. B °लंबितं C सारहओ L. 6. B °मोह. L. 7. BF साइज्जिय° C साइज्ञियणेजिमिणो X साहिज्जियणेमिजिणे B अंबा° X अंब्बा° C °हिज्ञओ X °हिज्जओ. L. 8. BF सग्गासोह° C सुग्गा° BFX °सालिंगणिं BCF च X साहरइ C उज्झिंतं. L. 9. A सारिछिअहरिआलीउ BFXY °च्छिय° C °च्छियासयलीउ X °सेयाली Y °सेया° ABF °लीउ C ये 2. hd. य दु° A दुवा BF दुव्वा BF साहहंमि CY सारयंमि C साहि-लियं. L. 10. A C 2. hd. °णउ X °णुओ A थुए BF थुए C च्थुए X थुए X *om.* साहंजय A °जगो BCFY य ABF गोखुरए. L. 11. BCFX °च्छिया तथा सेयाली C साहिलियं X सारथी for मधु X °णउ BF स्तुतः । स्तुत्य X स्तुतः । स्तुत L. 12. B सोहंजओ X साहंजणओ. L. 13. BCFX सेयालि° C ° याम BCFX प्पसिय. L. 14. B °रु.णेहि CX °रिच्छियच्छण्णा° (X °ण्णा°) BCFX खलिया.

अत्र । साहरइ साहट्टइ संवृणोति । सारवइ समारचयति । साममइ श्लिष्यति । सामयइ प्रतीक्षते । एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः ॥ [२७]

सिग्गो खिण्णे सिंदू रज्जू कुक्कुडकिसेसु सिहिसिंगा ।
मच्छम्मि सित्थिसीहंडया पलालम्मि सिप्पसिंबीरा ॥ २८ ॥

सिग्गो श्रान्तः । सिंदू रज्जुः । सिही कुक्कुटः । सिंगं कृशम् । सित्थी तथा सीहंडओ मत्स्यः । यस्त्वेतौ सिद्धिपिण्डिकावाचकावाह स देश्यन्तरानभिज्ञो भ्रान्त एव । सिप्पं तथा सिंबीरं पलालम् ॥ यथा ।

जगजय सीहंडद्धय सिहिधय तुह सिंदुबद्धसिप्पभरो ।
सिग्गो सिंगो सिंबीरसेवले लुलइ सित्थिओ व्व रिऊ ॥ ३३ ॥ [२८]

सिंदीसिंदोला खज्जूरी सूईइ सिव्विसिव्विणिआ ।
सिंढं मोडिअए सिंढासिंवाडीउ णासिआणाए ॥ २९ ॥

सिंदी तथा सिंदोला खर्जूरी । सिव्वी तथा सिव्विणी सूची । सिंढं मोटितम् । सिंढा तथा सिंबाडी नासिकानादः ॥ यथा ।

सिंदिवणे सिंदोलतले सिंढं सुणिअ सिव्विसममइणो ।
सिव्विणिबुद्धी सिंढक्की सिंबाडीइ उत्तरं देइ ॥ ३४ ॥ [२९]

L. 1. X साहइ सं° BF सारडइ X साममाइ. L. 3. X सग्गो C खिणे X खिण्णो BX कुक्कुड° X °क्सिसु. L. 4. C सिच्छि° C सीप्प° (F!) A °सिंचीरा BFY °सिंचीरा C °सिंथिरा X °संहीरो. L. 5. C 1. hd. *om.* सिंदू रज्जुः 2. hd. adds it. BF रद्युः X रज्जु BFX सिंही BF कुर्कुटः C सिच्छी. L. 6. C सिहंडओ X मत्सः । यस्त्वेनौ B सिद्धिपिंडवाच° X सिसिद्धिपिंडिकावाचकावा C *om.* स. L. 7. BF चिप्पं B सिंवीरं CX सिंढीरं F सिपीरं C 1. hd. पलायलं. L. 8. CX जयजग B सिहिंड° C (F!) सीहंडद्धय C सिहिधिय BF °बद्ध° C °बट्टु°. L. 9. B सिंवीर° BF सित्थिय C सिच्छउ X सिच्छिउ BCF व. L. 10. C° सिंढोला X °सिंदूला खज्जरी BF *om.* °सिव्वि C 1. hd. °सव्वि A °सिवि° (!) BF °णिय ACXY णिया. L. 11. A सिंरं C सिण्डं *cdd.* मोडियए (X *om.* ए) C 1. hd. सिंवा° A, C 2. hd. X सिंटा° A °सिम्बा° BF °सिंवा° Y °सेवा° C °सिंबाडिउ BF, C 2. hd. XY °डीओ *cdd.* णासिया°. L. 12. B सिंदोला X सिंदूला B खज्जुरी C 1. hd. सिंढी X सिद्धी BF सिविणी BF सुरी. L 13. B सिंढा C (F!) X सिण्टा BCF सिवाडी B नासिकादयः X नाशिका° L. 14. C सिंदिवदे X सिंदिवले सिंदूल° CX सिण्टं BCFX सुणिय BF सिव्विसमइणो C सिव्वसमएइणो X सिव्वमइपइणो. L. 15. B °बुद्धि C °बुद्धी सिण्डंगी B सिंचाडीइ C (F!) X संवाडीइ.

परिपाडिअम्मि सिद्धं रज्जे सिज्जूरसिंदूरा ।
भूअगहिअम्मि सिंपुअमुच्छे सिलओ सिसुम्मि अ सिलिंबो॥३०॥

सिद्धं परिपाटितम् । सिज्जूरं तथा सिंदूरं राज्यम् । सिंपुअं भूतगृहीतम् । सिलओ उञ्छः । सिलिंबो शिशुः ॥ यथा ।

सिद्धपरकुम्भिकुम्भत्थल हरिसिंदूरसारसिज्जूर ।
सिंपुअरूवा रणे जिअन्ति सिलएहि तुह रिउसिलिंबा ॥ ३५ ॥ [३०]

सिंगयसिंघुअसिंगिणिसिद्धत्था तरुणराहुगोरुद्दा ।
सिसिरं दहिम्मि सिहिणा थणेसु वरुणे सिअंगसुरजेट्ठा ॥ ३१ ॥

सिंगओ तरुणः । सिंघुओ राहुः । सिंगिणी गौः । सिद्धत्थो रुद्रः । सिसिरं दधि । सिहिणा स्तनाः । सिअंगो तथा सुरजेट्ठो वरुणः ॥ यथा ।

सिद्धत्थसिअंगाण वि सिहिणिज्जं सिंगिणीसिसिरखाय ।
पिहुसिहिणिं सिंगय सिंघुअमुह सुरजेट्ठदिसि णिअसु ॥ ३६ ॥ [३१]

डमरम्मि सिआली विडजलणेसु सिरिंगसिंदुवणा ।
हंसम्मि सिरिवओ सिरिमुहो मयमुहे सिरिहही पविआ ॥ ३२ ॥

L. 1. *cdd.* °हियंमि (X °डियम्मि) AC सिद्दु F सिद्दं A *om.* रज्जे X रेज्जे BF °सिद्गा C °सिंदुरा. L. 2. XY भूय° *cdd.* °हियंमि (X °हिम्मि) B सिम्पुअ X सिपुय° Y संपुय° BF °मुछे A सिलउ B सिसिनुंमि *cdd.* च B सिलिंबो C(F!) °लिम्बो. L. 3. C सिद्दुं BF पारिपाडितं BF सिज्जुरं C सिंदुरं B सिम्पुअं. L. 4. BF ओछ B सिलिंबो C (F !) °लिम्बो. L. 5. C सिद्द° F सिद्दु° BF °कुंभिकुंभिकुंभत्थल X °कुंरिकुंभत्थल C हसिंदूरं. L. 6. BF सिम्पुअरुवा C °रूव C जियंवि X जियंति B सिलएहिं X सिलरहि A °सिलिम्बा C (F !) °शिलिम्बा X °शिलंबा. L. 7. Y °सिंघुय° X °सिधुयसिंघिणि° C °सिद्दुच्छा BF °गोनद्दा C 1. hd. °रद्दा. L. 8. B दहंम्मि A त्थणेसु C 1. hd. घणेसु X थणासु BFX सियंग° C सुअंग° X °जेट्ठ. L. 9. C सिघुओ X सिंघओ C सिद्दुच्छा F सिद्द° BF रौद्रः X दधिः. L. 10. BF सिहिणा स्तना X स्तना BF °ज्येट्ठो C 1. hd. °जोट्ठो. L. 11. C सिद्दुच्छ° X *om.* सिह C °णिज्ञं X सिगिणी° CX °सिसिरमाय. L. 12. C °सिहिणं B सिगय B णियसु X असु (sic). L. 13. *cdd.* सियाली BF सिरिंगुसिंदुवणी C सिरंग°. L. 14. A हिंसम्मि B सिर° A °वउ X *om.* सिरिमुहो C मयमुहे X मयहे Y मदमुहे *cdd.* पविया.

सिआली डमरः । सिरिंगो विटः । अत्र । सिहइ स्पृहयति । सिंपइ सिञ्चति । एतौ धात्वादेशेषूक्काविति नोक्तौ । सिंदुवणो अग्निः । सिरिवओ हंसः । श्रीवद्पाक्षिवाचकस्तु शब्दभवः । सिरिमुहो मदमुखः । मदो मुखे यस्येति विग्रहः । सिरिद्दही खगपानभाजनम् ॥ यथा ।

ओ पिअइ रिऊ विरइअसिआलिए तुह पयावसिंदुवणे ।
सिरिमुहसिरिंगहसिओ पत्थिव सिरिवयसिरिद्दहीइ जलं ॥ २७ ॥ [३२]

सिहरिणिसिहरिल्ला मज्जिआइ सिंगेरिवम्ममवि रप्फे ।
सिरिवच्छीवो सुद्धो गोवाले सित्थए सीअं ॥ ३३ ॥

सिहरिणी तथा सिहरिल्ला मार्जिता । सिंगेरिवम्मं वल्मीकः । सिरिवच्छीवो तथा सुद्धो गोपालः । सीअं सिक्थकम् ॥ यथा ।

सिंगेरिवम्ममुहसिरिवच्छीवय सुद्धपुत्त एआए ।
सीअयमउअङ्गीए सिहरिल्लपिआइ सिहरिणिं देसु ॥ २८ ॥ [३३]

पवरसिरक्कझडीसुं सीसयसीसक्कसीइआओ अ ।
सीउग्गयं सुजाए सीहलयं धूवजन्तम्मि ॥ ३४ ॥

सीसयं प्रवरम् । सीसक्कं शिरस्कम् । शिरस्त्राणमित्यर्थः । सीइआ झडी । निरन्तरवृष्टिरित्यर्थः । अत्र सीसइ कथयतीति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः । सीउग्गयं सुजातम् । सीहलयं वस्त्रादिधूपयन्त्रम् ॥ यथा ।

L. 1. BCFX सियाली X विडः X सिपइ. L. 2. X नोक्ताः B अग्निः. B सिसिवओ. L. 3. X शब्दत्वः L. 4. X *om.* यथा. L. 5. CX उ C पिय रिऊ X पियइ BCF विरइयसियालिए X सिरिवयसियालिए L. 6. C सिरिमुहसिओ B °सिरिंग° C पच्छिव BF सिरिवव° C सरिवय° X सिरिद्दहाइ (i.e. *om.* सिरिवय). L. 7. ACXY मज्जियाइ (C 1 hd. °सि°) BF °याइं B रिप्फो C (F !) रप्फो. L. 8. BF सिर° C (F !) सुद्दो C सित्थिए X सक्कए XY सीयं. L. 9. B सिहरिणो F सिंह° X सिहिरणी C सिहरल्ला B सिंगेरी°. B सिर° L. 10. C (F !) सुद्दो C सियं सिन्छयं, 2. hd. सिन्छियं and adds शिक्षितं X सीयं सिक्कयं. L. 11. X सिंगेविवम्म° B °सिर° X °वत्थी° C(F !) सुद्द° BCFX एयाए. L. 12. B सिहिरिल्ल° BX °पियाइ C (F !) पियाइं C (F !) सिहंरिणिं X सिहिरिणिं. L. 13. BF °क्कज्झडीसुं C 1. hd. °क्कडक्क° B °सीसक° B, C 2. hd. (F !) Y °सीइयाओ A, C 1. hd. X °इयाउ XY य. L. 14. C सुउग्गयं Y सुजाते X साहलयं. L. 15. X *om.* सीसयं X सासक्कं BX सिरक्कं X शिरणमित्यर्थः BCFX सीइया. X *om.* झडी here. BF सडी X निरंतरवृष्टि झडीरित्यर्थः L. 16. X कथयति B °षूक्तः । *om.* इति नोक्तः. C सीओग्गयं L. 17. X °धूपितं.

उअ सीउग्गय तुह सरसीइअरइअविअराइ वेरीणं ।
रणसिरिसीहलयाइ व सीसयसीसकसीसाइं ॥ ३९ ॥ [३४]

सीमंतयं च भणिअं सीमन्तालंकरणभेए ।
सीलुट्टयं च तउसे करवन्दीए अ सीहणही ॥ ३५ ॥

सीमंतयं सीमन्ते भूषणभेदः । सीलुट्टयं । कप्रत्ययाभावे सीलुट्टं । त्रपुसम् । सीहणही करमन्दिका । तत्कुसुममित्यन्ये ॥ यथा ।

सीलुट्टयसीहणहीफलवणिअ मुणेसि किं ण अप्पाणं ।
जं आसत्तो तीए मणिमयसीमंतयं पि मण्णेसि ॥ ४० ॥ [३५]

सीरोवहासिआ लज्जाए उक्का सुली सुई बुद्धी ।
सुहरा चडयाभेए सुढिओ सन्ते सुहे सुहेल्ली अ ॥ ३६ ॥

सीरोवहासिआ लज्जा । सुली उल्का । सुई बुद्धिः । सुहरा चटकाभेदः । यस्या अधोमुखं नीडं भवति । सुढिओ श्रान्तः । सुहेल्ली सुखम् । सुहल्लीत्यन्ये ॥ यथा ।

रण्णे दवसुलितत्ता गयसुइसीरोवहासिअसुहेल्ली ।
सलहन्ति तुज्झ रिउणो सुढिआ सुहरं पि णेड्डठिअं ॥ ४१ ॥ [३६]

सुंचिअसुलससुवण्णा य घाणकोसुम्भअज्जुणदुमेसु ।
संकेअम्मि सुवुण्णा सुरंगिसोहंजणा य सिग्गुम्मि ॥ ३७ ॥

L. 1. BCF उच BCFX °सीइय° BFX °रइय° C °राइय° BCFX °राइं. L. 2. B °सिरी° BCF °लयाइं च C सीसंसिक्क° X सीसइं. L. 3. *edd.* भणियं (X नणियं). L. 4. A सीलुब्वयं Y करवंदीए *edd.* य. L. 6. करमंदिका (X कर-वंदिका) not करमर्दिका is the reading of all the Mss. : BCDEHF. L. 7. X सीलट्टय° C °साहणही° CX °वणिय C अप्पाणं. L. 8. C °सामंतयं. L. 9. *edd.* °सिया B सूई X सुई BX बुद्धी C (F1) बुद्दी. L. 10. BF सुहर C 1. hd. सु° CX *om.* सुहे *edd.* य. L. 11. C 1. hd. सा° *edd.* °सिया X सुनी for सुली BF सूई CX बुद्धिः. L. 13. C देव° BCFX °हासिय°. L. 14. C तुज्झ BCFX सुढिया C सुंहर BFX °ढियं C °ढियं. L. 15. B सुचिय° AC (F1) XY सुंचिय° X °सुलस-वण्णा Y अ X °अज्जण° C °दुमेसि. L. 16. BCF संकेयंमि B (F1) सुवण्णो X सुवण्णा BF सुरंमिसो° AX सुरंगि° X सिग्गुम्मि.

सुंविअं घ्रातम् । सुलसं कुसुम्भरक्तं वस्त्रम् । सुवण्णो अर्जुनतरुः । सुवुण्णा संकेतः । सुरंगी तथा सोहंजणो शिग्रुतरुः ॥ यथा ।

मज्झसुवण्णसुवुण्णं दाउं सुलसवसणाइ तीइ गओ ।
संकेअसुरंगिवणे भमेसि सोहंजणाइ सुंघन्तो ॥ ४२ ॥ [३७]

किंसारु सुंकयं सूअलं च सुअणा य अणिउँत्ते ।
अम्बाइ सुव्विआ तह य सुद्धपूअम्मि सुद्धवालो अ ॥ ३८ ॥

सुंकयं तथा सूअलं किंशारुः । सुंकलं इत्यन्ये । सुअणा अतिमुक्तः । सुव्विआ अम्बा । सुद्धवालो शुद्धपूतः ॥ यथा ।

सुअणावतंसिअमिमं दट्ठुं किं करसि सुद्धवालत्तं ।
माईसुव्विअ सूअलजीअण ण वहेसि सुंकए कीस ॥ ४३ ॥ [३८]

डुंबे सुदारुणो सूइओ अ सुविरे सुण्हसिअसोमइआ ।
सुज्झरओ धोवयए सुसंठिआ सुल्लमंसम्मि ॥ ३९ ॥

सुदारुणो तथा सूइओ चण्डालः । सुण्हसिओ तथा सोमइओ स्वपनशीलः । सुज्झरओ रजकः । सुसंठिआ शूलप्रोतं मांसम् ॥ यथा ।

सुण्हसिअसूइआए सुदारुणो रमइ सुज्झरअवहुअं ।
भसिरभसणस्स दिन्तो सुसंठिअं पुरजणम्मि सोमइए ॥ ४४ ॥

L. 1. BCFX सुंचियं BF, C 1. hd. सुवण्णा. L. 2. X सुकंगी तथा सोहजणो CX सिग्रु°. L. 3. C मज्झ° BCF °सुवण्णसुवण्णं X °सुवर्ण्णं BF, C in corr. दाओ X °वसणाइं. L. 4. CX संकेय° BF जमेसि BCF °जणाइं B सुघंतो X सुंघाता. L. 5. A सुकअं BF सुंकउं X सुकयं Y सुंकयं BF सुअलं BF सुसुअणा CXY सुयणा ABFY अणिउंते C अणिमुंते X अइमुत्ते. L. 6. A अम्बाइ B अंबाइ C (F 1) अंब्बाइ C (F 1) सुंव्विया A सुचिया or सुव्विया BFXY सुव्विया C सुद्दपूयंमि F सुद्द° (1) X सुद्धभयम्मि C (F 1) सुद्दवालो X °वाली BFXY य. L. 7. BCF सुंकयं X सुकयं B किंसाउ X किसाउ BF सुंकलमित्यन्ये CX सुकुलमित्य° CX सुयणा. C सुव्विया X सुचिया. L. 8. BX अंबा BX शुद्दवालो C सुद्द° F शुद्दवाला. L. 9. BCFX सुयणावतंसि-यमिमं BF दद्दु BF सुद्द°. L. 10. BCFX °सुव्विय C सुवलजीअ वहेसि X सूवल°. L. 11. B डुबे X सुदारुणा A सूइउ X सुईओ XY य A विरे C सुचिरे BF सुल्हसिय° ACXY सुण्हसिय° edd. °इया. L. 12. BF सुरज्जओ C सुझ° A °उ A रयए BFY धोवए X धयवए edd. °ठिया (Y °विया). L. 13. X सुदारणो C om. from सुण्ह° to सुज्झरओ excl. BF सुल्ह° X सोमईओ. L. 14. C सुस° BCFX °ठिया BFX सुल° C शुला°. L. 15. BF सुल्हसिय° CX सुण्हसिय° BF °सइयाए C° सुइयाए X °सूइयाए X सुदारणो BF सुज्झरइ° BF, C 2. hd. °वहुयं X °वहूयं. L. 16. BF °भसिणस्स BCF °ठियं X °ठिओ.

अत्र सुगिम्हओ फाल्गुनोत्सव इति सुग्रीष्मकशब्दभवः। दृश्यते चायं संस्कृते। यद्वा-महः। सुग्रीष्मके न दृष्ट इति॥ [३९]

कण्हे सुवण्णबिंदू रूववईए सुदुम्मणिआ।
सुकुमालिअं सुघडिए तुलसीए सुलसमंजरिआ॥ ४०॥

सुवण्णबिंदू विष्णुः। सुदुम्मणिआ रूपवती। सदुम्मणिएति शीलाङ्कः। सुकुमालिअं सुघटितम्। सुलसमंजरी तुलसी॥ यथा।

णवसुलसमंजरीए तइ चण्डी अच्चिआ सुदुम्मणिए।
सुकुमालिअङ्गि जं तुह सुवण्णबिंदूवमो वरो एस॥ ४५॥ [४०]

सूला वेसा सूई अ मञ्जरी सूरणो कन्दे।
सूरंगो अ पईवम्मि सूअरी जन्तवीढम्मि॥ ४१॥

सूला वेश्या। सूई मञ्जरी। सूरणो कन्दः। सूरंगो प्रदीपः। सूअरी यन्त्रपीडनम्॥ यथा।

सूअरिअसूरणासणसूलाए लिहिअसूइगण्डाए।
मयरद्धयसूरंगे मा तं सलहो व्व रे पडसु॥ ४६॥ [४१]

सूलच्छं पल्ललए सूलत्थारी अ चण्डीए।
सूरद्धयो दिणे गणवइम्मि सेओ अ गामणी सेट्ठी॥ ४२॥

L. 1. X सुनिह्नओ B फाल्गुन्त्सव C °भव हानि। B संस्कृतः X यद्वानुमहः. L. 3. X कण्हे A सुसुवण्ण° BF °विंदू or °विंदू BF रूवइए A °वइए X सुदुम्मि° cdd. °णिया. L. 4. B सुकमा° cdd. °लियं (X °यं) X तुलसीइ cdd. °रिया. L. 5. BF सुवर्णबिंदूः X °बिंदुः C सुद्दु° BCFX °णिया B रूप° BFX °णियेति. L. 6. C सुकुसुमा° BFX °लियं. L. 7. X °मंजनीए BCFX अचिया BF च सुदु° C सुद्दु° X सुदुम्मणिया. L. 8. BF °लियंगि C जे तु सुव° BF °बिंदूव° C °बिंदु° C वसे एस. L. 9. B सूइ cdd. य. L. 10. BFXY य C 1. hd. om. अ पईवम्मि 2. hd. has पईवे BF पइवंमि X पईवंम्मि C 1. hd. अरी (sic). 2. hd. सुअरी X सुयरी CY °पीडंमि X °वाइम्मि. L. 11. BF om. सूरंगो प्रदीपः C 1. hd. सुरगो 2. hd. सुरंगो. CX सुयरी C यंत्रपीढं। L. 13. BF °णासलसूलाए BCFX लिहिय° BF मंडाए. L. 14. C मयरद्धय° C °हो व्या रे X च CX पडसु. L. 15. XY सूलत्थं C पल्लइए C (F?) सूलच्छारी cdd. य. L. 16. A °द्धउ C °द्धओ X गणवयम्मि ABF, C 1. hd. सेउ ACXY य A सेट्ठी.

सूलच्छं पल्वलम् । अत्र सूहवो सुभग इति सुभगशब्दभवः । तथा सूरइ सूडइ भनक्तीति धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ । सूलत्थारी चण्डी । सूरद्धओ दिनः । सेओ गणपतिः । सेट्ठी ग्रामेशः ॥ यथा ।

सूलत्थारीसूरद्धए ससेआण पणमणमिसेण ।
सूलच्छतडकुडङ्गे ओ सेट्ठिवहू अहिसरेइ ॥ ४७ ॥

अत्र सेहइ नश्यतीति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः ॥ [४२]

सेवालसोमहिड्डा पङ्के कोकम्मि सेहरओ ।
चप्पुडिणाए सेंवाडओ अ सेज्जारिअं च दोलणए ॥ ४३ ॥

सेवालो तथा सोमहिड्डो पङ्कः । सेहरओ चक्रवाकः । सेंवाडओ चप्पुटिकानादः । यदाह ॥ अङ्गुष्ठमध्यमाङ्गुलिशब्दः सेंवाडओ गदितः ॥ सेज्जारिअं अन्दोलनम् ॥ यथा ।

सेज्जारिअं ण इच्छइ सेवालजयक्ख सोमहिड्डे अ ।
मरिही सेहरथणिआ कइवयसेंवाडएहि तुह विरहे ॥ ४८ ॥ [४३]

सेआलुओ उवाइअवसहम्मि धुरंधरम्मि सेरिभओ ।
सोत्ती णईइ सोअं णिद्दा मंसम्मि सोल्लसोमाला ॥ ४४ ॥

सेआलुओ उपयाचितसिध्यर्थं वृषभः । उपयाचितं केनापि कामेन देवताराधनम् । सेरिभओ । कप्रत्ययाभावे सेरिभो । धुर्यवृषभः । सेरिभो महिषेऽपीत्यन्ये । सोत्ती नदी । सोअं स्वपनम् । सोल्लं तथा सोमालं मांसम् ॥ यथा ।

L. 1. X सूलत्थं पल्ललं । X स्लहवी (i. e. सूहवी). L. 2. B भगक्ति इति X भलक्तीति X °षूक्ता इति नोक्ताः C नोक्तौ (F !). C (F !) सूलच्छारी. X चंडी C (F !) सुरद्धओ X दिनकरः for दिनः L. 3. B सेट्टी. L. 4. C (F !) सूलच्छारीसूरद्धए BCFX ससेयाण BF पणमिसेण. L. 5. X सूलत्थ° X उ B सिट्ठिवहू. L. 7. AD *om.* dist. 43, but D has the commentary. Y °हेड्डा BF °हिड्डु पंको कम्मि म्मे° L. 8. *cdd.* चप्पुडि° (X चप्फडि° Y as above) C सिंधाडउ 2. hd. °डओ X सेंधाडउ Y सेंघडायओ *cdd.* य (*om.* Y) X सेज्जाविरि° Y सेज्जायरि° *cdd.* °रियं. L. 9. C °हिड्डा B चक्रवाचकः X वक्रवाकः C सेवाडओ. C चप्पुडिका° 2. hd. चुप्टकी° X चप्फुडिका° L. 10. X अंगुत्थलमध्य° C सेवा°. BCFX °रियं. L. 11. BCFX °रियं BF सेवालजजक्ख CX सेवालजक्ख BF सोमहिडे C °हिड्डा X °हिड्डा BCFX य. L. 12. X मरिही B °थणिया C (F !) X °थणिया B कइवइ° X कयवय° B °इएहिं C °सेंवाएहि F °सेंवाडएहिं X °सेवाणहि. L. 13. BCFX सेयालुओ A उवाइय° BCF XY उवाइय° C °धुरंमि A °भउ B सेभरिओ. L. 14. C सोसोअं X सोअ Y णिद्दा B मसंमि. L. 15. BCFX सेयालुओ X *om.* कामेन. L. 16. X सेरभओ. CX महिषो L. 17 C स्वेअ स्व°.

उवचिअसोमालो वि हु कुणेइ सेआलुओ सुहं सोअं ।
सोत्तीइ झीणसोल्लो वि सेरिभो च्चेअ कड्डए भारं ॥ ४९ ॥ [४४]

सोसणसोमाणा पवणमसाणा सोव्वओ पडिअदन्ते ।
कडिउवकिदिउदरेसुं सोसणिसोवत्थसोमहिंदाइं ॥ ४५ ॥

सोसणो पवनः । सोमाणं श्मशानम् । सोव्वओ पतितदन्तः । सोसणी कटी । सोवत्थं उपकारः । सोवत्थं उपभोग्यमित्यन्ये । सोमहिंदं उदरम् ॥ यथा ।

अइ थूलसोमहिंदे सोव्वे सोसणयभग्गसोसणिए ।
सम्भलि कइआ तुमयं करेसि सोमाणसाणसोवत्थं ॥ ९० ॥

अत्र । सोमालं सुकुमारम् । सोअमल्लं सौकुमार्यम् । एतौ शब्दभवौ ॥ [४५]

सङ्खम्मि सोलहावत्तओ अ सोवण्णमक्खिआ सरहा ।
केसविसमथम्भेसुं सढो सिलाघुण्णिएसु सअयं च ॥ ४६ ॥

सोलहावत्तओ शङ्खः । सोवण्णमक्खिआ मधुमक्षिकाभेदः ॥ यथा ।

चालुक्क सोलहावत्तसेअजस भग्गरज्जमहुछत्ता ।
सोवण्णमक्खिआउ व दिसो दिसं जन्ति वेरिणो तुज्झ ॥ ९१ ॥

॥ अथानेकार्थाः ॥

सढा केशाः । सढं विषमम् । सढो स्तम्बः । इति सढशब्दस्त्र्यर्थः । सअयं शिला घूर्णितं च ॥ [४६]

L. 1. C उवचिवासा° 2. hd. °सो° BFX °चिय° B कुणइ BCFX सेयालुओ BF सोओ. L. 2. CX सुत्तांइ C जणसोल्लो X जणसोल्ला BF थीण° B सेरभो BF च्चेव C चेय X च्चेइ BF कन्टए C कड्डइ X कड्डइ चरं. L. 3. CX सोमण° X °सोसोमाणा A सोव्वउ C सोवओ *add.* पडिय°. L. 4. A सोसाणि° C °सोवच्छ° C °दाइं X °सोम-हिद्दाइं L. 5. C सोमणो X सोमणसो X सोमाण C स्मशानं C सोवओ. L. 6. C सोवच्छं BFX सोवत्थमुपभो° C सोवच्छमुपभो° X °भोग्यमित्ये. L. 7. C सोवो X सोव्वो CX सोमणय° BF °भग्गसणिए CX °भग्गसोसणिए. L. 8. BCFX कइया B तुमयं C °सोवच्छं. L. 9. CX सोउमल्लं BF सौकुमार्यो. L. 10. BF °वत्तुओ C 1. hd. °वत्तउ BCFXY व *add.* क्खिया Y °सरया XY *add* अथानेकार्थाः L. 11. A °विसमथंहेसु BF °थंवेसुं C थंबेसुं X °थद्देसुं BF °घुण्णिएसु C 1. hd. °घुणिएसु Y सयवं. L. 12. BCFX °मक्खिया. L. 13. C चालुक्क °वत्तसोअजस BF सेयजस X भग्ग° C °रज्ज° BCFX °महुछत्तो. L. 14. BCFX °मक्खियाओ (X °उ) CX दिसिं C तुज्झ. L. 16. C सढो केशाः BFX स्तंब इति C स्तब इति 2. hd. स्तूब इति. BX सिला.

सरहो वेडिससीहेसु सक्खिगामीणएसु सणिओ अ ।
ण्हाविअरजकपुरक्किअदित्तेसुं सज्जिओ चेअ ॥ ४७ ॥

सरहो वेतसवृक्षः सिंहश्च । सणिओ साक्षी ग्राम्यश्च । सज्जिओ नापितो रजकः पुरस्कृतो दीप्तश्चेति चतुरर्थः ॥ [४७]

हंसोघसरेसु सरेवओ अ संवाअआ णउलसेणा ।
सण्णिहिअमाविएसुं अणुणीए चेअ सण्णुमिअं ॥ ४८ ॥

सरेवओ हंसो गृहजलप्रवाहश्च । संवाअओ नकुलः श्येनश्च । सण्णुमिअं संनिहितं मापितमनुनीतं चेति त्र्यर्थम् । प्रच्छादनार्थं तु च्छादिधात्वादेशासिद्धम् ॥ [४८]

तोसिअसारविअञ्जलिकरणेसु समुच्छिअं चेअ ।
पडिवेसिपओसेसुं वज्झे अ समोसिओ होइ ॥ ४९ ॥

समुच्छिअं तोषितं समारचितमञ्जलिकरणं चेति त्र्यर्थम् । समोसिओ प्रातिवेश्मिकः प्रदोषो वध्यश्चेति त्र्यर्थः ॥ [४९]

चिन्तिअसण्णिज्झे सण्णविअं समणिब्भरेसु समसीसं ।
अजसरएसु समुप्पिंजलममएन्दुसु समुद्दणवणीअं ॥ ५० ॥

L. 1. Y वेडस° C गामिणएसु ACXY य. L. 2. *edd.* ण्हाविय° C °रजव° ABFXY °पुरक्किय° C °पुरक्कय° X वित्तेसुं A सज्जिउ C भिशिओ X सज्झिओ Y सज्जओ BF वेअ CY चेय X वेय. L. 3. X °वृक्ष B सिहश्च X सर्क्षी BFX ग्रामश्च C सक्षिओ BF नापितः L. 5. A हंसेघ° X हंसोकस° C °घरेसु A सारवउ Y य C सवाअअ X संवाअओ Y संबाअआ BF णओल°. L. 6. ABXY सण्णिहिय° C (F !) संण्णिहिय° *edd.* चेय (X वेय) X सुण्णु° ACXY °मियं. L. 7. C सरवहो 2. hd. सरेवहो C सवाअओ C 1. hd. सन्नु° X सुन्नु° BCFX °मियं. L. 8. X मापितं अनु°. L. 9. BF तोसियतोसियसा° A तोमियं° CXY तोसिय° *edd.* °वियंजलि° (X°बि°) BF °करेणेसु ABFXY समुच्छियं C समच्छियं ABFY चेय C चेयं X वेय. L. 10. BF °वेसिओपओ° AC °पउसेसु BF वज्झे AC वज्जे Y बज्झे *edd.* व C 1. hd. समोहिओ C होई. L. 11. BCFX °च्छियं X तोषितं समारविथं अंजलि°. L. 13. ABXY चिंतिय° C चिंतियं F चिंतय° ABF, C 1 hd. °सण्णेज्झे C 2. hd. °सण्हिज्झे BCFXY °वियं C °णिम्भ° Y °निब्भ°. L. 14. BF °जलसम° X °ममयेंदुसु X °णवणीयं

सण्णविअं चिन्तितं सांनिध्यं च । चिन्तिअसण्णिज्झे इति समाहारः । समसीसं सदृशं निर्भरं च । अत्र समाणइ भुङ्क्ते समाप्नोति चेति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः । समुप्पिंजलं अयशो रजश्च । समुद्दणवणीअं अमृतं चन्द्रश्च ॥ [५०]

मरहट्ठदेसपट्टणभेए दूरे अ सायं च ।
साहो अ वालुआसुं उलूअए दहिसरे चेअ ॥ ५१ ॥

सायं महाराष्ट्रदेशे पत्तनविशेषो दूरं चेति द्व्यर्थम् । केचित्तु सायंदूरं इति चतुरक्षरं नाम पत्तनभेदवाचकमाहुः । साहो वालुका उलूको दधिसरश्चेति त्र्यर्थः । दधिसरो दध्न उपरि सारम् ॥ [५१]

वत्थब्भूभुअसाहापिकिसरिससहीसु साहुली चेअ ।
सम्बूअयम्मि सालुअमह सुक्कजवाइअसिरम्मि ॥ ५२ ॥

साहुली वस्त्रं भ्रूभुजः शाखा पिकी सदृशः सखीचेति सप्तार्थः । सालुअं शम्बूकः शुष्कयवादिशीर्षं चेति द्व्यर्थम् ॥ [५२]

सामग्गिअं च चलिए अवलम्बिअपालिएसुं च ।
सित्था लालाजीआसु हिमोसाएसु सिण्हा वि ॥ ५३ ॥

सामग्गिअं चलितमवलम्बितं पालितं चेति त्र्यर्थम् । आलिङ्गनार्थं तु श्लिषिधात्वादेशासिद्धम् । सित्था लाला जीवा च । सिण्हा हिममवश्यायश्च ॥ [५३]

L. 1. BFX °विंयं C 1. hd. only सण्ण X विंतित X व for च BFX चिंतिय° C चिंतय° B °सण्णिज्जे इति C °ज्झे इति F °ज्जेति X °सणिज्जे C 1. hd. °ह्वाराः L. 2. B निभरं CX °पूक्ता X नोक्ताः L. 3. BF °जलमयशो C °प्पिंजलमयशो X °जल अजस X सेमुद्दणवर्णीयं BF अमृतं X अमृत. L. 4. C महरट्ठ° X मरहट्ठ° BF °दोस° X °पट्टण° cdd. य. L. 5. BF सहो आ C साहे CY य C वालुयासुं B दहसरे ACY चेय X वेअ. L. 6. BF साअं B त्र्यर्थं C (F !) X द्व्यर्थः BCFX सायंदूरमिति. L. 7. B °भेदं वाच° B दधिशरश्चेति. L. 9. C वच्छब्भूभुअ° BF °ब्भूब्भुअ° E °भुय° Y °भुज° B °सहीसुं X °महासु ABCFY चेय X वेअ. L. 10. BF संभुअअंमि C संबूयसंअअंमि X संबूअम्मि Y संवयअम्मि C 1. hd. साच्छुयमह 2. hd. सालुयमह X सालूअमह Y सालुयमह cdd. °जवाइय°. L. 11. CX भूभुजः B समार्थाः X षष्ठार्थः C सालूयं X सालूअं CX संबूकः C 2. hd. adds संवतं च BF शंबूकः L. 12. C श्वश्रूजवशीर्षं X शुस्कयवशीर्षं. L. 13. cdd. °ग्गियं A न वलिए ABCFXY अवलंबिय° E लम्बिय°. L. 14. C सिच्छा X लीला° EX °जीयासु A हिमोओसा° X हिममवसाएसु. L. 15. BCFX °ग्गियं X चलितं अव° X वेति. L. 16. X °देशसिद्धा C सिच्छा X लीला B सिण्हं.

सिंदुरयं णायव्वं रज्जूए तह य रज्जम्मि ।
वालम्मि दहिसरम्मि अ मोरे अ सिहंडइल्लो वि ॥ ५४ ॥

सिंदुरयं रज्जू राज्यं च । सिहंडइल्लो बालो दधिसरो मयूरश्चेति त्र्यर्थः ॥ [५४]

हिमकालदुद्दिणे तह झाडविसेसम्मि सीअल्ली ।
सीअणयं पारिमसाणा सिहणोमालिआसु सीहलिआ ॥ ५५ ॥

सीअल्ली हिमकालदुर्दिनं झाटविशेषश्चेति द्व्यर्था । सीअणयं दुग्धपारी श्मशानं चेति द्व्यर्थम् । सीहलिआ शिखा नवमालिका चेति द्व्यर्था ॥ [५५]

सुग्गं च अप्पकुसले णिव्विग्घविसज्जिएसुं च ।
रुप्परजगेसु सुज्झयमह वेसहरचडएसु सुहराओ ॥ ५६ ॥

सुग्गं आत्मकुशलं निर्विघ्नं विसर्जितं चेति त्र्यर्थम् । सुज्झयं रौप्यम् । सुज्झओ रजकश्चेति द्व्यर्थः । सुहराओ वेश्यागृहं चटकश्चेति द्व्यर्थः ॥ [५६]

सूरल्ली मज्झण्हे तिणभेए मसयरूवकीडे अ ।
मिगसिसुसरेसु सेल्लो दीहरभद्दाकिईसु सेरी अ ॥ ५७ ॥

सूरल्ली मध्याह्नो ग्रामणीतृणं मशकाकृतिकीटश्चेति त्र्यर्थः । सेल्लो मृगशिशुः शरश्चेति द्व्यर्थः । सेरी दीर्घा भद्राकृतिश्चेति द्व्यर्था ॥ [५७]

गामपहाणे सण्णिज्झकारए तह य सेआलो ।
भूए भाविणि सोही सोवणमालयणासिविणमल्लेसु ॥ ५८ ॥

L. 1. A सिंदुणयं C सिंदूरयं णायव्वं A रज्जुम्मि C रंजंमि. L. 2. ABCF वालम्मि X दहिसार° cdd. °रम्मि य ABCFY मोरे य EX मोरे इ C सिहड° EX सहिंड°. L. 3. BCFX सिंदूरयं X रज्जु B रायं व X सिंहंड° B वालो दहिसारो C (F !) दधिसारो. L. 4. B °काले दु° C काड° EXY सीयल्ली. L. 5. A सीयणयं A सिहमालि° cdd. °लियासु सीहलिया. L. 6. B ज्झाड° CFX झाड° BX द्व्यर्थाः. L. 7. BCF °लिया X द्व्यर्थः L. 8. A णिविग्घ° BF °विसज्जिएसुं. L. 9. A रुप्प° Y °रजएसु AB सुज्जय° C (F !) सुझय° BF सुहरा C 1. hd. सहरा X हराओ A °राड. L. 10. B निविघ्नं B सुज्जयं C (F !) सुझयं B सुज्जओ C (F !) सुझओ. L. 11. X त्र्यर्थः for द्व्यर्थः (second time). L. 12. C (F !) मझण्हे A °ज्झ्° (!) Y मज्झण्ह A मसय° cdd. व. L. 13. A मिगसिरसुसरेसु C °सिससुरेसु 2. hd. °सिसस° EX °सिरेसु BF सिल्ला X सिल्लो BF °किइंसु Y °गिइंसु cdd. य. L. 14. C सुरल्ली CX मध्याह्नः C तृणं (om. ग्रामणी) X तृणभेदः (om. ग्रामणी) X मशकरूपकीट°. B °शिशुः BF सरश्चेति. L. 15. CX द्व्यर्थाः. L. 16. ABEF सण्णिज्ज° C सन्निण्ण° cdd. सेयालो (X सेयासो Y सेआले).

सेआलो ग्रामप्रधानं सांनिध्यकर्ता च यक्षादिरिति द्व्यर्थः । सोहीं भूते भाविनि च काले प्रयुज्यते । सामर्थ्यात्तदर्थं भवति । सोवणं वासगृहम् । सोवणो स्वप्नो मल्लश्चेति द्व्यर्थः सोवणशब्दः ॥ [५८]

॥ अथ हादिः ॥

हड्डुं अट्ठिम्मि हरी कीरे दूरे हणं हडं हरिए ।
हत्थं हल्लप्फलिअं हुलिअं सिग्घम्मि हणु ससेसम्मि ॥ ५९ ॥

हड्डुं अस्थि । हरी शुकः । हणं दूरम् । हडं हृतम् । हत्थं हल्लप्फलिअं हुलिअं त्रयोऽप्येते शीघ्रार्थाः । हल्लप्फलिअं आकुलत्वमित्यन्ये । हणु सावशेषम् ॥ यथा ।

हरिणासहड्डिअ महं अहणुधणेणं हडेण हत्थो वि ।
ण हणं वच्चसि हल्लप्फलिअं चलिअम्मि मइ पवणहुलिए ॥ ५२ ॥

अत्र । हंद गृहाणार्थे । हद्धी निर्वेदे । एतौ प्राकृते निपातत्वूक्ताविति नोक्तौ ॥ [५९]

हत्थारं साहेज्जे कीलत्थं करगयम्मि हत्थल्लं ।
हक्कोद्धं अहिलसिए उप्पाडिअयम्मि हक्खुत्तं ॥ ६० ॥

हत्थारं साहाय्यम् । हत्थल्लं क्रीडया हस्ते गृहीतम् । हक्कोद्धं अभिलषितम् । हक्खुत्तं उत्पाटितम् ॥ यथा ।

L. 1. BCFX सेयालो C संनिध्य° C भाविनी X व for च. L. 2. X सामर्थ्यात् नदर्थ F सोहणं BF रतिगृहं. L. 3. X सावणशब्दः. L. 4. *om.* A. Y has only हकारादिः. L. 5. C हट्टं 2. hd. हड्डु BF अट्ठंमि C अट्टंमि EX अत्थिम्मि X द्धे for दूरे X *om.* हडं. L. 6. B हडं AXY °लियं BF °फलियं C °फलिअं E ° प्फलिय BF हुलिय CEXY हुलियं A ससेसम्मि X only सेसम्मि. L. 7. X दूर C हड्डं X हनं BCF हच्छं BF °प्फभियं C हछफिलियं BF *om.* हुलिअं C हुलियं. L. 8. X हयुकलिअं BF °प्फलियं C °कालिअं B सावसेषं. L. 9. BC FX °हड्डिय CX मह BCF हच्छो. L. 10. BCFX °लियं BCF चलियम्मि X only मि for चलिअम्मि BF मेइ. L. 11. C °णार्थो हद्दी X °णाथा हत्थी F हद्दो CX निर्वेद. L. 12. C हच्छारं ACY साहज्जे BF साहाज्जे C कीलच्छं करमयंमि हच्छल्लं E हत्थल्ल L. 13. A हक्कोदं C °ं F °द्दं X खुप्पा° *cdd.* °डियय° (X °डियम्मि). L. 14. C हच्छारं X साहाज्यं C हच्छल्लं X गहीते C हक्कोदं 2. hd. F °द्दं B °लषितं. L. 15. C (F !) X उत्पाटितं.

अणवेक्खिअ हत्थारं हक्कोद्धजगज्जएण कामेण ।
ससिवयणे हक्खुत्ता तुमं सि हत्थल्लभल्लि व्व ॥ ५३ ॥ [६०]

सङ्गम्फंसयसवहम्मि हंजओ रासयम्मि हल्लीसो ।
हत्थल्ली हत्थविसी बहुजंपिरए हलप्पो अ ॥ ६१ ॥

हंजओ साङ्गस्पर्शः शपथः । हल्लीसो रासकः । मण्डलेन स्त्रीणां नृत्तम् । हत्थल्ली हस्तवृसी । सारीशब्दो वृसीवाचक उक्तः । ततो हस्ते सारी हस्तसारीति न देश्येषु वाच्यः । हलप्पो बहुभाषी ॥ यथा ।

तुह हंजओ अतुल्लं सोहग्गं तुज्झ ण हु हलप्पो हं ।
जं हत्थल्लीहत्था णिअन्ति मुणिणो वि तुज्झ हल्लीसं ॥ ५४ ॥ [६१]

गेहम्मि हम्मिअं तह चलिअसयण्हेसु हल्लिअहलूरा ।
हासे हद्धयहसिरिअहासीआ मक्खिए हविअं ॥ ६२ ॥

हम्मिअं गृहम् । हल्लिअं चलितम् । हलूरो सतृष्णः । हद्धओ हसिरिआ हासीअं त्रयोऽप्यमी हासार्थाः । हविअं म्रक्षितम् ॥ यथा ।

गुणहम्मिअ तुह विरहे सा हविअहलूरहल्लिएक्कमणा ।
ण णिएइ कुडयहद्धयकेअइहसिरिअकयम्बहासीए ॥ ५५ ॥

L. 1. *cdd.* °क्खिय C हच्छारं C हक्कोद्द° F हक्कोद्ध° X हक्कोद्धं° C °जगझएण. L. 2. X मि for सि C हच्छल. L. 3. X *om.* dist. 61, but gives the commentary. BF संगफंसय° E °फंसंय° A हंजउ. L. 4. C हच्छल्ली हच्छ° ABCFY °विसी E °विर्सी B बहु° E बहुं° *cdd.* य. L. 5. B हंजउ CX रासको C नृत्यं X नृत्यं X *om.* हत्थल्ली C हच्छल्ली हच्छ.° L. 6. BCFX °वृषी X *om.* सारीशब्दो वृसी BCF वृषी° X वोचक CX उक्तस्ततो Instead of हस्तसारीति we should expect to find हत्थसारीति B देशेषु. L. 7. X हलप्पो. L. 8. X जंजओ C तुह X प्पलो for हलप्पो. L. 9. C हच्छल्लीहच्छा X मुणिणो C तुह. L. 10. X गेहंम्मि BF हमियं CEXY हम्मियं BCEFXY चलिय° BX °सजण्हेसु *cdd.* हल्लिय°. L. 11. AX हद्धय° CF हद्धय° *cdd.* हसिरियहासीया Y मंखिए *cdd.* हवियं. L. 12. B हंमिचं C (F !) X हम्मियं BCFX हल्लियं C हद्धओ F हद्धओ X हद्धय BCF °रिया X हसिरिय BCF हासीयं X हासीयें. L. 13. B हवियं. L. 14. B °हंमियं C (F !) X °हम्मिय X *om.* रहे सा हवि BCF हविय° X महल्लूर°. L. 15. X तडय° CF °हद्धय° BF °केयइ° BCFX °हसिरियकयंबहासीए.

अत्र । हणइ शृणोति । हक्कइ निषेधति । हरइ गृह्णाति । एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः ॥ [६२]

गहभेए हत्थिवओ लउडे हरिमिग्गहिरिविंगा ।
वंभणिइन्दगजेसुं हलाहलाहत्थिमल्ला य ॥ ६३ ॥

हत्थिवओ ग्रहभेदः । हरिमिग्गो तथा हिरिविंगो लगुडः । हलाहला वंभणिका । हत्थिमल्लो इन्द्रगजः ॥ यथा ।

जो ण गणइ हत्थिवयं जो पडिमल्लो अ हत्थिमल्लस्स ।
सो किं हरिमिग्गकरो हिरिविंगेणं हलाहलं हणइ ॥ ५६ ॥ [६३]

हत्थल्लिअं च हत्थोसारिअए कलयलम्मि हलवोलो ।
हरिआली दुव्वाए हत्थिहरिल्लो अ वेसम्मि ॥ ६४ ॥

हत्थल्लिअं हस्तापसारितम् । हलवोलो कलकलः । अत्र । हलिआरो हरिताल इति हरितालशब्दभवः । हक्खुप्पइ उत्क्षिपतीति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तौ । हरिआली दूर्वा । हत्थिहरिल्लो वेषः ॥ यथा ।

हरिआलिकयत्थरणा हत्थल्लिअकण्ठया य रणम्मि ।
णिन्दिअहत्थिहरिल्ला तुह रिउडिम्भा करन्ति हलवोलं ॥ ५७ ॥ [६४]

हट्टमहट्टो कल्ले हत्थच्छुहणी णववहूए ।
हरिचंदणं च घुसिणे हत्थिअचक्खुं च वंकदिट्ठम्मि ॥ ६५ ॥

L. 1. C (F !) X निषेधयति B गृह्णाति C गृण्हाति. L. 3. B महभेए C हत्थिवओ (F !) A °वउ X हरिमिगाहरि° A °हिरिचिंगा BF °हरिविंगा C 1. hd. °हिर° L. 3. BF वंभणि° C चंम्हणि° E °पद्गजेसुं C °हत्थिमल्ला. L. 5. C हत्थिवओ X हरिमग्गो CX हरिविंगो B लगुदः. Instead of वंभणिका we should expect to find ब्राह्मणिका; but cfr. viii. 75. L. 6. C हत्थि°. L. 7. C जा C हत्थि° (twice) BCFX य. L. 8. B हरिनिग्ग° X हरिमग्ग° C (F !) हरिविंगेणं BF हण C हणई. L. 9. BFX हत्थि° C हत्थ° cdd. °ल्लियं C हत्थो° cdd. °रियए C कयलयंमि ABCFX °वोलो. L. 10. cdd. हरियाली E दुव्वाए C हत्थि° cdd. य. L. 11. CX हत्थि° BCFX °ल्लियं B वोला CFX °वोलो BF हलियारो CX हरियालो. B om. हरिताल इति. L. 12. X हरितालशब्द° BF हक्कुप्पइ C हक्खुप्पई X हुक्खुप्पइ. X °षूक्ता BCFX हरियाली L. 13. C °हत्थि°. L. 14. BCFX हरियालि° C °कयच्छरणा X °कत्थरणो BFX हत्थल्लिय° C हत्थच्छिय° BFX अ for य BF रणंमि. L. 15. BCFX णिंदिय° C °हत्थि X रिउडिंभा CX करिंति BCFX वोलं. L. 16. E °महट्ठो C हत्थमुहणी EX हत्थत्थहणी EX नव° C °वहुए Y °वहूए. L. 17. X °चंदण घुसिणो (om. च) ABEXY हत्थिय° C हत्थिय° (F !) A °दिट्ठिम्मि C दिट्ठमि E °दिट्ठंमि.

हट्ठमहट्ठो कल्यः। कल्यो नीरोगदक्षयोः। हत्थच्छुहणी नववधूः। हरिचंदणं कुङ्कुमम्। हत्थिअचक्खुं वक्रावलोकनम्॥ यथा।

हरिचंदणपिञ्जरिअं हत्थच्छुहणिं सहीउ सिक्खन्ति।
हट्ठमहट्ठं दइअं हत्थिअचक्खूहि पिच्छ तुमयं ति॥ ५८॥ [६५]

सालाहणम्मि हालो हारा लिक्खाइ हालुओ खीवे।
हिलहिल्लाओ तह वालुआसु हिका य रजगीए॥ ६६॥

हालो सातवाहनः। हारा लिक्षा। हालुओ क्षीबः। हिला तथा हिल्ला वालुकाः। हिका रजकी॥ यथा।

हालचउरं पि हु पिअं असई चइऊण दूइकयहिका।
हारिल्लहिलावहहालुएहि ही रमइ हिल्लासु॥ ५९॥ [६६]

हिड्डो वामणए हिज्जो कल्ले हित्थहीरणा लज्जा।
विहुरे हिट्ठो हिट्ठाहिडो अ लहरीइ हिल्लूरी॥ ६७॥

हिड्डो वामनः। हिज्जो कल्यम्। भविष्यदतिक्रान्तं च दिनमित्यर्थः। हित्था तथा हीरणा लज्जा। हित्थो लज्जित इत्यन्ये। यद्गोपालः। लज्जितभीतौ हित्थो॥ त्रस्तवाची तु हित्थशब्दस्त्रस्तशब्दभवः। हिट्ठो तथा हिट्ठाहिडो आकुलः। अधोवाचकस्तु हिट्ठशब्दो अधःशब्दभवः। हिल्लूरी लहरी॥ यथा।

वम्महसरहिल्लूरीहिट्ठा सहि रमसि हिड्डमणहित्थे।
हिज्जो आलीण पुरो वहसि अ हिट्ठाहिडा तु हीरणयं॥ ६०॥ [६७]

L. 1. BCFX कल्यः। कल्यो BX णव° C °वधू. L. 2. BX हत्थिय° C (F!) हच्छिय°. L. 3. BCFX °रियं C 1. hd. हत्थच्चुहणि 2. hd. °च्छु° X हत्थट्ठहणिं. L. 4. C हट्ठमहट्ठु BCFX दइयं BF हत्थिय° C (F!) हच्छिय° BF °चक्खुहिं X °चक्खुहि X उमय. L. 5. CX हलंमि BF हाला लि° X हालओ C क्खविे. L. 6. X °हल्लाओ Y वालुयासु BF रजगी XY रजकीए. L. 7. BF हारो X लिक्खा C हालु उन्क्षीवः BFX क्षिवः CX वालुका. L. 9. X हालचउरं om पि हु CX दूयकय°. L. 10. C °हिलाविहडा° X °विडहा° BCFX °लुएहि C हि CX गाइ for रमइ. L. 11. BCF हिंडो C हिसो A हित्थं ही° C हिच्छा°. L. 12. B विहुरो B हिट्ठाविडो E हेट्ठा° X हिट्ठाहिंडो *edd.* य A हिलूरी. L. 13. BF हिडो X हिंडो C हिसो BCFX कल्लं B °त्यर्थं C हिच्छा. L. 14. X हीरिणा BCF °भीतो BCFX हित्था. L. 15. X °शब्दः त्रस्त° C हित्थाहिडो or हिच्छा° X हित्थाहिट्ठो. L. 17. BF धम्मह° C °हिट्ठा BCFX हिंडम°. L. 18. BF हिज्जो C हिसो X हित्थे C पुरो हसि X हिट्ठाहिंडा X हीरणय.

एकपयगमणकीलाइ हिंचिअं हिंबिअं चेअ ।
हिरडी सउली हिक्किअहीसमणा हेसिअरवम्मि ॥ ६८ ॥

हिंचिअं तथा हिंबिअं एकपदगमनक्रीडा । यदाह ॥ उत्क्षिप्य चरणमेकं यत्र शिशुर्वल्गति क्रीडा । कथिता हिंचिअहिंबिअनामभ्याम् ॥ इति । हिरडी शकुनिका । हिक्किअं तथा हीसमणं हेषारवः ॥ यथा ।

तुज्झ रिऊ हिक्किरहयघणहीसमणे रणे सहिरडिम्मि ।
मरिअसिसुहिंचिओ हिंबिएण णस्सइ सकण्टएक्कपओ ॥ ६१ ॥ [६८]

हिक्कासहिरिंबा पङ्कपल्ललेसुं हिसोहिसा फद्धा ।
हिंडोलयं च हिल्लोडणं च खेत्तमिगवारणारावे ॥ ६९ ॥

हिक्कासो पङ्कः । हिरिंबं पल्वलम् । हिसोहिसा स्पर्धा । हिंडोलयं तथा हिल्लोडणं क्षेत्रे मृगनिषेधरवः । हिंडोलं क्षेत्ररक्षणयन्त्रमिति केचित् ॥ यथा ।

हिंडोलएण पइणो णट्ठेसु मिगेसु तुह इह हिरिंबे ।
हिक्कासयच्छि हिल्लोडणेइ जारो हिसोहिसाइ व्व ॥ ६२ ॥ [६९]

हिरिमंथा चणएसुं हीरो सूईणिहे हुडो मेसे ।
हुत्तोऽभिमुहे हुड्डा पणम्मि हुड्डअहुडुमा पवाहधया ॥ ७० ॥

L. 1. EX एक्कवय° AXY हिंचियं BF हिंक्किय C हिम्बियं 2. hd. हिंचिये E हिम्बियं A हिम्बियं BF, C 1. hd. हिंबियं C 2. hd. हिंचियं EY हिम्बियं X *om.* हिंचिअं BCFXY चेय. L. 2. A सउलीं *add.* हिंक्किय° *add.* हेसिय° L. 3. BF, C 2. hd. हिंचियं C 1. hd. X हिंबियं BF नथा हिंबियं CX हिंबियं. L. 4. CX शिशुर्वल्गति BF हिंचिय and *om.* हिंबिअ C हिंबियहिम्बिय° X हिंचियरनामभ्यामिति X हिरिडी. L. 5. BCF हिक्कियं X हिकियं BF हेसमणं X हेषारवः. L. 6. C तुझ X हिंक्किरहयघणहीममणे C *om.* रणे BCF सिहिरि° X सहिरि. L. 7. BCFX मरिय° BF °सिसुहिंचिओ C हिंचिउ BF हिंबिएण C हिम्बिएण X हिम्बएण. L. 8. BF हिक्कहिं° A °रिम्बा BEFY °रिंबा C 1. hd. °रिम्बा 2. hd. °रिम्बा X °ह्ररिबा ABEFX °ल्ललेसु ABX फ्फद्धा C (F!) फद्धा E फ्फद्धा. L. 9. AX हिंरोलयं C 1. hd. हिंलो° E हिण्डो° EX *om.* च A हिल्लोडणं X हिंडोलणं B च A खेत्तम्मिग° C खित्तंमिग° X खत्तमिग° C रावे. L. 10 X हिकासो B हिरिंबं C (F!) हिरिम्बं X हिरिब BX स्फर्द्धा. L. 11. X केचित्. L. 12. C णट्ठेसु BF *om.* इह BF हिरिंबे C हिरिम्बे X रिंबे (sic). L. 13. X हिकासपच्छि CX °हिसाइ C 2. hd. च. L. 14. ACX हरिमंथा A चणएसु X °एसु C मासे. L. 15. E हुंतो ABCFXY *om.* ऽ B हुड्डा ABEFY हुड्डय° C *om.* हुड्डअ° X हुमुयहुमुमा.

हिरिमंथा चणकाः । हीरो सुचीमुखाभं दार्वादिवस्तु । वज्रवाचकस्तु हीरशब्दः संस्कृतसमः । हरवाचकस्तु हरशब्दभवः । केचित् हीरशब्दं भस्मन्यपि प्रयुञ्जते । हुडो मेषः । हुत्तो अभिमुखः । हुड्डा पणः । हुडुओ प्रवाहः । हुडुमो पताका ॥ यथा ।

हुडसिङ्गहीर मइ कुण हुड्डं जसहुडुम तीइ तुह विरहे ।
णयणा जइ हिरिमंथ व्व णंसुहुडुएण सुणया हुत्ता ॥ ६३ ॥ [७०]

हुरुडी विआउआ हुंकयहुंकुरुवा य अअलीए अ ।
पसवपराइ हुलुव्वी हूमो लोहारए जवे हेला ॥ ७१ ॥

हुरुडी विपादिका । हुंकओ तथा हुंकुरुवो अञ्जलिः । हुलुव्वी प्रसवपरा । हूमो लोहकारः । हेला वेगः ॥ यथा ।

तुह हुंकुरुवो कामुअ इमाइ हुरुडीपयाइ हेलाए ।
जं करसि हुंकयं किर हुलुव्विआहूमिआइ रइलुद्धो ॥ ६४ ॥ [७१]

हेलुका हिक्का हेलुअं छिए गणवइम्मि हेरिंबो ।
सप्पसिरकरणिसेहे हेआलं हारणं वत्थे ॥ ७२ ॥

हेलुका हिक्का । हेलुअं क्षुतम् । हेरिंबो विनायकः । हेआलं सर्पशिरःसंज्ञेन हस्तेन निषेधः । सर्पशिरा नाम हस्तकविशेषः । यदाह भरतः ॥ अङ्गुल्यः संहिताः सर्वाः सहाङ्गुष्ठेन यस्य तु । तथा निम्नतलश्चैव स तु सर्पशिराः करः ॥ हारणं वस्त्रम् ॥ यथा।

L. 1. C हरिमंथा X हारिमथा X हीरः हरवाचकस्तु. L. 3. C 1. hd. *om.* हुडो मेषः 2. hd. हुडो मासः X अभिमुख BF हुड्डाः पणः X पताकाः. L. 4. BF हुडुमिंग° L. 5. B जइ रि हि° C हिरमंथ X हरिमंथ CX च. L. 6. AC विधाउआ ABY °हुंकुरवा E हुंकुरुचा *cdd.* °लीए य. L. 7. BF पसव° ACY हलुव्वी C हुमो AX लोहयारए X हेली. L. 8. B हुकुरवो C (F 1) X हंकुरवो BCFX हुलुव्वी X पसवपराः C हुमो. L. 9. C हेलो. L. 10. B हुंकरवो C (F 1) X हंकुरवो BF कामुय X कोमुअ X हुरुडी° L. 11. X ज BF हुंरुयं C किरि BCFX हुलुविया° BFX °हूमियाइ C °हुमिचाइ BFX °लुद्धो C लुद्धा. L. 12. C हेलुक्का BFY हिक्काए A हेलुगं E हेलुअ X हिलुअं Y हेलुयं AX छीए E च्छिए BF °वयंमि E °वयम्मि X °वय (sic) BF हेरिंबो C हेरम्बो E हेरिम्बो X हेरिंथो. L. 13. ABCFY हेयालं X हंआलंआलं A वत्थे C वच्छे E चत्थे. L. 14. X हेक्क for हिक्का BF क्षतं BF हेरिंबो CX हेरम्बो BCFX हेयालं C *om.* सर्प° नाम हस्तक° X हस्तचक्रविशेषः L. 15. X अंगुल्यसहिताः सर्वा C *om.* संहिताः L. 16. B सहागुष्ठेन X सहांगुष्ठेन BF निम्नतल° C निस्त°.

हेलुकहेलुअमुहे दुल्ललिए होरणञ्चलविलग्गे ।
हेरिंबं पूअन्ती अम्बा बाले करेइ हेआलं ॥ ६५ ॥

॥ अथानेकार्थाः ॥

तत्र हंदि विषादविकल्पपश्चात्तापनिश्चयसत्यगृहाणार्थेषु । हरे क्षेपसंभाषणरतिकलहेषु । एतौ प्राकृतलक्षणे निपातेषूक्ताविति नोक्तौ ॥ [७२]

हत्थे कीलागहिअम्मि हत्थलो हत्थलोले अ ।
हत्थाभरणे हत्थप्पाहुडए चेअ हत्थोडी ॥ ७३ ॥

हत्थलो हस्ते क्रीडार्थं गृहीतः पदार्थो हस्तलोलश्चेति द्व्यर्थः । हत्थोडी हस्ताभरणं हस्तप्राभृतं च ॥ [७३]

तुमुलम्मि कोउए हलहलं हडहडोऽणुरायतावेसु ।
हरपच्चुअं सुमरिए णामोद्देसेण दिण्णे अ ॥ ७४ ॥

हलहलं तुमुलः कौतुकं च । हडहडो अनुरागस्तापश्च । हरपच्चुअं स्मृतं नामोद्देशेन दत्तं च ॥ [७४]

जङ्घालदीहमन्थरविरएसुं हाविरो होइ ।
हालाहलसद्दो तह मालारे बंभणिए अ ॥ ७५ ॥

हाविरो जङ्घालो दीर्घो मन्थरो विरतश्चेति चतुरर्थः । हावो जङ्घाल इत्यपि कश्चित् । हालाहलो मालिकः । हालाहला बंभणिका चेति द्व्यर्थो हालाहलशब्दः ॥ [७५]

L. 1. C °हेलुयसुहे X ° हेलुयसुहे B हल° F डुलि° C दुल्ललिय BF °णंचल° L. 2. BF हेरिंवं CX हेरम्वं X पूयंती B अंबा CX अंबा BX बाले C (F !) बाली BFX हयालं C यालं (sic). L. 3. *om.* A; E अथाने° L. 4. X अत्र C °निश्चयस्यत्य°. L. 5. C °लक्षणा X °लक्षण. L. 6. A हत्थकीला BF हत्थकीलाए ग° but ए del. in B. C हत्थकीला° Y हत्थकीला (*om.* ए) *cdd.* °गहियम्मि (X °गिहियम्मि) C हच्छलो A हत्थलोले C हच्छलोले *cdd.* य (X या.) L. 7. C हच्छा° हच्छप्पा° or हत्थप्पा° ABCFXY चेय C हच्छोडी. L. 8. C हच्छलो हस्तक्रीडार्थं X गृहीत C हच्छलोलश्चेति C हच्छोडी. L. 9. C °भावृतं च X हत्थाभरणं च. L. 10. X तुमलंमि C कोउ (sic) X हलं (*om* हल) After हलहलं C 2. hd. adds हलं BF हडहडो अणुराय° ACE *om.* ऽ. L. 11. A हरपडुअं BF °पच्चुए E °पच्चुअ X पेरपच्चुय BF सुमरिए A नामुद्दे° BX नामो° ABF दिन्ने *cdd.* य L. 12. BF हलंहलं X हलहं तुमल C तुमलः C हडहडा B °रागः ता° X हरपच्चुयं. L. 13. X दत्तं for दत्तं L. 14. C 1 hd. °विरविरएसुं X हाविरो. L. 15. C 1. hd. सालारे BF बंभणीए X बंभिणीए *cdd.* य. L. 16. BF वितरश्चेति. L. 17. X हालाहलो As to बंभणिका cfr. note on VIII, 63. It is with purpose that I have not written बम्भणिका X द्व्यर्थे. L. 18. X °शब्दभवः.

रयणावलिखेत्तावणरवेसु हिंडोलणं हिंडोलणयं ।
हेरंबो णायव्वो महिसम्मि अ डिण्डिमे चेअ ॥ ७६ ॥

हिंडोलणं तथा हिंडोलणयं रत्नावली क्षेत्ररक्षणनादश्चेति द्वावपि द्व्यर्थौ । हेरंबो महिषो डिण्डिमश्च ॥ [७६]

इअ रयणावलिणामो देसीसद्दाण संगहो एसो ।
वायरणसेसलेसो रइओ सिरिहेमचन्दमुणिवइणा ॥ ७७ ॥

इत्येष देशीशब्दसंग्रहः स्वोपज्ञशब्दानुशासनाष्टमाध्यायशेषलेशो रत्नावलीनामाचार्यश्रीहेमचन्द्रेण विरचित इति भद्रम् ॥

॥ इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचितायां देशीनाममालायामष्टमो वर्गः ॥

L. 1. C °खेत्तोवण° B हिंडोलणं C (F !) *om.* हिंडोलणं CEY हिंडोलणयं against metre. X हिंडोलयणं. L. 2. B हेरंबो C (F !) हेरम्बो E हेरब्बो C णायव्वो Y नायव्वो *cdd.* व ABCFY चेव X चेव. L. 3. BFX हिंडोलणयं C हिंडोलणं C रत्नावलि CX °रक्षणनिनादश्चेति B हेरंबो C (F !) हेरम्बो. L. 4. B महिषश्च. L. 5. *cdd.* इय BF रयणामो E रयणावलिनामो XY °नामो. L. 6. X वायरण is given twice. X °मुणिवयणा. L. 7. C इत्यशेषदेशी° BCFX °नामा. L. 8 आचार्य° C आचार्यहेमचन्द्रविरचित X आचार्यहेमचंद्रेण BF °विरचितः. L. 9. A °लायां अष्टमो वर्गः गाथा ॥ ७८० ॥ श्लोकसंख्या ९०५ ॥ ॥ छ ॥ शुभं भवतु ॥ संवत् १५४९ ॥ वर्षे श्री and then the rest of about a line is made illegible but for the end लेखि. B इत्या° स्वोपज्ञरत्नावलीमा (sic) देशीशब्दसंग्रहवृत्तौवष्टमो (sic) वर्गः ८ ॥ छ ॥ शुभं भवतु कल्याणमस्तु । छ ॥ लेषकपाठकयोर्मंगलं । छ । लिख्यतं पंडि कल्याण । CX इत्या° स्वोपज्ञदेशीशब्दसंग्रहवृत्तावष्टमो वर्गः समाप्तः ॥ ८ । ग्रन्थाग्रं ३३२० । संवत् १५८७ वर्षे...... छ छ । E इति अष्टमो वर्गः ॥ छ ॥ इति श्रीदेसीनाममाल (sic) संपूर्ण्णमिति (sic) भद्रं ॥ छ ॥ शुभं भवतु ॥ श्रेयो (ऽ) स्तु लेखकपाठकयोः ॥ श्री ॥ ॥ देशीनाममालापत्र २० संपूर्ण ॥ १५१५ (!) ऽनार्या (!) ॥ (F !) X °लायां देसीनाममालाया अष्टमो वर्गः । समाप्तः ॥ ॥ शुभं भवतु लेखकस्य ॥ : छ ॥ ॥ : श्री ॥ ॥ छा ॥ in the text. °लायां स्वोपज्ञदेशीशब्दसंग्रहवृत्तावष्टमो वर्गः समाप्तः ॥ हेमदेशीयिनाममालावृत्तिः ॥ ग्रं० ४००० ॥ : छा ॥ ॥ श्रीः ॥ : छा ॥ श्रीः ॥ शुभं भवतु ॥ : छा ॥ in the commentary. Y अष्टमो वर्गः ॥ संवद्दहन्मतमतद्रव्यत्रिनयननयनषण्मुखमुखवज्जिरंगच्छंग (!) वर्षे ॥ श्रीबृहद्द्रूस्वरतरगच्छे श्रीजिनमाणिक्यसूरिपट्टोद्दयगिरिशिखरनभोमणिश्रीमज्जिनचंद्रसूरिसूरिसुमितशिक्षानामंतेवासिना पंडितरत्ननिधानगणिना स्वपठनार्थमलेखि देश्यनाममाला ॥ छः ॥ श्री ॥ विक्रमनगरमध्ये ॥ फाल्गुनमासि विशदपंचमीवासरे शुक्रवारे ॥ शुभं भवतु लेखकपाठकयोः ॥ श्रीः ॥ छः ॥

GLOSSARY

Glossary.

Abbreviations:- Can. = Canarese; cf. = compare; cogn. = cognate with; Dp. Pl. = Dhanapāla in his Pāialacchī; Dr. = Dravidian; f. = from; foll. = the follwing word; Hc. Gr. = Hemacandra in his Prakṛt Grammar; Mar. = Marāṭhī; Pehl. = Pehlavi; Pers. = Persian; prec. = the preceding word; prob. = probably; q. v. = which see; rt = root, Tam. = Tamil; Tel. = Telugu; Tr. = Trivikrama in his Grammar; ts. = tatsama or Saṁskṛtasama.

अ

अअं i. 49. विस्तारितम्, extended; आदरणीयम्, respectful; त्यक्तम्, abandoned.

अअंसो i. 13 निःस्नेहः, unkind.

अइगयं i. 57 मार्गपश्चाद्भागः, the back part of the road; समागतम्, met; प्रविष्टम्, entered. [f. अधिगत ?]

अइणं i. 10 गिरितटम्, the slope of a mountain. [f. अजिन.]

अइणिअं i. 24 आनीतम्, brought [f. अतिनीत ?]

अइगो i. 16 आयुक्तः । ग्रामेशादिः, an agent, e. g. the headman of a village [f. अधिराट् ?]

अइरजुवई i. 48 नववधूः, a newly married girl. [f. अचिरयुवति]

अइराणी i. 58 इन्द्राणी, the wife of Indra; इन्द्राणीव्रतसेविनी स्त्री, a woman engaged in an act of devotion, entitled Indrāṇī cf. एराणी. [f. अधिराज्ञी !]

अइरिम्पो i. 26 कथाबन्धः, a tale.

अइहारा i. 34 विद्युत्, lightning. [by metathesis f. अचिराभा.]

अकंडनालमो i. 60 निःस्नेहः, unkind; अकृतविवाहः, unmarried.

अकासि i. 8 पर्याप्तम् । कृतमलमिति यावत्, enough.

अक्कंतं i. 9 प्रवृद्धम्, increased. [f. आक्रान्त]

अक्कंदो i. 15 परित्राता, protector [f. आक्रन्द]

अक्कसाला i. 58 बलात्कारः, force; ईषन्मत्ता स्त्री, a woman slightly intoxicated.

अक्का i. 6 भगिनी, sister [f. Dr. akka]

अक्कुट्ठं i. 11 अध्यासितम्, attributed [f. आक्रुष्ट ?]

अक्खो i. 6 दूतः, a messenger.

अक्कोडो i. 12 छागः, a goat.

अक्खणवेलं i. 59 सुरतम्, sexual intercourse; प्रदोषः, evening. [f. अक्षणवेल] Dp. अक्खणिया = वावडया q.v.

अक्खलिअं i. 27 प्रतिफलितम्, reflected.

अक्खवाया i. 35 दिक्, a direction.

अगओ i. 6 दानवः, a demon [f. असुर HG ii. 174]

अगंडिगेड्डो i. 40 यौवनोन्मत्तः, in the madness of youth (but Tr. = सुरतम्, sexual intercourse)

अगड्डमो i. 31. कापालिकः, a follower of a certain Saiva sect, characterized by carrying skulls of men in the form of garlands and eating and drinking from them [f. अगघन ?]

अगिला i 17 अवगणना । अवज्ञा, contempt.

अगुज्झहरो i. 43 रहस्यभेदी, one who discloses a secret. [Hc. f. अगुह्यधर but Tr. f. गुह्यहर with prefixed अ]

अग्गक्खंधो i. 27 रणमुखम्, van of an army. (but Dp. = अनीक) [अग्रस्कन्ध].

अग्गवेओ i. 29 नदीपूरः, a river which has overflown its banks [f. अग्रवेग or अग्गजवेग]

अग्गहणं i. 17 अवगणना । अवज्ञा, contempt. [f. आग्रह (ण)]

अग्गिओ i. 53 इन्द्रगोपकीटः, a kind of insect of red colour; मन्दः, slow. [f. अग्निकाय].

अग्घाडो i. 8 अपामार्गः, a kind of plant, Achyranthes Aspera (Mar. आघाडा)

अग्घाणो i. 19 तृप्तः, satisfied.

अंकारो i. 9 साहाय्यम्, help(Hindī अंकार)

अंकिअं i. 11 परिरम्भः, an embrace.

अंकुसइअं i. 38 अङ्कुशाकारम्, hookshaped. [past. part. dem. f. अंकुश]

अंकेल्ली i. 7 अशोकतरुः, the Aśoka tree. [f. कंकेल्लि]

अंको i. 5 निकटम्, proximity [ts]

अंगवड्डणं i. 47 रोगः, disease

अंगवलिज्जं i. 42 अङ्गवलनम्, motion of the limbs [cogn. with अंगवलन]

अंगालिअं i. 28 इक्षुखण्डम्, a piece of sugarcane (Tr. अंगलिअं)

अंगुट्ठी i. 6 अवगुण्ठनम् । शिरोऽवगुण्ठनमिति यावत्, veil [cogn. with अवगुण्ठन !]

अंगुत्थलं i. 31 अंगुलीयम्, a finger ring. (Pers. angushtai, Pehl. angust. Zend angusta) [cogn. with अंगुष्ठ !]

अंगलिर्नी i. 32 प्रियङ्गुः, a creeper [prob. by contamination f. प्रियङ्गु and कलिनी]

अच्चलं i. 58 गृहम्, a house; उक्तम्, spoken; गृहपश्चिमप्रदेशः, the western part of a house; निष्ठुरः, harsh; नीरसः, without juice.

अच्छं i. 49 अत्यर्थम्, very much; शीघ्रम्, quickly.

अच्छिवडणं i 39 निमीलनम्, shutting the eyes [Hc. f. अक्षिपतन]

अच्छिविअच्छी i. 41 परस्परमाकर्षणम्, mutual attraction. [prob. f. अंछ or अंच for कृष् in आकर्षतिव्याकर्षति]

अच्छिहरुल्लो i. 41. द्वेष्यः, an enemy; वेषः, dress [f. अक्षिहर]

अजराउरं i. 45 उष्णम् heat.

अज्जुअलवण्णा i. 48 अम्लिकावृक्षः, the tamarind tree. [f. अयुगलपर्ण]

अज्जुओ i. 17 सप्तच्छदः, name of a tree, Alstonia Scholaris [Hc. f. अयुक् (पर्ण)]

अज्जओ i. 54 सुरसतृणम्, गुरेटकतृणम्, kinds of grass.

अज्जो i. 5 जिनः, Mahāvīra [Hc f. अर्य]

अज्झओ i. 17 प्रातिवेश्मिकः, a neighbour.

अज्झत्थो i. 10 आगतः, come (past part.)

अज्झवसिअं i. 40 निवापितं मुखम्, shaven face.

अज्झसिअं i. 30 दृष्टम्, seen.

अज्झस्सं i. 13 आक्रुष्टम्, censured. Cf. index of verbal substitutes.

अज्झा i. 50 असती, an unchaste woman; शुभा, beauty; नववधूः, a bride; तरुणी, a young woman; एषा, this (fem.)

अज्झोल्लिआ i. 33 क्रोडाभरणे मौक्तिकरचना, pearls in a chest-ornament.

अज्झोल्ली i. 7 दुग्धदोह्या धेनुः । या पुनः पुनर्दुह्यते, a cow giving milk several times a day.

अंछिअं i. 14 आकृष्टम्, drawn near [a variant of अंच q. v. in the index of verbal substitutes, prob. f. अंच्]

अंजणइसिआ i. 37 तापिच्छम्, the Tamāla flower.

अंजणईसं i. 37 तापिच्छम् the Tamāla flower.

अंजणिआ i. 37 तापिच्छम्, the Tamāla flower.
अंजसं i. 14 ऋजु, straight [f. अंजसा but Tr. f. ऋजु]
अड्ड i. 50 कृशः, weak; गुरुः, great; शुकः, a parrot; सुखं, happiness; धृष्टः, bold; अलसः, lazy; शब्दः, a sound; असत्यम्, falsehood. [f. अट्ट]
अट्टो i. 10 गतः, gone [f. अट् or अट्]
अडउज्झिअं i. 42 पुरुषायितम् । विपरीतरतम्, reversed sexual intercourse.
अडक्खिमअं i. 41 प्रतिजागरितम्, watchfulness
अडणी i. 16 मार्गः, a way [f. अट्]
अडयणा i. 18 असती, an unchaste woman [f. अट्]
अडया i. 18 असती, an unchaste woman [f. अट्]
अडाडो i. 19 बलात्कारः, violence, force.
अड्डअक्ली i. 45 कट्यां हस्तनिवेशः, placing the hand on the hips. (Dp अट्टयक्कलि)
अणच्छिआरं i. 44 अच्छिन्नम्, unbroken
अणडो i. 18 जारः, an adulterer. [f. अनृत]
अणत्तं i. 10 निर्माल्यम्, flowers used and cast off.
अणप्पो i. 12 खड्गः, a sword.
अणरामओ i. 45 अरतिः, dissatisfaction
अणराहो i. 24 शिरसि चित्रपट्टिका, a coloured cloth on the head.
अणरिक्को i. 20 क्षणरहितः । निरवसरः, busy. [f. न-रिक्त !]
अणहं i. 13 अक्षतम् unhurt [f. अनघ]
अणहप्पणयं i. 48 अनष्टम्, not lost.
अणहारओ i. 38 खड्डम् । निम्नमध्यम्, a pit.
अणाडो i. 18 जारः, an adulterer [a variant of अणडो q. v.]
अणिलं i. 19 प्रभातम्, dawn.
अणिहं i. 51 सदृशम्, similar; मुखं, the face, the mouth.

अणुअहं i. 19 प्रभातम्, dawn.
अणुआ cf. अणुओ.
अणुइओ i. 21 चणकः the chick-pea. [f. अणु or Dr. anumu.]
अणुओ i. 52 आकृतिः, form; धान्यविशेषः, a kind of grain (अणुआ षष्ठिरित्यन्ये) [cf. prec.]
अणुद्दवि i. 19 प्रभातम्, dawn. (Tr. अणुदिवं)
अणुबंधिअं i. 44 हिक्का, hiccough [f. अनुबंधु !]
अणुवज्जिअं i. 41 प्रतिजागरितम्, watchfulness. (Tr. अणुअज्झिओ)
अणुवहुआ i. 48 नववधूः, a bride (Tr अणुवहू) [Tr. by metathesis fr. नववधू]
अणुवो i. 19 बलात्कारः, violence, force (Tr. अणुओ)
अणुसंधिअं i. 59 अविरतम्, continually; हिक्का, hiccough
अणुसुत्ती i. 25 अनुकूलः, favourable [f. अनु-सृ.]
अणुसूआ i. 23 आसन्नप्रसवा, about to be delivered [f. अनु-सू.]
अणू i. 5 शालिभेदः, a kind of grain [f. अणु or Dr. anumu]
अणेकज्जो i. 30 चञ्चलः, unsteady
अणोलयं i. 19 प्रभातम्, dawn.
अंडओ i. 16 मत्स्यः, a fish [f. अण्डज]
अण्णइओ i. 19 तृप्तः, satisfied [Hc. अन्नचित Tr अर्णव-]
अण्णओ i. 55 तरुणः, a young man; धूर्तः, a rogue. देवरः, husband's brother. [f. Dr. aṇṇa]
अण्णत्ती i. 17 अवगणना । अवज्ञा contempt.
अण्णमयं i. 28 पुनरुक्तम्, repetition. [f. अन्य-मय !]
अण्णाणं i. 7 विवाहवधूदानम्, dowry or a present from the bride to the bridegroom for marriage.

अण्णिआ i. 51 [formed by adding the suffix अ to अण्णी q. v.]

अण्णी i. 51 देवरभार्या, wife of husband's brother; ननान्दा, a husband's sister; पितृष्वसा, a father's sister.

अण्णोसरिअं i. 39 अतिक्रान्तम्, past

अण्हेअओ i. 21 भ्रान्तः, mistaken

अत्ता i. 51 जननी, mother; पितृष्वसा, a father's sister; श्वशुरभार्या, mother-in-law; वयस्या, a female friend [ts. or f. Dr. atta]

अत्थक्कं i. 14 अनवसरः, ill-timedness. [Hc. Gr. ii. 174=अकाण्डम्]

अत्थग्घं i. 54 अगाधम्, very deep; आयामम्, length; स्थानम्, a place.

अत्थयारिआ i. 16 सखी, a female friend.

अत्थारो i. 9 साहाय्यम्, help [f. स्तृ-धातोरा-नयोः + आ cf. Dp. 215]

अत्थाइं i. 54 अगाधम्, very deep; आयामम् length; स्थानम्, a place [a variant of अत्थग्घं]

अत्थुडं i. 9 लघु, light [f. अस्थूल !]

अत्थुडं i. 23 भल्लातकम्, the marking-nut plant Semicarpus Anacardium.

अदंसणो i. 29 चौरः, a thief [f. अदर्शन]

अद्दगो i. 15 आकुलः, agitated

अद्दण्णो i. 15 आकुलः, agitated [a variant of अद्दणो]

अद्दाओ i. 14 दर्पणः, a mirror [f. Tel. addamu]

अद्दक्खणं i. 34 प्रतीक्षणम्, waiting for. परीक्षणमिति केचित्, examining

अद्दाविअअं i. 34 संज्ञाकरणम्, gesture [f. अर्धाक्षिक]

अद्दजंघा i. 33 मोचकम् । पादत्राणम्, a kind of shoe [f. अर्धजंघा !]

अद्धंतो i. 8 पर्यन्तः, boundary.

अद्धविआरं i. 43 मण्डनम्, ornamentation. मण्डलकमिति कश्चित्, a circular ring.

अंतरिज्जं i. 35 कटीसूत्रम्, a woman's girdle. [f. अंतरीय]

अंतोहरी i. 35 दूती, a female messenger. (Tr. अत्तिहरी f आर्तिहरी) [f. अंतिकहरी]

अंतेल्ली i. 55 मध्यम्, the middle; जठरम्, the belly; तरङ्गः, a wave [f. अन्तराल !]

अंतोहुत्तं i. 21 अधोमुखम्, having the face downwards.

अंधंधू i. 18 कूपः, a well. [Hc. ts. or f. अन्ध 'juice' i. e. water + अन्धु]

अपडिच्छिरो i. 43 जडमतिः, dull-witted.

अपारमग्गो i. 43 विश्रामः, rest.

अप्पगुत्ता i. 29 कपिकच्छूः, name of a plant, forget-me-not.

अप्पज्झो i. 14 आत्मवशः, depending on one's own will.

अप्पो i. 6 पिता, father [f. अप्पः or Dr. appā]

अप्फुण्णं i. 20 पूर्णम्, filled. [f. आ-स्फुर् !] (Hc. Gr. iv. 258 = आक्रान्तम्)

अब्बुड्डसिरी i. 42 मनोरथाधिकफलप्राप्तिः, obtaining more than what is desired [f. अबुद्धश्री]

अब्भक्खणं i. 31 अकीर्तिः, infamy

अब्भपिसाओ i. 42 राहुः, Rahu [f. अभ्रपिशाच]

अब्भायत्तो i. 31 प्रत्यागतः, returned. पश्चाद्गत इति गोपालः, one who has gone after.

अभिण्णपुडो i. 44 रिक्तपुटः, an empty vessel made of leaves.

अमओ i. 15 चन्द्रः, the moon [f. अमृत]

अमयणिग्गमो i. 15 चन्द्रः, the moon [Hc. f. अमृतनिर्गम]

अंबडो i. 16 कठिनः, hard-hearted.

अंबसमी i. 37 स्तीमितपर्युषितकणिका, cooked grain wet with being kept over a night [f. आम्लसम or अंबुसम]

अंबिरं i. 15 आम्रम्, a mango. [He. Gr. ii. 56 f. आम्र]

अंधुस् i. 11 शरभः, a fabulous animal, said to have eight legs and to be stronger than a lion.

अंबेट्टी i. 7 मुष्टिद्यूतम्, a kind of game.

अंबेसी i. 8. गृहद्वारफलहकः, a plank attached to the doorway.

अंबोच्ची i. 9 पुष्पलावी, a flower-gatherer. [He. f. आम्रोच्चि.]

अम्मणुअंचिअं i. 49 अनुगमनम्, following.

अम्मा i. 5 अम्बा, mother. [f. अम्बा or Dr. amma]

अम्माइआ i. 22 अनुमार्गगामिनी, going along the way.

अयक्खो i. 6 दानवः, a demon [f. अयक्ष !]

अयगो i. 6 दानवः, a demon [by metathesis f. अगओ]

अयडो i. 18 कूपः, a well [f. अवट]

अयसंचिअं i. 47 उपचितम् । मांसलम्, fleshy.

अयाली i. 13 दुर्दिनम्, a cloudy day.

अरलं i. 52 चीरी, a cricket; मशकः, a mosquito

अरलाया i. 26 चीरी, a cricket

अरविंद्रं i. 45 दीर्घम्, long. [f. अरविंद !]

अरिअल्ली i. 24 व्याघ्रः, a tiger [Tr. only अल्ली]

अरिहइ i. 22 नूनम्, certainly. [f. अर्हति]

अरुणं i. 8 कमलम्, a lotus [ts. perhaps because it is red.]

अलग्गं i. 11 कलङ्कारोपः, attribution of fault.

अलमजलो i. 46 आलस्यवान्, a lazy person.

अलमलो i. 25 दुर्दान्तवृषभः, untamable bull (Tr. अलवलवसहो) [f. अल-बल]

अलंपो i. 13 कुक्कुटः, a cock.

अलयं i. 16 विद्रुमः a coral.

अलसं i. 52 सिक्थकम्, bees' wax; कुसुम्भरक्तम्, saffron coloured.

अलिअल्ली i. 36 कस्तूरिका, musk, व्याघ्रः, a tiger [in the second sense a variant of अरिअल्ली]

अलिआ i. 16 सखी, a female friend. [f. आली]

अलिआरं i. 23 दुग्धम्, milk (Tr. अलिसारं)

अलिणो i. 11 वृश्चिकः a scorpion [f. अलि]

अलिसओ i. 27 शाकवृक्षः, a teak-tree.

अल्लं i. 5 दिनम्, a day.

अल्लओ i. 12 परिचितः, acquainted.

अल्लट्टपल्लट्ट i. 48 पार्श्वपरिवर्तनम्, turning round from one side to the other in bed (Tr. अणट्टपल्लट्ट)

अल्लत्थं i. 54 जलार्द्रा, a fan wetted with water; केयूरम्, an armlet.

अल्लल्लो i. 13 मयूरः, a peacock [f. अलि !]

अल्ला i. 5 अम्बा, mother. (ts.)

अवअक्खिअं i. 40 निवापितं मुखम्, shaven face.

अवअच्छ i. 26 कक्षावस्त्रम्, the lower garment. कक्षाबन्धे, the waist.

अवअच्छिअं i. 40 निवापितं मुखम्, shaven face. [a variant of अवअक्खिअं]

अवअणिओ i. 44 असंघटितः, disunited. (Tr. = अन्यः) [f. अव-गणित]

अवअण्णो i. 26 उदूखलम्, a wooden mortar used for cleansing rice (from the husk etc.) अवहण्णो इति केचित्. [f. अवहन]

अवकीरिअं i. 38 विरहितम्, separated from.

अवक्करसो i. 46 सरकः, spirituous liquor [f. अवक्करस !]

अवगद्दं i. 30 विस्तीर्णम्, extensive. [f. अवगाढ !]

अवगूढं i. 20 व्यलीकम् । अपराधः, an offence [ts.]

अवंगो i. 15 कटाक्षः, a glance [f. अपाङ्ग]

अवच्छरणं i. 39 कोपे सति भङ्ग्या भणितम्, speaking in a round-about way with anger. [ts.]

अवज्झसं i. 56 कटी, the buttocks; कठिनं वस्तु, a hard substance.

अवडंभो i. 36 ताम्बूलम्, betels with areca-nut (chunam and spices)

अवडओ i. 20, 53 तृणपुरुषः, the form of a man made of grass; कूपः, a well; आरामः, a garden. [f. अवडो q.v.]

अवडक्खिओ i. 47 कूपादौ निहतः, killed in a well. (Tr. अवडुक्खिअं) [f. अवडो q.v.]

अवडाहिअं i. 47 उत्क्रुष्टम्, cried out. [f. अवडो q. v.]

अवडिअं i. 21 खिन्नम्, distressed.

अवडुओ i. 26 उदूखलम्, a wooden mortar used for cleansing rice (from the husk etc.)

अवडो i. 53 कूपः, a well; आरामः, a garden cf. अवडओ [f. अवट, अवन]

अवणो i. 55 परीवाहः, overflow; गृहफलहकः, the plank of a house.

अवण्णं i. 17 अवगणना । अवज्ञा, contempt [f. अवगण्]

अवत्तयं i. 34 विसंस्थुलम्, unsteady. [f. अ-वृत् !]

अवत्थरा i. 22 पादघातः, a kick. अवहत्थारा इत्यन्ये.

अवद्धुसं i. 30 उदूखलादि शूर्पाद्यमुपकरणजातम्, domestic utensils.

अवपुसिओ i. 39 संघटितः, joined.

अवयङ्ढिअं i. 46 रणहृतम्, seized in battle.

अवयरिओ i. 36 विरहः, separation (Tr. अवसरिओ)

अवयाणं i. 24 आकर्षणरज्जुः, a cord to draw anything near.

अवयारो i. 32 माघमासोत्सवविशेषो यस्मिन्निक्षुदंतधावनाद्याचारः क्रियते, a festival in the month of Māgha (January-February)

अवयासिणी i. 46 नासारज्जुः, nose-thread.

अवरज्जो i. 56 अतिक्रान्तं दिनम्, past day; भविष्यद्दिनम्, future day; दिनमुखम्, the dawn.

अवरत्तओ i. 45 पश्चात्तापः, repentance अवरत्तेअं इति गोपालः [f. अपरक !]

अवरत्तेअं cf. prec.

अवराहो i. 28 कटी, the buttocks.

अवरिक्को i. 20 क्षणरहितः । निरवसरः, busy. [f. अवरिक]

अवरिज्जो i. 36 अद्वितीयः, matchless [f. अवर]

अवरिल्लदुवुत्तणं i. 60 अकीर्तिः, infamy; असत्यम्, falsehood; दानम्, a gift.

अवरुंडिअं i. 11 परिरम्भः, embrace. [f. अवरुध्]

अवरोहो i. 28 कटी, the buttocks [ts.]

अवलयं i. 23 गृहम्, a house.

अवलियं i. 22 असत्यम्, falsehood.

अवलुआ i. 36 कोपः, anger.

अवल्लावओ i. 38 अपलापः, concealment. अउल्लावो अपि [cf. fol.]

अवल्लावो cf. prec. [f. अपलाप]

अवसमिआ i. 37 स्तीमितपर्युषितकणिका, cooked grain wet with being kept over a night. [f. आपः-सम !]

अवसहं i. 58 उत्सवः, a festival; नियमः, a vow

अवहट्ठो i. 23 गर्वितः, proud. [f. अवधृष्ट]

अवहडं i. 32 मुसलम्, a pestle used for cleansing rice. [f. अवधून]

अवहण्णो cf. अवअण्णो.

अवहत्थारा cf. अवत्थरा.

अवहाओ i. 36 विरहः, separation. [f. अपभाग]

अवहेअं i. 22 अनुकम्प्यम्, pitiable [f. अवधेअ]

अवारी i. 12 आपणः, a market [f. अपार]

अवारो i. 12 आपणः, a market. [cf. prec.]

अवालुआ i. 28 सृक्क । ओष्ठपर्यन्तः, the corner of the mouth.

अविअं i. 10 उक्तम्, spoken.

अविणयवई cf. fol.

अविणयवरो i. 18 जारः, an adulterer. [Hc. f. अविनयवर] अविणयवई इति द्रोणः [f. अविनयपति]

अविलो i. 52 पशुः, an animal; कठिनः, hard.

अविह्राविअं i. 59 दीनम्, wretched; अनालपनेऽपि दीनम् [f. अविमावित !]

अवेसी i. 8 गृहद्वारफलहकः, a plank attached to the doorway.

अव्वा i. 5 अम्बा, mother. [f. Dr. avva]

असंगयं i. 34 वस्त्रम्, a cloth.

असंगिओ i. 55 अश्वः, a horse; अनवस्थितः, fickle. [f. असंगित]

असरासओ i. 40 क्रूरहृदयः, hard-hearted. [f. असुराशय]

असारा i. 12 कदली, the plantain tree.

असिअं i. 14 दात्रम्, a sort of sickle or knife. [f. असि]

अहं i. 6 दुःखम्, sorrow [f. अघ]

अहरो i. 17 असमर्थः, incompetent. [f. अमर]

अहव्वा i. 18 असती, an unchaste woman

अहिअलं i. 36 कोपः, anger. [f. अहिवल]

अहिआरो i. 29 लोकयात्रा, the course of worldly life. (Tr. अवआरो)

अहिक्खणं i. 35 उपालम्भः, censure. आभीक्ष्ण्यमित्यन्ये, continued repetition [f. अभीक्ष्ण !]

अहिपच्चुइअं i. 49 अनुगमनम्, following.

अहिरीओ i. 27 निच्छायः, pale.

अहिलिअं i. 57 अभिभवः, defeat; कोपः, anger.

अहिलो i. 10 ईश्वरः, a rich man.

अहिवण्णं i. 33 पीतरक्तम्, orange-coloured.

अहिविण्णा i. 25 कृतसापत्न्या, a woman whose husband has married another wife.

अहिसंधी i. 32 पौनःपुन्यम्, frequent repetition.

अहिसायं i. 20 पूर्णम्, full. (Tr. अहिरेइअं)

अहिसिअं i. 30 ग्रहशङ्कारुदितम्, crying for fear of being possessed by a spirit. [f. अभि-रुद्]

अहिहरं i. 57 देवकुलम्, a temple; वल्मीकः, an ant-hill. [f. अहिगृह]

अहिहाणं i. 21 वर्णना, description [Hc. f. अभिधान]

अहोरणं i. 25 उत्तरीयम्, an upper cloth.

आ

आअं i. 73 अत्यर्थम्, excessive, very much; दीर्घम्, long; विषमम्, uneven; लोहम्, iron; मुसलम्, a pestle, (used for cleaning rice) (Tr अतिदीर्घ as one)

आअड्डिअं i. 68 परवशचलितम्, moving at the instance of another.

आअरं i. 74 उदूखलम्, a wooden mortar usad for cleansing rice (from the husk etc.) कूर्चम्, a brush. (Tr=only मुसलम्.)

आअली i. 61 झाटभेदः, a kind of bower.

आअल्ला i. 75 रोगः, a disease; चञ्चलः, unsteady.

आइप्पणं i. 78 पिष्टम्, a ground substance; उत्सवे गृहमण्डनार्थं सुधाछटा, whitewash. तंदुलपिष्टक्षीरं गृहमण्डनमित्यन्ये.

आइसणं i. 71 उज्झितम्, abandoned.

आउरं i. 65 संग्रामः, a battle [f. आतुर !]

आउलं i. 62 अरण्यम्, a forest [f. आकुल]

आउसं i. 65 कूर्चम्, a brush.

आऊ i. 61 सलिलम्, water. (Hc. Gr. ii. 174 but Tr. आओ) [f. आप]

आऊडिअं i. 68 द्यूतपणः, a stake at gambling.

आऊरं i. 76 अतिशयम्, excess; उष्णम्, heat

आगत्ती i. 63 कूपतुला, a contrivance for

raising water from a well (in which a horizontal beam, from one end of which a bucket hangs, see-saws on a vertical post)

आहडा i. 64 बलात्कारः, violence.

आडुआली i. 69 मिश्रीभावः, the state of being mixed.

आडोविअं i. 70 आरोपितम्, angered [f. आटोपित]

आढिअं i. 74 इष्टम्, wished; गणनीयं, to be counted; अप्रमत्तम्, careful; गाढम्, intense [f. आढ्य]

आणंदवडो i. 72 प्रथमं वध्वा रुधिरार्द्रितं वस्त्रम्। प्रथमपरिणये भर्त्रा कौमारे गृहीते यत्तत्परिमल-रुधिररञ्जितं वस्त्रम् यान्बवानानन्दयति तत्, a cloth stained with the first menstrual disharge of a girl. [f. आनन्दपटः]

आणाई i. 64 शकुनिकाख्यः पक्षी, a kind of bird.

आणिअं i. 74 इष्टम्, wished; गणनीयं, to be counted; अप्रमत्तम्, careful; गाढम्, intense. [a variant of आढिअं !]

आणिक्कं i. 61 तिर्यक्सुरतम्, sexual intercourse in an oblique posture (Tr. = only तिर्यक्)

आणुअं i. 62 मुखम्, the face. आकार इत्यन्ये form, appearance [f. आनन]

आणुवो i. 64 श्वपचः, a man of the lowest caste. [Tr. आहोरो]

आफरो i. 63 द्यूतम्, gambling.

आमंडणं i. 68 भाण्डम्, a pot.

आमलयं i. 67 नूपुरगृहम्, dressing room.

आमेलो i. 62 जूटः, the mass of twisted hair. [f. आपीड]

आमोओ i. 64 हर्षः, joy [Hc. आमोद, but his remark is beside the point.]

आमोडो i. 62 जूटः, the mass of twisted hair. [a variant of आमेलो q. v.]

आमोरओ i. 66 विशेषज्ञः, learned.

आयड्ढी i. 64 विस्तारः, extension. [cogn. आयत]

आयामो i. 64 बलम्, strength. दीर्घं इत्यन्ये, long. [ts.]

आयावलो i. 70 बालातपः, morning sun

आयासतलं i. 72 हर्म्यपृष्ठम्, the top of a palace. [f. आकाशतल]

आयासलवो i. 72 पक्षिगृहम्, a nest, a cage.

आरडिअं cf. आगडिं.

आरणं i. 76 अधरः, the nether lip; फलकः, a slab [cogn. अरुण]

आरणालं i. 67 कमलम्, a lotus. [f. आराद्-नाल]

आरद्धं i. 75 प्रवृद्धम्, full-grown; सतृष्णम्, thirsty; गृह आगतम्, come home.

आरंदरं i. 78 अनेकान्तम्, not alone; संकटम्, difficulty.

आरंभिओ i. 71 मालाकारः, a garland-maker. (Tr. आरंतिओ)

आराइअं i. 70 गृहीतम् taken. आसादितमित्यन्ये, obtained.

आराडी i. 75. विलपितम्, lamentation; चित्रयुतम्, decorated with paintings. आरडिअं इत्यन्ये.

आरिल्लो i. 63 अर्वाक् । अर्वाक्कालोत्पन्न इत्यर्थः, modren. (Tr. = बन्धः !)

आरेइअं i. 77 मुकुलितम्, budded; मुक्तम्, released; भ्रान्तम्, roaming; रोमाञ्चम्, horripilated. [f. आरंचित]

आरोग्गिअं i. 69. भुक्तम्, eaten [prob. f. Can. ārogaṇa (f. आहरण !)]

आरोहो i. 63 स्तनः, a breast. [f. आरोह]

आलं i. 73 अल्पस्रोतः, a small stream; मृदु, soft.

आलंकिअं i. 68 खञ्जीकृतम्, made lame.

आलत्थो i. 65 मयूरः, a peacock.

आलंबं i. 64 भूमिच्छत्रम् । यद्वर्षासु प्ररोहति, the fungus [f. आलम्ब]

आलयणं i. 66 वासगृहम्, the bedchamber.

आलासी i. 61 वृश्चिकः, a scorpion.

आलीलं i. 65 निकटं भयम्, danger at hand.

आलीवणं i. 71 प्रदीप्तम् । प्रदीपनकमित्यर्थः, illuminating.

आवंगो i. 62 अपामार्गः, Achyranthes Aspera, a kind of plant.

आवट्टिआ i. 77 नववधूः, a bride; परतन्त्रा, dependent [f. आ-वृत्]

आवडिअं i. 78 संगतम्, united; सारम्, essence. [f. आपतित]

आवरेइआ i. 71 करिका । मद्यपरिवेषणभाण्डम्, a pot for distributing wine.

आवालं cf. fol.

आवालयं i. 70 जलनिकटम्, proximity to water. कप्रत्ययाभावे आवालं इत्यपि.

आवि i. 73 प्रसवदुःखम्, the pangs of childbirth; नित्यम्, daily; दृष्टः, seen.

आविअं i. 76 इन्द्रगोपः, a kind of insect of red or white colour (found on rainy days); मथितम्, churned; प्रोतम्, stitched, pierced.

आविअज्झा i. 77 नववधूः, a bride; परतन्त्रा, dependent.

आविद्धं i. 63 प्रेरितम्, urged, instigated. [ts.]

आसक्खओ i. 67 श्रीवद्राख्यः पक्षिविशेषः, a kind of bird.

आसंगो i. 66 वासगृहम्, the bedchamber. [ts.]

आसंघा i. 63 इच्छा, desire. आस्थेत्यन्ये, regard, care. [Tr. f. आस्था]

आसयं i. 65 निकटम्, proximity. [f. आश्रय !]

आसरिओ i. 69 संमुखागतः, come face to face.

आसवणं i. 66 वासगृहम्, the bedchamber. (Tr. आवसणं) [f. आ-वस् by metathesis]

आसिअओ i. 67 लोहमयः, made of iron. [Hc. by metathesis f. आयसिक]

आसीवओ i. 69 सूचीजीवकः, a tailor.

आहच्चं i. 62 अत्यर्थम्, very much.

आहित्थो i. 76 चलितः, shaken; कुपितः, angry; आकुलः, confused, agitated. (Hc. Gr. ii. 174 calls it a भाषाशब्द) [f. आ + हित्था q. v.]

आहू i. 61 उलूकः, an owl.

आहुडं i. 74 सीत्कारः, a sound made by drawing in the breath; पणितम्, a wager. [f. आहुत]

आहुडिअं i. 69 निपतितम्, fallen.

आहुंदुरु cf. fol.

आहुंदुरो i. 66 बालः, a tail. आहुंदुरु इत्यन्ये.

इ

इक्कणो i. 80 चोरः a thief.

इक्कुसं i. 79 नीलोत्पलम्, a blue lotus [Tr. इक्कुसं]

इग्गो i. 79 भीतः, frightened.

इग्घिअं i. 80 भर्त्सितम्, reproached. (Tr. इग्गुओ)

इंगाली i. 79 इक्षुखण्डम्, a piece of sugar-cane.

इंघिअं i. 80 घ्रातम्, smelled.

इद्दिंदो i. 79 भ्रमरः, a bee.

इंदग्गाई i. 81 पुत्ताः कीटाः । ये कीटाः संलग्ना भ्रमन्ति, insects which go about attached to each other.

इंदग्गिधूमं i. 80 तुहिनम्, snow. [Tr. f. इन्द्राग्निधूम in one place but elsewhere he calls it a deśi-word]

इंदग्गी i. 80 तुहिनम्, snow [cf. prec.]

इंदट्ठलओ i. 82 इन्द्रोत्थापनम्, awakening Indra.

इंदमहकामुओ i. 82 श्वा, a dog [f. इन्द्रमहकामुक]

इंदमहो i. 81 कौमारः। कुमार्यां भव इति व्युत्पत्तेः, born of a maiden. इंदमहं कौमारमित्यवन्तिसुन्दरी, maidenhood. [f. इन्द्रमह]

इंदोवत्तो i. 81 इन्द्रगोपकः, a kind of insect of red or white colour (found on rainy days) [cogn. with इन्द्रगोप ?]

इब्भो i. 79 वणिक्, a merchant [f. इभ ?]

इरमंदिरो i. 81 करभः, a young elephant.

इरावो i. 80 गजः, an elephant [f. ऐरावत]

इरिआ i. 80 कुटी, a cottage.

इरिणं i. 79 कनकम्, gold. [cogn. with हिरण्य ?]

इली i. 83 शार्दूलः, a tiger; सिंहः, a lion; वर्षत्राणम्, a shelter from rain [f. Dr. puli ?]

इलीरं i. 83 वृसी, the seat of an ascetic; वृष्टिवारणम्, warding off of rain; गृहद्वारम्, a house-door. [cogn. with Dr. illu ?]

इल्लो i. 82 दरिद्रः, poor; कोमलः, tender; प्रतीहारः, a doorkeeper; लवित्रम्, a sickle; कृष्णवर्णः, black colour. [f. Dr. illa.]

ई

ईसं i. 84 कीलकः, a wedge.

ईसओ i. 84 रोज्झाख्यो मृगः, a kind of animal.

ईसरो i. 84 मन्मथः, Cupid, the god of love. [f. ईश्वर; Tr. connects with स्मर]

ईसिअं i. 84 शबरशिरःपत्रपुटम्, a cup of leaves on the head of a śabara; वशीकृतम्, acting the part of a woman.

उ

उअअं i. 88 ऋजु, straight [Tr. f. ऋजु]

उअक्किअं i. 107 पुरस्कृतम्, placed in front. [f. पुरस्कृत ?]

उअचित्तो i. 108 अपगतः, gone away.

उअरी i. 98 शाकिनी, a kind of female demon or fairy.

उअह i. 98 पश्यत, see, 2 pl. impv. (cf. उअ=पश्य in the index of particles.)

उअहारी i. 108 दोग्ध्री, a milch cow.

उआली i. 90 अवतंसः, an ear-ornament.

उइंतणं i. 103 उत्तरीयम्, an upper garment.

उक्कं i. 85 पादपतनम्, prostration.

उक्कंडा i. 92 लञ्चा, a bribe.

उक्कंनी i. 87 कूपतुला, cf. fol.

उक्कंदी i. 87 कूपतुला, a contrivance for raising water from a well (in which a horizontal beam, from one end of which a bucket hangs, see-saws on a vertical post.)

उक्का i. 87 कूपतुला cf. prec.

उक्कासिअं i 114 उत्थितम्, risen.

उक्कुंडो i. 91 मत्तः, intoxicated.

उक्कुरुडी i. 110 अवकरराशिः a heap of sweepings.

उक्कुरुडो i. 110 अवकरराशिः। रत्नादीनामपि राशिः a heap of sweepings; also a heap of precious stones.

उक्केरो i. 96 उपहारः, an offering.

उक्कोडा i. 92 लञ्चा, a bribe.

उक्कोडी i. 94 प्रतिशब्दः, an echo.

उक्कोलो i. 87 घर्मः, warmth.

उक्खणिअं i. 115 कण्डितम्, threshed.

उक्खंडिअं i. 112 आक्रान्तम्, seized. ऊत ओति ओक्खंडिअं इत्यपि.

उक्खंडो i. 126 सङ्घातः, a collection; स्थपुटः। विषमोन्नतप्रदेशः, unevenly raised.

उक्खली i. 88 पिठरम्, a pot.

उक्खिण्णं i. 130 अवकीर्णम्, scattered; छन्नम्, covered; पार्श्वप्रशिथिलम्, very loose at the sides. उत ओति ओक्खिण्णं इत्यपि.

उक्खुंडो i. 125 उल्मुकम्, a firebrand; निकरः, a heap, collection; वस्त्रैकदेशः, a part of a garment.

उग्गहिअं i. 104 निपुणगृहीतम्, cleverly caught. [f. rt. ग्रह् !]

उग्गाहिअं i. 137 गृहीतम्, taken; उत्क्षिप्तम्, raised; प्रवर्तितम्, founded, set up, established. [f. उद्ग्राहित]

उग्गुलुंछिआ i. 118 हृदयरसोच्छलनम्, disturbance or upsetting of the heart.

उग्घट्टी i. 90 अवतंसः, an ear-ornament.

उग्घाओ i. 126 संघातः, a collection; स्थपुटः। विषमोन्नतप्रदेशः, unevenly raised. [f. उद्घात.]

उग्घुट्टं i. 99 पुंसितम्, courage [Hc. f. उद्घुष]

उच्चं i. 86 नाभितलम्, the navel.

उच्चड्डिओ i. 106 उत्क्षिप्तः, raised, thrown up.

उच्चत्तवरत्तं i. 139 पार्श्वयोः स्थूलम्, large at the sides; असमञ्जसविवर्तनम्, turning round in an improper manner.

उच्चत्थो i. 97 दृढः, strong.

उच्चप्पो i. 100 आरूढः, mounted.

उच्चंपिअं i. 116 दीर्घम्, long.

उच्चाडो i. 97 विपुलः, extensive [f. उच्चट् rt.]

उच्चारिअं i. 114 गृहीतम्, taken.

उच्चारो i. 97 विमलः, pure.

उच्छुंचो i. 99 दृप्तः proud.

उच्छुप्पिओ i. 100 आरूढः, mounted.

उच्छुलउलिअं i. 121 कौतूहलेन त्वरितयानम्, hurrying with curiosity (Tr. उप्पिलवेलिअं)

उच्छुलं i. 127 उद्विग्नम्, grieved; अधिरूढम्, mounted; भीतम्, frightened.

उच्चेलरं i. 136 खिलभूमिः, waste land; जघनरोमाणि, hair on the buttocks. उत ओति ओच्चेलरं इत्यपि.

उच्चेयो i. 97 प्रकटः, apparent, undisguised.

उच्चोलो i. 131 नीवी, the knot of the wearing garment; खेदः, sorrow.

उच्छंगिअं i. 107 पुरस्कृतम्, placed in front [f. उत्सङ्गित.]

उच्छंटो i. 101 द्रुतचौर्यम्, sleight of hand in stealing.

उच्छट्टो i. 101 चोरः, a thief. उत ओति ओच्छट्टो इत्यपि.

उच्छडिअं i. 112 चोरितं वस्तु, stolen property.

उच्छलिअं i. 111 छिन्नत्वक्, skin torn off.

उच्छविअं i. 103 शयनीयम्, a bed.

उच्छाहो i. 92 सूत्रतन्तुः, a thread.

उच्छित्तं i. 124 विक्षिप्तम्, scattered; उत्क्षिप्तम्, raised. [f. उत्क्षिप्त]

उच्छिड्डं i. 95 छिद्रम्, a hole [Hc. उत् + छिड्ड q. v.]

उच्छुअं i. 95 भयचौर्यम्, stealing with fear.

उच्छुअरणं i. 117 इक्षुवाटः, a garden of sugar-canes. [f. इक्षु–अरण्य.]

उच्छुआरं i. 115 सञ्छन्नम्, concealed.

उच्छुच्छू i. 99 दृप्तः, proud.

उच्छुंडिओ i. 135 सपत्रितः। बाणादिनातिव्यथितः, wounded with an arrow; अपहृतः, taken away.

उच्छुरं i. 90 अविनश्वरम्, indestructible.

उच्छुरणं i. 117 इक्षुवाटः, a garden of sugar-canes. इक्षुरिति केचित्, sugar-cane [a variant of उच्छुअरणं q. v.]

उच्छुल्ली i. 131 अनुवादः, repetition; खेदः, sorrow.

उच्छू i. 85 वातः, wind.

उच्छेवणं i. 116 घृतम्, ghee (Tr. उत्थवणं)

उच्छो i. 85 अन्त्रावरणम्, the intestines.

उज्जग्गिरं i. 117 औन्निद्र्यम्, wakefulness. [f. उत्-जागृ.]

उज्जगुज्जं i. 113 स्वच्छम्, clear.

उज्जंगलं i. 135 बलात्कारः, force; दीर्घम्, long.

उज्जडं i. 96 उद्वसम्, banished, desolate [f. उज्ज्वल]

उज्जणिअं i. 111 वक्रीभूतम्, bent.

उज्जला i. 97 बलात्कारः, violence (Hc. Gr. ii. 174 उज्जल्लो बली) [f. उज्ज्वल]

उज्जाणिअं i. 113 निम्नीकृतम्, made low, subdued.

उज्जोरिअं i. 112 निर्भर्त्सितम्, threatened.

उज्जूरिअं i. 112 क्षीणम्, thin. शुष्कमित्यन्ये, dry.

उज्जोमिआ i. 115 रश्मिः, a rope.

उज्झमणं i. 103 पलायनम्, running away. उत ओति ओज्झमणं इत्यपि.

उज्झरिअं i. 133 काणाक्षिदृष्टम्, looked askance; विक्षिप्तम्, scattered; क्षिप्तम्, thrown; त्यक्तम्, abandoned.

उज्झसो i. 95 उद्यमः, effort.

उंचाहिआ i. 109 चक्रधारा, the periphery of a wheel.

उंडओ i. 98 छिम्पकाख्यः कारुविशेषः, a dyer

उडिदो i. 98 माषधान्यम्, a kind of pulse, the black gram. [Tam. uḷundu, Can. uddu.]

उडुहिअं i. 137 ऊढायाः कुपितम्, the anger of a married girl; ऊढायाः उच्छिष्टम् the leavings of a married girl. उड्डुहिअं इत्यपि.

उड्डू i. 86 तृणपरिवारणम् । तृणाच्छादनमित्यर्थः covering made of grass.

उड्डणो i. 123 दीर्घः, long; वृषभः, a bull. [f. वृद्ध !]

उड्डसो i. 96 मत्कुणः, a bug.

उड्डहणो i. 101 चोरः, a thief.

उड्डाओ i. 91 उद्गमः, rising

उड्डाणो i. 128 प्रतिशब्दः, an echo; कुररः, an osprey; निष्ठा, devotion, application; गर्वितः, proud; मनोरथः, desire. (Tr. उड्डाणो)

उड्डासो i. 99 सन्तापः, distress.

उड्डिआहरणं i. 121 क्षुरिकाग्रमुक्तं पुष्पं पादाङ्गुलिभ्यां गृहीत्वोत्पतनम्, catching hold with the toes of a flower thrown up by a knife [f. उड्डीय-आहरण]

उड्डिअं a variant of उडुहिअं q. v.

उड्डो i. 85 कूपादिखनकः, men who dig wells etc. [f. Dr. odde]

उड्डुलो i. 91 उल्लासः, joy

उड्डल्लो i. 91 उल्लासः, joy [a variant of prec.]

उंडं i. 85 गम्भीरम्, deep.

उंडलं i. 129 मञ्चः, a bedstead; निकरः, a heap, collection.

उण्णमो i. 88 समुन्नतः, high [f. उन्नम्]

उण्णालिअं i. 136 कृशम्, lean, weak; उन्नमितम्, raised [cf. prec.]

उण्णुइओ i. 132 हुङ्कारः, uttering a humming sound; गगनोन्मुखस्य शुनः शब्दः, the howl of a dog.

उण्हिआ i. 88 कृसरा, a dish made of sesamum, rice and milk.

उण्होदयभंडो i. 120 भ्रमरः, a bee.

उत्तप्पो i. 131 गर्वितः, proud; अधिकगुणः, full of good qualities [f. उत्तप्त or उत्तम.]

उत्तंपिओ i. 102 खिन्नः, distressed उत्तम्मिअं खिन्नमित्यन्ये. [f. rt. उत्तम्]

उत्तम्मिअं cf. prec.

उत्तरणवरंडिआ i. 122 उडुपः । समुद्रनद्यादौ जलतरणोपकरणं प्रवहणादि, a boat [f. उत्तरण-वरण्डक]

उत्तलहओ i. 119 विटपः, a bush उत्त ओनि ओत्तलहओ इत्यपि.

उत्ताणपत्तयं i. 120 ऐरण्डम् । एरण्डस्येदमैरण्डम् । पत्रप्रायम्, of the castor-oil plant.

उत्तालं i. 101 निरन्तरस्वररुदितम्, incessant weeping. [ts.]

उत्ताहिओ i. 106 उत्क्षिप्तः, raised, thrown up.

उत्तिरिविडी i. 122 ऊर्ध्वोर्ध्वम् । भाण्डादेः स्थापनम्, one above the other.

उत्तुणो i. 99 दृप्तः, proud (Tr. उद्दुणो [f. उद्दुन])

उत्तुरिद्धी i. 99 दृप्तः, proud. गर्व इत्यन्ये, pride.

उत्तुहिअं i. 105 उत्खोटितम्, broken (Dp. उड्डिहिअं=उत्क्षिप्तं; but Hc. says तकारसंयोगस्थाने डकारसंयोगं केचित्पठन्ति । स च लिपिभ्रम एव).

उत्तुहो i. 94 अवटः कूपः, a steep well.

उत्थग्घो i. 93 संमर्दः, crowd. [f. उत्-स्थग्]

उत्थलिअं i. 107 गृहम्, a house. उन्मुखगतमित्यन्ये, moved towards (Hc. Gr. iv. 174 = उच्छलितम्. cf. उत्थल° in the index to verbal substitutes.) [f. उत्-स्थल]

उत्थल्लपत्थल्ला i. 122 पार्श्वद्वयेन परिवर्तनम्, turning on the sides. उत्त ओनि ओत्थल्लपत्थल्ला इत्यपि. [f. उत्स्थलपस्थला].

उत्थल्ला i. 93 परिवर्तनम्, turning round [cf. prec.]

उद्दं i. 123 जलमानुषम्, the humanity of water; ककुदम्, the hump.

उद्दरिअं i. 100 उत्खातम्, dug up. [f. उत्-दारित].

उद्दाणा i. 87 चुल्ली, the fireplace.

उद्दामो i. 126 सङ्घातः, a collection; स्थपुटः । विषमोन्नतप्रदेशः, unevenly raised. [ts.]

उद्दिसिअं i. 109 उत्प्रेक्षितम्, conjectured [f. उत्-दिश्]

उद्देही i. 93 उपदेहिका, a minor body (which grows on the diseased parts of the body) [f. उपदेह]

उद्धच्छविअं i. 119 सज्जितम्, made ready.

उद्धच्छवी i. 114 विसंवादिता, inconsistent.

उद्धच्छिअं i. 111 निषिद्धम्, forbidden.

उद्धत्थो i. 96 विप्रलब्धः, disappointed (Tr. उद्धच्छो, as all Mss of Hc. Dnm.) [f. वृथा-अर्थ]

उद्धरणं i. 106 उच्छिष्टम्, leavings.

उद्धवओ i. 106 उत्क्षिप्तः, raised, thrown up. [f. ऊर्ध्व]

उद्धविअं i. 107 अर्घितम्, made valuable or venerable. [f. ऊर्ध्व.]

उद्धाओ i. 124 विषमोन्नतप्रदेशः, unevenly high place; श्रान्तः, tired; संघातः, a collection.

उंदुरओ i. 105 दीर्घमहः, a long day.

उप्पंको i. 130 पङ्कः, mud. उच्छ्रयः, height. समूहः, a collection. बहलम्, abundant [ts.]

उप्पिंगालिआ i. 118 करोत्सङ्गः, interior or inner surface of the hand.

उप्पिंजलं i. 135 सुरतम्, sexual intercourse. रजः, pollen. अकीर्तिः, infamy. [f. पिञ्जर].

उप्पित्थं i. 129 त्रस्तम्, frightened. कुपितम्, angry. विधुरम्, distressed, deprived of.

उप्पीलो i. 126 संघातः, a collection. स्थपुटः । विषमोन्नतप्रदेशः, unevenly raised. [f. उत्-पीड् or -पिण्ड्]

उप्पेहडं i. 116 उद्भटः, excellent (Hc. Gr. ii. 174 calls this a भाषाशब्द)

उप्फंदोलो i. 102 चलः, moving, unsteady. [cogn. with स्पन्द्.]

उप्फालो i. 90 दुर्जनः, a wicked person.

उप्फुंकिआ i. 114 रजकी, a washerwoman

उप्फुंडिअं i. 113 आस्तृतम्, spread.

उप्फुण्णं i. 92 आपूर्णम्, filled. [probably a variant of अप्फुण्णं q. v.]

उप्फेसो i. 94 त्रासः, fear. अपवादार्थोऽप्ययं लक्ष्येषु दृश्यते, censure [prob. f. फेसो q. v. although Hc. Dnm. i. 95 contradicts it.]

उप्फोओ i. 91 उद्गमः, rising. [cogn. with स्फोट ?]

उब्बिंबं i. 127 खिन्नम्, distressed. शून्यम्, empty. भीतम्, frightened. उद्भटम्, excellent. क्रान्तम्, gone. प्रकटवेषम्, undisguised appearance.[f. उत्-बिम्ब]

उब्बिबलं i. 111 कलुषजलम्, turbid water. (Dp. Pl. 89 उब्बिंबलयं) [as prec.]

उब्बुक्कं i. 128 प्रलपितम्, prattle. सङ्कटम्, difficulty. बलात्कारः, violence. (Tr. assigns only the first sense).

उब्बुरो i. 126 अधिकः, more or greater, abundant. सङ्घातः, a collection. स्थपुटः । विषमोन्नतप्रदेशः, unevenly raised. [f. Dr. ubbu ?]

उब्भग्गो i. 95 गुण्ठितः, covered

उब्भंतो i. 95 ग्लानः, weary.

उब्भाओ i. 96 शान्तः, tranquil [f. भाव ?]

उब्भालणं i. 103 शूर्पादिनोत्पवनम्, winnowing. अपूर्वमिति केचित्, strange. उत ओनि ओब्भालणं इत्यपि. [f. उद्दालन ?] (Tr. Gr. = पूर्णम्)

उब्भासुअं i. 110 गतशोभम्, devoid of beauty or grace.

उब्भुआणं i. 105 यदग्न्यादिना तप्तं दुग्धादि भाजनादुच्छलति, overflow of milk etc. when heated.

उब्भुग्गो i. 102 चलः, moving, unsteady.

उंबरं i. 90 बहु, much.

उंबरउप्फं i. 119 अभूताभ्युदयः, unreal fortune.

उंबा i. 86 बन्धनम्, a bond.

उंबी i. 86 पक्वगोधूमः, (ripe) wheat.

उम्मइअं i. 102 मूढम्, stupid, silly or confounded.

उम्मच्छं i. 125 असम्बद्धम्, unconnected भङ्गीभणितम्, periphrasis. क्रोधः, anger.

उम्मच्छविअं i. 116 उद्भटम्, excellent.

उम्माच्छिअं i. 137 रुषितम्, enraged. आकुलम्, agitated.

उम्मड्डा i. 97 बलात्कारः violence. [f. उत्-मर्द्]

उम्मंडं i. 124 हठः, violence उद्वृत्तम्, raised.

उम्मत्तो i. 89 धत्तूरः, the thorn-apple. एरण्ड इत्यन्ये, the castor-oil plant [f. Dr. ummetta; उन्मत्त is also used in this sense.]

उम्मत्थं i. 93 अधोमुखम्, with the face downwards विपरीतमिति चापरे, opposite, reverse. (Dp. Pl. ओमत्थं) [f. अवमस्त]

उम्मरिअं i. 100 उत्खातम्, dug up.

उम्मरो i. 95 गृहदेहली, the threshold of a house [f. Tam. ummārapadi.]

उम्मलं i. 91 स्त्यानम्, thick.

उम्मल्ला i. 94 तृष्णा, thirst.

उम्मल्लो i. 131 नृपः, a king; मेघः, a cloud; पीवरः, fat. बलात्कार इति केचित्, violence. [f. उत्-मल्ल]

उम्मुहो i. 99 दृप्तः, proud. [f. उन्मुख]

उम्हाविअं i. 117 सुरतम्, sexual intercourse.

उरं i. 86 आरम्भः, beginning.

उरत्तं i. 90 स्फाटितम्, burst.

उररी i. 88 पशुः, an animal.

उरुसुल्लो i. 134 अपूपः, a cake of flour mixed with sugar. धान्यमिश्रा, a mixture of rice and pulse, a medley (as of various grains)

उ ल्लि ` i. 108 प्रेरितम्, instigated.

उक्कोइं i. 108 प्रेरितम्, instigated.
उलिअं i. 88 निकूणिताक्षम्, closed eyes.
✓ उलित्तं i. 89 उच्चस्थितः कूपः, a well in a high place.
उलुडंडिअं i. 119 प्रलुठितम्, rolled. विरेचितमिति यावत्, purged.
उलुकसिअं i. 115 पुलकितम्, thrilled with joy.
उलुखंडो i. 107 उल्मुकम्, a firebrand.
उलूकंटिअं i. 138 विनिपातितम्, thrown down, killed; प्रशान्तम्, calm, tranquil.
उलुहंतो i. 109 काकः, a crow [f. उलूकहन्तृ]
उलुहलिओ i. 117 तृप्तिरहितः । यः कदापि तृप्तिं न जानाति, dissatisfied, one who is never satisfied with anything.
✓ उल्लरयं i. 110 कपर्दाभरणम्, an ornament made of cowries.
उल्लालिअं i. 104 शिथिलस्थिति, loose or severed condition.
उल्लसिअं i. 115 पुलकितम्, thrilled with joy [f. उल्लसित]
उल्ली i. 87 चुल्ली, the fireplace. [f. चुल्ली]
उल्लुक्कं i. 92 त्रुटितम्, broken.
उल्लुट्टं i. 89 मिथ्या, false.
उल्लुंटिअं i. 109 सञ्चूर्णितम्, ground. [f. उत्-लुट्]
उल्लुहडो i. 105 लघुशंखः, a small conch-shell.
उल्लूढो i. 100 आरूढः, mounted. अङ्कुरित इत्यन्ये, sprouted. (Hc. Gr. iv. 259 उल्लुहइ = निःसरति) [f. उत्-रुह्]
उल्लेवओ cf. foll.
उल्लेवो i. 102 हासः, laugh. स्वार्थे के उल्लेवओ इत्यपि.
उल्लेहडो i. 104 लंपटः, a libertine. [f. उत्-लिह्]
उल्लोचो i. 98 वितानम्, a canopy. [ts.]
उल्लोढो i. 99 शत्रुः, an enemy [ts.]
उल्हसिअं i. 116 उद्भटः, excellent. [f. उल्लसित !]
उवउज्जो i. 108 उपकारः, help, favour. [f. उपकृ.]
उवएइआ i. 118 मद्यपरिवेषणभाण्डम्, a pot for serving wine.
उवकयं i. 119 सज्जितम्, made ready. कप्रत्यये उवकययं इत्यन्ये. [f. उपकृत]
उवकसिओ i. 138 संनिहितः, placed near; परिसेवितः, served; सर्जितः, acquired.
उवजंगलं i. 116 दीर्घम्, long.
उवदीवं i. 106 अन्यद्वीपम्, a different part of the world. [f. उप-द्वीप)
उवलभत्ता i. 120 वलयानि, rings.
उवलयभग्गा i. 120 वलयानि, rings.
उवलल्लयं i. 117 सुरतम्, sexual intercourse.
उवलुअं i. 107 सलज्जम्, bashfully.
उवसम्गो i 113 मंदः, slow. [f. उप-सृ]
उवसेरं i. 104 रतियोग्यम्, fit for enjoyment.
उविअं i. 89 शीघ्रम्, soon.
उव्वट्ट cf. foll.
उव्वत्तं i. 129 नीरागम्, without colour or affection; गलितम्, dropped down उव्वट्टं टान्तमिति केचित्. [f. उत् – वृत्]
उव्वरिअं i. 132 अधिकम्, more, abundant, अनीप्सितम्, undesired; निश्चितम्, settled; तापः, heat; अगणितम्, uncounted. [as prec.]
उव्वागो i. 87 घर्मः, warmth.
उव्वहणं i. 110 महानावेशः, a great passion or anger.
उव्वा i. 87 घर्मः, warmth.
उव्वाओ i. 102 खिन्नः, distressed. [f. उत्-वै] cf. Hc. Gr. iv. 240.
उव्वाउलं i. 134 गीतम्, sung, a song; उपवनम्, a garden.

उव्वाडुअं i. 133 पराङ्मुखसुरतम्, sexual intercourse with the faces averted; निर्मर्यादसुरतम्, indecorous sexual union.

उव्वाढं i. 129 विस्तीर्णम्, extensive; गतदुःखम्, free from sorrow. केचिद्विपूर्वमेनं पठन्ति विउव्वाढं इति.

उव्वाहिओ i. 106 उत्क्षिप्तः, raised, thrown up. [f. उत् – वह्]

उव्वाहुलं i. 136 औत्सुक्यं, eagerness; द्वेष्यम्, hateful. [f. उत् – व्याकुल ?]

उव्वाहो i. 87 घर्मः, warmth.

उव्विडिमो i. 134 अधिकप्रमाणः, great in size; विमुक्तमर्यादः, indecorous.

उव्वीढं i. 100 उत्खातम्, dug up.

उव्वुण्णं i. 123 उद्विग्नम, afflicted; उत्सिक्तम्, sprinkled. उद्भटम्, excellent. शून्यम्, empty. [f. उद्विग्न]

उव्वेत्तालं i. 101 निरन्तरस्वररुदितम्, incessant weeping.

उसणसेणो i. 118 बलभद्रः, Balarāma. [f. वृषण = strong ?]

उसीरं i. 94 बिसम्, the fibrous stalk of a lotus.

उसुओ i. 89 दूषणम्, censure.

ऊ

ऊआ i. 139 यूका, a louse [f. यूका]

ऊणंदिअं i. 141 आनन्दितम्, rejoiced [f. आनन्दित]

ऊमुत्तिअं i. 142 उभयपार्श्वघातः, struck on both sides.

ऊरणी i. 140 उरभ्रः, a ram. [f. ऊर्णा]

ऊरो i. 143 ग्रामः, a village; संघः, a collection [f. Dr. ūru]

ऊलो i. 139 गतिभङ्गः, stoppage.

ऊसअं i. 140 उपधानम् । शयने मस्तकोत्तम्भनाय यन्निवेश्यते, a pillow.

ऊसणं i. 139 रणरणकः, Cupid, the god of love.

ऊसत्थो i. 143 जृम्भितं, yawning; आकुलः, agitated. [f. अस्वस्थ]

ऊसलं i. 140 पीनम्, fat, stout

ऊसलिअं i. 141 सरोमाञ्चम्, thrilled with joy or horripilated [f. उल्लसित, cf. He. Gr. iv. 202]

ऊसविअं i. 143 उद्भ्रान्तम्, bewildered; ऊर्ध्वीकृतम्, raised [f. उत् – श्रपयति]

ऊसाअंतो i. 141 खेदे सति शिथिलः, broken down with sorrow.

ऊसाइअं i. 141 विक्षिप्त, scattered. उत्क्षिप्तमिति धनपालः raised, thrown up.

ऊसारो i. 140 गर्तविशेषः, a pit. [a variant of कूसार q. v.]

ऊसुक्किअं i. 142 विमुक्तम् released [f. उत् – शुष्क]

ऊसुंभिअं i. 142 रुद्धगलं रोदनम्, low weeping [f. उत् – सुम्भ्]

ऊसुरुसुंभिअं i. 142 रुद्धगलं रोदनम्, low weeping [cogn. with prec. q. v.]

ऊहट्टं i. 140 उपहसितम्, ridicule. [f. उपहस् ?]

ए

एक्कघरिल्लो i. 146 देवरः, a husband's brother. [f. एक-गृह]

एक्कंगं i. 144 चन्दनम्, sandal. [f. एकं – अङ्गं]

एक्कणडो i. 145 कथकः, a story-teller. [f. एक-नट]

एक्कमुहो i. 148 निर्धर्मः, unrighteous. दरिद्रः, poor. प्रियः, dear. [f. एक-मुख]

एक्कलपुडिंगं i. 147 विरलबिन्दुवर्षः, a shower of rain. [एक – स्फुट् ?]

एक्कसाहिल्लो i. 146 एकस्थानवासी, dwelling at the same place.

एक्कसिंबली i. 146 शाल्मलीपुष्पैर्नवकलिका, the form of a woman made of silk-cotton flowers.

एक्केक्कमं i. 145 अन्योन्यम्, mutually. [f. एक – एक]

एक्को i. 144 स्नेहपरः, friendly. [f. एक]

एणुवासिओ i. 147 भेकः, a frog.

एत्तोप्पं i. 144 एतत्प्रभृति, from now. [cogn. with एतत्प्रभृति]

एमाणो i. 144 प्रविशन्, entering.

एमिणिआ i. 145 यस्याः स्त्रियाः सूत्रेण शरीरप्रमाणं गृहीत्वा दिक्षु प्रक्षिप्यते (कस्मिंश्चिद्देश आचारविशेषे) सा, a woman the measure of whose body is thrown in all directions.

एराणी i. 147 इन्द्राणी, the wife of Indra; इन्द्राणीव्रतस्था स्त्री, a woman, engaged in an act of devotion, entitled Indrani. [a variant of अइराणी q. v.]

एलविलो i. 148 आढ्यः, rich; वृषभः, a bull. [f. ऐलविल or ts.]

एल्लो i. 144 कुशलः, clever.

ओ

ओअं i. 149 वार्ता, news.

ओअग्गिअं i. 172 अभिभूतम्, defeated; केशादीनां पुञ्जीकरणम्, collection of hair (into a braid).

ओअग्घिअं i. 162 घ्रातम्, smelled. [f. अव-आघ्रात]

ओअंको i. 154 गर्जितम्, thunder.

ओअल्लो i. 165 पर्यस्तः, scattered over, कम्पः, shaking; गोवाटः, a cowpen; लम्बमानः, hanging. [f. अपचाल]

ओआअवो i. 162 अस्तसमयः, evening. [f. अपातपः]

ओआओ i. 166 ग्रामाधीशः, the headman of a village; अपहृतः, taken away; आज्ञा, order. हस्त्यादीनां बन्धनार्थं खातम्, a pit for catching elephants. (Dp. Pl. 203 उवओ)

ओआली i. 164 खड्गदोषः, a defect in a sword; पङ्क्तिः, a row.

ओआलो i. 151 अल्पं स्रोतः, a brook.

ओआवलो i. 161 बालातपः, morning sun

ओइत्तं i. 155 परिधानम्, a garment.

ओइत्तणं i. 155 परिधानम्, a garment. [a variant of prec.]

ओइल्लं i. 158 आरूढम्, mounted.

ओक्कणी i. 159 यूका, a louse.

ओक्खिअं i. 151 उषितम्, habitation. वान्तमित्यन्ये, vomited.

ओक्खंडिअं, a variant of उक्खंडिअं q. v.

ओक्खिण्णं, a variant of उक्खिण्णं q. v.

ओग्गालो i. 151 अल्पं स्रोतः, a brook. [f. उद्गार]

ओग्गिओ i. 158 अभिभूतः, defeated.

ओग्गीओ i. 149 नीहारः, mist, fog.

ओघसरो i. 170 अनर्थः, evil, misfortune गृहवारिप्रवाहः, sewage of a house.

ओचुल्लं i. 153 चुल्ल्येकदेशः, a part of the fire-place. [f. अव-चुल्ली ?]

ओबेल्लरं, a variant of उबेल्लरं, q. v.

ओच्छट्टो, a variant of उच्छट्टो, q. v.

ओच्छत्तं i. 152 दन्तधावनम्, cleaning the teeth.

ओच्छिअं i. 150 केशविवरणम्, displaying the hair.

ओज्जल्लो i. 154 बलवान्, strong. [f. उज्ज्वल]

ओज्झाओ i. 154 गर्जितम्, thunder.

ओज्झं i. 148 अचोक्षम्, impure, unclean [f. अवध्य.]

ओज्झमणं, a variant of उज्झमणं, q. v.

ओज्झरिअं, a variant of उज्झरिअं q. v.

ओज्झरी i. 157 अन्त्रावरणम्, the intestines.

ओज्झायं i. 159 अन्यं प्रेर्य पश्चात्करेण गृहीतम्, anything first offered to another and then grasped with the hand.

ओड्डं i. 156 रक्तम्, attached [f. अव-दग्ध]

ओड्डणं i. 155 उत्तरीयम्, an upper garment.

ओणिव्वो i. 151 वल्मीकः । पिपीलिकोत्खातो मृद्राशिः, an anthill.

ओणीवी i. 150 नीव्रम्, the eaves.

ओणुणओ i. 158 अभिभूतः, defeated [f. अप-अनुनय]

ओंडलं i. 150 केशगुम्फो धम्मिल्लप्रायः, braided hair.

ओत्तल्लइओ, a variant of उत्तल्लइओ q. v.

ओत्थओ i. 151 अवसन्नः, ended; ओत्थअं पिहितमित्यन्ये, covered.

ओत्थरिओ i. 169 आक्रान्तः, seized. आक्रममाणः, seizing.

ओत्थरो i. 150 उत्साहः, effort, exertion.

ओत्थल्लपत्थल्ला, a variant of उत्थल्लपत्थल्ला, q. v.

ओद्दुंपिअं i. 171 आक्रान्तम्, seized; नष्टम्, lost.

ओप्पा i. 148 शाणादिना मण्यादेर्मार्जनम्, cleaning or polishing a precious stone with a touchstone [f. Can. oppu]

ओब्भालणं, a variant of उब्भालणं q. v.

ओरं i. 149 चारु, lovely [f. अपर]

ओरत्तो i. 165 विदारितः, split. गर्वितः, proud. कुसुम्भरक्तः, coloured with safflower. [f. अप-रक्त]

ओरंपिअं i. 171 आक्रान्तम्, seized; नष्टम्, lost. (Dp. Pl. 198 = ओरत्तं i. e. विदारितम्.)

ओरल्ली i. 154 दीर्घमधुरध्वनिः, a long and sweet sound. (Dp. Pl. 204 ओरिल्ल)

ओरिल्लो i. 155 अचिरकालः, a short period.

ओरुंजं i. 156 नास्तीति भणितगर्भा क्रीडा, a gesture expressive of negation.

ओलअणी i. 160 नववधूः, a bride. (Tr. adds दयितांभूताथा च)

ओलइअं i. 162 अङ्गे पिनद्धम्, put on or worn on the body.

ओलइणी i. 160 दयितांभूता, beloved woman.

ओलओ i. 160 श्येनपक्षी, a hawk, falcon. अपलाप इत्यन्ये, concealment.

ओलत्थो i. 156 विदारितः split.

ओलावओ i. 160 श्येनपक्षी, a hawk, falcon.

ओलित्ती i. 159 खड्गादिदोषः, defect in a sword etc.

ओलिप्पं i. 153 हासः laughter. [f. अवलिप्त]

ओलिप्पंती i. 159 खड्गादिदोषः, a defect in a sword etc.

ओलिमा i. 153 उपदेहिका, a minor body (which grows on the diseased parts of the body)

ओली i. 148 कुलपरिपाटी, a family custom [f. आवलि]

ओलुग्गो i. 164 सेवकः, a servant; निश्छायः, devoid of lustre; निःस्थामा, powerless, feeble. [f. अवरुग्ण].

ओलुंकी i. 153 छन्नरमणम् । नंष्ट्वा यत्र शिशवः क्रीडन्ति । चक्षुःस्थगनक्रीडेति केचित्, the play of hide and seek.

ओलुट्ट i. 164 अघटमानम्, impossible, cannot be effected; मिथ्या, false.

ओलुंपओ i. 163 तापिकाहस्तः, a go-between.

ओल्लेहडो i. 172 अन्यासक्तः, attached to another (woman); तृष्णापरः, greedy; प्रवृद्धः, full-grown.

ओलणी i. 154 मार्जिता, curds with sugar and spices.

ओल्लरिओ i. 163 सुप्तः, slept.

ओवं i. 149 गजादेर्बन्धनार्थं खातम्, a pit for catching elephants etc (Dp. Pl. उवओ)

ओवट्टिअं i. 162 चाटु, pleasing, agreeable.

ओवट्टो i. 152 मेघजलसेकः, a shower of rain.

ओवड्डी i. 151 परिधानैकदेशः, a part of a garment esp. the knot.

ओवरओ cf. foll.

ओवरो i. 157 निकरः, a heap; collection.

ओवसेरं i. 173 चन्दनम्, sandal; रतियोग्यम्, fit for enjoyment.

ओविअं i. 167 आरोपितम्, raised; रुदितम्, weeping; चाटु, pleasing; मुक्तम्, released; हृतम्, taken away.

ओसक्की i. 149 अपसृतः, gone away. [f. अप–सक्क!]

ओसणं i. 155 उद्वेगः, agitation.

ओसण्णं i. 156 त्रुटितम्, broken [f. अवसन्न]

ओसरीअं i. 171 अधोमुखम्, with the face downwards; अक्षिनिकोचः, contraction of the eye; आकीर्णम्, scattered. [f. अप-सृ or उप–सृ!]

ओसरिआ i. 161 अलिन्दः, a terrace before a house-door. [f. अप-सृ]

ओसव्विअं i. 168 गतशोभम्, devoid of beauty or grace; अवसादः, fainting.

ओसा i. 164 निशाजलम्, dew; हिमम्, frost, snow.

ओसायंतो i. 170 जृम्भालसः, idle and yawning. सीदन्, sinking down; सवेदनः, suffering from agony.

ओसाओ i. 152 प्रहारपीडा, pain of blows.

ओसाणिहाणं i. 163 विधिवदनुष्ठितम्, performed according to law.

ओसारो i. 149 गोवाटः, a cowpen.

ओसिओ i. 150. अबलः, weak. [f. अप-श्रि-क].

ओसिक्खिअं i. 173 गतिव्याघातः, stoppage or obstruction; अरतिनिहितम्, placed in anxiety.

ओसिंघिअं i. 162 घ्रातम्, smelled.

ओसित्तं i. 158 उपलिप्तम्, anointed. [f. अवसिक्त]

ओसीओ i. 158 अधोमुखः, with the face downwards.

ओसीसं i. 152 अपवृत्तम्, turned away. [f. उत्–शीर्ष!]

ओसुंखिअं i. 161 उत्प्रेक्षितम्, conjectured. [cogn. with शंक!]

ओसुद्धं i. 157 विनिपतितम्, fallen down. (Dp. Pl. 194 ओसद्धं=पातितम्).

ओहंसो i. 168 चन्दनम्, sandal; चन्दनघर्षणशिला, a stone for preparing sandal-paste.

ओहंको i. 153 हासः, laughter.

ओहट्टिअं i. 159 अन्यं प्रेर्य यत्करेण गृहीतम्, anything grasped with the hand having first offered it to another. [as foll.]

ओहट्टो i. 166 अपसृतः, gone away; अवगुण्ठनम्, a veil; नीवी, the knot of the lower garment. [f. अप-हृ]

ओहड्डो i. 153 हासः, laughter. [f. अव-हस्!]

ओहडणी i. 160 फलहकार्गला, a wooden bolt.

ओहत्तो i. 156 अवनतः bent down. [f. अव-हत]

ओहरणं i. 174 विनिपातनम्, throwing down. असम्भवतोऽपदार्थस्य संभावनम्, fancying an impossible thing.

ओहरिसो i. 169 घ्रातः, smelled; चन्दनघर्षणशिला, a stone for preparing sandal-paste.

ओहसिअं i. 173 वस्त्रम्, a cloth; धूतम्, shaken.

ओहाइओ i. 158 अधोमुखः, with the face downwards.

ओहाडणी i. 161 पिधानी, a lid.

ओहारो i. 167 कच्छपः, a tortoise; नद्यादीनामन्तर्द्वीपम्, an island in a river; अंशः, a portion.

ओहित्थं i. 168 विषादः, sorrow; रभसः, haste; विचारितम्, thought or considered.

ओहोरिअं i. 163 उद्गीतम्, sung aloud. अवसन्नमित्यन्ये, sunk down.

ओहुओ i. 158 अभिभूतः, defeated [अपहृत]

ओहुडं i. 157 विफलम्, fruitless.

ओहुरं i. 157 खिन्नम्, distressed; अवनतं स्रस्तं चेत्यवन्तिसुन्दरी, bent down, dropped down.

क

कइअंकसइं ii. 13 निकरः, a heap, collection.

कइअंको ii. 13 निकरः, a heap, collection. [a variant of prec.]

कइउल्लं ii. 21 स्तोकम्, a little.

कइलवइल्लो ii. 25 स्वच्छन्दचारी वृषभः, a bull roaming at will.

कउअं ii. 56 प्रधानम्, chief; चिह्नम्, a mark

कउलं ii. 7 करीषम् । तच्च गोमयखण्डं तच्चूर्णं च, (a lump of) dried cowdung (or its powder).

कउहं ii. 5 नित्यम्, daily.

कक्कसारो ii. 14 दध्योदनः, boiled rice mixed with curds and spiced.

कक्कसो ii. 14 दध्योदनः, boiled rice mixed with curds and spiced [a variant of prec.]

कक्किडो ii. 5 कृकलासः, a chameleon.

कक्खडंगी ii. 19 सखी, a female friend.

कक्खडो ii 11 पीनः, fat, stout. [f. कर्कश]

कग्घाडो ii. 53 अपामार्गः a kind of plant, Achyranthes Aspera; किलाटः, coagulated milk.

कग्घावलो ii. 22 किलाटः, । क्षीरविकारः, coagulated milk.

कंकेल्ली ii. 12 अशोकवृक्षः, Jonesia Asoka. [ts.]

कंकोडं ii. 7 (कंकोलम् !) a kind of plant.

कच्चं ii. 2 कार्यम्, work. [f. कृत्य]

कच्छुरो ii. 2 पङ्कः, mud [a variant of कस्सो q. v.]

कच्छुरिअं ii. 16 ईर्षितम्, envied.

कच्छुरी ii. 11 कपिकच्छूः, a kind of plant, forget-me-not [f. कच्छु of कपिकच्छु !]

कज्जउडो ii. 17 अनर्थः, evil, misfortune.

कज्जवो ii. 11 तृणाद्युत्करः, a stack of grass, etc. विष्ठेत्यन्ये, excrement.

कज्जलं ii. 8 शेवालः, moss

कंची ii. 1 मुसलमुखे लोहवलयम्, the metal ring at the end of a wooden pestle. [Tel. kanchu.]

कट्टारी ii. 4 क्षुरिका, a knife. [f. Dr. ka(t)thāri or rt. कृत् or कट्टार.]

कट्ठिओ cf. कंठिओ.

कडअल्लो ii. 15 कण्ठः, the neck.

कडअल्लो ii. 15 दौवारिकः, a door-keeper [a variant of कडइल्लो]

कडइओ ii. 22 स्थपतिः, a chief, king.

कडइल्लो ii. 15 दौवारिक, a door-keeper. [a variant of कडअल्लो]

कडच्छू ii. 7 अयोदर्वी, an iron spoon. (Dh. Pl. 231 कडुच्छुओ)

कडतला ii. 19 वक्रैकधारं लोहायुधम्, a sickle.

कडंतं ii. 56 मूलकशाकम्, a radish, an esculent root; मुसलम्, a pestle used for cleaning rice.

कडंतरं ii. 16 जीर्णशूर्पाद्युपकरणम्, worn out utensils.

कडंतरिअं ii. 20 दारितम्, torn, rent. [cogn. with prec.]

कडप्पो ii. 13 निकरः, a heap, collection वस्त्रैकदेश इति केचित्, a part of a garment. [f. कलाप and कर्पट]

कडंमुअं ii. 20 कुटकंठः। कुटस्येव कण्ठो यस्य सः कुम्भपर्यायस्यो भाण्डविशेषः, a kind of pot घटस्येव कण्ठः इति शीलाङ्कः, the neck of a pot.

कडसी ii. 6 श्मशानम्, a cremation ground.

कडारं ii. 10 नालिकेरम्, a cocoanut.

कडाहपल्हत्थिअं ii. 25 पार्श्वद्वयावृत्तम्, turning on the sides.

कडिखंभो ii. 17 कटीन्यस्तो हस्तः, the hand placed on the hips. कट्याघात इति केचित्, striking on the hips. [f. कटिस्तम्भ]

कडिलं ii. 52 निश्छिद्रम्, without holes; कटीवस्त्रम्, a lower garment; दौवारिकः, a door-keeper; शत्रुः, an enemy; आशीः, a benediction; गहनम्, dense, thick; वनम्, a forest. [f. कडि]

कडुआलो ii. 57 घण्टा, a bell; लघुमत्स्यः, a small fish.

कडो ii. 51 क्षीणः, thin, emaciated; मृतः, dead.

कणइअं ii. 57 आर्द्रम्, wet; कृतम्, done; चित्रितम्, spotted; कणाकीर्णम्, overspread with grain [f. कण]

कणइल्लो ii. 21 शुकः, a parrot. [cogn with the foll.]

कणई ii. 5 लता, a creeper [f. कन्]

कणओ ii. 56 कुसुमावचयः, gathering flowers; इषुः, an arrow [f. कन्]

कणयंदी, a variant of कलयंदी; q. v.

कणिआरिअं ii. 24 काणाक्षिदृष्टम्, looked askance.

कणिसं ii. 6 किंशारुः, a heron.

कणेड्डिआ ii. 21 गुञ्जा, the Guñja berry.

कणोवअं ii. 16 उष्णोदकम्; उदकमुपलक्षणम्। तेन घृततैलाद्युष्णं, hot water, ghee, oil etc. [cogn. with कवोष्ण]

कंटउब्बी ii. 17 कण्टकप्रोतः, pierced with thorns [cogn. with कण्टक ?]

कंटाली ii. 4 कण्टकारिका, Solanum Jacquini.

कंटोलं ii. 7 कंकोडं q. v. (Dp. Pl. 148 कंटुलं)

कंठकुंची ii. 18 वस्त्रादीनां कण्ठे निबद्धो ग्रन्थिः; a knot of cloth etc. round the neck कण्ठे समुत्तुङ्गो नाडिग्रन्थिरित्यन्ये, the Adam's apple

कंठमल्लं ii. 20 मृतप्रवहणम्। येन मृतकमुह्यते, a vehicle for carrying corpses. सामान्येन यानपात्रमिति केचित्, a ship.

कंठिओ ii. 15 दौवारिकः, a door-keeper अत्र टकारयुक्तं ठकारं केचित्पठन्ति.

कंठदीणारो ii. 24 वृतिविवरम् a hole, an opening in a fence

कंठो ii. 51 सूकरः, a pig; मर्यादा, limit.

कंडपडवा ii. 25 यवनिका, a curtain [cogn. with पट]

कंडूरो ii. 9 बकः, a crane.

कंडो ii. 51 दुर्बलः, weak; विपन्नः, dead; फेनः foam. (Tr. कुंडो)

कण्णच्छुरी ii. 19 गृहगोधा, a small house-lizard.

कण्णवालं ii. 23 कर्णस्याभरणं कुण्डलादि, an ear-ornament. [f. कर्ण + Dr. vāl ?]

कण्णस्सरिअं ii. 24 काणाक्षिदृष्टम्, looked askance. कण्णोस्सरिअं इत्यन्ये. [f कर्ण–उत्सृ]

कण्णाआसं ii. 23 कर्णस्याभरणं कुण्डलादि, an ear-ornament [f कर्ण–आवास]

कण्णाइंधणं ii. 23 कर्णस्याभरणं कुण्डलादि, an ear-ornament [f. कर्ण–आचिह्न ?]

कण्णासो ii. 14 पर्यन्तः, border.

कण्णोच्छडिआ ii. 22 दत्तकर्णा । या भाषणार्थं परवाक्यं गृह्णाति, overhearing

कण्णोड्डिआ ii. 20 नीरङ्गिका, a veil

कण्णोडत्ती ii. 22 दत्तकर्णा । या भाषणार्थं परवाक्यं गृह्णाति, overhearing

कण्णोल्ली ii. 57 चञ्चुः, beak; अवतंसः, an ear-ornament [f कर्णावलि or कर्णालि]

कण्णोस्सरिअं, a variant of कण्णस्सरिअं, q. v.

कतवारो ii. 11 तृणाद्युत्करः, a stack of grass etc.

कत्ता ii. 1 अन्धिकाद्यूतकपर्दिका, a cowrie used in gambling.

कद्दमिओ ii. 15 महिषः, a buffalo. [f. कर्दमित]

कंतू ii. 1 कामः, Cupid, the God of love. [f. कान्त].

कंदलं ii. 4 कपालम्, the skull.

कंदी ii. 1 मूलकशाकम्, a radish, an esculent root. [f. Tel. kanda]

कंदो ii. 51 दृढः, strong; मत्तः, intoxicated; स्तरणेऽप्यन्ये, the act of scattering.

कंदोट्टं ii. 9 नीलोत्पलम्, a blue lotus. [f. कन्द्-उट्ट or उत्थ, or ts.] (Hc. Gr. ii. 174 कंदुट्टं = उत्पलम्)

कप्परिअं ii. 20 दारितम्, torn, rent. [f. खर्पर ?]

कफाडो ii. 7 गुहा, a cave. [f. क-स्फाट]

कमढो ii. 55 दधिकलशी, a jar to hold curds; पिठरम्, a pot; हलभृत्, Balarāma; मुखम्, mouth, face. [f. कमठ]

कमणी ii. 8 निःश्रेणिः, a ladder [f. क्रम]

कमलो ii. 54 पिठरः a pot; पटहः, a drum; मुखम्, mouth, face; हरिणः, a deer. [f. कमठ, thro' कमढ; also ts.]

कमिओ ii. 3 उपसर्पितः, approached.

कंपडो ii 7 पथिकः, a traveller.

कंबरो ii. 13 विज्ञानम्, wisdom.

कम्हिओ ii. 8 मालिकः, a florist.

कयलं ii. 4 अलिञ्जरः, a water-jar.

कयारो ii. 11 तृणाद्युत्करः, a stack of grass.

करघडी, a variant of foll.

करयरी ii. 16 स्थूलवस्त्रम्, a coarse cloth. केचिद्दन्त्यरेफस्थाने डकारं पठन्ति.

करइली ii. 17 शुष्कवृक्षः, a withered tree.

करकं ii. 55 भिक्षापात्रम्, a begging bowl; अशोकवृक्षः, Jonesia Aśoka [ts.]

करघायलो ii. 22 किलाटः । क्षीरविकारः, coagulated milk.

करंजो ii. 8 शुष्का त्वक्, dry skin or bark.

करडा ii. 55 लट्वा, a sparrow.

करडो ii. 55 व्याघ्रः, a tiger; कर्बुरः, spotted, variegated. [f. Dr. karadi]

करणी ii. 7 रूपम् । आकार इत्यर्थः form. [Hc. f. करण]

करमरी ii. 15 हठहृता स्त्री, a woman abducted by force [f. कर-मर्दित].

करमो ii. 6 क्षीणः, thin, emaciated.

करयंदी ii. 18 मल्लिका, a kind of jasmine.

कराइणी ii. 18 शाल्मलितरुः, the silk-cotton tree. कारायणीति कश्चित्.

कराली ii. 12 दन्तपवनकाष्ठम्, a toothbrush. [f. Arabic khilāl]

करिआ ii. 14 मद्यपरिवेषणभाण्डम्, a pot for serving wine [f. करक]

करिल्लं ii. 10 वंशाङ्कुरः, a bamboo shoot. [f. करीर].

करेडू ii. 5 कृकलासः, a chameleon.

करोडी ii. 3 कीटिकाभेदः, a kind of small worm.

करोडो ii. 54 नालिकेरम्, the cocoanut; काकः, a crow; वृषभः, a bull.

कलओ ii. 54 अर्जुनवृक्षः, Terminalia Arjuna; सुवर्णकारः, a goldsmith.

कलंकवई ii. 24 वृतिः, an enclosure. [f. the foll.]

कलंको ii. 8 वंशः, a bamboo.

कलमो ii. 10 चोरः, a thief. [Hc. ts.]

कलंबू ii. 3 नालिकाभिधाना वल्ली, the stalk of a lotus.

कलयंदी ii. 58 पाटला, the red Lodhra;

प्रसिद्धः, famous. केचित्पाटलायां कयंद्रोत्याहुः.

कलवू ii. 12 तुम्बीपात्रम्, a vessel made out of gourd. [f. अलाबू !]

कलई ii. 5 प्रत्याकारः । असिपरिवार इति यावत्, a scabbard.

कलिआ ii. 56 सखी, a female friend.

कलिओ ii. 56 गर्वितः, proud; नकुलः, a mongoose.

कलिंजं ii. 11 लघुदारु, a small piece of wood [a variant of किलिंचं]

कलिमं ii. 9 नीलोत्पलम्, a blue lotus [f. क–ली]

कली ii. 2 शत्रुः, an enemy. [ts.]

कलेरो ii. 53 कङ्कालः, a skeleton; करालः, dreadful. [f. कराल]

कल्लविअं ii. 18 तीमितम्, made wet. विस्तारितमित्यन्ये, extended [f. Dr. kal.]

कल्ला ii. 2 मद्यम्. liquor, wine. [f. Dr. kal–lu; Hc. f. कल्या]

कल्लोलो ii. 2 शत्रुः, an enemy. [ts.]

कल्होडी ii. 9 वत्सतरी, heifer.

कल्होडो ii. 9 वत्सतरः, a steer.

कवयं ii. 3 भूमिच्छत्रम्। यद्वर्षासु प्ररोहति, a mushroom.

कवालो ii. 5 अर्धजङ्घा । मोचकमित्यर्थः, an armour for the legs.

कविडं ii. 9 गृहपश्चिमाङ्गणम्, the western courtyard of a house.

कविलो ii. 6 श्वा, a dog. [f. कपिल]

कविसं ii. 2 कविसम्, liquor, wine. [f. कपिश]

कविसा ii. 5 अर्धजङ्घा। मोचकमित्यर्थः, an armour for the legs.

कव्वाडो ii. 10 दक्षिणहस्तः, the right hand.

कव्वालं ii. 52 कर्मस्थानम्, a place of business. गृहम्, a house.

कसई ii. 6 अरण्यचारीफलम्, a wild fruit.

कसणसिओ ii. 23 बलभद्रः. Balarama. [f. कृष्ण–सित]

कसरो ii. 4 अधमबलीवर्दः, a bull of the lowest quality.

कसव्वं ii. 53 स्तोकम्, a little. आर्द्रम्, wet. प्रचुरम्, abundant. बाष्पः, a tear.

कसिआ ii. 6 अरण्यचारीफलम्, a wild fruit.

कस्सयं ii. 12 प्राभृतम्, a present, gift.

कस्सो ii. 2 पङ्कः, mud. [f. Dr. kasa, kasavu]

कहेडो ii. 13 तरुणः, a youth.

काइणी ii. 21 गुञ्जा, the *Gunja* berry.

काउल्लो ii. 9 बकः, a crane.

काओ ii. 26 लक्ष्यम् । वेध्यमित्यर्थः, an aim, anything aimed at. अन्ये तु लक्ष्यशब्देन यो येन गुणेन लक्ष्यते तमुपमानभूतं पदार्थमाहुः, the standard of comparison, that with which anything is compared.

काणच्छी ii. 24 काणाक्षिदृष्टम्, looked askance [f. काणक्षि]

काणत्थेवो ii. 29 विरलाम्बुकणवृष्टिः, a shower of rain.

काणट्ठी ii 28 परिहासः, joking.

कामकिसोरो ii 30 गर्दभः, an ass. [f. कामकिशोर]

कामिंजुलो ii 29 कामिंजुलाख्यः पक्षी । जलपक्षिविशेषः, an aquatic bird.

कायंचुलो ii. 29 कामिंजुलाख्यः पक्षी । जलपक्षिविशेषः, an aquatic bird.

कायंदी ii. 28 परिहासः, joking.

कायंबुओ ii. 29 कामिंजुलाख्यः पक्षी। जलपक्षिविशेषः, an aquatic bird.

कायपिउच्छा ii. 30 कोकिला, a cuckoo. (Tr. कायपिउला) [f. काक–पितृ]

कायरो, a variant of कायलो, q. v.

कायलो ii 58 प्रियः, dear; काकः, a crow. केचित्प्रिये कायरो इत्याहुः. [f. कातर and काक]

कारं ii. 26 कटु; pungent [f. Dr. kāra or क्षार Tr. connects with कटु]
कारंकडो ii. 30 परुषः, harsh. कमत्यये कारंकडओ [f. कार-कटु; cf prec.]
कारा ii. 26 लेखा, a line, streak.
कारायणी a variant of कराइणी, q. v.
कारिमं ii. 27 कृत्रिमम्, artificial. [f. कृ]
कालं ii. 26 तमिस्रम्, darkness. [ts.]
कालओ ii. 28 धूर्तः । ठक इत्यर्थः, a rogue.
कालवट्टं ii. 28 धनुः, a bow. [f. काल-वर्त !]
कालिआ. ii 58 शरीरम्, the body; कालान्तरम्, another time; मेघः, a cloud. [f. काल]
कालिंजणं, a variant of कालिंजणी, q. v.
कालिंजणी ii. 29 तापिच्छलता, the Tamāla; Xanthochymus pictorius. केचित्कालिंजणं तापिच्छमित्याहुः । कालेज्जं तापिच्छकुसुममित्यन्ये.
कालिओ ii. 59 शरीरम्, the body; मेघः, a cloud.
कालेज्जं cf. कालिंजणी.
कावलिओ ii. 28 असहनः, intolerant.
कावी ii. 26 नीलवर्णा, blue. [f. Dr. kāvi !]
कासारं ii. 27 सीसपत्रकम्, lead.
कासिअं ii. 59 सूक्ष्मवस्त्रम्, a fine cloth; श्वेतवर्णम्, the white colour.
कासिज्जं, ii. 27 काकस्थलाभिधानो देशः, name of a place.
काहलो ii. 58 मृदुः, soft; ठकः, a rogue.
काहली ii. 59 व्ययार्थं धान्यादि, grain etc. for sale; तवणीति प्रसिद्धमपूपादिपचनभाण्डम्, a pan for baking bread. [f. खलिका !]
काहारो ii. 27 परिस्कन्धो । जलादिवाही कर्मकरः, a man who carries water
काहिलो ii. 28 गोपालः, a cowherd.
काहेणू ii. 21 गुञ्जा, the *Gunja* berry, Abrus precatorius.

किक्किंडी ii. 32 सर्पः, a snake.
किक्किअं ii 31 धवलम्, white.
किंजक्को ii. 31 शिरीषः, Acacia Sirisa.
किण्णं ii. 30 शोभमानम्, shining.
किण्इं ii. 59 सूक्ष्मवस्त्रम्, a fine cloth; श्वेतवर्णम्, the white colour.
किंचरो ii. 32 लघुमत्स्यः, a small fish. [a variant of कुंचरो]
किमिरायं ii. 32 लाक्षारक्तम्, red with lac. [f. कृमिराग]
किमिहरवसणं ii. 33 कौशेयं वस्त्रम्, a silk cloth. [f. कृमिगृहवसनम्]
किंपओ ii. 31 कृपणः, poor, pitiable.
किबोडो ii 31 स्खलितः, slipped.
किरो ii. 30 सूकरः, a pig. [f. किर or किरि; Dr. kiru]
किरिइरिआ ii. 61 कर्णोपकर्णिका, rumour; कौतूहलम्, curiosity [onomatopoetic f. किरिकिरि]
किलणी ii. 31 रथ्या, a road.
किलिंचं ii. 11 लघुदारु, a small piece of wood. [a variant of कलिंचं.]
किलिम्मिअं ii. 32 कथितम्, told.
किविडं ii. 60 धान्यखलम्, a thrashing floor; धान्यखले जातम्, grown in a thrashing floor.
किविडी ii. 60 पार्श्वद्वारम्, a side door; गृहपश्चिमाङ्गणम्, the western courtyard of a house. [a variant of कविडं]
कीरो ii 21 शुकः, a parrot. [f. कीर, Dr. kili].
कीलं ii. 21 स्तोकम्, a little.
कीलणिआ ii. 31 रथ्या, a road. [a variant of किलणी]
कीला ii. 33 नववधूः, a bride.
कुउआ ii. 12 तुम्बीपात्रम्, a vessel made out of a gourd.
कुऊलं ii. 38 नीवी, the knot of the lower garment. परिहितवस्त्रप्रान्त इति

केचित्, the ends of a garment folded in.

कुकुला ii. 33 नववधूः, a bride.

कुक्कुडो ii. 37 मत्तः, intoxicated. [f. कुक्कुट]

कुकुन्डो ii. 13 निकरः, a heap, collection.

कुकुसो ii 36 धान्यादितुषः, the husk of grain.

कुक्खी ii. 34 कुक्षिः, the belly. [f. कुक्षि]

कुच्छिमई ii. 41 गर्भिणी, a pregnant woman. [f. कुक्षिमई or °मती]

कुच्छिलं ii. 24 वृतिविवरम्, a hole, an opening in a fence. [f. कुक्षि]

कुंचलं ii 36 मुकुलम्, a bud. [f. कुंच]

कुट्टरी ii. 35 चण्डी, an angry woman. [f. कुट्ट्]

कुट्टा ii. 35 चण्डी, an angry woman. [cf. prec.]

कुट्टाओ ii. 37 चर्मकारः, a shoe-maker, currier.

कुडयं ii. 37 लतागृहम्, a bower of creepers. [f. कुट; कुटङ्क]

कुडिआ ii. 24 वृतिविवरम्, a hole, an opening in a fence. [f. कुटी !]

कुडिन्छं ii. 64 वृतिविवरम्, a hole, an opening in a fence; कुटी, a cottage; त्रुटितम्, broken. [f. कुट्; कुटी]

कुडिलयं ii. 40 कुटिलम्, crooked. [f. कुटिल]

कुडीरं ii. 24 वृतिविवरम्, a hole, an opening in a fence. [f. कुटी]

कुडुविअं ii. 41 सुरतम्, sexual intercourse (कुडुम्विअं or कुडुंविअं seems to be the correct reading.) [f. कुटुम्ब]

कुडुं ii. 33 आश्चर्यम्, a wonder. केचित् कोडुं इत्याहुः । तत्र उकारओकारविनिमये सिद्धम्. [f. कुतुक or कौतुक]

कुडुगिलोई ii. 19 गृहगोधा, a small houselizard. [f. कुट-गिल]

कुड्डलेवणी ii. 42 सुधा, white-wash [f. कुट-लेपन]

कुडो ii. 62 हृतानुगमनम्, following up stolen property; हृतत्याजकः, one who abandons stolen property.

कुणिआ ii. 24 वृतिविवरम्, a hole, an opening in a fence.

कुंटारं ii. 40 म्लानम्, withered.

कुंटी ii. 34 पोट्टलम् । वस्त्रनिबद्धं द्रव्यम्, a bundle.

कुंडं ii. 33 वेणुमयं जीर्णमिक्षुपीडनकाण्डम्, an old sugar-cane press made of bamboos.

कुंडिअपेसणं ii. 43 ब्राह्मणविष्टिः, sending a brahman. [f. the foll + प्रेषण]

कुंडिओ ii. 37 ग्रामाधिपतिः, the headman of a village.

कुंडयं ii. 63 चुल्ली, the fireplace; लघुभाण्डम्, a small pot. (कुंडयं seems to be the correct reading.) [f. Tel kuṇḍa]

कुतत्ती ii. 36 मनोरथः, desire.

कुत्थरं, a variant of कोत्थरं, q. v.

कुत्थुहवत्थं ii. 38 नीवी, the knot of the lower garment.

कुद्द ii. 34 प्रभूतम्, abundant.

कुद्दणी ii. 38 रासकः, a kind of dance (practiced by Kṛṣṇa and the cowherdesses)

कुंतली ii. 38 कलोटिकाख्यं परिवेषणोपकरणम्, a serving cup.

कुंतलो ii. 36 सातवाहनः, King Hāla. [ts !]

कुंती ii. 34 मञ्जरी, a cluster of blossoms. [f. Tel gutti ?]

कुंतीपोट्टलयं ii. 43 चतुष्कोणम्, a square.

कुंतो ii. 21 शुकः, a parrot.

कुंदओ ii. 37 कृशः, lean, weak.

कुंदीरं ii 39 बिम्ब्याः फलम्, the fruit of

the bimba plant, Momordica monadelpha.

कुंधरो ii. 32 लघुमत्स्यः, a small fish. [a variant of किंधरो]

कुप्पडो ii. 36 गृहाचारः, a custom prevailing in a family. समुदाचार इत्यन्ये, proper practice or usage.

कुप्परं ii. 64 कीलाघातः। कीला सुरत उरःप्रहारणविशेषः, amorous stroke on the breast; समुदाचारः, proper practice or usage; नर्म, sport.

कुमारी ii. 35 चण्डी, an angry woman. [ts. ?]

कुमुली ii. 39 चुल्ली, the fireplace.

कुंमिणी ii. 38 जलगर्तः, a hollow with water, a pond.

कुंमिलो ii. 62 चौरः, a thief; पिशुनः, a backbiter, slanderer, wicked person. [ts.]

कुंमिलं ii. 39 खननीयम्, to be dug.

कुंमी ii. 34 सीमन्तालकादिः केशरचना, dressing the hair.

कुम्मणं ii. 40 म्लानम्, withered. [Tr. says that कुम्म is a Pkt. substitute for म्लै.]

कुररी ii. 40 पशुः, an animal. [ts]

कुरुकुरिअं ii. 42 रणरणकः, Cupid, the god of love.

कुरुचिल्लं ii. 41 ग्रहणम्, catching, seizing.

कुरुचिल्लो ii. 41 कुलीरः, a crab. [Dp. Pl. कुरुविल्लो]

कुरुच्चं ii. 39 अनिष्टम्, an unwelcome thing. [f. कु-रोच्य]

कुरुडो ii. 63 निर्दयः, unkind. निपुणः, clever [f. Dr. kuruda]

कुरुमाणं ii. 40 म्लानम्, withered.

कुरुलो ii. 63 निर्दयः, unkind. निपुणः, clever. कुटिलकेशः, curly hair. [f. Dr. kurul; also ts.]

कुलकंसणो ii. 42 कुलकलङ्कः, a disgrace to a family. [f. कुलपांसुल]

कुलसंतई ii. 39 चुल्ली, the fireplace.

कुलई ii. 63 चुल्ली, the fireplace. लघुभाण्डम्, a small pot.

कुलरिओ ii. 41 कान्दविकः, a confectioner.

कुल्लो ii. 61 ग्रीवा, the neck. असमर्थः, incompetent. छिन्नपुच्छः, tailless [f. Tel. kullu.]

कुल्हो ii. 34 शृगालः, a jackal.

कुसणं ii. 35 तीमनम्, a sauce.

कुसुमण्णं ii. 41 कुङ्कुमम्, saffron. [f. कुसुम.]

कुसुमालिओ ii. 42 शून्यमनाः, absent-minded.

कुसुमालो ii. 10 चौरः, a thief [ts.]

कुसुंमिलो ii. 40 पिशुनः, a backbiter. wicked person [f. कुसुम्भ]

कुहडो ii. 36 कुब्जः, humpback. [f. कुब्ज]

कुहिअं ii. 35 लिप्तम्, besmeared.

कुहिणी ii. 62 कूर्परः, camphor. रथ्या, a road.

कुहेडो ii. 35 गुरेटकाख्यो हरितकविशेषः, a kind of grass.

कूडो ii. 43 पाशः, a noose. [f. कूट]

कूणिअं ii. 44 ईषन्मुकुलितम्, half-closed. [f. कूणित]

कूलं ii. 43 सैन्यस्य पश्चाद्भागः, the rear part of an army. [f. कूल ?]

कूवलं ii. 43 जघनवसनम्, the lower garment.

कूवो ii. 62 हृतानुगमनम्, following up stolen property. हृतत्याजकः, one who abandons stolen property.

कूसारो ii. 44 गर्ताकारः, a pit. [f. कासार]

केआ ii. 44 रज्जुः, a rope. [Dr. kayar]

केआरवाणो ii. 45 पलाशः, the tree Butea Frondosa.

केऊ ii. 44. कन्दः, a bulbous root.
केली ii. 44 असती, an unchaste woman. [ts.]
कोइला ii. 49 काष्ठाङ्गारः, charcoal. [f. कोकिल]
कोउआ ii. 48 करीषाग्निः, fire of dry cowdung.
कोक्कासिअं ii. 50 विकसितम्, blown, fully opened.
कोच्छपं ii. 46 अलीकहितम् false benefit.
कोज्जपं ii. 46 स्त्रीरहस्यम्, woman's secret.
कोज्झरिअं ii. 50 आपूरितम्, filled.
कोट्ट ii. 45 नगरम्, a town [f. Dr. kōta; कोट]
कोट्टिंबो ii 47 द्रोणी, a wooden tub.
कोट्टी ii. 64 दोहः, milking. विषमास्खलना, slipping.
कोट्टुंभं ii. 47 कराहतं वारि, water stirred with the hand.
कोडिअं ii. 47 लघुशरावः, a little platter.
कोडिल्लो ii. 40 पिशुनः, a backbiter, wicked person [f. कुट्; कुटिल]
कोडुंबं ii. 2 कार्यम् work.
कोड्डं a variant of कुड्डं q. v.
कोण् ii. 26 लेखा, a line, streak.
कोणो ii. 45 कृष्णवर्णः, black. लकुट इत्यन्ये a club [f. कृष्ण and ts.]
कोंढालिआ ii. 50 श्वाविल्संज्ञः प्राणिविशेषः a porcupine. कीट इत्यन्ये, a worm.
कोंडिओ ii. 48 भेदेन ग्रामभोक्ता । ऐकमत्यं ग्रामीणानामपास्य यो मायया ग्रामं भुनक्ति, one who creates disunion among the inhabitants of a village and earns his livelihood thereby. [f. Tel. koṇḍemu.]
कोंडुल्लु ii. 49 उलूकः, an owl
कोण्णो ii. 45 गृहकोणः, the corner of a house [f. कोण.]
कोत्तलंका ii. 14 मद्यपरिवेषणभाण्डम्, a pot for serving wine.
कोत्थरं, ii. 13 विज्ञानम्, knowledge, उद्योतोऽप्यंत्यये कुत्थरं इत्यपि.
कोत्थलो ii. 48 कुशूलः, a granary [f. Tel. koṭṭu]
कोप्पो ii. 45 अपराधः, an offence, guilt. [f. कोप]
कोमुई ii. 48 सर्वा पूर्णिमा, the full moon day [f. कौमुदी]
कोलंबो ii. 47 पिठरम्, a pot, pan. गृहमित्यन्ये, a house.
कोलाहलो ii. 50 खगरुतम्, the cry of birds. [ts.]
कोलिओ ii. 65 तन्तुवायः, a weaver. जालकारकृमिः, a spider. [f. कौलिक]
कोलित्तं ii. 49 उल्मुकम्, a firebrand [f. Dr. kolli]
कोलीरं ii. 46 कुरुविन्दम् a ruby. [Tr. connects with कुरुविन्द]
कोलो ii. 45 ग्रीवा, the neck. [f. कोल ?]
कोल्लरो ii. 47 पिठरम्, a pot, pan.
कोल्हाइलं ii. 39 बिम्ब्याः फलम्, the fruit of the bimba plant, Momordica monadelpha
कोल्हुओ ii. 65 इक्षुनिपीडनयन्त्रम्, a sugar-cane mill. शृगालः, a jackal. [f. क्रोष्टु ?]
कोविआ ii. 49 शृगाली, a she-jackal.
कोसट्टइरिआ ii. 35 चण्डी, an angry woman
कोसयं ii 47 लघुशरावः, a little platter. [f. कोष]
कोसलं ii. 38 नीवी, the knot of the lower garment.
कोसलियं ii. 12 प्राभृतम्, a present, gift. कोसलिआ इत्याकारान्तमित्यन्ये । लकारस्य द्वित्वे कोसल्लिअं इत्यपि.
कोसलिआ, a variant of the prec.
कोसल्लिअं, a variant of कोसलिअं.
कोसो ii. 65 कुसुम्भरक्तवस्त्रम्, a cloth coloured with safflower. जलधिः, the ocean.
कोहली ii. 46 नायिका, a go-between.

ख

खग्गिओ ii. 69 ग्रामेशः, the headman of a village.
खच्छलो ii. 69 अच्छभल्लः, a bear.
खचोलो ii. 69 व्याघ्रः, a tiger.
खज्जिअं ii. 78 जीर्णम्, worn out. उपालब्धम्, censured.
खज्जोओ ii. 69 नक्षत्रम्, a star [f. खद्योत]
खंजणो ii. 69 कर्दमः, mud.
खंजरो ii. 68 शुष्कद्रुमः, a withered tree.
खट्टं ii. 67 तीमनम्, a sauce
खट्टंगं ii. 68 छाया, shade.
खट्टिक्को ii. 70 सौनिकः, a butcher. [f. खट्टिकः Tel. kaṭika]
खडं ii. 67 तृणम्, grass.
खडइओ ii. 72 संकुचितः, contracted.
खडक्की ii. 71 लघुद्वारम्, a small door, window. [f. खटक्किका; Tel. kiṭiki]
खडक्खडी ii. 72 तरुमर्कटः, a monkey.
खडुआ ii. 68 मौक्तिकानि, pearls.
खड्डू ii. 66 श्मश्रु, the beard. [f. Dr. gaḍḍa or kaṭṭa]
खड्डा ii. 66 खानिः, a mine. पर्वतखातमित्यन्ये, an excavation in a mountain. [f. खन्; खात]
खड्डुओ ii. 67 मत्तः, intoxicated. खलगंडिओ मत्त इत्यन्ये.
खणुसा ii. 68 मनोदुःखम्, mental distress.
खंडं ii. 78 मुण्डम्, the head. मद्यभाण्डम्, a liquor pot.
खंडई ii. 67 असती, an unchaste woman.
खंडिओ ii. 78 मागधः, a bard. अनिवारः, unavoidable.
खण्णं ii. 66 खातम्, dug. [cf. Tel. kannamu.]
खण्णुओ ii. 68 कीलकः, a wedge.
खत्तं ii. 66 खातम्, dug. [f. खात]
खद्धं ii. 67 भुक्तम्, eaten. प्रचुरार्थेऽपि लक्ष्येषु दृश्यते, abundant.
खंधग्गी ii. 70 स्थूलेन्धनाग्निः, conflagration. [f. स्कन्धाग्नि]
खंधमंसो ii. 71 बाहुः the arm. [f. स्कंधमूल or स्कंधं-अंस]
खंधयट्ठी ii. 71 बाहुः, the arm. [f. स्कंधयष्टि]
खंधीवारो ii. 72 अत्युष्णजलधारा, a stream of hot water.
खप्परो ii. 69 रूक्षः, rough, harsh. खप्पुरो इत्यन्ये.
खप्पुरो, a variant of the prec. q. v.
खम्मक्खमो ii. 79 संग्रामः, a battle. मनोदुःखम् mental distress. मनोदुःखविशेषोऽनुतापिनः श्वसितमित्यन्ये, the sighing of a repentant person. [f. कर्म-क्षम !]
खराडिअं ii. 79 रूक्षम्, rough, harsh. भग्नम्, broken.
खराहिओ ii. 72 पौत्रः, a grandson.
खरिअं ii. 67 भुक्तम्, eaten. [f. खादित]
खरुहं ii. 78 कठिनम्, hard. स्थपुटम्, unevenly raised.
खलइअं ii. 71 रिक्तम्, devoid of [f. स्खलित !]
खलगंडिओ, a variant of खड्डुओ q. v.
खली ii. 66 तिलपिण्डिका, a (sesamum) oil-cake.
खलं ii. 77 वृतिविवरम्, a hole, an opening in a fence. विलासः, sport. [f. खल !]
खलहइअं ii. 79 संकुचितम्, contracted. प्रहृष्टम्, pleased.
खल्ला ii. 66 चर्म, the skin.
खल्लिरी ii. 70 संकेतः, a sign, gesture.
खवओ ii. 67 स्कन्धः, the shoulder.
खवाडिअं ii. 71 स्खलितम्, stumbling.
खवलिओ ii. 72 कुपितः, angry.

खवो ii. 77 वामकरः, the left hand. रासभः, a donkey. [a variant of खव्वो]

खव्वुलं ii. 68 मुखम्, the face.

खव्वो ii. 77 वामकरः, the left hand. रासभः, a donkey.

खाइआ ii. 73 परिखा, a ditch [f. खात]

खाडइअं ii. 73 प्रतिफलितम, reflected.

खारंफिडी ii. 73 गोधा, an alligator.

खारयं ii. 73 मुकुलम् a bud.

खिक्खिंडो ii. 74 कृकलासः, a chameleon.

खिक्खिरी ii. 73 डुम्बादीनां स्पर्शपरिहारार्थं चिह्नयष्टिः, a stick in the hand of chaṇḍāla, as a sign of untouchability.

खिंखिणी ii. 74 शृगाली, a she-jackal.

खिज्जिअं ii. 74 उपालम्भः, censure. [f. खिद् !]

खित्तयं ii. 79 अनर्थः, evil, misfortune. दीप्तम् । प्रज्वालनमित्यर्थः, inflaming.

खुंखुणओ ii. 76 घ्राणसिरा, a nostril.

खुंखुणी ii. 76 रथ्या, a road.

खुट्टं ii. 74 त्रुटितम्, broken.

खुड्डं ii. 74 लघु, small [f. Tam. kuṭṭai]

खुड्डिअं ii. 75 सुरतम्, sexual intercourse.

खुणुक्खुडिआ ii. 76 घ्राणम्, the nose.

खुंडयं ii. 71 स्खलितम्, stumbling.

खुण्णं ii. 75 परिवेष्टितम्, surrounded.

खुत्तं ii. 74 निमग्नम्, plunged, submerged.

खुंपा ii. 75 तृणादिमयं वृष्टिनिवारणम्, a shelter from rain made of grass.

खुरुडुक्खुडी ii. 76 प्रणयकोपः, amorous anger.

खुलहो ii. 75 गुल्फः, the ankle [cogn. with गुल्फ !]

खुलं ii. 74 कुटी, a hut.

खुल्लिरी ii. 70 संकेतः, a sign, gesture.

खुवओ ii. 75 गण्डूत्संज्ञतृणसदृशं कण्टकितृणम्, a kind of grass.

खेआलू ii. 77 निःसहः, unable to bear. असहन इत्यन्ये, not enduring, jealous. [f. खेदालु]

खेलिअं ii. 76 हसितम्, laughter.

खोट्टी ii. 77 दासी, a female servant.

खोडपज्जाली ii. 70 स्थूलेन्धनाग्निः, conflagration. [f. स्थूलप्रज्वाली !]

खोडो ii. 80 सीमाकाष्ठम्, a boundary post धार्मिकः, righteous. खञ्जः, lame [ts.]

खोलो ii. 80 लघुगर्दभः, a small donkey. वस्त्रैकदेशः, a part of a garment

खोसलओ ii. 77 दन्तुरः, having long teeth.

ग

गग्गरी ii. 89 गर्गरी, a water pot [Hc. f. गर्गरी]

गज्जणसद्दो ii. 88 मृगवारणध्वनिः, a cry to prevent animals [f. गर्जनशब्द]

गज्जो ii. 81 जवः, speed.

गंडओ ii. 84 वरुडः, a man of a low caste.

गंजिल्लो ii. 83 विधुरः, distressed.

गंजो ii. 81 गल्लः, the cheek.

गंजोल्लिअं ii. 100 रोमाञ्चितम्, horripilated. हास्यस्थानेऽङ्गस्पर्शो, यत् गिलिगिलाविअं इति लोके रूढम्, touching the body in a place where a cry of joy is produced [cogn. with गर्जित]

गडयडी ii. 85 वज्रनिर्घोषः, thunder.

गड्डुरी ii. 84 छागी, a she-goat.

गड्डी ii. 81 गन्त्री a car. [prob. f. गन्त्री; Can gāḍi]

गड्डं ii. 81 शय्या, a couch.

गडो ii. 81 दुर्गम्, a fortress.

गणणाइआ ii. 87 चण्डी an angry woman

गणसमो ii. 86 गोष्ठीरतः, addicted to society. [f. गणसम]

गणायमद्दो ii. 86 विवाहगणकः, an astrologer who fixes the days for marriages. [f. गण्–मह]

गणेत्ती ii. 81 अक्षमाला, a string of beads, rosary. [f. गणु]
गंडीरी ii. 82 इक्षुखण्डम् a piece of sugar-cane.
गंडीवं ii. 84 धनुः, a bow [f. गाण्डीव]
गंडो ii. 99 वनम्, a forest. दण्डपाशिकः, an executioner. लघुमृगः, a small deer. नापितः, a barber
गत्तं ii. 99 ईषा, the pole or shafts of a carriage. पङ्कः, mud [f. Tel. gettamu.]
गत्ताडी ii. 82 गवादनी, a pasture. गायिकेति गोपालः, a songstress. [f. गात्री]
गद्दब्भो ii. 82 कटुध्वनिः, disagreeable sound [f. गार्दभ्य]
गद्दहं ii. 83 कुमुदम्, the white lotus [f. गार्दभ !]
गद्दिओ ii. 83 गर्वितः, proud [f. गर्द्]
गंद्दिणी ii. 83 चक्षुःस्थगनक्रीडा, the play of hide-and-seek
गंधपिसाओ ii. 87 गान्धिकः, vendor of perfumes [f. गन्धपिशाच]
गंधलया ii. 85 नासा, the nose [f. गन्ध्]
गंधिओ ii. 83 दुर्गन्धः, bad smell [f. गंधिक]
गंधेली ii. 100 छाया, shade. मधुमक्षिका, the honey-bee.
गंधोली ii. 99 इच्छा, desire. रजनी, night.
गयं ii. 99 घूर्णितम्, reeled मृतम्. dead [f. गत]
गयणई ii. 88 मेघः, a cloud. [f. गगनरति]
गयसाउलो ii. 87 विरक्तः, disaffected. [f. गतस्वादु]
गलत्थलिओ ii. 87 क्षिप्तः, thrown.
गलिअं ii. 81 स्मृतम्, remembered.
गलप्फोडो ii. 86 डमरुकः, a sort of small drum.
गवत्तं ii. 85 घासः, grass. [f. गो-अद्]
गहकल्लोलो ii. 86 राहुः, Rāhu. [f. ग्रहकल्लोल]
गहणं ii. 82 निर्जलस्थानम्, a desert.
गहणी ii. 84 हठहृता स्त्री, a woman carried off by force. [f. ग्रहण]
गहरो ii. 84 गृध्रः, a vulture [f. गृध्र]
गहवई ii. 100 ग्रामीणः, a villager. शशी, the moon. [f. गृहपति ! and ग्रहपति, though Hc. contradicts it.]
गहिअं ii. 85 वक्रितम्, bent.
गहिआ ii. 85 काम्यमाना स्त्री, a woman who is the object of desire. [f. ग्राह्या]
गागेज्जं ii. 88 मथितम्, churned.
गागेज्जा ii. 88 नवपरिणीता, newly married.
गाडिओ ii. 83 विधुरः, distressed.
गामी ii. 82 गवादनी, pasture.
गामउडो ii. 89 ग्रामप्रधानः, the headman of a village. [f. ग्रामीण]
गामगोहो ii. 89 ग्रामप्रधानः, the headman of a village. [f. ग्राम + गोहो q. v.]
गामणिसुओ, cf. foll.
गामणी ii. 89 ग्रामप्रधानः, the headman of a village. [f. ग्रामणी] गामणिसुअशब्दोऽपि ग्रामप्रधानवाचीत्यन्ये.
गामरोडो ii. 90 छलेन ग्रामभोक्ता । अन्तर्भेदं कृत्वा यो मायया ग्रामं भुनक्ति, one who creates disunion among the inhabitants of village and earns his livelihood thereby. (Tr. ग्रामरोडो)
गामहणं ii. 90 ग्रामस्थानम्, a village site. [f. ग्रामस्थान]
गामेणी ii. 84 छागी, a she-goat. [f. ग्रामएणी]
गायरी ii. 89 गर्गरी, a water-pot.
गाहुली ii. 89 क्रूरजलचरः, a cruel aquatic animal. [f. ग्राह !]
गुंछा ii. 101 बिन्दुः, a drop. अधमः, lowest, vilest उत्तरोष्ठश्मश्रु, moustache.
गुंजेल्लिअं ii. 92 पिण्डीकृतम्, made into a lump.

गुडदालिअं ii. 92 पिण्डीकृतम्, made into a lump.
गुडोलड्डिआ ii 91 चुम्बनम्, a kiss.
गुंठी ii. 90 नीरङ्गी, a veil.
गुंठो ii. 91 अधमहयः, a horse of inferior quality.
गुंडं ii. 91 मुस्तोद्भवं लवकाख्यं तृणम्, a kind of grass.
गुत्तण्हाणं ii. 93 पितृभ्यो जलाञ्जलिदानम्, offering libations of water to the manes.
गुत्ता ii. 101 बन्धनम्, bondage. इच्छा, desire. वचनम्, an utterance. लता, a creeper. शिरोमाल्यम्, a garland for the head. [f. Tel. gutti]
गुत्थंडो ii. 92 भासपक्षी, a kind of water-fowl.
गुंदा ii. 101 बिन्दुः, a drop. अधमः, lowest, vilest.
गुप्पंतं ii. 102 शयनीयम्, a conch. संमूढं, stupefied, bewildered. गोपितम्, concealed. [f. गुप्]
गुमगुमिअं ii. 93 सुगन्धि, fragrant. [f. Tel. gumaguma]
गुमिलं ii. 102 मूढम्, stupefied, bewildered. गहनम्, deep, dense. प्रस्खलितम्, slipped. आपूर्णम्, filled up. [f. the Pkt. root गुम्म = मुह्]
गुंपा ii. 101 बिन्दुः, a drop अधमः, lowest, vilest.
गुंफी ii. 91 शतपदी, a centipede.
गुंफो ii. 90 गुप्तिः, concealing.
गुम्मइओ ii. 103 संचलितः, moved. स्खलितः, slipped. विघटितः, separated. पूरितः, filled. मूढः, stupefied. [f. the Pkt. root गुम्म = मुह्, or f. गुल्म]
गुम्मिअं ii. 92 मूलोत्खातम्, uprooted.
गुम्मी ii. 90 इच्छा, desire.
गुलं ii. 91 चुम्बनम्, a kiss.
गुलिआ ii. 103 बुसिका, chaff. विलोडितम्, stirred. कन्दुकः, a ball. स्तबकः, a cluster. [f. गुटिक !]
गुलुगुंछिअं ii. 93 वृत्यन्तरितम्, screened by a fence.
गुलुच्छं ii. 92 भ्रमितम्, turned round.
गेज्जं ii. 88 मथितम्, churned.
गेज्जलं ii. 94 ग्रैवेयकम्, a neck-ornament.
गेडुं ii. 104 पङ्कः, mud. यवः, barley.
गेंठुअं ii. 93 स्तनयोरुपरि वस्त्रग्रन्थिः, a knot of cloth over the breasts.
गेंठुल्लं ii. 94 कञ्चुकः, a bodice, jacket.
गेंडं ii. 93 स्तनयोरुपरि वस्त्रग्रन्थिः, a knot of cloth over the breasts.
गेंडुई ii. 94 क्रीडा, play.
गेण्हिअं ii. 94 उरःसूत्रम्, a necklace of pearls hanging over the breast.
गोअग्गा ii. 96 रथ्या, a road.
गोअंटा ii. 98 गोचरणाः, tenders of cows. गोअंटो स्थलशृङ्गाट इत्यन्ये, a kind of plant.
गोअला ii. 98 दुग्धविक्रियकर्त्री, a milkmaid.
गोआ ii. 89 गर्गरी, a water-pot.
गोआलिआ ii. 98 प्रावृषि कीटविशेषः, a kind of insect found in the rainy season.
गोच्चओ ii. 97 प्राजनदण्डः, a whip or its handle.
गोच्छा ii. 95 मञ्जरी, a cluster of blossoms [f. गुच्छ]
गोंजी ii. 95 मञ्जरी, a cluster of blossoms. [f. गुंज]
गोणिक्को ii. 97 गोसमूहः, a herd of cows. [f. गोलोक]
गोणो ii. 104 साक्षी, a witness वृषभः, an ox. [Hc. f. गो-]
गोंठी ii. 95 मञ्जरी, a cluster of flowers.
गोंडं ii. 94 काननम्, a forest [f. Tel. konda]
गोंडी ii. 95 मंजरी, a cluster of blossoms. [f. Can. gonde]

गोंद्दीणं ii. 97 मयूरपित्तम्, the bile of a peacock.
गोमट्टा ii. 96 रथ्या, a road
गोरंकिडी ii. 98 गोधा, an alligator.
गोरा ii. 104 लाङ्गलपद्धतिः, a ploughshare. चक्षुः, the eye. ग्रीवा, the neck.
गोला ii. 104 गोः, a cow. गोदावरी, the Godavery. नदी, a river. सखी, a female friend. [f. गोः and ts. Hc. Gr. ii. 174]
गोली ii. 95 मन्थनी, a churning vessel.
गोली ii. 95 साक्षी, a witness.
गोल्हा ii. 95 बिम्बी, the Bimba fruit, Momordica monadelpha.
गोवरं ii. 96 करीषम्, dry cowdung. [f. गो !]
गोविओ ii. 97 अजल्पाकः, taciturn.
गोविलं ii. 94 कञ्चुकः, a bodice, jacket.
गोवी ii. 96 बाला, a girl. [f. गोपी !]
गोसं ii. 96 प्रभातम्, the dawn, early morning. [ts.; Tr. also f. गोसर्ग]
गोसग्गं ii 96 प्रभातम्, the dawn, early morning. [Hc. f. गोसर्ग]
गोसण्णो ii. 97 मूर्खः, a fool. [f. गोसंज्ञ]
गोहुरं ii. 96 गोविष्ठा, cowdung. [f. गो !]
गोहो ii. 89 ग्रामप्रधानः, the headman of a village. भट इत्यन्ये, a warrior. पुरुष इत्येके, a man.

घ

घग्घरं ii. 107 जघनस्थवस्त्रभेदः, a sort of lower garment.
घंघो ii. 105 गृहम्, a house.
घंघोरो ii. 106 भ्रमणशीलः, addicted to wandering.
घट्टो ii. 111 कुसुम्भरक्तं वस्त्रम्, a cloth dyed with safflower नदीतीर्थम्, the stairs of a landing place in a river वेणुः a bamboo [f. Dr. ghaṭṭa]
घडिअघडा ii. 105 गोष्ठी, an assembly [f. घटितघटा]
घडी ii. 105 गोष्ठी, an assembly [f. घटा]
घणवाही ii. 107 इन्द्रः, Indra, king of the gods. [f. घनवाहन]
घण्णो ii. 105 उरः, the breast. रक्त इत्यन्ये, coloured, red.
घम्मोई ii. 106 गण्डुत्संज्ञं तृणम्, a kind of grass.
घम्मोडी ii. 112 मध्याह्नः, noon. मशकः, a mosquito, also a cricket cf. note iii. 54. ग्रामणीसंज्ञं तृणम्, a kind of grass.
घरघंटो ii. 107 चटकः, a sparrow.
घरयंदो ii. 107 आदर्शः, mirror [f. गृहचन्द्र]
घरिल्ली ii. 106 पत्नी, a wife. [f गृह]
घरोलं ii. 106 गृहभोजनभेदः, a dish prepared at home.
घरोली ii. 105 गृहगोलिका, a small ball
घल्लो ii. 105 अनुरक्तः, devoted, attached.
घायणो ii. 108 गायनः, a singer. [Hc. (Gr. ii. 174) f. गायनः]
घारंतो ii. 108 घृतपूरः, a kind of sweetmeat.
घारी ii. 107 शकुनिकाख्यः पक्षी, a hen-sparrow.
घारो ii. 108 प्राकारः, a wall, rampart [f. Tel. goḍa !]
घिअं ii. 108 भर्त्सितम्, reproached.
घिट्टो ii. 108 कुब्जः, a humpback.
घुग्घुच्छणयं ii. 110 खेदः, sorrow, pain.
घुग्घुरी ii. 109 मण्डूकः a frog [onomatopoetic]
घुग्घुस्सुसयं ii. 109 साशङ्कभणितम्. doubtful speech.
घुंघुल्डो ii. 109 उत्करः, a heap.
घुट्टघुणिअं ii. 110 गिरेर्गंडम् । पृथुशिला, a big stone or boulder.
घुणघुणिआ ii. 110 कर्णोपकर्णिका, rumour [onomatopoetic !]

घुलिअं ii 109 गवेषितम्, searched.

घुरुघुरी ii. 109 मण्डूकः, a frog [onomatopoetic]

घुलिणिअं ii. 109 गवेषितम्, searched.

घुसिरसारं ii. 110 अवस्नानम् । मसूरादीनां पिष्टम् the flour of a certain pulse.

घोरी ii. 111 शलभविशेषः, a kind of grasshopper.

घोरो ii. 112 नाशितः, destroyed गृध्रपक्षी, a vulture. [f. घोर]

घोलिअं ii. 112 शिलातलम्, a stone surface हठकृतम् done violently.

घोसाली ii. 111 शरदुद्भवो वल्लिभेदः, a kind of creeper growing in autumn.

च

चउक्कं iii. 2 चत्वरम्, a courtyard. [Hc. f. चतुष्क and Tr. f. चतुष्पथ]

चउक्करो iii. 5 कार्तिकेयः, Kārtikeya [f. चतुरक्षर ?]

चउरचिंधो iii. 7 सातवाहनः, a name of King Hāla. [f. चतुरचिह्न ?]

चक्कप्पा iii. 3 त्वक्, the skin.

चक्कणभयं iii. 7 नारङ्गफलम्, an orange.

चक्कणाहयं iii. 6 ऊर्मिः, a wave,

चक्कलं iii. 20 कुण्डलम्, an ear-ring. वर्तुलम्, round. दोलाफलकम्, the board of a swing. विशालम्, extensive. [f. चक्र-ल]

चक्कुलंडा iii. 5 सर्पविशेषः, a kind of snake

चक्कोडा iii. 2 अग्निभेदः, fire.

चक्खडिअं iii. 6 जीवितव्यम्, the possibility of living.

चक्खुडुणं iii. 4 प्रेक्षणीयम्, beautiful to look at.

चक्खुरक्खणी iii. 7 लज्जा, shame [f. चक्षुःरक्षण]

चंगं iii 1. चारु, lovely, beautiful. [ts.]

चच्चा iii. 19 स्थासकः, perfuming the body with fragrant ungments मसृणहस्ताघातः, a slab with the hand [f. चर्चा]

चच्चिक्कं iii. 4 मण्डितम्, adorned. [f. चर्चिका cf. Hc. Gr. ii. 174]

चंचप्परं iii. 4 असत्यम्, falsehood.

चट्टू iii. 1 दारुहस्तः, a wooden spoon.

चडिआरो iii. 5 आटोपः, pride, arrogance.

चडुला cf. the foll.

चडुलातिलयं iii. 8 काञ्चनशृङ्खलालम्बिरत्नतिलकम्, a jewel hanging from a gold chain. चडुला रत्नतिलकमित्यन्ये, a jewel.

चडो iii. 1 शिखा, the top-lock. [f. चट् ?]

चंडिओ iii. 3 हृतः, cut [f. चट्]

चंडिक्को iii. 2 रोषः, anger [f. चण्ड]

चंडिज्जो iii. 20 पिशुनः, a villain. कोपः, anger [f. चण्ड]

चंडिलो iii. 3 पीनः, fat.

चत्तो iii. 1 तर्कुः, a spindle.

चत्थरी iii. 2 हासः, laugh. [Hc. f. चस्तरि]

चंदहलो iii. 5 मयूरः, a peacock.

चंदहिआ iii. 6 भुजशिखरम्, the shoulder. स्तबक इत्यन्ये, a cluster.

चंदवडाया iii. 7 अर्धप्रावृतदेहा, half covered body.

चंदिलो iii. 2 नापितः, a barber.

चंदोज्जं iii. 4 कुमुदम्, the white lily. स्वार्थे के चंदोज्जयं [f. चन्द्र-उद्य-]

चप्फलं iii. 20 शेखरविशेषः, a garland for the head. असत्यम्, falsehood.

चंभो iii. 1 हलस्फाटितभूमिरेखा, a furrow.

चरुछेवं iii. 6 नाम, a name.

चवेडी iii. 3 श्लिष्टं करसम्पुटम्, a cavity formed by joining the hands संपुटमित्यन्ये, a cavity.

चवेणं iii. 3 वचनीयम्, censure.

चहुट्टं iii. 2 निमग्नम्, immersed.

चाउला iii. 8 तण्डुलाः, rice.

चाडो iii. 8 मायावी, deceitful.

चारणओ iii. 9 ग्रन्थिच्छेदकः, a cutpurse, a pickpocket. कप्रत्ययाभावे चारणो.
चारणो, a variant of the prec. q. v.
चारवाओ iii. 9 ग्रीष्मानिलः, hot breeze.
चारो iii. 21 पियालवृक्षः, a kind of tree. बन्धनस्थानम्, a prison. इच्छा, desire. [ts.]
चालवासो iii. 8 शिरोभूषणभेदः, a kind of head ornament.
चासो iii. 1 हलस्फाटितभूमिरेखा, a furrow.
चिक्का iii. 21 अल्पं वस्तु, a small thing. तनुधारा, a small stream [f. Dr. chiru-, chikka- or f. छिद्र् !]
चिक्खल्लो iii. 11 कर्दमः, mud.
चिंचं iii. 10 रमणम्, charming.
चिच्चरो iii. 9 चिपिटनासः, flat-nosed. [a variant of चिच्चो]
चिच्ची iii. 10 हुताशनः; fire [f. Dr. kiccu, ciccu]
चिच्चो iii. 9 चिपिटनासः, flat-nosed. [a variant of चिच्चरो]
चिंचइओ iii. 13 चलितः, shaken, moved.
चिंचणी iii. 10 घरट्टिका, a grinding stone.
चिंचा iii. 10 अम्लिका, the tamarind [f. Tel. cinta] cf. चिंचिणी.
चिंचिणिचिंचा, cf. the foll.
चिंचिणी iii. 10 अम्लिका, the tamarind. केचित् चिंचिणिचिंचाशब्दः समस्त एव अम्लिकावाचकत्वेन प्रोक्तः.
चिणोट्ठी iii. 12 गुञ्जा, the Guñja berry.
चित्तठिओ iii. 12 परितोषितः, gratified.
चित्तद्धाऊ iii. 12 मधुपटलम्, a beehive.
चित्तलं iii. 4 मण्डितम्, adorned. रमणीयमित्यन्ये, lovely, charming. [f. चित्र or चित्तं-ला]
चिद्दविओ iii. 13 निर्नाशितः, destroyed.
चिंधालं iii. 22 रम्यम्, agreeable. मुख्यम्, important.
चिमिणो iii. 11 रोमशः, a ram, a hog.
चिकुल्लणी iii. 13 स्त्रीणामर्धोरुकवस्त्रम्, a short petticoat, a cloth of females reaching to the middle of the thighs.
चिरचा iii. 11 कुटी, a hut, cottage.
चिरिक्का iii. 21 चर्ममयजलभाण्डम्, a leathern bag for water. तनुधारा, a small stream प्रत्यूषः, morning.
चिरिचिरा iii. 13 जलधारा, a stream of water [onomatopoetic]
चिरिंचिरा iii. 13 जलधारा, a stream of water. [a variant of the prec. q. v.]
चिरिड्डिहिल्लं iii. 14 दधि, curdled milk
चिरिहिट्टी iii. 12 गुंजा, the Guñja berry.
चिलिचिलं iii. 12 आर्द्रम्, wet.
चिलिचिलिं iii. 12 wet [a variant of the prec.]
चिल्ला iii. 9 शकुनिकाख्यः पक्षी, a hen-sparrow [onomatopoetic]
चिल्लिरी iii. 11 मशकः, a mosquito; also a cricket cf. note iii. 54.
चिल्लूरं iii. 11 मुसलम्, a pestle used for cleaning rice.
चिल्लो iii. 10 बालः, a boy.
चीवट्टी iii. 14 मल्ली, a kind of crescent-shaped arrow.
चीहो iii. 14 मुस्तोद्भवं तृणम्, a kind of grass.
चुक्कुडो iii. 16 छागः a goat.
चुक्को iii. 14 मुष्टिः, the clenched hand.
चुज्जं iii. 14 आश्चर्यम्, a wonder. ओत्संयोगे इति चोज्जं इत्यपि.
चुंचुओ iii. 16 शेखरः, a garland for the head.
चुंचुणिआ iii. 23 च्युतम् dropped. प्रतिरवः, resound of a crowd. रमणम्, charming अम्लिका, the tamarind. मुष्टिद्यूतम्, a kind of game. यूका, a louse. केचित् चुंचुणिअं चलितेऽप्याहुः, shaken.

चुंचुमाली iii. 18 अलसः, lazy.
चुंचुलिअं iii. 23 अवधारितम्, ascertained, known. सतृष्णता, thirst with another.
चुंचुलिपूरो iii. 18 चुलुकः, the hand hollowed to hold water.
चुंचुली iii. 23 चञ्चुः, the beak. चुलुकः, the hand hollowed to hold water.
चुंछो iii. 15 परिशोषितः, completely dried up.
चुडुप्पा iii. 3 त्वक्, the skin. चुडुप्पं त्वग्विदलनमित्यन्ये, tearing the skin.
चुडुली iii. 15 उल्का, a firebrand.
चुणओ iii. 22 चण्डालः, a man of a low caste, a Chaṇḍāla. अल्पः; small. बालः a boy. मुक्तः, released. छन्दः, desire. अरोचकः, disgust. व्यतिकरः, mixture. चुणओ विअरओ इति धनपालः। आघ्रातार्थे ऽपीति केचित्, smelt.
चुणिओ iii. 15 विधारितः, supported, continued to live.
चुण्णइओ iii. 17 चूर्णाहतः, powdered [f. चूर्णायित]
चुण्णाआ iii. 16 कला, an art.
चुण्णासी iii. 16 दासी, maid servant [f. the prec. ?]
चुप्पलिअं iii. 17 नवरक्तं वस्त्रम्, a newly coloured cloth.
चुप्पलो iii. 16 शेखरः, a garland for the head.
चुल्लालओ iii. 17 गवाक्षः, a window.
चुप्पो iii. 15 सस्नेहः, friendly.
चुंमलो iii. 16 शेखरः, a garland for the head.
चुलुप्पो iii. 16 छागः, a goat.
चुल्ली iii. 15 शिला, a stone.
चुल्लो iii. 22 शिशुः, a child. दासः, a servant, slave. [f. क्षुल्लक f. क्षुल्लक]
चुल्लोडओ iii. 17 ज्येष्ठः, elder (brother)
चूओ iii. 18 स्तनशिखा, a nipple. [f. चूचुक]
चूडो iii. 18 वलयावली, a bracelet. (f. चूडक]
चेडो iii. 10 बालः, a boy. [f. चेट]
चेलुंपं iii. 11 मुसलम्, a pestle used for cleaning rice.
चोज्जं, a variant of चुज्जं, q. v.
चोट्टी iii. 1 शिखा, the top-lock.
चोढो iii. 19 बिल्वः, a kind of tree, Aegle Marmelos.
चोत्तं iii. 19 प्रतोदः, a goad.
चोप्फओ iii. 15 सस्नेहः, friendly. [f. Pkt. चुप्पो ? q. v.]
चोरली iii. 19 श्रावणकृष्णचतुर्दशी, the fourteenth day of the dark fortnight of the month of Srāvaṇa (July-August).
चोलो iii. 18 वामनः, a dwarf.

छ

छइल्लो iii. 24 विदग्धः, clever.
छउअं iii. 25 तनु, thin, emaciated.
छंकुई iii. 24 कपिकच्छूः, a kind of plant, forget-me-not.
छंछुई iii. 24 कपिकच्छूः, a kind of plant.
छडक्खणो iii. 26 स्कन्दः, Kārtikeya.
छडा iii. 24 विद्युत्, lightning. [f. छटा]
छंटो iii. 33 जलच्छटा, a quantity of water. शीघ्रः, quick, swift. [f. छटा ?]
छट्टी iii. 24 शय्या, a couch.
छप्पण्णो iii. 24 विदग्धः, clever. [f. षट्-प्रज्ञ]
छप्पंती iii. 25 नियमविशेषो यत्र पद्मं लिख्यते, a religious observance in which the picture of a lotus is drawn.
छमलओ iii. 25 सप्तच्छदः, a kind of tree.
छलिओ iii. 24 विदग्धः, clever.
छल्ली iii. 24 त्वक्, the skin. [f. शल्प ?]
छवडी iii. 25 चर्म, the skin, leather.

छाइल्लो iii. 35 प्रदीपः, a lamp, light. सदृशः, similar. ऊनः, deficient. सुरूपः, handsome. [f. छाया]

छाईओ iii. 26 मातरः, divine mothers

छाओ iii. 33 बुभुक्षितः, hungry. कृशः, emaciated.

छाणं iii. 34 धान्यादिमलनम्, grinding corn etc. गोमयम्, cow-dung. वस्त्रम्, a cloth. [f. Dr. cāni, śāni or f. छागन; छादन] छाणीत्यपि केषांचित्पाठः

छाणी, a variant of the prec. q. v.

छाया iii. 34 कीर्तिः, fame. भ्रमरी, a female black bee.

छारयं iii. 34 इक्षुशल्कम्, the bark of sugar-cane. मुकुलम्, a bud.

छारो iii. 26 अच्छभल्लः, a kind of plant.

छासी iii. 26 तक्रम्, buttermilk.

छाही iii. 26 गगनम्, the sky.

छिक्कं iii. 36 स्पृष्टम्, touched. क्षुतम्, sneezing.

छिक्कोअणो iii. 29 असहनः, jealous, envious.

छिक्कोद्दणी iii. 37 अंह्रिरवः, the sound of feet. पादाभ्यां धान्यमलनम्, grinding corn by the feet. गोमयखण्डम्, cow-dung.

छिक्कोलिअं iii. 25 तनु, thin, emaciated [f. Dr. cikka ?]

छिछओ iii. 36 देहः, the body. जारः, an adulterer. केचित् छिछयं शलाटुफलमाहुः, an unripe fruit. (cf. He. Gr. ii. 174) [f. छिछ = धिक्धिक्, or अश्लिष्ट]

छिछरमणं iii. 30 चक्षुःस्थगनक्रीडा, the play of hide-and-seek.

छिछोली iii. 27 लघुजलप्रवाहः, a small stream of water.

छिडं iii. 35 चूडा, the hair on the top of the head. छत्रम्, an umbrella. धूपयन्त्रम्, a censer. संयोगे पर इदुतोः कामचार इति छेडं इत्यपि.

छिण्णच्छोडणं iii. 29 शीघ्रम्, soon.

छिण्णा cf. छिण्णो below.

छिण्णाली cf. the foll.

छिण्णालो iii. 27 जारः, an adulterer. छिण्णाली स्त्रीत्यपि [f. छिन्न-ला]

छिण्णो iii. 27 जारः, an adulterer. छिण्णा स्त्रीत्यपि. [f छिन्न]

छिण्णोब्भवा iii. 29 दूर्वा, the dūrva-grass. [f. छिन्नोद्भव]

छित्तं iii. 27 स्पृष्टम्, touched.

छिड्डो iii. 26 लघुमत्स्यः, a small fish.

छिप्पं iii. 36 भिक्षा, alms. पुच्छम्, the tail. [f .Dr. cippa, and पुच्छ]

छिप्पंती iii. 37 व्रतभेदः, a certain religious observance. उत्सवभेदः, a festival.

छिप्पंदूरं iii. 38 गोमयखण्डम्, cow-dung. विषमम्, unevenness, difficulty.

छिप्पालुअं iii. 29 पुच्छम्, the tail.

छिप्पालो iii. 28 सस्यासक्तो गौः, a ox fond of eating corn.

छिप्पिंडी iii. 37 व्रतभेदः, a certain religious observance. उत्सवभेदः, a festival. पिष्टम्, flour

छिप्पीरं iii. 28 पलालम्, straw.

छिल्लं iii. 35 छिद्रम्, a hole. कुटी, a hut. वृत्यन्तरमपीति केचित्, an opening in a fence [f. Tel cilli; छिद्र]

छिल्लरं iii. 28 पल्वलम्, a small pond or puddle. [f. prec]

छिही iii. 27 शिखा, the top-lock.

छिवओ iii. 36 समूहः, a collection. नीवी, the knot of the lower garment of women.

छिविअं iii. 27 इक्षुखण्डम्, a piece of sugar-cane.

छिव्वं iii. 27 कृत्रिमम्, artificial.

छिव्वोल्लो iii. 28 निन्दार्थं मुखविकूणनम्, pursing the mouth in contempt.

विकूणितं मुखमेवेत्यन्ये, such a face.
छिहंडओ iii. 29 दधिसरः, cream.
छिहिंडिमिलं iii. 30 दधि, curds.
छुई iii. 30 बलाका, a crane.
छुंछुमुसयं iii. 31 स्मरणकः, Cupid, the God of love.
छुड्डहिरो iii. 38 शिशुः, a child. शशी, the moon.
छुंर iii. 30 बहु, much, abundant.
छुम्भच्छं, a variant of छोम्भच्छं, q. v.
छुरमड्डी iii. 31 क्षुरहस्तः, having a razor in hand. नापित इति यावत्, a barber. [f. क्षुरमर्द]
छुरहत्थो iii. 31 क्षुरहस्तः, having a razor in hand. नापित इति यावत्, a barber. [f. क्षुरहस्त]
छुरिआ iii. 31 मृत्तिका, earth, clay.
छुहिअं iii. 30 लिप्तम्, smeared.
छेओ iii. 38 अन्तः, end, limit. देवरः, a husband's brother. [f. छेद]
छेंडं, a variant of छिंडं, q. v.
छेंडा iii. 39 शिखा, the top-lock. नवमालिका, a kind of jasmine.
छेंडी iii. 31 लघुरथ्या, a small road, a lane.
छेत्तं iii. 32 जीर्णं शूर्पादुपकरणम्, unserviceable or worn out utensils. [f. Tel. cetta]
छेत्तसोवणयं iii. 32 क्षेत्रे जागरणम्, watching in the fields.
छेयो iii. 39 स्थासकः, perfuming the body with fragrant unguents. चोरः, a thief. [f. छेद]
छेभओ iii. 32 स्थासकः, perfuming the body with fragrant unguents.
छेलओ iii. 32 छागः, a goat. कप्रत्ययाभावे छेलो इत्यपि.
छेली iii. 31 अल्पप्रसूना माला, a garland of a few flowers.
छेलो a variant of छेलओ, q. v.
छोइओ iii. 33 दासः, a slave, servant.
छोहो iii. 39 समूहः, a collection. विक्षेपः, scattering. [f. क्षोभ]
छोम्भच्छं iii. 33 अप्रियम्, a disagreeable thing. ह्रस्वः संयोगे इति छुम्भच्छं इत्यपि.
छोम्भाइत्ती iii. 39 अस्पृश्या, an untouchable woman. द्वेष्या, an enemy (f.) [f. the prec + स्त्री]
छोम्भो iii. 33 पिशुनः, a backbiter, a wicked person.

ज

जक्खरत्ती iii. 43 दीपालिका, the Divāli festival. [f. यक्षरात्रि]
जगडिओ iii. 44 विद्रावितः । कदर्थित इत्यर्थः, tormented. [f. Tel. jagaḍamu]
जगलं iii. 41 पङ्किला सुरा, muddy or impure liquor. पङ्किलसुराको जगलं इत्यन्ये.
जंकयसुकओ iii. 45 अल्पसुकृतग्राह्यः, obtainable by small virtue.
जंगा iii. 40 गोचरभूमिः, pasture land.
जंघाछेओ iii. 43 चत्वरम्, a place where many roads meet.
जंघामओ iii. 42 जंघालः, a courier. [f. जंघामय]
जंघालुओ iii. 42 जंघालः, a courier [f. जंघालुक]
जच्चंदणं iii. 52 अगरुः, a kind of perfume, Agallochum, Amyris Agallocha. कुङ्कुमम्, saffron.
जच्चो iii. 40 पुरुषः, a man.
जच्छंदओ iii. 43 स्वच्छन्दः, one's own will or pleasure. [f. स्वच्छन्द] कप्रत्ययाभावे जच्छंदो.
जच्छंदो a variant of the prec. q. v.
जडिअं iii. 41 खचितम्, inlaid, set, studded.
जणउत्तो iii 52 ग्रामप्रधानपुरुषः, the head-

man of a village विटः, a voluptuary [f. जनपुत्रः]

जण्णोहणो iii. 43 राक्षसः, a Rākṣasa. [f. यज्ञापहन् cf. यज्ञहन] (Tr. जण्णहणो f. यज्ञहर)

जण्हं iii. 51 लघुपिठरम्, a small pot कृष्णम्, black.

जण्हली iii. 40 नीवी, the knot of the wearing garment of women.

जंपणं iii. 51 अकीर्तिः, infamy. वक्त्रम्, the face.

जंपिच्छओ iii. 44 यथादृष्टमभिलषिता, desiring according to observation. [यत्–प्रेक्ष्–इच्छ्]

जंपेच्छिरमग्गिरो iii. 44 यो यद्दृष्टं तदेव मृगयते, one who seeks after whatever is seen [f. यत्–प्रेक्ष्–मार्ग्]

जंबालं iii. 42 जलनीली । शेवालमित्यर्थः, the duck-weed. [ts.]

जंबुओ iii. 52 वेतसवृक्षः, the ratan, Calamus rotang. पश्चिमदिक्पालः, the lord of the western quarter, Varuṇa. [f. जंबुक]

जंबुलं cf the foll.

जंबुलो iii. 41 वानीरः, the ratan, Calamus rotang जंबुलं मद्यभाजनमिति सातवाहनः, a liquor pot.

जंभणवो iii. 44 यथेष्टवक्ता, speaking according to ones own pleasure. जंभणभणो इति केचित् [f. यत्-भण.]

जंभणभणो, a variant of the prec. q. v.

जंभलो iii. 41 जडः, dull [f. जंभ]

जंभो iii. 40 तुषः, chaff.

जवणं iii. 40 हयसंनाहः, caparison [f. जपन]

जरडो, a variant of the foll. q. v.

जरंडो iii. 40 वृद्धः, old. जरडो इत्यन्ये. [ts]

जरलद्धिओ iii. 44 ग्रामीणः, a villager.

जरलविओ iii. 44 ग्रामीणः, a villager,

जलणीली iii. 42 शेवालम्, duck-weed. [f. जलनीली]

जवओ iii. 42 यवाङ्कुरः, a sprout of barley [f. यव !]

जवणं iii. 41 हलशिखा, the handle of a plough

जवरओ iii. 42 यवाङ्कुरः, a sprout of barley [f. यव !]

जहणरोहो iii. 44 ऊरुः the thigh [f. जघनरोह.]

जहणूसवं iii. 45 अर्धोरुकम्, a short petticoat [f. जघनांशुक]

जहाजाओ iii. 41 जडः, dull. [f. यथाजात]

जहिमा iii. 42 विदग्धरचिता गाथा, a stanza composed by a clever person

जाई iii. 45 सुरा, spirituous liquor.

जाऊरो iii. 45 कपित्थः, the wood-apple tree.

जाडी iii. 45 गुल्मम्, a cluster of trees.

जालघडिआ iii. 46 चन्द्रशाला, a room on the top of a house [f. जाल–घटित]

जिग्घिअं iii 46 घ्रातम्, smelt at [f जिघ्रित]

जिण्णोब्भवा iii. 46 दूर्वा, the Dūrvā grass [f. जीर्णोद्भव !]

जीवयमई iii. 46 मृगाकर्षणहेतुर्व्याधमृगी, a hunter's deer which attracts other deer.

जुअलिअं iii. 47 द्विगुणितम्, doubled [f. युगलित]

जुअलो iii. 47 तरुणः, a young man [f. युवन्]

जुंजुरुडो iii. 47 अपरिग्रहः, non-acceptance

जुण्णो iii. 47 विदग्धः, a clever person

जुरुमिल्लं iii. 47 गहनम्, difficult, grave. जूरुम्मिलयं इति गोपालः.

जूअओ iii. 47 चातकः, a bird supposed to live only on rain drops, Cuculus melanoleucus.

जुहम्मिलयं, a variant of जुहमिल्लं q. v.
जेमणयं iii. 48 दक्षिणमङ्गम् । हस्तादि, a right limb.
जोअणं iii. 50 लोचनम्, the eye. [f द्योतन]
जोइओ iii. 50 खद्योतः, a fire-fly [f. द्योतित or ज्योतिष्क]
जोइक्खो iii. 49 दीपः, a lamp, light. [f. ज्योतिष्क]
जोइंगणो, iii. 50 इन्द्रगोपः, a kind of insect of red or white colour (found on rainy days) [f. ज्योतिरिङ्गण !]
जोइरो iii. 49 स्खलितः, slipped.
जोइसं iii. 49 नक्षत्रम्, a star [f. ज्योतिष]
जोई iii. 49 विद्युत्, lightning. [f. ज्योति or द्योत]
जोओ iii. 48 चन्द्रः, the moon [f. द्योत]
जोक्खं iii. 48 मलिनम्, dirty.
जोग्गा iii. 48 चाटु, pleasing, agreeable.
जोडं iii 49 नक्षत्रम्, a star [f. द्योत]
जोडिओ iii. 49 व्याधः, a hunter.
जोण्णलिआ iii. 50 धान्यम्, corn [f. Tel. jonna]
जो रं iii. 48 यः क्रियेत्यर्थे, he who (cf. critical notes.)
जोवारी iii. 50 धान्यम्, corn.
जोवो iii. 52 बिन्दुः, a drop. स्तोकम्, a little.
जोव्वणणीरं iii. 51 वयःपरिणाम , old age.
जोव्वणवेअं iii. 51 वयःपरिणामः, old age.
जोव्वणोवयं iii. 51 वयःपरिणामः, old age.

झ

झक्किअं iii. 55 वचनीयम्, censure.
झंकारिअं iii. 56 अवचयनम्, gathering (flowers, fruits etc.)
झंखरो iii. 54 शुष्कतरुः, a withered tree.
झंखरियं iii. 56 अवचयनम्, gathering (flowers, fruits, etc.) [prob. a variant of झंकारिअं]
झंखो iii. 53 तुष्टः, pleased.
झज्झरी iii. 54 स्पर्शपरिहारार्थं चण्डालादीनां हस्तयष्टिः, a stick in the hand of a Chaṇdāla, as a sign of untouchability
झडी iii. 53 निरन्तरवृष्टिः, incessant rain, [f. Dr. jadi]
झंटलिआ iii. 55 चङ्क्रमणम्, moving about.
झंटिअं iii. 55 प्रहृतम्, beating, striking.
झंटी iii. 53 लघ्वूर्ध्वकेशाः, short and erect hair.
झंडली iii. 54 असती an unchaste woman.
झंडुओ iii. 53 पीलुवृक्षः, a kind of tree, Careya arborea Roxb.
झंडुली iii. 61 असती, an unchaste woman. क्रीडा, sport, play.
झत्थं iii. 61 गतम्, gone. नष्टम्, lost.
झमालं iii. 53 इन्द्रजालम्, magic.
झंपणी iii. 54 पक्ष्म, an eyelash. [f. झप्]
झंपिअं iii. 61 त्रुटितम्, broken. घट्टितम्, shaken.
झरओ iii. 54 सुवर्णकारः, a goldsmith.
झरंको iii. 55 तृणमयः पुरुषः, grass shaped like a man. झरंतो इति केचित्.
झरंतो, a variant of the prec. q. v.
झरुओ iii. 54 मशकः, a mosquito; also a cricket, cf note in the book.
झलझलिआ iii. 56 झोलिका, a little pouch containing betel.
झला iii. 53 मृगतृष्णा, a mirage.
झलुंकिअं iii. 56 दग्धम्, burnt.
झलुसिअं iii. 56 दग्धम्, burnt.
झसिअं iii. 62 पर्यस्तम्, scattered over. आक्रुष्टम्, censured.
झसुरं iii. 61 ताम्बूलम्, the betel leaves with areca-nut etc. अर्थः, object, purpose.
झसो iii. 60 टंकच्छिन्नम्, cut with a chisel. अयशः, infamy. तटः, the bank. तटस्थः, situated on the bank, (fig) neutral. दीर्घगम्भीरः, very deep.

झउलं iii. 57 कर्पासफलम्, the cotton fruit.

झाडं iii. 57 लतागहनम्, a bower of creepers [f. झाट]

झामरो iii. 57 प्रवयाः, aged, old.

झामिअं iii. 56 दग्धम्, burnt.

झ.रुआ iii. 57 चीरी, a cricket.

झिंझिअं iii. 55 वचनीयम्, censure. [prob. a variant of झक्किअं]

झिरिंडं iii. 57 जीर्णकूपः, an old well.

झिल्लिरिआ iii. 62 चीहीतृणम्, a kind of grass. मशकः, a mosquito; also a cricket cf. note iii. 54.

झीणं iii. 62 अङ्गम्, a limb. कीटः, a worm, an insect.

झीरा iii. 57 लज्जा, shame.

झुंबो iii. 58 तुणघाख्यो वाद्यविशेषः, a kind of musical instrument.

झुंझुमुसयं iii. 58 मनोदुःखम्, mental distress. झुमुझुमुसयं इत्यन्ये. [onomatopoetic].

झुट्टं iii. 58 अलीकम्, falsehood.

झुंटणं iii. 58 प्रवाहः, a stream.

झुत्ती iii. 58 छेदः, cutting or breaking down.

झुमुझुमुसयं a variant of झुंझुमुसयं, q. v.

झुल्लुरी iii. 58 गुल्मः; a cluster of trees.

झूरं iii. 59 कुटिलम्, crooked.

झूसरिअं iii. 62 अत्यर्थम्, very much. स्वच्छम्, pure.

झेंडुओ iii. 59 कन्दुकः, a ball. [f. Dr. candu].

झेरो iii. 59 जरघण्टः, an old bell.

झोट्टी iii. 59 अर्धमहिषी, a species of she-buffalo.

झोडप्पो iii. 59 चणकधान्यम्, the chickpea. शुष्कचणकशाकमित्यन्ये, a curry made of dry chickpeas.

झोडिओ iii. 60 व्याधः, a hunter.

झोंडलिआ iii. 60 रासकसदृशी क्रीडा, a play similar to rāsa.

झोलिआ iii. 56 झोलिका, a little pouch containing betel [Hc. f. झोलिका].

ट

टक्कारी iv. 2 अरणिकुसुमम्, a kind of flower.

टंकिअं iv. 1 प्रसृतम्, spread, diffused.

टंको iv. 4 खड्गः, a sword. छिन्नम्, cut. खातम्, a pit. जङ्घा, the shank. खनित्रम्, a spade. भित्तिः, a wall. तटम्, bank, shore. [ts.]

टट्टइआ iv. 1 तिरस्करिणी, a curtain.

टप्परओ iv. 2 करालकर्णः, having large or wide ears.

टमरो iv. 1 केशचयः, a mass or braid of hair.

टंबरओ iv. 2 भारिकः। गुरुरित्यर्थः, heavy, large.

टसरं iv. 1 विमोटनम्, crushing, rubbing.

टसरोट्टं iv. 1 शेखरः, a garland for the head.

टारो iv. 2 अधमतुरङ्गः, a horse of inferior quality.

टिक्कं iv. 3 तिलकम्, a mark on the forehead. शिरसि स्तबक इत्यन्ये, a bunch of flowers on the head.

टिम्परो iv. 3 स्थविरः, an old man.

टिप्पी iv. 3 तिलकम्, a mark on the forehead.

टिंबरु iv. 3 तुम्बुरु, the fruit of Diospyros embryopteris.

टुंटो iv. 3 छिन्नकरः, with mutilated hands.

टेक्करं iv. 3 स्थलम्, firm or dry ground.

टेंटा iv. 3 द्यूतस्थानम्, a gambling place.

टोक्कणं iv. 4 मद्यपरिमाणभाण्डम्, a pot to measure liquor. केचित् टोक्कणखंडं इत्याहुः

टोक्कणखंडं, a variant of prec. q. v.

टोलंबो iv. 4 मधूकः, a kind of tree, Bassia latifolia.

टोलो iv. 4 शलभः, a grasshopper. पिशाच इत्यन्ये, a demon, fiend.

ठ

ठड्डओ iv. 5 उत्क्षिप्तः, raised. अवकाश इत्यन्ये, space room.

ठरिअं iv. 6 गौरवितम्, honoured. ऊर्ध्वंस्थितम्, high.

ठल्लो iv. 5 निर्धनः, poor.

ठविआ iv. 5 प्रतिमा, a figure, statue.

ठाणिज्जो iv. 5 गौरवितः, honoured. थाणिज्जो इत्येके. [f. स्थानीय]

ठाणो iv. 5 मानः, honour.

ठिअअं, a variant of ठिविअं, q. v.

ठिक्कं iv. 5 शिश्नम्, the penis.

ठिविअं iv. 6 ऊर्ध्वम्, above. निकटम्, proximity. हिक्का, hiccough. ऊर्ध्वार्थे ठिअअं इत्यन्ये.

ड

डक्कं iv. 6 दन्तगृहीतम्, caught by the teeth.

डग्गलो iv. 8 भवनोपरि भूमितलम्, the flat-top of a house.

डड्ढाडी iv. 8 दवमार्गः, the place burnt over by conflagration. [f. दग्ध.]

डंडं iv. 7 सूच्या संघटितानि वस्त्रखण्डानि, pieces of cloth stitched together. डंडीत्यप्यन्ये.

डंडओ iv. 8 रथ्या, a road.

डंडी, a variant of डंडं and डिंडी, q. v.

डरकं iv. 7 सेल्लारूपमायुधम्, a kind of weapon.

डंबरो iv. 8 घर्मः, warmth, heat.

डंभिओ iv. 8 द्यूतकारः, the keeper of a gambling house, a gambler [f. दाम्भिक]

डलो iv. 7 लोष्टः, a clod, a lump of earth.

डलं iv. 7 पिटिका, a boil.

डव्वो iv. 6 वामकरः, the left hand.

डहरी iv. 7 अलिञ्जरम्, a water-jar.

डहरो iv. 8 शिशुः, a child. [f. दहर]

डाअलं iv. 9 लोचनम्, the eye.

डाऊ iv. 12 कलिहितकवृक्षः, a kind of tree. गणपतिप्रतिमाविशेषः, an image of Gaņeśa.

डाली iv. 9 शाखा, a branch. [f. दल]

डिअली iv. 9 स्थूणा, an image.

डिड्डुरो iv. 9 भेकः, a frog. [f. दर्दुर]

डिंडिलिअं iv. 10 स्खलितचित्रं वस्त्रम्, a kind of cloth. स्खलिते हस्ते इति केचित्, slipped hands.

डिंडी iv. 7 सूच्या संघटितानि वस्त्रखण्डानि, pieces of cloth stitched together. डंडीत्यप्यन्ये.

डिंकिअं iv. 9 जलपतितम्, fallen in water.

डीणं iv. 10 अवतीर्णम्, descended.

डीणोवयं iv. 10 उपरि, above.

डीरं iv. 10 कन्दलः, the plantain tree.

डुंगरो iv. 11 शैलः, a mountain.

डुंघी iv. 11 उदञ्चनविशेषो नालिकेरमयः, a bucket made out of a cocoanut.

डुड्डुओ iv. 11 जीर्णघण्टः, an old bell.

डुंबो iv. 11 श्वपचः, a man of a very low caste.

डोअणं iv. 9 लोचनम्, the eye. [Tr. f. लोचन]

डोओ iv. 11 दारुहस्तः, a wooden spoon. [f. Tel. doki]

डोंगिली iv. 12 ताम्बूलभाजनविशेषः, a betel-box. ताम्बूलिनीत्येके, a maid-servant who prepares the tāmbūla.

डोंगी iv. 13 स्थासकः, perfuming the body with fragrant unguents. ताम्बूलभाजनविशेषः, a betel-box.

डोला iv. 11 शिबिका, a palanquin. [f. दोला]
डोलिओ iv. 12 कृष्णसारः, the spotted antelope.
डोलो iv. 9 लोचनम्, the eye.

ढ

ढंखयं iv. 14 अयशः, infamy.
ढक्कयं iv. 14 तिलकम्, a mark on the forehead.
ढंकणी iv. 14 पिधानिका, a lid, covering.
ढंकुणो iv. 14 मत्कुणः, a bug.
ढंको iv. 13 वायसः, a crow.
ढंबरी iv. 14 वीणाभेदः, a kind of Indian lute.
ढड्ढो iv. 13 भेरी, a kettle-drum.
ढढणी iv. 13 कपिकच्छूः, a kind of plant, forget-me-not.
ढंढरिओ iv. 15 कर्दमः, mud.
ढंढरो iv. 16 पिशाचः, a demon, fiend. ईर्ष्या, jealousy.
ढंढसिओ iv. 15 ग्रामयक्षः, the spirit of a village. ग्रामवृक्ष इति केचित्, the village tree.
ढंढो iv. 16 पङ्कः, mud. निरर्थकः, useless, unmeaning.
ढमरं iv. 17 पिठरम्, a pot. उष्णजलम्, hot water.
ढयरो iv. 16 पिशाचः, a demon, fiend. ईर्ष्या, jealousy.
ढिक्कयं iv. 15 नित्यम्, daily.
ढिंढयं iv. 15 जलमध्यपतितम्, fallen in water.
ढेंका iv. 17 हर्षः, joy. कूपतुला, a contrivance for raising water from a well (in which a horizontal beam, from one end of which a bucket hangs, see-saws on a vertical post.)
ढेंकी iv. 15 बलाका, a crane.
ढेंकुणो iv. 14 मत्कुणः, a bug [a variant of ढंकुणो; Tr. f. मत्कुण]
ढेल्लो iv. 16 निर्धनः, poor.
ढोंबरो iv. 16 भ्रमणशीलः, addicted to wandering.
ढोंढिओ iv. 16 धूपितः, perfumed, incensed.

ण

णइमालयं iv. 23 जलोद्भवः फलभेदः, a kind of fruit growing in water.
णक्को iv. 46 घ्राणम्, the nose. मूकः, a dumb person.
णक्खत्तणेमी iv. 22 विष्णुः, the god, Viṣṇu [f. नक्षत्रनेमि]
णच्चिरो iv. 18 रमणशीलः, fond of sport. [f. नृत]
णज्जरो iv. 19 मलिनः, dirty.
णज्झरो iv. 19 विमलः, pure, clear.
णडिओ iv. 18 वञ्चितः, deceived. खेदित इत्यन्ये, distressed.
णडुली iv. 20 कच्छपः, a tortoise द्वित्वे णड्डुली इत्यपि.
णडुरी iv. 20 भेकः, a frog.
णडुलं iv. 47 रतम्, sexual intercourse दुर्दिनम् a cloudy day.
णड्डुली, variant of णडुली, q. v
णण्णो iv. 46 कूपः, a well. दुर्जनः, a wicked person ज्येष्ठो भ्राता, an elder brother [f. Dr. anna f. अग्रजन्य !]
णत्था iv 17 नासारज्जुः, a nose-string.
णद्दिओ iv. 20 दुःखितः, distressed.
णद्दंबवयं iv. 47 अघृणा, cruel. निन्दा, censure.
णद्धो iv. 18 आरूढः, mounted.
णंदं iv. 45 इक्षुनिर्पीडनकाण्डम्, a stick for squeezing sugar-cane. कुण्डाख्यो भाण्डविशेषः, kind of pot.
णंदणो iv. 19 भृत्यः, a servant [f. नन्दन !]

णंदा iv. 18 गौः, a cow [f. नंद्]

णंदिअं iv. 19 सिंहरुतम्, the roar of a lion [f. नंद् !]

णंदिक्खो iv. 19 सिंहः, a lion.

णंदिणी iv. 18 गौः, a cow [f. नन्दिनी]

णंदी iv. 18 गौः, a cow [cf. prec.]

णमसिअं iv. 22 उपयाचितकम्, a present promised to a deity for the fulfilment of a desired object, and generally to propitiate her. णवसिअं इत्यन्ये.

णलंब iv. 19 उशीरम्, Andropogon Muricatus. [f. नलद्]

णलिअं iv. 20 गृहम्, a house [f. निलय]

णहुअं iv. 46 कर्दमितम्, made muddy. वृतिविवरम्, an opening in a fence. प्रयोजनम्, purpose, design. निमित्तम्, cause, motive.

णवरिअं iv. 22 सहसा, suddenly. [cogn with णवरि, Hc. Gr. ii. 188]

णवलया iv. 21 नियमविशेषः, a religious observance, in which a woman who does not give out her husband's name, is beaten by people with branches of the palása (Butea frondosa) tree.

णवसिअं, a variant of णमसिअं, q. v.

णवोद्धरणं iv. 23 उच्छिष्टम्, leavings.

णव्वाउत्तो iv. 22 ईश्वरः, a rich or great man. नियोगिसुत इत्यन्ये, son of an officer. (Tr. णव्वाउत्तो)

णव्वो iv. 17 आयुक्तः, an agent or deputy

णहमुडो iv. 20 घूकः, an owl.

णहरी iv. 20 क्षुरिका, a knife.

णहवल्ली iv. 22 विद्युत्, lightning. [f. नभस्-वल्ली]

णाउड्डो iv. 47 सद्भावः, good nature. अभिप्रायः, intention. मनोरथ इत्यन्ये, desire.

णाउल्लो iv. 23 गोमान्, rich in cows.

णाओ iv. 23 गर्विष्ठः, proud.

णामोक्कसिअं iv. 25 कार्यम्, work.

णारोट्टो iv. 23 बिलम्, a hole, cave. कूपार इत्यन्ये, a pit.

णालंपिअं iv. 24 आक्रन्दितम्, weeping. [a variant of लालंपिअं, q. v.]

णालंबी iv. 24 कुन्तलः, the hair of the head.

णाहिदामं iv. 24 उल्लोचमध्यदाम, the central pendant of a canopy. [f. नाभि-दाम]

णाहिविच्छेओ iv. 24 जघनम्, the buttocks. णाहीए विच्छेओ इति वाक्यमपि जघनवाचकम्.

णिअंसणं iv. 38 वस्त्रम्, a cloth, garment. [f. निवसन]

णिअक्कलं iv. 39 वर्तुलम्, round. [f. नि-चक्र-ल]

णिअडी iv. 26 दम्भः, deceit, feigning. [Hc. f. निकृति]

णिअत्थं iv 33 परिहितम्, worn.

णिअंधणं iv. 38 वस्त्रम्, a cloth, garment. [f. निबन्धन]

णिअयं iv. 48 रतम्, sexual intercourse. शयनीयम्, a bed. शाश्वतम्, eternal. घटः, a pot. [f. नियत]

णिअरिअं iv. 38 निकरेण स्थितम्, heaped up, collected. [f. निकरित]

णिअलं iv. 28 नूपुरम्, an anklet. [f. निगड]

णिआणिआ iv. 35 कुतृणोद्धरणम्, weeding.

णिआरं iv. 29 रिपुगृहम्, an enemy's house.

णिउक्कणो iv. 51 वायसः, a crow. मूकः, dumb.

णिउक्को iv 27 तूष्णीकः, silent. [f. निमूकः]

णिकुज्जो iv. 33 अनवस्थितः, unsteady, fickle.

णिक्कढं iv. 29 काठिनम्, hard.

णिक्खयं iv. 32 निहतम्, slain. [f. निक्षत]

णिक्खसरिओ iv. 41 मुषितः, robbed, plundered. अपहृतसार इति यावत्, robbed of the essence.

णिक्खुडं iv. 28 अकम्पम्, not shaking.

णिक्खुरिअं iv. 40 अदृढम्, weak, feeble.

णिक्खो iv. 47 चोरः, a thief. काञ्चनम्, gold. [f. निष्क]

णिगहो iv. 27 घर्मः, heat, warmth.

णिग्गा iv. 25 हरिद्रा, turmeric.

णिग्गिण्णं iv. 36 निर्गतम्, gone out.

णिग्घट्टो iv. 34 कुशलः, clever.

णिग्घोरो iv. 37 निर्दयः, unkind, merciless.

णिच्छुंडो iv. 37 निर्दयः, unkind, merciless.

णिज्जो iv. 25 सुप्तः, slept.

णिज्जाओ iv. 34 उपकारः, help, favour.

णिज्जोओ iv. 33 प्रकरः, a heap. पुष्पाद्यवकर इत्यन्ये, sweepings of flowers.

णिज्जोमी iv. 31 रश्मिः । रज्जुरित्यर्थः, a cord.

णिज्झरं iv. 26 जीर्णम्, old, worn out. णिज्झूरं इत्यन्ये.

णिज्झाओ iv. 37 निर्दयः, unkind, merciless.

णिज्झूरं, a variant of णिज्झरं, q. v.

णिट्टंकं iv. 50 टङ्कच्छिन्नम्, cut with a chisel. विषमम्, uneven, difficult.

णिट्ठुहिअं iv. 41 थूत्कृतम् । निष्ठ्यूतमित्यर्थः, spitting. [cogn. with निष्ठ्यूत]

णिट्ठुहो iv. 33 स्तब्धः, benumbed, stupefied.

णिडो iv. 25 पिशाचः, a demon, fiend.

णिण्णाला iv. 36 चञ्चुः, the beak.

णित्तिरडिअं iv. 41 त्रुटितम्, broken.

णित्तिरडी iv. 40 निरन्तरम्, incessant.

णिद्दुओ iv. 38 अविभिन्नगृहः, living in the same house.

णिद्दुंवसो iv. 37 निर्दयः, unkind, merciless.

णिद्धमणं iv. 39 गृहजलप्रवाहः, sewage of a house.

णिद्धमाओ iv. 38 अविभिन्नगृहः, living in the same house. [a variant of foll.]

णिद्धमो iv. 38 अविभिन्नगृहः, living in the same house.

णिद्धम्मो iv. 35 एकमुखयायी, going in the same direction.

णिंदिणी iv. 35 कुतृणोद्धरणम्, weeding.

णिप्पट्टो iv. 31 अधिकः, abundant, great.

णिप्पिच्छं iv. 49 ऋजु, straight; दृढम्, strong.

णिप्फरिसो iv. 37 निर्दयः, unkind, merciless. [f. निर्-स्पर्श]

णिप्फेसो iv. 29 शब्दनिर्गमः, sound going forth.

णिब्भग्गं iv. 34 उद्यानम्, a garden.

णिब्भुग्गो iv. 32 भग्नः, broken. [f. नि-भुग्न]

णिमेणं iv. 37 स्थानम्, place.

णिमेलं iv. 30 दन्तमांसम्, the gums. णिमेला इति धनपालः.

णिम्मओ iv. 34 गतः, gone.

णिम्मंसा iv. 35 चामुण्डा, the goddess Chāmuṇḍā, a terrific form of Durgā.

णिम्मंसू iv. 32 तरुणः, a youth. [f. निर्-श्मश्रु]

णिरक्को iv. 49 चोरः, a thief. स्थितः, stood. पृष्ठम्, the back.

णिरंगी iv. 31 शिरोऽवगुण्ठनम्, a veil. [f. निर्-अङ्ग]

णिरवो iv. 49 पृष्ठम्, the back. उद्वेष्टितम्, surrounded, invested.

णिराओ iv. 50 प्रकटः, plain. ऋजुः, straight. रिपुः, an enemy.

णिराढो iv. 30 नष्टः, lost.

णिराहो iv. 37 निर्दयः, unkind, merciless. (Tr. णिरासो and derives it f. नृशंस)

णिरिअं iv. 28 अविशेषितम्, similar, identical.

णिरिक्को iv. 30 नतः, bowed, bent.

णिरुत्तं iv. 30 निश्चितम्, decided, settled [f. निरुक्त]

णिरुली iv. 27 मकराकृतिग्राहः, an alligator.

णिरुवक्कयं iv. 41 अकृतम्, undone, not performed.

णिलंको iv. 31 पतद्ग्रहः, a spittoon.

णिलुंको iv. 31 पतद्ग्रहः, a spittoon. [a variant of the prec.]

णिलसिअं iv. 36 निर्गतम्, gone out.

णिवच्छणं iv. 40 अवतारणम्, causing to descend.

णिवहो iv. 26 समृद्धिः, abundance [f. निवह]

णिवाओ iv. 34 स्वेदः, sweat.

णिविड्डो iv. 48 सुप्तोत्थितः, awakened from sleep. निराशः, devoid of hope. उद्भटः, excellent, pre-eminent. नृशंसः, cruel.

णिव्वं iv. 48 ककुदम्, the hump. व्याजः, disguise, pretence.

णिव्वडो iv. 28 नग्नः, nude.

णिव्वमिअं iv. 39 परिभुक्तम्, enjoyed.

णिव्वलिअं iv. 51 जलधौतम्, washed with water. प्रविगणितम्, numbered. विघटितम्, separated.

णिव्वहणं iv. 39 विवाहः, marriage. [Tr. f. उद्वहन]

णिव्वाणं iv. 33 दुःखकथनम्, relating sorrow.

णिव्विट्ठं iv. 34 उचितम्, fit.

णिव्वित्तो iv. 32 सुप्तोत्थितः, awakened from sleep. [a variant of णिविड्डो ?]

णिव्वूढं iv. 29 गृहपश्चिमाङ्गणम्, the western courtyard of a house.

णिव्वुडो iv. 33 स्तब्धः, benumbed, stupefied.

णिव्वेढो iv 28 नग्नः, nude [a variant of णिव्वडो]

णिव्वेरिसो iv. 37 निर्दयः, unkind, merciless. अत्यर्थेऽपि दृश्यते, exceedingly.

णिसत्तो iv. 30 सन्तुष्टः, pleased.

णिसामिअं iv. 27 श्रुतम्, heard [f. निशामित]

णिसायं iv. 35 सुप्रसुप्तम्, deep sleep [f. निशा ?]

णिसुअं iv. 27 श्रुतम् heard [f. निश्रुत]

णिसुद्दं iv. 36 पातितम्, thrown down (Hc. Gr. iv. 258 निसुद्दो]

णिस्संको iv. 32 निर्भरः, violent, vehement

णिस्सरिअं iv. 40 स्रस्तम्, slipped.

णिहणं iv. 27 कूलम्, a bank.

णिहसो iv. 25 वल्मीकः, an ant-hill.

णिहाओ iv. 49 स्वेदः, sweat. समूहः, a collection, group.

णिहुअं iv. 50 निर्व्यापारम्, without employment, free from occupation. तूष्णीकम्, silently. सुरतम्, sexual intercourse. [f. निभृत]

णिहुआ iv. 26 कामिता, desired.

णिहुणं iv. 26 व्यापारः, business.

णिहूअं iv. 26 सुरतम्, sexual intercourse.

णिहेलणं iv. 51 गृहम्, a house जघनम्, the buttocks. [Tr. f. निलय, cf. Hc. Gr. ii. 174]

णीआरणं iv. 43 बलिघटी, a small jar of offerings.

णीरंगी iv. 31 शिरोऽवगुण्ठनम्, a veil. [a variant of णिरंगी q. v.]

णीलकंठी iv. 42 बाणवृक्षः, a kind of tree.

णीसणिआ iv. 43 निःश्रेणी, a ladder. कप्रत्ययाभावे णीसणीत्यपि.

णीसणी, variant of the prec. q. v.

णीसंपायं iv. 42 परिश्रान्तजनपदम्, a calmed or exhausted city or country.

णीसारो iv. 41 मण्डपः, an open hall consecrated to a deity.

णीसीमिओ iv. 42 निर्वासितः, expelled, banished.

णीहरिअं iv. 42 शब्दः, a sound.

णुवण्णो iv. 25 सुप्तः, slept.

णूला iv. 43 शाखा, a branch.

णेउड्डो iv. 44 सद्भावः, good nature.

णेडाली iv 43 पट्टवासिता । शिरोभूषणभेदः, a kind of head ornament.

णेड्डरिआ iv. 45 भाद्रपदोज्ज्वलदशम्यां कश्चिदुत्सवविशेषः, a festival on the tenth day of the first fortnight of Bhādrapada (August-September)

णेलच्छो iv. 44 षण्ढः, a eunuch. वृषभ इत्यन्ये, a bull. (He. Gr. ii. 174 = षण्ढकः) [f. नैर्लक्ष or निर्लक्ष)

णेलिच्छी iv. 44 कूपतुला, a contrivance for raising water from a well in which a horizontal beam, from one end of which a bucket hangs, see-saws on a vartical post.

णेवच्छणं iv. 40 अवतारणम्, causing to descend. [a variant of णिवच्छणं]

णेसत्थी iv. 44 वणिक्सचिवः, an adviser to a merchant.

णेसरो iv. 44 रविः, the sun. [f. Can. nēsar, Tam. ñāyir]

णोभी iv. 31 रश्मिः । रज्जुरित्यर्थः, a cord.

णोलइआ iv. 36 चञ्चुः, the beak.

णोलच्छा iv. 36 चञ्चुः, the beak.

णोव्वो iv. 17 आयुक्तः, an agent, deputy. [a variant of णव्वो]

त

तक्कणा v. 4 इच्छा, desire.

तग्गं v. 1 सूत्रम् । सूत्रमिति सामान्याभिधानेऽपि सूत्रकङ्कणमुच्यते, a bracelet of strings worn in marriages and other religious ceremonies.

तच्छिडं v. 3 करालम्, gaping; formidable.

तट्टी v. 1 वृतिः, a hedge fence. [f. Dr. taṭṭi.]

तडक्कडिअं v. 9 परिनिश्चलितम्, moving here and there.

तडमडो v. 7 क्षुभितः, agitated. [f. Tel. taḍa-baḍu]

तडवडा v. 5 आउलिवृक्षः, a kind of tree.

तणं v. 1 उत्पलम्, a blue lotus. [f. तृण !]

तणयमुद्दिआ v. 9 अङ्गुलीयकम्, a finger-ring.

तणरासी v. 6 प्रसारितम्, extended.

तणवरंडी v. 7 उडुपः, a boat.

तणसोल्लि v. 6 मल्लिका, a kind of jasmine [f. तृणशल्य]

तणेसी v. 3 तृणसंकरः, a hay-stack [f. तृणराशि]

तंटं v. 1 पृष्ठम्, the back. [f. Tel. tuṇṭi]

तंडं v. 19 कविकालालकम्, fondling by the bit of a bridle. शिरोविहीनम्, headless, deprived of the head. स्वराधिक्यम्, loudly.

तण्णायं v. 2 आर्द्रम्, wet. [f. Tam. taṇṇi; Tr. f. तिम्यति]

तत्तिल्लो v. 3 तत्परः, closely intent on, eagerly engaged in. [f. the foll.]

तत्ती v. 20 तत्परता, entire devotion or addiction to a thing. आदेशः, a command, order. [cogn. with तत्]

तत्तुडिल्लं v. 6 सुरतम्, sexual intercourse.

तद्दिअचयं v. 8 नृत्यम्, dancing.

तद्दिअसं v. 8 अनुदिवसम्, daily. अदूरविप्रकर्षात् तद्दिअसिअं तद्दिअहं इत्यपि. [f. तद्-दिवस]

तद्दिअसिअं, a variant of prec. q. v.

तद्दिअहं, a variant of तद्दिअसं, q. v.

तंतडी v. 4 करम्भः, flour mixed with curds.

तंतुक्खोडी v. 7 वायकतन्त्रोपकरणम्, an instrument used in weaving.

तमणं v. 2 चुल्लिः, a fireplace. [f. तपन]

तमणी v. 20 भुजः, the shoulder. भूर्जम्, a birch tree.

तमो v. 1 शोकः, sorrow. [ts.]

तंबाकिमी v. 6 इन्द्रगोपः, a kind of insect of red or white colour (found on rainy days.) [f. ताम्रकृमि].

तंबकुसुमो v. 9 कुरवकः, a crimson species of amaranth. [f. ताम्रकुसुम]

तंबटक्कारी v. 4 शेफालिका, a kind of plant.

तंबरत्ती v. 5 गोधूमेषु कुङ्कुमच्छाया, the saffron colour of wheat. [f ताम्ररक्त ?]

तंबा v. 1 गौः, a cow. [f. ताम्रा]

तंबिरा v. 5 गोधूमेषु कुङ्कुमच्छाया, the saffron colour of wheat.

तंबेही v. 4 शेफालिका, a kind of plant.

तरवट्टो v. 5 प्रपुनाटः, a kind of tree, Cassia Pera or Alata.

तरसं v. 4 मांसम्, flesh.

तरिअव्वं v. 7 उडुपः, a boat.

तलं v. 19 ग्रामेशः, the headman of a village. शय्या, a bed [f. तल्प; a variant of तल्लं q. v.]

तलआगत्ती v. 8 कूपः, a well.

तलप्फलो v. 7 शालिः, rice.

तलवत्तो v. 21 कर्णाभरणविशेषः, a kind of ear-ornament. वराङ्गम्, an elegant body.

तलसारिअं v. 9 गालितम् distilled. मुग्धमित्यन्ये, simple, innocent, foolish.

तलारो v. 3 नगररक्षकः, a town-watchman, superintendent of a town. [f. तलवर, Dr. taleyāri]

तल्लिमो v. 20 कुट्टिमम्, floor smoothed and plastered. शय्या, a couch. गृहोर्ध्वभूमिः, the flat top of a house. वासभवनम्, a dwelling-place, house. भ्राष्ट्र, a frying pan.

तल्लं v. 19 पल्वलम्, a small pond. बरुकाख्यतृणम्, a kind of grass. शय्या, a couch. [f. तल्प]

तल्लडं v. 2 शय्या, a couch. [f. तल्प; a variant of prec.]

तल्लिच्छो v. 3 तत्परः, closely intent on, eagerly engaged in. (Tr. तच्छिल्लो f. तच्छील) [f. तल्लिप्स or तच्छील]

तवओ v. 2 व्यापृतः, engaged in, busy with.

तवणी v. 1 भक्षणयोग्यम् । कणादि, anything eatable.

तसिअं v. 2 शुष्कम्, dry, withered.

तहरी v. 2 पङ्किला सुरा, muddy or impure liquor.

तहल्लिआ v. 8 गोवाटः, a cowpen.

ताडिअयं v. 10 रोदनम्, weeping. [f. ताडितक]

तामरं v. 10 रम्यम्, pleasing, agreeable. [f. तामरस]

तामरसं v. 10 जलोद्भवपुष्पम्, any flower growing in water [ts.]

तारत्तरो v. 10 मुहूर्तः, a moment.

तालप्फली v. 11 दासी, a female servant or slave [f. तालफली]

तालहलो v. 7 शालिः, rice. [a variant of तलप्फलो q. v.]

ताला v. 10 लाजाः, fried grain.

ताहूरी v. 21 फेनः, foam. कपित्थतरुः, the wood-apple tree. आवर्तमित्यपि केचित्, a whirlpool.

तिक्खालिअं v. 13 तीक्ष्णीकृतम्, sharpened. [f. तीक्ष्ण]

तिगिच्छा v. 12 कमलरजः, the pollen of a lotus.

तिगिच्छी v. 12 कमलरजः, the pollen of a lotus. (Hc. Gr. ii. 174 = पौष्पं रजः)

तिमिनं v. 11 मधुपटलम्, a bee-hive.

तित्तिरिअं v. 12 स्नानार्द्रम्, wet with bathing.

तित्ती v. 11 सारम्, essence.

तितुअं v. 12 गुरु, heavy.

तिमिगिलो v. 13 मीनः, a fish. [ts.]

तिमिच्छअो, a variant of the foll. q. v.

तिमिच्छाहो v. 13 पथिकः, a traveller. तिमिच्छअो इति कश्चित्.

तिमिणं v. 11 आर्द्रदारु, green wood.

तिमिरिच्छो v. 13 करञ्जद्रुमः, a kind of plant, Pongamia glabra Vent.

तिरिडिअं v. 21 तिमिरयुतम्, dark. विचितम्, searched.

तिरिडो v. 11 तिमिरवृक्षः, a kind of tree.

तिरिड्डी v. 12 उष्णवातः, hot wind.

तिरोवई v. 13 वृत्यन्तरितः, screened by a fence.

तिविडा cf. the foll.

तिविडी v. 12 पुटिका, a concavity. तिविडा सूचीति केचित्, a needle.

तिव्वं v. 11 दुर्विषहम्, difficult to bear. अत्यर्थमिति सातवाहनः, very much. [f. तीव्र]

तुंगी v. 14 रात्रिः, the night.

तुच्छं v. 14 अवशुष्कम्, very dry. [ts !]

तुच्छइअं v. 15 रञ्जितम्, delighted, moved, excited.

तुच्छयं v. 15 रञ्जितम्, delighted, moved.

तुणओ v. 16 मुखवाद्यस्तूर्यविशेषः, a kind of musical instrument.

तुंडीरं v. 14 मधुरबिम्बम्, charming fruit of the plant, Momordica monadelpha.

तुडुओ v. 15 जीर्णघटः, an old pot.

तुण्हिक्को v. 15 मृदुनिश्चलः, gentle and unmoved. (Tr. = मृदुनिश्चलयोः, as two meanings) [f. तूष्णीक]

तुप्ही v. 14 सूकरः, a hog.

तुंतुक्खुडिओ v. 16 त्वरायुक्तः, in haste, hasty.

तुप्पो v. 22 कौतुकम्, curiosity. विवाहः, marriage. सर्षपः, mustard. म्रक्षितः, anointed. स्निग्धः, attached, affectionate. कुतुपः, a small leathern bottle for oil. [f. Dr. tuppa. (f. तनूनप !)]

तुंबिल्ली v. 23 मधुपटलम्, a bee-hive. उदूखलम्, a wooden mortar for cleaning rice etc.

तुरी v. 22 पीनम्, fat, stout. तूलिकानामुपकरणम्, a painter's brush. [ts.]

तुलग्गं v. 15 काकतालीयम्, accidentally.

तुलसी v. 14 सुरसलता, a kind of plant, (Ocymum Sanctum ?) [ts.]

तुसेअजंभं v. 16 दारु, a log of wood.

तूओ v. 16 इक्षुकर्मकरः, a worker at sugar-canes.

तूलिणी v. 17 शाल्मलिः, the silk-cotton tree. [f. तूल]

तूहणो v. 17 पुरुषः, a man.

तेड्डो v. 23 शलभः, a grasshopper. पिशाचः, a demon, fiend.

तेंदुअं v. 17 तेंदुरु, a kind of tree, Diospyros embryopteris.

तोअओ v. 18 चातकः, a bird supposed to live only on rain drops, Cuculus melanoleucus.

तोक्कओ v. 18 अनिमित्ततत्परः, eagerly engaged in a thing without motive.

तोडणो v. 18 असहनः, jealous, envious.

तोंतडी v. 4 करम्बः, flour mixed with curds. [a variant of तंतडी]

तोमरिओ v. 18 शस्त्रमार्जकः, a weapon-cleaner, armourer. [f. तोमर]

तोमरी v. 17 वल्ली, a creeper.

तोलणो v. 17 पुरुषः, a man.

तोवट्टो v. 23 त्रपुपट्टिकाख्यः कर्णाभरणभेदः, a kind of ear-ornament. कमलकर्णिका, the pericarp of the lotus.

तोसं v. 17 धनम्, wealth [f. तोष]

थ

थउड्डं v. 26 भल्लातकम्, the marking nut plant, Semicarpus Anacardium.

थक्को v. 24 अवसरः, opportunity, the right time.

थग्गया v. 26 चञ्चुः, the beak.

थग्घो v. 24 गाधः, shallow. (Dp. Pl. 249 = deep.)

थट्टो v. 24 पशुः, an animal, cattle.

थंडिल्लं v. 25 मण्डलम्, a circle, circular orb.

थत्तिअं v. 26 विश्रामः, rest.

थमिअं v. 25 विस्मृतम्, forgotten.

थंपं v. 24 विषमम्, uneven, bad.

थरहरिअं v. 27 कम्पितम्, trembling.

थरू v. 24 त्सरुः, the hilt of a sword [f. त्सरु]

थरो v. 24 दधिसरः, cream.

थलओ v. 25 मण्डपः, an open hall consecrated to a deity.

थवइल्लो v. 26 प्रसारितोरुद्वयोपविष्टः, sitting down with thighs stretched out.

थवी v. 25 प्रसेविका, a sack.

थवो v. 24 पशुः, an animal, cattle.

थसलो v. 25 विस्तीर्णः, extensive.

थसो v. 25 विस्तीर्णः, extensive.

थहो v. 24 निलयः, a dwelling, house.

थाणिज्जो, a variant of ठाणिज्जो, q. v.

थामो v. 25 विस्तीर्णः, extensive.

थारो v. 27 घनः, compact, hard, full.

थाहो v. 30 स्थानम्, a place. गम्भीरजलम्, deep water. विस्तीर्णम्, extensive. दीर्घं इत्यन्ये, long.

थिग्घो v. 30 निःस्नेहहृदयः, unkind sympathy. दृप्तः, proud. [f. स्तीर्ण]

थिमिअं v. 27 स्थिरम्, firm. [f. स्तिमित]

थिरणामो v. 27 चलचित्तः । यः कस्मिन्नपि धृतिं न बध्नाति, fickle-minded. [Tr. थिरणासो f. स्थिर-नास्ते]

थिरसीसो v. 31 निर्भीकः, fearless. निर्भरः, excessive, violent. बद्धशिरस्त्राणः, with the helmet on. [f. स्थिरशीर्ष]

थुक्किअं v. 28 उन्नतम्, high.

थुड्ंकिअं v. 31 दरकुपितवदनसंकोचनम्, contraction of face due to slight anger. मौनम्, silent.

थुड्डीरं v. 28 चामरम्, a chowrie or bushy tail of the Bos Grunniens.

थुण्णो v. 27 दृप्तः, proud.

थुरुथुल्लणयं v. 28 शय्या, a couch.

थुलमो v. 28 पटकुटी, a tent.

थुल्लो v. 27 परिवर्तितः, revolved, turned round.

थूणो v. 29 अश्वः, a horse.

थूरी v. 28 तन्तुवायोपकरणम्, a weaver's implement. [f. तुरी ?]

थूलघोणो v. 29 सूकरः, a hog. [f. स्थूल-घोण, घोणिन्]

थूहो v. 32 प्रासादशिखरम्, the top of palace or mansion. चातकः, a bird supposed to live only on rain drops, Cuculus melanoleucus. वल्मीकम्, an ant-hill.

थेणिल्लिअं v. 32 हृतम्, taken away. भीतम्, frightened.

थेरो v. 29 ब्रह्मा, the god Brahmā [f. स्थविर]

थेरासणं v. 29 पद्मम्, a lotus [f. स्थविरासन]

थेवो v. 29 बिन्दुः, a drop [f. स्तेप or स्तोक]

थेवरिअं v. 29 जन्मनि तूर्यम्, instrumental music at birth (of a son).

थोओ v. 32 रजकः, a washerman. मूलकः a radish, an esculent root.

थोरो v. 30 क्रमपृथुपरिवर्तुलः, gradually becoming large and round [f. स्थूल, cf. He. Gr. ii. 99]
थोलो v. 30 वस्त्रैकदेशः a part of a garment.
थोहं v. 30 बलम्, strength.

द

दअच्छरो v. 36 ग्रामस्वामी, the headman of a village.
दअरी v. 34 सुरा, spirituous liquor.
दइअं v. 35 रक्षितम्, protected. [a variant of दयाइअं]
दक्खज्जो v. 34 गृध्रः, a vulture.
दच्छं v. 33 तीक्ष्णम्, sharp, severe.
दडवडो v. 35 धाटी, assault, attacking.
दंडी v. 33 सूत्रकनकम्, golden threads or strings. दंडीवस्त्रं चीर्णसंघटितवस्त्रयुगलमपीत्यन्ये, a couple of cloths stitched together.
दत्थरो v. 34 हस्तशाटकः, a handkerchief. [Pers. dastār]
दंतिओ v. 34 शशकः, a hare.
दंतो v. 33 पर्वतैकदेशः, a part of a mountain.
दमओ v. 34 दरिद्रः, a poor man.
दयं v. 33 जलम्, water. शोकइत्यन्ये, sorrow.
दयाइअं v. 35 रक्षितम्, protected. [f. दया-कृत !]
दरं v. 33 अर्धम्, half [ts.]
दरंदरो v. 37 उल्लासः, delight.
दरमत्ता v. 37 बलात्कारः, violence, force.
दरवलणिहेलणं v. 37 शून्यगृहम्, a vacant house.
दरवल्लहो v. 37 दयितः, a beloved person. [f. दरवल्लभ]
दरवलो v. 36 ग्रामस्वामी, a headman of a village.
दरविंदरं v. 52 दीर्घम्, long. विरलम्, thin, wide apart.
दरम्मिल्लं v. 37 घनम्, thick.
दलिअं v. 52 निकूणिताक्षम्, with closed eyes. दारु, wood. अङ्गुली, a finger. [f. दलिक]
दवरो v. 35 तन्तुः, a thread.
दवहुत्तं v. 36 ग्रीष्ममुखम्, the beginning of summer.
दवो v. 33 गद्गदः, faltering.
दसु v. 34 शोकः, sorrow.
दसेरो v. 33 सूत्रकनकम्, golden threads or strings.
दहथोली v. 36 स्थाली, a cooking pot.
दहिउप्फं v. 35 नवनीतम्, butter.
दहिट्ठो v. 35 कपित्थः, the wood-apple tree, Feronia elephantum.
दहित्थरो, a variant of the foll. q. v.
दहित्थारो v. 36 दधिसरः, cream. दहित्थरो इत्यन्ये.
दहिमुहो cf. दुम्मुहो.
दाओ v. 38 प्रतिभूः, a surety.
दादलिआ v. 38 अङ्गुलिः, a finger.
दामणी v. 52 प्रसवः, delivery, birth. नयनम्, the eye.
दारद्दंता v. 38 पेटा, a bag, basket.
दारिआ v. 38 वेश्या, a harlot [f. दारिका]
दारं v. 38 कटिसूत्रम्, a waist-band. [f. Tel. dāramu]
दालिअं v. 38 चक्षुः, the eye.
दिअज्झो v. 39 सुवर्णकारः, a goldsmith.
दिअधुत्तो v. 41 काकः, a crow.
दिअलिओ v. 39 मूर्खः, a fool.
दिअसिअं v. 40 सदाभोजनम्, eating always. अनुदिनमित्यन्ये, daily.
दिअहुत्तं v. 40 पूर्वाह्णभोजनम्, the breakfast.
दिआइमो v. 39 मासपक्षी, a kind of water-fowl.

दिओ v. 39 दिवसः, a day. [f. दिव]
दिप्पंतो v. 39 अनर्थः, evil, misfortune.
दिल्लिदिल्लिओ v. 40 बालः, a boy.
दिव्वासा v. 39 चामुण्डा, the goddess, Chāmuṇḍā, a terrific form of Durgā.
दीवओ v. 41 कृकलासः, a chameleon,
दीविआ v. 53 उपदेहिका, a secondary body (which grows on diseased parts of the body). मृगाकर्षणी व्याधमृगी, a hunter's deer which attracts other deer.
दीहजीहो v. 41 शङ्खः, a conch-shell.
दुअक्खरो v. 47 षण्डः, a eunuch.
दुक्कं v. 42 माघे रात्रौ चतुर्यामस्नानम्, bathing in early morning in the month of Māgha (January-February.)
दुक्कुक्कणिआ v. 48 पतद्ग्रहः, a spittoon.
दुक्कुहो v. 44 असहनः, jealous, envious. अरोचकिन्यपि लक्ष्येषु दृश्यते, suffering from loss of appetite.
दुक्खं v. 42 जघनम्, the buttocks.
दुग्गं v. 53 दुःखम्, sorrow. कटी, the buttocks. [f. दुःख]
दुग्घुट्टो v. 44 हस्ती, an elephant [f. द्विघुट्ट q. v. in the list of verbal substitutes below]
दुच्चंडिओ v. 55 दुर्ललितः, ill-bred. दुर्विदग्धः, silly, vainly proud. [f. दुः-चण्डिक]
दुच्चंबालो v. 54 कलहनिरतः, fond of quarrelling. दुश्चरितः, ill-behaved. परुषवचनः, speaking harsh.
दुज्जायं v. 44 व्यसनम्, fault, vice. [f. दुर्जात or दुर्यात]
दुण्णिअत्थं v. 53 जघनस्थितवस्त्रम्, a cloth on the loins. जघनम्, the buttocks.
दुण्णिक्को v. 45 दुश्चरितः, ill-behaved.
दुण्णिविक्खो v. 45 दुश्चरितः, ill-behaved दुर्दर्शं इत्यन्ये, difficult to be seen, dazzling.
दुत्ति v. 41 शीघ्रम्, soon.
दुत्थं v. 42 जघनम्, the buttocks.
दुत्थुरुहंडा v. 47 कलहशीला स्त्री, a quarrelsome lady. दुत्थुरुहंडो पुरुषोऽपि, a quarrelsome person.
दुत्थुरुहंडो, cf. the prec.
दुत्थोहो v. 43 दुर्भगः, unfortunate.
दुद्दमो v. 44 देवरः, a husband's brother.
दुद्दोली v. 43 वृक्षपङ्क्तिः, a row of trees, an avenue. [f. द्रु-दोली]
दुद्धओ v. 42 समूहः, a collection.
दुद्धगंधिअमुहो v. 40 बालः, a boy [f. दुग्धगंधिकमुख]
दुद्धिणिआ v. 54 स्नेहस्थापनभाण्डम्, an oil pot. तुम्बी, a bottle-gourd. कफल्यबामावे दुद्धिणीत्यपि.
दुद्धिणी, a variant of the prec. q. v.
दुद्धोलणी v. 46 या दुग्धापि दुह्यते, a cow which allows to be milked repeatedly. [cogn. with दुग्ध]
दुंदुमिअं v. 45 गलगर्जितम्, roaring with the throat.
दुंदुमिणी v. 45 रूपवती, a beautiful or lovely woman.
दुप्परिअल्लं v. 55 अशक्यम्, impracticable, impossible. द्विगुणम्, double. अनभ्यस्तम्, not practised or learnt. [f. दुष्परिकल्प]
दुब्बोल्लो v. 42 उपालम्भः, censure.
दुमणी v. 44 सुधा, whitewash.
दुमंतओ v. 47 केशबन्धः, a hair-band.
दुंबवत्ती v. 48 सरित्, a river.
दुम्मइणी v. 47 कलहशीला स्त्री, a quarrelsome lady [f. दुर्मति]
दुम्मुहो v. 44 मर्कटः, a monkey. [f. दुः-

मुख] दहिमुहशब्दोऽपि देश्यः कपिवाची केश्चि-तुक्तः,

दुरंदरं v. 46 दुःखोत्तीर्णम्, overcoming sorrow.

दुरालोओ v. 46 तिमिरम्, darkness.

दुली v. 42 कूर्मः, a tortoise.

दुलं v. 41 वस्त्रम्, a garment [f. दुकूल]

दुल्लगं v. 43 अघटमानम्, impossible, cannot be effected.

दुल्लसिआ v. 46 दासी, a female servant or slave.

दुहओ v. 45 चूर्णितः, powdered, pounded.

दूणावेढं v. 56 अशक्यम्, impracticable, impossible. तडागः, a tank.

दूणो v. 44. हस्ती, an elephant. [Tr. f. द्विपान]

दूसलो v. 43 दुर्भगः, unfortunate. [Tr. f. दुर्भग]

दूहट्टो v. 48 लज्जादुर्मनाः, sad with shame.

दूहलो v. 43 दुर्भगः, unfortunale. [f. दुर्भग]

देवउक्कं v. 49 पक्वपुष्पम्, full-blown flowers. [f. देवपुष्प]

देहणी v. 48 पङ्कः, mud.

दोआलो v. 49 वृषभः, a bull.

दोग्गं v. 49 युग्मम्, a pair, couple. [f. युग्म or द्विक]

दोणओ v. 50 आयुक्तः, an agent or deputy. हालिक इत्यन्ये, a ploughman.

दोणक्का v. 51 सरघा, a bee.

दोद्दिओ v. 49 चर्मकूपः, a pore of the skin.

दोरो v. 38 कटिसूत्रम्, a waist-band [a variant of दारो]

दोवेली v. 50 सायंभोजनम्, an evening meal or supper.

दोसणिजंतो v. 51 चन्द्रः, the moon [f. ज्योत्स्नायन्त्र]

दोसाकरणं v. 51 कोपः, anger. [f. दोषाकरण]

दोसाणिअं v. 51 निर्मलीकृतम्, made pure or clean.

दोसिणी v. 50 ज्योत्स्ना, moonlight. [f. ज्योत्स्ना]

दोसो v. 56 अर्धम्, half. कोपः, anger. [f. दोष]

दोहणहारी v. 56 जलहारिणी, a water carrier. पारिहारिणी, a maker of garlands. [f. दोहन-हृ]

दोहणी v. 48 पङ्कः, mud [a variant of देहणी]

दोहासलं v. 50 कटीतटम्, the loins.

दोहूओ v. 49 शवः, a corpse.

ध

धओ v. 57 पुरुषः, a man.

धंसाडिओ v. 59 व्यपगतः, gone away, departed. [f. ध्वंस् or मुच् Hc. Gr. iv. 91.]

धंगो v. 57 भ्रमरः, a large black bee. [a variant of धूमंगो ! q. v.]

धणिअं v. 58 गाढम्, thick-set, hard. [f. स्तन !]

धणिआ v. 58 प्रिया, beloved, wife. [f. धन्या]

धणी v. 62 भार्या, wife. पर्याप्तिः, sufficiency. बद्धोऽपि निःशङ्कः, fearless though bound. [f. धन, स्तन]

धण्णाउसो v. 58 कथ्यमानाशीर्वादः, expression of or pronouncing a blessing. आशीरित्येके केचित्, a blessing.

धंधा v. 57 लज्जा, shame.

धम्मओ v. 63 चतुरङ्गुली हस्तव्रणः, a cancer on the hand. चण्डीपुरुषोपहारः, sacrificing a human being to Chaṇḍi or Chāmuṇḍā.

धवणं v. 57 गृहम्, a house.

धरं v. 57 तूलम्, cotton.

धरणी v. 58 कार्पासः, cotton or a cotton cloth.

धवलसउणो v. 59 हंसः, a swan, goose. [f. धवलशकुन]

धवलो v. 57 यो यस्यां जातावुत्तमः, the best of a kind. [ts.]

धन्दो v. 57 वेगः, speed.

धसलो v. 58 विस्तीर्णः, broad, extensive.

धाडिओ v. 59 आरामः, a garden.

धाडी v. 59 निरस्तम्, thrown away. [cogn. with धा !]

धाणुरिअं v. 60 फलभेदः, a kind of fruit.

धारं v. 59 लघु, small.

धारा v. 59 रणमुखम्, the front of a battle

धारावासो v. 63 मेघः, a cloud. भेकः, a frog. [ts.]

धुअगाओ v. 57 भ्रमरः, a large black bee. [f. ध्रुवगायक; Tr. धुअराओ f. ध्रुवराग]

धुक्कुड्डुअं v. 60 उल्लसितम्, shining, brandishing. [a variant of the foll.]

धुक्कुड्डुगिअं v. 60 उल्लसितम् shining, brandishing [onomatopoetic]

धुत्तो v. 58 विस्तीर्णः, broad, extensive

धुंधुमारा v. 60 इन्द्राणी, the wife of Indra i. e. queen of the Gods. [f. धुंधुमार]

धूणो v 60 गजः, an elephant. [f. स्थूण or स्थूल or rt. धू]

धूमंगो v. 57 भ्रमरः, a large black bee [f. धूम्राङ्ग or धूमाङ्ग]

धूमद्धारं v. 61 गवाक्षः, a window [f. धूमद्वार]

धूमद्धओ v. 63 तटाकः, a tank. महिषः, a buffalo.

धूमद्धयमहिसीओ v. 62 कृत्तिकाः, the Pleiades [f. धूमध्वजमहिष्यः]

धूममहिसी v. 61 नीहारः, fog, mist. [f. धूममहिषी]

धूमरी v. 61 नीहारः, fog, mist. [f. धूम]

धूमासिहा v. 61 नीहारः, fog, mist. [f. धूमशिखा]

धूमिआ v. 61 नीहारः, fog, mist. [f. धूमिका]

धूरिअं v. 62 दीर्घम्, long.

धूरिअवट्टो, a variant of the foll. q. v.

धूलीवट्टो v. 61 अश्वः, a horse. धूरिअवट्टो इत्यन्ये. [f. धुरीवर्तन]

प

पइअं vi. 64 भर्त्सितम्, blame. रथचक्रम्, the wheel of a chariot.

पइट्ठाणं vi. 29 नगरम्, a city. [f. प्रतिष्ठान]

पइट्ठो vi. 66 ज्ञातरसः, of known taste. विरलम्, thin, wide apart. मार्गः, the way.

पइण्णो vi. 7 विपुलः, wide. extensive.

पइरिक्कं vi. 71 विशालम्, wide. एकान्तम्, lonely. शून्यम्, empty.

पइहंतो vi. 19 जयन्तः, Jayanta, the son of Indra.

पउओ vi. 5 दिनम्, a day.

पउडं vi. 4 गृहम्, a house. पउडो गृहस्य पश्चिमप्रदेश इति केचित्, the western part of a house.

पउडो a variant of prec q. v.

पउणो vi. 65 व्रणप्ररोहः, growth of a wound or boil नियमभेदः, a religious observance.

पउत्थं vi. 66 गृहम्, a house. प्रोषितम्, living away from home. [a variant of परिउत्थो q. v.]

पउमलओ vi. 33 वसन्तः, the spring.

पऊडं vi. 4 गृहम्, a house.

पएरो vi. 67 वृतिविवरम्, an opening in a fence. मार्गः, the way. दुःशीलः, of bad character. कण्ठदीनाराख्यभूषणभेदः, a kind of ornament. कण्ठे विवरम्, a hole in the neck. दीननादः, a pitiable cry or sound.

पएसो vi. 3 प्रातिवेशिमकः, a neighbour.

पंसुलो vi. 66 कोकिलः, a cuckoo. जारः, a man of loose character, a paramour [f. पांसुल]

पक्कग्गाहो vi. 23 मकरः, a crocodile.

पक्कणी vi. 65 अतिशयशोभमानः, looking very beautiful. भग्नः, broken. प्रियंवदः, speaking pleasing words.

पक्कणो vi. 69 असहनः, jealous, envious. समर्थः, competent (Hc. Gr. ii. 174 पक्कलो=समर्थः]

पक्कसावओ vi. 75 शरभः, a fabulous animal with eight legs, stronger than a lion. व्याघ्रः, a tiger.

पक्को vi. 64 दृप्तः, proud. समर्थः, competent. [f. पक्व]

पक्खडिअं vi. 20 प्रस्फुरितम्, trembling. (f. पक्खाड- in the list of verbal substitutes below)

पक्खरा vi. 10 तुरगसंनाहः, the armour of a horse.

पग्गेज्जो vi. 15 निकरः, a collection.

पंगुडी vi. 8 पत्रम्, a leaf.

पचत्तरं vi. 21 चाटु, pleasing, agreeable.

पचलो vi. 69 असहनः, jealous, envious. समर्थः, competent. (cf. पक्कणो) [f. प्रत्यल]

पचवरं vi. 15 मुसलम्, a wooden pestle used for cleaning rice etc.

पच्चलोक्को vi. 34 आसक्तचित्तः, having the mind fixed on any object.

पच्चुअं, a variant of पच्चुहिअं, q. v.

पच्चुच्छुहणी vi. 35 नवसुरा, fresh liquor.

पच्चुत्थं vi. 13 प्रत्युप्तम्, sown [f. प्रत्युप्त]

पच्चुद्धारो vi. 24 संमुखागमनम्, coming face to face.

पच्चुहिअं vi. 25 प्रस्नुतम्, oozed, dropped. [cogn. with प्रस्नुत !]

पच्चूढो vi. 12 स्थालम् । भोजनभाण्डमिति यावत्, a plate or dish.

पच्चूहो vi. 5 रविः, the sun. [f. प्रत्यूष]

पच्चेडं vi. 15 मुसलम्, a wooden pestle for cleaning rice etc.

पच्चोवणी vi. 24 संमुखागमनम्, coming face to face.

पच्छी vi. 1 पिटिका, a small boil.

पच्छेणयं vi. 24 पाथेयम्, provisions for a journey. (पत्थेणयं seems to be the correct reading) [f. पाथेय]

पज्जणं vi. 11 पानम्, drinking.

पज्जा vi. 1 अधिरोहिणी, a ladder. [f. पर्याय !]

पज्जुणसरं vi. 32 इक्षुसदृशं तृणम्, a kind of grass resembling sugar-cane. [f. प्रद्युम्नशर]

पंचंगुली vi. 17 एरण्डवृक्षः, the castor oil plant [f. पञ्चाङ्गुल]

पंचावण्णा vi. 27 पञ्चाधिकपञ्चाशत्, fiftyfive. [f. पञ्चपञ्चाशत् cf. Hc. Gr. ii. 174]

पट्टिसंगं vi. 23 ककुदम्, the hump.

पंडसुआ vi. 14 ज्या, bowstring.

पडलं vi. 5 नीव्रम्, the edge of the thatch.

पडवा vi. 6 पटकुटी, a tent. (Tr. पडमा) [f. पट]

पडाली vi. 9 पङ्क्तिः, a row. [f. पटालि]

पडिअं vi. 12 विघटितम्, separated. [f. पतित]

पडिअग्गिअं vi. 74 परिभुक्तम्, eaten, enjoyed. वर्धापितम्, caused to grow. पालितम्, protected, guarded.

पडिअज्झओ vi. 31 उपाध्यायः, a teacher. [fr. Dr. paḍi or baḍi and उपाध्याय]

पडिअंतओ vi. 32 कर्मकरः, a hired labourer.

पडिअरो vi. 17 चुल्लीमूलम्, the base of the fire-place.

पडिअली vi. 28 त्वरितः, quick, speedy.

पडिएल्लिओ vi. 32 कृतार्थः, successful, contented.

पडिक्कुओ vi. 19 प्रतिक्रिया, retaliation, requital. [f. प्रतिक्रिया]

पडिक्खरो vi. 25 क्रूरः, cruel.

पडिखंधं vi. 28 जलवहनम्, । जलमुह्यतेऽनेनेति जलवहनम् । दृत्यादि, anything to carry water with, such as a leathern bag. अन्ये जलवाहमाहुः, a water-bearer.

पडिखंधी vi. 28 जलवहनम्, anything to carry water with. (cf. the prec.) अन्ये जलवाहमाहुः, a water-bearer.

पडिच्छओ vi. 16 समयः, time, opportunity.

पडिच्छंदो vi. 24 मुखम्, the face. [f. प्रतिच्छन्द]

पडिच्छिआ vi. 21 प्रतीहारी, a female doorkeeper. चिरप्रसूता महिषीत्यन्ये, a she-buffalo which brought forth its young after a long time. [f. प्रतिइच्छिका].

पडिणिअंसणं vi. 36 रात्रौ परिधेयवस्त्रम्, a cloth to be worn in the night. [f. प्रतिनिवसन]

पडित्थिरो vi. 20 सदृशः, similar.

पडिपिंडिअं vi. 34 प्रवृद्धम्, full-grown

पडिरंजिअं vi. 32 भग्नम्, broken.

पडिलग्गलं vi. 33 वल्मीकम्, an ant-hill.

पडिल्ली vi. 65 वृतिः, a fence, enclosure. तिरस्करिणी, a curtain.

पडिवेसो vi. 21 विक्षेपः, scattering.

पडिसंतं vi. 18 प्रतिकूलम्, unfavourable. अस्तमितमिति सातवाहनः, set.

पडिसाओ vi. 17 घर्घरकण्ठः, having an indistinct voice. [Tr. f. प्रतिशब्दवत्]

पडिसारिअं vi. 33 स्मृतम्, remembered.

पडिसारी vi. 22 जवनिका, a curtain.

पडिसारो vi 16 पटुता, cleverness, skilfulness. पटुरित्यन्ये, clever, skilful. [a variant of पाडिसारो]

पडिसिद्धं vi. 71 भीतम्, frightened, alarmed. भग्नम्, broken.

पडिसुत्तं vi. 18 प्रतिकूलम्, unfavourable. [f. प्रतिस्रोत]

पडिसूरो vi. 18 प्रतिकूलः, unfavourable. (Tr. पडिऊसरो f. प्रतिस्वर)

पडिहत्थी vi. 19 वृद्धिः, growth, increase.

पडिहत्थो vi. 19, 28 प्रतिक्रिया, retaliation, requital. पूर्णः, full. वचनमिति (instead of प्रतिक्रिया) सातवाहनः, speech, word. [f. प्रतिहस्त]

पडीरं vi. 8 चोरसमूहः, a gang of robbers.

पडुआलिअं vi. 73 पटूकृतम्, acting the part of a clever person. ताडितम्, beaten. धारितम्, supported, held.

पडुजुवई vi. 31 तरुणी, a young woman. [f. Tel. paḍuchu.]

पडुलं vi. 68 लघुपिठरम्, a small pot. चिरप्रसूतम्, brought forth after a long time.

पडुवइअं vi. 14 तीक्ष्णम्, sharp.

पडुवत्ती vi. 22 जवनिका, curtain.

पडोओ vi. 9 बालः, a boy.

पडोहं vi. 22 गृहपश्चिमाङ्गणम्, the western courtyard of a house.

पड्डं vi. 1 धवलम्, white.

पड्डंसो vi. 2 गिरिगुहा, a mountain cave.

पड्डत्थी vi. 70 बहुदुग्धा, a cow which gives plenty of milk. दोहनहारिणी, a cow which avoids milking.

पड्डला vi. 8 चरणघातः, a kick.

पड्डसं vi. 6 सुसंयमितम्, well bound or restrained.

पड्डी vi. 1 प्रथमप्रसूता, a cow which is delivered for the first time [f. Tel. padda]

पड्डुआ vi. 8 चरणघातः, a kick.

पणआत्तिअं vi. 30 प्रकटितम्, displayed, manifested.

पणओ vi. 7 पङ्कः, mud.

पणवण्णा vi. 27 पञ्चाधिकपञ्चाशत्, fiftyfive [Hc. Gr. ii. 174 f. पञ्चपञ्चाशत्]

पणामणिआ vi. 30 स्त्रीषु प्रणयः, attachment to women.

पणिअं vi. 7 प्रकटम्, plain, apparent.

पणिआ vi. 3 करोटिका, a wine-serving cup (cf. कुंतली supra.)

पंडरंगो vi. 23 रुद्रः, Rudra [f. पाण्डराङ्ग)

पंडविअं vi. 20 जलार्द्रम्, wet with water.

पण्हओ vi. 3 स्तनधारा, a stream from the breast. [tr. प्रस्नुत]

पत्तट्ठो vi. 68 बहुशिक्षितः, well-learnt, well-trained. सुन्दरः, handsome. [f पात्रार्थं]

पत्तणं vi. 64 बाणस्य फलं, a kind of fruit. पुङ्खः, the feathered part of an arrow.

पत्तपसाइआ vi. 2 पुलिन्दशिरसि पर्णपुटम्, a cup of leaves on the head of a Pulinda [f. पत्ती + पसाइआ q. v.]

पत्तपिसालसं vi. 2 पुलिन्दशिरसि पर्णपुटम्, a cup of leaves on the head of a Pulinda [a variant of the prec.]

पत्तलं vi. 14 तीक्ष्णम्, sharp. कृशमित्यन्ये, lean, emaciated.

पत्तिसमिद्धं vi. 14 तीक्ष्णम्, sharp. [f. पत्र-समृद्ध]

पत्ती vi. 2 पुलिन्दशिरसि पर्णपुटम्, a cup of leaves on the head of a Pulinda.

पत्थरभल्लिअं vi. 36 कोलाहलकरणम्, making a confused noise.

पत्थरा vi. 8 चरणघातः, a kick [Tr. f. प्रस्तर]

पत्थरिओ vi. 20 पल्लवः, a sprout, tender leaf.

पत्थारी vi. 69 निकरः, a heap, collection. प्रस्तरः, a couch (of leaves or flowers) [f. प्रस्तार]

पत्थिओ vi. 10 शीघ्रः, quick, swift.

पत्थीणं vi. 11 स्थूलवस्त्रम्, a coarse cloth सामान्येन स्थूलमित्येके, stout, bulky.

पद्दं vi. 1. ग्रामस्थानम्, the site of a village.

पद्धरं vi. 10 ऋजु, straight.

पद्धारो vi. 13 छिन्नलाङ्गूलः, with the tail cut off.

पंती vi. 2 वेणी। केशरचना, a plait of hair [f. पङ्क्ति]

पंथुच्छुहणी vi. 35 श्वशुरकुलात्प्रथममानीता वधूः, a newly married girl who is brought from her father-in-law's house for the first time.

पप्पीओ vi. 12 चातकः, a bird supposed to live only on rain drops, Cuculus melanoleucus.

पप्फाडो vi. 9 अग्निभेदः, a kind of fire.

पप्फिडिअं vi. 22 प्रतिफलितम्, reflected.

पप्फुअं vi. 64 दीर्घम्, long. उड्डीयमानम्, flying up.

पप्फोडिअं vi 27 पक्खोडिअं। निर्झाटितमित्यर्थः, disentangled. (but cf. Hc. Gr iv. 42, 130) [f. प्रस्फोटित]

पब्भारो vi. 66 संघातः, a group or collection. गिरिगुहा, a mountain cave.

पब्भोओ vi. 10 भोगः, enjoyment [f. प्र-भोग]

पंपुअं vi. 12 दीर्घम्, long.

पंफुल्लिअं vi. 17 गवेषितम्, searched.

पम्हरो vi. 3 अपमृत्युः, sudden or untimely death. [f. अपस्मार ?]

पम्हलो vi. 13 किञ्जल्कः, the filament of a lotus or any other plant. [f. पक्ष्मल]

पम्हारो vi. 3 अपमृत्युः, sudden or untimely death. [a variant of पम्हरो q. v.]

पयट्टिओ vi. 26 प्रवर्तितः, prompted. [f. प्रवर्तित]

पयड्डणी vi. 72 द्वाःस्था । पनीहारी, a female doorkeeper. आकृष्टिः । आकर्षणम्, attraction. महिषी । चिरप्रसूता, a she-buffalo which has brought forth a long time ago.

पययं vi. 6 अनिशम्, always.

पयला vi. 6 निद्रा, sleep.

पयलाओ vi. 72 हरः, the God, Siva. सर्पः, a snake. [f. पद्लाय]

पयलायमत्तो vi. 36 मयूरः, a peacock [f. the prec + मत्तो]

पयलो vi. 7 नीडम्, a nest.

पयवई vi. 16 सेना, an army.

पयामं vi. 9 अनुपूर्वम्, regular, symmetrical.

परक्कं vi. 8 अल्पं स्रोतः, a small stream, a brook. [f. Pers. parak !]

परडा vi. 5 सर्पविशेषः, a kind of snake.

परड्ड vi. 70 पीडितम्, troubled. पतितम्, fallen. भीरु, timid. [f. अपराद्ध]

परमाओ vi. 27 सुरतम्, sexual intercourse. [f. परमत]

परमुहत्तो v. 29 वृक्षः, a tree [f. परमुहत्त]

परिअट्टलिअं vi. 36 परिच्छिन्नम्, limited.

परिअट्टो vi. 15 रजकः, a washerman.

परिअड्डो vi 73 वृतिः, a fence, enclosure. मूर्खः, a fool.

परिअरो, a variant of परिल्हिओ q. v.

परिअली vi. 12 स्थालम् । भोजनभाण्डमिति यावत्, a plate or dish for eating.

परिउत्थो vi. 13 प्रोषितः, living away from home. [cf. पउत्थं]

परिच्छूढो vi. 25 उत्क्षिप्तः, raised, thrown up.

परिडमंतो vi. 72 निषिद्धः, prohibited. भीरुः, timid. (Tr. परमत्तो f. परभक्त)

परिलिओ vi. 24 लीनः, adhered, completely absorbed.

परिल्हआसो vi. 33 अज्ञातगतिः, of unknown movements.

परिवारिओ vi. 30 घटितः, joined, connected.

परिवासो vi. 26 क्षेत्रशयः, lying down in the field. [f. परिवार्श्व]

परिवाहो vi. 23 दुर्विनयः, misconduct, imprudence.

परिहच्छं vi. 71 पटुः, clever, skilful. मन्युः, anger. [f. परिहस्त]

परिहट्टी vi. 21 आकृष्टिः, attraction. (cf. परिहट्ट in the list of Verbal substitutes below) [f. परिघट्ट]

परिहणं vi. 21 परिधानम्, a garment; dress. [f. परिधान]

परिहलाविओ vi. 29 जलनिर्गमः, water course, flow of water.

परिहाओ vi. 25 क्षीणः, emaciated.

परिहारइत्तिआ vi. 37 ऋतुमती, a woman during her courses. [f. परिहार-स्त्री)

परिहारिणी vi. 31 चिरप्रसूता महिषी, a she-buffalo which has brought forth a long time ago.

परिहालो vi. 29 जलनिर्गमः, flow of water, water course [a variant of परिहलाविओ]

परिहो vi. 7 रोषः, anger.

परेओ vi. 12 पिशाचः, a fiend, demon [f. परेत]

परेवयं vi. 18 पादपतनम्, falling at the feet, prostration.

पलं vi. 1 स्वेदः, sweat.

पलसं vi. 70 कर्पासफलम्, a cotton fruit. स्वेदः, sweat.

पलह् vi. 3 सेवा, service.

पलहिअं vi. 15 विषमम्, uneven. अन्ये तु आवृतमहीवास्तुवाचक इत्याहुः, an enclosed site or house.

पलही vi. 4 कर्पासः, cotton. Hc. Gr. ii. 174.

पलाओ vi. 8 चोरः, a thief. [f. पलायित]

पलासी vi. 14 भल्ली, an arrow with a crescent-shaped head.

पलिहओ vi. 20 मूर्खः, a fool. [f. उपलहृदय]

पलिहस्सं vi. 16 ऊर्ध्वदारु, an upright piece of wood or post.

पलिहाओ vi. 16 ऊर्ध्वदारु, an upright piece of wood or post.

पलोट्टजीहो vi. 35 रहस्यभेदी, a discloser of secrets. (Tr. पलट्टजीहो) [f. पर्यस्तजिह्व]

पल्हवायं vi. 26 क्षेत्रम्, a field. बल्हवायं इति दन्त्योष्ठ्यादिरप्ययमिति गोपालः

पल्लविअं vi. 19 लाक्षारक्तम्, dyed red with lac. [f. पल्लवित]

पवड्ढो vi. 11 घनः । लोहकुट्टनोपकरणमित्यर्थः, an iron club.

पवरंगं vi. 28 शिरः, the head [Hc. f. प्रवराङ्ग]

पवहाइअं vi. 34 प्रवृत्तम्, gone forward, proceeded.

पविआ vi. 4 पक्षिणां पानभाजनम्, a vessel for watering birds.

पविरइओ vi. 28 त्वरितः, quick, speedy.

पविरंजिओ vi. 74 स्निग्धः, attached, affectionate. कृतनिषेधः, prohibitor.

पव्वइसेहं vi. 31 बालमयकण्टकम्, a kind of flower

पव्वक्को vi. 69 नखः, a nail. शरः, an arrow. बालमृगः, a young deer.

पव्विद्धं vi. 11 प्रेरितम्, urged, instigated.

पसओ vi. 4 मृगविशेषः, a kind of animal.

पसंडि vi. 10 कनकम्, gold. (Dp. Pl. 50 पसिंडि) [f. Tel. pasidi.]

पसरेहो vi. 13 किञ्जल्कः, the filament of a lotus or any other plant.

पसवडक्कं vi. 30 विलोकनम्, looking, observation.

पसाइआ vi. 2 पुलिन्द्रशिरसि पर्णपुटम्, a cup of leaves on the head of a Pulinda.

पसिअं vi. 6 पूगफलम्, the betel-nut, Areca faufel.

पसुहत्तो vi. 29 वृक्षः, a tree [a variant of परसुहत्तो q. v.]

पसूअं vi. 9 कुसुमम्, a flower [f. प्रसूत]

पसेवओ vi. 22 ब्रह्मा, the God Brahmā.

पहप्पलो vi. 18 पूपः, a cake.

पहट्ठो vi 9 दृप्तः, proud [f. प्रहृष्ट]

पहणं vi. 5 कुलम्, family. lineage.

पहणी vi. 5 संमुखागतनिरोधः, obstruction to one coming near.

पहदं vi. 10 सदादृष्टम्, seen always.

पहम्मं vi. 11 सुरखातम्, a natural pond.

पहयरो vi. 15 निकरः, a collection, heap

पहिअं vi. 6 मथितम्, churning. [Tr. f. मथित]

पहेणयं vi. 73 भोजनोपायनम्, present of food उत्सवः, a festival.

पहोइअं vi. 26 पर्याप्तम्, adequate. sufficient. प्रभुत्वमित्यन्ये mastery, ascendancy.

पाइअं vi. 39 वदनविस्तारः, broadening of the face.

पाउअं vi. 38 हिमम् frost, snow. Also a variant of पाऊ, q. v.

पाउक्कं vi. 41 मार्गीकृतम्, led, guided.

पाउग्गिओ vi. 42 सभिकः । द्यूतकारयिता, a gambling-house keeper. सोढ इत्यन्ये, endured, put up with. [a variant of the foll.]

पाउग्गो vi. 41 सभ्यः, a gambling-house keeper.

पाउरणी vi. 43 कवचम्, an armour. [Hc. (Gr. i. 175) f. प्रावरण]

पाऊ vi. 75 भक्तम्, distributed, allotted इक्षुः, the sugar-cane स्वार्थे के पाउअं इत्यपि.

पाओ vi. 37 रथचक्रम्, the wheel of a chariot.

पाइचरो vi. 34 आसक्तचित्तः, having the mind fixed on any object.

पाइलसउणो vi. 46 हंसः, a swan, a goose [f. पाटलशकुन cf. the foll.]

पाइलो vi. 76 हंसः, a swan, goose. वृषभः, a bull कमलम्, a lotus [f. पाटल]

पाइवणं vi. 18 पादपतनम्, prostration, falling at the feet. [f. पादपतन]

पाडिअग्गो vi. 44 विश्रामः, rest.

पाडिअज्झो vi. 43 यः पितृगृहात्पतिगृहं वधूं नयति one who leads a girl from her father's to her husband's house.

पाडिसारो vi. 16 पटुता, cleverness, skilfulness.

पाडिसिद्धी vi. 77 स्पर्धा, rivalry, jealousy, सदृशः, similar. समुदाचारः, proper practice or usage. [f. प्रतिस्पर्धा]

पाडिलेरा vi. 42 खलीनयुक्ता, furnished with or having the bit of a bridle

पाडिहच्छी, a variant of पारिहच्छी, q. v.

पाडुक्को vi. 76 समालम्भनम्, smearing the body with unguents. पटुः, clever, skilful.

पाडुंकी vi. 39 व्रणिशिबिका, a litter for the wounded.

पाडुंगोरी vi. 78 विगुणः worthless. मद्यासक्तः, fond of liquor. दृढकलविरचना वृत्तिः, a strong fence.

पाडुच्ची vi. 39 तुरगमण्डनम्, adorning a horse.

पाडुडुओ vi. 42 प्रतिभूः, a surety.

पाणद्धी vi. 39 रथ्या, a road.

पाणाअओ vi. 38 श्वपचः, a man of a low caste.

पाणाली vi. 40 हस्तद्वयप्रहारः, beating with both the hands.

पाणो vi. 38 श्वपचः, a man of a low caste.

पांडविअं vi. 20 जलार्द्रम्, wet with water [variant of पंडविअं q. v.]

पामद्दा vi. 40 पादाभ्यां धान्यमर्दनम्, crushing grain with feet [f. पादमृद्]

पायडं vi. 40 अङ्गनम्, a courtyard.

पायप्पडणो vi. 45 कुक्कुटः, a cock. [f. पाद-प्रहण]

पायलं vi. 38 चक्षुः, the eye.

पारंकं vi. 41 सुरामानभाण्डम्, a measuring cup or vessel for liquor.

पारद्धं vi. 77 पूर्वकृतकर्मपरिणामः, result of actions done before. आखेटकः, a hunter. पीडितः, troubled.

पारंपरो vi. 44 राक्षसः, a Rākṣasa, an evil spirit.

पारयं vi. 38 सुराभाण्डम्, a liquor pot.

पारावरो vi. 43 गवाक्षः, a window.

पारिहच्छी vi. 42 माला, a garland of flowers. पाडिहच्छी शिरोमाल्यमित्यन्ये, a garland worn on the head.

पारिहट्टी vi. 72 द्वाःस्था । प्रतीहारी, a female doorkeeper. आकृष्टिः । आकर्षणम्, attraction. महिषी । चिरप्रसूता, a she-buffalo which has brought forth a long time ago.

पारी vi. 37 दोहनभाण्डम्, a milking vessel [ts.]

पारुअग्गो vi. 44 विश्रामः, rest.

पारुअलो vi. 44 पृथुकः, rice parched and flattened.

पारुहलं vi. 45 मालीकृतम्, made into a series or row.

पालप्पो vi. 76 विप्लुतः, submerged, drowned. प्रतिसारः, repelling, applying remedies to a wound.

पाली vi. 37 दिक्, a direction or point of the compass. [ts !]

पालीबंधो vi. 45 तटाकः, a tank. [ts.]

पालीहम्मं vi. 45 वृतिः, a fence or enclosure.

पालो vi. 75 शौण्डिकः, a seller of liquor, जीर्णः, old, worn out.

पावो vi. 38 सर्पः. a snake. [f. Dr. pāmu or pāvu]

पासं vi. 75 अक्षि, the eye. विशोभम्, devoid of lustre or brilliance. [f. पश्]

पासणिओ vi. 41 साक्षी, a witness. [f. पार्श्वनीत]

पासल्लं vi. 76 द्वारम्, a door. तिर्यक्, transverse, horizontal.

पासाणिओ vi. 41 साक्षी, a witness [a variant of पासणिओ q. v.]

पासाला vi. 14 भल्ली, an arrow with a crescent shaped head.

पासावओ vi. 43 गवाक्षः, a window. [f. पासं q. v. + आपद्]

पासी vi. 37 चूडा, the hair on the top of the head, the top-lock.

पाहुग्गं vi. 40 विक्रेयम्, saleable.

पाहेज्जं vi. 24 पाथेयम्, provisions for a journey [f. पाथेय]

पिअणं vi. 48 दुग्धम्, milk. [f. पिब् !]

पिअमा vi. 49 फलिनी, the Priyaṅgu creeper.

पिअमाहवी vi. 51 कोकिला, the female cuckoo. [f. प्रियमाधव]

पिउली vi. 78 कर्पासः, cotton. तूललतिका । यन्मध्यात्सूत्रतन्तुर्निःसरति, a roll of cotton drawn out in spinning.

पिंसुली vi. 47 मुखमारुतापूरिततृणवाद्यम्, a wind-instrument made of straw.

पिंगंगो vi. 48 मर्कटः, a monkey. [f. पिङ्गाङ्ग]

पिच्छिली vi. 47 लज्जा, shame.

पिच्छी vi. 37 चूडा, the hair on the top of the head; the top-lock. [f. पुच्छ]

पिंचु vi. 46 पक्करीरम्, the fruit of a thorny plant growing in deserts, Capparis aphylla, Roxb.

पिंछोली vi. 47 मुखमारुतापूरिततृणवाद्यम्, a wind-instrument made of straw.

पिंजरुडो vi. 50 भेरुण्डः । वदनद्वयोपेतो भारुण्डाख्यः पक्षी, a fabulous bird with two heads.

पिंजिअं vi. 49 विधुतम्, shaken. पिंजिअयं इत्यपि.

पिंजिअयं, a variant of the prec.

पिट्ठखउरा vi. 50 कलुषा सुरा, muddy liquor.

पिट्टंतं vi. 49 गुदः, the anus. [f. पृष्ठान्त]

पिडच्छा vi. 49 सखी, a female friend.

पिणाई vi. 48 आज्ञा, an order.

पिणाओ vi. 49 बलात्कारः, violence, force.

पिंडरयं, a variant of पिंडारं q. v.

पिंडलइअं, a variant of पेंडलिअं q. v.

पिंडी vi. 47 मञ्जरी, a cluster of blossoms.

पिंडीरं vi. 48 दाडिमम्, the pomegranate fruit. पिंडरयं इत्यन्ये.

पिण्णी vi. 46 क्षामा, thin, lean.

पिप्पओ vi. 78 मशकः, a mosquito. उन्मत्तः, mad. Also a cricket cf. note, iii. 54

पिप्पडा vi. 48 ऊर्णापिपीलिका, a spider.

पिप्पडिअं vi 50 यत्किंचित्पठितम्, anything read. [onomatopoetic f. पिटिपिटित]

पिप्परी vi. 79 वृषभः, a bull. हंसः, a swan, goose.

पिरिखं vi. 46 जलम्, water [f. पिब्]

पिरिडी vi. 47 शकुनिका, a bird.

पिलणं vi. 49 पिच्छिलो देशः, slimy land.

पिल्लिरी vi. 79 गण्डूत्संज्ञं तृणम्, a kind of

grass. चीरि, a cricket. घर्मः, warmth, heat.

पिल्ल vi. 46 लघुपक्षिरूपम्, a young bird. [f. Tel. pilla]

पिढंडो vi. 79 वाद्यविशेषः, a kind of musical instrument. विवर्णः, colourless, pale.

पिहुलं vi. 47 मुखमारुतापूरिततृणवाद्यम्, a wind instrument made of straw.

पिहोअरो vi. 50 तनुः, the body.

पीई vi. 51 तुरङ्गमः, a horse.

पीसट्टई vi. 51 चोरभार्या, a wife obtained by stealth.

पीडं vi. 51 इक्षुनिपीडनयन्त्रम्, a sugarcane press.

पीणं vi. 51 चतुरस्रम्, square. [f. पीन]

पीलुट्ठं vi. 51 प्लुष्टम्, burnt.

पुअंडो vi 53 तरुणः, a youth. [f. पौगण्ड]

पुआइणी vi. 54 पिशाचगृहीता, possessed by a demon or fiend. उन्मत्ता दुःशीला चेत्यन्ये, mad, reprobate. [f. पिशाचिनी (or पुवादिन् !)]

पुआई vi. 80 तरुणः, a youth. उन्मत्तः, mad. पिशाचः, a fiend, demon. [f. पिशाच]

पुडइअं vi 54 पिण्डीकृतम्, made into a lump. पिंडलइअं इत्यपि.

पुडइणी vi. 55 नलिनी, a lotus plant. [He. f. पुटकिनी]

पुडिंगं vi. 80 वदनम्, the face. बिन्दुः, a drop.

पुणई vi. 38 श्वपचः, a man of a low caste.

पुंडइअं vi. 54 पिण्डीकृतम्, made into a lump. पिंडलइअं इत्यपि.

पुंडे vi. 52 व्रज, go, depart.

पुंडो vi. 52 गर्तः, a hollow, hole. [f. Tam. puṇḍai]

पुण्णवत्तं vi. 53 प्रमोदहृतवस्त्रम्, a cloth taken away as a sign of joy. [f. पूर्णपात्र]

पुण्णाली vi. 53 असती, an unchaste woman. [Tr. f. पुंश्चली]

पुत्थं vi. 52 मृदु, soft.

पुप्पुअं vi. 52 पीनम्, fat, stout.

पुप्फा vi. 52 पितृष्वसा, father's sister (Tr. पुप्फी f. पितृष्वसा)

पुंपुअं vi. 52 संगमः, union.

पुरिल्लदेवो vi. 55 असुरः, an Asura, demon. [f. पूर्वदेव]

पुरिल्लपहाणा vi. 56 अहिदंष्ट्रा, the fang of a snake.

पुरिल्लो vi. 53 प्रवरः excellent or distinguished.

पुरुपुरिआ vi. 55 उत्कण्ठा, longing, anxiety. [onomatopoetic]

पुरुहूओ vi. 55 घूकः, an owl.

पुरोहडं vi. 15 विषमम्, uneven. अन्ये तु आवृतमहीवास्तुवाचक इत्याहुः, an enclosed site or house. पश्चोकडमिति तु सातवाहनः

पुलासिओ vi. 55 अग्निकणः, a spark of fire.

पुली vi. 79 व्याघ्रः, a tiger. सिंहः, a lion. [f. Dr. puli]

पुव्वाड vi. 52 पीनम्, fat, stout.

पूअं vi. 56 दधि, curds.

पूआ vi. 54 पिशाचगृहीता, possessed by a demon or fiend.

पूणी vi 56 तूललता । यस्मात्सूत्रतन्तुर्निःसरति, a roll of cotton drawn out in spinning.

पूणो vi. 56 हस्ती, an elephant.

पूंडरिअं vi. 57 कार्यम्, work.

पूरणं vi. 56 शूर्पम्, a winnowing basket. [ts.]

पूरी vi. 56 तन्तुवायोपकरणम्, a weaver's implement.

पुरोट्टी vi. 57 अवकरः, sweepings.

पुसो vi. 80 सातवाहनः, King Hāla. शुकः, a parrot.

पेआलं vi. 57 प्रमाणम्, size [f. माप]

पेच्छुओ vi. 58 दृष्टमात्राभिलाषी, one who desires a thing as soon as it is seen. [f. Pkt. पेच्छ]

पेज्जलं vi. 57 प्रमाणम्, size. [f. माज्य !]

पेज्जालो vi. 7 विपुलः, wide, extensive.

पेडइओ vi 59 कणादिविक्रेता वणिक्, a merchant dealing in grains.

पेड्डा vi. 80 भित्तिः, a wall. द्वारम्, a door. महिषी, a she-buffalo. केचित्पेड्डुशब्देन महिषमाहुः

पेढालं cf. the foll.

पेढालो vi. 7 विपुलः, wide, extensive. पेढालं वर्तुलमिति द्रोणः, round.

पेंडं vi. 81 खण्डम्, a piece. वलयः, a ring. [f. Dr. peṇḍara]

पेंडओ vi. 53 तरुणः, a youth. षण्ढ इत्यन्ये, a eunuch.

पेंडधवो vi. 59 खड्गः, a sword.

पेंडवालं vi. 54 पिण्डीकृतम्, made into a lump. पिंडलइअं इत्यपि.

पेंडलो vi. 58 रसः, juice.

पेंडलिअं vi. 54 पिण्डीकृतम्, made into a lump. पिंडलइअं इत्यपि.

पेंडारो vi. 58 गोपः, a cowherd. महिषीपाल इति देवराजः, a buffalo-herd, a keeper of she-buffaloes.

पेंडोली vi. 59 क्रीडा, sport, play.

पेंढा vi. 50 कलुषा सुरा, muddy liquor.

पेरणं vi. 59 ऊर्ध्वस्थानम्, an elevated place.

पेरिज्जं vi. 58 साहाय्यम्, help.

पेल्लडी vi. 54 पिण्डीकृतम्, made into a lump. पिंडलइअं इत्यपि.

पेल्लिअं vi. 57 पीडितम्, troubled.

पेसणं vi. 57 कार्यम्, work. [f. पेषण]

पेसणआरी vi. 59 दूती, a female messenger. [f. प्रेषणकारी]

पेहुणं vi. 58 पिच्छम्, a feather of a tail

पोअइआ vi. 63 निद्राकरीलता, a kind of creeper.

पोअंडो vi. 61 मुक्तभयः, free from fear, fearless. षण्ढ इत्यन्ये, a eunuch

पोअंतो vi. 62 शपथः, an oath.

पोअलओ vi. 81 आश्विनमासोत्सवः, a festival in Aśvina (September-October) in which the husband eats a cake received from the hand of his wife. अपूपः, a small round cake. बालवसन्त इत्यन्ये, the early spring.

पोआओ vi. 60 ग्रामप्रधानः, the headman of a village.

पोआलो vi. 62 वृषभः a bull.

पोइआ vi. 63 निद्राकरी लता, a kind of creeper.

पोइओ vi. 63 कान्दविकः, a baker, confectioner. खद्योत इत्यन्ये, a firefly.

पोउआ vi. 61 करीषाग्निः, the fire of dry cowdung.

पोओ vi. 81 धववृक्षः, a kind of tree, Grislea tomentosa लघुसर्पः, a small snake. [Hc. f. पोत]

पोच्चं vi. 60 सुकुमारम्, very delicate, soft.

पोट्टं vi. 60 उदरम्, the belly. [f. Dr. poṭṭa; (or f. पुष्ट !)]

पोणिआ vi. 61 सूत्रभृत्तर्कुः, a spindle, with thread wound round it.

पोणिओ vi. 28 पूर्णः, full.

पोंडो vi. 60 यूथाधिपतिः, the leader of a troop or band.

पोत्तओ vi. 62 वृषणः, the testicles.

पोत्ती vi. 60 काचः, glass.

पोमरं vi. 63 कुसुम्भरक्तं वस्त्रम्, a cloth dyed with safflower.

पोरच्छो vi. 62 दुर्जनः, wicked person, or back-biter. (Tr. पोरत्थो = मत्सरी f. पौरस्त्य]

पोरत्तं vi. 26 क्षेत्रम्, a field.

पोलखा vi. 63 खेटितभूमिः, consumed land.

पोलिओ vi. 62 सौनिकः, a butcher.

पोत्तिओ vi. 61 दुःस्थः, poor, miserable.

पोइणो vi. 62 लघुमत्स्यः, a small fish.

फ

फंसणं vi. 87 युक्तम्, joined, united. मलिनम्, dirty.

फंसुली vi. 82 नवमालिका, a kind of jasmine.

फंसुलो vi 82 मुक्तः, released, left.

फग्गू vi. 82 वसंतोत्सवः, the vernal festival.

फडं vi. 86 सर्पस्य सर्वशरीरम्, the whole body of a snake. फणः, the hood. [f. फट]

फंफसओ vi. 83 लताभेदः, a kind of creeper.

फरओ vi 82 फलकः, a board, slab [f. फरक prob. a variant of फलक]

फलही vi. 82 कर्पासः, cotton.

फलिआरी vi. 83 दूर्वा, the dūrva-grass, Panicum dactylon.

फली vi. 86 लिङ्गम्, a sign, mark. वृषभः, a bull.

फसलं vi. 87 सारम्, the essence. स्थासकः perfuming the body with fragrant unguents.

फसलाणिओ vi. 83 कृतविभूषः, adorned.

फसलिओ vi. 83 कृतविभूषः, adorned.

फसुलो vi. 82 मुक्तः, released, left.

फिक्की vi. 83 हर्षः, joy.

फिड्डो vi. 84 वामनः; a dwarf [f. Tel. potti ?]

फिप्पं vi. 83 कृत्रिमम्, adopted, feigned.

फुक्का vi. 84 मिथ्या, false. [onomatopoetic ?]

फुफ्फी vi. 84 रजकी, washerwoman.

फुंटा vi. 84 केशबन्धः, a hair-band.

फुंफुआ vi. 84 करीषाग्निः, the fire of dry cowdung.

फुरिअं vi. 84 निन्दितम्, censured.

फुलंधुओ vi. 85 भ्रमरः, a black bee. [f. फुलंधय]

फुओ vi. 85 लोहकारः, a blacksmith.

फेणवंधो vi. 85 वरुणः, Varuṇa, the god of the ocean. [f. फेनबन्धु]

फेणवहो vi. 85 वरुणः, Varuṇa, the god of the ocean.

फेलाया vi. 85 मातुलानी, the wife of maternal uncle.

फेल्लो vi. 85 दरिद्रः, poor.

फेल्लुसणं vi. 86 पिच्छिलो देशः, slimy land. पतनम्, falling down, a fall.

फेसो vi. 87 त्रासः, fear. सद्भावः, good disposition or nature.

फोइअयं vi. 87 मुक्तम्, released, left विस्तारितम् extended.

फोओ, a variant of फोसो, q. v

फोडिअयं vi. 88 राजिका, black mustard, Sinapis racemosa. धूमितं । शाकादि, darkened (curry etc). रात्रावटव्यां सिंहादिरक्षाप्रकारः, protection from lions etc. at night in the forest.

फोंका vi. 86 भीषयितुं शब्दः, a noise for terrifying.

फोसो vi. 86 उद्गमः, going up, rising. फोओ इत्यन्ये.

ब

बइल्लो vi. 91 बलीवर्दः, an ox [Hc. Gr. ii 174 f. बलीवर्दः]

बउहारी, a variant of बोहारी, q. v.

बक्करम् vi. 89 परिहासः, joking, jest.

बड्डुवालो a variant of चड्डुवालो, q. v.

चड्डुओ vi. 89 त्रपुपट्टाख्यः कर्णाभरणविशेषः, a kind of ear-ornament. [f. चड्ड]

बंधो vi. 88 भृत्यः, a servant [Pers. bandak f. बन्ध ?]

बंधोल्लो vi. 89 मेलकः, an assemblage. [f. बंध]

बप्पीहो vi. 90 चातकः, a bird supposed to live only on rain-drops, Cuculus melanoleucus. दन्त्योष्ठ्यादिः केश्चिदिष्यते.

बप्पो vi. 88 सुभटः, a warrior. पितेत्यन्ये, father. [f. वप]

बप्फाउलं vi. 92 अतिशयोष्णम्, very hot. केषांचिद्दन्त्योष्ठ्यादिरयम्. [f. बाष्पाकुल though He. contradicts it.]

बब्बरी vi. 90 केशरचना, dressing the hair.

बब्भो vi. 88 वर्ध्रः, a leather strap.

बमालो vi. 90 कलकलः, a confused noise. दन्त्योष्ठ्यादिः कैश्चिदिष्यते.

बंभणिआ, a variant of the foll. q. v.

बंभणी vi. 90 हालाहलः, a kind of lizard. स्वार्थे के बंभणिआ.

बंभहरं vi. 91 कमलम्, a lotus [f. ब्रह्मगृह] (Tr. बम्हहरं)

बरुअं vi. 91 इक्षुसदृशतृणम्, a kind of grass resembling sugar-cane दन्त्योष्ठ्यादिः कैश्चिन्निबद्धः.

बलमड्डा vi. 92 बलात्कारः, violence, force [f. बल-मुट् or - मृद्]

बलवट्टी vi. 91 सखी, a female friend व्यायामसहेत्यन्ये, exerting. दन्त्योष्ठ्यादिः कैश्चिन्निबद्धः

बलामोडी vi. 92 बलात्कारः, violence, force [f. बलामोडा f. बलात्-मुड्]

बलिओ vi. 88 पीनः, fat, stout. [f. बल; Tel. balisina]

बव्वाहो vi. 89 दक्षिणहस्तः, the right hand.

बहलं vi. 89 पङ्कः, mud.

बहुणो vi. 97 चोरः, a thief. धूर्तः, a rogue. (Tr. बहुजाणो f. बहुज्ञान)

बहुमुहो vi. 92 दुर्जनः, a wicked person. [f. बहुमुख]

बहुराणा vi. 91 खड्गधारा, the edge of a sword.

बहुरावा vi. 91 शिवा, a jackal. [f. बहुरव]

बाउल्ली vi. 92 पाञ्चालिका, a doll. केषांचिद्दन्त्योष्ठ्यादिः [f. व्याप्]

बाणो vi. 97 सुभगः, lovely, fortunate. पनसः, the breadfruit tree, the jack.

बालओ vi. 92 वणिक्पुत्रः, son of a merchant. [f. बालक]

बिआया vi. 93 घुनो कीटो, insects which go about closely attached to each other.

बिग्गाइआ, a variant of the foll q. v.

बिग्गाई vi. 93 घुनो कीटो, insects which go about closely attached to each other. स्वार्थे के बिग्गाइआ.

बिबोवणयं vi. 98 क्षोभः, disturbance, agitation. विकारः, modification, transformation उच्छीर्षकम्, a pillow.

बीअओ vi. 93 असनवृक्षः, a tree, Terminalia alata tomentosa. बीअणो इत्यन्ये [f. बीजक]

बीअजमणं vi. 93 बीजमलनखलम्, a threshing floor. दन्त्योष्ठ्यादिः केषांचित्. [f. बीजमलन ?]

बीअणो a variant of बीअओ, q. v.

बीलओ vi. 93 ताडङ्कः, an ornament for the ear. दन्त्योष्ठ्यादिः केषांचित्.

बुक्कणो vi. 94 काकः, a crow. [f. बुक्कन !]

बुक्का vi. 94 मुष्टिः, the fist. व्रीहिमुष्टिरित्यन्ये, a fistful of rice.

बुक्कासारो vi. 95 भीरुः, a coward.

बुण्णो, a variant of बुण्णो, q. v.

बुत्ती vi. 94 ऋतुमती, a woman during her courses.

बुंदिणी vi. 94 कुमारीसमूहः, a group of maidens.

बुंद्री vi. 98 चुम्बनम्, kissing, a kiss सूकरः, a pig.

बुंद्रीरो vi. 98 महिषः, a buffalo. महान्, great, large. (Tr. बुड्डिरो) [f. वृद्ध]

बुंबुअं vi. 94 वृन्दम्, a multitude, a group.

बुलंबुला vi. 95 बुद्बुदः, a bubble. [onomatopoetic cf. Tel. bulabula]

बेडो vi. 95 नौः, a ship दन्त्योष्ठयादिरयं केषांचित्.

बेड्डा vi. 95 श्मश्रु, the beard.

बेली vi. 95 स्थूणा, a post, pillar.

बेसक्खिज्जं, a variant of वेसक्खिज्जं, q. v.

बेसणं, a variant of वेसणं, q. v.

बोक्कडो vi. 96 छागः, a goat. [f. बकर]

बोंगिल्लो vi. 99 भूषितः, adorned, ornamented. आटोपः, pride, arrogance.

बोडो vi. 96 धार्मिकः, righteous, virtuous. तरुण इत्यन्ये, a youth.

बोड्डं vi. 95 श्मश्रु, the beard.

बोंटणं, a variant of the foll. q. v.

बोंडं vi. 96 चूचुकम्, the nipple of a breast. बोंटणं इति शीलाङ्कः.

बोद्रं vi. 96 पृथु, great, wide, expansive.

बोद्रहो, a variant of बोद्रहो, q. v.

बोंद्रं, a variant of the foll. q. v.

बोंद्री vi. 99 रूपम्, form. मुखम्, the face. शरीरम्, the body. बोंदं मुखमित्यन्ये. [f. Dr. bondi]

बोलो vi. 90 कलकलः, a confused noise. दन्त्योष्ठयादिः केश्चिदिष्यते. [prob. a variant of बमालो]

बोव्वं vi. 96 क्षेत्रम्, a field.

बोहरो vi. 97 मागधः, a bard.

बोहारी vi. 97 संमार्जनी, a broom. बउहारी इत्यन्ये.

बोहित्थो vi. 96 प्रवहणम्, a litter or carriage, a conveyance.

भ

भग्गं vi. 99 लिप्तम्, smeared.

भट्टिओ vi. 100 विष्णुः, the God Viṣṇu. Cf. He. Gr. ii. 174. [f. भर्तृक]

भंटं vi. 100 वृन्ताकम्, the egg-fruit

भंडणं vi. 101 कलहः, a quarrel [f. भण्डन]

भंडी vi. 109 शिरीषवृक्षः, a kind of tree, Acacia sirisa. अटवी, a forest. असती, an unchaste woman. गन्त्री, a car drawn by oxen. [f. Dr. vaṇḍi or baṇḍi]

भंडु vi. 100 मुण्डनम्, tonsure, shaving.

भंडो vi. 109 छिन्नमूर्धा, decapitated. मागधः, a bard. मण्डनम्, adorning. सखा, a friend. दौहित्रः, a daughter's son.

भद्दं vi. 100 आमलकम्, a fruit of the tree, Emblic Myrobalan.

भद्दसिरी vi. 102 श्रीखण्डम्, sandal-wood. [f. भद्रश्री]

भद्दाकरी vi. 102 प्रलम्बः hanging down, pendulous.

भमभुहो vi. 101 आवर्तः, a whirlpool.

भमसो, a variant of the foll. q. v.

भमासो vi. 101 इक्षुसदृशतृणम्, a kind of grass resembling sugar-cane. भमसो इति धनपालः.

भंभलं vi. 110 अप्रियम्, an unfriendly act.

भंभलो vi. 110 मूर्खः, a fool.

भंभा vi. 100 तूर्यविशेषः, a kind of drum

भंभी vi. 99 असती, an unchaste woman.

भयवग्गामो vi. 102 मोढेरकम्, name of a place.

भरोच्छयं vi. 102 तालफलम्, the fruit of the palmyra tree, Borassus flabelliformis. [f. भार-उच्छ्रय]

भलंनं vi. 101 प्रस्खलत्, stumbling, staggering.

भल्लुंकी vi. 101 शिवा, a jackal.

भल्लू vi. 99 ऋक्षः, a bear [f. भल्लुक, भल्ल]

भव्वो vi. 100 भागिनेयः, a sister's son. [f. भव्य]

भसुआ vi. 101 शिवा, a jackal [f. भष्-उक]

भाइल्लो vi 104 हालिकः, a ploughman, cultivator.

भाउअं vi. 103 आषाढे गौर्या उत्सवविशेषः a festival to Gauri in the month of Asādha (June–July)

भाउज्जा vi 103 भ्रातृजाया, a brother's wife [f. भ्रातृजाया]

भाओ vi. 102 ज्येष्ठभगिनीपतिः, an elder sister's husband. [f. Dr. bāva or bhāva; भाव]

भायलो vi. 104 जात्यतुरंगमः, a horse of good race.

भावइआ vi. 104 धार्मिकगृहिणी, a virtuous housewife.

भाविअं vi. 103 गृहीतम्, taken, caught [f. भावित]

भासलं vi. 103 दीप्तम्, glowing, illuminated. [f भास]

भासिअं vi. 104 दत्तम्, given.

भासुंढी vi. 103 निःसरणम्, going, departing.

भिंगं vi. 104 कृष्णम्, black. [f. भृङ्ग or भिङ्ग itself.]

भिंगारी vi. 105 चीरी, a cricket मशक इत्यन्ये, a mosquito [f. भृङ्गारी]

भित्तं vi. 110 द्वारम्, a door गृहम्, a house. [ts.]

भित्तरं vi. 105 द्वारम्, a door.

भित्तिरूवं vi. 105 टङ्कच्छिन्नम्, cut with a chisel or axe

भिसंतं vi. 105. अनर्थः, evil, misfortune.

भिसिआ vi. 105 बृसी a mat or cushion of grass, the seat of an ascetic [f. बृषी !]

भुअं vi. 106 भूर्जम्, the birch-bark.

भुक्कणो vi. 110 श्वा, a dog. मद्यादिमानम्; a measuring cup for wine etc. [f. बुक्कन]

भुक्खा vi. 106 क्षुत् hunger. [f. बुभुक्षा]

भुंडीरो vi. 106 सूकरः, a pig.

भुंडो vi. 106 सूकरः, a pig.

भुत्तुणो vi. 106 भृत्यः, a servant. ओत्संयोगे इति भोत्तुणो इत्यपि. [f. भुज् !]

भुरुकुंडिअं, variant of भुरुहुंडिअं, q. v.

भुरुंडिआ vi 101 शिवा, a jackal

भुरुहुंडिअं vi. 106 उद्धूलितम्, sprinkled with dust. भुरुकुंडिअं इत्यन्ये.

भूअण्णो vi. 107 कृष्टे खले यज्ञः, a sacrifice in ploughed field.

भूओ vi. 107 यन्त्रवाहः, one who bears or controls a machine.

भूमिपिसाओ vi. 107 तालः, a palmyra tree. [f. भूमिपिशाच]

भेज्जलओ vi. 107 भीरुः, timid. [f. भी]

भेज्जो vi. 107 भीरुः, timid [f. भी]

भेडो vi. 107 भीरुः, timid.

भेरुंडो vi. 108 चित्रकः, a tiger.

भेलओ, a variant of the foll. q. v.

भेली vi. 110 आज्ञा, an order. बेडा, a boat. चेटी, a female servant. बेडायां भेलओ इत्यपि केचित्.

भोइओ vi. 108 ग्रामप्रधानम्, the headman of a village. [f. भोगिक or भोगी]

भोओ vi. 108 भाटिः, wages, hire.

भोत्तुणो, a variant of भुत्तुणो. q. v.

भोरुडो vi. 108 भारुण्डपक्षी, a fabulous bird with two heads. [f. भेरुंड !]

मोहयं vi. 108 प्रबन्धप्रवृत्तं पाथेयम्, provisions for a journey.

म

मआई vi. 115 शिरोमाला, a garland for the head.

मइअं vi. 114 भर्त्सितम्, reproached, abused.

मइमोहणी vi. 113 सुरा, liquor. (Tr. मइमोहिणी) [f. मतिमोहनी]

मइलो vi. 142 कलकलः, a confused noise, गततेजाः, devoid of lustre [f. मलित; मलिन]

मइहरो vi. 121 ग्रामप्रवरः, the headman of a village. मेहरो इत्यन्ये [f. मतिहर]

मई vi. 113 सुरा, liquor. [f. मति cf. मइमोहणी]

मउअं vi. 114 दीनम्, poor, miserable.

मउडी vi. 117 जूटः, the mass of matted hair. [f. मकुट or मुकुट]

मउंदो vi. 118 अपामार्गः, Achyranthes Aspera; a kind of plant.

मउरो vi 118 अपामार्गः, a kind of plant, Achyranthes Aspera.

मउली vi. 115 हृदयस्तोच्छलनम्, disturbance or upsetting of the heart.

मऊ vi. 113 पर्वतः, a mountain.

मऊडबंधं vi. 127 शृङ्खलारूपं ग्रीवाभरणं सव्यापसव्यं यज्ञोपवीताकारम्, a chain ornament worn across (like the sacred thread) over the left and under the right shoulder.

मक्कोडा vi. 142 ऊर्णापिपीलिका, a spider.

मक्कोडो vi. 142 यन्त्रगुम्फनार्थं राशिः, a heap for stringing together by a machine.

मग्गणिरो vi. 124 अनुगमनशीलः, addicted to follow (others).

मग्गो vi. 111 पश्चात्, afterwards. [f. मार्गतः]

मंखो vi. 112 अण्डः, an egg.

मंगलं vi. 118 सदृशम्, similar, resembling.

मंगलसज्जं vi. 126 बीजवापयोग्यं क्षेत्रम्, a field ready for sowing seeds.

मंगुलं vi. 145 अनिष्टम्, disliked, unwelcome. पापम्, sin. मंगुलो चोर इत्यन्ये, a thief.

मंगुलो cf. the prec.

मंगुसो vi. 118 नकुलः, a mungoose, an ichneumon. [f. Dr. mungisa]

मच्चं vi. 111 मलः, dirt, impurity.

मज्जा vi. 113 मर्यादा, boundary, limit. [f. मर्यादा]

मज्जिअं vi. 144 अवलोकितम्, looked at. पीतम्, drunk. [f. मार्जित, Tel. majjiga]

मज्जोक्कं vi. 118 नवपम्, fresh, new.

मज्झआरं vi. 121 मध्यम्, middle [f. मध्य.]

मज्झओ vi. 115 नापितः, a barber.

मज्झंतिअं vi. 124 मध्यंदिनम्, the noon. [f. मध्यंदिन !]

मज्झिमगंडं vi. 125 उदरम्, the belly [f. मध्यमगण्ड or °काण्ड]

मंचो vi. 111 बन्धः, a bond, fetter. मंठो बन्ध इति केचित्पठन्ति.

मंजिआ a variant of मंजुआ. q. v.

मंजीरं vi. 116 शृङ्खलकम्, a chain, fetter

मंजुआ vi. 116 तुलसी the Tulasī plant, Ocynum Sanctum. मंजिआ इत्यन्ये. [f.मञ्जुक]

मडुहिअं vi 146 परिणीतायाः कोपः, the anger of a married woman कलुषम्, muddy, turbid अश्रु tear.

मट्टो vi. 112 शृङ्गहीनः, hornless. [f. Tam. mottai]

मड्डो vi. 112 अलसः, lazy [f. मृज्-त, or Dr. maḍḍi]

मडओ vi. 115 आरामः, a garden [a variant of मयडो]

मडप्फरो vi 120 गर्वः, pride [Hc. Gr. ii. 174 calls it a भाषाशब्द) [f. मद्स्फुर]

मडवोज्झा vi. 122 शिबिका, a palanquin [f. मृत-वह् !]

मडहं vi. 117 लघु, small.

मडहरो vi. 120 गर्वः, pride.

मडिआ vi. 114 समाहता, struck

मडुवइअं vi. 146 हतम्, killed तीक्ष्णम्, sharp.

मडो vi. 141 कण्ठः, the neck. मृतः, dead. [f. Tel. meḍa and मृत]

मड्डा vi. 140 बलात्कारः, violence, force आज्ञा, an order. [f. मृद्]

मणिणायहरं vi. 128 समुद्रः, the ocean. [f. मणिनागगृह]

मणिरइआ vi. 126 कटीसूत्रम्, a waistband [f. मणिरचित]

मंठो vi. 111 शठः, a rogue, knave. बन्ध इति केचित्, a bond, fetter

मंडलो vi 114 श्वा, a dog. [ts.]

मंडिलो vi. 117 अपूपः, a small round cake. [f. मंडिल]

मंडी vi. 111 पिधानिका, a lid, cover. [f. Tel. manḍi-ga]

मत्तवालो vi. 122 मत्तः, intoxicated, mad [f. मत्तवालः]

मत्तलो vi. 113 बलात्कारः, violence, force.

मत्तालंबो vi. 123 मत्तवारणः, a wild elephant.

मंतक्खं vi. 141 लज्जा, shame. दुःखम्, sorrow.

मंती vi. 111 विवाहगणकः, an astrologer who fixes days for marriages [f. मन्त्री !]

मंतुआ vi. 116 लज्जा, shame.

मंतेल्ली vi. 119 सारिका, a kind of bird, Turdus Salica and Gracula religiosa.

मंथरं vi. 145 बहु, much कुसुम्भम्, safflower. कुटिलम्, crooked.

मंदीरं vi. 141 शृङ्खलम्, a chain, fetter मन्थानः, a churning-stick

मंधाओ vi. 119 आढ्यः, wealthy.

मम्मक्का vi. 143 उत्कण्ठा, longing, anxiety. गर्वः, pride. [f. मर्म]

मम्मणिआ vi. 123 नीलमक्षिका, a blue fly.

मम्मणो vi. 141 मदनः, Cupid, the god of love. रोषः, anger. [f. मन्मन]

मम्मी vi. 112 मातुलानी, the wife of the maternal uncle.

मयडो vi. 115 आरामः, a garden [a variant of मडओ]

मयणसलाया vi. 119 सारिका, a kind of bird, Turdus Salica and Gracula religiosa. [f. मदनशलाका]

मयणिवासो vi. 126 कन्दर्पः, Cupid, the god of love. [f. मदनिवास]

मयरंदो vi. 123 कुसुमरजः, the pollen of a flower. [f. मकरन्द !]

मयलपुत्ती vi. 125 रजस्वला, a woman during her courses. [f. मलिनपुत्री]

मयाली vi. 116 निद्राकरी लता, a kind of creeper.

मरट्टो vi. 120 गर्वः. pride. [f. मद्-वर्त !]

मराली vi. 142 सारसी, the Indian crane, Ardea sibirica. दूती, a female messenger. सखी, a female friend. [ts.]

मरालो vi. 112 अलसः, lazy. हंस इति सातवाहनः, a swan, goose [f. मराल]

मरुलो vi. 114 भूतम् । पिशाचादि, a demon, fiend.

मरो vi. 140 मशकः, a mosquito. उलूकः, an owl.

मलओ vi. 144 गिर्येकदेशः, a part of a hill. उपवनम्, a garden. [f. Tam. malai]

मलंपिओ vi. 121 गर्वी, proud, haughty.

मलवट्टी vi. 124 तरुणी, a young woman.

मलहरी vi. 120 तुमुलः, a tumult.

मलिअं vi. 144 लघुक्षेत्रम्, a small field. कुण्डम्, a jar, water-pot.

मलो vi. 111 स्वेदः, sweat. [ts.]

मल्लयं vi. 145 अपूपभेदः, a kind of round cake. शरावम्, a shallow dish, platter. कुसुम्भरकम्, coloured red with safflower. चषकः, a drinking vessel.

मल्लाणी vi. 112 मातुलानी, the wife of the maternal uncle. [f. मातुलानी]

मल्हणं vi. 119 लीला, sport, play.

मसिणं vi. 118 रम्यम्, beautiful. [f. मसृण]

महअरो vi. 123 गहरपतिः, the lord of the forest or cave.

महंगो vi. 117 उष्ट्रः, a camel. [f. महाङ्ग]

महणं vi. 114 पितृगृहम्, the father's house.

महत्थारं vi. 125 भाण्डम्, a pot. भोजनमिति सातवाहनः, eating food, food.

महरो vi. 113 असमर्थः, weak, incompetent.

महल्लो vi. 143 वृद्धः, old, aged. निवहः, a multitude, collection. पृथुलः, wide large. मुखरः, talkative. जलधिः, the ocean. [f. महत्]

महाणडो vi. 121 रुद्रः, the god Rudra.

महाबिलं vi. 121 व्योम, the sky.

महायत्तो vi. 119 आढ्यः, rich, wealthy.

महालक्खो vi. 121 तरुणः, a youth. [f. महालक्ष्य !]

महालवक्खो vi. 127 भाद्रपदे श्राद्धपक्षः, the second or dark fortnight of Bhādrapada (August-September) in which Śrāddhas are performed to the dead relatives. [f. महालयपक्ष]

महाली vi 116 जारः, a man of loose character.

महावल्ली vi. 122 नलिनी the lotus plant. [ts.]

महासउणो vi. 127 उलूकः, an owl. [f. महाशकुन]

महासद्दा vi. 120 शिवा, a jackal.

महिसंदो vi. 120 शिग्रुतरुः, a kind of tree, Morunga guilandina.

महिसिक्कं vi. 124 महिषीसमूहः, a herd of she-buffaloes. [f. महिषी]

महुओ vi. 144 श्रीवद्राख्यः पक्षी । श्रीरिति वदनि वाश्यते स श्रीवदः, a kind of bird which cries Srī, Srī मागधः, a bard

महुमुहो vi. 122 पिशुनः, a back-biter, wicked person. [f. मधुमुख]

महुरालिअं vi. 125 परिचितम् familiar, acquainted with.

महेड्डो vi. 119 पङ्कः, mud.

माअलिआ vi. 131 मातृष्वसा, mother's sister [f. मातृ !]

माइंदा vi. 129 आमलकी, a kind of tree, Emblic Myrobalan. [f. माकन्दी]

माइली vi. 129 मृदुः, soft, delicate.

माई vi. 128 रोमशः, hairy [f. Tam. mayir or masir !]

माउआ vi. 147 सखी, a female friend. दुर्गा, the wife of Śiva. [f. मातृका]

माउच्छो vi. 129 मृदुः, soft, delicate.

माडिअं vi. 128 गृहम्, a house [f. Can. māḍi, Tam. māḍam]

माणंसी vi. 147 मायावी, deceitful. चन्द्रवधूः, the wife of the moon. [f. मनस्वि]

माणिअं vi. 130 अनुभूतम्, experienced [f. मानित]

मादलिआ vi 131 माता, the mother [f. मातृ ?]

मामाई vi. 129 अभयप्रदानम् giving a promise of protection. अदूरविप्रकर्षात् मामीसिअं इत्यपि. [f मा–भी.]

मामीसिअं, a variant of the prec. q. v.

मामा vi. 112 मातुलानी, the maternal uncle's wife. [f. Dr. māmā]

मामी vi. 112 मातुलानी, maternal uncle's wife. [f. Dr. (am–) māmi]

मायंदो vi. 128 आम्रः the mango tree [f. माकंद Cf. Hc. Gr. ii. 174 माकन्दशब्दः संस्कृतेपीत्यन्ये]

मायंदी vi. 129 श्वेतपटा प्रव्रजिता, a female mendicant wearing white garments.

मारिलग्गा vi. 131 कुत्सिता, contemptible, mean.

माला vi. 128 ज्योत्स्ना, moonlight.

मालाकुंकुमं vi. 132 प्रधानकुङ्कुमम्, the chief saffron paint.

मालूरो vi. 130 कपित्थः, the woodapple tree Feronia elephantum [ts.]

मालो vi. 146 आरामः, a garden. मञ्जुः, charming. मञ्चः, a bedstead, a scaffold.

मासिओ vi. 122 पिशुनः, a back–biter, wicked person.

मासुरी vi. 130 श्मश्रु, the beard. [f. Tam. masir; Hc. Gr. ii. 86 श्मश्रु = मासु].

माहं vi. 128 कुन्दकुसुमम्, the flower of a kind of Jasmine.

माहारयणं vi. 132 वस्त्रम्, a garment. वस्त्रविशेष इत्यन्ये, a particular kind of cloth.

माहिलो vi. 130 महिषीपालः, a keeper of she–buffaloes.

माहिवाओ vi. 131 शिशिरवातः, cold wind [f. माघवात]

माहुरं vi. 130 शाकम्, a vegetable.

मिणायं vi. 113 बलात्कारः, violence, force.

मिम्मलो vi. 126 कन्दर्पः, Cupid, the god of love.

मिसिवओ vi. 132 ज्येष्ठः, an elder.

मिरिआ vi. 132 कुटी, a cottage

मिहिआ vi. 132 मेघसमूहः, a group of clouds.

मीसं vi. 133 समकालम्, at the same time

मुअंगी vi. 134 कीटिका, a small worm

मुआइणी vi. 135 डुम्बी, a woman of the lowest caste, a chaṇḍāli. [f. मृगादिनी]

मुक्कयं vi. 135 यासां वोढुं प्रहुता तद्वर्जितानामन्यासां निमन्त्रितानां वधूनां विवाहः, the marriage of girls invited for the marriage of another girl

मुक्कलं vi. 147 उचितम्, fit, proper स्वैरम् as one likes, self–willed.

मुक्कुंडी vi. 117 जूटः, the mass of matted hair.

मुक्कुरुडो vi. 136 राशिः, a heap, collection

मुग्गसो vi. 118 नकुलः, mongoose [cf. मंगुसो]

मुग्गुस vi. 118 नकुलः, a mongoose. [a variant of the prec.]

मुग्गुरुडो vi. 136 राशिः, a heap, collection. [a variant of मुक्कुरुडो]

मुहिक्का vi. 134 हिक्का, hiccough.

मुणी vi. 133 अस्तिद्रुमः, a kind of plant, Sesbana (or Æschynomene) Grandiflora.

मुंडा vi. 133 मृगी, a female deer

मुंडी vi. 133 नीरङ्गी, a veil.

मुद्दी vi. 133 चुम्बितम्, a kiss. [f. Tel. muddu.]

मुम्मी vi. 133 गृहमध्ये तिर्यग्दारु, the beam of a house.

मुम्मुरो vi. 147 करीषम्, dry cowdung करीषाग्निः, fire of dry cowdung.

मुरई vi. 135 असती an unchaste woman

मुरिअं vi. 135 त्रुटितम्, broken

मुरुमुंडो vi. 117 जूटः, the mass of matted hair.

मुरुमुरिअं vi. 136 रणरणकः, Cupid, the god of love.

मुलासिओ vi. 135 स्फुलिङ्गः, a spark of fire.

मुसढं vi. 134 मनस आकुलता, agitation of mind.

मुहल्थडी vi. 136 मुखेन पतनम्, falling on the face. [f. मुख-!]

मुहरोमराई vi. 136 भ्रूः, the brow [f. मुखरोमराजि]

मुहलं vi. 134 मुखम्, the face [f. मुख]

मुहिअं vi. 134 एवमेवकरणम्, doing just so. मुहिआ अन्येषाम्.

मुहिआ, a variant of the prec.

मूअलो vi. 137 मूकः, a mute. [f. मूक]

मूअल्लो vi. 137 मूकः, a mute [a variant of the prec. q. v.]

मूसरि vi. 137 भग्नः, broken

मूसलो vi. 137 उपचितः, collected, gathered. [Tr. f. मांसल]

मूसा vi. 137 लघुद्वारम्, a small door.

मूसाअं vi. 137 लघुद्वारम्, a small door [a variant of the prec.]

मेअज्जं vi. 138 धान्यम्, grain, corn.

मेअरो vi. 138 असहनः, jealous, envious.

मेढंभो vi. 139 मृगतन्तुः, a doe-snare [f. मृगदम्भ]

मेडो vi. 138 वणिक्सहायः, one who helps a merchant.

मेंढी vi. 138 मेंढी, an elephant-keeper's wife.

मेंठो vi. 138 हस्तिपकः, an elephant-keeper or driver.

मेंढो a variant of मेंठो q. v.

मेरा vi. 113 मर्यादा, boundary, limit. [from Tel mēra; (or मर्या; मर्यादा ?)]

मेली vi. 138 संहतिः, union, meeting. [f. मेल or मेला]

मेहच्छीरं vi. 139 जलम्, water. [f. मेघक्षीर]

मेहरो, a variant of मइहरो, q. v.

मेहुणओ cf. the foll.

मेहुणिआ vi. 148 पत्न्या भगिनी, a wife's sister. मातुलात्मजा, a maternal uncle's daughter. मेहुणओ पितृष्वसृसुत इति लिङ्गपरिणामेन व्याख्येयम्, paternal aunt's son. [f. मैथुन]

मोओ vi. 148 अधिगतः, obtained, reached. चिर्भिटादीनां बीजकोशः, the seed-vessel of cucumbers.

मोक्कणिआ vi. 140 असितं पद्मोदरम्, the pericarp of a coloured lotus.

मोग्गरो vi. 139 मुकुलम्, a bud. [f. Dr. mogga and Tel. mogaḍa]

मोचं vi. 139 अर्धजङ्घा, a tall-boot.

मोडो vi. 117 जूटः, the mass of matted hair.

मोरत्तओ vi. 140 श्वपचः । चण्डाल इत्यन्ये, a man of a very low caste; a Chaṇḍāla.

मोरो vi. 140 श्वपचः, a man of a very low caste.

र

रइगेलं vii. 3 अभिलषितम्, desired. रइगेली रतितृष्णेति केचित्, thirst for sexual enjoyment. [f. रति]

रइगेल्ली cf. the prec.

रइलक्खं vii. 13 रतिसंयोगः, sexual intercourse. जघनम्, the buttocks [f. रतिलक्ष्य]

रग्गयं vii. 3 कौसुम्भवस्त्रम्, a cloth dyed with safflower.

रंगं vii. 1 त्रपु, tin. [ts.]

रच्छामओ vii. 4 श्वा, a dog. [f. रथ्यामय]

रंजणं, a variant of the foll. q. v.

रंजणो vii. 3 घटः, a pot. रंजणं कुण्डमिति केचित्, a basin or bowl.

रंडुअं vii. 3 रज्जुः a cord.

रत्तक्खरं vii. 4 सीधु, spirit distilled from molasses.

रत्तच्छो vii. 13 हंसः, a swan, goose. व्याघ्रः, a tiger. [f. रक्ताक्ष]

रत्तयं vii. 3 बन्धूकम्, a flower of the Bandhūka tree.

रत्ती vii. 1 आज्ञा, an order.

रत्तीओ vii. 2 नापितः, a barber.

रड्डी vii. 2 प्रधानम्, chief, best. [f. Dr. reḍḍi ?]

रप्फडिआ vii. 4 गोधा, the alligator.

रप्फो vii. 1 वल्मीकः, an anthill

रंभो vii. 1 अन्दोलनफलकम्, a swinging plank or board.

रयणिद्धयं vii. 4 कुमुदम्, the white water-lily [f. रजनीध्वज]

रयवली vii. 3 शिशुत्वम्, childhood.

रल्ला vii. 1 प्रियङ्गुः, a kind of creeper.

रवओ vii. 3 मन्थानः, a churning stick.

रसद्दं vii. 2 चुल्लीमूलम्, the base of the fireplace.

रसाऊ vii. 2 भ्रमरः, the large black bee. रसाअशब्दोऽप्यमित्यन्ये [f. रसाद्]

रसाओ, a variant of the prec. q. v.

रसाला vii. 2 मार्जिता, curds with sugar and spices.

राअला vii 1 प्रियङ्गुः, a kind of creeper

राओ vii. 4 चटकः, a sparrow.

राडी vii. 4 संग्रामः, a fight. [f. राटि]

रायगई vii. 5 जलौकाः, a leech.

रायंबू vii. 14 वेतसद्रुमः the ratan, cane. शरभः, a fabulous animal said to have eight legs and to be stronger than a lion.

राला vii. 1 प्रियङ्गुः, a kind of creeper.

राविअं vii. 5 आस्वादितम्, tasted, enjoyed.

राहो vii. 13 दयितः, beloved, dear. निरन्तरः, uninterrupted शोभितः, adorned, graced. सनाथः, possessed of a protector. पलितः, grey.

रिक्कं vii. 6 स्तोकम्, little, small.

रिक्किअं vii. 7 श्रटितम्, dejected, weary.

रिक्खणं vii. 14 उपलम्भः, acquisition. कथनम्, narration. इत एति रेक्खणं इत्यपि.

रिक्खो vii. 6 वृद्धः, aged, old. वयः परिणाम इति केचित्, old age.

रिग्गो vii. 5 प्रवेशः, entrance.

रिंगिअं vii. 6 भ्रमणम्, turning round.

रिच्छमल्लो vii. 7 ऋक्षः, a bear [f. ऋक्ष + मल्ल]

रिच्छो vii. 6 वृद्धः, aged, old.

रिंछोली vii. 7 पङ्क्तिः, a row, line. [f. ऋक्षालि]

रिट्ठो vii. 6 काकः, a crow. [f. अरिष्ट]

रिंडी vii. 5 कन्थाप्रायः, an old or patched garment.

रित्तुडिअं vii. 8 शातितम्, destroyed.

रिद्धं vii. 6 पक्वम्, ripe, cooked

रिद्धी vii. 6 समूहः, collection. [f. ऋद्धि !]

रिर्पं vii. 5 पृष्ठम्, the back, hinder part.

रिमिणो vii. 7 रोदनशीलः, addicted to weeping [f. रुद्]

रिरिअं vii. 7 लीनम्, hid, concealed.

रीढं vii. 8 अवगणनम्, contempt, censure.

रुअरुइआ vii. 8 उत्कण्ठा, longing, anxiety. [f. रुतरुतिका]

रुंचणी vii. 8 घरट्टी, a grinding stone.

रुंडअं vii. 8 सफलम्, fruitful, successful.

रुंडो vii. 8 आक्षिकः। कितव इत्यर्थः, one who plays at dice, a gambler.

रुंद्रो vii. 14 विपुलः, wide, extensive मुखरः, talkative.

रूअं vii. 9 तूलम्, cotton.

रूवमिणी vii. 9 रूपवती, a beautiful woman (Tr. रुक्मिणी, which appears to be the correct reading) [f. रूप]

रूवी vii. 9 अर्कद्रुमः, a kind of tree, Calatropis gigantea.

रेअविअं vii. 11 क्षणाकृतम्, momentary, transcient. [Hc Gr. iv. 91 रेअविअं = मुक्तम्]

रेक्खणं, a variant of रिक्खणं, q. v.

रेंकिअं vii. 14 आक्षिप्तम्, thrown down. लीनम्, hid, concealed. व्रीडितम्, put to shame.

रेणी vii. 9 पङ्कः, mud. [f. रेणु ?]

रेवईओ vii. 10 मातरः, mothers.

रेवज्जिअं vii. 10 उपालब्धम्, censured.

रेवयं vii. 9 प्रणामः, prostration.

रेवलिआ vii. 10 वालुकावर्तः, a place filled with sand.

रेसणी vii. 15 अक्षिनिकोचः, contraction of the eye. करोटिकाख्यं कांस्यभाजनम्, a serving cup made of bronze.

रेसिअं vii. 9 छिन्नम्, broken, cut.

रेहिअं vii. 10 छिन्नपुच्छम्, with tail cut off.

रोअणिआ vii. 12 डाकिनी, a kind of female demon.

रोक्कणिओ a variant of the foll.

रोक्कणी vii. 16 शृङ्गी, horned. नृशंसः, cruel.

रोघसो vii. 11 रङ्कः, beggar, wretch.

रोंकणो vii. 11 रङ्कः, a beggar, wretch.

रोज्झो vii. 12 ऋश्यः, a white-footed antelope.

रोट्टं vii. 11 तन्दुलपिष्टम्, rice flour. [f. रुच्य ?]

रोडं vii. 11 गृहप्रमाणम्, the size of the house, the whole length of the house.

रोडी vii. 15 इच्छा, desire. क्षणिशिबिका, a litter for the wounded.

रोद्धं vii. 15 कूणिताक्षम्, with eyes closed मलः, dirt, filth.

रोमराई vii. 12 जघनम्, the buttocks [f. रोमराजि]

रोमलयासयं vii. 12 उदरम्, the belly.

रोमूसलं vii. 12 जघनम्, the buttocks. [f. रोम]

रोरो vii. 11 रङ्कः, a beggar, wretch. [f. रु]

रोलंबो vii. 2 भ्रमरः, a large black bee [Hc. ts.]

रोलो vii. 15 कलहः, a quarrel. रवः, noise [f. रु]

रोहिओ vii. 12 ऋश्यः, a white-footed antelope.

रोहो vii. 16 प्रमाणम्, size, measure. नमनम्, salutation.

ल

लइअं vii. 18 परिहितम्, worn. अङ्गे पिनद्धमित्यन्ये, put on or attached to the body.

लइअल्लो vii. 19 वृषभः, a bull.

लइणी vii. 18 लता, a creeper.

लक्कुडं vii. 19 लकुटः, a club, cudgel. [f. लकुट]

लक्खं vii. 17 कायः, the body.

लग्गं vii. 17 चिह्नम्, a sign, mark असमाप्तमित्यन्ये, impossible, cannot be effected.

लचयं vii. 17. गण्डूत्संज्ञं तृणम्, a kind of grass (लवयं appears to be the correct reading cf. Dp. Pl. 256)

लंचो vii. 17 कुक्कुटः, a cock.
लट्टयं vii. 17 कुसुम्भम्, safflower.
लट्टो vii. 26 अन्यासक्तः, attached to another (woman) मनोहरः, lovely, charming. प्रियंवदः, speaking sweetly.
लडह vii. 17 रम्यम्, pleasing, agreeable. लडहो विदग्ध इत्यन्ये, a wise or learned man. [Tr. f. लस्]
लडहक्खमिअं vii. 20 विघटितम्, separated.
लडहो a variant of लडह q. v.
लंपिक्खो vii. 19 चौरः, a thief.
लंबा vii. 26 केशाः, hair. [f. लम्ब्]
लंबाली vii. 19 पुष्पभेदः, a kind of flower.
लंबो vii. 26 गोवाटः, a cowpen.
लयं vii. 16 नवदंपत्योः परस्परं नामग्रहणोत्सवः, the festivity of the newly married couple giving out the names of each other.
लयणं vii. 27 तनु, small. मृदु, soft. वल्ली, a creeper. [Tr. f. लता]
लयापुरिसो vii. 20 यत्र पद्मकरा वधूर्लिख्यते, wherein a woman with a lotus in hand is drawn. [f. लतापुरुष]
लल्लं vii. 26 सस्पृहम्, eagerly न्यूनम्, less, in a less degree.
ललक्कं vii. 18 भीमम्, terrible [Hc. Gr. ii. 174 calls it a भाषाशब्द]
लसई vii. 18 कामः, love or desire of sensual enjoyments. [f. लस्]
लसकं vii. 18 तरुक्षीरम्, the juice of trees.
लसुअं vii. 18 तैलम्, oil.
लहुअवडो vii 20 न्यग्रोधः, the Indian fig tree, Ficus indica.
लाइअं vii. 27 भूषा, an ornament. गृहीतम्, taken, caught hold of चर्मार्धम्, half of a skin.
लाइल्लो vii. 19 वृषभः, a bull [a variant of लइअल्लो]
लामा vii. 21 डाकिनी, a kind of female demon.
लालंपिअं vii. 27 प्रवालम्, a sprout, coral. खलीनम्, the bit of a bridle. आक्रन्दितम्, weeping [f. लप्]
लालसं vii. 21 मृदु, soft. इच्छेत्यन्ये, a wish or desire. [ts.]
लावंजं vii. 21 उशीरम्, the root of a fragrant grass, Andropogon muricatum.
लासयविहओ vii. 21 मयूरः, a peacock [f. लासकविहग]
लाहणं vii. 21 भोज्यभेदः, a kind of food.
लिक्खं, a variant of the foll. q. v.
लिक्खा vii. 21 तनुस्रोतः, a small stream. लिक्खं इत्यन्ये.
लिंकिअं vii. 28 आक्षिप्तम्, cast or thrown down. लीनम्, concealed.
लिंको vii. 22 बालः, a boy.
लिट्टिअं vii. 22 चाटु, pleasing, agreeable (words).
लित्ता vii. 22 खड्गादीनां दोषः, a defect in a sword, etc.
लिसयं vii. 22 तनूकृतम्, lessened.
लिहिओ vii. 28 तनुः, the body. सुप्तः, slept.
लीलो vii. 23 यज्ञः, a sacrifice.
लीवो vii. 22 बालः, a boy.
लुअं vii. 23 लूनम्, cut off. [f. लू]
लुग्गं vii. 23 भग्नम्, broken.
लुंकणी vii 24 लयनम्, rest, repose.
लुंको vii. 23 सुप्तः, slept. उत ओत्ति लोंको इति च.
लुंताओ vii. 23 निर्णयः, decision, settlement.
लुंतो vii. 23 नियमः, a rule, law.
लुंबी vii. 28 स्तबकः, a cluster लता, a creeper.

लुरणी vii. 24 वाद्यविशेषः, a kind of musical instrument.
लूआ vii. 24 मृगतृष्णा, mirage.
लेडुओ vii. 24 लोष्टः, a clod, a lump of earth [f. लेष्ट]
लेडुक्को vii. 29 लम्पटः, covetous, greedy. लोष्टः, a clod, a lump of earth.
लेविअं vii. 25 स्मरणम्, remembrance.
लेडुक्को vii. 24 लोष्टः, a clod, a lump of earth. [f. लेष्ट]
लेसो vii. 28 लिखितम्, written, drawn. आश्वस्तः, consoled. निद्रा, sleep. निःशब्दः silence [f. लष् !]
लेहडो vii. 25 लम्पटः, greedy, covetous.
लेड्डो vii. 24 लोष्टः, a clod, a lump of earth.
लोंको a variant of लुंको, q. v.
लोट्टिओ vii. 25 उपविष्टः, seated.
लोडो vii. 29 स्मृतः, remembered शयितः, sleeping, asleep.
लोलंटिअं vii. 22 चाटु, pleasing, agreeable (words)
लोलुंचाविअं vii 25 रचिततृष्णम्, having a desire for, desirous of.
लोहिल्लो vii. 25 लम्पटः, greedy, covetous.

व

वइओ vii. 34 पीतः, drunk.
वइरोअणो vii. 51 बुद्धः, the Buddha [f. वैरोचन]
वइरोडो vii. 42 जारः, an adulterer [f. पति-रोट]
वइवलओ vii. 51 दुन्दुभसर्पः, a kind of water-snake.
वइवेला vii. 31 सीमा, boundary. [f. वेला]
वउलिअं vii. 44 शूलप्रोतं मांसम्, a piece of flesh roasted on a rod.
वऊ vii. 30 लावण्यम्, loveliness, charm.
वओ vii. 29 गृध्रपक्षी, a vulture [f. वृक !]
वओवउप्फं vii. 50 विषुवत् । समरात्रिंदिवः काल इत्यर्थः, the equinox.
वओवत्थं vii. 50 विषुवत् । समरात्रिंदिवः काल इत्यर्थः, the equinox.
वंसप्फालं vii. 48 प्रकटम्, apparent, undisguised ऋज्वित्यन्ये, straight.
वंसी vii. 30 शिरसि माला, a garland on the head.
वंसो vii. 30 कलङ्कः, a stain, spot.
वक्कडं vii. 35 दुर्दिनम्, a cloudy day. निरन्तरवृष्टिरित्येके, incessant rain.
वक्कडबंधं vii 51 कर्णाभरणम्, an ear-ornament.
वक्कलयं vii. 46 पुरस्कृतम्, put in front or at the head.
वक्खारयं vii. 45 रतिगृहम्, a pleasure-house. अन्तःपुरमित्यन्ये, the harem.
वग्गंसिअं vii. 46 युद्धम्, a war, battle.
वग्गयं vii. 38 वार्त्ता, news.
वग्गेज्जो vii. 38 प्रचुरः, much, abundant.
वग्गोओ vii. 40 नकुलः, a mungoose, ichneumon.
वग्गोरमयं vii. 52 रूक्षम्, harsh, cruel.
वग्घाओ vii. 86 साहाय्यम्, help. विकसितः, opened, full blown.
वंको vii. 30 कलङ्कः, a stain, spot. [f. वक्र]
वंगं vii. 29 वृन्ताकम्, the egg-fruit. [f. Dr. vaṅga]
वंगच्छा vii. 39 प्रमथाः, the attendants on Çiva.
वंगवइ vii. 42 सूकरः, a hog.
वच्छं vii. 30 पार्श्वम्, the side.
वच्छिउडो, a variant of the foll. q. v.
वच्छिमओ vii. 44 गर्भशय्या, the uterus. वच्छिउडो गर्भाशय इत्यन्ये, the womb. [f. वत्समय]
वच्छीउत्तो vii. 47 नापितः, a barber. [f. वात्सीपुत्र]

वच्छीवो vii. 41 गोप:, a cowherd [f. वत्सीय]

वज्जरा vii. 37 नदी, a river.

वज्जा vii. 32 अधिकार:, authority.

वज्जिअं vii. 39 अवलोकितम्, seen.

वजरं vii. 41 नीवी, the knot of the lower garment.

वट्टमाणं vii. 87 अङ्गम्, the body, a limb of the body. गन्धद्रव्याधिवासभेद:, the scent of fragrant substances.

वट्टा vii. 31 पन्था:, a path, road. [f. वृत्]

वट्टिअं vii. 34 अतिरिक्तम्, surpassed, excelled.

वट्टिं vii. 40 परकार्यम्, the work of others. [वट्टियं seems to be the correct reading) [f. Tel. veṭṭi]

वड्डयं vii. 84 लतागहनम्, a bower of creepers निरन्तरवृष्टि:, incessant rain.

वड्डो vii. 33 पक्षिभेद:, a kind of bird.

वड्डाली vii. 36 पङ्क्ति:, a row, line.

वडिसरं vii. 48 चुल्लीमूलम्, the bottom of the fire-place.

वडो vii. 82 द्वारैकदेश:, a part of a door. क्षेत्रम्, a field.

वड्डवासो vii. 47 मेघ:, a cloud. केचिदो-ष्ठयादिमेनं पठन्ति.

वड्डहुली vii. 42 मालाकार:, a garland-maker.

वड्डो vii. 29 महान्, big, great. [f. Tel. oḍḍu]

✓ वड्डइओ vii. 44 चर्मकार:, a shoemaker, currier.

वड्डणमिरं vii. 51 पीनम्, fat, stout [f. वर्धन + मेर ?]

वड्डणसालो vii. 49 छिन्नपुच्छ:, with the tail cut off, tailless.

वड्डवणं vii. 87 वस्त्राहरणम्, taking a cloth away. अभ्युदयावेदनम्, informing of good fortune or prosperity [f. वर्धापन]

वड्डाविअं vii. 45 समापितम्, completed. [f. prec.]

वड्डिआ vii 36 कूपतुला, a contrivance for raising water from a well, (in which a horizontal beam, from one end of which a bucket hangs, see-saws on a vertical post).

वणई vii. 38 वृक्षपङ्क्ति:, a row of trees [Tr. f. वनराजि]

वणद्दी vii. 38 गोवृन्दम्, a drove of cattle

वणपक्कसावओ vii. 52 शरभ:, a fabulous animal, said to have eight legs and to be stronger than a lion. [f. वन + पक्कसावओ q. v.]

वणवो vii. 37 दवाग्नि:, a forest conflagration. [f. वन – प ?]

वणसवाई vii. 52 कलकण्ठी, the female cuckoo. [f. वनश्वापदी]

वणायं vii. 35 व्याधाकुलम्, agitated by a hunter.

वणारो vii. 37 दम्यो वत्स:, a young bullock requiring training.

वंठो vii. 83 अकृतविवाह:, unmarried. नि:स्नेह:, unkind. खण्ड:, a piece. गण्ड:, the cheek. भृत्य:, a servant.

वंडुअं vii. 36 राज्यम्, a kingdom.

वंदो vii 29 बन्ध:, a bond, fetter.

वण्णं vii. 83 अच्छम्, pure, clear. रक्तम्, red, blood.

वण्णयं vii. 37 श्रीखण्डम्, sandal-wood. पिष्टातकचूर्णमित्यन्ये, scented powder.

वतू vii. 32 निवह:, a heap, collection.

वत्तड्डो vii. 85 सुन्दर:, handsome, lovely. बहुशिक्षित:, well-trained.

वत्तारो vii. 41 गर्वित:, proud.

वत्ती vii. 31 सीमा, boundary, limit.

वत्थउडो vii. 45 वस्त्राश्रयः, । वस्त्रनिर्मित आश्रय इत्यर्थः, a shelter made of cloth, a tent [f. वस्त्र–उटज]
वत्थी vii. 31 तापसानामुटजम्, a hermitage
वद्दिकलिअं vii. 50 वलितम्, moving or turning round.
वद्दलं vii. 35 दुर्दिनम्, a cloudy day.
वद्धयं vii. 36 प्रधानम् chief, important.
वद्धिओ vii. 37 षण्ढः, a eunuch.
वद्धी vii. 30 अवश्यकृत्यम्, to be nacessarily done.
वप्पिणो vii. 85 क्षेत्रम्, a field उषितः dwelt [f. वप्, वप्ि]
वप्पीओ vii. 33 चातकः, a bird supposed to live only on rain drops, Cuculus melanoleucus [a variant of चप्पीओ q. v.]
वप्पीडिअं vii 48 क्षेत्रम्, a field.
वप्पीहो vii. 40 स्तूपः । मृदादिकूट इत्यर्थः, a mound or heap of earth. Also a variant of बप्पीहो, q. v.
वप्पो vii. 83 तनुः, the body बलवान्, a strong person भूतगृहीतः, possessed by a devil.
वप्फाउलं, a variant of बप्फाउलं, q. v.
वब्भयं vii. 38 कमलोदरम्, the interior of a lotus.
वमालो, a variant of चमालो, q. v.
वंफिअं vii. 35 भुक्तम्, eaten [f. बप्सित]
वम्मीसरो vii. 42 कामः, Cupid, the god of love.
वम्हं vii. 31 वल्मीकम्, an ant-hill.
वम्हलं vii. 33 केसरम्, the filament of a lotus or any other plant. [prob. a variant of पम्हलो, q. v.]
वयडो vii. 35 वाटिका, a garden.
वयणं vii. 85 मन्दिरम्, an abode or dwelling. शय्या, a couch

वयं vii. 34 चूर्णितम्, powdered.
वयली vii. 34 निद्राकरी लता, a kind of creeper.
वयलो vii. 84 विकसन्, opening. कलकलः, a confused noise.
वरइओ vii. 49 धान्यविशेषः, a kind of grain.
वरइत्तो vii. 44 अभिनववरः, a bridegroom. [f. वरइतृ–क]
वरडक्को vii. 47 मृतः, dead.
वरओ vii. 36 शालिभेदः । बोऽसावणुरिति प्रसिद्धः, a kind of grain.
वरडो vii 84 तैलाटी, a wasp. दंशभ्रमरः, a stinging bee.
वरंडो vii. 86 प्राकारः, a surrounding wall, rampart. कपोतपाली, an aviary. [ts.]
वरुअं, a variant of बरुअं, q. v.
वरेइत्थं vii 47 फलम्, use, profit, good.
वलअंगी vii. 43 वृतिमती, having a fence or enclosure.
वलयंगणी vii. 43 वृतिः, a fence or enclosure.
वलंगणिआ vii. 43 वृतिमती, having a fence or enclosure.
वलमयं vii. 48 शीघ्रम्, soon.
वलयं vii. 85 क्षेत्रम्, a field. गृहम्, a house.
वलयणी vii. 43 वृतिः, a fence or enclosure.
वलयबाहू vii. 52 चूडकाख्यं भुजाभरणम्, a bracelet [f. बाहुवलय]
वलवट्टी, a variant of बलवट्टी, q. v.
वलवाडी vii. 43 वृतिः, a fence, enclosure.
वलवि अं vii. 48 शीघ्रम्, soon.
वलही vii. 32 कर्पासः, cotton.
वलिअं vii. 35 भुक्तम्, eaten.
वल्लिआ vii. 34 ज्या, the bow-string.
वलई vii. 36 गौः, a cow.

वक्कुरं vii. 86 अरण्यम्, a forest. महिषः, a buffalo क्षेत्रम्, a field. युवा, a youth. समीरः wind. निर्जलदेशः, a desert. वनम्, a wood.

वक्करी vii. 32 केशः, the hair [ts.]

वल्लवायं, a variant of पल्लवायं, q. v.

वल्लाओ vii. 84 श्येनः, a hawk. नकुलः, a mungoose, ichneumon.

वल्लादयं vii. 45 आच्छादनम्, a covering.

वल्ली vii. 32 केशः, the hair. [f. वल्ली.]

वल्लो vii. 31 शिशुः, a child.

ववणी vii. 32 कर्पासः, cotton.

ववत्थंभो vii. 49 बलम्, strength.

ववसिअं vii. 42 बलात्कारः, violence, force.

ववहिओ vii. 41 मत्तः, intoxicated, mad.

वव्वाडो vii. 39 अर्थः, purpose, object.

वसमुद्धो vii. 49 काकः, a crow.

वसलं vii. 33 दीर्घम्, long.

वहडो vii. 37 दम्यो वत्सः, a young bullock requiring training.

वहडोली vii. 42 वाताली, a whirl-wind. वात्येति यावत्, a storm.

वहुआरिणी vii. 50 नववधूः, a bride. [f. वधू]

वहुण्णी vii. 41 ज्येष्ठभार्या, the elder brother's wife. [f. Dr. vadina, madini or वधू, वधुनी]

वहुमासो vii. 46 यत्र पती रममाणो नवोढवधू-गृहाद्वहिर्न याति, the period of honeymoon (when the lover does not leave the bride's house)[f.वधू-मास !]

वहुरा vii. 40. शिवा, a jackal.

वहुव्वा vii. 40 कनिष्ठश्वश्रूः, the youngest mother-in-law; i. e. the wife of the youngest brother of the father-in-law. [Tr. f. वधू]

वहुहाडिणी vii. 50 वध्वा उपरि या परिणीयते, a second wife. [f. वधू.]

वहू vii. 31 चिविडा । गन्धद्रव्यविशेषः, a kind of fragrant substance.

वहो vii. 31 स्कन्धव्रणः, a wound on the shoulder. सामान्येन व्रण इत्यन्ये, a wound.

वहोला vii. 39 लघुजलप्रवाहः, a small stream of water.

वाउत्तो vii. 88 विटः, a voluptuary. जारः, an adulterer. वायउत्तो इत्यन्ये.

वाउल्ली, a variant of वाउल्ली, q. v.

वाउल्लो vii. 56 मल्पनशीलः, talkative. [f. वाच्]

वाऊ vii. 53 इक्षुः, sugar-cane.

वाडंतरा vii. 58 कुटीरम्. a hut, cottage.

वाडिमो vii. 57 गण्डकमृगः, a rhinoceros.

वाडिल्लो vii. 56 कृमिः, a worm

वाडी vii. 43 वृतिः, a fence, enclosure. [f. वृति]

वाढी vii. 53 वणिक्सहायः, one who helps a merchant.

वाणओ vii. 54 वलयकारः, a maker of bracelets.

वाणवालो vii. 60 इन्द्रः, Indra, king of the gods.

वाणीरो vii. 56 जम्बूवृक्षः, the rose-apple tree, Eugenia jambu.

वामट्ठीओ, a compound formed by adding अस्थि to वाम. cf. वामो.

वामणिआ vii. 58 दीर्घकाष्ठवृतिः, a fence made of long poles.

वामणिओ vii. 59 नष्टप्रत्यादाता, one who receives what is lost.

वामरी vii. 54 सिंहः, a lion.

वामी vii. 53 स्त्री, a woman. [f. वामा or ts.]

वामो vii. 47 मृतः, dead. Hence वामट्ठीओ मृतास्थीनि, the bones of a dead person.

वायं vii. 53 गन्धः, smell. [f. वात !]

वायउत्तो, a variant of वाउत्तो, q. v.

वायडग्गडो vii. 61 दर्दुरकाख्यो वाद्यविशेषो भरते प्रसिद्धः, a kind of musical instrument.

वायणं vii. 57 भोज्योपायनम्, present of food. [उपायन]

वायाडो vii. 56 शुकः, a parrot. [f. वाचाट]

वायारो vii. 56 शिशिरवातः, a cold wind.

वारत्तिआ vii. 60 मल्लिका, a kind of jasmine.

वारिओ vii. 47 नापितः, a barber.

वारिज्जो vii. 55 विवाहः, marriage. [f. वार्य or वृ]

वारुत्ते vii. 48 शीघ्रम्, soon.

वारो vii. 54 चषकः, a drinking vessel.

वालप्पं vii. 57 पुच्छम्, a tail. [f. वाल]

वालंकोसं vii. 60 कनकम्, gold.

वालवासो vii. 59 शिरआभरणम्, an ornament for the head.

वालिआकोसं vii. 60 कनकम्, gold.

वाली vii. 53 मुखमारुतापूरिततृणवाद्यम्, a wind instrument made of straw.

वावओ vii. 55 आयुक्तः, an agent or deputy.

वावड्यं vii. 58 विपरीतरतम्, inverted sexual intercourse. केचित्तु गपत्यपरिवर्तितमुखयोः स्त्रीपुंसयोर्मुखेजघनकमाहुः, man and woman lying in opposite directions. [f. व्यावृत्तक]

वावडो vii. 54 कुटुम्बी, a householder. [f. व्यापृतः although He. denies it]

वावणी vii. 55 छिद्रम्, a hole

वाविअं vii. 57 विस्तारितम्, amplified, extended. [f. व्यापित]

वावोणयं vii. 59 विकीर्णम्, scattered, dispersed.

वासंदी vii. 55 कुन्दः, a kind of jasmine. [f. वासन्ती]

वासवारो vii. 59 तुरगः, a horse.

वासवालो vii 60 श्वा, a dog.

वासाणी vii. 55 रथ्या, a road.

वासुली vii. 55 कुन्दः, a kind of jasmine.

वाहगणओ, a variant of the foll.

वाहगणो vii. 61 मन्त्री, a minister. कश्चित्वे वाहगणओ.

वाहणा vii. 54 ग्रीवा, the neck.

वाहली vii. 39 लघुजलप्रवाहः, a small stream of water.

वाहा vii. 54 वालुका, sand.

विअओलिअं vii. 72 मलिनम्, dirty.

विअंसओ vii. 72 व्याधः, a hunter.

विअंगिअं vii. 69 निन्दितम्, censured.

विअलंबले vii. 33 दीर्घम्, long.

विआरिआ vii. 71 पूर्वाह्णभोजनम्, morning meal, breakfast.

विआलुओ vii. 68 असहनः, jealous, envious.

विआलो vii. 90 संध्या, twilight. चौरः, a thief.

विउव्वाइ, a variant of उव्वाइ q. v.

विऊरिअं vii. 72 नष्टम्, lost.

विओलो vii. 63 आविग्नः, distressed.

विक्कमणो vii. 67 चतुरगतिस्तुरङ्गः, a swift-running horse.

विक्कुणुअं vii. 69 विक्रेयम्, saleable. [f. विक्री]

विक्खणं vii. 64 कार्यम्, work.

विक्खंभो vii. 88 स्थानम्, place. अन्तरालम्, interval. [f. विष्कम्भ]

विक्खासो vii. 63 विरूपः, ugly, deformed.

विक्खिण्णं vii. 88 आयतम्, long. जघनम्, the buttocks. अवतीर्णमित्यप्यन्ये, descended.

विग्गोवो vii. 64 व्याकुलभावः, agitation, distraction.

विच्चोअओ vii. 68 उपधानम्, a pillow.

विच्छड्डो vii. 32 निवहः a heap, collection. [f. विच्छर्द]

विच्छिअं vii. 91 पाटितम्, broken, torn विचितम्, searched. विरलम्, thin, rare.

विच्छेओ vii. 90 विलासः, sport, play. जघनम्, the buttocks.

विच्छोहो vii. 62 विरहः, separation.

विंचिणिअं vii. 93 पाटितम्, broken, torn धारा, a stream.

विडओ vii. 65 राहुः, the demon Rāhu.

विडंकिआ vii. 67 वेदिका, a sacrificial altar.

विडप्पो vii. 65 राहुः, the demon Rāhu.

विडिबिरं vii. 69 विकरालम्, very dreadful or frightful. विडिंचिअं इत्यन्य.

विडिंचिअं, a variant of prec q. v.

विडिमो vii. 89 बालमृगः, a doe. गण्डकः, a rhinoceros.

विडोमिओ vii. 57 गण्डकमृगः, a rhinoceros.

विड्डं vii. 33 दीर्घम्, long. विड्डस्थाने वित्तं अन्ये पठन्ति.

विड्डुरं vii. 90 आभोगः, expanse, extension. रौद्रम्, terrible. (Hc. Gr. ii. 174 calls it a भाषाशब्द) [Tr. f. विस्तार]

विड्डिरिल्ला vii. 67 रात्रिः, night.

विढणा vii. 62 पार्ष्णिः, the heel.

विणिव्वरं vii. 68 पश्चात्तापः, repentance.

वितत्तं vii. 64 कार्यम् work

वित्तं, a variant of विड्डं, q. v.

वित्तई vii. 91 गर्वितः, proud विलसितम्, appearance, manifestation गर्व इत्यन्ये, pride.

विद्दांडिअं vii 70 नाशितम्, destroyed.

विद्दुणा vii. 65 लज्जा, shame.

विपित्तं vii. 61 विकसितम्, full blown, opened.

विप्पं vii. 57 पुच्छम्, the tail.

विप्पयं vii. 89 खलभिक्षा, alms given in the thrashing floor. वैद्यः, a doctor. वापितम्, sown. दानम्, gift.

विप्पवरं, vii. 66 भल्लातकम्, the marking-nut plant, Semicarpus Anacardium.

विप्पिडिअं vii. 70 नाशितम्, destroyed.

विप्फाडिअं vii. 70 नाशितम्, destroyed.

विब्भवणं vii. 68 उपधानम्, a pillow विममणं इत्यन्ये.

विब्भेइअं vii. 67 सूच्या विद्धम्, pierced with a needle.

विममणं, a variant of विब्भवणं, q. v.

विमइअं vii. 71 भर्त्सितम्, threatened.

विमलहरो vii. 72 कलकलः, a confused noise [ts.]

विमलिअं vii. 92 मत्सरभणितम्, spoken with jealousy सशब्दम्, with a loud noise.

विरओ vii. 39 लघुजलप्रवाहः, a small stream of water. [f. विरत]

विरल्लिअं vii. 71 जलार्द्रा, wet with water

विरसं vii 62 वर्षम्, rain. [f. वर्ष ?]

विरसमुहो vii. 49 काकः, a crow.

विरहालं vii. 68 कुसुम्भके वस्त्रम्, a cloth dyed with safflower.

विरहो vii. 91 एकान्तम्, alone कुसुम्भरक्तवस्त्रम् a cloth dyed with safflower. [ts.]

विरिक्कं vii. 64 पाटितम्, broken, torn.

विरिज्जओ vii. 66 अनुचरः, a follower.

विरिंचिओ vii. 93 विमलः, pure. विरक्तः, free from passion, indifferent.

विरिंचिरा, cf the foll.

विरिंचिरो vii. 93 अश्वः, a horse. विरलम्, thin, rare विरिंचिरा धारेति केचित्, a stream. [cogn with विरेचित]

विरुओ vii. 63 विरूपः, ugly, deformed.

विलइअं vii. 92 अधिज्यम्, strung (as a bow) दीनम्, wretched, pitiable.

विलओ vii. 63 सूर्यास्तमयः, sunset. [f. विलय]

विलमा vii. 34 ज्या, the bow-string.

विलिअं vii. 65 लज्जा, shame. केचित् वेलणयं लज्जेत्याहुः [f. व्रीडित !]

विलिजरा vii. 69 धानाः, fried grain.

विलिव्विली vii. 70 कोमलनिःस्थामतनुः, a tender and weak body.

विलुत्तहिअओ vii. 73 यः काले कार्यं कर्तुं न जानाति, one who does not know to do a thing at the proper time [f. विलुप्तहृदय]

विलुंपओ vii. 67 कीटः, an insect.

विलुंपिअं vii. 66 अभिलषितम्, desired.

विल्लं vii. 88 अच्छम्, clear, pure विलसितम्, appearance, manifestation [f. Dr. vella]

विल्लरी vii. 32 केशः, the hair [a variant of वल्लरी, q. v.]

विल्हं vii. 61 धवलम्, white [a variant of विल्लं q. v.]

विव्वाओ vii. 89 अवलोकितः, seen विश्रान्तः, rested.

विसंवायं vii. 72 मलिनम्, dirty.

विसढो vii. 62 नीरागः, devoid of love. नीरोग इत्यन्ये, free from sickness.

विसमयं vii. 66 भल्लातकम्, the marking-nut plant, Semicarpus Anacardium.

विसमिअ vii. 92 विमलम्, pure, clear उत्थितम्, risen.

विसरो vii. 62 सैन्यम्, an army. [ts.]

विसारओ vii. 66 धृष्टः, impudent or faithless husband.

विसारी vii. 62 कमलासनः, the God Brahma.

विसालओ vii. 71 जलधिः, the ocean.

विसिणो vii. 64 रोमशः, hairy.

विसी vii. 61 करिशारिः, an elephant's housings.

विहुई vii. 63 वृन्ताकी, the egg-plant.

विहण्णं vii. 63 पिञ्जनम्, a bow-shaped instrument used for cleaning cotton.

विहयं vii. 64 पिञ्जितम्, dyed or coloured.

विहरिअं vii. 70 सुरतम्, sexual intercourse.

विहसिव्विअं vii. 61 विकसितम्, full-blown, opened.

विहाडणं vii. 71 अनर्थः, evil, misfortune.

विहाणो vii. 90 विधिः, command, injunction प्रभातम्, dawn.

विहुडुओ vii. 65 राहुः, the demon Rāhu.

वीअं vii. 93 विधुरम्, separation (from a wife or husband) तत्कालम् immediately.

वीअजमणं, a variant of वीअजमणो q. v.

वीची vii. 73 लघुरथ्या, a narrow lane.

वीलओ, a variant of वीलओ q. v.

वीलणं vii. 73 पिच्छिलम्, slimy, slippery.

वीली vii. 73 तरङ्गः, a wave [f. वीचि]

वीसुं vii. 73 युतकम् । पृथगित्यर्थः, each of a pair,

वुण्णो vii. 94 भीतः, frightened, afraid. उद्विग्नः, afflicted. ओड्डवादिग्वं प्रायेण.

वुप्फ vii. 74 शेखरः, a garland for the head.

वेअडिअं vii. 77 प्रत्युप्तम्, inlaid, studded. (cf. list of Verbal Substitutes below.)

वेअड्डं vii. 66 भल्लातकम्, the marking-nut plant, Semicarpus Anacardium.

वेअलं vii. 75 मृदु, soft, delicate. असामर्थ्यमित्यन्ये, inability, feebleness. [f. वैकल्य]

वेआरिअं vii. 95 प्रतारित, cheated, deceived.

वेआरिआ vii. 95 केशाः, hair.

वेआलो vii. 95 अन्धः, blind अन्धकारः, darkness.

वेइआ vii. 76 जलहारिणी, a female water carrier.

वेइद्धो vii. 95 ऊर्ध्वीकृतः, raised. विसंस्थुलः, unsteady, agitated. आविद्धः, pierced शिथिलतां गतः, enfeebled, weak.

वेगी vii. 43 वृतिमती, having a fence or enclosure.

वेडइओ vii. 78 वाणिजकः, a merchant.

वेडिओ vii. 77 मणिकारः, a jeweller.

वेडिकिलं vii. 78 संकटम्, difficulty.

वेडुल्लो vii. 41 गर्वितः, proud.

वेडो, a variant of बेडो q. v.

वेणिअं vii. 75 वचनीयम्, censure. [f. वच्]

वेणुणासो vii. 78 भ्रमरः, a large black bee. [Tr. वेणुसाओ f. वेणुशब्द]

वेणो vii. 74 विषमः सरिदवतारः, a dangerous landing place in a river.

वेण्णुरा vii. 78 कलुषा सुरा, muddy liquor.

वेण्ठिअं vii. 76 वेष्टितम्, surrounded, enclosed. [f. वेष्टित]

वेंठी vii. 74 पशुः, an animal.

वेत्तं vii. 75 अच्छवस्त्रम्, a clean cloth.

वेदूणा vii. 65 लज्जा, shame. [a variant of विड्डुणा] वेलणयं इत्यन्ये.

वेप्पुअं vii. 76 शिशुत्वम्, childhood. भूतगृहीतमित्यन्ये, possessed by a devil.

वेप्पो vii. 74 भूतादिगृहीतः, possessed by a devil. [a variant of बप्पो]

वेरिज्जं cf. the foll.

वेरिज्जो vii 76 असहायः। एकाकीत्यर्थः, alone. वेरिज्जं साहायकमित्यन्ये, help, assistance.

वेलं vii. 74 दन्तमांसम्,, the gums. वेलेत्यन्ये.

वेलणयं, a variant of वेदूणा or वेलूणा, q. v.

वेलंबो vii. 75 विडम्बना, deception, imposture.

वेला, a variant of वेलं, q. v.

वेलाइअं vii. 96 मृदु, soft, tender. दीनम्, wretched, pitiable.

वेली vii. 34 निद्राकरी लता, a kind of creeper [a variant of बवली]

वेलुंको vii. 63 विरूपः, ugly, deformed.

वेलुलिअं vii. 77 वैडूर्यम्, Lapis Lazuli. [f. वैदूर्य]

वेलू vii. 94 चोरः, a thief. मुसलम्, a wooden pestle used for cleaning rice.

वेलूणा vii. 65 लज्जा, shame वेलणयं इति केचित्.

वेल्लरी vii. 76 वेश्या, a harlot. [Tr. f. वेश्]

वेल्लहलो vii. 96 कोमलः, tender. विलासी, sportive, wanton woman. [f. वल्लभ]

वेल्ला vii. 94 केशाः, hair. वल्ली, a creeper. [prob. a variant of वल्ली q. v.]

वेल्लाइअं vii. 79 संकुचितम्, contracted.

वेल्लो vii. 94 पल्लवः, a sprout. विलासः, sport, pastime. [the same word as वेल्ला above]

वेवाइअं vii. 79 उल्लसितम्, delighted.

वेसक्खिज्जं vii. 79 द्वेष्यत्वम्, enmity. अयमोष्ठ्यादिः प्रायेण

वेसणं vii. 75 वचनीयम्, censurable. ओष्ठ्यादिकं केचित्पठन्ति.

वेसंभरा vii. 77 गृहगोधा, a small house lizard.

वेहविओ vii. 96 अनादरः, disrespect, contempt. रोषाविष्टः, filled with anger. (cf. list of Verbal Substitutes below.)

वोकिल्लिअं vii. 82 रोमन्थः, chewing.

वोकिल्लो vii. 80 अलीकशूरः, a false or pretended hero.

वोचत्थं vii. 58 विपरीतरतम्, inverted sexual intercourse. केचिद्युगपत्परिवर्तितमुखयोः स्त्रीपुंसयोर्मुखजघनकमाहुः, man and woman lying in opposite directions.

वोज्झओ vii. 80 भारः, burden.

वोज्झमल्लो vii. 80 भारः, burden.

वोज्झरं vii. 96 अतीतम्, past. भीतम्, terrified, afraid.

वोद्रहो vii. 80 तरुणः, a young man ओष्ठ्यादिः प्रायेण. (Hc. Gr. ii. 80)

वोमीसणो vii. 82 वराकः, wretched or vile.

वोमज्झिअं cfr. the foll.

वोमज्झो vii. 80 अनुचितो वेषः, improper dress. वोमज्झिअं अनुचितवेषग्रहणमिति तु अस्यैव णिगन्तस्य सिद्धम्.

वोरच्छो vii 80 तरुणः, a young man.

वोरल्ली vii. 81 श्रावणशुक्लपक्षचतुर्दशीमिव उत्सवविशेषः, the festival on the fourteenth day of the first fortnight of Srāvaṇa (July–August) केचिदिमामपि वोरल्लीमाहुः the fourteenth day itself.

वोलो, a variant of वोलो, q. v. [f. वमालो]

वोवालो vii. 79 वृषभः, a bull.

वोसट्टं vii. 81 भृतोल्लुठितम्, supported and rolling. (Hc. Gr. iv. 258 = विकसितम्)

वोसेअं vii. 81 उद्मुआणं । उन्मुखगतमित्यर्थः, going eagerly, eager.

वोहारं vii. 81 जलस्य वहनम्, carrying water.

स

सअअं viii. 46 शिला, a stone घूर्णितम्, reeled.

सइज्झिअं cf. the foll.

सइज्झो viii. 10 प्रातिवेश्मिकः, a neighbour सइज्झिअं तु प्रातिवेश्यम्, neighbourhood.

सइदंसणं viii. 19 चित्तावलोकितम्, seen with the mind or imagined [f. स्मृतिदर्शन]

सइदिट्ठं viii. 19 चित्तावलोकितम्, seen with the mind or imagined. [f. स्मृतिदृष्ट]

सइरवसहो viii. 21 धर्माय त्यक्तो वृषभः, a bull allowed to roam freely [f. स्वैरवृषभ]

सइलंभं viii. 19 चित्तावलोकितम्, seen with the mind or imagined. [f. स्मृतिलम्भ]

सइलासओ viii. 20 मयूरः, a peacock [f. सदालासक]

सइसिलिंधो viii. 20 स्कन्दः, name of Kartikeya.

सइमुहं viii. 19 चित्तावलोकितम्, seen with the mind or imagined. [f. स्मृतिमुख !]

सउणं viii. 3 रूढम्, grown up, developed.

सउलिअं viii. 12 प्रेरितम्, urged, instigated.

सउली viii. 8 शकुनिका, a kind of bird. [f. शकुनि]

संवट्टिअं viii. 12 संवृतम्, covered [f. संवृत]

संवाअओ viii. 48 नकुलः, a mongoose. ichneumon, श्येनः, a hawk.

संवेल्लिअं viii. 12 संवृतम्, covered. [cf. list of Verbal Substitutes below.]

संतप्पिअं viii. 15 मङ्क्तिम् । उत्प्लुत्य गतमित्यर्थः, bound away.

संसाहणं viii. 16 अनुगमनम्, following or going after. [f. सम-साधन]

सगयं viii. 3 श्रद्धा strong desire. [f. सङ्ग]

सगेहं viii. 6 निकटम्, proximity.

संकडिल्लं viii. 15 निश्छिद्रम्, uninterrupted.

संकरो viii. 6 रथ्या, a road. [ts.]

संखद्रहो viii. 14 गोदावरीह्रदः, a pool in the Godāvery. [f. शङ्खह्रद !]

संखवट्टलो viii. 19 हालिकच्छन्दोत्थायी बलीवर्दः, a ploughing ox which gets up at will.

संखलयं viii. 16 शम्बूकः । शुक्त्याकारो जलजः प्राणिविशेषः, a kind of shell-fish.

संखली viii. 7 शङ्खपत्रताडङ्कः, a kind of ear ornament. [f. शङ्खः]

संखालो viii. 6 शम्बराख्यो मृगविशेषः, a kind of deer.

संखो viii. 2 मागधः, a bard.

सग्गहो, a variant of संगहो, q. v.

संगयं viii. 7 मसृणम्, soft, mild.

संगहो viii. 4 गृहोपरि तिर्यग्दारु, a beam. केचित्तु सग्गहो मुक्तः इत्याचक्षते, released.

संगा viii. 2 वल्गा, a bridle.

संगेल्लो viii. 4 समूहः, a group, collection

संगोढणो viii. 17 व्रणितः, wounded.

संगोल्ली viii. 4 समूहः, a group, collection. [prob. a variant of संगेल्लो f. संघात]

संघयणं viii. 14 शरीरम्, the body. [f. संघटन or better still संहनन]

संघाडी viii. 7 युगलम्, a pair.

संघासओ viii. 13 स्पर्धा, rivalry, jealousy.

संघोडी viii. 8 व्यतिकरः, intermixture.

सच्चविअं viii. 17 अभिप्रेतम्, intended. (cf. list of Verbal Substitutes below).

सच्चिलअं viii. 14 सत्यम्, true. [f. सत्य]

सच्चेविअं viii. 18 रचितम्, arranged, strung together.

सच्छहो viii. 9 सदृशः, similar. [f. सादृक्ष]

सज्जिओ viii. 47 नापितः, a barber. रजकः, a washerman. पुरस्कृतः, placed in front. दीप्तः, bright, shining.

सज्जोक्कं viii. 3 प्रत्यग्रम्, new, fresh.

संजत्थो viii. 10 कुपितः, angry. कोप इत्यन्ये, anger.

संजमिअं viii. 15 संगोपितम्, well concealed or protected. [f. संयमित]

संजुद्दं viii. 9 सस्पन्दम्, throbbing, trembling.

सढं viii. 46 विषमम्, difficulty.

सढयं viii. 3 कुसुमम्, a flower. [Tr. = कुमुदम्, along with गड्डहं and संकं q. v.]

सढा viii. 46 केशाः, the hair. [f. सटा]

सढी viii. 1 सिंहः, a lion. [f. सटा]

सढो viii. 46 स्तम्बः, a clump of grass.

सणिओ viii. 47 साक्षी, a witness, observer. ग्राम्यः, relating to a village.

संढी viii. 2 वल्गा, a bridle.

संडोलिओ viii. 17 अनुगतः, followed.

सण्णासिअं viii. 18 परितापितम्, heated, pained.

सण्णविअं viii. 50 चिन्तितम्, thought. सांनिध्यम्, proximity.

सण्णिअं viii. 5 आर्द्रम्, wet.

सण्णुमिअं viii. 48 संनिहितम्, placed or lying near. मापितम्, caused to be measured. अनुनीतम्, conciliated.

सण्णेज्झो viii. 6 यक्षः, Yaksha, an attendant on Kubera.

सण्हाई viii. 9 दूती, a female messenger

सत्तत्थो viii. 10 अभिजातः, of noble descent.

सत्तली viii. 4 शेफालिका, a kind of plant

सत्तावीसंजोअणो viii. 22 इन्दुः, the moon. [f. सप्तविंशति-युज्.]

सत्तिअणा viii. 16 आभिजात्यम्, nobility of birth.

सत्ती viii. 1 वक्रपादत्रयं वृत्तं दारु, a tripod stand.

सत्थइअं viii. 13 उत्तेजितम्, excited.

सत्थरो viii. 4 समूहः, a group, collection. [Tr. f. संस्तर]

सत्थो viii. 1 गतः, gone, resting on.

सदुम्माणिआ, a variant of सुदुम्माणिआ q. v.

सद्दालं viii. 10 नूपुरम्, an anklet. [f. शब्दाल]

संदट्टं, a variant of the foll. q. v.

संदट्टयं viii. 18 संलग्नम्, adhered. कप्रत्ययामावे संदट्टं इत्यपि । संदट्टं संघट्ट इत्यन्ये, clashing together.

संदेवो viii. 7 सीमा, boundary. नदीमिलक इत्येके, the confluence of two rivers.

संधारिओ viii. 1 योग्यः, fit, suitable.

संधिअं viii. 8 दुर्गन्धम्, bad smell.

समगो viii. 3 गृध्रः, a vulture.

समइच्छिअं viii. 20 अतिक्रान्तम्, past, gone beyond.

समरसद्दहओ viii. 22 समानवयाः, of equal age.

समसीसं viii. 50 सदृशम्, similar निर्भरम्, excessively, intensely. [f. समशीर्ष]

समसीसी viii. 13 स्पर्धा, rivalry, jealousy. [as prec.]

समुग्गिअं viii. 13 प्रतीक्षितम्, expected.

समुच्छणी viii. 17 संमार्जनी, a broom.

समुच्छिअं viii. 49 तोषितम्, pleased. समारचितम्, arranged. अञ्जलिकरणम्, putting the hands together.

समुद्दणवणीअं viii. 50 अमृतम् nectar, the beverage of the gods. चन्द्रः, the moon. [f. समुद्रनवनीत]

समुद्दहरं viii. 21 पानीयगृहम्, a place where water is distributed [f. समुद्रगृह]

समुप्पिंजलं viii. 50 अयशः, infamy रजः, dust, pollen of flowers.

समोसिओ viii. 49 प्रातिवेश्मिकः, a neighbour. प्रदोषः, evening. वध्यः, to be killed. [f. समुषित]

संपडिअं viii. 14 लब्धम्, obtained.

संपणा viii. 8 घृतपूरार्थगोधूमपिष्टम्, wheat flour for preparing sweat-meats.

संपण्णा viii. 8 घृतपूरार्थगोधूमपिष्टम्, wheat flour for preparing sweet-meats.

संपत्तिआ viii. 18 बाला, a girl पिप्पलीपत्रवाचकोऽपि संपत्तिआशब्दो लक्ष्येषु दृश्यते the leaf of long pepper.

संपत्थिअं viii. 11 शीघ्रम्, soon.

संपा viii. 2 काञ्ची, a waist band.

संपासंगं viii. 11 दीर्घम्, long.

संबं viii. 1 कुमुदम्, the white lily.

संकाली viii. 5 पङ्क्तिः, a row.

संभली viii. 9 दूती, a female messenger.

संमवो viii. 4 प्रसवजरा, the after-birth. [ts]

संभुली viii. 7 दुर्जनः, a wicked person.

सयक्खगत्तो viii. 21 कितवः, a rogue.

सयग्घी viii. 5 घरट्टी, a kind of weapon. [f. शतघ्नी]

सयढा viii. 11 लम्बकेशाः, with pendent hair. [f. स-जट]

सयत्तो viii. 5 मुदितः, pleased.

सयराहं viii. 11 शीघ्रम्, soon.

सरत्ति viii. 2 सहसा, suddenly.

सरमेअं viii. 13 स्मृतम्, remembered.

सरली viii. 2 चीरिका, a cricket.

सरलीआ viii. 15 श्वाविन्संज्ञः मार्गी, a porcupine. कीटभेद इत्यन्ये, a kind of insect.

सरहो viii. 47 वेतसवृक्षः, the ratan tree. सिंहः, a lion. [f. शरभ ?]

सरा viii. 2 माला, a garland. [f. सरः Tel. saramu]

सराइओ viii. 12 सर्पः, a snake.

सराहो viii. 5 दर्पोद्धुरः, puffed up.

सरिवाओ viii. 12 आसारः, a sharp-driving shower.

सरिसाहुलो viii. 9 सदृशः, similar. [f. सदृश]

सरेवओ viii. 48 हंसः, a swan. गृहजलप्रवाहः, sewage of a house.

सलली viii. 3 सेवा, servitude.

सलहत्थो viii. 11 दर्व्यादीनां हस्तकः, the handle of ladles etc.

सवडंमुहो viii. 21 अभिमुखः, facing, turned towards.

सवाओ viii. 7 श्येनः, a hawk.

सवासो viii. 5 ब्राह्मणः, a Brahman, a man of the highest caste.

सविसं viii. 4 सुरा, liquor.

सव्वला viii. 6 कुशी, a sort of ladle.

ससराइअं viii. 20 निष्पिष्टम्, oppressed.

सहउत्थिआ viii. 9 दूती, a female messenger [f. सहोत्थिता]

सहगुहो viii. 16 घूकः, an owl.

सहरला viii. 14 महिषी, a she-buffalo.

सहो viii. 1 योग्यः, fit, suitable.

साइअं viii. 25 संस्कारः, training, education.

साइज्जिअं viii. 26 अवलम्बितम्, depending upon, trusting to.

साई viii. 22 केसरम्, the filament of a lotus or any other plant.

साउली viii. 24 अनुरागः, attachment love. [f. स्वादु]

साणइअं viii. 13 उत्तेजितम्, excited.

साणूरं viii. 24 देवगृहम्, a temple.

सामग्गिअं viii. 53 चलितम्, moved. अवलम्बितम्, supported. पालितम्, protected. (cf. the list of Verbal Substitutes below.)

सामंती viii. 23 समभूमिः, level ground.

सामरा viii. 23 शाल्मलिः, the silk-cotton tree [f. शाल्मलि]

सामिअं viii. 23 दग्धम्, burnt.

सामुद्दो viii. 23 इक्षुसदृशतृणम्, a kind of grass resembling sugar-cane.

सायं viii. 51 महाराष्ट्रदेशे पत्तनविशेषः, a town in Mahārāṣtra country. दूरम्, distance. केचित्तु सायंदूरं इति चतुरक्षरं नाम पत्तनभेदवाचकमाहुः.

सायंदूरं, a variant of the prec. q. v.

सायंदूला viii. 25 केतकी, a kind of tree, Pandanus odoratissimus.

सारमिअं viii. 25 स्मारितम्, reminded.

साराडी viii. 24 आटिः, a kind of bird. [f. शराटि]

सारिच्छिआ viii. 27 दूर्वा, the dūrva-grass, Panicum dactylon.

सारी viii. 22 बृसी । ऋषीणामासनमित्यर्थः, a mat of kuśa grass. मृत्तिकेत्यन्ये, earth.

सालंकी viii. 24 सारिका, a kind of bird. [f. शारिका or सारिका]

सालंगणी viii. 26 अधिरोहिणी, a ladder.

सालही viii. 24 सारिका, a kind of bird. [cf. सालंकी]

साला viii. 22 शाखा, a branch.

सालाणओ viii. 27 स्तुतः, praised. स्तुत्य इत्यन्ये, praiseworthy.

सालुअं viii. 52 शम्बूकः, a small shell. शुष्कयवादिशीर्षम्, corn-cob, husk.

सावओ viii. 23 शरभः, a fabulous animal said to have eight legs and to be stronger than a lion.

सासवुलो viii. 25 कपिकच्छूः, a kind of plant, forget-me-not

साइंजओ viii. 27 गोक्षुरः, a cow's hoof.

साइंजणो viii. 27 गोक्षुरः, a cow's hoof.

साहरओ viii. 26 गतमोहः, free from confusion or delusion.

साहिलयं viii. 27 मधु, honey.

साही viii. 6 रथ्या, a road.

साहुली viii. 52 वस्त्रम्, a cloth. भ्रूः, the eye-brow. भुजः, the arm. शाखा, a branch. पिकी, a female cuckoo. सदृशः, similar सखी, a female friend. [He. Gr. ii. 174 f. शाखा]

साहेज्जओ viii. 26 अनुगृहीतः, favoured.

साहो viii. 51 वालुका, sand. उलूकः, an owl. दधिसरः। दध्न उपरि सारम्, cream.

सिअंगो viii. 31 वरुणः, Varuṇa, the god of the ocean and the western quarter.

सिआली viii. 32 डमरः, a riot, tumult.

सिग्गो viii. 28 श्रान्तः, tired, fatigued.

सिंखलं viii. 10 नूपुरम्, an anklet.

सिंगं viii. 28 कृशम्, lean, emaciated.

सिंगओ viii. 31 तरुणः a youth.

सिंगिणी viii. 31 गौः, a cow.

सिंगेरिवम्मं viii. 33 वल्मीकः, an anthill.

सिंघुओ viii. 31 राहुः, Rāhu, a demon.

सिज्जूरं viii. 30 राज्यम्, a kingdom, sovereignty.

सिडं viii. 29 मोटितम्, crushed.

सिंढा viii. 29 नासिकानादः, a sound by the nose.

सिंढी viii. 20 मयूरः, a peacock. [f. शिखण्ड or शिखण्डिन्]

सिण्हा viii. 53 हिमम्, frost, snow. अवश्यायः, hoar-frost, dew.

सित्था viii. 53 लाला, saliva. जीवा, a bow-string.

सित्थी viii. 28 मत्स्यः, a fish.

सिद्दं viii. 30 परिपाटितम्, split or broken.

सिद्धत्थो viii. 31 रुद्रः, Rudra, a form of Śiva.

सिंदी viii. 29 खर्जूरी, the date-palm.

सिंदीरं viii. 10 नूपुरम्, an anklet.

सिंदुरयं viii. 54 रज्जुः, a rope राज्यम्, a kingdom, sovereignty.

सिंदुवणो viii. 32 अग्निः, the fire.

सिंदू viii. 28 रज्जुः, a rope.

सिंदूरं viii. 30 राज्यम्, a kingdom, sovereignty.

सिंदोला viii. 29 खर्जूरी, the date-palm.

सिप्पं viii. 28 पलालम्, straw, husk [f. Can. sippe]

सिंपुअं viii. 30 भूतगृहीतम्, possessed by a devil.

सिंबाडी viii. 29 नासिकानादः, a sound by the nose.

सिंबीरं viii. 28 पलालम्, straw, husk. [f. Can. sippe]

सिरिंगो viii. 32 विटः, a voluptuary.

सिरिड्डही viii 32 खगपानभाजनम्, a basin for watering birds.

सिरिमुहो viii. 32 मदमुखः, an intoxicated face.

सिरिवओ viii. 32 हंसः, a swan.

सिरिवच्छीवो viii. 33 गोपालः, a cowherd.

सिलओ viii. 30 उञ्छः, gleaning grains.

सिलिंबो viii. 30 शिशुः, a child.

सिव्विणी viii. 29 सूची, a needle. [a variant of the foll q. v.]

सिव्वी viii. 29 सूची, a needle [Tr. सिप्पी f. सूची]

सिसिरं viii. 31 दधि, curds. [f. शिशिर]

सिहंडइल्लो viii. 54 बालः, a boy. दधिसरः, cream. मयूरः, a peacock [f. शिखण्ड]

सिहरिणी viii. 33 मार्जिता, curds with sugar and spices.

सिहरिल्ला viii. 33 मार्जिता, curds with sugar and spices.

सिहिणा viii. 31 स्तनाः, female breasts. [f. शिखिन्]

सिही viii. 28 कुक्कुटः, a cock. [f. शिखिन्]

सीअं viii. 33 सिक्थकम्, bee's wax.

सीअणअं viii. 55 दुग्धपारी, a milk-pail. श्मशानम्, a cremation ground.

सीअली viii. 55 हिमकालदुर्दिनम्, a cloudy day in winter. वाटविशेषः, a kind of bower. [f. शीत]

सीइआ viii. 34 झडी । निरन्तरवृष्टिरित्यर्थः, incessant rain.

सीउग्गयं viii. 34 सुजातम्, of high birth, beautiful.

सीमंतयं viii. 35 सीमन्ते भूषणभेदः, an ornament for the fore part of the head. [f. सीमन्त]

सीरोवहासिआ viii. 36 लज्जा, shame.

सीलुट्टं, a variant of the foll q. v.

सीलुट्टयं viii. 35 त्रपुसम्, cucumber. कप्रत्ययाभावे सीलुट्टं इत्यपि.

सीसक्कं viii. 34 शिरस्कम् । शिरस्त्राणमित्यर्थः, a helmet. [f. शीर्षक or शीर्षत्र]

सीसयं viii. 34 प्रवरम्, excellent, best.

सीहणही viii. 35 करमान्दिका, a kind of tree. तत्कुसुममित्यन्ये, its flower.

सीहंडओ viii. 28 मत्स्यः, a fish.

सीहरओ viii. 12 आसारः, a sharp driving shower.

सीहलयं viii. 34 वस्त्रादिधूपयन्त्रम्, a contrivance for perfuming cloths etc.

सीहलिआ viii. 55 शिखा, the top-lock. नवमालिका, a kind of jasmine.

सुअणा viii. 38 अतिमुक्तः, a kind of creeper, Gaertnera racemosa.

सुई viii. 36 बुद्धिः, understanding, mind.

सुकुमालिअं viii. 40 सुघटितम्, well made.

सुगं viii. 56 आत्मकुशलम्, one's own welfare. निर्विघ्नम्, absence of impediment. विसर्जितम्, abandoned. [f. सुख !]

सुंकअं viii. 38 किंशारुः, a beard of corn, an arrow. सुंकलं इत्यन्ये.

सुंकलं, a variant of the prec. q. v.

सुंघिअं viii. 37 घ्रातम्, smelled.

सुज्जओ viii. 56 रजकः, a washerman. [prob. a variant of सुज्झरओ]

सुज्झयं viii. 56 रौप्यम्, silver.

सुज्झरओ viii. 39 रजकः, a washerman.

सुडिओ viii. 36 श्रान्तः, tired.

सुण्हसिओ viii. 39 स्वपनशीलः, addicted to sleeping. [Tr. f. स्वप्न or सात्म्य]

सुदाढो viii. 39 चण्डालः, a man of a low caste, a Chaṇḍala.

सुदुम्मणिआ viii. 40 रूपवती, a beautiful woman. सदुम्मणिएत्ति शीलाङ्कः.

सुद्धवालो viii. 38 शुद्धपूतः, clean and purified. [f. शुद्धवाल]

सुद्धो viii. 33 गोपालः, a cowherd.

सुरंगी viii. 37 शिग्रुतरुः, a kind of tree, Morunga guilandina.

सुरजेट्ठो viii. 31 वरुणः, Varuṇa, the god of the ocean and the western quarter. [f. सुरज्येष्ठ]

सुलसं viii. 37 कुसुम्भरक्तं वस्त्रम्, a cloth dyed with safflower.

सुरसमंजरी viii. 40 तुलसी, the holy basil, Ocymum Sanctum.

सुली viii. 36 उल्का, a firebrand.

सुवण्णबिंदू viii. 40 विष्णुः, Viṣṇu.

सुवण्णो viii. 37 अर्जुनतरुः, Terminalia Arjuna.

सुवुण्णा viii. 37 सङ्केतः, a place of meeting.

सुव्विआ viii. 38 अम्बा, mother.

सुसंठिआ viii. 39 शूलप्रोतं मांसम्, a piece of flesh roasted on a rod.

सुहउत्थिआ viii 9 दूती, a female messenger [a variant of सहउत्थिआ q. v.]

सुहरा viii. 36 चटकाभेदः। यस्या अधोमुखं नीडं भवति, a hen-sparrow.

सुहराओ viii. 56 वेश्यागृहम्, the house of a harlot. चटकः, a sparrow. [Tr. सुहरओ f. सुखरत]

सुहल्ली, variant of the foll. q. v.

सुहेल्ली viii. 36 सुखम्, happiness. सुहल्ली-त्यन्ये. [f. सुख]

सूअरी viii. 41 यन्त्रपीडनम्, pressing by a machine.

सूअलं viii. 38 किंशारुः, a beard of cotton, an arrow.

सूइओ viii. 39 चण्डालः, a man of a low caste, Caṇḍāla.

सूई viii. 41 मञ्जरी, a cluster of blossoms.

सूरंगो viii. 41 प्रदीपः, a light. [f. सुरङ्ग]

सूरणो viii. 41 कन्दः, an esculent root. [ts.]

सूरद्धओ viii. 42 दिनः, a day. [f. सूरध्वज]

सूरल्ली viii. 57 मध्याह्नः, noon. ग्रामणीतृणम्, a kind of grass. मशकाकारकीटः, a kind of insect resembling the mosquito. [f. सूर]

सूलच्छं viii. 42 पल्वलम्, a small pond, puddle.

सूलत्थारी viii. 42 चण्डी, Durgā. [f. शूलधारिणी]

सूला viii. 41 वेश्या, a harlot. [f. Can. sūle]

सेआली viii. 27 दूर्वा, the Dūrva grass, Panicum dactylon.

सेआलुओ viii. 44 उपयाचितसिद्ध्यर्थं वृषभः। उपयाचितं केनापि कामेन देवताराधनम्, a bull dedicated to a God for the attainment of an object.

सेआलो viii. 58 ग्रामप्रधानम्, the chief of a village, सांनिध्यकर्ता यक्षादिः, a Yakṣa etc. who is in attendance.

सेओ viii. 42 गणपतिः, Gaṇeśa.

सेंवाडओ viii. 43 चप्पुटिकानादः, the sound produced by snapping the thumb and the middle finger.

सेज्जारिअं viii. 43 आन्दोलनम्, swinging.

सेट्ठी viii. 42 ग्रामेशः, the headman of a village. [prob. f. श्रेष्ठिन्; Dr. śeṭṭi]

सेरिभओ viii. 44 धुर्यवृषभः, a carriage ox. क्रमत्वयाभावे सेरिभो। सेरिभो महिषेऽपीत्यन्ये, a buffalo.

सेरी viii. 57 दीर्घं, long. भद्राकृतिः, good features.

सेलूसो viii. 21 कितवः, a rogue. [f. शैलूष]

सेल्लो viii. 57 मृगशिशुः, a fawn. शरः, an arrow. [f. शल्य]

सेवालो viii. 43 पङ्कः, mud. [Tr. f. जम्बाल]

सेहरओ viii. 43 चक्रवाकः, the ruddy goose, Anas casarca.

सेहिओ viii. 1 गतः, gone, resting on.

सोअं viii. 44 स्वपनम्, sleeping, sleep.

सोत्ती viii. 44 नदी, a river. [f. स्रोतम्]

सोमइओ viii. 39 स्वपनशीलः, addicted to sleeping. [f. Tel. somari ?]

सोमहिड्डो viii. 43 पङ्कः, mud.

सोमहिंदं viii. 45 उदरम्, the belly.

सोमाणं viii. 45 श्मशानम्, a cremation ground [f. श्मशान]

सोमालं viii. 44 मांसम्, flesh.

सोल्लहावत्तओ viii. 46 शङ्खः, the conch-shell.

सोल्लं viii. 44 मांसम्, flesh.

सोवणं viii. 58 वासगृहम्, the inner apartments of a house, such as the bed-chamber.

सोवणो viii. 58 स्वप्नः, sleep, a dream. मल्लः, a strong man, wrestler.

सोवण्णमक्खिआ viii. 46 मधुमक्षिकाभेदः, a kind of bee. [f. सुवर्णमक्षिका]

सोवत्थं viii. 45 उपकारः, help, favour. उपभोग्यमित्यन्ये, an object of enjoyment.

सोव्वओ viii. 45 पतितदन्तः, with fallen teeth, teethless.

सोसणी viii. 45 कटी, the buttocks.

सोसणो viii. 45 पवनः, wind. [f. श्वसन]

सोहंजणो viii. 37 शिग्रुतरुः a kind of tree, Morunga Guilandina.

सोहणी viii. 17 संमार्जनी, a broom.

सोही viii. 58 भूते माविनि च काले प्रयुज्यते। सामर्थ्यात्तदर्थं भवति, indicates past or future time according to the context.

ह

हक्कोद्दं viii. 60 अभिलषितम्, desired.

हक्खुत्तं viii. 60. उत्पाटितम्, pulled out. [f उत्क्षिप्त, cf. the list of Verbal Substitutes below.]

हजओ viii. 61 साङ्गस्पर्शः शपथः, an oath on the whole body.

हट्टमहट्टो viii. 65 कल्यः, । कल्यो नीरोगदक्षयोः, healthy, clever.

हडं viii. 59 हृतम्, taken away.

हडहडो viii. 74 अनुरागः, attachment, love. तापः, heat [onomatopoetic]

हड्डं viii. 59 अस्थि, a bone

हणं viii. 59 दूरम्, distance.

हणु viii. 59 सावशेषम्, incomplete, unfinished.

हत्थं viii. 59 शीघ्रम्, soon.

हत्थन्छुहणी viii. 65 नववधूः, a bride.

हत्थलो viii. 73 हस्ते क्रीडार्थं गृहीतः पदार्थः, a toy in hand हस्तलोलः, with an eager hand. [f. हस्तल]

हत्थल्लं viii. 60 क्रीडया हस्ते गृहीतम्, taken hold of for play. (cf. the prec.)

हत्थल्लिअं viii. 64 हस्तापसारितम्, removed by the hand.

हत्थल्ली viii. 61 हस्तयष्टी an ascetic's staff to support his hand.

हत्थारं viii. 60 साहाय्यम्, help.

हत्थिअचक्खुं viii. 65 वक्रावलोकनम्, an oblique glance.

हत्थिमल्लो viii. 63 इन्द्रगजः, the elephant of Indra.

हत्थिवओ viii. 63 ग्रहभेदः, change of planet.

हत्थिहरिल्लो viii. 64 वेषः, dress. (हत्थिहरिल्लो seems to be the correct reading, cf. अत्थिहरल्लो)

हत्थोडी viii. 73 हस्ताभरणम्, a wrist ornament हस्तप्राभृतम्, a present, gift.

हद्धओ viii. 62 हासः, laughter.

हम्मिअं viii. 62 गृहम्, a house [f. हर्म्य]

हयच्चुअं viii. 74 स्मृतम्, recollected. नामोद्देशेन दत्तम्, given by specifying the name.

हरिआली viii. 64 दूर्वा, the dūrva grass, Panicum dactylon. [f. हरितालो]

हरिचंदणं viii. 65 कुङ्कुमम्, saffron.

हरिमिग्गो viii. 63 लगुडः, a club.

हरी viii. 59 शुकः, a parrot [f. हरि]

हलप्पो viii. 61 बहुभाषी, a talkative person

हलबोलो viii. 64 कलकलः, confused noise [onomatopoetic.]

हलहलं viii. 74 तुमुलः, a tumult. कौतुकम्, curiosity.

हलाहला viii. 63 बंभणिका, a kind of lizard.

हलुरो viii. 62 सतृष्णः, thirsty.

हलप्फलिअं viii. 59 शीघ्रम्, soon. आकुलत्वमित्यन्ये, agitation. (He. Gr. ii. 174 calls it a भाषाशब्द]

हल्लिअं viii. 62 चलितम्, shaken, moved.

हल्लीसो viii. 61 रासकः। मण्डलेन स्त्रीणां नृत्यम्, a kind of circular dance by women. [f. हल्लीश]

हविअं viii. 62 म्रक्षितम्, smeared.

हसिरिआ viii. 62 हासः, laughter

हारो viii. 66 लिक्षा, a nit, a young louse

हालुओ viii. 66 क्षीबः, intoxicated.

हालाहला viii. 75 बंभणिका a kind of lizard.

हालाहलो viii. 75 मालिकः, a flower gatherer, a florist.

हालो viii. 66 सातवाहनः, King Hāla.

हाविरो viii. 75 जङ्घालः, a courier दीर्घः, long मन्थरः, slow विरतः, ceased.

हासिअं viii. 62 हासः, laughter. [f. हास]

हिक्का viii. 66 रजकी, a washerwoman.

हिक्कासो viii. 69 पङ्कः, mud.

हिक्किअं viii. 68 हेषारवः, neighing [f. हिक्का]

हिज्जो viii. 67 कल्यम् । भविष्यदतिक्रान्तं च दिनम्, yesterday, tomorrow [f. ह्य]

हिंचिअं viii. 68 एकपद्गमनक्रीडा, a play of walking with one leg.

हिड्डाहिडो viii. 67 आकुलः, agitated.

हिड्डो viii. 67 आकुलः, agitated.

हिडोलणयं viii. 76 रत्नावली, a necklace of jewels. क्षेत्ररक्षणनादः, a noise made to scare away birds etc. from fields.

हिड्डो viii. 67 वामनः, a dwarf [Tel. poṭṭi]

हिंडोलं, cf. हिंडोलयं

हिंडोलणं viii. 76 रत्नावली, a necklace of jewels क्षेत्ररक्षणनादः, a noise made to scare away birds etc. from fields. [a variant of हिडोलणयं]

हिंडोलयं viii. 69 क्षेत्रे मृगनिषेधरवः, a noise in a field to scare away animals. हिंडोलं क्षेत्ररक्षणयन्त्रमिति केचित्, a contrivance to scare away birds etc. from fields.

हिन्था viii. 67 लज्जा, shame. हिन्थो लज्जित इत्यन्ये, ashamed.

हित्था cf. the prec.

हिंचिअं viii. 68 एकपद्गमनक्रीडा, a play of walking with one leg.

हिरडी viii. 68 शकुनिका, a vulture.

हिरिमंथा viii. 70 चणकाः, chick-peas.

हिरिवं viii. 69 पल्वलम्, a small pond, puddle.

हिरिविंगो viii. 63 लगुडः, a club [a variant of हरिमिग्गो]

हिला viii. 66 वालुकाः, sand.

हिल्ला viii. 66 वालुकाः, sand [a variant of the prec.]

हिल्लूरी viii. 67 लहरी, a wave.

हिल्लोडणं viii. 69 क्षेत्रे मृगनिषेधरवः, a noise

in a field to scare away animals. [a variant of हिंडोलय]

हिलोहिला viii. 69 स्पर्धा, rivalry, jealousy.

हीरणा viii. 67 लज्जा, shame. [f. ह्री]

हीरो viii. 70 सूचीमुखाग्रं दार्वादिवस्तु, anything sharpened into a point, such as a piece of wood. केचित् हीरशब्दं भस्मन्यपि प्रयुञ्जते, ashes.

हीसमणं viii. 68 हेषारवः, neighing.

हुंकओ viii. 71 अञ्जलिः, the cavity formed by putting the hands together and hollowing the palms.

हुंकुल्वो viii. 71 अञ्जलिः, the cavity formed by putting the hands together and hollowing the palms.

हुडुओ viii. 70 प्रवाहः, a stream.

हुडुमो viii. 70 पताका, a banner.

हुडो viii. 70 मेषः, a ram.

हुड्डा viii. 70 पणः, a stake.

हुत्तो viii. 70 अभिमुखः, facing, turned towards.

हुन्दी viii. 71 विपादिका, a sore or tumour on the foot.

हुलिअं viii. 59 शीघ्रम्, soon. [f. लघु !]

हुलुव्वी viii. 71 प्रसवपरा, occupied in begetting.

हूमो viii. 71 लोहकारः, a blacksmith.

हेआलं viii. 72 सर्पशिरःसंज्ञेन हस्तेन निषेधः, prohibition with a gesture of the hand. सर्पशिरा नाम हस्तकविशेषः, a particular position of the hand (resembling the hood of a snake.)

हेरंबो viii. 76 महिषः, a buffalo. डिंडिमः, a kind of drum. [ts.]

हेरिंबो viii. 72 विनायकः, Gaṇeśa. [f. हेरम्ब]

हेला viii. 71 वेगः, speed.

हेलुअं viii. 72 क्षुतम्, sneezing.

हेलुक्का viii. 72 हिक्का, hiccough.

होरणं viii. 72 वस्त्रम्, a cloth.

APPENDICES

Appendix I.

Words considered as *deśyas* by others but as *tadbhavas* by Hemacandra.

अ

अइराहा i. 34 विद्युत्, lightning [f. अचिराभा]

अक्का i. 6 अम्बा, the mother. [ts.]

अच्छभल्लो i. 37 ऋक्षः, a bear [ts.]

अच्छलं i. 20 अनपराधः, innocence [ts.]

अच्छोडणं i. 37 मृगया, hunting. [f. आच्छोदन]

अजुअलवण्णो i. 48 सप्तच्छदः, a kind of tree [f. अयुगलपर्ण]

अज्जा i. 5 गौरी, the Goddess Gāurī. [f. आर्या]

अज्जो i. 5 अर्यः, master, lord. [f. अर्य]

अडो i. 6 कूपः, a well. [f. अवट]

अणं i. 6 ऋणम्, debt. [f. ऋण]

अण्णाणं i. 7 मौर्ख्यम्, stupidity [f. अज्ञान]

अमिलायं i. 37 कुरण्टककुसुमम्, the yellow amaranth.

अंबोच्ची i. 9 आम्रपुष्पलावी, mango flower gatherer [f. आम्रोच्ची]

अलयं i. 16 कुटिलकेशः, curly hair. [f. अलक]

अलसी i. 20 क्षुमा, linseed. [f. अतसी]

अलिंजरं i. 37 कुण्डम्, a bowl. [ts.]

अवज्झाओ i. 37 उपाध्यायः, a teacher [f. उपाध्याय]

अवरिल्लं i. 25 उत्तरीयम्, an upper cloth. [f. उपरि]

अह = असौ, i. 6 that (m.) [f. अदस्, Hc. Gr. iii. 87]

आ

आमेलो i. 62 शेखरः, an ornament for the head. [f. आपीड]

आमोओ i. 64 परिमलः, fragrance. [f. आमोद]

आरणालं i. 67 काञ्जिकम्, sour gruel. [f. आरनाल]

आरालिओ i. 71 सूपकारः, a cook [f. आरालिक]

आरोहो i. 63 नितम्बः, the buttocks [ts.]

आलिद्धो i. 66 आश्लिष्टः, embraced. [f. आश्लिष्ट]

आसेअणयं i. 72 अवितृप्तदर्शनम्, charming appearance [f. आसेचनक]

आहम्मिअं i. 71 आगतम्, come. [f. आहम्मित]

इ

इणं i. 79 एतत्, this [f. एतत्, Hc. Gr. iii. 85]

इणमो i. 79 एतत्, this [f. एतत्, Hc. Gr. iii. 85]

इण्हिं i. 79 इदानीम्, now. [f. इदानीम् Hc. Gr. ii. 134]

इंदिंदिरो i. 79 भ्रमरः, a large black bee. [ts.]

उ

उक्केरो i. 96 समूहः, a collection. [f. उत्कर]

उच्चयं i. 102 नीवी, the knot of the lower garment. [ts.]

उच्छुण्णं i. 102 विमर्दितम्, crushed [f. उत्क्षुण्ण]

उच्छू i. 85 इक्षुः, the sugar-cane. [f. इक्षु]

उण्होदयभंडो i. 120 पिठरम्, a pot [f. उष्णोदकभाण्ड]

उत्तालो i. 101 उद्गतः, raised [ts.]

उत्थारो i. 102 उत्साहः, strenuous effort. [f. उत्साह]

उद्घुमिअं i. 115 पुलकितम्, thrilled. [f. उद्धुषित]

उंदुरो i. 102 आखुः, a rat [ts.]

उब्भं i. 86 ऊर्ध्वम्, above [f. ऊर्ध्व, He. Gr. ii. 59]

उब्भे i. 86 यूयम्, you [He. Gr. iii. 91]

उंबरं i. 90 देहली, the threshold. [f. उदुम्बर]

उस्सा i. 86 धेनुः, a cow [f. उस्रा]

ऊ

ऊहसिअं i. 140 उपहसितम्, laughed. [f. उपहसित]

ए

एक्कवई i 145 रथ्या, a road [f. एकपदी]

एक्कारो i. 144 अयस्कारः, a blacksmith. [f. अयस्कार He. Gr. i. 166]

एत्ताहे i. 144 इदानीम्, now. [f. इदानीम्, He Gr. ii. 134]

एद्दहं i. 144 इयत्, this much. [f. इयत्, He. Gr. ii. 157]

ओ

ओज्झरो i. 160 निर्झरः, a mountain torrent [f. निर्झर]

ओमालं i. 160 निर्माल्यम्, remains [f. निर्माल्य]

ओली i. 148 पङ्क्तिः, a row [f. आली]

ओसत्तो i. 160 अवसक्तः, suspended from. [f. अवसक्त]

क

कक्खडो ii. 11 कर्कशः, harsh, hard [f. कर्कश]

कणिसं ii. 6 धान्यशीर्षम्, an ear of corn. [f. कणिश]

कमढो ii. 55 कच्छपः, a tortoise, भिक्षुभाजनम्, an ascetic's bowl. दैत्यः, an Asura [f. कमठ]

कम्मणं ii. 15 वश्यादि, a dependent etc. [f. कार्मण]

करडो ii. 55 काकादिः, a crow etc. [f. करट]

कलावो ii. 15 तूणः, a quiver. [f. कलाप]

कालिओ ii. 56 ज्ञातः, known [f. कलित]

कव्वाओ ii. 15 राक्षसः, a demon [f. क्रव्याद्]

काहलो ii. 58 कातरः, confused, afraid. [f. कातर]

काहीं ii. 58 अतीते भविष्यति च; past and future [f. क्व]

किडी ii. 31 सूकरः, a boar [f. किरि]

किमिरायं ii. 32 रुधिरोद्भवकीटमुखोद्भान्ततन्तुनिष्पन्नं रक्तम्, red colour got from the thread issuing from the mouth of a kind of worm. [f. कृमिराग]

कुडो ii. 35 घटः, a pot [f. कुट]

कुप्पिसो ii. 40 कञ्चुकः, a bodice. [f. कूर्पास]

कुंपलं ii. 36 मुकुलम् a bud [f. कुड्मल]

कूरं ii. 43 भक्तम्, boiled rice [ts.]

केद्दहं ii. 44 कियत्, how much [f. कियत् He. Gr. ii. 157]

कोओ ii. 45 चक्रवाकः, the ruddy goose. [f. कोक]

कोहंडी ii. 50 कूष्माण्डी, a kind of pumpkin [f. कूष्माण्डी]

कोहली ii. 50 कूष्माण्डी, a kind of pumpkin [f. कूष्माण्डी]

ख

खंजणो ii. 69 खञ्जरीटः, the wagtail [f. खञ्जन]

खचिओ ii. 71 खचितः, set, studded. [f. खचित]
खुडिअं ii. 71 खण्डितम्, cut. [f. खण्डित]

ग

गग्गरो ii. 85 गद्गदः, faltering [f. गद्गद]
गंजिओ ii. 85 कल्यपालः, a distiller [f. गाञ्जिक]
गंठिच्छेओ ii. 86 ग्रन्थिच्छेदकः, cutpurse [f. ग्रन्थिच्छेदक]
गंधुत्तमा ii. 86 सुरा, liquor. [f. गन्धोत्तमा]
गयसाउल्लो ii. 87 विरक्तः, free from passion [f. गत + साउल्ल q. v. in G.]
गहिलो ii. 85 ग्रहिलः, obstinate [f. ग्रहिल]
गुज्झहरो ii. 93 रहस्यभेदी, one who discloses secrets. [f. गुह्यहर]
गुलुंछो ii. 92 गुच्छः, a cluster [ts.]
गोहलो ii. 98 गोमान् possessing cows [गोमान्, Hc. Gr. ii. 159]
गोमुहं ii. 98 उपलेपनम्, smearing [f. गोमुख]

घ

घुसिणं ii. 109 कुङ्कुमम्, saffron. [f. घुसृण]
घूओ ii. 110 उलूकः, an owl. [f. घूक]
घोडो ii. 111 अश्वः, a horse [f. घोट]

च

चंचरिओ iii. 6 भ्रमरः, a large black bee [f. चञ्चरीक]
चंदसाला iii. 6 जालकृता गृहोपरि कुटिका, an upstair room of lattice work. [f. चन्द्रशाला]
चंदिमा iii. 4 चन्द्रिका, the moonshine. [f. चन्द्रिका]
चरणाउहो iii. 7 कुक्कुटः, a cock [f. चरणायुध]
चवला iii. 4 विद्युत्, lightning [f. चपला]

तुच्छं iii. 15 तुच्छम्, worthless, mean. [f. तुच्छ]
चुण्णिओ iii. 17 रेणुविच्छुरितः, coated with powder [f. चूर्णित]

छ

छणो iii. 24 उत्सवः, a festival [f. क्षण]
छाही iii. 26 छाया, shade [f. छाया]

ज

जगरो iii. 41 संनाहः, an armour [ts.]

ड

डक्कं iv. 6 दष्टम्, bitten [f. दष्ट]
डीणं iv. 10 उड्डीनम्, flown [f. डीन]
डोला iv. 11 आन्दोलनम्, a swing [f. दोला]

ण

णक्को iv. 46 ग्राहः, a crocodile [f. नक्र]
णक्खा iv. 18 नखाः, the finger nails [f. नख Hc. Gr. ii. 99]
णिव्वं iv. 48 पटलान्तम्, the edge of the thatch or roof. [f. नीव्र]
णिव्विट्ठं iv. 34 उपभुक्तम्, enjoyed [f निर्विष्ट]
णिसायो iv. 35 चण्डालः, a man of a low caste, a Caṇḍāla. [f. निषाद]
णीहम्मिअं iv. 43 निर्गतम्, gone, departed. [f. निहम्मित]
णेड्डं iv. 44 नीडम्, a nest [f. नीड]

त

तलिणं v. 5 सूक्ष्मम्, small [f. तलिन]
तामरसं v. 10 पद्मम्, a lotus [ts.]
तिमिंगिलो v. 13 मत्स्यविशेषः, a whale [ts.]
तुंडं v. 14 आस्यम्, the face, mouth. [ts.]
तुंदं v. 14 उदरम्, the belly [ts.]
तुंबी v. 14 अलाबूः, the bottle-gourd; [ts.]

तुवरो v. 16 रसविशेषः, astringent taste [ts.]

तुहो v. 16 सरिद्वनारः, a landing place in a river [f. तीर्थ]

थ

थाणयं v. 27 आलवालः, a trench for water round a tree [f. स्थानक]

थुक्कुअं v. 28 अम्बूकृतम्, sputtering. [f. थुत्कृत]

थूणो v. 29 चोरः, a thief. [f. स्तेन]

थेणो v. 29 चोरः, a thief. [f. स्तेन]

थेवो v. 29 स्तोकः, a little. [f. स्तोक]

थोरो v. 30 स्थूलः, stout. [f. स्थूल]

द

दरिओ v. 35 दृप्तः, proud. [f. दृप्त]

दवो v. 33 परिहासः, joking [f. द्रव] वनवह्निः, a forest conflagration. [ts.]

दव्वीअरो v. 37 सर्पः, a snake. [f. दर्वीकर]

दिवाइत्ती v. 41 चाण्डालः, a man of a low caste, a Caṇḍāla [f. दिवाकीर्ति]

दुहं v. 42 असुखम्, unhappiness [f. दुःख]

दूहवो v. 43 दुर्भगः, unfortunate. [f. दुर्भग]

ध

धआ v. 60 दुहिता, a daughter [f. दुहितृ]

प

पंगुरणं vi. 29 प्रावरणम्, an upper garment [f. प्रावरण]

पज्जा vi. 1 अधिकारः, a topic, a section [f. पर्याय] मार्गः, a way, road. [f. पद्या]

पडंसुआ vi. 14 प्रतिश्रुतिः, a promise, an echo [f. प्रतिश्रुत]

पडिअम्मिअं v. 35 मण्डितम्, adorned [f. प्रतिकर्मित]

पणिअं vi. 7 विक्रेतव्यम्, saleable [f. पणित]

पत्तलं vi. 14 पत्रबहुलम्, full of leaves [f. पत्रल]

पयरो vi. 14 शरः, an arrow. [f. प्रदर]

पलट्टो vi. 14 पर्यस्तः, scattered about. [f. पर्यस्त]

पलत्थो vi. 14 पर्यस्तः, scattered about. [f. पर्यस्त]

पल्लविअं vi. 19 पल्लवाकारम्, resembling a flower. [f. पल्लवित]

पवित्तो vi. 14 दर्भः, kuśa grass. [f. पवित्र]

पाडच्चरो vi. 34 चोरः, a thief. [f. पाटच्चर]

पाडिएक्कं vi. 41 प्रत्येकम्, singly [f. प्रत्येक]

पाडिक्कं vi. 41 प्रत्येकम्, singly [f. प्रत्येक]

पामरो vi. 41 कुटुम्बी, a man of large family [ts.]

पाहुडं vi. 41 प्राभृतम्, a present, an offering. [f. प्राभृत]

पिउच्छा vi. 49 पितृष्वसा, a father's sister [f. पितृष्वसा]

पिढरो vi. 49 पिठरः, a pot [f. पिठर]

पिहुरोमो vi. 50 मीनः, a fish [f. पृथुरोम]

पीवलं vi. 51 पीतम्, drunk [f. पीत]

पुक्खरो vi. 53 सारसः, a crane [f. पुष्कर]

पोओ vi. 81 बालः, a youth [f. पोत]

फ

फुरिअं vi. 84 चलितम्, moved दीप्तम्, bright, brilliant. [f. स्फुरित]

ब

बाहिं vi. 92 बहिः, outside [f. बहिः]

बिसकण्ठी vi. 93 बलाका, a crane [ts]

भ

भसलो vi. 101 भ्रमरः, a large black bee [f. भ्रमर]

भाइरो vi. 104 भीरुः, a coward [f. भी+रून]

म

मक्कडो vi. 119 जालकारकृमिः, a spider [f. मर्कट]

मद्दलो vi. 119 मुरजः, a drum [f. मर्दल]

मंथरं vi. 145 मन्दम्, slowly [ts.]

मम्मणो vi. 141 अव्यक्तवचनम्, indistinct speech [f. मन्मन]

मयगलो vi. 125 हस्ती, an elephant [f. मदकल]

मयधुत्तो vi. 125 क्रोष्टा, a jackal. [f. मृगधूर्त]

मयरंद्दो vi. 123 पुष्परसः, the juice of flowers [f. मकरन्द]

माउआ vi. 147 माता, the mother [f. मातृका]

माउक्कं vi. 129 मृदु, soft [f. मृदुक]

माडी vi. 128 संनाहः, an armour [f. माठी]

माणंसी vi. 147 मनस्वी, high-minded [f. मनस्विन्]

मालूरो vi. 130 बिल्वः, the wood-apple tree [ts.]

मीसालिअं vi. 133 मिश्रम्, mixture [f. मिश्र]

मुंडी vi. 133 अलम्बुषा, a kind of fruit. [ts.]

र

रसच्छो vii. 13 द्विपः, a buffalo [f. रक्ताक्ष]

रिक्खो vii. 6 ऋक्षः, a bear [f. ऋक्ष]

रिच्छो vii. 6 ऋक्षः, a bear [f. ऋक्ष]

रिट्ठी vii. 6 खड्गः, a sword [f. रिष्टि]

रोहो vii. 16 प्रतिरोधः, obstruction [f. रोध]

ल

लंचो vii. 17 उत्कोचः, a bribe [ts.]

लेसो vii. 28 अल्पम्, a little [f. लेश]

व

वइरं vii. 41 वज्रम्, a diamond [f. वज्र]

वड्डइओ vii. 44 रथकारः a carpenter [f. वर्धकि]

वड्डणी vii. 41 संमार्जनी, a broom [f. वर्धनी]

वन्द्रं vii. 32 वृन्दम्, a group. [f. वन्द्र]

वप्पो vii. 83 क्षेत्रम्, a field. [f. वप्र]

वलवा vii. 41 वामी, a mare [f. वडवा]

वल्लई vii. 36 वीणा, the Indian lute [f. वल्लकी] गोपी, a cowherdess [f. वल्लवी]

वसई vii. 41 रात्रिः, the night [f. वसति]

वामट्ठीओ vii. 47 मृतास्थीनि, the bones of the dead. [f. वामास्थि]

वावडो vii. 54 व्याकुलः, engaged in [f. व्यापृत]

वासाहू vii. 57 भेकः, a frog. [f. वर्षाभू]

विक्खंभो vii. 88 विस्तारः, expanse [f. विष्कम्भ]

विच्छड्डो vii. 32 ऋद्धिः, increase [f. विच्छर्द]

विज्जुला vii. 65 विद्युत्, lightning [f. विद्युत्]

विड्डा vi. 61 लज्जा, shame [f. व्रीडा]

विलया vii. 65 वनिता, a woman [f. वनिता]

विलिअं vii. 65 विप्रियं, a disagreeable act [f. व्यलीक]

विसढो vii. 62 विषमः, uneven, difficult. [f. विषम]

विसो vii. 61 आखुः, a rat [f. वृष]

वीसुं vii. 73 सामस्त्यम्, totality [f. विष्वक्]

वेइआ vii. 76 अङ्गुलिमुद्रा, a seal ring. [f. वेदिका]

वेरुलिअं vii. 79 वैडूर्यम्, *lapis lazuli*. [f. वैडूर्य]

स

सत्थरो viii. 4 शय्या, a couch [f. स्रस्तर]

सफरी viii. 11 मीनः, a fish [f. शकलिन्]

सरडो viii. 11 कृकलासः, a chamelion. [f. सरट]

सामत्थं viii. 24 सामर्थ्यम्, ability, capacity. [f. सामर्थ्य]

सिरिवओ viii. 32 श्रीवदः, a kind of bird [f. श्रीवद]

सुगिम्हओ viii. 39 फाल्गुनोत्सवः, a festival in Phālguna (February–March) [f. सुग्रीष्मक]

सुहवो viii. 42 सुभगः, fortunate [f. सुभग]

सोअमल्लं viii. 45 सौकुमार्यम्, tenderness. [f. सौकुमार्य]

सोमालं viii. 45 सुकुमारम्, tender [f. सुकुमार]

ह

हलिआरो viii. 64 हरितालः, a kind of yellow coloured pigeon. [f. हरिताल]

हिट्ठो viii. 67 अधः, below [f. अधः]

हित्थो viii. 67 त्रस्तः, terrified [f. त्रस्त]

हीरो viii. 70 वज्रः, a diamond [ts.] हरो, the God Siva [f. हर]

Appendix II.

Alphabetical list of Verbal Substitutes
taught by Hemacandra in his Grammar and in this work.
The numbers in brackets refer to the Grammar.

अ

अइच्छ = गम्, 'go' i. 37 (iv. 162) अइच्छइ = गच्छति.

अई = गम्, 'go' i. 20 (iv. 162) अईइ = गच्छति.

अक्कुस = गम्, 'go' i. 37 (iv. 162) अक्कुसइ = गच्छति.

अक्खोड = कृष् (असिविषयस्य), 'draw (a sword)' i. 37 (iv. 188) अक्खोडइ (Hc. Gr. °डेइ) = असिं कोशात्कर्षति.

अग्घ = राज् 'shine' i. 20 (iv. 100) अग्घइ = राजते.

अग्घव = पॄ 'fill' i. 37 (iv. 169) अग्घवइ = पूरयति.

अग्घाड = पॄ 'fill' i. 37 (iv. 169) अग्घाडइ = पूरयति.

अंगुम = पॄ 'fill' i. 37 (iv. 169) अंगुमइ = पूरयति.

अच्छ = आस् 'sit' (iv. 215) अच्छइ = आस्ते.

अज्झस्स = आ-क्रुश् 'cry' i. 13 अज्झस्सइ = आक्रोशति.

अंच = कृष् 'draw' i. 20 (iv. 187) अंचइ = कर्षति cf. अंछिअं in the glossary.

अट्ट = क्वथ् 'boil' i. 20 (iv. 119) अट्ट 'wander' (iv. 230) अट्टइ = क्वथति, परिअट्टइ = पर्यटति.

अडुक्ख = क्षिप् 'throw' i. 37 (iv. 143) अडुक्खइ = क्षिपति.

अणच्छ = कृष्, 'draw' i. 37 (iv. 187) अणच्छइ = कर्षति.

अणुरुज्झ = अनुरुध् 'obstruct' (कर्मणि भावे च) (iv. 248) अणुरुज्झइ = अनुरुध्यते.

अणुवज्ज = गम् 'go' i. 41 (iv. 162) अणुवज्जिअं = गतम्, अणुवज्जइ = गच्छति.

अण्ह = भुज् 'eat' i. 20 (iv. 110) अण्हइ = भुङ्क्ते.

अप्पाह = सं-दिश् 'send a message' i. 37 (iv. 180) अप्पाहइ = संदिशति.

अप्फुण्ण = आ-क्रम् 'seize' i. 20 (iv. 258) अप्फुण्णो = आक्रान्तः.

अब्भिड = सं-गम् 'meet' i. 37, 78 (iv. 164) अब्भिडइ = संगच्छते.

अब्भुत्त = स्ना, 'bathe' प्र-दीप् 'blaze' i. 58 (iv. 14, 152) अब्भुत्तइ = स्नाति, प्रदीप्यते.

अयंछ = कृष् 'draw' i. 37 (iv. 187) अयंछइ = कर्षति.

अलुत्थ = उत्-क्षिप् 'throw up' i. 37 (iv. 144) अलुत्थइ = उत्क्षिपति.

अल्लिअ = उप-सृप् 'approach' आ-ली 'settle down upon' i. 58 (iv. 139, 54) अल्लिअइ = उपसर्पति, आलीयते (Hc. Gr. अल्लीअइ = आलीयते)

अल्लिव = अर्प् 'offer' (iv. 39) अल्लिवइ = अर्पयति.

अवअक्ख = दृश् 'see' i. 48 (iv. 181) अवअक्खइ = पश्यति.

अवअच्छ = ह्लाद् 'rejoice' (ण्यन्तस्याण्यन्तस्य च), दृश् 'see' i. 59 (iv. 122, 181) अवअच्छइ = ह्लादते, ह्लादयति, पश्यति.

अवअज्झ = दृश् 'see' i. 48 (iv. 181) अवअज्झइ = पश्यति.

अवआस = दृश् 'see,' श्लिष् 'embrace.' i. 59 (iv. 181, 190. cf. ii. 174) अवआसइ = पश्यति, श्लिष्यति.

अवक्ख = दृश् 'see' i. 37 (iv. 181) अवक्खइ = पश्यति.

अवज्जस = गम् 'go' i. 48 (iv. 162) अवज्जसइ = गच्छति.

अवरुंड = परि–रभ् 'embrace' i. 11 अवरुंडइ = परिरभते, अवरुंडिज्जइ = परिरभ्यते, अवरुंडिऊण = परिरभ्य.

अवसेह = गम् 'go,' नश् 'perish' i. 59 (iv. 162, 178) अवसेहइ = गच्छति, नश्यति.

अवह = रच् 'arrange' i. 37 (iv. 94) अवहेइ (Hc. Gr. °हइ) = रचयति.

अवहर = गम् 'go,' नश् 'perish,' i. 59 (iv. 162, 178) अवहरइ = गच्छति, नश्यति

अवहाव = कृप् 'pity' i. 48 (iv. 151) अवहावेइ = कृपते (कृपां करोतीत्यर्थः)

अवहेड = मुच् 'release' i. 48 (iv. 91) अवहेडइ = मुञ्चति.

अवुक्क = वि–ज्ञा (ण्यन्तस्य) 'tell respectfully' i. 37 (iv. 38) अवुक्कइ = विज्ञपयति.

अहिऊल = दह् 'burn' i. 48 (iv. 208) अहिऊलइ = दहति.

अहिपच्चुअ = ग्रह् 'take' आ-गम् 'come' i. 60 (iv. 209, 163) अहिपच्चुअइ = गृह्णाति, आगच्छति.

अहिरेम = पृ 'fill' i. 48 (iv. 169) अहिरेमइ = पूरयति.

अहिलंख = काङ्क्ष् 'desire' i. 48 (iv. 192) अहिलंखइ = काङ्क्षति.

अहिलंघ = काङ्क्ष् 'desire' i. 48 (iv 192) अहिलंघइ = काङ्क्षति.

अहेसि = आसीत् 'was' i. 20.

आ

आअड्ड = व्या–पृ 'be engaged' i. 71, 68 (iv. 81) आअड्डइ (Hc. Gr. °ड्डेइ) = व्याप्रियते.

आइग्घ = आ–घ्रा 'smell' i. 71 (iv. 13) आइग्घइ = आजिघ्रति.

आइंछ = कृष् 'draw' i. 71 (iv. 187) आइंछइ = कर्षति.

आउड्ड = मस्ज् 'plunge' i. 71 (iv. 101) आउड्डइ = मज्जति.

आढव = आ–रभ् 'begin' i. 71 (iv 155) आढवइ = आरभते.

आढप्प = आ–रभ् 'begin' (कर्मणि भावे च) i. 71 (iv. 254) आढप्पइ = आरभ्यते.

आयज्झ = वेप् 'tremble' i. 71 (iv. 147) आयज्झइ = वेपते.

आयंब = वेप् 'tremble' i. 71 (iv. 147) आयंबइ = वेपते.

आरंभ = आ–रभ् 'begin' (iv. 155) आरंभइ = आरभते.

आरोअ = उल्लस् 'sport' i. 71 (iv. 202) आरोअइ = उल्लसति

आरोल = पुञ्ज् 'heap' i. 71 (iv. 102) आरोलइ = पुञ्जयति.

आलिह = स्पृश् 'touch' i. 71 (iv. 182) आलिहइ = स्पृशति.

आलुंख = दह् 'burn' स्पृश् 'touch' i. 78 (iv. 208, 182) आलुंखइ = दहति, स्पृशति.

आविलुंप = काङ्क्ष् 'desire' i. 72 आविलुंपिअं = अभिलषितम्.

आसंघ = सं- 'conjecture' i. 71 (iv. 35) आसंघइ = सम्भावयति.

आह = काङ्क्ष् 'desire' i. 66 (iv. 192) आहइ = काङ्क्षति.

आहोड = तड् 'beat' i. 71 (iv. 27) आहोडइ = ताडयति.

इ

इच्छ = इष् 'wish' (iv. 215) इच्छइ = इच्छति.

उ

उक्कुक्कुर = उत्-स्था 'get up' (iv. 17) उक्कुक्कुरइ = उत्तिष्ठति.

उक्कुस = गम् 'go' i. 117 (iv. 162) उक्कुसइ = गच्छति.

उक्कोसं = उत्कृष्टम्, 'drawn out' (iv. 258)

उक्खुड = तुड् 'break' (iv. 116) उक्खुडइ = तुडति

उग्ग = उद्घट् 'open' (व्यञ्जनस्य) i. 102 (iv. 33) उग्गइ = उद्घाटयति.

उग्गह = रच् 'arrange' i. 104 (iv. 94) उग्गहइ = रचयति.

उग्घुस = मृज् 'wipe off' i. 117 (iv. 105) उग्घुसइ = मार्ष्टि.

उंघ = नि-द्रा 'sleep' i. 102 (iv. 12) उंघइ = निद्राति.

उड्डु = उड्डी 'fly up' (iv. 237) उड्डेइ = उड्डयते, उड्डेंति = उड्डीयन्ते.

उट्ठ = उत्-स्था 'get up' (iv. 17) उट्ठइ = उत्तिष्ठति.

उत्थंघ = उत्-क्षिप् 'throw up' रुध् 'obstruct' i. 137 (iv. 144, 133) उत्-नम् 'raise' (iv. 36) उत्थंघइ = उत्क्षिपति, रुणद्धि, उन्नमयति.

उत्थल्ल = उच्छल् 'fly upwards' (iv. 174) उत्थल्लइ = उच्छलति.

उत्थार = आ-क्रम् 'occupy, seize' i. 117 (iv. 160) उत्थारइ = आक्रामति.

उद्दाल, a variant of ओद्दाल, q. v.

उद्धुमा = पृ 'fill' i. 117 (iv. 169) उत्-ध्मा 'blow' (iv. 8) उद्धुमाइ = पूर्यते (He. Gr. पूरयति), उद्धमति.

उप्पेल = उत्-नम् 'raise' i. 117 (iv. 36) उप्पेलइ = उन्नमयति.

उप्फाल = कथ् 'tell' i. 117 (iv. 2 उप्पाल but in ii. 174 उप्फाल) उप्फालइ = कथयति.

उब्भाव = रम् 'rejoice' i. 117 (iv. 168) उब्भावइ = रमते; उब्भाविअं = सुरतम्.

उब्भुत्त = उत्-क्षिप्, 'throw up' i. 117 (iv. 144) उब्भुत्तइ = उत्क्षिपति.

उम्मच्छ = वञ्च्, 'sneak' i. 117 (iv. 93) उम्मच्छइ (He. Gr. उम०) = वञ्चति.

उम्मत्थ = अभ्या-गम्, 'come face to face' i. 117 (iv. 165) उम्मत्थइ = अभ्यागच्छति.

उल्लाल = उत्-नम् 'raise' i. 117 (iv. 36) उल्लालइ = उन्नमयति.

उल्लुक्क = तुड् 'break' i. 92 (iv. 116) उल्लुक्कइ = तुडति; उल्लुक्कं = त्रुटितम्.

उल्लुंड = वि-रिच् 'purge' i. 117 (iv. 26) उल्लुंडइ = विरेचयति. cf. ओलुंड.

उल्लूर = तुड् 'break' i. 117 (iv. 116) उल्लूरइ = तुडति.

उवरुज्झ = उप-रुध् 'obstruct' (कर्मणि भावे च) (iv. 248) उवरुज्झइ = उपरुध्यते.

उवसम = उप-शम् 'cease' (iv. 239) उवसमइ = उपशाम्यति.

उवहत्थ = समा-रच्, 'arrange' i. 119 (iv. 95) उवहत्थिअं = सज्जितम्; उवहत्थइ = समारचयति.

उव्वाअ = उत्-वा 'blow' (iv. 240) उव्वाअइ = उद्वाति.

उव्विव = उद्-विज् 'be grieved' (iv. 227) उव्विवइ = उद्विजते.

उव्वेढ = उद्-वेष्ट् 'surround' (iv. 223) उव्वेढइ = उद्वेष्टते.

उव्वेल = प-सृ 'follow forth' i. 117 (iv. 77) उद्-वेष्ट् 'surround' (iv. 223) उव्वेलइ = प्रसरति (in this sense Hc. Gr. उवेल्लइ), उद्वेष्टते.

उस्सिक्क = मुच् 'release' उद्-क्षिप् 'throw up' i. 137 (iv. 91, 144) उस्सिक्कइ = मुञ्चति, उत्क्षिपति.

ऊ

ऊसल = उद्-लस् 'sport' i. 141 (iv. 202) ऊसलिअं = उल्लसितम्; ऊसलइ = उल्लसति.

ऊसुंभ = उद्-लस् 'sport' i. 142 (iv. 202) ऊसुंभिअं = उल्लसितम्; ऊसुंभइ = उल्लसति.

ओ

ओअक्ख = दृश् 'see' i. 163 (iv. 181) ओअक्खइ = पश्यति.

ओअग्ग = वि-आप् 'pervade' i. 163 (iv. 141) ओअग्गइ = व्याप्नोति.

ओअंद = आ-छिद् 'cut off' i. 163 (iv. 125) ओअंदइ = आच्छिनत्ति.

ओग्गाल = रोमन्थ 'chew' (व्यन्तस्य) i. 163 (iv. 43) ओग्गालइ = रोमन्थयति.

ओद्दाल = आ-छिद् 'cut off' i. 163 (iv. 125) ओद्दालइ (Hc. Gr. उद्दाल॰) = आच्छिनत्ति.

ओंबाल = छद् 'cover' (ण्यन्तस्य) प्लु 'float' (ण्यन्तस्य) i. 174 (iv 21, 41) ओंबालइ = छादयति, प्लावयति.

ओरस = अव-तृ 'descend' i. 163 (iv 85) ओरसइ = अवतरति.

ओरुम्मा = उद्-वा 'vomit' i. 163 (iv. 11) ओरुम्माइ = उद्वाति.

ओलुंड = वि-रिच् 'purge' i. 163 (iv. 26) ओलुंडइ = विरेचयति. [prob. a variant of उल्लुंड]

ओवास = अव-काश् 'be visible' i. 163 (iv. 179) ओवासइ = अवकाशते.

ओवाह = अव-गाह् 'plunge into' i. 163 (iv. 205) ओवाहइ = अवगाहते.

ओसुक्क = तिज् 'sharpen' i. 163 (iv 104) ओसुक्कइ = तेजयति.

ओह = अव-तृ 'descend' i. 160 (iv. 85) ओहइ = अवतरति.

ओहाम = तुल् 'weigh' i. 163 (iv. 25) ओहामइ = तोलयति.

ओहाव = आ-क्रम् 'occupy, seize' i. 163 (iv. 160) ओहावइ = आक्रामति.

ओहीर = नि-द्रा 'sleep' i. 163 (iv. 12) ओहीरिअं = निद्रा; ओहीरइ = निद्राति.

क

कढ = क्वथ् 'boil' (iv. 220) कढइ = क्वथति

कड्ढ = कृष् 'draw, pull' (iv. 187) कड्ढइ = कर्षति.

कत्थ = कथ् 'tell' (कर्मणि भावे च) (iv. 249) कत्थइ = कथ्यते.

कमवस = स्वप् 'sleep' ii. 23 (iv. 146) कमवसइ = स्वपिति.

कम्म = क्षुरं-कृ 'shave' भुज् 'eat' ii. 56 (iv. 72, 110) कम्मइ = क्षुरं करोति, भुङ्क्ते (in this sense Hc. Gr. कम्मेइ)

कम्मव = उप-भुज् 'enjoy' ii. 23 (iv. 111) कम्मवइ = उपभुङ्क्ते.

कर = कृ 'do' (iv. 234, 239) करइ = करोति.

करंज = भञ्ज् 'break' ii. 23 (iv. 106) करंजइ = भनक्ति.

करिस = कृष् 'draw, pull' (iv. 235) करिसइ = कर्षति.

कव = कु 'hum' (iv. 233) कवइ = कौति.

का = कृ 'do' (भूतभविष्यत्कालयोः क्त्वातुम्-तव्येषु च) (iv. 214) काहीअ = अकार्षीत्, अकरोत्, चकार; काहिइ = करिष्यति, कर्ता; काऊण = कृत्वा; काउं = कर्तुम्; कायव्वं = कर्तव्यम्.

किण = क्री 'buy' (iv. 52) किणइ = क्रीणाति.

किलिकिंच = रम् 'rejoice' ii. 32 (iv. 168) किलिकिंचइ = रमते.

कीर = कृ 'do' (कर्मणि भावे च) (iv. 250) कीरइ = क्रियते.

कुक्क, a variant of कोक्क q. v.

कुज्झ = क्रुध् 'be angry' (iv. 217) कुज्झइ = क्रुध्यति.

कुण = कृ 'do' (iv. 65, 239) कुणइ = करोति.

कुप्प = कुप् 'be angry' (iv. 230) कुप्पइ = कुप्यति.

केलाय = समा-रच् 'arrange' ii. 44 (iv. 95) केलायइ = समारचयति.

केआस = वि-कस् 'open' ii. 50 (iv. 195) केआसइ = विकसति.

कोक्क (ह्रस्वत्वे कुक्क) = व्या-हृ 'speak' ii. 50 (iv. 76) कोक्कइ (कुक्कइ) = व्याहरति.

कोट्टुम = रम् 'rejoice' ii. 50 (iv. 168) कोट्टुमइ = रमते.

ख

खउर = क्षुभ् 'be agitated' ii. 72 (iv. 154) खउरइ=क्षुभ्यति.

खड्ड = मृद् 'press' ii. 71 (iv. 126) खड्डइ = मृद्नाति.

खम्म = खन् 'dig' (कर्मणि भावे च) (iv. 244) खम्मइ = खन्यते

खा = खाद् 'eat' (वर्तमानभविष्यद्विध्याद्येकवचन एव) (iv. 228) खाइ = खादति; खाहिइ = खादिष्यति; खाउ = खादतु.

खिज्ज = खिद् 'be afflicted' (iv. 224) खिज्जइ = खिद्यते

खिर = क्षर् 'flow' ii. 74 (iv. 173) खिरइ = क्षरति

खुट्ट = त्रुट् 'break' ii. 75 (iv. 116) खुट्टइ = त्रुटति

खुड = त्रुड् 'break' ii. 75 (iv. 116) खुडइ = त्रुडति.

खुप्प = मस्ज् 'plunge' ii. 75 (iv. 101) खुप्पइ = मज्जति.

खेड्ड = रम् 'rejoice' ii. 77 (iv. 168) खेड्डइ = रमते.

ग

गच्छ = गम् 'go' (iv. 215) गच्छइ = गच्छति

गड = घट् 'happen' (iv 112) गडइ = घटते

गंठ = ग्रन्थ् 'tie' (iv. 120) गंठइ = ग्रथ्नाति

गमेस = गवेष् 'search for' (iv. 189) गमेसइ = गवेषयति.

गम्म = गम् 'go' (कर्मणि भावे च) (iv. 249) गम्मइ = गम्यते.

गलत्थ = क्षिप् 'throw' ii. 87 (iv. 143) गलत्थिअं = क्षिप्तम्; गलत्थइ = क्षिपति.

गा = गै 'sing' (iv. 6) गाइ = गायति.

गिज्झ = गृध् 'covet' (iv. 217) गिज्झइ = गृध्यति.

गुंज = हस् 'laugh' ii. 92 (iv. 196) गुंजइ = हसति.

गुंजुल्ल (Hc. Gr. गुंजोल्ल, ह्रस्वत्वे तु गुंजुल्ल) = उत्-लस् 'sport' ii. 93 (iv 202) गुंजुल्लइ = उल्लसति.

गुंठ = उद्धूलि 'sprinkle with powder' ii 92 (iv. 29) गुंठइ = उद्धूलयति.

गुम = भ्रम् 'turn round' ii. 92 (iv. 161) गुमइ = भ्रमति.

गुम्म = मुह् 'faint' ii. 92 (iv. 207) गुम्मइ = मुह्यति.

गुम्मड = मुह् 'faint' ii. 93 (iv. 207) गुम्मडइ = मुह्यति.

गुलल = कृ 'do' (चाटुविषयस्य) ii. 93 (iv. 73) गुललइ = चाटु करोति.

गुलुगुंछ = उत्-नम् 'rise' (ण्यन्तस्य) उत्क्षिप् 'throw up.' ii. 93 (iv. 36, 144) गुलुगुंछिअं = उन्नमितम्; गुलुगुंछइ = उन्नमयति उत्क्षिपति.

गेण्ह = ग्रह् 'take, seize' (iv. 209) गेण्हइ = गृह्णाति.

घ

घत्त = क्षिप् 'throw' गवेष् 'search for' ii. 112 (iv. 143, 189) घत्तइ = क्षिपति, गवेषयति.

घिस = ग्रस् 'swallow' ii. 108 (iv. 204) घिसइ = ग्रसते.

घुट्ट (Hc. Gr. घोट्ट of which घुट्ट is the shortened form) = पा 'drink' ii. 109 (iv. 10) घुट्टइ= पिबति.

घुम्म = घूर्ण् 'reel' ii. 109 (iv. 117) घुम्मइ = घूर्णति.

घुल = घूर्ण् 'reel' ii. 109 (iv. 117) घुलइ = घूर्णते [a variant of घोल q. v.]

घुसल = मन्थ् 'churn' ii. 109 (iv. 121) घुसलइ = मथ्नाति

घेत् = ग्रह् 'take, seize' (क्त्वातुमुन्तव्येषु) (iv. 210) घेत्तूण = गृहीत्वा; घेत्तुआण = गृहीत्वा; घेत्तुं = गृहीत्वा, ग्रहीतुम्; घेत्तव्वं = ग्रहीतव्यम्.

घेप्प = ग्रह् 'take, seize' (कर्मणि भावे च) (iv. 256) घेप्पइ = गृह्यते.

घोल = घूर्ण् 'reel' ii. 111 (iv. 117) घोलइ = घूर्णते [from this घुल q. v. is formed by shortening.]

च

चक्कम = भ्रम् 'turn round' iii. 6 (iv. 161) चक्कमइ (Hc. Gr. °म्मइ) = भ्रमति.

चक्ख = आ-स्वद् 'taste' (iv. 258) चक्खम्मिअं = आस्वादितम्.

चच्चुप्प = ऋ 'go' (ण्यन्तस्य) iii. 6 (iv. 39) चच्चुप्पइ = अर्पयति.

चच्छ = तक्ष् 'chop' iii. 4 (iv. 194) चच्छइ = तक्ष्णोति.

चज्ज = दृश् 'see' iii. 4 चज्जइ = पश्यति.

चड = आ-रुह् 'ascend' (iv. 206) चडइ = आरोहति.

चड्ड = मृद् 'press' भुज् 'eat' पिष् 'grind' iii. 20 (iv. 126, 110, 185) चड्डइ = मृद्नाति, भुङ्क्ते, पिनष्टि.

चमढ = भुज् 'eat' iii. 6 (iv. 110) चमढइ = भुङ्क्ते.

चय = शक् 'be able' iii. 4 (iv. 86) चयइ = शक्नोति.

चल = चल् 'move' (iv. 231) चलइ = चलति.

चव = कथ् 'tell' iii. 4 (iv. 2) च्यु 'fall down' (iv. 233) चवइ = कथयति, च्यवते.

चिंच = मण्ड् 'adorn' iii. 11 (iv. 115) चिंचइ = मण्डयति.

चिंचअ = मण्ड् 'adorn' iii. 13 (iv. 115) चिंचइओ = मण्डितः; चिंचअइ = मण्डयति.

चिंचिल = मण्ड् 'adorn' iii. 13 (iv. 115) चिंचिलइ = मण्डयति.

चिट्ठ = स्था 'stand' (iv. 16) चिट्ठइ = तिष्ठति.

चिण = चि 'collect' (iv. 241) चिणइ = चिनोति.

चिम्म = चि 'collect' (कर्मणि भावे च) (iv. 243) चिम्मइ = चीयते.

चिव्व = चि 'collect' (कर्मणि भावे च) (iv. 242) चिव्वइ = चीयते.

चुक्क = भ्रंश् 'be lost' (iv. 177) चुक्कइ = भ्रश्यति.

चुण = चि 'collect' (iv. 238) चुणइ = चिनोति.

चुंब = चुम्ब् 'kiss' (iv. 239) चुंबइ = चुम्बति.

चुलुचल = स्पन्द् 'throb' iii. 18 (iv. 127) चुलुचुलइ = स्पन्दते.

चोप्पड = म्रक्ष् 'rub' iii. 19 (iv. 191) चोप्पडइ = म्रक्षति.

छ

छज्ज = राज् 'shine' iii. 25 (iv. 100) छज्जइ = राजति.

छड्ड = मुच् 'release' iii. 25 (iv. 91) छड्डइ = मुञ्चति.

छित्त = स्पृष्ट 'touched' (iv. 258)

छिन्द् = छिद् 'cut' (iv. 216) छिन्दइ = छिनत्ति.

छिप्प = स्पृश् 'touch' (iv. 257) (कर्मणि भावे च) छिप्पइ = स्पृश्यते.

छिव = स्पृश् 'touch' iii. 28 (iv. 182) छिवइ = स्पृशति.

छिह = स्पृश् 'touch' iii. 28 (iv. 182) छिहइ = स्पृशति.

छुंद = आ-क्रम् 'occupy' (iv. 160) छुंदइ = आक्रामति.

छुप्प = छुप् 'touch' (कर्मणि भावे च) (iv. 249) छुप्पइ = छुप्यते.

छुह = क्षिप् 'throw' (iv. 143) छुहइ = क्षिपति.

ज

जअड = त्वर् 'make haste' iii. 44 (iv. 170) जअडइ = त्वरते; जअडन्तो = त्वरमाणः

जग्ग = जागृ 'be awake' (iv. 80) जग्गइ = जागर्ति.

जच्छ = यम् 'restrain' (iv. 215) जच्छइ = यच्छति

जढ = त्यक्त 'abandoned' (iv. 258)

जंप = कथ् 'tell' iii. 41 (iv. 2) जंपइ = कथयति.

जंभा = जृम्भ् 'yawn' (iv. 157) जंभाइ = जृम्भते.

जंभाअ = जृम्भ् 'yawn' (iv. 240) जंभाअइ = जृम्भते.

जम्म = जन् 'be born' (iv. 136) जम्मइ = जायते.

जर = जृ 'humiliate' (iv. 234) जरइ = जरति.

जव = या 'go' (ण्यन्तस्य) iii. 41 (iv. 40) जवइ = यापयति.

जा = जन् 'be born' (iv. 136) जाइ=जायते

जाअ = जन् 'be born' (iv. 240) जाअइ = जायते.

जाण = ज्ञा 'know' (iv. 7) जाणइ = जानाति.

जिण = जि 'conquer' (iv. 241) जिणइ = जयति.

जिम = भुज् 'eat' iii. 46 (iv. 110) जिमइ = भुङ्क्ते [the shortened form of जेम]

जिम्म = जिम् 'eat' (iv. 230) जिम्मइ = जेमति.

जिव्व = जि 'conquer' (कर्मणि भावे च) (iv 242) जिव्वइ = जीयते.

जीर = जृ 'humiliate' (कर्मणि भावे च) (iv 250) जीरइ = जीर्यते.

जीह = लज्ज् 'be ashamed' iii. 46 (iv. 103) जीहइ = लज्जते

जुज्ज = युज् 'yoke' (iv. 109) जुज्जइ = युनक्ति.

जुज्झ = युध् 'fight' (iv. 217) जुज्झइ = युध्यते.

जुंज = युज् 'yoke' (iv. 109) जुंजइ = युनक्ति.

जुप्प = युज् ' yoke ' (iv. 109) जुप्पइ = युनक्ति.

जूर = खिद् ' be afflicted ' क्रुध् 'be angry' iii. 52 (iv. 132, 135) जूरइ = खिद्यते, क्रुध्यति.

जूरव = वञ्च् ' sneak ' iii. 47 (iv. 93) जूरवइ = वञ्चति.

जे = जि ' conquer ' (iv. 237) जेऊण = जित्वा.

जेम = भुज् 'eat' (iv. 110) जेमइ = भुङ्क्ते.

झ

झंख = सम्-तप् ' be distressed, ' वि-लप्, ' lament, ' उपा-लभ् ' censure ' निः-श्वस् ' sigh ' iii. 62 (iv. 140, 148, 156, 201) झंखइ = संतप्यते, विलपति, उपालभते, निःश्वसिति.

झड = शद् ' perish ' iii. 55 (iv. 130) झडइ = शीयते.

झंट = भ्रम् ' turn round ' (iv. 161) झंटइ = भ्रमति.

झंप = भ्रम् ' turn round ' iii. 55 (iv. 161) झंपइ = भ्रमति.

झर = स्मृ ' remember ' क्षर् 'flow' iii. 62 (iv. 74, 173) झरइ = स्मरति, क्षरति.

झा = ध्यै ' contemplate ' (iv. 6) झाइ = ध्यायति.

झाअ = ध्यै ' contemplate ' (iv. 240) झाअइ = ध्यायति.

झुण = जुगुप्स् ' despise ' iii. 58 (iv. 4) झुणइ = जुगुप्सते

झूर = स्मृ ' remember ' iii. 59 (iv. 74) झूरइ = स्मरति.

झोस = क्षिप् ' throw ' (iv. 258) झोसिअं = क्षिप्तम्.

ट

टिरिटिल्ल = भ्रम् ' turn round ' iv. 3 (iv. 161) टिरिटिल्लइ = भ्राम्यति.

टिविडिक्क = मण्ड् 'adorn ' iv. 3 (iv. 115) टिविडिक्कइ = मण्डयति.

ठ

ठा = स्था ' stand ' (iv. 16) ठाइ = तिष्ठति. Also ठाअ.

ड

डज्झ = दह् ' burn ' (कर्मणि भावे च) (iv. 246) डज्झइ = दह्यते.

डर = त्रस् ' fear ' iv. 8 (iv. 198) डरइ = त्रस्यति

डल = पा ' drink ' iv. 8 (iv. 10) डलइ = पिबति.

डिंभ = स्रंस् ' slip down ' iv. 9 (iv. 197) डिंभइ = स्रंसते.

ढ

ढंस = वि-वृत् ' turn round ' iv. 14 (iv. 118) ढंसइ = विवर्तते.

ढक्क = छद् ' cover ' iv. 14 (iv. 21) ढक्कइ = छादयति.

ढंढल्ल = भ्रम् ' turn round ' iv. 15 (iv. 161) ढंढल्लइ = भ्रमति.

ढंढोल = गवेष् ' search for ' iv. 15 (iv. 189) ढंढोलइ = गवेषयति.

ढिक्क = गर्ज् ' bellow ' (वृषभकर्तृकस्य) iv. 15 (iv. 99) ढिक्कइ = वृषभो गर्जति.

ढुंढुल्ल = भ्रम् ' turn round ' गवेष् ' search for ' iv. 17 (iv. 161, 189) ढुंढुल्लइ = भ्रमति, गवेषयति.

ढुम = भ्रम् ' turn round ' iv. 15 (iv. 161) ढुमइ = भ्रमति.

ढुस = भ्रम् ' turn round ' iv. 15 (iv. 161) ढुसइ = भ्रमति

ण

णज्ज = ज्ञा ' know ' (कर्मणि भावे च) iv. 20 (iv. 252) णज्जइ = ज्ञायते.

णड = गुप् 'hide' iv. 20 (iv. 150) णडइ = गुप्यति.

णव = नम् 'salute,' (iv. 226) 'bend' (भाराक्रान्ते कर्तरि) (iv. 158) णवइ = नमति, भाराक्रान्तो नमति.

णव्व = ज्ञा 'know' (कर्मणि भावे च) iv. 20 (iv. 252) णव्वइ = ज्ञायते.

णिअ = दृश् 'see' iv. 38 (iv. 181) निअइ = पश्यति (Hc. Gr. निअ)

णिअच्छ = दृश् 'see' iv. 40 (iv. 181) णिअच्छइ = पश्यति. (Hc. Gr. निअच्छ)

णिआर = कृ 'do' (काणेक्षितविषयस्य) iv. 40 (iv. 66) णिआरइ = काणेक्षितं करोति.

णिउड्ड = मस्ज् 'plunge' iv. 40 (iv. 101) णिउड्डइ = मज्जति.

णिच्छल्ल = छिद् 'cut' iv. 40 (iv. 124) णिच्छल्लइ = छिनत्ति.

णिज्झर = क्षि 'decay' destroy' iv. 40 (iv. 20) णिज्झरइ = क्षीयते (Hc. Gr. क्षयति)

णिज्झोड = छिद् 'cut' iv. 40 (iv. 124) णिज्झोडइ = छिनत्ति.

णिट्टुह = वि-गल् 'get loose' iv. 40 (iv. 175) णिट्टुहइ = विगलति.

णिट्टुह = कृ 'do' (निष्टम्भविषयस्य) iv. 40. (iv. 67) णिट्टुहइ = निष्टम्भं करोति.

णिड्डुअ = क्षर् 'flow' iv. 40 (iv. 173) णिड्डुअइ = क्षरति (Hc. Gr. णिट्टुअ)

णिम = नि-अस् 'place' iv. 38 (iv. 199) णिमइ = न्यस्यति.

णिम्मव = निर्-मा 'create' iv. 40 (iv. 19) णिम्मवइ = निर्मिमीते (Hc. Gr. निम्मव)

णिम्मह = गम् 'go' iv. 40 (iv. 162) णिम्महइ = गच्छति.

णिम्माण = निर्-मा 'create' iv. 40 (iv. 19) णिम्माण = निर्मिमीते (Hc. Gr. निम्माण)

णिरप्प = स्था 'stand' iv. 40 (iv. 16) णिरप्पइ = तिष्ठति (Hc. Gr. निरप्प)

णिरिग्घ = नि-ली 'hide' iv. 40 (iv. 55) णिरिग्घइ = निलीयते.

णिरिणज्ज = पिष् 'grind' iv. 41 (iv. 185) णिरिणज्जइ = पिनष्टि.

णिरिणास = गम् 'go' पिष् 'grind' नश् 'perish' iv. 51 (iv. 162, 185, 178) णिरिणासइ = गच्छति, पिनष्टि, नश्यति.

णिरुवार = ग्रह् 'take, seize' iv. 41 (iv. 209) णिरुवारइ = गृह्णाति (Hc. Gr. निरुवार)

णिलीअ = नि-ली 'hide' (iv. 55) णिलीअइ = निलीयते.

णिलुक्क = तुड् 'break' नि-ली 'hide' iv. 51 (iv. 116, 55) णिलुक्कइ = तुडति, निलीयते.

णिलस = उत्-लस् 'sport' iv. 40 (iv. 202) णिलसइ = उल्लसति.

णिल्लुंछ = मुच् 'release' iv. 40 (iv. 91) णिल्लुंछइ = मुञ्चति.

णिल्लूर = छिद् 'cut' iv. 40 (iv. 124) णिल्लूरइ = छिनत्ति.

णिवह = गम् 'go' पिष् 'grind' नश् 'perish' iv. 51 (iv. 162, 185, 178) णिवहइ = गच्छति, पिनष्टि, नश्यति.

णिव्वड = भू 'become' (पृथक्भूते स्पष्टे च कर्तरि) iv. 40 (iv. 62) णिव्वडइ = पृथक् स्पष्टो वा भवति.

णिव्वर = कथ् 'tell' (दुःखविषयस्य) छिद् 'cut' iv. 51 (iv. 3, 124) णिव्वरइ = दुःखं कथयति, छिनत्ति.

णिव्वल = मुच् 'release' (दुःखविषयस्य) निष्-पद् 'be produced' क्षर् 'flow' iv. 51 (iv. 92, 128, 173) णिव्वलेइ =

दुःखं मुञ्चति, निष्पद्यते, क्षरति (Hc. Gr. णिव्वलइ in the latter two senses)

णिव्वा = वि-श्रम् 'rest' iv. 38 (iv. 159) णिव्वाइ = विश्राम्यति.

णिव्वोल = कृ 'do' (मन्युना करणेन यदोष्ठमालिन्यं तद्विषयस्य) iv. 40 (iv. 69) णिव्वोलइ = मन्युनोष्ठं मलिनं करोति.

णिसुढ = नम् 'bend' (भाराक्रान्ते कर्तरि) iv. 40 (iv. 158) णिसुढइ = भाराक्रान्तो नमति.

णिहुव = कम् 'desire' iv. 40 (iv. 44) णिहुवइ = कामयते.

णिहोड = नि-वृ 'surround' पत् 'fall' (ण्यन्तयोः) iv. 51 (iv. 22) णिहोडइ = निवारयति, पातयति.

णी = गम् 'go' iv. 43 (iv. 162) णिइ = गच्छति.

णीण = गम् 'go' iv. 43 (iv. 162) णीणइ = गच्छति.

णीरंज = भञ्ज् 'break' iv. 43 (iv. 106) णीरंजइ = भनक्ति (Hc. Gr. नीरंज)

णीरव = भुज् 'eat' (आचारक्रियन्तस्य) आ-क्षिप् 'throw down' iv. 51 (iv. 5, 145) णीरवइ = बुभुक्षते, आक्षिपति.

णीलुक्क = गम् 'go' iv. 43 (iv. 162) णीलुक्कइ = गच्छति.

णीलुंछ = निष्-पत् 'come out' आ-छुट् 'crack the fingers' iv. 51 (iv. 71) णीलुंछइ = निष्पतति, आच्छोटयति.

णीसर = रम् 'rejoice' (iv. 168) णीसरइ = रमते.

णीहर = निस्-सृ 'issue' आ-क्रन्द् 'lament' iv. 51 (iv. 79, 131) णीहरइ = निःसरति, आक्रन्दति.

णुम = नि-अस् 'place', छद् 'cover' (ण्यन्तस्य) iv. 51 (iv. 199, 21) णुमइ = न्यस्यति, छादयति.

णुमज्ज = नि-सद् 'sit down' (iv. 123) णुमज्जइ = निषीदति.

णुल, a shortened form of णोल q. v.

णुव्व = प्र-काश् 'shine' (ण्यन्तस्य) iv. 43 (iv. 45) णुव्वइ = प्रकाशयति.

णूम = छद् 'cover' (ण्यन्तस्य) iv. 43 (iv. 21) णूमइ = छादयति (a variant of णुम, q. v.)

णोल = क्षिप् 'throw' iv. 45 (iv. 143) णोलइ = क्षिपति (ह्रस्वत्वे तु णुल).

त

तच्छ = तक्ष् 'chop' v. 5 (iv. 194) तच्छइ = तक्ष्णोति.

तड = तन् 'stretch' v. 5 (iv. 137) तडइ = तनोति.

तड्ड = तन् 'stretch' v. 5 (iv. 137) तड्डइ = तनोति.

तड्डव = तन् 'stretch' v. 5 (iv. 137) तड्डवइ = तनोति.

तमाड = भ्रम् 'turn round' (ण्यन्तस्य) (iv. 30) तमाडइ = भ्रामयति.

तर = शक् 'be able' v. 5 (iv. 86) तॄ 'cross' (iv. 234) तरइ = शक्नोति, तरति.

तलअंट = भ्रम् 'turn round' v. 9 (iv. 161) तलअंटइ = भ्रमति.

तालिअंट = भ्रम् 'turn round' (ण्यन्तस्य) v. 11 (iv. 30) तालिअंटइ = भ्रामयति. (भ्रमति in the text seems to be a mistake cf. the reading of BF in the critical notes)

तीर = शक् 'be able' (iv. 86) तॄ 'cross' (कर्मणि भावे च) (iv. 250) तीरइ = शक्नोति, तीर्यते.

तुट्ट = तुड्, त्रुट् 'break' (iv. 116, 230) तुट्टइ = तुडति, त्रुट्यति.

तुर = त्वर् 'make haste' (अत्यादौ) (iv. 172) तुरिओ = त्वरितः; तुरन्तो = त्वरमाणः.

तुवर = त्वर् 'make haste' (iv. 170) तुवरइ = त्वरते.

तूर = त्वर् 'make haste' (त्यादौ शतरि च) (iv. 171) तूरइ = त्वरते; तूरन्तो = त्वरमाणः.

तूस = तुष् 'be pleased' (iv. 236) तूसइ= तुष्यति.

तेअव = प्र-दीप् 'blaze forth' v. 17 (iv. 152) तेअवइ = प्रदीप्यते.

तोड = तुड् 'break' (iv. 116) तोडइ = तुडति.

थ

थक्क = स्था 'stand' फक्क् 'creep' v. 30 (iv. 16, 87) थक्कइ = तिष्ठति, फक्कति.

थिप्प = वि-गल् 'drop down' तृप् 'be satisfied' v. 30 (iv. 175, 138) थिप्पइ = विगलति, तृप्यति.

थुण = स्तु 'praise' (iv. 241) थुणइ = स्तौति.

थुव्व = स्तु 'praise' (कर्मणि भावे च) (iv. 242) थुव्वइ = स्तूयते.

द

दंस = दृश् 'see' (ण्यन्तस्य) v. 35 (iv. 32) दंसइ = दर्शयति.

दक्खव = दृश् 'see' (ण्यन्तस्य) v. 37 (iv. 32) दक्खवइ = दर्शयति.

दट्ठ = दृश् 'see' (क्त्वातुमुन्तव्येषु) (iv. 213) दट्ठूण = दृष्ट्वा; दट्ठुं = द्रष्टुम्; दट्ठव्वं = द्रष्टव्यम्.

दाव = दृश् 'see' (ण्यन्तस्य) v. 38 (iv. 32) दावइ = दर्शयति.

दुउच्छ = गुप् (desid.) 'despise' (iv. 4) दुउच्छइ = जुगुप्सते [a variant of दुगुच्छ, q. v.]

दुउंछ = गुप् (desid) 'despise' (iv. 4) दुउंछइ = जुगुप्सते [a variant of दुगुंछ, q. v.]

दुगुच्छ = गुप् (desid.) 'despise' v. 47 (iv. 4) दुगुच्छइ = जुगुप्सते.

दुगुंछ = गुप् (desid.) 'despise' v. 47 (iv. 4) दुगुंछइ = जुगुप्सते.

दुब्भ = दुह् 'milk' (कर्मणि भावे च) (iv. 245) दुब्भइ = दुह्यते.

दुम = धवल 'make white' (ण्यन्तस्य) v. 44 (iv. 24) दुमइ = धवलयति.

दुहाव = छिद् 'cut' v. 47 (iv. 124) दुहावइ = छिनत्ति.

दूम = परि-तम् (=दू) 'burn, suffer pain' v. 48 दू 'suffer pain' (ण्यन्तस्य) (iv. 23) धवल 'make white' (iv. 24) दूमइ= परितापयति, दावयति; दूमिअं = धवलितम्.

दूस = दुष् 'be corrupted' (iv. 236) दूसइ = दुष्यति.

दे = दा 'give' (iv. 238) देइ = ददाति.

देक्ख = दृश् 'see' v. 48 (iv. 181) देक्खइ = पश्यति.

ध

धंसाड = मुच् 'release' v. 59 (iv. 91) धंसाडइ = मुञ्चति.

धर = धृ 'bear' (iv. 234) धरइ = धरति.

धा = धाव् 'run' (वर्तमानभविष्यद्विध्याद्येकवचन एव) (iv. 228) धाइ = धावति; धाहिइ = धाविष्यति; धाउ = धावतु.

धाअ = धा 'place' (iv. 240) धाअइ = दधाति.

धाड = निः-सृ 'issue' v. 59 (iv. 79) धाडइ = निःसरति.

धुण = धू 'shake' (iv. 241) धुणइ = धुनोति.

धुव = धू 'shake' धाव् 'run' (iv. 59, 238) धुवइ = धुनोति, धावति.

धुव्व = धू 'shake' (कर्मणि भावे च) (iv. 242) धुव्वइ = धुयते.

न

नच्च = नृत् 'dance' (iv. 225) नच्चइ = नृत्यति.

नट्ट = नट् 'dance' (iv. 230) नट्टइ = नटति.

नस्स = नश् 'perish' (iv. 230) नस्सइ = नश्यति.

नास = नश् 'perish' (iv. 238) नासइ = नश्यति [a variant of the prec.]

नासव = नश् 'perish' (ण्यन्तस्य) (iv. 31) नासवइ = नाशयति.

निच्छूढं = उद्वृत्तम्, 'raised up' (iv. 258)

निण्हव = नि-ह्नु 'hide' (iv. 233) निण्हवइ = निह्नुते.

निमिअं = स्थापितम् 'placed' (iv. 258)

निसुड्ढो = निपातितः, 'thrown down' (iv. 258)

निहव = नि-ह्नु 'hide' (iv. 233) निहवइ = निह्नुते.

नील = निः-सृ 'issue' (iv. 79) नीलइ = निःसरति.

नूम = छद् 'cover' (ण्यन्तस्य) (iv. 21) नूमइ = छादयति [cf. णूम]

ने = नी 'lead, carry' (iv. 237) नेइ = नयति; नेन्ति = नयन्ति; नेऊण = नीत्वा.

प

पउल = पच् 'cook' vi. 29 (iv. 90) पउलइ = पचति.

पक्खोड=वि-कोश 'uncovered,' (ण्यन्तस्य) शद्, 'perish' vi. 73 (iv. 42, 130) पक्खोडइ = विकोशयति, शीयते.

पंग = ग्रह् 'take, seize' vi. 14 (iv. 209) पंगइ = गृह्णाति.

पचड = क्षर् 'flow' vi. 29 (iv. 173) पचडइ = क्षरति.

पच्चड्ड = गम् 'go' vi. 29 (iv. 162) पच्चड्डइ = गच्छति.

पच्चार = उपा-लभ् 'censure' vi. 29 (iv. 156) पच्चारइ = उपालभते.

पच्छंद = गम् 'go' vi. 29 (iv. 162) पच्छंदइ = गच्छति.

पज्ज = पद् 'attain' (iv. 224) संपज्जइ = संपद्यते.

पज्जर = कथ् 'tell' vi. 29 (iv. 2) पज्जरइ = कथयति.

पज्झर = क्षर् 'flow' vi. 29 (iv. 173) पज्झरइ = क्षरति.

पट्ट = पा 'drink' vi. 14 (iv. 10) पट्टइ = पिबति.

पट्ठव = प्र-स्था 'start' (ण्यन्तस्य) (iv. 37) पट्ठवइ = प्रस्थापयति.

पड = पत् 'fall' (iv. 219) पडइ = पतति.

पडिअग्ग = अनु-व्रज् 'follow' vi. 74 (iv 107) पडिअग्गइ = अनुव्रजति.

पडिसा = शम् 'be calm, cease' नश् 'perish' vi. 73 (iv. 167, 178) पडिसाइ = शाम्यति, नश्यति.

पड्डुह = क्षुभ् 'be agitated' vi. 29 (iv 154) पड्डुहइ = क्षुभ्यति.

पणाम = ऋ 'go' (ण्यन्तस्य) vi. 29 (iv 39) पणामइ = अर्पयति.

पण्णाड = मृद् 'press' vi. 29 (iv. 126 पण्णाडइ (Hc. Gr. पन्नाडइ) = मृद्नाति.

पद्अ = गम् 'go' vi. 29 (iv. 162) पद्अइ = गच्छति.

पब्बाल = प्लु 'float' छद् 'cover' (ण्यन्तयोः) vi. 73 (iv. 41, 21) पब्बालइ = प्लावयति, छादयति

पम्हुट्ठो = प्रमृष्टः, 'rubbed' प्रमुषितः, 'stolen' (iv. 258)

पम्हुस = वि-स्मृ 'forget' प्र-मृश् 'rub' प्र-मुष् 'steal' vi. 73 (iv. 75, 184) पम्हुसइ = विस्मरति, प्रमृशति, प्रमुष्णाति.

पम्हुह = स्मृ 'remember' vi. 29 (iv. 74) पम्हुहइ = स्मरति.

पयर = स्मृ 'remember' vi. 29 (iv. 74) पयरइ = स्मरति.

पयल्ल = प्र-सृ 'flow forth' शिथिलीभू 'become loose' लम्ब् 'hang down' vi 29, 73 (iv. 77, 70) पयल्लइ=प्रसरति, शिथिलीभवति, लम्बते.

पर = भ्रम् 'turn round' vi. 14 (iv. 161) परइ = भ्रमति.

परिअंत = श्लिष् 'embrace' vi. 35 (iv. 190) परिअंतइ = श्लिष्यति.

परिअल = गम् 'go' vi. 35 (iv. 162) परिअलइ = गच्छति.

परिअल्ल = गम् 'go' vi. 35 (iv. 162) परिअल्लइ = गच्छति.

परिवाड = घट् 'join' (ण्यन्तस्य) vi. 35 (iv. 50) परिवाडइ (Hc. Gr. परिवाडेइ) = घटयति.

परिवाल = वेष्ट् 'surround' (ण्यन्तस्य) vi. 35 (iv. 51) परिवालइ (Hc. Gr. परिआलेइ) = वेष्टयति.

परिसाम = शम् 'be calm' vi. 35 (iv. 167) परिसामइ = शाम्यति.

परिहट्ट = मृद् 'press' vi. 35 (iv. 126) परिहट्टइ = मृद्नाति.

परी = भ्रम् 'turn round' क्षिप् 'throw' vi. 70 (iv. 161, 143) परीइ = भ्रमति, क्षिपति.

पलाव = नश् 'perish' (ण्यन्तस्य) vi. 29 (iv. 31) पलावइ = नाशयति.

पलोट्ट = प्रत्या-गम् 'return' परि-अस् 'throw round' vi. 73 (iv. 166, 200, 258) पलोट्टइ = प्रत्यागच्छति, पर्यस्यति; पलोट्टं = पर्यस्तम्.

पल्हट्ट = परि-अस् 'throw round' vi. 29 (iv. 200) पल्हट्टइ = पर्यस्यति.

पल्हत्थ = वि-रिच् 'purge' परि-अस् 'throw round' vi. 29 (iv. 26, 200, 258) पल्हत्थइ = विरेचयति, पर्यस्यति; पल्हत्थं = पर्यस्तम्.

पविरंज = भञ्ज् 'break' vi. 74 (iv. 106) पविरंजइ = भनक्ति.

पव्वाय = म्लै 'fade' vi. 29 (iv. 18) पव्वायइ = म्लायति.

पहल्ल = घूर्ण् 'reel' vi. 29 (iv. 117) पहल्लइ = घूर्णति.

पहुप्प = प्र-भू 'arise' (iv. 63) पहुप्पइ = प्रभवति.

पाअ = पा 'protect' (iv. 240) पाअइ = पाति.

पार = शक् 'be able' vi. 41 (iv. 86) पारइ = शक्नोति.

पाव = प्र-आप् 'obtain' (iv. 239) पावइ= प्राप्नोति.

पास = दृश् 'see' vi. 41 (iv. 181) पासइ = पश्यति.

पिज्ज = पा 'drink' vi. 49 (vi. 10) पिज्जइ = पिबति.

पिसुण = कथ् 'tell' vi. 50 (iv. 2) पिसुणइ = कथयति.

पुंस = मृज् 'wipe' vi. 53 (iv. 105) पुंसइ = मार्ष्टि

पुच्छ = प्रच्छ् 'ask' (iv. 97) पुच्छइ = पृच्छति.

पुंछ = मृज् 'wipe' vi. 53 (iv. 105) पुंछइ = मार्ष्टि.

पुण = पू 'purify' (iv. 241) पुणइ = पुनाति.

पुलअ = दृश् 'see' vi. 55 (iv. 181) पुलअइ (Hc. Gr. पुलएइ) = पश्यति.

पुलआअ = उत्-लस् 'sport' (iv. 202) पुलआअइ = उल्लसति.

पुलो = दृश् 'see' vi. 53 (iv. 181) पुलोइ (Hc. Gr. पुलोएइ) = पश्यति.

पुव्व = पू 'purify' (कर्मणि भावे च) (iv. 242) पुव्वइ = पूयते.

पुस = मृज् 'wipe' vi. 53 (iv. 105) पुसइ = मार्ष्टि.

पूस = पुष् 'nourish' (iv. 236) पूसइ = पुष्यति.

पेच्छ = दृश् 'see' vi. 59 (iv. 181) पेच्छइ = पश्यति.

पेंडव = प्र-स्था 'start' (ण्यन्तस्य) vi. 59 (iv. 37) पेंडवइ = प्रस्थापयति.

पेल = क्षिप् 'throw' vi. 59 (iv. 143) पेलइ = क्षिपति.

पोक्क = व्या-हृ 'speak' vi. 63 (iv. 76) पोक्कइ = व्याहरति.

फ

फंस = विसं-वद् 'differ' स्पृश् 'touch' vi. 87 (iv. 129, 182) फंसइ = विसंवदति, स्पृशति.

फरिस = स्पृश् 'touch' (iv. 182) फरिसइ = स्पृशति.

फास = स्पृश् 'touch' (iv. 182) फासइ = स्पृशति.

फिट्ट = भ्रंश् 'fall from' vi. 84 (iv. 177) फिट्टइ = भ्रश्यति.

फिड = भ्रंश् 'fall from' vi. 84 (iv. 177) फिडइ = भ्रश्यति.

फुट्ट = भ्रंश् 'fall from' vi. 84 (iv. 177) स्फुट् 'break' (iv. 231) फुट्टइ = भ्रश्यति, स्फुटति.

फुड = भ्रंश् 'fall from' vi. 84 (iv. 177) फुडइ = भ्रश्यति.

फुडं = स्पष्टम् 'perceived clearly' (iv. 258)

फुम = भ्रम् 'turn round' (iv. 161) फुमइ = भ्रमति.

फुस = मृज् 'wipe' भ्रम् 'turn round' vi. 87 (iv. 105, 161) फुसइ = मार्ष्टि भ्रमति.

फेल्लुस = पत् 'fall' vi. 86 फेल्लुसइ = पतति, फेल्लुसिऊण = पतित्वा.

ब

बज्जर = कथ् 'tell' vi. 92 (iv. 2 but वज्जर) बज्जरइ = कथयति.

बज्झ = बन्ध् 'bind' (कर्मणि भावे च) (iv 247) बज्झइ = बध्यते, बज्झिहिइ = बन्धिष्यते

बडबड = वि-लप् 'bewail' vi. 92 (iv. 148 but वडवड) बडबडइ = विलपति.

बीह = भी 'fear' vi. 93 (iv. 53) बीहइ = बिभेति.

बुक्क = गर्ज् 'roar' vi. 94 (iv. 98) बुक्कइ = गर्जति.

बुज्झ = बुध् 'know' (iv. 217) बुज्झइ = बुध्यते.

बुड्ड = मस्ज् 'plunge' vi. 94 (iv. 101) बुड्डइ = मज्जति.

बोल = कथ् 'tell' vi. 97 (iv. 2) बोलइ = कथयति.

भ

भण = भण् 'speak' (iv. 239) भणइ = भणति.

भण्ण = भण् 'speak' (कर्मणि भावे च) (iv 249) भण्णइ = भण्यते.

भम = भ्रम् 'turn round' (iv. 239) भमइ = भ्रमति

भमड = भ्रम् 'turn round' iv. 102 (iv. 161) भमडइ = भ्रमति.

भमाड = भ्रम् 'turn round' vi. 102 (iv 161) भमाडइ = भ्रमति.

भम्मड = भ्रम् 'turn round' vi. 102 (iv 161) भम्मडइ = भ्रमति.

भर = स्मृ 'remember' vi 101 (iv. 74) भरइ = स्मरति.

भल = स्मृ 'remember' vi. 101 (iv. 74) भलइ = स्मरति.

भा = भी 'fear' vi. 102, 104 (iv. 53) भाइ = बिभेति; भाइरो = भीरुः.

भिन्द् = भिद् 'break' (iv. 216) भिन्दइ = भिनत्ति.

भिस = भास् 'shine' vi. 105 (iv. 203) भिसइ = भासते.

भुक्क = भष् 'bark' vi. 106 (iv. 186) भुक्कइ = भषति.

भुञ्ज = भुज् 'eat' (कर्मणि भावे च) (iv. 249) भुज्जइ = भुज्यते.

भुंज = भुज् 'eat' (iv. 110) भुंजइ = भुङ्क्ते.

भुम = भ्रम् 'turn round' vi. 106 (iv. 161) भुमइ = भ्रमति.

भुल = भ्रंश् 'fall from' vi. 106 (iv. 177) भुलइ = भ्रश्यति.

भोत् = भुज् 'eat' (क्त्वातुमुन्तव्येषु) (iv. 212) भोत्तूण = भुक्त्वा; भोत्तुं = भोक्तुम्; भोत्तव्वं = भोक्तव्यम्.

म

मड्ड = मृद् 'press' vi. 119 (iv. 126) मड्डइ = मृद्नाति.

मढ = मृद् 'press' vi. 119 (iv. 126) मढइ = मृद्नाति.

मण = मन् 'think' (iv. 7) मणइ = मन्यते.

मर = मृ 'die' (iv. 234) मरइ = म्रियते.

मरिस = मृष् 'bear, suffer' (iv. 235) मरिसइ = मृष्यति.

मल = मृद् 'press' vi. 119 (iv. 126) मलइ = मृद्नाति.

मह = काङ्क्ष् 'desire' vi. 119 (iv. 192) महइ = काङ्क्षति.

महमह = प्र-सृ 'spread' (गन्धविषये) vi. 127 (iv. 78) महमहइ = गन्धः प्रसरति.

मिलाअ = म्लै 'fade' (iv. 240) मिलाअइ = म्लायति.

मिल = मील् 'close' (प्रादेः परस्य) (iv. 232) पमिलइ = पमीलति; निमिलइ = निमीलति; संमिलइ = संमीलति; उम्मिलइ = उन्मीलति.

मुज्झ = मुह् 'faint' (iv. 217) मुज्झइ = मुह्यति.

मुण = ज्ञा 'know' vi. 135 (iv. 7) मुणइ = जानाति.

मुर = स्फुट् 'split, burst' (हासकरणस्य) vi. 135 (iv. 114) मुरइ = हासेन स्फुटति.

मुस = मुष् 'steal' (iv. 239) मुसइ = मुष्णाति.

मुसुमूर = भञ्ज् 'break' vi. 136 (iv. 106) मुसुमूरइ = भनक्ति.

मूर = भञ्ज् 'break' vi. 137 (iv. 106) मूरइ = भनक्ति.

मेलव = मिश्र् 'mix' (ण्यन्तस्य) (iv. 28) मेलवइ = मिश्रयति.

मेल्ल = मुच् 'release' vi. 139 (iv. 91) मेल्लइ = मुञ्चति.

मोट्टाय = रम् 'rejoice' vi. 140 (iv. 168) मोट्टायइ = रमते.

मोत् = मुच् 'release' (क्त्वातुमुन्तव्येषु) (iv. 212, 237) मोत्तूण = मुक्त्वा; मोत्तुं = मोक्तुम्; मोत्तव्वं = मोक्तव्यम्.

र

रंखोल = दुल् 'swing' (ण्यन्तस्य) vii. 4 (iv. 48) रंखोलइ = दोलयति.

रंप = तक्ष् 'chop' vii. 3 (iv. 194) रंपइ = तक्ष्णोति.

रंफ = तक्ष् 'chop' vii. 3 (iv. 194) रंफइ = तक्ष्णोति.

रंभ = गम् 'go' vii. 3 (iv. 162) रंभइ = गच्छति.

रव = रु 'cry' (iv. 233) रवइ = रौति.

राव = रञ्ज् 'dye' vii. 5 (iv. 49) (ण्यन्तस्य) राविअं= रञ्जितम्; रावेइ = रञ्जयति.

रिअ = प्र-विश् 'enter' vii. 7 (iv. 183) रिअइ = प्रविशति.

रीड = मण्ड् 'adorn' (iv. 115) रीडइ = मण्डयति.

रीर = राज् 'shine' vii. 8 (iv. 100) रीरइ = राजति.

रुञ्झ = रुध् 'obstruct' (iv. 218) रुञ्झइ = रुणद्धि.

रुंज = रु 'cry' vii. 8 (iv. 57) रुंजइ = रौति

रुंट = भ्रम् 'turn round' रु 'cry' vii. 14 (iv. 57) रुंटइ = भ्रमति, रौति

रुंध = रुध् 'obstruct' (iv. 218, 239) रुन्धइ = रुणद्धि.

रुब्भ = रुध् 'obstruct' (कर्मणि भावे च) (iv. 245) रुब्भइ = रुध्यते.

रुम्भ = रुध् 'obstruct' (iv. 218) रुम्भइ = रुणद्धि.

रुव = रुद् 'cry' (iv. 226) रुवइ = रोदिति

रुव्व = रुद् 'cry' (कर्मणि भावे च) (iv. 249) रुव्वइ = रुद्यते.

रूस = रुष् 'be angry' (iv. 236) रूसइ = रुष्यति.

रेअव = मुच् 'release' vii. 11 (iv. 91) रेअविअं = मुक्तम्; रेअवइ = मुञ्चति.

रेह = राज् 'shine' vii. 10 (iv. 100) रेहइ = राजति.

रोंच = पिष् 'grind' vii. 12 (iv. 185) रोंचइ = पिनष्टि.

रोत् = रुद् 'cry' (क्त्वातुमुनत्व्येषु) (iv. 212) रोत्तूण = रुदित्वा; रोत्तुं = रोदितुम्; रोत्तव्वं = रोदितव्यम्.

रोव = रुद् 'cry' (iv. 238) रोवइ = रोदिति.

रोसाण = मृज् 'wipe' vii. 12 (iv. 105) रोसाणइ = मार्ष्टि.

ल

लग्ग = लग् 'adhere' (iv. 230) लग्गइ = लगति.

लढ = स्मृ 'remember' vii. 19 (iv. 74) लढइ = स्मरति.

लब्भ = लभ् 'obtain' (कर्मणि भावे च) (iv. 249) लब्भइ = लभ्यते.

लिक्क = नि-ली 'hide' vii. 22 (iv. 55) लिक्कइ = निलीयते.

लिब्भ = लिह् 'lick' (कर्मणि भावे च) (iv. 245) लिब्भइ = लिह्यते.

लिम्प = लिप् 'smear' (iv. 149) लिम्पइ = लिम्पति.

लिस = स्वप् 'sleep' vii. 22 (iv. 146) लिसइ = स्वपिति.

लुअं = लूनम् 'cut' (iv. 258)

लुक्क = नि-ली 'hide' तुड् 'break' (iv. 55, 116) लुक्कइ = निलीयते, तुडति.

लुग्गो = रुग्णः 'afflicted' (iv. 258)

लुंछ = मृज् 'wipe' vii. 24 (iv. 105) लुंछइ = मार्ष्टि.

लुण = लू 'cut' (iv. 241) लुणइ = लुनाति

लुव्व = लू 'cut' (कर्मणि भावे च) (iv. 242) लुव्वइ = लूयते.

लुह = मृज् 'wipe' vii. 24 (iv. 105) लुहइ = मार्ष्टि.

लूर = छिद् 'cut' vii. 24 (iv. 124) लूरइ = छिनत्ति.

ले = ला 'take' (iv. 238) लेइ = लाति.

लोट्ट = स्वप् 'sleep' vii. 25 (iv. 146) लुट् 'wallow' (iv. 230) लोट्टइ = स्वपिति; पलोट्टइ = प्रलोटति.

ल्हस = स्रंस् 'drop or slip down' vii. 19 (iv. 197) ल्हसइ = स्रंसते.

ल्हिक्क = नि-ली 'hide' vii. 22 (iv. 55) नश् 'perish' (iv. 258) ल्हिक्कइ = निलीयते; ल्हिक्को = नष्टः.

व

वग्गोल = रोमन्थ 'chewing' (ण्यन्तस्य) vii. 49 (iv. 43) वग्गोलइ = रोमन्थयति.

वच्च = काङ्क्ष् 'desire' vii. 41 (iv. 192) व्रज् 'depart' (iv. 225) वच्चइ = काङ्क्षति, व्रजति.

वज्ज = त्रस् 'fear' vii. 41 (iv. 198) दृश् 'see' (iv. 181) वज्जइ = त्रस्यति, पश्यति.

वज्जर, a variant of बज्जर, q. v.

वडवड, a variant of बडबड, q. v.

वड्ढ = वृध् 'grow' (iv. 220) वड्ढइ = वर्धते परिअड्ढइ = परिवर्धते

वमाल = पुञ्ज 'heap' vii. 49 (iv. 102) वमालइ = पुञ्जयति.

वंक = वल् 'approach' काङ्क्ष् 'desire' vii. 86 (iv. 176, 192) वंकइ = वलति, काङ्क्षति.

वर = वृ 'choose' (iv. 234) वरइ = वृणोति.

वरहाड = निः–सृ 'issue' vii. 87 (iv. 79) (नि–सिध् 'prevent' vii. 87) वरहाडइ = निःसरति, (निषेधति)

वरिस = वृष् 'rain' (iv. 235) वरिसइ = वर्षति.

वल = आ-रुह् 'ascend' (ण्यन्तस्य) ग्रह् 'take, seize' vii. 86 (iv. 47, 209) वलइ = आरोपयति, गृह्णाति.

वलग्ग = आ–रुह् 'ascend' vii. 49 (iv. 206) वलग्गइ = आरोहति.

वसुआ = उत्–वा 'blow' vii. 49 (iv. 11) वसुआइ = उद्वाति

वा = म्लै 'fade' vii. 54 (iv. 18) वाइ = म्लायति.

वावंफ = कृ 'do' (श्रमविषयस्य) vii. 60 (iv. 68) वावंफइ = श्रमं करोति

वाहिप्प = व्या–हृ 'speak' (कर्मणि भावे च) vii. 60 (iv. 253) वाहिप्पइ = व्याह्रियते.

विअट्ट = विसं–वद् 'differ' vii. 72 (iv. 129) विअट्टइ = विसंवदति.

विउड = नश् 'perish' (ण्यन्तस्य) vii. 72 (iv. 31) विउडइ = नाशयति.

विक्किण = वि–क्री 'sell' (iv. 52) विक्किणइ = विक्रीणीते.

विक्के = वि–क्री 'sell' (iv. 52) विक्केइ = विक्रीणाति.

विक्केअ = वि–क्री 'sell' (iv. 240) विक्केअइ = विक्रीणीते

विच्छोल = कम्प् 'shake' (ण्यन्तस्य) vii. 72 (iv. 46) विच्छोलइ = कम्पयति,

विडविड्ड = रच् 'arrange' vii. 72 (iv. 94) विडविड्डइ = रचयति.

विढत्तं = अर्जितम् 'earned.' (iv. 258)

विढप्प = अर्ज् 'earn' (कर्मणि भावे च) (iv. 251) विढप्पइ = अर्ज्यते.

विढव = अर्ज् 'earn' vii. 72 (iv. 108) विढवइ = अर्जति.

विप्पगाल = नश् 'perish' (ण्यन्तस्य) vii. 72 (iv. 31) विप्पगालइ = नाशयति.

विम्हर = स्मृ 'remember' वि–स्मृ 'forget' vii. 93 (iv. 74, 75) विम्हरइ = स्मरति, विस्मरति.

विर = भञ्ज् 'break' गुप् 'hide' (iv. 106, 150) विरइ = भनक्ति, गुप्यति.

विरमाल = प्रति–ईक्ष् 'expect' vii. 72 (iv. 193) विरमालइ = प्रतीक्षते.

विरल = तन् 'stretch' vii. 71 (iv. 137) विरलइ = तनोति; विरल्लिअं = विस्तारितम्.

विरा = वि–ली 'adhere' vii. 65 (iv. 56) विराइ = विलीयते.

विरोल = मन्थ् 'churn' vii. 72 (iv. 121) विरोलइ = मथ्नाति.

विलुम्प = काङ्क्ष् 'desire' (iv. 192) विलुम्पइ = काङ्क्षति

विलोट्ट = विसं-वद् 'differ' vii. 72 (iv. 129) विलोट्टइ = विसंवदति.

विसट्ट = दल् 'split' vii. 72 (iv. 176) विसट्टइ = दलति.

विसूर = खिद् 'be afflicted' vii. 72 (iv. 132) विसूरइ = खिद्यते.

विहीर = प्रति-ईक्ष् 'expect' vii. 72 (iv. 193) विहीरइ = प्रतीक्षते.

विहे = वि-भा 'shine' (iv. 238) विहेइ = विभाति.

विहोड = तड् 'beat' (ण्यन्तस्य) vii. 72 (iv. 27) विहोडइ = ताडयति.

वीसर = वि-स्मृ 'forget' vii. 73 (iv. 75) वीसरइ = विस्मरति.

वीसाल = मिश्र् 'mix' (ण्यन्तस्य) vii. 73 (iv. 28) वीसालइ = मिश्रयति.

वुब्भ = वह् 'bear' (कर्मणि भावे च) (iv. 245) वुब्भइ = उह्यते.

वेअड = खच् 'appear' vii. 79 (iv. 89) वेअडइ = खचति.

वेड = वेष्ट् 'surround' (iv. 221) वेढइ= वेष्टते.

वेमय = भञ्ज् 'break' vii. 79 (iv. 106) वेमयइ = भनक्ति.

वेलव = उपा-लभ् 'censure' वञ्च् 'sneak' vii. 96 (iv. 156, 93) वेलवइ = उपालभते, वञ्चति.

वेल्ल = रम् 'rejoice' vii. 76 (iv. 168) वेल्लइ = रमते.

वेहव = वञ्च् 'sneak' vii. 79, 96 (iv. 93) वेहवइ = वञ्चति; वेहविओ = वञ्चितः.

वोक्क = वि-ज्ञा 'tell respectfully' (ण्यन्तस्य) vii. 81 (iv. 38) वोक्कइ = विज्ञपयति.

वोज्ज = त्रस् 'fear' वीज् 'fan' vii. 96 (iv. 198, 5) वोज्जइ = त्रसति, वीजयति.

वोत् = वच् 'speak' (क्त्वातुमुन्तव्येषु) (iv. 211) वोत्तूण = उक्त्वा; वोत्तुं = वक्तुम्; वोत्तव्वं = वक्तव्यम्.

वोल = गम् 'go' vii 81 (iv. 162) वोलइ= गच्छति.

वोलीणो = अतिक्रान्तः, 'passed beyond' (iv. 258)

वोसट्ट = वि-कस् 'open' (iv. 195, 258) वोसट्टइ = विकसति; वोसट्टो = विकसितः.

स

संरुज्झ = संरुध् 'obstruct' (कर्मणि भावे च) (iv. 248) संरुज्झइ = संरुध्यते.

संवेल्ल = सं-वेष्ट् 'surround' (iv. 222) संवेल्लइ = संवेष्टते.

सक्क = शक् 'be able' (iv. 230) सक्कइ = शक्नोति.

संखा = सं-स्त्यै 'be collected' viii 11 (iv. 15) संखाइ = संस्त्यायते; संखायं = संस्त्यायितम्.

संखुड्ड = रम् 'rejoice' viii. 19 (iv. 168) संखुड्डइ = रमते.

संगल = सं-घट् 'meet' viii. 19 (iv. 113) संगलइ = संघटते.

संघ = कथ् 'tell' (iv. 2) संघइ = कथयति.

सच्चव = दृश् 'see' viii. 17 (iv. 181) सच्चविअं = दृष्टम्; सच्चवइ = पश्यति.

सड = सद् 'sit' (iv. 219) सडइ=सीदति.

सण्णाम = आ-दृ 'respect' viii. 19 (iv. 83 but सन्नम) सण्णामइ = आद्रियते.

सण्णुम = छद् 'cover' (ण्यन्तस्य) viii. 48 (iv. 21 but सन्नुम) सण्णुमिअं = छादितम्; सण्णुमइ = छादयति.

सद्दह = श्रद्-धा 'believe' (iv. 9) सद्दहइ = श्रद्धाति; सद्दहमाणो = श्रद्धानः.

सद्दह = श्रद्-धा 'believe' (iv. 238) सद्दहाणं = श्रद्दधानम्.

संदाण = कृ 'do' (अवष्टम्भविषयस्य) viii. 19 (iv. 67) संदाणइ = अवष्टम्भं करोति.

संदुम = प्र-दीप् 'blaze' viii. 19 (iv. 152) संदुमइ = प्रदीप्यते.

संधुक्क = प्र-दीप् 'blaze' viii. 19 (iv. 152) संधुक्कइ = प्रदीप्यते.

समाण = भुज् 'eat' सम्-आप् 'obtain' viii. 50 (iv. 110, 142) समाणइ = भुङ्क्ते, समाप्नोति.

समार = समा-रच् 'arrange' (iv. 95) समारइ = समारचयति.

संभाव = लुभ् 'covet' viii. 19 (iv. 153) संभावइ = लुभ्यति.

सर = सृ 'move' (iv. 234) सरइ = सरति

सलह = श्लाघ् 'praise' (iv. 88) सलहइ = श्लाघते.

सव = सू 'bring forth' (iv. 233) सवइ = सूते; पसवइ = प्रसूते.

सह = राज् 'shine' viii. 11 (iv. 100) सहइ = राजते.

साअड्ढ = कृष् 'draw' (iv. 187) साअड्ढइ = कर्षति.

सामग्ग = श्लिष् 'embrace' viii. 27, 53 (iv. 190) सामग्गइ = श्लिष्यति; सामग्गिअं = आलिङ्गितम्.

सामय = प्रति-ईक्ष् 'expect' viii. 27 (iv. 193) सामयइ = प्रतीक्षते.

सार = प्र-हृ 'beat' viii. 24 (iv. 84) सारइ = प्रहरति.

सारव = समा-रच् 'arrange' viii. 27 (iv. 95) सारवइ = समारचयति.

साह = कथ् 'tell' viii. 24 (iv. 2) साहइ = कथयति.

साहट्ट = सं-वृ 'conceal' viii. 27 (iv. 82) साहट्टइ = संवृणोति.

साहर = सं-वृ 'conceal' viii. 27 (iv. 82) साहरइ = संवृणोति.

सिज्ज = स्विद् 'perspire' (iv. 224) सिज्जिरीए = स्विन्नायाः,

सिज्झ = सिध् 'be accomplished' (iv. 217) सिज्झइ = सिध्यति.

सिंच = सिच् 'sprinkle' (iv. 96, 239) सिंचइ = सिञ्चति.

सिप्प = स्निह् 'love' सिच् 'sprinkle' (कर्मणि भावे च) (iv. 255) सिप्पइ = स्निह्यते, सिच्यते.

सिंप = सिच् 'sprinkle' viii. 32 (iv. 96) सिंपइ = सिञ्चति.

सिर = सृज् 'create' (iv. 229) निसिरइ = निसृजति; वोसिरइ = अवसृजति; वोसिरामि = अवसृजामि.

सिव्व = सिव् 'sew' (iv. 230) सिव्वइ = सीव्यति.

सिह = स्पृह् 'desire' (ण्यन्तस्य) काङ्क्ष् 'desire' viii. 32 (iv. 34, 192) सिहइ = स्पृहयति, काङ्क्षति.

सीस = कथ् 'tell' viii. 34 (iv. 2) शिष् 'leave' (iv. 236) सीसइ = कथयति, शिनष्टि.

सुण = श्रु 'hear' (iv. 241) सुणइ = शृणोति.

सुमर = स्मृ 'remember' (iv. 74) सुमरइ = स्मरति.

सुव्व = श्रु 'hear' (कर्मणि भावे च) (iv. 242) सुव्वइ = श्रूयते.

सूड = भञ्ज् 'break' viii. 42 (iv. 106) सूडइ = भनक्ति.

सूर = भञ्ज् 'break' viii. 42 (iv. 106) सूरइ = भनक्ति.

सूस = शुष् 'become dry' (iv. 236) सूसइ = शुष्यति.

सेह = नश् 'perish' viii. 42 (iv. 178) सेहइ = नश्यति.

सो = श्रु 'hear' (iv. 237, 241) सोऊण= श्रुत्वा.

सोल्ल = पच् 'cook' (iv. 90) क्षिप् 'throw' (iv. 143) सोल्लइ = पचति, क्षिपति.

ह

हक्क = नि-षिध् 'prevent' viii. 62 (iv. 134) हक्कइ = निषेधति.

हक्खुप्प = उत्-क्षिप् 'raise' viii. 64 (iv. 144) हक्खुप्पइ = उत्क्षिपति.

हण = श्रु 'hear' viii. 62 (iv. 58) हणइ = शृणोति.

हम्म = हन् 'kill' (कर्तरि, कर्मणि, भावे च) (iv. 244) हम्मइ = हन्ति, हन्यते; हम्मिहिइ = हनिष्यते.

हर = ग्रह् 'take, seize' viii. 62 (iv. 209) हृ 'take away' (iv. 234, 239) हरइ = गृह्णाति, हरति.

हरिस = हृष् 'rejoice' (iv. 235) हरिसइ = हर्षति.

हव = भू 'be, become' (iv. 60) हवइ = भवति.

हस = हस् 'laugh' (iv. 239) हसइ = हसति

हस्स = हस् 'laugh' (कर्मणि भावे च)(iv. 249) हस्सइ = हस्यते.

हारव = नश् 'perish' (ण्यन्तस्य)(iv. 31) हारवइ = नाशयति.

हिव = भू 'be, become' (iv. 238) हिवइ = भवति.

हीर = हृ 'take away' (कर्मणि भावे च) (iv. 250) हीरइ = ह्रियते.

हीसमणं = हेषितम् 'neighed, neighing' (iv. 258)

हु = भू 'be, become' (विद्बुर्जे प्रत्यये) (iv. 61) हुंति = भवन्; हुंतो = भवन्तः

हुण = हु 'sacrifice' (iv. 241) हुणइ = जुहोति

हुल = मृज् 'wipe' (iv. 105) क्षिप् 'throw' (iv. 143) हुलइ = मार्ष्टि, क्षिपति.

हुव = भू 'be, become' (iv. 60) हुवइ = भवति.

हुव्व = हु 'sacrifice' (कर्मणि भावे च) (iv. 242) हुव्वइ = हूयते

हू = भू 'be, become' (क्ते) (iv. 64) हूअं = भूतम्; अणुहूअं = अनुभूतम्; पहूअं = प्रभूतम्.

हो = भू 'be, become' (iv. 60) होइ = भवति.

होअ = भू 'be, become (iv. 240) होअऊण = भूत्वा.

Appendix III.

Alphabetical list of particles
taught by Hemacandra in his Grammar and in this work.
The numbers in brackets refer to the Grammar.

अइ i. 6 (ii. 205) सम्भावने, supposition.

अण i. 6 (ii. 190) नञर्थे, negation.

अप्पणो (ii. 209) स्वयमित्यस्यार्थे, self.

अम्मो (ii. 208) आश्चर्ये, wonder.

अरे (ii. 201) रतिकलहे, love-quarrel.

अलाहि i. 20 (ii. 189) निवारणे, prevention.

अव्वो i. 51 (ii. 204) सूचनादुःखसम्भाषणापराधविस्मयानन्दादरभयखेदविषादपश्चात्तापेषु, signification, sorrow, conversation, offence, wonder, joy, respect, fear, pain, dejection, repentance.

आम (ii. 177) अभ्युपगमे, admission.

इ (ii. 217) पादपूरणे, filling up a verse.

इर i. 79 (ii. 186) किलार्थे, indeed.

इहरा (ii. 212) इतरथार्थे, in another manner.

उअ i. 86 (ii. 211) पश्येत्यस्यार्थे, look!

ऊ (ii. 199) गर्हाक्षेपविस्मयसूचनेषु censure, attraction, wonder, signification.

एक्कसरिअं i. 147 (ii. 213) झगिति, संप्रति, quick, now.

ओ (ii. 203) सूचनापश्चात्तापयोः, signification, repentance.

किणो ii. 31 (ii. 216) प्रश्ने, questioning.

किर ii. 31 (ii. 186) किलार्थे, indeed.

कीस ii. 31 प्रश्ने, questioning.

खु (ii. 198) निश्चयवितर्कसम्भावनविस्मयेषु certainty, doubt, supposition, astonishment.

चिअ (ii. 184) अवधारणे, determination.

चेअ (ii. 184) अवधारणे, determination.

च (ii. 184) अवधारणे, determination.

जे (ii. 217) पादपूरणे, filling up a verse.

जेण (ii. 183) लक्षणे, indication.

णइ iv. 18 (ii. 184) अवधारणे, determination.

णवर iv. 20 (ii. 187) केवले, only. आनन्तर्येऽपीति केचित्, immediately after.

णवरि iv. 20 (ii. 188) आनन्तर्ये, immediately after. केवलेऽपीति केचित्, only.

णवि iv. 18 (ii. 178) वैपरीत्ये, contrariety.

णाइं (ii. 190) नञर्थे, negation.

णं (ii. 176) वाक्योपन्यासे, to introduce a sentence.

नेण (ii. 183) लक्षणे, indication.

थू (ii. 200) कुत्सायाम्, reproach.

दर (ii. 215) अर्धार्थे ईषदर्थे च, half, a little.

दे (ii. 195, 196) संमुखीकरणे, सख्या आमन्त्रणे च, to make another favourably disposed to oneself; addressing a female friend.

पाडिएक्कं (ii. 210) प्रत्येकमित्यस्यार्थे, single.

पाडिक्कं (ii. 210) प्रत्येकमित्यस्यार्थे, single.

पि (ii. 218) अप्यर्थे, also.

पिव (ii. 182) इवार्थे like, as.

पुणरुत्तं (ii. 179) कृतकरणे, doing what was already done.

मणे (ii 207) विमर्शे, consideration. मन्ये मन्ये इत्यर्थमपीच्छन्ति, methinks.

माइं vi. 128 (ii. 191) मार्थे, don't.

मामि vi. 128 (ii. 195) सख्या आमन्त्रणे, addressing a female friend.

मिव (ii. 182) इवार्थे, like, as.

मोरउल्ला vi. 140 (ii. 214) मुधार्थे, in vain.

र (ii. 217) पादपूरणे, filling up a verse

रे (ii. 201) सम्भाषणे रतिकलहे च conversation, love-quarrel.

व (ii. 182) इवार्थे, like, as.

वणे vii. 83 (ii. 206, 205) निश्चयविकल्पानुकम्प्यसम्भावनेषु, certainty, doubt, pity, supposition.

वले vii. 83 (ii. 185) निर्धारणनिश्चययोः, determining, certainty.

वि (ii. 218) अप्यर्थे, also.

विअ (ii. 182) इवार्थे, like, as.

विव (ii. 182) इवार्थे, like, as.

वेव्व (ii. 194) आमन्त्रणे, addressing.

वेव्वे vii. 94 (ii. 193, 194) भयवारणविषादामन्त्रणार्थेषु, fear, prevention, dejection, addressing.

स्व (ii. 182) इवार्थे, like, as.

हद्धी viii. 59 (ii. 192) निर्वेदे, despair.

हंद viii. 59 (ii. 181) गृहाणार्थे, take.

हंदि viii. 72 (ii. 180, 181) विषादविकल्पपश्चात्तापनिश्चयसत्यगृहाणार्थेषु, dejection, doubt, repentance, certainty, truth, take.

हरे viii. 72 (ii- 202, 201) क्षेपसम्भाषणरतिकलहेषु, contempt, conversation, love-quarrel.

हला (ii. 195) सख्या आमन्त्रणे, addressing a female friend.

हले (ii. 195) सख्या आमन्त्रणे, addressing a female friend

हिर (ii. 186) किलार्थे, indeed.

हु (ii. 198) निश्चयवितर्कसम्भावनविस्मयेषु (नानुस्वारान्) certainty, doubt, supposition, astonishment.

हुं (ii. 197) दानपृच्छानिवारणेषु, gift, asking, prevention.

CORRECTIONS.

Page 230, l. 16. Read भणि भट्टो instead of भणिभट्टो.

Page 279, l. 21–23 The following is Prof. R. Pischel's emendation of the stanza.

> दोसक्खयलग्गलक्खय लट्टअलढइअह्रय तुइ णयाणं ।
> लच्चउदयदिअमुणिणभिअजिणो ण लंचाइजोणिसंपत्ती ॥

Kośa

Prākrit – Dictionary

Dictionary – Prākrit